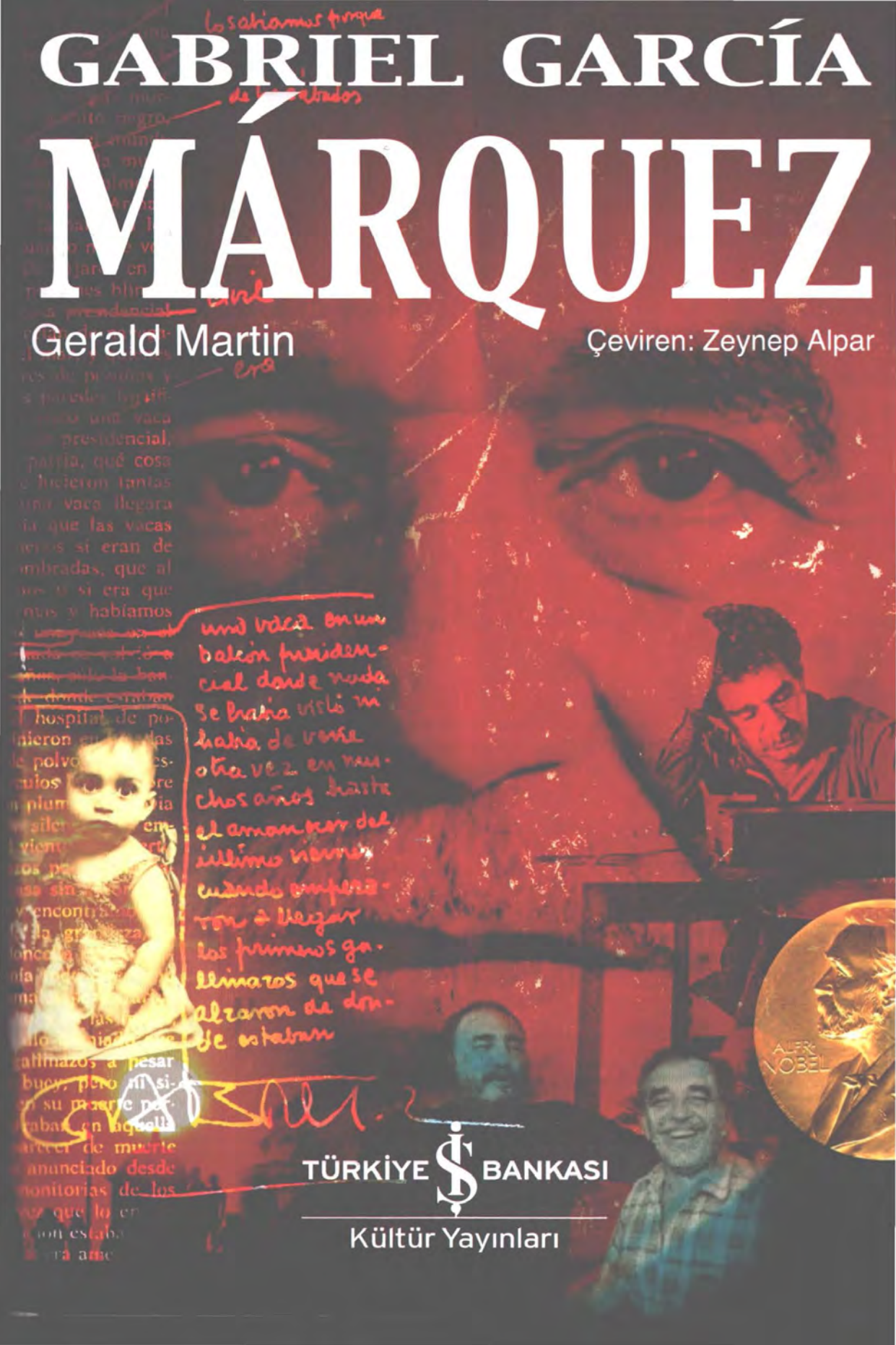
GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Gerald Martin

Çeviren: Zeynep Alpar

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Kültür Yayınları

BİYOGRAFİ

Gerald Martin
GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

ÖZGÜN ADI
GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ
A LIFE

ÇEVİREN
ZEYNEP ALPAR

COPYRIGHT © 2008, GERALD MARTIN
İLK BASKI: BLOOMSBURY PUBLISHING PLC 2008
ONK AJANS'LA YAPILAN SÖZLEŞMEYE İSTİNADEN YAYIMLANMIŞTIR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2010
Sertifika No: 11213

EDİTÖR
LEVENT CİNEMRE

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ/DİZİN
TÜLİN ER

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASKI: NİSAN 2012

ISBN 978-605-360-558-4

BASKI
PASİFİK OFSET
CİHANGİR MAH. GÜVERCİN CAD. NO: 3/1 BAHA İŞ MERKEZİ A. BLOK
HARAMİDERE AVCILAR İSTANBUL
(0212) 412 17 77
Sertifika No: 12027

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Gerald Martin

Gabriel García Márquez

Bir Ömür

Çeviren: Zeynep Alpar

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İÇİNDEKİLER

Teşekkürler IX
Haritalar XVI
Önsöz XIX

BAŞLANGIÇ: Bilinmez Kökenlerden (1800-1899) 1

I. KISIM YUVA: KOLOMBİYA: 1899 – 1955

1. Bölüm
Albaylara ve Kayıp Davalara Dair (1899 – 1927) 13
2. Bölüm
Aracataca'daki Ev (1927 – 1928) 33
3. Bölüm
Dedenin Elinden Tutarken (1929 – 1937) 49
4. Bölüm
Okul hayatı: Barranquilla, Sucre, Zipaquirá (1938 – 1946) 69
5. Bölüm
Üniversite Öğrencisi ve *Bogotazo* (1947 – 1948) 103
6. Bölüm
Costa'ya Dönüş: Cartagena'da Gazeteci Çırağı (1948 – 1949) 121
7. Bölüm
Barranquilla, Bir Kitapçı ve Bohem Çevresi (1950 – 1953) 139
8. Bölüm
Yine Bogota'da: Usta Haberci (1954 – 1955) 175

II. KISIM YURTDIŞI: AVRUPA VE LATİN AMERİKA: 1955 - 1967

9. Bölüm
Avrupa'nın Keşfi: Roma (1955) 197
10. Bölüm
Paris'te Aç Sefil: *La Bohème* (1956 - 1957) 209
11. Bölüm
Demir Perdenin Ötesi: Soğuk Savaş'ta Doğu Avrupa (1957) 233
12. Bölüm
Venezuela ve Kolombiya: Hanım Ana'nın Doğuşu (1958 – 1959) 249
13. Bölüm
Küba Devrimi ve ABD (1959 – 1961) 277

14. Bölüm
Meksika'ya Kaçış (1961 - 1964) 291
15. Bölüm
Sihirbaz Melquíades: *Yüzyıllık Yalnızlık* (1965 - 1966) 317
16. Bölüm
Nihayet Şöhret (1966 – 1967) 335

III. KISIM DÜNYA VATANDAŞI: ŞÖHRET VE SİYASET: 1967 - 2005

17. Bölüm
Barselona ve Latin Amerika Patlaması: Edebiyatla Siyaset Arasında (1967 – 1970) 351
18. Bölüm
Yalnız Yazar Yavaş Yazar: *Başkan Babamızın Sonbaharı* ve Geniş Dünya (1971 – 1975) 371
19. Bölüm
Şili ve Küba: García Márquez Devrimi Seçiyor (1973 - 1979) 399
20. Bölüm
Edebiyata Dönüş: *Kırmızı Pazartesi* ve Nobel Ödülü (1980 - 1982) 429
21. Bölüm
Ün Çılgınlığı ve Guavanın Kokusu: *Kolera Günlerinde Aşk* (1982 – 1985) 465
22. Bölüm
Resmi Tarihe Karşı: García Márquez'in Bolívar'ı (*Labirentindeki General*) (1986 – 1989) 489
23. Bölüm
Macondo'ya Dönüş mü? Tarihi Bir Felaketin Haberi (1990 – 1996) 517
24. Bölüm
Yetmiş Yaş ve Ötesinde García Márquez: Anılar ve Hüzünlü Orospular (1996 – 2005) 553

SONSÖZ: Ölümsüzlük – Yeni Cervantes (2006 – 2007) 589

Ek: Aile Ağaçları 598
Notlar 605
Kaynakça 661
Fotoğraf Bilgileri ve Metin İzinleri 673
Dizin 677

George Edward Martin ile
Sheile O'Keeffe,

Dennis Shannon ile Dorothy May Owen
anısına.

Ve torunları
Camilla Jane ile Leonie Jasmine için.

Teşekkürler

Bir biyografi için araştırma yapmanın ağırlıklarından biri, çok fazla insandan çok fazla iyilik istemek durumunda kalmak. Bu insanların çoğu, karşılığında hiçbir şey kazanmayacak olsalar dahi size iyi niyetle ve açıklıkla cevap verirler. Bir araştırmacının bu kadar çok insana bu kadar minnet borçlu olduğu, daha doğrusu bunların önemli bir kısmına bu kadar çok, böylesine umutsuzca minnet duyduğu pek enderdir. Yine de nihayetinde, kitaptaki bütün yetersizliklerden tabii ki sadece ben sorumluyum.

En öncelikle, İngiltere'de (ve Amerika Birleşik Devletleri'nde) on sekiz yıldan uzun süre bu kitap için araştırma yapmama, kitabı hazırlamama, yazmama olağanüstü fedakârlık, bağlılık ve (en çok da) sabırla yardım eden eşim Gail'e teşekkür ederim. Bu aynı zamanda onun da kitabıdır ve onun yardımları olmasaydı, bu kitabı bitirmeme hâlâ yıllar olurdu. Onları ve ailelerini zaman zaman ihmal etmemizden bir kere bile şikâyet etmeyen çok sevdiğimiz kızlarımız Camilla ve Leonie'ye de teşekkür ederim. Sonra, Warwick Üniversitesi'nden sevgili dostum John King bu kitabın uzun hali de dahil iki versiyonunu okudu; hem de tam zamanında ve gerginliğimi alıp vaktimi ve çabamı azami şekilde kullanmamı sağlayacak şekilde. Ona her zaman müteşekkir olacağım.

Gail Martin, Andrew Cannon ve Leonie Martin Cannon (ikisi de fikir eserleri avukatıdır), Liz Calder ve Maggie Traugott taslakları okuyup paha biçilmez pek çok öneride bulundular. Camilla Martin Wilks zor bir zamanda aile ağaçları hakkında kritik yardımlar yaptı.

Gabriel García Márquez ve Mercedes Barcha'ya ne kadar teşekkür etsem azdır. Özel ve kamusal bağlılıkları onlarınki kadar fazla olan pek az çift vardır; yine de neredeyse yirmi yıl boyunca beni her zaman nezaket, açık yüreklilik ve hoş bir mizaçla karşıladılar. Halbuki bir biyografi

yazarının tekrar tekrar gelen beklenmedik istek ve ihtiyaçlarının, insanın özel hayatının ihlal edilmesinin ne kadar sinir bozucu (hatta haddini aşan) bir biçimi olduğunun, bundan hiç bahsetmediysek de hepimiz farkındaydık. Oğulları Rodrigo ve Gonzalo (ve Gonzalo'nun eşi Pía) da dostane ve yardımseverdiler. Sekreterleri, özellikle de Blanca Rodríguez ve Mónica Alonso Garay ne zaman istesem yardımıma koştular. Kuzenleri ve Bogota'daki sekreterleri olan Margarita Márquez Caballero hem canayakındı, hem de bana görev duygusunun ötesinde yardım etti. Bay García Márquez'in Barselona'daki acentası Carmen Balcells benimle birkaç defa uzun uzun konuştu, bu kitabın hazırlanması işini başında da sonunda da müthiş kolaylaştırdı. Cartagena'daki Yeni İbero-Amerikan Gazetecilik Vakfı'nın başkanı Jaime Abello son yıllarda bana elinden gelen desteği verdi; keza meslektaşı yeri doldurulmaz, unutulmaz Jaime García Márquez de öyle. Havana'daki Yeni Latin Amerika Sineması Vakfı başkanı Alquimia Peña olmasaydı, bir kere, Gabriel García Márquez'le hiç tanışamayabilirdim. Sonra, Antonio Núñez Jiménez, García Márquez ile Fidel Castro'nun ilişkisine dair benzersiz bilgisini ve Havana'da çalıştığı Fundación de la Naturaleza y el Hombre'nin [Doğa ve İnsan Vakfı-ç.] imkânlarını benimle paylaştı.

Kolombiya'da *cachaca* dostum Patricia Castaño'nun cömertliği, ülke hakkındaki bilgisi ve ilişki kurma becerileri sayesinde, yabancı bir araştırmacı için paha biçilmez değerde avantajlara ve kaynaklara ulaştım; onun yardımları ve öğütleri olmadan bu kitap daha başka olur, o ve kocası Fernando Caicedo'nun dostluğu ve misafirperverliği olmadan kitabın hazırlık süreci bu kadar ilginç ve keyifli olmazdı. Gustavo Adolfo Ramírez Ariza, García Márquez'in başkentle (*costeño* olmanın ötesinde) ilişkisini anlamama katkıda bulundu, çizimler ve diğer ayrıntılar konusunda kritik ve çok doğru yardımlar yaptı (annesi Ruth Ariza'ya da teşekkür ediyorum); Rosalía Castro, Juan Gustavo Cobo Borda, Margarita Márquez Caballero ve Conrado Zuluaga tereddütsüz bir cömertlikle Kolombiya'daki kişisel arşivlerini bana açtılar, bana olmazsa olmaz kaynaklar sağladılar. Heriberto Fiorillo yeni "La Cueva"nın kaynaklarını kullanımıma sunma nezaketini gösterdi, Rafael Darío Jiménez, Aracataca çevresinde bana müthiş sağduyusu ve mizah anlayışıyla rehberlik etti.

Yine Kolombiya'da, hem Gabriel García Márquez'in annesi Luisa Santiaga Márquez Iguarán de García ile birkaç defa görüşme ayrıcalığı-

na eriştim, hem de García Márquez'in akrabaları, özellikle de kardeşleri, kardeşlerinin eşleri ve çocuklarından neredeyse aileden biri muamelesini gördüm ("el tío Yeral" [Yeral Amca-ç.]). İçlerinden kimi öne çıkarsam ayrımcılık, haksızlık olur, hepsine minnettarım, sırf verdikleri bilgiler için değil, hem teker teker hem de topluca bana tattırdıkları olağanüstü insanlık tecrübesi için: Margot García Márquez; Luis Enrique García Márquez ile Graciela Morelli ve çocukları; Aida Rosa García Márquez; Ligia García Márquez (ailenin soy kütükçüsü, her araştırmacı için sahiden "Tanrı'nın bir lütfu"); Gustavo García Márquez ile Lilia Travecero ve oğulları Daniel García Travecero; Rita García Márquez ile Alfonso Torres, Alfonsito ve diğer hepsi; Jaime García Márquez ile Margarita Munive; Hernando (Nanchi) García Márquez ve ailesi; Alfredo (Cuqui) García Márquez; Abelardo García ve ailesi; Germaine (Emy) García; ve hiç unutulmayan, çok özlediğimiz Eligio (Yiyo) García Márquez, karısı Myriam Garzón ve oğulları Esteban García Garzón ile Nicolás García Garzón. Bir başka kitapta, "aile biyografisi"ne daha fazla yer vermeyi ümit ediyorum.

Geniş aile üyeleri arasında, yazar José Luis Díaz-Granados ve oğlu Federico, annesi Margot Valdeblánquez de Díaz-Granados (yeri doldurulamayacak bir diğer aile tarihçisi), yine önemli bir yazar ve iyi bir dost, Bogota hakkındaki bilgileri paha biçilmez olan José Stevenson, Oscar Alarcón Núñez (yine bir yazar, aile bu alanda çok verimli), Nicolás Arias, Eduardo Barcha ve Narcisa Maas, Miriam Barcha, Arturo Barcha Velilla, Hector Barcha Velilla, Heriberto Márquez, Riohacha'dan Ricardo Márquez Iguarán, Margarita Márquez Caballero (yukarıda sözü geçen), Rafael Osorio Martínez ve Ezequiel Iguarán Iguarán.

Paris'te Tachia Quintana de Rosoff her zaman yardıma hazırdı, keza merhum kocası da öyle; Tachia Quintana'yı tanıdığım için kendimi şanslı sayıyorum.

Dünyanın çeşitli yerlerinde bu kitap için görüştüğüm kişiler, yukarıda adı geçenlere ek olarak, Marco Tulio Aguilera Garramuño, Eliseo (Lichi) Alberto, Carlos Alemán, Guillermo Angulo, Consuelo Araujonoguera ("La Cacica"), Germán Arciniegas, Nieves Arrazola de Muñoz Suay, Holly Aylett, Carmen Balcells, Manuel Barbachano, Virgilio Barco, Miguel Barnet, Danilo Bartulín, Maria Luisa Bemberg, Belisario Betancur, Fernando Birri, Pacho Bottía, Ana María Busquets de Cano, An-

tonio Caballero, María Mercedes Carranza, Alvaro Castaño ve Gloria Valencia, Olga Castaño, Rodrigo Castaño, José María Castellet, Fidel Castro Ruz, Rosalía Castro, Patricia Cepeda, Teresa (Tita) Cepeda, Leonor Cerchar, Ramón Chao, Ignacio Chaves, Hernando Corral, Alfredo Correa, Luis Carmelo Correa, Poncho Cotes, Luis Coudurier Sayago, Claude Couffon, Antonio Daconte, Malcolm Deas, Meira Delmar, José Luis Díaz-Granados, Eliseo Diego, Lisandro Duque, Ignacio Durán, María Jimena Duzán, Jorge Edwards, María Luisa Elío, Rafael Escalona, José Espinosa, Ramiro de la Espriella, Filemón Estrada, Barrancas'ta Etzael ile Mencha Saltarén ve aileleri, Luis ve Leticia Feduchi, Roberto Fernández Retamar, Heriberto Fiorillo, Cristo Figueroa, Víctor Flores Olea, Elida Fonseca, José Font Castro, Marcos María Fossy, Alfonso Fuenmayor (unutulmaz bir eski Barranquilla gezisini Alfonso'ya borçluyum), Carlos Fuentes, José Gamarra, Heliodoro García, Mario García Joya, Otto Garzón Patiño, Víctor Gaviria, Jacques Gilard, Paul Giles, Fernando Gómez Agudelo, Raúl Gómez Jattin, Katya González, Antonio González Jorge ve Isabel Lara, Juan Goytisolo, Andrew Graham-Yooll, Edith Grossman, Oscar Guardiola, Tomás Gutiérrez Alea, Rafael Gutiérrez Girardot, Guillermo Henríquez, Jaime Humberto Hermosillo, Ramón Illán Bacca, Michael Jiménez, José Vicente Kataraín, Don Klein, Maria Lucia Lepecki, Susana Linares de Vargas, Miguel Littín, Jordi Lladó Vilaseca, Felipe López Caballero, Nereo López Mesa ("Nereo"), Alfonso López Michelsen, Aline Mackissack Maldonado, Guajira'daki "Magola", Berta Maldonado ("La Chaneca"), Stella Malagón, Gonzalo Mallarino, Eduardo Marceles Daconte, Joaquín Marco, Guillermo Marín, Juan Marsé, Jesús Martín-Barbero, Tomás Eloy Martínez ve Gabriela Esquivada, Carmelo Martínez Conn, Alberto Medina López, Jorge Orlando Melo, Consuelo Mendoza, Elvira Mendoza, María Luisa Mendoza ("La China"), Plinio Apuleyo Mendoza, Domingo Miliani, Luis Mogollón ve Yolanda Pupo, Sara de Mojica, Carlos Monsiváis, Augusto (Tito) Monterroso ve Barbara Jacobs, Beatriz de Moura, Annie Morvan, Alvaro Mutis ve Carmen Miracle, Berta Navarro, Francisco Norden, Elida Noriega, Antonio Núñez Jiménez ve Lupe Véliz, Alejandro Obregón, Ana María Ochoa, Montserrat Ordóñez, Jaime ("EI Mono") Osorio, Leonardo Padura Fuentes, Edgardo ("Cacho") Pallero, James Papworth, Alquimia Peña, Antonio María Peñaloza Cervantes,

Gioconda Pérez Snyder, Eduardo Posada Carbó, Roberto Pombo, Elena Poniatowska, Francisco ("Paco") Porrúa, Gertrudis Prasca de Amín, Gregory Rabassa, Sergio Ramírez Mercado, César Ramos Hernández, Kevin Rastopolous, Rosa Regás, Alastair Reid, Juan Reinoso ve Virginia de Reinoso, Laura Restrepo, Ana Ríos, Julio Roca, Juan Antonio Roda ve Maria Fornaguera de Roda, Héctor Rojas Herazo, Teresita Román de Zurek, Vicente Rojo ve Albita, Jorge Eliécer Ruiz, José ("EI Mono") Salgar, Daniel Samper, Ernesto Samper, María Elvira Samper, Jorge Sánchez, Enrique Santos Calderón, László Scholz, Enrique (Quique) Scopell ve Yolanda Field, Elba Solano, Carmen Delia de Solano, Urbano Solano Vidal, José Stevenson, Jean Stubbs, Gloria Triana, Jorge Alí Triana, Hernán Urbina Joiro, Margot Valdeblánquez de Díaz-Granados, Germán Vargas, Mauricio Vargas, Mario Vargas Llosa, Margarita de la Vega, Roberto de la Vega, Rafael Vergara, Nancy Vicens, Hernán Vieco, Stella Villamizar, Luis Villar Borda, Ben Woolford, Daniel Woolford, Senyor ve Senyora Wunderlisch, Martha Yances, Juan Zapata Olivella, Manuel Zapata Olivella, Gloria Zea ve Conrado Zuluaga. Hepsine minnettarım ve görüştüğüm bu insanların her birinin benim için ne yaptığını, bana ne öğrettiğini ayrıntılarıyla yazabilmeyi isterdim ama bu başlı başına bir kitap konusu.

Bana bilgi veren, benimle sohbet eden ve diğer biçimlerde yardım eden, misafirperverlik gösterenler, Alberto Abello Vives, Hugo Achugar, Claudia Aguilera Neira, Federico Alvarez, Jon Lee Anderson, Manuel de Andreis, Gustavo Arango, Lucho Argáez, Ruth Margarita Ariza, Oscar Arias, Diosa Avellanes, Salvador Bacarisse, Frank Bajak, Dan Balderston, Soraya Bayuelo, Michael Bell, Gene Bell-Villade, Giuseppe Bellini, Mario Benedetti, Samuel Beracasa, John Beverley, Fernando Birri, Hilary Bishop ve Daniel Mermelstein, Martha Bossío, Juan Carlos Botero, Pacho Bottía, Gordon Brotherston, Alejandro Bruzual, Juan Manuel Buelvas, Julio Andrés Camacho, Homero Campa, Alfonso Cano, Fernando Cano, Marisol Cano, Ariel Castillo, Dicken Castro, Juan Luis Cebrián, Fernando Cepeda, María Inmaculada Cerchar, Jane Chaplin, Geoff Chew ve Carmen Marrugo, William Chislett Fernando Colla ve Sylvie Josserand, Oscar Collazos ve Jimena Rojas, Susan Corbesero, Antonio Cornejo Polar, Sofía Cotes, Juan Cruz, George Dale-Spencer, Régis Debray, Jörg Denzer ve Leydy Di, Jesús Díaz, Mike

Dibb, Donald Dummer, Conchita Dumois, Alberto Duque López, Kenya C. Dworkin y Méndez, Diamela Eltit, Alan Ereira, Cristo Figueroa, Rubem Fonseca, Juan Forero, Fred Fornoff, Norman Gall, Silvia Galvis (onun *Los García Márquez* kitabı vazgeçilmez bir kaynaktır), José Gamarra, Diego García Elío, Julio García Espinosa ve Dolores Calviño, Edgard Garcia Ochoa ("Flash"), Verónica Garibotto, Rosalba Garza, César Gaviria ve Ana Milena Muñoz, Luz Mary Giraldo, Margo Glantz, Catalina Gómez, Richard Gott, Sue Harper Ditmar, Luis Harss, Andrés Hoyos, Antonio Jaramillo ("El Perro Negro"), Fernando Jaramillo, Carlos Jáuregui, Orlando ve Lourdes Jiménez Visbal, Carmenza Kline, John Kraniauskas, Henry Laguado, Patricia Lara, Catherine LeGrand, Patricia Llosa de Vargas, Fabio ve Maritza López de la Roche, Juan Antonio Masoliver, Tony McFarlane, Pete McGinley, Max ve Jan McGowan-King, María del Pilar Melgarejo, Moisés Melo ve Guiomar Acevedo, Oscar Monsalve, Mabel Moraña, Patricia Murray, Delynn Myers, Víctor Nieto, Harley D. Oberhelman, John O'Leary, William Ospina, Raúl Padilla López, Michael Palencia-Roth, Alessandra María Parachini, Rafael Pardo, Felipe Paz, Conchita Penilla, Pedro Pérez Sarduy, Carlos Rincón, Manuel Piñeiro ("Barbarroja"), Natalia Ramírez, Arturo Ripstein, Jorge Eduardo Ritter, Isabel Rodriguez Vergara, Jorge Eliécer Ruiz, Patricio Samper ve Genoveva Carrasco de Samper, Emilio Sánchez Alsina, Noemí Sanín, Amos Segala, Narcís Serra, Donald L. Shaw, Alain Sicard, Ernesto Sierra Delgado, Antonio Skármeta, Pablo Sosa Montes de Oca, Adelaida Sourdis, David Streitfeld, Gustavo Tatis Guerra, Michael Taussig, Totó la Momposina, Adelaida Trujillo ve Carlos ("Caturo") Mejía, Carlos Ulanovsky, Aseneth Velázquez, Ancizar Vergara, Erna Von der Walde, Dan Weldon, Clare White, Colin White, Edwin Williamson, Michael Wood, Anne Wright ve Marc Zimmerman. Yine her birinin katkısını ayrıntılarıyla yazmak isterdim, bu katkıların kimi büyük, kimi çok büyüktü. Gözümden kaçanlar için tüm samimiyetimle özür dilerim.

Ayrıca, bu projenin başındaki sürekli ve dikkatli ilgisi için İngiltere'deki Portsmouth Üniversitesi'nin kütüphanecisi Roger MacDonald'a ve Pittsburgh Üniversitesi'deki Latin Amerikalı kütüphane görevlisi efsanevi Eduardo Lozano'ya teşekkür ederim.

Pittsburgh Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi dekanları Peter Koehler ve John Cooper yıllar boyunca benden çok değerli desteklerini esirgemediler.

Olağanüstü editör Neil Belton'a da teşekkür etmeliyim, bu kitap onun fikriydi; birlikte güzel zaman geçirdik.

Ajansım Elizabeth Sheinkman'ın hayatıma girmesi bir lütuf oldu; daima girişimci, belirleyici ve tatlılıkla destekleyici davrandı; ona şükranlarımı sunuyorum.

Son olarak, Bloomsbury'deki ekip; Ruth Logan, Nick Humphrey, Phillip Beresford, sağduyulu, her işin altından kalkabilen Emily Sweet, diplomatik becerileri ve yaratıcı editörlük çalışmaları kelimenin tam anlamıyla kritik önemde olan serinkanlı Bill Swainson, bu huysuz yazara her türlü görevin ötesinde sabırla ve anlayışla yaklaştılar. Onların sınırsız çabaları sayesinde bu kitap çok daha iyi bir kitap oldu, her birine içtenlikle teşekkür ederim.

Kolombiya
0 50 100 150 200 mil
0 100 200 300 kilometre
N
W
E
S
Karayip Denizi
Aruba
Curaçao
Cabo de la Vela
Manaure
Riohacha
Santa Marta
Ciénaga
Barrancas
Barranquilla
Sierra Nevada
Ciénaga Grande
Cartagena
Aracataca
Arjona
Valledupar
Cauca N.
Serranía de Perijá
Maracaibo
Maracay
Caracas
Panama Kanalı
PANAMA
Panama City
Sincelejo
Magangué
Sincé
El Banco
Sucre
Achí
Ayapel
Majagual
VENEZUELA
Contadora Adası
Cauca N.
CHOCÓ
Barrancabermeja
Puerto Berrío
Medellín
Pasifik Okyanusu
Quibdó
Puerto Salgar
Chiquinquirá
Honda
Zipaquirá
Ibagué
Bogota
Buenaventura
Villarrica
Cali
Magdalena Irmağı
Neiva
KOLOMBİYA
Popayán
Pasto
EKVATOR
BREZİLYA
PERU
Leticia

Karayip Denizi
N
W
E
S
Manaure
LA GUAJIRA
Riohacha
Ranchería Nehri
Camarones
Maicao
Venezuela Körfezi
Santa Marta
Sierra Nevada
Barranquilla
Soledad
Sabanagrande
Ciénaga
Riofrío
Sevilla
Macondo
Ciénaga Grande
Aracataca Nehri
Sitionuevo
Aracataca
Fundación
Pivijay
Barrancas
Cerrejón
San Juan del Cesar
Fonseca
Patillal
Villanueva
Valledupar
La Paz
Manaure
VENEZUELA
Serranía de Perija
ATLÁNTICO
Cartagena
Turbaco
Arjona
MAGDALENA
CESAR
Cesar Nehri
San Jacinto
El Difícil
Plato
El Carmen de Bolívar
BOLÍVAR
Tolú
Sincelejo
Corozal
Lorica
Sincé
Magangué
Magdalena Irmağı
Mompox
Chimichagua
El Banco
Maracaibo Gölü
Montería
San Benito Abad
San Jorge Nehri
Sucre
Mojana Nehri
Caimito
SUCRE
Majagual
Achí
Cauca Nehri
CÓRDOBA
Ayapel
La Sierpe
Kolombiya'nın Karayip Denizi / Atlas Okyanusu Kıyıları
0 10 20 30 40 50 mil
0 20 40 60 80 kilometre

KARAYİPLER VE MEKSİKA KÖRFEZİ
0 100 200 300 400 500 mil
0 200 400 600 800 kilometre
ABD
San Antonio
New Orleans
Pascagoula
Mississippi Nehri
Tampa
Miami
BAHAMALAR
Monterrey
Meksika Körfezi
MEKSİKA
Havana
KÜBA
Atlas Okyanusu
Cancún
Camagüey
Biran
Santiago
Guantánamo
DOMİNİK CUMHURİYETİ
Mexico City
Veracruz
Cuernavaca
Port-Au-Prince
San Juan
Santo Domingo
PORTO RİKO
San Cristóbal de las Casas (Chiapas)
Belize
BELİZE
JAMAİKA
Kingston
HAİTİ
DOMİNİCA
Guatemala City
HONDURAS
Tegucigalpa
Karayip Denizi
SAINT VINCENT
GUATEMALA
San Salvador
EL SALVADOR
NİKARAGUA
Aruba
Curaçao
Riohacha
Santa Marta
Barranquilla
Cartagena
Aracataca
Caracas
TRİNİDAD VE TOBAGO
Managua
San José
PANAMA
Kanal
Panama
KOSTA RİKA
Pasifik Okyanusu
VENEZUELA
Georgetown
GUYANA
Contadora Adası
Magdalena
KOLOMBİYA
Bogota
BREZİLYA

Önsöz

1927'de Kolombiya'da doğan Gabriel García Márquez, "Üçüncü Dünya"dan çıkmış en meşhur yazar ve "büyülü gerçekçilik" adı verilen edebi akımın en önemli temsilcisi; gelişmekte olan diğer ülkelerde ve bu ülkeler üzerine yazan yazarlar arasında da (mesela Salman Rushdie, en bariz örneklerden biri) bu akımın müthiş üretken olduğu ortada. García Márquez herhalde Latin Amerika içinde, tüm zamanların en fazla hayranlık duyulan ve kıtayı en fazla temsil eden Latin Amerikalı romancısı. Hatta Avrupa'nın ve Amerika Birleşik Devletleri'nin oluşturduğu "Birinci Dünya"da, evrensel kabul gören büyük yazarların bulunmasının zor olduğu bir çağda, kırk yıldan uzun bir süredir rakipsiz.

Gerçekten, yirminci yüzyıl romancılarına bakınca, eleştirmenlerin hemfikir olduğu o "büyük isimlerin" çoğunun (Joyce, Proust, Kafka, Faulkner, Woolf) yüzyılın ilk kırk yılına ait olduğunu görüyoruz; yüzyılın ikinci yarısında ise bu ittifaka nail olan herhalde yegâne isim García Márquez. 1967'de yayınlanan başyapıtı *Yüzyıllık Yalnızlık*, "modern"den "postmodern"e doğru geçiş yapan kurgunun tam eşiğinde yer alan o kitap, 1950 ile 2000 arasında yayınlanan, dünyanın her ülkesinde ve her kültürde çok sayıda hevesli okura ulaşan tek kitap olabilir. Bu bakımdan, hem konusu (genel olarak, "gelenek" ile "modernlik" arasındaki çatışma) hem de ulaştığı alan itibarıyla bu kitabın, dünyanın gerçekten ilk "küresel" romanı olduğunu iddia etmek abartılı olmaz.

García Márquez, başka bakımlardan da ender bir örnek. Ciddi ama popüler bir yazar (Dickens, Hugo ve Hemingway gibi); kitapları milyonlar satıyor, ünü sporcularla, müzisyenlerle, film yıldızlarıyla yarışıyor. 1982'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandığında son zamanların bu ödülü alan en popüler yazarıydı. García Márquez küçük "Macondo" toplumunu icat ettiğinden beri bambaşka bir bölge haline gelen Latin Amerika'da yazar her yerde "Gabo" lakabıyla biliniyor; sessiz sinemanın "Charlie"si, futbolun "Pele"si gibi. Yaşadığı kıtada yirminci yüzyılın en büyük dört-beş insanından biri olan bu adam, tam da "kuş uçmaz

kervan geçmez" denecek bir yerde, çoğu okuma-yazma bilmeyen on binden az nüfuslu, sokakları asfaltlanmamış, kanalizasyonu olmayan bir kasabada doğdu. İnsanlar, kasabanın tuhaf adı Aracataca'yı (namı diğer "Macondo"), ilk duyduklarında gülüyorlardı (halbuki bu adın "Abrakadabra"yla benzerliği karşısında daha temkinli olmaları gerekirdi). Dünyanın herhangi bir yerinde, ünlü yazarların pek azı böyle bir küçük kasabada yetişmiştir; kendi çağını hem kültürel hem siyasi bakımdan onun kadar dolu dolu ve derinlemesine yaşayanların sayısı daha bile azdır.

García Márquez, şimdi beş ülkede göz kamaştırıcı yerlerde yedi evi olan zengin bir adam. Son yıllarda yarım saat röportaj vermek için 50 bin dolar talep edebilecek (daha doğrusu, çoğu zaman reddedebilecek) bir noktaya gelmişti. Yazılarını dünyanın hemen her gazetesinde yayınlatabildi ve bunun için büyük meblağlar aldı. Tıpkı Shakespeare'inkiler gibi onun kitaplarının adları da dünyanın her yanındaki gazetelerin başlıklarında kullanıldı ("yüz saatlik yalnızlık," "önceden bilinen bir felaketin vakayınamesi,"* "diktatörün sonbaharı," "para günlerinde aşk"). Ömrünün yarısı boyunca baş döndürücü bir şöhrete göğüs germeye ve buna katlanmaya mecbur oldu. Zenginler, ünlüler ve güçlüler ondan yardım ve dostluk dilediler: François Mitterand, Felipe González, Bill Clinton, Kolombiya ve Meksika'nın yakın tarihteki başkanlarının hemen hepsi ve daha birçok ünlü kişi. Yine de gösterdiği parlak edebi ve mali başarılara rağmen, ömrü boyunca ilerici soldan yana oldu, iyi amaçları savundu, olumlu girişimler başlattı ki bunların arasında gazetecilik ve film alanında etkin enstitülerin kurulması da vardı. Aynı zamanda bir başka siyasi liderle, Fidel Castro'yla ilişkisi de otuz yılı aşkın süredir daima münakaşa ve eleştiri kaynağı oldu.

Bu biyografi üzerinde on yedi yıldır çalışıyorum.** İlk günlerde herkesin bana söylediğinin aksine ("Onunla asla görüşemezsin, görüşsen

---

* Türkçe'ye *Kırmızı Pazartesi* adıyla çevrilen kitabın İspanyolca adı *Crónica de una muerte anunciada*, yani "Önceden Bildirilmiş Bir Ölümün Güncesi"dir-ç.n.

** Bu projeyi belki de asla bitiremeyeceğimi nihayet anladığımda yazdıklarım iki bin sayfayı ve altı bin dipnotu aşmıştı. Şimdi okurun elinde olan, çok daha uzun ve tamamlanmak üzere olan bir biyografinin kısaltılmış halidir. Çalışmanın tam halini eğer ömrüm yeterse birkaç yıl içinde yayınlamak niyetindeyim. O devasa işi bir yana bırakarak, bu işin öznesi olan ve artık seksen yaşını geçmiş adam henüz sağken ve yazdıklarımı okuyabilecek durumdayken, bulduğum şeyleri ve topladığım bilgileri damıtıp daha kısa, görece sıkıştırılmış bir anlatı olarak sunmak bana daha anlamlı geldi.

de seninle işbirliği yapmaz"), çalışmaya başladıktan birkaç ay sonra adamımla buluştum ve hevesle dolup taştığını söyleyemesem de ("Niye biyografimi yazmak istiyorsun? Biyografi ölüm demek.") bana dostane, misafirperver ve müsamahakâr davrandı. Hatta yazdığım biyografi için izin alıp almadığım bana her sorulduğunda aynı cevabı verdim: "Hayır, izin verilen bir biyografi değil, müsamaha gösterilen bir biyografi." Fakat 2006'da García Márquez, beni bir hayret ve minnet karmaşasına sokup, dünya basınına onun "resmi" biyografi yazarı olduğumu söyledi. Muhtemelen bu beni, onun resmen müsamaha gösterilen tek biyografi yazarı kılıyor! Bu benim için olağanüstü bir ayrıcalıktır.

İyi bilindiği üzere, bir biyografi yazarı ile biyografisi yazılan kişi arasındaki ilişki daima zordur, ama ben bu konuda son derece talihliydim. García Márquez, kendisi de profesyonel bir gazeteci ve tanıdığı insanların hayatlarını kendi kurgularının ayrıntılarında kullanan bir yazar olarak, en azından sabırlıydı. Aralık 1990'da Havana'da onunla ilk kez buluştuğumuzda, teklifime bir şartla rıza vereceğini söyledi: "Kendi işini bana yaptırma." Kendi işimi ona yaptırmadığımı o da herhalde kabul edecektir, diye düşünüyorum. Buna, gerçekten onun yardımı olmadan yapamayacağım durumlarda bana elini uzatarak karşılık verdi. Bu biyografiyi oluşturmak için yaklaşık üç yüz röportaj yaptım, görüştüğüm insanların pek çoğu artık hayatta olmayan kilit önemdeki muhataplardı, ama biliyorum ki eğer "Gabo" benim "münasip" olduğumu belirten bir işaret vermeseydi, görüşebildiğim insanlar arasında Fidel Castro ile Felipe Gónzalez olamazdı. Gabriel García Márquez şimdi bu kitabı okurken dilerim hâlâ benim "münasip" olduğumu düşünüyordur. Biyografi yazarlarının kaçınılmaz olarak hayalini kurduğu o "sıkı fıkı" ilişkiyi, böyle bir etkileşimi "yakışıksız" bularak benimle kurmaktan hep kaçındı. Yine de son on yedi yıl içinde farklı zamanlarda ve farklı yerlerde, baş başa ve toplum içinde, toplam bir ay kadar zamanı birlikte geçirmişizdir. Sanıyorum onun bana söylediği bazı şeyleri, benden başka çok az insan duymuştur. Buna rağmen beni herhangi bir yönde etkilemeye asla kalkışmadı, doğuştan gazeteci olan birinde bir arada bulunan etik ve sinizmle hep şöyle dedi: "Sen sadece gördüğünü yaz; sen ne yazarsan yaz, ben o olacağım."

Bu biyografinin araştırması İspanyolca yapıldı, bütün eserler İspanyolcasından okundu, röportajların çoğu İspanyolca yapıldı ama kitap

İngilizce yazıldı ve yayınlanıyor* (İspanyolca tercümesi 2009'da çıkacak). Dahası (bunu söylemek bile gereksiz), bir biyografi, hele de tam biyografilerin ilki için daha normal süreç, biyografiyi yazan kişinin, biyografisi yazılanla aynı ülkeden, hem o ülkeyi iyi bilen hem de o kişiyi tanıyan, her konuşmada en küçük nüansı dahi anlayan biri olmasıdır. Benim durumum buna uymuyor (üstelik García Márquez uluslararası bir figür, sadece meşhur bir Kolombiyalı değil) ama kendisinin de bir keresinde bir sohbet sırasında adım geçtiğinde iç çekerek, belki tam da inanmadan söylediği gibi, "Eh ne yapalım, galiba kendine saygısı olan her yazarın İngilizce yazan bir biyografi yazarı olması lazım." Sanıyorum onun gözündeki tek vasfım, doğduğu kıtaya ömrüm boyunca duyduğum sevgi ve bağlılık.

García Márquez'in hayatının hemen her önemli ânı için sunduğu, birbirinden farklı çok sayıda anlatım arasında yolumu bulmak her zaman kolay olmadı. Onu rahatlıkla karşılaştırabileceğimiz Mark Twain gibi, o da iyi masallara, hele uzun hikâyelere bayılıyor ve hikâyelerin yeter derecede tamamlanmış olmasını seviyor; kendi hayatını oluşturan belirleyici olaylar da bundan tabii ki payını alıyor. Aynı zamanda oyunbaz, anti-akademik biri; iş gazetecilerle profesörleri şaşırtıp yanıltmaya, başından savmaya gelince konuyu esrarengiz hale sokmayı ve düpedüz haylazlık etmeyi kesinlikle tercih ediyor. Bu onun *mamagallismo* dediği şeyin bir parçası (ileride bundan biraz daha bahsederiz, şimdilik "birini taklit ederek alay etmek, eğlenmek" diye ketum bir tercüme yapalım). Belli bir hikâyenin "gerçekten" yaşandığından emin olabildiğiniz zaman bile onu yine de tek bir biçimde yakalayamıyorsunuz, zira hayatıyla ilgili bilindik hikâyelerin çoğunun birkaç farklı versiyonunu anlattığı ortaya çıkıyor, üstelik bu versiyonların hepsinin içinde en azından bir gerçeklik payı var. Bu mitomaniyi [uydurma düşkünlüğü-ç.] bizzat tecrübe ettim ve ben de bu huyu zevkle kaptım (kendi hayatımda elbette, bu kitapta yapmadığımı umuyorum). Ancak sadece kudurmuşların ve İngilizlerin başvuracağı türden araştırmalara kalkışmaktaki azmimden ve buna hazır oluşumdan García Márquez ailesi her zaman etkilenmiştir. Dolayısıyla, bizzat García Márquez'in benim hakkımda yaydığı ve sonunda kendisinin de inandığı, biyografisini yazdığım kişinin doğum yeri olma-

* Kitabın İngilizce baskısı ilk olarak 2008'de yapıldı.-e.n.

sıyla ünlenen kasabanın "havası iliklerime işlesin diye" bir keresinde şakır şakır yağmur yağan bir gece boyunca Aracataca'nın meydanında bir bankta sabahı ettiğim (belli ki benim çılgınlıklarım bu özellikte) efsanesini yok etmenin epey imkânsız olduğunu anladım.

Bunca yıl sonra şu kitabın nihayet var olduğuna, oturmuş önsözünü yazıyor olduğuma inanamıyorum. Benden çok daha şöhretli ve içi yanan nice biyografi yazarı, böyle bir işe verilen zamanın ve çabanın buna değmeyeceği, ancak aptallarla kandırılmışların böyle bir işe kalkışabileceği; bu işe, kim bilir, belki de büyük, iyi ya da sadece meşhur insanlarla içli dışlı olmak, kendini onlarla bir tutmak adına girişildiği sonucuna vardı. Benim de bu sonuca varmak için aklım çelinebilirdi; ama eğer insanın kendi hayatının dörtte birini vakfetmesine değecek biri varsa o da muhakkak, olağanüstü hayatı ve kariyeriyle Gabriel García Márquez'dir.

Gerald Martin, Temmuz 2008

Başlangıç

Bilinmez Kökenlerden

1800-1899

1930'ların başlarında sıcak, boğucu bir sabah, Kolombiya'nın kuzeyindeki tropik kıyı bölgesinde, genç bir kadın United Fruit Company treninin penceresinden, geçip giden muz bahçelerine bakıyordu. Güneşten gölgeye geçerken yanardöner ışıltılar saçan sıra sıra ağaçlar... Karayip liman kenti Barranquilla'dan kalkıp büyük Ciénaga bataklığını geçen, sivrisineklerin istila ettiği gece gemisine binmişti; şimdi de Muz Bölgesi'nden aşağıya, iç kısımlardaki küçük kasaba Aracataca'ya doğru seyahat ediyordu. Orası, birkaç yıl önce ilk çocuğu Gabriel'i daha bebekken, ihtiyar anne-babasının yanında bıraktığı yerdi. Luisa Santiaga Márquez Iguarán de García o günden bugüne üç çocuk daha doğurmuştu ve kocası Gabriel Eligio García onu Barranquilla'da yaşamak üzere alıp götürürken küçük "Gabito"yu anneannesi Tranquilina Iguarán Cotes de Márquez ile dedesi Albay Nicolás Márquez Mejía'ya emanet ettiğinden beri Aracataca'ya ilk kez dönüyordu. Albay Márquez, yüzyılın başında yapılan acılı Bin Günlük Savaş'ın* gazilerindendi; ömrü boyunca Kolombiya Liberal Partisi'nin ateşli bir yandaşı ve son dönemde de Aracataca Belediyesi'nin mali işler müdürü olmuştu.

Albay ve Doña Tranquilina, Luisa Santiaga'nın yakışıklı García'yla flört etmesine şiddetle karşı çıkmışlardı. Bu adam fakir ve dışarıdan gelme olmakla kalmayıp üstüne bir de evlilik dışı doğmuştu, melezdi ve herhalde en kötüsü, nefret edilen Muhafazakâr Parti'nin coşkulu bir savunucusuydu. Luisa'yı gördüğünde Aracataca'nın telgrafçısı olalı daha

* Yeni kurulmuş Kolombiya Cumhuriyeti'nde muhafazakârlarla liberaller arasında yapılan savaş (1899-1902). Uluslararası piyasada kahve fiyatlarının düşmesinden en çok etkilenen kesim olan liberaller, muhafazakârların iktidarı seçim hileleriyle ele geçirdiğini ileri sürerek ayaklandılar. Ancak savaşı muhafazakârlar kazandı. ABD'nin de devreye girmesiyle liberaller teslim oldu. O zamanlar Kolombiya'nın bir eyaleti olan Panama bu ayaklanma sonrasında ayrıldı.-e.n.

birkaç gün geçmişti, Luisa ise kasabanın evlenme çağına gelmiş en gözde genç kadınlarından biriydi. Luisa'nın anne-babası, bu baştan çıkarıcı yeni gelene duyduğu delice aşkı kızın aklından çıkarmak için onu yılın büyük bölümünde uzaktaki akrabalarının yanına gönderdiler ama kâr etmedi. García ise, eğer Albay'ın kızıyla evlenmek kısmetini açar diye umduysa hayal kırıklığına uğramıştı. Gelinin ailesi, García'nın nihayet eyalet başkenti Santa Marta'da ayarlamayı başardığı düğüne gelmeyi reddetti. García da Aracataca'daki işini kaybetti.

Tren penceresinden etrafı seyrederken Luisa ne düşünüyordu? Bu yolculuğun ne kadar rahatsız geçtiğini unutmuştu belki de. Çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği evi mi düşünüyordu? Ziyaretini herkesin nasıl karşılayacağını mı? Anne-babası, teyzeler, halalar. Onca zamandır görmediği iki çocuğu: en büyük çocuğu Gabito ve şimdi onun gibi anneannesi ve dedesiyle yaşayan kız kardeşi Margarita. Kendi çocukluğundan hatırladığı küçük muz ekim alanı Macondo'dan geçerken tren düdük çaldı. Birkaç dakika sonra Aracataca göründü. İşte babası, Albay, gölgede onu bekliyordu... Acaba onu nasıl karşılayacaktı?

Albay'ın ne dediğini bilen yok. Ama sonra ne olduğunu biliyoruz.[1] İçeride, yaşlı Albay'ın Büyük Ev'inde kadınlar küçük Gabito'yu hiç unutmayacağı bir güne hazırlıyorlardı: "Geldi, annen geldi Gabito. Burada. Annen. Treni duyuyor musun?" Yakındaki istasyondan, trenin düdük sesi bir kere daha duyuldu.

Gabito sonradan, annesine dair hiçbir şey hatırlamadığını söyleyecekti. Annesi onu, ona dair bir anısı olamadan bırakıp gitmişti. Ve eğer annesinin şimdi bir anlamı varsa, bu, anneannesiyle dedesinin hiçbir zaman doğru dürüst açıklamadığı ani bir yokluk, sanki ters giden bir şey varmış gibi bir tedirginlik hissiydi. Terslik belki de kendisindeydi. Dede neredeydi? Dede her zaman her şeyi açık seçik hale getirirdi. Ama şimdi dedesi dışarı çıkmıştı.

Sonra Gabito onların evin öbür yanına geldiklerini duydu. Teyzelerden biri gelip elini tuttu. Her şey bir rüya gibiydi. "Annen içeride," dedi teyze. O da içeri girdi ve bir an sonra tanımadığı bir kadın gördü, odanın uzak ucunda, sırtını kepenkleri kapalı pencereye vermiş oturuyordu. Güzel bir hanımdı, hasır bir şapkası ve kolları bileklerine kadar inen uzun, bol bir elbisesi vardı. Öğle sıcağında ağır ağır nefes alıyordu. Gabito'yu ise tuhaf bir kafa karışıklığı almıştı, çünkü kadına bakmayı

sevmişti ama ona söylendiği gibi, annesini gerektiği şekilde sevmediğini görür görmez anlamıştı. Anneannesiyle dedesini sevdiği gibi de sevmemişti onu. Hatta teyzelerini sevdiği gibi bile sevmemişti.

Hanım ona, "Annene sarılmayacak mısın?" dedi. Sonra onu kucağına alıp sarıldı. Hiç unutmayacağı bir kokusu vardı. Annesi onu terk ettiğinde Gabito bir yaşından küçüktü. Şimdi neredeyse yedi yaşındaydı. İşte ancak şimdi, bu kadın geri gelince anlamıştı durumu: annesi onu terk etmişti. Ve Gabito bunu hiçbir zaman atlatamayacaktı, hem bunun tek nedeni bu konuda ne hissettiğini kendi kendine itiraf edecek cesareti hiç bulamaması değildi. Kısa süre sonra annesi onu yine terk etti.

Luisa Santiaga, Albay'ın dikbaşlı kızı, küçük Gabito'nun annesi, 25 Haziran 1905'te vahşi Guajira bölgesi ile dağlık Padilla eyaleti arasında, Sierra Nevada'nın doğusunda kalan küçük Barrancas kasabasında doğdu.[2] Luisa doğduğunda babası, mağlup olmuş bir ordunun mensubuydu; Kolombiya'daki büyük iç savaşta, yani Bin Günlük Savaş'ta (1899-1902) Liberal Parti'nin ordusu muhafazakârlar tarafından mağlup edilmişti.

Gabriel García Márquez'in dedesi Nicolás Márquez Mejía, 7 Şubat 1864'te Riohacha, Guajira'da doğmuştu. Kolombiya'nın kuzeyinde, Atlas Okyanusu kıyısında güneşten kavrulmuş, tuzlu ve tozlu bu şehir aynı zamanda ülkenin en vahşi bölgesinin, çetinceviz Guajiro yerlilerinin yurdu ve sömürgecilik günlerinden bugünlere gümrük kaçakçılarının ve uyuşturucu tacirlerinin sığınağı olan toprakların küçücük başkentiydi. Márquez'in çocukluğu hakkında, sadece temel eğitim aldığı ama bundan alabildiğine faydalandığından ve bir de bir süre için batıya, kuzini Francisca Cimodosea Mejía'yla yaşamak üzere muhteşem sömürge kenti Cartagena'nın güneyinde kalan El Carmen de Bolívar kasabasına gönderildiğinden başka fazla bir şey bilmiyoruz. Teyze çocuklarını burada, Nicolás'ın anneannesi Josefa Francisca Vidal büyüttü. Daha sonra, Nicolás'ın birkaç yıl boyunca bütün kıyı bölgesinde dolanıp durmasının ardından Francisca da onun ailesine katılıp onlarla birlikte yaşadı, ömrünün geri kalanını evde kalmış bir kadın olarak geçirdi. Nicolás bir süre Guajira kıyı şeridinde Riohacha'dan 24 kilometre uzaktaki Camarones kentinde yaşadı. Rivayete göre, vaktinden evvel büyümüş bir yeniyetme olarak on dokuzuncu yüzyılda Kolombiya'da düzenli aralıklarla hayatı durduran iç savaşlardan birine veya birkaçına katılmıştı. On yedi

yaşında Riohacha'ya dönünce, babası Nicolás del Carmen Márquez Hernández'in çırağı olarak gümüş kuyumcusu oldu. Bu, ailenin geleneksel mesleğiydi. Nicolás ilköğrenimini tamamlamıştı ama zanaatkâr ailesinin onu daha fazla okutacak gücü yoktu.

Nicolás Márquez başka bakımlardan üretkendi: Guajira'ya dönüşünü izleyen iki yıl içinde bu kayıtsız gezgin delikanlı, evlilik dışı iki oğul (Kolombiya'da bunlara "doğal oğul" denir) babası olmuştu: 1882 doğumlu José María ile 1884 doğumlu Carlos Alberto.[3] Anneleri, Altagracia Valdeblánquez adında, Riohachalı, evde kalmış acayip bir kadındı. Etkili bir muhafazakâr aileye mensup bu kadın, Nicolás'tan epey büyüktü. Nicolás'ın onunla neden evlenmediğini bilmiyoruz. İki oğul da annelerinin soyadını aldı, ikisi de Nicolás'ın ateşli liberalliğine karşın vefalı birer Katolik ve muhafazakâr olarak yetiştiler; zira oldukça yakın zamanlara kadar Kolombiya'da âdet, çocukların anne-babalarının siyasi çizgisini benimsemesiydi ve iki oğul da Nicolás tarafından değil annelerinin ailesi tarafından büyütülmüştü. İkisi de Bin Günlük Savaş'ta liberallere, dolayısıyla kendi babalarına karşı savaşacaklardı.

Carlos Alberto doğalı daha bir yıl olmuştu ki yirmi bir yaşındaki Nicolás kendi yaşında bir kızla, kendisi gibi Riohacha'da 5 Temmuz 1863'te doğan Tranquilina Iguarán Cotes'le evlendi. Tranquilina evlilik dışı doğmuştu ama bölgenin önde gelen iki muhafazakâr ailesinin soyadlarını taşıyordu. Nicolás'ın da Tranquilina'nın da Avrupalı beyaz ailelerin soyundan geldikleri gözle görünüyordu. Uslanmaz bir Kazanova olan Nicolás her renkten ve ırktan kadınlarla düşüp kalkıyorsa da beyazdan siyaha doğru giden hiyerarşi, her ikisinin de hem evde hem sokakta bütün ilişkilerini örtük ya da açık olarak belirliyordu. Ve birçok şey gizli kalsa daha iyiydi.

İşte böylece, Gabriel García Márquez'in en ünlü eseri *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı okumuş olanlara gayet tanıdık gelecek olan o karanlık soy kütüğü labirentinde el yordamıyla yolumuzu aramaya koyuluyoruz. Bu kitapta García Márquez, okurlarına aile ilişkilerinin ayrıntılarına dair hatırlatmalarla yardımcı olmadan yolundan sapıyor: genellikle sadece ilk adlar veriliyor ve bu adlar takıntılı bir şekilde kuşaktan kuşağa tekrar ediyor. Okur için eserin telaffuz edilmeyen güçlüklerinden birini oluşturan bu durum, bir yandan da yazarın çocukluğunda aile kültürünün arapsaçına dönmüş tarihi bağlantılarına anlam vermeye çalışır-

ken yaşadığı kafa karışıklıklarını ve gerginlikleri yeniden üretmiş oluyor şüphesiz.

İşte Nicolás; meşru bir çocuk olarak dünyaya gelmiş ama anne-babası tarafından değil de anneannesi tarafından büyütülmüş. Elbette, geniş aile kavramının emniyet hissini alttan alta desteklediği gelişmekte olan bir toplumda bunda bir tuhaflık yoktu. Gördüğümüz gibi, daha yirmisine varmadan evlilik dışı iki oğlu oldu. Bunda da bir tuhaflık yoktu. Bunun hemen ardından, tıpkı Altagracia gibi kendisinden daha üst sınıftan bir kadın olan, fakat evlilik dışı doğmuş olmasından dolayı durumu kendisiyle eşitlenen Tranquilina'yla evlendi. Dahası, Tranquilina aynı zamanda onun birinci dereceden kuziniydi; bu da o dönemde Kolombiya'da yaygın bir durumdu ve Latin Amerika'da halen, dünyanın başka pek çok yerinden daha sık görülen bir uygulamadır; ancak yine de evlilik dışı dünyaya gelmek gibi bu da üzerinde uyarıcı bir damga taşır. Çiftin nenesi ortaktı: 1820'lerde İspanya'dan Kolombiya'ya gelen Juanita Hernández. Nicolás'ın soyu onun ilk ve evlilik bağı olan ilişkisinden gelirken, Tranquilina'nın soyu Juanita Hernández dul kaldıktan sonra, kendisinden on yaş küçük, Blas Iguarán adlı Riohacha doğumlu bir Kreol* ile yaşadığı ikinci ve evlilik dışı ilişkisine dayanıyordu. Juanita'dan yalnız iki nesil sonra, birinci dereceden kuzen olan iki torunu, Nicolás Márquez Mejía ile Tranquilina Iguarán Cotes, Riohacha'da evlendiler. Soyadlarının hiçbiri tutmasa bile, Nicolás'ın babası da Tranquilina'nın annesi de maceracı Juanita'nın çocuklarıydı ve birbirlerinin üvey kardeşiydiler. İnsan kiminle evlendiğinden hiç emin olamazdı. Ve böyle günahlar işlemek lanetlenmeye ya da daha kötüsü, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın başından sonuna dek Buendía ailesindeki herkesin korktuğu üzere, aile soyunun sonunu getirecek olan domuz kuyruklu bir çocuğun dünyaya gelmesine neden olabilirdi!

Nicolás ile Tranquilina'nınki gibi bir evliliğin kaçınılmaz olarak uyandıracağı ensest şüpheleri elbette evlilik dışı olma kavramına bir başka boyut, hem de çok karanlık bir boyut katıyor. Nicolás, evlendikten sonra da düzinelerce evlilik dışı çocuk peydahladı. Yine de bütün geleneksel hiyerarşileri ve züppelikleriyle katı bir Katolik toplumunda

---

* İspanya egemenliği altındaki Güney Amerika'da bu terim, Amerika'da doğan İspanyol kökenli kişileri ifade eder-e.n.

yaşıyordu, burada en alttakiler siyahlarla yerlilerdi (itibarlı hiçbir aile elbette bu gruplarla hiçbir biçimde ilişkilenmek istemese de Kolombiya'da en itibarlılar da dahil olmak üzere neredeyse her ailenin böyle ilişkileri vardı). Gayrimeşru olmanın türlü çeşit yolu varken, gerçek saygınlığa ulaşmak için bir tek düz ve daracık patikanın bulunduğu bu kaotik ırklar ve sınıflar âlemi, yıllar sonra küçük García Márquez'in büyüyeceği ve çapraşıklıkları ile riyakârlıklarını paylaşacağı aynı âlemdi.

Tranquilina Iguarán'la evlenmesinden çok kısa zaman sonra Nicolás Márquez onu hamile bıraktı (ataerkil bakış açısından, bir kadını bırakıp gitmenin en iyi yolu) ve o zaman hâlâ Kolombiya'nın bir parçası olan Panama'da birkaç ay kalıp dayılarından biri olan José María Mejía Vidal'le çalıştı. 1886'da ilk meşru oğlu Juan de Dios'un doğumundan kısa süre sonra Guajira'ya dönmezden önce Panama'da, belki de hayatının gerçek aşkı olan güzel Isabel Ruiz'den bir evlilik dışı çocuk daha yapacaktı: María Gregoria Ruiz.[4] Nicolás ile Tranquilina'nın iki meşru çocukları daha oldu: 1889 doğumlu Margarita ile Temmuz 1905'te Barrancas'ta doğan, ancak ömrünün sonlarına yaklaşana kadar kendisinin de Riohacha'da doğduğunda ısrar eden, çünkü (ileride göreceğimiz üzere) bu konuda saklayacak bir şeyi olduğunu hisseden Luisa Santiaga. Luisa Santiaga da evlilik dışı doğmuş bir adamla evlenecek ve Gabriel José García Márquez adında, meşru bir çocuk dünyaya getirecekti. Mizahla ele alınsa da evlilik dışı doğma meselesinin Gabriel García Márquez'in kurgularında bir takıntı haline gelmesine şaşmamalı.

Nicolás'ın evlilik dışı çocukları, Albay'ın en sevgili torununun sonraları romanında hayal edeceği üzere (Albay'ın evlilik dışı doğumlu on yedi oğlu vardı) iç savaşta feci şekilde can vermediler.[5] Mesela Sara Noriega, Nicolás'ın Pacha Noriega'dan doğan "doğal" kızıydı, o da annesi gibi la Pacha Noriega adıyla anılıyordu ve Gregorio Bonilla'yla evlenerek Aracataca'dan bir istasyon sonra gelen Fundación'a yerleşti. 1993'te, Barrancas'ta görüştüğüm torunu Elida Noriega, kasabada Nicolás Márquez'in moda haline getirdiği küçük süs balıklarından birine hâlâ sahip olan tek kişiydi. Arsenia Carrillo'nun kızı olan ve 1917'de Nicolás'ın yeğeni ve yakın çalışma arkadaşı olan Eugenio Ríos'la (bu adam da Nicolás'la birlikte yaşamış olan Francisca Cimodosea Mejía'yla akrabadır) evlenen Ana Ríos, Sara'nın Luisa'ya çok benzediğini söyledi, "teni çiçek yaprağı gibiydi ve müthiş tatlıydı."[6] Sara Noriega 1988 civarın-

da öldü. Esteban Carrillo ile Elvira Carrillo, Sara Manuela Carrillo'dan evlilik dışı doğan ikizlerdi. Gabito'nun sevgili "Pa Teyze"si olan Elvira Carillo, Nicolás'la Aracataca'da yaşadıktan sonra nihayet ömrünün sonlarına doğru Cartagena'ya yerleşti. Ana Ríos'un söylediğine göre, orada kendisinden çok daha küçük olan üvey kız kardeşi, evlilikte doğmuş Luisa Santiaga, "onu yanına alıp ölmesine yardım etti." Nicolás Gómez, Amelia Gómez'den doğan oğuldu ve bir başka bilgi kaynağına, Urbano Solano'ya göre, o da Sara Noriega gibi Fundación'a yerleşti.

Nicolás'ın en büyük oğlu olan evlilik dışı doğmuş José María Valdeblánquez bütün çocuklar arasında en başarılısı oldu; savaş kahramanı, siyasetçi ve tarihçiydi. Henüz çok gençken Manuela Moreu'yla evlendi, bir oğlu ve beş kızı oldu. Bu kızlardan biri olan Margot'nun oğlu José Luis Díaz-Granados da yazardır.[7]

Nicolás Márquez albay olmadan çok önce kıraç kıyı başkenti Riohacha'dan Barrancas'a taşındı, çünkü derdi gücü toprak sahibi olmaktı ve Barrancas'ın etrafındaki tepelerde toprak hem daha ucuz hem de daha bereketliydi. (Bu konularda her zaman güvenilir bir kaynak olmayan García Márquez, Nicolás'ın babasının ona o tarafta bir miktar toprak bıraktığını söylüyor.) Kısa süre sonra Sierra'nın yamaçlarında El Potrero denen yerde bir arkadaşından bir çiftlik satın aldı. Çiftliğe yerel bir meyve ağacının adı olan El Guásimo deniyordu. Márquez burada şekerkamışı tarımı yapmaya girişti, ev yapımı bir imbikle şekerkamışlarından *chirrinche* denen sert bir rom üretiyordu. Çevresindeki pek çok toprak sahibi gibi onun da el altından bu içkinin ticaretini yaptığı sanılıyor. Daha sonra kasabaya daha yakın bir yerden, Ranchería Nehri'nin yanından bir çiftlik daha aldı. Bu çiftliğe El Istmo (Kıstak) diyordu, zira çiftliğe hangi taraftan gelirseniz gelin mutlaka suyu geçmeniz gerekiyordu. Burada tütün, mısır, şekerkamışı, fasulye, yuka, kahve ve muz yetiştiriyordu. Çiftlik bugün hâlâ gezilebilir; yarı harap halde, binaları çürümüş, bazıları tamamen yıkılıp gitmiş; yaşlı bir mango ağacı bakımsızlıktan dökülen bir aile yadigârı gibi hâlâ ayakta duruyor ve bütün tropik manzara, hüzün ve nostalji içinde yüzüyor. Belki de hatırlanan bu izlenim sadece ziyaretçinin hayal gücü; zira ziyaretçi Albay Márquez'in Barrancas'tan, izi tüm çevrede halen hissedilen bir kara bulutun gölgesiyle ayrıldığını biliyor. Ama bu yaşanmadan önce, Albay'ın yerleşik varlığı savaşla gölgelenecekti.

***

Gabriel García Márquez'in babasının ömrünün ilk yılları hakkında bilinenler, dedesininkinden de az. Gabriel Eligio García 1 Aralık 1901'de, Nicolás Márquez'in parlamak için çabaladığı büyük iç savaş sırasında, büyük bataklığın çok ötesinde, Magdalena Nehri'nin dahi ötesinde bulunan Sincé, Bolívar'da doğdu. García'nın büyük büyük dedesinin adı Pedro García Gordón'du ve söylendiğine göre on dokuzuncu yüzyıl başlarında Madrid'de doğmuştu. García Gordón'un Nueva Granada'ya neden ve nasıl geldiğini ve kiminle evlendiğini bilmiyoruz, fakat 1834'te Caimito, Bolívar'da (şimdiki Sucre bölgesinde) Aminadab García adında bir oğlu oldu. Ligia García Márquez'e göre Aminadab üç kadınla "evlendi" ve onlardan üç çocuğu oldu. Sonra "dul kalınca," 1855 Sincelejo doğumlu, kendisinden yirmi bir yaş küçük María de los Angeles Paternina Bustamente'yle tanıştı, ondan Eliécer, Jaime ve Argemira adlarında üç çocuğu daha oldu. Çift evli değildi ama Aminadab çocukları kendi çocukları olarak tanıdı ve onlara soyadını verdi. Küçük kız Argemira García Paternina, 1887 Eylülü'nde, babasının da doğum yeri olan Caimito'da dünyaya geldi. On dördüne geldiğinde Gabriel Eligio García'yı doğuracak olan bu kız, yazarımız Gabriel García Márquez'in babaannesiydi.[8]

Argemira'nın ömrünün çoğu, hayvancılıkla geçinen Sincé kasabasında geçti. Hispanik kültürde eskiden "halk kadını" denen türden bir insandı. Uzun boylu, endamlı ve açık tenli olan bu kadın hiç evlenmedi ama çok sayıda adamla ilişkisi oldu ve bunların üçünden, özellikle Bejarano diye birinden toplam yedi çocuk doğurdu.[9] (Çocuklarının hepsi annelerinin soyadı olan García soyadını taşıyorlardı.) Fakat ilk sevgilisi Gabriel Martínez Garrido adında, o zaman öğretmenlik yapan bir adamdı. Toprak sahibi muhafazakâr bir ailenin mirasçısıydı ama çılgınlıklara varacak kadar acayip biri olduğundan mirasın neredeyse tamamını çarçur etmişti.[10] Kendisi yirmi yedi, Argemira ise daha ancak on üç yaşındayken kızı baştan çıkardı. Ne yazık ki Gabriel Martínez Garrido zaten, kendisi gibi Sincé doğumlu olan Rosa Meza'yla evliydi, bu çiftin beş meşru çocuğu oldu, hiçbirinin adı Gabriel değildi.

Böylece, gelecekte Gabriel García Márquez'in babası olacak olan bu kişi ömrü boyunca Gabriel Eligio García adıyla kaldı, Gabriel Eligio Martínez García olamadı.[11] Bu gibi şeyleri biraz olsun umursayan

herkes onun evlilik dışı bir çocuk olduğunu şıp diye anlardı. Ancak 1920'lerin sonunda Gabriel Eligio bu dezavantajları telafi edecekti. Tıpkı Nicolás Márquez'in savaş sırasında önemli bir askeri rütbe edinerek "albay" olması gibi, homeopatiyi* kendi kendine öğrenen Gabriel Eligio da adının önüne "doktor" sıfatını eklemeye başladı. Albay Márquez ile Doktor García.

* Bedenin gücüyle hastalıkları iyileştirmeye dayanan, tıbba alternatif yöntem-ç.n.

I. KISIM

YUVA: KOLOMBİYA

1899 – 1955

1. Bölüm

Albaylara ve Kayıp Davalara Dair

1899-1927

Avrupalılar onu tesadüfen bulduktan beş yüz yıl sonra, Latin Amerika kendi sakinlerine çoğu zaman bir hayal kırıklığı gibi geliyor. Sanki kıtanın kaderi, onu kazara keşfeden, yanlış ad veren ("Hint Adaları") sonra da on altıncı yüzyıl başlarında hayalleri yıkılmış, hırçın bir adam olarak ölen "büyük kaptan" Kolomb tarafından çizilmiş, ya da on dokuzuncu yüzyıl başında İspanyol sömürge idaresine son veren ama yeni kurtulmuş bölgenin birlikten uzak oluşunun verdiği yılgınlık içinde, "devrim yapan, tohum ekmek için denizi sürendir" gibi acı fikirler taşıyarak ölen "büyük kurtarıcı" Simón Bolívar tarafından belirlenmiş gibi. Daha yakın tarihte, yirminci yüzyılın en romantik devrimci simgesi Ernesto "Che" Guevara'nın 1967'de Bolivya'da şehit düşmesi Latin Amerika'nın, hâlâ bilinmeyen, hâlâ geleceğin toprağı olan bu kıtanın, göz alıcı düşler ve felaket getiren başarısızlıklar yurdu olduğu düşüncesini doğrulamakla kaldı yalnızca.[1]

Guevara'nın adı dünyanın dört bir yanında duyulmazdan çok önce, Boston merkezli United Fruit Company'nin yirminci yüzyıl başlarında orada muz ekmeye karar verdiği yıllarda tarihin pek az tanıdığı küçük bir Kolombiya kasabasında, küçük bir oğlan çocuğu, dedesinin bin gün süren bir savaş, bu savaş sonunda kendisinin de mağlup olanların acı yalnızlığını tatması, geçmiş günlerde başarılmış ihtişamlı görevler, ruhani kahramanlar ve kötü adamlar hakkında anlattığı hikâyeleri dinlemekte, bunlardan adaletin hayatın doğal bir parçası olmadığını, bu fani dünyada haklının her zaman muzaffer sayılmadığını ve pek çok kadınla erkeğin aklında ve kalbinde yer tutan ideallerin mağlup olup dünya yüzünden silinebileceğini öğrendi. Tabii eğer hayatta kalan ve hikâyeyi anlatmak için yaşayan birilerinin hafızasında yer etmezlerse.

***

On dokuzuncu yüzyılın sonunda, İspanya'dan bağımsızlığını kazandıktan on yedi yıl sonra Kolombiya Cumhuriyeti, büyük *hacienda** sahibi üç bin civarında kişiden oluşan bir seçkinler sınıfının kontrol ettiği, beş milyondan az nüfuslu bir ülkeydi. Bu büyük toprak sahiplerinin çoğu siyasetçi ve işadamı, büyük bölümü de ayrıca avukat, yazar ve dilbilgisi uzmanıydı. Bu yüzden başkent Bogota "Güney Amerika'nın Atina'sı" diye nam salmıştı. Bin Günlük Savaş, liberaller ve muhafazakârlar, merkeziyetçiler ve federalciler, burjuvazi ve toprak sahipleri, başkent ve eyaletler arasında çıkan, on dokuzuncu yüzyılda Kolombiya'yı kasıp kavuran yerel ve ülke çapında yirmiden fazla iç savaşın sonuncusu ve en yıkıcı olanıydı. Başka ülkelerin çoğunda, on dokuzuncu yüzyılın bu tarihi savaşlarını liberaller veya benzerlerinin kazandığı görülürken, Kolombiya'da 1930'lara kadar muhafazakârlar baskın oldu ve 1930-1946 arasındaki liberal ara faslından sonra, muhafazakârlar 1950'lerin ortalarına kadar yine iktidar oldular, bugün de hâlâ kuvvetli bir konumdalar. Kolombiya yirminci yüzyıl sonunda, genel seçimlerin hâlâ geleneksel bir Liberal Parti ile geleneksel bir Muhafazakâr Parti arasında geçtiği, diğer partilerin hiçbirinin uzun soluklu bir taban elde edemediği tek ülkeydi.[2] Bu durum son on yılda değişti.

Adı "Bin Günlük Savaş" olsa da çatışma aslında neredeyse başlamadan bitmişti. Muhafazakâr hükümetin elindeki kaynaklar karşı taraftan kat kat fazlaydı ve liberaller ilham verici ama kabiliyetsiz liderleri Rafael Uribe Uribe'nin tuhaflıklarının insafına kalmıştı. Buna rağmen savaş hemen hemen üç yıl boyunca gittikçe daha zalim, daha acı ve daha beyhude bir çaba olarak sürüp gitti. 1900 yılının Ekim ayından itibaren iki taraf da esir almıyordu: "ölümüne savaş" ilan edildi. Kolombiya bunun kasvetli sonuçlarını hâlâ taşıyor. 1902 Kasımı'nda savaş bittiğinde ülke harap olmuş, fakir düşmüştü, Panama eyaleti tamamen kaybedilmek üzereydi ve herhalde yüz bin Kolombiyalı katledilmişti. Savaşın biçiminden kaynaklanan kan davaları ve intikam hareketleri daha onyıllarca devam edecekti. Bu nedenle Kolombiya, iki ana partinin görünüşte birbirinin can düşmanı olduğu ama halkın gerçek bir temsile ulaşmama-

* İspanyol egemenliği altındaki Güney Amerika'da, kimi zaman maden ve fabrikaları da kapsayan çok büyük tarım arazilerinden oluşan ve içinde toprak sahibinin (*haciendado* veya *patron*) malikânesi, konuk evi, kimilerinde kilisesi olan büyük çiftlikler-e.n.

sını sağlamak için zımnen birlik kurduğu tuhaf bir ülke oldu. Yirminci yüzyılda Latin Amerika'da, Kolombiya'dan daha az darbe ve diktatörlük gören bir ülke daha yoktur, fakat Kolombiyalılar görünürdeki bu kurumsal istikrar için akıl almaz büyüklükte bir bedel ödediler.

Bin Günlük Savaş ülkenin her yerinde devam etti fakat ağırlığı giderek kuzeye, Atlas Okyanusu'nun kıyı bölgelerine kaydı. Bir yandan, hükümet merkezi Bogota, liberal isyancılar tarafından hiçbir zaman ciddi şekilde tehdit edilemiyor, bir yandan da liberaller kaçınılmaz olarak kıyılardaki kaçış rotalarına doğru geri çekiliyorlardı, zira liderleri buralardan geçerek kendilerini destekleyen komşu ülkelere ya da Amerika Birleşik Devletleri'ne sığınıyor, bir sonraki çarpışma için oradan para ve silah temin etmeye çalışıyorlardı. Ülkenin kuzeydeki üçte birlik bölümü *la Costa* ("Kıyı") adıyla, sakinleri de *costeño* ("kıyılı") diye bilinir. O dönemde burası iki büyük bölgeden oluşuyordu: batıda, başkenti Cartagena Limanı olan Bolívar; doğuda ise heybetli Sierra Nevada dağlarına yaslanan, başkenti Santa Marta Limanı olan Magdalena. Sierra Nevada'nın iki yanındaki iki büyük şehir (batıda Santa Marta ile doğuda Riohacha) ve bu ikisinin arasında kalan, Sierraların çevresinde dizilmiş bütün küçük kentlerle kasabalar (Ciénaga, Aracataca, Valledupar, Villanueva, San Juan, Fonseca ve Barrancas) savaş sırasında defalarca el değiştirdiler ve Nicolás Márquez'le evlilik dışı iki büyük oğlu José María Valdeblánquez ile Carlos Alberto Valdeblánquez'in serüvenlerine sahne oldular.

1890'ların başlarında bir zamanda Nicolás Márquez ile Tranquilina Iguarán, iki çocukları Juan de Dios ve Margarita'yla birlikte Kolombiya Guajira'sındaki küçük Barrancas şehrine taşınarak, Calle del Totumo'da, [Totumo Sokağı-ç.] meydandan birkaç adım ötede bir ev tuttular. O ev bugün hâlâ duruyor. Senyor Márquez bir kuyumcu olarak işini kurdu, kendi eserlerini üretip satıyordu: kolyeler, yüzükler, bilezikler, zincirler ve kendi özel tasarımı olan küçük süs balıkları. Kârlı bir iş kurmuş olsa gerek ki bu ona, toplum içinde itibarlı bir yer kazandırdı. Çırağı ve sonunda ortağı olan Eugenio Ríos adeta evlat edinilmiş bir oğul gibiydi. Nicolás Márquez onu El Carmen de Bolívar'dan getirmiş, Riohacha'da da birlikte çalışmışlardı. Ríos, Nicolás'ın El Carmen'de birlikte büyüdüğü ve sonra kendisiyle beraber Aracataca'ya getireceği kuzini Francisca Cimodosea Mejía'nın üvey kardeşiydi. Liberallerin yıllar süren hayal kı-

rıklıkları ve öfkelerinin üstüne Bin Günlük Savaş başladığında, Nicolás Márquez otuz beş yaşındaydı, macera için biraz yaşlı kaçıyordu. Ayrıca, Barrancas'ta rahat, üretken ve beğenilir bir hayat kurmuştu ve büyümekte olan servetini daha da geliştirmek niyetindeydi. Yine de Uribe Uribe'nin ordusuna katıldı, Guajira, Padilla ve Magdalena eyaletlerinde savaştı; hem de başka pek çoklarından daha uzun süre ve daha gayretle savaştığını gösteren kanıtlar var. Savaşa ta en başından, bir *comandante* [kumandan-ç.] olarak kendi memleketi Riohacha'yı işgal eden liberal orduyla birlikte katıldığı ve 1902'de çatışmalar sona ererken hâlâ orada olduğu kesin.

1902'nin Ağustos ayı sonunda, yakın zamanda takviye edilmiş liberal ordu, sık sık yaptığı gibi bu yakınlarda yine beklenmedik bir anda ortaya çıkıvermiş olan Uribe Uribe'nin komutasında Sierraların çevresinden dolanarak batıya doğru, Riohacha'dan Aracataca üstüne yürüdü. Ordu, zaten liberallerin kalelerinden biri olarak bilinen bu küçük köye 5 Eylül'de vardı. Burada Uribe Uribe iki gün boyunca General Clodomiro Castillo, General José Rosario Durán ve aralarında Nicolás Márquez'in de bulunduğu diğer subaylarla görüştü. Kaderlerini belirleyen son savaşın kararını verdikleri yer burası, Aracataca idi. Bu kararın sonunda, Ciénaga Muharebesi'nde felaket bir yenilgiye uğradılar.

Uribe 14 Ekim 1902'de sabahın erken saatlerinde Ciénaga'ya doğru ilerledi. Hükümete ait bir savaş gemisi mevzilerini topa tutmaya başladığı andan itibaren, muharebe liberaller için kötü gitti. Uribe Uribe'nin sürdüğü katır vuruldu ve ceketini parçalayan birkaç mermi bedenine hiç dokunmadan geçti (bu ilk defa olmuyordu). "Bu lanet Gotlar kaç üniformam var sanıyor!" diye bağırdı (Gotlar, liberallerin muhafazakârlara taktığı addı). García Márquez'in Albay Aureliano Buendía'sı olsa olsa herhalde böyle derdi. Nicolás Márquez'in daha yirmisine basmamış oğlu Carlos Alberto savaşta kahramanca öldü; büyük oğlu, muhafazakâr ordunun "Carazúa Tümeni"nin dördüncü kumandanı José María sağ kaldı.

İki gün sonra, Carlos Alberto'nun ölümüyle sarsılmış olan José María, Ciénaga'dan çıkmış, katırını mağlup olmuş liberallerin kampına doğru sürüyordu. Başkaları gibi babası da burada yaralarını iyileştirmeye çalışıyordu. José María muhafazakârların barış teklifini getiriyordu. Katırı yenilmiş liberallerin çadırlarına yaklaşırken bir uç bölüğü yolunu

kesti, José María muhafazakârların şartlarını Uribe Uribe'ye sunmak üzere yoluna gözleri bağlı olarak devam etti. On dokuz yaşındaki evlilik dışı oğul ile isyancı babası arasında, daha küçük olan oğulun ölümüyle ikisi için de kararan bu tarihi anda ne geçtiğini hiç bilemeyeceğiz. Uribe Uribe muhafazakârların teklifini kurmaylarıyla görüştü. Kabul etmeye karar verdiler. Genç elçi Ciénaga'ya geri döndü, gece geç saatte tren istasyonuna vardığında onu coşkun bir kalabalık karşıladı ve mutlu haberi iletmek üzere omuzlar üstünde taşıdılar. On gün sonra, 24 Ekim 1902'de muhafazakâr liderler ve Uribe Uribe, kurmay başkanlarıyla birlikte barış anlaşmasını imzalamak üzere Ciénaga'ya pek uzak olmayan Neerlandia adında bir muz ekim bölgesinde bir araya geldiler. Anlaşma, acı gerçeği ancak bir incir yaprağı kadar örtebiliyordu: Liberaller feci bir yenilgiye uğramışlardı.

1902 yılı sonlarına doğru Nicolás Márquez, Barrancas'a ve karısı Tranquilina'ya dönüp hayatını düzene sokmaya başladı. 1905'te üçüncü çocukları Luisa Santiaga doğdu, işler normale dönmüş gibi görünüyordu.[3] Fakat 1908'de Nicolás ailesinin kaderini ilelebet değiştirecek belalı bir ilişkiye bulaştı, Barrancas'tan ayrılmaya mecbur kaldı. 1993'te, o olaydan seksen beş yıl sonra Barrancas'a gittiğimde, bu hikâyeyi hâlâ herkes biliyordu. Maalesef herkes olayı farklı bir şekilde anlatıyordu. Ama hiç kimse şu gerçekleri inkâr etmiyordu: Bir hafta süren Pilar Bakiresi Festivali'nin* son günü, 19 Ekim 1908 Pazartesi gününün yağmurlu öğle sonrasında saat beş civarı, azizenin tasvirini taşıyan kafile birkaç sokak ötedeki kiliseye doğru ilerlerken, o zaman kırklarını süren saygın yerel siyasetçi, toprak sahibi, gümüş kuyumcusu ve aile babası Nicolás Márquez, dostu ve silah arkadaşı General Francisco Romero'nun yeğeni olan, Medardo adında genç birini vurup öldürdü. Kimsenin inkâr etmediği başka bir şey de Nicolás'ın bir "kadın tutkunu," ya da daha açık söylersek zampara olduğuydu. Bu özelliği dünyanın bazı başka köşelerinden okurlara, onun komşuları arasında ağırbaşlı, itibar sahibi bir adam olarak bilinmesiyle çelişkili görünebilir. Fakat böyle bir toplumda bir erkeğin değer verdiği en az iki tür şan edinme yolu vardır. Bunlardan

* Meryem Ana'nın, Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde İspanya'da meleklerin taşıdığı bir sütunun üstünde göründüğüne inanılır, bu yüzden ondan "Pilar (Sütun) Bakiresi" diye söz edilmesi çok yaygındır-ç.n.

biri, içine hep biraz korku karışan, erkeğin o korkuyu nasıl hissettireceğini bildiği geleneksel saygınlık, yani düz anlamıyla itibardır. Diğeri ise erkeğin "Don Juan" veya "maço" olarak itibarıdır, onun bu konudaki şöhretini başka insanlar memnuniyetle dilden dile dolaştırırlar, genellikle kendisi de buna göz yumar. Asıl başarı bu iki şöhretin birbirini pekiştirmesini sağlamaktır.

Olayın duyduğum ilk versiyonu da diğerleri kadar inandırıcıydı. Filemón Estrada bunların olduğu yıl dünyaya gelmişti. Şimdi gözleri hiç görmüyordu ve bu çok eski hikâye onun aklında, diğer tanıkların kaybettiği bir canlılıkla kalmıştı. Filemón, halihazırda evlilik dışı birkaç çocuğu bulunan Nicolás'ın, eski dostu General Romero'nun kız kardeşi Medarda Romero'yu baştan çıkardığını, sonra da meydanda içerken bunu anlatarak böbürlendiğini söyledi. Bunun çok dedikodusu yapıldı, çoğu Medarda aleyhindeydi ama bazen Tranquilina'nın da adı geçiyordu. Medarda oğluna, "Bu iftiralar ancak kanla temizlenir oğlum, başka yolu yok," dedi, "eğer bu işi sen görmeyeceksen ver pantolonunu ben giyeyim, sen de benim eteğimi giyersin!" Savaşta Nicolás'ın yanında çarpışmış usta bir nişancı olan Medardo, o sırada yakınlardaki Papayal'da yaşamaktaydı. Eski kumandanına tekrar tekrar ve herkesin içinde meydan okuyor, onu aşağılıyordu. Nicolás bu tehditleri ciddiye aldı ve bir süre sonra genç adamı ele geçireceği anı kollamaya başladı. Medardo festival günü atıyla kente geldi, beyaz bir gabardin yağmurluk giymişti ve artık var olmayan, kestirme bir dar sokaktan geçti. Bir elinde bir avuç saman, diğerinde bir hacı mumuyla atından inerken Nicolás seslendi, "Silahın var mı Medardo?" Medardo, "Yok," dedi. "Eh, sana ne demiştim hatırlarsın." Ve Nicolás kimine göre tek, kimine göre iki el ateş etti. O sokakta yaşayan yaşlı bir kadın dışarı çıkıp, "Nihayet öldürdün onu," dedi. "Haklının kurşunu güçlününkine galip geldi," dedi Nicolás. "Bundan sonra," diye devam etti Filemón, "yaşlı Nicolás Márquez su birikintilerinin üstünden atlaya atlaya, bir elinde silahı diğerinde şemsiyesiyle sokaktan aşağı yürüyerek *compadre*si* Lorenzo Solano Gómez'i aradı. Teslim olmaya o da onunla beraber gitti. Nicolás tutuklandı ama oğlu José María Valdeblánquez çok zeki biriydi, neredeyse avukat gi-

* *Compadre* (erkekler için) ve *comadre* (kadınlar için), hem ahbap, yakın dost, samimi arkadaş; hem de vaftiz annesi / babası anlamında kullanılır; burada "dost" anlamında kullanılmış-ç.n.

biydi ve onu hapisten çıkardı. Medardo evlilik dışı bir çocuk olarak dünyaya geldiği için soyadının Pacheco mu yoksa Romero mu olduğu açık değildi, Valdeblánquez de bunun üstüne öldürülenin kimliğinin belli olmadığını söyledi. Böyle teknik bir ayrıntıydı, Valdeblánquez onu dışarı işte böyle çıkardı."

Bana Tranquilina'nın da bütün bu trajediyle yakından ilgili olduğunu söyleyen, Nicolás'ın ortağı Eugenio'nun kızı olarak olayları çoğu kişiden daha iyi bilebilecek konumda bulunan Ana Ríos'tan başkası değil.[4] Ana Ríos, Tranquilina'nın son derece kıskanç olduğunu hatırlıyor; bunda haklıydı da çünkü Nicolás onu sürekli aldatıyordu. Medarda dul bir kadındı, küçük yerlerde dul kadınların dedikodusu hep yapılır. Onun, Nicolás'ın sabit metresi olduğu yaygın bir söylentiydi. Tranquilina bu ihtimale kafasını taktı, herhalde bunun bir nedeni de Medarda'nın daha üst sınıftan, dolayısıyla da Nicolás'ın diğer ilişkilerinden daha tehlikeli olmasıydı. Tranquilina'nın cadılara gittiği, eşiğini temizlemek için nehirden su getirdiği ve evin etrafına limon suyu sıktığı söyleniyordu. Sonra günün birinde, rivayete göre, sokağa çıkıp, "Dul Medarda'nın evinde yangın var, yangın, yangın!" diye bağırdı, bu arada San José Kilisesi'nin kulesinde hazır beklemesi için para verdiği bir oğlan da tehlike çanlarını çalmaya başladı. Kısa süre sonra Nicolás gün ortasında (muhtemelen dostu General evde yokken), Medarda'nın evinden tüyerken görüldü.

Yetkililere ifade verirken Nicolás Márquez'e, Medardo Romero Pacheco'yu öldürdüğünü itiraf edip etmediği soruldu, o da, "Evet ve eğer dirilecek olsa onu yine öldürürüm," dedi. Muhafazakâr belediye başkanı, Nicolás'ı korumaya karar verdi. Polisler Medardo'nun cesedini getirmeye yollandılar. Onlar götürmeden önce ceset yağmurda yüzükoyun yatırılmış ve elleri arkadan bağlanmıştı. Çoğu insan Medardo'nun bu çatışmayı kışkırttığını ve "kaşındığını" düşünüyor; apaçık gerçekler final sahnesinin zamanını, yerini ve yolunu belirleyenin Nicolás olduğunu gösterse de bu doğru olabilir. Yaptığının ne kadar haklı ya da ne kadar kınanacak bir şey olduğunu değerlendirmek için yeterince bilgi yok; fakat yaptığı şeyin hiçbir kahramanca tarafı olmadığı ayan beyan ortada. Nicolás oralı bir çiftçi değil, görmüş geçirmiş bir savaş gazisiydi; öldürdüğü adam ise hem askeri olarak astıydı hem de ondan küçüktü.

Barrancas'ta pek çok kişiye göre bunlar kaderdi. Böyle bir olay için kullanılan İspanyolca kelime *desgracia*dır [talihsizlik, aksilik, gözden

düşme-ç.], anlamı yüzkarasındansa kötü talihe yakındır. Medardo'nun ailesinden çoğu insanın da Albay'ın başına gelen talihsizlikte ondan yana olduğu söyleniyor. Yine de linç lafları ortalıkta dolanıyor ve isyan çıkmasından korkuluyordu, böylece Nicolás dışarı çıkarılması güvenli olur olmaz, silahlı korumalar eşliğinde memleketi Riohacha'ya gönderildi. Orada dahi güvende sayılmadığından Sierra Nevada'nın öbür yakasındaki Santa Marta'da başka bir hapishaneye nakledildi. Anlaşıldığı kadarıyla Tranquilina'nın nüfuzlu bir akrabası cezayı Santa Marta'da sadece bir yıl cezaevinde hapis ve ikinci yıl için "şehirde hapis"e indirtmişti. Birkaç ay sonra Tranquilina, çocuklar ve diğer aile üyeleri de onun yanına geldiler. Bazıları, Nicolás'ın özgürlüğünü zanaatının ürünleriyle satın almayı başardığını söylüyor; hapishanenin içinde kuyumculuk yaparak satılık balıklar, kelebekler ve şarap kadehleri üretmiş, sonra da rüşvet vererek dışarı çıkmıştı. Şimdiye kadar bu davayla ilgili herhangi bir belge bulan olmadı.

García Márquez ailesi bu olayın tüm sonuçlarıyla hiçbir zaman yüzleşmedi ve hikâyenin daha temiz bir versiyonunu benimsedi. Bu versiyona göre bir şekilde, artık genç bir kadın olmayan Medarda'nın yine "oralı adamın birine bir güzellik yaptığı" söylentisi çıkmıştı. Nicolás'ın arkadaşlarından biri meydanda içerlerken bu dedikodu üstüne yorumlar yaptı, Nicolás da, "Doğru mu acaba?" dedi. Bu, Medarda'nın kulağına sanki dedikoduyu yayan Nicolás'mış gibi geldi ve kadın oğlundan şerefini korumasını istedi. Sonraki yıllarda Luisa, Tranquilina'nın bahsedilmesi hemen hemen imkânsız olan kısmı ima ederek, "Hepsi basit bir soru yüzünden oldu," dediğini sık sık hatırlayacaktı. Ailenin versiyonuna göre, silahlı olay bir düelloydu, ölen adam layığını bulmuştu ve katil, cinayetin "esas mağduruydu."[6]

1967'de, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın başarısının hemen üstüne (ki García Márquez burada, cinayetin ailenin diğer üyelerine nazaran daha az idealleştirilmiş bir versiyonunu sunar), Mario Vargas Llosa yazara, çocukluğunun en önemli figürünün kim olduğunu sordu. García Márquez'in cevabı şöyle oldu: "Dedem. Onun, sonra kitaplarımda yeniden bulduğum bir beyefendi olduğuna dikkat et. Çok gençken bir adamı öldürmek zorunda kalmıştı. Bir kasabada yaşıyordu ve anlaşılan orada onu sürekli rahatsız edip ona meydan okuyan biri vardı ama dedem onu kaale almıyordu, ta ki durum çok zor bir hale gelip de adamı kurşunlayana kadar. Görünüşe göre, kasaba ahalisi onun yaptığı şeyi o kadar

onaylıyordu ki ölen adamın erkek kardeşlerinden biri evin kapısının önünde, dedemin odasının kapısında yattı, ölen adamın ailesi ondan intikam almaya gelmesin diye. Böylece dedem o kasabada kendisine karşı beliren tehdide artık dayanamayarak başka bir yere göçtü; yani başka bir kasabaya gitmiş değil, ailesiyle uzak bir yere giderek orada yeni bir köy kurmuş. Evet, gidip yeni bir köy kurmuş ama dedemden en çok hatırladığım şey bana hep, 'Ölü bir adam insana ne kadar ağır yüktür bilemezsin,' demesiydi."[7] Bundan yıllar sonra García Márquez bana, "Dedemin bütün bu belaya nasıl bulaşmak zorunda kaldığını ve niye bunların yaşanmak durumunda olduğunu bilmiyorum ama o vakitler, savaştan sonraki zor zamanlardı. Ben hâlâ dedemin böyle yapmaktan başka yolu olmadığını düşünüyorum," diyecekti.[8]

Bu belki de sadece bir tesadüftür, ama Gabriel García Márquez'in romanlarında ekim ayı her zaman ayların en kasvetlisi, şeytani alametlerin vaktidir.

Barrancas'tan bir rezaletle ayrılmasının ardından, Nicolás Márquez'in hareketleri esrara bürünüyor.[9] García Márquez'in annesi Luisa farklı muhataplara farklı versiyonlar anlatıyordu.[10] Bana anlattığına göre, Nicolás Santa Marta'daki hapishaneye nakledildikten birkaç ay sonra Tranquilina ile kendisi de gemiyle Riohacha'dan Santa Marta'ya gitmişlerdi (Luisa daha dört yaşındaydı), bir yıl sonra babası salıverilmiş ve ardından aile bir yıllığına yakındaki Ciénaga'ya yerleşip, 1910'da Aracataca'ya gelmişti. Bu, resmi hikâye oldu. Fakat Ciénagalılar ısrarla Nicolás ve ailesinin, o hapisten çıktıktan sonra burada 1910'dan 1913'e kadar üç yıl kaldığını ve Aracataca'ya ancak 1913'te taşındıklarını söylüyorlar.[11] Nicolás, Ciénaga'yı yeni fırsatlar yaratmak için bölgeyi tanımak üzere bir üs olarak kullanmış olabilir; eğer öyle olduysa temelde liberal bir kasaba olan Aracataca'da siyasi ve ticari ilişkiler geliştirmeye, ailesini oraya nakletmeden önce başlamış olması mümkün. Ama ister bir, ister üç yıl için olsun, Ciénaga'da kalmasının bir nedeni de Isabel Ruiz'in o zaman orada yaşaması olabilir. Nicolás Isabel Ruiz'le, Tranquilina'yla evlendiği sıralarda 1885'te Panama'da tanışmış, 1886'da ondan olan kızı María Gregoria Ruiz dünyaya gelmişti.

Sömürge şehri Santa Marta'nın aksine Ciénaga modern, ticari, gürültülü ve denetimsizdi; ayrıca bölgesel ulaşım bakımından bir çekim

merkeziydi. Yine Karayip kıyılarında olan bu şehir, Ciénaga Grande ya da Büyük Bataklık'la bağlantı yeriydi. Vapurlar buradan yola çıkıp ya Magdalena ve Bogota'ya, ya da hızla büyüyen ticaret şehri Barranquilla'ya doğru giden karayollarına yolcu taşırdı. Bölgenin ilk demiryolu 1887'den sonra Santa Marta ile Ciénaga arasında kuruldu ve bu hat daha sonra, 1906 ile 1908 arasında Muz Bölgesi'nin belkemiğinden geçerek Aracataca ve Fundación'a gidecek şekilde uzatıldı.

Muz Bölgesi, Santa Marta'nın güneyinde, batıda Ciénaga Grande ile Magdalena Nehri arasına, kuzeyde Karayipler'e yani Atlas Okyanusu'na, doğuda büyük bataklık ve en yüksek noktalarının adları Columbus ile Bolívar olan Sierra Nevada dağlarına uzanan alanda yer alır.[12] Dağların batı yamacı ile büyük bataklık arasındaki geniş ovada, Gabriel García Márquez'in doğum yeri olan Aracataca adlı küçük yerleşim vardır. Aracataca'nın yukarısında, münzevi bir yaşam süren, barışsever Kogi yerlilerinin yurdu Sierra Nevada yükselir. Aracataca'nın ilk kurucuları epey farklı insanlardı; bir Arawak yerli topluluğu olan cengâver Chimilalar. Bu kabilenin ve kabile şefinin adı Cataca, yani "berrak su" idi. Bu yüzden nehrin adına da Cataca dediler, dolayısıyla köyün adı da Aracataca oldu ("ara," Chimila dilinde nehir demektir), yani şeffaf suların yeri.[13]

1887'de Santa Marta'dan gelen ekiciler bölgeye muz yetiştiriciliğini taşıdılar. 1905'te Boston merkezli United Fruit Company bölgeye girdi. Karayipler'in her yanından işçiler buraya göçmeye başladılar, buna *cachaco*lar (*costeño*ların ülkenin iç kesimlerinden, özellikle Bogota'dan gelen vatandaşlarına taktıkları alaycı isim)[14] ve Venezuela'dan, Avrupa'dan, hatta Ortadoğu ve Uzakdoğu'dan gelenler de dahildi; yani, García Márquez'in ilk romanı *Yaprak Fırtınası*'ndaki kahramanların kötülediği, "yaprak döküntüsü" denenler. Birkaç yıl içinde Aracataca küçük bir yerleşimden giderek serpilen bir kente, García Márquez'in ifadesiyle "bir Vahşi Batı mantar şehri"ne dönüştü. 1915'te belediye olup Kolombiya siyasi sisteminin tam işlerliğe sahip bir parçası haline geldi.

Kentin asıl lideri, torununun sık sık söyleyeceği gibi Albay Márquez değil, General José Rosario Durán'dı.[15] Durán'ın Aracataca çevresinde birkaç büyük ekim alanı vardı; yirmi yıldır bölgesel savaşlarda liberal kuvvetleri o idare ediyordu ve neredeyse yarım yüzyıldır Aracatacalı liberallerin fiili lideriydi. Nicolás Márquez onun yakın askeri astların-

dan biriydi ve 1910-1913 döneminde Aracataca'da herhalde en güvendiği siyasi müttefiki olmuştu. O zaman Márquez'in kente yerleşmesine, Ariguaní'de toprak satın almasına ve kentte başka mülkler edinmesine, vilayet vergi memurluğu, sonradan da belediyede mali işler müdürlüğü görevlerine gelmesine Durán yardım etmişti.[16] Bu sorumlulukların askeri saygınlığına eklenmesiyle Albay Márquez yerel çevrenin şüphesiz en itibarlı ve kuvvetli mensuplarından biri haline geldi ama her zaman Durán'ın iyi niyetine bağımlı, muhafazakâr hükümetin atadığı siyasetçilerden ve United Fruit Company yöneticilerinden gelen baskılara tabiydi.

García Márquez'in annesi Luisa bana Nicolás'ın yüzyıl başlarında,[17] muhtemelen 1909'da Aracataca'ya "bölge vergi tahsildarı" tayin edildiğini ama o sırada nüfusu iki binin altında bir köy olan, yeni gelişen tropik mantar şehrin yetersiz sağlık koşulları yüzünden ailesini buraya hemen nakletmediğini söyledi. Yine de hep beraber geldiklerini hayal edelim: Albay Márquez, Doña Tranquilina, izdivaçlarından doğan üç çocukları Juan de Dios, Margarita ve Luisa, Albay'ın evlilik dışı kızı Elvira Ríos, kız kardeşi Wenefrida Márquez, kuzini Francisca Cimodosea Mejía ve Guajira'dan her birini yüz pesoya satın aldığı üç yerli hizmetkâr Alirio, Apolinar ve Meme. Keşif gezisi için geldikleri bölgede, Ağustos 1910'da içleri umutla dolu olarak muz şirketinin sarıya boyalı treninden iniyorlar. Maalesef Aracataca civarı hâlâ sağlıksız, hastalıkların kol gezdiği bir bölgeydi ve acı, yeni gelenleri neredeyse gelir gelmez, yirmi bir yaşındaki Margarita'nın tifodan ölümüyle yakaladı. Yüzü hep solgun, sarı saçları iki yandan örgülü bu kız Albay'ın sevinç ve övünç kaynağıydı. Albay ve batıl inançlı ailesi, onun ölümünü Albay'ın Barrancas'ta işlediği günahların bir başka cezası olarak görmüş olabilir. Margarita artık ailesinin onun için öngördüğü gibi bir evliliği asla yapamayacaktı. Bütün umutları küçük Luisa'ydı. Aile içinde anlatıldığına göre, ölümünden kısa süre önce Margarita yatağında doğrulup babasına, "Evinin gözleri dışarı uğruyor," demişti.[18] Onun soluk varlığı aile hafızasında yaşamaya devam edecekti; her nedense özellikle de on yaşındayken çekilmiş bir fotoğrafıyla hatırlanacaktı. Albay'ın Bolívar Meydanı yakınında yapmaya başladığı büyük, rahat evde, Margarita'nın ölüm yıldönümü olan 31 Aralık gününde bir daha hiç kutlama yapılmayacaktı.

Nicolás Márquez hiçbir zaman zengin olmayıp, bütün iç savaş gazilerine bağlanacağı vaat edilen aylığı boş yere bekleyip durduysa da küçük bir havuzda büyük bir balık gibi, bu eğreti halkın yerel ileri gelenlerinden biri oldu. Sonunda sahip olduğu beton zeminli büyük ahşap ev, (özellikle torunu Gabriel tarafından) kasabalıların çoğunun yaşadığı derme çatma kulübelere ve gecekondulara kıyasla gerçek bir konak sayılıyordu.

1924 Temmuzu'nda Gabriel Eligio García adlı yeni telgrafçı, memleketi Sincé'den kente geldiğinde, Albay'ın kızı Luisa neredeyse on dokuzundaydı, babası ise altmışına çoktan varmıştı.[19] O sırada Aracataca, birkaç yıldır *jai lai* veya "lüks hayat"ın tadını çıkarmaktaydı. Luisa, bunaltıcı Santa Marta'nın en saygın rahibe okulu olan Colegio de la Presentación'a gönderilmiş fakat on yedi yaşındayken hassas sağlık durumu nedeniyle okuldan ayrılmıştı. "Okula hiç dönmemiş, çünkü anneannemle dedem ona çok zayıf ve yıpranmış göründüğünü söylemişler, onun da ablası Margarita gibi ölmesinden korkuyorlarmış," diye anlatıyor kızı Ligia.[20] Luisa dikiş dikiyor, piyano çalabiliyordu. Nicolás'la Tranquilina'nın Guajira'dan Muz Bölgesi'ne taşınırken bir teselli olarak aradıkları statü gelişimini somutlaştıracak şekilde eğitilmişti. Dolayısıyla Albay özenle yetiştirdiği kızının dışarıdan gelme esmer tenli zıpçıktı telgrafçıya, babası olmayan, umut verici hiçbir vasfı bulunmayan bir adama âşık olma ihtimalini düşününce cin çarpmışa döndü.

Nicolás Márquez ile kızının talibi Gabriel Eligio García tanıştıklarında, ikisinin arasında, ironik olarak, Gabriel García Márquez'in eserlerinde sık sık görülen bir temadan, yani çok sayıda evlilik dışı çocuktan başka pek bir ortak nokta yoktu. Nicolás bir izdivaçtan, Gabriel Eligio ise izdivaç dışı doğmuş olsa da ikisinin de yirmili yaşlarının başlarında evlendikleri sırada birden fazla evlilik dışı çocuğu olmuştu bile.

Gabriel Eligio'nun çocukluğu ve gençliği fakirlik içinde geçmişti, ancak ömrünün bu dönemi hakkında pek az ayrıntı biliniyor. Anlaşılan kendi çocukları bile ona bu konuda pek bir şey sormamış: önemli olan hep Márquez tarafı ve Guajira bağlantısı olmuş.[21] Gabriel Eligio'nun Luis Enrique, Benita, Julio, Ena Marquesita, Adán Reinaldo ve Eliécer adlarında üvey kardeşleri olduğunu biliyoruz. Akrabalarının yardımıyla orta eğitimini tamamladığını da biliyoruz (o zamanlar bu, dünyanın ne-

resinde olursa olsun dikkate değer bir başarıdır) ve duyduğumuza göre, 1920'lerin başlarında Cartagena Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden bazı dersler almaya da başlamış ama kısa süre sonra bunu bırakmak zorunda kalmış. Daha sonra çocuklarına, öğretmen olan babasının onun eğitim masraflarını üstlendiğini, ama babası mali sıkıntı içine düşünce bu sözünü tutamadığını anlatacaktı. Eğitimini devam ettirme imkânını kaybeden Gabriel Eligio, evden ayrılıp Karayipler'in Córdoba ve Bolívar illerinde iş aradı, daha çok küçük kasabalarda telgrafçılık, ama ayrıca homeopatik hekimlik de yaparak nehirler, bataklıklar ve ormanlarla kaplı bütün sınır bölgesini dolaştı. Magangué'nin muhtemelen ilk telgrafçısı oldu, sonra Tolú, Sincelejo ve diğer kasabalarda çalıştı. O dönemde telgrafçılık mevkii, kullanılan makinelerde modern teknoloji, operatörde ise okuryazarlık istediğinden alt sınıflar arasında şüphesiz itibarlı bir mevkiydi. Ayrıca zor, dikkat gerektiren bir işti. Gabriel Eligio henüz on dokuzundayken, evlilik dışı dört çocuğunun ilki olan Abelardo, Cauca Nehri boyunda, Sucre'nin güneyindeki küçük Achí kasabasında dünyaya geldi. 1924'te, Córdoba ile şimdiki Sucre ilinin sınırındaki Ayapel'de, büyük bataklığın kenarında Gabriel Eligio'nun başı biraz daha belaya girdi. 1924 Ağustosu'nda burada ilk gerçek sevgilisi olan ve ona Carmen Rosa adında bir çocuk daha veren Carmelina Hermosillo'ya evlenme teklif etti. Evlenme işlerini yapmak üzere gittiği Barranquilla'da akrabası Carlos Henrique Pareja tarafından bu naif kararından caydırıldı[22] ve büyük çiftlik kenti Aracataca'ya gidip burada yine telgrafçı olarak iş buldu. O zamana dek artık tecrübeli bir baştan çıkarıcı olmuştu, şiirle ve aşk şarkılarıyla süslenmiş cinsel zaferlere açtı. Veya meşhur oğlunun sonradan söyleyeceği üzere, "O dönemin tipik bir Karayip erkeğiydi." Bu, başka pek çok şeyin yanında konuşkan, dışadönük, mübalağayı seven biri ve esmer ya da çok esmer tenli olmak demekti.

Gabriel Eligio, elinde Albay Márquez'i eskiden tanıyan Cartagena'daki bir papazdan alınmış tavsiye mektubuyla Albay Nicolás Márquez'in Aracataca'daki evine geldi. Bu yüzden, Gabriel Eligio'nun kendi anlatımına göre, misafirperverliğiyle ünlü Albay onu hoş karşıladı, yemeğe davet etti, ertesi gün de onu karısı Tranquilina'yla tek kızları Luisa'nın yazı geçirdiği, deniz kenarındaki Santa Marta'ya götürdü. Santa Marta İstasyonu'nda Albay, kafeste bir tarlakuşu satın alıp, bunu Luisa'ya hediye etmesi için Gabriel Eligio'ya verdi. Bu (ki açıkçası pek akla yatkın

görünmüyor), Albay'ın ilk hatası olacaktı. Ama yine Gabriel Eligio'nun kendi anlatımına göre, bu genç, Luisa'dan ilk görüşte etkilenmemişti. "Doğrusu," diyecekti sonraları, "çok güzel olduğu halde Luisa'dan hiç mi hiç etkilenmedim."[23]

Luisa da Gabriel Eligio'dan, onun kendisinden etkilendiğinden fazla etkilenmiş değildi. Her zaman ısrarla, ilk karşılaştıkları yerin Santa Marta değil Aracataca olduğunu, orada bir çocuğun ardından diğer genç kadınlarla beraber çocuğu daha güzel bir yere doğru yolcu etmek üzere şarkı söylerken, koroya bir erkek sesinin katıldığını, hepsi birden dönüp bu kim diye baktıklarında, koyu renk ceketinin dört düğmesi de kapalı yakışıklı bir delikanlı gördüklerini anlatıyordu. Diğer kızlar, "Biz bu adamla evleneceğiz!" diye heyecanla bağırışırken, Luisa'ya göre o, "herhangi bir yabancıydı işte."[24] Tecrübesizliğine rağmen hiç de çantada keklik olmayan Luisa tetikte duruyordu ve uzun süre Gabriel Eligio'nun ona yanaşmak için yaptığı bütün hamleleri geri püskürttü.

Telgrafhane kilisenin karşısında, Aracataca'nın ana meydanının arkasında, Albay'ın evindense yalnızca birkaç sokak ötedeydi.[25] Yeni gelenin bir tavsiye mektubu daha vardı, bu da mahalle papazına yazılmıştı. İyi niyetli Peder, bu yeni gelenin evini gecenin geç saatlerinde kadınların sık sık ziyaret ettiğini fark etmiş miydi bilmiyoruz ya, Gabriel Eligio'nun telgrafhanenin arka odasında kendisi için bir hamak sahibi olmakla kalmayıp, sevgilileri için iyi yağlanmış bir de yatak bulundurduğu söyleniyor. Gabriel Eligio yetenekli bir amatör kemancıydı, en çok çaldığı parçası da Amerika'nın parlak çağından, genç sevgililere ellerindeki fırsatları kaçırmamalarını hararetle tavsiye eden acı-tatlı vals "After the Ball"du. Papaz onu "Bakirenin Kızları" adı verilen koroya kemanıyla eşlik etmeye davet etti. Kurdu kuzularla oyuna davet etmek gibi bir şeydi bu. Flörtlerinden biri, işe yeni başlamış ilkokul öğretmeni Rosa Elena Fergusson'du. Onunla evleneceği konuşuluyordu, o kadar ki Luisa'nın evindeki bir partide Gabriel Eligio Albay'ın kızıyla, onu çocuklarının dadısı ya da vaftiz annesi yapacağını söyleyerek şakalaşıyordu. Eğer Gabriel Eligio'ya biraz olsun ilgisi varsa Luisa'yı kıskandırmak kastıyla yapıldığı belli olan bu şaka sayesinde birbirlerine "vaftiz ana" ve "vaftiz oğlum" diye hitap etmeye başladılar. Böylece giderek artan yakınlıkları, aslında ikisinin de ciddiye almadığı kurmaca bir resmi ilişki görüntüsünün ardına gizlenmiş oldu.

Gabriel Eligio kadınlarla arası iyi olan bir adamdı, sepetlenmeyecek kadar da yakışıklıydı. Alaycı olmanın ötesinde yüzsüzdü; kendine, onun geçmişine, vasıflarına ve yeteneklerine sahip bir adamın olabileceğinden çok daha fazla güveniyordu. Onun memleketinden, Bolívar ovalarından gelenler dışadönük ve gürültücü olmalarıyla ünlüydü. Bu da Nicolás Márquez'le Tranquilina gibi, yirminci yüzyıl başlarında hâlâ yerli bölgesi sayılan Guajira sınır bölgelerinden gelenlerin kuruntulu, içedönük ve baştan şüpheci tabiatının tam tersiydi. Albay'ın toplum içindeki cana yakın davranışlarının altında, köklü bir Guajiro klancılığı, eski adaba ve mekânlara bağlılık ve yabancılara karşı temkin yatıyordu. O, kızı için, kendilerinden daha fazla yükünü tutmuş ve en az onlar kadar saygı gören bir aileyle başarılı bir bağ kurmayı sağlayacak bir evlilik düşünürken, kendisine biraz daha yük olacak vasıfsız bir damat en istemediği şeydi üstelik.

Luisa biraz narin, biraz da şımarıktı, babasının ömrünün neşesiydi. Söylenceler onu "Aracataca'nın güzel kızı"[26] olarak anlatıyor, belki biraz da abartarak. Aslında klasik bir güzelliği yoktu ama çekici, hayat dolu ve zarifti, belki biraz acayip ve kesinlikle epey hülyalı biriydi. Sevdiği ve saydığı ebeveynleri tarafından evine ve kendi toplumsal sınıfına hapsedilmişti; ana-babasının onun cinsel ve toplumsal emniyeti konusundaki ihtimamı bizzat babasının düzensiz geçmişiyle kuruntulu bir şekilde pekişiyordu.[27] Dahası, Gabito'nun da fark ettiği üzere, ailenin uzun zamandır, dışarıdan gelen bütün eş adaylarını reddetmek, dolayısıyla erkekleri "sokakların kaçamak avcılarına," kadınları da çoğu zaman evde kalmaya mahkûm etmek gibi, paradoksal biçimde ensest çağrıştıran bir geleneği vardı. Her halükârda Luisa, Aracataca'ya vardıktan sekiz ay sonra gözlerini kararlılıkla ona diken ve onu kendine eş yapmak için kolları sıvayan o adamdan katbekat tecrübesizdi.

Pazar günleri ayinlerde birbirlerine tutkulu bakışlar atmaya başladılar. Mart 1925'te Gabriel Eligio duygularını açmanın bir yolunu arayarak Luisa'ya evlenme teklif etti. Luisa ile halası Francisca Cimodosea Mejía, siesta saatlerinde ya da akşam vakitlerinde evin önünde oturup dikiş dikerlerken Gabriel Eligio da oradaki badem ağaçlarının altında bekler, bazen bahçedeki koca kestane ağacının altında onlarla biraz sohbet etme imkânı bulurdu. Bu sırada, Luisa'nın birkaç talibinin başına bela olmuş olan Francisca Hala, *Kolera Günlerinde Aşk*'ın bedbaht Escolástica Hala'sı gibi bekçi teyze olarak başlarında dikilirdi.[28] Gab-

riel Eligio nihayet, o anıt gibi ağacın altında romantik kültür tarihinin zarafetten en uzak evlenme tekliflerinden birini yaptı: "Dinle Senyorita Márquez, evlenme ihtiyacımın fena halde arttığını düşünerek bütün gece hiç uyumadım. Kalbimdeki kadın sensin. Başkasını sevmiyorum. Eğer bana karşı ruhunda herhangi bir hissiyat varsa söyle, ama kendini kabul etmeye mecbur hissetme çünkü senin aşkından ölecek değilim. Sana bunu düşünmek için yirmi dört saat süre veriyorum."[29] Korkulası Francisca Hala onun konuşmasını kesti. Ancak yirmi dört saat içinde Luisa ona evin yerli hizmetkârlarından biriyle bir pusula göndererek gizlice buluşmayı teklif etti. Gabriel Eligio'ya niyetinin ciddiyetinden şüphe ettiğini, kendisine çok fingirdek göründüğünü anlattı; o da fazla beklemeyeceğini, havuzda başka balıklar da olduğunu söyledi. Luisa güvence istedi, Gabriel Eligio da eğer teklifini kabul ederse ondan başkasını sevmeyeceğine yemin etti. Anlaştılar: birbirleriyle evlenecekler, başkalarıyla olmayacaklardı. Onları "ancak ölüm" ayırabilirdi.

Kısa süre sonra Albay, endişe verici karşılıklı tutku belirtileri görmeye başladı ve filizlenmekte olan aşkın önünü daha baştan almaya karar verdi; o filizlerin çoktan gelişip çiçek açtığının farkında değildi. Evini telgrafçıya kapattı ve onunla bir daha konuşmayı reddetti. García'nın kızlarına kur yapması, Nicolás'la Tranquilina'nın yutmaya hazır olmadığı acı bir ilaçtı. Bir keresinde Albay, Gabriel Eligio'nun hariç tutulamayacağı sosyal bir davete ev sahipliği yapıyordu; evdeki onca insan arasında oturmaya buyur edilmeyen tek kişi o oldu. Genç adamın gözü öyle korkmuştu ki kendine tabanca dahi aldı. Ama şehirden ayrılmaya hiç niyeti yoktu. Luisa'nın anne babası kızlarına henüz çok genç olduğunu söylediler, oysa Luisa artık yirmi yaşında, Gabriel Eligio ise yirmi dördündeydi. Ailesi Luisa'ya, Gabriel Eligio'nun kapkara ve evlilik dışı doğduğunu, Albay'ın savaşta karşısına aldığı düşman muhafazakâr rejime bağlı bir kamu çalışanı olduğunu, "yaprak döküntülerinden," yani rüzgârın dışarıdan şehre doğru savurduğu insan artıklarından olduğunu da söylemiştir şüphesiz. Yine de ilişkileri gizliden gizliye sürüp gitti: ayinden sonra kilise çıkışında, sinemaya giderken yolda ya da etrafta kimsecikler yokken, Albay'ın evinin penceresinde.

Francisca, kuzeni Albay'a bu yeni manevraları anlattı, o da buna göre radikal tedbirler aldı. Luisa'yı, Tranquilina ve bir uşak eşliğinde Guajira'ya doğru uzun bir seyahate yolladı, yol boyunca arkadaşlarla

akrabaların yanlarında kaldılar. Bu, bugün bile karadan gitmesi rahatsız ve zahmetli bir yol, çünkü tamamlanmış modern bir otoyolu yok. O günlerde yolun büyük bölümü Sierra Nevada'nın aşağı yamaçlarının uçurumlarına bakıyordu, üstelik de Luisa'nın daha önce katıra binmişliği yoktu.

Albay'ın planı tamamen başarısız oldu. Luisa da babasının hep yaptığı gibi Tranquilina'yı kolayca kandırabiliyordu. Sayısız savaşın gazisi, Gabriel Eligio'nun kendi "seferberlik stratejisi"ni geliştirebileceğine ihtimal vermemişti, oysa onun bir telgrafçı olarak elinin altında bulunan kaynakları hafife almamalıydı. *Kolera Günlerinde Aşk*, anne kızın geçtiği her kent ve kasabada, Gabriel Eligio taraftarı telgrafçıların geçtiği şifreli mesajların bütün hikâyesini anlatır. Ana Ríos'un anlattığına göre, telgraf haberleşmesi o kadar etkindi ki Luisa, Manaure'de dansa davet edildiğinde gitmek için müstakbel kocasından izin istedi; aynı gün gelen olumlu cevap üzerine sabah yediye kadar dans etti.[30] Telgrafçı arkadaşlarının dayanışması sayesinde, 1926 yılı başında anne kız Santa Marta'ya vardığında Gabriel Eligio, "romantik" bir pembe elbise içinde gemiden inen sevdiğini karşılamak üzere bekliyordu.

Luisa Aracataca'ya geri dönmeyi reddetti ve Santa Marta'da kardeşi Juan de Dios ve onun karısı Dilia'nın Calle del Pozo'daki [Pozo Sokağı-ç.] evinde kaldı. Bu cüretkârlığın aile dramları bakımından ne demek olduğunu tahmin edebiliriz. Márquez Iguarán ailesinin dışarıdan olanlara karşı kabilevari düşmanlığının dehşetini bizzat yaşamış olan Dilia, görümcesine memnuniyetle yardım ederken, Juan de Dios babasının adına iki kadına da göz kulak oluyordu. Gabriel Eligio görece rahat şartlar altında Luisa'yı hafta sonları ziyaret ediyordu, ta ki bu süre içinde, hafta sonu ziyaretleri için fazla uzakta kalan Riohacha'ya tayin edilene dek. Luisa, önceden Aracataca'da bulunup Albay Márquez'in yakın dostu olan Santa Marta'nın mahalle papazı Monsignor Pedro Espejo'yla konuştu. Papaz, ikna etmek için Albay'a yazdığı 14 Mayıs 1926 tarihli mektupta, iki gencin umutsuzca âşık olduğunu ve evlenmelerinin, ürkütücü bir ifadeyle "en kötü felaketler" dediği şeyleri engelleyeceğini söylüyordu.[31] Albay yumuşadı (Luisa'nın yirmi bir yaşını doldurmasına ancak birkaç hafta kaldığının farkındaydı herhalde) ve çift, 11 Haziran 1926 günü sabah saat yedide Santa Marta Katedrali'nde evlendi. O gün, kentin amblemi olan Kutsal Kalp günüydü.

Gabriel Eligio taze kayınvalidesiyle kayınpederini düğüne davet etmeyi, gördüğü bir rüyadan ötürü kabul etmediğini söyleyecekti. Düğüne katılmayı onların kabul etmemiş olması daha muhtemeldir. Konu hakkındaki bilgilerinin çoğunu 1969-70'te doğrudan García Márquez'den alan Mario Vargas Llosa, çiftin "Aracataca'dan uzakta" yaşamasını bizzat Albay'ın istediğini söylüyor.[32] Bundan bahsedildiği zaman Gabriel Eligio daima sertçe, buna riayet etmekten ziyadesiyle memnun olduğu cevabını veriyordu. İkisi de deniz tutmasından mustarip halde Riohacha'ya seyahat ettikleri sırada, Gabriel Eligio geline, bir kır Kazanovası olduğu birkaç yıl içinde beş bakireyi baştan çıkardığını ve evlilik dışı iki çocuğu olduğunu itiraf etti. Annesinin cinsellik alanındaki karnesinden de söz etmiş midir, bundan şüpheliyiz fakat gelin için taze kocasının kabahatleri hakkındaki bu itirafları son derece kötü bir sürpriz olmuş olsa gerek. Her şeye rağmen Luisa ömrü boyunca, Gabriel Eligio'yla Riohacha'da tuttukları evde geçirdikleri birkaç ayı, hayatının en mutlu günleri olarak hatırlayacaktı.[33]

Luisa, eğer düğünden önce hamile kalmadıysa düğünün ertesi gecesi hamile kalmış olabilir ve aile içinde anlatılana göre, Luisa'nın durumuna dair haber, Gabriel Eligio ile Albay arasındaki buzların erimesi umudunu vermiş. José María Valdeblánquez aracılığıyla hediyeler gönderildiği söyleniyor. Yine de Gabriel Eligio, bir gün Juan de Dios Santa Marta'dan gelip Tranquilina'nın hamile kızını çok özlediğini söyleyene kadar yumuşamayacaktı, ancak o zaman Luisa'nın doğum ve loğusalık dönemi için Aracataca'ya dönmesine müsaade etti.[34]

Yirmi bir yaşındaki Luisa, neredeyse on sekiz ay evden uzak kaldıktan sonra, bir şubat sabahı yanında kocası olmaksızın memleketi Aracataca'ya döndü. Sekiz aylık hamileydi ve Riohacha'dan Santa Marta'ya yine çalkantılı bir gemi yolculuğunun ardından, deniz tutması yüzünden bitkin düşmüştü. Birkaç hafta sonra, 6 Mart 1927 Pazar günü mevsimsiz bir yağmur fırtınası sırasında Gabriel José García Márquez adında bir oğlan bebek doğurdu. Luisa bana, her şey "çok kötü" giderken babasının erkenden çıkarak ayine gittiğini, o eve döndüğünde doğumun çoktan bittiğini anlattı.

Bebek, göbek bağı boynuna dolanmış halde doğdu (ileride, kapalı alanlardan korkma eğilimini hayattaki bu ilk talihsizliğine bağlayacak-

tı) ve söylendiğine göre 4 kilo 250 gram gibi yüksek bir ağırlıktaydı. Büyük halası Francisca Cimodosea Mejía, talihsizliklerin devam etme ihtimaline karşı bebeğin romla yıkanmasını ve vaftiz suyuyla kutsanmasını önerdi. Fakat bebek ancak, neredeyse üç buçuk yıl sonra, kendisi gibi anneannesiyle dedesine emanet edilmiş olan kız kardeşi Margot'yla birlikte vaftiz edilecekti. (Gabito vaftiz edilişini net olarak hatırlıyordu. Bu görevi, Peder Francisco Angarita 27 Temmuz 1930'da Aracataca'daki San José Kilisesi'nde yerine getirdi, vaftiz anne babası da annesiyle babasının nikâh şahitleri olan dayısı Juan de Dios ile büyük halası Francisca Cimodosea'ydı.)

Albay Márquez bu doğumla bayram etti. Sevgili kızı kaybettiği bir dava daha olmuştu, ama bu aksiliği de yine sadece bir muharebe saymaya ve asıl savaşı kazanmaya karar verdi. Hayat devam edecek, Albay azımsanmayacak gücünün tamamını kızının ilk bebeği, kendisinin "küçük Napolyonum" dediği en yeni torunu için harcayacaktı.

2. Bölüm

Aracataca'daki Ev

1927-1928

"En canlı hatıram, insanlardan ziyade Aracataca'da anneannem ve dedemle birlikte yaşadığım eve dairdir. Bugün bile devam eden, tekrar tekrar gördüğüm bir rüyadır bu. Dahası ömrümün her günü, rüyamda o kocaman eski evde olduğumu görmüşüm gibi, gerçek ya da hayali bir hisle uyanırım. Oraya dönmüş değilimdir, zaten *oradayımdır*, belli bir yaşta ya da belli bir nedenle değil – oradan hiç çıkmamışım gibi. Bütün çocukluğuma egemen olan, geceleri kötü şeyler olacağı hissi şimdi de devam ediyor rüyalarımda. Bu, her akşam erkenden başlayan ve kapıdaki çatlaklardan şafağın söktüğünü görünceye kadar uykumda beni yiyip bitiren, kontrol edilemez bir histi."[1]

Yarım yüzyıl sonra eski dostu Plinio Apuleyo Mendoza'yla Paris'te sohbet ederken, Kolombiya'nın küçük Aracataca kasabasında geçen "olağanüstü" çocukluğundan kalan en baskın görüntüyü böyle hatırlayacaktı Gabriel García Márquez. Gabito hayatının ilk on yılını anne babasıyla ve kendinden sonra art arda dünyaya gelen pek çok kız ve erkek kardeşiyle değil, dedesi Albay Nicolás Márquez Mejía ile anneannesi Tranquilina Iguarán Cotes'in büyük, eski evinde geçirdi.

İnsanlarla dolu bir evdi, (anneanne, dede, büyük halalar, gelip giden misafirler, uşaklar, yerliler) ama ruhlar da eksik değildi (bunların herhalde en önemlisi, orada olmayan annesininkiydi).[2] Yıllar sonra, oradan zaman ve mekân olarak çok uzaktayken dahi bu ev onun peşini bırakmayacaktı; evi geri kazanma, yeniden yaratma ve onunla ilgili anılarına hükmetme çabaları, García Márquez'i yazar yapan en önemli etkenlerdendir. Çocukluğundan beri içinde taşıdığı bir kitaptı bu: arkadaşları, Gabito henüz yirmi yaşındayken "Ev" adını verdiği, bitmek bilmeyen bir roman yazmakta olduğunu hatırlıyorlar. Aracataca'daki bu eski, yitik ev 1950'lerin sonlarına kadar ailenin elinde kaldı, ama 1937'de

Gabriel Eligio'nun karısıyla çocuklarını Aracataca'dan bir kez daha götürmesinden itibaren başka ailelere kiraya verildi. Hiç bozulmadan ama halüsinasyona benzer şekilde, García Márquez'in 1950'de yazdığı ilk romanı *Yaprak Fırtınası*'nda yeniden ortaya çıktı. Fakat evle ilgili takıntı ancak yıllar sonra, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın (1967) yazılmasıyla kendi gerçekliğini tamamlayacak ve tükenecekti. Hem de Gabito'nun canlı ama kederli ve çoğu zaman da dehşetli çocukluğunu Macondo'nun sihirli dünyası olarak ebedileştirerek. Bu noktada Albay Márquez'in evinden görünen dünya yalnızca küçük Aracataca kasabasını değil, yazarın yurdu Kolombiya'yı, hatta bütün Latin Amerika'yı ve ötesini içine alacaktı.

Gabito'nun doğumundan sonra, hâlâ Riohacha'da çalışan ve hâlâ küskün olan Gabriel Eligio, Aracataca'ya ilk geri dönüşünden önce birkaç ay bekledi. Riohacha'daki görevinden istifa etti, telgrafçılığı ebediyen bıraktı ve hayatını Aracataca'da homeopatik ilaçlardan kazanmayı umdu. Lakin pek bir vasfı olmadığından ve parası da bir o kadar az olduğundan, üstüne üstlük, aile içinde tersi söylense de Albay'ın evinde pek hoş karşılanmadığından, sonunda Luisa'yı alıp Barranquilla'ya götürmeye karar verdi ve bilemediğimiz bir pazarlık sonunda, Gabito'nun anneannesi ve dedesinin yanında kalması konusunda anlaşmaya varıldı.[3]

Bu iki çiftin arasındaki anlaşma gibi düzenlemeler, kalabalık, geniş ailelerin olduğu geleneksel toplumlarda o kadar yaygındı ki neredeyse normal sayılıyordu; fakat Luisa'nın ilk bebeğini, emzirmeye birkaç ay daha devam edebileceği kadar küçücükken bırakıp gitmesini anlamak yine de zor. Belli ki kocasına duyduğu bağlılık kuvvetli olmanın da ötesindeydi. Kendi anne babasının bütün eleştirilerine, Gabriel Eligio'nun bütün acayipliklerine ve kusurlarına rağmen, bu adamı gerçekten sevmiş ve anlaşıldığı kadarıyla kendini tereddütsüzce onun bakımına adamıştı. Hepsinden önemlisi, Luisa için onun yeri, doğurduğu ilk oğlundan önce geliyordu.

Luisa ile Gabriel Eligio'nun, ilk bebeklerini artlarında bırakarak Aracataca'dan Barranquilla'ya gidecek trene binerken ne düşündüklerini ya da aralarında ne konuştuklarını hiç bilemeyeceğiz. Genç çiftin ilk girişiminin mali bir başarısızlıkla sonuçlandığını biliyoruz, buna rağmen aradan henüz birkaç ay geçmişti ki Luisa yeniden hamile kaldı ve ikinci çocuğu Luis Enrique'yi 8 Eylül 1928'de dünyaya getirmek üzere Aracataca'ya döndü. Demek ki o yılın aralık ayında Ciénaga'da muz

işçilerinin katledildiği, ardından da Aracataca ve civarında birçok cinayetin işlendiği dönemde, Luisa ve ikinci bebeği oradaydılar. Gabito'nun hatırladığı en eski şeylerden biri, Albay'ın evinin önünden geçen askerlerdi. Tuhaf bir şekilde, Gabriel Eligio Ocak 1929'da anne ve yeni doğan bebeğini alıp Barranquilla'ya geri götürmek üzere Aracataca'ya geldiğinde, bebek orada alelacele vaftiz edilirken, Gabito Temmuz 1930'a kadar vaftiz edilmedi.[4]

García Márquez'in kendi yazdığı anı kitabı *Anlatmak İçin Yaşamak*'ın [İspanyolca ve İngilizce basımlarının-ç.] kapağına da basılan fotoğrafa, sadece bir yaşındaki bu küçük çocuğun yüzüne bakalım. Bu fotoğraf çekilmeden birkaç ay önce, annesi onu anneannesi ve dedesinin yanında bırakıp gitmiş ve fotoğraftan birkaç ay sonra geri geldiğinde de grevin ve ardından gelen katliamın dramına kapılmıştı. Bu katliam hem muazzam, hatta kilit önemde bir olay olup, yarım yüzyıllık iç savaş ve dışlanmadan sonra liberal hükümetin Ağustos 1930'da yeniden iktidara gelmesine doğrudan neden oluşturarak Kolombiya tarihini değiştirmiş, böylece bu küçük oğlanı ülkesinin tarihiyle bir araya getirmiş, hem de oğlanın annesinin onu da Barranquilla'ya götürebileceği döneme denk gelmişti. Annesi onu değil bir başka çocuğu, yeni doğan ve henüz vaftiz edilmiş Luis Enrique'yi alıp götürmüş, Gabito'yu koca evde yine büyükanne ve büyükbabasıyla bırakmış, böylece onu bu terk edilişi içine sindirmeye, bu yoklukla yaşamaya, olayların bu açıklanamaz gidişatını kendi kendine açıklamaya mecbur bırakmıştı. Çocuk böyle bir hikâyenin ayrıntılarını kurarken, her kimlik gibi, bütün neşesi ve zulmüyle kendi kişisel şartlarını, daha geniş bir dünyanın neşe ve zulmüyle ilişkilendireceği bir kimlik oluşturacaktı.

Yalnızlık anılarına rağmen Gabito, tek oğlan çocuğu olmakla beraber, evdeki tek çocuk değildi. Gabito'nun üç buçuk yaşında olduğu sıralardan itibaren kız kardeşi Margarita da orada yaşamış, ergen kuzini, Juan de Dios dayının, karısı Dilia tarafından reddedilen (bazıları, Dilia'nın, bu kızın kocasının değil de José María Valdeblánquez'in çocuğu olduğunu iddia ettiğini söyler) evlilik dışı çocuğu Sara Emilia Márquez de bu evde onlarla beraber büyütülmüştü. Ev, García Márquez'in bazen iddia ettiği gibi konak da değildi.[5] Hatta Mart 1927 itibariyle ev, ahşap ve kerpiç tuğladan yapılma üç ayrı binadan oluşuyordu; bunlardan başka

birkaç müştemilat ve arkada geniş bir arazi vardı. Gabito doğduğunda bu üç ana binanın Amerikan tarzı düzeltilmiş beton zemini, sivrisineklere karşı sineklikle kapatılmış çelik çerçeveli pencereleri ve kırmızı çinko damları vardı. Ek binalardan bazılarının çatıları ise daha geleneksel Kolombiya usulünde, palmiye yapraklarıyla örtülmüştü. Mülkün dışında bulunan badem ağaçları, girişi daha korunaklı kılıyordu. García Márquez'in ilk anılarının oluştuğu dönemde, araziye girerken solunuzda iki bina vardı. Birincisi Albay'ın ofisi, yanında da küçük kabul odası. Sonra güzel bir patika, yaseminli güzel bir bahçe (pırıl pırıl güller, yasemínler, çobandüdükleri, bambul otları, sardunyalar, astromelyalar dolu o bahçede her zaman bol bol sarı kelebek uçuşurdu) ve sonra üç odadan oluşan bir ev daha.

Bu üç özel odanın ilki anneanneyle dedenin yatak odasıydı. 1925 gibi geç bir zamanda tamamlanan bu oda biteli daha iki sene olmuşken Gabito burada doğmuştu.[6] Bu odanın yanında "azizler odası" denen oda vardı. Anneannesi ve dedesiyle kaldığı on yıl boyunca Gabito burada, beşiğine sığmaz olunca hamakta, kimi zaman kardeşi Margarita, kimi zaman büyük halası Francisca Cimodosea ya da Sara Márquez'le, bazen de hepsiyle bir arada uyuyordu. Palmiye yağı kandillerinin gece gündüz aydınlattığı hiç değişmeyen azizler tapınağı da bu odadaydı, her aziz, ailenin bir üyesini korumaktan mesuldü: "dedeye bakmak için, torunlara göz kulak olmak için, evi korumak için, kimse hasta olmasın diye, vesaire – büyük büyük nenemizden kalan bir âdet."[7] Francisca Hala ömrünün pek çok saatini, orada dizlerinin üstüne çöküp dua ederek geçirmişti. Son oda, "yüklük"tü, Guajira'dan sürgün gelirken taşınıp getirilen ata yadigârı eşyalar ve aile anılarıyla dolu bir ardiye.[8]

Arazinin sağ yanında, bir patikayı geçince, altı odalı bir ev, evin önünde de büyük çiçek saksılarının sıralandığı bir veranda vardı. Aile "begonyalı veranda" derdi buna. Girişe geri dönersek, sağdaki binanın ilk üç odası, karşılarındaki büro ve kabul odasıyla beraber evin kamusal kısım diyebileceğimiz bölümünü oluşturuyordu. Odaların ilki, mümtaz misafirlerin kaldığı misafir odasıydı. Bunlar arasında Monsignor Espejo vardı mesela. Ama aile üyeleriyle Guajira'nın, Padilla'nın ve Magdalena'nın her tarafından gelen, liberal savaş kahramanı Rafael Uribe Uribe ile General Benjamín Herrera dahil olmak üzere pek çok yoldaş da bu odada kaldı.[9] Bu odanın yanında Albay'ın gümüş kuyum atölyesi vardı. Albay ölümünden kısa süre öncesine kadar burada za-

naatını icra etti, fakat belediyedeki görevleri yüzünden esas mesleği bir hobiye dönüşmüştü.[10] Bundan sonra evin fiili merkezi, Nicolás için yandaki atölyeden bile önemli olan büyük yemek odası gelirdi. Temiz havaya açılan yemek odasında, masada on kişilik yer, ayrıca yemekten önce ya da sonra içki içilecek olursa oturmak için de birkaç sallanan hasır sandalye vardı. Sıradaki oda, "kör kadının odası" denen üçüncü bir yatak odasıydı. Evin en meşhur hayaletinin, yani Tranquilina'nın kardeşi Petra Cotes Teyze'nin,[11] ayrıca Lázaro Amca'nın yıllar önce öldüğü bu odada artık şu veya bu hala, teyze kalırdı. Bundan sonra gelen, mutfakla kiler arasındaki odada daha az mümtaz misafirler sıkış tıkış yatırılırdı. En son oda, içinde büyük bir fırın bulunan, Tranquilina'nın kocaman mutfağıydı, yemek odası gibi ilgili her yere kapısı vardı. Anneanneyle büyük hala ve teyzeler burada ekmek, kek ve her türden şeker yaparlar, bunlar hem eve gelen misafirlere sunulur hem de evde çalışan yerlilerce sokaklarda satılır, evin gelirine katkı olurdu.[12]

Azizler odasının ve yüklüğün ardındaki avluda bir banyo ve hamal José Contreras'ın her gün getirdiği beş varil suyun bir bölümüyle Tranquilina'nın Gabito'yu yıkadığı bir su tankı vardı. Hiç unutmayacağı bir günde, küçük Gabito çatıya çıkmışken, teyzelerinden birini orada duş alırken çıplak gördü. Kadının çığlık atıp kendini saklamaya çalışması beklenirdi ama teyzesi sadece ona el salladı. Ya da *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yazarının hatırladığı buydu. Banyonun yanındaki avlu, sağda, mango ağacının olduğu bir bahçeye bakardı. Köşedeki sundurmanın altı mobilya atölyesi görevi görürdü; Albay'ın stratejik yenileme çalışmalarının üssü burasıydı.

Sonra arazinin çok ötesinde, banyonun ve mango ağacının ilerisinde, bu hanenin zenginliğinin ve hırsının havalı bir şekilde temsil ettiği yeni, hızla büyüyen Aracataca kenti, La Roza (Açıklık) denen yarı yabani bir alanın içinden sanki kırsal alana karışırdı.[13] Tranquilina'nın kocaman çelik kazanlar içinde meyvelerinden şekerleme yaptığı, tadı Gabito'ya her zaman çocukluğunun Karayipler'ini hatırlatan guava* ağaçları işte buradaydı. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta José Arcadio Buendía'nın bağlanacağı, artık efsane olmuş o koskocaman kestane ağacı burada yükseliyordu. Bu serpilmiş kestane ağacının altında, "bekçi köpeği" Francisca Hala gölgelerde hırlarken Gabriel Eligio García, Luisa'ya evlenme teklif et-

* Latin Amerika, Karayipler, Hawai gibi tropik bölgelerde yetişen, besin değeri yüksek, vitamin ve antioksidanlar açısından zengin bir meyve-e.n.

mişti. Ağaçlarda papağanlar, yeni dünya papağanları ve Venezuela kuşları yaşardı, hatta ekmekağacının dallarında yaşayan bir tembelhayvan bile vardı. Arka kapının orada, Albay'ın atını ve katırlarını bağladığı ahır bulunuyordu. Gelen misafirler de sadece öğle yemeği için uğramadılarsa (o zaman hayvanlarını sokakta bırakırlardı), daha uzun kalacaklarsa binek hayvanlarını buraya çekiyorlardı.

Evin bitişiğinde, çocukların hep korkunç bir ev olarak gördüğü bir bina vardı. Buna "Ölü Adamın Evi" diyorlardı; bütün kasaba bu ev hakkında insanın kanını donduran hikâyeler anlatıyordu, çünkü Antonio Mora adında bir Venezuelalı burada kendini asmıştı ama hâlâ orada yaşamaya devam ediyor, içeride öksürdüğü, ıslık çaldığı rahatlıkla duyuluyordu.[14]

García Márquez'in ilk hatıraları oluştuğu sırada Aracataca hâlâ maceralı, vahşi bir sınır kasabasıydı. Hemen her adamın koca bir bıçağı vardı, etrafta bol bol da silah bulunuyordu. Çocuğun hatırladığı en eski şeylerden biri, evin dışındaki yolda oyun oynarken, elinde bir bezin içinde kocasının başıyla evin önünden geçen bir kadındı. Adamın başı kesilmiş bedeni de geriden taşınıyordu. Gabito cesedin paçavralarla örtülmüş olmasından hayal kırıklığına uğradığını hatırlıyor.[15]

Yani gündüzler, canlı, çeşitli, durmadan değişen bir dünya demekti, kimi zaman vahşi, kimi zaman sihirli. Gece vakti ise hep aynı şeydi ve dehşet vericiydi. Şöyle anlatıyor: "O ev gizem doluydu. Anneannem çok tedirgindi; gözüne birçok şey görünür, geceleri bunları bana anlatırdı. Ölenlerin ruhlarından bahsederken, 'hep orada ıslık çalıyorlar, ben onları daima duyuyorum,' derdi. Her köşede ölüler ve anılar vardı, akşamın altısından sonra etrafta dolaşamazdınız. Beni bir köşeye oturturlar, oradan kımıldayamazdım, aynı *Yaprak Fırtınası*'ndaki oğlan gibi."[16] Çocuğun banyoda ve mutfaktaki ocağın orada ölü adamlar görmesine şaşmamak lazım, bir keresinde penceresinde şeytanı bile görmüştü.[17]

Günlük hayata Tranquilina hâkimdi. Kocasının ve başka kadınların "Mina" dediği, bu tedirgin bakışlı, ufak tefek, asabi kadının tam ortadan ikiye ayrılmış gümüşi saçları, Hispanik olduğu her halinden anlaşılan yüzünü çevreleyip, solgun ensesindeki topuzunda toplanırdı.[18] García Márquez şöyle hatırlıyordu: "Oradaki işleyişi analiz edecek olursanız, hanenin asıl reisi anneannemdi; hem tek başına kendisi de değil, sürekli bağlantıda olduğu ve o gün ne yapılıp ne yapılamayacağını be-

lirleyen o hayali kuvvetlerle beraber; çünkü rüyalarını yorumlar ve evi neyin yenip neyin yenemeyeceğine göre idare ederdi. Ev adeta kuşlar, gök gürültüleri ve her türlü hava ve huy değişikliğinin işaretini veren diğer gök olaylarıyla idare edilen Roma İmparatorluğu gibiydi; biz sahiden görünmez tanrıların elindeydik, halbuki evdekilerin hepsi görünüşte son derece Katolik insanlardı."[19] Daima tamamen ya da kısmen yas kıyafetleri içinde, her zaman histerinin eşiğinde olan Tranquilina gündoğumundan günbatımına kadar evin içinde dolanır, şarkı söyler, hep sakin ve soğukkanlı bir hava yaymaya çalışır ama sorumlu olduğu şeyleri hiç eksilmeyen tehlikelerden korumayı da her daim düşünürdü: acı çeken ruhlar ("çabuk, çocukları yatırın"), siyah kelebekler ("çocukları saklayın, birisi ölecek"), cenazeler ("çocukları kaldırın, yoksa onlar da ölür")... Tranquilina çocukları yatırmadan önce, son olarak onlara bu tehlikeleri hatırlatırdı.

García Márquez'in ilk öğretmeni Rosa Fergusson, Tranquilina'nın batıl inançlarının çok olduğunu hatırlıyordu. Rosa ve kız kardeşleri akşamın erken saatlerinde gelirler, yaşlı kadın mesela şöyle derdi: "Biliyor musunuz dün gece bir cadının sesini duydum...tam evin çatısının üstüne düştü."[20] García Márquez'in romanlarındaki pek çok kadın karakter gibi, Tranquilina'nın da rüyalarını anlatma huyu vardı. Bir keresinde evinde toplananlara, rüyasında üstünde bir sürü pire gezdiğini hissettiğini, bunun üzerine kafasını yerinden çıkarıp bacaklarının arasına alarak pireleri teker teker öldürmeye başladığını gördüğünü anlatmıştı.[21]

Mama Hala diye bilinen Francisca Cimodosea Mejía Hala, Gabito çocukken evde yaşayan üç teyze-hala içinde en heybetli olanıydı ve Tranquilina'nın aksine, doğal veya doğaüstü olan hiçbir şeyden korkmamakla meşhurdu. Albay'ın Barrancas'taki ortağı Eugenio Ríos'un üvey kız kardeşi ve Albay'ın kuzini olan, El Carmen de Bolívar'da onunla birlikte büyüyen bu kadın, Medardo'nun öldürülmesinin ardından onlarla birlikte Barrancas'tan Aracataca'ya taşınmıştı. Koyu tenli, güçlü yapılı, Guajiro yerlisi gibi simsiyah saçlıydı, dışarıda gezerken saç örgülerini topuz yapardı. Baştan aşağı siyah giyinir, çizmelerini sımsıkı bağlar, sert sigaralar içerdi; her zaman faaldi, bağıra bağıra sorular sorar, derinden gelen yüksek sesiyle emirler yağdırır, çocukların gününü belirleyip düzenlerdi. Herkese bakardı, ailedekilere, evsiz barksız çocuklara, bütün serserilere; misafirler için özel şekerler ve tatlılar pişirirdi; çocukla-

rı nehirde yıkar (bitlenmişlerse fenollü sabun kullanır), onları kiliseye ve okula götürür, yataklarına yatırır ve Tranquilina'nın gece nasihatlerinden önce dualarını ettirirdi. Kilisenin ve mezarlığın anahtarları ona emanet edilmişti, kutsal günlerde kilisenin mihrabını o süslerdi. Kilise için ayin ekmeği de yapardı (papaz eve sık sık gelen ziyaretçilerdendi), çocuklar da kutsal yiyeceklerden arta kalanları heyecanla beklerlerdi. Mama Hala ömrünce evlenmedi. Ve öleceğini hissettiği zaman, tıpkı *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki Amaranta gibi, kendi kefenini dikmeye başladı.

Çocuklar için önem sırasında ikinci gelen teyze-hala, Pa Teyze, yani Elvira Carillo idi. On dokuzuncu yüzyıl sonunda Barrancas'ta doğmuştu. Albay'ın evlilik dışı çocuklarından biriydi, Esteban Carillo'nun ikiz kardeşiydi. Yirmi yaşındayken Aracataca'ya taşındı. İlk zamanlarda oluşan kaçınılmaz gerilime rağmen Tranquilina ona kendi çocuğu gibi davrandı; Elvira da yıllar sonra Tranquilina Sucre'de ölene kadar ona baktı. İyi huylu ve çalışkandı, kendini öne çıkarmazdı; daima etrafı temizler, dikiş diker, satmak üzere şeker yapardı ama satış için kendisi sokağa çıkmayı istemezdi.

Bir diğeri, Nicolás'ın meşru tek kız kardeşi olan Wenefrida Hala, yani "Nana Hala"ydı. Kendi evinde yaşamakla beraber, bu kadın da evden eksik olmazdı. Kocası Rafael Quintero'yla beraber Aracataca'ya taşınmıştı. Nana Hala ömrünün son günlerini Nicolás'ın evinde, onun çalışma odasında geçirecek ve Albay'dan kısa süre önce bu evde ölecekti.

Bir de çok sayıda hizmetçi kadın vardı, bunların çoğu evi temizlemeye, çamaşır ve bulaşıkları yıkamaya gelen yarı-zamanlı işçilerdi. Ev hakikaten de kadınlarla doluydu. Bu yüzden, bir yandan onun dışında evdeki tek erkek olan dedesiyle kurduğu özellikle yakın ve gerçekten belirleyici ilişki; diğer yandan ömrü boyunca kadınlarla arasındaki rahat ve bağımlı ilişki Gabito'nun kaderi oldu. Gabito için erkekler ya dedesi gibi benzemeye çalışacağı, ya da babası gibi korkacağı kişilerdi. Kadınlarla kurduğu ilk ilişkiler ise bundan çok daha çeşitli, çok daha karmaşıktı. (Evde birkaç yerli hizmetkâr da vardı ama bunlar fiilen köleydiler; Apolinar adındaki oğlan pek erkek sayılmıyordu çünkü tam bir insan olarak görülmüyordu.)

García Márquez peri masalları okurken, bunların çoğunda bir kız ile bir oğlan çocuk ve nenelerle dedelerin (ille de neneler ve dedelerin) olması ona çok etkileyici gelmiş olmalı. Tıpkı kendisi, Margot, Nicolás ve

Tranquilina gibi. Daha sonra arkadaşı Plinio Mendoza'ya anlattığı gibi, psikolojik bakımdan karmaşık bir dünyaydı bu: "İşin tuhafı, dedem gibi olmak, gerçekçi, cesur ve güvenilir olmak istiyordum ama anneannemin alanına sızmak için duyduğum sürekli isteğe de karşı koyamıyordum."[22] Torunlarının hatıralarında aslan yürekli ve heybetli biri olarak yer eden "Papa Lelo," övünç kaynağı olan kadınlar üstünde, emniyet ve yeniden itibar sahibi olma arayışıyla Aracataca'ya getirdiği bir ev dolusu kadın arasında düzeni ve disiplini sağladı. Kaba saba ve dobraydı, her zaman belirleyici ve net görüşleri vardı. Gabito kaçınılmaz biçimde kendini onun doğrudan oğlu ve varisi olarak görüyordu.

Albay küçük torununu her yere götürüyor, ona her şeyi açıklıyor ve şüpheye düştüğünde onu eve götürüp ailenin sözlüğünü indirerek, orada bulduğu karşılıkla kendi iktidarını vurguluyordu.[23] Gabito doğduğunda dedesi altmış üç yaşındaydı; karısı gibi o da epey Avrupalı görünüşlüydü, tıknaz, orta boylu, geniş alınlı ve gür bıyıklıydı, saçları dökülüyordu. Altın çerçeveli gözlük takardı, o sıralarda sağ gözü glokomdan kör olmuştu.[24] Çoğu zaman lekesiz bir beyaz keten takım giyer, panama şapkası takar, parlak renklerde pantolon askıları olurdu. Samimi, iyi kalpli bir adamdı; kolay ve kendine güvenli iktidarını gözünü kırpmasıyla pekiştirir, bu göz kırpma onun içinde yaşadığı toplumu anlayan ve her durumda elinden geleni yapan biri olduğunu, ama ahlakçı hiç de namusçu geçinen biri olmadığını gösterirdi.

Çok çok yıllar sonra García Márquez, gerçeği yorumlama ve anlatmanın bu iki yolunu (dedesinin dünyevi, her şeyi mantığa dayandıran doğruluğu ile anneannesinin uhrevi kehanetlere dayanan nutuklarını) yeniden kurmayı başardığı, bunları kendi mizah duygusuyla kuvvetlendirdiği zaman, her kitabında okuyucunun görür görmez tanıdığı dünya görüşünü ve ona uygun anlatım tekniğini yakalayabilecekti.

Albay Márquez, Bin Günlük Savaş'ta yenildiyse de barışta refaha ermeyi başardı. Düşmanlıklar bitince muhafazakâr hükümet, cumhuriyeti yabancı yatırımlara açmış, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında ülke ekonomisi beklenmedik bir hızla büyümüştü. ABD'li yatırımcılar petrol arama çalışmalarına, madenciliğe ve muza yoğun biçimde yatırım yaptılar; ABD nihayet, Panama'nın kaybına karşılık Kolombiya'ya yirmi beş milyon dolar ödedi. Bu para, ülkenin modernleşmesi için tasarlanan

bir dizi kamu yatırımına harcandı. Ardından yeni borçlanmalara gidildi, onca dolar ve peso etrafa saçıldı da saçıldı, Kolombiya tarihçilerinin "milyonların dansı" dediği bir nevi mali histeri oluştu. Birçok insan, çabucak geçen bu kolay para yıllarını, Karayip kıyılarındaki benzersiz bir bereket ve fırsatlar dönemi olarak hatırlar.

Muz, yedi-sekiz ayda yetişen ve yılın hemen her vaktinde hasadı ve nakliyesi yapılabilen tropikal bir meyve. Kendinden paketli bu meyve, modern yetiştirme ve taşıma yöntemleriyle dünyanın büyük kapitalist şehirlerinin yeme ve ekonomi alışkanlıklarını değiştirmeye yardımcı olacaktı. Kolombiya'nın kuzey kıyı bölgesini gecikmeli olarak üretime açan yerel toprak sahipleri, olayların akışına kapıldı. 1890'ların ortalarında, halihazırda Orta Amerika'da ve Jamaika'da muazzam topraklara sahip olan ABD'li girişimci Minor C. Keith, Santa Marta çevresinden toprak almaya başlamıştı. Sonra, 1899'da United Fruit Company'yi (UFC) kurdu. Şirketin büroları Boston'da, ana nakliyat limanı ise New Orleans'taydı. Keith toprak aldığı dönemde Santa Marta demiryolunun hisselerini de satın aldı ve sonunda şirket, demiryolunu işletmekle kalmayıp, hattın 60.000 hissesinin 25.500'ünün de sahibi oldu.[25]

Bir eleştirmen, Minor C. Keith'in Kolombiya'daki holdinglerinin bir "korsanlık imtiyazı" gibi olduğunu söylemişti.[26] 1920'lerin ortalarında bu bölge dünyanın üçüncü büyük muz ihracatçısı oldu. UFC'nin Santa Marta'daki iskelelerinden yılda on milyon hevenk muz gönderiliyordu. Şirketin demiryolu, Santa Marta'dan Fundación'a kadar 95 kilometre gidiyor, arada otuz iki istasyona uğruyordu. Şirket araziyi, sulama sistemini, denizden yapılan ihracatı, Santa Marta'dan yola çıkan taşımacılığı ve Ciénaga Grande ulaşımını, telgraf sistemini, çimento üretimini, et ve diğer gıda maddelerini, telefonları ve buzu neredeyse tekeline almıştı.[27] UFC ekim alanlarının ve demiryolunun sahibi konumuyla bölgedeki dokuz şehrin bilfiil hâkimi olmuştu. Yerel polisi, yerel siyasetçileri ve basını da dolaylı olarak kontrol ediyordu.[28] UFC'ye ait en geniş çiftliklerden biri, Sevilla Irmağı kıyılarında 135 dönümlük arazisiyle, Guacamayal ilçesinde yer alıyordu ve adı Macondo'ydu.

Santa Marta egemen sınıfının en üst kademesindekiler New York, Londra ve Paris'le zaten ilişki içindeydi ve derin kültürel birikime sahip olsalar da siyasi açıdan muhafazakârlardı. Fakat UFC'nin Büyük Beyaz Filosu simdi herkes icin ABD, Avrupa ve Karaviples'in diğer köse-

leriyle günlük temas sağlıyordu. Aynı zamanda, Guajira Yarımadası ve Bolívar'ın eski kaçak köle bölgeleri de dahil olmak üzere Kolombiya'nın her tarafından ve dünyanın başka köşelerinden göçmenler, muz ekim alanlarında çalışmak veya çiftliklere ya da orada çalışanlara hizmet sunacak küçük işletmeler kurmak üzere bölgeye akın ediyordu. Zanaatkârlar, tüccarlar, kayıkçılar, fahişeler, çamaşırcı kadınlar, müzisyenler, miçolar türedi. Çingeneler de gelip gidiyordu ya, o günlerde Muz Bölgesi'nin neredeyse bütün sakinleri zaten Çingene'ydi. Bu büyüyen topluluklar, pek çok üründe uluslararası pazara bağımlı hale geldi: Gösterimdeki filmleri haftada iki-üç kere değiştiren sinemalar, Montgomery Ward* katalogları, Quaker Oats,** Vicks merhemleri, Eno meyve tuzları, Colgate diş macunları, yani o zamanlar New York ve Londra'da bulunan şeylerin pek çoğu.

1900'lerde Aracataca'nın nüfusu, kırsal alanda dağınık, nehir kenarlarında yoğun olmak üzere birkaç yüz kişiydi. 1913'te üç bin kişiyi bulan nüfus, 1920'lerde on bin dolaylarında olacak şekilde arttıkça arttı. Bütün bölgenin en sıcak ve en nemli yeri olarak, en kocaman muzları Aracataca üretiyordu; muzların üretimi ise işçilerin her gün destan yazacak şekilde çalışmasını gerektiriyordu, zira birçok fani için Aracataca'nın sıcağında oturmak ya da yatmak dahi zordu. Albay'ın ailesini buraya nakletmeye başladığı 1910 yılında demiryolu Santa Marta'dan başlayıp Ciénaga ve Aracataca üstünden, ta bölgenin son kasabası Fundación'a kadar gidiyordu. Yaklaşık 95 kilometrelik yol boyunca muz ekim alanları iki yanda alabildiğine uzanıyordu.

Aracataca çok hızlı büyüyen bir mantar şehirdi, mantar şehir heyecanları yaşıyordu. Pazar günleri meydanda bir bando çalarken piyango çekilirdi. İlki 1915'te yapılan Aracataca Karnavalı özellikle ilgi çekiyordu; her yıl meydanı, orada kuruluveren *cantina*lar,*** büfeler, dans pistleri; tüccarlar, şifacılar, otacılar, egzotik kostümler ve maskelere bürünmüş kadınlar, haki pantolonları ve mavi gömlekleriyle kasıla kasıla yürüyen adamlar basar, Ciénaga Grande'den gelen tuzlu esintiler puro dumanı, rom ve ter kokuları taşırdı. O altın çağda, neredeyse her şeyin satılık olduğu söyleniyordu; sadece dünyanın her yerinden gelen tüketim ürünleri

---

* Bir süpermarket zinciri-ç.n.
** Bir yulaf ürünleri markası-ç.n.
*** Latin Amerika tipi bar, meyhane-ç.n.

değil, dans eşlerinden siyasi oylara, düşmanla yapılan anlaşmalara kadar pek çok şey.[29]

En yoğun döneminde bile kasaba bir baştan bir başa ancak on bloktan ibaretti. Kavurucu sıcak olmasa, ortalama sağlık durumuna sahip her insan, bir uçtan öbür uca yirmi dakikadan kısa süre içinde yürüyebilirdi. Sadece birkaç tane araba vardı. UFC'nin ofisi Albay Nicolás Márquez'in evinin tam karşısında, Venezuelalı arkadaşı Doktor Alfredo Barbosa'nın eczanesinin yakınındaydı. Demiryolunun öbür yakasında başka bir topluluk yaşıyordu; burası, çimenlik dinlenme alanları, tenis kortları ve bir yüzme havuzuyla şirketin ABD'li idarecilerinin muhitiydi; bazen "muslin elbiseli, büyük hasır şapkalı, güzel ve bitkin kadınlar görünür, altın makaslarla bahçelerinden çiçekler keserlerdi."[30]

Muz devrinde Aracataca, Tanrı'ya da kanuna da saygının pek kıt olduğu bir bölgeydi. Oralı vatandaşlardan gelen istek karşısında, Santa Marta piskoposu, Aracataca'nın ilk papazı Pedro Espejo'yu Riohacha'dan yarı-zamanlı olarak göndermişti. Mahalle kilisesinin yapımını başlatan da bu papaz oldu; bu işin tamamlanması yirmi yıldan uzun sürdü.[31] Günün birinde ayin sırasında, beyin gücüyle yerden yükselen meşhur papaz da oydu. Papaz, Márquez Iguarán ailesiyle iyi dost olup, ne zaman Aracataca'ya gelse onlarda kaldı. Bunca yıl sonra, bir zamanlar o eski evin olduğu sokağın adı bugün "Monsignor Espejo Sokağı"dır.

1928'in sonlarına doğru Aracataca'nın altın çağı vahşi bir şekilde sona erdi. UFC'nin, demiryolu ve sulama kanalı yapmak; araziyi temizleyip ağaçları dikmek ve meyveleri toplamak; muzları göndermek üzere trenleri ve gemileri yüklemek için işgücüne ihtiyacı vardı. Şirket önceleri işçileri kolaylıkla bölüp yönetebiliyordu fakat 1920'lerde işçiler giderek sendikalaşıp örgütlendiler ve Kasım 1928'de daha fazla ücret, daha kısa işgünü ve daha iyi şartlar için kapsamlı bir taleple şirketin karşısına çıktılar. Yönetim bu talepleri kabul etmedi, bunun üzerine 12 Kasım 1928'de Muz Bölgesi'ndeki otuz bin işçi grev ilan etti. Bebek García Márquez yirmi aylıktı.

Aynı gün grevciler ekim alanlarını işgal etmek üzere harekete geçtiler. Muhafazakâr Başkan Miguel Abadía Méndez hükümeti buna, ertesi gün General Carlos Cortés Vargas'ı Sivil ve Askeri Lider olarak dağlardan gelen 1800 birlikle bölgeye göndererek karşılık verdi. Cortés Var-

gas, Santa Marta'ya vardığında o ve subayları UFC idaresince ağırlandı ve askerler bölgenin her yerindeki UFC kışla ve ambarlarına yerleştirildiler. UFC görevlilerinin subaylar için delice partiler düzenlediği, bu partilerde oralı hanımların taciz edilip aşağılandığı, fahişelerin çıplak olarak askerlerin atlarını sürüp, şirketin sulama kanallarında çırılçıplak yüzdükleri söyleniyordu.[32]

5 Aralık 1928'de şafak sökerken, üç bin işçi meydanı işgal etmek üzere Ciénaga'ya geldi, amaçları Ciénaga'nın kontrolünü ele geçirip bölgenin demiryolu ulaşımına hâkim olmaktı. Ciénaga'yla beraber Aracataca da greve en fazla destek verilen bölgelerden biriydi; Ciénagalı tüccarlar gibi burada da esnaf ve toprak sahipleri, ta o restleşme gününe kadar grevcilere ciddi maddi destek verdiler.[33] General José Rosario Durán sendikayla iyi ilişkiler kurmaya çalışan saygın bir işveren olarak tanınıyordu, lakin pek çok muhafazakâr onun "sosyalistlere" fazla yüz verdiğini düşünüyordu.[34] 5 Aralık günü öğle saatlerinde, askeri tebliğlerde "bütün bölgenin liberal lideri"[35] olarak tanımlanan General Durán, Santa Marta'ya bir telgraf çekerek kendisi ve arkadaşlarını Santa Marta'ya götürmek üzere bir tren gönderilmesini istedi; orada Vali Núñez Roca'nın yardımlarıyla işçilerle şirket arasında arabuluculuk yapmayı ümit ediyordu. Cortés Vargas muhakkak tereddüt ederek bunu kabul etti ve tren zamanında gönderildi.[36] Durán ve delegasyonu, aralarında Albay Nicolás Márquez de olmak üzere, nihayet o akşam saat dokuzda Ciénaga'ya vardı. İşçiler burada onları coşkuyla karşıladılar ve anlaşma için pazarlık yapmak üzere Santa Marta'ya doğru devam ettiler, fakat oraya varır varmaz tutuklandılar. Muhafazakâr idare, UFC ve Kolombiya ordusunun, işçilere ders olsun diye ibret verici bir kan dökme olayına baştan niyetli oldukları anlaşılıyordu.

Ciénaga'da orduya karşı toplananlar, üç bin kişiden fazlaydı.[37] Askerlerin her birinde bir tüfek bir de süngü vardı ve istasyonun önüne üç makineli tüfek kurulmuştu. Bir kornet sesi duyuldu, subaylardan biri, Yüzbaşı Garavito, öne çıktı ve "Karar No.1"i okudu: kuşatma hali yürürlükteydi, derhal başlamak üzere sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti, dört veya daha fazla kişinin bir araya toplanmasına izin verilmeyecekti ve eğer kalabalık beş dakika içinde dağılmazsa üzerlerine ateş açılacaktı. Orduyu başta tezahüratlarla karşılayan ve vatansever sloganlar atan kalabalık, şimdi yuhalamaya ve hakaret etmeye başlamıştı. Bir süre sonra

bizzat Cortés Vargas öne çıktı ve kalabalığa dağılmazlarsa vurulacaklarını söyledi. Onlara bir dakika daha tanıdı. İşte o zaman kalabalıktan bir ses ona, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta ebediyen kayda geçen o ölümsüz cevabı verdi: "Bir dakika da bizden olsun!" "Ateş!" diye bağırdı Cortés Vargas, üç makineli tüfekten ikisinin (üçüncüsü tutukluk yaptı) ve iki yüz-üç yüz tüfeğin sesi meydanda yankılandı. Çok insan o anda yere yığıldı, koşabilenler kaçtı.[38] Cortés Vargas daha sonra yaylım ateşinin birkaç saniye sürdüğünü söyledi. O sırada meydana bitişik evinde bulunan General'in oğlu Salvador Durán ise tam beş dakika devam ettiğini bildirdi; yaylım ateşinden sonra ortalık öyle sessizdi ki odasında sivrisineklerin vızıldadığını duyabiliyordu.[39] Ordunun, yaralıların işini de süngülerle bitirdiği söylendi.[40] Cortés Vargas'ın, bütün askerleri, o gece emirlere uymadıkları takdirde derhal idam edilmekle tehdit ettiği de anlatılanlar arasındaydı.[41] Yetkililer cesetleri kaldırmaya ancak sabah altıda başladılar, resmi açıklamaya göre dokuz ölü, üç yaralı vardı.

Kaç kişi öldü? Kırk yıl sonra *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta García Márquez üç bin rakamını verecek, okurlarının çoğu da bu rakamı olduğu gibi kabul edecekti. Bogota'da yayınlanan *El Espectador* gazetesi 19 Mayıs 1929'da "binden fazla" ölü olduğunu yazdı. Buna benzer şekilde, Bogota'daki ABD temsilcisi Jefferson Caffery, 15 Ocak 1929 tarihli, ama yıllar sonrasına kadar açıklanmayan mektubunda, UFC'nin genel müdürü Thomas Bradshaw'a göre "binden fazla" ölü olduğunu söylüyordu. (1955'te UFC'nin o zamanki başkan yardımcısı katliamda 410 kişinin, sonraki haftalarda da binden fazla insanın öldürüldüğünü söyledi.)[42] Olayla ilgili rakamlar bugün de konuşulup hararetle tartışılıyor.

Gabriel Eligio García o sırada Barranquilla'da çalışmaktaydı ve ailesiyle temas kuramıyordu, ama Aracataca'nın telgrafçısı ona herkesin iyi ve güvende olduğunu haber etti. Luisa kısa süre önce Luis Enrique'yi doğurmuştu, Gabriel Eligio onları Barranquilla'ya geri götürmeyi planlıyordu. Her zaman hükümetin rakamlarını savundu, hatta Cortés Vargas'ın yerine bahaneler buldu, Gabito'nun Ciénaga'da yaşayan bir büyük teyzesinin kocasının ona ölenlerin birkaç kişiden fazla olamayacağını, çünkü "kimsenin kayıp olmadığını" söylediğini iddia etti.

Tutuklular katliamdan sonraki günlerde alelacele idam edildiler. UFC görevlilerinin rehberliğindeki bir ordu müfrezesi Aracataca'yı dolaşarak "her yere ve herkese ateş açtı."[43] Aracataca'da bir gecede yüz yirmi işçi

ortadan kayboldu, askerler mahalle papazı Peder Angarita'yı uykusundan uyandırıp mezarlığın anahtarlarını elinden aldı.[44] Ertesi gece Peder Angarita, yetmiş dokuz tutuklunun daha idam edilmesini önlemek için bütün gece gözünü kırpmadan bekledi.[45] Katliamı takip eden üç ay içinde, mali işler müdürü Nicolás R. Márquez, arkadaşları eczacı Alfredo Barbosa ile sürgündeki Venezuelalı General Marco Freites ve bütün kent konseyi de dahil olmak üzere, Aracataca'nın yetkilileri ve önde gelen sakinleri, ordunun kuşatma hali süresince kusursuz davrandığını ve toplumun huzuru için çalıştığını bildiren mektuplar göndermeye ikna edildiler.[46] Bu sırada acı verici ahlaki dönüşler ve neredeyse dayanılmaz bir aşağılanma duygusu yaşamış olsalar gerek. Katliamla ortaya çıkan kuşatma hali üç ay sürdü.

Grev ve grevin feci sonu, bölgede izini bıraktı. Bu halen Kolombiya tarihinin en tartışmalı olaylarından biridir. 1929'da Jorge Eliécer Gaitán, hükümete, orduya ve UFC'ye karşı başlattığı ateşli bir parlamento kampanyasıyla ülkenin lideri oldu (bu siyasetçinin suikasta uğramasıyla, *Bogotazo* diye bilinen, kısa süreli ama yıkıcı sivil ayaklanma başlayacaktı). Gaitán, katliam alanını ziyaret edip düzinelerce insanla konuştuktan sonra Bogota'daki Temsilciler Meclisi'ne bir rapor sundu; Eylül 1929'da meclisteki konuşması dört gün sürdü. Elindeki en etkileyici kanıtlar bir çocuğun kafatasının parçası ile Peder Angarita'nın yazdığı suçlayıcı bir mektuptu (Peder Angarita birkaç ay sonra Gabriel García Márquez'i vaftiz edecekti).[47] Gaitán'ın bu heyecanlı tanıklığının sonucu olarak, Ciénagalı işçilere verilen hapis cezaları iptal edildi. Liberaller hâlâ zayıf ve ülke çapında dağılmış oldukları halde canlanıp harekete geçtiler, siyaseten üstün konuma geldiler ve iktidara yürümeye başladılar, 1930 başlarında da hükümet oldular. Bu dönemin sonu Nisan 1948'de, yirminci yüzyıl Kolombiya tarihinin en önemli ve etkisi en uzun süren olayıyla, yani Gaitán'ın öldürülmesiyle gelecekti.

Bölgeyi ve bütün küresel ticaret sistemini mahvetmek üzere olan Büyük Buhran, UFC ile işçiler arasındaki ilişkinin gittikçe kötüleşmesini ve katliamın Muz Bölgesi üstündeki etkisini gölgede bıraktı. Bu korkunç durgunluk, şirketin işlemlerini ciddi ölçüde azaltmasına neden oldu. Müdürler ve idareciler bölgeden ayrıldı ve Aracataca'nın uzun ve önlenemez düşüş süreci başladı. Bu dönem tam da García Márquez'in çocukluğuna ve dedesinin ömrünün son yıllarına denk geliyordu.

3. Bölüm

Dedenin Elinden Tutarken

1929-1937

Aracataca'nın çöküşünün tohumları ekilmişti ya, bunun bütün etkilerinin görülmesi yıllar aldı ve Albay'ın evinde hayat genelde eskisi gibi devam etti. Büyük Bataklık'ın öte ucundaki Barranquilla'da Gabriel Eligio gündüzleri Singer şirketine ait bir hırdavatçı dükkânında çalışıyordu, ama kendine ait ilk mütevazı eczaneyi de açmıştı. Geceleri ve hafta sonları burada çalışıyor, Luisa da ona yardım ediyordu. Genç çift insanın içini kıyan bir fakirlik içindeydi. Annesinin, teyze ve halalarının ilgisine, hizmetçilerin etrafta dolanmasına alışkın, şımartılmış Luisa'ya hayat umutsuzca zor gelmiş olsa gerek.

Albay ile Tranquilina Kasım 1929'da, Luisa'nın üçüncü çocuğu Margarita'nın o ayın dokuzunda doğmasının ardından Gabito'yu Barranquilla'ya götürdüler. Sadece iki buçuk yaşında olan küçük oğlanın bu geziden esas hatırladığı şey, ilk defa trafik lambası görmekti. Anneannesiyle dedesi Aralık 1930'da Aida Rosa'nın doğması nedeniyle onu yine Barranquilla'ya götürdüler; bu sefer de Kolombiya'da havayolu seyahatlerinin öncüsü olan bu kentte ilk kez uçak gördü.[1] Ayrıca, "Bolívar" kelimesini ilk defa duydu, çünkü Aida Rosa 17 Aralık'ta, büyük kurtarıcının ölümünden tamı tamına yüz yıl sonra dünyaya gelmişti ve bütün Latin Amerika'da olduğu gibi Barranquilla'da da Bolívar anılmaktaydı. Gabito'nun aklında annesine ya da babasına dair net bir şey kalmadıysa da dünyayı anlamaya ve kendi yerini bulmaya çabalayan bir çocuk için bu ziyaretler herhalde son derece çetindi.[2] İşte bu son ziyarette, küçük Margarita'nın hastalıklı, içine kapanık bir bebek olduğunu ve canından bezmiş genç annesinin sunabileceğinin ötesinde ilgiye ihtiyaç duyduğunu gören Tranquilina, onu Gabito'yla birlikte büyütmek üzere Aracataca'ya götürmekte ısrar etti.[3]

Böylece, Gabito'nun gelişiminde belirleyici dönem, iki yaşındayken annesinin onu ikinci defa bırakıp gitmesinden, neredeyse yedi yaşındayken anne babası ile kardeşlerinin Aracataca'ya geri döndüğü zamana kadar sürdü. Bu beş yıl, hatıralarıyla dünyanın dört bucağındaki okuyucuların tanıyacağı efsanevi Macondo'nun temelini oluşturan yıllardır. Onu dünyaya getiren anne ve babasıyla hiçbir temasının olmadığı doğru değilse de 1928'den sonra onlarla da yeni doğan kardeşleriyle de uzun süreli hiçbir teması bulunmadığı, dolayısıyla aklında onlara dair bir şey kalması için bir sebep olmadığı doğru. Anneannesi onun annesi, dedesi babası olmuştu, tek kardeşi de artık Margot denen Margarita'ydı. Margot üç-dört yaşına gelene kadar tam bir oyun arkadaşı olmayacak, o sırada da ailenin geri kalanı 1933'ün sonlarına doğru Aracataca'ya dönmek üzere olacaktı. Nicolás ile Tranquilina, çocuğa anne babasının uzağa gittiğini (ve neden gittiğini, hiç dönüp dönmeyeceklerini, eğer bir gün döneceklerse ne zaman döneceklerini) anlatıp durmaktansa, çocuğun kökeni konusuna bir sessizlik perdesi çekmenin uzun vadede onun için daha az acı verici olacağına karar verdiler sonunda. Başka çocuklar ona muhakkak sorular sormuşlardır, hep umursamazmış gibi görünse de García Márquez'in bu konuda o kadar umursamaz davranabilmiş olması mümkün değil. Mesela gece yatarken edilen dualarda Luisa'nın hiç hatırlanmamış olduğunu düşünemeyiz. Fakat annesi babası konusunun, mümkün olduğunca yaklaşmaması gereken bir tabu alan olduğu ortada.

İspanya'da ve Latin Amerika'da kadınlar geleneksel olarak eve, erkeklerse sokağa aitti. Gabito'yu, hikâyelerin dosdoğru doğanın karanlığından çıktığı hissedilen, batıl inançlar ve önsezilerin dişi dünyasından adım adım kurtaran ve onu erkeklerin siyaset ve tarih dünyasına sokan, deyim yerindeyse gün ışığına çıkaran, dedesi Albay oldu. ("Sekiz yaşıma kadar, gerçeklikten kopmamamı sağlayan göbek bağımın dedemle ilişkim olduğunu söyleyebilirim.")[4] Hayatının sonraki dönemlerinde, etkileyici bir saflıkla dedesini "kasabanın doğal başkanı" olarak hatırlayacaktı.[5]

Aslında büyük toprak sahipleri gibi gerçekten güçlü insanlar, yerel siyasette mali işler müdürlüğü veya vergi toplayıcılık gibi mevkilerde pek bulunmazlar, bu işleri daha az önemli olan akrabalarına veya kanunlardan genelde anlamayan orta sınıf siyasi temsilcilere bırakmayı tercih ederlerdi.[6] Belediye başkanlarını, Bogota'daki siyasetçilerin yerel çıkarla-

ra uygun olarak belirlediği valiler atar, Nicolás Márquez gibi liberaller de Muhafazakâr Parti ve UFC gibi yerel güç odaklarıyla genellikle kendileri için küçültücü biçimlerde iş yapmak durumunda kalırlardı. Siyasi sistemin tamamı son derece çürüktü, kişisel ilişkilere ve kayırmacılığın türlü çeşidine dayanıyordu. Nicolás Márquez gibi bölgedeki önemli kişiler, UFC'nin şirket mağazasından verilen taze et ve benzeri lüks ürünler alıyor, bu avanta karşılığında onlardan sistemin sürdürülmesi bekleniyordu. Gabito ile Margot'nun en canlı hatıralarının pek çoğu, dedelerinin, evin tam karşısında, yolun öte yanındaki mağazaya yaptığı seferlerle ilgiliydi. Bu dükkân, Albay'la Gabito'nun gidip, ABD'de üretilmiş ve oradan ithal edilmiş sihirli mallarla Margot'yu şaşırtmak ve sevindirmek üzere muzaffer bir şekilde döndükleri, Alaaddin'in mağarası gibi bir yerdi.[7]

Belediyenin mali işler müdürü ve vergi memurunun temel işi, o dönemde var olan tek önemli vergilendirme biçimini uygulayarak, yani alkollü içki tüketiminden vergi alarak, belediye (ve kimi durumlarda şahıs) gelirlerini vergilendirmekti. Demek ki Albay'ın kendi geliri büyük ölçüde, mali durumunun iyi olmasına, bedenini alkolle zehirlemeye ve hayli nefret edilen "ot bağımlılığının" sonucu olarak cinsellik konusundaki rasgele hareketlerine bağlıydı. Nicolás'ın görevlerini vicdanı ne kadar rahat olarak yaptığını bilemeyiz ya, sistem zaten kişilerin dürüstlüğüne pek de yer bırakmıyordu.[8] Liberal Parti'nin elli yıl sonra ilk defa iktidara geldiği 1930'dan sonra, liberal aday Enrique Olaya Herrera'nın seçim kampanyasına faal olarak katılan Nicolás'ın durumunun eskisinden daha iyi olması beklenirdi, fakat elimizdeki bütün bilgiler gittikçe kötülediğini gösteriyor.

García Márquez şöyle diyordu: "Evde korkmadığım tek insan oydu. Beni anladığını ve ileride yapabileceğim şeylere önem verdiğini hep hissettim."[9] Albay küçük erkek torununa bayılıyordu. Küçük Napolyonu'nun doğum gününü her ay kutluyor, onun bir dediğini iki etmiyordu. Lakin Gabito savaşçı olmayacak, hatta sporcu bile olmayacak, ömrü boyunca korkularının (hayaletler, batıl inançlar, karanlık, şiddet, reddedilme) etkisinde kalacaktı.[10] Bunların hepsinin kaynağı, Aracataca'da geçen kederli, zor çocukluk yıllarıydı. Yine de çocuğun zekâsı ve duyarlılığı, hatta sık sık geçirdiği öfke nöbetleri, onu şımartan dedesinin bu çocuğun ona layık olduğu ve çok büyük bir adam olmanın belki de onun alın yazısı olduğu görüşünü pekiştiriyordu.[11]

Bu oğlan şüphesiz okutmaya değerdi; yaşlı adamın hatıraları, hayat felsefesi ve siyasi ahlakı, dünya görüşü ona miras kalacak, Albay onunla yaşayacaktı. Bin Günlük Savaş'ı, kendi marifetlerini ve hepsi de kahraman liberaller olan arkadaşlarının başarılarını ona Albay anlattı; muz ekim alanlarının, UFC'nin ve onun şirket lojmanlarının, mağazalarının, tenis kortlarının, yüzme havuzlarının nereden çıktığını ve 1928 grevinin dehşetini anlatan da yine Albay'dı. Muharebeler, yara izleri, silahlı kavgalar. Şiddet ve ölüm. Nispeten güvenli bir yer olan Aracataca'da dahi, uyurken yastığının altında daima bir tabanca bulundururdu Albay, fakat Medardo'yu öldürdükten sonra sokağa çıkarken tabancasını taşımayı bırakmıştı.[12]

O halde Gabito altı-yedi yaşına geldiğinde çoktan tam bir Kolombiyalı olmuştu. Dedesini bir kahraman olarak görüyordu ama onun bile Amerikalı müdürlerle muhafazakâr siyasetçilerin kaprislerine tabi olduğu açıktı. Savaşı kazanamamış, kaybetmişti. O silahlı kavganın da inanmasını istedikleri gibi kusursuz bir kahramanlık gösterisi olmayabileceğini, küçük oğlan bile, az da olsa fark etmiş olsa gerek. Yıllar sonra ailenin en severek anlattığı hikâyelerden biri Gabito'nun oturup gözlerini kırpıştıra kırpıştıra dedesini dinlemesi, dinledikçe kendini unutmasıydı.[13] Margot diyor ki, "Gabito her zaman dedemin yanındaydı, anlattığı bütün hikâyeleri dinlerdi. Bir keresinde Ciénaga'dan dedemin bir arkadaşı gelmişti, dedemle beraber Bin Günlük Savaş'a katılan o yaşlı adamlardan biri. Gabito her zamanki gibi kulak kesilmiş vaziyette adamların yanında oturuyordu, meğer yaşlı adama verdikleri sandalyenin ayağı Gabito'nun ayakkabısını kıstırmış. Hiç sesini çıkarmadan buna dayandı, ziyaretin sonuna kadar hiç kımıldamadı, çünkü 'eğer bir şey söylersem burada olduğumu fark edip beni dışarı atarlar' diye düşünmüş." [14]

Annesi, ömrünün ileri vakitlerinde bana, "Gabito hep ihtiyardı," demişti, "çocukken o kadar çok şey biliyordu ki sanki küçük ama ihtiyar bir adam gibiydi. Ona öyle derdik zaten, küçük ihtiyar." García Márquez'in hayatı boyunca arkadaşlarının çoğu ondan epeyce büyük ve çok daha tecrübeli insanlar oldu. Liberal ve sonunda sosyalist siyasetine rağmen García Márquez, tercih ettiği çalışma arkadaşlarında bilinçli ya da bilinçsiz olarak her zaman erdem, güç ve iktidarın birleşimini aradı. García Márquez'in ileriki hayatında davranışlarını belirleyen en kuv-

vetli etkilerden birinin dedesinin dünyasına geri dönme arzusu olduğu sonucunu çıkarsak, ileri gitmiş olmayız.

En kalıcı ve belirleyici etki, Albay Márquez'in birtakım simgesel maceralar ve hatırda kalıcı olaylar yaşanmasına katılmış olmasıydı. Bunlar torununun hayal âleminde sabitlenecekti. Ta ki en ünlü romanının daha ilk satırında, onları belirleyici bir görüntü oluşturacak şekilde birbirine harmanlayana kadar. Bir keresinde, çocuk daha küçücükken, yaşlı adam onu şirket mağazasına, buzun içinde dondurulmuş balıkları görmeye götürdü. Yıllar sonra García Márquez o anı şöyle hatırlayacaktı: "Ona dokundum, elimi yakıyormuş gibi geldi. [*Yüzyıllık Yalnızlık*'ın] ilk cümlesinde bana buz lazımdı çünkü dünyanın en sıcak şehrinde buz sihirli bir şeydir. Eğer sıcak olmasaydı kitap bir şeye benzemezdi. Buzdan bahsedince öyle sıcak oldu ki artık sıcağı söylemeye gerek kalmadı, o havada vardı zaten."[15] Benzer şekilde: "*Yüzyıllık Yalnızlık*'ın başındaki görüntü 'Ev'de [García Márquez'in ilk roman denemesinde] ve sonra *Yaprak Fırtınası*'nda da zaten vardı. Hem muz şirketi ziyaretlerimiz hem de tren istasyonuna yaptığımız seferler her gün birer keşifti. Muz şirketi sinemayı, radyoyu ve bir dünya şeyi getirdi. Bir hecin devesi bir de normal deveyle birlikte sirk gelirdi; çarkıfelekler, lunapark trenleri ve dönmedolaplarla hiç eksiksiz fuarlar kurulurdu. Dedem hep beni elimden tutar, her şeyi görmeye götürürdü. Beni sinemaya götürüyordu, filmleri hatırlamasam da görüntüleri hatırlıyorum. Dedemde sansür diye bir kavram yoktu, o yüzden her türlü görüntüyü gördüm. Ama en canlı görüntü ve hep tekrar edileni, bir çocuğun elinden tutan yaşlı adamın görüntüsüydü."[16] Nihayet, en meşhur romanının o ilk satırında ("Albay Aureliano Buendía, yıllar sonra idam mangasının karşısına dikildiğinde, babasının onu buzu keşfetmeye götürdüğü o çok uzaklarda kalmış ikindi vaktini anımsayacaktı"*) yazar dedesiyle çıktığı keşif gezilerinin farklı görüntülerini, kurgusal bir oğulun babasıyla ilişkisinde belirleyici bir deneyime dönüştürdü, böylece Nicolás'ın onun sadece dedesi değil, hiç sahip olmadığını hissettiği babası da olduğunu bilinçaltında doğrulamış oluyordu.

Böylece yaklaşık on yıl boyunca çocuk yaşlı adamla yaşadı ve hemen her gün onunla beraber kasabada dolaştı. En sevdikleri yürüyüş-

---

* *Yüzyıllık Yalnızlık*, çev. Seçkin Selvi, Can Yayınları, İstanbul: 1998

lerden biri, perşembe günleri postaneye gidip, yirmi beş yıl önceki savaştan dolayı Albay'a bağlanması gereken maaştan bir haber var mı diye bakmaktı. O haber hiç gelmedi, bu da çocuğun üstünde büyük bir iz bıraktı.[17] Bir başka gezi de Albay'ın oğlu Juan de Dios Dayı'dan her gün gelen mektupları almak üzere istasyona gitmekti. İki adam her gün mektuplaşıyorlar, birbirlerine genellikle iş meselelerini, akrabaların ve ortak tanıdıkların ne yaptığını yazıyorlardı.[18] İstasyondan çıkınca adını ülkenin milli bayramı 20 Temmuz'dan alan, Montessori Okulu'nun da bulunduğu (arazisini Nicolás'ın sıkı dostu General José Durán bağışlamıştı)[19] kısa bulvardan geri aşağı yürür, sonra Türkler Sokağı'ndan, Dört Köşe'den ve Alfredo Barbosa'nın eczanesinin önünden geçip Carrera [Cadde] Altı üzerinde Calle [Sokak] 6 ve 7 arasında kalan eve dönerler; veya evi ve Liberal Parti merkez binasını geçip Kutsal Teslis Aziz Yakup mahalle kilisesine giderlerdi. İnşaatı hâlâ devam eden bu binanın üç küçük nefi, otuz sekiz tahta iskemlesi, alçıdan yapılmış birçok azizi ve altında bir kafatasıyla birbirine çapraz konmuş kemikler bulunan kocaman bir haçı vardı. (Gabito burada papaza yardım eden çocuklardan biriydi, ayinlere daima giderdi ve çocukluğunda kilise meseleleriyle her zaman yakından ilgiliydi.)[20] Sonra, etrafındaki binalara akbabaların tünediği Bolívar Meydanı'ndan geçip bir zamanlar Gabriel Eligio'nun çalıştığı telgrafhaneye doğru yürürlerdi (bundan hiç bahsediliyor muydu, bilmiyoruz). Buraya pek uzak olmayan, palmiyelerin sıralandığı bir bulvarın bir yanında mezarlık vardı: General Durán, tüccar José Vidal Daconte ve Wenefrida Hala şimdi orada gömülü. Burada yakın zamana dek önce orman, sonra hayvan otlağı olan açık alan, şimdi mükemmel geometrik düzeni uçsuz bucaksız uzayıp giden muz ekim alanlarıyla kaplıydı.

Gabito'nun dünyaya gelmesine aslında Juana de Freites adında Venezuelalı bir kadın yardım etmişti. Bu kadın, diktatör Juan Vicente Gómez'in tuzağına düşen sürgün General Marcos Freites'in karısıydı. General UFC'nin mağaza müdürü olmuştu, evi de UFC ofis binalarının oradaydı. Senyora Freites, Gabito'nun doğumu sırasında çok değerli yardımlarda bulunmakla kalmamış, sonraları ona ve küçük arkadaşlarına bir dizi klasik peri masalı anlatmıştı – bunların hepsi Caracas'ta geçiyordu! Bu masallar García Márquez'in Venezuela'nın başkentini daima sevmesine katkıda bulunacaktı.[21] Gabito'nun evinin önündeki

çamurlu yolun öbür tarafında yaşayan bir başka Venezuelalı, eczacı Alfredo Barbosa'ydı tabii ki; o da Gómez'in kurbanlarından biriydi. Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce geldiği kentte doktorluk yapmaya başlamış ve Adriana Berdugo adlı, oralı bir kadınla evlenmişti. Eczanesi, muz çılgınlığı sırasında şehrin önde gelen eczanesi haline geldi, fakat Barbosa 1920'lerin sonunda depresyon nöbetleri geçirmeye başladı, bütün gün hamağında boş boş sallanır oldu.[22]

Daha soğuk, daha uzak bir ortam da UFC için çalışan "*gringo*"ların* varlığıydı. Bunlar, García Márquez'in daha sonra "elektrikli kümes" dediği şirket lojman alanının içine tıkılmış olarak klimalı evlerinde, yüzme havuzlarında, tenis kortlarında ve bakımlı çimlerinin üstünde yaşamaktaydılar. Nehrin yatağını değiştiren, 1928 grevine ve ardından gelen katliama yol açan hep bu dünyadışı yaratıklardı. Onlar iki nehir arasında kanal açmışlar, bu kanal 1932 Ekimi'nin yağmur fırtınalarında ortalığı yıkıp geçen sel sularını artırmış, beş yaşındaki Gabito bu olayı dedesinin verandasından, gözlerini alamadan seyretmişti.[23]

İtalyan Antonio Daconte Fama, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelmişti. Kurduğu Olympia Sineması'yla sessiz filmleri o getirdi, gramofonu, radyoyu getiren de oydu, hatta bisiklet bile getirip gördükleri karşısında şaşkına dönen halka kiraladı. Antonio dönüşümlü olarak iki kız kardeşle yaşıyordu, bunlardan biri ona sadece oğlan, diğeri de sadece kız doğuruyordu.[24] Aracataca'da bugün de birçok Daconte yaşıyor.

Gabito'nun en unutulmaz hatıralarının bir kısmı "Fransız"a dairdi; aslında Belçikalı olan ve Don Emilio diye tanınan bu adam da Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra koltuk değnekleriyle şehre geldi, bir bacağında kurşun duruyordu. Yetenekli bir kuyumcu ve dolap imalatçısı olan Don Emilio, akşamları Albay'la satranç veya iskambil oynardı, ta ki bir gün *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok* filmini izledikten sonra eve gidip bir okka siyanürle kendini öldürene dek.[25] Cenazesini Albay kaldırdı ve bütün bu olay yerini *Yaprak Fırtınası*'nda (Don Emilio burada bunalımlı Venezuelalı eczacı Alfredo Barbosa'yla kısmen harmanlanarak "doktor" olmuştu) ve *Kolera Günlerinde Aşk*'ta (burada da Jeremiah de Saint-Amour'du) buldu. García Márquez olayı şöyle anlatıyor: "Dede-

* Latin Amerikalıların Latin Amerikalı olmayanlar, özellikle de İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nden olanlar için kullandıkları, küçültücü de olabilen ad-ç.n.

me onun intihar haberi, ağustos ayının bir pazar gününde biz saat sekiz ayininden dönerken geldi. Belçikalının, belediye başkanı ile iki polisin beklediği evine beni neredeyse çeke çeke götürdü dedem. Dağınık yatak odasında ilk fark ettiğim şey, kendini öldürmek için soluduğu siyanürün keskin acıbadem kokusuydu. Bir portatif karyolada yatan cesedin üstü battaniyeyle örtülmüştü. Yatağının yanında, ahşap bir taburenin üstünde, zehri buharlaştırmak için kullandığı tepsiyle, bir kâğıt parçasının üstüne fırçayla dikkatle yazılmış not vardı: "Kimsenin suçu yok, kendimi öldürüyorum çünkü işe yaramazın tekiyim." Dedemin battaniyeyi kaldırdığı anı dün gibi hatırlıyorum. Ceset çıplak, kaskatı ve yamulmuştu, teni renksizdi, sanki bir tür sarı tülle kaplıydı ve sulu gözleri hâlâ canlıymış gibi bana bakıyordu. Eve döndüğümde yüzümün ifadesini gören anneannem şu kehanette bulundu: 'Bu zavallı çocuk, bir daha ömrü boyunca huzur içinde uyuyamayacak.'"[26]

Don Emilio'nun cesedinin bu hassas oğlanın tüm çocukluğu boyunca onun hayal âlemini gerçekten de işgal ettiğini, görülen ya da yalnızca hayal edilen başka cesetlerle birleştiğini, yayınlanan ilk hikâyesinde büyük yer tuttuğunu (kendi durumunu potansiyel bir ceset ya da eski bir ceset olarak ele aldığı bir hikâyedir bu), hatta *Yaprak Fırtınası*'ndan sonra dahi (cesedin çok tartışmalı gömülme sahnesi, romanın temel dramıdır) o cesedin, yazarın travma geçirmiş bilinçaltında tekrar tekrar canlandığını düşünebiliriz. Bu belki de Albay'ın, Gabito'nun hiç görmediği cesedini gizleyen paravandır.

Albay bazen Gabito'yu yatmadan önce son bir "tur" atmaya çıkarırdı: "Dedemle gece yürüyüşlerinden her dönüşümde anneannem beni sorguya çekiyordu, bana nereye gittiğimizi, ne yaptığımızı sorardı. Hatırlıyorum, bir gece başka insanlarla beraber bir evin önünden geçerken içeride dedemi görmüştüm, salonda oturuyordu; onu uzaktan gördüm, kendi evinde gibi oturuyordu orada. Bir sebepten bunu anneanneme hiç anlatmadım. Şimdi biliyorum ki orası bir sevgilisinin eviydi. Öldüğü zaman onu görmek isteyen bu kadını anneannem içeri almadı, cesetlerin sadece meşru karılar için olduğunu söyledi."[27] Anneannenin, Nicolás'ın naaşını görmesine izin vermediği kadın, çok büyük ihtimalle Isabel Ruiz'di. Isabel Ruiz'in 1920'lerde Aracataca'ya yerleştiğini sanıyoruz.[28] Gabito'nun sınıfında bir kız vardı ki Tranquilina ona bu kızla hiçbir ilişkisi olmaması gerektiğini söylüyordu: "O ve sen asla evlenemezsiniz." Fakat küçük oğlan uzun zaman bu ikazdan hiçbir şey anlamadı.[29]

Gabito ile Albay yürüyüşlere çıkıp Albay'ın yoldaş ve arkadaşlarıyla selamlaşırken, evde kalan kadınlar misafir ağırlamaktan başlarını alamıyorlardı. Gelenlerin kimi büyük adamlar, yani Albay'ın eski silah arkadaşları ya da Liberal Parti'den dostlarıydı. Misafirlerin birçoğu da Albay'ın geçmişte işlediği günahlar sonucu dünyaya gelmiş olanlardı; bunlar genellikle katırlarıyla gelir, hayvanları arkadaki ahıra çekip "Açıklık"taki hamaklarda uyurlardı.[30] Fakat misafirlerin büyük kısmı trenle gelirdi: "Tren sabah saat on birde gelir, anneannem de hep, 'Et ve balık pişirmemiz lazım, çünkü gelenler et mi ister balık mı bilemeyiz,' derdi. Acaba bu sefer kim gelecek diye heyecanla beklerdik."[31]

Ama 1930'ların başında her şey değişmeye başladı. Muz grevi ve katliamın üstüne bir de 1929'da büyük buhran gelince her şey tersine döndü, Aracataca'nın kısa zenginlik dönemi bitip hızlı bir iniş dönemi başladı. Katliama ve muz şirketinin küstahlığının çoğu insanın gücüne gitmesine rağmen, bundan sonraki yarım asır boyunca şirketin Aracataca'da bulunduğu dönem nostaljiyle anıldı; nice sohbetin konusu, şirketin ve onunla beraber bol paranın ve bitmez tükenmez heyecanların da geri gelmesi ihtimaliydi.[32] Nicolás'ın alkollü içki ve diğer kaynaklardan elde ettiği gelir feci ölçüde azaldı, değirmenin suyu düzenli akan bir ırmak gibiyken damla damla akmaya başladı. Márquez Iguarán ailesi için Guajira'dan ayrılmakla başlayan sürekli kayıp hissi, Aracataca'nın en güzel günlerinin de geride kalmasıyla iyice pekişti. Emeklilik gelirleri de olmayan Nicolás ile Tranquilina, belirsiz ve korkutucu yaşlılık dönemine girerken, fakirlik bütün çıplaklığıyla kapılarına dayandı.

1934'ün başlarında Luisa en büyük oğlu ile kızını görmeye ve anne babasıyla konuşmaya Aracataca'ya geldi. Bu her bakımdan zor bir karşılaşma olmalı. Luisa anne babasının sözüne karşı geldiği, onları utandırdığı ve aileye kabul edilemez bir damat getirdiği için hiç affedilmemişti. 1933'ün başından itibaren Barranquilla'da durum giderek daha umutsuz hale geliyordu; Luisa muhtemelen Gabriel Eligio'yu, Aracataca'ya dönmek üzere anne-babasıyla konuşması konusunda ikna etmişti. Ciénaga'dan gelen trenle, bir gün öğle saatlerine doğru Aracataca'ya vardı. Margot'nun tanımadığı annesinden ödü patlıyor, annesinin onu alıp götürmesinden korkuyordu.[33] Anneannesinin eteklerine saklandı. O sırada altısını bitirmiş yedisini sürmekte olan Gabito'nun kafası bu

yabancının gelişiyle tamamen karmakarışık olmuş, ardından odada gördüğü beş-altı kadından hangisinin annesi olduğunu bilemediği için çok utanmıştı. Kadınlardan biri ona gelmesini işaret edince annesinin o olduğunu anladı.[34]

Luisa'yla tekrar tanıştığı sırada, Gabito 20 Temmuz Bulvarı'nda tren istasyonu yakınlarında bulunan, adını Maria Montessori'den* alıp gevşek biçimde onun yöntemlerine dayanan bir eğitim veren yeni okuluna başlamıştı. Ana sınıfı faaliyetlerinden ibaret Montessori sisteminden, iyi bir Katolik eğitimi temelden verildiği sürece zarar gelmeyeceği düşünülüyordu. Bu yöntem, çocuğun yaratıcı potansiyeline, içinden gelen büyüme ve öğrenme isteğine ve bireyselliğine önem verir, çocuğa kendi duyuları üzerinden girişimciliği ve kendi kendini yönetmeyi öğretir. García Márquez sonradan bunun, "yaşıyormuş gibi görünmeye" benzediğini söylemişti.[35]

Şu işe bakın ki Gabito'nun ilk öğretmeni Rosa Elena Fergusson, babasının Aracataca'daki ilk sevgilisiydi (ya da Gabriel Eligio öyle iddia ediyordu) ve Gabito'nun bundan muhtemelen haberi yoktu. Riohacha doğumlu Rosa Elena'nın o kentin ilk Britanya konsolosunun soyundan geldiği ve Bolívar'ın yaverlerinden olan Albay William Fergusson'la akrabalığı olduğu söyleniyordu. Santa Marta'daki öğretmen okulunu bitirmiş, ailesiyle beraber Aracataca'ya yerleşmişti. Babası ve dedesi burada UFC için çalıştılar, akrabalarından biri belediye başkanı oldu[36] ve 1933'te Montessori okulu yine burada açıldı. Gabito birinci sınıfı tekrar etmek zorunda kaldı çünkü okul yıl ortasında işletmeye bağlı nedenlerle kapanmıştı. Böylece okuma-yazmayı sekiz yaşına kadar (1935) öğrenemedi.

Zarif, yumuşak ve güzel Rosa Elena iki defa Aracataca karnaval kraliçesi seçilmişti. İspanyol Altın Çağı** şiirine bayılırdı; büyümüş de küçülmüş öğrencisi için daha sonra hayat boyu devam edecek bir coşku kaynağı olacaktı bu şiirler.[37] Öğretmeni, Gabito'nun ilk çocukluk aşkıy-

---

* Maria Montessori (1870-1952): İtalyan doktor ve eğitimci. Bir eğitim yöntemi olan ve halen yaygın biçimde uygulanan "Montessori Metodu"nun kurucusudur-r.n.

** Habsburg hanedanı altındaki İspanya'nın dünyanın en büyük devleti olduğu 15. yüzyıldan başlayarak, sanat ve edebiyatta 17. yüzyıla kadar süren dönem. Resimde El Greco ve Velazquez, edebiyatta Don Kişot'un yazarı Cervantes, oyun yazarı Lope de Vega, Pedro Calderon, müzikte Tomas Louis de Victoria, Francisco Guerrero gibi isimler eserlerini bu dönemde vermiştir-e.n.

dı (Gabito ona fiziken yakın olduğunda, aynı anda hem heyecanlanıyor hem utanıyordu) ve onu dilden, şiirden anlamaya teşvik etti. Rosa Elena, o günlerden altmış yıl sonra bu meşhur eski öğrencisini özel bir canlılıkla hatırlayacaktı: "Gabito oyuncak bebek gibiydi, saçları dövülmüş esmer şeker renginde, teni açık ve pembe, Aracataca'da tuhaf kaçan bir renkteydi; bir de her zaman özenle yıkanmış ve saçları taranmış olurdu."[38] García Márquez ise Bayan Fergusson için şöyle diyordu: "Sırf onu göreceğim diye içimi okula gitme hevesiyle dolduran bir kadındı."[39] Yazı yazarken elini nasıl tutacağını göstermek için öğretmeni kollarını ona doladığında, Gabito anlaşılmaz bazı "tuhaf hisler" duyardı.[40] Bayan Fergusson'a göre Gabito, "sessiz bir çocuktu, nadiren konuşurdu, çok çok mahcuptu. Sınıf arkadaşları onu yaptıklarından, derli toplulu-ğundan ve zekâsından dolayı takdir ederlerdi. Sporu hiç sevmedi. Söylenen şeyi ilk o yapmaktan büyük gurur duyardı."[41] Bayan Fergusson Gabito'ya iki önemli çalışma alışkanlığı aşıladı: dakiklik ve hiç hatasız sayfalar üretmek. Bunlar onun ömür boyu devam edecek takıntıları oldu.

Gabito okuma-yazmayı önceden öğrenmek konusunda hiç de erken gelişmemiş, bunları evde öğrenememişti.[42] Fakat okumayı öğrenmeden çok önce, kendi kendine resim yapmayı öğrendi ve on üç yaşına kadar en sevdiği faaliyet bu oldu. O çok küçükken, yaşlı adam evin duvarlarına resim yapmasına bile izin veriyordu. En çok da dedesinin gazetelerindeki bant karikatürleri (kısa hikâyeleri) kopya etmeyi seviyordu.[43] Bir de dedesinin onu götürdüğü filmlerde gördüklerini anlatıyordu: "Beni her türlü filme götürürdü, *Dracula*'yı özellikle hatırlıyorum... Dikkatli izledim mi diye ertesi gün bana filmi anlattırırdı. Bu yüzden hem filmleri aklımda çok iyi tutuyordum, hem de onları nasıl anlatacağıma dikkat ediyordum, çünkü filmi anlamış mıyım görmek için bana hikâyeyi adım adım anlattıracağını biliyordum."[44] Böylece filmler küçük çocuğu alıp götürür oldu. Hem bu çocuk, sesli filmler dahil, sinemanın yazılı edebiyattan önce karşılaşılan bir şey olduğu ilk kuşaktandı tabii ki. Sonraları ona kelimelere ve sözlüğe saygı göstermeyi öğreten de yine Albay oldu, sözlük "her şeyi bilir"di ve Roma'daki Papa'dan bile daha yanılmazdı.[45*] Montessori sisteminin teşvik ettiği sürekli araştırma ve keşfetme

* Papa IX. Pius'un, 1870 yılında yürürlüğe soktuğu Yanılmazlık Yasası'na göre papalar hiçbir şekilde yanılmaz ve başkalarınca yanıltılmaz. Bu yasaya tereddütsüz inanmak, Katolik olmanın şartlarındandır-e.n.

hissi herhalde, Nicolás'ın daha geleneksel, otoriteye dayalı kesinlik ve kendi kendini geliştirme anlayışını en iyi tamamlayacak şeydi.

Fakat tam bu sırada Gabito'yla Margarita'nın hayatında çok sarsıcı bir değişiklik oldu. Hep enerjik ama aynı zamanda hep doğaçlama hareket eden, üstelik mali işlere kafası hiç çalışmayan Gabriel Eligio, Barranquilla gibi büyük ve hareketli, onun yerleştiği dönemde ilk parlak döneminin başında olan bir şehirde sıfırdan başlayıp tutunabilecek birisi değildi zaten. Ekonomik çöküntü Kolombiya'da hayatı zorlaştırmaya başladığında, işlerin daha da kötü gitmesi kuvvetle muhtemeldi. Gabriel Eligio bir eczacı lisansı almayı becermiş, hırdavatçı dükkânındaki işini bırakıp şehrin merkezinde bir değil iki eczane birden kurmuştu: "Pasteur 1" ve "Pasteur 2."[46] Bu macera başarısız oldu ve aile dağılmış halde Aracataca'ya geri çekildi. Önce Luisa, Luis Enrique ve Aida'yı alıp geldi ve Albay'ın evinde kaldı. Aralık 1930'da Aida Rosa'nın doğumuyla dört yıldan az zamanda dört çocuk dünyaya getirmiş olan Luisa, bundan sonra hamileliklere üç yıl ara verdiyse de şimdi yine hamileydi. Her zaman yapması gereken başka "iş"leri olan Gabriel Eligio daha birkaç ay ortalıkta yoktu ve nihayet kendi doğum gününde, 1 Aralık 1934'te, beşinci çocukları Ligia'nın ağustos ayında gerçekleşen doğumundan epey sonra geldi.[47]

Onun geliş tarihi, bu erken dönemde kesin olarak tespit edilebilen pek az tarihten biri. Bu tarihi iyi biliyoruz çünkü García Márquez bir yabancının eve gelişini dün gibi hatırlıyor: "Zayıf, kara, çenebaz bir köylü adam, üstündeki beyaz takım ve hasır şapkayla tepeden tırnağa 1930'lar Karayiplisi."[48] O yabancı, babasıydı. Gabito'nun bugünün tarihini kesin olarak bilmesinin nedeni, birinin Gabriel Eligio'nun doğum gününü kutlayıp kaç yaşında olduğunu sorması, 1 Aralık 1901 doğumlu Gabriel Eligio'nun da "İsa'yla aynı yaştayım," demesiydi. Birkaç gün sonra küçük oğlanın bu yeni babayla çıktığı ilk gezi, bütün diğer çocuklara Noel hediyesi almak üzere çıktıkları pazar alışverişi oldu. Gabito bu tecrübeden dolayı kendini ayrıcalıklı hissetmeyi tercih edebilirdi, ama bunun aksine aklında capcanlı kalan, Noel'de hediye getirenin bebek İsa değil, hatta Noel Baba bile değil de insanın kendi anne-babası olduğunu öğrenmekten duyduğu hayal kırıklığıydı.[49] Babası sonraki yıllar, onyıllar boyunca oğlunu mütemadiyen hayal kırıklığına uğratacaktı. İlişkileri asla rahat ya da yakın olmadı.

Gabriel Eligio yeni eczanesi "G.G."yi ("Gabriel García") 1935 başlarında açmış ve bölgenin tıp yetkililerini, homeopatik tıp bilgilerini icra etmesi için kendisine sınırlı bir lisans vermeye ikna etmeyi başarmıştı. Böylece hastalara teşhis koyup onları tedavi ediyor, ayrıca tanı koyduğu şikâyetlerin tek çaresi olarak kendi uydurma ilaçlarını satabiliyordu. Ne zamandır, dergileri ve süreli tıbbi yayınları tarıyor ve kendi deneylerini yapıyordu, bunların çoğu insanın tüylerini diken diken eden cinstendi. Kısa zamanda bir "aybaşı karışımı" icat edip kendi "G.G." markasıyla üretti. Bu parlak fikir, *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki José Arcadio Buendía'ya, yani García Márquez'in nevi şahsına münhasır, saçmalayan ama durdurulamayan atasından pek çok iz taşıyan o beceriksiz hayalpereste yaraşırdı doğrusu. Mali bakımdan, güçbela ayakta kalmayı ancak başarabiliyorlardı. Kendi de giderek fakirleşen Albay Márquez'den gelen destekler küçük düşürücü olsa da gerekliydi onlar için. Gabriel Eligio dönmeden önce Luisa, eksantrik ve sağı solu belli olmaz kocasının yokluğunda geçici olarak baba ocağına yerleşmişti.[50] Rosa Elena Fergusson, Nicolás'ın yeni gelenleri sığdırmak için evi genişletmeye bile başladığını hatırlıyor. Belki de sevmediği damadının hiç dönmeyeceğini ümit etmiştir.[51] Gabriel Eligio sonunda döndü, Luisa'yla beraber Albay'ın evinden birkaç blok ötede bir ev tuttular, altıncı çocukları Gustavo da 27 Eylül 1935'te orada doğdu.

Luis Enrique ile Aida, genç, hayat mücadelesi içindeki anne-babalarının evinde, daha doğrusu evden çok bahçede ve sokakta, normal, sağlıklı, ele avuca sığmayan çocuklar olarak büyüdüler; faal ve dışadönüklerdi, belirgin kompleksleri de yoktu. Bu arada Gabito ile Margot yaşlı insanlar tarafından büyütülmekte ve epey farklı bir dünya görüşü edinmekteydiler: takıntılı, batıl inançlı, kaderci ve korkulu ama bir yandan da çalışkan ve faal. İkisinin de terbiyesi mükemmeldi, biraz ürkeklerdi, sokaktan ziyade evde vakit geçiriyorlardı.[52] Gabito ile Margarita kendilerini, aynı anda hem anne-babaları tarafından anlaşılmaz bir şekilde terk edilmiş ("Neden ben? Neden biz?"), hem de çok sayılıp sevilen anneanneleriyle dedelerinin evinde özenle bakılmaktan dolayı ayrıcalıklı hissediyor olsalar gerek. Daha sonraları García Márquez ailesini ayakta tutacak olanlar, dışarıdan gelme bu iki kişi, Gabito ile Margot olacaktı.

Yeni duruma uyum sağlamak son derece zordu.[53] Aida, Gabito'nun anneannesiyle dedesinin sevgisini çok kıskandığını, kardeşleri onların evine gittiğinde herkesi ve her şeyi dikkatle izleyip, orada mümkün ol-

duğunca kısa süre kalmalarını sağlamaya çalıştığını hatırlıyor. Dedesiyle arasına kimse girmemeliydi. Gabito'dan on yaş büyük olduğu halde ailenin iyi bir dostu olan, karşıdaki eczacının oğlu Antonio Barbosa, Gabito'yu topaç çevirip uçurtma uçuran ama asla sokaktaki çocuklarla futbol oynamayan bir muhallebi çocuğu, bir "etek sığıntısı" olarak hatırlıyor.[54]

Belki de kişisel maceralara kalkışması için cesaretlendirilmediğinden, Gabito'nun hayal gücü çok kuvvetliydi; resim yapmak, kitap okumak, sinemaya gitmek ve büyüklerle takılmak, bunların hepsi hayal gücüne hizmet eden şeylerdi. Fiyakalı bir tip olmuştu anlaşılan, acayip fikirleri ve eğlenceli hikâyeleriyle, istediği etkiyi yaratabilmek için uzattıkça uzattığı masallarla misafirleri etkilemeye çalışıyordu sürekli. Tranquilina bu çocuğun geleceği görebildiğinden emindi. Bazı büyükler kaçınılmaz biçimde, onun hikâye uydurmayı ve hayalleri bu kadar sevmesini yalancılık eğilimi olarak yorumluyorlardı; başka insanların onun eserlerindeki gerçekliği sorgulaması García Márquez'in ömrü boyunca başına bela olacaktı zaten.[55] Başka hiçbir çağdaş yazarın eserleri, doğruluk, kurgu, gerçeğe benzerlik ve samimiyet arasındaki ilişkiyi herhalde onun eserleri kadar zorunlu, üstelik esrarengiz bir şekilde gündeme getirmez.

İki büyük çocuğa hep dedeleriyle anneanneleri sahip çıktı; Margot'nun bir anısı bunu çok güzel anlatıyor: "Dedem kimsenin bizi azarlamasına müsaade etmezdi. Hatırlıyorum, biraz daha büyüdüğümüzde bir keresinde kendi başımıza annemizin evine gitmemize izin vermişlerdi. Çıkarken, sabah on civarıydı, dedem peynir kesiyordu, biz de bir parça istedik. Annemlere gittiğimizde Luis Enrique ile Aida'nın bir şey yememeleri gerektiğini öğrendik, çünkü kurt ilacı almışlardı ve birkaç saat aç kalmaları lazımdı. Tabii çok acıkmışlardı ve peyniri görünce onlar da istediler. Babam bunu duyunca çok kızdı, bize bağıra çağıra hakaret etmeye başladı. Gabito, 'Koş Margot, bize vuracak!' dedi, elimi tuttu, koşup kaçtık. Ödümüz patlamış halde eve döndük, ben ağlıyordum. Ne olduğunu dedeme anlatınca gidip babamı azarladı; bize neden bağırmış, neden bizi tehdit etmiş diye."[56]

1935'te eski günler gerçekten geride kalmaya başladı. Bir gün sabahın altısında, artık yetmişini geçmiş olan Nicolás, mango ağacının yaprakları düşmesin diye yapılmış ağlara sıkışan papağanını kurtarmak için evin duvarına dayadığı merdivenle çatıda duran koca su depolarına

tırmandı. Bir şekilde ayağı kaydı ve düştü, zor nefes alabiliyordu. Margot herkesin "Düştü! Düştü!" diye bağırıştığını hatırlıyor.[57] O zamana kadar sağlığı hâlâ görece yerinde olan yaşlı adam, o günden sonra fiziksel olarak hızla çökmeye başladı. İşte o zaman, bir doktor ziyaretini çaktırmadan izleyen Gabito, dedesinin kasığına yakın bir yerdeki kurşun yarası izini gördü; savaşçılığın inkâr edilemeyecek bir alametiydi bu. Yaşlı adam düştükten sonra bir daha hiç toparlanamadı. Bastonla yürümeye başladı, bir dizi hastalıktan mustarip oldu, kısa süre içinde de öldü. Kazadan sonra şehir yürüyüşleri apansız kesildi ve çocuğun dedesiyle en başta emniyet hissine dayanan ilişkisinin sihri kaçmaya başladı. Albay, Gabriel Eligio ile Luisa'dan vergileri ve diğer ödemeleri kendisi adına toplamalarını istemek zorunda dahi kaldı; bu da gururuna büyük bir darbe indirip moralini fena halde bozmuş olsa gerek.

1936'nın başlarında Gabito, Aracataca'daki devlet okuluna geçti.[58] Birdenbire takıntılı bir okuyucu olup çıktı. Dedesi ile Bayan Fergusson zaten ona öğrenme sevgisi vermiş, doğruları sözlük göstermeye başlamıştı ya, hayal gücünü asıl harekete geçiren kitap *Binbir Gece Masalları* oldu. Dedesinin eski sandıklarının birinden çıkan bu kitap, o günlerde Aracataca'da yaşadığı şeyleri yorumlamasını epey etkilemiş olmalı: biraz Acem pazarı, biraz Vahşi Batı. Uzun süre bu kitabın adını bilemedi çünkü kitabın kapağı yoktu. Adını öğrenince egzotik ve efsanevi "Binbir Gece Masalları"yla, daha yerel ve tarihi "Bin Günlük Savaş" arasında bir bağlantı kurmuştur muhakkak.[59]

Albay'ın etkisi artık fiilen geçersiz hale gelince, Gabriel Eligio onun baktığı iki çocuğu üstünde yeniden hak edecek gücü buldu kendinde. Böylece, tam Gabito okumayı öğrenip yeni bir esrarengiz dünyaya girmişti ki maceracı, yorulmak bilmez babası aileyi kendi doğum yeri olan Sincé'ye taşımaya karar verdi. Bu sefer Gabito da bu taşınmaya dahil olacak, hiç tanımadığı bu adam onu evinden, anneannesiyle dedesinden ve kardeşi Margot'dan ayırıp götürecekti. Bu adam, oğlunun en önemli karakter özelliğinin doğuştan yalancılığı olduğuna karar vermişti çoktan; bu velet "bir yere gider, bir şey görür, sonra gelip bambaşka bir şeyler anlatırdı. Her şeyi mübalağa ederdi."[60] Aralık 1936'da, kendisi de doğuştan uydurukçu olan bu ürkütücü baba, Gabito ile Luis Enrique'yi Sincé'ye, orada Aracataca'nın giderek sertleşen şartlarından daha iyi fırsatlar var mı diye bakmak üzere keşif gezisine götürdü.[61]

Gabriel Eligio oğlanları oralı bir öğretmenin sınıfına yazdırdı, lakin bu sınıflar yetkililer tarafından tanınmadığı için Gabito bir sene daha kaybedecekti. Kaybettiği bütün o seneleri telafi etmek için yaşını az söylemeye karar vermesine şaşmamak lazım! İki oğlan şimdi de pek renkli bir insan olan, kırklı yaşlarında ve hâlâ bekâr babaanneleri Argemira García Paternina'yı tanıyacaklardı. Babaanneleri, daha on dört yaşındayken Gabriel Eligio'yu doğurmuş, ondan sonra da en az üç farklı adamdan, en az altı çocuğu daha olmuştu. "Ne kadar olağanüstü bir kadındı, şimdi fark ediyorum," diyordu García Márquez altmış yıl sonra; "gördüğüm en özgür ruhtu. Her kim biriyle yatmak isterse gelip kullanabilsin diye her zaman hazır tuttuğu fazladan bir yatağı vardı. Kendi ahlak kurallarına sahipti, başkalarının bu konuda ne düşündüğüne zırnık kadar önem vermezdi. Biz tabii o zaman bunu gayet normal buluyorduk. Oğullarının bazıları, amcalarım yani, benden küçüklerdi, beraber oyun oynardık, çıkıp kuş filan avlardık, öyle şeyler yapardık; bunun üstüne hiç mi hiç düşünmemiştim, içinde yaşadığımız sosyal dünya buydu. O zamanlar toprak sahipleri on üç yaşındaki kızları baştan çıkarır ya da onlara tecavüz edip başlarından atarlardı, bu çok sıradan bir durum sayılırdı. Babam artık yetişkinken kendi ailesiyle beraber onu görmeye gitmiş, o sırada kırklı yaşlarında olan babaannemin yine hamile olduğunu görünce çok öfkelenmişti. Babaannemse gülüp geçmiş, "Sana ne oluyor, sen kendini nereden çıkma sanıyorsun ki?" demişti.[62]

Sonradan şakayla karışık anlatsa da Gabito'nun bu ziyaretten aklında kalanlar bölük pörçük ve şüphesiz sancılıydı. Hasta dedesini bırakıp gitmekten büyük ıstırap duyduğunu, ailesinin daha az itibarlı tarafıyla tanışmaktan kültür şoku yaşadığını tahmin edebiliriz. Sincé de Aracataca gibi küçük, derli toplu bir kasabaydı, ana meydanı daha büyüktü, her yerde bulunan düğün pastası şeklindeki kiliseden ve yine her yerde bulunan Bolívar heykelinden burada da vardı, nüfusu da dokuz bin civarındaydı. Ekonomi esas olarak hayvancılığa, pirinç ve mısıra dayanıyordu ve hayvancılık yapılan çoğu yerde olduğu gibi siyasi olarak büyük oranda muhafazakâr bir yerdi. "Mama Gime" denen babaanne Argemira, ana meydandan epey uzakta, eğimli küçük bir meydanda, beyaza boyalı, iki odalı, damı palmiye örtülü minnacık bir ahşap evde yaşıyordu. Çocuklarının hepsini burada doğurmuştu.[63] Bu tecrübeyle Gabito başka bir dünyayı görmüş olsa gerek. Artık Albay Márquez'in

koruyup kolladığı çocuk değildi; asi ve giderek pervasızlaşan erkek kardeşi Luis Enrique'nin üstüne, bir de evlilik dışı amcalarıyla kuzenlerinin yabani yol yordamına alışıp uymak zorunda kalmış olmalı.

Bu arada Aracataca'daki evde işler daha da zorlaşmaktaydı. 1937 yılının Mart ayının ilk günlerinde, geçirdiği kazadan iki yıl sonra, Albay Márquez'in Santa Marta'da zatürreeden ölmesiyle zorluklar doruk noktasına çıktı. İhtiyar adam, kız kardeşi Wenefrida'nın 21 Ocak 1937'de onun evinde hayatını kaybetmesiyle zaten duygusal olarak çökmüştü. Sevgili "küçük Napolyon"unun gidişinin, bu eski tüfeğin moralini nasıl etkilediğini de tahmin edebiliriz. Oğlu Juan de Dios 1937'nin başlarında boğazından ameliyat olması için Albay'ı Santa Marta'ya götürdü. Martta zatürree kaptı, bu ayın dördünde, yetmiş üç yaşında, bir başka savaşçının, Simon Bolívar'ın öldüğü ve katedraline gömülü olduğu Santa Marta şehrinde öldü.

Albay Márquez aynı gün Santa Marta şehir mezarlığına defnedildi, *El Estado* gazetesi ölümünü küçük bir ilanla duyurdu. Margot onun Santa Marta'daki cenaze törenini çok iyi hatırlıyor: "Bütün gün ağladım, ağladım. Gabito ise babam ve Luis Enrique'yle birlikte babamın yeni bir macerasının peşinde Sincé'deydi. Gabito aylarca dönmedi, o yüzden onun tepkisini hatırlamıyorum. Ama eminim çok üzülmüştür, çünkü onlar birbirlerine hayranlardı, hiç ayrılamazlardı."[64]

Gabito Sincé'de, dedesinin ölümünü dolaylı yoldan, babasıyla babaannesi arasında geçen bir konuşmaya kulak misafiri olarak öğrendi. Yıllar sonra, bu habere ağlayamadığını, ihtiyar adamın kendisi için ne kadar önemli olduğunu ancak büyüyünce anladığını söyleyecekti. O anı hafife dahi aldı: "Başka dertlerim vardı. O ara bitliydim ve bundan müthiş utanıyordum. Ölünce bitler seni bırakır derlerdi. Hatırlıyorum, çok tedirgin olmuştum, 'Kahretsin, şimdi ölüversem bitli olduğumu herkes anlayacak!' diyordum. Dolayısıyla o şartlar altında dedemin ölümünden pek etkilenmiş olamam. Benim esas meselem bitlerdi. Aslında dedemi özlemeye ancak büyüdüğümde, onun yerine kimseyi koyamayınca başladım, çünkü babam onun yerine asla geçemiyordu."[65] Böyle acayip hatırlama biçimlerinin ve kışkırtıcı mübalağaların, kişisel duyguları tipik olarak böyle dolaylı anlatmanın ve üstü kapalı inkârların ardında daha basit, daha acı bir gerçek var: Oğlan, acıklı ve çoğu zaman çetrefilli çocukluk dönemi boyunca, en sevdiği varlığın, bütün bilgeliklerin kaynağı

ve emniyetinin tek temeli olan o insanın yasını hiç tutamadı. Şimdi kendi çekirdek ailesinin, gerçek ailesinin, onu daha bebekken terk eden ailesinin içinde küçük Gabito, yoksunluk çekiyordu. Nisan 1971'de, dedesinin ölümüne dair bir gazetecinin sorusunu cevaplarken, kendi biyolojik babasının önünde, karakteristik ve bu kez zalim mübalağasıyla şöyle dedi: "O öldüğünde sekiz yaşındaydım. O zamandan beri hayatımda önemli hiçbir şey olmadı. Her şey öyle dümdüz gidiyor."[66]

Gabriel Eligio, Luisa'yı Sincé'ye, yanlarına gelmeye ikna etmek üzere iki oğlanı kısa süre için Aracataca'ya geri götürdü. Luisa kararlı bir şekilde bu maceraya hiç heves etmiyordu. 1993'te bana şöyle dedi: "Gitmek istemiyordum, bir düşün, genç bir aile ve bütün eşyalarımız. Trenle Ciénaga'ya, oradan gemiyle Cartagena'ya, oradan da karadan Sincé'ye gideceksin. Ama ben o ne derse hep yaptım, o da tam bir gezgin, bir maceracıydı. İki kamyon tuttuk, öndekinde Luis Enrique ile Gabito, arkadakinde babaları gidiyordu, arkadaki kamyon yolda devrildi bir kere."[67] Aracataca'daki eski evde Tranquilina ve Francisca Hala'yla kalan tek kişi, yeni evlenen kuzen Sara Márquez'di.

Margot, aile durumundaki bütün bu değişikliklere sivri bir tepki verdi: "Biz paralar suyunu çekip, anneannem Juanito Dayı'nın eline bakmaya başlayıncaya kadar anneannemle kaldık; Gabito'yla benim Sincé'de babamın evine taşınmamız gerektiğine o zaman karar verildi... Felaketti. Sakin bir ortamdan çıkıp o şeytanlarla, yani kardeşlerimle yaşamaya başladık, üstüne bir de babamın gürültücü ve kaba karakterini ekleyin. Hiçbir şeyde insana rahat vermiyordu babam. Aida'ya feci dayaklar atar, o bunu hiç kaale almazdı. Bense 'eğer bana dokunacak olursa kendimi nehre atacağım' diyordum. Ben de Gabito da ona asla karşı çıkmadık, her zaman bize söyleneni yaptık."[68]

Fakat Sincé'de işler kötü gitti. Gabriel Eligio hayvana yatırım yapmıştı, büyük bir keçi sürüsü edinmişti. Ama bu girişimin sonu felaket oldu, aile birkaç ay içinde Aracataca'ya geri döndü. Gabriel Eligio karısıyla çocuklarına yolun sonuna kadar eşlik etmeyip Barranquilla'da onlardan ayrıldı, orada yeni bir eczane açmanın yollarını aramaya başladı. Aracataca'da ailenin geri kalanı evin avlusunda Albay'ın kıyafetlerini yaktı, Gabito her nasılsa yaşlı adamı alevlerin arasında diri olarak gördü. Gabito, dedesinin kaybını, gözleri zaten giderek körleşmeye başlayan ve elli yıllık kocası olmadan teselli edilemeyen anneannesinin çö-

küşüyle birlikte, Tranquilina'dan bile uzun zamandır Nicolás'la beraber yaşayan, saygıda kusur edilmez Francisca Hala'nın kuvvetten düştüğünü kabullenmeye çalışıyordu. Gabito için bunlar koskoca bir dünyanın sonuydu. Tanımaktan dahi aciz olduğu bir yasın içine gömülmüş ve onu onca uzun zaman önce terk etmiş olan bir ailenin ellerine düşmüş olarak, Aracataca'daki diğer çocukların hayatına yeniden uyum sağlamakta tereddüt içindeydi.

Onun kadar çok düşünmeyen ve abisininki gibi acılı, ağır bir psikolojik yük taşımayan Luis Enrique, kendini Karayipler'deki memleketlerinde hayatın kollarına atıverdi. Bu hayatı Gabito ancak yıllar sonra, geriye dönüp sadece kaybettiği dünyaya değil, kaçırdığı eğlencelere de pişmanlık dolu bir özlemle bakarken anlayabildi. İkisi de devletin erkek okuluna gidiyorlardı. Luis Enrique kısa süre içinde Çingenelerin de sirkin de Aracataca'ya uğramaz olduğunu ve tıpkı García Márquez ailesi gibi çoğu kişinin oradan ayrılmaya hazırlandığını hatırlıyor: "Fahişeler bile gidiyordu, zanaatlarını 'Akademi'de, yani sefahat evinde icra edenler... Doğal olarak ben hiç {oraya gitmemiştim} ama arkadaşlarım bunları anlatıyordu." [69]

Yıllar yıllar boyunca Gabito, Aracataca'yı kaygısız ve gürültücü biraderinin gördüğünden çok daha karanlık bir yer olarak gördü, yazdığı ilk edebi portre olan *Yaprak Fırtınası*'nda da görülür bu. Çok sonraları bu kasabadan daha ılımlı biçimde söz edecekse de oraya geri dönmekten hep korktu. Luis Enrique'nin daha çocukluğunda bulduğu serserilik penceresinden buraya bakabilecek mesafeyi, ancak kırklı yaşlarında yakalayabildi.

Artık hepsi için hikâyenin sonu gelmişti ve şimdi on bir yaşında olan Gabito, Aracataca'dan ayrılmak üzereydi: "Annemle babamın beni doğum yerim olduğuna inandırdığı, hemen her gece rüyamda orada masum, sıradan ve mutlu olduğumu gördüğüm o sıcak, tozlu kasaba. Eğer orada kalsaydım, şimdi olduğum gibi biri olmazdım herhalde, belki daha iyi bir şey olurdum; o zaman asla yazmayacağım romanlarımdan birinde, herhangi bir karakter olurdum."[70]

4. Bölüm

Okul Hayatı: Barranquilla, Sucre, Zipaquirá

1938-1946

Gabriel Eligio, Barranquilla'ya eczaneyi ve yeni hayatlarını kurmaya giderken yanına yalnızca Gabito'yu aldı. Bu iki ay sürdü. On bir yaşındaki Gabito, etrafta gösteriş yapacak kimse olmadığı zaman babasının ona daha iyi davrandığını fark etti. Ama çok zaman da yalnız başına kalıyor, Gabriel Eligio onu doyurmayı sık sık unutuyordu. Oğlan bir keresinde kendini şehir merkezinde bir bulvarda uyurgezer dolaşırken buldu; insana onun ciddi bir duygusal rahatsızlık içinde olduğunu düşündürüyor bu.[1]

Barranquilla, Magdalena Nehri üstünde, nehrin Karayip Denizi'ne açılmaya başladığı yerdedir. Yarım yüzyıl içerisinde, tarihi sömürge limanları Cartagena ile Santa Marta arasında kalan basit bir küçük köyden, ülkenin belki en dinamik şehrine dönüştü. Bu şehir, Kolombiya gemi sanayiinin umudu ve ülkenin havacılık merkeziydi. Yurtdışından ciddi ölçüde göç alan tek kentti ve etrafındaki kasabaları da yutarak çok merkezli bir şehir olmaya başlıyordu. Bu da şehre, Bogota'nın mahzun And gelenekselliğiyle, daha aristokrat komşusu Cartagena'nın muhafazakârlığına nazaran, kendine özgü eğreti bir modernliği kuvvetle hissettiren bir nevi başkent havası veriyordu. Şehir, yabancı ve yerli ithalat-ihracat şirketleri, fabrikalar ve atölyeler (bir Alman havayolu şirketi, Hollandalı üreticiler, İtalyan gıda üreticileri, Arap dükkânları, Amerikalı inşaatçılar) ve gereğinden fazla banka, ticari enstitü ve okulla dolup taşıyordu. Firmaların çoğunu, Hollanda Antillerinden göç eden Museviler kurmuştu. Barranquilla, yurtdışından gelenler için ülkeye giriş noktası, Bogota'ya gidenler için de ister nehirden ister havadan, yolculuğa başlangıç noktasıydı. Barranquilla'nın karnavalı ülkenin en meşhur karnavalıydı. Pek çok *Barranquillero* [Barranquillalı-ç.] bugün de zaten canlı olan toplumun iyice hareketlendiği, şubat ayının o karnaval haftasını bütün yıl iple çekiyor.

Sincé'de ve Aracataca'ya döndükleri o kısa dönemde aile içindeki ilişkileri, geniş ailelerin birçok üyesi arasında sanki bir şekilde sulandırılmış gibiydi. Fakat 1938'de, Tranquilina'yla teyze ve halaları Aracataca'da bırakarak Barranquilla'ya gidince, García Márquez çekirdek aile üyeleri birbirleriyle ilk defa baş başa kaldılar. Gabito'yla Margot dedelerinin yasını, artık iyice kuvvetten düşen anneannelerinin yokluğunu sessizce yaşarken bir de bu duruma uyum sağlamayı neredeyse katlanılamayacak kadar güç buldular. Ama katlanmak zorundaydılar. İkisi de diğerinin acı çektiğini biliyordu ama bundan hiç bahsetmediler. Üstelik anneleri de benzer bir acı içindeydi, Barranquilla'ya hiç istemeden ve bariz bir direnç göstererek gelmişti. Yeni eczane kentin merkezinde, yeni ev ise Barrio Abajo'da, yani aşağı mahallede, Barranquilla'nın en popüler mahallesindeydi. Ev küçüktü ama şaşırtıcı bir şekilde, pek ihtişamlıydı; zira Gabriel Eligio, yine bebek bekleyen Luisa'nın güçlüklere göğüs germeye hali olmadığını fark etmişti. Evin yalnız iki odası olsa da oturma odasında dört dorik sütun, çatıda ise kırmızı ve krem rengine boyalı, kule taklidi küçük bir yapı vardı. Barranquillalılar bu eve "hisar" diyorlardı.

Yeni eczanenin de yine feci bir başarısızlığa uğrayacağı neredeyse daha açılır açılmaz anlaşıldı. Talihsizliklerinden boğulan Gabriel Eligio bir kere daha, kısmetini aramak üzere başka yerlere gitti; hamile karısına ise kendisinin ve çocuklarının geçimini temin edebileceği hiçbir şey bırakmadı. İşte şimdi aile için en kötü günler gelip çatmıştı. Gabriel Eligio Magdalena Nehri'nin kuzey yakasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, karşısına çıktıkça hasta bakıyor, geçici işlere girip çıkıyor, bir yandan yeni fikirler arıyordu. Luisa, acaba hiç dönecek mi diye çok defa merak etmiş olsa gerek. Yedinci çocuğu Rita, Temmuz 1939'da doğdu. Pa Teyze, Gabriel Eligio'nun yokluğunda Luisa'ya yardım etmek üzere Barranquilla'ya geldi. García Márquez anılarında, bebeğe Cascialı Azize Rita'ya göndermeyle Rita adının verildiğini, bu azizenin ahlak kıssalarındaki ününün "yoldan çıkmış kocasının kötü huylarına dayanma sabrı"ndan da geldiğini yazıyor.[2] Luisa Santiaga dört çocuk daha doğuracak, bunların hepsi oğlan olacaktı.

Luisa, abisi Juan de Dios'un eline bakmak zorunda kaldı. Santa Marta'da muhasebecilik yapan abisi zaten Tranquilina'yla, Aracataca'daki teyze ve halaya da destek olmaktaydı.[3] Luisa'nın, Gabriel Eligio'nun bir türlü edinemediği direnç, beceriklilik ve sağduyu gibi va-

sıflara sahip olduğu anlaşıldı. Sessiz, yumuşak başlı bir kadındı, insana edilgen hatta çocuksu biri gibi görünebilirdi ama bir yolunu bulup on bir çocuğunu, onları rahatlıkla doyuracak, giydirecek, okutacak parayı hiç bulamadan büyüttü, korudu. Gabriel Eligio'nun mizah anlayışı geniş ve hep acayipken, Luisa'nın keskin bir ironisi (ki bunu daima sıkıca dizginlerdi) ve iğneleyicilikten, bariz biçimde şen şakraklığa kadar çeşitlenen bir mizah anlayışı vardı. Bu özelliği, oğlunun yarattığı kadın karakterlerin birkaçında, en çok da *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın unutulmaz Ursula Iguarán'ında ebedileşecekti. Ana-oğulun hakiki yoksulluğa karşı birlikte mücadele ettiği Barranquilla döneminde, ikisi arasında hiç kopmayacak yeni bir bağ oluştu. Bu ilişkisinin kendisi için önemini vurgulayan ama duyduğu acıyı örten bir ifadeyle, annesiyle ilişkisinin "ciddi bir ilişki" olduğunu söyleyecekti García Márquez, "herhalde ömrümün en ciddi ilişkisidir."[4]

Çektikleri zorluklara rağmen Luisa, Gabito'yu ilköğrenimini tamamlayabilsin diye okula yazdırmaya karar verdi. O en büyük ve öğrenim bakımından en parlak oğluydu, dolayısıyla ailenin geleceği için en büyük umut oydu. Cartagena de Indias Okulu'nun müdürü Juan Ventura Casalins bu yeni öğrencisine karşı korumacı bir tavır takındı; ona anlayışla yaklaşan bir yetişkin erkeğin cesaretlendirmesi, çocuğun yardımına Hızır gibi yetişmiş olmalı. Buna rağmen, okul günlerinden García Márquez'in aklında kalan, yalnızlık ve büyük sınamalarla, sıkıntılarla baş etmek oldu. *Define Adası* ve *Monte Kristo Kontu* gibi kitaplara gömüldü.

Gabito ayrıca ciddi ciddi iş aramak zorunda kaldı, oturdukları eski evin yanında bulunan (hâlâ da orada olan) El Toquío diye bir dükkân için tabelalar boyayarak birkaç peso kazandı. İşi, dükkâncının istediği "Aradığınızı bulamıyorsanız bize sorun," "Veresiye veren burada yok, alacaklarını toplamaya çıktı" gibi yazıları yazmaktı. Unutmadığı şeylerden biri, şehir otobüsüne bir sembol çizme karşılığında yirmi beş peso kazanması oldu. (Kolombiya'daki otobüsler, Latin Amerika'nın en şatafatlı otobüsleridir.) Bir keresinde de radyonun yetenek yarışmasına girip, "Kuğu" adında meşhur bir vals söyledi ama maalesef ikinci geldi. Annesinin bunu bütün eşine dostuna haber ettiğini ve tabii ki Gabito'nun beş pesoluk birincilik ödülünü almasını çok istediğini, sonuçtan duyduğu hayal kırıklığını saklamanın elinden gelmediğini de hiç unutmadı Gabi-

to. Bulduğu bir başka iş bir matbaadaydı; basılan şeyleri sokakta seyyar olarak satmak da işin bir parçasıydı. Aracataca'daki arkadaşlarından birinin annesiyle karşılaştıktan sonra bu işi bıraktı, çünkü kadın arkasından şöyle seslenmişti: "Luisa Márquez'e söyle, anne-babası en sevgili torunlarını pazarda alışveriş edenlere ilan dağıtırken görseler ne derlerdi bir düşünsün."[5]

Gabito bu yaşlardayken sağlıksız bir çocuktu, rengi soluktu, yetersiz beslenmişti ve bedenen gelişme geriliği içindeydi. Luisa kocası ortada yokken meşhur "Scott's Emulsion" balık yağlarından içirerek onu veremden korumaya çalışıyordu, Gabriel Eligio seyahatlerinden dönüşte, Gabito'nun "pis pis balık koktuğunu" söyleyecekti. Oğlanın en dehşet verici çocukluk anılarından biri, eve sık sık gelip giden sütçü kadının bir gün çocuğun önünde Luisa Santiaga'ya pat diye "maalesef, hanım, bence senin bu oğlan yetişkinliği göremez" deyivermesiydi.[6]

Ailenin, epeydir kayıplara karışmış olan hane reisiyle yaptığı ender telefon görüşmelerinden birinde Luisa ona ses tonunu hiç beğenmediğini söyledi, bir sonraki konuşmalarında da ısrarla eve geri çağırdı. İkinci Dünya Savaşı yeni patlamıştı, Luisa muhtemelen kendini iyice emniyetsiz hissediyordu. Gabriel Eligio bir telgraf gönderdi, sadece "Belirsiz" diyordu. Bundaki bit yeniğini sezen Luisa, ona açık ve net bir seçenek sundu: Ya o eve dönecek, ya da Luisa bütün çocukları toplayıp o her neredeyse yanına gelecekti. Gabriel Eligio yola geldi ve haftasında Barranquilla'ya döndü. Hiç vakit kaybetmeden, yeni girişimler hayal etmeye başladı. Çok gençken gittiği, Sucre diye bir nehir boyu kasabasını özlemle hatırlamaktaydı. Aklının bir köşesinde bir kadın olduğu aşikâr. İlaçlarını tedarik etmeyi üstlendiği bir eczane gereçleri toptancısından yine borç para buldu, aile birkaç ay içinde Kolombiya'nın en modern şehrinden, kuytuda kalmış küçük bir kır kasabasına doğru yine yollara düştü.

Gabriel Eligio her zamanki gibi yeni mekâna önden gitti; Luisa'yı da bir kere daha hamile olarak, ailenin malını mülkünü taşımak veya satmak (bu sefer çoğunu satıp savdı) ve yedi çocuğu alıp getirmek üzere ardında bıraktı. Bir buçuk yıl önce babasıyla Barranquilla'ya giderken zaten yaşından büyük görevler yüklenmiş olan Gabito, bu sefer daha da büyük bir rolde, evin erkeği konumundaydı. Eşyaların toplanmasından taşıma kamyonunun ayarlanmasına, aileyi ırmaktan yukarıya, Sucre'ye

götürecek vapur biletlerinin alınmasına kadar neredeyse bütün düzenlemeleri o yaptı. Maalesef biletçi işlem bitmeden kuralları değiştirdi; şirketin bütün çocuklardan tam ücret alınacağını söylemesi üzerine, Luisa buna yetecek parası olmadan ortada kalakaldı. Çaresizlikle, tek kişilik bir oturma eylemi yaparak günü kurtardı. Bizzat Luisa yıllar sonra, seksen sekizinde, benimle Barranquilla'da laflarken o maceralı yolculuğu hatırladı: "Gabito on iki yaşındayken seyahati ayarlamak zorunda kaldı, en büyük oydu. Irmak vapurunun güvertesindeki görüntü hâlâ gözümün önünde, çocukları sayıp birden paniğe kapılmıştı. 'Birisi eksik!' dedi. Eksik olan kendisiydi. Kendini saymamıştı!"[7]

Irmak vapuru onları güneye doğru, kuzey Magdalena'nın en büyük şehri olan Magangué'ye götürdü. Burada, onları daha küçük bir ırmak olan San Jorge'den, sonra da çok daha dar bir akarsu olan Mojana'dan geçirecek bir istimbota binmeleri lazımdı. Bir yanda bataklık, bir yanda ormanlarla bu yolculuk, çocukların hayal gücünü çok geliştiren bir maceraydı. Oğlanların en küçüğü Gustavo daha dört yaşındaydı, Kasım 1939'da Sucre'ye varışları, onun en canlı çocukluk anılarından biri: "Sucre'ye istimbotla gittik ve bir kalasın üstüne indik. Bu sahne hafızama kazınmış: Annem kalasta yürüyor, tepeden tırnağa siyah giyinmiş, elbisesinin yenlerinde inci düğmeler var. Otuz dört yaşında filandı herhalde. Bunu yıllar sonra kendim de otuz yaşındayken hatırladım; bir portreye bakıyor gibiydim, yüzünde bir boyun eğme ifadesi olduğunu fark ettim. Bunu kolayca anlıyorum; annem manastır okulunda okumuş, şehrin en önde gelen ailelerinden birinin en sevgili evladı olarak büyümüş, resim ve piyano dersleri görmüş, şımartılmış bir kızken şimdi birdenbire, yılanların evin içine girdiği, elektriğin olmadığı bir kasabada yaşamak zorunda; bu kasabayı kışın öyle bir sel basıyor ki toprak suyun altında görünmez olup sivrisinek bulutları beliriyor."[8]

Sucre, üç bin civarında kişinin yaşadığı, hiçbir yere kara ya da demiryolu bağlantısı olmayan küçük bir kasabaydı. Eskiden sık tropik bir cangılın olduğu bir yerde, nehirlerin oluşturduğu dantel gibi bir yapının ortasında yüzen kayıp bir ada gibiydi. Orman, insanların durmak bilmez faaliyetleriyle artık daha seyrelmişti ama her taraf hâlâ ağaçlar ve ormanaltı bitki örtüsüyle kaplıydı; hayvan otlakları ile pirinç, şekerkamışı ve mısır için geniş alanlar açılmıştı. Çevrede yetiştirilen diğer bitkiler muz, kakao, yuka, tatlı patates ve pamuktu. Manzara sürekli değişiyor, mev-

sime ve nehirlerin su seviyesine göre kimi zaman fundalık orman, kimi zaman ağaçlı çayırlık oluyordu. Göçmenler 1900 ile 1920'lerin ortası arasında Mısır'dan, Suriye'den, Lübnan'dan, İtalya'dan ve Almanya'dan gelmişlerdi. Kasabanın daha varlıklı sakinleri büyük bir alanın çevresinde oturuyorlardı. Burası bildiğimiz meydanlar gibi değildi; bir ucunda nehir bir ucunda kilise, iki yanda da birer sıra parlak renklere boyanmış iki katlı evin dizili bulunduğu, uzunluğu 140 metreden fazla, genişliği de 30 metre ya olan ya olmayan bir alandı. Gabriel Eligio yeni evini işte burada tutmuş, alt katına da eczaneyi kurmuştu.

Geldikten hemen sonra Luisa, Gabito'nun ortaöğrenimi meselesini ısrarla gündeme getirdi ve gönülsüz kocasını, çocuğu Barranquilla'daki San José Okulu'na göndermeye ikna etti; okulu Barranquilla'dan ayrılmadan önce soruşturup araştırmıştı. "Oradan valiler çıkıyor," dedi.[9] Gabito belki bir kere daha reddedildiğini hissetmiş olabilir ama yaşadıklarını cesaretle karşılamaya karar verdi: "Okulu bir zindan gibi görüyordum, zillere tabi olarak yaşama fikri benim için başlı başına sarsıcıydı ama okul aynı zamanda, on üç yaşımdan itibaren özgür bir hayatın tadını çıkarmak için tek umudumdu; hem ailemle iyi bir ilişki içinde hem de onların kontrolünden uzakta olacaktım."[10]

Bir arkadaşı Gabito'nun o zamanlar nasıl göründüğünü anlattı: "Büyük, geniş bir alnı, kıvır kıvır dağınık saçları vardı. Burnu bayağı şekilsizdi, köpekbalığının yüzgeci gibi uzundu. Burnunun sağ yanında bir et beni büyümeye başlamıştı. Yarı yerli yarı çingene gibi görünüyordu. Sesi soluğu çıkmayan sıska bir oğlandı, okula sırf gelmesi gerektiği için geliyordu."[11] Neredeyse on üç yaşına gelmiş ve eğitimi hayli geri kalmıştı. O büyük kıyı şehrine döndükten sonra ilk on beş ay, Valdeblánquez kuzenlerinden biri olan José María'yla karısı Hortensia ve kız bebeklerinin yanında kaldı. Salondaki bir koltukta uyuyordu.

Kendinden şüphe edişine ve yetenekli diğer oğlanların rekabetçiliğine rağmen, Gabito'nun okuldaki performansı başından sonuna kadar mükemmeldi. Okulda "Saçma Sapan Hayallerim" adındaki edebiyat çalışmalarıyla meşhur oldu; okul arkadaşları ve ciddi ya da abuk subuk okul kuralları hakkında hicivli, eğlenceli şiirlerdi bunlar. Öğretmenleri bunları fark edince, sık sık bu şiirleri okumasını istediler ondan.[12] Ayrıca okul dergisi *Juventud*'da (Gençlik) başka kısa yazıları ve şiirleri yayınlanıyordu. Okuldaki üç yılı boyunca, ona sorumluluk ve güven isteyen

çeşitli görevler verildi. Mesela, o hafta en yüksek notları alan çocuk, sabahları dersten önce bayrağı çekerdi ve ders yılı boyunca Gabito, bu görevi uzun süre yerine getirdi. Okul dergisinde madalyalarıyla çekilmiş bir resmi var; fotoğraf makinesine hafifçe yandan ve biraz mahcup bakıyor, sanki bu başarıları hak ettiğinden şüphe ediyor gibi. Bu, yıllarca peşini bırakmayacak bir duyguydu.

Birinci yılın sonunda ergen García Márquez, aralık ve ocak aylarını kapsayan iki aylık yaz tatilini geçirmek üzere eve döndü. Bir çocuk daha doğmuştu. Yedi aylık doğan bu bebek, yani erkek kardeşi Jaime, yedi yıl boyunca sağlığına kavuşamadı. Gabito onun vaftiz babası oldu, yıllar sonra Jaime onun en yakın kardeşi olacaktı. Bu arada aile yeni çevresine uyum sağlamıştı ve Gabito her zamanki gibi geriden gelip birçok şeyi sonradan yakalamak zorundaydı. Kardeşleri onu arada bir gelen bir çeşit geçici abi gibi görmeye başladılar; sessiz, mahcup ve bir şekilde hep yalnız, kardeşlerin en büyüğü ve en uzak olanı. Tam da ergenliğin başında gelen bu düzenli yokluklar, oğul ile onu hiç anlamayan, anlamaya da çalışmayan babası arasındaki mesafeyi daha da arttırdı. Gabito, babasından bir o kadar korkan kız kardeşi Margot'yu hiç unutmadı, annesi de bu kıza hiç vakit ayıramıyordu. Margot abisini deli gibi özlüyordu. ("Neredeyse ikiz gibiydik.") Onun çektiği yalnızlığın farkında olan Gabito, büyük bir sadakatle Margot'ya her hafta mektup yazdı.[13]

Eve gitmekten ödü kopardı. Eğer Sucre dönemi hakkında bir şeyler öğrenmek için García Márquez'in 1967'den, 2002'de otobiyografisini yazana kadar söylediği şeylere dayanmak durumunda olsaydık, 1950'lerde yazdığı *Şer Saati* ve *Albaya Mektup Yok*'la, 1980'lerin başında yazdığı *Kırmızı Pazartesi* gibi romanlardan bulabileceğimiz dolaylı delillerden başka neredeyse hiçbir şey olmazdı elimizde. İsteksizce verdiği birkaç beyan da o romanların bıraktığı amansız, kasvetli izlenimleri destekliyordu yalnızca. O bilinmez *pueblo* (küçük kasaba) Macondo'nun karanlık ve kötü ikizi, Sucre'ydi; buranın adını bile anmayacaktı García Márquez, tıpkı burayı kafasında çok yakından özdeşleştirdiği babasından nadiren bahsettiği gibi. (*Şer Saati*'ne başta verdiği isim "Bu Bok Yığını Kasaba"ydı.) Yine de çocukların daha küçük olanları, özellikle Rita ve orada doğan dört kardeşi için Sucre, ırmak, cangıl, egzotik hayvanlar ve özgürlüğün tropik cennettiydi.

Bu aynı zamanda Gabriel Eligio'nun bir eczacı ve homeopat olarak en başarılı dönemiydi, hem kendi işinin sahibiydi hem de kasaba kliniğiyle bağlantılı çalışıyordu. Bu gibi ek gelirler için muhafazakâr olmanın faydası vardı, zira Aracataca'nın aksine Sucre epey muhafazakâr bir kasabaydı. Aynı zamanda şiddet pek de gizli saklı değildi. Jaime'nin vaftiz edildiği gün, kasabalı bir trompetçinin, tam da en tiz, en ince notayı üflemek için hazırlanırken boğazı kesildi. Kimine göre kanlar üç metre öteye fışkırdı. Luis Enrique olayı duydu ve görmek için derhal oraya koştu ama o vardığında talihsiz adamın neredeyse bütün kanı boşalmıştı, fakat vücudu hâlâ titriyordu.[14] Bir süre, herkesin içinde bu kadar dramatik bir olay gerçekleşmedi, ta ki bir aile dostu olan, karşı komşuları Cayetano Gentile, Ocak 1951'de bütün kasabanın gözü önünde öldürülene ve hepsinin hayatı geri dönülemez bir biçimde değişene kadar.

Gabito için, aile düzeninde, maceraperest babasından kaynaklanan sarsıcı bir değişiklik oldu. 1940'ın sonunda Sucre'ye dönüşünde istimbottan inerken, neşeli genç bir kadın gelip ona sarıldı, kadın ona kendisini ablası Carmen Rosa olarak tanıttı. Aynı akşam diğer üvey kardeşi Abelardo'nun da bu kasabada olduğunu, terzilik yaptığını öğrenecekti. Özellikle Abelardo'nun varlığı tam bir şok etkisi yaratmış olmalı. Gabito için neredeyse tanımadığı ailesinin bir üyesi olmanın tek tesellisi en büyük çocuk olmaktı, şimdi bu teselli de elinden alınıyordu: artık babasının en büyük oğlu değildi, sadece annesinin en büyük oğluydu. Gabriel Eligio'nun kariyerinde uğradığı hüsranlar ve kişisel aşağılık kompleksi, ona hep bir dışlanmışın gözüyle bakan Gabito'yla aralarında sorunlar olmasının nedenlerinden biriydi. Gabriel Eligio'nun diğer çocuklarının çoğu, onun tıbbi uzmanlığı ve başarıları hakkındaki hikâyelerine olduğu gibi inanıyorlardı.[15] Hayatı onlardan daha iyi tanıdığı su götürmeyen Gabito ise kardeşlerinden çok daha kuşkuluydu şüphesiz. Gabriel Eligio gerçekten çok okumuştu ve çok şey biliyordu; ama aynı zamanda riskleri hastalarına yıkmak pahasına, kendi sezgilerini dinleyecek cesarete sahip, cüretkâr biriydi. Barranquilla'dayken homeopatik doktor yetkisi edinmiş ve bir yandan eczacılık yaparken, bir yandan da tam bir doktor olarak tanınmayı sağlama bağlamak için, yarı-zamanlı olarak Cartagena Üniversitesi'nden alacağı belgenin peşinde didinip durmuştu. Nihayet, uzadıkça uzayan pazarlıkların sonunda, kendisine "Fen Bilimleri Doktoru" unvanı verildi, fakat o bundan çok önce kendine "Doktor"

demeye başlamıştı bile.[16] Gabito babasının kendi kendine edindiği bu sıfatı hiç ciddiye aldı mı, orası şüpheli; hem zaten "Albay" hiç şüphesiz onun daha çok tercih ettiği bir sıfattı. Bizzat Gabriel Eligio sık sık tekniklerinin hiç de geleneksel olmadığını söyleyerek böbürlenirdi: "Bir hastayı görmeye gittim mi derdinin ne olduğunu kalp atışından anlardım. Çok dikkatle dinlerdim kalbini. Kalp bana (...) 'bu bir karaciğer problemi' derdi, 'bu adam konuşa konuşa ölecek.' Ben de ailesine 'bu adam konuşa konuşa ölecek' derdim, adam konuşa konuşa ölürdü. Fakat sonraları bu ustalığı kaybettim."[17]

O zamanın Kolombiyasında *tegua*lar (*tegua,* şarlatan Batı tipi doktordan yerli otacıya kadar, bu tür insanların hepsi için kullanılan aşağılayıcı isimdir) ve bütün homeopatik doktorların cinsel bakımdan arlanmazlıklarıyla tanınmaları, pek şaşırtıcı değildir. Ne de olsa bunlar gezgin uzmanlardı, gelip geçtikleri yerlerin çoğuyla hiçbir bağlantıları yoktu, karşı cinsin üyeleriyle temas kurmak konusunda rakipsizdiler ve huzursuzluk veren herhangi bir davranışları olursa bunun da açıklaması hazırdı. Civardaki bir yerleşim yerinden bir kadın bir avukat tutarak, Gabriel Eligio'yu anestezinin etkisindeyken kendisine tecavüz etmekle suçladı. Gabriel Eligio esas ciddi suçlamayı, yani tecavüzü reddetiyse de kadının çocuğunun kendisinden olduğunu kabul etti.[18] Bu, yani bir hastayla cinsel ilişkiye girmek, yine ceza gerektiren bir suçtu; ama Gabriel Eligio kariyerinin belki en çok tehlikeye girdiği, her şeyini kaybedebileceği bu durumdan kendini sıyırmayı başardı. Sonra bir kadın daha çıkıp, torununun Doktor García'dan hamile kaldığını ve kendisinin ona bakacak durumda olmadığını söyledi. Kaçınılmaz kavgalar ve karşılıklı suçlamaların ardından, Luisa da annesinin yaptığını yapıp kocasının çocuklarını kendi çocukları gibi kabullendi. García Márquez'in anlattığına göre, "Kızmıştı ama yine de çocukları aldı ve şöyle dediğini bizzat duydum: 'Aile kanının başıboş kalıp dünyaya yayılmasını istemiyorum.'"[19]

Gabito'nun ilk yaz tatilinde, Abelardo ile Carmen Rosa'nın ortaya çıkışını ve evlilik dışı bir başka üvey erkek kardeşin varlığına dair karanlık dedikodularla taşınan haberleri içine sindirmek zorunda kalmasının yanı sıra, onu bekleyen bir travmatik tecrübe daha vardı. Babasından, kasabanın genelevi olduğu anlaşılan "La Hora"ya ("Saat") bir mesaj götürdü. Kapıyı açan kadın onu baştan aşağı süzüp, "Ah, tabii, böyle gel,"

dedi. Kadın Gabito'yu karanlık bir odaya götürdü, soydu ve bu olaydan kamuoyu önünde ilk defa bahsederken kullandığı ifadeyle, Gabito'ya "tecavüz etti." Gabito olayı sonradan şöyle hatırlıyordu: "Başıma gelen en feci şeydi, çünkü ne olduğunu anlayamıyordum. Öleceğimden kesinlikle emindim."[20] Fahişe, açılan yaraya aşağılamayı da ekleyerek Gabito'ya acımasızca, buranın çoktandır müdavimi olduğu anlaşılan küçük kardeşinden ders almasını söyledi. Gabito bu sefil, korkutucu ve küçük düşürücü tecrübeden dolayı babasını suçlamış olmalı. Hakikaten, bu çok eski Latin Amerika âdetine göre (Brezilyalılar eskiden buna "oğlanı şeker almaya yollamak" derdi), bu işi Gabriel Eligio'nun ayarlamış olması kuvvetle muhtemel.

San José'de ikinci yıl da ilki gibi başladı. García Márquez hâlâ küçük sınıfların edebiyat yıldızıydı ve sessiz bir popülaritenin keyfini sürüyordu. Mart 1941'de deniz kenarına yapılan bir okul gezisi hakkında eğlenceli bir rapor yazdı. Keyifle okunan, iyi bir mizah anlayışı, gençlik heyecanı ve halis coşkuyla, güçlü bir yazıydı bu: "Otobüste Peder Zaldívar bizden Meryem Anamız için bir ilahi söylememizi istedi, bazı oğlanlar onun yerine 'İhtiyar Karga' veya 'Tüysüz Tavuk' gibi bir *porro*[21] (Afro-Kolombiya şarkısı) söylemeyi teklif ettilerse de sonunda ilahiyi söyledik." Yazı şöyle bitiyor: "Her kim ki bu 'saçma sapan hayaller'in yazarını merak eder, Gabito'ya bir mektup yazsın yeter." Gabito, spor ve kavgaya alerjisi olan ineklerden biriydi, teneffüslerde herkes futbol oynarken oturup gölgede kitabını okurdu. Fakat kendinden önce ve sonra gelen pek çok çalışkan ve spor-sevmez öğrenci gibi, o da komik olmayı ve kendisini diliyle savunmayı öğrenmişti.

Lakin bu esrarengiz ergen genç hakkında gözle görülenin ötesinde bir şeyler vardı. Gabito'nun parlak eğitimi 1941'de, mayıs ayında son haddine varan bir duygusal çöküntü yüzünden San José'den uzun süre uzak kalıp okul döneminin ikinci yarısını kaçırmasıyla kesildi. Ağzında asla bakla ıslanmayan Gabriel Eligio, oğlu meşhur olur olmaz, 1969'da verdiği bir röportajda bu meseleyi ortaya döktü: "Onda şizofreni gibi bir şey vardı, feci sinir krizleri, öfke nöbetleri filan geçiriyordu. Bir kere bir papaza, ünlü bir Cizvit'e mürekkep hokkası fırlattı. Bu yüzden de bana bir mektup yazıp onu okuldan alsan iyi olur dediler, ben de aldım."[22] Aile içinde, Gabriel Eligio'nun, oğlunun "bilincinin ve hafızasının olduğu yeri," yani kafasını kafatası delgisiyle açmak istediği, onu bundan

alıkoyan tek şeyin de Luisa'nın onu bu planı cümle âleme ilan etmekle tehdit etmesi olduğu fısıldanıyordu.[23] Kendinden menkul doktora zaten itimadı olmayan oğlanın böyle bir plandan nasıl etkilendiğini, babasının gerçekten onun zihnini ele geçirme ihtimali karşısında nasıl dehşete düştüğünü tahmin etmek zor değil.

Perişan haldeki Gabito Sucre'ye vardığında, üvey abisi Abelardo açık açık, ona asıl lazım olan şeyin "altına birini almak" olduğunu söyledi ve kardeşine sevişmeye hevesli birçok genç kadın ayarladı. San José'deki oğlanlar Kutsal Bakire'ye dua ededururken, bu kadınlar Gabito'ya ilk cinsel deneyimlerini kazandırmaktaydı. Vaktinden önce yaşanan bu maceralar, o saate kadar bu fazlasıyla maço toplum içinde kendini diğer erkeklerden besbelli daha az erkek hisseden García Márquez'e, cinsellik konusunda onlarla eşit olduğu hissini verdi. García Márquez başka ne tür kompleksleri olursa olsun bu hissi hiç kaybetmedi, çok çeşitli gerginlikler ve başarısızlıklar karşısında bu his ona güç verdi.[24]

İşte, José Palencia, esrarengiz bir karakter, kasabalı bir toprak sahibinin oğlu, tam bu noktada sahneye çıktı. Gabito'nun kardeşi Luis Enrique gibi yetenekli bir müzisyen ve tam bir *parrandero* (içkici, şarkıcı, baştan çıkarıcı) olan Palencia, Bogota'da geçen yıllar boyunca Gabito'nun yakın dostu olacaktı. Hem yakışıklı hem de kendini kanıtlamış bir dansçıydı; mükemmel bir şarkıcı olan Gabito ise dans konusunda henüz ustalaşmamıştı. Yıllar içinde, Palencia sayısız serseriliğin ve çok duygusal anıların kahramanı olacaktı, ta ki zamansız, ama beklenmedik denemeyecek bir ölümle bu dünyadan göçene dek. Böyle bir arkadaş edinmek, büyümekte olan bir yeniyetme için bir başka hayati destekti.

Şubat 1942'de okula dönen genç García Márquez, hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından sevgiyle karşılandı. Anılarında bu tecrübeyi hafife alsa da onca zaman ortada olmamaktan ve uydurmak zorunda kaldığı bahanelerden utanıp küçük düşmüş olmalı. Babası onu "tedavi" ettiği için pek itibar görmüştü. Gabito artık, şimdi iki çocukları olan José María ve Hortensia Valdeblánquez'le değil, babasının dayısı Eliécer García Paternina'yla kalıyordu. Dürüstlüğü ve cömertliğiyle tanınan bu banka memurunun hayattaki büyük tutkusu İngiliz diliydi. Eliécer'in kızı Valentina da tıpkı Gabito gibi kitap kurduydu ve onu şehrin "Arena y Cielo" ("Kum ve Gökyüzü") şairler grubunun toplantılarına götürüyordu.[25]

Bir gün şairlerden birinin evinde beklerken "melez kalıbına dökülmüş beyaz bir kadın" geldi ziyarete. Adı Martina Fonseca'ydı, neredeyse iki metre boyundaki siyah bir kılavuz kaptanla evliydi. Gabito daha on beşindeydi, yaşına göre çok ufak tefekti. Şairi beklerken kadınla birkaç saat konuştu. Sonra onu, Büyük Perhiz'in ilk çarşambasında ikisi de kiliseye gittikten sonra bir bankta (Gabito'nun dediğine göre) kendisini beklerken yine gördü. Kadın onu eve davet etti ve aralarında şehveti yoğun bir ilişki başladı: "Alev alev yanan gizli bir aşk," okul döneminin kalanı boyunca devam etti. Kaptan sık sık on iki günlüğüne evden ayrılıyor, o dönemlere denk gelen cumartesi günlerinde, saat sekizde Eliécer Dayı'nın evinde olması gereken Gabito, Rex Sineması'ndaki cumartesi akşamüstü gösterisini izlemeye gider gibi yapıyordu. Ama birkaç ay sonra Martina ona gidip başka bir yerde okusa daha iyi edeceğini, çünkü "ilişkilerinin şimdikinden daha ileriye asla gitmeyeceğini o zaman anlayacağını" söyledi.[26] Gabito oradan ağlayarak ayrıldı ve Sucre'ye gider gitmez bir daha ne San José'ye ne Barranquilla'ya döneceğini bildirdi. Bu versiyona göre annesi bunun üzerine "o zaman Bogota'ya gitmek zorunda kalırsın" dedi. Babası buna paraları olmadığını söyleyince, okumaya devam etmek istediğini birdenbire anlayan Gabito ağzından pat diye kaçırıverdi: "Burslar var." Birkaç gün sonra bunun bedeli karşısına geldi: "Toparla eşyalarını," dedi Gabriel Eligio, "Bogota'ya gidiyorsun."[27]

Gabito, Ocak 1943'te şansını denemek üzere başkente doğru yola çıktı. Ailesi için bu bile bir riskti, çünkü Bogota'ya seyahat masrafları, giriş sınavlarında başarısız olması pekâlâ mümkün olan bir oğlana yatırım yapmak için fazla yüksekti. Bogota fiilen başka bir ülke demekti, oraya gitmek uzun süreli, insanın gözünü korkutan bir seyahatti. Annesi, babasının eski siyah takımlarından birini onun üzerine göre düzeltti ve uğurlamaya bütün aile geldi. Gabriel Eligio'da hiçbir seyahat fırsatını kaçıracak göz yoktu, o da Gabito'ya gezinin başında eşlik etti, küçük bir istimbotta Mojana ve San Jorge ırmaklarından geçip, büyük Magdalena Nehri'nden Magangué şehrine vardılar. Gabito orada babasıyla vedalaşıp, güneydeki Puerto Salgar Limanı'na gitmek üzere *David Arango* ırmak vapuruna bindi. Bu seyahat normalde bir hafta sürüyordu ama bazen de ırmağın suları azalıp vapur nehir yatağına oturur, o zaman yol üç haftaya çıkardı. Gabito ilk gece hep ağladı ama başta korkutucu,

yıldırıcı görünen ihtimaller sonradan keşiflere dönüştü.[28] Vapurda bir dolu genç *costeño* vardı, kimi kendisi gibi ilk defa bu seyahate çıkmış burs peşinde umutlu çocuklar, kimi de zaten okullara kayıtlı olup yaz tatilinden dönen talihli mektepliler ve üniversite öğrencileriydi. Bu seyahatleri, diğer delikanlılarla beraber, eğlenmek ve birkaç peso kazanmak için "ekvatorlu tebasının topraklarından, gardenya ve çürük semender kokuları arasından, piyanoyla çalınan valsleri dümen suyunda bırakarak süzülüp giden yandan çarklı ahşap gemi"de[29] *bolero*lar, *vallenato*lar ve *cumbia*lar söyledikleri yüzen fiestalar olarak hatırlayacaktı sonraları.

Birkaç gün sonra Gabito seyahatin sonunda ırmak vapurundan inerken, kendinden daha tecrübeli yol arkadaşları, annesinin zorla verdiği bir tropik bohçayla (içinde palmiye yapraklarından bir hasır yatak, ipten yapma bir hamak, kalın yün bir battaniye ve acil durumlar için bir lazımlık vardı) alay edip gülerek onu çekip aldılar ve bu *corroncho*'nun (Bogota'da *costeño*lar için kullanılan, hepsinin de işlenmemiş, cahil, iyiyi kötüden ayırmaktan aciz kişiler olduğunu ima eden hor görücü kelime) uygar dünyaya ayak basması anısına, bohçasını nehre atıverdiler.[30] Sanki şimdiye kadar bildiği ya da sahip olduğu hiçbir şey Bogota'da, bu dalavereci ve kendini beğenmiş *cachaco*lar arasında bir işe yaramayacaktı.

Yolcular, Doğu And Dağları'nın eteklerindeki Puerto Salgar'dan, Bogota'ya gidecek trene bindiler. Lokomotif Andlardan yukarı tırmandıkça *costeño*ların ruh hali değişiyordu. Rayların her kıvrılışında atmosfer biraz daha soğuk, hava sanki seyrelir gibiydi, nefes almak gittikçe zorlaşıyordu.[31] Çoğu titremeye başladı, başları da ağrıyordu. Yaklaşık 2500 metrede Meseta'ya vardılar, tren Sabana de Bogota'dan geçerek başkente doğru inmeye başladı. 500 kilometre uzunlukta ve 80 kilometre genişlikteki bu yayla, her mevsim yağan yağmur altında karanlık, koyu yeşil görünür, ama parlak And güneşi çini mavisi gökyüzünde parladı mı yayla da pırıl pırıl zümrüt yeşiline dönerdi. Samandan çatılı boz kerpiç evleri, söğüt ve okaliptüs ağaçları ve en fakir barakayı bile süsleyen çiçekleriyle yerli köyleri benek benek dağılmıştı Sabana'da.

Tren başkente akşamüstü saat 4'te vardı. García Márquez bunun hayatının en kötü anı olduğunu sık sık söylemiştir. O, güneşin, denizin, tropik bereketin, gevşek toplumsal âdetlerin dünyasından, kıyafetlerin ve önyargıların görece az olduğu bir yerden geliyordu. Sabana'da her-

kes *ruana*lara, yani Kolombiya'nın uzun yün başlıklarına sıkı sıkı sarınmıştı. Sırtını And Dağları'na vermiş, 2640 metre rakımlı, yağmurlu ve boz Bogota, Sabana'dan da soğuk görünüyordu. Londra'daki İngilizler gibi siyah takım elbiseler, yelekler ve paltolar giymiş adamlarla doluydu sokaklar, etrafta tek kadın görünmüyordu. İsteksizce, yürekten iç geçirerek, ona Bogota'da herkesin taktığını söyledikleri siyah fötr şapkayı takan oğlan vagondan indi ve ağır metal bavulunu peronda sürüklemeye koyuldu.[32]

Onu karşılamaya gelen yoktu. Zor nefes aldığını fark etti. Her tarafta hiç de tanıdık olmayan kurum kokusu vardı. Tren garı ve dışarıdaki sokak boşalırken, Gabito ardında bıraktığı dünyanın yasını duydu. Bir yetimdi o: Ne ailesi, ne güneş, ne de ne yapacağına dair bir fikri vardı. Nihayet uzak bir akraba gelip onu aldı, bir taksiye bindirip şehir merkezine yakın bir eve götürdü. Dışarıda herkes simsiyah giyinirken, içeride de hepsi uzun yün başlıklar ve sabahlıklar giyiyordu. O ilk gece García Márquez'in yatağına yatmasıyla sıçrayarak kalkması bir oldu, birinin yatağını ıslattığını söyledi feryat ederek. "Hayır," dediler, "Bogota böyle bir yerdir, alışman lazım." Bütün gece hiç uyumadan yattı, geride bıraktığı dünyayı düşünüp ağladı.

Dört gün sonra, sabah erkenden, adını Kolombiya'nın İspanyol fatihi ve Bogota'nın kurucusu Jiménez de Quesada'dan alan caddenin üstündeki Eğitim Bakanlığı'nın önünde sıra beklemekteydi.[33] Kuyruğun ucu bucağı yoktu sanki; bakanlık binasının üçüncü katından başlayıp Avenida Jiménez'de [Jiménez Caddesi-ç.] iki blok boyunca uzayıp gidiyordu. García Márquez sıranın sonlarındaydı. Gün öğleye kavuşurken, umutsuzluğu gittikçe artmaktaydı. Öğleden sonra bir vakitte biri omzuna dokundu. Magangué'den bindiği vapurda Adolfo Gómez Támara adında Costalı bir avukatla tanışmıştı, yol boyunca Dostoyevski'nin *Öteki*'si ve Fournier'nin *Kayıp Şato*'su da dahil bir sürü kitabı yalayıp yutan bu adam, García Márquez'in şarkı söyleyişini çok beğenmiş, Bogota'da sevgilisine söylemek üzere *bolero*lardan birinin sözlerini not etmesini istemişti. Karşılığında da *Öteki* kitabını ona hediye etmişti. Titreyen delikanlı, yolculuğunun, gerçekleşmesinde pek de umut olmayan amacını ağzından çıkarıverdi: Bir burs kazanmak. İnanılır gibi değil, bu zarif avukat meğer milli eğitim burslar müdürünün ta kendisiydi. Şaşalayan genci hemen sıranın en önüne aldı, kocaman bir ofise götürdü. García

Márquez'in başvurusu kaydedildi, sınava girişi yapıldı. Sınav, eski Bogota'da bulunan, sömürge zamanından beri üst sınıftan Kolombiyalıların okuduğu San Bartolomé Yüksekokulu'nda oldu. García Márquez sınavı geçti ve yeni bir okula yerleştirildi. Bu okul, 50 kilometre mesafedeki Zipaquirá'da bulunan Erkek Milli Lisesi'ydi. García Márquez Bogota'da, saygın San Bartolomé'de okumayı tercih ederdi ya, duyduğu hayal kırıklığını bastırmaya çalıştı.

Eve gidip bu haberi gururlu ve heyecanlı ailesiyle kutlamaya ne vakti ne de parası vardı. Zipaquirá diye bir yeri hiç duymamıştı ama dosdoğru oraya gitti. 8 Mart 1943'te, on altıncı doğum gününden tam iki gün sonra trenle buraya vardı. Zipaquirá küçük bir sömürge şehriydi, aynı Bogota'ya benzeyen iklimiyle tipik bir And yerleşimiydi. Tuz madenlerine dayanan ekonomisiyle bir zamanlar Chibcha yerli imparatorluğunun ekonomik merkezi olan bu şehirde bugün de turistler için en ilginç yer o tuz madenleri. Heybetli ana meydan, mavi balkonları ve kırmızı kiremitli ağır, çıkma çatıları olan, kocaman sömürge dönemi evleriyle çevriliydi. Meydanın bir cephesini oluşturan, ikiz kuleli, rengi solmuş devasa katedral, o zamanlar köy irisinden biraz hallice olan bu şehir için sanki fazla büyüktü. Zipaquirá buharlaştırma yöntemiyle tuz elde edilen kara bacalı küçük imalathanelerle doluydu, ürünler sonra yine devlete satılıyordu. Küçük şehrin her yerine kül gibi parçacıklar yağardı. Costa'dan gelen bir oğlan için iklim ve ortam soğuk, hüzünlü ve bunaltıcıydı.

Okul yeni kurulmuştu ama sömürge döneminden kalma eski bir binaya yerleştirilmişti. Eskiden San Luis Gonzaga Yüksekokulu olan, tarihi ta on yedinci yüzyıla giden bu iki katlı yalın bina, sömürge dönemi mimarisi kemerlerin sıralandığı bir iç avlu etrafında örülmüştü.[34] Bina ve müştemilatı, müdürün çalışma odası ve özel odaları, sekreterya, mükemmel bir kütüphane, altı sınıf, bir laboratuvar, bir depo, bir mutfak ve yemekhane, tuvalet ve duşlarla, okulda kalan seksen civarında yatılı öğrenci için birinci katta kocaman bir yurttan oluşuyordu. Zipaquirá'ya burs kazanmak, García Márquez'in sonradan söylediğine göre, "eşya piyangosunda kaplan kazanmak" gibiydi. Okul "bir ceza," "o donmuş şehir, haksızlık"tı.[35]

O dönemde bunu anlayamasa da García Márquez, Kolombiya tarihinin benzersiz iki olayından faydalanmaktaydı. Muhafazakârlar 1927'de

devlet ortaöğreniminden çekilip bu işi özel sektöre, özellikle de Kilise'ye devretmişlerdi. Fakat 1934'te Alfonso López Pumarejo başkan seçilince "Yürüyen Devrim" ilan etti. Ülkenin bütün tarihi boyunca sadece bu dönemde, kısmen Meksika Devrimi'nden, kısmen de cumhuriyetçi İspanya'da yapılan kırılgan reformlardan etkilenen hükümet, ülkeyi birleştirip demokratikleştirmeye ve yeni bir vatandaş tipi yaratmaya girişti. Bu dönüşümün temel araçlarından biri, gerçek anlamda milliyetçi bir eğitim sisteminin kurulmasıydı ve kurulan ilk "milli lise," tam da Zipaquirá Milli Lisesi'ydi. O sırada bütün Kolombiya'da sadece kırk bin ortaöğrenim öğrencisi vardı ve o yıl bunların ancak altı yüzü liseden mezun oldu (içlerinde yalnız on dokuz kadın vardı). Kolombiyalılar ülkelerinin bölgeden bölgeye ne kadar farklılaştığının pek de farkında değilken, Zipaquirá'da her bölgeden gelen erkek çocuklar bir araya toplanmıştı.[36]

Zipaquirá'daki öğretmenler başka yerlerdekinden farklıydı. Pek çoğu, ilerici eğilimlerinden dolayı diğer okullarca reddedilmişlerdi. Radikal liberal, hatta Marksist görüşlü, çalışkan ve idealist öğretmenlerdi, Bogota'daki üst sınıf çocuklarının zihinlerini bulandırmasınlar diye Zipaquirá'ya yollanmışlardı. Hepsi kendi konusunda uzmandı, çoğu da Kolombiya'nın gelmiş geçmiş en iyi eğitimcilerinden olan, *costeño* psikiyatr José Francisco Socarrás'ın (hem Albay Márquez'in silah arkadaşlarından birinin, hem de Albay'ın karısı Tranquilina'nın akrabası) idaresindeki Normal Yüksekokul'dan mezundu.[37] Socarrás Kolombiyalı gençlerin her türden fikri tanıması gerektiğini düşünüyordu, buna sosyalist akımlar da dahildi. Öğretmenlerin çoğu yeni mezundu ve öğrencileriyle rahat, gayriresmi ilişkiler kuruyorlardı.

Okul günleri çetindi. Kalk zili saat altıda çalıyor, altı buçukta García Márquez soğuk bir duş almış, giyinmiş, ayakkabılarını ve tırnaklarını temizlemiş, yatağını toplamış oluyordu. Okul forması yoktu ama öğrencilerin çoğu, mavi spor ceket, gri pantolon, siyah ayakkabı giyiyordu. García Márquez, babasından geçme kıyafetleriyle elinden geleni yapmaya çalışıyordu; bu birkaç yıl boyunca, kolları fazlasıyla uzun ve fena halde yıpranmış ceketlerinden hep utandı ama hiç olmazsa bunlar ısıtılmayan okulda onu sıcak tutuyordu. Gece saat dokuzda, okul günü ve ödevler bitince oğlanlar yatakhanelere gidiyorlardı. Burada, García Márquez'in gelişinden kısa süre sonra unutulmayacak bir okul

âdeti çıktı. Yatakhanede, öğretmenlerin oturup uyukladıkları bir odacık vardı. Işıklar söndürülmeden önce bir öğretmen burada oturur, oğlanlar uykuya dalarken odanın penceresinden onlara kitap okurdu. Bu kitap genelde *Demir Maske* gibi popüler bir klasik, bazen de *Büyülü Dağ* gibi daha ağır bir eser oluyordu.[38] García Márquez'e göre ilk yazar Mark Twain'di: Kaderinde, başka pek çok şeyin yanında, kendi ülkesinin Mark Twain'i olmak olan biri için münasip bir hatıra (zira o da Twain gibi kendi ülkesinin sembolü, milli mizah anlayışını belirleyen, merkez ile çevre arasındaki ilişkinin tarihini kaydeden biri olacaktı). Yatakhanede tahta kalaslı, demirden karyolalar vardı; bu kalasları bir oğlan öbüründen çalar dururdu. García Márquez gecenin bir yarısında çığlık çığlığa uyanıp bütün yatakhaneyi de uyandırmasına sebep olan korkunç rüyalarıyla ün yaptı. Bu huyu annesi Luisa'ya çekmişti; en feci olanları "korkunç kâbuslarda değil, tanıdık, bildik yerlerde geçen mutlu anılarında, birdenbire masum bir bakış açısıyla, kötücül bir olayı fark edince" attığı çığlıklardı.[39] Yakınlarda okuduğu Dostoyevski'nin *Öteki*'sinin bu konuda ona iyi gelmiş olması mümkün değil.

Cumartesi günleri öğlene kadar ders vardı. Bundan sonra oğlanlar saat altıya kadar serbest kalıp şehirde dolaşırlar, sinemaya giderler veya danslı toplantılar düzenlerlerdi; eğer talihleri varsa, şehirdeki kızların evlerinde olurdu bunlar. Cumartesi günleri futbol oynayabilirlerdi, *costeño*lar beyzbolu tercih ediyorlardı. Pazar günleriyse saat altıya kadar tamamen boştu. Okulda din öğreten bir papaz varsa da her gün dua etmek yoktu ve kiliseye gitmek pazar günleri bile mecburi değildi. Fakat García Márquez pazar ayinine giderdi, belki de eve mektup yazarken annesine yalan söylemek durumunda kalmamak için. 1940'ların Kolombiyası için bu kadar özgürlük sıra dışıydı. Sonradan García Márquez'in de göreceği gibi, günde üç öğün yemek ve kendi evinde bulduğundan daha fazla hürriyet (bir nevi "gözetim altında özerklik") veren Zipaquirá okul hayatı için, söylenecek daha iyi şeyler vardı.

Kolombiya ve Latin Amerika tarihi konusunda kendisine kazandırdığı sağlam temel için bu okula daima müteşekkir olacaktı. Ama en sevdiği ders elbette edebiyattı, Yunan ve Roma'dan yakın dönem İspanyol ve Kolombiya eserlerine kadar ne varsa çalıştı. Şaşırtıcı biçimde, imlası şimdi olduğu gibi o zaman da berbattı (yine de acınacak kadar kötü durumdaki matematiğinden halliceydi). Söylentiye göre, büyük Simon

Bolívar'ın da hep yanlış yazdığı düşüncesiyle teselli buluyordu. Sonraları en iyi imla öğretmeninin annesi Luisa olduğunu söyleyecekti; zira okul dönemi boyunca Luisa, onun yazdığı mektuplardaki yazım hatalarını düzeltip geri yolladı.

Hafta sonları okulun sahasında arkadaşlarıyla azıcık futbol ve başka oyunlar oynuyordu; sinemaya gidiyor, Zipaquirá sokaklarında veya çevredeki yayla çayırlarında okaliptüs ağaçlarının altında yürüş yapıyordu. Bazen pazar günü trenle 50 kilometre mesafedeki Bogota'ya, *costeño* akrabaları ziyarete gidiyordu. Böyle bir seferde bir arkadaşı onu sokakta uzak bir kuzeni olan ve *El Espectador* gazetesinde çalışan Gonzalo González'le tanıştırdı. Onun gibi Aracataca doğumlu olan González, o günkü genç García Márquez'in ender bir tasvirini yapıyor: "On yedi yaşlarındaydı ve herhalde 50 kilo ancak vardı. Bana yaklaşmadı. Ben konuşmadan hiçbir şey söylemedi, o an bu delikanlı muntazam bir arkadaş olsa gerek dedim, düşünceli ve terbiyeli. Olduğu yerden kımıldamadı, eski ama temiz ayakkabılarıyla bir ayağı kaldırımda, öbür ayağı Bogota'nın Yedinci Cadde On Altıncı Sokağında, asfaltın üstündeydi. Belki korkusunu çaktırmayan utangaç biriydi. Dikkatli, neredeyse biraz hüzünlü, ne olursa olsun yalnız ve bilinmez. İlk çekingenliğini üzerinden atınca iletişim kurmaya başladı, sonradan 'iyi adam gösterisi' dediğini duyduğum bir çeşit kontrollü açıklık tavrı takındı. Bir-iki dakika içinde kitaplardan konuşmaya başladı..."[40]

Okumak, bu kaçamakçı delikanlının Zipaquirá'da yaptığı başlıca faaliyetti. Barranquilla'da, önüne çıkan bütün ucuz Jules Verne ve Emilio Salgari romanlarını, bir ömür yetecek kadar kalitesiz şiiri, ayrıca İspanyol Altın Çağı klasiklerini okuyup bitirmişti. Bu şiirlerin çoğunu baştan sona, dize dize biliyordu. Yalnız ergen, şimdi de eline ne kitap geçirebilirse hepsini okuyordu. Edebiyat kütüphanesini yaladı yuttu, sonra tarih, psikoloji ve Marksizm (özellikle Engels) kitaplarına el attı, hatta Freud'un eserleriyle Nostradamus'un kehanetlerini dahi okudu. Bu arada resmi eğitiminin beklentilerinden ve sertliğinden sıkılmış, vaktini hayal kurarak geçirir olmuştu; o kadar ki bursunu kaybetme ihtimali ciddi bir tehlike olarak belirdi. Yine de sadece bir-iki haftalık çalışmayla bütün derslerinden beş alıp "zirvedeki çocuk" olarak hem sınıf arkadaşlarının hem de öğretmenlerinin ağzını bir karış açık bıraktı.

1943 sonunda Gabito tekrar Sucre'ye döndü. Barranquilla ve Zipaquirá'da okuldan, Bogota'da üniversiteden, Cartagena ve Barranquilla'da bulduğu işlerden, hep bu uzak ırmak kasabasına dönecekti, ta ki ailesi 1951'de Cartagena'ya taşınana kadar. Burada ve etraftaki diğer kasabalarda, en bilindik kahramanlarının modellerini bulacaktı. Aynı adlı kitaptaki "İyi Kalpli Eréndira" ve *Kırmızı Pazartesi*'nin, María Alejandrina Cervantes adını vereceği fahişesi de dahil. O evden uzaktayken, Zipaquirá'daki ilk yılında, mart ayının sonunda dokuzuncu çocuk Hernando ("Nanchi") doğmuş, karısı hamileyken Gabriel Eligio zamparalıklarıyla yine başını büyük belalara sokmuş, evlilik dışı bir çocuğu daha olmuştu. Bu sefer hem Luisa hem de en büyük kızı Margot kadınsı bir öfkeyle dolmuş, Gabriel Eligio bile uzunca bir süre, fazla abartmış olabileceğini düşünmüştü; ama sonunda konuşa konuşa onları yine ikna etti.[41]

Bu yaz tatilinde García Márquez'in yakıcı bir seks macerası daha oldu. Bu seferki, kocası polis olan, García Márquez'in "Nigromanta" dediği şehvetli, genç bir siyah kadındı (bu ismi, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın sondan bir önceki bölümünde, yine onun gibi duygusal siyah bir kadın için kullanacaktı). Hikâyenin bir kısmını Luis Enrique anlattı: "Bir gece yarısı Gabito Sucre'deki Alvarez Köprüsü'nde bir polisle karşılaşmış. Polis evine gidiyormuş, Gabito da polisin evinden geliyormuş. Selamlaşmışlar, polis Gabito'ya ailesinin nasıl olduğunu sormuş, Gabito da polise karısını sormuş. Bu hikâyeyi anlatan annem olduğuna göre, bilip de anlatmadığı daha neler olduğunu varın siz düşünün. Bunu da tam anlatmıyor, çünkü hikâyenin sonunda polis Gabito'dan ateş istiyor, yaklaşınca yüzünü buruşturup, 'Allah belanı versin, Gabito, "La Hora"dan geliyorsun herhalde, üstüne öyle bir orospu kokusu sinmiş ki teke olsa alır bu kokuyu,' diyor."[42] Birkaç hafta sonra, (García Márquez'in kendi anlatımına göre) polis onu karısıyla yatakta yakaladı (ne yazık ki uyuyakalmıştı) ve onu, Gabito tek oyuncu olacak şekilde, Rus ruleti oynamakla tehdit etti. Kanun adamının daha sonra merhamete gelmesinin bir nedeni, García Márquez'in babasıyla aynı siyasi temayüle sahip olmasıysa, bir nedeni de kısa süre önce, hiçbir doktorun durduramadığı belsoğukluğu nöbetlerinden onu Gabriel Eligio'nun kurtarmış olduğunu minnetle hatırlamasıydı.[43]

Gabito artık büyüyordu, nihayet yaşını göstermeye başladı. Zipaquirá'daki akranları onun bu zamanlarda sıska, yabani bakışlı, daima titreyip soğuktan şikâyet eden, eskiden tarayıp ikiye ayırdığı saçları giderek kıvır kıvır bir yumağa dönünce onları bir daha asla tam olarak kontrol altına alamayan biri olarak hatırlıyorlar.[44] *Cachaco*lar gibi (kasvetli, düzgün kıyafetler; saçlar daima taralı ve briyantinli) görünmeye çalışmaktan vazgeçip, olduğu gibi olmaktan keyif almaya başladı. Ergen dudaklarının üstünde tel tel terlemeye başlayan *costeño* bıyıklarını, gittiği yere kadar gitsin diye kendi haline bıraktı. Eski müdürün yerine Carlos Martín diye genç bir şair geldi, daha otuzundaydı ve yakışıklı aktörler gibiydi. Bogota'da fırtınalar gibi esen "Taş ve Gökyüzü" şiir hareketinin üyesiydi. Adlarını İspanyol Juan Ramón Jiménez'in bir eserinden alan bu şairler, o sırada diğer Latin Amerika cumhuriyetlerinin çoğunda devrimci sayılmazlardı. Fakat (bir başka milli meleke olan nutuklar hariç) daima nesirdense şiirin yurdu olan Kolombiya, aynı zamanda edebiyatta muhafazakârlığın da yuvasıydı. Ülkenin şiir geleneği çok zengin, büyük şairler kıtasının en güçlü geleneklerinden biri; ama alışılmadık derecede dar, öznelci bir damardan gidiyor, hele o günlerde, ülkenin toplumsal ve tarihsel gerçekleri, edebiyatında neredeyse hiç yer bulamıyordu. Eduardo Carranza, Arturo Camacho Ramírez, Jorge Rojas ve Carlos Martín gibi Kolombiyalı yeni şairler, Jiménez'le ondan sonra gelen İspanya 1927 Kuşağı şairlerinin eserleriyle, 1943 Eylülü'nde Bogota'ya gelip grupla temas kuran Pablo Neruda gibi Latin Amerikalı avangard şairlerden etkileniyorlardı.

Sonraki altı ay için García Márquez'in İspanyolca edebiyat hocası, kendini geri planda tutan öğretmen Carlos Julio Calderón Hermida yerine, şair Martín oldu. García Márquez zaten "Javier Garcés" mahlasıyla şiir yazıyordu. Martín özellikle Nikaragualı büyük şair Rubén Darío'nun eserleri üstünde duruyordu. Rubén Darío, *Azul* (Mavi) kitabının çıktığı 1888 yılından öldüğü 1916 yılına kadar, hem İspanya hem Latin Amerika'nın şiir dilinde neredeyse tek başına bir devrim yapmıştı. Çocukluğu García Márquez'inkine ürkütücü bir şekilde benzeyen Darío, genç Kolombiyalı'nın şiir Olympus'unun büyük tanrılarından biri oldu.[45] García Márquez, başka şairlerin "üsluplarıyla" şiir yazmaya başladı; Garcilaso de la Vega, Quevedo ve Lorca gibi büyük İspan-

yolların ve Darío ile Neruda gibi Latin Amerikalıların teknik taklitlerini yaptı. İsteyen oğlanlara, kız arkadaşlarına okumaları için soneler yazıyordu, hatta bir kere, durumdan habersiz alıcılardan biri ona kendi sonesini geri okudu.[46] Oralı kızlarla yaşadığı ilişkilerden ilham alarak, kendi hesabına şiirler de yazıyordu. Daha yaşlı García Márquez, tuhaf bir şekilde bu erken dönem çabalarından her zaman utandı; bazılarını yazmış olduğunu inkâr edecek raddeye kadar.

Costeño öğrenciler her fırsatta şehirde danslı partiler düzenliyorlardı. García Márquez bu yolla ve başka yollardan çok sayıda genç kadınla tanıştı. Zipaquirá'da yaşadığı dönemin sonlarına doğru, onlardan biri olan Berenice Martínez'le kısa ama tutkulu bir aşk ilişkisi oldu. García Márquez'le aynı ayda doğmuş olan Berenice Martínez, 2002 yılında, altı çocuklu dul bir kadın olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşarken, García Márquez'le birbirlerine "ilk bakışta" âşık olduklarını hatırlıyordu; ortak tutkularının başta geleni o zamanlar revaçta olan *bolero*lardı, sevgili iken birbirlerine bu *bolero*lardan parçalar söylüyorlardı.[47] Unutamadığı kızlardan biri de "kimsenin sevgilisi olmayan ama bütün şiir müptelalarının esin perisi olan" Cecilia González Pizano'ydu. "Kıvrak bir zekâya, özel bir cazibeye ve eski muhafazakâr bir aile içinde özgür bir ruha sahipti, üstüne üstlük olağanüstü bir şiir hafızası vardı."[48] Cecilia'ya Hispaniklerin kaba saba ifadesiyle "Çolakçık" ("La Manquita") diyorlardı çünkü kızın tek kolu vardı, uzun kollu kıyafetler giyerek eksik kolunu örtüyordu. Güzel ve neşeli, sarışın bir kızdı, Gabito onunla sürekli şiir üstüne konuşurdu. Oğlanların çoğu onu Gabito'nun kız arkadaşı sanıyorlardı.

Sonra başka maceralar da vardı: Geceleri kaçıp tiyatroya gitmek, delikanlıların yasak randevulara yetişmek üzere gecenin karanlığına saklanıp düğümlenmiş çarşaflarla birbirlerini pencerelerden aşağıya sarkıtarak kendilerine çıkış yolları yaratmaları... Okulun bekçisi sıvışıp giden gençlerin tekini bile yakalamadığından, çocuklar onun gizli suç ortakları olduğu sonucunu çıkarmışlardı. García Márquez'in kendinden büyük bir kadınla, bir doktorun karısıyla ilişkisi vardı. Kocasının evde olmadığı zamanlarda, kadının, Zipaquirá'nın sömürge döneminden kalma eski evlerinden birinde, odalar ve koridorlardan oluşan bir labirentin sonunda bulunan yatak odasına gece ziyaretleri yapıyordu. Bir Boccaccio hikâyesi olabilecek bu tecrübe, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın başlarında yer alan

unutulmaz bir sahnede hatırlanıyor: Genç José Arcadio, hamaklarda uyuyan insanların arasından karanlıkta yolunu el yordamıyla bulduğu bir evde, bir kadınla ilk kez sevişiyor.[49]

Carlos Martín kendi kuşağının önde gelen bütün şairlerini tanıyordu. Okula geldikten birkaç ay sonra içlerinde en etkili olanlardan Eduardo Carranza ile Jorge Rojas'ı, Zipaquirá'da konuşma yapmaya davet etti. García Márquez ve bir arkadaşı, Martín'in şehrin ana meydanında kiraladığı sömürge dönemi evinin büyük salonunda, onlarla röportaj yapma şerefine nail oldular. İlk defa, yaşayan edebiyatın en yüksek seviyesiyle temas kuruyordu, Martín onu iki meşhur misafirine "büyük bir şair" diye tanıtınca hem sevinip hem mahcup oldu.[50] Gençlerin çıkardığı *La Gaceta Literaria,* maalesef, ülkedeki siyasi gelişmelerin beklenmedik kurbanı ve Başkan López Pumarejo'nun biçimlendirmeye çalıştığı yeni Kolombiya'yı tehdit eden şiddete dair García Márquez'in ilk tecrübesiydi. Başkanlık yaptığı ikinci dönemin ikinci yılında López Pumarejo, 10 Temmuz 1944'te, muhafazakârların piri olan, liberallerin "Canavar" dediği politikacı Laureano Gómez'in desteklediği bir darbe girişimiyle Pasto kasabasında kaçırıldı. Giderek tırmanan gerilim içinde López Pumarejo 31 Temmuz 1945'te istifa edecek, başkanlık döneminin son yılında ülkeyi bir başka liberal olan Alberto Lleras Camargo yönetecek, tansiyon yükseldikçe yükselecekti. Carlos Martín okul müdürü olarak, darbe girişiminden kısa süre sonra başkanlık sarayına bir destek telgrafı göndermişti. Bunun hemen ardından Zipaquirá'nın muhafazakâr belediye başkanı bir polis müfrezesiyle okulu bastı ve *Gaceta Literaria*'nın Bogota'da bir matbaada özel olarak basılmış ilk sayısının tamamına el koydu. Birkaç gün sonra Eğitim Bakanı yeni müdürü telefonla arayıp makamına çağırdı ve istifasını istedi.

García Márquez, Senyor Calderón Hermida'nın sınıfına geri döndü ve kendi okumalarına devam etti. Freud'un eserlerini Jules Verne'inkiler kadar spekülatif ve hayali bulduğunu,[51] bunların verdiği ilhamla "Bir Obsesif Psikoz Vakası" ("Sicosis obsesiva") adında bir kompozisyon yazdığını anlatmıştır; bu kompozisyonun evci çıkmama cezası sırasında yazılmış olması ironiktir.[52] Yazı, kelebeğe dönüşüp uzaklara uçan ve bir sürü olağanüstü macera yaşayan bir kız hakkındaydı. García Márquez'in sınıf arkadaşları bu kadar yüksekten atıp tutmasıyla alay edince, öğretmen hemen onu destekleyip cesaretlendirdi, düzyazısının düzenlemesi

ve kullanabileceği söz sanatları üstüne faydalı tavsiyeler verdi. Hikâye okulda elden ele dolaşıp sonunda okul sekreterinin eline geçti, o da sanki kehanet eder gibi bunun kendisine Kafka'nın "Dönüşüm"ünü hatırlattığını söyledi.

Bu çarpıcı bir ayrıntı çünkü García Márquez, Kafka'dan ilk olarak 1947'de Bogota'da haberdar olduğunu ve yayınlanan ilk hikâyelerinde onun etkisinin doğrudan görüldüğünü daima söylemiştir.[53] Fakat Kafka'yı lisedeyken okumuş olması mümkün görünüyor. İlginçtir, ona Gómez Támara'nın verdiği *Öteki*, verenin de fark ettiği üzere, Dostoyevski'nin en tuhaf kitaplarından biri olmakla kalmayıp aynı zamanda en az bilinenlerinden. Fakat bu kitabı okuyanlardan biri de Kafka'ydı. Herkesin birden fazla kişiliği, birden fazla kimliği olması fikri García Márquez gibi göründüğünden çok daha sorunlu bir gence son derece teselli edici gelmiş, her bakımdan terapi gibi olmuş olsa gerek. Önceki okulunda zaten epey ciddi duygusal sorunlar yaşamış olan bu delikanlı, şimdi hem kendine güvenine ve genel olarak benlik hissine karşı çok daha ciddi bir meydan okumayla karşı karşıyaydı, hem de otorite, zevk ve uygarlık bakımından Bogota'nın eskimiş âdetlerine ayak uydurması gerekiyordu. Senyor Calderón daha sonra, o zamanlar birçok insanın resme olan kabiliyetinin yazarlığının da ötesinde olduğunu düşündüğü yetenekli öğrencisine, "Kolombiya'nın en iyi romancısı" olabileceğini söylediğini anlattı.[54] Böyle bir moral desteği şüphesiz paha biçilmez değerdeydi.

Müfredat dışı tuhaflıklar yapmasına ve akademik zorunluluklara ancak idare edecek kadar ilgi göstermesine rağmen García Márquez'in okuldaki itibarı artmaya devam ediyordu. 1944'ün son gününde ve okuldaki ikinci yılının sonunda, Kolombiya'nın en önemli gazetesi *El Tiempo*, edebiyat ekinde onun Javier Garcés mahlasıyla yazdığı şiirlerden birini bastı. Bu şiir, yazan için altmış yıl boyunca büyük bir utanç kaynağı olduysa da o zamanlar, ortaöğrenimini tamamlamasına daha iki yıl olan on yedi yaşındaki bir genç için müthiş bir takdir göstergesiydi muhakkak.[55] "Şarkı" adındaki şiir, kısa süre önce çok acıklı bir şekilde ölen arkadaşı Lolita Porras'a ithaf edilmişti. Taş ve Gökyüzü grubunun lideri Eduardo Carranza'nın bir şiirinden alınmış bir epigrafı vardı ve şöyle başlıyordu:

ŞARKI

"Bu şiirde yağmur yağıyor"
E. C.

Yağmur yağıyor. Akşamüstü
buluttan bıçak. Yağmur yağıyor.
Akşamüstü sırılsıklam
hüznünle.
Bazen rüzgâr eser
şarkısıyla. Bazen...
Ruhumun yaslandığını hissediyorum
senin yokluğuna.

Yağmur yağıyor. Seni
düşünüyorum. Ve düşlüyorum.
Bu akşamüstü kimse gelmeyecek
sımsıkı kapanmış yasıma.
Hiç kimse. Sadece yokluğun
her saat içimi ağrıtan.
Yarın varlığın
gülle geri dönecek.

Yumuşak bakışını
düşünüyorum –yağmur yağıyor.
Taze meyve gibi kız,
fiesta gibi şen,
bugün adın alacakaranlıkta
bu şiirimde.[56]

García Márquez lise döneminde yazdığı şiirleri sonradan şöyle değerlendirecekti: "Bunlar içinde ilham ve hayat olmayan, kalbimden gelmediği için herhangi bir şiir değeri vermediğim basit teknik denemelerdi."[57] Aslında şiir, konusu bir yana, duygusal anlamda hayli güçlü yüklü olduğunu ilk okuyuşta hissettiriyor. Teknik yöndense, umut verici olsa da türetme olduğunu kabul etmek gerek (1920'ler Neruda şiirlerinin, hiç fena olmayan bir benzeri) ama dolaylı bir taklit. Hakikatte García

Márquez'in utandığı, Latin Amerika cumhuriyetlerinin en "şairane" olanında erken dönemde yazdığı şiirlerin gayet anlayışla karşılanabilecek teknik yetersizliği değil sadece; ergenken hissettiği, başka türlü ifade edilmeyen duygularından da fazlasıyla utanıyor.

Barranquilla'daki yeniyetmelik arayışlarının devamı olarak edebiyat alanında gittikçe büyüyen itibarı, 17 Kasım 1944'te lisede iki dönem yukarıdaki öğrencilerin mezuniyet töreninde onlara veda etme konuşmasını neden García Márquez'in yaptığını açıklıyor. Seçtiği konuşma konusu dostluktu. Gelecekte hayatının ana motiflerinden biri olacaktı dostluk.

1944'te García Márquez'in eve dönüş yolculuğu ancak Magangué'ye kadar sürdü. García Márquezler Sucre'de mutluydu ve yerleşmişlerdi, yani onlar öyle sanıyorlardı; fakat mutluluk Gabriel Eligio için daima geçici bir şeydi, adam durduk yerde, buna gönlü olmayan ailesini nehrin aşağısındaki Magangué'ye taşımaya karar verdi. Sıcak, giderek gelişen, bataklıklarla çevrili dümdüz bir şehir olan Magangué, Magdalena Nehri kıyısında bir burunda yer alıyordu. Magdalena Nehri ile ülkenin batısı arasındaki ana karayolu bağlantı noktası olarak, Barranquilla'dan Barrancabermeja'ya kadar en önemli nehir şehriydi. Gabriel Eligio'nun yanlış cinsel davranışlarından ve ayıplarından kaçmak için bunlara mekân olan yerden taşınmak istediğini düşünmek için pek çok nedenimiz var, fakat bunlar onu ikinci oğlu Luis Enrique'nin hatalarına karşı cezalandırıcı bir tutum takınmaktan alıkoymadı. Luis Enrique on sekiz aylığına evden uzaklaştırılıp Medellín'de bir ıslahevine gönderildi.

Gabito'nun kız kardeşleri, gelecekte onun karısı olan Mercedes Barcha'yla Magangué'de tanıştıklarını hatırlıyorlar. García Márquez hep, tanıştıkları sırasında Mercedes'in henüz dokuz yaşında olduğunu söyler; buna göre Kasım 1941 ile Kasım 1942 arasında bir zamanda, yani García Márquez henüz Zipaquirá'ya bile gitmemişken tanışmış olmaları gerekir ve söylediğine göre, García Márquez daha o zamandan (on dört yaşındayken) onunla evleneceğini biliyormuş.[58] "Geçmiş hakkında hemen hemen hiçbir şey" hatırlamadığını söyleyen Mercedes ise, gelecekte kocasıyla tanıştıklarında "henüz küçük bir kız çocuğu" olduğunu onaylıyor.[59] García Márquez 1945'in başlarında "Tinsel Bir Okullu Kız İçin Sabah Sonesi" adında bir şiir yazdı; söz konusu kızın Mercedes Barcha'dan başkası olmadığını düşündüren pek çok neden var. O yıl ilkokulu bitiriyordu. Şiir hem Zipaquirá'da hem Magangué'de elden ele

gezdi, bu da yine Neruda şiirine özenen bir taklitti. Şiirin günümüze kadar gelen hali sadece "Kız" başlığını ve "Javier Garcés" imzasını taşıyor:

KIZ

Geçerken bana selam veriyor ve nefesindeki
sabah seheri sesinin havası
penceremin dört bir yandan ışık giren camını değil
benim nefesimi, kendi ruhumu buğulandırıyor.

O, sabahın seheri gibi
her masal gibi inanılmaz
ve o, o andan çekip giderken
sabah bembeyaz kan damlaları döküyor.

Maviler giyinip okula giderken
kimse bilmez yürüyor mu uçuyor mu,
öyle hafif yol alır, öyle meltem gibi

ki sabahın mavisinde kimse bilmez
üçünden hangisi bu geçen, hangisi meltem,
hangisi kız, hangisi seher.[60]

Eğer sone gerçekten Mercedes için yazılmışsa, bu García Márquez'in onun hakkında kamuoyuna söylediği, mizahi veya ironik bir tarafı olmayan ender şeylerden biridir.

Şubat 1945'te okula döndüğünde karışık duygular içinde olmalı. Günde kırk-elli sigara içmeye başlamıştı, bu alışkanlığı otuz yıl daha devam etti.[61] Dersten çıkıp tuvalete sığınmak için sık sık bahaneler buluyor, teneffüsleri asabiyetle bekliyordu. Kısmen sistemin yüzkarası bir asi gibi, kısmen de hiçbir sistemden tatmin olamayacak bir *poète maudit** gibi davranıyordu. Edebiyat hariç bütün derslerden sıkıntı gelmeye başladı, ilgisini çekmeyen konulara çalışmayı neredeyse dayanılmaz

* Lanetli şair. Toplumdan uzak ya da toplum karşıtı bir yaşam süren; uyuşturucu, alkol, delilik, şiddet gibi eğilimleri olan ve çoğunlukla erken ölen şairler için kullanılan Fransızca tamlama-r.n.

buluyordu. Akademik başarısından hep şaşkınlıkla söz etti; öğretmenlerin ona kişiliğinden dolayı kendisini çok zeki sandıkları için iyi not verdikleri, yoksa bu notları becerdiği şeylerden dolayı almadığı yollu spekülasyonlar yaptı.

Yabancılaşma hissine karşın karnesi ve davranışları o kadar iyiydi ki, okul müdürü Costa'ya yapılacak bir inceleme gezisi için kaynak yardımı istemek üzere Başkan Lleras Camargo'yla (acilen López Pumarejo'nun yerine geçirilen yedeği) görüşmeye giderken, Bogota'ya Başkanlık Sarayı'na beraberinde götüreceği üç öğrenci arasına seçildi. Lleras bu dileği kabul etmekle kalmayıp, yılsonunda okulun mezuniyet törenine bile katıldı. García Márquez gelecek yıllarda bu mükemmel liberal siyaset adamını epey yakından tanıyacak, Bogota'nın büyük ve muktedir adamlarıyla kurduğu, tuhaf bir belirsizlik taşıyan ilişkilerden birini de onunla kuracaktı. On sekiz yaş elbette bir insanın ülkenin başkanıyla tanışması ve hükümet merkezine ilk kez ayak basması için çok erken bir yaştı. García Márquez konuşmalarının en iyisini (ve yegâne doğaçlama konuşmasını) bu yıl yaptı. İkinci Dünya Savaşı bitince okulu neşe ve coşku sardı, García Márquez'den de bu konuda bir şeyler söylemesi istendi. Franklin D. Roosevelt'in, tıpkı büyük İspanyol kahraman El Cid* gibi "öldükten sonra da savaşları kazanmasını bilen" biri olduğunu söyledi. Bu ifade sadece okulda değil bütün şehirde meşhur oldu ve García Márquez'in hatiplik şöhreti daha da pekişti.[62]

1945 yılı sonunda Sucre'ye döndü. Babası Magangué'deki eczaneyi kapatmış, yine birkaç aylık bir etrafta dolanma dönemine girmiş, Luisa'yı da bir kere daha hamile olarak (hamile olmadığı zamanlarda evden dışarı çıkmasına çok zor izin veriyordu) büyük ve darmadağın bir evde, kalabalık ailesiyle başa çıkmaya çalışır vaziyette bırakıp gitmişti. Dönüşte aileyi yeniden Sucre'ye, meydandan birkaç blok ötede başka bir eve taşıdı; eczacılığı bırakıp tam zamanlı olarak homeopatiyle ilgilenmeye başladı. Onuncu çocuk Alfredo ("Cuqui") şubatta doğmuştu ve ona fiilen Margot bakmaktaydı.

---

* Asıl adı Rodrigo Diez de Vivar olan İspanyol soylusu ve askeri (11. yüzyıl). Araplara karşı savaştığı gibi Arapların tarafında İspanyollara karşı da savaşmış becerikli bir komutan, kültürlü bir soyludur. Efsaneye göre bir savaş sırasında öldükten sonra karısı, naaşını ata bağlayıp savaş alanına gönderir. Askerler de sevdikleri komutanlarının hayatta olduğunu sanıp canla başla savaşır ve kazanırlar-e.n.

Gabito bu sefer kendini, iyi kalpli fakat adam olmaz kardeşinin yoldan çıkarmalarına tamamen teslim etti. Luis Enrique'nin müzik grubuna derhal katıldı; bütün geceyi dışarıda geçirir, kasaba genelevlerine gidip gelir ve grubun kazandığı paradan payına düşeni ömründe ilk defa deli gibi içki içmeye harcar oldu. Noel'den sonra, yılsonu şenliklerinin piyasasına her zamanki katkısını sunmak yerine, on gün ortadan kaybolup yakındaki Majagual kasabasına gitti, bütün vaktini bir kerhanede geçirdi: "Hepsi ilk gece tanıştığım olağanüstü bir kadının, María Alejandrina Cervantes'in yüzünden oldu; bu kadının üzerinde, ömrümün en uzun ve en ateşli âleminde kendimi kaybettim."[63]

Defalarca iç geçirip sessiz kaldıktan sonra, Luisa nihayet en büyük oğluna ne olduğunu sordu ve şu cevabı aldı: "Şurama kadar geldi artık, olan bu." "Ne, bizden mi bıktın?" "Her şeyden bıktım." Hayatından bunaldığını, okuldan bunaldığını, kendisinden hep bir şeyler beklenmesinden bunaldığını söyledi. Bu, annesinin Gabriel Eligio'ya iletebileceği bir cevap değildi, o da bir süre bu konuyu düşündü ve sonunda Gabito için çıkış yolunun, o günlerde Latin Amerika'daki pek çok genç erkek için olduğu gibi, hukuk okumak olduğunu söyledi. "Ne de olsa," dedi kurnazca, "yazı yazmak için de iyi bir eğitim olur, insanlar senden yazar olur diyor." Anılarında yazdığına göre, Gabito'nun bu konuda annesine ilk cevabı olumsuzdu: "Yazar olacaksan büyük bir yazar olacaksın, öyle bir şey de kalmadı artık." Okuyucu, daha Joyce'u, Faulkner'ı okumamış bu genç adamın, yirminci yüzyılın figüran yazarlarından olmakla hiç ilgilenmediğini fark edince hayrete düşecektir: Olgunlaşmamış kalbinin derinliklerinde, dileği bir Dante, bir Cervantes olmak! Oğlunun itirazı Luisa'yı caydırmadı ve birkaç gün içinde, babayla oğul meseleyi yüz yüze hiç konuşmaksızın anne muhteşem bir pazarlıkla sonuca ulaştı: Gabriel Eligio, bunu bir trajediye dönüştürmekle beraber, oğlunun baba mesleği olan tıbba girmeyeceğini kabul etti; Gabito da hem bakaloryayı tamamlamayı, hem de ardından Ulusal Üniversite'de hukuk okumayı kabul etti. Büyük bir ergen isyanı ve felaketle sonuçlanacak bir aile krizinin önü böylece alınmış oldu.[64]

Artık cinsellik konusunda yoldan çıkmış olan García Márquez, yeni yıl yaklaşırken Magangué'deki tinsel okullu kızın Sucre'ye taşınmış olduğunu öğrenince çok şaşırmış olsa gerek. Kızın tam adı Mercedes Raquel Barcha Pardo'ydu, o da Gabito gibi bir eczacının kızıydı. Bu ecza-

cıyı Gabriel Eligio 1920'lerin başında Magdalena Havzası'nda ırmakları ve ormanları dolaştığı gençlik günlerinden beri tanırdı. Mercedes Raquel, 6 Kasım 1932'de dünyaya gelmişti. Gabito gibi o da ilk çocuktu; çıkık elmacıkkemikleri, koyu renk çekik gözleri, ince uzun boynu ve zarif duruşuyla esrarengiz bir güzelliği vardı. Evi ana meydanda, Gabito'nun yakın arkadaşı Cayetano Gentile'nin evinin karşısındaydı. Gentile'nin evi ise, García Márquezlerin Magangué'ye gitmeden önce oturdukları evin tam yanındaydı.

Mercedes'in annesi Raquel Pardo López, hayvan yetiştiren bir aileden geliyordu. Babası da öyle; ama o, yani Demetrio Barcha Velilla, Corozal'da doğmuş bir Katolik olmakla beraber Ortadoğu kökenliydi. Demetrio'nun babası Elías Barcha Facure, İskenderiye'den gelmiş, oraya da muhtemelen Lübnan'dan gitmişti. Mercedes'e atfedilen "Nil yılanının gizli güzelliği"[65] işte buradan geliyor olmalı. Elías, Kolombiya vatandaşlığına 23 Mayıs 1932'de, yani Mercedes'in doğumundan altı ay önce geçmişti. Neredeyse yüz yaşına kadar yaşadı, kahve falı bakardı. Mercedes bana, "Dedem tam bir Mısırlıydı," demişti. "Beni dizinde hoplatıp Arapça şarkılar söylerdi. Hep beyaz keten kıyafetler giyer, siyah bir kravat, bir altın saat ve Maurice Chevalier gibi bir de hasır şapka takardı. Ben yedi yaşında falanken öldü."[66]

Annesi ve anneannesinin adlarını taşıyan Mercedes Raquel, Demetrio ile Raquel'in altı çocuğunun en büyüğüydü. Ailesi o doğduktan sonra Majagual'a taşındı, sonra Magangué'ye döndüler, son olarak da yakındaki Sucre'ye gittiler. Demetrio'nun herkese tavsiyeler vermek dahil, çeşit çeşit işleri vardı, fakat Gabriel Eligio García gibi onun da asıl uzmanlığı eczacılıktı. Mercedes, Magangué'nin karşı kıyısındaki Mompox'ta, Kutsal Yürek Fransisken Rahibe Okulu'nda birinci sınıfı yeni bitirmişti. Okul, Kolombiya'nın herhalde en iyi korunmuş küçük sömürge kentinin ana meydanında bulunan Santa Barbara Kilisesi'nin meşhur sekizgen kulesinden yalnız bir blok ötedeydi.[67]

Magangué'de Mercedes'in okuldan bir arkadaşı onu şöyle anlattı: "Mercedes hep çok dikkat çekerdi, çok düzgün bir vücudu vardı, ince, uzun boyluydu. Doğrusu ya, kardeşi María Rosa ondan da güzeldi. Fakat Mercedes hep daha fazla iltifat alırdı."[68] Mercedes o sıralar ailesinin eczanesinde işlere yardım ediyordu, García Márquez ailesinin çocukları da babalarının verdiği ayak işlerini yaparlarken onu sık sık

görüyorlardı. O zaman da sonradan da hepsi, Mercedes'in kuvvetli bir benlik duygusuna ve sessiz bir otoriteye sahip biri olduğunun farkındaydı. Herhangi bir konuda doğrudan davrandığı pek ender görülen Gabito, sık sık Mercedes'in babası Demetrio Barcha'yla sohbet etmeye gelirdi. Zaten hep kendinden büyük adamlarla takılmayı tercih ediyordu. Üstelik Gabriel Eligio'yla arkadaş olsa da Demetrio'nun liberal olmak gibi harika bir özelliği vardı. Mercedes, o sıralar aşkından ölen hayranının niyetlerinin hiç farkında olmamanın huzuruyla davrandığını söylemiştir her zaman. Çoğu zaman Gabito'nun varlığını bile hissetmiyor, kız süzülerek geçerken babası gözlüklerinin üstünden bakarak onu yumuşak yumuşak paylıyordu: "Bir merhaba de." Gabito'ya, babasının hep, "Seninle evlenecek prens daha anasından doğmadı," dediğini söylemişti. Bana da yıllarca Gabito'nun ona değil babasına âşık olduğunu sandığını söyledi!

O Noel tatili sırasında, 1945-46'da, Gabito bu soğuk, mesafeli kızla partilerde rastlaştıkça onunla daha yakınlaşma fırsatı buldu. *Kırmızı Pazartesi*'de anlatıcı geçmişe döner: "Bir partinin zirvesinde Mercedes Barcha'ya evlenme teklif ettiğimi çoğu insan biliyordu, on dört yıl sonra gerçekten de evlendiğimizde bana bizzat kendisinin hatırlattığı üzere, o sıralar daha ilkokulu yeni bitirmişti."[69] Partiden birkaç gün sonra kızı sokakta iki küçük çocukla yürürken gördü. Kız ona gülüp, "Evet, benim çocuklarım," dedi. Gabito böylesine gizemli, genç birinin yaptığı bu yetişkin şakasını, frekanslarının tuttuğuna delalet eden bir işaret saydı. Bu işaret ona yıllarca yetti.

García Márquez'in son sınıfı okumak üzere Zipaquirá'ya dönüşü muhteşem oldu. Çatlak arkadaşı José Palencia'yı bir yolunu bulup Milli Lise'ye aldırma görevini üstlendi; Palencia, Cartagena'daki okulunda son sınıfta çakmıştı. Bunun karşılığında Palencia ona uçak bileti aldı, birlikte basınçsız bir DC-3'le Bogota'ya uçtular. Yolculukları on sekiz gün yerine dört saat sürdü.[70] Palencia meydandaki en güzel evde, katedrali gören kocaman bir oda tuttu. Böylece García Márquez on ikinci sınıf öğrencisi olarak statüsünün tadını çıkarabileceği, faydalı bir kaçış mekânı bulmuş oldu. Palencia şükran duygusunu ifade etmek üzere, ona koyu renk bir takım elbise aldı. García Márquez'in uyumsuz, elden düşme kıyafetlerinden duyduğu ve okul hayatı boyunca peşini bırakmamış utanç, artık son bulmuştu.

Okuldaki bu son yılı başlarken, García Márquez on dokuzuna bastı. Şiirleri yayınlanmış bir şairdi; komik veya taşlamalı dizeleri, arkadaşlarının kız arkadaşları için özel şiirler yazması ve çizdiği öğrenci ve öğretmen karikatürleriyle sık sık yüzlerini güldürdüğü sınıf arkadaşları arasında hatırı sayılır bir itibarı vardı. Bu yaşta hâlâ kâbuslarla uyanıyor, her seferinde yatakhane arkadaşları ve öğretmenleri de onun kadar korkuyorlardı. Bu son senesinde daha küçük bir yatakhaneye alındı, burada çığlıklarından rahatsız olacak daha az insan vardı.

Şimdi bütün Kolombiya bıçak sırtındaydı. Genel seçimlerde muhafazakârlar, tahmin edildiği üzere, bölünmüş Liberal Parti'yi yendiler. García Márquez Kasım 1946'da mezun olduğunda muhafazakârlar, özellikle köylülerin, toprak reformunun siyasi gündeme alınacağı konusunda umutlandırılmış olduğu kırsal bölgelerde siyasi düşmanlarından ve bunların destekçilerinden fena halde intikam almaya çoktan başlamışlardı. Toprak reformu asla yapılmayacaktı. Artık liberallerin tartışmasız lideri ve 1950 seçimleri için şimdiden ilan ettikleri adayı olan, keskinleştikçe keskinleşen Jorge Eliécer Gaitán'ın giderek artan popülaritesi, muhafazakârların geri dönüşüne bir nebze daha histeri ekledi. *Violencia*'nın, yani 1940'ların sonundan 1960'lara kadar çeyrek milyon Kolombiyalının ölmesine neden olacak korkunç şiddet dalgasının başlangıç tarihi genellikle Nisan 1948 olarak verilir, fakat dalganın gelişi García Márquez'in Zipaquirá'daki son senelerinde çoktan hissediliyordu.

Sınavlarından dolayı gergin olan ve annesine verdiği sözü tutmak için çaresizce didinen García Márquez, nihayet final sınavında yeteneğiyle hak ettiği mükemmel sonucu elde etti. Fakat talihi de yaver gitmişti. Sınavdan önceki çalışma döneminde, o ve Palencia bütün gece dışarıda kalıp küp gibi sarhoş oldular. Okuldan atılma tehlikesiyle karşı karşıya kaldılar ve sınavlara girmekten men edildiler, yani bakalorya derecesiyle mezun olmaya bir yıl daha hak kazanamayacaklardı. Ancak en iyi öğrencisinin kariyerinin böyle bitmesinin ne kadar utanç verici ve her halükârda acıklı olacağını fark eden müdür kararı geri aldırdı ve sınavlara gecikmeli olarak girmeleri için bu iki suçluya Bogota'ya kadar bizzat eşlik etti.[71] García Márquez bunun hakkını teslim edecekti: "Ne öğrendiysem Zipaquirá'da aldığım bakalorya eğitimi sayesindedir."[72]

Böylece eve döndü kahraman. Hâlâ bütün başarılarının koca bir kendine güven numarasından başka bir şey olmadığına emindi, tam da

bu sebepten, bir şekilde kendine güvensizliği devam ediyordu; yine de düşündüğü gibi herkesi kandırabildiyse, bu galiba onun başkalarının sandığından da kabiliyetli olduğunu gösterirdi, bunu da hafif hafif fark ediyordu. Nihayet, bütün suçluluk duygularına rağmen ailesini kandırmaya devam etme, hukuk okuma projesini göstermelik olarak sürdürerek aslında hayatta kendi seçtiği yolu yürüme kararı aldı.

Gabriel Eligio, Magangué'den Sucre'ye dönüşten çok kısa bir zaman sonra kasaba meydanından biraz uzakta yine bir ev tutmuşken, bir yandan da kendine ait bir ev yapma işine girişti. Mojana Deresi'nden 50 metre kadar uzakta, suyun kuzey yakasında, mango ağaçları arasında, tek katlı, gözü yükseklerde bir ütopya. Yoksa nihayet yerleşip kök salmaya mı karar vermişti? Aile yeni eve "La Casa Quinta," yani kır evi demeye başladı, fakat koca dünyada kendine ev bildiği tek bir yer olan Gabito, buraya "hastane" diyordu. Çünkü babasının laboratuvarı ve muayenehanesi bu binadaydı ve bina beyaza boyalıydı. Çünkü Gabito bu adama en küçük başarıyı bile çok görüyordu.

Yeni ev, kasaba meydanındaki kocaman konaklarla kıyaslanabilecek gibi olmasa da Sucre standartlarına göre şaşırtıcı derecede büyüktü. Jaime García Márquez onu güzel bir ev olarak hatırlıyor, elektriği olmasa da (halbuki Aracataca'daki evde vardı); musluktan akan suyu, doğru dürüst tuvalet gideri olmasa da (Aracataca'da kusursuz iş gören bir foseptik deposu vardı). Aile gaz lambaları kullanır, lambalara tropik böcekler üşüşürdü her daim. Geceleri pencere pervazlarında kıvrılmış yılanlara sık sık rastlanırdı. Komşulardan biri olan Bayan Juana yemeklerini yapar, evlerini temizler, çocuklarla oynar, onlara civardaki efsanelerden esinlenmiş korku hikâyeleri anlatırdı.

Ailenin durumunda büyük bir değişiklik daha olmuştu. Ligia şöyle anlatıyor: "Tranquilina anneannemle, annemin üvey kardeşi Pa Teyze yeni evde bizimle yaşamaya geldiler. Pa Teyze kuraklık ve yağmur zamanlarının geleceğini önceden biliyordu, çünkü o doğanın bütün sırlarını bilirdi, Guajiro yerlilerinden öğrenmişti. Hepimiz onu seviyorduk, bizi biraz da o büyüttü. Aile büyüklerimizin bütün hikâyelerini bana o anlattı... Anneannem öldüğü zaman annem çok güzel bir bahçe yapıp, onun mezarına götürmek için güller ve papatyalar dikti." [73] García Márquez, Tranquilina'nın kör olduğunu ve aklını kaybettiğini, radyo-

dan çıkan seslerin sahibi olan insanlar kendisini seyrediyor olabilirler diye düşündüğü için radyo açıkken soyunmadığını hatırlıyor.[74]

Yeni evle ilgili dokunaklı bir hikâye var şüphesiz. Gabito 1946 sonunda Sucre'ye dönüşü için yapılan kutlamalardan çok utanmıştı. İşte, ilişkisini zorlukla yürüttüğü, hem pek yakında hem de uzun vadede kandırmaya ve hayal kırıklığına uğratmaya niyetlendiği babası vardı karşısında, ikisinin de büyük zaferler elde ettiği bir anda: Gabito bakaloryasını almıştı, o zamanlar orta sınıflar arasında bile ender rastlanan bir başarıydı bu; Gabriel Eligio ise yeni, güzel bir ev yapmıştı ve oğlunun akademik başarısını kutlamakla aynı anda bu kazanımı da herkese göstermeye kararlıydı. Aida Rosa anlatıyor: "Gabito liseyi bitirdiği zaman babamın Sucre'de düzenlediği o partiyi unutamam. Don Gabriel Eligio sahiden şehre indi. Bütün Sucre'yi davet etti, bir domuz kestirdi, herkese bol bol içki verildi ve bütün gece dans ettik."[75]

García Márquez bu zorunlu tatili ailesinden mümkün olduğunca uzakta geçirdi ve ilk fırsatta bitirdi. Ortaöğrenimini tamamlamış ve o zaman bunu tahmin edemese de ömründe ona gerekecek bütün resmi eğitimi almıştı. Ne yapacağını hâlâ bilmiyordu, fakat önünde uzanan yolda, kederli And kenti Bogota'ya dönmek, üniversiteden mezun olmak için yıllarca çalışmak ve daha baştan kendini son derece yabancı hissettiği, asla yapmak zorunda kalmamayı umduğu bir meslek vardı.

5. Bölüm

Üniversite Öğrencisi ve *Bogotazo*

1947-1948

Gabriel García Márquez 25 Şubat 1947'de Kolombiya Ulusal Üniversitesi'ne kaydoldu. Bu, Bogota'da dört-beş yıl geçecek demekti; oradan nefret ettiğini bilen genç adam için bu sahiden iç karartıcı bir manzara olsa gerek. Irmak vapuru ve trenle Sucre'den, yükseklerdeki başkente yapılan destansı seyahat bu sefer öncekiler gibi fiestalarla geçmiyordu. Kolombiya'nın tamamı da kasvetli, endişeli bir bekleyişteydi; bir yanda yeni seçilmiş ve iktidarı elinden bırakmaya hiç niyeti olmayan muhafazakâr azınlık hükûmeti, bir yanda muhafazakâr Osmina Pérez'e karşı iki aday (Turbay ve Gaitán) çıkaran partilerinin hesapsızlığı yüzünden öfke krizleri geçiren liberal çoğunluk.

Gabriel Eligio her zaman oğlunun doktor olmasını istemişti; doktor olmayacaksa rahip veya avukat olsundu. Onu başkente okumaya, toplumsal saygınlık ve maddi kazanç için göndermişti. Muhafazakârlar da iktidara geldiğine göre, elde edilecek kazançlar elbette vardı. Edebiyat riskli bir ek gösterişti yalnızca. Gabito şimdilik kâğıtları açık oynamaktan kaçınmayı becermişti, fakat üstünde çok tartışılan hukuk eğitimi şimdi onun bahanesi oluyordu ve Gabito sonunda, babasının hep söylediği gibi yalancı bir insan olmaya zorlanacaktı.

El Dorado'nun efsanevi yurdu; tuz, altın ve zümrütten bir dağ cennetinde meskûn Bogota, 6 Ağustos 1538'de Endülüslü kâşif Gonzalo Jiménez de Quesada tarafından kurulmuştu. Kurucusu şehre Santa Fe adını verdi. Önce Santa Fe de Bacatá adıyla bilinen kent, sonradan Santa Fe de Bogota oldu. Santa Fe adı uzun zaman kullanılmadı ama yirminci yüzyıl sonlarında kısa bir süre için yeniden tedavüle kondu, sanki bu dini isim şehri kurtarıp onu bir kez daha zümrüt yeşili tahtına, yukarılardan yönettiği yaban ülkenin üstüne çıkaracakmış gibi. Tarihsel olarak Bogota her zaman haklı, ülkenin geri kalanı her zaman haksız olmuş-

tur. Yine de deniz seviyesinden 2400 küsur metre yüksekte, çoğunlukla soğuk, genellikle yağmurlu bu şehir, bu kadar çeşitli ve böyle tropik bir ülke için tuhaf bir başkenttir. 1947'de şehrin 700.000 sakini vardı: *cachaco*lar (bunu züppe veya çıtkırıldım diye çevirebiliriz).[1]

Bogota geleneksel olarak kendini, İspanya da dahil olmak üzere dünya yüzünde İspanyolcanın en "saf" haliyle konuşulduğu yer kabul eder.[2] 1940'larda Kolombiya'daki neredeyse bütün siyasetçiler avukattı ve pek çoğu, özellikle de liberal avukatlar Ulusal Üniversite'de ders veriyordu. 1940'ta açılan ve 1946'da az-çok bitmiş durumda bulunan, Art Deco üslubu bakımından önemli bir yer olan yeni üniversite kampusu Bogota'nın tam dışında, büyük savanın kıyısındaydı. García Márquez'in zamanında burada dört binden fazla öğrenci okuyor, yarısından çoğu da taşradan geliyordu. Sağcılar üniversiteyi komünist yatağı olarak görüyordu.

Taze öğrenci, Jiménez de Quesada Caddesi'nin köşesinde, eskiden Florián Sokağı, Şimdi Carrera 8 olan yerde bir pansiyon buldu. Burada çok sayıda *costeño* kalıyordu. Florián Sokağı, şehrin en eski ve en bilinen sokaklarından biriydi; en ünlü sokak olan "Séptima" yani Yedinci Cadde'ye paraleldi. García Márquez'in kaldığı yer Yedinci Cadde ile Jiménez de Quesada Caddesi'nin kesiştiği yere üç yüz metre kadar uzaktaydı; ki bu köşe genelde şehrin merkezi olarak, hatta oralı bazı vatanseverler tarafından "dünyanın en güzel sokak köşesi" olarak kabul edilir.

Pansiyonun ikinci katında García Márquez, zapt edilmez José Palencia ve başka *costeño* öğrencilerle aynı odada kalıyordu. Odalar lüks olmasa da rahattı ama García Márquez, pansiyon ekonomik olmasına rağmen geçinmekte güçlük çekiyordu. Para sıkıntısı hep vardı: "Paramın hep beş centavo [kuruş-ç.] eksik çıkacağını hissediyordum." Gabriel García Márquez bu konunun daha acıklı yönleri üstünde asla fazla durmadı, fakat Gabriel Eligio kendi ailesinin durumunun köylülerle işçilerden daima daha iyi olduğunu göstermeye gayret etse de fakirlik ve onunla beraber gelen aşağılamalar, Gabito'nun çocukluğunun ve gençliğinin ayrılmaz bir parçasıydı. Sonraki hayatının da...

García Márquez'in bu döneme dair ıstıraplı hatıraları, insana Kafka'nın hukuk okumak hakkındaki yorumunu hatırlatıyor: "Zihinsel olarak tam anlamıyla kâğıt hamurundan, üstelik bana gelene kadar binlerce ağızda çiğnenmiş kâğıt hamurundan beslenmem anlamına geli-

yordu bu."[3] Hocaları arasında, eski bir başkanın oğlu ve müstakbel bir başkan olan Alfonso López Michelsen de vardı. García Márquez birinci sınıfta istatistikten ve demografiden kaldı, López Michelsen'den aldığı anayasa hukuku dersini de ucundan kurtardı. López Michelsen kırk beş yıl sonra bana, "Hayır, iyi bir öğrenci değildi," dedi, "fakat benim ailem *costeño* olduğu için Padillalı ve Magdalenalı ne kadar öğrenci varsa dersimi alırdı; onları muhakkak geçireceğimi biliyorlardı."[4]

Sınıf arkadaşlarından Luis Villar Borda şunları hatırlıyor: "Gabo'yla okulun daha ilk günlerinde tanıştım. Hukukta belki yüz yeni öğrenci vardı (sadece üçü kadındı), alfabetik sıraya göre iki gruba ayrılmışlardı. Gabo ilk gruptaydı, ben ikinci gruptaydım. Ben konuyla çok ilgiliydim, Gabo ise hiç ilgilenmiyordu. Epey erken bir zamandan itibaren bir sürü derse gelmedi. Edebiyat konuşurduk: Dos Passos, Hemingway, Faulkner, Hesse, Mann ve Rus yazarlar. Kolombiya edebiyatından hemen hiç bahsetmiyorduk, sadece Barba Jacob, De Greiff, Luis Carlos López gibi birkaç şairden bahsederdik. Öğle vakti şehir merkezine döner, kafelerde otururduk, hepimiz derslerimizi oralarda çalışıyorduk. *Pénsion*'da, öğrenci odalarında kalıyorsanız çalışacak yeriniz olmazdı. Kafe sahipleri, öğrencilerin aynı düzenli müşteriler gibi bir köşeleri olmasına müsaade ederlerdi."[5]

Kimi cumartesi geceleri García Márquez ile *costeño* arkadaşları, önceden ayarlanmamış dans partileri düzenleyiverirlerdi. Sonra pazar sabahları saat dokuzda genç *costeño*lar Yedinci Cadde ve On Dördüncü Sokağı geçip "*Costeño* Saati"nin yapıldığı radyo istasyonunun önüne gelir, sokaklarda dans ederlerdi. García Márquez artık kendi kültürünü gururla temsil eden biriydi; San José Okulu'ndakinden daha afili giyinir olmuştu. "Latin" müziğinin ilk yükseliş dönemiydi, García Márquez bunu ta içten yaşıyordu.[6]

Heyecanlı *cachaco*larla da arkadaş oldu, bunların bazılarının onun geleceğinde önemli rolleri olacaktı. Biri Gonzalo Mallarino'ydu; bu gencin annesinin bu küçük, hüzünlü *costeño* Chaplin figürüne özel bir zaafı vardı.[7] Diğer arkadaşları Villar Borda, bir gerilla/rahip olarak şehit düşünce bütün kıtada tanınan Camilo Torres[8] ve ömrü oyunca sıkı dostu olan Plinio Apuleyo Mendoza'ydı. Plinio Mendoza, Boyacálı önde gelen siyasetçilerden, o zaman Gaitán'ın herhalde en yakın siyasi müttefiki olan Plinio Mendoza Neira'nın oğluydu ve García Márquez'den birkaç yaş küçüktü.

García Márquez'in akranlarından bazıları, anlaşılan, ona biraz acıyarak bakıyorlardı. Plinio Mendoza, onu küçümseyerek "kayıp bir dava" olarak gören çok kişi olduğunu söylüyor. Villar Borda'nın onu Café Asturias'ta genç bir *costeño*'yla tanıştırdığı günü hatırlıyor; bu genç "kalabalık masaların, siyah şapkaların arasında yolunu bulup geçerken şimşek gibi parlayan krem rengi tropik takımıyla gözümüzü almıştı." Plinio'yu yeni gelenin genel tavrı ve davranışları da çok şaşırtmıştı. Garson kadın yaklaşırken *costeño* onu süzmüş, ama her yanını süzmüş ve anlamlı anlamlı, "Bu gece?" diye fısıldayıp elini kadının poposuna götürmüştü. Kadın onu ittirip, iğrenir gibi bakarak öfkeyle çekip gitti.[9]

Renkli kıyafetlerinin, *costeño mamagallismo*'sunun[10,*] ve delikanlı gururunun ("Dertler mi, ben mi?" "Yalnız mı, ben mi?") ardında García Márquez son derece yalnız bir genç adamdı ve kendi değerine dair çok çelişkili hisler içindeydi. Arkadaşları olsa da şimdiki hayatı yalnızlık, yabancılaşma, yerini yurdunu bilememe ve uğraş eksikliğiyle doluydu. Bir de meydan okumalarla: Kabına sığmaz *costeño*yu oynaması, kendini korumak içindi. Pazar günleri yalnızlığından kaçmak için tramvayla gri, monoton şehirde bitmez tükenmez turlar atar, bu arada okur ve düşünürdü.[11] Bazen yine hem Camilo Torres'in, hem Villar Borda'nın arkadaşı olan Gonzalo Mallarino'nun onu davet ettiği yerlere giderdi. Mallarino'nun doğum tarihi García Márquez'den yalnız dört gün sonraydı, anne-babası ise ünlü kişilerdi. Bana şunları anlattı: "Bogota'da hafta sonları yabancı birine çok uzun gelebilir. Gabo pazar günleri sık sık beni evde ziyarete gelirdi. Hep çikolata ve *arepas* {mısır ekmeği} yerdik. Ben dokuz yaşındayken dul kalan annem Gabo'ya üzülürdü; Gabo ona hep yalnız biri gibi geliyordu, Gabo'ya daima nazik davranırdı. O da Gabo gibi taşralıydı, birbirleriyle nasıl konuşacaklarını içgüdüsel olarak biliyorlardı."[12]

Üniversite eğitiminin daha en başlarından itibaren, Mallarino'nun da Villar Borda'nın da fark ettiği üzere, García Márquez onu koruyan *costeño* kimliğinin arkasına sığınıp edebiyatçı yönünü geliştirmekteydi, ama başarısız da olabileceğini düşünerek böyle bir amacı olduğunu açıklamaktan çekiniyordu. Elbette, duyduğu ilgi bakımından hukukla

---

* İngilizceye "piss-taking" diye çevrilmiş olan *mammagalismo*, arkadaş muhabbetlerinde birini taklit ederek onunla alay etmek, taklitlere gülmek anlamında argo bir kelime-ç.n.

edebiyat kıyas kabul etmiyordu. Karmaşık uzun saçları, renkli pejmürde pantolonları, kareli tuhaf gömlekleriyle, her garip hareketiyle bilinçli şekilde isyan ediyor, okuldakilerin arasında bu haliyle tam bir çıkıntı gibi duruyordu.

Villar Borda ile Camilo Torres, *La Razón* gazetesinin salı günleri ilave olarak dağıttığı "Üniversite Hayatı" ("La Vida Universitaria") diye bir edebiyat sayfasının editörlüğünü yapıyorlardı. García Márquez'in "Taş ve Gökyüzü" üslubunda yazdığı iki şiir burada yayınlandı.[13] "Deniz Kabuğundan Şiir" ("Poema desde un caracol") 22 Haziran'da, yani Torres'in kaderini belirleyen, üniversiteyi bırakıp rahip olma kararını vermesinden yalnız birkaç hafta önce çıktı.[14] Şiirden iki dörtlük:

VIII
Çünkü benim denizim ebedi denizdi,
çocukluğun denizi, unutulmayan,
rüyamızdan artakalmış,
havada asılı durur gibi duran bir güvercin gibi...

XII
İlk aşkımızın deniziydi
o güz gözlerde...
Bir gün o denizi görmek istedim
- o çocukluk denizini– çok geç kalmıştım.[15]

Sadece çocukluğunu değil, diğer yuvasını, denizin ve güneşin ülkesi Karayip kıyılarını da kaybettiğinin gayet farkında olan bir delikanlının yazdığı bir şiir bu.

Bu ruhani dağ şehrinde, García Márquez'in aradığı tam da Kafka gibi bir şeydi ve nihayet bulduğu da Kafka oldu. Bir öğleden sonra, *costeño* arkadaşlarından biri ona *Dönüşüm*'ün bir nüshasını ödünç verdi, kitabı çeviren de Jorge Luis Borges adında Arjantinli bir yazardı.[16] García Márquez yurda döndü, odasına çıktı, pabuçlarını çıkarıp yatağına uzandı. İlk satırı okudu: "Gregor Samsa bir sabah iç karartıcı kâbuslardan uyandığında, kendini yatağında dev bir hamamböceğine dönüşmüş buldu." García Márquez büyülenmiş halde kendi kendine, "Oha, anneannem tam da böyle konuşurdu!" dediğini hatırlıyor.[17]

Kafka hiç şüphesiz García Márquez'in hayal gücünün kapılarını ardına kadar açtı (buna kendini bir yazar olarak hayal edebilmek de dahil) ve uzun vadede ona en fantastik bölümlerin bile gerçeğin bir parçası gibi yazılabileceğini gösterdi. Fakat anlaşıldığı kadarıyla, García Márquez'in Kafka'dan aldığı ilk şey, dönüp geriye bakarken aldığını söylediği şey değildi. İlk olarak, Kafka şehir hayatındaki yabancılaşmayı ele alıyordu; ama görünenin ardında, yazdığı her şeye yayılan başka bir şey vardı, bir başka otoriteden, yani babasından duyduğu dehşet: Kendisini var eden zorbaya aynı anda duyduğu, tiksinme ve büyük saygı.

García Márquez daha da bunaltıcı bir şehir olan St. Petersburg'da geçen Dostoyevski'nin *Öteki*'sini dört yıl önce, Bogota'ya vardığı sıralarda okumuştu. Kafka'nın kurduğu imgelem doğrudan bu romandan gelir, genç yazar üzerinde bu romanın etkisi su götürmez. García Márquez, Avrupa modernizmini keşfetmişti; dahası, modernizmin yeniliklerinin karmaşık ve ihtişamlı olmanın çok ötesinde; çağın ruhundan, şu anda algılandığı şekliyle gerçekliğin yapısından geldiğini ve Latin Amerika'nın bu kayıp başkentinde bile kendisi için doğrudan geçerli olabileceğini keşfetmişti.

Öteki'nin kahramanı da *Dönüşüm*'ün kahramanı da kişilik bölünmesinin kurbanları; aşırı duyarlı ve otoriteden ödleri patlayan, dış dünyanın çarpıklıklarını içselleştirerek, hasta, bozuk, sapkın ve yanlış yerde olanın nihayetinde kendileri olduğu sonucuna varan karakterler. Birbirine zıt etkilerle, kendi kabiliyetleri ve başkalarıyla ilişkileri konusunda savunmacı-saldırgan algılarla kuşatılmış pek çok genç insan vardır; fakat García Márquez'in, alışılmadık ve bazen korkutucu boyutlara varan kibri (Albay'ın torunuydu o, aklını kullanmayı iyi bilirdi), aynı anda duyduğu güvensizlik ve aşağılık duygusu (şarlatan doktorun oğluydu ve onun tarafından terk edilmişti, ama ona çekebilirdi) hiç şüphesiz olağandışıydı. Bunlar bir dinamik yaratıyor, bu dinamik onun içinde saklı bir tutku büyütmesine neden oluyor, tutkusu içinde sönmeyen bir yaban alevi gibi tutuşuyordu.

Dönüşüm'ü okuduğunun hemen ertesi günü, García Márquez bir hikâye yazmaya koyuldu. Ona "Üçüncü Teslimiyet" adını verdi. Kendini yazar olarak görmeye ve ciddi bir şey sunmaya hazırlanan bir insan olarak yazdığı ilk eserdi bu. Eser şimdiden "García Márquez" tadındaydı; çarpıcı bir şekilde tutkulu, son derece özneldi, absürdlük, yalnızlık ve

ölümle yoğrulmuştu. Bu çalışma, García Márquez'de hep bulunacak bir özelliği ilk kez karşımıza çıkarır: Hikâyenin, en başta verilen gömülmemiş bir ceset motifi etrafında örülmesi.[18] Okurları, García Márquez'in birbirine bağlı ama aynı zamanda birbirine zıt çok eski üç korku ile yaşadığını anlayacaklardır sonunda: Kendisinin ölmesi ve gömülmesi (ya da daha beteri, canlı canlı gömülmesi) korkusu; başkalarını gömmek zorunda kalma korkusu ve herhangi bir insanın gömülmeden kalmasından duyduğu korku. "Ölü bir insan, içinde bulunduğu çaresi bulunmaz duruma teslim olup mutlu yaşayabilir," diyor bu ilk hikâyenin anlatıcısı olan, yaşıyor mu ölü mü, aynı anda ikisi birden mi, yoksa bir öyle bir böyle mi olduğunu bilemeyen kişi. "Fakat yaşayan bir insan canlı canlı gömülmeyi kabul edemez. Ancak, kolları ve bacakları onun isteklerine karşılık vermez artık. Kendini anlatamaz ve onu dehşete düşüren de budur; hayatının ve ölümünün en büyük korkusu. Onu canlı canlı gömecekleri korkusu."[19]

García Márquez'in hikâyesi, telafi etme yoluyla, aile ağacı kavramına dayanan yeni bir Amerikalı dünyevi-tarihi soy kütüğü önerir gibi:

> Yirmi beş yaşındaki bir ağaç gibi kesilip devrilmişti... Belki sonra inceden bir özlem duyardı; resmi, anatomik bir ceset olmamaktan, onun yerine hayali, soyut bir ceset olup sadece yakınlarının puslu belleğinde yaşamaktan gelen bir özlem... O zaman, bir elmanın can damarlarında dirileceğini bilirdi, bir sonbahar sabahı kendini bir çocuğun açlığıyla yenir bulacaktı. O zaman bilirdi ki –ve bu düşünce onu sahiden hüzünlendiriyordu– bütünlüğünü kaybetmiştir.[20]

Görülüyor ki bir evde, hayatla ölüm arasında, tabuttaki gibi (belki de hafızadaki gibi) kapalı kalmaktan duyulan dehşet, burada insanın kayıp benliğinin hem doğayı hem tarihi simgeleyen ağaca (kuşaktan kuşağa devam eden aile ağacı) geçmesi düşüncesiyle hafifletilmiş. Bu kadar soya dayalı bir isteğin, öz anne-babasından ve kendinden sonra gelecek kardeşlerinden daha doğar doğmaz koparılmış genç bir adamdan gelmesi, açıklama gerektirmeyecek ölçüde dokunaklı. Acaba bu genç adam, geriye dönüp ömrünün ilk yıllarını düşünürken anne-babasının onu Aracataca'daki eve canlı canlı gömdüklerini bilinçaltında hissetmemiş midir diye sormak için psikanaliz bilmeye gerek yok. Gerçek benliği, Hamlet gibi, kendini annesine dair gerçek hislerinden ve annesini ondan

koparan Gabriel Eligio'ya karşı canice hislerinden korumak için kurmak zorunda kaldığı ikinci benliğinin içine gömülüdür. Gabriel Eligio iş işten geçtikten sonra çıkıp onun babası olduğunu iddia ettiğinde, Gabito gayet iyi biliyordu ki gerçek babası Albay Nicolás Márquez'di, tanıyan herkesin hayranlık duyduğu ve saygı gösterdiği, ömrünün ilk yıllarında onu tatlı tatlı idare eden o adamdı. Sonra o da ortadan kayboldu. Bunun devamı, edebi bir atıp-tutma da (dileklerini gerçekleştirmenin bir şekli) olabilir, yazarın erdemi (ve "teslimiyeti") bulduğu samimi bir anla(tı)m da: "Bütün bu dehşetli gerçek onu hiç de tedirgin etmedi. Bilakis, orada öyle mutluydu, yalnızlığıyla baş başa."

Hikâye beceriksizce yazılmış olmakla beraber, tuhaf bir şekilde hipnotize edici bir etkisi var, sadece edebi olmanın ötesine geçen bir özgüvenle anlatılıyor ve taze bir yazardan beklenmeyecek bir şekilde çözülüyor. Sonu halis García Márquez:

> Teslimiyet içinde son duaları duyacak; Latince gevelenen, papaz yardımcısı çocukların beceriksizce cevap verdiği son cümleler. Mezarlıktaki toprağın ve kemiklerin soğuğu kendi kemiklerinin içine işleyecek ve o "kokuyu" bir şekilde yayacak. Belki de –kim bilir!– o anın yaklaşması, onu bu uyuşukluktan çıkmaya zorlayacak. Doğmadan önce annesinin rahminde yüzdüğü gibi, kendi terinin içinde, kıvamlı, akmaz bir sıvının içinde yüzdüğünü hissettiği zaman... Belki o anda canlı olacak.
>
> Fakat o zamana kadar ölmeye o kadar boyun eğmiş hale gelecek ki ölümü teslimiyetten olabilir.[21]

Bu hikâyeden yirmi, yirmi beş ve kırk yıl sonra yazılan *Yüzyıllık Yalnızlık*, *Başkan Babamızın Sonbaharı* ve *Labirentindeki General*'i okuyanlar, tonu, konuları ve edebi araçları tanıyacaklardır. Bu, elle tutulur ve (anlatıcının marazi tabiatı düşünülürse) çelişkili bir biçimde bir otorite talebi.

22 Ağustos'ta, yani bu hikâyeyi yazdıktan bir-iki hafta sonra, *El Espectador* gazetesinde Eduardo Zalamea Borda'nın "Şehir ve Dünya" köşesinde, Zalamea Borda'nın "eserleri yeterli ve adil şekilde yayınlanmadığı için tanınmayan veya göz ardı edilen yeni şair ve hikâyecilerden gelecek haberleri sabırsızlıkla beklediğini" okudu.[22] Sol yanlısı Zalamea Borda, gazete köşe yazarlarının en saygı duyulanlarından biriydi. García Márquez hikâyesini ona gönderdi. İki hafta sonra, Molino Kafe'de otu-

rurken sevinç ve hayretle, hikâyesinin başlığının "Hafta Sonu" ekinde bir tam sayfaya yazıldığını gördü. Heyecan içinde, gazeteden bir tane almaya koştu – ve her zaman olduğu gibi "parasının beş centavo eksik olduğunu" fark etti. Hemen pansiyona döndü, bir arkadaşından yardım istedi, birlikte o gazeteyi almaya çıktılar: *El Espectador*, 13 Eylül 1947 Cumartesi. On ikinci sayfada, Gabriel García Márquez'in yazdığı "Üçüncü Teslimiyet," ressam Hernán Merino'nun yaptığı bir çizimle yayınlanmıştı.

Coşku ve ilhamla doluydu. Altı hafta sonra, 25 Ekim'de *El Espectador*'da bir hikâyesi daha yayınlandı. Yine ölüm ve ardından dirilme temasını işleyen "Eva Kedisinin İçinde" ("Eva está dentro de su gato") hikâyesinde, elma değil portakal yeme arzusu takıntı haline gelen Eva adında bir kadın, kedisinin bedenine geçmeye karar veriyor ve kendini üç bin yıl sonrasında, yeni ve kafa karıştırıcı bir dünyaya hapsolmuş (gömülmüş) buluyor. Güzel bir kadın, erkeklerin dikkatini çekmemek için çaresizce çabalayan, fiziki albenisi ona kanserli ur gibi acı veren bir kadın. Damarlarının içinin küçücük böceklerle dolu olduğunu fark etmiş:

> Ta oradan geldiklerini biliyordu, bu soyadını taşıyan herkesin bu böcekleri de taşımaya mecbur olduğunu; uykusuzluk hastalığı onu kıskıvrak yakalayıp gün doğana kadar bırakmadığı zaman çektiği acı gibi, bu böcekleri de çekmesi gerektiğini biliyordu. Ailesinin kendinden önceki kuşaklarının yüzüne o acı ifadeyi, o teselli edilemez hüznü çizenin işte bu böcekler olduğunu biliyordu. O insanları, aynı ıstırabın kurbanı olanları, söndürülmüş varlıklarından, antik portrelerinden ona bakarken görmüştü...[23]

Bu dikkate değer parçadan, hem soy kütüklerine takıntılı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın, hem onun ilkel hali olan, yazılmasına yakında başlanacak (belki de zaten başlanmış) "Ev"in ("La Casa") geliş haberlerini almak mümkün.

İkinci hikâyenin yayınlanmasından yalnız üç gün sonra, García Márquez'in edebiyattaki beklenmedik hamisi, edebiyat alanında yeni bir yeteneğin doğduğunu, bunun da daha birinci sınıf öğrencisi, henüz yirmi bir yaşına gelmemiş bir genç olduğunu köşesinden ilan etti. Zalamea lafı hiç dolandırmadan şöyle dedi: "Gabriel García Márquez'de

gördüğümüz, fevkalade bir yazarın doğuşudur."[24] Ona gelen bu güvenin bir etkisi, García Márquez'in derslerini ihmal edip okumayı ve yazmayı takıntılı bir şekilde sevmeyi kendine eskisinden de fazla hak görmesi oldu. Bundan yarım yüzyıl sonra dünyaca ünlü yazar, ilk hikâyeleri için "bana sonuçsuz ve soyut görünürler, bazıları da düpedüz saçmadır ve hiçbiri gerçek duygulara temellenmemiştir"[25] yorumunu yapacaktı. Burada bir kere daha yorumun tam tersi kendini gösteriyor: Şiirlerinden ve ilk hikâyelerinden *tam da* "gerçek duygulara dayalı oldukları" için nefret ediyordu; onu bütün kırılganlığıyla gözler önüne seren ve sonra ele verebilecek olan toy romantizmi ve duygusallığı örtmeyi (ama tümden bastırmayı değil) sonradan öğrendi. Yazar olmasını sağlama onurunu Bogota'ya vermek istemiyor da olabilir.[26]

García Márquez, 1947 Noel tatilinde Bogota'da kaldı. *Pensión*'da kalmak pahalıydı ama Sucre'ye dönecek yol parasını bulmak daha da zordu. Mercedes onun girişimlerinin farkına varmamaya devam ediyordu. Üstelik anneannesi ölmüştü ve annesi bir çocuk daha doğurmak üzereydi. Ama hepsinden önemlisi, sadece istatistik ve demografiden kalıp diğer bütün dersleri ucundan geçmeyi becerebilmiş olsa da artık hukuka kendini vermeyeceğini biliyordu ve Gabriel Eligio'yla bu konuda karşı karşıya gelmekten çekiniyordu. İlk iki hikâyesinin başarısı, onun için hayatta başka bir yol da olabileceğini sezdiriyor, García Márquez belki de geçici olan bu bağımsızlığını olabildiğince değerlendirmeyi tercih ediyordu.

Bir sonraki hikâyesi "Ölümün Öbür Kıyıcığı"na ("La otra costilla de la muerte") muhtemelen bu tatil sırasında başladı. İlk hikâyesi insanın kendi ölümü üzerine bir tefekkürken, bu daha ziyade başkalarının ölümü (veya belki de insanın ötekisinin, diğer yanının, burada kardeşinin ölümü) üzerineydi. Dolayısıyla anlatıcının sesi buna uygun olarak modernist bir üslupla "o" ve "ben" arasında gidip geliyordu. Yine bir şehirde olduğumuzu belli belirsiz biliyoruz ama bu defa kopya olma, çift olma, kimlik, ayna (insanın iç aynası, bilinci de dahil) temaları daha baskın. Kanserden ölen ve anlatıcının ölümcül bir korku duyduğu kardeşi, şimdi bir başka bedene dönüşüyor,

> kendi bedeninin ötesinden gelen, onunla birlikte ana rahminin sıvı gecesine düşmüş olan ve onunla beraber eski bir soy kütüğünün dallarını tırmanagelen bir bede-

> ne; dört çift büyük-büyükanne ve büyük-büyükdedesinin kanında onunla birlikte olan ve çok eskilerden, dünyanın başlangıcından gelen, ağırlığıyla, esrarengiz varlığıyla, bütün kainatın dengesini devam ettiren...diğer erkek kardeşi, doğup onun bileğine prangalanan ve bir gece yolculuğu yapar gibi taze annesinin rahmine düşene kadar nesil üstüne nesil, gece üstüne gece, öpücükten öpücüğe, meşkten meşke yuvarlana yuvarlana gelen ve damarlardan ve erbezlerinden geçerek oraya varana dek.[27]

Bu soy kütüğü ve hanedan takıntısı ile bütün kâinatın (zaman, mekân, ruh, fikir, hayat, ölüm, gömülme, çürüme, dönüşüm) ona paralel olarak araştırılması, bir kere açık açık keşfedilip ayrıntılarıyla verildi mi, García Márquez'in eserlerinden kaybolup gider gibi görünen bir düşünce ve duygu yapısı. Lakin aslında kaybolmuyor, daha saklı hale geliyor, onu açığa vuran şeyler azar azar ve stratejik olarak, azami etkiyi verecek şekilde kullanılıyor. Bu ilk García Márquez, edebiyat yüzü (personası) olarak ıstıraplı, aşırı duyarlı, hastalık hastası – Kafkavari biri: Sonradan ortaya çıkan, daha çok mesela Cervantes'e benzeyen, dikkatle inşa edilmiş anlatıcı kimliğinden henüz çok uzakta. Genç García Márquez, anlaşıldığı kadarıyla Kolombiyalı ve diğer Latin Amerikalı yazarlardan pek az destek alarak (en meşhurunu bile ya okumuş ya okumamıştır) en temel Latin Amerika sorularına girişiyor: Soy kütüğü (*estar*, varlık, tarih)* ve kimlik (*ser*, öz, efsane).** Bunlar, hiç şüphesiz, o çağda Latin Amerika'nın en temel sorunsalını oluşturuyorlardı: Tatmin edici bir köken efsanesi olmayan, her şeyin herkese açık olduğu bir kıtada soy kütüğü kaçınılmaz olarak çok önemli bir meseleydi. Bu García Márquez, henüz meşruiyet konusuna girmemişti (ona asıl eziyet eden ve burada da kesinlikle alttan alta bulunan mesele bu). Buna rağmen, bu anlatı açıkça onun *kendisine dair* bir sorundu.

Uzun tatil nihayet sona erdi ve işler yoluna girmeye başladı. 1948'de yeni eğitim yılı başlarken Luis Enrique Bogota'ya vardı. Lafta, ortaöğrenimine devam etmek üzere gelmişti, uygulamada ise Gabito'nun Colgate-Palmolive'de ona ayarladığı işe girdi, boş zamanlarını da her zamanki gibi ortalığı birbirine katmaya adadı. Bu sırada, Juanito Da-

---

* *estar:* İspanyolcada "olmak" anlamına gelen iki temel fiilden, daha çok geçici durumları (bir yerde bulunmak gibi, kitap okuyor olmak gibi) anlatmak için kullanılanı-ç.n.

** *ser:* "Olmak" anlamındaki fiillerden, kalıcı, insanın kimliğinin parçası olan durumları (kadın ya da erkek olmak, etnik aidiyet, cinsel yönelim gibi) ifade edeni-ç.n.

yıları (Juan de Dios), annesi Tranquilina'nın ölümünün ardından, devlet bürokrasisinde çalışmak üzere Bogota'ya taşınmıştı. Luis Enrique, Gabito'nun yirmi birinci doğum gününde vermek üzere 6 Mart'a kadar saklaması gereken gizli bir hediye getirmişti. Fakat havalimanında abisi ve arkadaşları kutlama yapacak paraları olmadığını söyleyince, Luis Enrique paketin içindeki sürprizin yeni bir daktilo olduğunu muzip muzip açıklayıverdi: "İlk işimiz Bogota'nın merkezindeki rehinci dükkânına gitmek oldu. Dükkâncı kapağı açtı, kolu çevirdi ve bir kâğıdı makineden çıkardı. Hatırlıyorum, kâğıda bakıp, 'Bu sizden birine yazılmış herhalde,' dedi. Arkadaşlarımızdan biri kâğıdı alıp sesli okudu: 'Tebrikler. Seninle gurur duyuyoruz. Gelecek senindir. Gabriel ve Luisa, Sucre, 6 Mart 1948.' Sonra rehincide çalışan adam sordu, 'Size ne kadar para lazım?' Daktilonun sahibi cevap verdi: 'Ne kadar verebilirsen.'"[28]

Luis Enrique'nin yeni geliri ve bir arkadaşı üzerinden gazetelere çizimler göndererek Gabito'nun kazandığı biraz daha parayla, sonraki haftalarda hayat standartları belirgin bir şekilde yükseldi – bunu müteakip, şaraplı, kadınlı ve şarkılı maceralar da geri geldi. Luis Enrique, José Palencia kaçığıyla serserilik bağlarını tazeledi. Bu arada üniversitenin, edebiyatta statü kazanmak isteyen bir dolu öğrencisi arasında artık en saygını olan Gabito derslerini daha da çok kırıyor, kendini daha da büyük bir hevesle okumaya ve yazmaya veriyordu; okuduklarından biri de modernizmin bir diğer başyapıtı, James Joyce'un *Ulysses*'iydi.

Tam bu sıralarda, koptu kopacak siyasi fırtınanın bulutları Kolombiya üstünde hızla kümeleniyor ve dosdoğru Bogota'ya doğru gidiyordu. Meksika Devrimi, Marksizm ve Mussolini'nin sunduğu kuvvetli bir kokteyli içmiş müthiş bir avukat olan Jorge Eliécer Gaitán, Kolombiya tarihinde yirminci yüzyılın en karizmatik siyasetçisi ve halkçı (popülist) siyaset çağında, Latin Amerika siyasi liderleri içinde en başarılılarından biriydi. Yükselen proleter sınıfların ve hızla büyüyen şehirlerin alt-orta sınıftan sakinlerinin çoğunun kahramanı oydu. Onun ülke çapında ilk dikkat çekişinin 1929'da, Ciénaga'da Aralık 1928'de katledilen muz işçilerinin savunmasını üstlenmesiyle olduğunu biliyordu García Márquez. En önemli bilgi kaynakları arasında, Aracataca'da onu vaftiz etmiş olan Peder Francisco Angarita'nın ve bir ihtimal Albay Nicolás Márquez'in de bulunduğunu ise bilmiyordu. Gaitán bizzat kendisinin Liberal Parti'de yol açtığı bölünme yüzünden kaybedilen seçimlere rağ-

men güçlendikçe güçleniyordu, partinin liderliğini kısa sürede ele geçirdi ve Latin Amerika'nın en muhafazakâr ülkelerinden birinde, daha önce hiç görülmemiş bir siyasi üslup geliştirmeye başladı. Ona kimisi "dil" diyordu, kimisi "gırtlak;" hitabet yeteneği ve onu dillendiren sesi öylesine kuvvetliydi. García Márquez çok yakın zamana kadar, kamuoyu önündeki röportajlarında Gaitán'dan hemen hiç bahsetmedi. Bunun nedeni muhtemelen, 1950'lerden beri kendi siyasi çizgisinin her türlü Latin Amerika halkçılığından epeyce daha solda kalması ve kısmen de 1948 Nisanı'nda, içgüdüsel olarak liberallere bağlılık gösterse de siyasi bilincinin şüphesiz henüz pek oturmamış olmasıdır.

Nisan 1948'de dokuzuncu Pan-Amerikan Konferansı Bogota'nın merkezinde yapılmakta ve Amerika Birleşik Devletleri'nin isteğiyle Amerika Devletleri Örgütü'nün kurulma süreci devam etmekteydi. 9 Nisan Cuma günü, öğlen saat 1'i az gece, García Márquez, Florián Sokağı'ndaki yurdunda Luis Enrique ve bazı *costeño* arkadaşlarıyla yemeğe oturmaktaydı. Jorge Eliécer Gaitán o anda, Yedinci Cadde'den yürüyerek geçip, Liberal Partili meslektaşı Plinio Mendoza Neira ve diğer iş arkadaşlarıyla yemek yemek üzere hukuk bürosundan çıkıyordu. Jiménez Caddesi ile 14. Sokak arasında yer alan 14-55 numaraya gelmişken Juan Roa Sierra adındaki işsiz kalmış işçi, Black Cat Kafe'den çıkıp ona doğru yürüdü ve tam karşıdan, yakından üç ya da dört el ateş etti. Gaitán, "dünyanın en güzel sokak köşesi"nden birkaç metre ötede kaldırıma yığıldı. Saat 1'i beş geçiyordu. Onu yerden kaldırmalarından önce, babasıyla buluşmak için oraya gelmiş olan on altı yaşındaki Plinio Apuleyo Mendoza eğilip, ölmekte olan liderin yüzüne dehşet içinde baktı. Gaitán özel bir arabayla derhal Merkez Klinik'e götürüldü, vardıktan hemen sonra da kliniğin önünde toplanan büyük kalabalığı teselli olunmaz bir dehşet ve yılgınlığa düşürecek açıklama, Gaitán'ın öldüğü açıklaması geldi.

Cinayet böyle işlendi. Şimdi *Bogotazo*'nun vakti gelmişti.[29] Bir öfke ve histeri dalgası şehre anında yayıldı. Bogota ayağa kalktı. Olayı izleyen öğleden sonra, isyan, yağmalama ve cinayetlerle doluydu. Liberal çeteler suikastın arkasında muhafazakârların olduğundan sorgusuz sualsiz emindi. Olaydan birkaç dakika sonra Roa öldürüldü ve paramparça olmuş cesedi çıplak halde sokaklarda sürüklenerek Başkanlık Sarayı'na doğru götürüldü. Bogota'nın, her tarafıyla bizatihi Kolombiya'nın sağcı siyasi sisteminin simgesi olan kent merkezi, alev alevdi.[30]

García Márquez hemen cinayetin işlendiği yere koştu ama ölmek üzere olan Gaitán hastaneye taşınmıştı bile (ağlayan kadınlar ve adamlar mendillerini vurulan liderin kanına buluyorlardı) ve Roa'nın cesedi de sürüklene sürüklene çoktan götürülmüştü. Luis Villar Borda öğleden sonra 2 ile 3 arasında, Gaitán'ın vurulduğu yerin birkaç adım ötesinde García Márquez'le karşılaştığını hatırlıyor: "Onu gördüğüme şaşırdım. 'Sen hiçbir zaman Gaitán hayranı değildin,' dedim. 'Yok,' dedi, 'ama kaldığım *pensión*'u yaktılar, bütün hikâyelerim gitti.'"[31] (Bu aşırı abartılı hikâye, yıllar içinde efsanevi bir hale bürünecekti.) Aynı gün García Márquez, öğle yemeğini bitirmek üzere çabuk çabuk, henüz sağlam duran *pensión*'a dönerken, 12. Sokak'ta büyük amcası olan hukuk profesörü Carlos H. Pareja'yla karşılaştı. Pareja genç yeğenini durdurup ona derhal üniversiteye gitmesini, liberal isyana katılmak üzere öğrencileri örgütlemesini söyledi. García Márquez tereddüt içinde yola koyuldu ama Pareja gözden kaybolur kaybolmaz fikrini değiştirdi ve o kaosun içinden (Bogota artık ölümcül derecede tehlikeli bir yerdi) Florián'daki *pensión*'a döndü.

Luis Enrique ve diğer *costeño*lar, kıyamet kutlaması gibi bir şey yapmaktaydılar. Onların gürültü patırtısının arasında radyoda şimdiden Carlos Amca'nın ve yazar Jorge Zalamea'nın (bu adam da birinci dereceden kuzeni Eduardo Zalamea Borda gibi, García Márquez'in hayatında önemli bir figür olacaktı) sesi duyuluyor, ikisi de Kolombiya halkını, ülkenin en büyük siyasi lideri ve yegâne gelecek umudunu öldüren sinsi, ödlek muhafazakârlara karşı ayaklanmaya çağırıyorlardı. Kendi sol kitabevi de alevlere kurban giden Pareja, "Muhafazakârlar, Gaitán'ın canının karşılığını daha çok canla ödeyecekler," diyerek ortalığı yıkıyordu.[32] Gabito, Luis Enrique ve arkadaşları, *pensión*'un radyosundan onun silahlara sarılma çağrısını duydular ama çağrıya cevap vermediler.

Fazla uzak olmayan bir yerde, yirmi bir yaşındaki bir başka Latin Amerikalı genç de yine çılgınca, fakat neşe ve heyecanla kendinden geçmekteydi. Fidel Castro, Pan-Amerikan Konferansı'na karşı düzenlenen öğrenci kongresinde yer alan heyetin üyesi olarak Bogota'ya gelmiş Kübalı bir öğrenci lideriydi. Castro, Latin Amerikalı Öğrenciler Kongresi'ni bir yana bırakıp kendini sokağa atmış, halk isyanının şiddetle düzensiz hareketlerini bir nevi devrimci mantığa sokmaya çalışıyordu. Daha iki gün önce, şimdi şehit edilmiş liderle Carrera 7'deki bürosunda bir rö-

portaj yapmış ve anlaşılan Kolombiyalı politikacının gözüne girmişti. İnanılır gibi değil, 9 Nisan'da saat 2'de tekrar görüşmek üzere randevulaşmışlardı: Gaitán'ın randevu defterinde o günün sayfasında kurşunkalemle yazılmış Fidel Castro adı yer alıyordu. Muhafazakâr Kolombiya hükümeti ve sağ basının pek yakında, ya Gaitán'ı öldürme planlarında, ya Pan-Amerikan Konferansı'nı saptırıp isyan kışkırtmakta, ya da ikisinde birden Castro'nun parmağı olduğunu iddia etmesine şaşmamalı. Castro, gelecekte arkadaş olacağı García Márquez'in kimi zaman birkaç yüz metre ötesinde bulunmuş olmalı.[33] Geriye dönüp bakıldığında, Guatemala'da 1954 olayları gelecekteki yoldaşı Che Guevara'nın devrimci siyaset anlayışı için ne kadar önemliyse, *Bogotazo* da Castro için öyle önemlidir.[34]

Castro hiç olmayacak bir devrim için örgütlenmeye hazırlanırken, García Márquez de oturmuş, daktilosunun kaybına yanıyor (rehinci dükkânı yağma edilmişti) ve ailesine yapacağı açıklamayı hazırlıyordu. Fakat arka tarafta yanan Cundinamarca devlet binasının dumanları pansiyonun duvarlarından usul usul sızmaya başlayınca, García Márquez biraderler Sucreli arkadaşlarını toplayıp, Juanito Dayı'nın dört blok ötedeki yeni evinin yolunu tuttular. Arkadaşlar ve kardeşler genele yayılmış yağmaya katıldılar, Luis Enrique babasının yıllar boyunca özel günlerde giyeceği gök mavisi bir takım kaptı. Gabito dana derisi bir evrak çantası buldu, en havalı eşyası bu oldu. Yağmanın en değerli parçası, on beş litrelik koca bir kulplu sürahiydi, Luis Enrique'yle Palencia ellerine geçirdikleri her türlü alkollü içkiyi buna doldurarak zaferle Juanito Dayı'ya götürdüler.

O zaman on iki yaşında, şimdi ise García Márquez'in Bogota'daki özel sekreteri olan Margarita Márquez Caballero, en sevdiği halaoğlunun kardeşi ve arkadaşlarıyla çıkagelişini dün gibi hatırlıyor. Ev Costalı sığınmacılarla dolmuş taşmış, gece olunca yasadışı içkileriyle sarhoş olmuş genç adamlar çatıya, Juanito Dayı'nın yanına çıkıp, alev alev yanan şehir merkezini hayretler içinde seyretmişlerdi.[35] Bu arada Sucre'de, ailenin aklına en kötü ihtimaller geliyordu. Rita'nın hatırladıkları: "Çocukluğumda annemi ağlarken gördüğüm tek gün 9 Nisan'dı. Gaitán öldürüldüğü sırada, Gabito ve Luis Enrique Bogota'da olduğu için annemin çok üzgün olduğunu anlıyordum. Ertesi gün öğleden sonra saat 3 gibi birdenbire giyinip kiliseye gittiğini hatırlıyorum. Az önce oğulları-

nın sağ olduğu haberini aldığı için Tanrı'ya şükretmeye gidiyordu. Buna çok şaşırmıştım çünkü onun dışarı çıkmasına hiç alışık değildim, hep evde olur bize bakardı."[36]

Bogota'da genç *costeño*lar üç gün evden çıkmadılar. Hükümet sıkıyönetim ilan etmişti, keskin nişancılar hâlâ, dışarıya çıkmaya cüret edenleri kafalarına göre vurmaya devam ediyorlardı. Şehir merkezi hâlâ için için yanıyordu. Üniversite tatil edilmiş, eski Bogota'nın çoğu yerle bir olmuştu. Fakat muhafazakâr hükümet olayı atlatmış, liberal siyasetçiler, beklemedikleri kadar gözüpek çıkan Başkan Ospina Pérez'le tatmin edici olmaktan uzak bir anlaşmaya varmışlardı. Başkan bu siyasetçilerin bazılarını yeniden kabineye aldı fakat partilerini on yıl daha iktidardan uzak tutmayı başaracaktı. Ailenin uçakla Sucre'ye dönmelerini ısrarla istediği iki kardeş, sokağa çıkmanın güvenli olduğunu hissettikleri anda çıkıp Costa'ya dönüş bileti aramaya başladılar. Luis Enrique kısmetini Barranquilla'da aramaya karar vermişti, hayatının son aşkı orada onu bekliyordu. Gabito hukuk eğitimine Cartagena Üniversitesi'nde devam etmeye, ya da en azından öyle gibi yapmaya karar verdi. 9 Nisan'daki feci olaylardan bir hafta kadar sonra, Gabriel García Márquez, kardeşi Luis Enrique ve Kübalı genç kışkırtıcı Fidel Castro Ruz, Bogota'dan kalkan başka başka uçaklarda farklı kaderlerine doğru yola çıktılar.

Kolombiya'ya gelince, Gaitán'ın ölümü ve onu izleyen *Bogotazo*'nun ülkenin yirminci yüzyıl tarihini iki bölüme ayırdığını söylemek bir tarihçi klişesidir ama doğrudur da. Gaitán öldürülmeseydi neyi başarıp neyi başaramayacağını tartışmak spekülasyon olur. Daha sonra hiçbir siyasetçi kitleleri onun gibi coşturamadı; ölümünün ardından geçen her yılda Kolombiya gerçek siyasi sorunlarını çözmekten biraz daha uzaklaştı. Ülkenin siyasi hayatını gölgelemeye bugün de devam eden gerilla hareketleri, onun ölümünün ardından çıkan krizden doğdu. Bin Günlük Savaş üst sınıflara, köylülere karşı birlik olmak gerektiğini öğretti denebilirse, *Bogotazo* da benzer şekilde kentlerin proleter kitlelerinin ne denli büyük bir tehlikeyi temsil ettiğini gösterdi. Ama tepkilerin en şiddetlisi kırsal alandan geldi, dünyanın en vahşi ve bedeli en ağır savaşlarından biri olan *Violencia* [İspanyolcada şiddet, vahşet demek-ç.] böyle başladı.

García Márquez açısından, olayların ortasında kalan pek çok insan için söylenebileceğinin aksine, *Bogotazo* onun yaşadığı en talihli olaylardan biriydi denebilir. Bu olay, ülkenin en saygın üniversitesinde sür-

dürdüğü hukuk öğrenimini kesintiye uğratıp eğitimini bırakmak için biraz daha bahane arayan genç adama istediği fırsatı sundu; nefret ettiği bir yeri terk edip sevgili Costa'sına dönmek için tartışılmaz bir vesile oldu. Fakat bu arada, başkenti tanımaya yetecek kadar zaman geçirmişti, bu da ülkesini daha iyi anlaması bakımından kilit önem taşıyordu. Egemen iki partiyi bir daha asla ciddiye almadı. Olgun bir siyasi bilinç kazanmayı ağırdan alsa da şimdi García Márquez'in ülkesi hakkında iyi öğrendiği önemli dersler vardı. Maddi olarak sahip olduğu şeylerin çoğunu kaybetse ya da ardında bıraksa da genç adamın uçakla Barranquilla ve Cartagena'ya giderken yanına aldığı şeylerin herhalde en önemlisi, aldığı bu derslerdi.

6. Bölüm

Costa'ya Dönüş: Cartagena'da Gazeteci Çırağı

1948-1949

García Márquez Barranquilla'ya Douglas DC-3 tipi bir uçakla 29 Nisan 1948'de, kardeşi Luis Enrique'den iki gün sonra indi. Luis Enrique Barranquilla'da kaldı ve iş aramaya başladı, kısa süre sonra LANSA havayolu şirketinde bir iş tutturacak ve sonraki on sekiz ay orada çalışacaktı. Bu sırada, *Bogotazo*'dan dolayı ülkenin bütün ulaşım sistemi altüst olmuş, Gabito da kendini Karayip kıyı bölgelerinin kavurucu sıcağında ağır bavulu ve bir o kadar ağır siyah takımıyla Cartagena'ya doğru yol alan bir posta kamyonunun tepesinde tünemiş halde bulmuştu.[1]

Cartagena, eski halinin uzak bir hayali gibiydi. 1533'te İspanyolların gelişiyle, İspanya'yı Karayipler'e ve Güney Amerika'ya bağlayan hayati bir kale ve kısa süre sonra da bütün Yeni Dünya'da kölelerin toplanması ve satışında en önemli şehirlerden biri olmuştu. Bu karanlık maziye rağmen, Latin Amerika'nın en zarif, en güzel şehirlerinden biri de oydu (ve öyle kaldı).[2]

Fakat on dokuzuncu yüzyılda bağımsızlığın kazanılmasından sonra Barranquilla gelişip Kolombiya'nın ihtiyaç duyduğu büyük ticaret şehrine dönüştü, Cartagena ise durgunlaştı, yaralarını sarıp yaslarını atlattı ve ihtişamlı geçmişinin, mahvedilmiş güzelliğinin bilgisiyle kendini teselli etti. Bu gözden düşen şehir García Márquez'in yeni yurduydu. Karayipler'e dönmüştü işte; insan bedeninin güzelliği, çirkinliği ve kırılganlığıyla, olduğu gibi kabul edildiği dünyaya dönmüştü, duyuların dünyasına dönmüştü. Bu destansı şehri ilk defa gördüğü anda, şehrin hem ihtişamı hem terk edilmişliği onu çarpmıştı. Bu şehir de *Bogotazo*'nun etkisinden tamamen muaf değildi ama bütün Costa'da olduğu gibi, sıkıyönetime, sokağa çıkma yasağına ve sansüre rağmen hemencecik tedirgin bir normalliğe dönmüştü. Dosdoğru Calle de las Damas'a [Hanımlar

Sokağı-ç.], öğrenci pansiyonu olarak iki kat kalabalıklaşmış Suiza Otel'e gitti, fakat paralı arkadaşı José Palencia buraya gelmemişti. Otelci ona borç karşılığı oda vermiyordu, surlarla çevrili eski şehrin içinde aç susuz dolaşıp, nihayetinde ana meydanda bir banka kıvrılarak Palencia'nın yakında ortaya çıkmasını umut etmek zorunda kaldı. Palencia gelmedi. García Márquez bankta uyuyakaldı ve iki polis tarafından sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği için veya belki de onlara verecek bir sigarası olmadığı için tutuklandı. Geceyi bir karakol hücresinde, yerde geçirdi. Cartagena'yla böyle tanıştı, alametler pek de iyi değildi. Palencia nihayet ertesi gün ortaya çıktı ve iki genç adam pansiyona alındılar.[3]

García Márquez birkaç blok ötede bulunan üniversiteye gitti, onu müstakbel sınıf arkadaşlarının önünde sınava çeken yetkilileri, hukuk eğitiminin ikinci yılının geri kalan kısmı ve birinci sınıfta kaldığı dersleri tekrar etmesi için onu okula kabul etmeye ikna etti. Yine öğrenci olmuştu. Palencia'yla Bogota'da kaldıkları yerden devam ettiler, sokağa çıkma yasağına rağmen içki içip parti yapıyorlardı yine. Genel olarak, üst tabakadan, kaytarmacı öğrenciler gibi davranıyorlardı; Palencia sahiden de öyleydi ama García Márquez'in buna pek gücü yetmezdi. Bu rahat hayat, sadece birkaç hafta sonra, yerinde durmaz Palencia'nın başka limanlara devam etmeye karar vermesiyle sona erdi. García Márquez de çamaşır yıkama dahil, tam pansiyon aylık otuz pesoya toplu yurda çıktı.

Sonra kader ipleri eline aldı. Kötü Terbiye (Mala Crianza) Sokağı'ndan aşağı, surlara bitişik eski köle mahallesi Getsemaní'ye doğru inerken, geçen sene Bogota'da tanıştığı siyah doktor Manuel Zapata Olivella'yla karşılaştı. Ertesi gün, geniş çevresi içinde hayırseverliğiyle, insancıllığıyla bilinen ve sonraları Kolombiya'nın önde gelen yazar ve gazetecilerinden olacak olan Zapata, genç adamı, San Juan de Dios Sokağı'nda, kaldığı öğrenci *pensión*unun hemen köşesinde bulunan *El Universal* gazetesine götürdü, onu yayın yönetmeni Clemente Manuel Zabala'yla tanıştırdı. Şansına, Eduardo Zalamea Borda'nın arkadaşı olan Zabala, García Márquez'in *El Espectador*'da yayınlanan hikâyelerini okumuş, ona hayran olmuştu zaten. Genç adamın çekingenliğine rağmen onu köşe yazarı olarak işe aldı ve çalışma şartlarını hiç tartışmadan, onu yarın ofiste görmeyi ve sonraki gün de ilk yazısını basmayı iple çektiğini söyledi.

Görüldüğü kadarıyla, García Márquez o zamanlar gazeteciliği yalnızca amaca ulaşmak için bir araç, ayrıca yazı yazmanın daha aşağı bir

biçimi olarak görüyordu. Buna rağmen, tam da önceden gelen edebi saygınlığından dolayı, daha yirmi bir yaşını yeni doldurmuşken gazeteci olarak işe alınmıştı. Hemen ailesiyle temas kurup onlara artık öğrenimini kendi kendine karşılayabileceği haberini verdi. Söz konusu öğrenimi ilk fırsatta bırakma ve mezun olsa bile asla hukukla ilgili bir iş yapmama niyetleri düşünülürse, bu haberi iletmek vicdanını epey rahatlatmıştı.

El Universal yeni bir gazeteydi. Sadece on hafta önce, valilik ve diplomatlık yapmış asilzade bir liberal siyasetçi olan Dr. Domingo López Escauriaza tarafından kurulmuştu. López Escauriaza bu gazeteyi kurarak, giderek artan muhafazakâr şiddeti karşısında, Costa'da propaganda savaşında yeni bir cephe açmak istiyordu. Gazete, *Bogotazo*'dan bir ay önce kurulmuştu. Bu son derece muhafazakâr şehirde başka hiç liberal gazete yoktu.

Gazetenin kozunun Zabala olduğunda herkes hemfikir. Yayın yönetmeninin işine duyduğu bağlılık ve parlak zekâsı sayesinde *El Universal*, itici ofisine rağmen, bir siyasi tutarlılık modeli ve zamanının standartlarına göre iyi yazıların toplandığı bir örnek olarak çıktı ortaya. Bu iyi yazı niteliği, yeni eleman için büyük bir şans olacaktı. Zabala, ellili yaşlarının ortalarında, ince yapılı, asabi bir adamdı. San Jacinto'da doğmuştu, "Yerli" hatları ve saçları vardı. Esmerdi, hafiften göbeği çıkmıştı, her zaman gözlük takar, elinden sigarası hiç eksik olmazdı. Ayrıca, rivayete göre gizli eşcinseldi, geçen yılları saklamak için saçlarını siyaha boyuyor, küçük bir otel odasında tek başına yaşıyordu. Gaitán'ın siyaset arkadaşlarından biriydi. Gençliğinde General Benjamín Herrera'nın özel sekreteri olduğu ve ona ait *El Diario Nacional* gazetesinde çalıştığı söyleniyordu. 1940'larda Eğitim Bakanlığı'nda çalışmış, sonra da Plinio Mendoza Neira'nın *Acción Liberal* dergisiyle sıkı işbirliği yapmıştı.

Zabala, García Márquez'i yine yeni bir eleman olan Héctor Rojas Herazo'yla tanıştırdı. Yirmi yedi yaşındaki bu genç şair ve ressam, Karayip liman kenti Tolúluydu. García Márquez'i hatırlamadı ama sekiz yıl önce Barranquilla'daki San José Okulu'nda kısa bir süre onun resim öğretmeni olmuştu. Bu da García Márquez'in hayatında şimdiden yer etmeye başlayan olağanüstü tesadüflerden biriydi; ülkenin önde gelen şair ve romancılarından biri ve pek çok insanın hayran olduğu bir ressam olmak Rojas Herazo'nun alnına yazılıydı.[4] Kaba saba, aslana benzeyen bu adam, yeni arkadaşından daha gürültülü, daha iri, daha dogmatik ve görünüşe göre daha tutkulu, aynı anda hem canayakın hem huysuzdu.

Saat gece yarısını epey geçe, Zabala gazetenin sekiz sayfasının her birindeki her yazıyı kontrol edip düzeltme işini bitirdikten sonra, himayesindeki iki genci dışarıda yemeğe davet etti. Gazeteciler sokağa çıkma yasağından muaftı ve García Márquez için yeni bir hayat başlıyordu. Yıllarca devam eden bu hayat tarzında gecenin çoğunu çalışarak, uyuyabildiği zaman günün çoğunu da uyuyarak geçirecekti. Hukuk derslerinin sabahın yedisinde başladığı, García Márquez'inse eve altıda döndüğü Cartagena'da bu hiç kolay olmayacaktı. Gecenin o saatinde açık olan tek yer, rıhtımda, açık pazarın arkasında kalan, "Mağara" lakaplı lokanta-bardı. Barı, José de las Nieves, yani "Karların Yusuf'u" denen, olağanüstü zarif bir güzelliği olan, siyah eşcinsel genç adam işletiyordu.[5] Gazeteciler ve diğer gece kuşları burada biftek, işkembe, karidesli ya da yengeçli pilav yiyorlardı.

Zabala tek başına kaldığı odaya döndükten sonra García Márquez ile Rojas Herazo, İspanyol İmparatorluğu'na karşı çıkıp 1816'da öldürülen ilk isyancılardan dokuzunun büstlerinin bulunduğu Paseo de los Mártires'ten [Şehitler Yolu-ç.] yola çıkarak liman bölgesinde gezinmeye başladılar.[6] Sonra García Márquez eve, çalışmaya gitti. Gergin geçirdiği birkaç saatten sonra, kendi hitabet kabiliyetine hayran olarak, ilk köşe yazısını patronuna göstermeye gitti. Zabala yazıyı okuyup gayet iyi yazıldığını ama işe yaramayacağını söyledi. Bir kere, çok kişisel ve fazlasıyla edebi olmuştu; ikincisi de: "Bir sansür rejiminde çalıştığımızın farkında değil misin?" Zabala'nın masasının üstünde bir kırmızı kalem duruyordu. Onu aldı. García Márquez'in doğuştan yeteneği ile Zabala'nın profesyonel coşkusu bir araya gelince okunaklı, heyecanlı ve daha en başından itibaren gayet özgün olan yazılar çabucak çıkıverdi ortaya.[7] *El Universal*'de yayınlanan bütün García Márquez köşe yazıları "Yeni Paragraf" ("Punto y Aparte") adı altında çıkıyordu. Editörün çok ilgi gösterdiği ilk yazısı, sokağa çıkma yasağı ve sıkıyönetim hakkında siyasi bir yazıydı, fakat kent hakkında genel düşünceler kisvesi altında kurnazca süslenerek yazılmıştı. Genç yazar kehanet eder gibi, siyasi şiddet ve insanlıktan çıkma çağında kendi kuşağından "iyi insan" olmalarının nasıl beklenebileceğini soruyordu. Anlaşılan bu taze gazeteci 9 Nisan olaylarıyla aniden radikalleşmişti. İkinci yazısı da ilki kadar dikkate değerdi.[8] İlkinin geleneksel anlamda politik imalar içeren bir yazı olduğu söylenebilirse, ikincisi kültür siyaseti alanında neredey-

se manifesto kıvamında bir yazıydı: Fukara akordiyonu savunuyordu. Müzik aletlerinin serserisi sayılan akordiyon Costa'da, çoğu anonim kalmış müzisyenler tarafından geliştirilen *vallenato* müzik türünün vazgeçilmezi ve García Márquez'e göre bölge insanının ve kültürünün simgelerinden biriydi. García Márquez'in egemen sınıfın önyargılarını değiştirme isteğinden de söz etmeye gerek yok. Israrla diyordu ki, akordiyon serseri değildir, proleterdir. İlk yazısı Bogota'dan yayılan siyaset türünü reddediyor, ikincisi yazarın kısa süre önce yeniden bulduğu kültürel köklerini kucaklıyordu.[9]

García Márquez'in geleceği, mütevazı ölçekte de olsa ilk defa sağlama bağlanıyordu. Bir iş yapıyor, başka insanlar onun bu işi yaptığını görüyorlardı. Gazeteci olmuştu. Gevşek gevşek ve hiç heyecan duymadan hukuk okumaya devam ettiyse de hukuk mesleğinden kurtulup gazetecilik ve edebiyat dünyasına giden yolu bulmuştu. Bir daha arkasına bakmayacaktı.

Bunu izleyen yirmi ay içinde *El Universal* için imzalı kırk üç yazı yazıp bunun birkaç katı kadar da imzasız katkıda bulundu. Yazdıklarının çoğu, fark edilir derecede eski bir gazetecilik üslubuyla kaleme alınmış yorum ve edebi yaratıcılık yazılarıydı; siyasi bilgi vermekten çok eğlendirme amaçlıydılar ve bu halleriyle 1920'lerin Latin Amerika gazetelerinde hiç de çağdışı durmayacak günlük ya da haftalık vakayiname türüne daha yakındılar. Öte yandan García Márquez'in görevlerinden biri de telem* cihazından çıkan telgraflar arasında eleme yapıp hangilerinin haber olacağını seçmek, yorum yazılarına ve o dönem gazeteciliği için çok önemli olan edebiyat değerlendirmelerine konu önermekti. Bu günlük iş, ona gündelik hayatın olaylarının nasıl "haber"e ve "hikâye"ye dönüştüğünü, sıradan gerçekliğin böylece nasıl gizeminden arındırıldığını göstermiş, son zamanlarda Kafka'nın eserleriyle çıktığı yolculuklara etkili bir panzehir olmuş olmalı. O zamanlar, dünyanın hemen her yerindeki gazeteciler Amerikan usulü, kolları sıvayıp işe girişme yaklaşımıyla çalışmak durumundaydılar. García Márquez bunu en baştan itibaren ördeğin suya girmesi gibi doğallıkla benimsedi. Bu onun, Latin Amerikalı çağdaşlarının çoğundan çok daha farklı bir yazar olmasını sağlayacaktı; zira onlar, Fransa'nın kendisinin bile modernizmi elinde tutma gücünü

---

* Basılı mesaj alıp göndermek için kullanılan bir aygıt-r.n.

kaybetmeye başladığı bir çağda, model olarak hâlâ Fransa ve Fransız usullerini alıyorlardı.

Daha kırk fırın ekmek yemesi gerekse de yeni köşe yazarının özgünlüğü daha en baştan ortadaydı; onu işe alan editör de buna çok sevinmiştir muhakkak. Sadece üç ay sonra, Cartagenalı Afro-Kolombiyalı yazar Jorge Artel hakkındaki yazısında, aynı anda hem yerel hem de kıtasal bir edebiyat için alttan alta çağrı yapıyordu. Bu edebiyat "ırkımızı" temsil edecek (Albay Márquez'in daha yirmi bir yaşındaki torununda insanı hayrete düşüren bir perspektif) ve Atlas kıyısına "kendine ait bir kimlik" kazandıracaktı.[10]

Bu ilk yılın temmuz ayı ortalarında, García Márquez'in dedesinin ve Francisca Hala'sının büyüdüğü El Carmen de Bolívar kasabasında muhafazakâr polis, liberal aileleri katletti. El Carmen'in uzun ve şanlı bir liberal siyaset geleneği vardı. Burası ayrıca Zabala'nın doğduğu San Jacinto'ya en yakın büyük kasabaydı; dolayısıyla iki adam da orada yaşanan olaylara özel bir ilgi duyuyorlardı ve kendi aralarında, "Carmen de Bolívar'da ne oldu?" sloganına dayanan bir kampanya kurdular. Zabala'nın acımasız esprisi, devletin inkâr ve atalet politikasına karşı kampanyayı her yineleyişinde aynı sözlerle bitiyordu, "Hiç şüphesiz, Carmen de Bolívar'da hiç ama hiçbir şey olmadı."[11] Bu cümle, García Márquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta muz işçilerinin katledilmesinin ardından gelen o meşhur bölümünde kendi uydurduğu Macondo kasabası hakkında kuracağı cümlenin neredeyse tıpatıp aynısıdır.

Bir bakıma, Kolombiya'da gazeteci olmak için bundan daha berbat bir dönem olamazdı. Nisan 1948 olaylarının hemen üstüne sansür uygulamaları getirilmişti, gerçi sansür ülkenin kıyı şeridinde iç kesimlerde olduğu kadar sert değildi. García Márquez gazeteciliğe *Violencia*'dan ötürü başlamıştı ama *Violencia* aynı zamanda, bir gazetecinin yapabileceği işleri ciddi ölçüde kısıtlıyordu. Sonraki yedi yıl boyunca, Ospina Pérez, Laureano Gómez, Urdaneta Arbeláez ve Rojas Pinilla hükümetleri döneminde, yoğunluğu artıp azalsa da devlet sansürü hep devam edecekti. O halde, García Márquez'in, 21 Mayıs 1948 tarihli, kariyerinin ilk köşe yazısında, ortadan daha solda yer alan açık bir siyasi görüşü sezdirmiş olması daha da önem kazanıyor. Bu geniş yaklaşımdan hiç sapmayacak; fakat siyasi yaklaşımı (Marksistlerin deyişiyle) son tahlilde, edebiyattaki kurgularını hiçbir zaman sınırlandırmayacak, yönlendirmeyecektir.

El Universal'de çalışmaya başladıktan daha iki hafta sonra, García Márquez bir hafta izin alıp Barranquilla'ya, oradan da Magangué üstünden Sucre'ye ailesini görmeye gitti. Mercedes'i de şöyle bir görmek için Mompox'ta durdu mu bilemiyoruz. Yola çıkarken, aldığı maaşın ailesini inandırdığı kadar iyi olmadığını fark etmiş olmalı, ama onlara durumun aslını gösterecek yüreği yoktu zaten. *Bogotazo*'dan beri, bir yıldan uzun süre önce, 1947 Şubatı'nda üniversite öğrenimi için Bogota'ya gittiğinden beri ilk defa eve gidiyordu. Dolayısıyla annesini, o kendi annesini kaybettikten sonra ilk defa şimdi görecekti. Adını tıpkı onun gibi babasından (ama biraz daha tam olarak) alan en son kardeşi Eligio Gabriel'le diğer kardeşlerini de ilk defa görecekti. İlerleyen yıllarda, Eligio Gabriel'den yirmi yaş büyük olan García Márquez, kardeşinin adının konmasını şaka yollu şöyle anlatır oldu: "Annem beni kaybetmişti ama evde her zaman bir Gabriel bulunmasını istiyordu." Aslında Kasım 1947'de Gabriel Eligio, ailenin "Yiyo" dediği Eligio Gabriel'i bizzat kendisi doğurttuktan sonra bu adı ilan etmişti: "Bu bebek tıpkı ben; Gabito ise bana hiç benzemiyor, o yüzden buna benim adımı vereceğiz, ama tersinden – Eligio Gabriel!"[12]

Gabito Cartagena'ya döndü. Okula ancak şimdi, 17 Haziran'da resmen kaydını yaptırıyordu, halbuki mülakatı haftalar önce vermişti. Mesleki bakımdan işler tıkırındaydı ama genç yazar mali bakımdan tam bir felaketle karşı karşıyaydı. Fiilen tam zamanlı gazetecilik yapsa da parça başına ücret alıyordu. Kendisi matematikten pek anlamıyor, bütçe meselelerine nispeten az kafa yoruyordu ama arkadaşı Ramiro de la Espriella onun ister imzalı ister imzasız yazdığı yazı başına otuz iki centavo, yani bir pesonun üçte biri ücret aldığını, yaptığı diğer işler için ise ona hiçbir şey ödenmediğini hesap etmişti. İnsanın hayal edebileceği her türlü asgari ücretin altındaydı bu. Haziran sonunda *pensión*dan atılmış, yine parklardaki banklarda, başka öğrencilerin odalarında, hiç kapanmayan *El Universal* ofislerinde gazete kâğıdı rulolarının üstünde uyumaya başlamıştı. Bir gece meslektaşlarıyla Yüzüncü Yıl Parkı'nda yürürken (bu parkta bulunan Noli Me Tangere anıtının önündeki basamaklarda oturup yer içer, sigara içip sohbet ederlerdi), yine gazeteci olan Jorge Franco Múnera ona kiralık odasından memnun olup olmadığını sordu, García Márquez de durumunu itiraf etti. Aynı gece Franco Múnera onu ailesinin evine götürdü. Ev eski şehirde, Heredia Tiyatrosu'nun yanındaki

Cuartel del Fijo'nun köşesinde, Estanco del Aguardiente Sokağı'ndaydı. Aile, özellikle de Jorge'nin annesi Carmen Múnera Herrán, aç ve evsiz öğrenciyi bağrına bastı.[13] Başka insanların anneleri ona hep üzülüyorlardı. Gidip gelip bu anneyle kaldı, Cartagena'da kaldığı süre boyunca vicdanını rahatlatmak için mümkün olduğunca az yedi.

Yani şimdi García Márquez Bogota'dakinden de sefil bir hayat yaşıyordu, kendi bedeninin ihtiyaçlarını hiçbir şekilde umursamamaya alıştı. Alacalı bulacalı korkunç gömlekleri (genellikle aynı anda iki gömleği olmazdı), kareli ceketleri, eski bir takımdan kalma eprimiş siyah yün pantolonları, bileklerinden düşen kanarya sarısı çorapları ve asla temizlemediği tozlu mokasenleriyle Costa'da bile ün yaptı. Belli belirsiz, tel tel bir bıyığı ve nadiren tarak gören kıvırcık, karmakarışık siyah saçları vardı. Franco Múnera'nın sağladığı odaya geçtikten sonra dahi, yorulduğu ya da güneşi doğurduğu yer neresi olursa orada uyuyordu. Sıskalıktan kadidi çıkmıştı; her dem neşeli olmasından, asla kendine acır görünmemesinden, hiç yardım istememesinden çok etkilenen arkadaşları ona yemek ısmarlamak ve gece gezmelerine çıkarmak için sık sık bir araya gelip para topluyorlardı.

Arkadaş ve tanışların görüşleri muhtelifti. Birçok insan, özellikle de toplumsal bakımdan muhafazakâr olanlar onun deliliğe varacak kadar tuhaf biri olduğunu ya da eşcinsel olduğunu düşünüyorlardı.[14] Rojas Herazo gibi arkadaşları bile geriye dönüp bakınca onun biraz kız gibi ("ne kadar *iyi* bir oğlan") olduğunu söylüyorlar.[15] Rojas da bir diğer arkadaşı olan Carlos Alemán da onun çocuksu hallerini, kırıta kırıta yürümesini (bu hiç değişmedi) ve birinden yeni bir fikir duyduğu zaman ya da kendi aklına gelen bir hikâye fikrini beğendiği zaman neşeyle dans edişini hatırlıyorlar.[16] Tanıdıkları, yemek beklerken masanın üstünde parmaklarını tıkırdattığını ya da elinde ne varsa onu davul gibi kullandığını, hafif hafif ya da yüksek sesle şarkı söyleyip durduğunu, içinden her zaman müziğin taştığını unutmuyorlar.[17]

García Márquez yeni arkadaşlarından ve meslektaşlarından öğrenebileceği ne varsa öğrendi. Şaşırtıcı derecede erken bir yaşta mesleği hakkında bazı temel fikirler de geliştirmişti. Mesela George Bernard Shaw'un, kendini bundan böyle sloganlar üretip para kazanmaya adayacağı şeklindeki beyanı üstüne, kendisi gibi "ticari nedenlerle yazı yazmamaya karar vermiş olup, kendini bunu şan şöhret için yaparken

bulan" insanlar için bunun düşünerek ekmek kazanmak demek olduğu yorumunu yapıyordu.[18]

Cartagena'daki hayat bir düzene oturdu. Derslerinin çoğunu kaçırıyordu ama hocaların hepsi yoklama almıyordu ve liberal öğretim görevlileri genç adamın gazeteci olarak sansürle ve genel olarak yetkililerle çatışmasını kendilerine yakın buluyor, bu konuda onunla benzer hissediyorlardı. Söz konusu yetkililer, gazete çalışanlarının gözünü korkutmak için ofislerine askeri müfrezeler gönderdiler, hem bir defa da değil. García Márquez'in kurduğu ilişkilerin en önemlilerinden biri Gustavo Ibarra Merlano ile ilişkisiydi. Klasik dönem edebiyatı öğrencisi olan bu genç Bogota Normal Okulu'ndan mezundu, şimdi de *El Universal* ofisinin birkaç metre ötesindeki bir okulda ders veriyordu. Ibarra Merlano, Rojas Herrazo'nun yakın dostuydu. Bu ikisiyle takılmanın García Márquez için hiçbir maliyeti yoktu, onlardan yardım kabul etmesine de gerek kalmıyordu; çünkü bunların içki içip parti yapmakla işleri olmuyor, genelde şiir, din felsefesi gibi yüksek mevzulardan konuşuyorlardı.[19]

García Márquez'in daha yalın şeylerle ilgilenen arkadaşları da vardı. Bunların başında, 1948'de ara sıra, 1949'da ise daha sık görüştüğü Ramiro ve Oscar De la Espriella kardeşler geliyordu. Bunların ilgilendiği konular hem çok daha politik (radikal liberalizm hatta Marksizm alanına giren şeyler) hem de çok daha dünyeviydi. García Márquez onlarla ve başka arkadaşlarıyla içki içip genelevlere giderek vakit geçiriyordu. Temmuz 1949'da basılan, şaşırtıcı derecede kışkırtıcı üç yazısı, o sıralar genç bir sokak kadınına âşık olmuş García Márquez'in sonraki eserlerinin önemli özelliklerinden olan seks ve aşk hakkındaki tutumunu tam bu dönemde oluşturmuş olabileceğini hissettiriyor. Yazıların ilkinde, genç bir kadının bedenini epey açık saçık tarif edip, bir yandan da "bir gün bunların hepsinin ölüme esir olacağını düşünmek" diyerek tasalanıyor, ilk paragrafı şöyle bitiriyor: "Bu, senin içinde olma ve kendi varlığımdan uzaklaşma acısının, bir gün nihai çaresini bulacağını düşünmek."[20] Cartagena'nın sağcı Katolik hanımları bir daha *El Universal* gazetesine bakacaklarına Bolívar Meydanı'nda çıplak gezmeyi tercih ederlerdi.

Üçüncü yazıyı yazarken genç yazar temel fikirlerinden birini keşfetmişti, bu fikir daha sonra *Kolera Günlerinde Aşk*'ta klasik biçimini alacaktı: Aşk sonsuza kadar da sürebilir ama bir hastalık gibi kısacık bir zaman içinde çiçeklenip solması daha muhtemeldir.[21] Cartagena ve Ha-

vana gibi Karayip liman şehirlerinin çok az giyimli, şehvetli kadınlarını ilk gördükleri anı unutabilecek erkek sayısı yok denecek kadar azdır. García Márquez, Karayipler'de fuhuş altın çağını yaşarken Costa'da oturan genç bir erkekti. Fakat sıra ciddi, saygı duyulan kız arkadaşlara gelince, Ramiro de la Espriella'nın hatırladığına göre, tek bir kişiden bahsediyordu: O sırada on altı yaşında okullu bir kız olan Mercedes'ten. "Kız onda ne bulabilirdi hiç anlayamıyordum. García Márquez çocuk gibiydi, dikkat çekmeyen, sivilceli, sıtmalı, çelimsiz görünen, fiziksel olarak pek varlık gösteremeyen biri... Sokakta görseniz onu kurye filan sanırdınız."[22]

Mercedes'in ailesi de García Márquez'in ailesinin büyük kısmı gibi hâlâ Sucre'deydi. Fakat Luis Enrique Barranquilla'da yaşıyordu ve hafta sonlarında, tatil dönemlerinde sık sık Cartagena'ya geliyordu: "Gabito Cartagena'daydı, Bogota'da nasılsa aynen devam ediyordu, yani hukuk okuyormuş gibi yapıyordu ama aslında yazı yazıyordu."[23] Zaman, Los Panchos gibi *bolero* söyleyen büyük Latin Amerika üçlü gruplarının zamanıydı, Luis Enrique'nin hayali de kendi üçlüsünü kurmaktı: "Babam bunu duysa, Gabito'nun yazı yazmasından duyacağının çok ötesinde bir dehşete düşerdi."[24]

Bu sıralarda Zabala, Bogota'da bulunan Zalamea Borda'dan, himayesindeki gencin edebiyat faaliyetlerinin nasıl gittiğini soran bir mesaj aldı. Aslında García Márquez bu aralar hikâye yazmayı tamamen bir kenara bırakmıştı ya, Zalamea'ya asla hayır diyemezdi ve hemen yeni bir hikâye yazdı: "Ölümün Öbür Yüzü" ("La otra costilla de la muerte"). Hikâye 25 Temmuz 1948'de *El Espectador*'da yayınlandı. Önemli ve etkili bir şahsın onu hâlâ düşündüğünü ve Bogota'da onun işine yarayacak şeyler yaptığını bilmek gurur verici ve çok da rahatlatıcı olmuş olsa gerek.

16 Şubat 1948'de García Márquez gazetecilik işleri için Barranquilla'ya gitti ve dosdoğru Cartagena'ya dönmektense Cartagena'daki arkadaşlarının tavsiye ettiği bazı gazeteci meslektaşları bulmaya karar verdi. Bu da hayatının bir başka belirleyici kararıydı. Germán Vargas ve Alvaro Cepeda'nın o zaman çalıştığı *El Nacional*'in bürolarına gitti. Bu insanlar, ileride "Barranquilla Grubu" olarak tanınacak gevşek bir bohem çevrenin içindeydiler.[25] O ilk akşam yapılan edebiyat sohbetine García Márquez'in yaptığı heyecanlı ama yerinde katkılar grubun üçüncü üyesi

Alfonso Fuenmayor'u etkiledi. *El Heraldo* gazetesinde editör yardımcısı olarak çalışan Fuenmayor, García Márquez'e Cartagena'ya dönmeden kendisine bir uğramasını söyledi.

García Márquez, sert görünümlü bu gazetecilerin onu yaptığı işlerden tanıyor olduklarını fark edince çok sevindi. Onu sanki ne zamandır göremedikleri kardeşleriymişçesine bağırlarına bastılar, oranın edebiyat gurusu Katalan yazar Ramón Vinyes'le tanıştırdılar, bölgenin barlarına ve genelevlerine doğru bir geziye çıktılar. Gezi "Siyah Euphemia'nın Yeri" denen efsanevi bir yerde bitti, burası daha sonra *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta ebedileşecekti. García Márquez orada bir saatten fazla *mambo* ve *bolero* söyleyerek, kişisel zaferini ve grupla kurduğu bağı iyice pekiştirdi. Gece Alvaro Cepeda'nın evinde kaldı. Diğerlerinin aksine Cepeda onunla yaşıttı, çiçekli gömlekler ve sanatçı önlükleri giyerken zevkleri aynıydı, hatta Cepeda, García Márquez'den de uzun saçlıydı ve sandalet giyiyordu, adeta hippilerin öncüsü gibiydi. Kendini gösteren, tumturaklı laflar eden, dogmatik biriydi. García Márquez'e duvar boyunca yükselen kitaplarını gösterdi, çoğu Kuzey Amerika ve İngiliz edebiyatı eserleri olan kitapların önünde gür sesiyle, "Bunlar var olan en iyi kitaplardır," diye bağırdı, "yazı yazmayı bilen insanların yazdığı, okunmaya değer kitapların hepsi burada. İstersen hepsini ödünç alabilirsin."

Anılarında yazdığına göre, ertesi sabah oradan ayrılırken García Márquez'in elinde *Orlando* diye bir roman vardı, Virginia Woolf diye hiç duymadığı birinin yazdığı bir roman. Bu Woolf'u Cepeda sanki şahsen tanıyordu, zira ondan sürekli "Bizim Woolf" diye bahsediyordu; tıpkı grubun tamamının en sevdikleri yazar William Faulkner'dan genelde "Bizim İhtiyar" diye bahsetmesi gibi.[26] Bu sert adamların o yıllarda akıllı uslu Bayan Woolf'un eserlerinden heyecan duyması hâlâ hayret vericidir. Arkadaşlarının söylediğine göre, García Márquez, Woolf'un romanlarından birinde okuduğunu iddia ettiği, kulağa hiç de hanım hanımcık gelmeyen şu cümleden çok etkilenmiş: "Aşk, donunu indirmektir," yani *Orlando*'da geçen "aşk, iç eteğini sıyırmaktır" cümlesinin biraz gevşek bir tercümesi.[27] Bu alıntının García Márquez'in dünya görüşüne etkisi, ilk bakışta görünenden daha fazla olabilir. Her neyse, çevresindeki herkese, "Virgina"nın "çok sağlam yosma" olduğunu söylüyordu.[28]

İkinci sınıf sınavları yaklaşıyordu, García Márquez'in pek umudu yoktu. Devamsızlığı rutin bir hal almış (resmen kayda geçen on beş de-

vamsızlık) ve derslerde dinlediklerinin pek azı aklında kalmıştı. O dönemden bir sınıf arkadaşının dediğine göre, García Márquez, "Gecenin üçüne kadar gazetede çalışıp, saat yedide ders saati gelene kadar gazete kâğıdı rulolarının üstünde uyuyordu. Banyosunu sonra yapmak durumunda kalacağını çünkü üniversiteye gelmeden önce yıkanmaya vakti olmadığını söylerdi hep."[29] Sınıfı geçti ama kaldığı Roma Hukuku dersi yedi yıl sonra peşini bırakmayacak, hatta avukat olmak için beklenen nitelikleri asla sağlayamamasında belki de belirleyici olacaktı.

Bu arada Barranquilla grubuyla teması ona "Ev" ("La Casa") adını verdiği ilk romanı üstünde çalışmaya başlamak için ilham (ve kendine güven) verdi. Kendi geçmişi hakkında bir romandı bu; muhtemelen, uzun zamandır da içinde taşıdığı bir romandı. Bu roman üstünde çalışmaya 1948'in ikinci yarısında başladı; 1949 başlarında çalışmalarını daha da yoğunlaştırdı. Arkadaşı Ramiro de la Espriella ve onun kardeşi Oscar, sur içinde Segunda Calle de Badillo'da aileleriyle beraber on dokuzuncu yüzyıldan kalma büyük bir evde yaşıyorlardı. García Márquez eve sık sık gelip giden misafirlerdendi, çoğu zaman yemeğe de kalır, hatta bazen orada uyurdu. Evin koca bir kütüphanesi vardı, García Márquez genelde orada Kolombiya tarihi üstüne kitaplar okurken görülürdü. Kardeşlerin küçüğü Oscar şöyle anlatıyor: "Babam ona 'Sivil Kahraman' derdi, öyle giyinmenin yürek istediğini söyleyerek... Annem onu oğlu gibi seviyordu... Gelirken kravatla bağlanmış koca bir deste kâğıt getirirdi, yazmakta olduğu kitaptı bu, hemen kâğıtlarını çözer, oturup bize okumaya başlardı."[30]

Bugüne kalan parçalardan ve Barranquilla'nın *El Heraldo* gazetesinde yayınlanmış olanlardan, romanın García Márquez'in anneannesiyle dedesinin evine benzeyen bir evde geçtiğini, üslup olarak değilse de tema olarak hafiften Faulkner'ı andırdığını söyleyebiliriz. İlginç bir kitaptı, potansiyeli vardı fakat biraz tekdüzeydi; romandan kalan parçaların hiçbirinde, Faulkner'ın, Joyce'un ya da Virginia Woolf'un etkisi sezilmiyor. Dedesini, anneannesini ve onların kendi ailelerinden insanları çağrıştıran karakterler, Aracataca'ya benzeyen bir yer, Bin Günlük Savaş'ı andıran bir savaş var ama García Márquez henüz epizodlara dayalı, tek boyutlu ve bir şekilde cansız bir anlatımın ötesine geçememiş. Sanki evden kaçamamış gibi. Ya da başka bir şekilde anlatalım, "Ev"i evden, romanı ilham kaynağından ayıramamış. Yine de bu kitap,

Yüzyıllık Yalnızlık'ın şaşırtacak kadar çok özelliğini içinde barındırıyor, buna şüphe yok; yalnızlık, kader, geçmişe özlem, ataerkillik ve şiddet temaları, keşfedilmesine hâlâ on yıldan fazla zaman olan o ayırt edici tonu ve bakış açısını burada bekliyorlar. Mesele kısmen, García Márquez'in kendi kültürünü henüz bütünüyle gizli alaya alamamış olması; o günlerde Nicolás Márquez'le uzaktan yakından ilgili herhangi bir şeyin saçma, hatta komik olması düşünülemezdi. Öyleyse, ironik olarak, Kafka'nın fantastik dünyasını kendi anılarının gerçek dünyasıyla birleştirmek, henüz aklına gelmemişti.[31]

Mart 1949'da birdenbire fena hastalandı. Kendi anlatımına göre krizi, Zabala'yla siyasi bir karşıtlığa düşmeleri tetiklemişti. Martın sonuna doğru bir gece, Zabala "Mağara"da gece geç saatte yemek yerken García Márquez de onunla oturuyordu. García Márquez Barranquilla'ya gidip geldiğinden beri giderek ona daha kötü davranmaktaydı, *El Universal*'de kafasına estiği gibi çalışıyor, kendisine Alvaro Cepeda'yla temasından bulaşan somutlaşmamış bir ergen isyanının işaretlerini veriyordu. Zabala çorbasını bırakıp, gözlüklerinin üzerinden bakarak acı ve kırıcı bir şekilde, "Söyle bana, Gabriel, bütün abuk subuk antikalıklarının arasında, bu ülkenin tepetaklak gittiğinin farkında mısın acaba?" dedi.[32] Neye uğradığını şaşıran García Márquez içmeye devam etti, sonunda Paseo de los Mártires'te bir bankın üstünde sızdı. Ertesi sabah, tropik bir sağanak yağışın sonuna doğru uyandı, donuna kadar sırılsıklam olmuş, soğuk ciğerlerine işlemişti. Zatürree teşhisi kondu. Ne kadar sürerse sürsün iyileşene kadar anne babasının evinde kalmak üzere Sucre'ye döndü – Sucre de ciğerleri iyileştirmek için gidilecek en doğru yer değildi, zira kasabanın çevresindeki derelerde su hiç olmadığı kadar yükselmiş, *Şer Saati*'nde ve *Kırmızı Pazartesi*'de de sık sık görüldüğü gibi kasabayı sel basmıştı.

Bu, önemli bir eve dönüş olacaktı. García Márquez en az altı ay kalması gerekebileceğini söyledi, gerçekte ise orada altı hafta kadar kaldı. Fakat bu vakit hem yıllardır ailesiyle geçirdiği en uzun vakitti, hem de bu sefer uzun süre evden çıkamayacağını önceden bilerek gitmişti. O bunu o sırada fark etmedi ama şimdi, kız ve erkek kardeşlerinin birkaçı büyümekteyken, içinde sessiz, bilinçsiz bir isyan yavaş yavaş gelişmeye başlayacaktı. Etkisini hemen göstermeyecek kadar ağır ağır gelen bu devrim, uzun vadede onun edebiyat ve tarih perspektifi ve hayal gücü

bakımından hayati önemde olacaktı. Diyebiliriz ki halihazırda hayal âlemini basmış olan ölü insanlara, bir de yaşayan insanları eklemeye başlayacaktı.

Artık bir gazeteci olduğundan, García Márquez Sucre'yi de fark etmeye başladı. Bölgenin en ilginç yerel efsanelerinden biri Marquesita de la Sierpe hakkındaydı. Bir zamanlar uzak, ıssız La Sierpe'de (*sierpe* yılan demek) yaşadığı söylenen, hiç evlenmemiş ve hiçbir erkekle cinsel ilişkisi olmamış sarışın bir İspanyol kadınmış bu. Kadının büyülü güçleri varmış, birkaç belediyelik yer kadar geniş bir *hacienda*ya sahipmiş ve iki yüz seneden uzun yaşamış. Her sene bölgeyi dolaşıp hastaları iyi eder, koruduğu insanlara ihsanlarda bulunurmuş. Ölmeden önce hayvanlarına evin önünden geçit resmi yaptırmış. Geçiş dokuz gün boyunca sürmüş, ta ki ıslak toprakta bu kadar hayvanın gezmesi La Sierpe Bataklığı'nı (Ciénaga) meydana getirene kadar (Sucre'nin güney batısında, San Jorge ve Cauca nehirleri arasında). Kalan malı mülkü içinden, en değerli eşyalarını ve hazinelerini, sonsuz ömrün sırrıyla birlikte bataklığa gömmüş, gerisini de ona hizmet etmiş altı aile arasında pay etmiş.[33]

García Márquez'e, José Palencia'nın kuzeni Angel Casij Palencia'nın anlattığı bu efsane, kendi derlediği diğer hikâyelerle beraber üç-dört sene sonra yazacağı bir dizi şahane makalenin temelini oluşturmakla kalmayıp, 1950'lerin sonunda olgun García Márquez'in ilk şüphe götürmez işareti olan muhteşem edebi eseri "Hanım Ana"ya da ("La Mamá Grande") ilham kaynağı olacaktı. Bir başka malzeme de Sucre'nin zenginlerinden biriydi. Aile dostu Gentile Chimento ailesinin bitişiğinde yaşayan bu kişi, María Amalia Sampayo de Alvarez adında, eğitimi ve kültürü küçümseyip, servetiyle dur durak bilmeden övünen bir kadındı. 1957'de öldüğünde israfın komik ve acayip boyutlara vardığı bir cenaze töreni yapıldı kendisine.[34] Bir o kadar olağandışı başka bir hikâye de büyükannesi tarafından fuhuşa zorlanan on bir yaşındaki kızla ilgiliydi; nice yıllar sonra bu kız birkaç kurgu karaktere dönüşecekti, içlerinde en önemlisi meşhur "Eréndira"dır.[35]

Aslında, García Márquez'in bir anlatıcı olarak gelişimi şimdi en dramatik biçimde gündeme geliyordu. Barranquilla'daki dostlarına yazdığı bir mektupta Sucre'nin yabaniliğine ve ailesinin evinin yontulmamışlığına karşı kendisine biraz kitap gönderilmesinin iyi geleceğinden bahsediyordu.[36] Kitaplar zamanında geldi. Pakette Faulkner'dan *Ses ve Öfke*,

Köy, Döşeğimde Ölürken ve *Yaban Palmiyeleri,* Virginia Woolf'tan *Mrs. Dalloway*, Dos Passos'tan *Manhattan Transfer*, Steinbeck'ten *Fareler ve İnsanlar* ile *Gazap Üzümleri*, Nathan'dan *Portrait of Jennie* (Jennie'nin Portresi) ve Huxley'den *Ses Sese Karşı* vardı. Maalesef, modern edebiyatın bu en parlak eserlerini okumanın sonucu, "Ev" üzerinde çalışmasının neredeyse durma noktasına kadar yavaşlaması oldu.[37] Ayrıca, sağlığına kavuştukça boş zaman faaliyetlerine de geri dönüyordu. La Sierpe'ye kadar gidemedi ama şehvetli Nigromanta'yla (bu arada kadının kocası ölmüştü) Luisa Santiaga'nın içini bulandıran ilişkisi tekrar başladı. Yeni arkadaşlar da edindi. İçlerinden biri, bölge meclisine çoktan seçilmiş olan Mompox'lu Carlos Alemán, Mayıs 1949'da Sucre'ye varışını şöyle hatırlıyor: "Barakalardan gelişimizde bizi karşılamak için toplanmış kalabalığın ortasında egzotik kıyafetli bir adam duruyordu: Ayağında köylü sandaletleri, siyah pantolon, sırtında sarı bir gömlek. Ramiro'ya, 'Kim bu papağan?' dedim, 'Gabito o,' dedi. Ondan başka herkes hakiler giyinmişken, aralarında bu kıyafetleriyle duruyordu."[38]

Sözümona nekahet döneminde olan García Márquez, liberal yandaşı arkadaşı Jacobo Casij ile birlikte gruba işte böyle katıldı. Üç istimbotla bütün Mojana bölgesini dolaştılar. Her istimbotta liberal bayrakları, fıçı fıçı rom ve bir bakır üflemeliler orkestrası vardı. Liberalleri destekleyenler nehir kenarlarından onlara tezahürat ediyor, çoğu toprak sahibi liberaller olan patronlar her gittikleri yerlerde fiestalar ve toplantılar düzenliyorlardı. Oscar de la Espriella sonradan dedi ki, "O zaman sahiden hepimiz Marksisttik, hepimiz devrimi bekliyorduk, fakat Carlos Lleras o emri bir türlü vermedi."[39]

Mayıs ortasında García Márquez kendini Cartagena'ya dönebilecek kadar iyi hissediyordu. Bölge meclisinin taze üyesi arkadaşı Carlos Alemán kendi öneminin eskisinden daha fazla farkındaymış gibi davranmıyordu, fakat yeni statüsünü ve bütçesini sık sık âlem yaparak değerlendiriyor, kendinden daha fakir arkadaşı bu âlemler sayesinde karnını ona bir hafta yetecek kadar doyuruyor, gecenin sonu da muhakkak bir genelevde geliyordu.[40]

García Márquez Sucre'den dönüp öğrenci güzellik kraliçesi seçimleri üstüne bir sonraki imzalı makalesini yazınca (o dönemde son derece ender görülen bir durumdu) bunu Gabriel García Márquez adıyla değil, Virginia Woolf'un *Mrs. Dalloway*'indeki aynı adlı kahramandan esinle-

nerek "Séptimus" adıyla imzaladı.[41] Séptimus'un ilk makalesi "Cuma," kendine güvenen, hatta neredeyse küstah tonuyla dikkat çekiyor. Burada cüretkâr, meydan okuyan bir ifade var: "Biz öğrenciyiz ve mükemmel devletin formülünü biz bulduk: Farklı sosyal sınıflar arasında uyum, adil ücret, artı değerin eşit dağıtımı, maaşlı parlamentoların lağvedilmesi ve seçimleri tam olarak ve topluca reddetmek."

García Márquez hastalanmadan önce hukuk öğrenimini ciddi derecede ihmal ediyordu, hastalandıktan sonra bunu daha da bir kararlılıkla ihmal etmeye başladı. Hukuktan tiksindiğini ilan etmesi ve yüce üniversitenin yüçe koridorlarında pat diye futbol maçları başlatmasıyla epey tanınıyordu. Tehlike, avukatlık yapma hakkı kazanması halinde bu mesleği icra etme hatasına düşmesi (veya ailesinin ya da vicdanının onu buna zorlaması) idi. Cartagena'da hukuk öğrenimi Bogota'dakinden beter bıktırıcıydı. Sene sonunda hem tıp hukukundan (Gabriel Eligio'ya inat?) hem medeni hukuk seminerinden kaldı, medeni hukuk dersini kuyruğundan kurtardı, diğer beş dersini ise geçti. Sayısız devamsızlığı düşünüldüğünde bu bile mucizeydi. Fakat Roma Hukuku'nu da telafi etmedi, böylece dördüncü sınıfa alttan üç dersle geçti.[42]

9 Kasım'da, Bogota'da, liberaller arasındaki bölünmeyi ve zayıflıkları fark eden muhafazakâr hükümet sıkıyönetimi yeniden ilan etti ve meclisi kapattı: "Kurumsal darbe" oldu. Birkaç gün sonra saat sekizden sonra sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Liberallerin tepki gösterememesinden cesaret bulan muhafazakârlar tüm sınırları aştılar, ikiye katlanan *Violencia*'yla bütün ülke, özellikle de kırsal bölgeler cesetlerle doldu; yine de kuzey kıyı bölgeleri her zamanki gibi başka yerlere nazaran daha sakindi.

Uluslararası alanda da bu dönem (1948-49) çok olağanüstü bir dönemdi, bütün yirminci asrın en yoğun ve belirleyici zaman dilimlerinden biri. García Márquez yeni inter-Amerikan sistemi kurulurken Bogota'daydı; bu sistem büyük ölçüde, kısa süre önce Avrupa'da Birleşmiş Milletler'in kurulmasıyla ilgili görüşmeler sırasında baskın gelen ve gayet simgesel bir şekilde kurumun toplantılarının Londra'da değil New York'ta yapılmasını ayarlayan Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarınaydı. Japonya'ya iki atom bombası atılması kararını vermesinin üstünden pek uzun zaman geçmemiş olan A.B.D. Başkanı Truman, şimdi de komünizme karşı dünya çapında haçlı seferi ilan etmiş, (CIA,

komünizme karşı savaşın bir parçası olarak 1947'de kurulmuştu) Papa da zımnen ABD çizgisini desteklemişti. Truman bu konumun gücünü kullanarak yeniden başkan seçildi. Batılı ülkelerin tam desteğiyle, İsrail devleti ve NATO kuruldu; SSCB Batı Berlin'e ekonomik ambargo uygulamaya başladı, ABD de buna şehre havadan destek göndererek karşılık verdi, bu arada SSCB kendi atom bombasını da denemişti. 1 Ekim 1949'da da Çin Halk Cumhuriyeti kuruldu. García Márquez nihayet hayatını kendi ellerine almaya ve Cartagena'dan ayrılmaya karar verdiğinde, dünyayı kısa süre önce ilan edilen Soğuk Savaş'a ve ötesine göre idare edecek olan yeni uluslararası sistem çoktan sağlama bağlanmıştı. García Márquez'in yetişkin ömrünün ve o dönemin şartları böyleydi.

İşte bu sırada siyah serseri, yazar, devrimci ve doktor Manuel Zapata Olivella'nın yolu García Márquez'le bir kere daha kesişti: Bu yollar gelecekte daha çok kesişecekti. Zapata Olivella şimdi García Márquez'i ilk defa, Albay Márquez'in Bin Günlük Savaş sırasında en çok dolaştığı ihtiyar Padilla vilayetine götürüyordu. Zapata Olivella Bogota'daki Ulusal Üniversite'den yeni mezun olmuştu; aslında Cartagenalıydı ama yeni mesleğinde çalışmak üzere, Valledupar'dan yaklaşık yirmi kilometre ötede, Sierra Nevada'nın eteklerinde kurulu küçük La Paz kasabasına gidiyordu. Zapata, García Márquez'i yeni ikametine kendisiyle birlikte gelmeye davet etti, genç adam da bu fırsatı hiç kaçırmadı. Orada, ömründe ilk defa La Paz'da ve Valledupar'da *vallenato* ve *merengue* söyleyenleri kendi mekânlarında gördü; içlerinde, etkili Afro-Kolombiyalı akordiyoncu, *vallenato* müziği ilk kaydeden adam Abelito Antonio Villa da vardı.[43]

Cartagena'ya döndüğünde kararını nihayet vermişti: Gitme vaktiydi. Barranquilla, dönüp kültürel mirasını tanıması için çok daha uygun bir yerdi. Cartagena'da toplum içine karıştığı son yer, 22 Aralık'ta on yedi yaşındaki arkadaşı Jorge Lee Biswell Cotes'in romanı *Neblina Azul*'un ("Mavi Buğu") yayınlanmasını kutlamak için verilen parti oldu. *El Universal*'de bu kitap üstüne, tepeden bakan ve hor gören bir havada yazdığı, sönük övgülerle bezeli eleştiri yazısında, kitabı yerin dibine geçirdi García Márquez.

Oscar de la Espriella, García Márquez'in "öğrendiğim ilk *vallenato*" diyerek bir şarkı söylediğini anlatıyor; şarkının sözleri, "Sana bir demet unutmabeni çiçeği vereceğim, çiçeklerin dediği gibi yapman için"

diye başlıyordu.[44] Cartagenalı yazarlar bu sözleri, García Márquez'in bu şehri ve şehrin züppece ve sağcı olduğunu kendilerinin de kabul ettiği üst sınıf değerleriyle beraber burada ona yardım eden arkadaşlarını, ona ilham veren meslektaşlarını, hepsinin ötesinde onu seven ve mesleğini öğreten editörü haksız yere "unuttuğunu" (hatta bunları inkâr ettiğini) ima etmek için kullanırlar.[45] García Márquez, *Aşk ve Öbür Cinler*'in (1994) önsözüne kadar, umumi konuşmalarında, yazılarında Clemente Manuel Zabala'dan hemen hiç bahsetmedi.

Genç adam gerçekten de hayatının ilerleyen dönemlerinde şahısların kendi üstündeki haklarını teslim etmeyecekti. Cartagena döneminin kendi gelişimine katkısını her zaman hafif gösterdi. Ama Cartagenalı yazarların, şehrin ve oralı entelektüellerin taze romancıya etkisini fazla abarttıkları ve García Márquez'in burada gördüğü muameleden dolayı ne kadar çok çektiğini görmezden geldikleri de bir o kadar doğru. García Márquez okuldaki yedi yılında hep fakir bir çocuktu, burslarla ve çevresindekilerin yardımlarıyla yaşıyordu. Bogota'da parası her şeye az geliyordu, Cartagena'da (ve daha sonra Barranquilla'da) ise açlık sınırına yakın yaşadı. Bu yıllar boyunca gülümsemeyi ve hemen her zaman olumlu davranmayı bir şekilde başardı; seveni de sevmeyeni de onun kendine acıdığını, acındırdığını, yardım istediğini hiç ama hiç görmediklerini söylüyorlar. Bu çetin şartlar altında, kendinden başka on çocuğun olduğu yine görece sefalet içinde yaşayan bir ailesi varken, soğukkanlılığını nasıl korudu, nesine güvendi, nasıl azmetti, kendini mesleğinde nasıl yetiştirdi, nasıl tutundu? Bunlar ancak cesaret, karakter ve sarsılmaz kararlılık gibi kelimelerle açıklanabilecek şeyler.

7. Bölüm

Barranquilla, Bir Kitapçı ve Bohem Çevresi

1950-1953

"Ahbap, Barranquilla'ya bence o, hava değişikliği, daha fazla özgürlük ve daha iyi ücret için gitti."[1] Kırk yıldan uzun zaman sonra, Ramiro de la Espriella arkadaşının tarihi Cartagena şehrinden, 130 kilometre doğuda bulunan, hızla gelişen Barranquilla limanına taşınma kararını işte böyle açıklıyor. García Márquez 1949 Aralık ayının sonlarında Cartagena'dan ayrılırken sokağa çıkma yasağı yeniden ilan edilmişti ve akşamüstü, yasak başlamadan Barranquilla'ya varmak hiç kolay değildi. Cebinde, annesi Luisa'nın ona gizlice gönderdiği 200 peso ile üniversitedeki hocalarından biri olan Mario Alario di Filippo'nun verdiği, bilmediğimiz bir meblağ para daha vardı. Bogota'daki yağmada kaptığı deri evrak çantasında "Ev"in müsveddelerini taşıyordu ve parasını kaybetmektense bunu kaybetmekten korkuyordu. Ve bir Noel tatilini daha yalnız geçirecek olmasına rağmen alabildiğine neşeliydi. Ne de olsa, bir Cartagena tutkununun bile sonraları teslim ettiği üzere, "Barranquilla'ya varmak, o günlerde, dünyaya dönmek gibiydi, orada sahiden bir şeyler oluyordu."[2] Ayrıca Alfonso Fuenmayor, García Márquez'e *El Heraldo*'da iş bulmak için elinden geleni ardına koymayacağı sözü vermişti.

Barranquilla neredeyse hiç tarihi olmayan, dikkat çekici hiçbir binanın olmadığı bir yerdi; ama moderndi, girişimciydi, dinamikti ve kapıları herkese açıktı; üstelik, ülkenin iç kesimlerini kasıp kavuran *Violencia*'dan da uzaktı. Nüfusu yarım milyona dayanıyordu. "Yazar olmama Barranquilla imkân verdi," dedi bana García Márquez, 1993'te. "Kolombiya'nın en büyük göçmen nüfusu oradaydı – Araplar, Çinliler, falan filan. Ortaçağın Córdoba'sı gibiydi. Akıllı olmayı zerrece iplemeyen akıllı insanlarla dolu, açık bir şehir."[3]

Sonradan Barranquilla Grubu olarak bilinen topluluğun ruhani kurucusu Katalan Ramón Vinyes'ti; *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki yaşlı, bilge Katalan kitapçı olmak onun alın yazısıydı.[4] 1882'de Berga diye bir dağ köyünde doğan Vinyes Barselona'da büyümüş, 1913'te Ciénaga'ya göçmeden önce İspanya'da ufak çapta bir şöhret edinmişti. Eşcinsel olduğuna dair rivayetler Barranquilla'da bugün de duyuluyor ve bu dedikodunun sağlam dayanakları var gibi görünüyor. Yani, García Márquez'in Karayip dönemindeki önemli akıl hocalarının ikisi de (Zabala ve Vinyes) muhtemelen eşcinseldi. García Márquez onunla tanıştığında (kısa süre görüşmüşlerdi) Vinyes altmışlı yaşlarının sonundaydı. Hafif iri yapılıydı, bir tutam beyaz saçı ve alnından geriye doğru taradığı, tepeli papağanları andıran kontrol edilemez bir buklesi vardı. Hem korkuyla karışık saygı uyandıracak, hem de yardımseverlik çağrıştıracak bir görüntü vermeyi başarıyordu. Müthiş bir içkici değildi ya, müthiş bir sohbeti ve ince ama sert bir mizah anlayışı vardı, yeri geldiğinde zalimlik derecesinde dobra konuşuyordu.[5] Grupta çok büyük bir itibarı vardı. Önemli bir yazar olmadığını biliyordu ama yazdıkları çok okunuyordu, edebiyat hakkında hem açık fikirliydi, hem kurnazca görüşleri vardı. Hiçbir zaman çok parası olmazdı ama bu konuda daima rahattı. Grubu bir arada tutan ve onlara, bilinmeyen, kültürsüz görünen bir şehirde, tarih olmadan, üniversite olmadan, kültürlü bir yönetici sınıf olmadan da eğitimli olunabileceği inancını veren Vinyes'ti. Ve modern olmanın kolay olduğu fikrini. Söylediği şeylerden García Márquez'in hiç unutmadığı bir şey, "Eğer Faulkner Barranquilla'da yaşıyor olsaydı bu masada oturuyor olurdu," cümlesiydi.[6] Muhtemelen doğruydu bu. En önemli temalarından biri, dünyanın "evrensel bir köye" döndüğü fikriydi ve bunu Marshall McLuhan bu fikirle ortaya çıkmadan yıllar önce söylüyordu*

Saygın yazar José Félix Fuenmayor'un oğlu, 1917 doğumlu Alfonso Fuenmayor, grubun genç üyeleri arasında en sessiz ve muhtemelen en ciddi olandı, ama aynı zamanda merkezde olan da oydu. Bir kere, daha yaşlı nesille doğrudan bağı vardı. İkincisi, önceki ilişkileri üzerinden herkesi bir araya getirmiş olan oydu. Üçüncüsü, García Márquez'e, [baba] Fuenmayor'un da yirmi altı yıl çalıştığı *El Heraldo*'ya geçmesini ilk teklif eden kişiydi. İspanyolca, İngilizce ve Fransızca kitapları yutarcasına

* McLuhan, "global köy" kavramını 1960'lı yıllarda geliştirdi-e.n.

okuyan Fuenmayor miyop görünümlü, sessiz ve sağduyulu biriydi; hepsi gibi o da sağlam bir içkiciydi ve topluluğun yol alması için tekerlekleri kararlılıkla yağlıyordu. Fena halde kekeliyor, rom ve viski buna iyi geliyordu. Ayrıca klasik edebiyata ve sözlüklere düşkündü ve şüphesiz grubun en çok okumuş, bilgisi en engin üyesiydi.

Fuenmayor'un yakın dostu ve meslektaşı Germán Vargas 1919'da Barranquilla'da doğmuştu. Uzun boylu, sert bakışlı yeşil gözlü, doymak bilmez bir okurdu, her işini yavaş yavaş, dikkatle yapardı, kesinlikten hoşlanırdı. Fuenmayor ciddiyetine rağmen engel olunamaz bir şekilde beceriksiz, dağınık, komikken, Vargas daima düzenli, temiz beyaz gömlekli, yorumları temkinli, öngörülü (ama zaman zaman acımasız)[7] ve güvenilirdi. (García Márquez'in sonraları kitaplarının nüshalarını gönderip ilk izlenimleri aldığı kişi oydu; García Márquez'in zor durumda kalınca kitap paketleri veya para istemek için yazdığı kişi de oydu.) Çok sigara içerdi, tütün ne kadar karaysa o kadar iyiydi. O ve Fuenmayor, grubun en durmuş oturmuşları olmakla beraber, çetenin en çok içki içen üyeleriydiler, temel malzemesi "rom, limon ve rom" olan özel bir iksirleri vardı.[8]

Alvaro Cepeda Samudio, grubun enerjik motoruydu, yakışıklı, uçarı, dünyanın en geniş ve parlak gülümsemesine sahip, kadınların dayanamadığı (Kolombiya'nın önde gelen kadın sanatçılarıyla her yerde duyulan bazı ilişkileri olmuştu) ama yine de erkek ortamlarının adamı olan bu adam, 1972'de erkenden ölünce Barranquilla'da efsane oldu.[9] 30 Mart 1926'da bu şehirde doğmuştu ama hep Ciénaga'da (muz işçileri katliamının olduğu yerde) doğduğunu söylerdi, çünkü doğumunun rezil *cachaco*ların masum *costeño*ları öldürdüğü o trajik tarihsel olayla birlikte anılmasını istiyordu. Muhafazakâr bir politikacı olan babası, Alvaro daha çocukken delirip ölmüş, çocuğa, yetişkinliğinde dost canlısı, unutulmaz kişiliğiyle maskelenen bir trajedi havasını miras bırakmıştı. Cepeda bir çelişkiler yumağıydı, bunu şamatacı kabadayılığıyla çözüyordu. Parasız gibi görünürdü ama Amerika'da bulunduğu 1949-50 döneminde parayı bulmuştu ve yerel aristokratlarla her zaman yakın ilişkileri oldu. Arkadaşlarından biri Julio Mario Santo Domingo adlı Barranquillalı işadamıydı, kısa süre grubun üyesi olan bu adam sonradan Kolombiya'nın en zengin insanı, Latin Amerika'nın da en zenginlerinden biri oldu.

Daha da ölümcül bir dalgalanması, dengesizliği olan, Alejandro Obregón'du. O da García Márquez geldiğinde Barranquilla'da değildi, García Márquez'in Barranquilla'da bulunduğu zamanın büyük bölümünde Obregón Avrupa'daydı zaten. Yine de zaman zaman Barranquilla'ya geliyordu ve García Márquez'in geçici katılımından önce de sonra da grubun vazgeçilmez üyelerinden biriydi. Obregón ressamdı, 1920'de Barselona'da doğmuştu. Barranquilla'daki Obregón tekstil fabrikası ve şehrin lüks oteli Prado onun ailesine aitti. Birkaç defa evlenip boşanmış, Cepeda'ya benzer şekilde, kadınları mıknatıs gibi kendine çeken Obregón, tipik bir ateşli ressam modeliydi ve 1940'ların ortalarından itibaren ünü giderek yayılmaktaydı.[10] Yüzyılın ikinci yarısında, Fernando Botero'nun yükselişinden önce Kolombiya'nın en ünlü ressamı oldu, en sevilen, en çok hayranlık duyulan ressam şüphesiz oydu. Genellikle üstünde sadece şortu olur, başka bir şey giymezdi. Maceraları Barranquilla'da efsanedir: Bir fahişeye kötü davranan birkaç Amerikalı denizciyi tek başına alt etmesi; içki arkadaşlarından birinin kocaman, eğitimli cırcırböceğini bir lokmada yutması; yerel bir sirkten kiraladığı fille en sevdiği barın kapısını kırıp açması; arkadaşlarıyla Wilhelm Tell'cilik oynayıp ok yerine şişe kullanması; en sevdiği köpeği bir kaza sonucu felç olunca onu başından vurması; ve daha neler neler.

İşte daha sonra Barranquilla grubu olarak bilinecek topluluğun bu ana oyuncuları, 1950 yılı başlarında García Márquez'in de davet edildiği hiç bitmeyen fiestanın düzenleyicileriydiler. Grubun çevresinde başka pek çok insan vardı, hemen hepsi de renkli ve kendine özgü kişiliklerdi. Germán Vargas, 1956'da yazdığı bir yazıda, grubun birbirine benzemeyen heyecan kaynaklarından bahsederken, arkadaşlarını vaktinden evvel kullandığı "postmodern" ifadelerle anlatıyordu: "Joyce'un *Ulysses*'i, Cole Porter'ın müziği, Alfredo di Stefano'nun üslubu ya da Willie May'in tekniği, Enrique Grau'nun resimleri, Miguel Hernández şiirleri, Réné Clair'in görüşleri, Rafael Escalona'nın *merengue*leri, Gabriel Figueroa'nın fotoğrafçılığı ya da Siyah Adán veya Siyah Eufemia'nın hayatiyeti kadar birbirinden farklı konuları aynı derecede ilgi duyarak ve önyargısız olarak ele alabilirler."[11] Dostluğu politikadan da önemli bulurlardı. Politikada ise, anarşist duruşlara meyleden Cepeda ile sosyalist duruşlara meyleden García Márquez hariç hepsi liberaldi. García Márquez daha sonra, ne kitap ararsan bu arkadaşlar-

da olduğunu, gece geç saatte genelevde alıntı yaptıkları bir kitabı ertesi sabah ona verebildiklerini, daha ayılmadan kitabı okumaya başlayabildiğini söyleyecekti.[12]

Grup burjuvazi karşıtı gibi görünüyordu ama aslında daha ziyade aristokrasi karşıtıydılar; Cepeda ile Obregón şehrin en önemli siyasi, ekonomik ve toplumsal çıkar ilişkilerinin bazılarının içindeydiler. En çarpıcı duruşları –o dönemde Latin Amerika'da olağanüstü ender olarak– Kuzey Amerika'nın pek çok şeyini beğenip yakın bulmalarıydı; Bogota ve Latin Amerika'nın çoğu hâlâ Avrupa kültürünün esiriyken, Barranquilla Grubu Avrupa'yı geçmiş ve gelenekle bir tutuyor, Amerika Birleşik Devletleri'nde gördükleri daha doğrudan ve modern kültür örneğini tercih ediyorlardı. Tabii ki bu tercih siyasi konular için geçerli değildi, eleştirel olmaktan yoksun da değildi; yine de grubun Latin Amerika'daki diğer bütün önemli edebi veya entelektüel akımlardan, iyi ya da kötü her bakımdan rahat yirmi beş yıl ileride olmasına neden oldu.

Elbette bu duruş onları *cachaco* karşıtı da yapıyordu. Bu konuda en ileri gideni, hem Andların halk kültürüne karşı Karayip halk kültürüne çok inanan hem de büyük bir modernleşme yanlısı olan Cepeda'ydı. Daha sonra bir Karayip Cumhuriyeti'nin kurulmasını savunacaktı. Bogotalı gazeteci Daniel Samper'e verdiği 1966 tarihli röportajda, *costeño*lar "doğaüstücü değildir... bilinmez şeyler uydurmazlar. Biz, *cachaco*lar gibi yalancı ve ikiyüzlü değiliz." dedi.[13] Kendisi de *cachaco* olan Samper, sevgili Kolombiyalı vatandaşlarının böyle olabileceğini hiç bilmiyordu, bu kadar dediğim dedik biri karşısında şaşkına döndü. Cepeda, Faulkner ve Hemingway gibi Kuzey Amerikalı "kes tıraşı sadede gel" yazarların ilk hayranlarından biriydi. Grubun en sevdiği uğraşı *mamagallismo*'nun da bir numaralı savunucusuydu.

En çok takıldıkları yer Barranquilla'nın merkezindeki birkaç sokaktı. Sonraları García Márquez, "dünya San Blas Sokağı'nda başlardı" diyecekti (yeni adıyla 35. sokak).[14] San Blas Sokağı'nda tek bir blok üstünde, yani Progreso [İlerleme-ç.] Sokağı (Carrera 41) ile 20 de Julio [Temmuz-ç.] Sokağı (Carrera 43) arasında Librería Mundo [Dünya Kitabevi-ç.], Kafe Colombia, Cine Colombia, Kafe Japy ve Luncheria Americana vardı. Buranın bir blok kuzeyinde América Billares [Amerika Bilardo Salonu-ç.], bir blok doğusunda, Paseo Simón Bolívar [Simón Bolívar Yolu-ç.] üstünde de Kafe Roma bulunuyordu. Hemen arkada

da Colón [Kolomb-ç.] Parkı vardı, Vinyes burada, sokak pazarının yanında, "fukara katedrali" diye bilinen San Nicolás Kilisesi'ne bakan bir yerde, *El Heraldo* bürosundan birkaç adım ötede otururdu.[15]

Librería Mundo, Jorge Rondón Hederich adlı eski bir komüniste aitti ve Vinyes'in 1920'lerde yanan kitapçı dükkânının ruhani halefi olarak görülüyordu.[16] García Márquez şehre ne zaman gelse dosdoğru gittiği yer, annesinin de o bu şehre geldikten birkaç hafta sonra onu aramaya gelip de bulduğu yer, işte burasıydı.[17] Eğer içki âlemi gece yarısına ya da daha da geç saatlere kadar sürecek olursa, grup genellikle geceye Barranquilla'nın çok sayıda genelevinden birinde devam ederdi, çoğu zaman Çin Mahallesi denen tarafa giderlerdi ama en sevdikleri yer, o zamanlar şehrin kıyısında, merkezden otuz blok ötede bulunan Siyah Eufemia'nın yeriydi.[18]

García Márquez bütün grubun en genci, en naifi ve en tecrübesiziydi; Ibarra Merlano'ya göre, Cartagena'dayken kendisi küfretmemekle kalmıyor, başkasının küfretmesinden de hazzetmiyordu. Hiç de sağlam bir içkici değildi, hele kavgacı hiç mi hiç değildi, fakat çaktırmadan ama düzenli olarak evli kadınlarla ilişkiye girdiğini gösteren bazı kanıtlar var. Germán Vargas daha sonra onun için "utangaç ve sessizdi, aynı benle Alfonso gibi; bu anlaşılır bir şeydi çünkü içimizde en köylü olan oydu... Ayrıca en disiplinli olanımız da oydu." dedi.[19] O hâlâ, daha yıllarca devam edeceği üzere, evi olmayan, parası olmayan, karısı olmayan, hatta bu yılların çoğunda doğru dürüst bir kız arkadaşı dahi olmayan kişiydi. (Mercedes'le yarı-kurgusal ilişkisi onu bir kız arkadaşla gerçek ve devamlı bir ilişki kurma kaderinden kurtarıyordu.) Sanki ilelebet öğrenci kalacak biri ya da bohem bir sanatçı gibiydi. Sonradan, o zamanlar mutlu olmakla beraber bu hayattan sağ salim çıkmayı hiç beklemediğini söyleyecekti.[20]

Düzenli kira ödeyecek durumu yoktu. Böylece neredeyse bir yıl Residencias New York denen bir randevuevinde yaşadı. Kaldığı yer, o zamanın Barranquilla'sı için sıra dışı sayılan dört katlı bir bina olduğundan, Alfonso Fuenmayor buraya "Gökdelen" adını takmıştı. Halk arasında "Suç Sokağı" diye bilinen Calle Real'de [Kraliyet Sokağı-ç.] bulunan bu bina, *El Heraldo* bürosunun neredeyse tam karşısında, Plaza Colón'da Vinyes'in kaldığı yerin çok yakınındaydı. Binanın zemin katında noterler ve başka ofisler vardı. Üst katta, mama Catalina la Grande'nin

[Koca Catalina-ç.] çok sıkı idare ettiği fahişe odaları bulunuyordu.[21] García Márquez binanın en üst katındaki odalardan birini geceliği 1,5 pesoya tutmuştu. Oda üç metrekareydi, küp gibi. María Encarnación diye bir fahişe onun iki pantolonuyla üç gömleğini haftada bir ütülüyordu. Bazen kirayı ödeyecek parası olmaz, o zaman elindeki en son yazdığı metni, kapıcı Dámaso Rodríguez'e rehin olarak bırakırdı.[22]

Neredeyse bir sene bu şartlarda, sokağın gürültüsü ile genelevden gelen çeşit çeşit nidaların, iş müzakerelerinin ve kavgaların arasında yaşadı. Fahişelerle arkadaş oldu, hatta onların yerine mektuplarını dahi yazıyordu. Onlar da ona sabunlarını ödünç veriyor, kahvaltılarını paylaşıyorlar, buna karşılık García Márquez ara sıra onlara *bolero* ya da *vallenato* söylüyordu. Özellikle birkaç yıl sonra, bir dönem onun idolü olan Faulkner bir yazar için genelevden iyi yer olamayacağını söylediğinde, onlara müteşekkir oldu: "Sabahları sessizlik ve huzur olur; geceleri ise partiler, içki ve konuşacak ilginç insanlar vardır."[23] García Márquez kâğıt gibi duvarının öbür tarafından pek çok zihin açıcı konuşma duydu ve gelecekte yazacağı edebi parçalarda bunları değerlendirdi. Bazen taksici arkadaşı "El Mono" [Maymun; Sarışın-ç.] Guerra'yla amaçsız gece turlarına çıkardı. O zamandan sonra taksi şoförlerini daima aklıselimin en iyi örneği olarak görecekti.

Cartagena'dayken edindiği mahlası "Séptimus"u kullanmaya devam ediyordu. Gazetedeki günlük köşesine "Zürafa" ("La Jirafa") adını verdi. Uzun, ince boynuyla dikkat çeken yeniyetme esin perisi Mercedes'e gizli bir ithaftı bu ad. Bu köşe içerik bakımından genellikle zayıf olsa da (sansür hâlâ devam ediyordu) baştan beri yazılarının taptaze bir ışığı vardı.

García Márquez her şeye rağmen siyasi perspektifini (ve cüretkârlığını) alabildiğine ilerletiyordu. Diğer Latin Amerikalı solcuların aklını çelen Peroncu popülizmden hiç etkilenmediğini, *El Heraldo*'daki kariyeri başlar başlamaz gösterdi. Eva Perón'un Yaşlı Kıta'ya gezisi hakkında şöyle yazdı: "İkinci faaliyet Eva'nın Avrupa baskını oldu. Eva havalı bir uluslararası demagoji hamlesiyle hemen hemen bütün bir maliye bakanlığı bütçesini İtalyan proletaryasına saçıp savurdu: Yardımseverlikten ziyade gösterişti bu. İspanya'daki devlet mizahçıları kendisini yüce gönüllü meslektaş heyecanıyla karşıladılar."[24] 16 Mart 1950'de, devlet başkanını keskin bir usturayla her gün tıraş eden berberin elindeki olağanüstü

fırsata dikkat çeken makalesinden,[25] başına bir şey gelmeden yırttı; 29 Temmuz 1950'de Sovyetler Birliği'nin en etkili propagandacılarından İlya Ehrenburg'un Londra ziyaretinden, bu adam sanki babasının oğluymuş gibi bir kayıtsızlıkla bahsediyordu;[26] 9 Şubat 1951'de ise açıkça "bana falanjizmden* daha tiksindirici gelen bir siyasi doktrin olamaz" dedi.[27] (O sırada Kolombiya, Laureano Gómez idaresinde, Birleşmiş Milletler'in aksi yöndeki uyarılarına rağmen Franco İspanyası'yla tüm ilişkilerini yeniden kuran ilk rejimdi; bu Kolombiya hükümeti de elinden gelse Franco'ya benzer bir yönetim kurmaya can atardı.)

García Márquez'in en büyük sorunlarından biri sansürken, en büyük meselesi de ele alacak bir mesele bulmaktı. Günlük işi hakkında yazdığı "Zürafa Hac Yolunda" makalesinde her iki derdini mizahi bir dille ele alıyordu:

> Zürafa, editörün en ufak hareketine karşı son derece hassas bir hayvandır. Bu günlük köşe yazısının ilk kelimesinin burada, ormanda yazılmasından itibaren... ertesi gün sabahın altısına kadar zürafa, köşeden dönerken bacağını kırabilecek üzgün, savunmasız bir hayvan olur. Öncelikle, yazarın saçmalama huyu ne kadar olursa olsun, her gün on dört santimetre saçmalık yazmanın şaka olmadığını hiç unutmamak gerekir. Sonra, iki ayrı sansür meselesi gelir. Bunların ilki, yani şimdi tam yanımda oturmakta ve vantilatörün karşısında kızarmakta olanı, zürafa doğanın ve toplumun izin verdiğinden başka bir renge bürünecek olursa onu engellemeye hazırdır. İkincisi de diğer sansürdür ki, zürafanın uzun boynunun asgariye indirgenmesi tehlikesi olmadan bundan bahsetmenin hiçbir yolu yoktur. Savunmasız memeli, nihayet linotipçilerin karanlık odasına varır, bu marazlı iş arkadaşları burada bir gündüzden diğer gündüze kadar emek verip, hafif ve gelip geçici yapraklara yazılmış olanı kurşuna dönüştürürler.[28]

Bu köşe yazılarının çoğunda sadece "yaşam sevinci"ni hissetmekle kalmıyor, yazarın yazmaktan duyduğu sevinci de hissediyoruz. Yazarın bu mutluluğu uzun bir süre boyunca hissettiği ilk dönem, 1950'nin başındaki bu birkaç haftalık dönemdi işte.

García Márquez yeni hayatına tam alışırken beklenmedik bir ziyaretçisi oldu. 18 Şubat Cumartesi günü öğle saatinde, Karnaval arife-

---

* "*Falange*" ya da Türkçesiyle Falanj, İspanya'da Diktatör Franco döneminde iktidarda olan faşist parti, Falanjizm de bu partinin ideolojisi-ç.n.

sinde, Sucre'den nehir aşağı inen annesi Luisa Santiaga onu Mundo Kitabevi'nde buldu. Arkadaşları annesini "Gökdelen"e göndermeyecek kadar biliyorlardı sır tutmayı. İşte bu an, García Márquez'in otobiyografik anlatısı *Anlatmak İçin Yaşamak*'a başlamak için seçeceği andı. Aile yine maddi sıkıntı içindeydi ve Luisa Santiaga, babasının eski evinin satış işlemlerini başlatmak üzere Aracataca'ya seyahat ediyordu. Anneyle oğlun şimdi yapacağı yolculuk, Luisa'nın on beş yıldan uzun zaman önce, birkaç yıl evvel bıraktığı ve artık kendisini hatırlamayan küçük bir oğlanla tanışmak üzere Aracataca'ya dönerken yaptığı yolculuğun aynısıydı. Şimdi, Gabito'nun yirmi üçüncü yaş gününden birkaç hafta önce, yine dönmüştü işte.[29]

Gabriel García Márquez ertesi günkü yazısını bitirdi ve Luisa'yla saat yedi istimbotuna binip büyük bataklığı geçerek Ciénaga'ya doğru yola çıktılar; bu, García Márquez'in anılarında unutulmaz bir şekilde aktarılan bir yolculuktu. Ciénaga'dan Aracataca'ya onca yıl önce işleyen aynı sarı trenle gittiler. Aracataca'ya varıp, ceviz ağaçlarının gölgelerine sığınmaya çalışarak boş sokaklardan geçtiler.[30] García Márquez bu ziyareti bütün hayatının en önemli olayı sayar, edebiyatın onun mesleği olarak kesin biçimde belirmesini ve ilk ciddi edebi eseri olarak gördüğü *Yaprak Fırtınası* romanının doğmasını bu olaya bağlar. Bu yüzden *Anlatmak İçin Yaşamak*'a doğumuyla değil, bu olayı anlatarak başlar, bu da anlatım konusunda anıların tamamına elde edilmesi zor bir başarı katar şüphesiz.

Geçip gitmiş şeylere geri dönmenin etkisi çok çarpıcı oldu. Sanki her sokak onu geçmişe doğru çekiyor, doğduğu eve götürüyordu. Çocukluğunun Aracataca'sı bu muydu, bu viran evler, bu tozlu sokaklar, bu harap, oyuncak kadar kilise miydi? Hatıralarının kalabalık ve yeşil caddeleri ıpıssızdı ve bir daha asla canlanamayacak gibi görünüyorlardı. Gördüğü herkes ve her şey sanki tozla kaplanmış, onun hayal edemeyeceği kadar çok yaşlanmıştı; yetişkinlerin hepsi hasta, yorgun ve mağlup görünüyordu, yaşıtları yaşlarından fazla yaşlanmıştı, çocuklar bitkin ve karınları şişti; kasaba sanki sokak köpekleriyle akbabalara kalmıştı.[31] Adeta herkes ölmüş, bir onunla annesi sağ kalmıştı. Ya da sanki bir peri masalındaymış gibi, adeta kendisi ölmüş de ancak şimdi hayata dönüyormuş gibiydi.

İki ziyaretçi Monsignor Espejo Caddesi'nde, dedenin evinin çaprazındaki köşeye vardıklarında Luisa ve Gabito, Venezuelalı doktor Alf-

redo Barbosa'nın eski eczanesinde durdular. Tezgâhın ardında eczacının karısı Adriana Berdugo dikiş makinesiyle çalışıyordu, Luisa heyecanla, "*Comadre*, nasılsın?" diye sordu. Kadın dönüp baktı, şaşkına döndü, cevap vermeye çalıştı ama veremedi; ikisi tek kelime etmeden birbirlerine sarılıp birkaç dakika ağlaştılar. García Márquez öylece baktı; onu Aracataca'dan ayıran şeyin sadece mesafe değil, zamanın ta kendisi olduğunu görmekten afallamıştı. Bir zamanlar korktuğu yaşlı eczacı şimdi acınacak haldeydi, canı çekilip kupkuru kalmış bir sopa gibiydi, saçları seyrelmiş, dişlerinin çoğu dökülüp gitmişti. Nasıl olduğunu sordukları zaman yaşlı adam kekeleyerek, neredeyse suçlayıcı bir şekilde, "Bu kasabada olup bitenleri hayal bile edemezsiniz," dedi.[32]

García Márquez yıllar sonra şöyle dedi: "Aracataca'ya yaptığımız o yolculukta başıma gelen, çocukluğumda yaşadığım her şeyin ancak şimdi takdir edebildiğim bir edebi değeri olduğunu fark etmemdi. *Yaprak Fırtınası*'nın yazmamdan itibaren yazar olmak istediğimi, kimsenin bana engel olamayacağını ve üstüme düşen yegâne şeyin dünyanın en iyi yazarı olmaya çalışmak olduğunu anladım."[33] Her dönüşte yaşanan ironinin üstüne bir de ziyaretin tam bir başarısızlıkla sonuçlanması eklendi: Annesi evdeki kiracılarla bir anlaşmaya varamadı. Bütün seyahat bir yanlış anlama üzerine yapılmıştı, üstelik Luisa da zaten satış konusunda ikircikliydi. García Márquez'e gelince, viraneye dönmüş eski binanın çevresinde Luisa'yla birlikte yaptıkları turu ayrıntılarıyla tasvir ettiği anılarını yazana dek, bu ziyarette eve giremediğini ve o zamandan beri de içeri adımını atmadığını söylüyordu: "Eğer içeri girersem artık yazar olamam. Anahtar içeride," demişti bir keresinde.[34] Ama yazdığı anılarda içeri giriyor.

"Ev"i bırakıp başka bir yol çizmeye derhal karar verdiğini söylüyor. Bu ilk bakışta şaşırtıcı: İnsan, eve dönmenin, García Márquez'in yaptığı gibi odağı genişletip evin bulunduğu kasabanın hepsini romana katmak yerine, onu bu evin ilham verdiği roman üstünde çalışmaya tekrar başlamaya teşvik edeceğini düşünebilir. Fakat gerçek şu ki "Ev"de canlandırılan ev, aslında evin kendisi değil, onu yansıtma niyetiyle oluşturulmuş bir kurguydu. Şimdi, García Márquez nihayet bunca yıldır peşini bırakmayan o binayla açık açık yüzleşmeye ve hayal âleminde hâlâ sakladığı eski kasabayı onun etrafında yeniden yaratmaya hazırlanıyordu. Böylece Macondo doğdu.

Proust'u hatırlamamak elde değil. Aracataca birçok bakımdan ölmüşken, García Márquez'in kendi kendisinin ne de olsa hayatta olduğunu görmesi hariç. Bir de mucizevi bir şekilde annesini geri kazandı: Evde onunla birlikte yaşamakla ilgili hiçbir hatırası olmasa da şimdi en azından evi birlikte ziyaret etmişlerdi ve ömründe ilk defa annesiyle baş başa seyahat ediyordu.[35] Tabii ki kendisi bunu söylemiyor –o zaten bunların hiçbirini söylemiyor– ama önceki gün Mundo Kitabevi'ndeki karşılaşmaları, o altı-yedi yaşlarındayken yaşadıkları "ilk" karşılaşmayı (García Márquez'in hatırladığı ilk karşılaşmayı) canlandırmıştı: Zira ikinci sahnede de anlatıcı, yani bizzat García Márquez, annesine *Kral Oedipus*'tan esinlenmiş bir karakter gibi "ben senin annenim" dedirtiyor.

Ziyaret García Márquez'in hafızasını canlandırıp kendi geçmişine karşı yaklaşımını değiştirmekle kalmadı, ona yeni romanını *nasıl* yazacağını da gösterdi. Şimdi kendi memleketine, Faulkner'ın ve 1920'lerin diğer modernistlerinin, yani Joyce, Proust ve Virginia Woolf'un ona sağladığı bakış açısıyla bakıyordu. "Ev" aslında bir on dokuzuncu yüzyıl romanı gibi düşünülmüş, Hawthorne'un *The House of Seven Gables*'ı gibi, Cartagena tayfasının hayran olduğu türden kitaplardan ilham almıştı. Şimdi onu, zamanın kendisinin pek çok boyutunun farkında olmanın yapılandırdığı bir anlatı olarak yazacaktı. Artık dedesiyle birlikte o donmuş eve gömülü değildi. Oradan kaçmıştı.

Birkaç hafta sonra "Romanın sorunları?" başlıklı bir makale yazdığında, edebiyatla hayat arasındaki ilişkiyi anlama biçiminde büyük bir değişiklik yaşamakta olduğu belliydi. Bu yazıda o dönemde Kolombiya'da üretilen kurgu edebiyatın çoğuna burun kıvırıyor ve şöyle diyordu:

> Kolombiya'da Joyce'un, Faulkner'ın veya Virginia Woolf'un etkisiyle yazıldığı açık olan ve böyle bir etkiyle yazılmış olma talihine sahip bir roman yok henüz. "Talih" diyorum çünkü biz Kolombiyalıların etkiler oyununda bir istisna olabileceğimizi hiç sanmıyorum. *Orlando*'nun önsözünde Virginia Woolf kendi üzerindeki etkileri kabul eder. Bizzat Faulkner, Joyce'un kendisine etkilerini reddedememiştir. Huxley ile yine Virginia Woolf arasında (özellikle zamanın idaresi konusunda) ortak olan bir şey var. Franz Kafka ile Proust, modern dünyanın edebiyatının her yerindeler. Eğer biz Kolombiyalılar doğru yolu tutacaksak, kendimizi muhakkak bu akıma yerleştirmeliyiz. İçler acısı gerçek şu ki, bu henüz gerçekleşmediği gibi, bir gün gerçekleşeceğine dair en ufak bir işaret de yok.[36]

García Márquez yeni bir insan olma yolundaydı şüphesiz; artık kendi hayatından sürgün değildi; çocukluğunu kurtarmıştı. Ve yeni bir kimlik keşfetmiş, ya da daha iyisi onu ortaya çıkarmıştı. Kendini yeniden icat etmişti. Hem de bunların hepsi, 1920'lerin avangard yazarlarının dünyaya kendi sanat bilinçleriyle bakmayı nasıl öğrendiklerini birdenbire, sanki başına taş düşmüş gibi aniden anlamasıyla olmuştu.

Gerek Cartagena'da gerek Barranquilla'da arkadaşlarının pek azı onun kökeni hakkında fazla bir şey biliyordu. Şimdi "Sucreli çocuk," "Aracatacalı çocuk" olmuştu ve kökenini bir daha hiç değiştirmeyecekti. Bu aşamaya kadar "Ev"in kısmen Sucre romanı olduğunu düşünebiliriz belki, fakat bundan sonra bir Aracataca romanı olmaya doğru evrilecek, ama takma bir adla: Macondo. Çok geçmeden, eski kitap yerini bir yenisine bırakacak, García Márquez bu sefer çok daha doğrudan otobiyografik bir şey yazacak. Şimdi arkadaşlarla ve meslektaşlarla konuşurken yaptığı esprilerin daha farklı bir tadı var: Faraza, doğum belgesini almaya "memleket"e gitmiş, ama belediye başkanının elinin altında resmi bir damga yokmuş, bunun üzerine başkan büyük bir muz istemiş. Muz getirilince onu ortadan ikiye kesip belgeyi muzla damgalamış.[37] García Márquez arkadaşlarını bu hikâyenin doğru olduğuna temin ediyordu, bir tek kanıtı eksikti bu hikâyenin, çünkü belge "Gökdelen"de kalmıştı. Hepsi buna kahkahalarla güldüler ama pek inanmadılar. Bunu ispat edecek belgesi olsa da olmasa da Aracatacalı masalcı doğmuştu işte; dünyaya bir sonraki gelişinde de Macondolu sihirbaz olacaktı. Nihayet, kim olduğunu ve kim olmak istediğini biliyordu.

Luisa Santiaga'yla Aracataca'ya döndükten kısa süre sonra, Şubat 1950'de "Abelito Villa, Escalona ve Ortakları" başlıklı bir "Zürafa" yazısı yazdı.[38] Annesiyle yaptığı yolculuğun ona daha önce yaptığı başka yolculukları hatırlattığını ve bir o kadar önemlisi, gelecekte yapmak niyetinde olduğu yolculuklara ilham verdiğini gösteren bu yazıda, Kasım 1949'da Zapata Olivella'yla yaptığı geziye kısaca değiniyor, Magdalena ve Padilla bölgelerinin gezici halk ozanlarının hayatlarını ve maceralarını özenerek anlatıyordu. Özellikle, sadece onun *vallenato* müziği anlayışını biçimlendirmekte değil, Atlas kıyı çevresi kültürüne doğrudan katılımını sağlamakta da büyük rol oynayacak genç bir adamı göklere çıkarıyordu. Bu genç adam *vallenato* bestecisi Rafael Escalona'ydı. Zapata Olivella'yla zaten García Márquez hakkında konuşmuş olan Esca-

lona, şimdi García Márquez'in onun müziği hakkında olumlu bir yazısını okuyunca, onunla tanışmak üzere yola koyuldu.[39] İkisinin ilk bire bir buluşmaları (aslında geçen sene tanışmış olabilirler) Barranquilla'daki Kafe Roma'da, 22 Mart 1950'de, yani 1949 gezisiyle ilgili makalenin yayınlanmasının üstünden iki haftadan az, Luisa Santiaga'yla çıkılan ve García Márquez'in hayatını değiştiren seyahatin üstündense bir aydan az zaman geçmişken gerçekleşti. García Márquez genç ozanı etkilemek için, Kafe Roma'da onunla buluşmaya onun bir bestesini söyleyerek geldi, "Lisede Açlık" ("El Hambre del Liceo"). O günlerden kalan ender bir fotoğrafta García Márquez'i Escalona'nın bir şarkısını bestecinin kendisine söylerken görüyoruz, bir yandan da masanın üstünde ritim tutuyor. García Márquez dudaklarını büzmüş; bunu sadece şarkı söylerken değil, sigara içerken ve şu veya bu şekilde çok etkilendiği kadın ve erkeklere surat asarken de hep yapar.[40]

Vinyes 15 Nisan 1950'de, müritlerini bırakıp geldiği yere döndü. Barranquilla'dan ayrılmadan önce ona bir veda yemeği düzenlediler, tam bir son yemek. O gece çekilen fotoğrafta, neşe içindeki Vinyes, kolunu kederli Alfonso Fuenmayor'un omzuna atmış; yanlarında, fotoğraftakiler içinde ceketi ve kravatı olmayan tek adam, parlak renkli keten gömlekli, orada bulunanların en genci Gabriel García Márquez oturuyor. Geçenlerde América Bilardo Salonu'nda bir garson kızın dediği gibi "kılçık kadar zayıf," gözleri pırıl pırıl, orada olduğuna çok memnun, hem çok zeki hem de hınzırca bakıyor ama hepsinden önemlisi içinden enerji ve hayat fışkırıyor.

Bu fotoğraf çekildikten kısa süre sonra Alfonso Fuenmayor, García Márquez'i yeni ve bağımsız bir haftalık dergiye katkıda bulunmaya ikna etti. *Crónica* (Günce) adındaki bu dergi *El Heraldo* matbaasında bulvar gazetesi usulü üretiliyordu. Yayın hayatına 29 Nisan 1950'de başladı, Haziran 1951'e kadar devam edebildi.[41] García Márquez *Crónica*'nın hem yayın yönetmeni, hem de her şeye yetişen joker elemanı oldu. Sunduğu katkıların bazıları, biraz da çaresizlikten, gerçek hayattan geliyordu. "Saat Altıda Gelen Kadın" hikâyesi, Fuenmayor'un ona dedektif hikâyesi yazamazsın diyerek meydan okumasından çıkmıştı. García Márquez, Katolik Barranquilla'da Oregón'un çıplak model bulmak için giriştiği ilk çabalarla ilgili bir anıyı hatırladı. Arkadaşları, bu işe gönüllü bir fahişe aramaya koyuldular, nihayet umut vaat eden bir aday

buldular. Kadın Obregón'dan, önce onun için Bristol'deki bir denizciye mektup yazmasını istedi, ertesi gün Güzel Sanatlar Fakültesi'ne gelmeyi kabul etti ve sonra... ortadan kayboldu.[42] "Saat Altıda Gelen Kadın," az önce bir müşterisini öldüren ve suç işlendiği sırada başka yerde olduğu izlenimi yaratmak için bara gelen bir fahişe hakkındadır. García Márquez'in yeni heyecan kaynaklarından biri olan Hemingway'den (muhtemelen "Katiller"den) etkilendiği açık.[43] Doğrudan ve anlaşılır bir şekilde Barranquilla'da geçen ender bir García Márquez hikâyesi.

"Çullukların Gecesi" daha başarılı, Bogota'da Mutis ve Zalamea Borda gibi uzmanların da çok beğendiği bir başka hikâye. Kaynağını, çetenin hemen her gece gittiği, Siyah Eufemia'nın Las Delicias'taki genelevine yapılan ziyaretlerden birinden alıyor. Fuenmayor daha sonra ısrarla, sanki oradaki kadınlar aklından bile geçmemiş gibi, oraya elbette kadınlar için, "açlıktan etlerini satan acınası küçük kızlar" için gitmediklerini, on üç pesoya bir şişe rom almak ve Yanki denizcilerin hep orada olan çullukların arasında, sanki insan partnerlerini kaybetmişler de kızıl tüylü uzunbacaklı birer su kuşuyla dans etmek istiyorlarmış gibi yerlerde sürünmelerini izlemek için gittiklerini iddia etti. Bir gece García Márquez orada şekerleme yaparken Fuenmayor onu sarsarak uyandırdı, "Dikkat et de çulluklar oymasın gözlerini!" dedi. (Kolombiya'da kuşların, çocukların gözlerinde oynayan balıklar gördükleri için onların gözünü oyup kör ettiğine inanılıyor.) Böylece García Márquez dosdoğru ofise gidip, sırf *Crónica*'da sayfa doldurmak için bir genelevde kuşlar tarafından kör edilen üç arkadaşın hikâyesini yazdı. Yazar üstünden yarım yüzyıl geçtikten sonra, kendisini utandırmayan ilk edebi eserinin bu olduğunu söyleyecekti.

1920'lerin, 30'ların Avrupalı ve Amerikalı modernistlerinin edebiyatta yakaladıkları başarı onu büyülüyordu. Bu yazarların şöhretleri ve pırıltılı hayatları, özellikle Faulkner'ın, ondan da öte Hemingway'in bu şöhreti kullanarak kendileri ve edebiyatları hakkında efsaneler yaratması da ayrıca aklını başından alıyordu. 1949 Nobel Edebiyat Ödülü sahipsiz kalmıştı, çünkü İsveç Akademisi'nde oyların çok büyük çoğunluğunu Faulkner almış olsa da onun üzerinde bir fikir birliği sağlanamamıştı. 8 Nisan'da García Márquez çoktan "Yine Nobel Ödülü" başlıklı bir yazı yazmış, her zaman "el maestro Faulkner" [Üstad Faulkner-ç.] dediği Faulkner'ın bu ödülü hiçbir zaman alamayacağını çünkü "fazla

iyi bir yazar" olduğunu öngörmüştü. Faulkner'a Kasım 1950'de gecikmeli olarak 1949'un Nobel'i verildiğinde García Márquez geç bile kalındığını beyan etti, zira Faulkner "günümüz dünyasının en iyi yazarı ve tüm zamanların en iyi yazarlarından biri" idi, şimdi "moda olmanın rahatsız ayrıcalığını" kabul etmek zorunda kalacaktı.[44] Büyük ikilemi (Faulkner mı, Hemingway mi?) çok sonraları, Faulkner'ın onun edebiyat ruhunu beslediğini, Hemingway'inse yazma zanaatını öğrettiğini söyleyerek aşacaktı.[45]

García Márquez meşhur García Márquez olduktan sonra kendini tekrar tekrar Faulkner'dan ne kadar "etkilendiğini" açıklar buldu. Bu sorunun ardında muhakkak daha "fesat" bir soru oluyordu: Faulkner'dan "intihal" mi yapıyordu; kısacası, kendisi aslında gerçekten özgün bir yazar değil miydi? İkisinin geldikleri yer arasındaki dikkat çekici benzerlikler düşünüldüğünde, belki asıl olağanüstü olan García Márquez'in Faulkner'dan daha çok etkilenmemiş olmasıydı, hele de Barranquilla Grubu'nda herkesin en sevdiği yazar tartışmasız Faulkner'ken. García Márquez üzerinde belki bir o kadar belirleyici olan Virginia Woolf etkisinden çok daha az söz ediliyor; James Joyce'un ise nadiren adı geçiyor. Referans noktaları böyle çeşitli ve kendi özgünlüğü su götürmezken, Mississippili yazardan duyduğu heyecan azaldığı ve aralarında pek çok ortak nokta olduğu halde, García Márquez'in Kolombiyalı Faulkner statüsüne indirgenme girişimlerinden bıkmasına şaşmamalı. Elimizde García Márquez'in bu dönemde yazdığı hemen hemen hiç özel belge yok, hikâyelerinin ve romanlarının müsveddeleri bile saklanmamış. Fakat 1950'nin ortaları ile diyelim ki aynı yılın Ekim ayı arasında, García Márquez muhtemelen edebiyattan başka bir şeyin (herhalde alkolün) etkisiyle Bogota'daki arkadaşı Carlos Alemán'a iki sayfalık bir mektup yazmış. Mektup mucizevi bir şekilde bugüne kalmış, işte ondan bir alıntı:

bendejuanbninadresiyokonayazdığımmektubusanagönderiyorum

aleman sana bana gönderdiğin uzun ve ayrıntılı saçmalığa cevaben yazıyorum çok işim var nokta virgül noktalı virgül ve bütün öbür noktalama işaretlerini koymaya vaktim yok bu mektupta harfleri yazmaya zor zaman buluyorum telepati diye bişeyin olmaması ne yazık olsa telepati postasıyla cevaplardım o herhalde en iyisi olurdu

çünkü sansürlenemezdi biliyosun cronicayıhaftalıkçıkarıyoruz o yüzden de insanı afallatan çayırlıklar aramaya vaktimiz kalmıyo bu nedenle şimdilik alelade timsah yarağıyla idare edecen cronica topu atana kadar biz de gecenin köroğlunda kendi çöplüğümüze dönene kadar aureliano buendia selam söylüyor yarı orospu kızı remedios da selam söylüyor sonunda şarkıcı satıcıyla çıktı oğul tobias polis oldu hepsini öldürdüler bi tek adsız kız kaldı adı da hiç olmayacak ona sadece kız diyolar bütün gün sallanan sandalyesinde oturan gramafon dinleyen ki o da bozuldu bu dünyadaki herşey gibi şimdi bu evde mesele oldu çünkü kasabada aletlerden anlayan tek kişi italyan ayakkabıcı o da ömründe toplama gramafon görmemiş eve gidiyo onu çekiçledövmeyetamiretmeyeonarmaya çalışıyo nafile bu arada bütün su oğlanları konuşuyosusıçratıyoıslıkçalıyo ve gramocuğun parçaları her eve dağılıyo diyolargramofonalbayaurelianobozdu aynı akşam insanlar giyinmekkapılarıkapamakayakkabılarınıgiymeksaçlarınıtaramak için acele etmek zorunda kalıyolar albayın evine gitmek için çünkü o kendi namına misafir beklemiyo çünkü kasabalılar onun evine onbeş yıldır gelmiyolar polisten korkup gregoriosun cenazesini gömmeyi reddettiklerinden albay da papaza hakaret ettiğinden dost parti üyeleri meclisten çekildiğinden o da kendini eve kapattığından beri yani anca onbeş yıl sonra gramofon kırılıppatlayıpbozulunca insanlar eve gidiyo albayla karısı dona soledadı hazırlıksızlarkenmiş yakalıyolar ... kadın bütün gece köşede duruyo kimseyle konuşmuyo ve dona soledad utanınca gündoğuşuna gitmeye gidiyo ve insanlar çıkıyolar bildiğin şeyler işte oğul polis olunca ve albay her zamanki gibi kapıda otururken polisler oğulun cenazesiyle gelince ve albay da bunu görünce kapıları çekip kapatıyo işte böyle şeyler sanki momposta olmuş gibi sırf büyük kitap nasıl gidiyor gör diye anlatıyorum bundan başka ne diyim german alfonso figurita ve ben vaktimizi konuşarakyazarakdüşünerekcronicayaparak geçiriyoruz eskisi gibi içkiiçiporospularagidipotlayarak değil çünkü böylegeçmez hayat eğer virginiayı sevmiyorsan git kendi kendini sik ramiro onu beğeniyor ve o romandan daha iyi anlıyor senden o yüzden siktir git ramiroya de ki ona mektup borcum var ama bana yine de yazsın aralıkta cronicadan izin istiycem evde bana yer tutsun don ramon gitti iyiyiz diye yazdı tito getirdqi eduardo koydqu ihtiyar fuenmayor on numara adam oldu hepimiz selam söylüyoruz sana kutlunoellermutluyıllar diliyoruz sevgili dostun gabito[46]

Bu çok aydınlatıcı bir mektup. Pek az bahsi geçen Joyce'un (ve ayrıca Virginia Woolf'un) etkisini açıkça gözler önüne seriyor, García Márquez'in Barranquilla'daki hayatını ve bu hayattan duyduğu coşkuyu canlı bir şekilde hissettiriyor. Bunun yanı sıra, hâlâ kendi yaratıcılığına takmış, kendi hikâyelerine gömülmüş, çok kolay etki altında kalan

ergenler gibi düşünen bir genç adam gösteriyor bize. Fakat karşımızda bir de onun gelişimini tanıyanların anlayacağı üzere ciddi, kendini işine adamış bir yazar var; bir uzun vadeli projeden, "Ev"den diğerine, *Yaprak Fırtınası*'na, bir dönüşüm dalgası içinde buluyor kendini, bir yandan da daha sonra antolojilerde yer alacak birkaç hikâye yazıyor, gazetedeki köşesine yazılar hazırlıyor. Albay Aureliano Buendía, García Márquez'in yarattığı karakterlerin en tanınmışı tabii ki ve o da burada. Ancak Aureliano Buendía pek yakında kenara itilecek, 1960'ların ortalarında sıra ona gelene kadar bir kitaptan ötekine efsane gibi, sadece adı geçerek taşınacak. Sıranın ona gelmesine daha var. Açık ki García Márquez bu noktada, sonradan anılarında söyleyeceğinin aksine, "Ev"den vazgeçmiş değil henüz. İşlenip değiştirilerek sonunda *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın parçası olacak ayrıntılar üzerinde çalışıyor hâlâ.

O halde mektuptaki en ilgi çekici ayrıntı belki de Albay'ın kasabalılarla olan sorununun ve evin kapılarını neden kapattığının açıklaması: Yani, söylenmemiş bir nedenden dolayı kölesi Gregorio'yu toprağa vermesine izin vermemeleri, bunun üzerine Albay'ın köleyi kendi kendine, avludaki badem ağacının altında gömmesi.[47] Burada tartışmasız, hem yaşadığı kasabada nefret edilen bir adamın cenazesini düzenlemekle görevlendirilince kendini kuşatma altında bulan bir albayın anlatıldığı *Yaprak Fırtınası*'nın; hem de ana karakterlerden birinin bahçedeki bir ağaca bağlandığı, bir başkasının da o ağacın altında öldüğü *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın tohumları gizli.

Dikkatli okur bu dönemdeki bir başka etkiyi de fark edebilir. García Márquez, Arjantinli parlak yazar Jorge Luis Borges'in hikâyelerine de *Crónica*'nın birkaç sayısında yer vermiştir. Tam da 1950 Ağustosu'nda, yani sağcı başkan Laureano Gómez iktidarı devraldığında, García Márquez'in "fantastik edebiyat"ın büyük temsilcisini okuması meyve verdi anlaşılan. Borges, her yerden ve her şeyden etkilenmek bakımından olağanüstüydü, "etkilenme" kavramının yanıltıcı olduğunu çünkü "her yazarın kendi öncüllerini yarattığını" söylediği makalelerde bu yolu tutmuştu bile. Bu yaklaşım Latin Amerikalı bir yazar için çok özgürleştirici olmakla kalmıyordu, aynı zamanda Borges'in kullandığı kaynaklara saygı göstermemesi de son derece tazeleyici bir tutumdu. Ona bazen "Latin Amerika'nın Kafkası" deniyor ama Kafka'da bu sağlam mizahlı ironiye hiç rastlamıyoruz. García Márquez'in bu yeni etkinin kaynağını

bildirmeden Borges'ten pek çok fikir aldığı bir dönemde, intihar üzerine, "Kafka'nın Karikatürü" başlıklı hicivli bir hikâye yazması iki kat yerindedir o halde.[48] Bu noktada García Márquez'in Kafka'yı (ve onun kendi üzerindeki "etki"sini) geçmişe yollayıp, onun temalarını bundan sonra Borges'in daha garip bakışıyla görmeye başladığını rahatlıkla söyleyebiliriz. "Ev"le ilgili sorunların bir kısmının aşırı doz Kafka içermesinden kaynaklandığı, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ınsa nihayet ortaya çıktığında bariz Borgesvari bir kitap olduğu da söylenebilir.

Yeni gelen roman *Yaprak Fırtınası*, şeref, görev ve ayıp kavramlarının farklı farklı anlaşılma biçimleri üstüne olacaktı. Macondo kentinin kabul görmüş aristokratlarından olan bir Albay, arkadaşı olan Belçikalı "doktor"un (elbette, García Márquez'in çocukluğunun Aracataca'sındaki "Don Emilio"ya dayanan bir karakter) cenazesini üstlenmeye yemin eder. Karısıyla kızının karşı çıkmasına rağmen; Doktor, Albay'ın hizmetçisiyle yatarak misafirperverliğine hıyanet etmiş olsa da; yıllar önce siyasi bir çatışmanın ardından kasabalı yaralılara bakmadığı için kasabalılar Doktor'un "çürüdüğünü" görmek istiyor olsa da Albay sözünü tutmak niyetindedir. Doktor şimdi, Katoliklerin yorumuna göre Tanrı'nın yasasına karşı daha da büyük bir suç işlemiş, intihar etmiştir; Albay en fazla onun kutsanmamış toprağa gömülmesini sağlamayı umabilir artık.

Sofokles'in *Antigone*'sindeki temanın bir çeşitlemesi olan bu ahlaki hikâye çizgisinin yanında, *Yaprak Fırtınası* aynı zamanda tamamen gerçek anlamda, bütün García Márquez romanları içinde en otobiyografik olanı. Ana karakterler, Gabito, Luisa ve Nicolás'a dayalı üç yüzlü bir aile macerası üstünden bir kutsal üçleme sunuyorlar. Ama eğer çocuk, anne ve dede bu gerçek kişilere dayanacaksa, böyle bir seçim başka gerçek insanların bastırılması demektir. Bastırılanlar arasında Tranquilina (romandaki anneanne ölmüş, yerine ikinci bir eş gelmiştir), Gabito'nun kardeşleri (çocuk tek çocuktur), hepsinden önemlisi de Gabito'nun gerçek babası Gabriel Eligio García var. Bu örnekteki bastırma, sadece bir yerinden etme aslında. Gerçekten de Gabriel Eligio'ya çok yakın bir karakter var ve romanda çocuğun gerçek babası da o, fakat bu karakterin adı Martín (eğer meşru bir çocuk olsaydı Gabriel Eligio'nun ilk soyadı bu olacaktı; ikinci soyadı Martínez'dir) ve evlenmekteki asıl amacı vicdansızca, kendi çıkarlarını gözeten bir amaç. Dahası, karısını kısa süre

sonra terk ediyor (*kadın* da *ona* karşı kayıtsız görünüyor), Macondo'dan ayrılıyor ve çocuk roman boyunca onu hiç düşünmüyor. Elbette bu durum, annesinin aslında Gabriel Eligio'yu hiç sevmemiş olduğunu; annesinden ayrılanın kendisi, yani Gabito, yani oğul değil, Gabriel Eligio, yani baba olduğunu yazarak fantezi kurmasına imkân tanıyor.[49]

Romanın çift yönlü, Faulknervari bir zaman akışı var. Üç karakter 12 Eylül 1928'de öğleden sonra saat 2.30 ile 3 arasında birlikte yarım saat geçiriyor, Doktor'un öldüğü odada oturup onun tabuta konulup götürülmesini bekliyorlar. Son derece gerginler, çünkü Doktor'dan nefret eden kasaba halkının cenazeye engel olabileceğinden endişe ediyorlar. Bu yarım saat içinde aynı zamanda kendi ailelerinin tüm geçmişini (aslen Guajira'dan gelen Albay'ın ailesini) düşünüyorlar; bunu her birinin bilinçlerindeki geri dönüşlerle parça parça görüyoruz. Bu, Faulkner'ın *Döşeğimde Ölürken*'inin daha karmaşık, ama bir yandan da daha statik ve daha mekanik bir hali: Bir dedektif hikâyesi olarak roman, okurun çözmesi gereken bir labirent veya bulmaca. Faulkner, Woolf ve muhtemelen Borges gibi dahilerin büyülediği, bunu bir yandan saklamak bir yandan da göstermek isteyen klasik bir genç yazar örneği var karşımızda.

O halde burada aynı anda hem bir *dönüş* hem bir *uzaklaşma* var: Duygusalla entelektüel olanın, geçmişle şimdiki zamanın üst üste bindiği, belli ki olağanüstü kuvvetli ve belirleyici bir deneyim. Eğer Kolombiya gerçeğine henüz zalimce hicvederek bakmıyorsa, bunun nedeni García Márquez'in geçmişe dönerken kınamalarına dedesini de katmayı ya da kendi geçmişini fazla acı (veya fazla aldanmış!) kılmayı istemiyor oluşu; bu aşamada Albay tartışmalı ama hâlâ esasen hayranlık duyulan bir figür, ona gizli alayların en hafifiyle yaklaşılıyor. Yine de García Márquez doğum yerine geri dönerek Macondo'nun çoktan mahvolduğunu fark etmiştir artık, kasabayı mahveden bu gücü kasaba sakinleri kader olarak görse de yazar bunu tarih olarak görmektedir şimdi.

García Márquez yıllar sonra, 1977'de şöyle söyledi: "*Yaprak Fırtınası*'nı çok severim. Onu yazan adama da büyük bir şefkat duyuyorum. Onu gün gibi açık görebiliyorum: Yirmi iki-yirmi üç yaşında bir oğlan, ömründe bir daha başka bir şey yazmayacağını sanıyor, bu onun tek şansı, bu yüzden de her şeyi buraya doldurmaya çalışıyor, hatırladığı ne varsa, okuduğu bütün yazarlardan teknik olarak ve edebiyat zanaatı bakımından öğrendiği ne varsa."[50] *Yaprak Fırtınası* üstündeki

çalışmalar birkaç yıl daha düşe kalka devam edecekti ama kitap çoktan, sağlam bir şekilde yola çıkmıştı. Bu genç adam asla kendinden memnun olmayacaksa da talihi ve çok sıkı çalışması sayesinde edebiyat geleceği sağlama alınacaktı şüphesiz. Ama insanın o her zamanki klişeyi kullanıp "bir daha ardına bakmayacak" diyebileceği biri değildi.

Tabii García Márquez'in hâlâ hayatını kazanması gerekiyordu, *El Heraldo*'ya neredeyse günlük olarak "Zürafa" yazıları yazmaya ve *Crónica*'nın dinamosu olarak çalışmaya devam etti. Bu sıralar yazdığı hemen her şey, ne kadar sıradan ve ne kadar çalakalem yazılmış olursa olsun, keşfin ve yaratıcılığın zarafetinden şu veya bu şekilde etkilenmiş oluyordu. Biyografi bakımından ise bu dönemde yazdığı en ilgi çekici makale, 16 Aralık 1950'de yayınlanan "La Amiga." İspanyolca "amiga," herhangi bir kadın arkadaş olabilir veya sevgili anlamında "kız arkadaş" olarak kullanılabilir. Kısacası bu yazı, Mercedes Barcha'yla yeniden buluşmaktan duyduğu coşkuyu kamusal alana aksettiriyordu ama soğukkanlı havası, olaydan duyduğu sevincin pek azını yansıtabiliyordu. Bu "arkadaş," Mercedes'in o zaman ve şimdi olduğu gibi anlatılıyordu: "doğulu görünümlü," "çekik gözlü," "elmacıkkemikleri yüksek," "esmer tenli;" "içtenlikle şakalaşan" biri. Mercedes şimdi buradaydı çünkü ailesi, Sucre'ye intikam ateşiyle gelen *Violencia* karşısında evlerini aylar önce terk edip bu şehre göçmüştü.

Gabriel García Márquez'le Mercedes Barcha'nın flörtü başından sonuna dek bir muamma.[51] Adamın ısrarla bu kadınla evlenmeye o daha dokuz yaşındayken karar verdiğini söylemesi, kadının da ısrarla adam 1955'te Avrupa'ya gitmeden az öncesine kadar onun neredeyse farkında bile olmadığını söylemesi ikisi için de bir eğlence, espri konusu oldu hep. Elbette olduğu gibi doğru kabul edemeyeceğimiz Aralık 1950 makalesi, bu hikâyenin kahramanlarının üç yıldır görüşmediğini yazıyor. Aslında 1947 yılı, García Márquez'in Zipaquirá'dan mezun olduğu, yaz tatilinde eve gittiği, sonra da üniversite eğitimi için Bogota'ya taşındığı yıl. Bu tarihten sonra evine mümkün olduğunca gitmedi ve zaten Mercedes de Sucre'de değildi, Medellín'de bir rahibe okuluna gidiyor ve evine ancak yılsonu tatillerinde dönüyordu. Gabito'nun 1947'den önce, yani Mercedes orada okurken Mompox'ta takıldığını anlatan birçok hikâye var; ayrıca Ramiro de la Espriella, García Márquez'in 1949'da Cartagena'dayken Mercedes'ten bahsettiğini hatırlıyor. Yine de ilk tanışmala-

rıyla, şimdiden García Márquez'in hayatının en belirleyici yılı sayılması gereken o yılın sonunda tekrar buluşmaları arasında geçen altı yılda, ikisinin arasında pek az temas veya iletişim olmuş gibi görünüyor.

Elimizdeki her şey bize, buluşmalarından önce García Márquez'in, Noel'de Mercedes'in okuldan Barranquilla'ya dönmesini beklediğini gösteriyor. Bir kere, "Gökdelen"den nihayet çıkıp, Sucre bağlantıları sayesinde tanıdığı Avila kız kardeşler tarafından işletilen saygın bir pansiyona taşındı. Avila kardeşler şehrin üst kesiminde, Prado Oteli'nden birkaç blok ötede, şair arkadaşı Meira Delmar'ın oturduğu yere yakın bir yerde yaşıyorlardı.[52] Ayrıca pansiyon, Demetrio Barcha'nın 65. Sokak ile 20 Temmuz Caddesi'nin kesiştiği köşede açtığı yeni eczaneye de çok yakındı. García Márquez dış görünüşünü de değiştirdi; saçlarını kısalttırdı, bıyığını daha düzgün kestirdi, gömlek giyip kravat takar oldu, tropik sandaletlerinin yerine daha doğru dürüst ayakkabılar edindi. Arkadaşların tepkisi acımasızdı, kimisi "Gökdelen"den ayrılınca artık tek kelime yazamayacağını söylüyordu. García Márquez'in taşınması, hem yeni romanının (kendisi ve kendi hayatı hakkında bir roman) artık sapasağlam bir gerçek olduğunu fark etmesiyle hem de Mercedes'e rastlamaya karar vermesiyle aynı döneme denk geliyordu. Ne de olsa artık yeni bir adamdı, eskisine göre bir kadına sunabileceği çok daha fazla şey vardı.

Gelgelelim hâlâ bir mahcupluk sorunu yaşıyordu ki ailesi bugün de bu konuyla eğlenmeye devam ediyor. Ligia García Márquez şöyle anlatıyor: "Mercedes Barranquilla'ya taşınınca Gabito tam da kendi evinin yanında olan eczanede saatlerce Demetrio Barcha'yla konuşur oldu. İnsanlar da Mercedes'e yine, 'Gabito hâlâ sana yazıyor,' diyorlardı, o da, 'Hayır, babama yazıyor o, sürekli babamla konuşuyor. Bana bir iyi akşamlar bile dediği yok,' diyordu."[53] García Márquez'in kendisi de on yıl "sokağın köşesinde bekleyen adam" olarak kaldığını, burnu büyük, alaycı Mercedes'ten bir tebessüm bekleyerek etrafında dolandığını; sanki epey bir zaman onu ciddiye almakta zorlanan, anlaşılan onunla pek de ilgilenmeyen kızın onu hüsrana uğratması, hatta zaman zaman aşağılamasıyla çok ıstırap çektiğini itiraf eder.[54] Barranquilla Grubu üyeleri, Cepeda'nın cipiyle turlar atıp dururlarken, García Márquez'in hep Cepeda'ya eczanenin önünden yavaş geçmesini söylediğini hatırlarlar; Mercedes tatillerde ve okuldan sonra, bazen eczanenin işlerine yardım

ederdi, García Márquez'in tek isteği de onu azıcık görebilmekti. Kadınlara karşı yaklaşımları bundan epey farklı olan maço arkadaşları durumu hemen anlayıp onunla dalga geçerlerdi. Gazetelere topu topu iki röportaj vermiş olan Mercedes (bunlardan biri, görümcesinin yaptığı, "Gabito Benim Büyümemi Bekledi" diye muzip bir başlığı olan röportaj), 1991'de bana, "Gabo'yla çıkmam, bir grup arkadaşla birlikteyken oldu sadece," dedi, "ama hep bizi kollayan, bizi bir araya getirmeye çalışan Filistinli bir teyzem vardı; cümlelerine hep 'Gabito'yla evlendiğin zaman...' diye başlardı teyzem."

O Noel'de, yani 1950'de Gabito, nihayet Mercedes'i kendisine bir fırsat vermeye bir şekilde ikna etti ve onu birkaç kere Prado'ya dansa götürdü. Mercedes hınzırca ilgisiz davranıyordu ama genç adamın hamlelerini de açıkça reddetmiyordu. García Márquez aralarında bir çeşit gizli anlaşma olduğuna ve beklediği şansın kendisine verildiğine inanmayı tercih etti. Bu yepyeni bir durumdu.

Bu ilk randevulaşmalar hakkında en azından bir şeyler bilen biri: Aida García Márquez. Ailesi Aida'yı, sevgili talibi Rafael Pérez'den uzaklaştırmak için Barranquilla'ya sürgüne yollamıştı. Aida şöyle diyor: "Benim en iyi arkadaşım Mercedes değildi ama ben onun en iyi arkadaşıydım. Beraber Prado'ya dansa giderdik, ben onun babasıyla dans ederdim ki Gabito, Mercedes'le kalsın."[55]

Böylece García Márquez 1951'e alabildiğine iyimser bir ruh hali içinde girdi. Dikkatle düzenlediği, güçlükle kazandığı hayatının acımasızca darmadağın edileceğini ne bilsin. 23 Ocak'ta Mercedes'ten yine haber aldı. Kısacık bir not, Sucre'de arkadaşı Cayetano Gentile'nin öldürüldüğünü bildiriyordu. Aileleri çok yakındı (Cayetano'nun annesi Julieta, Nanchi'nin vaftiz annesiydi) García Márquez, kendi kardeşlerinin birkaçının da olaya tanık olduğunu öğrendi sonradan. O sırada Sucre'de olmayanlar yalnızca Aida, Cartagena'da bir Muhafazakâr Parti toplantısında bulunan Gabriel Eligio, bir de Gabito'ydu.

Cayetano Gentile'yi Margarita Chica'nın erkek kardeşleri öldürmüştü; Margarita Chica, Mompox'ta Mercedes'in oda arkadaşıydı. Margarita düğün gecesi kocasına bakire olmadığını açıklamış, kocası da onu ayıplı bir mal gibi ailesine iade etmişti. Mompox'ta dolaşan bir rivayete göre kıza *Violencia* sırasında bir polis tecavüz etmiş, kız da kendisinden intikam alırlar diye korkup gerçeği söyleyememişti. Bu yüzden de

bekâretini alanın, eski bir erkek arkadaşı olan Cayetano Gentile olduğunu söyledi.[56] Gerçeği asla bilemeyeceğiz. Margarita Chica'nın kardeşleri aile namusunu temizlemek üzere derhal harekete geçtiler ve kızın şerefine leke sürdüğü söylenen kişiyi Sucre'nin ana meydanında, bütün kasabanın gözü önünde öldürdüler. García Márquez'in otuz yıl sonra, 1981'de *Kırmızı Pazartesi* romanına dönüştüreceği hikâye budur. Vahşi bir cinayetti ve García Márquez'in de ailesinin de yıllar boyunca aklından çıkmadı.

García Márquez bir hafta sonra, bu feci olay hakkında henüz fazla bir şey öğrenemeden, Gabriel Eligio'nun toplantıdan Sucre'ye dönmek yerine Barranquilla'ya geldiği haberini aldı. Şehre giden otobüse atlayan Gabito, Kafe Roma'da telaş içindeki babasıyla buluştu: Haberleri o da duymuştu. O ve Luisa Santiaga, giderek artan siyasi şiddetten dolayı aileleri için zaten endişeleniyorlardı, bu barbarca cinayet de bardağı taşıran son damla olmuştu. (Esasında, Gabriel Eligio kendi bölgesine gerçek bir doktorun taşınmasıyla son zamanlarda Sucre'de mali bakımdan sıkıntıya düşmüştü.) Bir süredir, artık sağ kolu olan Gustavo'yla Cartagena'da bulunuyordu; muhafazakâr arkadaşları ve şehirdeki akrabalarıyla zaten görüşmüştü ve aileyi oraya nakletmeyi düşünüyordu. Gabito'dan yerleşmelerine yardım etmesini, sonra kendisinin de Cartagena'ya taşınıp, çok zorlaşacağı şimdiden belli olan aile durumuna maddi açıdan destek olmasını istiyordu. Bunun bir başka avantajı da Gabriel Eligio'ya göre, Gabito'nun hukuk öğrenimine devam edebilmesi olacaktı.[57]

Gabriel Eligio'nun endişeleri ilk başta tuhaf geliyordu. Sucre esasen muhafazakârların bölgesiydi, Gabriel Eligio yerel siyasete bizzat katılıyordu ve korunup kollanacağına güvenebilmesi beklenirdi. Onun değil Demetrio Barcha gibi liberallerin kaçması daha akla yatkındı ki o da zaten kaçmak durumunda kalmıştı, halbuki García Márquez ailesinin bu bakımdan keyfi yerinde görünüyordu. Ayrıca Cayetano'nun öldürülmesi siyasi nedenlere dayanmıyordu. Lakin o dönemde halkın görebileceği yerlere asılmış saldırganca yergiler (*pasquines*) türemeye başladı, toplum içindeki ayrışmanın şifreli bir belirtisi olan bu posterler sadece siyasi konularla, özellikle rüşvet ve yozlaşmayla ilgili olmakla kalmıyor, insanların itibarlarını yerle bir etmeyi hedef alan cinsel içerikli suçlamalar en önemli yeri tutuyordu. Kan davaları arttıkça artıyordu. Gabriel Eligio'nun da endişe edilecek boyutta seks skandalları vardı tabii ki.

Gabito içi sızlayarak, tereddüt içinde babasının isteklerini kabul etti; Gabriel Eligio göçü ayarlamak için Sucre'ye döndü. Luisa'nın kalbi kırıktı. Ligia, "Annem Sucre'ye gelirken ağladığı gibi oradan giderken de ağladı," diye hatırlıyor.[58] Aile on bir yıldan uzun zamandır Sucre'de yaşıyordu. Jaime, Hernando, Alfredo ve Eligio Gabriel orada doğdu, Tranquilina orada öldü. Hem Gabriel Eligio da bir kerecik olsun belli bir saygınlık ve otorite kazanmıştı bu küçük, sulak kasabada. Hatta ilk evini dahi burada yapmıştı. Ama şimdi, kendilerinden kısa süre önce buradan göçen Barchalar gibi, 1948'de giden Gabito'yla Luis Enrique gibi, bütün García Márquez ailesi de *Violencia*'nın göç mağdurları oluyorlardı.

Bu Gabito için tam bir felaketti; kendini, neredeyse hiçbir zaman anlamlı bir süre birlikte yaşamadığı bir ailenin kucağına sürüklenmeye bırakırken duyduğu ıstırabı biz ancak tahmin edebiliriz. *El Heraldo* yönetimiyle görüşüp "Zürafa"larını Cartagena'dan göndermeye devam etmek konusunda anlaştı. Altı aylık köşe yazısı ve haftada yedi editör yazısı (çoğu zaman siyasi bakımdan tavizkâr yazılar) için ona 600 peso avans vermeyi cömertçe kabul ettiler. Bu yazılar onun hayatını kâbusa çevirirken, Fuenmayor'unkini kolaylaştıracaktı.

İlk sene tamamen darmadağın geçti. Çocukların hiçbiri bir daha başka yerlere okumaya gönderilmediler, en küçükler eğitim almaya başlamadılar bile. Önceki bütün başarısızlıklarının üstüne Gabriel Eligio'nun Cartagena'da eczacı olarak tutunamayacağını bilmesi lazımdı ama yine de kısa süreli bir deneme yaptı. Doktorluğa devam etmeye de gönülsüzce çabaladı ama Cartagena şarlatanlara pek iş çıkan bir yer değildi. Daha bir yıl geçmeden yine seyahatlere başladı, on dört yıl önce Barranquilla'ya taşındıkları zaman yaptığı gibi yine gezici doktor olarak Sucre bölgesini dolanıyordu. Gabriel Eligio bir daha asla karısının ve çocuklarının geçimini tam olarak temin edemeyecekti. Ailenin yeniden ayakta durması için on yıl gerekti, o zaman da çocukların çoğu evden ayrılmış ve yükün çoğunu Margot çeker olmuştu da o yüzden idare edebiliyorlardı.

Gabito, Cartagena'ya muhtemelen orada çok uzun durmak zorunda kalmayacağını umut ederek, ama bir yandan da ailenin bu pahalı, kapıları her zaman herkese açık olmayan yeni ortamda tutunmasına yardım etmeye istekli görünme ihtiyacı hissederek gitti. Kuyruğunu kıstırıp paşa paşa *El Universal*'e döndü, burada Zabala, López Escurianza ve diğer

eski iş arkadaşlarının hepsi tarafından iyi karşılandığına şaşırıp şükretti. Ona Barranquilla'da aldığından daha yüksek bir maaş teklif ettiklerinde, duyduğu şaşkınlık ve şükran daha da arttı.[59]

Yapmadığı şey, okula dönmek oldu. Ayakları geri geri giderek okula geldiğinde, ancak o zaman, 1949'un sonunda iki değil üç dersten kaldığını öğrendi. Buna göre dördüncü sınıf dersleri almak yerine üçüncü sınıfın tamamını tekrar etmesi gerekiyordu.[60] Gabito bundan hemen vazgeçti ama bu kararı babasının kulağına gitti ve baba yan çizen büyük oğluna çok hiddetlendi. Gustavo, Gabriel Eligio'nun bu konuda Gabito'yla kapıştığını hatırlıyor, kapışma yeri de konuya gayet uygun olarak, eski şehrin hemen dışındaki Şehitler Yolu'ydu. Oğlunun, hukuku bırakıp edebiyata yoğunlaşmak istediğini itiraf etmesi üzerine Gabriel Eligio aile içinde efsane olan bir laf ederek, "Senin sonun kâğıt yemek olacak!" diye böğürdü.[61]

Kendi fakirliğini ve komplekslerini palyaço kıyafetleri ve palyaço gösterilerinin ardına gizlemeye alışmış genç adam için, o geniş, başa çıkılmaz, fakir düşmüş ailesinin kendi kent dünyasına gelmesi, hadi küçük düşürücü demeyelim, muhakkak son derece utanç verici olmuştur. Yeni evde geçirdiği ilk gecede García Márquez ayağının bir çuvala takıldığını hatırlıyor; içinde anneannesinin kemikleri vardı, Luisa Santiaga onları yeni ikamet yerlerine gömmek üzere taşıyıp getirmişti.[62] Ramiro de la Espriella'nın ailenin içinde bulunduğu çıkmazdan duyduğu çarpık haz, o günlerde Gabriel Eligio'ya taktığı isimde özetleniyor: "damızlık aygır."[63] Gabriel Eligio'nun oğluna karşı hisleri de elâlemin gözünden saklanamıyordu. Bir keresinde Carlos Alemán, Gabriel Eligio'yla karşılaşıp ona Gabito'yu sorduğunda, baba, oğlunun arandığı yerde asla bulunmadığından şikâyet etti: "Söyle o gezenti döle, gelsin de annesini görsün!" diye gürledi.[64] De la Espriella, Gabito'yu başka eleştirilerden korumaya çalışarak onun artık "ülkenin en iyi hikâye yazarlarından" sayıldığını söylediğinde de babası patladı: "Hikâye anlatır, evet, küçüklüğünden beri yalancı oğlanın tekidir zaten!"[65]

García Márquez temmuz sonunda borcu bitince *El Heraldo*'ya "Zürafa"lar göndermeyi bıraktı, bunlar Şubat 1952'ye kadar bir daha yayınlanmadı. Bu arada, aile kargaşasının ortasında ne kadar olabilirse, kendi yazı çalışmalarına devam etti, Gustavo'nun hatırladığı bir olay, García Márquez'in hırsının derecesini gösteriyor: "Gabito hatırlamaz

ama...bir keresinde bana 'Baksana, bana şurada biraz yardım et,' deyip *Yaprak Fırtınası*'nın orijinal elyazmasını getirdi, üstünden geçmek üzere. Okumanın yarısına gelmiştik ki ayağa kalktı, 'Bu idare eder ama *Don Kişot*'tan daha çok okunacak bir şey yazacağım ben,' dedi."[66] Martta García Márquez Bogota'da bir hikâyesini daha yayınlattı: "Melekleri Bekleten Kara Adam."[67] Bu, başlığı bir "García Márquez" başlığına benzeyen ve daha sonraki eserlerini çağrıştıran bir şeyler taşıyan ilk hikâyesidir.[68]

O sıralarda Julio César Villegas diye, sürgün edilmiş Perulu bir siyasetçi ve maceracı, Buenos Aires'in etkili Losada Yayınevi'nin (bu yayınevi o dönemde Latin Amerikalı herhangi bir yazarı bütün kıtada meşhur edebiliyordu) Bogota temsilcisi olarak, Costa da dahil olmak üzere ülkeyi dolaşıp, gelecek vaat eden yazarlar aramaktaydı. García Márquez'e eğer yazmakta olduğu eseri bitirip Losada'ya gönderirse kitabın Buenos Aires'te çağdaş Kolombiya kurgu edebiyatını temsilen yayınlanmak üzere değerlendirmeye alınacağını söyledi. Müthiş heyecanlanan García Márquez taze bir kuvvet ve coşkuyla elyazmasının başına oturdu. Eylül ortasında *Yaprak Fırtınası*'nın ilk hali üç aşağı beş yukarı hazırdı.

Şimdi, García Márquez'le bir ömür dost kalacak genç bir adam Cartagena'ya geliyordu: Şair, seyyah ve şirket yöneticisi Alvaro Mutis; son yarım yüzyılda García Márquez'in dengi sayılabilecek konumda olan belki de tek Kolombiyalı yazar.[69] García Márquez sonradan onu "padişah gibi bir burnu, Türk gibi kaşları, koskoca bir gövdesi ve Buffalo Bill'inkiler gibi ufak tefek pabuçları" olan biri diye tasvir etti.[70] Babası o dokuz yaşındayken Avrupa'da ölen, kendisi de kısmen Avrupa'da büyüyen Alvaro Mutis, ünlü İspanyol-Kolombiyalı sömürge devri botanikçisi José Celestino Mutis'in akrabasıydı. Mutis'in ilk şiiri "204 Numara" ("El 204"), García Márquez'in ilk hikâyesinden kısa süre önce, ikinci şiiri "Gözcü Maqroll'un Lanetleri" ("Las imprecaciones de Maqroll el Gaviero") ise bundan birkaç hafta sonra *El Espectador*'da yayınlanmıştı. García Márquez nasıl Aureliano Buendía'sını çoktan yaratmışsa, Mutis'de Maqroll'u çoktan yaratmıştı ve dünyaca meşhur olmak bu karakterin de alın yazısıydı. Bu zamana kadar Mutis bir süre Kolombiya Sigorta Şirketi'nde çalışmış, Bavaria Bira Şirketi'nde dört sene reklam müdürü olarak görev yapmış, sonra da yaklaşık iki yıl radyo spikeri olarak çalışmıştı. Şimdi de Luis Enrique'nin önceden çalıştı-

ğı LANSA havayolu şirketinde reklam müdürlüğü yapıyordu: Mutis'in efsanevi kısa zamanda uçuş ayarlayabilme becerisi buradan geliyordu. Mutis, García Márquez'in eski öğrenci arkadaşı Gonzalo Mallarino'yla Bogota'da daha yeni tanışmış, Mallarino'nun denizi hiç görmediğini öğrenir öğrenmez de onu tuttuğu gibi denizle tanıştırmaya götürmüştü, bu onun karakteristik bir jestiydi.[71]

Hafta sonu *El Universal*'e Gabito'yu aramaya gittiler, oradan da küçük otellerinin terasında bir içki içmek için Bocagrande'ye devam ettiler. Onlar oturmuş içerken boz-beyaz Karayip'ten bir tropik fırtına gelip toplandı. Fırtınanın zirve yaptığı sırada, etraflarında hindistancevizleri patlarken, kargaşanın ortasından sendeleye sendeleye García Márquez çıkageldi; acınacak zayıflıkta, soluk renkli, her zaman olduğu gibi deliürkek bakmaktaydı; kurşunkalem kalınlığındaki bıyığı gürleşmiş, dolmakalem kalınlığına gelmişti, vazgeçilmez parçası olmuş tropik gömleği yine üstündeydi.[72] "Bu şey ne şey?" ("Qué es la vaina?")[73] diye haykırdı, bundan böyle elli yıl boyunca Alvaro Mutis'i ne zaman görse böyle diyecekti. Böylece üç arkadaş birkaç saat *la vaina* konuştular: Hayat, aşk, edebiyat ve başka şeyler. Mutis ve García Márquez kadar birbirinden farklı iki karakter insanın aklına zor gelir, ama dostlukları yarım asır sürdü. Yegâne ortak heyecan kaynakları Joseph Conrad'dı; William Faulkner hakkında ise tanıştıkları anda ayrı düştüler. Mutis 1992'de bana dedi ki, "*Costeño* gibi davranmaya çalışıyordu ama müthiş ciddi bir tip olduğunu beş dakikada anladım. Genç bir adamın vücudunda yaşayan yaşlı bir adamdı." Bu ziyaretin zamanlaması özellikle mükemmeldi, zira tanıdık çevresiyle arkadaşlarını daima şaşırtan Mutis, Losada temsilcisi Julio César Villegas'ı da tanıyordu ve García Márquez'e derhal işlerini bitirip kitabın elyazmalarını mümkün olduğunca çabuk göndermesini söyledi. García Márquez karmakarışık daktilo yazılarından temiz bir kopya çıkarmaya koyuldu, birkaç hafta sonra Mutis Cartagena'ya dönüp kitabın bitmiş halini Bogota'ya götürdü, oradan da uçak postasıyla Buenos Aires'e yolladı. Geleceği gören bir hamleydi bu: Yıllar sonra yine Alvaro Mutis *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın ikinci kopyasını Arjantin'in bir başka büyük yayınevi olan Sudamericana'nın dikkatine sunmak üzere Buenos Aires'e bizzat götürecekti.

1951 yılı Aralık ayı başında García Márquez *El Heraldo*'nun Barranquilla'daki ofisinde belirdi ve Alfonso Fuenmayor'un kendisine ye-

niden ortaya çıkmasının nedenini sorması üzerine, "Üstad," dedi "burama kadar geldi."[74] Artık roman da bittiğinden, Cartagena'da ailesiyle yaşamanın zorluklarına ve kıymet bilmez Gabriel Eligio'yu sorumluluklarından kurtarmaya daha fazla katlanamıyordu. Zamanlamasının, yılsonu tatilinin başlaması ve lisede beşinci sınıfı bitiren Mercedes Barcha'nın Barranquilla'ya dönmesiyle de ilgisi vardı tabii ki. (Mercedes, Medellín'de Sales rahibelerinin idare ettiği zorba rahibe okuluna gidiyor, burada kızların banyo yapmak için özel olarak düzenlenmiş bir sırayı izlemeleri gerekiyordu "ki hiçbirimiz" demişti Mercedes bana, "başka bir kızın vücudunun hiçbir yerini görmeyelim.") García Márquez daha pahalı olduğu halde yine Avila kardeşlerde kaldı, "Gökdelen"e gitmedi.

Şubat başında *El Heraldo* bürosu üzerinden, Losada'dan bir mektup aldı. Ömrünün belki de en büyük hayal kırıklığıydı bu. García Márquez *Yaprak Fırtınası*'nın yayınlanmasının neredeyse kesin olduğunu zannediyordu; Buenos Aires'teki editör grubunun kitabı reddettiğini, üstelik mektuptan anlaşıldığına göre bir anlamda kendisini de reddetmiş olduklarını öğrenince mahvoldu. Çünkü Buenos Aires'teki editörler grubu bu mektubu, İspanya'nın en önemli edebiyat eleştirmenlerinden biri, ayrıca García Márquez'in o kadar hayran olduğu Jorge Luis Borges'in de kayınbiraderi olan genel yönetmenleri Guillermo de Torre (sürgün olarak Arjantin'de bulunuyordu) imzasıyla göndermişti. Mektup, yazarın şiire biraz yeteneği olduğunu söylüyor ama romancı olarak hiçbir geleceği olmadığını bildiriyor, hiç de nazik olmayan bir dille kendine başka bir meslek edinmesini tavsiye ediyordu.

García Márquez'in bütün arkadaşları bu işe neredeyse onun kadar bozuldular, hemen toplanıp onun kendine gelmesine yardım ettiler – bunun bir nedeni de García Márquez'in yaşadığı şok ve yılgınlıkla hasta düşme tehlikesinin olmasıydı. Alvaro Cepeda, "İspanyolların salak olduğunu herkes bilir," dedi öfkeyle. Hepsi de De Torre'nin görüşüne karşı kendi yargılarının arkasında durdular.[75]

1952'nin geri kalanında geçimini *El Heraldo*'dan kazanmaya devam etti, "Zürafa"ları yıl boyunca yayınlandı. Makaleler o sihirli ilk yılda olduğu gibi tazeleyici bir yenilik ve hevesi yansıtıyorlardı yine.[76] Lakin çok geçmeden Séptimus ölecek, García Márquez artık "Zürafa" yazmayacaktı. Ne o ne de gruptan herhangi biri García Márquez'in *El Heraldo*'yla ilişkisinin ne sebeple ve nasıl sona erdiğine dair yeterli bir

açıklama yaptı. Babayiğit havaları bir yana, aslında *Yaprak Fırtınası*'nın reddedilmesi onun için yıkıcı, hasta edici bir darbe olmuştu. Kendine güveni vahşice parçalanmıştı, "Zürafa"lara devam etmenin ne anlamı vardı ki? Ona ne faydaları olmuştu, onca çalışıp çabalamasından ne kazanmıştı? Okuyup avukat olmak ve aileyi kurtarmak için bir hamle daha yapmaya kendini vicdanen mecbur hissetmesinin nedeni muhakkak ki bu başarısızlık duygusuydu – en azından başkalarının gözünde başarısızdı. Ve bir kere daha bu işin olmayacağını görünce, tamamen boşluğa düştü.

İronik bir şekilde, García Márquez'e bir çıkış yolu teklif eden kişi, yaşadığı felaketin sebebi olan Losada temsilcisi Julio César Villegas oldu. García Márquez de bu teklifi kabul etti. Villegas kendi kitap satış işini kurmuştu, García Márquez Barranquilla'dayken bir gün çıkageldi, onu Prado Oteli'ne götürdü, viskiyle işledi, bir iş vaadi ve bir kitap satıcısı çantasıyla gönderdi. "İkinci *Don Kişot*"u yazmaya kendinden talip Gabriel García Márquez şimdi seyyar pazarlamacı olmuş, kuzeydoğu Kolombiya'nın köylerini ve küçük kasabalarını dolaşıp ansiklopediler, tıp ve bilim rehber kitapları satıyordu. Tıpkı babasına benzediğini düşünmüş olsa gerek.

Neyse ki García Márquez'in her zaman bir mizah duygusu ve Cervantesvari bir gizli alay gücü vardı. Buna da herhalde dayanırdı. Neredeyse. Söylemeye gerek yok, tesellisi şimdi aile geçmişine dair daha çok şey öğrenebilecek olmasıydı; Sierra Nevada ile Cesar Irmağı arasında Upar Vadisi'nin toz toprak yollarında seyahat ederken dedesinin, anneannesinin onca yıl önce geçtiği yolları izliyordu. Bu Guillermo de Torre'nin dünyası değildi, kendi dünyasıydı. Duruma gayet uygun olarak, ilk yolculuğuna çıkarken Santa Marta'da kardeşi Luis Enrique'yle buluştu. Geçen ekim ayında evlenmiş olan Luis Enrique evliliği şimdiden fazla sıkı bir bağ olarak görüyordu ve bu bağı gevşetmek için elinden geleni yapardı. Önce Ciénaga'da sonra Santa Marta'da gerçek ya da uyduruk bir dizi işe girip çıkmıştı; şimdi de abisiyle gezme fırsatının üstüne atlıyordu. İkisi beraber Ciénaga'ya gittiler, Gabito yeni işine orada, dedesiyle anneannesinin Aracataca'ya taşınmadan önce kısa bir süre yaşadıkları kasabalardan birinde başladı. Sonra Luis Enrique ona Guacamayal, Sevilla, Aracataca, Fundación ve Copey üstünden Valledupar, La

Paz ve Manaure'ye doğru çizdiği ilk yayda eşlik etti; hedef kitleleri özellikle doktorlar, avukatlar, hâkimler, noterler ve belediye başkanlarıydı.

Luis Enrique'nin Ciénaga'ya dönüşünün ardından Gabito, Rafael Escalona'yı aradı. Escalona ona Guajira kasabalarında (Urumita, Villanueva, El Molino, San Juan del Cesar ve muhtemelen Fonseca'da) dolaşırken bir hafta eşlik etti. Yoldan Zapata Olivella'yı da aldılar ve kendi aralarında gezici bir *parranda* ["cümbüş"-ç.] oluşturdular. Birkaç katılımcı ve olağanüstü bol içkiyle yapılan, birlikte doğaçlama *vallenato* çalıp söyleme yarışmasıydı bu bir nevi; katılımcılar ise Aracataca'dan Luis Carmelo Correa, García Márquez'in kuzeni ve Rafael Escalona'nın yakın arkadaşı Poncho Cotes gibi eş dosttu.[77] Kırk beş sene sonra Zapata şunları anlattı: "Kutlama gezilerine çıkıyorduk. Bir gece bir araba geliyor, ertesi sabah akşamdan kalma olarak Guajira'da ya da Sierra Nevada'da uyanıyorduk, hayat öyleydi o zamanlar; birinin çiftliğine gidip *sancocho** yiyorduk, ya da arabayla Sierra de Perijá'dan Manaure'ye geçiyorduk, ama nihayetinde hep dönemin en iyi akordiyoncularıyla, Emiliano Zuleta'yla, Carlos Noriega'yla, Lorenzo Morales'le içiyor oluyorduk."[78] İşte böyle, Escalona şehirlileşmiş arkadaşını bölgenin trubadur kovboylarıyla, efsane olmuş insanlarıyla tanıştırıyordu.

Şimdi geleneksel olarak *vallenato*'nun tarihi merkezi diye kabul edilen yer tam da Valledupar; yani El Cesar eyaletinin Upar Vadisi'nde bulunan başkenti (*vallenato*, "vadide doğmuş, vadili" demek). Geleneksel *vallenato*ların birini duyan hemen tanır: Avrupalı akordiyon, Afrikalı davul ve Yerli *guacharaca*'nın (metal bir çubukla çalınan, oluklu gövdeli bir alet) alışılmadık çalgı birlikteliğinin getirdiği sürükleyici, sallantılı bir ritmi vardır; müziği genelde akordiyoncu olan şarkıcının güçlü, iddialı ve cüretkârca erkeksi sesi götürür.[79] Alonso Fernández Oñate'nin bir şarkısı *vallenato*'nun genel fikriyatını az ve öz anlatıyor:

> Tam vallenato'yum doğuştan
> Temiz kalpli, temiz soydan
> Damarlarımda yerli kanı
> Üstüne biraz siyah, biraz İspanyol,
> Vallenato hazlarım var

* Yuka, et ve muzla yapılan güveç yemeği-ç.n.

Kadınlar, müzik, akordiyonum
Bütün bu sevdiğim şeyler
Şarkımın sesinden duyulur.[80]

Sahici halk kültürü diyebileceğimiz kültürle, García Márquez'in şu elli yılda olacağı kadar içli dışlı olan pek fazla Latin Amerikalı yazar yok. *Vallenato* müziği ve onu yaratan müzisyenlerle tanışıklığının ona *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın anlatım biçimini kazandırdığını söyleyecek kadar ileri gidecek García Márquez.[81] O romanın her bir sayfasında anlatılan olayların aklınıza gelecek başka herhangi bir anlatımda bulunanlardan daha çok olduğu düşünüldüğünde bu ilgi çekici bir kıyaslama. Ama García Márquez işi daha da ileri götürüp, *vallenato* müziğinin somutluğuyla, kendi hayatıyla romanlarının doğrudan ilişkisi arasında bir paralellik kuruyor: "Kitaplarımın hiçbirinde, gerçekten yaşanmış bir şeye dayanmayan tek satır yoktur. Her zaman somut bir gerçeğe gönderme vardır." İşte bu yüzden kendisinin "büyülü gerçekçi" olmaktan uzak, sadece masasına konanı kopya eden "gariban bir noter" olduğunu söylüyor.[82] Bütün bunların belki de yegâne şaşırtıcı tarafı, genellikle kadınları iyi anlaması ve onlara duyduğu yakınlıktan dolayı hayran olunan García Márquez'in, erkekliği ve maskülen değerleri bu kadar dediğim dedik bir şekilde göklere çıkaran bir hareketle böylesine özdeşleşebilmesi.

García Márquez'in ömründeki efsanevi karşılaşmalardan biri daha gerçekleşirken yanında yine Escalona vardı. La Paz'da bir *cantina*da buzlu bira ve rom içerlerken genç bir adam koca adımlarla içeri girdi. Kovboy gibi giyinmişti, geniş kenarlı bir şapkası, deri kovboy pantolonu, belinde de bir tabancası vardı. Onu iyi tanıyan Escalona, "Seni Gabriel García Márquez'le tanıştırayım," dedi. Adam onun elini sıkarken sordu: "Albay Nicolás Márquez'le bir alakan var mı senin?" "Torunuyum." "O zaman senin deden benim dedemi öldürdü."[83] García Márquez anılarında genç adamın adının, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta ona dayanarak oluşturduğu karakter gibi José Prudencio Aguilar olduğunu yazdıysa da asıl adı Lisandro Pacheco'ydu. Kendi de tabancasını yanından eksik etmeyen Escalona önce davranıp García Márquez'in bu konuda hiçbir şey bilmediğini söyledi ve Lisandro'yla ikisinin keskin nişancılık atışları yapmalarını teklif etti, amacı tabancayı boşaltmaktı. Üç adam üç gün

üç gece Pacheco'nun (asıl olarak kaçakçılıkta kullanılan) kamyonuyla bölgeyi dolaştılar. Pacheco, García Márquez'i Albay'ın savaş zamanında peydahladığı evlilik dışı çocuklardan birkaçıyla tanıştırdı.

Dostları ve yol arkadaşlarının başka işleri olduğunda, gönülsüz ansiklopedi satıcısı sıcakta cayır cayır pişen küçük harap otellerde kalıyordu. Daha iyice otellerden biri Valledupar'daki Hoşgeldiniz Oteli'ydi. Hemingway'in *İhtiyar Adam ve Deniz*'ini burada kalırken okudu. Mart sonunda *Life* dergisinin İspanyolca basımında çıkan kitabı Barranquilla'daki arkadaşları göndermişlerdi. Kitap "sanki dinamit lokumu"ydu.[84] García Márquez'in romancı Hemingway'e karşı küçümser yaklaşımı değişmişti.

İhtiyar Adam ve Deniz'in yanı sıra, Virginia Woolf'un *Mrs. Dalloway*'ini bu yolculuk sırasında yine bir genelev-otelde, bulut bulut sivrisineklerin arasında, boğucu sıcakta tekrar okuduğunu da dün gibi hatırlıyor García Márquez: Bu herhalde Virgina Woolf'un kendisinin de pek seveceği bir ortam değildi. Takma adını onun romanından aldığı halde, daha önce okuduğunda roman onu böylesine etkilememişti; özellikle İngiltere kralının limuzinle geçtiği sahnenin daha sonra *Başkan Babamızın Sonbaharı*'na büyük bir etkisi olacaktı.[85]

Kısa seferinden Barranquilla'ya döndüğünde, García Márquez aslında kendi bölgesel halk kültüründe ve aslında kendi kişisel geçmişinde, kendi tarihöncesinde çıktığı çok uzun bir seyahatin sonuna gelmişti.[86] Artık Macondo'da yaşamaya hazırdı; ironik olarak, tam da Hemingway'de bulduğu örneğin onu hafıza ve efsaneler dünyasından uzaklara götürdüğü sırada. Şimdilerde büyük yazar "García Márquez," aynı zamanda bir ruh hali olan o Latin Amerika köyüyle özdeşleştiriliyor: "Macondo." Fakat bizim bildiğimiz "Macondo," García Márquez'in hikâyesinin ancak yarısı; ona uluslararası kimliğini ve itibarını kazandıran yarı bu yarı olsa da. Edebiyatın "Macondo" kentinin etrafındaki gerçek bölge, eski Magdalena eyaletinin kuzey kesimi, Aracataca ve Valledupar üstünden Santa Marta'dan Guajira'ya uzanan bölüm. Burası, annesi ve anne tarafından dedelerinin memleketi, babasının ise istenmeyen bir fazlalık olarak, "yaprak döküntüleri" denenlerden biri olarak geldiği bir yer. Hikâyenin öbür yarısı babasının kendi bölgesi: Bolívar ve Sucre eyaletlerinde, Cartagena şehri ile Sincé ve Sucre kasabaları. Geçmiş ve gelecek meşruiyetlere dair mağrur düşler kuran bir adamın memleketi; böyle-

likle hem bölgenin sömürgeci, baskıcı ihtişamından hem de buranın o kadar ünlü olmayan çocuklarının hâlâ yaşadıkları aşağılanmalardan dolayı reddedilecek bir memleket. Yoğunlaşıp sıradan, bilinmez bir *pueblo*ya sıkıştırılacak, sığdırılacak bir memleket. Bu *pueblo,* bir edebiyat adı olmaya değmez görülse de Latin Amerika'yı bir "Macondo" kadar temsil ediyor. İnsanın buna "gerçek," tarihi Latin Amerika diyesi geliyor.[87]

Şimdi bu uzun seyahati bittiğine göre, García Márquez kısa süreliğine Barranquilla'ya dönüp bütün bu fethedilmiş (nihayet kendisi tarafından fethedilmiş) bölgeye tam merkezinden, geri kalmış gibi görünen bu memleketin tam zirvesinde bulunan, ama kendisi o memleketin parçası olmayan yerden bakabilirdi. Barranquilla sadece bir giriş yeri değildi, aynı zamanda modern bir yirminci yüzyıl kentiydi, sömürgeciliğin ne gösterişine ne de suçlarına sahipti; insanın geçmişin ağırlığından ve onun nesillerinin hayaletlerinden kurtulup kendini yeniden yaratabileceği bir yerdi. Şimdi bu görevini neredeyse yerine getirmişti.

Bütün bu sürüklenme dönemi bitmek üzereyken, arka planda siyasi değişiklikler yine tehditkâr bir biçimde yükselmeye başlıyordu. García Márquez 13 Haziran 1953'te silahlı kuvvetler komutanı General Rojas Pinilla'nın Laureano Gómez rejimine karşı bir askeri darbe yaparak hükümeti ele geçirdiğini, Barranquilla'ya giden bir otobüsle kente dönerken öğrendi. Hastalığı yüzünden koltuğunu daha darbe olmadan başkan yardımcısına devretmek zorunda kalmış olan Gómez şimdi iyileşmiş, iktidara dönmeye çalışıyordu; gelgelelim ordu onun dönmesinin milli çıkarlara uygun olmadığına ve onun başkanlık döneminin geri kalanında ülkeyi Rojas Pinilla liderliğinde kendilerinin idare edeceğine karar vermişti. Bu darbe ülkede müthiş bir destek gördü; ülke çapında yayınlanan bazı gazetelerin editörleri bile yeni lidere övgüler düzüyorlardı. Rojas Pinilla'nın Gómez'e karşı harekete geçtiğinin ertesi günü, García Márquez Villegas'ın kitabevinde (Villegas pek yakında sahtecilik suçlamasından hapse atılacaktı) Ramiro de la Espriella'yla ateşli bir siyasi kavgaya tutuştuğunu anlatıyor. García Márquez arkadaşını kışkırtmak için, "Evet, kendimi generalim Gustavo Rojas Pinilla'nın hükümetiyle bir görüyorum," bile dedi.[88] Esas olarak, her şeyin Gómez'in Falanjist rejiminden kesinlikle daha iyi olduğunu savunuyordu. Ramiro de la Espriella ise doğrudan devrim istiyordu, askeri diktatörlüğün sağ diktatörlükten de beter olabileceğinden korkuyor, askerlere güvenileme-

yeceğini söylüyordu. İki adamın da haklı oldukları noktalar vardı; bu önemli ve geleceği gören bir anlaşmazlıktı. García Márquez gelecekte de birkaç defa, ilerici bir diktatörlüğün, sahte bir demokrasi kılıfının ardında zulmeden faşist bir hükümetten daha iyi olduğunu iddia edecekti.

El Heraldo'ya dönmekteki isteksizliğine rağmen, García Márquez bu kaynayan kazandan uzak kalmayı başka bir ateşe düşerek becerebildi ancak. Bir süredir araba satış işinde çalışmakta olan Alvaro Cepeda Samudio ne zamandır *El Heraldo*'yla rekabet etme, Costa'da baskın olacak daha iyi bir gazete çıkarma isteği duyuyordu. Ekim gibi eline *El Nacional*'i idare etme fırsatı geçti, bunu ABD'de gördüğü gibi modern bir gazeteye dönüştürmeyi umuyordu. Yeni işsiz kalan arkadaşını kendi asistanı olarak işe aldı. García Márquez daha sonra bu dönemi en kötü dönemlerinden biri olarak hatırladı. İki genç adam tüm gecelerini ve tüm gündüzlerini gazete bürosunda geçirdiler, fakat ancak birkaç sayı çıkarabildiler, onların da pek azı zamanında çıktı. Maalesef bu gazeteden bugüne kalmış bir arşiv yok, dolayısıyla gösterdikleri çaba hakkında bir değerlendirme yapamıyoruz. Tek bildiğimiz, Cepeda'nın iç bölgelere gönderilen sabah baskısını, García Márquez'inse Barranquilla'da satılan akşam baskısını yönettiği. Yaşadıkları sorunların en azından bir kısmının, bu işten geçinen eski kafalıların yenilikçi bir gazeteyi sabote etmeye çalışmasından kaynaklandığı sonucuna vardılar.[89] Halbuki asıl sorun ne yazık ki Cepeda'nın o dönemde böyle bir işi idare edecek disiplin ve uyanıklıktan, anlaşılan yoksun olmasıydı. García Márquez ihtiyatlı bir biçimde, "Alvaro kapıyı çarpıp çıktı," diye hatırlıyor.[90]

García Márquez'in kontratı hâlâ bitmemişti ve bir süre daha işe devam etti, elindeki eski malzemeleri kullanarak idare etmek için çaresizce didindi. Fakat bu arada yeni bir hikâye yazmak da aklına düştü: "Cumartesi'den Sonra Bir Gün," sonradan da sevdiğini söylediği ender erken dönem hikâyelerinden bir başkası. En çok, hâlâ "Ev"i çağrıştırsa da "Macondo" diye bir yerde geçmesi bakımından ilgi çekici. Sırf bu kadar da değil: Aracataca'da bulunan herkes "Macondo"nun bariz bir şekilde oraya dayandığını anlardı; esrarlı havasına rağmen berrak bir odaklanma vardı ve hem "Ev"i hem de Sucre'ye dayanan "kasaba"yı (*el pueblo*) sarmış görünen kasvetli karanlık, yerini açık gökyüzüne bırakmıştı. Hatta, tren istasyonu dahi vardı! Üstelik hikâye (daha doğrusu çok yoğun bir kısa roman) artık, daha önceki hikâyeler ile yayınlanmış

parçaların çoğunun aksine, bir eve sıkışmış değildi ve açık biçimde politikti, belediye başkanına ve yerel papaza odaklanıyordu. Dahası, Albay Aureliano Buendía ve José Arcadio Buendía'nın adları verilmişti, akrabaları olan "zavallı içi kararmış dul" Rebeca'nınki de. Bir de kasabanın dışından gelen fakir oğlan vardı, ona siyasi ve toplumsal eleştiriyle canlanan yepyeni bir anlayış ve duygudaşlıkla yaklaşılıyordu. Ayrıca hikâye, daha sonra García Márquez'in en sevdiği temalar olacak pek çok şeyi içinde taşıyordu, en başta salgın konusu (elimizdeki örnekte her yanı saran ölü kuşlar var) ve insanın yalnızlığı kavramı.[91]

Şimdi Esso'nun Halkla İlişkiler Müdürü olan Alvaro Mutis, yılsonuna doğru Barranquilla'ya döndü ve arkadaşının içinde bulunduğu açmazı görünce onu Bogota'ya taşınmaya ikna etmeye çalıştı yine. Ona "taşrada çürüyüp gittiğini" söyledi.[92] García Márquez'in *El Espectador*'da çalışabileceğini düşünmek için sağlam nedenleri vardı Mutis'in. Ama *costeño*nun canı hiç mi hiç gitmek istemiyordu ve teklifi kesinlikle reddetti. "İyi o zaman," dedi Mutis, "sana bir açık bilet gönderirim, hazır olunca gelirsin."[93] Nihayet García Márquez konuyu tekrar düşündü ve Bogota'ya istese de gidemeyeceğini fark etti, zira giyecek kıyafeti yoktu. Cebindeki en son pesoları birleştirip bir takım elbise, birkaç gömlek ve bir kravat aldı. Ardından uçak biletini çekmecesinden çıkarıp baktı. Sonra onu yeni ceketinin cebine koydu. Elinden geleni ardına koymamıştı ama diploması olmayan fakir bir gencin Costa'da insan gibi yaşamasının hiçbir yolu yoktu. Belki bir gün Mercedes'le evlenebilirdi, şimdi en azından kendi kafasında kendini ona adamış bulunuyordu. Arkadaşları, "İyi, git ama *cachaco* olup çıkma," dediler. Sonra gidişini kutlamak için onu en sevdikleri düşmüş barlarından birine, Üçüncü Adam'a götürdüler. İşte bu kadardı.

8. Bölüm

Yine Bogota'da: Usta Haberci

1954-1955

García Márquez 1954 yılı Ocak ayının ilk günlerinde Bogota'ya döndü. Şimdiden hastalık boyutuna varmış ve gelecek yıllar içinde daha da artacak uçuş korkusuna rağmen uçakla geldi. Hayatı uzun zamandır uçaklar, arabalar ve hatta gemilerle geçen Alvaro Mutis onu havalimanında karşıladı. Yeni gelenin bir bavulu, elinde taşıdığı iki de paket vardı, bunları arabanın bagajına koysun diye arkadaşına verdi: "Ev"in ve *Yaprak Fırtınası*'nın elyazmaları; ikisi de hâlâ yayınlanmamıştı. Mutis onu dosdoğru şehrin merkezindeki bürosuna götürdü; soğuğa ve yağmura, altı yıl önce bu şehirden uçup giderken sonsuza kadar ardında bıraktığını düşündüğü gerilimlerin ve yabancılaşmaların dünyasına geri dönmüştü.[1]

Bu sırada Esso'nun Bogota'daki merkez ofisi Avenida Jiménez de Quesada'da, *El Espectador*'un yeni ofisiyle aynı binadaydı; gazete birkaç blok ötedeki eski yerinden buraya taşınmıştı. Mutis'in halkla ilişkiler bölümündeki ofisi, gazetenin editörü Guillermo Cano'nun odasından dört kat yukarıdaydı. García Márquez'in gelişinin ilk günlerinde, burada ne yapacakları konusunda Mutis belirsiz ve kararsız davranıyordu (*El Espectador*'da çalışma ihtimali bile öylece duruyor, bir adım atılmıyordu), zaten kasvetli ve gergin bir ruh hali içinde bulunan García Márquez iyice gerilmeye başladı. Yeni durumlarda ve tanımadığı adamlarla kadınların yanında asla rahat davranamazdı; insanlar nadiren ondan ilk görüşte etkilenirdi, García Márquez ancak yakınlık veya tanışıklık oluşunca ya da neler yapabildiğini göstererek güven kazanabiliyordu. Lakin Mutis'in kişiliğinde girişimcilik ile estetlik, pek az insanın gördüğü ya da hayal edebileceği bir şekilde bir arada bulunuyordu; hayır diye bir cevabı kabul edecek adam değildi o. Elindeki ürünün kalitesinden emin olmadığı zaman bile usta bir pazarlamacıydı; elinde bu neredeyse hiç

tanınmayan yazar gibi değerli bir nimet varken onu tutabilene aşk olsun. Hem, Alvaro Mutis edebiyatı canıgönülden seviyordu ve olağandışı ölçüde cömert bir adamdı.

Fiziksel olarak onlar kadar birbirine zıt az insan olurdu: Mutis uzun boylu, zarif, tilki gibi; García Márquez ise kısa boylu, sıska, pasaklıydı. García Márquez on sekizinden beri roman ve hikâye yazıyordu; Mutis ise o günlerde her şeyden önce şairdi ve roman yazmaya ancak altmışlı yaşlarının ortalarından sonra, ABD merkezli uluslararası şirketlerin çeşitli işlerinde çalışıp emekli olunca başlayacaktı. Bugün, ikisi de dünyaca tanınmış roman yazarlarıyken dahi, bu iki Kolombiyalı bütün bir Latin Amerika edebiyat tarihiyle birbirinden ayrılırlar. Siyaset yelpazesinin de tam zıt kutuplarında duruyorlar. Mutis neredeyse teatral bir şekilde sağcı, hemen hemen iki yüzyıldır cumhuriyetle yönetilen bir ülkede monarşizm yanlısı, kendi ifadesiyle, "Bizans'ın kâfirlerin eline düşmesinden sonra olup biten siyasi olayların hiçbirine zerre ilgi duymayan," yani 1453'ten sonrasıyla ilgilenmeyen biri.[2] García Márquez'in 1917 sonrasına ait tutkuları ise sonradan çok meşhur olacaktı: Hiçbir zaman komünist olmadıysa da pratik bağlılıklarla geçen uzun ömrü içinde dünya görüşü başka hiçbir ideolojiye en geniş anlamıyla komünizme durduğu kadar yakın durmayacaktı. İki adamın uzun süren, yakın bir dostluğu olacak, ama hiçbir zaman birbirlerine günah çıkarmayacaklardı.

García Márquez ilk birkaç haftasında *El Espectador*'un değil Mutis'in ofisinde oturdu, Bogota'dayken hep yaptığı gibi sigara içip titriyor, Mutis'in işe yeni başlamış "asistanı"yla (onları Cartagena'da o fırtınalı gecede birbirleriyle tanıştıran eski dost Gonzalo Mallarino'dan başkası değil) sohbet ediyor, ya da yalnızca parmaklarını çevirerek oyalanıyordu. Bazen, özellikle Latin Amerika'da ve insanların çoğunun tamamen güçsüz olduğu, ellerinden hiçbir şeyin gelmediği "Üçüncü Dünya" denen yerin diğer köşelerinde, durumun değişmesini beklemekten başka yapacak bir şey yoktur. (García Márquez'in roman ve hikâyelerinin pek çoğunun hiç gerçekleşmeyebilecek ve genellikle de gerçekleşmeyen şeyleri beklemek ve umut etmek –İspanyolcada bu ikisi aynı fiille ifade edilir: *esperar*– üzerine olmasının nedeni budur işte.) Sonra, ocak sonuna doğru, *El Espectador* birdenbire ona, ayda 900 peso gibi inanılmaz bir maaşla kadro teklif etti. Barranquilla'da bu parayı kazanmak için 300

"Zürafa" yazması gerekirdi, yani günde tam on tane! Ömründe ilk defa kendine yetenden fazla parası oluyordu, bu Cartagena'daki ailesine yardım edebilmesi, hem kira hem de ihtiyaçları için para gönderebilmesi demekti.

Geçici olarak Mutis'in annesinin Usaquén'deki evinde kalıyordu. Şimdi, Parque Nacional yakınlarında "adı olmayan bir öğrenci evi"ne, dansçılık yaptığı eski günlerde Eva Perón'u misafir eden bir Fransız kadının evine taşınıyordu. Orada çok kısa süre kalacak olsa da kendine ait odaları vardı: Hayal edilemeyecek bir lüks. Gelecek aylar içinde, arada bir dairesine kaçak olarak, gelip geçici kadınlar atacak vakti ve kuvveti bulacaktı.[3] Fakat önündeki bir buçuk yılı esas olarak gazete, pansiyon, Mutis'in bürosu ve Bogota'nın gotik sinemaları arasında, kadrolu gazeteci, sinema eleştirmeni ve nihayet yıldızların röportajcısı olarak çalışarak geçirecekti.

Belki de şaşırtıcı bir şekilde, Bogota'da gazeteler arası savaş esasen iki büyük liberal gazete arasındaki rekabetten kaynaklanıyordu. *El Espectador*, Medellínli Cano ailesi tarafından 1887'de kurulmuştu (aile Bogota'ya 1915'te taşındı), böylelikle 1911'de kurulup 1913'te Eduardo Santos tarafından satın alınan büyük rakibi *El Tiempo*'dan daha eskiydi. Santos ailesi ta 2007'ye, İspanyol yayınevi Planeta hisselerin çoğunluğunu satın alana kadar *El Tiempo*'nun sahibi oldu. García Márquez o ocak ayında Bogota'ya geldiğinde *El Espectador*'un yönetmeni Guillermo Cano'ydu; kurucunun gösterişsiz, öngörü yoksunu torunu. Bu göreve daha yeni gelmişti, zira, inanılır gibi değil ya, daha yirmili yaşlarının başındaydı. O ve García Márquez, otuz yıl boyunca temas halinde olacaklardı.

García Márquez'in, gazetenin önde gelen yazarları arasında iki önemli bağlantısı vardı şimdiden: Onu altı yıl önce keşfeden Eduardo Zalamea Borda'yla, 1946'da hukuk öğrencisiyken bu gazetede çalışmaya başlamış olan kuzeni "Gog," yani Gonzalo González. Ona bütün dünyanın tanıyacağı "Gabo" adını takan da Zalamea Borda oldu. O günlerden kalan çok bilinen bir fotoğrafta, yepyeni ve tamamen alışılmadık bir García Márquez var: Zayıf, ince yüz hatları belirginleşmiş, gözleri aynı anda hem soru soruyor hem de zaten biliyor, Latin bıyığının altında bir tebessümün küçücük izlerini taşıyor. Bu adamın içinde taşıdığı sürekli gerginlik halini, bir tek elleri açığa vuruyor.

El Espectador'un haber editörü José "Mono" (hem "Sarışın" hem "Maymun" anlamına gelir) Salgar, talepkâr, boş lafa göz açtırmayan bir yöneticiydi, sloganı da "haber, haber, haber"di. García Márquez onunla çalışmanın "insanın maymun tarafından sömürülmesi" olduğunu söyleyecekti.[4] José "Mono" Salgar çocukluktan daha yeni çıkarken gazetede işe alınmış, dolayısıyla hem gazetecilik okulunda hem de hayat okulunda okumuştu; kendisi başlı başına bir kurum olmuştu. Daha en baştan, García Márquez'in şöhretinden hiç etkilenmemişti ve onun gözden kaçması imkânsız edebi diline, uslanmaz "lirizm"ine büyük şüpheyle yaklaşıyordu.[5]

Fakat García Márquez birkaç hafta içinde, monarşi iktidarı ve yalnızlık, efsane ve gerçek hakkında yazdığı iki makaleyle değerini ortaya koydu. Gayet eğlenceli olan ilk yazısı "Kleopatra"da, Mısır kraliçesine ait olduğu öne sürülen yeni heykelin iki bin yıldır erkeklerin kafasında yer etmiş o romantik imajı değiştirmemesi için yana yakıla dua ediyordu. İkinci yazı olan "Yalnız Kraliçe," kısa süre önce dul kalan İngiltere'nin Ana Kraliçesi Elizabeth hakkındaydı. Bu yazı belki de García Márquez'in yirmi yıl sonra *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nda doruk noktasına varacak olan o belli konuları (özellikle iktidar, şöhret ve yalnızlığın birleşimi), bu dönemde ayrıntısıyla işlediği en çarpıcı çalışması olabilir:

> Ana Kraliçe ki artık büyükannedir, hayatında ilk defa gerçekten yalnız kalıyor. Yalnızlığıyla beraber Buckingham Sarayı'nın geniş koridorlarında dolanırken, kraliçe olmayı hiç düşlemediği ve düşlemeyi de dilemediği, kocası ve iki kızıyla samimi mi samimi bir evde yaşadığı o mutlu çağı özlemle anıyor olmalı... Kaderin esrarlı bir cilvesinin çocuklarını ve çocuklarının çocuklarını krallara ve kraliçelere, kendisini de yalnız kraliçeye çevireceğini nereden bilsin. Evi Buckingham Sarayı'nın devasa labirentinde, sonsuz koridorlarında ve Afrika'nın uçlarına kadar giden o sınırsız arka bahçesinde kaybolan, ıssız ve avuntusuz bir ev kadını.[6]

Özellikle bu makale, genç Kraliçe II. Elizabeth'e tuhaf bir zaafı olan Zalamea Borda'yı, García Márquez'in artık daha büyük işlere girişebileceğine ikna etti.[7] Guillermo Cano, García Márquez'in ilk geldiğinde doğal olarak gazetenin temkinli ve bir şekilde anonim üslubuna ayak uydurmak zorunda kaldığını, fakat bir süre sonra diğer yazarların yeni

gelenin parlak doğaçlamalarına uymaya, sonra da onu taklit etmeye başladıklarını söylüyor.[8]

García Márquez masasına oturup gazetenin "Günden Güne" köşesi için yazı yazdığını, gürültülü odanın öbür ucundan José Salgar'ın ya da Guillermo Cano'nun ona sayfayı doldurmak için ne kadarlık bir yazı gerektiğini ellerinin baş ve işaret parmaklarıyla işaret ettiğini anlatıyor. Gazeteciliğindeki büyünün bir kısmı eksilmişti artık. Dahası, Bogota ona Costa'nın her yerinde bulduğu hayati ilham kaynağını sağlamıyordu. Şubat sonunda, ağlamaklı olacak kadar sıkılmış vaziyete çoktan gelmişken, idareyi film eleştirmeni olarak şansını denemesine izin vermeye ve yazılarını cumartesileri yayınlamaya ikna etmeyi başardı. Haftada birkaç defa "dünyanın en kasvetli şehri"nde diktatörlük altında yaşamaktan ve gazete bürosunda insanı canından bezdiren gereksiz çıraklığından kaçıp filmlerin hayal âlemine sığınmak harika bir rahatlama imkânıydı herhalde. Aslında bir öncüydü o, zira şimdiye kadar hiçbir gazeteci bir Kolombiya gazetesinde düzenli bir sinema köşesi yazmamıştı, sadece konu özetlerini sunup yıldız oyuncuların adlarını vermekle yetiniyorlardı.

Sinemaya bakış açısı özel olarak sinematografik değil, en baştan itibaren edebi ve insancıldı.[9] Esasen García Márquez'in hızla evrilen siyasi ideolojisi, o sıralar "halkı eğitebileceği," Fransa'dan gelen daha estetik çalışılmış eserlerden ve özellikle de İtalya'dan gelen, kendisinin çok sevdiği "otantik" bir şekilde kavranmış ve yönetilmiş işlerdense paketlenmiş Hollywood ürünlerini tercih etmelerini sağlayan yanlış bilinçten onları kurtarabileceği hissini kuvvetlendirmiş olmalı. Her halükârda 1950'ler Bogota'sının sinema izleyicileri gittikleri filmler hakkında yapılan avangard değerlendirmeleri takdir etmekten uzaklardı ve García Márquez de en baştan itibaren gerçeği "halkın" bakış açısıyla görme, ama bir yandan da elbette halkı ilerleme yönünde etkileme fikrine takmıştı. Film eleştirileri şüphesiz estetik ve ideolojik bakımdan sorgulanabilecek bir tutumla "ortak aklı" işliyordu; gelgelelim García Márquez'in bir niteliği de onun "ortak aklının" muhakkak "aklıselim" olması ve hemen hiçbir zaman "boş laf" olmamasıdır.[10]

En başından itibaren Hollywood düzeninin sığ ticari ve derinden derine ideolojik değerleri olarak gördüğü şeylere düşmandı (Orson Welles ve Charlie Chaplin'i istisna kabul ediyordu) ve düzenli olarak Avrupa

sinemasını savunuyor, Kolombiya sinemasının gelişimi için Avrupa sinemasının üretim ve ahlak değerlerinin örnek alınmasını istiyordu. Bu da zamanla, içine bir Latin Amerika boyutu katılarak sabit bir takıntı haline gelecekti. Teknik konuları (senaryo, diyalog, yönetim, görüntü yönetimi, ses, müzik, montaj, oyunculuk) şaşırtıcı derecede önemsiyordu ki daha sonra edebiyat eserlerinin "marangozluğu" olarak adlandıracağı konuyu, en azından roman konusunda paylaşmaya hiçbir zaman pek niyetli olmadığı "meslek inceliklerini" [11] kavramasına bunun katkısı olmuştur herhalde. Israrla, senaryoların ekonomik, istikrarlı ve tutarlı olması, yakın plan çekimlerle geniş planların aynı derecede dikkat toplaması gerektiğini söylüyordu. Bir hikâyeyi iyi anlatmak meselesini baştan beri önemsiyordu; kariyerinin her döneminde devam eden bu tavrı *Binbir Gece Masalları, Drakula, Monte Kristo Kontu* ve *Define Adası*'na (hepsi de çok güzel anlatılmış popüler hikâyeler) duyduğu hiç eksilmeyen derin saygıyı da açıklıyor. Sinemada da aradığı buydu. Nesnel gerçeklik ağır basmalı ama iç dünya, hatta fantastik dünya, hiçbir zaman ihmal edilmemeli. Vittorio De Sica'nın *Bisiklet Hırsızları* filminin olağanüstü özelliğinin, "insani samimiyeti" ve "sahici yöntemi" olduğunu söylüyordu. Bu temel görüşler sonraki birkaç yıl boyunca bakış açısına egemen olacaktı; ki bu görüşler İtalyan yeni-gerçekçiliğinde klasikleşen bir birleşim bulan burjuva gerçekçiliğinin ve sosyalist gerçekçiliğin temel görüşlerinden hiç de uzak değildi. Avangard değildi bu görüşler. Bu dönemde Brezilyalı, Arjantinli, Kübalı sinematografların takip ettiği, yeni çıkan Fransız Yeni Dalgası'nın teorilerinin pek de farkında olmadığı görülüyordu. Hakikaten, 31 Aralık'ta yayınlanan yılın en iyi filmleri seçkisi, 1954'te García Márquez için film yapmanın İtalyan yeni gerçekçiliği demek olduğunu su götürmez bir şekilde ortaya koyuyor. Bu dönemde en sevdiği yönetmen olan De Sica'yla eşsiz senaryo yazarı Cesare Zavattini'nin, *Yaprak Fırtması*'nınki gibi konusu olan bir senaryoyu filme çekmeye asla kalkışmayacak insanlar olması muhakkak ki ironiktir. İşte bu yüzden, García Márquez şimdilik *Yaprak Fırtması* gibi başka roman yazmayacaktır.

Hafta yoğun çalışarak geçiyordu. Çalışma günlerinin sonunda gazetecilerin düzenli "kültürlü cuma"larına katılıyordu, caddenin karşısındaki Continental Oteli'nde su gibi içmenin bahanesiydi bu. Burada *El Espectador* ve *El Tiempo*'nun yorgun atları buluşup beraber içiyor,

birbirine laf atıyor, buna bazen sabaha kadar devam ediyorlardı.[12] García Márquez ayrıca, yıllar içinde tanıyacağı pek çok enerjik Katalan sürgünden biri tarafından düzenlenen Bogota sinema kulübüne de katılıyordu. Bu Katalan'ın adı Luis Vicens'ti, *L'Écran Français*'te Georges Sadoul'la bizzat çalışmıştı, şimdi de Kolombiya'da kitap satarak ve iki Kolombiyalı'yla (film eleştirmeni Hernando Salcedo ve ressam Enrique Grau) birlikte sinema kulübünü işleterek geçimini temin ediyordu. Sinema kulübündeki her seanstan sonra García Márquez, Luis Vicens'le Kolombiyalı karısı Nancy'nin gazetenin bürosundan pek uzak olmayan evlerinde verilen partiye giderdi.[13]

Her şeye rağmen *bogotano*ların dünyasında bu yeni ve daha ziyade orta sınıf hayat tarzı Costa'daki hayatın, hadi ilginçliğinin demeyelim, saf eğlencesinin ve canlılığının yerini tutamıyordu. Bogota'daki ilk günlerinde García Márquez, Alfonso Fuenmayor'a şöyle yazdı:

> Buradaki durumumun hâlâ epey iyi olduğunu söylesem senin asil babalık kaygılarını yatıştırmış olurum, şimdiki mesele ise durumu sağlamlaştırmak. Gazetede şahane bir ortam var, uzun zamandır çalışanların faydalandığı her şeyden benim de faydalanmama izin verdiler şimdiye kadar. Fakat işin acıklı kısmı, kendimi hâlâ Bogota'da rahat hissetmiyorum, yine de her şey şimdi olduğu gibi devam ederse alışmaktan başka bir seçeneğim de yok. Burada "entelektüel" bir hayat sürmediğimden romandaki gelişmeler konusunda kaybolmuş durumdayım, zira "Ulysses" [Zalamea Borda], ki burada görüştüğüm tek dâhi kişi o, kafasını kocaman, kalın, okunmaz İngilizce romanlardan kaldırmıyor. Bana bazı tercümeler tavsiye et. *Sartoris*'in İspanyolca tercümesi elime geçti ama darmadağın olmuştu, ben de iade ettim.[14]

Yeni elde ettiği refah, ara sıra Barranquilla'ya gitmesine, orada arkadaşlarını görmesine, Mercedes'in ne yaptığına bakmasına, kökleriyle temas etmesine (ve elbette güneşi görmesine) imkân veriyordu, sırf Bogota'dan ayrılmak bile bir şeydi. Alvaro Cepeda'nın kısa süre yönettiği *Mavi Istakoz* adlı deneysel bir kısa filmin kadrosunda adının görünmesi, Costa'ya yaptığı ziyaretlerin epey sık olduğunu düşündürüyor.[15]

Bu arada eski arkadaşları yeni bir uğrak yeri bulmuşlardı ve Barranquilla Grubu artık, o kadar da "havası kendinden menkul" olmayan bir kalabalıkla eşanlamlı olacaktı; García Márquez beş yıl sonra "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni"nde bunlara "Cueva'nın *mamagallismo*cula-

rı" lakabını takacaktı. Onun Barranquilla'dan ayrılmasının üstünden pek zaman geçmedi ki çete yeniden toplanıp, faaliyetlerinin merkezini eski şehir merkezinden Barrio Boston'a [Boston Mahallesi-ç.] kaydırdı. Burası Mercedes Barcha'nın yaşadığı yerden pek uzak değildi. Alfonso Fuenmayor'un kuzeni, gönülsüz dişçi Eduardo Vilá Fuenmayor (Mercedes de onun hastalarından biri olmuştu), başlangıçta adı daha önce orada bulunan dükkânınki gibi Git-Gel (El Vaivén) olan, ama sonradan grubun "Mağara" ("La Cueva," Cartagena'da rıhtımdaki bar gibi) adını verdiği bir bar açtı. García Márquez buraya hiçbir zaman çok sık gelip gidemeyecekse de bu mekân García Márquez'le ilgili efsanelerde kutsal bir tapınak gibi ölümsüzleşecekti. O kadar gürültülü patırtılı bir yerdi, öyle çok içiliyor, öyle çok kavga çıkıyordu ki sonunda Vilá, "Burada müşteri hiçbir zaman haklı değildir," yazan bir tabela astı.

Bogota'da García Márquez, 9 Haziran 1954 günü kuşluk vaktinde, Jiménez Quesada Caddesi üstünden, Model Hapishanesi'de hapis yatan eski patronu Julio César Villegas'ın ziyaretinden dönerken, yeni askeri rejimin en korkunç zulümlerinden birine tanık oldu. Birdenbire makineli tüfek sesleri geldi: Askerler bir öğrenci eylemine ateş açtılar, ağır yaralanmalara ve birkaç insanın ölümüne neden oldular, hepsi de dehşete düşmüş yazarın gözlerinin önünde oldu. Yeni hükümet ile liberal basın arasındaki kırılgan ateşkes halinin sonunu bu olay getirdi. García Márquez'in radikal siyasi görüşleri, daha *Bogotazo*'nun üstünden birkaç hafta geçmişken, *El Universal*'de çalışmaya başladığı ilk günlerden beri gayet netti, fakat Bogota'da ya da civarında yaşadığı bu üçüncü döneminde edindiği tecrübeler onun belli bir ideolojiye (sosyalizme) bağlanmasını sağlamakla kalmadı, birkaç yıllığına da olsa gerçeği görmenin ve yorumlamanın belli bir yolunu, bunu teknik olarak ifade etmenin ve aktarmanın belli bir şeklini benimsemesine neden oldu. Bunun sonucu, yaptığı siyasi röportajlar ve *Albaya Mektup Yok*, *Şer Saati* romanları ile *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni*'ndeki hikâyeleri yazması olacaktı. Kendisine muhabir olma fırsatının verilmesini birkaç yıldır hevesle bekliyordu; lakin *El Universal* ile *El Heraldo,* uluslararası ajansların haberlerine bağımlı olarak varlık gösteriyorlardı, şartları ortadaydı ve daha önemlisi, o sansür rejiminde ciddi bir haber yapmaya pek imkân yoktu. Onların görevi, her zamanki muhafazakâr propagandadan başka herhangi bir şey yayınlamaktı, ne olursa olurdu. *El Espectador*'un sahiplerinin eli

daha sağlamdı. Üstelik şimdi ellerinde, bu ülkedeki insanların çeşitliliğine hayranlık duyan, onların yaptıklarından ve onlara yapılanlardan çok etkilenen genç bir yazar vardı; hikâyelere bayılan, bulduğu her fırsatta kendi hayatını bir hikâyeye dönüştüren ve şimdi başkalarının hayatlarını da hayal gücüne hitap eden anlatılara dönüştürme fırsatını kaçırmayacak olan bir adam.

Kolombiya'da o günlerde haberler genelde berbattı. *Violencia*'nın en kötü zamanlarıydı. Kırsal bölgelerde liberallerin katledilmesi sürüyordu, bu işi oligarşinin *chulavita* ya da *pájaro* denen vahşi paramiliter katilleri yapıyor, liberal gerillalar ise ülkenin pek çok bölgesinde umutsuz son çırpınışlarla mücadele ediyorlardı. İşkence, tecavüz, cesetlerin sadistçe hırpalanması sıradanlaşmıştı artık. Rojas Pinilla 6 Mart'ta basına sansür getirdi ve Bogota'da öğrencilerin öldürülmesinden sonra bunu iyice sıkılaştırdı. 25 Mart'ta eski başkan López Pumarejo ülkenin yönetimi için iki partili bir anlaşma teklif etti, bu fikir üç yıl sonra Milli Cephe denen şeyin icat edilmesiyle meyvelerini verecekti, ama o sırada olumlu karşılanmamıştı.

Bunların hepsi, dönemin Soğuk Savaş deliliğinin bir komşu ülkedeki yansımalarıydı kısmen. Amerika Birleşik Devletleri'nde McCarthycilik doruk noktasındaydı; Eisenhower Ağustos 1954'te Komünist Parti'yi bile yasadışı ilan etti ve Senato McCarthy'yi ancak o yılın aralık ayında nihayet kınadı. Bu sırada komünist blok, Mayıs 1955'te imzalanacak olan Varşova Paktı üstünde çalışmaktaydı. Barranquilla'da García Márquez, Jorge Rondón'un ateşli komünist nutuklarını, arkadaşlarının ve meslektaşlarının çoğunun hissettiğinden daha yakın hissederek dinliyordu. Barranquilla'daki son döneminde, Moskova'da Stalin'in ölümünden birkaç ay, Kolombiya'da Rojas Pinilla darbesinden birkaç hafta sonra, García Márquez sözümona saat satan ama aslında, zamanı ölçen bu malının karşılığı olarak, özellikle gazeteciler arasından Parti'ye üye kaydeden bir komünist tarafından ziyaret edilmişti. García Márquez'in en baştan beri ilerici meslektaşlarla çalıştığı Bogota'ya gelişinin üstünden fazla zaman geçmemişti ki ziyaretine bir başka satıcı geldi ve kısa süre içinde García Márquez kendini, Kolombiya Komünist Partisi'nin, Bogota'nın merkezinden birkaç blok ötede kaçak bir hayat süren genel sekreteri Gilberto Vieira'yla temas halinde buldu.[16] Parti'nin, Cepeda ile *El Nacional*'de çalıştığı dönemlerden beri onu izlediği ve onda umut

vaat eden bir kaynak gördüğü García Márquez için açıktı artık. Kendisine göre, Parti'ye faydalı olmasının en iyi yolunun, bir gazeteci olarak sadece doğruları dile getiren yazılar yazması olduğu konusunda anlaştılar; bu onu partiye doğrudan bağlı kılmıyordu. Parti sonraki yıllar içinde de García Márquez'in faaliyetlerini böyle değerlendirir görünecek ve takındığı tutumları mümkün mertebe destekleyecekti.

Temmuz sonunda Salgar, García Márquez'in 12 Temmuz'daki heyelanda "gerçekten ne bok olduğunu" araştırmak üzere Antioquia'ya gitmesini teklif etti. García Márquez, iki hafta önce, dağ yamacında yaşayan topluluğun bulunduğu yerin göçtüğü ve can kaybı bilançosunun çok ağır olduğu, Medellín civarında şehrin doğusunda kalan La Media Luna'ya gitmek üzere Medellín uçağında buldu kendini. Olayın suçlusunun usulsüzlük yapan, kötü binalar inşa eden devlet olduğuna dair şüpheler vardı. García Márquez'in görevi, gerçeği yerinde öğrenmekti. Korkusuz muhabirin daha sonra itiraf ettiğine göre, uçağa binmekten o kadar tedirgin olmuştu ki Alvaro Mutis onu sakinleştirmek için onunla birlikte seyahat etti ve onu zenginlerin gittiği Nutibara Oteli'ne yerleştirdi. Burada yalnız kalınca, kendini asap bozukluğundan dolayı hasta hissetti, işin fiziksel zorluğu ve ahlaki sorumluluğu büsbütün gözünü korkutmuştu; Medellín'deki ilk gününde neredeyse gazeteden istifa ediyordu. Sakinleşmeyi başardıktan sonra Media Luna'da artık kimsenin kalmadığını, dolayısıyla oraya ondan çok önce gitmiş başka gazetecilerin bildirdiklerine eklenebilecek bir şey olmadığını fark etti. Ne yapacağına dair en ufak bir fikri yoktu. Duyduğu aşırı ıstırap, sert bir yağmur fırtınasıyla ertelendi. Yine, uçakla Bogota'ya geri dönmeyi düşündü; sonunda hissettiği çaresizlik ve bir taksi şoförüyle tesadüfen ettiği sohbet onu hareket etmeye sürükledi. Araştırdığı olay hakkında düşünmeye, ama gerçekten düşünmeye başladı: Ne olmuş olabilir, nereye gitmesi gerekir, ne yapması gerekir? Yavaş yavaş, ama duyduğu heyecan gittikçe artarak, dedektif-muhabir olmanın coşkusunu, doğruları keşfetmenin (ve bir bakıma icat etmenin) yaratıcılığını, binlerce insan için gerçekliği şekillendirmenin, hatta değiştirmenin gücünü keşfetti. Kendi bakış "açısının," insanların öngöremedikleri ölümlerine doğru gitmesi olduğunu fark etti ve bir taksiciden onu dosdoğru Las Estancias'a, felakette ölen insanların çoğunun geldiği bölgeye götürmesini istedi. Kısa süre içinde, gerek kısa vadeli gerekse uzun vadeli (anlaşılan, heyelan altmış yıldır

kuluçkada bekliyordu!) resmi ihmalin kanıtlarını buldu, üstüne bir de trajedinin hiç beklenmedik ve daha dramatik bir yönünü, pek çok okurun bilmek istemeyeceği bir şeyi ortaya çıkardı: Ölümlerin pek çoğu, şehrin başka yerlerinden gelen insanların resmi bir rehberlik veya destek olmadan afetzedelere yardım etmeye çalışırken ikinci bir toprak kaymasını tetiklemelerinden kaynaklanmıştı. Afetten hayatta kalanlardan ve tanıklardan pek çok kişiyle, ayrıca yerel politikacılar, itfaiyeciler ve papazlar da dahil olmak üzere yetkililerle röportajlar yaptı.[17]

Sonra yazmaya başladı. Yazıya muhtemelen Hemingway'den yola çıkarak başlamıştı ama bitirdiğinde ortaya çıkan, zamanın ve kaderin egemenliğindeki bilinmez nedenlerin dünyasında yaşamaya mahkûm insanların kaderinin dehşeti ve ironisiyle dolu bir dram olarak sunulduğu, taklit edilemez, halis bir García Márquez yazısıydı:

> Tepenin çıkıntısında duran ekonomi öğrencisi Juan Ignacio Angel yokuş aşağı koştu, önünden on dört yaşlarında bir kızla on yaşlarında bir oğlan koşuyordu. Arkadaşları Carlos Gabriel Obregón ile Fernando Calle diğer yöne koştular. Yarıya kadar toprağa gömülen ilki, boğularak öldü. Astımlı olan ikincisi ise nefes nefese kalarak durdu, "Artık devam edemeyeceğim," dedi. Ondan bir daha haber alınamadı. "Kız ve oğlanla koşarken," dedi Juan Ignacio, "büyük bir çukura geldik. Üçümüz kendimizi yere attık." Oğlan bir daha kalkamadı. Angel'in cesetlerin arasında teşhis edemediği kız ise bir an için kalktı, ama çukurun üzerinde yükselen toprağı görünce çaresizce bağırarak yine toprağa battı. Bir çamur çığı üzerlerine düştü. Angel yine koşmaya çalıştı ama bacakları tutmuyordu. Saniyeden kısa bir anda çamur göğüs hizasına kadar yükseldi, ama sağ kolunu kurtarmayı başardı. Gök gürültüsüne benzer sesler kesilene ve bacaklarında, o yoğun ve aşılmaz çamur deryasının en dibinde, çaresiz bir kuvvetle ona tutunan kızın kavrayışını, sonra onu tırmalayışını, nihayet ayak bileğini tutan elin giderek zayıflayan hamlelerle gevşemesini hissedene kadar, öylece kaldı.[18]

Ara başlıkları bizzat García Márquez'in seçtiği kesin gibidir: "Trajedi altmış yıl önce başladı;" "Medellín, kendi dayanışmasının kurbanı;" "Trajediyi eski altın madeni mi hazırladı?"[19] Kendi dünya görüşünü bir dizi gazetecilik "açısına" nasıl dönüştüreceğini öğrenmişti. Arkadaşlarının en iyi arkadaşı "Gabo" daha yeni doğmuştu; şimdi ise büyük hikâyeci "Gabriel García Márquez" sahnedeydi nihayet. Felaketteki

paylarından dolayı yetkilileri suçlamaktan memnuniyet duymakla beraber, iyi niyetli onca kurtarıcının bu trajediye istemeden yaptıkları katkılar da dahil bütün gerçeği anlatmayı önemsiyor oluşu dikkate değerdi.

Bir sonraki öncü haberciliği, Kolombiya'nın unutulmuş bölgelerinden biri, ülkenin Pasifik yakasındaki El Chocó eyaleti hakkında bir diziydi. 8 Eylül 1954'te hükümet, gelişmemiş, ormanlarla kaplı bir yer olan Chocó eyaletini bölüp, Antioquia, Caldas ve Vale eyaletleri arasında pay etmeye karar verdi. Sert protesto gösterileri olmaktaydı ve García Márquez, fotoğrafçı Guillermo Sánchez'le beraber, çatışmayı haber yapmak üzere bölgeye gönderildi. Yolculuk öyle fena, uçak o kadar eskiydi ki, "uçağın içine yağmur yağdığını" hatırlıyor ve pilotların bile dehşet içinde olduğunu söylüyordu. Daha çok Afro-Kolombiyalıların yaşadığı Chocó, García Márquez'e hemen Aracataca'yı ve ardındaki bölgeyi hatırlattı. Ona göre Chocó'nun eyaletliğine son verilmesi teklifi, Bogota'nın soğuk ve kalpsiz tutumunun bir belirtisiydi; diğer yorumcularsa suçu Antioquialıların hırsında görüyorlardı. Oraya vardığında, haberini yapmaya gittiği gösterilerin yavaş yavaş azalmakta olduğunu gördü: O da bir arkadaşına biraz daha eylem düzenletti! Böylece görevini başarıyla yapması sağlama bağlanmış oldu. Birkaç gün geçip de haber konusu büyümeye başlayınca ve başka gazeteciler de bu konuda haber yapmak üzere bölgeye gelince, hükümet bu dört eyaletin sınırlarını yeniden çizme tasarısını iptal etti.[20]

Ekim sonunda, García Márquez Faulkner dönemindeyken Faulkner'a Nobel verildiği gibi, şimdi de onun yeni rol modeli Ernest Hemingway'e Nobel Ödülü verileceği açıklandı. García Márquez "Günden Güne" köşe başlığının altına yazdığı notta Nobel Ödülü meselesi üzerine daha önce yazdıklarını hatırlatıp, bu kez onu "hak etmeyen" bu kadar çok yazara verilmiş olan bir ödülün olası önemini küçümseyerek, söz konusu Hemingway olunca "heyecanlı anlarla böylesine dolu" bir ömürde bu olayın daha az heyecan verici olsa gerektiği tahminini yürüttü.[21]

1955, García Márquez'in en ünlü gazete haberinin yayınlandığı yıl olacaktı. Yazı, şubat sonunda Mobile, Alabama'da ikmal edildikten sonra Cartagena limanına dönerken, söylenene göre bir fırtına sırasında kontrolden çıkan *Caldas* muhribinden denize düşen sekiz mürettebattan hayatta kalan tek kişi olan Luis Alejandro Velasco adlı Kolombiyalı bahriyeliyle yapılmış, dört saatlik on dört seanstan oluşan olağanüstü

uzun bir röportaja dayanıyordu. Velasco hiç yiyeceği olmadan ve çok az içeceği varken bir salın üstünde on gün geçirerek hayatta kalmıştı. Milli kahraman oldu, Başkan tarafından kendisine nişan verildi, yeni kurulan televizyon servisi de dahil medya tarafından göklere çıkarıldı. Ta ki García Márquez onunla röportaj yapmaya karar verene kadar... Guillermo Cano'nun fikri olan röportajlar (García Márquez hikâyenin soğuduğu kanısındaydı) Avenida Jiménez'deki küçük bir kafede yapıldı.[22] Velasco'nun insanı hayrete düşüren bir hafızası vardı ve muhteşem bir anlatıcıydı. Ama García Márquez de olayları açığa çıkaran sorular sorma ve sonra da cevapların özünü vurgulama ve hikâyenin en insani boyutuna ulaşma yeteneğini geliştirmişti. Velasco olayın kahramanlık açısını vurgulayarak anlatmaya başladı: Dalgalarla boğuşması, salı kontrol etme sorunu, köpekbalıklarıyla mücadelesi, kendi kendiyle verdiği kavga; ta ki García Márquez araya girene kadar: "Farkında değil misin, dört gün geçti, hâlâ ne çişin geldi ne kakan!"[23] Her röportajdan sonra, akşamüstünün sonuna doğru ofise gidip gecenin körüne kadar ilgili bölümü yazıyordu. José Salgar yazıları ondan alıp, bazen düzeltmesiz olarak dosdoğru matbaaya yetiştiriyordu. Guillermo Cano, García Márquez'e yazının elli bölüm devam etmesini isteyeceğini söyledi. On dört parçalık dizi sona erince *El Espectador* 28 Nisan'da özel bir ek çıkarak bütün hikâyeyi yeniden bastı, baskı adedini de "şimdiye dek bir Kolombiya gazetesinin ulaştığı en yüksek baskı rakamı!" diyerek duyurdu.

Güçlü, sonu gelmez soruları ve yeni açılar arayışıyla García Márquez, bilmeden geminin aslında müthiş bir fırtınaya denk gelip alabora olmadığını, doğru yüklenmemiş yasadışı ticaret eşyası taşıdığı için battığını ve standart güvenlik tedbirlerinin son derece yetersiz olduğunu ortaya çıkardı. Hikâye *El Espectador*'u hükümetle doğrudan karşı karşıya getirdi ve hiç şüphesiz García Márquez daha da "istenmeyen adam" haline geldi; rejim düşmanı olarak görülen bir baş belasıydı o. Cesaretini ve siyasi bağlılıklarını sorgulayıp duranlar, onun hayatının bu dönemi üstüne bir düşünmeliler mutlaka. García Márquez şüphesiz mimlenmiş bir adamdı ve karakteristik olarak dönemin tehlikelerini hafifsediyse de gece geç saatlerde, askeri diktatörlüğün gerilimi içinde huzursuzca dalgalanan amansız, boğucu şehirde evine yürümek durumunda kaldığında ne hissettiğini kolayca tahayyül edebiliriz. Başına bir şey gelmeden o günleri atlatmış olması mucize gibi bir şey.[24]

Nice yıl geçip García Márquez dünyaca ünlü bir yazar olduktan sonra, hikâye yeniden yayınlandı. Başlığı *Bir Kayıp Denizci* idi (*Relato de un náufrago*, 1970). Şaşırtıcı bir şekilde bu onun en başarılı kitaplarından biri olup, basımını izleyen yirmi beş yılda on milyon adet sattı. García Márquez, 1954-55'te sağcı hükümete hiçbir zaman doğrudan meydan okumadı ama yaptığı her haberde resmi açıklamaları alttan alta yıkan bir bakış açısı benimsedi; böylece, ülkenin gerçeklerini daima sağlam bir şekilde araştırmayı, düşünmeyi ve iletmeyi rehber edinerek, egemen düzene, sesi herkesten gür çıkan solcu meslektaşlarının çoğundan daha güçlü bir şekilde meydan okumuş oldu. Bir bütün olarak ele alındığında, yaptığı, hikâye anlatıcısının sanatının gücünü, somut malzemenin sunumunda bile hayal gücünün hayati önemini ve kuvvetini sürekli ve parlak bir şekilde ortaya koymaktı.

Bu gizliden gerçeğe angaje ve mücadeleci yazıların hemen üstüne, *Yaprak Fırtınası* nihayet mayıs ayı sonunda Bogota'da, yayıncı Lisman Baum'un sahibi olduğu, pek tanınmayan bir matbaada basılıp, Sipa Yayınları tarafından tanesi beş pesodan satılmak üzere yayınlandı. García Márquez'in arkadaşı ressam Cecilia Porras'ın tasarladığı kapakta, bir sandalyede oturmuş ayaklarını sallayan küçük bir oğlan çocuğu resmedilmişti: García Márquez'in bir zamanlar, dedesi ölmeden önce, hayaller zamanında olduğu o küçük oğlan; şimdi yayınlanan ilk romanında tersyüz ettiği oğlan. Matbaa dört bin kopya bastığını söylüyordu, bunların pek azı satılabildi.[25] Bu kitabın yayınlanması, García Márquez'in şimdi içinde bulunduğu attığını vuran, kamuoyunda tanınan gazeteci statüsüne garip bir tezat oluşturdu; zira García Márquez'in dönem olarak da anlatım kipi olarak da geride bıraktığı bir yere aitti: Aynı anda hem durağan hem zamanın kıvrandırdığı, hem kaderci hem efsanevi bir anlatım.

Yine de nihayet bir kitabı basılmıştı. Takıntılarını hiçbir şekilde çözmemiş, hatta hafifletmemiş olsa da doğrudan kendi çocukluğuna dayanan bir kitaptı, beş yıl önce Aracataca'ya Luisa Santiaga'yla yaptığı o inanılmaz dönüşün ardından "Ev"den "düşüveren" bir şeydi. Kitabın adı, 1951'de romanı Buenos Aires'e gönderebilmek adına çabucak doğaçlanmıştı; yayınlanmasından önceki aylarda bir zamanda García Márquez kitaba "1909" tarihli bir nevi önsöz ya da final hazırladı; bu da isme anlam katıp romana aynı anda hem tarihi hem efsanevi bir pers-

pektif kazandırarak toplumsal anlamını netleştirdi, daha belirgin bir çöküş, kayıp ve özlem hissi verdi. Bunların hepsini, romandaki Albay'ınkine benzer bir anlatıcı sesi aktarıyordu; kapitalizmin ve emperyalizmin gelişinden yakınacağına "yaprak döküntülerinin," yani göçmen işçilerin gelişinden yakınan ve sonra kasabada olup bitenin, "doğal" işleyişin, hayatın kendisinde var olan inişli çıkışlı döngünün bir parçası olduğunu gönülsüzce kabul eden bir ses. Burada karşımızda, yirmili yaşlarının ortasından sonuna doğru giden bir adam var; yetmiş yaşında birinin ağzından yazıyor ama onu sadece ince bir alayla yansıtıyor. Kitap Germán Vargas'a ithaf edilmişti ve yorumların çoğu García Márquez'in yakın arkadaş ve meslektaşları tarafından yazılmış olsa da Kolombiyalı eleştirmenler tarafından olumlu karşılanmıştı.

Bogota'dan bıkmış, bitmiş tükenmiş; röportajları için araştırma yapmakla, giderek artan beklentileri karşılama sorumluluğuyla ve kaçınılmaz olarak hasmane konumu nedeniyle devletin ondan intikam alabileceğinden duyduğu haklı korkularla gösterdiği bütün çabalar canını çıkarmıştı. Dolayısıyla buradan gitme fırsatı (hem de Avrupa'ya) karşısına çıkınca, ardından gelen aksi yöndeki birçok itiraza rağmen, hemen üstüne atladı. Hep olduğu gibi gezisinin nedenlerine dair de bir muğlaklık var. Hakkındaki efsanelere göre, hükümetten gelen tehditlerden kaçmak için ülkeden ayrılması gerekiyordu; yine efsanelere göre, bu açıklama da García Márquez'e yakıştırılan, kendini dramatize etme içgüdüsünün pek çok örneğinden biri. Ama siyasi açıklamalar öyle kolayca kenara atılamaz: En kışkırtıcı hikâyelerinden bazılarından sonra sırf ortalarda görünmemek için birkaç defa Costa'ya gitmişti; ayrıca *El Espectador*'da çalışan başka birkaç gazeteci de tehdit almış ya da meçhul saldırganlar tarafından dövülmüşlerdi. Bu gezi, bir gazetecilik görevi kisvesi altında kısa süreli bir kendi kendine sürgün olabilir pekâlâ. Veya siyasi nedenlerle kendi kendine gidilen bir sürgün kisvesi altında Avrupa'ya gezip tozmaya gitme de olabilir. Ya da niyet gayet basit bir şekilde gazetenin söylediği gibidir: "Dört Büyük" gücün (ABD, SSCB, İngiltere ve Fransa) Cenova'da yapacağı toplantıyı izlemekle başlayan kısa bir yurtdışı görevi.

Bogota'daki evini boşalttı ve eşyalarının çoğunu dağıttı. Bogota'da mütevazı bir miktar para da biriktirmişti ve ailesinin Cartagena'daki sıkıntılı durumu devam etse de parayı yanına aldı.[26] En azından birkaç

aylığına gitmek üzere anlaştığı belliydi (bazı hikâyelerde "dört gün" gibi kısa bir süre için gittiğini sandığını iddia eder) ama daha uzun süre kalabileceği ihtimali de kafasının bir köşesinde vardı.[27] Öte yandan, iki buçuk yıl ülkesinden ayrı kalacağını kendisi dahi tahmin etmiş olamaz. Bu olayın farklı versiyonlarının en sevimsiz ama en muhtemel açıklaması, fakir düşmüş ailesine de müstakbel karısına da zaten sekiz ay Bogota'da onlardan uzak kaldıktan sonra, onları kendi rızasıyla uzun bir dönem için geride bıraktığını itiraf edecek cesareti bulamaması. Sorumluluk duygusu güçlüydü ama Avrupa'nın ve bilinmeyenin çekimi daha güçlüydü.

13 Temmuz'da, Bogota'daki son gecesinde, Guillermo Cano'nun evinde ona çılgın bir veda partisi düzenlendi, bu yüzden sabah erken saatte Barranquilla'ya gidecek uçağını kaçırdı ama öğlene başka bir uçak buldu. Ailesinin, bir süre için onun gönderdiği destek olmadan idare etmeyi isteksizce kabul ettiği söyleniyor, ama gerçekten ne kadar uzun süre uzakta olacağına dair bir fikirleri yoktu elbette. Son derece yorgun, bitap haldeydi ama bir de artık yirmi iki yaşında olan Mercedes vardı göreceği (ama ona ne söyleyebilirdi?) ve elbette, buradaki ahbapları ve eski iş arkadaşlarıyla yapılacak bir şenlik turu daha. Kendi kafasında Mercedes on yıldan uzun zamandır onun "helaliydi" ya, şimdi kızın nihayet onun "sözlüsü" olup olmayacağına (yani, García Márquez'in de *onun* "helali" olup olmayacağına) karar verme vaktiydi. Sucre'de ona evlenme teklif edeli on yıl oluyordu. Mercedes'in hayatına giren başka aşklar konusunu (kendisi bana kati surette başka hiç kimsenin olmadığını söyledi) ya da García Márquez'in nasıl olup da onun sadakatini (ya da daha ziyade, kaderini) şansa bıraktığı sorusunu soran olmadı hiç. Belki de kendi reddedilme korkusunun ve ona sunabileceği hiçbir maddi güvencenin olmaması gerçeğinin sonuçlarını, *Kolera Günlerinde Aşk*'taki Florentina Ariza misali, kadınını elde etmesi ne kadar uzun sürerse sürsün ve bu kadın bu arada ne yaparsa yapsın, *bir gün* onun olacağı düşüncesiyle çözmüştür. Bu gidiş hikâyesinin tamamı birkaç farklı biçimde anlatıldı ve esrarını hep korudu.

Nihayet Mercedes'e evlenme teklifi (eğer nihai idiyse), sadece uzun –çok uzun– bir oyun oynadığı halde sevdiği kadını kaybetme düşüncesinden korku ve ıstırap duyduğunu değil, bilinçaltında Kolombiya'yı da kaybetmekten korktuğunu ve bunu ülkesiyle bağlarının gelecekte de

devam etmesini güvenceye almanın da bir yolu olarak gördüğünü düşündürüyor. Mercedes onun memleketlisiydi ve onunla aynı geçmişe sahipti; onun varlığı, García Márquez'e ömrünün geri kalanında yanında "nereden geldiğini" anlayan birinin bulunması garantisini sağlıyordu. Kısacası Mercedes, hem Dante modeli bir nevi platonik idealdi (García Márquez onu fiziksel olarak da son derece çekici bulmadığından değil) hem de gayet pratik bir stratejik seçimdi: Mükemmel birleşim. Ancak Dante'nin aksine, García Márquez bu erişilmez "ruhumun kadını"yla, daha dokuz yaşındayken seçtiği kadınla sahiden de evlenecekti.[28] Şu halde, ona şimdi evlenme teklif etmesinin nedeninin tam da ondan uzun zaman ayrı kalmaya niyetlenmesi olduğu kesin gibi görünüyor. Artık görkemli bir görev için Avrupa'ya seyahat eden ünlü bir muhabir olması, reddedilme riskini göze almasını kolaylaştırmış olabilir belki; Mercedes de aynı nedenle teklifi kabul etmeye daha fazla meyletmiş olabilir belki. Lakin Mercedes, García Márquez'in yazdığı anılarda pek az yer alıyor; bu olağanüstü ilişkiyle ilgili ayrıntıları iki taraf da hiçbir zaman vermedi. 1954'te García Márquez Bogota'ya gitmek üzere Barranquilla'dan ayrılırken, ikisi somut olarak pek az konuşmuşlardı ya, aralarında bir nevi birbirini anlama durumu olduğunu hissediyordu.[29]

Esasen, tipik biçimde (aksi biçimde), 2002'de yayınlanan anılarında romantik ilgi odağı olarak öne çıkan kadın hayatının aşkı Mercedes değil de başka bir kadın, Barranquilla'da daha on beş yaşında bir delikanlıyken delice bir ilişkiyi (kadın son verene kadar) sürdürdüğü o evli kadın, ilk aşkı Martina Fonseca'dır. Bogota bölümünde ondan birkaç defa bahsediyor.[30] Acaba bu kadın var mıydı gerçekten? Anlaşılan vardı, çünkü 1954'ün sonlarına doğru bir gün telefonda onun neşeli sesini duyuyor, ardından, on iki yıldan sonra ilk defa, Continental Oteli'nin barında buluşuyorlar. Kadın, "hak etmediği yaşlanmanın" ilk belirtilerini gösteriyor, García Márquez'e kendisini özleyip özlemediğini soruyor. "Ona gerçeği ancak o zaman söyleyebildim: Onu hiçbir zaman unutmamıştım ama vedası o kadar sert olmuştu ki varoluş biçimimi değiştirmişti." Kadın yaltaklanır ama adam kırgın ve bir şekilde kinlidir; kadının ikiz çocukları olmuştur ama adama kesinlikle ondan olmadıklarını söyler. Kadın, adamın nasıl olduğunu merak etmiş, görmek istemiştir; adam da ona sorar: "Peki nasılmışım?" Kadın gülerek cevap verir: "Bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceksin." García Márquez bu bölümü

(kışkırtıcı bir biçimde), telefon edince Martina'yı görmeyi çok istediğini ama bir yandan da ömrünün geri kalanını onunla geçirmekten korktuğunu söyleyerek bitirir: "O günden sonra telefon her çaldığında pek çok kez hissettiğim, o kederli korku..."

Çok ilginç bir itiraf bölümü bu; bu bölümün neden ve ne kadar açık olmak isteyerek yazıldığını sormak da ilginç olur. Bu, García Márquez'in kendisi ve kadınlarla ilgili bir itiraf mı? Bir yandan da onlara karşı söylenmemiş bir tavrın meşrulaştırılması mı? Martina'nın tam da García Márquez kendini nihayet Mercedes'e bağlamak üzereyken öyle birdenbire, bir ikram gibi ortaya çıkması insana tuhaf geliyor. Acaba, erkeklerin evlenmek niyetinde oldukları kadınlarla hiçbir cinsel ilişki kuramadıkları, ama fahişeler ve hizmetçilerle, hatta başka adamların karılarıyla sıkça ilişkiye girebildikleri bir kültürde, García Márquez'in hislerini "çılgın aşklara" açık gayriresmi Don Juan'la ömrü boyunca (başka erkekler karşısında) "bakire" kalacak bir kadınla, sadık, güvenilir bir eşle, "iyi aşkın" öznesiyle istikrarlı (sanki "ayarlanmış") bir evlilik yapacak olan resmi koca arasında ikiye ayırdığının bir biçimde kodlanmış bir doğrulaması mı bu?[31] Eğer Martina Fonseca hakkında anlattıkları doğruysa (ya da uydurulmuşsa, ama başka bir kadın onun üstünde böyle bir yola getirme etkisini o sırada ya da başka bir zamanda yapmışsa), bu, kurgularında ve denemelerinde aşkı seksten ayırmayı neden bu kadar sıklıkla dert edindiğini, kendinden epey küçük biriyle kendi kendine ayarladığı bu evlilik düşüncesine neden bunca yıl yapışıp kaldığını, anılarında Mercedes'e olan duygularını ifade etmekle neden uğraşmadığını (bu duyguların varlığı kendiliğinden kabul edilebilir ve edilmelidir, sonsuza kadar) ve belki, Mercedes'in (ki García Márquez bana onun için "bana beni sevdiğini hiç söylemez" demişti), yakın arkadaşı Nancy Vicens'in yanındayken ona hayatlarının bu dönemini sorduğum zaman neden amansız, anlamlı bir ifadeyle (ama içinde kızgınlık, kırgınlık olmadan) bana, "Gabo çok değişik bir insandır, çok değişik," dediğini de açıklıyor.[32] Bunu biraz daha açıklamasını istemenin hiç de yerinde olmayacağı benim için çok belliydi.

Elbette bunun çoğu, çok güçlü, çok ironik ve çok kendine has iki insan arasında oynanmış bir oyun. Yıllar içinde ortaya çıkan, García Márquez Kolombiya'dan ayrılmadan önce anlaşmaların yapıldığından söz eden başka anlatımlar olsa da[33] yazarın kendisi anılarında,

Avrupa'ya gitmeden önce sevdiceğini "görmediğine" temin ediyor bizi – eğer, bir taksinin penceresinden onu sokakta yürürken gördüğü ve durmadığı doğru değilse. Böylece, Mercedes'le buluşmanın eksikliğinde, "Mağara"da (kaçınılmaz olarak) Bogota'dan beri içinde bulunduğu alkol aşırı dozuna eklenecek bir çılgın veda partisi daha yapıldı. Ertesi gün, yatağından kalkabilen grup üyeleri onu havalimanından yolcu ettiler. Fazlasıyla hak ettiği akşamdan kalmalığı, sonunda otuz altı saat süren, Atlas Okyanusu'nu aşıp Eski Dünya'ya varan seyahat için yapabileceği en berbat hazırlıktı. Yine de bu tecrübeye çoktan hazırdı o: Yirmi sekiz yaşındaydı, başarılı bir gazeteci ve ilk romanını yayınlamış, saygı duyulan bir yazardı. Böyle bir seyahat için zamanlama uygundu. Avrupa medeniyetinin ihtişamı onu bekliyordu ya, kendisini iyi tanıyanlar García Márquez'in bu ihtişamı tamamen, güçlükle kazandığı kendi bakış açısından göreceğini kesinlikle bilirlerdi. Söylemeye gerek yok, anılarında ne Ulysses'ten bahsediyor, ne Penelope'den.

II. KISIM

YURTDIŞI: AVRUPA VE LATİN AMERİKA

1955 - 1967

9. Bölüm

Avrupa'nın Keşfi: Roma

1955

Eksantrik milyoner Howard Hughes'ün meşhur tasarımı Lockheed Super Constellation uçaklarından biri olan Avianca uçağı *The Colombian* Avrupa'ya haftalık seferler yapıyor, Bermuda dahil Karayipler'de birkaç kere durduktan sonra Azor Adaları'na uğrayarak Lizbon, Madrid ve Paris'e uçuyordu. García Márquez, Eski Dünya'dan gönderdiği ilk postada bu kadar olağanüstü bir uçan cihazın, "berbat filmler tasarlayan" Bay Hughes tarafından tasarlanmış olmasına çok şaşırdığını söyleyecekti.[1] Kendi adınaysa, feci akşamdan kalmalığına rağmen, Mercedes'e bir mektup yazacak kadar aklı başındaydı. García Márquez, bunu Montego Bay'de postaya verdi. İlişkilerinin adını koymak için gösterilen, ölüm kalım meselesi haline gelmiş bir çabaydı bu. Anılarında, ona bu mektubu yazdıranın, gideceğini Mercedes'e söyleyememekten kaynaklanan "pişmanlık" olduğunu söylüyor ama belki de sadece ondan kendisine yazmasını isteyecek ve bunun getireceklerini göze alacak cesareti bulamamıştı.

Uçak nihayet Paris'e inerken, iniş takımlarındaki muhtemel sorunlara dair ikazlar yapılıyor, yolculara kendilerini en kötüsüne hazırlamaları söyleniyordu. Ama sağ salim indiler. García Márquez, Eski Dünya'ya varmıştı.[2] Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sona ereli tam on yıl olmuştu. Etrafı gezmeye vakit yoktu, ertesi sabah erkenden Cenevre'ye giden trene bindi ve öğleden sonra, Barranquilla'dan ayrıldıktan iki gün sonra oraya vardı. Kısa süreli Paris durağına dair okurlarına bildirme zahmetine girdiği tek şey, Fransızların *Tour de France*'la [Fransa Bisiklet Yarışması-ç.] Cenevre'de olup bitenden daha fazla ilgilendikleriydi; 17 Temmuz'da Cenevre'ye gittiğinde İsviçrelilerin de *Tour de France*'la Cenevre'de olanlardan daha fazla ilgilendiklerini gördü. Esasen, söylediğine göre Cenevre'de olup bitenle tek ilgilenenler, haber yapmak üze-

re oraya yollanmış gazetecilerdi. Şakayla karışık, Kolombiyalı gazeteci Gabriel García Márquez'in buna bir istisna olduğunu açıklamıştı.[3]

Bulduğu ilk otele daldı, üstünü değiştirip hiçbir çarpıcı tarafı olmayan ilk hikâyesini *All American Cable* telgraf hattından göndermeye koyuldu. Bundan sonra taahhütlü uçak postasıyla yetinecekti. O yaz karlı İsviçre'de sıcak hava dalgası vardı; hem bu, hem de yıllar sonra "tren penceresinden gördüğüm çayırlar, Aracataca'da tren penceresinden gördüğüm çayırlarla aynıydı" diyeceği manzara onu hayal kırıklığına uğrattı.[4] Hiç yabancı dil bilmiyordu ve yabancı bir ülkede yolunu bulmak konusunda hiç tecrübesi yoktu. İspanyolca bilen bir Alman papazın kısıtlı yardımıyla Birleşmiş Milletler binasını aramaya koştu ve onu son derece rahatlatan bir şey oldu: *El Tiempo*'yu temsilen orada bulunan burnu havada *cachaco* Germán Arciniegas da dahil olmak üzere Latin Amerikalı basın mensuplarıyla karşılaştı, hepsi de "Dört Büyüklerin" temsilcileri (Sovyetler Birliği'nden Nikolay Bulganin, İngiltere'den Anthony Eden, Amerika Birleşik Devletleri'nden Dwight D. Eisenhower –"Ike"– ve Fransa'dan Edgar Faure) arasındaki pazarlıkları izlemek üzere burada bulunuyorlardı. Dünyanın dört bucağından iki bin gazeteci burada toplanmıştı.

Dört Büyükler, Soğuk Savaş'a en fazla taraf olan ülkelerdi. Her biri, mağlup Berlin şehrinin bir bölümünün kontrolünü eline geçirmişti; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde veto hakkı bulunan ve nükleer silahlara sahip olan veya sahip olma yolunda epey aşama kaydetmiş ülkeler de bunlardı. Dünyanın, Ağustos 1945'te Hiroşima ve Nagazaki'nin yerle bir edilmesiyle başlayan küresel nükleer felaketin gölgesinde yaşanan bilinmedik, korkutucu yeni dönemi sağ salim geçirebilmesi için bunların arasındaki anlaşma hayati önemdeydi. Böylece bu devletler bir süre, Birleşmiş Milletler, NATO ve yakında oluşturulacak Varşova Paktı gibi çatı örgütlerin dışında birbirleriyle ayrı olarak görüşmeye başladılar. Sonraları, 1956'daki Süveyş Krizi'nin ardından Fransa ve Britanya nüfuzlarının büyük bölümünü kaybedecek, oyun ABD ile SSCB arasındaki ilişkide yoğunlaşacaktı. Fakat şu sırada Dört Büyüklerin görüşmeleri, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin ilk umut ışığı olarak görülüyor ("Doğu-Batı ilişkilerinde bir ılıma" ihtimali üstüne sürekli spekülasyonlar dönüyor) ve Batı'da büyük gürültüyle karşılanıyor, gazete ve televizyonlar bu konuda yoğun yayın yapıyordu.

García Márquez'den gelen ilk telgraf, onun Atlas-aşırı seyahatini karşılayan patronlarını hayal kırıklığına, gazete okurlarını hüsrana uğratmış olsa gerek. Yazı "Cenevre Konferansı Umursamıyor" başlığıyla çıktı. Elbette bir hikâyeyi satmanın yolu bu değildi. "Dört Büyükler Technicolor'da," "Tatlı Müşterim Ike," "Dört Mutlu Arkadaş" ve "Gerçek Babil Kulesi" dahil, daha sonraki başlıklar da (belli ki García Márquez'in işinin kendisi de) hiçbir çarpıcılığı olmaması bakımından bir o kadar umut kırıcıydı. Söylemeye gerek yok, Dört Büyükler konferansları (bir önceki ocak ayında konferans Berlin'de yapılmıştı) bütün dünyanın ilgisini çekiyordu çünkü bütün dünya bir nükleer katliamdan iliklerine kadar korkuyordu; fakat geçen on sekiz ayda Bogota'da muhabir olarak aldığı eğitim de düşünülürse meselenin ne olduğunu birçok insandan daha iyi kavrayan García Márquez, bu toplantıyı bir magazin yazarının aktardığı bir Hollywood hadisesi seviyesine indirmişti. Sonunda, nice yıl sonra, kendisi de üst düzey politikanın aynasına yansıyanlardan biri olacaktı (bunu şimdiden istiyordu muhtemelen) fakat siyasi olayları haber yapmakta uluslararası basının işe gizem katan rolüne dair naif göz boyamalara ve kopan tantanalara hiçbir zaman kanmadı. "Ike," Bulganin, Eden ve Faure ve elbette bunların eşleri hakkında yazdığı haberler eğlenceli olsa da (liderlerin hepsi de film yıldızları gibi kendi kendilerini parlatıyorlar, dünya gazeteleri de buna ortak oluyordu), bu García Márquez'in sevdiği tarzda bir gazetecilik değildi.

Yaptığı işin maddi ve kültürel zorluklarına uyanınca, kendi gazetecilik yolunu aramaya koyuldu. Yazdıklarının çoğu kasten suni ve matrak yazılmış olacaktı – madem haberleri ciddi bir şekilde yapamıyordu, kendisi de bu işi ciddiye almayacaktı sanki. Kısa zamanda, Avrupa'da kaldığı süre boyunca kendisine Kolombiya'da ün kazandıran doğrudan araştırmaları asla yapamayacağını, dolayısıyla müthiş haber atlatmalara da imza atamayacağını anladı. Ama zamanla eldeki koşulları en iyi şekilde değerlendirmeyi, malzemesini özgünmüş gibi göstermeyi, "haberin öbür yüzünü"[5] aramayı ve bir o kadar önemlisi, haberlerine ülkesindeki insanları en fazla etkileyecek şekli vermeyi öğrenecekti. Neredeyse gelir gelmez, "gelişmiş" ülkelerde haberlerin nasıl tertiplendiğini çok daha iyi fark etti. Böylece kendi gazetecilik mutfağına daldı; eğer Bogota yazıları, habere sırf eksik kalmış bilgiyi değil, mesleki uzmanlığın bir parçası olarak, haberin tadını ortaya çıkaracak edebiyat canlılığını da

ekleme bilgisine sahip imgelemin gücünü gösterdiyse (1960'larda "Yeni Gazetecilik"in ortaya çıkışından çok önce), şimdi en çok ihtiyaç duyduğu zamanda onu kurtaracak olan, yine-yeni-yeniden mesleki bilgileri olacaktı. İşte bu yüzden, en baştan itibaren yazdıkları, haberini yaptığı olaylarla olduğu kadar, açıktan ya da gizliden kendi kendisiyle de ilgiliydi; en baştan itibaren, haberi yapanın bizzat zengin ve ünlü insanlar değil de onların peşinde dolaşan ve onları "hikâyelere" dönüştüren gazeteciler olduğunu gösterdi.[6]

Nihayetinde, belli ettiğinden daha fazla etkileniyordu olan bitenden; ayrıca daha gergin, daha tedirgindi. Bogota'da korkulan bir muhabir olmuş olabilirdi ama bu görüntünün altında hâlâ çekingen ve kendini bilen bir kişilik vardı. *Costeño* "*mamagallismo*"su bir yana, Avrupa'daki bu ilk haftaları García Márquez'i derinden etkiledi, çeyrek yüzyıl sonra (pek münasip olarak *El Espectador*'a) yazdığı yazılarda bu tecrübesine sık sık atıfta bulunması da bunu gösteriyordu. Ne gariptir, Avrupa'ya gittiği sırada García Márquez'de eksikliği bariz bir şekilde görünen şey, Latin Amerikalılık bilinciydi. Kendi *costeño* (Kolombiyalı değil, *costeño*) kültüründen ziyadesiyle memnundu; fakat bu kültürel farkındalığı bütünüyle Latin Amerikalı bir "kıta milliyetçiliği"ne dönüştürmemişti henüz. Cenevre'de, Roma'da, Paris'te en çok keşfedeceği şey "Avrupa" değil "Latin Amerika"ydı.[7] Ama bu onun içinde bir taslak olarak kalacak, Avrupa'da neyi keşfetmiş olduğunun farkına varmak için tekrar Latin Amerika'ya dönmesi gerekecekti.

Cenevre'den ayrılmadan önce, onu muhtemelen şaşırtan ve muhakkak ki sevindiren bir şey oldu: Mercedes'ten mektubuna cevap geldi. Bu şüphesiz bütün bakış açısını değiştirdi; bir çelişki olarak, duyduğu mutluluğa ve rahatlama hissine rağmen, bu mektup onun Avrupa'da geçireceği vakti ve geçici özgürlüğünü elinden geldiğince değerlendirme kararlılığına kararlılık ekledi. Mercedes onu kendine bağlayarak, García Márquez'e daha da uzağa (ve daha da uzun süreliğine) gidecek güveni vermişti.

Dört Büyükler sirkinin kentte olduğu dönemde yaşanan heyecanın ardından, García Márquez, eylül başında Venedik'te yapılacak 16. Sinematografik Sanat Sergisi'ni, daha iyi bilinen adıyla Venedik Film Festivali'ni takip etme göreviyle İtalya'ya hareket etti. Bu şüphesiz *El Espectador*'daki patronlarından ziyade kendi fikriydi. Sonraları arka-

daşlarına apar topar İtalya'ya gittiğini, çünkü gazetenin ona bir telgraf çekerek Papa'nın hıçkırık tutmasından ölme ihtimaline karşı Roma'ya gitmesini bildirdiğini anlattı.[8] Gizliden gizliye, şahsen gitmeyi en çok istediği yer hep İtalya'ydı zaten. Bogota'daki sinema kulübündeki arkadaşları ona bir hedef listesi bile vermişlerdi. Ama hepsinden önemlisi, büyük kahramanı senarist Cesare Zavattini'nin çoğu eserini çektiği, meşhur film şehri Cinecittà'yı ziyaret etmek için Roma'ya gitmeye çok hevesliydi. Diğer gizli arzusu ise Doğu Avrupa'ya gitmekti; Demir Perde'nin iki yanını, Doğu ve Batı'yı, Dört Büyüklerin cafcaflı konuşmalarının ardında saklanan iki ayrı dünyayı kıyaslayabilmek istiyordu. Kapitalizm ve sosyalizm hakkındaki düşüncelerinin teoriye dayandığını biliyordu; şimdi bunları pratikte, bizzat kendisi görmeyi istiyordu.

İtalyan başkentine 31 Temmuz'da vardı. Cenevre gibi burası da cayır cayır yanıyordu. Bir hamal onu istasyondan alıp Via Nazionale'deki yakın bir otele götürdü; yıllar sonra her zamanki dozda efsane değeri katarak anlattığı üzere "çok çeşitli malzemelerle yeniden inşa edilmiş epeski bir binaydı, her katında başka bir otel vardı. Pencereleri Colosseum'un kalıntılarına o kadar yakındı ki o sıcakta basamaklarda gezen binlerce kediyi görmekle kalmaz, mayalanan sidiklerinin keskin kokusunu da duyardınız."[9] "Ebedi şehrin" kendisine gelince, Kolombiya temsilcisi bu sefer yalnız iki posta gönderdi, biri Papa XII. Pius'un halka hitap ettiği Castelgandolfo'daki tatiliyle ilgiliydi. Haberler ancak Katolik okurları kızdırmamaya yetecek kadar saygılı ve ne de olsa merkezin liberal solunda duran bir gazetenin daha az saygılı müşterilerinin ancak beğeneceği kadar ironik imalı bir dille yazılmıştı. García Márquez, Papa'nın boyu ve ayakkabı numarası hakkında bilgi vererek, politikacıların şimdi çekimine kapıldığı Hollywood ünlülerinin dünyasına katılmaya Papa'nın kalkışmaması gerektiğini belli belirsiz çıtlatıyordu: Bu saygın şahsiyet de nihayetinde (okurlarını böyle düşünmeye sevk ediyordu) herkes gibi bir insandı işte!

Doğu Avrupa'ya gitme planları olduğuna ve oradan haber göndermesi mümkün olmayacağına göre, "tatilinin" parasını önceden çıkarmak için sağlam bir şey üretmesi gerektiğini fark etti García Márquez. O esnada savaş öncesinin faşizminden savaş sonrasının Hıristiyan Demokratlığına ve ağırlıklı olarak köylü bir toplumdan ağırlıklı olarak kentli bir topluma geçişi devam etmekte olan İtalya'daki siyasi durùma dair

hiçbir şey yazmadı. Onun yerine, ilk büyük hikâyesi "Wilma Montesi Skandalı" denen olayla ilgiliydi. Bütün ağustos ayı boyunca bunun üstünde çalıştı, biraz mübalağalı bir şekilde "asrın skandalı" diyordu buna. Montesi, Romalı bir dülgerin yirmi bir yaşındaki kızıydı; iki sene önce bu kızın öldürülmesi olayının üstü, García Márquez'in haberi yazdığı sırada hâlâ esrarını koruyan nedenlerle kapatılmıştı ya, üst sınıfların yozlaşmasıyla, polisin içindeki pisliklerle ve siyasi oyunlarla bir ilgisi olduğu belliydi. (Bu olayın Federico Fellini'nin 1959 yapımı, patlama yapan filmi *Tatlı Hayat*'a [*La dolce vita*] ilham verdiği söylenir.) García Márquez, Montesi'nin yaşadığı evi ve mahalleyi, oradan kırk iki kilometre uzakta, cesedinin bulunduğu sahili ve orada yaşayanlardan bilgi alabileceği birkaç barı gezdi. Geri kalan konular için diğer kaynakları müthiş verimli kullandı, mümkün olan her yerde kendi araştırmasını yaptı ve yazdığı en etkili haberlerden birini ortaya çıkardı.[10] Bu diziyi duyururken *El Espectador* şöyle diyordu: "Bu dramın yaşandığı yerleri bir aydır gezen Gabriel García Márquez, Wilma Montesi'nin ölümüne ve bunu müteakip davaya dair en ince ayrıntıları ortaya çıkardı."[11]

García Márquez hemen fark etmişti ki bir polisiye bilmece olan olayın ayrıntıları meselesinin ötesinde, olayın geçtiği zamanda, yerde ve hikâyenin kendisinde geleceğe dair ipuçları veren bir şey vardı: Çok sonraları kültürel konularda yazan bir eleştirmenin "sinema, paparazzi fotoğrafçılığı, bulvar gazeteleri, kadınlık ve politikanın kesişimi" diyeceği bir şey.[12] Onun derdi, sinemadaki yeni gerçekçi dil ile sosyalist estetiğin gelişimi arasında, bunun İtalyan savunucularının düşündüğü gibi zorunlu bir bağlantı olup olmadığını bulmak olacaktı. Fransız eleştirmen André Bazin'in etkili analizlerinden çok önce García Márquez, dönemin İtalyan filmlerinin bir nevi "yeniden yapılandırılmış haber" olduğunu, "hakiki olana doğal bir bağlılık" gösterdiğini, bunun da İtalyan sinemasına "bir radikal hümanizma biçimi" verdiğini açıkça görüyordu.[13] Bogota'da yazdığı film eleştirileri ona bu kadarını anlatmıştı. Savaş sonrası İtalyan sinemasının ve gazeteciliğinin, Hollywood'un elde ettiği gizemlileştirmeyi düzelterek ünlü olma meselesine dair yeni ve daha eleştirel bir yaklaşım ürettiğini (bu bilgi kendisi de ünlü olduğu zaman ona paha biçilmez bir korunma sağlayacaktır) ve daha da kötüsü, yirminci yüzyılın ikinci yarısında ünlü olmayan insanların bile kendilerini sanki sürekli kameraların önündeymiş; her şeylerinin ortaya dökülmesi, yan-

lış temsil edilmeleri, hatta ihanete uğramaları tehlikesi hep varmış gibi gördüklerini de düşünmüş olabilir. O dönemde, eleştiri alanında, aslında ortada iletilecek bir gerçek ya da doğru öz olmadığı sonucuna varmış pek az kişi vardı. Bunları söylemek postmodernite teorisyenlerine düşecekti ve onlar çıkageldiklerinde García Márquez yine orada olacaktı.

17-30 Eylül arasında yayınlanacak Montesi yazılarını sağ salim postaladıktan sonra, on altıncı film festivalini takip etmek üzere Venedik'e doğru yola çıktı. Venedik'te kış erken başlamış, kışla beraber Doğu Avrupalılar da savaştan beri ilk defa gelmişlerdi. García Márquez, bu büyük Avrupa film yarışmasının havasını teneffüs edip gece gündüz film seyrederek birkaç gün geçirdi, arada Venedik'i gezmeye çıkıyor, İtalyanların acayiplikleri ve zenginlerle fakirler arasındaki uçurum dikkatini çekiyordu: İtalyan fakirleri "her zaman kaybediyor, fakat neşeli ve farklı bir biçimde kaybediyorlar"dı.[14] Bu, Latin Amerikalılar hakkında zaten düşündüğü bir durumdu ve kariyerinin çoğunu, Latin Amerikalıların bu durumun daha fazla farkına varmalarını ve böyle olmaktan memnuniyet duymalarını sağlamaya adayacaktı. Yıllar sonra buna, İtalyanların "yaşamaktan başka bir amacı olmadığını" ekleyecekti, çünkü onlar "yalnız bir kere yaşandığını çoktan keşfetmişler, bu da onların zulme katlanamamalarını sağlamış"tı.[15]

Cenevre'den gönderdiği haberlerde olduğu gibi, burada da konumunu en iyi şekilde değerlendirip sadece filmler hakkında yazmakla kalmadı, hangi yıldızların gelip hangilerinin gelmediği gibi daha önemsiz konularda da haberler yaptı. Gelen yıldızlar arasından, bir zamanlar *Vecd* [*Ecstasy*] filmindeki çıplak rolüyle Venedik'i ayağa kaldırmış olan Hedy Lamarr'ın güzelliğinin solmasından duyduğu hayal kırıklığını ifade etti; Sophia Loren'in sözde isteksizce ama her gün başka bir mayoyla sahillerde görünmesindeki cinsel ikiyüzlülüğü hor gördü; Anouk Aimée'nin kendisini yıldız gibi davranmayan bir yıldız olarak göstermesinden şüphe etti. Carl Theodor Dreyer'in *Ordet* [*Söz*] filmi birincilik ödülünü hak ederek kazandıysa da García Márquez'in geleceği görürcesine en fazla tezahürat ettiği yönetmen, *Amici per la pelle* [*Ömür Boyu Dost*, 1955] filmi gösterilen genç İtalyan Francesco Rosi oldu, "karmakarışık saçlı, futbolcu suratlı, yirmi dokuz yaşında bir oğlan; sinemanın sarayında şimdiye dek kopmuş en büyük alkışa yine bir futbolcu gibi durarak teşekkür etti."[16]

Şimdi García Márquez Trieste'den trene biniyor ve 21 Eylül 1955'te, son işgal kuvvetlerinin çekilmesinden iki ay sonra ve Viyana Operası'nın yeniden açılmasından iki ay önce Viyana'ya varıyordu. Gezisi Viyana'da sona ermiş ve "ekimde" orada kalmış gibi yaparak, bu şehir hakkında 13, 20 ve 27 Kasım'da yayınlanan yalnız üç yazı yazdı.[17] Gezisinin geri kalanı hakkında herhangi bir şey yazmayı güvenli bulması için dört yıl geçmesi gerekecekti.

O günlerde pek çok insan gibi García Márquez için de Viyana, Carol Reed'in *Üçüncü Adam* [*The Third Man*] filminden ayrı düşünülemezdi (senaryoyu Graham Greene yazmıştı), filmin çoktan kültleşmiş mekânlarını dikkatle, ilgiyle gezdi. Sonradan "Frau Frida" adını alan "Frau Roberta"yla, Avusturya'nın başkentinde "rüya görmek için kendini kiralayarak" hayatını kazanan Kolombiyalı kâhinle Viyana'dayken tanıştığını söyleyecekti García Márquez.[18] Tuna Nehri kıyısında dolunaylı bir gecede, bu alışılmadık kâhin ona geçenlerde rüyasında onu gördüğünü, Viyana'dan derhal ayrılması gerektiğini söyleyince, batıl inançlı Aracatacalı çocuk ilk trenle şehri terk etti.[19] Söz konusu trenin onu Demir Perde'nin ötesine götürdüğünden söz etmedi okurlarına.

García Márquez işte böylece Avusturya'dan Çekoslovakya'ya ve Polonya'ya gitti. Venedik Film Festivali'ndeyken kendine Varşova'daki Uluslararası Film Kongresi için bir davetiye ayarlamayı becermişti. Lakin dört yıl boyunca bu iki ülkeye dair García Márquez haberleri yazılmayacaktı, dolayısıyla onun hatırlamadığı tam zamanlamayı da ilk izlenimlerini de kesin olarak bilemiyoruz; zaman içinde o izlenimler, 1957 yazında Moskova'ya ve Macaristan'a giderken (bu gezi hakkında üstünkörü bir anlatım, Kasım 1957'de yayınlandı) yine geçtiği bu iki ülke hakkındaki başka hikâyelerle karışacak ve güncellenecekti. 1957'deki ilk geziyle ilgili yazılar nihayet Ağustos 1959'da Bogota'da, *Cromos*'ta yayınlanacaktı, o sırada Küba Devrimi için çalışıyordu ve izlerini saklamayı bu kadar dert etmiyordu. Yine de 1955'te tek başına yaptığı geziyi asla bildirmeyecekti: Sonunda Çekoslovakya ve Polonya hakkında yazılar yayınladığı zaman bile, bunları 1957'de başka insanlarla beraber yaptığı Doğu Avrupa gezisinin bir parçası olarak gösterdi.[20]

Bütün bu gizlilik ve manipülüsyonlar arasında net bir seyahat planı çıkarmak da García Márquez'in politik bilinci hakkında spekülasyon yapmak da zor. Kesinlikle çıkarımda bulunabileceğimiz bir şey varsa bu

da en baştan itibaren ortada bir çelişki görmüş olduğudur: Prag muhteşem, gevşek bir şehirdi, her bakımdan Batı Avrupa başkentleri gibi görünüyordu, ama sakinleri sanki siyasetle hiç mi hiç ilgilenmiyorlardı; hâlâ Gomulka öncesinde olan, çok daha az gelişmiş, Nazilerin yaptığı soykırımın izlerinin hâlâ her yerde apaçık görüldüğü Polonya'da ise Lehler siyasi bakımdan çok daha faaldiler, şaşırtıcı derecede hevesli okurlardı ve komünizmi, Katoliklikle başka hiçbir komünist ülkenin kalkışmadığı bir biçimde bağdaştırmayı becerebiliyorlardı. Dört yıl sonra García Márquez Polonya'nın, bütün sosyalist "demokrasiler" içinde en Rus karşıtı olanı olduğunu söyleyecekti. Öte yandan "histerik," "karmaşık" ve "zor" gibi bir dizi küçük düşürücü sıfat kullanacak, Lehlerin "neredeyse kadınsı bir aşırı duyarlılığı" olduğunu, bu yüzden de "ne istediklerini anlamanın zor olduğunu" yazacaktı.[21] İçine işlemiş muhafazakârlık ve gerici Katoliklik olarak gördüğü şeylerden dolayı Krakov'u sevmedi. Fakat Auschwitz'e gidişini anlatması, kısa olsa da çok çarpıcı. Genellikle hiçbir şeyi ciddiye almayan bu yorumcu, bu kez ağlayacak kadar fena olduğunu itiraf ediyor ve yaptığı ziyareti yürek burkan bir yalınlıkla anlatıyor:

> Ağzına kadar insan saçıyla dolu devasa cam kutuların olduğu bir galeri var. Ayakkabılarla, kıyafetlerle, üstüne elle isimlerin baş harfleri işlenmiş mendillerle, tutukluların o yanılsama oteline getirdikleri, üstünde turistik otellerin etiketleri hâlâ duran bavullarla dolu bir galeri. Aşınmış metal topuklarıyla bir kutu dolusu çocuk ayakkabısı var: Okula giderken giyilecek küçük beyaz çizmeler ve toplama kamplarında ölüme gitmeden önce çocuk felcini atlatma zahmetine katlanmış olanların kullandığı çizme yükseltme parçaları. Protez parçalarıyla dolu devasa bir oda var, binlerce gözlük, takma dişler, takma gözler, tahta bacaklar, olmayan eller yerine yün eldivenler, insan dehasının insana hakkını vermek için icat ettiği bütün o cihazlar. Gruptan ayrılıp galeriyi sessizce dolaştım. Bastırılmış bir öfke içimi parçalıyordu çünkü ağlamak istiyordum.[22]

Bunun aksine, sınır geçişlerinde komünist bürokrasisinin saçmalıklarını neşeli bir dille anlatmıştı.

Ekim sonunda Roma'ya döndü, Viyana hakkındaki üç yazısıyla, Papa hakkında dört, Sophia Loren ile Gina Lollobrigida arasındaki rekabet üstüne üç tane daha yazısını Kolombiya'ya yolladı. İlginçtir, "hayati is-

tatistikleri" arasındaki savaş meselesinin ötesinde, Loren kadar yetenekli olmadığı ortada olan Lollobrigida'nın çok daha olumlu göründüğünü söylüyor, ancak Loren'in "saygın Sophia Loren rolünü oynayan Sophia Loren'in benzersiz ve dokunulmaz olduğunu" anladığı anda zaferi kazanacağını öngörüyordu.[23] Altı yıldır Roma'da olan Kolombiyalı tenor Rafael Ribero Silva ile Parioli'de bir pansiyona çıktı. García Márquez gibi Ribero Silva da fakir bir aileden geliyordu ve aynı yaştaydılar. O da kendi yolunu kararlılık ve fedakârlıkla çizmişti ve García Márquez'in fark ettiği üzere, diğer insanlar dışarı çıktığında pansiyonda kalıp şarkılarını çalışıyordu.[24]

Ribero Silva birkaç hafta onun gayriresmi tercümanı ve rehberi oldu, akşamüzerleri bir motor ödünç alıp şehri turluyorlardı. En sevdikleri, hava kararırken sanatlarını icra etmek üzere Villa Borghese'de işe çıkan fahişeleri izlemekti. Bu masum hobiden esinlenen Ribero Silva, García Márquez'e İtalya başkentinden kalan en tatlı anılardan birini yaşattı: "Öğle yemeğinden sonra, Roma uyurken ödünç bir Vespa'yla çıkıp mavi organzeler, pembe poplinler, yeşil ketenler giyinmiş küçük orospulara bakmaya gider, bazen bize dondurma ısmarlayacak bir tanesine rast gelirdik. Bir öğleden sonra ben gitmedim. Yemekten sonra uyuyakalmıştım, çok hafif bir kapı vurulma sesiyle uyandım. Yarı uykulu kapıyı açtım, koridorun karanlığında bir rüyadan çıkmış gibi bir suret gördüm. Çırılçıplak bir kızdı, çok güzeldi, yeni yıkanmış, kokular sürünmüştü, bütün bedeni talk pudrasıyla kaplıydı. '*Buona sera,*' dedi yumuşacık bir sesle, 'beni *tenore* gönderdi.'"[25]

García Márquez, Roma'nın güneydoğusundaki dev stüdyolar kompleksi Cinecittà'yla ilk temas girişimini şehre gelir gelmez yapmıştı. Böyle bir rüya fabrikasının dünya yüzündeki en büyük örneğiydi Cinecittà, García Márquez orada Centro Sperimentale'de (Deneysel Film Merkezi) film yapımı üzerine okumak istiyordu. O sırada açılmış bir sınıf yoktu ama bu konuda faal birçok İtalyan ve Latin Amerikalı'yla tanıştı. Aralarında Perón rejiminden kaçan Arjantinli sürgün Fernando Birri de vardı, ki ileride García Márquez için önemli bir dost ve çalışma arkadaşı olacaktı, tıpkı o dönemde Roma'da okuyan diğer Latin Amerikalı filmciler, mesela Kübalı Tomás Gutiérrez Alea ve Julio García Espinosa gibi. Birri genç adamı, yeni beresi ve kendisine büyük gelen kabanıyla karşıladı, onu Piazza di Spagna'daki evine ve Cafe di Spagna'da bir şeyler içmeye davet etti, uzun ve bereketli bir dostluk böyle başladı.

García Márquez şimdi Deneysel Film Merkezi'nde sinema yönetmenliği kursuna kaydolmuştu. Esas ilgilendiği şey, hiç şaşırtıcı değil, senaryo yazımıydı; De Sica'nın senaristi Cesare Zavattini'yi idol olarak benimsemesinin nedeni de buydu. Bu adamın, döneminin sinemasına "öncesi olmayan bir insancıllık" verdiğini söylüyordu hayranlıkla.[26] Dönüp de o günleri anarken şu yorumu yapacaktı: "1950'lerin başında yeni gerçekçiliğin ortaya çıkışının bizim nesil için ne demek olduğunu bugün tahayyül edemezsiniz. Sinemayı yeniden icat etmekti. Savaş zamanından filmler veya sanatsal eğilimleri belirleyen Marcel Carné ve diğer Fransız yönetmenlerin filmlerini izleyip duruyorduk. Sonra birdenbire İtalya'dan yeni gerçekçilik geldi, ıskartaya çıkarılmış selülozdan yapılan filmlerle, ömründe kamera görmemiş oyuncularla çekilmiş... Sanki her şey sokakta yapılmıştı; sahnelerin nasıl bir araya getirildiğini, ritmin ve tonun nasıl korunduğunu anlamak mümkün değildi. Bizim için mucizeydi bu."[27] İtalyan yeni gerçekçiliğine, İtalya'da başka yerlerde olduğu kadar hayranlık duyulmamasına şaşırmış ve bundan hayal kırıklığına uğramış olsa gerek; bunun bir nedeni bu sinemanın, ülkenin, savaş sonrası İtalya'nın üstünden silkip atmaya çalıştığı özelliklerini gösteriyor olmasıydı. Duruma gayet uygun olarak García Márquez, ona sinemanın dünyayı değiştirebileceğini hissettiren filmin, 1955'te Birri'yle birlikte yeniden izlediği ve De Sica'nın, Zavattini'nin, Fellini'nin hep birlikte çalıştığı *Milano'da Mucize* (1952) filmi olduğunu söyler, çünkü Birri de o da sinemadan çıkarken gerçekliğin ta kendisinin değişmiş olduğunu hissetmişlerdi. Aslında, tam da o zamanlar en iyi günlerinde olan Cinecittà, o sırada sahnelere egemen olan yeni gerçekçi estetikten ayrılarak, yönünü bir tür "büyülü gerçekçilik"e çevirecek olan yönetmen Fellini'nin eserlerine zemin oluşturmak üzereydi ki onun bu üslubu daha sonra bizzat García Márquez'e hayranlık duyulmasını sağlayacak üsluptan hiç de uzak değildi.[28]

Film Merkezi'nde senaryo yazımının, film yönetimi kursunun ancak çok küçük bir bölümü olduğu anlaşıldı. Tahmin edilebileceği üzere, García Márquez derslerden hemencecik sıkıldı, Dottoressa Rosado'nun montaj dersleri hariç ki kadın bunun "sinemanın grameri" olduğunu ısrarla söylüyordu. Doğrusu, resmi eğitimin hiçbir türü García Márquez'i hiçbir zaman cezbetmemişti ve dersler gerçekten mecburi değilse uzaklaşıp kopuyordu; şimdi de Cinecittà'dan uzaklaşıyordu (her ne kadar

sonraki yıllarda orada birkaç ay –hatta dokuz ay– kaldığını söylese de). Yine de bir zaman sonra, arkadaşı Guillermo Angulo, García Márquez'i sormaya geldiğinde, Dottoressa Rosado genel olarak tembel olan bu genci en iyi öğrencilerinden biri olarak hatırlıyordu.[29] Sonraki yıllarda pek çok insan, García Márquez'in film yapımının teknik yönleri hakkında sağlam bir kavrayışa sahip olmasına şaşıracaktı, isteksizliğine rağmen Cinecittà'da öğrenmişti bunları.

Gelecekte sık sık belirteceği üzere García Márquez sinemayı hâlâ seviyordu ama sinemanın da onu sevdiğinden şüphe etmeye başlamıştı. Zavattini ise onun için büyüsünü hiç kaybetmedi, bu adamın kendine özgü dehasına dair son derece şahsi bir tavrı vardı: "Ben, bir 'konu icat etme makinesi' olan Zavattini'nin çocuğuyum. Konular ondan fışkırıyordu sanki. Zavattini bize duyguların entelektüel ilkelerden daha önemli olduğunu gösterdi."[30] Bu inancı, García Márquez'in ileriki yıllarda edebiyat ve sinemadaki "sosyalist gerçekçi"lerden gelecek saldırılara karşı direnmesini sağladı, hem sadece Küba'da da değil. Yalnız bu bile İtalya'daki kısa ikametini ve Cinecittà'yla kısa tanışıklığını değerli kılıyordu.

Avrupa'da bir Latin Amelikalı, canı sıkıldıysa ve ne yapacağını bilemiyorsa trene atladığı gibi Paris'e gider. García Márquez'in niyeti bu değildi ama 1955'in son günleri yaklaşırken yaptığı bu oldu. İronik şekilde, başka bir alana, sinemaya kaymaya çalışırken, edebiyata dönen yolu bulmuştu – önemsemediği takıntısı Kolombiya'dan bahsetmeyelim bile. Bir roman düşünüyordu; yeni gerçekçi elbette, ilhamını Roma'da, sinematografiden almış olan, ama kaderinde edebiyat kenti Paris'te yazılmak olan. Treni yağmurlu gece yarısından sonra gara girerken Noel'e fazla zaman kalmamıştı. Bir taksiye bindi. İlk gördüğü, gara yakın bir köşede turuncu şemsiyesinin altında bekleyen bir fahişe oldu.[31] Taksinin onu, şair Jorge Gaitán Durán'ın tavsiye ettiği Excelsior Oteli'ne götürmesi gerekiyordu, ama kendini Raspail Bulvarı'nda bir Alliance Française hostelinde buldu. Paris'te neredeyse tam iki sene kalacaktı.

10. Bölüm

Paris'te Aç Sefil: *La Bohème*

1956-1957

Aralık 1955'te Fransa başkentine doğru yola çıkan Gabriel García Márquez'in ne aradığını kim bilebilir? Onu tanıyanlar, kuzeydeki daha soğuk, daha kendine güvenli, daha sömürgeci, daha eleştirel (daha Kartezyen) ülkedense, İtalya'nın Kolombiyalı *costeño*ya (hem toplumsal hem kültürel bakımdan) daha yakın geleceğini düşünürdü. Genel olarak Avrupa'ya bakışı en baştan, buranın ona kitaplardan ve sinemalarda gösterilen haber filmlerinden zaten öğrenmiş olmadığı pek az şey gösterebileceği şeklindeydi; neredeyse Avrupa'nın çürümesini görmeye gelmiş gibiydi – kalbi ve hisleri için öylesine can olan tropik guavanın kokusu yerine, deyim yerindeyse, haşlanmış kabak kokusu. Gelgelelim, neden sonra Paris'teydi işte.[1]

Alliance Française hostelinden Latin Amerikalı gezginlerin pek tuttuğu ucuz bir otele geçti: Latin Mahallesi'nde Cujas Sokağı 16 numarada bulunan, Mösyö ve Madam Lacroix tarafından işletilen Hôtel de Flandre. Otelin tam karşısında, biraz daha zenginlere hitap eden Grand Hôtel Saint-Michel vardı, bu da Latin Amerikalıların sevdiği yerlerdendi.[2] Bu otelin daimi sakinlerinden biri Afro-Kübalı nüfuzlu şair ve Komünist Parti üyesi Nicolás Guillén'di, diktatörler döneminde –Peru'da Odría (1948-56), Nikaragua'da Somoza (1936-56), Guatemala'da Castillo Armas (1954-57), Dominik Cumhuriyeti'nde Trujillo (1930-61), Küba'da Batista (1952-58), Venezuela'da Pérez Jiménez (1952-58) ve hatta Kolombiya'da Rojas Pinilla (1953-57)– sürgünde bulunan Latin Amerikalı çok sayıda yazardan biriydi o da. Kültürel anlamda bütün bölgede Sorbonne'un ağırlığı hissediliyordu, civarın en egemen mimari eseri ise uğursuz cüssesiyle Panthéon'du.

García Márquez neredeyse gelir gelmez Plinio Apuleyo Mendoza'yla temas kurdu, onunla 1948 İsyanı'ndan önce Bogota'da kısa süre görüşmüşlerdi. Küçük Mendoza, Gaitán'ın katledilmesini takip eden aylarda babasının siyasi mağlubiyeti ve sürgünlük yüzünden dünya görüşü yıkılan bu ciddi ve biraz kendini beğenmiş genç adam, radikal sosyalizme meylediyor ve uluslararası komünist hareketin yolcusu olma yolunda hızla ilerliyordu. García Márquez'in *Yaprak Fırtınası* romanının yayınlandığını Bogota basınından okuyup, "fotoğrafından ve kitabın başlığından, kötü bir romancı olduğunu düşünmüş"tü.[3] 1955 Noel arifesinde Latin Mahallesi'nde Bar La Chope Parisienne'de Kolombiyalı iki arkadaşıyla oturuyordu; o buz gibi akşamüzerinde, kaban giymiş García Márquez girdi içeri. Yeni gelen, edebiyat, hayat ve gazetecilik hakkındaki ilk sohbetlerinde Mendoza'yla arkadaşlarının gözüne küstah ve kendini beğenmiş göründü; sanki yakın zaman önce Bogota'da geçirdiği on sekiz ayda tipik bir *cachaco*'ya dönüşmüştü. Avrupa'dan hiç etkilenmediğini iddia ediyordu. Hatta sadece kendi kendisiyle ilgileniyor gibi görünüyordu. Bir romanı yayınlanmıştı bile ve yalnızca sıradaki romanın nasıl gittiğinden bahsederken bir canlılık gösteriyordu.

İşe bakın, García Márquez az önce Plinio Mendoza'yla sohbetinde aslında müstakbel en yakın arkadaşıyla tanışıyordu; en istikrarlı arkadaşlığı kesinlikle bu olmasa da. García Márquez'i hemen herkesten daha iyi tanıyacağı için, ayrıca sanatı takdir etme ve zevk konusundaki geleneksel algılardan diğer insanlara göre daha az etkilendiği için, ironik olarak, García Márquez'in hayatının ve gelişiminin en güvenilir tanıklarından biri o olacaktı. Edindiği olumsuz ilk intibaa rağmen Mendoza, yeni geleni, Antioquia'dan gelen Kolombiyalı mimar Hernán Vieco ile mavi gözlü Amerikalı karısının Sen Nehri kıyısında Rue Guénégaud Sokağı'ndaki evlerinde Noel günü verecekleri partiye davet etti. Orada bir araya gelen Kolombiyalı göçmen ve sürgünler, domuz rosto ve hindiba salatası yiyip, bol bol kırmızı Bordeaux şarabı içtiler, García Márquez bir gitar alıp arkadaşı Escalona'nın bestelediği *vallenato*ları söylemeye başladı. Bu, Kolombiyalıların onun hakkındaki ilk intibaını biraz düzeltti ama evin hanımı hâlâ Plinio'ya bu yeni gelenin kendini beğenmiş olmakla kalmayıp sigaralarını ayakkabısının tabanıyla söndüren "berbat bir herif" olduğundan şikâyet ediyordu.[4] İki gün sonra, kışın ilk karının ardından iki adam yine buluştular, tropik yer çocuğu García

Márquez, Saint-Michel Bulvarı boyunca ve Luxembourg Meydanı'nda dans etti. Mendoza'nın onun hakkındaki tereddütü, García Márquez'in kabanında pırıldayan kar taneleri gibi eridi gitti.

Mendoza, şimdi ailesinin çoğunun yaşadığı Caracas'a dönmeden önce, 1956 Ocak ve Şubatı'nın büyük kısmını birlikte geçirdiler. O ilk haftalarında iki yeni dost vakitlerini Sorbonne çevresinde Mendoza'nın en sevdiği uğrak yerlerinde geçiriyorlardı; Rue Soufflot'taki Kafe Capoulade ve Rue de l'École de Médecine'in sonundaki ucuz ve neşeli Yunan lokantası L'Acropole. Eğer bu dönemde bazı tanışlar, belki iyi niyetli de olmayarak García Márquez için itici diyebilirdiyse, Plinio Mendoza da bir o kadar, ya da daha fazla iticiydi. Dahası, onun adını (García Márquez'in "Gabo" adıyla bildiği gibi, o da Kolombiya'nın her yerinde sadece "Plinio"dur) duyan pek az Kolombiyalı tepkisiz kalabilir. Çoğu onu, memleketi Boyacá'nın dağlarının sözümona tipik bir özelliği olarak üçkâğıtçı biri sayar; ama çok parlak bir gazeteci ve polemikçi olduğunu kimse inkâr etmez. Sürprizlerle dolu biridir, hem de duygusaldır; ama ayrıca komiktir, kendi kendiyle alay eder (gerçekten kendi kendiyle alay eder, bu oldukça ender bir vasıftır), heyecanlı ve cömerttir.

Ocak ayının ilk haftasının sonunda, iki arkadaş Rue des Écoles'te bir kafede *Le Monde* okuyorlardı; gazetede, Rojas Pinilla'nın sansür ve doğrudan gözdağı vermenin karanlık alaycı birleşimiyle nihayet *El Espectador*'un da sonunu getirdiğini gördüler (*El Tiempo* zaten beş aydır kapalıydı). Mendoza, García Márquez'in olayın önemini hafife sediğini hatırlıyor: "'Ciddi bir şey değil,' demişti, tıpkı boynuzu yiyen boğa güreşçileri gibi. Ama ciddi bir şeydi."[5] Gazeteye zaten ay başında 600.000 peso ceza verilmişti; şimdi tamamen kapanıyordu. García Márquez'e çek gelmez oldu ve şubat ayı başında artık Flandre Oteli'ndeki odasının parasını ödeyemeyecek durumdaydı. İyi kalpli Madam Lacroix kirasını geciktirerek oturmasına müsaade etti. García Márquez'in anlatımlarından birine göre, onu binanın içinde giderek daha yukarı katlara naklediyordu, ta ki sonunda yedinci katta ısıtması olmayan bir tavan arası dairesine varana, kadın da onu orada unutmuş gibi yapana kadar.[6] Arkadaşları onu orada, ellerinde eldivenler, üstünde bir *ruana** ve bir yün kasketle yazı yazarken bulurlardı.

---

* Bir çeşit panço-ç.n.

García Márquez *El Espectador*'la ilgili kötü haberi almadan önce de kıt kanaat geçiniyordu, Kolombiya'dan yanında getirdiği eşyanın bu kadar az olması Mendoza'yı çok şaşırtmıştı. Mendoza onu Nicolás Guillén'le ve bir diğer komünist eylemci olan Venezuelalı zengin romancı ve gazeteci Miguel Otero Silva'yla tanıştırdı. Otero Silva, 1943'te babasıyla birlikte etkin Caracas gazetesi *El Nacional*'i kurmuştu. Mendoza'nın Venezuela'ya dönüşünden önceki günlerde, Rue Cujas'ta bir barda tesadüfen karşılaştılar; Otero Silva onları Les Halles pazarı yakınındaki ünlü Au Pied de Cochon birahanesinde yemeğe davet etti. Yıllar sonra arkadaş olduklarında Otero Silva, Fransa ve Latin Amerika'daki duruma dair komünist teşhisleri öylesine can kulağıyla dinleyen, bir yandan da sık denk gelmeyen böyle bedava bir yemeğe yumulan solgun yüzlü, acınacak derecede zayıf genç Kolombiyalı'yı hatırlamayacaktı.[7] Otero Silva ile Guillén, 25 Şubat'ta, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 20. Kongresi'nin sonuna doğru Kruşçev'in yaptığı çarpıcı Stalin ve kişi kültü kınamasını yeni duymuşlardı; yeni ilan edilen bir arada yaşama siyaseti onları fena halde rahatsız etmişti, bunu bozgunculuk sayıyor, uluslararası komünist hareketin geleceği hakkında telaşlı spekülasyonlar yapıyorlardı.[8]

García Márquez'in Paris dönemine dair en sevdiği anılarından birinin kahramanı Guillén olacaktı: "Perón'un Arjantin'i yönettiği dönemdi, Peru'da Odría, benim ülkemde Rojas Pinilla iktidardaydı, Somozaların, Batistaların, Trujilloların, Pérez Jiménezlerin, Stroessnerlerin zamanıydı; Latin Amerika'yı diktatörler kaplamıştı. Nicolás Guillén sabahın beşinde kalkar, kahvesini içerken gazeteleri okurdu; sonra da penceresini açıp iki otelden de duyulacak şekilde, Camagüey'de bir avludaymış gibi bağırırdı; oteller Latin Amerikalılarla doluydu. Bir gün penceresini açıp, 'Adam devrildi!' diye bağırınca herkes –Arjantinliler, Paraguaylılar, Dominikliler, Perulular– kendi ülkesindeki adam zannetti. Ben de duydum ve, 'Hasiktir, Rojas Pinilla düştü!' dedim. Sonra bana düşenin Perón olduğunu söyledi."[9]

15 Şubat 1956'da, doğrudan *El Espectador*'un yerine kurulan *El Independiente*, selefinin kapanmasından altı hafta sonra ilk sayısını çıkardı. Gazetenin editörlüğünü iki hafta boyunca liberal eski başkan Alberto Lleras Camargo yaptı, kendisi aynı zamanda Amerika Devletleri Örgütü'nün [*The Organization of American States*] de eski sekreteriydi.

Çok zor ve gergin geçen birkaç haftadan sonra García Márquez rahat bir nefes aldı; Plinio Mendoza ay sonunda Caracas'a dönerken, yeni arkadaşı yine kendi ayakları üzerinde durabildiği ve güvende olduğu için onun da içi rahattı. Neredeyse üç aylık bir aradan sonra García Márquez'in ilk yazısı 18 Mart'ta yeni gazetede çıktı. Vietnam'daki Fransız idaresinin son ayları sırasında, Fransa devlet sırlarının komünistlere sızdırıldığı taze casusluk skandalıyla ilgili davada sanıkların dinlenmesi üstüne on yedi bölümden oluşan, sonunda tekrar basılıp bir kitabın içine konulduğunda yaklaşık yüz sayfa eden bir yazı dizisi gönderdi. Böylece, 12 Mart 1956 tarihli *El Independiente* ilk sayfadan "*El Independiente* özel temsilcisi asrın en sansasyonel davasını izlemeye gidiyor" diye duyuruyordu. (García Márquez'in daha sonra mübalağalarıyla meşhur olmasına şaşmamalı.) İronik olarak, bu yazı dizisine harcadığı onca emekten sonra, *El Independiente*'nin 15 Nisan'da kapanması üzerine García Márquez davada dananın kuyruğunun koptuğu yeri hiçbir zaman bildiremedi; okurları da García Márquez'in ne ilginç ne de en iyi anlatımlı haberi olan bu dizinin sonunda hayal kırıklığına uğradılar. Lakin bu arada García Márquez bir kere daha, henüz bilmese de ileriki hayatında önemli yer tutacak olan biriyle ta uzaklardan bağ kurmuş oldu. Dava sürecinin yıldızı, içişleri eski bakanı ve dönemin adalet bakanı François Mitterand'dı: "Açık mavi bir takım elbise giymiş, kumral saçlı genç adam, duruşmaya bir sinema salonu havası kattı hafiften."[10] Mitterand'ın kendisi de, Vietnam'daki sömürgeci savaşa karşı çıktığı gayet iyi bilindiği için, davada şüpheliler arasındaydı. Ancak şimdi Mitterand ve mahkeme salonunun geri kalan kadrosu García Márquez'in yeni romanında yer alma yolundaydılar.

Yaşadığı tavan arasından Sorbonne'un saatinin çaldığını duyuyordu. O oturup Mercedes'e mektup yazarken, doğru dürüst tanımadığı sözlüsü de onu yatağının başucunda duran çerçeveden seyrediyordu. Plinio Mendoza onun odasına ilk girişinden şunu hatırlıyor: "Sözlüsünün fotoğrafına bakmak için duvara doğru yaklaştım, orada asılı duruyordu; uzun düz saçlı güzel bir kızdı. 'Kutsal timsah o,' dedi."[11] García Márquez, Avrupa'ya vardıktan sonra Mercedes ona haftada en az iki, çoğu zaman da üç kere mektup yazmaya başlamıştı. García Márquez de ona aynı özenle cevap veriyordu.[12] Mektupları genellikle anne-babası üzerinden gönderiyordu García Márquez: O sıralar on beş yaşında olan

kardeşi Jaime, Barranquilla'daki Mercedes'e zaman zaman mektup götürdüğünü söylüyor.

Yeni romanı, Mercedes'le ilk tanıştıkları ücra nehir kasabasından esinleniyorsa da kitabın hiçbir romantik tarafı yoktu. Sonunda adı *Şer Saati* (*La mala hora*) olacaktı. O zaman bilemezdi ama kaderi de kötü olan bu roman, 1962'ye kadar yayınlanmayacaktı. García Márquez ve Barcha Pardo ailelerinin beraberce bu küçük topluluk içinde yaşadıkları dönem hakkında bir kitap değildi; bunun birkaç sene sonrasında, kompozisyonu bakımından çağdaş bir dönemde geçiyor ve *Violencia*'nın yerele yansımalarına odaklanıyordu. Çünkü o sırada yurtta ve yurtdışında bütün Kolombiyalıların aklında fikrinde *Violencia* vardı (kendisi de bir kere daha bunun dolaylı kurbanı durumundaydı) ve García Márquez'in Bogota'dan ayrılmadan önceki son dönem gazeteciliği, hükümet karşıtı duruşunu tam odağa taşımıştı.

García Márquez'in romanındaki kasaba neredeyse sinematografik düzeyde Sucre'ye dayanıyor. Hatta coğrafi ayrıntılar o kadar kesin ki okur bütün ilginin nehre, tahta iskeleye, ana meydana ve meydanı çevreleyen evlere toplandığı bir yerin haritasını bile çizebilir neredeyse. Gelecek yıllarda Sucre, kısa ve huzursuz edici birkaç romanın mekânı haline gelecek: *Şer Saati, Albaya Mektup Yok* ve *Kırmızı Pazartesi.* Hepsi de kasabanın vahşi kaderinin doğrudan ifadeleri olacak.

Birilerinin bu küçük nehir kasabasının neresi olduğu üstünde durmaya başlamasına bile daha yıllar vardı; bilakis çoğu okur burayı Macondo-Aracataca'nın ondan epey farklı tasvirleri ve atmosferiyle bir tutmaya çalışıyordu boşuna. Gelecek yıllarda, röportajlarında García Márquez, Sucre'den asla adıyla söz etmeyecekti, tıpkı babasından hiç söz etmediği gibi; bu iki durum şüphesiz birbirinden ayrılamaz. Bir keresinde şöyle dedi: "Hiç sihrin olmadığı bir köy. Orası hakkında yazdıklarımın her zaman gazeteciliğe yakın bir edebiyat türünde olmasının sebebi de bu."[13] Yine de García Márquez'in (babasına ve Kolombiya muhafazakârlığına karşı) eleştirel gerçeklik duruşunu üstüne kurduğu gerçek Sucre, De Sica'nın *Umberto D.*'sini ve *Bisiklet Hırsızları*'nı andıran çilekeş karakterler icat etmesine ilham veren gerçek Sucre, toplumsal olarak Aracataca'dan çok farklı değildi; hatta García Márquez'in kardeşleri de bazı bakımlardan ondan çok daha egzotik ve romantik bir yer olduğuna neredeyse hep birden tanıklık ediyorlar. Sihir, her zaman oldu-

ğu gibi yine görenin gözünde. Aradaki fark, Gabito'nun Sucre'yi yaşadığı sırada burayı, Aracataca'yı gördüğü gibi bebekliğiyle on yaşı arasındaki bir çocuğun gözleriyle görmemesi; burada sevgili dedesi Albay'la beraber bulunmaması; her halükârda, uzakta okumaya yollandığı için orada hiçbir zaman tam olarak yaşamaması ve okula yollanmak bir ayrıcalık olsa da bir yandan da bunu şüphesiz aileden uzaklaştırılmanın bir başka biçimi olarak algılaması. Üstelik Aracataca'da heyecan verici bir ekonomik büyümenin başlangıç döneminde yaşamıştı, Sucre dönemi ise *Violencia*'nın başladığı dönemdi.

Avrupa'ya gitmesinden hemen önce *Yaprak Fırtınası* yayınlandığında, García Márquez'in komünist arkadaşları kitabın –elbette– mükemmel olmakla beraber kendi zevklerine göre içinde fazla efsane, fazla şiir olduğu yorumunu yapmışlardı. García Márquez, Mario Vargas Llosa'ya da Plinio Mendoza'ya (ki onlar da o sırada bu komünist eleştiriye katılıyorlardı) *Yaprak Fırtınası*'nın "bir şeyleri ortaya seren ya da yerin dibine batıran"[14] bir roman olmamasından dolayı suçluluk duygusuna kapıldığını itiraf edecekti. Başka bir deyişle kitap, komünizmin, kapitalist baskıları yerip daha güzel bir sosyalist gelecek kurgulayan, toplumsal olarak angaje edebiyat kavramına uymuyordu. Hatta komünistlerin pek çoğu için biçim olarak romanın kendisi burjuva bir araçtı; yirminci yüzyılın gerçekten halkçı olan yegâne iletişim aracı sinemaydı.

Şer Saati "gerçeği gösterme" niyetiyle yazılmış politik bir eser olsa da García Márquez yine kurnaz bir anlatıcıdır ve siyasi, ideolojik eleştiride dolaylı bir yaklaşım kullanır: Mesela, anlattığı baskıcı yöntemleri uygulayan rejimin muhafazakâr bir hükümet olduğunu açıkça söylemez ama elbette Kolombiyalı her okur için bu gün gibi ortadadır. Söz konusu dönemde her yıl on binlerce insan, polis, ordu ve paramiliter milisler tarafından, hem de düşünülebilecek en vahşi, en sadist şekillerde katlediliyor olsa da bu romanda yalnız iki ölüm vardır: Biri, daha sonra yazılacak *Kırmızı Pazartesi*'yi önceleyen bir sivil "namus cinayeti," diğeri ise daha tahmin edilebilir bir şekilde siyasi, devletin işlediği bir cinayet; her ne kadar ilk bakışta tasarlanarak işlenmiş olmaktansa beceriksizlikten olmuş gibi görünse de. Aslında romanın amacı, bu kadar açık söylemeksizin, kitapta anlatılan bütün iktidar yapısının böyle baskıcı hareketleri kaçınılmaz şekilde ve tekrar tekrar üretmek olduğunu göstermek: Kabaca söylersek, belediye başkanı hayatta kalmak için kendisine muhalif olanların bazılarını öldürmeye mecbur.

Şaşırtıcı derecede yansız bu iktidar anlayışı, romancıyı ahlakçılık veya yüzeysel propaganda yapma amacından çok uzağa taşıyor; muhafazakâr zihniyeti doğal olarak fena buluyor ama hiçbir zaman da tribünlere oynamıyor. García Márquez anılarında bu belediye başkanı figürünü, kendi siyahi sevgilisi "Nigromanta"nın polis kocasından ilham aldığını yazacaktı; ama daha önce başka bir açıklama yapmıştı, onu da Germán Vargas anlatıyor: "*Şer Saati*'ndeki belediye başkanının bir dayanağı var aslında. Sucre'ye yakın bir kasabadan bir adamdı o. García Márquez onun, karısı Mercedes'in bir akrabası olduğunu söylemişti. Ve tam bir suçlu olduğunu. Mercedes'in babasını öldürmek istiyor, bu yüzden de yanında her zaman silah taşıyordu. Bazen García Márquez, Mercedes'i kızdırmak için ona bu adamın onun ailesinden biri olduğunu söyler."[15]

Gösterdiği bütün çabalara rağmen roman inatla, bir türlü ilerlemiyordu ve García Márquez roman üstündeki kavrayışını kaybetmeye başlamıştı. En iç karartıcı haliyle Kolombiya'ya gömülmüş, yaratmakta olduğu büyüsünü yitirmiş dünyada bir oraya bir buraya amaçsızca savrulan García Márquez, kış bahara dönerken Paris'i giderek daha az görür bile olmuştu; ancak arada bir dış dünyaya çıktığı oluyordu. Dördüncü Cumhuriyet'in en sıcak günlerinde, Fransa da iç karartıcı bir durumdaydı. Senato'nun ütopyacı başkanı, Fransızların şarap yerine süt içmesini sağlamaya çalışmasıyla meşhur Pierre Mendès-France, kısa süre önce iktidarı bırakmaya zorlanmıştı; yerini alan Edgar Faure de fazla dayanamayacaktı. Fransa Vietnam'da yenilmiş, Cezayir'de zor durumdaydı. Yine de o zaman kimse bunun farkında olmasa da Paris en akılda kalıcı dönemlerinden birini, Avrupa Topluluğu modernitesi onu dur durak bilmeden 1960'ların dumanlı mavisinden uzay çağının gümüş rengine döndürmeye başlamazdan önceki son zamanlarını yaşıyordu. García Márquez genellikle Capoulade ve Acropole gibi ucuz öğrenci lokantalarında yemek yiyor, diğer Latin Amerikalılar arada bir aldıkları entelektüel yükseliş tayınları için Sorbonne veya Louvre'a doğru yollanma ve Paris'in altın yaldızlı aynalarında başka insanları da kendileri gibi görme gereği duyarken, o her zamanki gibi vaktini sokakların üniversitesinde geçiriyordu.

Sonra, durduk yerde hayatında ani bir değişiklik oldu. Bir mart gecesi, tamamen tesadüf eseri, bir Brezilya gazetesi için kendisi gibi Fransız casusluk davasını izleyen Portekizli bir gazeteciyle dışarıdayken, genç

bir kadınla tanıştı. Bu kadın, Tachia adlı, yirmi altı yaşındaki İspanyol oyuncuydu. Bir şiir dinletisi vermek üzereydi. Neredeyse kırk yıl sonra, onun hep kullandığı adıyla Gabriel'in dinletiye gitmeyi reddettiğini anlattı Tachia: "'Şiir dinletisi mi,' diye küçümsedi, 'ne sıkıcı!' Şiirden nefret ettiğini düşündüm. Saint-Germain-des-Prés Bulvarı'nda, kilisenin yanındaki Café Le Mabillon'da bekledi, dinletiden sonra onun yanına gittik.[16] Parmak gibi incecikti, kıvırcık saçlı ve bıyıklıydı, aynı Cezayirlilere benziyordu, ben bıyıklı erkeklerden hiçbir zaman hoşlanmadım. Kaba saba maço erkekleri de sevmem; ayrıca Latin Amerikalı erkeklerin daha aşağı olduğu şeklindeki İspanyol ırkçı ve kültürel önyargısına sahiptim."[17]

Tachia, İspanya'nın Bask Ülkesi'nde Eibar, Guipúzcoa'da Ocak 1929'da María Concepción Quintana ismiyle dünyaya gelmişti. İç savaştan sonra Franco rejimini destekleyen Katolik bir ailenin üç kızından biriydi. Şiir düşkünü babası, kızına çocukluğunda sürekli şiir okurdu, bunun onun geleceğini nasıl belirleyeceğini ne bilsin. Tachia 1952'de Bilbao'da, Franco İspanyası'nda kadınların bağımsız çalışabileceği çok az işten birinde çalışır, yani dadılık yaparken, çoktandır meşhur olan İspanyol şair Blas de Otero'yla tanıştı. Ondan on üç yaş büyük olan Otero, Conchita adını kendince yeniden düzenleyerek "Tachia" adını taktı ona. Ayrıca onu baştan çıkardı. Kısa süre sonra Tachia, tiyatro okuyup oyuncu olmak için Madrid'e kaçtı (halbuki o zamanlar, ailenin izni olmadan evden ayrılabilmek için yirmi beş yaşında olmak gerekiyordu) ve orada çok iyi bir şair ama son derece dengesiz ve tiryakilik noktasında zampara olan bu adamla, tutku dolu fakat kaderi kötü bir ilişkiye başladı. Otero'nun en ünlü şiirlerinin bazılarında Tachia adı geçer. Otero manik öngörülmezliğiyle Tachia'ya cehennemi yaşattı. Ondan kurtulmak için (ondan tamamen kurtulması daha nice yıl alacaksa da) İspanya'dan kaçtı Tachia: "1952'nin sonunda bir çeşit yatılı çocuk bakıcısı olarak altı aylığına Paris'e gittim; şehir aklımı başımdan aldı. Sonra 1 Ağustos 1953'te kalıcı olarak buraya yerleştim. Gereken vasıfların hiçbiri bende yoktu, bir yerlere girebilmeyi denemek için tiyatro kurslarına katıldım."

Tachia maceracı, çekici, meraklıydı, her tecrübeye açıktı. Savaş sonrası varoluşçu dönemde ve –onun büyük aşkı tiyatro olsa da– 1950'ler sonlarının Parisi'nde çekilecek yeni dalga filmlerinde özellikle cazibeli bulunan kadınlardandı tam: Zayıf, Paris'in karanlık Latin bölgesinden,

genellikle siyah giyinen, Jean Seberg'in yakında meşhur edeceği gibi kısa, oğlan çocuğu saçları ve yakıcı bir enerjisi olan. Fakat tam o sıralar, duygusal bakımdan darmadağın bir haldeydi. Bir yabancı olarak Fransız tiyatrosundaki şansını sıfıra yakın saymak gerekirdi, ama İspanya'ya dönmeye hiç niyeti yoktu. Uzun vadeli duygusal bağlılıklar aramaya da... Kendi ülkesinde başından bir *amour fou* [Fr. delice aşk-ç.] geçmişti ve o zamandan beri hiçbir şey onun duygularını ve hayal gücünü öylesine yakalayamamıştı. Şimdi bu itici Kolombiyalı'ya hayat hikâyesini anlatıyordu.

"İlk görüşte Gabriel'den hoşlanmadım diyebilirim; despotvari, küstah ama bir yandan da mahcup geldi bana, hiç de çekici olmayan bir birleşim gerçekten. Ben James Mason gibi tipleri beğeniyordum (Blas ona bayağı benziyordu); Tyrone Power gibi yakışıklı çocuk, Latin âşık tipi değil de İngiliz beyefendisi tipi. Hem ben her zaman kendimden büyük erkekleri tercih ederdim, Gabriel ise benimle aşağı yukarı yaşıttı. Tanışır tanışmaz mesleğiyle böbürlenmeye başladı, kendini yazar değil gazeteci olarak görüyor gibiydi. Arkadaşı saat onda bardan ayrıldı, biz kaldık, konuştuk, sonra Paris sokaklarında dolaşmaya başladık. Gabriel Fransızlar hakkında çok kötü şeyler söyledi... Gerçi Fransızlar da sonradan, onun büyülü gerçekçiliği için fazla rasyonel olduklarını gösterip kuyruk acılarını çıkardılar ondan."

Bu iğneleyici Kolombiyalı'yla konuşmaya başlayınca başka bir yönü olduğunu keşfetti Tachia. Sesinde, güven dolu gülümsemesinde, bir hikâyeyi anlatış biçiminde bir şey vardı. García Márquez'le İspanyol candan genç kadın, hızla yakınlaşan bir ilişkiye başladılar. Bir yandan da numunelik bir ilişkiydi bu belki. 60'ların ilk yarısının en ünlü Latin Amerika romanı, Arjantinli Julio Cortázar'ın 1963'te yayınlanan *Seksek* (*Rayuela*) kitabı olacaktı. Roman, 1950'lerde Paris'te gezinen, çevresinde bir grup bohem arkadaşı, sanatçılar ve entelektüeller olan, yurdundan ayrı bir Latin Amerikalı hakkında yazılacak, ana mekân olarak da Latin Mahallesi'ne [*Quartier Latin*] odaklanacaktı. Romanın sorumsuz kahramanı, artık genç sayılmayacak Oliveira'nın ne bir işi olacak, ne de iş bulma niyeti; kendisini buluyor, dünyayı buluyor olacak; ilham kaynağı, hüzünlü esin perisi de güzel, genç bir kadın olacak, "La Maga," yani "Sihirbaz" diye bilinen, vaktinden önce gelmiş hippi bir kadın. Cortázar hiç böyle bir aşk ilişkisi yaşamadı, ama García Márquez yaşadı. Yürü-

yüp konuşurken sohbet sohbeti açtı: "Başta mesafeli olduğum halde yavaş yavaş Gabriel'den hoşlanmaya başladım, ilişkimiz gelişiyordu. Birkaç hafta sonra da süreklilik kazandı; nisanda filan herhalde. Başlarda Gabriel'in bir kıza içki ya da sıcak çikolata ya da sinema ısmarlayacak parası vardı. Sonra gazetesi kapandı, elinde avcunda bir şey kalmadı."

Evet. García Márquez, Tachia'yla tanıştıktan üç hafta sonra Bogota'da *El Independiente* kapandı: Bu sefer bir sene kapalı kalacaktı ya, García Márquez bunu bilemezdi. Yeni bir ilişki için felaket bir arka plandı. Gazete idaresi, birikmiş paralarını ödemek yerine, ona tek yönlü bir Kolombiya'ya dönüş bileti gönderdi. Bilet eline geçince García Márquez yutkundu, derin nefes aldı ve bileti nakte çevirdi. Avrupa'yı daha iyi tanıma isteği miydi bu; yeni romanını tamamlama isteği miydi; yoksa âşık mı olmuştu? Üç aydır *Şer Saati* üstünde çalışıyordu ve romana devam etmek niyetindeydi. Dolayısıyla pek çok sebepten, Paris'ten ayrılmaya hiç hazır değildi. Bogota'da kendi eserlerini yazmaya çok az zamanı oluyordu ve şimdi bir kez daha söyleneni reddediyor, kendi bildiğini yapıyordu. Kendi kararıydı bu. Ama zor olacaktı. Ve Tachia vardı.

Ben Tachia Quintana'yla ilk kez Mart 1993'te, Paris'te tanıştım. García Márquez'le birlikte 1950'lerin ortalarında dolaştıkları aynı sokakları dolaştık birlikte. Altı ay sonra, García Márquez'in México City'deki evinde derin bir nefes alıp adamıma sordum, "Peki ya Tachia?" O sırada Tachia'nın adını bilen ancak birkaç kişi vardı, hikâyenin ana hatlarını bilenlerse daha da azdı; García Márquez'in benim bu konuya denk gelmememi umut ettiğini tahmin ediyorum. Bir o kadar derin bir nefes de o aldı, bir tabutun yavaşça açılmasını izleyen biri gibi, "Eh, oldu işte," dedi. "Bu konuda konuşabilir miyiz?" dedim. "Hayır," dedi. Yüzünde tabutun kapağını kararlılıkla kapatan bir mezarcının ifadesiyle bana, "Herkesin üç hayatı vardır: Bir kamusal hayat, bir özel hayat, bir de gizli hayat," sözünü ilk kez o zaman sarf edecekti. Kamusal hayat elbette herkesin bilebileceği şekilde ortadaydı, benim sadece oturup çalışmam gerekiyordu; özel hayata zaman zaman girmeme ve fikir edinmeme izin vardı, geri kalanını kendim bulmam bekleniyordu; gizli hayata gelince, "Hayır, asla." Eğer bu gizli hayata dair bir yerde bir iz varsa, diye sezdirdi bana, o da kitaplarındaydı. Oradan başlayabilirdim. "Zaten sen merak etme. Sen ne olduğumu söylersen, o olurum ben." O halde, Tachia Quintana konusunda, 1956'da ve sonrasında García

Márquez'in onu nasıl gördüğünü anlamak için kitaplarını incelememiz gerekecek. Ama Tachia'nın kendisi, hikâyenin kendi yaşadığı yüzünü memnuniyetle anlattı.

> Gabriel'le tanıştığımda Rue d'Assas'ta minicik bir odaya taşınmak üzereydim. Ondan önce neredeydim hatırlamıyorum, Paris'te ne çok otelde, ne çok evde kaldım, aklın almaz. Violetta Parra'yla oda arkadaşı olmuşluğum bile var. Yeni yerim Montparnasse'a yakındı, Les Invalides ile Saint-Germain-des-Prés arasında, La Coupole, La Closerie des Lilas, Le Dôme ve Le Select lokantalarına yakındı, Luxembourg Bahçeleri'ne ve Montparnasse'ın tiyatrolarına, sinemalarına, caz barlarına ise ancak birkaç metre mesafedeydi. Bazen onun Flandre Oteli'ndeki odasına da giderdik ama genelde Rue d'Assas'da kalıyorduk. Eve dönüştürülmüş eski bir *hôtel particulier*'di [malikâne-r..]. Ben eski mutfaktaydım, küçücüktü, hizmetçi odası gibi, bir *chambre de bone* [tek odalık daire-ç.], hemen dışında da bir iç bahçesi var. Odada sadece bir yatak ve portakal kasaları vardı; düşün, o yatağın üstünde on iki kişi oturuyorduk. Ev sahibi koyu Katolik'ti ama esasen bize göz yumuyor, idare etmemize izin veriyordu. Evin en güzel yanı, açık havadaki küçük bahçesiydi. Gabriel sık sık orada oturur, beni beklerdi! Çoğu zaman başı ellerinin arasında. Beni çıldırtıyordu ama ona çok düşkündüm.

Kolombiyalı, Tachia'yla tanıştıktan kısa süre sonra, başladığı ve her seferinde zorlansa da önemli ölçüde ilerlediği kitabından yavaş yavaş uzaklaştığını fark etti. Çok yıllar sonra, dünyanın teknik olarak kendine en çok güvenen "profesyonel" yazarlarından biri, ne yazmak istediğini her zaman bilen ve bunu her seferinde elde eden bir adam olacaktı. Fakat ömrünün bu döneminde sanki her işi başka bir işe dönüşüyordu; kompozisyon heyecanlı ve acılı bir tecrübeydi ve kavramsallaştırma, sanki beklenen gelişim sürecine ermiyordu hiçbir zaman. Bu kez de öyleydi. Yan karakterlerden biri büyümeye, özerkleşmeye başladı ve sonuna kendine ait bir edebiyat ortamı ister oldu. Bu sefer bu kişi yaşlı bir albaydı; hem güvensiz hem inatçı, Macondo'dan, fazla olgunlaşmış muzların kokusundan gelen bir göçmen, olayın üstünden elli sene geçmişken, Bin Günlük Savaş'taki hizmetlerinden ötürü kendisine bağlanması gereken emekli maaşını bekliyor. Artık bir kenara konmuş olan asıl roman, asap ve uzaklaşma isteyen soğuk ve zalim bir eserdi, halbuki yazarı çok beklenmedik bir şekilde kendini hem tutku hem de yoğun yoksunlukla dolu bir zamanın içinde bulmuş, *La bohème*'in kendi versiyonunu yaşıyordu.

Nasıl ki annesiyle çıktıkları seyahatin getirdiği nostalji *Yaprak Fırtınası*'nı doğuran araç olmuştu, bundan çok farklı olmayan bir acıklılık duygusu da (şimdiki zamanı yaşamanın imkânsızlığından gelen nostalji) *Albay'a Mektup Yok*'u (*El coronel no tiene quien le escriba:* Tam anlamı, "Albay'ın ona mektup yazacak kimsesi yok"), nihayetinde *Şer Saati* olacak olan, sonu gelmez bir şekilde ertelenip duran romandan ayıran manivela oldu. İlham kaynağı da yine bir kadındı: Albay hakkındaki roman çaresiz, insanın peşini bırakmaz bir biçimde, García Márquez'in orada ve o zamanda Tachia'yla yaşamaya başlayacağı dramın izdüşümü olacaktı. Şaşırtıcı, heyecan verici, tutkulu, hiç beklenmedik bir ilişkiye kapılmışlardı; ama kısa zamanda parasız kaldılar. İlişki en başından itibaren fakirlikle şartlandı, sonra da kısa süre içinde bir trajedinin gölgesi altında kaldı. Böylece baştaki roman, henüz tamamlanmamış bir eser olarak eski, çizgili bir kravatla bağlanıp (son bağlanışı değildi bu) Flandre Oteli'ndeki derme çatma dolabın dibine atıldı; onun yerini, aç biilaç bir albay ile talihsiz, çilekeş karısının yoğun, takıntılı, umarsız hikâyesi aldı; 1956'nın Mayısı ya da Haziran başıydı.

García Márquez'in otele olan borçları tehlike çanları çalacak boyutlara varmıştı ama belki de bir işaret gibi, parasını ödeyemediği halde odasından çıkmadı. Ya da ödeyemediğini söyledi. Birkaç hafta sonra, o ve Tachia yemek yiyecek parayı bulamaz oldular. García Márquez bunları daha önce de yaşamıştı elbette, Bogota'da, Cartagena'da, Barranquilla'da. Mesleğine tutunmasını haklı göstermek için aç kalmak zorundaydı adeta. Ailesi hukuk eğitimini sürdürmemesinden şikâyet edemiyordu, çünkü karnı açtı; Tachia çalışıp ona bakmamasından şikâyet etmemeliydi, çünkü kitabını yazarken katlanmaya hazır olmadığı hiçbir acı yoktu García Márquez'in. Fransızcasının hâlâ başlangıç düzeyinde olduğuna, iş bulmasının kolay olmadığına şüphe yok; ama doğrusu ciddi ciddi iş aradığı da yoktu. Uçak biletinin parası tükenince, boş şişe ve eski gazete toplayıp bunların karşılığında bakkallardan kuruş kuruş para almaya başladı. Bazen, García Márquez'in dediğine göre, kasaptan kemik "ödünç alırdı" ki Tachia bundan yahni yapsın.[18] Bir gün metro parasını dilenmek zorunda kaldı (yine son beş kuruşu eksik kalmıştı) ve ona parayı veren Fransız adamın davranışıyla ezildi. Kolombiya'daki arkadaşlarına mesajlar gönderip maddi destek istedi, sonra her hafta iyi bir haber almayı bekler buldu kendini, tıpkı yıllar önce emeklilik aylığı-

nı bekleyen dedesi gibi, yeni romanındaki albay gibi. Belki bu ironi onu ayakta tutuyordu.

Tachia'yla ilişkisinin bir bakıma hiç oluru yoktu. Tanışmalarından yalnız üç hafta sonra işini kaybetmişti. Birkaç ay sonra bir felaket daha geldi başlarına: "Bir gece Champs Elysées'de yürürken hamile olduğumu fark ettim. Kendimi tuhaf hissediyordum, sebebin bu olduğunu anlayıverdim. Hamile kaldıktan sonra hâlâ daha çocuk bakıp yer siliyordum, bir yandan kusuyordum, eve döndüğümde o hiçbir şey yapmamış oluyordu, başlıyordum bir de yemek yapmaya. Bana patron havalarında olduğumu söylüyordu, 'General' diyordu bana. Bu arada o yazılarını ve *Albay*'ı yazıyordu – kitap bizim hakkımızdaydı tabii ki: Bizim durumumuz, bizim ilişkimiz. Romanı yazılırken okuyordum, bayılıyordum bu kitaba. Ama dokuz ay sürekli kavga ettik, sürekli. Zordu, insanı tüketiyordu, birbirimizi yok ediyorduk. Sırf ağız dalaşı mıydı? Hayır, gerçekten kavga ediyorduk."

"Fakat," diyor Tachia, "bir yandan da müthiş sevgi doluydu; şefkatin ta kendisiydi. Birbirimize her şeyi anlattık. Erkekler çok masumdur, bu yüzden ona bir şeyler anlattım, kadınlar hakkında bir şeyler, romanları için çok malzeme verdim ona. Edindiğim izlenime göre, Gabriel'in hayatında çok az kadın olmuştu; o zamana kadar bir kadınla birlikte hiç yaşamadığı kesin. Çok kavga ediyorduk ama güzel zamanlarımız da oldu. Bebek hakkında konuşuyorduk, nasıl bir bebek olacak diye, ona isimler buluyorduk. Gabriel bana bitmek tükenmek bilmeyen hikâyeler anlatıyordu, çocukluğu, ailesi, Barranquilla, Cepeda, vesaire hakkında muhteşem hikâyeler. Harikaydı, buna bayılıyordum. Gabriel ayrıca çok da şarkı söylerdi, özellikle Escalona'nın *vallenato*larını. "Gökyüzündeki Ev"i mesela {"La casa en el aire"}. *Cumbia*lar da söylerdi, "Benim Güzel Kız" gibi {"Mi chiquita linda"}; sesi çok güzeldi. Ve tabii ki her gün, sabahtan akşama dek kavga etsek de geceleri birbirimizi anlamak konusunda hiçbir zaman sorunumuz olmadı.

"Gabriel, Hernán Vieco'nun Rue Guénégaud'daki evinde verilen sonsuz partilerde de şarkı söylerdi sık sık. Vieco çok baştan çıkarıcıydı, mavi gözlü, kalın kaşlı, çok çekiciydi. Evi, parası ve arabası olan tek kişi oydu; hayranlık duyduğu bir MG spor arabası vardı. Gabriel orada şarkı söyleyip gitar çalar; ayrıca kendinden geçmişçesine dans ederdi. Rue Chérubini'de yaşayan Fransız arkadaşlarımız da vardı, nehrin

öbür tarafında. Brassens'in bütün şarkılarını orada öğrendik. Beni ilk kez Komünist Parti'nin Fête de l'Humanité'sine* götüren Gabriel oldu, onunla Luis Villar Borda, galiba. O bakımdan hâlâ çok geleneksel bir kadındım: Erkekler siyasetten bahsederken hiçbir şey söylemeden orada otururdum. O zamanlar sezgilerim ilericilikten yana olsa da siyasete dair hiçbir bilgim, fikrim yoktu. Gabriel ise bana, hayran olunacak derecede amaç ve ilke sahibi biri gibi görünüyordu, en azından siyaset konusunda. Siyasi ahlak söz konusu olduğunda doğru, güvenilir bir adam olduğu fikrini edinmiştim; ciddi, şerefliydi. Onu bir komünistten pek de farklı görmüyordum. Hatırlıyorum, bir kere neden bahsettiğimi bilirmişim gibi, 'İyi ve kötü komünistler var galiba,' demiştim. Gabriel bana bakıp ciddi ciddi cevap verdi, 'Hayır, han'fendi, komünist olanlar ve olmayanlar var.'

"Hamilelik konusunda son derece adil davrandığını kabul etmem lazım. Onun için söylenecek tek şey budur. Açık bir tartışma yaptık, bana ne istediğimi sordu. Bence bebeğin doğmasından gayet memnun olurdu. *Il s'assouvit* diyorlar burada: Ben ne istersem kabul etti. Bebeği ben istemedim. Çocuklar konusunda ne kadar ciddi olduğumu biliyordu, dolayısıyla benimle evlenmesini bekleyeceğimi de biliyordu. Bu konuda hem iyiydi hem de zayıftı. Ne karar verirsem bana bıraktı. Bence o benim kadar dehşete düşmemişti. Onun Latin Amerikalı bakış açısından durum o kadar olağandışı ve şok edici değildi muhtemelen; hatta gurur duydu, diyebilirim.

"Tümüyle benim kararımdı, onun değil. Elbette o zamanlar, aile yapıma rağmen ya da belki de tam bu yüzden, Tanrı'yla bağımı koparmıştım. Bütün o dönemi atlattığımızda dört buçuk aylık hamileydim ve umutsuzdum. Çok korkunç bir dönemdi. Derken kanamam başladı. Tek kelimeyle dehşete düştü, neredeyse bayılıyordu – Gabriel ne zaman kan görse, bilirsiniz işte... Oturduğum yere çok yakın olan Maternité Port Royal'de sekiz gün kaldım. Akşamları ziyaret saatinde hastaneye gelen babaların ilki hep Gabriel olurdu.

"Düşük yaptıktan sonra ilişkimizin bittiğini ikimiz de biliyorduk. Ben sürekli onu terk etmekle tehdit ediyordum. Sonunda terk ettim. Çıkıp gittim, önce iyileşmek için Vieco'nun evinde kaldım, sonra Madrid'e

* Fransa Komünist Partisi'ne bağlı olan *l'Humanité* dergisinin düzenlediği festival, "İnsanlık Şenliği,"-ç.n.

gittim. Çok üzgündüm, bitip tükenmiştim. İlişkide hep üstteydim ama hamilelik beni mahvetti. Aralık 1956'da Gare d'Austerlitz'den bindiğim trenle Paris'ten ayrıldım. Gabriel beni gara götürmek için koca bir arkadaş grubunu ayarladı. Ameliyattan sonra iyileşmiştim ama içimde son derece kırılgandım. Geç kaldık tabii ki, bavullar trene fırlatıldı, ben koşarak bindim, herkesle vedalaşmaya bile vaktim olmadı. Sekiz bavulum vardı. Gabriel hep on altı taneydi der. Tren istasyondan ayrılırken aklım başımdan gidiyordu, pencerenin önünde ellerimi yüzüme kapatmış ağlıyordum. Sonra tren hareket etmeye başlayınca gözlerimi Gabriel'e diktim, Gabriel yüzünde o duygu dolu ifadeyle trenle beraber yürümeye başladı, sonra koptu. Aslında 1956'da beni o bırakmıştı. Taşıyamamıştı. Tabii ki onunla asla evlenemezdim. Bu konuda en ufak pişmanlık duymadım. Hiç güven vermiyordu. Böyle bir babadan çocuk getiremezdim dünyaya. Çünkü bundan daha önemli bir şey yoktur, var mıdır? Yine de bir yandan tamamen yanılıyordum çünkü sonradan harika bir baba oldu."

Tachia cesur, talihli, kararlı, maceracı; bu bir kadın "hakkı" olmadan çok önce tamamen bağımsız bir hayat sürecek kadar saf ya da zeki bir kadındı. Hikâyesi, kendi ihtiyaçlarını García Márquez'inkilere uydurma hikâyesi olsa da bunun onun kararı olmadığını düşünmek zor. Önemli bir ilişkiyi ardında bırakmışken (hem de kendini yine edebiyat mesleğine "feda edilmiş" bulduğu bir ilişki) son noktada kendisi için kabul edilemez olan herhangi bir şeye katlanabileceğini düşünmek zor. İlişkileri muhtemelen kuvvetli bir bağlanmaydı, hamilelikle beraber tadı kaçmaya ve çok şey istemeye başlayan bir bağlanma: Ya evlenmek ya da buna bir son vermek zorundaydı. Ve bu, kadının ilk ciddi ilişkisi değildi; ikisi de ilk defa bir başkasıyla yaşıyor olsalar da.

García Márquez muhtemelen kürtaj girişimlerinden dolayı mutsuz oluyordu; Costa'da çocuklar sorun sayılmazlar ve o, kadınların (anneannesi Tranquilina, annesi Luisa) kendileriyle doğrudan bağlantılı olmayan çok sayıda çocuğu yanlarına aldığı bir aileden geliyordu; dolayısıyla bebeğin ölümü onu çok sarsmış olsa gerek. Eğer başka bir kadından bebeği olsaydı, Mercedes için çok zor olurdu bu, ama Latin Amerikalılar böyle şeylere daha alışıklar ve Avrupalılar kadar yargılayıcı değiller. Kısa süre sonra Mercedes'le evlenmek üzere geri dönmesine gelince, şöyle düşünmüş olabilir: Ne var yani? Mercedes o zaman çocuktu daha. Yirmi

sekiz yaşında Latin Amerikalı bir adamdan, Paris'te bir ilişkisi olması beklenmez de ne beklenir? Daha azını yapsa arkadaşları hayal kırıklığına uğrardı. Tachia bebeği doğurmuş olsaydı onu yine de terk edebilirdi. Mercedes'te son derece kararlı bir şekilde, kendi dünyasından bir kadın seçmişti o, kendisinin nereden geldiğini ve neye gıcık olduğunu kesin olarak anlayacak bir insan bulmuştu.

Tachia gitmişti. Ama romanı vardı. O roman, García Márquez'de tek örnek olarak, yazıldığı zamanda, 1956'nın son aylarında geçiyor, arka planında da Avrupa'daki Süveyş Krizi var. Konunun ayrıntıları, Tachia Madrid'e gitmeden çok önce belirlenmiş. Aylardan ekim: Okurun adını hiç öğrenemeyeceği, eskiden Macondo'da yaşamış olan, yetmiş beş yaşında bir albay, Kolombiya ormanları içinde kaybolmuş küçük, boğucu bir nehir kasabasında çürüyüp giden bir adam. Albay elli altı yıldır, Bin Günlük Savaş'tan dolayı alacağı maaşı bekliyor ve başka hiçbir geçim kaynağı yok. Devletin maaş müdürlüğünden aldığı son mektubun üstünden de on beş yıl geçmiş ama o yine de belki bir bilgi gelmiştir diye her gün postaneye gidiyor. Hayatını böylece hiç gelmeyen bir haberi bekleyerek geçiriyor. Albay'la karısının Agustín adında bir oğlu varmış, terziymiş, yasadışı siyasi propaganda malzemesi dağıttığı gerekçesiyle o yılın başında yetkililer tarafından öldürülmüş.[19] Yaşlı çifte bakmakta olan Agustín öldürülünce, ardında şampiyon dövüş horozu kalmış, bunun da epey bir ederi var. Albay hayvanı satmak zorunda kalmamak için sayısız aşağılamaya göğüs geriyor, bu horoz o ve oğlunun arkadaşları (adları Alfonso, Alvaro ve Germán) için bir onur ve direniş simgesi haline geliyor, ayrıca bu hayvan onlara Agustín'den kalmış bir hatıra. Albay'ın, kendisinden daha pratik düşünen, ayrıca hasta ve tıbbi tedavi görmesi gereken karısı ise ona katılmıyor ve ona tekrar tekrar horozu satmasını söylüyor. Romanın sonunda Albay hâlâ inatla direniyor.

García Márquez romanın ilham kaynaklarının birden fazla olduğunu söyledi: İlk olarak, (eserlerinin çıkış noktası, aklında kalmış birer görüntüdür her zaman) Barranquilla balık pazarında yıllar önce gördüğü bir adamın hatırası vardı, adam "bir nevi sessiz gerilimle" bir tekneyi bekliyordu.[20] İkincisi, daha kişisel olarak, kendi Bin Günlük Savaş aylığını bekleyen dedesinin hatırası vardı, ama fiziksel model Rafael Escalona'nın yine albay ama daha zayıf biri olan babasıydı; García Márquez'in kitap için kurduğu aç kahraman hayaline daha uygundu

bu.[21] Üçüncüsü, çok açık ki, Kolombiya'nın *Violencia* boyunca devam eden siyasi durumuydu. Dördüncüsü, sanatsal ilham anlamında, De Sica'nın, senaryosunu Zavattini'nin yazdığı, çok değer verdiği bir hayvanı (köpeği) olan bir adam hakkındaki *Umberto D.* filmiydi; adam savaş sonrası Roma'da çağdaşlarının genel umursamazlığının içinde sessiz bir *via crucis** yaşıyordu. Ama García Márquez'in hiç söylemediği, *Albay'a Mektup Yok*'un –beşinci ve en doğrudan– ilham kaynağının, Tachia'yla kendisinin o sırada yaşadığı dram olmasıdır; Süveyş Krizi de hem onların hayatının hem de romanın siyasi zeminini oluşturur.[22]

Her ikisinde de kadın, birlikte yaşadığı adamın bencilliği veya zayıflığı olarak gördüğü duruma katlanıyor, adam kendisini tarihi bir görevi olduğuna, bu görevin kadından daha önemli olduğuna inandırmış. İki durumda da kadın adamı bebeği yerine koyuyor (romanda yaşlı çift oğullarını zaten kaybetmiş; gerçek dünyada Tachia kendi bebeğini kaybedince, artık Gabriel'e de bebeği gibi bakmaktan yorgun düşecek sonunda...) ve evin bütün zorunlu maddi ihtiyaçlarını ve annelik işlevlerini yerine getiriyor. Kadın bütün pratik işleri yapıyor, bu arada adam bütün çabasını umutsuz bir ütopik girişime harcıyor, fena halde kabız; horoz ise adamın cesaretinin, bağımsızlığının ve nihayet zaferinin simgesi. Kadın her şeyin kötü gideceğinden emin; adam boyun eğmeyen bir iyimser. Albay'ın oğlunun ölümü ile romanda yaşanan olaylar arasında dokuz ay geçiyor, karısı Albay'a, "Biz oğlumuzun yetimleriyiz," diyor, García Márquez'le Tachia'nın ilişkisinin mezar kitabesi de olabilecek bir söz. Horoz (roman, yazarın şahsi haysiyeti), bir bireyin müşterek değerlerle özdeşleşmesinin simgesi. Ve suçluluk, ve yas (düşük, oğlun ölümü) ancak yola devam ederek hafifletilebilir, iyi edilebilir, neredeyse onun anısına yaşamak gibi. García Márquez'in kişisel sloganı her zaman, "çıkmanın tek yolu içinden geçmektir" olabilirdi.

Albaya Mektup Yok, inkâr edilemez gerçekçiliğine rağmen şiir gibi işleyen nesirlerden. Merkezi konular olarak bekleme ve umut etmeyi, ister olaylarda ister vücut işlevlerinde olsun (sadece dışkılamak veya talihsiz Albay'ın durumunda olduğu gibi, dışkılamamaktan ibaret değil), siyaset ve fakirliği, yaşam ve ölümü, yalnızlığı ve dayanışmayı, kaderi ve kısmeti birbirinden ayırmak mümkün değil. García Márquez hep di-

* İsa'nın çarmıha gerili olarak geçirdiği son saatleri-ç.n.

yalogların güçlü olduğu bir alan olmadığını söylese de karakterlerinin aktardığı, her bir karakterin diğerlerinden ayırt edilebilmesi için azar azar değişen biçimlerde ayarlanmış, hayattan bezmiş mizah, olgunluk dönemi eserlerinin belirgin özelliklerinden biri. Cervantes'inki kadar karakteristik olan o benzersiz mizah, en belirgin halini bu harika küçük romanda alıyor; tıpkı ne kadar kısaca resmedilmiş olursa olsun yirminci yüzyıl kurgu edebiyatının unutulmaz kişiliklerinden biri olan Albay gibi. Gelmiş geçmiş edebiyatın en mükemmel paragraflarından olan son paragraf, sanki eserin bütününde sıralanan bütün temaları ve görüntüleri yoğunlaştırıp sonra serbest bırakıyor. Yorgunluktan bitmiş yaşlı adam uykuya dalmayı başarabilmiş, ama öfkelenmiş, neredeyse kendinden geçmiş karısı onu şiddetle sarsarak uyandırıyor. Adam nihayet dövüş horozunu satmamaya, onun yerine hayvanı dövüşe hazırlamaya karar verdiğine göre, nasıl geçineceklerini bilmek istiyor kadın:

> "Ne yiyeceğiz?"
> Albay'ın o ana varması yetmiş beş yılını –ömrünün yetmiş beş yılının her bir dakikasını– almıştı. Cevap verdiği anda kendini saf, açık, yenilmez hissetti: "Bok."[23]

Okur da bir serbest kalma hissi duyuyor; mükemmel bir şekilde sentezlenmiş bu sonla özgürleşme ve rahatlama hissi arasındaki üstü kapalı zıtlıkta bulduğu estetik haz hiç de az değil: Farkındalığın artması, direniş, isyan. García Márquez için her zaman onca önemli olan haysiyet, geri gelmiştir artık.

Yıllar sonra, *Albaya Mektup Yok*, tıpkı Hemingway'in *İhtiyar Adam ve Deniz*'i gibi, kendinden yoğunluğu, dikkatle duraksatılmış konu akışı ve pırıl pırıl hazırlanmış sonucuyla, neredeyse mükemmel bir kısa kurgu şaheseri olarak dünyaca kabul gördü. Yazarın kendisi, *Albaya Mektup Yok*'ta "gazetecilikten öğrendiğim kısalık, özlük ve doğrudanlık var" diyecekti.[24]

Lakin romanın sonu, hikâyenin sonu değildi. Bir masalı anlatmanın bir başka yolu vardır her zaman. Yirmi yıl sonra García Márquez, kısa ve huzursuz edici bir kısa anlatı yazacaktı: "Karda Kan İzlerin." *Albaya Mektup Yok*'un gözden geçirilip düzeltilmiş şekli denebilir buna. Eğer ilk eserin, ilişkinin onun (García Márquez'in) bakış açısıyla anlatımı olduğu anlaşılıyorsa sonradan, su götürmez bir kendini haklı çıkarma ise

bu; ikinci eser de bir o kadar açık bir özeleştiridir, Tachia'nın geç kalmış olarak haklı çıkarılması, temize çıkarılmasıdır. Fikrini mi değiştirmişti, yoksa bunca yıldan sonra eski sevgilisini yumuşatmayı mı istiyordu? İkinci hikâyede, cicim aylarındaki genç bir Kolombiyalı çift Madrid'e gidip oradan arabayla Paris'e geçiyorlar. İspanya'nın başkentinden ayrılırken, genç kadın Nena Daconte'ye bir demet kırmızı gül armağan ediliyor, gülün dikeni parmağını kesiyor, parmağı Paris'e gidene kadar yol boyunca kanıyor. Bir yerde kadın, "Düşünsene, karların üzerinde Madrid'den Paris'e kadar yol boyunca kan izleri. Güzel bir şarkı olmaz mı bundan," diyor. Yazar doğal olarak, Tachia'nın onca kan kaybettikten sonra kışın ortasında tam ters yöne, Paris'ten Madrid'e gidişini düşünmüş olmalı. Bunların hepsi bir günah çıkarma mı? Hikâyedeki genç çift Paris'e varınca, Fransa'yı iyi bilen ve iki aylık hamile olan Nena, 1956'da Tachia'nın kanamasının tedavi edildiği, Tachia'nın ölebileceği, doğmamış çocuğunun ise öldüğü o hastaneye (Denfert-Rochereau Caddesi'nin köşesindeki "kocaman, karanlık hastane"ye) yatıyor. Nena'nın saftaron kocası, Avrupa'ya yaptıkları bu geziden önce Kolombiya'dan hiç çıkmamış olan ve aynı García Márquez'in karı ilk görüşünde yaptığı gibi Paris'te karlarda dans eden Billy Sánchez de Avila'nın soğuk, hasmane Paris'te böyle bir krizle başa çıkabilecek biri olmadığı anlaşılıyor; Nena kocası onu bir daha göremeden hastanede ölüyor.[25]

Tachia artık yoktu. Sonraları "1956'nın acıklı sonbaharı"[26] dediği dönemin sonunda, García Márquez Noel zamanında tam zamanlı olarak Flandre Oteli'ne dönmüştü; arkadaşlarının çoğu Tachia'nın yaşadığı sorunlardan ve kenti dramatik biçimde terk edişinden dolayı García Márquez'i suçluyorlardı. Ama romanının son kısımlarındaydı, olan biteni, en azından kendisi için meşrulaştırmanın bir yolunu bulmuştu (kişisel ilişkileri hakkında başka erkeklerle konuşmamayı bir onur meselesi sayıyordu) ve onu kimse durduramazdı. Romanın sonunda horozun kalması, ona rahat vermeyen bir kadına rağmen romanın da hayatta kalması demekti ve sonunda romanın bitmesi, Tachia'nın Madrid'e gitmek üzere kentten ayrılmasından yalnız birkaç hafta sonraya denk geliyordu. "Ocak 1957" diye tarih attı. Bebek doğmamıştı ama roman doğmuştu. Tachia, o aylarda içinde bulundukları durumda romanı bitirebildiği için "şanslı" olduğunu söyledi. Şansın burada bir rolü olduğu görüşüne katılmak zor.

Yemek alacak, fiyatlarda pazarlığa tutuşacak, ucuz öğünler pişirecek bir Tachia yoktu artık. García Márquez, tıpkı yaşlı Albay'ın romanın ilk sayfasında kahve fincanının dibini sıyırdığı gibi fıçıların dibini sıyırıyor, kalanlarla idare etmeye çalışıyordu. Arkadaşı José Font Castro'ya bir keresinde, otel idarecilerinden saklanmak için bir hafta, soğuktan donan tavan arası dairesinde hiçbir şey yemeden ve sadece musluk suyu içerek kaldığını anlattı. Erkek kardeşi Gustavo şöyle diyor: "Barranquilla'da içerken Gabo'nun verdiği bir sırrı hatırlıyorum: '*Yüzyıllık Yalnızlık*'tan beri herkes benim arkadaşım ama buraya gelene kadar neler çektiğimi kimse bilmiyor. Paris'te çöp yiyecek kadar düştüğümü kimse bilmiyor,' demişti bana. 'Bir kere bana biraz yardım eden arkadaşlarımın evinde bir partideydim. Partiden sonra evin hanımı benden çöpü sokağa çıkarmamı rica etti. O kadar açtım ki çöpten ne kurtarabilirsem kurtarıp onu o anda, oracıkta yedim.'"[27]

Başka bakımlardan da dağılmış vaziyetteydi. Bazı arkadaşları, yaşadıklarını onun Tachia'yı bırakması olarak görüyor, bundan dolayı ondan soğuyor ve ona eskisi kadar yardımsever, eskisi kadar cömert davranmıyorlardı. Eskiden geceleri Tachia'yla gittikleri ve Tachia'nın ara sıra iş bulabildiği Latin Amerika gece kulübü L'Escale'de şarkıcılık işi buldu. Genellikle *vallenato* söylemiyor, kinetik sanatın öncülerinden olan Venezuelalı ressam ve heykeltıraş Jesús Rafael Soto'yla düet yaparak Meksika *ranchera*ları söylüyordu. Gecede bir dolar kazanıyordu (2008 itibarıyla sekiz dolara eşit). Takılıyor, etrafta dolanıyordu. *Ser*'*Saati*'ne dönmeye çalıştı ama yaşlı Albay'la geçirdiği aylardan sonra bu kitap artık onu çekmiyordu. "Mağara"daki Barranquillalı arkadaşları, "Gabito'ya Yardım Arkadaş Derneği"ni ("Sociedad de Amigos para Ayudar a Gabito" ya da SAAG) kurdular, paralarını birleştirip 100 dolarlık bir banknot aldılar ve bunu arkadaşlarına yollamanın en iyi yolunu bulmak için Rondón Kitabevi'nde buluştular. Jorge Rondón, Komünist Parti tecrübelerinden faydalanarak, kartpostalların içinde gizli mesajlar yollamayı nasıl öğrendiğini anlattı. Arkadaşlar bu yöntemi uyguladılar ve kartpostalla aynı anda, García Márquez'e numarayı anlatan bir de mektup gönderdiler. Elbette kart mektuptan önce geldi ve iyi dileklerden daha somut bir şey uman García Márquez darılıp, "Piçler!" diye söylendi öfkeyle ve kartı atık kâğıt çöpüne fırlattı. Aynı gün öğleden sonra açıklama mektubu eline ulaştı, otelin çöplerinin altını üstüne getirdikten sonra kartı bulacak kadar talihliydi.[28]

Bu sefer de parayı bozduracak bir yer bulamıyordu. Fotoğrafçı Guillermo Angulo (Roma'daydı o sırada, García Márquez'i arıyordu!) şöyle anlatıyor: "Birisi ona 'La Puppa' diye bir arkadaştan bahsetmiş, bu kadın maaşını almış Roma'dan yeni dönüyormuş ve üstünde bir sürü para olmalıymış. Böylece onu görmeye gitmiş (kış olduğundan yine lahana gibi kat kat giyinmişmiş) ve 'La Puppa' kapıyı açmış, iyi ısınmış odadan gelen bir sıcak hava dalgası karşılamış onu. 'La Puppa' çıplakmış. Güzel değilmiş ama muhteşem bir vücudu varmış ve hiçbir tahrike gerek olmaksızın kıyafetlerini çıkarırmış. Ve Gabo'ya göre 'La Puppa' oturmuş, (Gabo'yu en çok, kadının tamamen giyinikmiş gibi davranması rahatsız ediyormuş) bacak bacak üstüne atıp Kolombiya'dan ve tanıdığı Kolombiyalılardan bahsetmeye başlamış. Gabo ona derdini anlatmaya başlamış, kadın başını sallayıp odanın öbür ucuna gitmiş, orada küçük bir para kutusu duruyormuş. Gabo, kadının sevişmek istediğini anlamış, ama kendisi yemek yemek istiyormuş. Bu yüzden çıkıp yemek yemeğe gitmiş ve domuz gibi öyle çok tıkınmış ki bir hafta hazımsızlık çekmiş."[29] Bu ikinci el hatıra belli ki kulaktan kulağa gelirken çok şey kazanmış. Angulo'nun okuması için *Albaya Mektup Yok*'un bir nüshasını Roma'ya götüren "La Puppa" olacaktı. Hiç de Angulo'ya özgü olmayan bu temkinliliğe rağmen, Tachia'nın Madrid'e dönüşünün ardından, o ve García Márquez arasında kısa bir flört dönemi olduğu anlaşılıyor. Bu, yerlerde sürünen egosuna iyi gelmiştir, şüphesiz.

Gelgelelim, García Márquez'in yalnızca nakte çevrilmiş bir uçak bileti bedeli, arkadaşlardan arada bir gelen yardım ve kendi üç kuruşluk birikimiyle ve Kolombiya'ya dönmesinin hiçbir imkânı olmaksızın, Paris'te on sekiz ay yaşadığı gerçeği baki. Ama bu arada Fransızcayı öğrenmiş, Paris'i iyi tanımış, çok çeşitli arkadaş ve tanıdıklardan bir çevre edinmişti; bunların arasında bir-iki Fransız, birkaç farklı ülkeden gelme Latin Amerikalılar ve bir kısım Araplar vardı. Zaten García Márquez'in kendisi de sık sık Arap zannediliyordu (dönem sadece Süveyş meselesinin değil, Cezayir çatışmasının da dönemiydi) ve birden fazla defa, rutin güvenlik aramalarını yapan polis tarafından içeri alındı:

> Bir gece sinemadan çıkarken, bir polis devriyesi sokakta peşime düştü, beni zırhlı arabaya tıkarken, bir yandan da yüzüme tükürüp bana yumruk attılar. İçerisi kafelerden toplanmış, dövülüp suratlarına tükürülmüş sessiz Cezayirlilerle doluydu.

> Beni tutuklayan polis gibi onlar da beni Cezayirli zannettiler. Böylece geceyi en yakın polis karakolunun nezaretine balık istifi gibi doldurulmuş vaziyette birlikte geçirdik, bu arada kolları sıvamış polisler çocuklarından bahsediyor ve parça parça ekmekleri şaraba bandırıp yiyorlardı. Onları kızdırmak için Cezayirlilerle ben bütün gece uyumadık, Brassens'in yasa ve düzen kuvvetlerinin tacizlerini ve aptallıklarını anlatan şarkılarını söyledik durduk.[30]

İçeride geçirdiği bir gecede yeni bir arkadaş edindi. Ona çatışmalar konusunda Cezayirli bakış açısını kazandıran bu kişi Ahmed Tebbal adında bir doktordu, García Márquez'in Cezayirliler için düzenlenen birkaç hükümet aleyhtarı eyleme katılmasını bile sağladı.[31] Ancak maddi bakımdan durum kötüleştikçe kötüleşiyordu. Amansız bir gecede Saint-Michel Köprüsü'nden geçen bir adam gördü:

> Bir gece kendimi bütün gün bir kestane bile yememiş vaziyette ve kalacak bir yerim olmaksızın Luxembourg Bahçesi'nde bulana kadar durumumun ciddiyetini tam olarak kavramış değildim... Saint-Michel Köprüsü'nden geçerken pusun içinde yalnız olmadığımı hissettim, çünkü karşı yönden bana doğru yaklaşan birinin ayak seslerini apaçık duyabiliyordum. Silüetinin pusun içinde belirdiğini gördüm, benimle aynı kaldırımda, benimle aynı hızla yürüyordu, kırmızı siyah ekose ceketini net olarak gördüm ve köprünün ortasında yan yana geçtiğimiz anda dağınık saçlarını, Türk bıyıklarını, günlerin açlığını ve gecelerin uykusuzluğunu gösteren o hüzünlü ifadeyi ve gözlerinin yaşlarla dolu olduğunu gördüm. Kanım dondu, çünkü adam aynı bana benziyordu, benim geri dönen halimdi.[32]

Daha sonra o günlerden bahsederken şöyle diyecekti: "Mektup beklemenin ve aç olmanın ve dilenmenin ne demek olduğunu ben de biliyorum: Paris'te *Albaya Mektup Yok*'u öyle bitirdim. O biraz da benim, aynı şey."[33]

İşte bu zamanlarda, maddi durumu García Márquez'den epey farklı olan ve düşük yaptıktan sonra Tachia'yı yanına alan Hernán Vieco, García Márquez'e Flandre Oteli'ndeki Madame Lacroix'ya ödemesi gereken 120.000 frankı borç vererek onun sorunlarının büyük bölümünü çözdü. Bir gece bir partiden dönerken, sarhoş ama kendinde olan Vieco, García Márquez'e açık açık, gönülden konuşmaları gerektiğini söyledi. Ona otele olan borcunun ne kadar olduğunu sordu. García Márquez bu

konuyu konuşmayı reddetti. Gençliğinde insanların ona yardım etmelerinin bir nedeni, içinde bulunduğu şartlar ne kadar kötü olursa olsun asla özellikle kendine üzülmediğini ve hiç yardım istemediğini görmeleriydi. Sonunda, sarhoş teatralliğinde bir sahnenin ardından, Vieco bir dolmakalem çıkardı, park edilmiş bir arabanın tepesinde bir çek yazıp arkadaşının ceket cebine tıktı. Çek 300 dolara denkti, o dönem için ciddi bir meblağ. García Márquez hem minnet hem de küçük düşme duygularıyla dolup taşıyordu.[34] Parayı Madam Lacroix'ya götürdüğünde kadın kekeleyerek, kendi namına utançtan kızararak cevap verdi (ne de olsa Paris'ti burası, bohemliğin ve çırpınan sanatçıların yurdu): "Yo, yo mösyö, bu çok fazla, bana bir kısmını şimdi, gerisini sonra verseniz de olur."

Kışı çıkarmıştı. Bir bebeğin babası değildi. Avrupalı bir Kirke'nin* tuzağına düşmemişti. Mercedes Kolombiya'da hâlâ onu bekliyordu. 1957'nin başlarında aydınlık bir günde, idolü Ernest Hemingway'i karısı Mary Welsh'le beraber Saint-Michel Bulvarı'ndan Luxembourg Bahçesi'ne doğru yürürken gördü; eski bir kot pantolon ve oduncu gömleği giymiş, beyzbol şapkası takmıştı. Ona yaklaşamayacak kadar mahcup, bir şey yapmadan duramayacak kadar heyecanlı García Márquez yolun karşı tarafından seslendi: "Maestro!" İhtiyar bir adam, deniz ve büyük bir balık hakkındaki romanıyla, genç adamın ihtiyar bir adam, bir emeklilik maaşı ve bir dövüş horozu hakkındaki yeni bitmiş romanına kısmen ilham vermiş olan büyük yazar elini kaldırıp, "hafiften çocuksu bir sesle" cevap verdi: "Adios, amigo!"[35]

* Yakaladığı insanları domuza dönüştüren, fakat Odysseus'a âşık olarak ona yardım ederken bir yandan da kendisiyle kalmasını istediği için Odysseus'un yurduna dönmesine engel olmak isteyen büyücü tanrıça-ç.n.

11. Bölüm

Demir Perdenin Ötesi: Soğuk Savaş'ta Doğu Avrupa

1957

1957 yılı Mayıs ayı başında Plinio Mendoza kız kardeşi Soledad'la beraber Paris'e döndüğünde arkadaşını daha zayıf, sırım gibi ve acıya daha dayanıklı buldu. "Kazağının dirsekleri delinmişti, sokakta yürürken ayakkabıları tabanlarından su alıyordu ve sert Arap yüzünde elmacıkkemikleri apaçık ortaya çıkmıştı."[1] Fakat arkadaşının Fransız dilinde kaydettiği ilerleme, şehrin içinde ve sorunları arasında yolunu gayet iyi bulması onu etkilemişti. 11 Mayıs'ta, Kolombiya Katolik Kilisesi tarafından lanetlendikten sadece on gün sonra, Rojas Pinilla'nın devrildiğini ve sürgüne gittiğini öğrendiklerinde ikisi beraber meşhur Les Deux Magots kafesinde içki içiyorlardı. Beş kişilik bir askeri cunta iktidara el koymuştu, iki arkadaş da bunun ardından gelecekler konusunda iyimser değillerdi.

García Márquez de Mendoza da sola yakınlığı ve hayalleri olan insanlardı ve Doğu Avrupa'yı görmeye çok hevesliydiler; hele de geçen sene gelen, Kruşçev'in Stalin'i yermesiyle başlayıp Sovyetler'in Macaristan'ı işgal etmesinin yarattığı kızgınlıkla biten çelişkili haberlerin üstüne. Luis Villar Borda'nın bir yıldır öğrenci bursuyla sürgünde yaşadığı Leipzig'den başlamaya karar verdiler. Bir süredir çalışmakta olan Mendoza yaz için ikinci el bir Renault 4 alıp, 18 Haziran'da hayat dolu Soledad ile bedbin García Márquez'i yanına kattı. Geniş Alman otoyollarından saatte 100 kilometre hızla giderek Heidelberg ve Frankfurt'tan geçtiler.[2] Frankfurt'tan Doğu Almanya'ya girdiler. García Márquez'in bu öteki Almanya hakkındaki ilk yazısı (yazısının yayınlanmasını yine uzun zaman beklemesi gerekecekti), Demir Perde'nin aslında tahtadan yapılmış kırmızı-beyaz bir yol barikatı olduğunu bildiriyordu. Üç arkadaş sınırdaki koşullar, sınır memurlarının pasaklı üniformaları ve genel cehaleti karşısında şoke oldular; görevliler belki

de pek şaşırtıcı olmayan biçimde, García Márquez'in doğum yerini bir türlü yazamıyorlardı. Sonra Soledad Mendoza direksiyona geçerek onları geceleyin Weimar'a doğru götürdü. Kahvaltı için bir devlet lokantasında durdular ve gördükleri karşısında bir kere daha hayal kırıklığına uğradılar. Mendoza, içeri girmeden önce, arabadan inerken esneyip gerinen García Márquez'in ona, "Bak, Maestro, bütün bunları anlamamız lazım," dediğini anlatıyor. "Neyi?" "Sosyalizmi." García Márquez hiç cazip görünmeyen o lokantaya girmenin "hazır olmadığım bir gerçeğe bodoslama dalmak" gibi olduğunu hatırlıyor.[3] Yüz kadar Alman oturmuş, kahvaltı olarak krallara ve kraliçelere layık jambon ve yumurta yerken kendileri mağlup, içleri acılaşmış; aşağılanmış dilenciler gibiydiler. O gece üç Kolombiyalı Weimar'a vardı, ertesi sabah erken saatlerde yakındaki Buchenwald Toplama Kampı'na gittiler. García Márquez çok sonraları, ölüm kampları gerçeğini "İspanyollar gibi misafirperver ve Sovyetler kadar cömert" Almanların karakteriyle bir türlü bir arada düşünemediğini söyledi.[4]

Üç arkadaş Leipzig'e devam ettiler. Leipzig, García Márquez'e Bogota'nın güney ilçelerini hatırlattı, pek tavsiye edeceği yerler değildi buralar. Leipzig'de her şey eksi püskü ve iç karartıcıydı, "Hâlâ otoyolun tozu içindeki mavi kot pantolonlarımız, kolları sıvanmış gömleklerimizle, halk demokrasisinin tek işaretleri bizdik," diye düşündü.[5] Bu noktada durumdan sosyalizmin kendisini mi yoksa Rus işgalini mi sorumlu tutmak gerektiği konusunda kafası henüz net değildi.

García Márquez, Leipzig hakkındaki yazısında, onun ve "Franco"nun (Plinio Mendoza) buranın Marx-Lenin Üniversitesi'nin bulunduğu yer olduğunu "unuttuklarını" söyleyecekti, üniversitede "Güney Amerikalı öğrenciler"le tanışıp durumu daha somut bir şekilde tartışabilmişlerdi.[6] Gerçekte bu şehre gelmeyi tam da bunun için seçmişlerdi: Burası Villar Borda'nın yaşadığı yerdi; García Márquez onu yazılarında, iki yıl önce yurdundan sürgün edilmiş, ekonomi politik okuyan otuz iki yaşındaki Şilili komünist "Sergio" kimliğiyle kamufle ediyordu. Villar Borda sahiden de sürgündeydi (elbette Kolombiya'dan sürgündü), Bogota'dayken Komünist Gençlik'le yakından ilişkiliydi ve Doğu Alman kentinde okumak için bir burs ayarlamayı başarmıştı.[7] Vizesini yenilemek için Paris'e döndüğünde, García Márquez'i Tachia'nın Rue d'Assas'taki odasında ziyaret etmiş, sohbetlerinin ana konusu "fiilen var olan sosyalizm" ol-

muştu. "Gabo'yla ben," dedi bana Villar Borda 1998'de, "komünist sistem hakkında hemen hemen aynı görüşteydik ve ikimiz de hemen hemen aynı şeyi istiyorduk: İnsancıl ve demokratik bir sosyalizm." García Márquez ömrünün çoğunu çevresindeki komünist ve daha ziyade eski komünist gezginlerle geçirecekti. Bu ikinci grubun içinde, yine solda kalan pişman eski komünistlerle, sağa doğru kesin bir dönüş yapan dargın eski komünistler vardı. García Márquez de gönülsüzce, komünizmdense en azından pragmatik bakımdan demokratik sosyalizmin tercih edilir olduğu sonucuna varacaktı.[8]

Villar Borda arkadaşlarını, tıpkı genelev gibi görünen bir devlet kabaresine götürdü; tuvaletlerin kapılarında taksimetreler, aşırı miktarda içki ve düşük seviyeli cinsel faaliyetlerle iştigal eden çiftler vardı. García Márquez şöyle yazdı: "Genelev değildi. Çünkü sosyalist ülkelerde fuhuş yasaktır ve ağır biçimde cezalandırılır. Bir devlet kuruluşuydu. Ama toplumsal açıdan bakınca, genelevden daha beter bir yerdi."[9] O ve Mendoza kadın peşine düşme işlerini sokaklarda yapmaya karar verdiler. Tanıştıkları Latin Amerikalı öğrenciler, hatta komünizme en bağlı komünistler, Doğu Almanya'da uygulanan sistemin komünizm olmadığını ısrarla söylüyorlardı; bütün gerçek komünistleri Hitler yok etmişti, yerel liderler ise "Sovyetler Birliği'nden bavulla getirilmiş" sözde devrimi uygulayan bürokrasi dalkavuklarıydı. García Márquez şu yorumu yapıyordu: "En derinde, insan duyarlığının mutlak kaybı olduğunu düşünüyorum. Kitlelerle ilgilenmek bireyi görünmez kılıyor. Almanlar için geçerli olan bu durum, Rus askerleri için de aynı. Weimar'da halk, tren istasyonunun makineli tüfekli bir Rus askeri tarafından korunmasına itiraz etti. Ama zavallı asker kimsenin umurunda değildi." García Márquez'le Mendoza, Villar Borda'dan, Doğu Almanya'nın durumu için diyalektik bir açıklama bulup onları içine düştükleri üzüntüden kurtarmasını istediler. Ömrü boyunca kendini sosyalizme adayan Villar Borda, yüksekten atan bir konuşma yapmaya başladı, sonra durdu ve "Bok yığını," dedi.

Baştan sona, García Márquez'in Doğu Almanya'ya tepkisi neredeyse tamamen olumsuzdu. Amerikalıların Sovyet Bloku'nu kötü göstermek için her zamankinden daha da büyük bir şevkle her yeri yıkıp yeniden inşa ettiği Batı Berlin'de bulunduğu sürede ise karışık duygular içindeydi:

> Sosyalizmin alanı içindeki bu devasa kapitalist operasyonla ilk temasım içimde bir boşluk hissi yarattı... Bu kaba saba cerrahi müdahalenin içinden, Avrupa'nın tam zıddı olan bir şey çıkıyor. Her şeyin fazlasıyla yeni görünme talihsizliğine sahip olduğu, parlak, steril bir şehir... Batı Berlin, kocaman bir kapitalizm propaganda ajansı.[10]

İronik olarak, bu propaganda onun ve karanlık bir hayal kırıklığıyla kaplı Doğu Berlin tasvirlerinin üzerinde çok etkili olmuş: "Geceleri, Batı Berlin'i renklerle dolduran reklam sloganlarının yerine, doğu yakasında yalnızca kızıl yıldız parlıyor. Bu kasvetli kentin meziyeti, sahiden ülkenin ekonomik gerçekliğine tekabül etmesi. Stalin Caddesi hariç."[11] Anıtsal boyutlarda inşa edilmiş Stalin Caddesi, maalesef aynı zamanda da anıtsal bir zevksizlikle inşa edilmişti. García Márquez, "elli yahut yüz yıl içinde" rejimlerden biri diğerine baskın gelince Berlin'in yine tek bir geniş şehir, "iki sistemin sunduğu bedava parçalardan meydana gelen canavar gibi bir ticari fuar" olacağını tahmin ediyordu.[12] Doğu ile Batı arasındaki siyasi gerilim ve rekabet göz önüne alınınca, Berlin'in hiçbir şeyin göründüğü gibi olmadığı, her şeyin manipüle edildiği, herkesin günlük aldatmacalara karıştığı ve kimsenin temiz bir vicdanının olmadığı, panik içinde, öngörülemez, bulmacası çözülemez bir insan mekânı olduğu sonucuna vardı.

Berlin'de birkaç gün kaldıktan sonra arkadaşlar olabildiğince çabuk Paris'e döndüler. Soledad Mendoza İspanya'ya geçti, iki adam ise şimdi ne yapsak diye düşündüler.[13] Belki ilk intibaları fazla aceleye gelmişti; belki de başka ülkelerde durum daha iyiydi. Birkaç hafta içinde Moskova'daki 6. Dünya Gençlik Kongresi'ne gidecek olan Leipzig ve Berlin'deki dostları, García Márquez'le Mendoza'nın da gelmesini teklif ettiler. Daha önce, Roma'dayken, García Márquez Moskova vizesi almaya çalışmış ama resmi bir sponsoru olmadığı için dört defa reddedilmişti. Ama Paris'te, kaderin müthiş talihli bir cilvesi onu bir kere daha, uğuru Manuel Zapata Olivella'yla bir araya getirdi. Zapata, Kolombiya folklorunun uzmanı ve temsilcisi olan ve o sırada, çoğunluğu siyahlardan oluşan Palenque'li ve Mapalé'li bir grubu Moskova Festivali'ne götürmekte olan kız kardeşi Delia'ya eşlik etmekteydi.[14] García Márquez hiç fena olmayan bir şarkıcı, gitarist ve davulcuydu, o ve Mendoza gruba yazıldılar, sonra da diğerleriyle buluşmak üzere Berlin'e gittiler. Orada, Hernán Vieco ve Luis Villar Borda da dahil olmak üzere, festivale giden diğer Kolombiyalılarla bir araya geleceklerdi.

García Márquez gidip gidemeyeceğinden son dakikaya kadar emin değildi. Madrid'e, belki de şaşırtıcı biçimde yeniden temas halinde olduğu Tachia'ya melodramatik bir mektup yazıp, Soledad Mendoza'nın birkaç gün içinde Madrid'e uçacağını, kendisinin de ya "bugün gece yarısından önce" Moskova'ya ya da Kolombiya'ya dönmeden önce bitmemiş romanını (*Şer Saati*) tamamlamak üzere Londra'ya gideceğini söyledi. Ertesi gün Kafe Mabillon'da Soledad'la buluşacaktı. (Lakayt gibi görünen mektubun büyük bölümü gibi, ilk tanıştıkları yer olan Mabillon'dan bahsetmesi de şüphesiz, eski sevgilisinin canını yakma niyetiyleydi.) İkisinin kitabı olan *Albaya Mektup Yok*'a gelince, onun için de şöyle diyordu: "Artık karakter belirginleşip kendi başına ayakta durduğundan ona [kitaba] olan ilgimi kaybettim. Artık konuşabiliyor ve çöp yiyor." Aslında, ona olan ilgisini kaybedebilmesinin nedeni, kitabın bitmiş olmasıydı. Tachia'nın en küçük kız kardeşi Paz'la sık sık görüştüğünü söyleyerek, üç Quintana kız kardeşle ilişkisi hakkında düşündürücü bir imada bulunuyordu. Son olarak, "bu hüzünlü ve yalnız şehirden" artık ayrılıyor olmaktan çok mutlu olduğunu söyledikten sonra, belirgin (ya da öyleymiş gibi yapılan) bir acılıkla ona öğüt veriyordu: "Tek umudum, bir gün hayatın zor olduğunu ve hep hep hep zor olacağını anlaman. Bir gün belki aşk hakkında teoriler üretmeyi bırakıp, bir adam seni baştan çıkardığı zaman ondan her gün seni daha çok sevmesini talep etmek yerine, senin de onu baştan çıkarmak için bir şey yapman gerektiğini anlarsın. Marksizm'in buna verdiği bir isim var ama şimdi hatırlayamıyorum."[15]

Berlin'den Prag'a otuz saat süren tren yolculuğu kâbus gibiydi, García Márquez, Mendoza ve Mendoza'nın Kolombiyalı arkadaşı Pablo Solano, bir tuvaletin dışında ayakta durup başlarını birbirlerinin omuzlarına dayayarak uyumak durumunda kaldılar. Prag'da kendilerine gelmek için yirmi dört saatleri vardı, García Márquez iki sene önce edindiği izlenimleri çarçabuk güncellemeyi becerdi. Sonraki ayak daha kolaydı, Bratislava'ya, oradan da Slovakya, Macaristan ve Ukrayna'nın birleştiği nokta olan Çop'a, sonra Kiev'e doğru gittiler ve nihayet Moskova'ya vardılar.[16] Tolstoy'un engin ülkesinin büyüklüğü başlı başına çok etkileyici geldi ona, Sovyetler Birliği'ndeki ikinci günlerinde daha Ukrayna'dan çıkmamışlardı.[17] Yol boyunca sıradan Ukraynalılar ve Ruslar trene çiçekler atıp, durduğu yerlerde hediyeler veriyorlardı. Çoğu, geçen yarım

asır içinde yabancı hiç kimseyi görmemişti. García Márquez iç savaş sırasında daha çocukken İspanya'dan çıkartılmış İspanyollarla konuştu; SSCB'deki hayatın zorlukları üstüne İspanya'ya dönmeyi denemişlerdi ama şimdi Moskova'ya dönmekteydiler. İçlerinden biri "bir insanın Franco rejimi altında nasıl olup da yaşayabileceğini anlayamıyordu ama insanların Stalin idaresinde nasıl yaşayabildiğini anlayabiliyordu." Trenin telsiz sisteminde çeken tek radyo istasyonunun Moskova Radyosu olmasını hayal kırıklığıyla bildiriyordu García Márquez. Hemen hemen üç gün seyahat ettikten sonra, aşağı yukarı 10 Temmuz tarihinde sabah saatlerinde Moskova'ya vardılar, Kruşçev tarafından mağlup edilen Molotov'un iktidarı kaybetmesinin üstünden daha bir hafta geçmişti.[18] García Márquez'in Moskova'ya dair ilk ve kalıcı intibaı "dünyanın en büyük köyü" olduğuydu ve şimdi festival için buraya neredeyse 50.000'i yabancı olmak üzere 92.000 ziyaretçi geliyordu. Gelenlerin birçoğu Latin Amerikalıydı, bazıları Pablo Neruda gibi çoktandır ünlü, kimisi de ileride ülkelerinde çok etkin olacak, Nikaragualı Sandinistaların müstakbel önderi Carlos Fonseca gibi, ya da Gabriel García Márquez gibi genç insanlardı. Festival organizasyonu saat gibi tıkır tıkır işliyordu; kendisinden önce ve sonra pek çoklarının yaptığı gibi García Márquez de böyle bir etkinliği düzenleyebilen, sonra Sputnik'i uzaya gönderebilen Sovyet rejiminin nasıl olup da kendi halkına makul bir hayat standardı sunmaktan, biraz olsun güzel kıyafetler ya da tüketim malları üretebilmekten bu kadar aciz olduğunu merak ediyordu.[19]

García Márquez, Mendoza ve arkadaşları, Gençlik Festivali'nden neredeyse girer girmez çıktılar ve iki haftalarını Moskova ile Stalingrad'ı keşfederek geçirdiler. Bir grup arkadaşın Kızıl Meydan'da çekilmiş bir fotoğrafı var, diğerlerinin önünde diz çökmüş duran çırpı gibi incecik García Márquez, 1950'lerden kalma silik bir siyah-beyaz fotoğrafta bile, hayat dolu, fotoğrafın çekildiğini duyar duymaz ayağa fırlayıp harekete devam etmek isteği içinden taşan haliyle arkadaşları arasında öne çıkıyor. O dönem hakkındaki yazısında, hiç Rusça bilmeden, iki haftada "herhangi bir kati sonuca varamadım" diye açıklıyor.[20] Moskova bayramlıklarını giyinmiş, en iyi halini takınmıştı ve García Márquez şu yorumu yapıyordu: "Sovyetler Birliği'ni, misafirlerini karşılamak üzere saçlarını yaptırmış haliyle tanımak istemedim. Ülkeler kadınlar gibidir, onları yeni uyanmış halleriyle tanımak gerekir." Böyle-

ce ev sahiplerini kışkırtmayı denedi ("Stalin bir cani miydi?"), sonunda Moskova'da hiç köpek olmamasının sebebinin hepsinin yenmiş olması mı olduğunu sorma yoluna bile başvurdu, ona bunun bir "kapitalist basın iftirası" olduğu söylendi.[21] Yaptığı sohbetlerden en fikir verici olanı, Stalin'in itibarı Şubat 1956'da Kruşçev tarafından yerle bir edilmiş olması gerektiği halde, onunla Stalin hakkında konuşma cesaretini gösterebilen yegâne insan olan yaşlı bir kadının sohbetiydi. Kadın ona ilke olarak komünizm karşıtı olmadığını ama Stalin rejiminin canavarca davrandığını ve onun "bütün Rusya tarihinin en kana susamış, fesat ve hırslı kişisi" olduğunu söyledi – kısacası bu kadın, tamamen açığa çıkması yıllar alacak şeyleri García Márquez'e 1957'de anlattı. García Márquez şu sonuca vardı: "Kadının deli olduğunu düşünmek için bir sebep yoktu; içler acısı gerçek, yani deli gibi göründüğü gerçeği hariç."[22] Başka bir deyişle, García Márquez kadının anlattığı her şeyin doğru olduğunu zaten seziyordu ama elinde hiç kanıt, içinde bunlara inanma isteği yoktu.

García Márquez, Stalin ve Lenin'in mezarlarını görmek için birkaç girişimde bulundu ve dokuzuncu günde nihayet kabul gördü. Sovyetler'in "zararlı bir metafizikçi" olduğu için Kafka'yı yasak ettiğini ama onun "en iyi Stalin biyografisi yazarı" olabileceğini söyledi. SSCB'de halkın çoğu liderlerini hiç görmemişti. Onun izni olmadan hiçbir ağaçta tek bir yaprak kıpırdayamasa da çoğu insan onun varlığından şüphe ediyordu. Dolayısıyla García Márquez'in, Stalin'in mezarını ziyaret etme iznini almak da dahil Sovyet sisteminin akıl almaz bürokrasisine hazırlıklı olmasını sağlayan tek kişi Kafka'ydı. Nihayet içeri girebildiği zaman hiç koku olmaması onu hayrete düşürdü; "manken mumyası" Lenin'den hayal kırıklığına uğradı, Stalin'in ise "vicdan azabının olmadığı bir uykuya dalmış" olmasına çok şaşırdı. Stalin sahiden de yaptığı propagandalara benziyordu:

> İnsani bir ifadesi var, canlı gibi, sanki basit bir kas kasılması değil de bir duygunun yansımasıymış gibi bir sırıtış. O ifadede belli belirsiz bir hor görme var. Çift kat çenesi dışında, yüzü adamın kendisine yakışmıyor. Salak birine hiç benzemiyor. Serinkanlı bir zekâsı olan bir adam, iyi bir arkadaş, keskin bir mizah duygusu var... Hiçbir şey beni ellerinin zarafeti kadar etkilemedi, ince, şeffaf tırnakları var. Bir kadının elleri bunlar.[23]

Daha sonra Plinio Mendoza, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın ilk kıvılcımının tam o anda düştüğü düşüncesinde olduğunu söyleyecekti.[24] Stalin'in mumyalanmış bedeninin bu ince tasviri bir anlamda, Stalin'in gerçek yöntemleri ve niyetleri hakkında ("Joe Amca"* imajıyla) dünyayı nasıl kandırdığının üstü kapalı bir açıklamasıydı.[25]

Yabancı ziyaretçilerin çoğunun aksine, García Márquez Moskova metrosuna boşa harcanan paranın insanların hayatlarını iyileştirmekte kullanılmasının daha iyi olacağı görüşündeydi. Özgür aşkın, şaşırtıcı derecede namusluluk taslanan bir ülkede artık sadece şüpheli bir hatıra olduğunu görmekten hayal kırıklığına uğramıştı. Avangard film yönetmeni Eisenstein'ın kendi ülkesinde hemen hiç bilinmediğini belirtiyordu hiç tasvip etmeden; Macar filozof György Lukács'ın Marksist estetiği elden geçirmesini, Dostoyevski'ye yavaş yavaş iadeiitibar edilmesini, rock'n'roll'a olmasa da caza izin verilmesini ise tasvip ediyordu.[26] Amerika Birleşik Devletleri'nden nefret etmeye filan dair hiçbir alamet görmediğini (Latin Amerika'yla keskin bir tezat oluşturuyordu bu) şaşkınlıkla bildiriyordu; özellikle de Sovyetler'in Batı'da zaten var olan şeyleri sürekli yeniden icat ediyor olması karşısında hayrete düşmüştü. Olan bitenin neden böyle olup bittiğini anlamak için çok çaba gösterdi ama sonunda bir Fransız komünist ziyaretçinin azarlamasına genç bir öğrencinin verdiği "yalnız bir kere yaşıyoruz" cevabıyla yakınlık kurdu. Gittiği kolektif çiftliğin yöneticisinin "sosyalleşmiş bir feodal bey" olduğunu düşündü. Sovyet tecrübesinin olağanüstü karmaşıklığını anlamaya çalışmak için, pek çok delege gittikten sonra da orada kaldı: "Kapitalist propagandanın da komünist propagandanın da basitleştirici formüllerine indirgenemeyecek seviyede bir karmaşıklık."[27] Kalışını uzattığı için sınırı geçerken yalnızdı ve aktör Charles Laughton'a benzeyen bir Sovyet tercüman ona şöyle dedi: "Biz bütün delegeler gitti sanıyorduk ama isterseniz çocukları toplayıp yine çiçek attıralım, olur mu?"[28]

García Márquez'in Sovyetler Birliği hakkındaki düşünceleri genel olarak ona yandaş, anlayışla yaklaşan, lehte görüşlerdi; şimdi, bunca yıl sonra, 1970'lerde Küba ve orada yaşanan zorluklara verdiği tepkiyi

---

* Stalin'e II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Batı basınında takılan lakap-e.n.

çağrıştıran görüşler. Ama saptayabildiği olumsuzlukları saklamaya da çalışmıyordu hiç. Dönüş yolunda, o ve hâlâ Pablo Solano'yla birlikte olan Plinio Mendoza Stalingrad'ı (şimdi Volgograd) gördüler, buradan Volga boyunca inip büyük Volga-Don gemi kanalının girişine gittiler, devasa bir Stalin heykeli ülkenin büyük eserlerinden birini memnuniyetle izlemekteydi. García Márquez, Plinio Mendoza'yı Kiev'de bırakıp Macaristan'a devam etti. Daha sonra, Solana zatürree olup yatağa düşünce bir hafta Brest-Litovsk'a bağlanıp kalan Mendoza ise Polonya'ya döndü. Gördüğü her şeyden büyük hayal kırıklığına uğramıştı Mendoza –"masumiyetimizi kaybettik" diyecekti sonradan– ve yavaş yavaş, bütün komünist rejimlerin genlerinde aynı geriletici kod bulunmakla lanetlendiğini düşünmeye başladı (ama 1959'da –Küba'ya– bir kere daha inanmayı deneyecekti); fakat yasını tutacağı bir burjuva geçmişi ve geliştirecek burjuva zevkleri de olmayan García Márquez biraz daha tecrübe edinmeye hâlâ hevesliydi. Budapeşte'ye davet edilen, iki haberci (kendisi ve Belçikalı Maurice Mayer) de dahil on sekiz yabancı yazar ve gözlemciden oluşan bir gruba katılmayı becerdi.

Ekim 1956'daki Sovyet İşgali'nin üstünden bir yıl geçmemişti daha. Kasım 1956'da Sovyet kuvvetleri Macar Ayaklanması'nı ezdiğinde, Imre Nagy'nin yerini lider olarak János Kádár almıştı. O sırada, yani 1957 yazında, Macaristan on aydır dışarıya kapalıydı ve García Márquez'e göre, içinde bulunduğu grup ülkeye girmesine izin verilen ilk yabancı heyetti. Ziyaret iki hafta sürecekti ve yetkililer, gruptakilerin şehirle ya da Macar halkıyla temas etmelerine hiç zaman bırakmayan bir gezi planı düzenlemişlerdi: "Durum hakkında somut bir fikir edinmemize engel olmak için ellerinden geleni yaptılar."[29] Beşinci gün öğle yemeğinden sonra, García Márquez refakatçilerinden kaçıp tek başına şehri dolaşmaya çıktı. 1956 Ayaklanması'nın bastırılmasına dair Batılı kaynaklardan duydukları konusunda şüpheleri vardı ama şehirdeki binaların hali ve görüştüğü Macarların verdiği bilgi, onu Macarların aldığı yaranın (tahminen 5.000 ölü ve 20.000 yaralı) Batı basınında okuduğundan da fazla olabileceğine ikna etti. O günden sonraki akşamlarda sıradan Macarlarla, fahişelerle, ev kadınlarıyla, öğrencilerle konuştu; bu insanların yabancılaşması ve karamsar alaycılığı onu şoke etti. Onun ve yol arkadaşı Maurice Mayer'in gözüpek davranışları beklenmedik bir sonuca yol açtı: Yetkililer bu yabancıların daha fazla ciddiye alınması gerekti-

ğine karar verdiler, böylece onları bizzat Kádár'la tanıştırıp onun nutuk gezilerinden birine, Budapeşte'den yüz otuz kilometre ötedeki Ujpest'e götürdüler. Bu taktik işe yaradı – García Márquez'in muktedirlerle doğrudan temas ederek zehirlendiği son sefer olmayacaktı bu. Kádár'ın tam da "pazar günü hayvanat bahçesine gidip fillere fıstık atan" cinsten, sıradan bir işçi olduğunu yazdı; kendini iktidarda bulmuş mütevazı bir bireydi o, şüphesiz hiçbir canavarca amacı yoktu ve ülkesini ateşli bir savunucusu olduğu komünizme saklamak için milliyetçi aşırı sağı desteklemekle sırtını Sovyet İşgali'ne yaslamak arasında bir seçim yapmak zorundaydı.[30]

García Márquez, Macaristan sokaklarında tanık olduğu depresif manzara konusunda ona kendisini daha iyi hissettirecek tezler sunulmasından bariz bir memnuniyet duydu. Komünist rejimin çelişkilerini ve komünist devletin kurulması adına işçilere emeklerinin karşılığının verilmemesini çözümleyip, çok şey anlatan şekilde, geçen seneki yağmadan kaçınılabileceğini söyledi: "Yürekli bir komünist partinin başka yönlere yönlendirebileceği bir bastırılmış iştahlar meselesiydi."[31] Şimdi, diye sonuca bağladı, içinde bulunduğu çıkmazda Kádár'a yardım edilmesi gerekiyordu fakat Batı yalnızca işleri zorlaştırmakla ilgilenmekteydi. Ve işler gerçekten de giderek zorlaşmaktaydı: Hükümet bir denetim sistemi getirmeye mecbur ediliyordu ki bunun toplam etkisi "düpedüz feci"ydi:

> Kádár ne yapacağını bilmiyor. Saatli bomba gibi ellerinde bulduğu zor durum karşısında mecburi bir görev bilinciyle alelacele Sovyet birliklerini çağırdığı andan itibaren, ilerleyebilmek adına kendi düşüncelerinden vazgeçmek zorundaydı. Ama şartlar onu geriye itiyor. Yaptığı darbeyi meşrulaştırmanın yegâne yolu bu olduğu için Nagy'ye karşı başlattığı, onu kendini Batı'ya satmış olmakla suçladığı kampanyaya saplanıp kalmış durumda. Maaşları arttıramadığından, ortada tüketim ürünleri olmadığından, ekonomi battığından, işbirliği yaptığı insanlar daha önce denenmemiş veya yetersiz kimseler olduğundan, Rusları çağırdığı için halk onu affetmeyeceğinden, mucizeler yaratamayacağından, ama bir yandan da elindeki saatli bombayı bırakamayacağından ve arka kapıdan sıvışamayacağından ötürü, insanları hapse atmak ve kendi ilkelerine de karşı olarak, kendisinin de karşı çıktığı eski rejiminkinden daha kötü bir terör rejimi kurmak zorunda.[32]

Kádár adına bahaneler bulmak için gösterdiği çabalar bir yana, García Márquez derinden sarsılmış ve cesareti kırılmıştı. Eylül başında Budapeşte'den Paris'e döndüğünde, Mendoza Caracas'a gitmeden hemen önce ona telefon etti García Márquez. Macaristan'da yaşadıkları hakkında olumlu şeyler yazmak konusundaki çabaları devam etse de haykırıyordu: "Şimdiye kadar gördüğümüz her şey, Macaristan'ın yanında hiç kalıyor."[33] Bu yolculuk o an için tabii ki bir sırdı. Ta aralık ortasında, Cartagena'daki annesine, "Bir Venezuela dergisi uzun bir seyahati karşıladı," diye haber veriyor, ama seyahatin nereye olduğunu söylemiyordu.[34]

García Márquez uzun yolculuğundan Paris'e döndüğünde hiç parası, kalacak hiçbir yeri yoktu. "Trende geçen elli bir saatten sonra cebimdeki tek şey bir telefon jetonuydu. Bunu da boşa harcamak istemediğimden ve saat çok erken olduğundan bir arkadaşı aramak için dokuza kadar bekledim. "Orada bekle," dedi, beni alıp Neuilly'de kiraladığı bir *chambre de bonne*'a götürdü* ve burayı bana ödünç bıraktı. Orada yine oturup *Şer Saati*'ni yazmaya koyuldum."[35] Ama Paris'teki o tek göz evde önce yeni geldiği seyahate dair izlenimlerini yazdı, 1955'in Polonya ve Çekoslovakya tecrübesini de araya kaynattı. Sonuç, 1959'da "Demir Perde'nin Ötesinde 90 Gün (De viaje por los países socialistas)" [Sosyalist ülkelere yolculuk üstüne– ç.] adıyla yayınlanacak uzun bir yazı dizisi oldu; gerçi SSCB ve Macaristan izlenimlerini Plinio Mendoza üzerinden *Momento*'da (Caracas) hemen yayınlatacaktı.[36] Bu yazılar, tarihte bir anın olağanüstü tanıkları; Sovyet sisteminin zayıflıkları hakkında, iyi bir konumdan bakan bir gözlemcinin elinden çıkma, doğru görülmüş, önsezili eleştirilerdir.[37] Onları *El Independiente*'de yayınlanmak üzere akıl hocası Eduardo Zalamea Borda'ya, yani "Ulysses"e gönderdi; Zalamea Borda bu sırada gazetenin editör yardımcılığını yapıyordu. Solcu editörün bu yazıları hangi duygularla alıp dosya dolabında tozlanmaya kaldırdığını Allah bilir; García Márquez iki yıl sonra onları orada bulup nihayet haftalık *Cromos* dergisinde yayınlatmayı başarabildi.[38]

Bu arada Tachia dokuz aydır İspanya'daydı: "Gabriel'le ilişkimden sonra üç yılım darmadağın geçti: İz bırakan yaralar almıştım, hayata

* Bir apartmanda bulunan tek odalı, Fransız tipi daire. Genelde en üst kattadır ve yalnızca merdivenle çıkılabilir-r.n.

küsmüştüm, bütün ilişkilerim ters gitmişti, hiç erkeğim olmadı." Aralıkta, Noel'den önce dosdoğru Madrid'e gitmiş ve hemen işe alınmıştı. Zengin bir Venezuelalı olan Maritza Caballero'nun tiyatro grubunda çalışıyordu, ironik bir biçimde ilk rolü, García Márquez'in ilk romanı *Yaprak Fırtınası*'yla onca yakından bağı olan *Antigone* oyunundaydı; Antigone'nin kız kardeşi İsmene'yi oynuyordu.

Sonra Paris'e döndü: "Patronum Maritza Caballero beni Mercedes'iyle götürdü, ihtişamlı bir seyahat oldu." Bir gün, ("istediğimden daha erken") Saint-Michel Bulvarı'nda şimdi Luxembourg Kafe olan yerin camından onu gördü. İçeri girdi, konuştular ve "her şeyi doğru dürüst bitirmeye" karar verdiler. Yakındaki ucuz bir otele gidip geceyi beraber geçirdiler. "Zordu, acıydı, ama daha iyiydi. Paris'ten ayrılmasına az zaman kalmıştı. 1957'deki bu son ayrılığımızdan sonra, Gabriel'le ben bir daha 1968'e kadar görüşmedik."[39]

García Márquez'in Paris dönemi bitmek üzereydi. Dördüncü Cumhuriyet'i, Cezayir'i kaybetmekten sözüm ona kurtarmak üzere haziranda yeniden iktidara gelen De Gaulle, bunun yerine Beşinci Cumhuriyet'i ilan etti. Nihayetinde Cezayir'i vererek Fransızları kendi kendilerinden kurtaracaktı.

Kasımın ilk günlerinde, Nobel Edebiyat Ödülü'nü Albert Camus'nün kazandığı ilan edildikten birkaç hafta sonra, García Márquez Londra'ya geçti.[40] Niyeti, *El Independiente*'de ve editörlüğünü şimdi Plinio Mendoza'nın yaptığı Venezuela dergisi *Momento*'da yayınlanmasını umut ettiği yazılarıyla Paris'te olduğu gibi burada da kalabildiği kadar kalmaktı. Mendoza bu yazı dizisinin yalnız iki makalesini, "Macaristan'a Gittim" ("Yo visité Hungría") ve "Rusya'daydım"ı ("Yo estuve en Rusia") kasım sonunda yayınlayacaktı. García Márquez İngilizce öğrenmeyi hep istemişti ve Doğu Avrupa seyahati bunun önemini daha açıkça ortaya koydu, zira orada kimse İspanyolca bilmiyordu. Hem, Avrupa'ya geldiğinden beri İngiltere'nin meseleleriyle –monarşi ve siyasetçilerle (Eden, Bevan, Macmillan)– ilgilenir olmuştu; ilgilendiğini açıkça söylediği şey her ne kadar basmakalıp, Britanya'nın düşüşü olsa da. Franco İspanyası ideolojik sınırlarının dışında kalsa da (ve İspanya'yla Kolombiya arasındaki yakın ilişkiler düşünüldüğünde, Rojas Pinilla hükümetinin komünist karşıtı kara listesinde adının yer alması ihtimali varken, belki ora-

ya giderse içeri alınacağından da korktuğu için), yılın çoğunu İspanyol bir kadınla geçirmişti; ayrıca Avrupa'nın öteki eski sömürgeci ülkesini görmek, onun büyük tasarısının mantıki bir parçasıydı elbette. Dönemin sıkıntıları ve içinde bulduğu sıkışık maddi şartlar da düşünülürse, Doğusu'yla Batısı'yla Avrupa'nın bu kadar büyük bir bölümünü görmeyi başarmış olması hayret verici. Yine de sıkılacak kemerler son deliğe dayanmışken, dil bilmeden ve Paris'te hep elinin altında olan Latin Amerika bağlantıları olmadan Londra'da yaşamaya kalkmak beyhude bir girişimdi.

South Kensington'da küçük bir otel odasında, *Şer Saati*'ni değil ama yine ondan çıkan, *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni*'nde yayınlanınca okurların çok seveceği başka hikâyeleri yazarak yaklaşık altı hafta kaldı. Albay ve maaşı hakkındaki kısa romanına benzer ve *Şer Saati*'nden farklı olarak bu hikâyeler, yaşandıkları küçük kasabaları idare eden taş kalpli yetkililer hakkında değil, zor şartlar karşısında ellerinden geleni yapan fakir insanlar hakkındaydı; tıpkı Paris'teki o karanlık yılda kendisinin de yaptığını düşünmekten hoşlandığı gibi; insani bir tarafı ve olumlu değerleri olan hikâyeler. Zavattini tarzı hikâyeler. Gerçi cumartesi ve pazar günleri Hyde Park'taki konuşmacılar kürsüsünde konuşanları dinlemeye gidiyordu ama tüm iyi niyetine rağmen, ülkenin dilini öğrenmek için kendine çok az fırsat tanıdı. Britanya başkentinden edindiği tecrübeyi neredeyse folklorik bir dille anlattığı "Londra'da Bir Cumartesi" yazısı, "belki de Avrupa'da kaleme aldığı en iyi gazetecilik eseridir."[41] Yazı García Márquez halen Londra'dayken yazılıp, hem Caracas'taki *El Nacional*'de hem de *Momento*'da Ocak 1958'de yayınlandı. Bu yazıda şöyle diyor:

> Londra'ya vardığımda İngilizler sokakta kendi kendilerine konuşuyorlar zannettim. Sonra fark ettim ki özür diliyorlarmış. Cumartesi günleri bütün şehir Piccadilly Circus'a doluşunca, kimseye çarpmadan yürümenin imkânı yok. Ardından engin bir vızıltı duyuluyor, bir ağızdan sokak korosu: "Affedersiniz." Sisten dolayı, İngilizler hakkında tek bildiğim seslerinin tonuydu. Gün ortasının yarı gölgesinde, pamuğa benzer bir sisin içinde, uçaklar gibi yollarını cihazlarının yordamıyla ararken birbirlerinden özür dilediklerini duyuyordum. Nihayet bu cumartesi –gün ışığında– ilk kez onları gördüm. Hepsi yolda yürürken yemek yiyorlardı.[42]

Lakin en büyük sıkıntısı, daha sonra o zaman kendisi de Londra'da yaşayan Mario Vargas Llosa'ya da yazacağı üzere, siyah tütün bulamamaktı; parasının çoğunu ithal Gauloises sigaraları almaya harcıyordu. Ama Londra'nın kendisi üstünde tuhaf bir çekimi olduğunu da söyleyecekti: "Benim zevkime göre dünyanın en iyi şehri olmanın yanı sıra, yazı yazmak için de dünyanın en iyi yeri olan şehirde olduğun için talihlisin. Ben oraya turist olarak gittim; her nedense kendimi, insanın kelimenin tam anlamıyla sigara dumanı içinde yükselebileceği bir odaya kapanmaya mecbur hissettim ve bir ayda *Hanım Ana*'nın neredeyse bütün hikâyelerini yazdım. Ziyareti harcamış oldum ama bir kitap kazandım."[43]

3 Aralık'ta, Barranquilla'daki Mercedes eliyle Cartagena'daki annesine bir mektup gönderdi. Mektubunda Bogota'daki Dilia Yenge'ye yazmaktan söz ediyordu, muhtemelen kocası (Luisa Santiaga'nın biricik abisi) Juan de Dios'un yakınlarda vefat etmesinden dolayı başsağlığı dilemek için. O sırada García Márquez'in planları hâlâ net değildi ama yakında evde olacağını düşündüğünü söylüyordu: "İki haftadır Londra'dayım ve Kolombiya'ya dönmeye hazırlanıyorum. Önümüzdeki birkaç hafta içinde kısaca Paris'e uğrayıp oradan Barselona ve Madrid'e gitmeyi planlıyorum –zira bilmediğim tek Avrupa ülkesi İspanya– dolayısıyla Noel'de ya da en geç yeni yılda Kolombiya'da olacağımı hesap ediyorum. Dünyayı gezmekten yorulmadım hâlâ ama Mercedes'i fazla uzun beklettim. Onu daha da bekletmek haksızlık, yine de –yanılmıyorsam– birazcık sabrı kalmıştır herhalde. Ama bu doğru olmaz, çünkü eğer Avrupa'dan öğrendiğim tek bir şey varsa o da her kadının onun kadar sağlam ve ciddi olmadığıdır."[44] Parasız ve işsiz olduğunu ama *El Espectador*'dan umut verici sesler çıktığını söylüyordu. Doğum belgesinden iki nüsha çıkarttırmasını istedi annesinden, "İster inan ister inanma, Avrupa'da evlenmedim" diyerek.

İki hafta geçmemişti ki 16 Aralık'ta Caracas'tan beklemediği bir telgraf aldı. Plinio Mendoza'nın patronu ona, *Momento*'da onunla ve Mendoza'yla çalışması için Venezuela başkentine bir uçak bileti teklif ediyordu. Reddedilemeyecek kadar iyi bir teklifti bu, hele de bana söylediğine göre "bir yabancının belli miktarda parası olmadan yaşaması imkânsız" bir şehir olan Londra'daki seçenek kıtlığı düşünülürse.[45] Yine de Mendoza'ya telefon edip, manyağın tekinin Caracas'tan arayıp

talihsizliğinden –manyağın talihsizliğinden– şikâyetle kendisine iş teklif ettiğini söyledi. Mendoza, Carlos Ramírez MacGregor'un sahiden deli olduğunu ama işin gerçek olduğunu doğruladı. Noel'den hemen önce García Márquez Londra'dan uçtu, ama henüz kısa süre önce söz verdiği gibi Kolombiya'ya doğru değil, Venezuela'ya doğru.

Kırk yıl sonra bana dedi ki: "Biliyor musun, 1956'nın başında Avrupa'da işsiz kalınca yine her şeyi bıraktım, aynı Barranquilla'daki gibi. Kolaylıkla başka bir iş bulabilirdim, başka bir gazeteye yazabilirdim, ama öylece sürüklendim, iki sene boyunca. Ta ki durup tabii ki kendime gelene kadar. Ama o sürenin çoğunda kendi hislerime uydum, kendi iç dünyamı dinledim, bazı tecrübelerim oldu ve bir iç dünya kurdum. Çoğu Latin Amerikalı Avrupa'ya gidince kültüre adapte olur ama ben hiç öyle şeyler yapmadım."[46]

12. Bölüm

Venezuela ve Kolombiya: Hanım Ana'nın Doğuşu

1958-1959

García Márquez, Caracas'tan aldığı telgraftan bir hafta sonra 23 Aralık 1957'de Venezuela'nın Maiquetía Havalimanı'na uçtu. Heyecan ve beklentilerle doluydu. Lizbon üstünden seyahat etmişti, orada kar yağıyordu; sonra Avrupa'dan havalanan uçak Paramaribo, Surinam'a indi, burası da boğucu şekilde sıcaktı ve guavalar ağır ağır kokuyordu; çocukluğunun kokusu.[1] Mavi kot pantolon ve Saint-Michel Bulvarı'nda indirimden aldığı, her akşam yıkadığı kahverengi naylon bir gömlek giyiyor, geri kalan malını mülkünü de asıl olarak *Albaya Mektup Yok*'un, Londra'dayken başladığı yeni hikâyelerin ve adı hâlâ konmamış *Şer Saati*'nin elyazmalarının doldurduğu mukavva bir bavulda taşıyordu. Mendoza, kardeşi Soledad'la beraber, arkadaşını öğleden sonra saat beşte aldığını, ona Caracas'ın merkezini kısaca gezdirdikten sonra gösterişli San Bernardino banliyösüne götürüp orada İtalyan göçmenlerin sahip olduğu bir pansiyona yerleştirdiğini anlatıyor.

Kolombiya dışında bir Latin Amerika ülkesine ilk gelişiydi. Caracas yaklaşık bir buçuk milyon insanın yaşadığı bir kümekentti. Mendoza'nın üstü açık beyaz MG spor arabasıyla şehir içine giderken, García Márquez ona ve Soledad'a şehrin nerede olduğunu sordu. Caracas o zamanlar düzensizce yayılan, dağınık, motorlu taşıtların egemenliğinde bir kentsel fiyonktu, Avila Dağı'nın yeşil yamaçlarına ve leylak rengi zirvesine karşı bembeyaz parlıyordu. Venezuela acımasız bir askeri diktatörlüğün pençesindeydi ve bu ilk değildi. Hatta büyük kurtarıcı Simon Bolívar'ın memleketinde neredeyse hiç parlamenter demokrasi geleneği veya deneyimi olmamıştı. İriyarı General Marcos Pérez Jiménez altı yıldır ülkenin mutlak hâkimi olduğu gibi petrol endüstrisine dayanan, hiçbir

Latin Amerika ülkesinin henüz yaşamadığı bir bina ve otoyol yapımı çılgınlığını beraberinde getiren bir sanayi patlamasının da yöneticisiydi.[2]

Momento'nun sahibi, çalışanlarının "Deli" ("el loco") adını taktığı Carlos Ramírez MacGregor, zayıf, kel, Mendoza'nın dediğine göre histeri krizleri geçiren bir adamdı; buruşuk beyaz tropik takımlar giyiyor, ömrünün çoğunu o zamanlar, askeri diktatörlüklerin egemen olduğu Latin Amerika'da popülaritesinin doruğunda olan kara gözlüklerin ardında geçiriyordu. İlk sabah García Márquez'in selamını bile almadı. Belki de kendisinden önce *El Espectador*'da Guillermo Cano'nun da hissettiği gibi, karşısındaki cafcaflı görünüşlü, iskelet gibi sıska tipi, Mendoza'nın çizdiği, zaten yüksek olan itibarını Avrupa'da geçirdiği iki yılda daha da arttıran olağanüstü yazar ve gazeteci resmine yakıştıramıyordu.

García Márquez bundan yılmadı. Caracas'ta yaşadığı dönemi, kendini evinde gibi rahat hissetmese de "mutlu ve hesapsız kitapsız" bir dönem olarak tanımlayacaktı (orada yazdığı makalelerden oluşan antolojinin sonunda edindiği başlık da buydu). Avrupa'nın gri kısıtlılığının üstüne Venezuelalıları biraz buyurgan buldu. Fakat desibellerin yüksekliği ve coşkulu karşılamaların çokluğuyla Caracas, Barranquilla'nın o çok sevdiği tropik neşeli ve teklifsiz hayatını çağrıştırıyordu. Üstüne olağanüstü bir avantajı vardı: Caracas, tanımadığı bu Karayip ülkesinin başkentiydi.

Yine beraber olmanın heyecanı içindeki García Márquez ve Mendoza, Noel'i ve yeni yılı Plinio'nun kız kardeşlerinden Elvira'nın evinde birlikte kutladılar. Geçen yılın çoğunu epey yalnız, Londra'daki kısa vaktini ise büsbütün yalıtılmış halde geçiren Gabo, bitmez tükenmez yeni hikâye fikirlerini anlatacağı bir dinleyici kitlesi (bu kitle ara sıra isteksiz olsa da) bulduğu için çok sevinçliydi; Cinecittà'yı ve Zavattini'nin senaryolarını keşfettiğinden beri iyice artmıştı bu anlatım seli. Mendoza, sabit bir yeri ve devamlı bir işi olan bir García Márquez'in yakınında ilk defa bulunuyordu ve gazete bürosunda o kadar yoğun çalışan arkadaşının buna rağmen bambaşka bir hayatı da sürdürebildiğini görünce hayrete düştü: "Her yerde romancılık mesleğini gizli saklı sürdürdüğüne, kitaplarına bir şekilde daima devam etmenin yolunu bulduğuna tanık oldum. Hatta sanki karakterlerinin de kendilerine ait birer hayatı varmış gibi günbegün onlarla birlikte yaşayan romancının tuhaf şizofrenisini dahi paylaşıyordum. Her bölümü yazmadan önce bana anlatıyordu."[3]

García Márquez'in Venezuela'da kaldığı bütün süre içinde yaşadığı en önemli ve en unutulmaz an, geldiğinin daha ilk haftasında oldu. 15 Aralık'ta, Londra'dan Caracas'a uçmasına ancak birkaç gün kalmışken, Pérez Jiménez'in iktidarı, skandal boyutunda hile karıştırılan bir halk oylamasıyla onaylanmıştı. 1 Ocak 1958 akşamı, bir önceki gece yılsonu özel sayısını hazırlayıp, gürültülü yeni yıl kutlamalarına katılmanın üstüne, García Márquez, Mendoza ve Mendoza'nın kız kardeşleri deniz kenarına gitmeyi planlıyorlardı; ama tam herkes havlusunu, mayosunu hazırlamışken, García Márquez ailesinde ve kurgularında ve her zaman bilinmezlerle dolu olan kendi hayatında sıklıkla görülen o önsezilerden birini duydu. Plinio'ya, "Hay sıçayım, bir şeyler olacak gibime geliyor," dedi. Gizemli bir şekilde, herkesin kendine mukayyet olmasını da söyledi. Birkaç dakika sonra pencerelerinden, şehrin çatılarını yalayan bombardıman uçaklarını izliyor, makineli tüfek sesleri duyuyorlardı. Tam o sırada, geç kalan Soledad Mendoza binaya girdi ve sokaktan gelen haberleri haykırdı: Maracay kentindeki hava üssü isyan etmiş, başkanlık sarayı Miraflores'i bombalıyordu. Herkes olayı görmek için çatıya koştu.[4]

İsyan bastırıldı ama Caracas'ı da bir kargaşa sardı. Olayı korku, komplo ve bastırmayla geçen gerilimli üç hafta takip etti. 10 Ocak'tan itibaren, terör ve tehditle geçmiş yıllardan sonra, başkentin her yerinde yapılan protesto gösterilerinde, kalabalık eylemci grupları polise karşı gelmeye başladılar. Bir öğleden sonra, Milli Güvenlik Polisi *Momento* bürosunu basıp yağmalar, orada bulunan bütün çalışanları tutuklayıp merkeze götürürken, iki Kolombiyalı binada değillerdi. Yayın yönetmeni New York'a gitmişti, Mendoza'yla García Márquez de bütün gün, sokağa çıkma yasağı saatine kadar, beyaz MG'yle krizin parçaladığı şehri geziyorlardı; böylece tutuklanmaktan kurtulmuş ve malzeme toplamış oldular. 22 Ocak'ta, demokratik parti liderlerinin oluşturduğu "Yurtsever Cunta"nın New York'tan çağrıda bulunduğu genel grevin ilk eylemi olarak, bütün Venezuela basını iş bıraktı. O gece tansiyon en üst seviyeye çıktı. İki dost, Mendozaların evinde uyumadan radyonun başında beklediler. Gecenin üçünde, şehrin çatılarının üzerinden yükselen bir uçağın motor sesleri duyuldu; Pérez Jiménez'i Santo Domingo'ya sürgüne götüren uçağın ışıklarını gördüler. Sokaklar bu havadisi kutlayan neşeli insanlarla doldu, klakson sesleri gün doğduğunda hâlâ kesilmemişti.[5]

Jiménez'in ülkeyi terk etmesinden yalnız üç gün sonra, García Márquez'le Mendoza şehrin Blanco [beyaz-ç.] Sarayı'nın bekleme odasında kalabalık bir gazeteci grubuyla birlikte, askeriyenin yeni ilan edilen yönetim cuntasının statüsü hakkında o gece ne karar verdiğini öğrenmek için heyecanla bekliyorlardı. Birdenbire kapı açıldı, içerideki askerlerden, tartışmanın kaybeden tarafında olduğu anlaşılan bir tanesi, ateşlemeye hazır tuttuğu makineli tüfeğini odadakilere doğrultmuş halde, yerlerde çamurlu ayak izleri bırakarak saraydan sürgüne doğru çekilip gitti. García Márquez sonra şöyle diyecekti: "Yeni hükümetin nasıl oluşturulacağını görüştükleri odadan askerin çıkıp gittiği o anda, iktidarın ne olduğuna dair fikir edindim ilk defa; iktidarın esrarına dair."[6] Birkaç gün sonra o ve Mendoza, Miraflores'in başkâhyasıyla uzun uzun sohbet ettiler; bu adam, 1908'den 1935'e kadar ülkeyi yöneten ve insanın kanını donduran bir şöhret sahibi, numunelik tek adam ve reis Juan Vicente Gómez'in ilk günlerinden itibaren, elli yıldır Venezuela'nın bütün başkanları için çalışmıştı. Başkâhya yine de Juan Vicente Gómez'den özel bir saygı ve gözden kaçması imkânsız bir nostaljiyle bahsediyordu. O zamana kadar García Márquez diktatörlere karşı bildik demokratik, üzerinde düşünülmemiş refleks tavır içindeydi. Fakat bu karşılaşma onu konu üzerine düşünmeye sevk etti. Çok sayıda insan bu şahsiyetlere neden tutuluyordu? Günler sonra Mendoza'ya, bir diktatör hakkında büyük bir roman yazma fikrine kapılmaya başladığını söyledi heyecanla; "Böyle bir roman yazılmış değil hâlâ, farkında mısın?"[7] Gómez sonunda, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın temel modellerinden biri, hatta doğrudan temel modeli olacaktı.

Bu düşündürücü karşılaşmalardan kısa süre sonra, García Márquez Thornton Wilder'ın, Julius Caesar'ın son günlerini yeniden canlandırdığı *The Ides of March* romanını okudu. Bu ona yakın zamanda Moskova'da gördüğü Stalin'in mumyalanmış cesedini hatırlattı ve García Márquez, çocukluğundan beri hayal gücünü rahat bırakmayan kudret ve iktidar, iktidarsızlık ve yalnızlık takıntılarını ete kemiğe büründüren, sonunda kanıyla canıyla bir diktatörün ortaya çıkarmasını sağlayacak ayrıntıları toplamaya başladı. Mendoza yorulmak bilmez arkadaşının o günlerde çokça vaktini Latin Amerika'nın bitmez tükenmez tiranlar listesindeki isimler hakkında bir şeyler okuyarak geçirdiğini ve lokantada öğle yemeği yerlerken ona bu adamların hayatları hakkında canlı ve tercihen

mübalağalı ayrıntılar anlattığını, yavaş yavaş bir babasız oğlanlar, annelerine sağlıksız bir bağımlılığı olan ve toprağı ele geçirmek için korkunç bir arzu duyan adamlar profili oluşturduğunu anlatıyor.[8] (Gómez, Venezuela'yı büyük bir sığır çiftliğiymiş gibi yönetmesiyle ün salmıştı.) Yeni bir romanın öğeleri hızla yerini buluyordu ama proje meyvelerini verene kadar yine nice sıkıntılı yıl geçecekti.

Ama en azından şimdilik, García Márquez havasını bulmuştu. Yeni ortamın coşkusuna ve imkânlarına, kendisi de bir Venezuela vatandaşıymış gibi tepki veriyordu; daha açık seçik bir insan hakları, adalet ve demokrasi söylemi geliştirmeye başladı. Pek çok okur, *Momento* için yazdıklarını bütün kariyerinin en iyi yazıları kabul ediyor. Avrupa'da birinci tekil şahıstan yazması haberlerine inandırıcılık ve doğrudanlık katarken, şimdi işi daha geliştirip neredeyse kişisiz bir uzaklaşma hissi edinmişti, bu da sunumunun berraklığını, hatta altında yatan tutkuyu arttırıyordu.[9]

Pérez Jiménez'in düşmesinin üstünden ancak iki hafta geçmişti ki García Márquez "Ruhbanın mücadeleye katılımı"[10] başlıklı, ciddi araştırmalara dayanan bir makale yazdı; burada bir bütün olarak Venezuela Kilisesi'nin rolünü ve pek çok demokrat siyasetçinin havlu attığı noktada hem bizzat Caracas Başpiskoposu'nun hem teker teker birçok rahibin, diktatörün düşmesine katkıda bulunurken gösterdiği cesareti açıklıyordu. Kilise'nin Latin Amerika siyaseti üzerinde devam eden etkisinin gayet iyi farkındaydı ve yazısında onun "toplumsal öğreti"sinden birkaç defa bahsediyordu. Bu sadece faydacı değil, önseziliydi de zira o yılın ekim ayında, Latin Amerika'da yakında "özgürleşme teolojisi" diye bilinecek olan şeyin ilk kanıtları kendini gösterirken, XXIII. Johannes, yeni Papa ilan edilecekti. García Márquez'in de Bogota'daki öğrencilik günlerinden dostu olan Camilo Torres de yeni dini görüşün ilkeleri uyarınca gerilla mücadelesine katılarak bütün Latin Amerika'nın en ünlü rahibi olacaktı.

Mart ayında bir gün, Plinio Mendoza, José Font Castro ve başka arkadaşlarıyla Caracas'taki Gran Kafe'de otururlarken, García Márquez saatine bakıp, "Siktir, uçağı kaçıracağım," dedi. Plinio ona nereye gideceğini sordu, García Márquez de, "Evlenmeye," dedi. Font Castro diyor ki, "Çoğumuz çok şaşırdık çünkü bir kız arkadaşı olduğunu bile bilen yoktu neredeyse."[11] García Márquez, Mercedes Barcha'ya ilk

defa evlenme teklif edeli on iki yıldan uzun, kendi dediğine bakılırsa, bu kızın onun karısı olmasına karar vereli on altı yıldan uzun zaman olmuştu. Şimdi kendisi otuz bir yaşını doldurmuştu, Mercedes de yirmi beş yaşındaydı. Birbirlerini pek az tanıyorlardı, mektuplar hariç. Öte yandan Plinio Mendoza, García Márquez'in Tachia Quintana'yla ilişkisini iyi biliyordu (Tachia ona mektup yazarak, Venezuela'da kendisine iş bulup bulamayacağını dahi sormuştu) ve kardeşi Soledad da İspanyol oyuncuyla tanışmış, onunla sıkı dost olmuştu; hatta Soledad, García Márquez'e Caracas'a vardıktan kısa süre sonra, öyle bir kadını nasıl olup da bıraktığını sormuştu. Mercedes kendisinin hemen hemen hiçbir şey bilmediği, çevresindeki insanların çoğundan çok daha azını bildiği bir dünyaya, yeni kocasının dünyasına adım atacaktı. Görünüşte dışa dönük ama bir yandan da son derece kapalı, hatta sır küpü bu adamın hayatındaki kadın olma konumunda kendinden emin olması için nice yıl geçmesi gerekecekti.

Kolombiya'daki ailesi Gabito'yu neredeyse üç yıldır görmüyordu, zaten ondan önce de 1951'in sonunda kısa süre onlarla Cartagena'da yaşayıp Barranquilla'ya döndüğünden beri onu bir-iki seferden fazla görmüş değillerdi. Aslında, yakın zamana kadar García Márquez ailesi için Cartagena'da işler bayağı kötü gitmişti ve hâlâ sıkıntı içindeydiler. Lakin Albay'ın Aracataca'daki eski evi 2 Ağustos 1957'de nihayet satılmıştı.[12] Binanın durumu giderek kötüleştikçe evden gelen kira geliri de ufalıp bir damla kadar kalmış, sonunda García Márquez ailesi onu yerel lotaryayı kazanan fakir bir köylü ailesine 7.000 pesoya satmaya karar vermişti. Gabriel Eligio'nun şimdi Pie de la Popa, Cartagena'da yapmakta olduğu yeni evin tamamlanması bu paranın katkısıyla olmuştu.

Luisa, Gabito'nun en iyi şekilde eğitim alması konusunda çok gayret göstermişti (belki de babası ölmeden önce, ona bu konuda söz vermişti) ama zamanla on bir çocuğuna annelik etmekten yorgun düştü; kızlarından büyük olanların okuması konusunda başta gösterdiği çaba, onların gelecekte kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlamaktan ziyade, kızları Sucre'deki "mahalle magandalarının" pençelerinden uzak tutmayı amaçlıyordu. Bunun bir sonucu, Santa Marta'dan mezun olduktan sonra Cartagena'daki Sales rahibeleri okulunda ilkokul dersleri veren Aida'nın, Gabito'nun 1958'de dönmesinden birkaç sene önce epey apar topar bir şekilde rahibe olmaya karar verip Medellín'e gitmesi oldu.

Gabriel Eligio'yla Luisa Santiaga, ikisi birden Aida'nın kararına karşı çıktılar o zaman, (tıpkı Sucre'deyken onunla evlenmek isteyen Rafael Pérez'le ilişkisini tasvip etmedikleri gibi) ama bu sefer karşı çıkışları kâr etmedi. Ne olursa olsun, aile yakında Gabriel Eligio'nun eğitim konusundaki bu "bırakınız yapsınlar" tutumunun bedelini ağır ödeyecek, artık delikanlı olan Cuqui (Alfredo) yoldan çıkarak uyuşturucu kurbanı olacak ve bu sorun sonunda ömrünü kısaltacaktı.

Bu arada en küçük kız Rita da *Romeo ve Juliet*'e dönme riski bulunan bir drama bulaştı. "Ömrüm boyunca tek aşkım, kocam Alfonso Torres oldu. Kasım 1953'te Sincé'den Cartagena'ya döndüm ve aralıkta, komşumuz olan kız kardeşinin evinde onunla tanıştım. Trajedi burada başladı çünkü Gustavo'dan başka kimse onu sevmedi."[13] Rita, Alfonso'yla tanıştığında on dördündeydi. Aile ilişkilerine karşı çıktı. Alfonso'nun dipdiri bir yakışıklılığı olduğu halde, belirgin şekilde esmer olması da buna tuz biber ekiyordu. Rita ve Alfonso dört yıl boyunca, her şeyi göze alarak, saklı gizli buluştular; bir gün Rita o kadar üzüldü ki delikanlının eve dahi girmesine izin vermeyen anne-babasının tutumunu protesto ederek bütün saçını kesti. Aile zaten kızlarının hiçbirinin evlenmesini istememişti. (Aida gibi Margot'nun da Sucre'de bir Rafael'i vardı; Rafael Bueno. Margot ailesine karşı gelmeye karar verdiğinde Rafael başka bir kızı hamile bırakmıştı ve Margot aşk defterini sonsuza dek kapattı.) Şimdi Rita'nın yardımına koşan, hikâyelerinin bazılarını okulda da gördüğü (özellikle *Bir Kayıp Denizci*'yi hatırlıyor) en büyük ağabeyi Gabito olacaktı.

García Márquez dergiden dört gün izin alıp Barranquilla'ya uçtu, burada 72. Sokak'la 47. Cadde arasında bulunan eski Alhambra Oteli'nde kaldı. Boş bir bavulla gelmişti. "Caracas'ta kıyafetler çok pahalı," diyordu.[14] Mercedes daha sonra ısrarla García Márquez'in onun evine "çıkıp geliverdiğini" söyleyecekti ama muhtemelen Gabo ona daha önceden haber vermişti ve bu da ikisinin, ne zaman birisi onlara flörtleri ve evlenmeleri hakkında bir şeyler soracak olsa takındıkları uzun vadeli espri alışkanlığının bir başka parçasıydı. Eczanenin üst katında yatağında yatarken, kardeşlerinden birinin, "Gabito geldi!" diye bağırdığını her zaman çok iyi hatırladığını söyledi bana.[15] Ama heyecanlanmış mıydı, yoksa sadece şaşırdı mı, bunu yine de söylemedi. O gece Luis Enrique de uçakla Ciénaga'dan geldi ve o, Gabito, Fuenmayor ve Vargas "Mağara"ya bir nevi bekârlığa veda haccı düzenlediler.

Çift, yaklaşık üç yıl süren sözlülük devresinin ardından 21 Mart 1958 sabahı saat 11'de 20 de Julio Caddesi'ndeki Perpetuo Socorro Kilisesi'nde evlendi.[16] "Mağara" tayfasının neredeyse tamamı oradaydı. Alfonso Fuenmayor, Gabito'nun olayın ciddiyetinden başının döndüğünü, koyu gri takımı içinde, kırk yılda bir taktığı kravatı dikkatle bağlanmış halde, her zamankinden de zayıf göründüğünü söylüyor. Gelin, yerlere kadar uzun, göz alıcı buz mavisi elbisesi ve duvağıyla, korkutucu derecede geç geldi. Tören, yolun aşağısında, gelinin babasının eczanesinde yapıldı.[17]

İki gün sonra yeni evliler, Mercedes'in yeni ailesini ziyaret etmek üzere Cartagena'ya gittiler. En büyük oğlunun onca zaman sonra evlenmiş olarak gelmesi Luisa için tuhaf olmuştur herhalde. Alfonso bu fırsattan istifade ederek, kız arkadaşının en büyük abisiyle Miramar dondurmacısında buluştu. Ertesi sabah Rita okula gitmek üzere evden çıkarken Luisa ona, "Gabito dün Alfonso'yla konuştu, bugün de babanla konuşacak, yani senin durumuna bugün karar verilecek," dedi. Rita, abisinin babasına, "Elindeki ticari malları satmaya başlamanın vakti geldi artık," dediğini duydu sonradan. Alfonso'nun eve girmesine nihayet izin verildi. Alfonso, ciddiyetini göstererek, Rita liseyi bitirene kadar bir yıl daha beklemeye hazır olduğunu söyledi; Gabriel Eligio ise ciddiyet yoksunluğunu göstererek, uzun nişanlılık evrelerini tasvip etmediğini ve çiftin derhal evlenmesi gerektiğini söyledi. Bu iş üç ay içinde yapıldı, böylece Rita liseden hiç mezun olamadı. Onun yerine beş çocuk doğurup ailesini geçindirmek için, yerel idarede yirmi beş sene memurluk yaptı; Alfonso Torres de zaman içinde Cartagena'daki García Márquez ailesinin erkeği oldu.[18]

García Márquez ailesinin en küçüğü Yiyo, Gabito'nun jet hızındaki ziyaretini kırk yıl sonra şöyle hatırlıyor: "Daha yeni evlenmişti, Mercedes'le beraber balayı için ya da veda etmek için Cartagena'ya geldiler. Ya da her ikisi için, bilmiyorum. Ama ikisini dün gibi hatırlıyorum: Ergenliğimin geçtiği Pie de la Popa'daki büyük evin salonunda koltukta oturuyorlardı, durmadan konuşup sigara içiyorlardı. Çok sigara içiyorlardı: Salonda, mutfakta, masada hatta yatakta, ikisinin de kendi kül tablaları ve üçer paket sigaraları vardı. Gabito da zayıftı Mercedes de. Gabito, kalem gibi bıyığıyla heyecanlıydı. Mercedes, Sophia Loren'e inanılmayacak kadar benziyordu."[19]

Aile ve arkadaşlar için fazlaca erken bir vakitte, yeni evliler Maracaibo üstünden Caracas'a uçtular. Bir çocukluk arkadaşının bana anlattığına göre, Sucre'de öğleden sonra güneşinde bir avlunun duvarına yaslanıp, "Ah, dünyayı gezmek, büyük şehirlerde yaşamak, bir otelden bir otele geçmek istiyorum," diyen küçük kız yoluna koyulmuştu işte. Onunki gibi bir hayatta, böyle rüyaların gerçek olabileceğini düşünmek için hiçbir sebep yoktu. Uçakta otururlarken Gabo Mercedes'e kendi hayallerinden bazılarını anlattı: "Ev" adında bir roman yayınlayacağını; bir diktatör hakkında başka bir roman yazacağını; kırk yaşına gelince ömrünün şaheserini yazacağını. Mercedes şöyle dedi sonradan: "Gabo'nun gözleri doğuştan açılmıştı... Her zaman istediğini elde etti. Evliliğimizi bile. Ben on üç yaşındayken o babasına, 'Kiminle evleneceğimi biliyorum,' demiş. O zaman sadece tanışıyorduk."[20] Şimdi, doğru dürüst tanımadığı bu adamla evliydi.

Bu yepyeni bir García Márquez'di, evlilik gerçeği ve yeni sorumluluklarla değişmiş, geleceği planlıyordu belli ki. Taze damadın doğal olarak taze gelini etkilemeye çalışması değildi bu sadece; o aynı zamanda yeni bir dönem, yeni bir proje başlatıyordu; çok sevgili edebiyatı, onun olan biricik şey bile bu yeni denklemin bir parçası olmak zorundaydı. Artık bir şekilde yaşayıp gitmek, kelimenin tam anlamıyla yuvarlanmak yerine, her şeyin planlanması, yapılandırılması lazımdı, yazmak da dahil.

Caracas'ta, Kolombiya'daki siyasi beklentilerinin zamanla beraber uçup gittiğini yavaş yavaş anlamış, artık yaşlanmakta olan savunma eski bakanı Don Plinio Mendoza Neira da dahil bütün Mendoza ailesi havalimanına gelmişti. Muhafazakârlar, Venezuela'da (görünüşe göre kalıcı olarak) kaybettikleri tarihi harbi Kolombiya'da kazanmışlardı.

Mercedes, bu gürültülü, dışadönük, belki fazla kendinden emin, hatta buyurgan aile karşısında ezildi. Ortanca kız kardeş Soledad içten içe, muhtemelen de olumsuz biçimde, onu kozmopolit Tachia'yla kıyaslıyordu şüphesiz. Küçük kardeş Consuelo yirmi yıl sonra, havalı bir Bogota dergisi için kaleme aldığı bir yazıda, muhtemelen farkında olmadan, Mercedes'in neden o kadar rahatsız hissettiğini ortaya koyuyordu. Onun onca yıl önceki gelişini hatırlayan Consuelo şöyle yazıyordu: "Kıyılı kadınların klasik vücut tipine sahipti: İnce ama kalın kemikli, koyu tenli, orta boydan uzunca, çekik gözlü, gülümsemesi dolgun, aynı anda hem ciddi hem şakacı. Mercedes Barcha ilk kez yurtdışına

çıkıp Caracas'a geldiğinde çekingen, epey sıradan biri gibiydi, zamanın modasından daha uzun, dar etekler giyiyordu ve saçlarına kendisine yakışmayan kalıcı dalgalar yapılmıştı."[21] Kısacası: Muhtemelen Afrika asıllı, modaya uygun olmayan, seçkin olmayan. Mercedes sonraları bana Caracas'ta Mendozalarla "gereğinden fazla uzun" zaman geçirdiğini söyledi, "benim zevkime göre değil, keyifli olmaktan uzaktı; doğrusu, Mendoza ailesinden uzaklaşmak istiyordum" demesine şaşmamalı. Ama ilk zamanlar neredeyse her gün onlarla yemek yemek durumundaydı. García Márquez San Bernardino'da, Edificio Roraima'da hemen hemen hiç eşyası ve ev gereçleri olmayan küçük bir daire ayarlamıştı.[22] Yeni evli çiftin hikâyesi yıllarca bu şekilde olacaktı. Ve otuz yıldan fazla zaman sonra, hikâyeyi bana anlatırken hâlâ kıkırdayan Mario Vargas Llosa'ya göre Plinio Mendoza balaylarında bile García Barcha ailesinin evinden çıkmıyordu.[23] Mendoza'nın kendi anılarını yazdığı *La llama y el hielo* [Alev ve Buz] da bu hikâyeyi üstü kapalı olarak doğruluyordu. İnsan bunun, Plinio'nun sağduyulu davranmasını sağlayacağını düşünebilir, ama Plinio Mercedes'in felaketlerle sonuçlanan ilk yemek pişirme çabalarını (Mercedes'in kendisi de yumurta bile pişiremediğini ve Gabo'nun ona bunları öğretmek zorunda kaldığını kabul ediyor)[24] ve Caracas'a geldikten sonra tek kelime etmediği gerçeğini bütün dünyaya yaydı: "Mercedes'le tanıştıktan üç gün sonra kız kardeşlerime, 'Gabo bir dilsizle evlenmiş,' dedim."[25]

Kocasıyla iletişim kurmakta ise hiç sorun yaşamadığını söylüyor Mercedes. 1991'de, ona ilişkilerini neyin sağlam tuttuğunu sorduğumda şöyle dedi: "Tenin tene etkisi meselesi bu, değil mi? O olmadan hiçbir şey olamaz."[26] Ama bu sadece başlangıçtı; pek yakında, Gabo'nun Mercedes'i gerçekten tanımadan geçirdiği onca yılın kızgınlığından epey farklı bir biçimde, onun teninin içine girecekti Mercedes; kendini mutlak olarak kendi kendine yeter gören, on yaşındayken dedesini kaybettiğinden beri kimsenin ipiyle kuyuya inemeyen bir adam için vazgeçilmez olacaktı. Onun hayatına serinkanlılığı ve yol yordam sahibi olmayı getirecekti. Yavaş yavaş, kendine güveni arttıkça, veya daha doğrusu, içindeki özgüveni dışa vurmanın yolunu buldukça, García Márquez'in yerleşik kargaşasına, şimdi bir efsane olan kendi düzen hissini taşıyacaktı. Makalelerini ve topladığı gazete haberlerini düzenledi; belgelerini, hikâyelerini, "Ev"in ve *Albaya Mektup Yok*'un daktilo yazılarını sıraya koydu.

Düğün öncesinde García Márquez, Caracas'a geldiğinden beri devam eden yoğun siyaset ve gazetecilik faaliyetleri dönemine rağmen, edebiyat uğraşısını hummalı bir şekilde yürütüyordu aslında. Mendoza, arkadaşının *El Nacional* gazetesinin düzenlediği ve Miguel Otero Silva'nın maddi destek verdiği bir kısa öykü yarışmasına katılmasını önerince, dördüncü Macondo hikâyesi "Bir Salı Günü Öğle Uykusu"nu neredeyse bir oturuşta yazdı. García Márquez'in, Plinio'ya göre 1958'in Paskalya haftasında yazdığı hikâyesi (eğer arkadaşı ona doğru söylüyorsa; çünkü yine Plinio'nun görmediği daha eski bir hali olabilir hikâyenin), çocukluğundan, "İşte o hırsızın annesi geliyor," diye bir bağırış duyup, zavallı fakir bir kadının Aracataca'da Albay'ın evinin önünden geçtiğini gördüğünden beri unutmadığı bir sahneye dayanıyordu.[27] Hikâye, aynı böyle bir kadınla kızının, kadının bir soygun girişimi sırasında vurularak öldürülen oğlunun mezarını ziyaret etmek için trenle Macondo'ya gelip, sokakta yürürken kasabalıların hasmane bakışlarına katlanmak zorunda kalmalarını anlatıyor. Aracataca-Macondo'da geçen az sayıda hikâyeden biri olmakla beraber, üslubu García Márquez'in hayatının bu döneminde karakteristik olan yeni gerçekçi estetiğe sıkı sıkı bağlı kalıyor. García Márquez bunu en iyi, hem de ilginçtir, "en özel" hikâyesi saydığını sık sık söylemiştir – muhtemelen, çocukluğundan kalan hatırası büyülü bir şekilde, kasabaya annesiyle birlikte kendi dönüşüyle, 1950'de Aracataca'da öğle sıcağında yürümeleriyle birleştiği için.[28] Hikâye bütün güzel yönlerine rağmen ödülü alamadı.

İlham kaynağı bakımından bu ve diğer Aracataca-Macondo hikâyeleri, elbette yazarın hatıralarından besleniyor; bunların kimi "muazzam" çocukluğundan nostaljik hatıralar; "kasaba"da (Sucre) geçenler ise acılı ergenliğinin kötü hatıralarını kovalıyor. Ama ister Macondo'da ister "kasaba"da geçsinler, hikâyeler iki toplumu yöneten katı kalpli yetkililere odaklanmıyor (gerçi Macondo'nun rahipleri hiç de "kasaba"nın rahibi kadar katı kalpli değil, aynı şey diğer yetkililer için de geçerli. Macondo'da bir belediye başkanı bile yok sanki); bunun yerine sıradan insanlara, yakından, sıcak renklerle, büyük gayret göstererek, onların her zaman çetin olan şartlarının izin verdiği ölçüde onlar kadar cesaretle, incelikle, erdemle ve onurla onların hayatını yaşamaya çalışarak bakıyor. Eğer bu bakış fazla duygusal, "gerçekçi" olmaktan uzak geliyorsa, konuya bakışına en şüpheyle yaklaşan okuru bile ikna etmek de bu yazarın marifeti işte.

Kaderin cilvesiyle García Márquez mayısın ikinci yarısını ve bütün haziran ayını hikâyeleri üstünde çalışarak geçirebilecekti. Çünkü bir kere daha, 1948'de ve 1956'da olduğu gibi, istenmeyen bir kötü rüzgâr, söz konusu edebiyat olunca iyi şans getirecekti. Amerika Birleşik Devletleri'nin cumhuriyetçi başkan yardımcısı Richard Nixon, patronu Başkan Eisenhower'ın kısa zaman önce Amerika Birleşik Devletleri'nin dostu olarak taltif ettiği Pérez Jiménez düşeli daha dört ay olmamışken, felaketler getiren bir iyi niyet ziyareti için 13 Mayıs'ta Venezuela'ya geldi. Nixon'un arabası havalimanı yolunda kuşatıldı, taşlandı, üstüne tükürüldü; kendisinin de canından olması işten değildi. Haber bütün dünya basınında yer aldı ve Amerika Birleşik Devletleri'yle Latin Amerika'nın ilişkilerinin nerelere kadar düştüğünün tarihi bir göstergesi olarak görüldü. Bu aşağılayıcı reddedilme üzerine yaptığı vicdan muhasebesinin, üç yıl sonra İlerleme İttifakı'nın [*Alliance for Progress*] kurulmasıyla çok ilgisi olacaktı. Diğer gazete sahipleri gibi Ramírez MacGregor da Nixon'un karşılanışının ayrıntılarını anlatan ve olay için özür dilemek anlamına gelen özel bir başyazı yazmaya karar verdi. Mendoza olayla ilgili sert bir tartışmaya girip mal sahibine, "Bok ye!" diye bağırarak, o dakika istifa edip çekti gitti. Aşağı inerken merdivenlerde işe geç kalan García Márquez'le karşılaştı. Ona ne olduğunu anlattı, García Márquez de sırtını dönüp onunla beraber indi merdivenlerden. İkisi de işsizdi şimdi.[29]

İşsiz iki gazeteci San Bernardino'ya dönüp Mercedes'i aldılar, yarı cenaze yarı kutlama havasında, bir şeyler yiyip içmeye El Rincón de Baviera lokantasına gittiler. Hem soğukkanlı bir mizacı hem de kara mizah anlayışı olduğunu ileride gösterecek olan Mercedes, onlar kendisine neden ve nasıl işten çıktıklarını anlatırken katıla katıla güldü. Artan zamanı García Márquez'in balayını uzatmasına da kısa hikâyelerine devam etmesine de imkân verdi. Böylece yeni evliler birlikte daha çok vakit geçirebiliyordu artık.[30]

Mercedes, Gabo'dan gelen mektuplardan oluşan kocaman koleksiyonunu Caracas'a getirmişti. 650 sayfaydı. Birkaç hafta sonra Gabo ondan bunları yok etmesini istedi, çünkü Mercedes'in anlatımına göre, "başkalarının eline geçebilirler" di. Gabo'nun anlatımına göreyse, aralarında ne zaman bir anlaşmazlık olsa Mercedes, "Böyle diyemezsin çünkü Paris'ten gönderdiğin mektupta asla böyle bir şey yapmayacağı-

nı söylüyordun," diyordu. Mercedes bunu istemediğini ortaya koyunca (ikisinin kişilikleri göz önüne alınırsa bu ihtiyatlı ve zor bir tartışma olmuştu herhalde) Gabo mektupları ondan satın almayı teklif etti ve 100 bolivarlık sembolik rakamda anlaştılar, sonra Mercedes bütün mektupları yok etti.[31] Bu ilginç bir olay – eğer doğruysa (eğer değilse, bu da başka türlü ilginç). Öncelikle, García Márquez üstü kapalı olarak Mercedes'e ömrünün geri kalanında onunla evli kalma garantisi veriyordu; kadının dönüp geçmişe bakacağı bir "Gabito" dönemi hiç olmayacaktı, çünkü eski yazışmalar üzerinden geçmişe dönmeyi gerektirecek bir mesafe hiçbir zaman olmayacaktı aralarında. İkincisi, belki de mektuplar onun için gizli gizli, Tachia'yla ilişkisi ve "La Puppa"yla yaşadığı çılgınlık sırasında Mercedes'ten hakikaten vazgeçtiği bir dönemin hatıralarıydı. Şüphesiz, vicdanı kanıtların ortadan kaldırılmasını istiyordu (muhtemelen, Mercedes'le evlendiğinde, iki yıldır görüşmediği Tachia'yla bir daha temas kurmayı beklemediğinden). Son olarak, ilk bakışta ne kadar olanak dışı görünse de bu hareket, uçakta gelecekteki maceralarıyla övünen genç adamın gerçekten de ünlü olma beklentisi içinde olduğunu; daha en baştan, içinde hayatına dair kanıtları önceden yok etmesi ve kendi kendine müstakbel takipçileri, eleştirmenleri ve biyografi yazarlarına sunulacak hazır bir görüntü çizmesi gerektiği şeklinde bir sezgi bulunduğunu düşündürebilir. Hakikat ne olursa olsun, bu davranış geçmişe yapışıp kalmamak, romanlarına dair bile anılar ve hatırlatıcı şeyler toplamamak konusunda García Márquez'in taşıdığı derin içgüdüye uygun düşüyor.

Plinio Mendoza, kendini ülkenin en iyi haber dergisi olan *Elite*'de işe aldırdı. García Márquez orada, gelecekteki en önemli Venezuela bağlantılarından biri olacak olan, devletin müstakbel dışişleri bakanı Simón Alberto Consalvi'yle tanışacaktı. Mendoza, Latin Amerika'nın en güçlü basın şirketlerinden biri olan Capriles grubunun sahibi Miguel Angel Capriles üzerinden, García Márquez'e de aynı şirket içinde yeni bir iş bulmayı becerdi. Böylece 27 Haziran'da García Márquez, Capriles dergilerinin en sulu olanında, içinde çok sayıda az giyinik "yıldız" bulunmasıyla meşhur olduğu için halk arasında *"Venezuela Pornográfica"* olarak bilinen *Venezuela Gráfica*'da yazı işleri müdürü oldu.[32] *Elite* için, Macaristan eski başbakanı Nagy'nin infazı üstüne önemli bir yazıyı daha yeni kaleme almıştı (28 Haziran 1958) fakat bu yeni dergi için pek az yazdı.

Kolombiya'dan gelen iyi haber, *Mito*'nun haziran sayısında, beklenmedik bir şekilde, *Albaya Mektup Yok*'un yayınlanmasıydı. Bu edebiyat dergisi önceden, 1955'te García Márquez Avrupa'ya gittikten hemen sonra da onun "Isabel'in Macondo'da Yağmuru Seyrederken Kendi Kendine Konuşması" diye bir hikâyesini yayınlamıştı. García Márquez, Germán Vargas'a romanın bir kopyasını vermiş, o da bunu, yazara bakılırsa, "Benim bilgimin dışında," editör Gaitán Durán'a iletmişti.[33] *Albaya Mektup Yok*'un bir edebiyat dergisinde yayınlanması, bir García Márquez romanının daha yine neredeyse gizlice yayınlandığı ve ancak birkaç yüz kişi tarafından okunacağı anlamına geliyordu. Çok satanlar arasında olmanın kendi beklentilerinin ötesinde olduğu o günlerde, "hiç yoktan iyidir" diye düşünmüş olsa gerek.

Ancak bir kez daha, siyasetin başka bir biçimi, onun kaderinde ciddi bir değişikliğe neden olmak üzereydi. 1956'nın başlarında Paris'te Nicolás Guillén ona Küba için tek umudun 26 Temmuz Hareketi'nin lideri olan Castro diye genç bir avukat olduğunu söylediğinden beri García Márquez bu adamın maceralarını takip ediyor, *Granma* kruvazörüyle Küba'ya gittiği efsanevi ama felakete dönüşmeyi kıl payı atlatan seferi ve Sierra Maestra Dağları'ndaki gerilla savaşını biliyordu. Castro kısa sürede, García Márquez'in önsezilerinin bir başka konusu olmuştu. Venezuela, García Márquez'in hiç unutmayacağı bir süreçten geçerek yeni ve demokratik bir düzen yolunda hızla ilerliyordu ama burası onun ülkesi değildi ve zaman geçtikçe, olaylar onun için sürükleyiciliğini kaybediyordu. Yazarlığıyla (haberler ve makaleler) olaya katkıda bulunma imkânı da elinden alınmıştı zaten. Ama Castro'nun siyasi mücadelesinin tüm kıtayı kapsayan benzersiz etkileri (hadi amaçları demeyelim) olduğundan, Küba, García Márquez'in ülkesi olabilirdi pekâlâ.

Momento'da 18 Nisan 1958'de yayınlanan "Kardeşim Fidel" ("Mi hermano Fidel") adlı yazısı için Castro'nun kız kardeşi Emma'yla röportaj yapmış ve Küba'da cereyan eden olayları yıl boyunca arttıkça artan bir heyecanla takip etmişti. Castro, henüz hareketinin sosyalist bir hareket olduğunu ilan etmemişti ama García Márquez bir gazeteci olarak artık uzun sayılacak kariyerinde ilk defa, bir siyasetçi adına koşulsuz bir coşku duyabiliyor ve onun devrimci seferi konusunda açıkça iyimser olabiliyordu. Castro'nun en sevdiği yemeğin spagetti olduğunu ve bunu ustaca pişirdiğini söyleyip şöyle devam ediyordu:

"Sierra Maestra'da Fidel hâlâ spagetti yapıyor. 'O iyi bir adam, sade bir adam,' diyor kız kardeşi. 'Sohbeti iyidir ama ondan daha önemlisi, iyi bir dinleyicidir.' Her türlü konuşmayı saatlerce, ilgisini hiç kaybetmeden dinleyebileceğini söylüyor. Çelik gibi bir iradenin üstüne eklenen insanlarının dertlerini dert edinme vasfı, kişiliğinin özü oluşturmuş görünüyor."[34] Kırk beş yıl sonra García Márquez, Castro'nun mutfağında Castro'nun pişirdiği spagettiyi yemesi bir yana, tıpatıp aynı şeyleri söyleyecek ve bunun nedeni belli: Fidel Castro, García Márquez'in ömründe inanıp güvenebildiği çok az şeyden biri. Ve şimdi, Castro'nun *Bogotazo*'da da yer aldığını öğrenmesi, García Márquez'in genç Kübalının efsanevi macerasına duyduğu ilgiye bir de hayat hikâyesi tesadüfü boyutunu ekliyordu. Zaten, Emma Castro'yla yaptığı lehte röportajdan sonra, Castro'nun 26 Temmuz Hareketi'nin Caracas'taki üyeleri García Márquez'e bilgiler vermeye başladılar; o da bunları çalıştığı dergilere aktarıyordu.

1958'in yılbaşı arifesinde García Márquez'le Mercedes, Capriles ailesinden birinin verdiği yeni yıl partisindeydiler. Gecenin üçünde evlerine döndüklerinde binanın asansörü çalışmıyordu. İkisi de bol bol içtiğinden, altıncı kata çıkana kadar her katta yere oturup dinleniyorlardı. Nihayet evlerinin kapısını açtıklarında şehrin her yanında bir curcuna koptu, insanlar kutlama yapıyor, klaksonlar ve kilise çanları çalınıyor, fabrikaların sirenleri ötüyordu. Venezuela'da bir devrim daha mı olmuştu? Evlerinde radyo yoktu, ne olup bittiğini anlamak için altı kat merdiveni koşarak inmek durumunda kaldılar. Portekizli bir kadın olan odacı, olayın Venezuela'da olmadığını söyledi; Küba'da Batista devrilmişti![35] O günün ilerleyen saatlerinde, 1 Ocak 1959'da Fidel Castro gerilla ordusuyla Havana'ya girdi ve Latin Amerika tarihinde yeni bir çağı başlattı. Keşfedilmesinden beri ilk defa, Latin Amerika'daki siyasi gelişmelerden bütün dünya etkilenecekti. Belki de kıtanın yalnızlık ve başarısızlık dönemi artık bitti diye tahmin yürütmüş olabilir García Márquez. Aynı günün ilerleyen saatlerinde pencerelerinden Küba bayrakları sallanan arabalar Caracas'ın otoyollarında kornalar çalıp tur atarken, o ve Plinio Mendoza, Mendoza ailesinin Bello Monte'deki dairesinin balkonunda soğuk biraları üst üste yuvarlayarak bu havadisi kutladılar. Bunu izleyen iki hafta boyunca iki arkadaş, bürolarındaki basın telgraf hatlarından son dakika haberlerinin her ayrıntısını takip edeceklerdi.

18 Ocak 1959'da, Kübalı bir devrimci gelip, ilgilenen gazetecileri Batista canilerinin "Hakikat Operasyonu" ("Operación Verdad") denen halka açık mahkemesini izlemek için adaya götürmek üzere bir uçağın Maiquetía Havaalanı'nda beklemekte olduğunu söylediğinde, García Márquez *Venezuela Gráfica*'daki ofisinden eve dönmek üzere eşyalarını toplamaktaydı. Kendisi bu işle ilgilenir miydi? Kararını hemen orada vermek zorundaydı çünkü uçak o akşam kalkıyordu ve eve gitmeye dahi vakit yoktu. Mercedes zaten ailesiyle kısa bir tatil yapmak için Barranquilla'ya dönmüştü. García Márquez, Plinio Mendoza'yı aradı: "Çantana iki gömlek at havaalanına gel; Fidel bizi Küba'ya davet ediyor!" Aynı gece yola çıktılar, García Márquez üzerinde ne kıyafet varsa onla, pasaportu olmaksızın geliyordu; uçak Batista'nın ordusundan ele geçirilmiş ve "dayanılmaz bir ekşi sidik kokusu"nun her yanı sardığı, çift motorlu bir uçaktı.[36] Onlar uçağa biner ve gazetecilerin fotoğraf makineleriyle televizyoncuların kameraları bütün olan biteni kayda geçirirken, uçağı kontrol eden adamın ünlü bir radyo sunucusu olduğunu, onu pilot diye bilen kimse olmadığını görmenin dehşeti içindeydi García Márquez. Sonra adamın, havayolu şirketine, uçağın yolcular ve koridora tepeleme yığılmış bavullarla aşırı yüklü olduğundan yakındığını duydu. García Márquez pilota sesi titreyerek yolculuğu atlatıp atlatamayacaklarını sordu, pilot da ona Meryem Ana'ya güvenmesini söyledi. Uçak tropik bir fırtına sırasında kalktı ve gecenin bir yarısında Camagüey'e acil iniş yapmak zorunda kaldı.

Havana'ya ayın 19'u sabahı, Fidel Castro'nun devlet başkanı olmasından üç gün sonra vardılar ve vardıkları gibi de yeni devrimin heyecanına, kargaşasına ve olayların akışına kapıldılar. Her yerde kızıl bayraklar, sırtlarında silahlarıyla hasır şapkalı, dalgın bakışlı köylülerin arasına karışan bıyıklı gerillalar ve unutulmaz bir sevinç vardı. İki arkadaşın ilk fark ettiği şeylerden biri, Batista'nın hava kuvvetlerine bağlı pilotlarının, artık devrimci olduklarını göstermek üzere bıyık bırakmalarıydı. García Márquez kendini ayağının tozuyla Başkanlık Sarayı'nda buldu, burada mutlak kaosun olduğunu hatırlayacaktı: Devrimciler, karşı devrimciler ve yabancı gazeteciler, hepsi birbirlerine karışmışlardı. Mendoza ise basın odasına geçerken Camilo Cienfuegos'la Che Guevara'nın konuşmalarına şahit olduğunu ve Cienfuegos'un, "O orospu çocuklarının hepsini vurmamız lazım," dediğini net olarak duyduğunu anlatıyor.[37] Birkaç da-

kika sonra, García Márquez efsanevi İspanyol General Alberto Bayo'yla röportaj yapmaktaydı, o anda yukarıdan bir helikopter sesi duydu, Fidel Castro, binanın önündeki Avenida de las Misiones'te toplanmış bir milyon kişilik kalabalığa "Hakikat Operasyonu"nu açıklamaya geliyordu.[38] Castro geniş odaya girerken García Márquez röportajını yarıda kesti, yeni lider konuşmaya hazırlanırken onunla arasında yalnızca üç kişi vardı. Castro konuşmaya başladığı sırada, García Márquez sırtına bir tabanca dayandığını hissetti; başkanlık muhafızı onu bir köstebekle karıştırmıştı. Neyse ki derdini anlatmayı başardı.

Ertesi gün iki Kolombiyalı savaş suçlarıyla suçlanan Batista yandaşlarının yargılanmasını izlemek üzere Sporkent'e (Ciudad Deportiva) gittiler, bütün gün ve geceyi orada geçirdiler. "Hakikat Operasyonu"nun amacı, devrimin yalnızca savaş suçlularını yargıladığını ve idam ettiğini, yoksa Amerika Birleşik Devletleri'nde basının bir bölümün şimdiden iddia etmeye başladığı gibi "bütün Batista yandaşları"nı yargılamadığını göstermekti. García Márquez ve Mendoza, Batista'nın silahlı kuvvetlerinin en korkunç mensuplarından biri olan ve silahsız köylüleri öldürmekle suçlanan Albay Jesús Sosa Blanco'nun yargılanmasını izlediler. Stadyumda projektörlerle aydınlatılan bir çeşit boks ringi vardı, sanık burada elleri kelepçeli olarak duruyordu. O anda bulunabilen yemekleri yiyip bira içen kalabalık kana susamış ulurken ve Sosa Blanco teessüf, sinizm ve dehşet karışımı duygularla kendini savunmaya çalışırken, iki Kolombiyalı kendilerini ön sırada buldular. Sonunda Sosa suçlu bulunduğunda, Plinio Mendoza karara tepkisini açıklaması için mikrofonu hükümlü adama uzattı ama Sosa yorum yapmayı reddetti. García Márquez sonradan bu olayın *Başkan Babamızın Sonbaharı* konusundaki fikrini değiştirdiğini söyledi, şimdi kitabı yakınlarda devrilmiş bir diktatörün yargılanması üzerinden kurmayı ve bir cesedin etrafındaki monologlarla anlatmayı düşünüyordu. O gece hükümlüyü hücresinde görmeye giden diğer gazetecilere katılmayı García Márquez de Mendoza da istemediler. Ertesi sabah Sosa Blanco'nun karısıyla on iki yaşındaki ikiz kızları yabancı gazetecilerden Albay'a merhamet edilmesini isteyen bir imza kampanyasına imza vermelerini dilemek üzere otele geldiler, gazetecilerin hepsi imza verdi. Anne önceki gece, uyanık kalıp "bu geceyi ömürleri boyunca hatırlasınlar" diye kızlarına ilaç vermişti.[39] García Márquez dava sürecinin adaletli olduğundan endişe duymaktan ziyade

aileye acıdığından ve ölüm cezasına ömrü boyunca karşı olduğundan dolayı dilekçeyi imzalamış gibi görünüyor. Dava, Sosa Blanco'nun da itiraz ettiği üzere sahiden "sirk" gibiydi, ama buna Roma sirki demek zor. Adamın suçu konusunda şüphe yoktu, yıllar sonra hem García Márquez hem Mendoza düzensizliklere rağmen cezanın adil olduğunu düşündüklerini söylediler.[40]

İki arkadaş üç gün sonra uçakla Caracas'a döndüler. Venezuela'da giderek artan yabancı düşmanlığı olarak gördüğü durumdan dolayı canı fena halde sıkılan Plinio Mendoza, Bogota'ya dönmeye karar verdi. Şubat sonunda ülkeden ayrılıp, bir yandan Küba'dan haber beklerken, bir yandan da *Cromos* ve *La Calle* gibi dergiler için dışarıdan çalışmaya başladı. Ütopya sevinci, kendinden yaşça büyük arkadaşına nazaran her zaman daha kolay etki altında kalan ve içgüdüleriyle hareket eden Mendoza'yı, iki adamın da bütün kıtayı etkileyecek boyut ve önemde bir olay olarak gördüğü yeni devrim için bir şeyler yapması gerektiğine inandırmıştı. García Márquez, Küba'daki bağlantılarına, kendisinin de yeni rejim için çalışmaya hazır olduğunu açıkça göstermişti bile. Yapabileceği faydalı bir şey bulsunlar, yeterdi.

ABD basını, eskisinden daha da kasvetli bir dille, Havana'daki "kan gölü"nden, ele geçen her türlü "Batista yandaşı"nın toptan katledildiğinden dem vuruyordu; devrimci yeni hükümet ise ısrarla yalnızca suçu sabit görülmüş savaş suçlularını yargılayıp idam ettiğini söylemeye devam ediyordu. García Márquez'le Mendoza, Küba'nın haklılığına inanıyorlardı ve Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin ve medyasının tepkilerinin kötü niyetli olduğundan emindiler. Sporkent'teki olaylar sırasında röportaj yapılan Arjantinli gazeteci Jorge Ricardo Masetti, Küba'daki olaylar hakkında ABD'de yapılan haberlerin, "Latin Amerika halklarının çıkarlarını korumak için bir Latin Amerika basın ajansı kurulması gerektiğini bir kere daha gösterdiğini" beyan etmişti.[41] Haberleri Latin Amerika bakış açısından vermek konusundaki bu kararlılık, García Márquez için takıntı olmuştu zaten. Sonunda yeni hükümet, bizzat Masetti'yi, tavsiye ettiği gibi bir basın ajansını Havana'da kurmaya davet etti; ajansın adı da Latin Basını (Prensa Latina, ya da daha tanıdık adıyla Prela) olacaktı. Bu vazgeçilmez devrimci aracın kuruluşuna karar verilir verilmez, Masetti kıtanın her ülkesinden çalışanlar ve katkıda bulunacak insanlar bulma arayışına ve Latin Amerika'nın bütün büyük başkentlerinde birer büro açma çalışmalarına girişti.

Nisanda, Castro'nun Washington ve New York'a on bir günlük bir ziyarette bulunup ABD hükümetince hor görülmesinden kısa süre sonra, Rodrigo Suárez adında bir Meksikalı, elinde para dolu bir çantayla, hiç olmazsa bir içki içmeye Bogota'ya geldi. Bir İtalyan'la evlenip onunla birlikte Bogota'da yaşayan Guillermo Angulo'yla konuştuktan sonra, şehirde açılması planlanan yeni Prensa Latina bürosunu Plinio Mendoza'nın kurmasını teklif etti. Mendoza bunu kabul etti ve eder etmez de Venezuela'da müthiş bir gazeteci ve devrimin ateşli bir savunucusu olan bir arkadaşı olduğunu, onun da böyle bir işi hemen kabul edeceğini söyledi. Hemen cevap verdi Suárez: "Ona derhal haber et!"[42] Devrim, bir yandan ilerlerken bir yandan da yapılmaya devam ediyordu. García Márquez, "Her şey sözle yürüyordu, ne çek ne fatura; devrim buydu o günlerde," diyecekti sonraları.[43] Birkaç gün içinde Kanada Kraliyet Bankası, Mendoza'ya, adına 10.000 dolar yatırıldığını bildirdi. Mendoza, García Márquez'e bir telgraf çekip ilk uçağa yetişmesini söyledi.

Karar anı gelip çattığında, García Márquez'in Küba için çalışma arzusu, Bogota'ya dönmek konusundaki isteksizliğine baskın geldi. Venezuela'nın siyasi ilerleyişi, bütün sorunlarına ve çekincelerine rağmen onu derinden etkilemişti. Ama Küba ileriye doğru bir adım (hatta birkaç adım) daha atıyordu. García Márquez ve Mercedes mayıs başında, Mendoza'nın anlatımına göre hâlâ niye geldiklerini tam da bilmeden Bogota'ya vardılar, Mendoza onları havaalanından arabasıyla alıp şehre götürürken, García Márquez havadisi kutluyordu: "Küba! Şahane!"[44] Bir gazeteci olarak on iki yıldır ilk defa tam da istediği işi yapma fırsatı buluyordu; sansür yok, taviz yok – ya da o öyle sanıyordu. Prensa Latina'nın yeni ofisleri Carrera 7'de (yani Séptima'da: Bu bile devrim gibi gelmiş olmalı!), 17. ve 18. sokağın arasında, Kafe Tampa'nın karşısında, yani on beş yıl önce Zipaquirá yolunda Bogota'ya ilk geldiğinde kaldığı pansiyonun çok yakınındaydı.[45] Bogota artık García Márquez'in gözünde sadece *cachaco*ların sarsılmaz kalesi değildi; burası artık, Fidel Castro'nun Nisan 1958'de önemli devrimci dersler öğrendiği, Plinio'yla kendisinin şimdi devrimi yayacakları şehirdi. Derhal çalışmaya koyuldu. Öğrenilecek ve doğaçlanacak çok şey vardı. Çok geçmeden Carrera 7'deki ofis, Kolombiya solunun buluşma noktası oldu. Aralarında Mercedes'in erkek kardeşi Eduardo'nun da bulunduğu ofis çalışanları,

Latin Amerika'nın yirminci yüzyıl tarihindeki en çalkantılı, tutkulu ve sonunda trajik döneminin başından itibaren oradaydılar. O sıralar dünyanın her yanındaki ilericiler, Küba'daki olayları alabildiğine yoğun ve çoğu zaman ateşli bir ilgiyle takip ediyorlardı; genç Latin Amerikalılar "Küba'dan alınan dersleri" kendi ülkelerinde uygulamaya başlıyor, kıtanın her yanında gerilla hareketleri doğuyordu. Bizzat Mendoza ve García Márquez de ofisin çevresindeki sokaklarda sık sık Küba yanlısı toplantı ve eylemler düzenler oldular.

Bu faaliyete rağmen, Kolombiya sık sık olduğu gibi yine kıta kaidesinin istisnası olduğunu gösteriyordu. Buradaki olaylar ilerlemecilerin gözünde, Küba'da ya da Venezuela'da olanlar kadar umut vaat edici değildi. Mart 1957'de Kolombiya Kilisesi'nin lanetlediği Rojas Pinilla rejimi sarsılmaya başladığında, liberal lider Alberto Lleras Camargo önderliğinde genel grev çağrısı yapan bir halk hareketi oluşmuştu. Diktatör 10 Mayıs'ta, General Gabriel París Gordillo liderliğinde, demokrasiye dönme vaadinde bulunmaya kendini mecbur hisseden beş kişilik bir cunta lehine iktidardan ayrılmıştı. 20 Temmuz'da, İspanya'nın doğusundaki Akdeniz kıyılarında, Sitges tatil cennetinde, Lleras'la sürgündeki muhafazakâr lider Laureano Gómez "Milli Cephe" adı verilecek bir anlaşma planlamışlardı. Buna göre muhafazakâr ve liberal partiler, öngörülebilir gelecekte iki başlı bir iktidar oluşturarak sırayla ülkeyi yönetecek, böylece hem siyasi kaos (sola doğru kaymanın kod adı) hem de askeri idareye dönme tehlikesi bertaraf edilmiş olacaktı. Cunta ekim ayında bir halk oylaması ilan etmiş ve ülke 1 Aralık 1957'de bu planı onaylamıştı. Liberal ve muhafazakâr adaylar arasından hangisinin en çok tutulduğunu belirleyen tuhaf bir önseçimin ardından, 1958 seçimlerinde Lleras tek aday olarak çıkmıştı; García Márquez'le Mercedes Barcha'nın martta evlenip Venezuela'ya gitmelerinden hemen sonra da liberal lider, Ağustos 1958 itibarıyla Kolombiya'nın yeni "demokratik" başkanı olarak selamlanmıştı.

García Márquez, evlendiği gün Caracas'ta yayınlanan bir yazısında, Kolombiya'nın yakın tarihini açık seçik özetlemişti:

> "Seçim yapılmadan geçen sekiz yıl, dokuz ay, on bir günden sonra Kolombiya halkı, daha önce sadece gizli saklı bir milyoner olan muhafazakâr başkan Mariano Ospina Pérez'in bir emriyle 9 Kasım 1949'da feshedilmiş olan kongreyi yeniden seç-

mek üzere sandığa gitti. O zaman başvurulan bu kaba kuvvet, bir cumartesi günü saat 3.35'te, ardı ardına gelen üç diktatörlük dönemini başlatarak ülkenin 200.000 insanını kaybetmesine ve tarihinin en berbat ekonomik ve toplumsal dengesizliğinin oluşmasına sebep oldu. Liberallere karşı girişilen bu sonu gelmez silahlı zulüm, ülkemizin seçim gerçekliğini sakatladı."[46]

Bu lanetleyici beyanını tamamlamak üzere, Lleras Camargo'nun (García Márquez, 1946'da Liberal Parti'nin iktidarı kaybetmesine fırsat verdiği için esas suçlanması gereken kişinin bu adam olduğunu düşünüyordu) aday diye ortaya çıktığını, çünkü onun aslında, tahmin edildiği üzere, liberal adayları yirmi yıl önce partiyi temsil eden aynı "oligarşi yöneticileri" kümesi içinden çıkaran tam bir muhafazakâr olduğunu söyledi García Márquez, kızgınlık ve aşağılamayla. Liberal Devrimci Hareket (Movimiento Revolucionario Liberal, MRL) adıyla 13 Şubat 1959'da Alfonso López Michelsen tarafından kurulan yeni bir parti, 1960'larda geçici bir hareketlenme yaratacak ama sonuçta siyasetin iki dinozoru arasındaki çekişmeye pek az etkisi olacaktı.

Genel olarak Kolombiya siyasetinin yarattığı hayal kırıklığına bağlı kızgınlıklardan ayrı olarak, García Márquez her zamanki gibi can sıkıcı Bogota'ya döndüğüne hiç de memnun değildi. Ama şimdi yanında, onun tepkilerini ve *bogotano*ların vefasız tavırlarına karşı *costeño* direnişini paylaşacak bir karısı vardı. Mercedes hamileydi, saçları kısaydı ve genellikle pantolon giyiyordu, pantolon giyenin hele de hamile bir kadın olması Bogotalı komşuları şoke ediyordu; tıpkı kocasının cırtlak renkli gömlekleri ve Küba tipi topuklu ayakkabılara olan zaafı gibi.[47] Hâlâ bekâr olan Plinio Mendoza hemen her gün eve uğruyor ve Gabo'nun işi olduğu zamanlarda Mercedes'le sinemaya gidiyordu. Gabo'yla arkadaşı birbirinin aynı koyu mavi yağmurluklar satın almışlardı ve onlara sataşan arkadaşlarının dediği üzere, "aynı annenin giydirdiği iki oğlan çocuğu" gibi görünüyorlardı. [48]

Yılın ikinci yarısında, García Márquez'in Doğu Bloku'na yaptığı gezi hakkında 1957'de yazdığı yazılar yayınlandı. "Demir Perdenin Ötesinde 90 Gün" ana başlığıyla 27 Temmuz ile 28 Eylül 1959 arasında *Cromos*'ta yer aldılar. Macaristan hakkındaki yazısını yeniden yayınlamaması muhtemelen anlamlıydı; nedeni de herhalde, García Márquez'in, Kádár hakkında o kadar iyi şeyler söylemesinin ardından Kádár'ın Nagy'yi

idam ettirmesiydi. Böylece bu konuda yeni bir yazı yazdı ama bu yazısı da okurlarına Kádár'la tanıştığı izlenimini vermiyordu ve Macar'ı değil Kruşçev'i suçluyor olması dikkat çekiciydi: "İlke olarak Kruşçev'in sosyalizm tarihinde belirleyici bir rol oynadığına inananlarımız bile Sovyet başbakanının Stalin gibi şüpheli görünmeye başladığını kabul etmeli."[49] İlginçtir, García Márquez'in en çok vurguladığı nokta, Nagy'nin idamının "siyaseten aptalca bir hamle" olmasıdır; ilke olarak lanetlemesi beklenebilecek otoriter politikalar karşısında bu kadar pragmatik bir konum almasının son örneği de değildir bu. Bunu yazan adamın, bu dönemde çeşitli durumlar için "doğru" ve "yanlış" insanlar olduğunu açıkça savunan ve soğukkanlı bir biçimde ahlakın önüne siyaseti koyan birinin, nihayetinde Fidel Castro gibi "yeri doldurulamayacak" bir lideri her koşulda desteklemesine şaşırmamamız gerekir belki de. Doğu Avrupa hakkındaki yazı dizisinin, iki sene önce Paris'ten Londra'ya gitmeden yazıldığı döneme göre 1959'da zamanının daha uygun olması ironiktir, zira Latin Amerika keskin bir şekilde sola doğru kayıyordu ve o günleri müteakip yirmi beş yıl boyunca komünizm, sosyalizm, kapitalizm ve demokrasi hakkındaki görüşler çok tartışılacak ve bunlar uğruna çok cinayetler işlenecekti.

Mercedes, ilk çocukları Rodrigo García Barcha'yı 24 Ağustos'ta doğurdu. Talihsiz bebek *cachaco* olarak dünyaya gelmişti ama kaderinde önemli şeyler yaşamak olan bir çocuk gibi vaftiz edildi. Vaftiz babası, tahmin edileceği üzere Plinio Mendoza, vaftiz annesi de şimdi Bogota'da yaşamakta olan Germán Vargas'ın eşi Susana Linares'ti. Bebek, García Márquez'in 1947'de Ulusal Üniversite'de kendisi gibi bir hukuk öğrencisiyken tanıdığı yorulmaz rahip, Peder Camilo Torres tarafından vaftiz edildi. Torres, 1947'nin sonunda üniversiteyi bırakmış, talihsiz kız arkadaşı da bir manastıra çekilmişti. 1955'te rahip olan Torres, bunun ardından Louvain Katolik Üniversitesi'nde sosyoloji okumuş, böylece üniversiteden üç eski arkadaşı, García Márquez, Plinio Mendoza ve Luis Villar Borda'yla aynı dönemde Avrupa'da bulunmuştu. Kolombiya'ya dönüşünde, hepsinin ilk bir araya geldiği yer olan Ulusal Üniversite'de sosyoloji dersleri verdi. 1959'da tekrar buluştuklarında Peder Torres, Bogota'nın marjinal toplulukları içinde etkindi ve geleneksel Kilise hiyerarşisine gittikçe yabancılaştığını görüyordu.[50] García Márquez, şüphesiz duygusal nedenlerle vaftiz törenini Torres'in yapmasını istiyordu,

ama aynı zamanda Mercedes'le Gabo'nun tanıdıkları tek rahip de oydu. Torres başta Plinio Mendoza'nın vaftiz babası olmasını kabul etmedi, bunun tek nedeni Mendoza'nın dinsizliği değildi, aynı zamanda dine hiçbir saygısı olmadığını da ispatlamıştı Mendoza. Çocuk vaftiz edilirken Torres, "Kutsal Ruh'un bu çocuğun üzerine indiğine her kim inanıyorsa şimdi diz çöksün," dedi. Törende bulunan dört kişinin hepsi de ayakta kaldılar. [51]

Rodrigo'nun doğumundan sonra iki *compadre* işten her gelişlerinde, yani neredeyse her zaman gece geç saatlerde, bebekle oynamak için onu uyandırmaya çalışırlar, Mercedes her zaman buna itiraz eder, o zaman García Márquez de, "Tamam tamam, ama bizim *compadre*mizin başının etini yeme," derdi.[52] Camilo Torres, García Barcha'ların evine sık sık gelip giderdi. Altı yıl sonra halen kutlu masumlar arasında olan Peder Torres, Ulusal Kurtuluş Ordusu (Ejército de Liberación Nacional – ELN) gerillalarına katılacak ve ilk çarpışmasında ölecekti. Halen, yirminci yüzyıl Latin Amerika tarihinin en ünlü devrimci rahibidir.

Küba Devrimi'nin yılı olan 1959 sona ermek üzereydi. Yıl sonundan çok önce García Márquez, şimdiye kadar yazdıklarının şüphesiz en önemlisi sayılması gereken kısa hikâyesini yazmayı bitirdi. Esasen, "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" adındaki bu olağanüstü yaratının, Londra'da başlayıp Venezuela'da bitirdiği, yeni gerçekçi yazılarının bir devamı olan ve hem üslup hem ideoloji bakımından *Albaya Mektup Yok*'a paralel giden diğer hikâyeleriyle aynı antolojiye hiç konmaması gerekirdi. O edebi tarzın ve o ideolojik dönemin bir devamı ya da doruk noktası bile olmanın çok ötesinde, "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" yepyeni bir şeydi: García Márquez'in bütün edebi ve siyasi yolculuğunun en önemli metinlerinden biridir bu; iki edebi tarzı, "gerçekçi" ve "büyülü"yü ilk olarak bir araya getiren ve gelecek yarım asır boyunca yazacağı bütün olgunluk eserlerine, özellikle de García Márquez'i García Márquez yapan o iki şahesere, yani *Yüzyıllık Yalnızlık* ile *Başkan Babamızın Sonbaharı*'na giden yolları döşeyen eserdir. Hatta bu hikâyenin, hele de sonunun boyutu, García Márquez'in kişisel mitolojisi ile şiirselliğinin farklı öğelerini iç içe geçirmesi öyledir ki, yazarın kendisi bile gelecek yıllarda onu bekleyen o iki anıtsal eserin sonlarını oturtabilmek için bu hikâyenin en önemli damarlarını ayırt etmeye yıllarca uğraşacaktır.

Doğrusu, Kolombiya'ya dönmek siyasi anlamda García Márquez için, beklenmedik denemezse de çok yıkıcı bir kültür şoku olmuştu. *Albaya Mektup Yok* Avrupa'da, yani her şeye rağmen, yurdu ve oradaki bazı insanlar hakkında hâlâ duygusal davranabildiği bir yerde yazılmıştı. Yakında çıkacak toplu eserlerinde yer alacak olan diğer hikâyelerin yazımına da Avrupa'da başlanmış ve Venezuela'daki ilk aylarında tamamlanmıştı bunlar; adı söylenmeyen albaya duyduğu, gözden kaçması imkânsız sevgi gibi, sıradan Kolombiyalılara duyduğu sevgi de bu hikâyelerin üzerinden akıyordu. Halbuki "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" onun Kolombiya'ya dönüşünün doğrudan ürünüydü; hem de üç yıl uzak kalmanın ardından dönmesinin değil sadece, şüphesiz, Avrupa'dan sonra, Venezuela'dan sonra, Küba'dan sonra dönmesinin ürünü. Bu hikâyeyi ilk defa okumak, ardı ardına gelen onca farklı deneyimin, García Márquez'in kendi ülkesine bakışı üzerindeki ağırlığını hissetmek demek; yazarın, kendi çocuklarını sonsuza dek yiyip bitiren ve hiç ama hiç değişmeyecek gibi görünen ülkesine duyduğu olanca kızgınlığı ve küçümsemeyi hissetmek demek.

O halde, "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" hakkında söylenecek ilk şey, içinde hemen hemen hiçbir olay olmadığı. Hiçbir şey hakkında müthiş bir şarkı ve dans bu. Hemen hemen hiçbir şey. "Hanım Ana" diye tanınan, cenazesine Kolombiya'nın bütün siyasetçilerinin ve eşrafının, hatta yurtdışından seçkin ziyaretçilerin, mesela Papa hazretlerinin dahi katıldığı yaşlı bir Kolombiyalı maderşahinin hayatını ve ölümünü (hayatından çok ölümünü) anlatıyor – García Márquez'in kendisine sahiden de çok benzeyen bir anlatıcı anlatıyor bu hikâyeyi. Hikâye, Hanım Ana'nın bütün ömrünün mutlak hiçliğin tam ortasında geçtiğini, zenginliğinin emek çeken köylü kitlelerinin zalimce sömürülmesine dayalı yüzsüzce ilişkilerden geldiğini, kadının kendisinin de çirkin, kaba ve her bakımdan gülünesi olduğunu gösteriyor ama söylemiyor. Fakat kadının, adı verilmeyen ama hangisi olduğu çok belli olan milletinden hiç kimse bu bariz gerçekleri fark etmiyor sanki. Başka bir ifadeyle García Márquez, adını ilk önce Gaitán'ın koyduğu, hâlâ feodal olan bir yarı-"oligarşi"nin gerçek ahlaki durumunu ve Kolombiya iki dünyanın en şahane yeriymiş, bunun kıymetini bilmeyenler de ancak, bizzat bu üstün varlıkların ezdiği o zavallı kandırılmış insanlarmış gibi yapan, *cachaco*ların baskın olduğu egemen sınıfın ikiyüzlülüğünü ortaya koyan bir ale-

gori yaratıyor. García Márquez'e göre karşımızda, on dokuzuncu yüzyıl siyasi sistemiyle gözetilen bir sömürge dönemi toprak sahipliği sistemi var. Kolombiya'ya yirminci yüzyıl ne zaman gelecek, ne zaman! Böylece hikâyesi, baş aşağı dönmüş ve içi dışına çıkmış bir dünyada başlıyor:

> Bu dünyanın tüm inanmayanları, işte Macondo Krallığı'nın mutlak hükümdarının, doksan iki yıl yaşadıktan sonra geçen eylül ayında bir salı günü bir kutsallık halesi içinde hayata veda eden ve cenazesine Papa'nın bizzat katıldığı Hanım Ana'nın gerçek hikâyesi. [53]

Ve on beş sayfa sonra şöyle bitiyor:

> Artık Papa Hazretleri dünyadaki vazifesi tamama ermiş olarak ruhu ve canıyla Cennet'e yükselebilir, Devlet Başkanı koltuğuna oturup ülkesini kendi sağduyusuna göre yönetebilir, her şeyin ecesi rahatlıkla evlenerek mutluluk için yaşayıp dünyaya birçok oğul getirebilir, sıradan insanlar Hanım Ana'nın sınırsız toprakları içinde o cenabet canları nereye isterse oraya çadırlarını kurabilirdi çünkü onlara karşı çıkabilecek ve buna güç yetirebilecek tek kişi, kurşun bir kaidenin altında şimdiden çürümeye başlamıştı bile. Geriye kalan tek şey, taburesine oturup kapının kenarına yaslanan birinin, gelecek kuşaklara kıssa olsun, ibret alsınlar diye, inanmayanlardan duymadık kalmayana kadar, Hanım Ana'nın hikâyesini anlatmasıydı çünkü yarın, yani çarşamba günü çöpçüler gelecek ve cenazeden arta kalan çöpleri sonsuza dek, ebediyen süpüreceklerdi.[54]

Bizzat Karl Marx'ın tonunu ve konuşma biçimini hatırlıyor insan.[55] Fakat bu anlatıcının sesi ve bakış açısı, düpedüz iğnelemeden biraz daha utangaç seyrediyor ve neredeyse Swiftvari ya da Voltairevari bir karamsar alaycılıkla yetiniyor. Bu alaycılık öyle kuvvetli ki inandığının tam tersini söyleyebiliyor; zira okuyucunun onu takip edeceğinden emin.

"Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" belli ki García Márquez'in ülkedeki duruma ve uzaklarda geçen dört koca yılın ardından dönüşte hissettiği hayal kırıklığına verdiği öfkeli tepki. Şimdi ondaki büyük değişiklik, sesinin yetkin bir yazarın sesi olması; dış dünyada edindiği tecrübenin hakkıyla bir şeyleri hor görme, küçümseme konumuna gelmiş bir yazarın sesi.[56] Anlatıcı, değişmeye gücü olmayan bir Kolombiya'yı resmediyor, ama değişmenin mümkün olduğunu bilen bir perspektiften

(SSCB'den mi? Venezuela'dan mı? Küba'dan mı?); *Yaprak Fırtınası*'ndaki anlatıcının bilmediği bir şey bu. Böyle bir hikâye, García Márquez'in, Marx olsa Kolombiya Ulusal Cephesi ile Küba Devrimi'ni karşılaştırmanın "diyalektik" tecrübesi diyeceği şeyi yaşadığı 1959'da yazılabilirdi ancak. García Márquez böylece, zaten büyümekte olan büyülü gerçekçiliğine yabani, hicivli, karnavalvari, siyasi bir tat kattı. Bu hikâye sahiden, hem damıtılmışlık hem de denge bakımından eşsiz, benzersiz bir anı yansıtıyor. Hikâyenin söylediği şeylerden biri şu: "Artık bu derlemedekiler gibi hikâyeler yazamam. 'Gerçekçi' dönemim kapandı." Ama şimdi, García Márquez de tarihin büyük bir cilvesinin kurbanı olmak üzere.

Şansa bakın, García Márquez gerçekçi ya da yeni gerçekçi döneminin sonuna geldiği halde, şimdi Küba'yla heyecanlı bir temas halindeydi; paradoksal biçimde, onca Latin Amerikalı yazar ve entelektüelin hayal gücünü tetikleyen Küba rejimi de pek yakında, tam García Márquez'in artık yazamaz olduğu o sosyalist gerçekçi yazma biçimlerini savunmaya başlayacaktı. Şimdi, sosyalist gerçekçiliğin ilkelerini göz ardı eden (hatta üstü kapalı olarak reddeden) kendine ait bütün bir romanı düşünebilmesinden önce, Latin Amerikalı başka yazarların efsanelere ve büyüye dayanan romanlar yayınladığı güven verici manzarayı görmesi gerekiyordu. Hem önündeki birkaç sene içinde, tamamen kendi hayat öyküsüne dair etkenler çıkacaktı karşısına. Gelecek dönemde, yine yeni bir yer değişikliği ve bir eşle çocuklara bakma zorunluluğu muazzam bir etki yapacaktı: Mesleğinden, daha önce hiç olmamış şekilde uzaklaşacaktı, çünkü ilhamın geldiği yerde ve geldiği zamanda ona kapılırken kendini açlığa mahkûm edebilmek gibi kötü bir lüksü yoktu artık. Böylece "Hanım Ana" uzun süre sadece bir dönemin sonu gibi (hatta bir ara García Márquez'in yazarlık kariyerinin sonu gibi) kalacak; ancak çok sonraları vazgeçilmez ve tarihi bir referans noktası olarak, onun olgunluk döneminin başlangıcı olarak görülebilecekti.

Gerçekten de 1960'ın ortalarında edebiyat bakımından bir çıkmaz sokaktaydı García Márquez. Eğer Küba Devrimi'yle işi yürümezse Barranquilla'ya geri dönüp Alvaro Cepeda'yla birlikte sinema üstüne çalışmayı düşünüyordu.[57] Barranquilla ziyaretlerinden birinde, Medellín sinema temsilcisi Alberto Aguirre ve García Márquez, Hotel del Prado'da oturmuş Cepeda'yı bekliyorlardı; Cepeda bir milli sinematografi kuru-

munun taslağıyla gelecekti ama bir türlü gelmiyordu. Yemekte García Márquez laf arasında, Mercedes'in Bogota'dan arayıp, eve sağlanan hizmetlerin kesilmemesi için 600 peso ödemeleri gerektiğini söylediğini anlattı. Aguirre avukat ve editördü, *Albaya Mektup Yok* iki yıl önce *Mito* tarafından yayınlandığında kitaba bayılmıştı. Yemeğin sonunda romanı tekrar basmayı teklif etti. "Deli misin, biliyorsun Kolombiya'da benim kitaplarım satmıyor. *Yaprak Fırtınası*'nın ilk baskısına ne olmuştu bir hatırla," dedi García Márquez. Ama Aguirre onu ikna etmeye çalıştı, ona 200'ü avans olmak üzere 800 peso teklif etti. García Márquez elektrik faturasını düşünerek oracıkta kabul etti teklifi. Bir yıl sonraki bir mektubunda "akşamdan kalmayken, tropik memleketlerin öğleden sonra sıcağında bambudan bir sallanan sandalyede yayılmışken sözlü anlaşmalar yapan tek kişi"nin kendisi olduğundan yakınıyordu.[58] Ama Aguirre'ye söylediği doğruydu. Kitap 1961'de çıktığında, ilk 2.000 nüshasının ancak 800'ü satıldı. García Márquez eğer başarıyı Kolombiya'da yakalamayı bekleseydi, ilelebet beklemek zorunda kalabilirdi.

13. Bölüm

Küba Devrimi ve ABD

1959-1961

Eylül 1960'da, Prensa Latina'nın kurucusu, Arjantinli Jorge Ricardo Masetti, Brezilya yolunda Bogota'ya vardı. Film yıldızlarına benzerliği ve canlı tavırlarıyla, dostu ve memleketlisi Che Guevara'yla rekabet edebilecek biri olan Masetti, şimdiden Komünist Parti hizipçiliğine karşı umutsuz bir mücadele içindeydi; Havana'da Plinio Mendoza'yla sık sık konuştukları bir konuydu bu. Bogota'daki iki günlük kısa ziyareti sırasında Masetti, García Márquez'i evinde ziyaret etti, ona ve Mendoza'ya, Kolombiya'da iki güvenilir insan birden bulundurmayı artık karşılayamayacağını söyledi. İçlerinden hangisi başka bir görev almak üzere buradan ayrılmayı isterdi acaba? Mendoza evli olmadığı halde, o yıl Küba'ya yedi kere gittiği ve Amerika Basın Birliği'nin [*Inter-American Press Association*] (SIP) toplantısı için San Francisco'ya da gidip geldiğinden, Kolombiya'da kalmak istediğini söyledi. Böylece Masetti'yle baştan beri iyi geçinen García Márquez gitmeyi kabul etti.[1] Birkaç ay Havana'ya gidip gelerek Prensa Latina'nın son yöntemlerine aşinalık kazanması ve yeni gazetecilerin yetiştirilmesine yardım etmesi, sonra da özel bir göreve gönderilmesi düşünülüyordu. Neredeyse hemen yola koyuldu, Barranquilla üstünden giderek ailelerinin yanında biraz daha tatil yapmak üzere Mercedes'le Rodrigo'yu orada bıraktı.

Sonraki üç ay içinde en az dört kere Havana'ya gitti, bir seferinde tam bir ay kaldı. Havana kuşatma altında bir şehirdi, hiç bitmeyen karşı devrim korkuları içinde ve kaçınılmaz görünen ABD işgali her gün mümkün görünürken, devrimci ilerlemesini gerçekleştirmeye çalışıyordu. Castro çok sayıda şirketi yıl içinde kamulaştırmış, ağustosta da ABD'nin "ekonomik saldırganlığı"nın intikamı olarak, adadaki tüm ABD mallarına el koymuştu. Bir ay önce Kruşçev, ilişkiler sertleşmeye başlarken, ABD'nin Guantanamo'daki topraklarında Küba'nın tarihten gelen haklar iddia

etmesine destek çıktı. 3 Eylül'de Sovyet lider, Birleşmiş Milletler'in merkezinin New York'tan alınıp daha tarafsız bir yere nakledilmesini talep etti; ayın 29'unda Kruşçev aynı Birleşmiş Milletler'de pabucuyla masayı dövüyor ve Fidel Castro'ya sarılarak gösteriş yapıyordu. Hiç şüphesiz, savaş demekti bu ya da en azından ona bir giriş mahiyetindeydi.

Prensa Latina bürosu, Havana'nın Karayip kıyısı boyunca dolanan Malecón Caddesi'nden iki blok içerideydi. Dışarıdaki yollara kum torbaları ve yol engelleriyle barikatlar kurulmuştu, devrimci askerler sürekli nöbet tutuyorlardı. Havana'da olduğu zamanlarda García Márquez, Retiro Médico Binası'nın yirminci katındaki küçük bir daireyi Brezilyalı gazeteci Aroldo Wall'la paylaşıyordu. İki yatak odaları, bir salonları, bir de denize yukarıdan bakan terasları vardı. Binanın zemin katındaki Cibeles lokantasında ya da civardaki başka lokantalarda yiyorlardı. Havana'ya gidip gelerek geçirdiği üç ayda García Márquez'in gördüğü yerler neredeyse sadece buralardı.[2] Bir kez daha, o dahil herkesin kendisini sınırlarının sonuna kadar zorlamasını gerektiren bir projenin ilk aşamalarında bulunuyordu. Herhangi bir zaman çizelgesi yoktu; herkes, ne zaman gerekiyorsa çalışıyordu ve her gün yeni bir kriz çıkıyordu. Bazı geceler sıvışıp sinemaya gidiyordu, gece geç saatte büroya döndüğünde Masetti hâlâ orada olurdu; o zaman García Márquez çoğunlukla onunla beraber sabahın beşine kadar çalışır, sonra saat dokuzda Masetti onu yine çağırırdı.

Çok geçmeden ofise, etkili ve tecrübeli Aníbal Escalante'nin liderliğinde, devrimi içerden ele geçirmeye çalıştıkları anlaşılan çok sayıda katı komünist sızdı; hatta bir keresinde Masetti'yle García Márquez, onları gecenin geç saatinde gizli bir toplantı düzenlerken resmen bastılar.[3] Küba'da "reformcu" "burjuva" parti ve hükümetlerle (kimi zaman "oportünist") işbirlikleri yaptıkları uzun bir geçmişleri olan "dogmatik" ve "sekter" (hizipçi) taviz-vermezler (Kolombiya'da *mamerto* denir bunlara), parti üyesi olmayan herkese şüpheyle yaklaşıyorlardı. Bildiklerini kendilerine saklıyorlar, Moskova usulü yaklaşımlarla, Moskova üsluplu konuşmalar ve öğretilerle yeni devrimin politikalarını yönlendirmeye çalışıyorlar ve başkalarının liderlik ettiği girişimleri, yeni hükümetin amaçlarına uygun olsa dahi sabote ediyorlardı. Bunları böyle yakından gören García Márquez, gelecekteki bütün politik tutumları ve faaliyetleri üzerinde iz bırakacak acı dersler alıyordu. Şimdiden kendine,

adadaki herhalde herkesin sorduğu ve yarım asır sonra hâlâ soruyor olacakları o soruyu soruyordu: Fidel ne düşünüyordu?

En yakın ilişkide olduğu insanlar, Masetti'yle bir diğer Arjantinli yazar ve gazeteci olan Rodolfo Walsh'tı. Orada eşi Poupée Blanchard'la birlikte bulunan Walsh, Özel Hizmetler denen birimin başındaydı. Walsh 1957'de, Latin Amerika'nın klasik belgesel anlatılarından birini, Arjantin'deki askeri bir komployu konu alan *Operación Masacre*'yi (Katliam Operasyonu) kaleme almıştı, üslubu da García Márquez'in *Bir Kayıp Denizci*'sine hiç uzak değildi. García Márquez'in Küba'daki vaktinin zirvesi, Walsh'ın CIA'nin Domuzlar Körfezi (Kübalıların dilinde, Playa Girón) çıkarması diye bilinecek olayın hazırlıkları hakkındaki şifreli mesajlarını çözmesiyle geldi. Masetti bütün ulusal ajansların çalışmalarını her gün takip ediyordu ve telemde, Tropical Cable'dan karmaşık paragraflar geldiğini fark etti. Tropical Cable, All American Cable'ın Guatemala'daki ortağıydı ve Masetti bu işin içinde bir bit yeniği sezdi. Walsh bir kriptoloji rehberi kullanarak, birkaç gün gece gündüz çalışıp bütün belgenin şifresini çözmeyi başardı. Nisan 1961'de Küba'yı işgal etme planları hakkında Guatemala'dan Washington'a gönderilen şifreli bir mesajdı bu. Şifre kırılınca, kutlamalara katılması için García Márquez de çağırıldı. Masetti, Walsh'ın İncil satan bir Protestan papaz kılığında Guatemala'daki karşı devrimci Retalhuleu eğitim kamplarına gitmesini istiyordu, ama Kübalı yetkililerin aklında bu kadar romantik olmayan daha başka casusluk stratejileri vardı ve Walsh'ın Havana'da kalması istendi.[4]

Küba ziyaretlerinin arasında, García Márquez Bogota'ya ve ailesinin yanına dönüyordu. Adaya son olarak Aralık 1960'ta, Barranquilla'dan kalkıp Camagüey'den aktarmalı uçan bir Pan-American uçağıyla gitti. Camagüey'de Havana'ya uçmak için bekliyordu ama kötü hava şartlarından dolayı uçuş ertelendi. Etrafta dolanıp haber beklerken, birden havalimanı salonunda bir kargaşa oldu: Fidel Castro, yanında arkadaşı Celia Sánchez'le gelmişti. Comandante acıkmıştı, havaalanı kafeteryasından bir tavuk yemeği istedi. Kendisine tavuk bulunmadığı söylendiğinde Castro üç gündür tavuk çiftliklerini dolaştığını söyledi, devrim neden havaalanına tavuk getiremiyordu acaba, hele de gringolar mütemadiyen Kübalıların açlıktan öldüğünü söylerken, işte havaalanı da onların iddiasına kanıt oluşturuyordu. García Márquez, Celia Sánchez'e

yanaşıp kim olduğunu ve Küba'da ne yaptığını açıklarken kimse müdahale etmedi. Castro geri döndü, García Márquez'le tokalaştı ve ona da Küba'nın tavuklar ve yumurtalarla ilgili dertlerinden yakındı. Castro'yla Sánchez onları Havana'ya geri götürecek DC-3 uçağını bekliyorlardı, bu arada tavuk nihayet bulundu ve Castro lokantaya girip gözden kayboldu. Sonra tekrar belirdi, kendisine Havana Havalimanı'nın devam eden kötü hava şartları nedeniyle kapandığı bildirildi. Castro sertçe cevap verdi: "Benim saat beşte orada olmam lazım. Biz gidiyoruz." Her zamanki gibi kendi uçağının uzun süreliğine ertelenmesini umut eden García Márquez, Küba liderinin kaçık mı yoksa sadece kaygısız mı olduğundan emin olamadı. Saatler sonra bir Cubana Viscount'la Havana'ya indiğinde, Castro'nun uçağının emniyetle aprona çekildiğini görüp rahatladı. O zamandan beri Küba liderinin sıhhatini merak eder durur.

Noel'den hemen önce bir gün Masetti uğrayıp, "Lima'ya gidiyoruz," dedi, "oradaki ofiste bazı sorunlar var." México City'de bir günlüğüne durdular, García Márquez Azteklerin muazzam başkentini ilk görüşünde aklı başından gitti, kalan ömrünün büyük bölümünü orada geçireceği aklının ucundan bile geçmiyordu. Esso'daki işverenlerinin halkla ilişkilerdeki görevi için kendisine verdiği bütçeyle arkadaşlarına karşı fazlasıyla cömert davranan Alvaro Mutis, Kolombiya'da zimmetine para geçirmek suçundan dolayı Lecumberri Hapishanesi'nde on dört ay yatıp yakınlarda salıverilmişti. García Márquez onu ziyaret etti ve her zamanki gibi gayet sıcak karşılandı, Mutis borçlanmak durumunda olduğu zaman bile yine misafirperverdi.

Sonra García Márquez'le Masetti bir 707 jetle Guatemala City aktarmalı olarak Lima'ya uçtular, García Márquez sesten hızlı seyahati ilk defa tecrübe ediyordu. Masetti'yle Walsh'ın, Küba sürgünlerinin yaptığı hazırlıklarda Guatemala parmağı keşfetmelerinin üstüne, Masetti kısa süreliğine de olsa Maya ülkesinin başkentinde bulunmaktan büyük heyecan duyuyordu. Havalimanında Masetti birden aklına eserek, isyancıların Walsh'ın Retalhuleu'da tespit ettiği eğitim kampına gitmek, ortalığı karıştırmak istedi. García Márquez bunun çılgınlık olacağını söyledi, Masetti burun büküp, "Sen zaten pısırık küçük liberalin tekisin, di mi?" dedi. Böylece bu maceranın yerine, ülkenin diktatörü Miguel Ydígoras Fuentes'e küçük bir oyun oynadılar. İsyancı eğitim kampı hakkındaki bilgiler, uluslararası alanda yayınlanmamıştı ama Masetti, biraz

da sorumsuzca davranarak, Ydígoras'ı korkutmak istedi. Havaalanında, Guatemala'nın bir yanardağın önünde bulunan bir milli parkının kocaman bir fotoğrafı vardı. İki adam resmin önünde fotoğraf çektirip, "Bütün ülkeni dolaştık, Küba'nın işgal edilmesine yardım etmek için ne yapmakta olduğunu öğrendik," diye yazan bir notla beraber zarfa koydular. Birliklerin sayısı ve konumları hakkında ayrıntılar verdiler. Mektubu postaya verdikten sonra, havaalanı kötü hava şartlarından dolayı kapandı. García Márquez, Masetti'ye döndü: "Farkındaysan bu gece bu havaalanında yatmak zorunda kalacağız ve yarın Ydígoras piçi mektubumuzu alıp taşaklarımızı kopartacak!" Neyse ki havaalanı zamanında açıldı, uçup gittiler. [5]

García Márquez bu seyahatte Lima'ya kadar gidemedi. Panama'da durduklarında Masetti onu Mercedes'i aramaya çalışırken duydu. Ona Mercedes'in nerede olduğunu sordu ve García Márquez, "Barranquilla," deyince, Masetti eve, karısıyla bebeğinin yanına gitmesini söyledi, çünkü Noel vakti yaklaşıyordu. İşte böylece, García Márquez biletini değiştirip Barranquilla'ya uçtu, ama önce Panama polisi tarafından kısa süreliğine alıkondu.

García Márquez'in Havana'da olduğu birkaç ay içinde bile, Prensa Latina'da Masetti'nin ekibi ile devrimi Sovyetler Birliği'nin Avrupa merkezli dünya devrimi kavramıyla aynı çizgiye çekmek isteyen Komünist Parti sekterleri arasındaki ilişkiler kötüleşmişti. O ve Mendoza, fırsatçılarla bürokratların, Moskova'nın ağzından çıkanları tekrar edenlerin, Masetti'yle García Márquez'in kendilerini bir tuttuğu romantik, açık yürekli, uzun saçlı devrimci serserileri canlarından bezdirmeye, onların yerini almaya ve sonunda da onları cezalandırmaya başlamalarını endişe içinde izlemişlerdi. Bu adamlarla kadınlar ve uğruna mücadele ettikleri Küba halkı, Castro ve Guevara'nın teşvik ettiği, her şeyin doğaçlama, kendiliğinden ve teklifsiz olduğu bir tarz yaratmışlardı. İşte bundan dolayı, bir başlangıç olarak en büyük iki lidere "Fidel" ve "Che" deniyordu, ayrıca "Raúl" ve "Camilo" da vardı. Fakat Masetti, García Márquez'le Mendoza'ya, Bogota ofisi bir Küba ajanı tarafından ziyaret edildiğinden beri bir Komünist Parti casusunun, onların Kolombiya'da attıkları her adımı izlediğini çoktan söylemişti zaten. Kendisine, düşmanlarının eline geçip üstlerine gönderilebilecek şikâyet mektupları gönderdiği için Mendoza'yı azarlamıştı Masetti; bu mektuplardan biri,

bizzat Che Guevara'nın eline verilmişti.[6] Yeni Küba'nın her bir telinde, her büroda, her fabrikada, devrimin kalbini ve ruhunu ele geçirmenin mücadelesi veriliyordu. Plinio Mendoza, ilk raundu eski tür komünistlerin kazandığına (Masetti'nin çektiği ve son kertede Guevara'nın çekeceği zorluklar bu yüzdendi) ama ikinci raundu Escalante'yi yargılayıp, komünistlerle onların anladığı dilden konuşarak Castro'nun kazanacak olduğuna inanıyor.[7] Yüzeyden yorumlanamayacak kadar karmaşık olan bu mücadele, o zamandan beri devam ediyor.

Yeniden Havana'ya dönecek olursak, Masetti giderek artan baskılar altında, García Márquez'i Montreal'e, orada açılacak yeni büroyu kurmak için göndermeye karar verdi. Bu plan kısa sürede yattı ama New York'ta bir açılış vardı. Daha da iyiydi bu! García Márquez, Kolombiya ofisindeki işlerini toparlamak üzere Bogota'ya döndü; evinin kira sözleşmesini iptal etti, yemek odası takımlarını ve diğer ev eşyalarını Mendoza'ya verdi ve planlarını sır gibi saklı tuttu. Cartagena'dan eski dostu olan ve o sıralar Bogota'da yaşayan Franco Múnera'nın evinde gizlice kalıyordu.[8] Sonra Barranquilla'ya uçup, orada ailesinin yanında kalmakta olan Mercedes'i ve Rodrigo'yu aldı. Bütün kitaplarını tahtadan bir kutu içinde Cartagena'daki kardeşi Rita'ya bıraktı. Ailenin kitap kurdu Eligio, "Gabito'nun kutusu" hakkında tahminler yapacaktı yıllarca.[9]

Genç aile, 1961 yılı Ocak ayı başlarında New York'a hareket etti. Amerika Birleşik Devletleri 3 Ocak'ta Küba'yla ilişkilerini kopardı, yani bu maceraya kalkışmak için ideal bir zaman değildi bu, ama zamanlama bir kere daha García Márquez'in tam da her şey orada olmaya başladığı sırada doğru yere varma konusundaki olağanüstü becerisini ortaya koyuyordu. 20 Ocak'ta John F. Kennedy, Amerika Birleşik Devletleri'nin en genç başkanı olarak iktidara geldi. Küba konusunda sürdürülen siyasi uygulamalarda bir uzlaşmaya varsa da Küba'nın işgalini zaten desteklerdi muhtemelen. Rockefeller Kulesi'nin yanındaki bir gökdelende bulunan New York Prensa Latina ofisinde eleman yetersizliği vardı, dolayısıyla García Márquez'in aralarına katılmasına memnun oldular.[10] Paranoyanın tavan yaptığı bir zamandı, yeni gelen de karşısında bulunduğu durumdan hazzetmedi. "Öldürülmeye daha uygun bir yer görmüş değildim," diye yazacaktı sonra. "Rockefeller Kulesi'nin yanında eski bir binada sefil, ıssız bir ofisti; bir odası telemlerle doluydu,

editör ofisinin ise çok aşağılardaki bir avluya bakan bir tanecik penceresi vardı, her zaman karanlık olan ve keskin kurum kokan bu avludan, çöp kutularındaki yemek artıkları için kavga eden sıçanların sesi gelirdi gece gündüz."[11] Yıllar sonra, Amerikalı romancı William Kennedy'ye, o zamanlar New York'un "başka hiçbir yere benzemediğini" söyleyecekti, "Çürüyordu, ama bir yandan da yeniden doğuş sürecindeydi, tıpkı cangıl gibi. Beni büyülemişti."[12]

Miami'de artık yüz bin Kübalı mülteci vardı ve her ay binlercesi daha geliyordu. Bunların çoğu New York'a akıyordu. Amerika Birleşik Devletleri bu mültecilerin pek çoğunu işgalde kullanmayı planlıyor ve onları Guatemala'daki yeraltı kamplarına eğitim almaya gönderiyordu. Küba'nın işgal edileceği devlet sırrıydı ama Miami'de hemen herkes bunu biliyordu. García Márquez'in sonra diyeceği üzere, "gelişi önceden bu kadar belli bir savaş daha olmamıştı."[13] New York'ta devrim yanlısı ve devrim karşıtı Latin Amerikalılar birbirinden ayrı barlara, lokantalara ve sinemalara gitmeye özen gösteriyorlardı. Düşman topraklarına girmek tehlikeliydi, sık sık meydan muharebesi gibi kavgalar oluyor, polis genelde kavga bitmeden gelmemeye dikkat ediyordu. García Márquez de böyle karşılaşmalardan kaçınmaya bir o kadar dikkat ediyordu.

Aile New York'ta sadece beş ay kaldı ama García Márquez daha sonra bunu ömrünün en gergin dönemlerinden biri olarak hatırlayacaktı. Beşinci Cadde'deki Webster Oteli'nde, yani Manhattan'ın tam göbeğinde yaşıyorlardı. Prensa Latina çalışanları, Kübalı mültecilerin ve Castro karşıtı histerinin sürekli baskısı altındaydılar. Karşı devrimci *gusano*ların (devrimin kullandığı bir ifade, "solucanlar" demek) telefonla tacizleri gündelik bir olaydı, García Márquez ve meslektaşları buna rutin bir şekilde, "Anana söyle sen onu, piç!" diye cevap veriyorlardı. Yanlarında her zaman ev yapımı doğaçlama silahlar bulundurmaya çok dikkat ediyorlardı. Bir gün Mercedes'e, kendisini ve Rodrigo'yu tehdit eden bir telefon geldi, arayan kişi nerede yaşadıklarını ve çocuğu (genellikle yakındaki Central Park'a) her gün saat kaçta yürüyüşe götürdüğünü bildiğini söyledi. Mercedes'in şehrin öbür ucundaki Jamaica mahallesinde bir arkadaşı vardı; kocasına bu telefondan hiç bahsetmedi ama bütün gün otele tıkılıp kalmaktan sıkıldığını söyleyerek, bir süre arkadaşında kalmaya gitti. O sırada García Márquez'in yine kitaplarının en karanlığı olan *Şer Saati* üzerinde çalışıyor olması herhalde çok uygun düşüyordu duruma.

Mercedes otelden ayrıldıktan sonra, García Márquez vaktinin çoğunu ofiste geçirir oldu; ortamın giderek gerginleşmesi yüzünden, geceleri orada bir kanepede uyuyordu. 13 Mart'ta Washington'da, John F. Kennedy'nin İlerleme İttifakı'nı kurduğunu ilan ettiği tarihi bir basın açıklamasına katıldı.[14] Onlarca yıl Latin Amerikalı diktatörleri destekledikten sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nin insan hakları, demokrasi ve işbirliği dilinden konuşacağı kısa bir dönemin habercisiydi bu açıklama. Lakin ABD pek yakında (1964'te Brezilya'da) eski politikalarına geri dönecek, 1970'lerde intikam alarak, kaybettiği zamanı fazlasıyla telafi edecekti. García Márquez, Kennedy'nin konuşmasının "bir Eski Ahit peygamberininkine denk" olduğunu teslim etti ama İttifak'a "Küba Devrimi'nin getirdiği yeni rüzgârı savmak için alınmış acil durum yaması" dedi.[15]

García Márquez'in bir kere daha gördüğü üzere, New York ofisindeki iç gerilimin büyük bölümü, eski tür taviz-vermez Kübalı komünistlerle Masetti'nin yetiştirdiği yeni kuşak Latin Amerikalı solcular arasında yaşanıyordu. "Ve New York ofisinde, ben Masetti'nin adamıydım."[16] Durum hızla çekilmez hale geldi ve García Márquez konumu üstüne düşünmeye başladı. Sonunda ayrılmak istediğine karar verdi. Bir gece yarısı ofiste yalnızken Karayipli olduğu anlaşılan bir ses onu doğrudan tehdit etti: "Hazır ol, göt herif, vaktin doldu. Şimdi sana geliyoruz." García Márquez teleme bir not bıraktı, "Eğer çıkmadan bunu kapatmazsam, öldürüldüğüm içindir," diye. Havana'dan gelen bir not cevapladı onu: "Tamam *compañero*, cenazene çiçek yollarız." Sonra, panikten, gece 1'de binadan ayrılırken makineyi kapatmayı unuttu.[17] Yağmur altında Saint Patrick Katedrali'nin koca gri kütlesinin önünden geçerek ve kendi ayak seslerinden dahi korkarak, dehşet içinde kendini otele dar attı ve üstündeki kıyafetlerle uyudu.

Çok geçmeden, komünistlerden gelen arttıkça artan baskı, ivecen Masetti'yi istifa etmeye mecbur bıraktı. 7 Nisan'da García Márquez, Plinio Mendoza'ya bir mektup göndererek ona Masetti'nin istifasını haber verdi; kendisinin de onunla aynı şeyi yapmaya karar verdiğini de ekledi. İşi nisan sonunda bırakacağını bildirmişti, Mendoza'ya Meksika'ya gitmeyi düşündüğünü yazıyordu. Fakat 17 Nisan'daki Domuzlar Körfezi çıkarmasının ardından, Castro'nun çoğu insanın tahmin ettiği üzere devrimin artık sosyalist bir devrim olduğunu ilan etmesinden bir gün

sonra, bizzat Castro, Masetti'den görevine devam etmesini ve televizyon için karşı devrimci tutuklularla yapılacak canlı röportajlarda yer almasını rica etti. Masetti bunu kabul etti ve García Márquez de işgal sonrası krizi bitene kadar dayanmaya karar verdi.[18] Hatta o zamandan beri, o günlerde asıl yapmak istediğinin New York'tan Küba'ya dönmek olduğunu söyler.

Domuzlar Körfezi'nde Küba'nın kazandığı büyük zaferden (Castro adanın savunmasını ve işgalcilerin tutuklanmasını bizzat idare etmişti) bir gün sonra Plinio Mendoza, Bogota'daki telekom bürosunun tuhaf bir şekilde ve ilk kez olarak onun mesajlarını göndermeyi reddettiğini fark etti ve o anda, ABD'nin Kolombiyalı yetkililere Küba'ya hizmet sunmayı kesmeleri için baskı yaptığından şüphelendi. New York'a, García Márquez'e telefon etti, o da, "Dur, burada Beşinci Cadde'de büronun hemen yanında kamuya açık bir teleks var," dedi. İki arkadaş böylece, Kübalıların "Latin Amerika topraklarında emperyalizme karşı ilk zafer" dediği, karşı devrimcilerin efsanevi yenilgisinin olduğu günde, CIA'yi gururla atlattılar. Ama bundan hemen sonra, García Márquez oteldeki evine döndü ve Masetti'ye elle bir mektup yazdı –bunu hemen hiç yapmazdı; ayrıca mektuba tarih bile attı–, dertlerini, Moskova tarzı sekterliğe karşı olduğunu, katı komünist çizginin baskın gelmesi halinde devrimin geleceğinden endişe ettiğini vurguladı. Mektubu, kaçınılmaz olduğunu bildiği istifa anını beklemek üzere otel odasında bıraktı. Domuzlar Körfezi muharebesine kadar dayanmıştı, çünkü eğer ondan hemen önce ayrılsaydı muhakkak batan gemiden kaçan sıçan damgasını yiyecekti sonsuza kadar.[19] Masetti'nin de yakında Prensa Latina'dan kalıcı olarak ayrılacağını ve sonra Arjantin'e dönüp 1964'teki umutsuz devrimci harekette öleceğini bilemezdi.

García Márquez'in New York günlerinin sonu neredeyse gelmişti. Plinio Mendoza durumu Masetti'yle görüşmek üzere Havana'ya uçtu, o ve karısı Conchita Dumois'le birlikte öğle yemeği yerlerken, "onların," *mamerto*ların, taviz-vermezlerin sonunda yeni bir yöneticiyle, İspanyol Fernando Revueltas'la Prensa Latina ofisini ele geçirdikleri haberi geldi. Mendoza'nın mayıs sonunda Havana'dan evine dönerken bir Pan-American uçuşuyla New York'a bir sonraki gelişinde, CIA sorgusunun ardından onu Mercedes'le Rodrigo karşıladı. Mercedes o heyecanlanmaz tavrıyla gülümseyip şöyle dedi: "*mamerto*lar Prela'yı ele geçirmiş

ha, *compadre?*" "Evet *comadre*, öyle oldu." İstifa mektubunu Prensa Latina'nın yeni müdürüne verdiğini, bir kopyasını da Başkan Dorticós'a sunduğunu söyleyince, Gabo'nun mektubunun da çoktan yazıldığını, sadece onun gelmesini beklediğini söyledi Mercedes.[20]

García Márquez, 1960'lardan beri bu sorunlardan fazla bahsetmedi –olayların ardından kendisi de katı komünist olan Antonio Núñez Jiménez'le konuşmalarının bile ayrıntılara girmeden, komünist tavizvermezlerin "devrim karşıtı" olduğunu hissettiğini söyledi sadece–,[21] halbuki 1961'de yaşanan olaylar ömrünün en az on yılını gölgeleyecekti. Bunun nedeni son kertede, Küba Devrimi'ni o günlerde Castro'nun biraderi Raúl'un temsil ettiği söylenen "şekilci" *mamert*olarla, Fidel'in kendisinin temsil ettiği söylenen daha içgüdüsel davranan devrimci romantikler arasında sonu gelmeyen bir mücadele olarak görmeye devam etmesidir. Yirmi beş yıl sonra Mendoza, 1957'deki Doğu Avrupa gezisinin üstüne Küba'da edindiği tecrübelerin, onu bütün sosyalist rejimlerin sonunda bürokratik ve zorbaca olacağına ve bunun kaçınılmaz olduğuna ikna ederek, sosyalizmden uzaklaşmasında etkili olduğunu söyleyecekti. Ve 1960'ların başında García Márquez'in de olan bitenden ötürü kendisi kadar yabancılaştığını ve o günlerde olayları tıpatıp aynı şekilde değerlendirdikleri hususunda ısrar edecekti.[22]

Mendoza birkaç gün New York'ta kalıp arkadaşının işyerinden alacağı ödemeler ve biletlerle ilgili haber bekledi. O ve Mercedes, gündüzleri Rodrigo'yu da alıp Central Park'ta geziniyorlar, García Márquez de ofisteki işlerini toparlıyordu. Sonra García Márquez ve Mendoza, Beşinci Cadde, Times Meydanı ve Greenwich Village civarında dolaşıp, olan biteni, Küba'nın geleceğini ve kendi belirsiz planlarını konuşuyorlardı. İki farklı ideoloji ve iki farklı dünya arasında kalmışlardı, ikisinin de önünde zor günler vardı. 23 Mayıs'ta García Márquez, Alvaro Cepeda'ya şöyle yazdı:

> Şimdi, bir aydır devam eden ve ancak bu hafta sonuca varan çok berbat bir krizin ardından, Prensa Latina'nın saygıdeğer genç adamları yüksekten uçan istifa mektuplarını verip siktir olup gittiler. Çığ gibi büyüyerek geldiğini gördüğümüz bütün boktan şeylere rağmen olayların bu kadar çığırından çıkacağını hiç düşünmemiştim, New York'ta birkaç ay daha kalırım sanıyordum. Fakat burada kalmaya dair son umutlarım da bu gece uçup gitti, 1 Haziran'da, geniş ve dağınık Güney bölgelerini kat

> etmek amacıyla, karayoluyla Meksika'ya gidiyorum. Tam olarak ne yaptığımı ve ne yapacağımı bilmiyorum ama Kolombiya'dan bir miktar dolar kurtarmaya çalışıyorum, Meksika'da iş ararken o parayla bir süre idare etmeyi ümit ediyorum. Nasıl bir boktan işim olur bilmiyorum çünkü gazetecilikten sıtkım sıyrıldı artık. Belki aydın olarak iş bulurum.[23]

Mendoza'nın New York'tan ayrılmasının hemen ardından Masetti, García Márquez'i arayıp durumun yine düzelmeye başladığını söyledi. Başkan Dorticós'la görüşmüş ve ona ne de olsa hâlâ Fidel Castro'nun sağlam adamlar listesinde olduğu söylenmişti. García Márquez'den, Meksika'ya gidişini ertelemesini istedi ama Kolombiyalı bu sefer planlarını yapmıştı ve sadece alacaklarının ödenmesini bekliyordu, Prensa Latina yetkilileri ise ödemeyi yapmakta hiç acele etmiyorlardı. García Márquez onları kendisine bir tür işten çıkarma tazminatı ödemeye, artı kendisiyle ailesi için Meksika'ya bilet ayarlamaya ikna etmeye çalışıyordu. Dolayısıyla Masetti'nin ricalarını isteksizce reddetti. Mendoza'ya yazdığı bir mektupta açıkladığı gibi:

> Masetti'yi biliyorum: Başta istediği bu şahsi yardım, ne yaparsak yapalım kocaman ve karmaşık bir göreve dönüşecek, ben de yoldaşlar aynı Prensa Latina'ya yaptıkları gibi guavanın olgunlaştığını fark edip onu yemeye karar verene kadar kendimi bu işten kurtaramayacağım. Ayrıca eğer Masetti senin dediğin gibi tuzağa çekilmiş ve tehlike içinde olsaydı, planlarımı bir kenara atıp ona yardım etmek için elimden ne gelirse yapardım. Ama edindiğim izlenime göre, Başkan onun işlerini yoluna koymanın bir yolunu bulmuş ve Masetti'nin artık öyle acil bir yardıma ihtiyacı yok.[24]

Mektubun devamında, "En ince ayrıntısına kadar idare etmem gereken bir büroda bir yabancıya döndüm. Çok şükür bütün bunlar 48 saat sonra bitmiş olacak," diyordu.[25] Prensa Latina'nın, ailenin dönüş yolculuğunu karşılamayacağından korkuyordu ve kendi adına sadece 200 doları olduğunu söylüyordu.

Aslında, García Márquez ailesinin uçakla Kolombiya'ya dönmelerinin hiçbir yolu yoktu ve bu yüzden karayoluyla Meksika'ya gidiyorlardı. Meksika'da eve dönmek için yardım bulmaya çalışacaklardı (gerçi Mendoza, Meksika'da uzun zaman kalmanın García Márquez'in en tutkuyla istediği şeylerden biri olduğunu düşünüyor. García Márquez'in

niyetlerine dair yıllar içinde meydana gelen çok sayıdaki yanlış anlama, aslında onun Kolombiya'ya ve geniş ailesine dönmek istemediğini kabul etmekten her zaman kaçınmasından kaynaklanmış olabilir). New York'taki idare hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde ona kovulmuş olmadığını, kendisinin istifa ettiğini (onu, eğer gerçekten *gusano* değilse, satıcı olarak gördükleri belli) ve ona Meksika'ya bilet vermeye yetkileri olmadığını söyledi. Daha sonra komünistler, Havana'da onu soran arkadaşlarına, "García Márquez karşı devrime geçti," diyeceklerdi.[26] Haziran ortasında, Prensa Latina'dan ve devrimden eline hiçbir şey geçmeyeceğini kabullenenen García Barcha ailesi, New Orleans'a giden bir Greyhound otobüsüne bindi; Mendoza oraya Bogota'dan 150 dolar daha gönderecekti.

Yanlarında on sekiz aylık bir çocukla on dört günlük yolculuk en hafif ifadeyle çok yorucuydu; sık sık durarak ve çiftin daha sonra anlatacağı üzere sürekli "karton hamburger," "talaş sosisli sandviç" yiyip plastik kovalarla Coca-Cola içerek geçti. Sonunda Rodrigo'nun hazır bebek mamalarından yemeye başladılar, özellikle haşlanmış meyveli olanları. Maryland'i, Virginia'yı, Kuzey ve Güney Carolina'yı, Georgia'yı, Alabama'yı, Mississippi'yi gördüler. García Márquez için yolculuğun, eskiden beri düşlediği Faulkner'ın ülkesinden geçmek gibi bir avantajı vardı. Çift, o günlerde oraları gören bütün yabancı ziyaretçiler gibi, 60'ların ilerleyen yıllarında yapılacak vatandaş hakları reformları öncesinde ABD'nin bütün güneyinde, özellikle de Georgia ve Alabama'da gördükleri bariz ırk ayrımcılığı karşısında şoke olmuştu. Montgomery'de bir gece uykusuz kaldılar çünkü "pis Meksikalılara" hiç kimse oda vermiyordu. New Orleans'a vardıklarında "gerçek yemek" yemeğe o kadar ihtiyaçları vardı ki, Mendoza'nın Kolombiya Konsolosluğu'na yolladığı 150 doların bir kısmını üst sınıf Fransız lokantası Le Vieux Carré'da mükellef bir yemeğe verdiler. Yine de yemekleri masaya getirildiğinde, her bifteğin üstüne koca bir şeftali konduğunu görünce hayalleri yıkıldı.[27] 1983'te García Márquez bu büyük macerayı şöyle anlattı:

> O destansı yolculuğun sonunda bir kere daha gerçek ve kurgu arasındaki ilişkiyle karşı karşıya geldik: Pamuk tarlalarının arasında sapasağlam mabetler, yol kenarındaki hanların saçaklarının altında siesta yapan çiftçiler, siyah halkın perişanlık içindeki kulübeleri, Gavin Stevens Amca'nın, yanlarında muslinler giyinmiş uyuşuk

kadınlarıyla pazar ayinlerine giden beyaz vârisleri; Yoknapatawpha Ülkesi'nin korkunç dünyası bir otobüs penceresinden gözlerimizin önünden akıp geçti ve ihtiyar ustanın romanlarındaki kadar gerçek, o kadar insandı hepsi.[28]

Seyahatten sonraki ilk mektubunda, Mendoza'ya şöyle diyordu: "Bir yandan Faulkner ve diğerlerinin çevreleri hakkında doğru söylediklerini, diğer yandan Rodrigo'nun her türlü zor duruma uyum sağlayabilen son derece kolay taşınır bir genç adam olduğunu bize kanıtlayan çok ilginç bir seyahatin ardından sağ salim vardık."[29]

Uzun ve unutulmaz iki haftadan sonra, nihayet Laredo'da sınıra vardılar. Orada, dünyanın tezatlarla en fazla yüklü sınırında karşılarında kirli, sefil bir kasaba vardı, ama bu kasabada hayatın birdenbire yine gerçek olduğunu hissettiler. Önlerine gelen ilk ucuz lokantada nefis yemekler buldular. Mercedes, insanların pilav yapmanın sırrını ve başka şeyleri bildiğini gördüğü Meksika gibi bir ülkede yaşayabileceğine karar verdi. Trene binip 1961'in sonunda México City'ye vardılar. Onları, bulvarlarının kenarlarında çiçeklerin sıralandığı, –o günlerde– çok ama çok uzak gökyüzünün çoğu zaman şeffaf, muhteşem bir mavi renkte olduğu ve yanardağların hâlâ görülebildiği büyük ama yine de yaşanabilir bir şehir bekliyordu.

14. Bölüm

Meksika'ya Kaçış

1961-1964

García Barcha ailesini México City'ye getiren tren, 26 Haziran 1961 Pazartesi günü, ağır ağır Buenavista İstasyonu'na girdi. "Leylak rengi bir gecede, yanımızda son yirmi dolar paramız ve hiçbir şey görünmeyen geleceğimizle geldik," diye hatırlayacaktı García Márquez.[1] Peronda onları karşılamak için Alvaro Mutis bekliyordu; geniş, bir kurdu andıran gülümsemesiyle, tıpkı 1954'te Gabo'yu Bogota'da karşıladığı gibi, Meksika'ya hoş geldiniz diyordu onlara. Mutis, yorgunluktan bitmiş aileyi, Calle Mérida'daki Hotel Apartamentos Bonampak'a götürdü. Otel yeni yeni yükselmeye başlayan "Pembe Bölge"nin hemen dışında, şehrin tam göbeğinden de yalnızca birkaç blok ötede, vızır vızır akan iki anacaddenin, Paseo de la Reforma ile Avenida Insurgentes'in Aztek savaşçısı Cuauhtémoc'un bakışları altında kesiştiği yerdeydi. Mercedes şimdiden midesini bozmaktan mustaripti; Meksika başkentine ilk kez gelenlerin çoğu, pilav iyi pişmiş olsun olmasın buna tutulur ve ilk günleri bu yüzden ve başka nedenlerden genelde zor geçer. García Márquez o günlerde şehirde sadece dört arkadaşları olduğunu anlatıyor: Mutis, Kolombiyalı heykeltıraş Rodrigo Arenas Betancourt, New York'ta tanıştığı Meksikalı yazar Juan García Ponce ve yakında mektuplarını muhafaza etmeye başlayacak olan Katalan sinemacı ve kitapçı Luis Vicens.[2]

Meksika'nın tek partili sisteminde (iktidar, kafa karıştırıcı ismiyle Devrimci Kurumsal Parti'deydi [*Partido Revolucionario Institucional–PRI*]) hükümetin söyledikleri, siyasi uygulamalarından çok daha radikaldi. PRI, yirminci yüzyılda dünyanın ilk toplumsal devrimi ve 1959'da Castro Havana'ya zaferle yürüyene kadar Latin Amerikalı ilericilerin daimi örneği olan 1910-17 Meksika Devrimi'ni takip eden yıllarda ortaya çıkmıştı; fakat kırk yıllık iktidar, devrimci ilerlemeyi tam bir duraklama noktasına gelene kadar yavaşlatmıştı. García Márquez,

bu karışık yeni ülkeyi çok çabuk tanımak zorundaydı, burada Latin Amerika'nın diğer her yerinden daha belirgin olarak, hiçbir şey göründüğü gibi değildi.

Bir hafta sonra (García Márquez her zaman geldiğinin ertesi günü olduğunu söylediyse de) sabahleyin ilk iş García Ponce'nin telefonuyla uyandı. "Dinle bak," diye böğürdü Meksikalı (Barranquilla'ya bir kere tantanalı ziyarette bulunmuş ve *costeño* gibi konuşmayı hemen kapmıştı), "Hemingway denen piç var ya, tabancayla beynini dağıtmış."[3] Böylece Meksika'ya gelmesinden kısa süre sonra García Márquez'in ilk yazdığı şey, Amerikalı merhum yazar anısına kaleme aldığı uzun bir makale oldu. "Bir Adam Eceliyle Öldü" başlıklı bu deneme, 9 Temmuz'da etkili entelektüel Fernando Benítez tarafından Meksika'nın önde gelen gazetelerinden *Novedades*'in edebiyat eki *México en la Cultura*'da yayınlandı. Yıllar önce Paris'te, o bulvarda gördüğü adamın ölümünden çok etkilenen García Márquez, şu tahminde bulunuyordu: "Zaman gösterecek ki küçük bir yazar olan Hemingway, insanları harekete geçiren güdüler hakkındaki bilgisi ve meslek sırlarıyla nice büyük yazarı gölgede bırakacaktır..."[4]

Ayrıca bu ölümün sanki "yeni bir çağ"a işaret ettiğini de söylüyordu.[5] Bu dönemin, kendisi için edebi yaratıcılık bakımından şimdiye kadar geçirdiği en kıt dönem olacağını, bir yazım kipinin bitişinin diğerini hemen veya kendiliğinden başlatmadığını henüz bilmiyordu. Dahası, bu yazının, onun gibi doğuştan gazeteci olan birinin bir tek istisnayla on üç yıl boyunca yazacağı son ciddi ve önemli yazı olacağını, o ya da bir başkası nereden bilebilirdi?

Alvaro Mutis Meksika'ya, "dünyanın en şeffaf yeri" olduğu yılların sonuna doğru varmıştı; şimdi bu kristal gökyüzü, yirminci yüzyılın ikinci yarısının duman duman gri kirliliğine bulanmaya başlıyordu. Aslında Meksika hiç de Mutis'in tarzı bir ülke değildi. Fakat ondaki çevresini büyüleyerek yüksek sosyeteye doğru kendi yolunu açma becerisi, Lecumberri Hapishanesi'nden çıkışının ardından yaşadığı olağanüstü kendini toparlama süreci için elzem olduğunu gösterdiği gibi, nüfuz etmesi taşa nüfuz etmek kadar zor olan bu topluma şimdi García Barchaların katılmaları konusunda da paha biçilmez değerdeydi. Yeni gelen çift, Mutis'in yardımlarıyla şehir merkezine yakın Rénan Sokağı'nda bir ev buldu, yere serilmiş bir şiltede uyudular; bu ilk değildi. Bir masaları,

iki sandalyeleri vardı: Yemek yemek için de çalışmak için de bu masa kullanılıyordu. En başta Caracas'ta da böyleydi, sonra Bogota'da da; New York'ta Mercedes, küçücük bir çocukla bir otelin tek bir odasında yaşamak zorunda kalmıştı; şimdi bir kez daha parasızdılar ve temel ihtiyaçlara dönmüşlerdi. García Márquez, Plinio Mendoza'ya yazıyordu: "İşte, üç yıllık evliliğimizde üçüncü defa yine boş bir evdeyiz. Geleneklerimize uygun düştüğü üzere, bir sürü ışığımız, bir sürü bardağımız, bir sürü planımız var ama oturacak hemen hiç yerimiz yok."[6]

İlk iki ay hiçbir şey yolunda gitmedi. Mutis ve Vicens'in çabalarına rağmen García Márquez iş bulamadı, Mercedes oturma izin belgelerini düzenlemek için Bucareli Sokağı'ndaki İçişleri Bakanlığı'nda saatlerce sıra bekledi durdu. García Márquez nasıl bir iş istediğinden tam olarak emin değildi, anlaşılan film endüstrisinde çalışmayı tercih ediyordu. Gerilmeye ve içi sıkılmaya başladı. Prensa Latina ona borçlu olduğu birikmiş parayı vermemekte kararlı görünüyordu. Beklemeye devam etti, Plinio Mendoza'ya yazdığı bir mektupta şaka yollu, böyle giderse yapılacak en mantıklı şeyin *Albaya Mektup Yok*'u yazmak olduğunu söylüyordu, kitabın zaten yazılmış olması hariç.[7] Sonraki nisan ayında Mendoza, Mercedes'in şimdi "Alejandra"ya (García Márquez bebeğin kız olduğundan emindi, adına bile karar vermişti) hamile olduğu haberini aldı.[8] Gelgelelim bu bebek, "ömrüm boyunca hayalini kurup hiç kavuşamadığım kız çocuk" değildi;[9] oğlandı ve son çocuklarıydı.

Mutis, arkadaşının sinirlerinin bozulmaya başladığını fark etti ve ağustos sonunda onu Karayipler'e, Meksika Körfezi'ndeki Veracruz liman kentine, küçük bir gezintiye götürdü. García Márquez o zamana kadar, bir çöl ve dağ ülkesi olan Meksika'nın aynı zamanda bir Karayip ülkesi de olduğunu tam olarak fark etmiş değildi. Gezinin bahanesi, Xalapa'daki Veracruz Üniversitesi'nin *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni*'ni basmayı planlamasıydı. Bu kitap için verilen 1000 pesoluk avansla evin aylık kirasını ve "evliliğimizin üçüncü buzdolabı"nın taksitlerini ödemeye başlayabildi García Márquez.[10] Parası yoktu, işi yoktu, bakması gereken bir ailesi vardı; siyasette, yüzlerce insan devrim trenine koşarken, o Latin Amerika siyaset sahnesinde kendisini heyecanlandıran ilk gelişmeyle temasını kaybetmişti. Edebiyatta da yolunu kaybetmişti: "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" Küba-sonrası perspektifinden yazılmıştı ama García Márquez, esin kaynağı olan Küba'yla istemeyerek de olsa

yollarını ayırmıştı ve şimdi, içine sindirmesi yıllar alabilecek yeni, çok farklı, son derece karmaşık ve kuvvetli bir kültür dünyasını algılamaya çalışıyordu. Meksika'da insan uyum sağlamak, kendine bir yer bulmak zorundaydı.

Bir gün Mutis, yedi kat merdiveni tırmanıp merhaba bile demeden eve daldı, getirdiği iki kitabı pat diye masaya bırakıp gürledi: "Taşak geçmeyi kes de şu *vaina*yı oku ki yazmayı öğrenesin!" Bu yıllarda García Márquez'in bütün arkadaşları sürekli küfredip duruyor muydu bilemeyiz, fakat onun anlatımlarında küfürlü konuşuyorlar. İki ince kitap, 1955'te yayınlanan *Pedro Páramo* ile 1953'te yayınlanan *Kızgın Ova* adlı hikâyeler derlemesiydi. Yazar ise, Meksikalı Juan Rulfo. García Márquez, *Pedro Páramo*'yu ilk gün iki defa okudu, ertesi gün de *Kızgın Ova*'yı. Kafka'yı ilk okuyuşundan beri hiçbir şeyden bu derece etkilenmediğini; *Pedro Páramo*'yu sahiden, candan öğrendiğini, o yıl başka hiçbir şey okumadığını çünkü diğer her şeyin ona bunlardan aşağı geldiğini söylüyor.[11]

García Márquez'in yüzyılın en büyük Latin Amerikalı yazarlarından biri hakkında o zamana kadar hiçbir şey bilmiyor olması çok ilginç. Latin Amerika kıtası hakkında da kıtanın edebiyatı hakkında da aslında az şey bilerek 1961 yılına, otuz dört yaşına gelebilmiş. Bu sırada Latin Amerika kurgu edebiyatında "Patlama" [*"Boom"*] olarak bilinen son derece yeni dalga ortaya çıkmıştı. Ama bu geç tarihte, García Márquez pek çoğu yakında kendisinin dengi, meslektaşı, arkadaşı ve rakibi olacak olan bu yazarların hiçbirini bilmediği gibi, onlardan önce gelenlerin pek çok eserinden de haberi yoktu: Brezilyalı Mário de Andrade, Kübalı Alejo Carpentier, Guatemalalı Miguel Angel Asturias, Meksikalı Rulfo ve Perulu José María Arguedas. Sahiden aşina olduğu bir tek Arjantinli Borges vardı: İçlerinden en az "Latin Amerikalı" olanı, ama şimdiden en etkililerinden biri. Bu bakımdan, Avrupa'da geçirdiği yıllar onu 1920'lerin onca yazarını yaptığı kadar Latin Amerikalılaştırmamıştı: Aslında, Paris'teki arkadaşlarının hemen hepsi Kolombiyalı'ydı. Diğer Latin Amerikalıları kardeşi gibi değil de uzak akrabaları gibi gördüğü söylenebilir. (Gayet Kolombiyalı bir bakış açısı: Yetenekli insanlarla dolu bu ülke, kıtadaki kültürel ağırlığını neredeyse hiç hissettirmedi.) Latin Amerikalılaşmak gibi belirleyici bir sürecin tamamlanması Meksika'ya kalmıştı; García Márquez için talihti bu, zira daha iyi bir hocası olamazdı. Latin Amerika'nın 1920'lerdeki "kimlik arayışı" süreçlerinin çoğunu

başlatan Meksika olmuştu. 1940'larda yüksek eğitimli İspanyol mültecilerin akın ettiği ülke, şimdi yine büyük bir kültür döneminin eşiğindeydi.

García Márquez yeni açılar deniyordu. Mendoza'ya, Michoacán eyaletine yaptığı erken bir ziyarette, yerlilerin kamıştan melekler yapıp kendi yöresel kıyafetlerini giydirdiklerine şahit olduğunu, bunun da ona bir hikâye için fikir verdiğini anlattı. Bu hikâyeye şimdi başlamıştı ama ancak 1968'de bitirecekti, adı da "Kocaman Kanatlı İhtiyar Adam"dı.[12] O zaman bunun "fantastik hikâyelerden oluşan bir kitap yazma eski projesi"nin bir parçası olduğunu söylemişti. Bu hikâye çarçabuk bir yana bırakılıp, yerine bir başkası başlandı: "Yitirilmiş Zamanların Denizi" ("El mar del tiempo perdido"), yine Meksika'daki umutsuz ilk aylarında yazılmıştı. Bunu söylemiyordu ama bunlar ve diğer hikâyeleri, Barranquilla'da ve çevresinde geçen ya da hayal edilen eski güzel günlere duyduğu özlemden çıkmış gibiydi, Cepeda'nın rüyaya benzeyen *Mavi Istakoz* filminde dolaylı olarak anlatılan, kendisinin çoğunu kaçırdığı o günlere. "Yitirilmiş Zamanların Denizi," başlangıçta izole kalmış olsa da önemli bir gelişme. Edebiyat eleştirmenleri arasında kargaşa ve kafa karışıklığına neden oldu, çünkü sanki aynı anda birçok farklı mesaj veriyor gibiydi. Hikâye, çok daha sessiz sakin bir dille, anlatıcının yüksek sesle müdahaleleri olmadan yazılmış olmakla beraber, "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni"nde başlayan üslubun devamı. Latin Amerika'da ve sonunda her yerde "büyülü gerçekçilik" olarak bilinecek şeydendi bu; Asturias, Carpentier ve Rulfo'nun çoktan geliştirmiş oldukları bu teknikte, hikâye veya hikâyenin bir kısmı karakterlerin kendi dünya görüşünden yazılırken, yazar bu dünya görüşünün acayip, folklorik yahut da batıl inançlı olduğunu belirtecek herhangi bir işaret vermiyordu. Dünya, karakterler nasıl inanıyorsa öyle bir yerdi.

Ya da hemen hemen öyleydi. Çünkü "Yitirilmiş Zamanların Denizi"nde diğerlerinden daha fazla şey bilen bir karakter var aslında. "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni"nde milli meselelerle sınırlı kalan Küba-sonrası García Márquez bu sefer –ilk defa– küçük, kısmen terk edilmiş bir kasabaya gelen bir nevi laik misyoner "gringo" olan Bay Herbert karakteri üzerinden ekonomik emperyalizm konusuna giriyor. Bay Herbert'in gelişinden önceki günlerde, köylüler aşkın bir şeylerin yaşanacağını biliyorlar; zira genellikle tuzlu, balık kokan hava gül kokmaya başlıyor her yerde. Sonra yeni gelen, köye girip şöyle ilan ediyor:

"Ben dünyadaki en zengin adamım," dedi. "O kadar çok param var ki artık onları koyacak yer bulamıyorum. Üstelik yüreğim de çok büyük, göğsüme sığmıyor; bu yüzden dünyayı dolaşıp insanoğlunun dertlerine çare bulmaya karar verdim." [13]

Söylemeye gerek var mı, Bay Herbert hiçbir soruna çözüm getirmiyor; kasabayı fakirleştirip kendisi daha da zenginleşiyor, sonra da varıp yoluna gidiyor. Ama ondan önce, kasaba sakinlerinin zihinlerinde, tıpkı bir Hollywood film yapımcısı gibi güzel resimler canlandırıyor ve onları daha önce hiç hissetmedikleri tatminsizliklerle, ifade dahi edemedikleri özlemlerle baş başa bırakıp gidiyor. Aynı adlı bir şahıs (Bay Herbert, her niyet ve her amaç için tıpatıp aynı karakter) daha sonra *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta Macondo'ya muz şirketini getirecek ve benzer bir etki yaratacak. "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni"nde García Márquez nasıl Kolombiya'yla hesabını görüp, ülkenin sorunlarını iflas etmiş siyasi sisteme, sağcı egemen sınıfa ve ortaçağdan kalma bir milli kiliseye bağladıysa, "Yitirilmiş Zamanların Denizi"nde de nihayet Latin Amerika'nın büyük meselesinin, ABD emperyalizminin adını koyuyor; tıpkı, Castro'nun işe Batista'ya ve Küba'nın egemen sınıfına saldırmakla başlayıp, sonra onlara koltuk çıkan ve maddi olarak destekleyen Amerika Birleşik Devletleri emperyalistlerine yönelerek devam ettiği gibi.

Komünist Parti'ye García Márquez'in şimdi birkaç yıldır olduğu kadar yakın duran birinin bu teşhisi, emperyalizm kavramını kendi ülkesinin dertlerini açıklamakta kullanmak için bunca beklemesi belki de şaşırtıcı. Bundan, Doğu Avrupa'da 1955'te ve 1957'de şahit olduğu fiili sosyalizmle, kültürüyle pek çok "Zürafa"sını besleyen ve yazarlarıyla onun olduğu kişi olmasına katkıda bulunan Amerika Birleşik Devletleri arasında seçim yapmanın onun için kolay olmadığı sonucunu çıkarmalıyız; halbuki bir önceki kuşağın Latin Amerikalı yazarlarının çoğu, nefret edilen gringolara karşı saldırıya geçmekte tereddüt etmezdi. Öte yandan, García Márquez ortodoks komünizm perspektifinden bütün bütüne ayrılmış değildi, dolayısıyla da bizzat SSCB'yi, temel silah olarak Marksist ideolojinin Stalinci uyarlamasını ve çarpıtılmasını kullanan bir emperyalist kuvvet olarak açıkça görmüyordu henüz. Sonradan onu küçümseyenlerin istihzalarının aksine, acele karar veren ya da karmaşık meseleleri basitleştiren bir adam değildi o (bazen burjuva basına karşı

çizmeyi sevdiği kışkırtıcı görünümüne rağmen): Konuları en yoğun biçimde, iyice düşünmek için hiç acele etmez, entelektüel çaba söz konusu oldu mu hiçbir zaman kolaya kaçmazdı. En karakteristik eserlerinin su gibi rahat okunurluğunu her zaman dişiyle tırnağıyla çalışarak elde ediyordu.

Bu kısa hikâyenin uzun vadede başka bir yönü vardı. Geleceğe doğru bir adımdı bu, Macondo-Aracataca'dan ve El Pueblo-Sucre'den uzağa, yani Kolombiya'dan uzağa, sadece Latin Amerika'ya değil, edebiyatta evrenselliğe doğru bir adım. "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" o iki küçük kasabayı nihayet iç içe geçirmiş ve bir bakıma ikisini de gizlice alaya almış, yazar daha büyük bir tuvalde resimler yapmanın yollarını ararken, onları da tasfiyeye hazırlamıştı. *Yüzyıllık Yalnızlık* yine Macondo'da geçecekti ama bilgi sahibi okuyucu için bunun bütün Latin Amerika'nın bir alegorisi olduğu daha ilk sayfadan belliydi: Macondo, ülke simgesi olmaktan kıta simgesi olmaya sıçramıştı.

Tarihin bu döneminde, bir Latin Amerikalı yazar için büyük olmanın yolunun, rastlantısal olarak, yine Latin Amerika'dan, kıtasal bir vizyon edinmekten geçtiğini apaçık görebilmiş değildi hâlâ. O hâlâ Kolombiyalı'ydı. İronik şekilde, başka ülkelerdeki, siyasi bilinçleri onunkinden çok daha zayıf olan yazarlar her şeye rağmen, onun henüz hazır olmadığı o sıçramayı şimdiden yapmaktaydılar: Arjantinli Julio Cortázar, Perulu Mario Vargas Llosa ve hepsinden önemlisi Meksikalı Carlos Fuentes, Latin Amerikalı olduklarını fark etmeye başlamış yazarlardı ve o sıralar, tam da kendi bilinçlerindeki değişim hakkında, kendi kıtalarını yeniden keşfetmeleri hakkında Joycevari, "Ulyssesçi" kitaplar yazıyorlardı; tıpkı, yine sömürgeleştirilmiş bir ülkeden olan daha eski bir yazarın, yani bizzat James Joyce'un, kırk yıl önce kendisinin Avrupa'yı keşfedişi hakkında yazması gibi (Stephen Dedalus'un "halkımın yaratılmamış bilincini... vücuda getirme" tutkusunu hatırlayın). Şimdi García Márquez'in takıntılarını (dedesi, annesi, babası, Kolombiya) yeniden tanımlayıp bunları bir Latin Amerika perspektifine oturtması gerekiyordu. Latin Amerikalı diğer yazarlar (Asturias, Carpentier, Arturo Uslar Pietri) yirmili yaşlarının başındayken Latin Amerikalı olmuşlardı; García Márquez o aşamaya otuz sekiz yaşına kadar gelemedi, üstelik Patlama olmasa, özellikle de Patlama'nın büyük yaratıcısı ve yayıcısı Meksikalı Carlos Fuentes olmasa belki de hiç yaşamayacaktı

bunu. García Márquez'in talihi vardı ki pek yakında Fuentes'le tanışacak ve bu tanışma hayatının dönüm noktalarından biri olacaktı.

Yine, ünlü olmadan çok öncesinden beri beklemeyi, bazen büyük baskılar ve arzular karşısında bile bir kitabın pişmesini beklemeyi her zaman bilmiş bir yazarın, belki de eşi benzeri olmayan kendine hâkim olma yeteneği var önümüzde. Bu yalnız hikâyeyi, "Yitirilmiş Zamanların Denizi"ni, ona Küba'nın kazandırdığı anti-emperyalist bakış açısıyla anlatmasına rağmen Küba'yla temasının kalmaması, bilakis oradan adeta kovulmuş olması, ıstırabını arttırıyordu sadece. Böylece Meksika'da, o kör haliyle (yani artık Küba'yı kaybetmiş olduğundan, Mao Zedung'un kullanabileceği bir ifadeyle bir siyasi ruhu olmadan), edebiyatı tamamen bırakıp (bunu ilk kez düşünmüyordu) olabildiğince çabuk biçimde senaryo yazarlığına mı geçmeli diye düşünmeye başladı. Artık bir ailesi vardı ve Mercedes'i, Rodrigo'yu ve henüz doğmamış bebeğini, gerçekleştirmekten hâlâ büyük oranda uzak olduğu edebiyat mesleğine kurban etmeye vicdanı elvermiyordu: Eğer o büyük aşamayı bekârken yapmayı beceremediyse, kendisi başarılı olmak için tekrar tekrar denemeler yaparken onlar neden çeksinlerdi? Yapmayı zaten hep istediği film işi, giderek artan şekilde, onun durumundaki bir adam için en makul şey gibi görünüyordu ve girişimlerini bu yöne yoğunlaştırdı. Ne de olsa bu da bir yazma biçimiydi.

Meksika, İspanyolca konuşulan dünyada film endüstrisi en gelişmiş olan ülkeydi.[14] Fakat başta, film konusunda da somut hiçbir şey olmadı. Sonra bir akşam iş arama çabalarından eli boş döndüğünde (zaten García Márquez insanlardan bir şeyler istemek konusunda hiç iyi değildir) Mercedes ona yiyecek alacak para kalmadığını ve Rodrigo'ya yatmadan önce hep içirdiği sütü bugün içiremediğini söyledi. García Márquez iki yaşındaki oğlunu karşısına oturttu, ona durumu anlattı ve bunun bir daha olmayacağına söz verdi ona. Çocuk "anladı," mızmızlanmadan uykuya daldı ve gece boyunca uyanmadı. Ertesi sabah, bir iyilik daha isteyecek kadar çaresiz duruma düşmüş olan García Márquez, Mutis'e telefon açtı; Mutis de arkadaşının artık seçen değil yalvaran konumda olduğu gerçeğiyle nihayet yüzleşmiş olabileceğini tahmin etmiş olmalı. Birkaç görüşme ayarlayabilmek için kendi iş bağlantılarını kullandı Mutis. İlk görüşme, son birkaç yıl içinde işleri mucize eseri mobilya üretiminden sinema ve gazetecilik dahil birkaç başka iş kolunda çeşitlenen Gustavo Alatriste'yleydi.

Alatriste'yle 26 Eylül 1961'de, yani García Márquez'in Meksika'ya varışından tam üç ay sonra Presidente Oteli'nin barında buluştular. García Márquez, ayakkabılarından birinin tabanının sarktığını, bu yüzden buluşmaya erken geldiğini ve oradan sessizce yürüyerek uzaklaşmadan önce Alatriste'nin gitmesini beklediğini unutmayacaktı.[15] Alatriste, Luis Buñuel'in en iyi filmlerinden birkaçının yapımcısıydı ve o sıralarda Meksika'nın en çekici kadın oyuncusu olan, Buñuel'in üç filminde başrol oynamış Silvia Pinal'le evliydi.[16] García Márquez belli ki Alatriste sayesinde film dünyasına doğrudan gireceğini umut ediyordu. Fakat Alatriste yakınlarda, aralarında kadınlara hitap eden *La Familia* (*Aile*) dergisiyle, son derece Meksika usulü bir suç ve skandal yayını olan *Sucesos para Todos* (*Herkes İçin Öyküler*) de dahil olmak üzere popüler birkaç yayını satın almıştı. Alatriste'nin ondan yardım bekleyen, inancını kaybetmiş bu adama teklif etmeye karar verdiği iş, bu dergilerin editörlüğünü yapmaktı; gerçi bundan da pek emin değildi. Mutis, Alatriste'ye García Márquez'i tavsiye ederken, onun önceden yaptığı gazetecilik çalışmalarını da gösterme gafletinde bulunmuştu ve Alatriste şüphe içindeydi: "Bu herif fazla iyi," dedi hırıltıyla. Ama Mutis onu arkadaşının her türlü işi yapabileceğine temin etti. Biraz tereddüt ettikten sonra García Márquez işi (iki işi de) kabul etti; eve gidip Rodrigo'ya dünyada en çok ne istediğini sordu. "Top." Babası çıkıp ona bulabildiği en büyük topu aldı getirdi.

Böylece García Márquez sinemayla ilgili hayallerine şimdilik veda etti ve adının derginin künyesinde hiçbir şekilde görünmemesi ve hiçbir yazıya adını koymayacak olması gibi olağanüstü şartlarla Alatriste'nin dergi işlerinin ikisini de aldı. *La Familia* ve *Sucesos para Todos*'tan sorumluydu; Ev ve Sokaklar, diye düşünmüş olsa gerek. Bu sadece küçük düşürücü bir gazeteciliğe dönüş adımı değildi, üstelik gazeteciliğin olabilecek en aşağı seviyesiydi. Avenida Insurgentes Sur'daki ofiste daktilosu olmadan çalışıyor, buradaki işleri sanki eldiven ve maşayla tutar gibi idare ediyordu. Dayanılmaz bir işti. Mesleğini bu şekilde feda etmek zorunda kalması en son, ailesinin Sucre'den Cartagena'ya taşınması krizi sırasında, 1951'de olmuş, o zaman dahi yükümlülükleri arasında kalan azıcık boşlukta *Yaprak Fırtınası*'na devam edecek vakti bulabilmişti. Fakat şimdi bir eşi ve çocuğu vardı; kendisi aç aç idare etmeye alışık olsa da onların yemek yemesi gerekiyordu. Dişini sıkıp sadece sinemaya değil edebiyata da elveda demeye hazırlandı.

Aynı gruba bağlı *S.nob* adındaki diğer dergi, o zamana kadar hemen hiç satmayarak adının hakkını vermişti, fakat şimdi García Márquez'in popülist ağızla yazılmış yazılarının üstünden parazit gibi yaşayabiliyordu. *S.nob* o günlerde iki avangard yazar, Salvador Elizondo ve Juan García Ponce tarafından idare ediliyor, García Márquez bunların onun emeğini sömüren edebiyat aristokratları olduğundan yakınıyordu acı acı – henüz doğmamış oğlunun bir gün, Elizondo'nun henüz doğmamış kızıyla evleneceğini bilemezdi.[17] Alatriste'nin zaman zaman bu çilekeş çalışanının maaşını ödemeyi unutması, çektiklerine tuz biber ekiyordu. Bir defasında parasını üç ay ödemedi, García Márquez her yerde onu aramak durumunda kaldı. Sonunda adamın izini bir Türk hamamında buldu, sıcaktan pişmiş Alatriste buharlar içinde çeki vermek zorunda kaldı ona. García Márquez dışarı çıktığında yazıların akıp dağılmış olduğunu görünce bir koşu Alatriste'nin peşine tekrar düşüp onu soyunma odasında yakaladı.[18] Meksikalı komedyen Cantinflas'a benziyordu gitgide.

İşten hiç hazzetmediği halde birkaç hafta içinde iki derginin de sayfa düzenini, üslubunu ve içeriğini güzelleştirmişti. Kıta çapında dev bir okuyucu kitlesi olan *La Familia*'daki yemek tarifleriyle örgü örneklerinin, *Sucesos*'un insanın kanını donduran hikâyeleriyle tüyler ürpertici resimlerinin arasına, özetlenmiş büyük romanlar, biyografi dizileri, dedektif hikâyeleri, farklı kültürlerin çok ilgi çekici özellikleri ve aklına gelen başka her türlü kaliteli malzemeyi dolgu olarak sızdırdı. Bunların hepsini önceden de yapmıştı, Barranquilla'da *Crónica* ve Caracas'ta *Venezuela Gráfica* için. Bu işin çoğunu, başka ülkelerde yayınlanan başka dergileri talan ederek yapıyordu, makas ve yapıştırıcı kullanıp ürünün üstüne bir tutam çaresizlik, bol bol can sıkıntısı ve azıcık da karamsar alay ekliyordu.[19] 1962'nin ilk aylarında *Sucesos*'un tirajı her sayı için bin adet kadar artmış, artmaya da devam ediyordu. Nisanda, daha havalı bir García Márquez, Plinio Mendoza'ya "halıları ve iki sekreterinin olduğu bir ofis"i olduğunu haber verebiliyordu artık, "neredeyse ev gibi, bahçesi de var, bir de ya nadir bir dehaya sahip ya da zırdeli (hâlâ bilmiyorum) bir patron. Henüz kodaman olmadım ama ofise üç blok ötede bir eve taşındığım halde, temmuzda bir Mercedes Benz almayı düşünüyorum. Karşı devrimi örgütlemek üzere buradan Miami'ye taşınsam kimse şaşırmaz... Alejandra'yı on gün içinde bekliyoruz, Mer-

cedes kadınların sadece eş olarak değil görüntü olarak da dayanılmaz olduğu o bitmez tükenmez döneme girdi. Ama intikamını almaya hazırlanıyor: Normal bedenine döndüğü zaman dünya kadar elbise, pabuç filan alacak."[20]

Eylül 1961'de Guillermo Angulo, García Márquez'e yayınlanmamış kitabı *Şer Saati*'ni Esso'nun sponsor olduğu 1961 Kolombiya Edebiyat Ödülü için yarışmaya sokmasını teklif etmişti, ödül geriye dönük olarak 1962'de verilecekti.[21] Alvaro Mutis de ona bu konuda baskı yapıyordu. Esso'ya 173 eser gönderildiği ama hiçbirinin umut vaat etmediği söyleniyordu; García Márquez'in son dakikada bir başvuru yapması teklifi de buna dayanıyordu. Adam kravatını gevşetip, ne yerler gezmiş elyazmasına bir kere daha baktığını ve onu son kez, sağlamından gözden geçirip düzelttiğini hatırlayacaktı.[22] Yazarının sevmediği *Şer Saati*, eleştirmenlerin de en beğendiği eser olmadı hiçbir zaman. Olay örgüsü sanki fazla süslü püslü, karakterler pek iyi çizilememiş. Yine de açık seçik, sinematografik bir hali, okuru mutlak etkileyecek mesafeli, müdahale etmeyen bir tekniği var, her ne kadar kitabın kasvetli konusu mizahla ya da bölgenin renkleriyle hafifletilmemiş olsa da.

Kararı Esso adına Kolombiya Akademisi veriyordu ve García Márquez'in kitabı birinci ilan edildi. Eserine bir başlık vermesi istenmiş, o da "Bu Boktan Kasaba" adından vazgeçip onun yerine *Şer Saati*'ni bulmuştu. Gelgelelim, Kolombiya Akademisi'nin başkanının bir papaz olduğu ortaya çıktı; hem İspanyol dilinin, hem de halkının ahlakının bekçisi olan Peder Félix Restrepo, "doğum kontrolü" ve "mastürbasyon" gibi kelimeler kullanılmasından rahatsız olmuştu. Peder Restrepo, Meksika'daki Kolombiya büyükelçisi Carlos Arango Vélez'den García Márquez'e bir mektup götürüp, onunla nazik ve usturuplu bir dille sohbet ederek, kendisinden bu iki kaba kelimeyi kitaptan çıkarmasını rica etmesini diledi. García Márquez, Hazreti Süleyman'ın hükmü* misali (ama 3.000 dolarlık ödül kendi emin ellerine geçmişti çoktan), büyükelçinin kelimelerden bir tanesini çıkarmasına müsaade etti. Büyükelçi "mastürbasyon"u seçti.

---

* Aynı çocuğun annesi olduklarını iddia eden iki kadın, Hazreti Süleyman'a başvurur. Süleyman kadınlara çocuğu ikiye bölmeyi teklif eder. Kadınlardan biri ölmemesi için çocuğun öteki kadında kalmasına razı olunca Süleyman gerçek annenin o olduğuna hükmeder-e.n.

Kaderin bir cilvesiyle, jürinin onun lehindeki kararı, García Barchaların ikinci çocuğu Gonzalo'nun doğduğu güne, 16 Nisan 1962'ye denk geldi. García Márquez sonra Plinio Mendoza'ya bebeğin "altı dakikada" doğduğunu söyleyecekti, "tek endişemiz, kliniğe giderken arabada doğması ihtimaliydi." Ödülü kazandıktan sonra, geçici ve göreli olarak zengindi. Paranın bir bölümünü Mercedes'in klinikte yatışını karşılamakta kullandı.[23] Fakat paranın "çalıntı" olduğunu hissettiğinden (daha sonra, belki de riyakârca, romanı ödül için yarışmaya sokmanın ömründe verdiği en yanlış karar olduğunu söyleyecekti) batıl inançlarla, parayı sıradan ev işlerinde kullanmamaya karar verdi, onun yerine kırmızı döşemeli beyaz bir Opel 62 araba aldı; bu büyük metropolde ailece bir yerden bir yere gidebilmek için. Plinio Mendoza'ya şöyle dedi: "Ömrümde sahip olduğum en olağanüstü oyuncak. Gecenin bir yarısı uyanıp yerinde duruyor mu diye bakıyorum."[24]

Fakat bunların hiçbiri yetmiyordu. Bir edebiyat ödülü almıştı ama artık yazar değildi. Huzursuzluğu devam ediyordu. Sinemayla ilgili bir iş yapmak arzusunun hâlâ devam ettiğini fark etti. Büyük umutlarına ve işine bağlılığıyla Alatriste'nin gözüne girme taktiğine rağmen, karşısına hiçbir şey çıkmıyordu.[25] Bilakis, García Márquez düşük gelirli bu iki dergiyi elden geçirip geliştirerek Alatriste'ye daha fazla para kazandırdıkça, Alatriste onun başka yerlere kaymasına iyice imkân vermez oluyordu.

Doğru şartlar olsa bile yazabileceğinden emin değildi artık. Evlendiğinden beri ancak birkaç kısa hikâye yazabilmişti ve hakir gördüğü *Şer Saati* bile gözüne uzun bir kitap gibi geliyordu. Kafası işyerinde saçma sapan şeylerle, evde aile meseleleriyle, arkadaşlarının yanında film meseleleriyle doluyordu. İçinde inanç olmadan *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan sonraki kitabı *İyi Kalpli Eréndira* üstünde çalışmaya koyulması, ama yazmayı bir bakıma ömrü boyunca beklediği romana bir türlü gelememesi ironik. Birkaç ay sonra, boş zamanlarında ona, yani "Ev"e geri döndü. Ama "Ev"de yalnızca hayaletler vardı ve yine hiçbir yere varamadı. Bunun üzerine ona yazar olduğunu iliklerinde hissettiren bir başka fikre, *Başkan Babamızın Sonbaharı* adında bir romana yöneldi.[26] *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın adı bile yoktu ortada, fakat daha önce bir kenara bıraktığı bu romanın nihai adı belliydi. Nisan 1962'de, yani *Şer Saati*'yle ödül aldığı ayda ve *Albaya Mektup Yok*'un ilk baskılarının eline yakın

zamanda geçtiği sırada, *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni*'ndeki hikâyeler yayınlandığında, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın ilk üç yüz sayfasını ortaya çıkarmıştı ama hâlâ yanlış yolda olduğunu hissediyordu. Sonunda kitabı yine bir yana bıraktı; daha sonra, bu nüshadan geriye yalnızca karakterlerin adlarının kaldığını söyleyecekti.[27] Bu diktatör romanı (kısmen kendisinin şimdiki hali üstüneydi), "Ev" meselesi (ailesinin geçmişi üstüne) çözülmeden yazılamazdı muhtemelen. Çaresiz, cesareti kırılmış ve kafasını kullanamaz halde elyazmalarını bir kere daha bıraktı ve ömründe ilk defa, edebiyatın olmadığı bir gelecek tahayyül etti.

Ama bu tahammül edilebilir gibi değildi. İki vasat dergiyle ilgili işi asabını bozdukça bozuyordu, *compadre*si Plinio Mendoza'ya şöyle dert yanıyordu: "Şu aralar sakinleştiricileri peynir ekmek gibi götürüyorum ama yine de dört saatten fazla uyuyamıyorum. Galiba benim için tek umut baştan aşağı yenilenmek... Tahmin edersin, hiçbir şey yazmıyorum. Daktiloya dokunmayalı iki ay oluyor. Nerden başlayacağımı bilmiyorum, sonunda ne bir şey yazabileceğim, ne de zengin olabileceğim düşüncesi beni rahatsız ediyor. Söylenecek başka bir şey yok *compadre*, sıçtım, iyi durumumun kurbanı oldum."[28]

Siyasi olarak, Küba'yla ilişkisi onu yiyip bitiriyordu. Kendisi bakımından konu hâlâ askıdaydı, Kübalılar bakımındansa mesele kapanmıştı. New York'ta yaşadığı sorunlara rağmen, García Márquez hâlâ sıkıntılarının hizipçilerden kaynaklandığını düşünüyordu, derdi Küba rejiminin kendisiyle değildi. Belki de daha uzun zaman dayanmış olması gerektiğini hissediyordu içten içe. Küba'nın genç liderinin ve çelik gibi sağlam Guevara'nın Amerika Birleşik Devletleri'nin iktidarını ve burjuva liberal Latin Amerika ülkelerinin sıklaştırdığı safları yenilgiye uğrattıklarını gördükçe, Castro'ya hayranlığı artmıştır olsa olsa. Nisan 1962'de, Castro bütün kapitalist dünyaya ve Küba Komünist Partisi'ndeki dogmacılara karşı mücadele ederken, içeriden bilgi sahibi olmakla hava atmayı her zaman çok seven García Márquez, Plinio Mendoza'ya şöyle yazdı: "Fidel'in Aníbal Escalante'yi 'tasfiye' etmesiyle ilgili bütün hikâyeyi biliyorum ve Masetti'nin görevine hızlıca iade edileceğinden eminim. Fidel yoldaşlara öyle sert şeyler söyledi ki ('Bu Devrim'i eşya piyangosundan kazandığınızı sanmayasınız') krizin korkunç boyutlarda olacağından korktum bir süre. Küba'nın başka ülkelerin on yılda, yirmi yılda geldiği yere böyle hızla koşması müthiş. Yoldaşların Fidel'e boyun

eğdiği intibaını edindim ama şimdi onu her an öldürebilecekleri (neden bahsettiğimin de gayet iyi farkındayım) ihtimalini de safdışı etmiyorum. Ama şimdi Masetti ve hepimiz için ve tabii ki herkese muhteşem bir ders verdiğini ispat eden küçük güzel Kübamız için çok mutluyum."[29]

Bu aydınlatıcı bir mektup: Karşımızda, Prensa Latina'dan ayrılmasından ve hizipçilerin kurumu ele geçirme çabalarından duyduğu hayal kırıklığından iki yıl sonraki García Márquez var; siyasi umutları ve hayalleri hâlâ Küba'nın geleceğine dair; bu ülkenin, sınırsız hayranlık duyduğu liderine güvenmeye devam ediyor. Burada Castro'ya ilişkin iki farklı yaklaşımın nasıl kesiştiğini görüyoruz: Birincisi, o dönemin pek çok sosyalisti gibi García Márquez'in de "Fidel"i kişisel olarak, sanki bir arkadaşı ya da abiyi tanır gibi, bir insanı tanıdığımız ama yine de uzaktan tanıdığımız biçimde tanıyor gibi hissettiğini sezdiren konuşma biçimi; ikincisi, daha alışılmadık olanı, romancının Küba liderini içinden bilme hissi, sanki Castro onu kitaplarından birinde bir karaktermiş de az çok García Márquez'in isteklerine göre davranıyor ve konuşuyormuş gibi. Fakat an itibarıyla Küba ona kapalıydı; keza filmler de; ve görünüşe göre, kendi kontrolü altındaki biricik şey, yani edebiyatı da kapalıydı ona. Umudunu kaybetmeye başlıyordu.

1962 yılı devam ediyordu. Küba füze krizi patladı ve bitti; sarsılan ve çalkalanan dünya bunu da atlattı. Ama yine de García Márquez'in sonsuz tünelinin ucunda hâlâ ışık yoktu. Sonra... Çok şükür! Nisan 1963'te *La Familia*'dan ve *Sucesos para Todos*'tan nihayet kurtuldu ve Plinio Mendoza'ya neşeyle yazdığı üzere "profesyonel yazar" oldu.[30] O senaryo yazarlığını kastediyordu ama ifade anlamlıydı. İçinde bulunduğu açmazı Mercedes'le görüştükten sonra, Paskalya tatili sırasında beş günde kendi kendine bir senaryo yazıp şansını son umudu olan kişisel girişiminde denedi. Senaryo, *El Charro* (*Kovboy*) adı verilecek bir filme aitti ve başkahramanı oynamak üzere García Márquez'in aklında Meksikalı büyük oyuncu Pedro Armendáriz vardı. Alatriste projeyi duyunca, filmi film yönetmenlerinin en Meksikalısı olan Emilio "Yerli" Fernández'in yönetmesi düşüncesiyle işi üstlenmek istedi. García Márquez'in, senaryo üstünde söz hakkının tamamen kendisinde olması karşılığında filmi genç yönetmen José Luis González de León'a söz verdiğini duyup, García Márquez'in diğer yönetmene verdiği sözden dönmeyeceğine

ikna olunca, Alatriste önceki tutumunu birden değiştiriverdi ve García Márquez'e bir yıl boyunca evinde oturup kendi istediği gibi iki senaryo yazması karşılığında ona dergilerin editörlüğünü yapması için verdiği maaşın aynısını vereceğini söyledi.[31] García Márquez oynadığı kumarın karşılığını aldığına çok memnundu.

Maalesef, sağı solu belli olmayan Alatriste o yaz parasız kaldı ve García Márquez'den aralarındaki anlaşmanın iptalini istedi ama vize alabilmesi için hâlâ çalışır görünmesini sağlama sözü verdi. Film yapımcıları arasında rekabet yaratmayı bir kez başarabilmiş olan García Márquez, Alvaro Mutis'in bir diğer arkadaşı olan Manuel Barbachano'yla temas kurdu. Yapımcı Barbachano, dışarıdan çalıştığı sürece onunla çalışmaktan gayet memnun olurdu. Barbachano, Juan Rulfo'nun eserlerine takmıştı ve "Altın Horoz"u ("El gallo de oro") sinemaya uyarlamayı planlıyordu. Ölmek üzere olan bir dövüş horozunu kurtaran, sonra da onun bir şampiyon olduğunu anlayan fakir bir adamın hikâyesiydi bu. Adam hem zengin olmak, hem de zengin bir adamın metresi olan kasabanın en güzel kadınını elde etmek istiyor, sonunda hikâyedeki herkes uğruna mücadele ettiği her şeyi kaybediyordu. Hikâye birçok yönden *Albaya Mektup Yok*'un dünyasında geçiyordu ve Mutis heyecanlı arkadaşının bu iş için biçilmiş kaftan olduğunu söyleyerek tavsiye etti onu. García Márquez'in karşısına bundan iyi fırsat çıkamazdı. Yönetmen Roberto Gavaldón, ülkedeki sinemacıların en meşhurlarından biriydi ve siyaseten en doğru yerde duranıydı; görüntü yönetmeni Gabriel Figueroa ise bütün Latin Amerika'nın herhalde en parlak görüntü yönetmeniydi. García Márquez hikâyenin işkence görmüş alkolik yazarı Juan Rulfo'yla nihayet 1963'ün Kasım ayı sonunda (Lee Harvey Oswald'ın, Başkan John F. Kennedy'yi öldürmekle suçlanmasından kısa süre sonra öldüğü günde) bir düğünde tanışacak, ikili, Rulfo'nun durumu ve García Márquez'in gerginlik ve depresyon düzeyi elverdiği ölçüde arkadaş olacaklardı.

Barbachano, García Márquez'e Alatriste gibi güvence vermiyor, ama faturaların ödenmesi gerekiyordu. Böylece García Márquez eylülde Walter Thompson reklam şirketini aradı ve derhal işe alındı. Aradığı ideal işten gayet uzak olsa da reklam onun mizacına daha uygun bir işti ve dergi çıkarmak gibi monoton bir işten çok daha fazla özgürlük tanıyordu. En azından bu yeni durumda hep yaptığı şeyi yapması daha kolaydı:

Gündüz işini etkin ve sorumlu bir şekilde yapıyor, bu arada gerçekten ilgi duyduğu şeyler üstünde çalışacak gücü bir şekilde koruyup buna vakit de bulabiliyordu.[32] Kaderinde 1963'ün sonunu, 1964'ün tamamını ve 1965'in büyük bölümünü aynı anda hem sinema sektörüne götürü iş yapıp hem de reklam ajanslarında çalışarak geçirmek vardı. Önce Walter Thompson'da, sonra da bir başka küresel dev olan McCann Erickson'un bir parçası olan Stanton, Pritchard and Wood'da çalıştı. Walter Thompson'la McCann Erickson dünyanın en çok iş yapan ilk üç reklam ajansı içindeydiler, dolayısıyla García Márquez bir süre ABD tekelci kapitalizminin öncüleriyle, Madison Avenue* koluyla çalışmış oldu; bahsetmeyi hiçbir zaman sevmediği bir konu bu. Mutis başka alanlarda olduğu gibi bu konuda da ondan önce gidiyordu, Meksika'da kalışının ilk döneminde, kuruluşundan itibaren Stanton'da çalışmıştı.

İronik olarak, çok sonraları, bu tuhaf ara dönemde edindiği tecrübeler García Márquez'in müstakbel şöhreti için pazarlık yapabilmesini sağladı: Şöhreti anlamak, kendini takdimi üstüne düşünmek, bir kişi olarak kendine bir marka imajı çizmek ve onu yönetmek. Daha da ironik olarak, eskiden reklam ve halkla ilişkiler alanında çalışarak öğrendikleri, sonraki on yıllar boyunca, ABD'li hasım yorumcular ciddi biçimde onun canını yakmaksızın, siyasi çelişkilerini herkesin gözü önünde yaşamasına imkân sağladı. İstenen ustalık onda vardı ve García Márquez ne zaman ilham bulsa, ıslah olmuş bir alkolik olan patronu sağ elini kaldırıp bir ödül avcısı gibi havayı yumruklardı. Ayrıca evden de destek alıyordu: Mercedes ürünler hakkında akılda kalıcı şeyler söyleyip duruyordu ("Kleenex [bir mendil markası-ç.] olmadan yaşanmaz" da bunlardan biri) ve García Márquez onun doğaçlama ifadelerinden birkaç tanesini kârlı sloganlara dönüştürdü.[33]

García Márquez, Meksika kültür dünyasının en hareketli ve etkili olduğu zamanlardan birinde, bu kültüre tamamen uyum sağlamış durumdaydı. Hayat dolu Londra'nın Carnaby Street'inin, King's Road'unun Meksika'daki dengi olan Zona Rosa, 1964'te tam yol gelişmeye başlayacaktı. Yeni kaynak bulmuş solcu Era Yayınevi, Eylül 1963'te, sadece

* Sektörün en yüksek dönemlerinde ABD'deki reklam firmalarının çoğunluğu, New York/Manhattan'daki bu caddede bulunurdu. Günümüzde birçok firma caddeden taşınsa da genelde reklamcılık sektörünü, özelde de New York merkezli reklamcıları ifade etmek için kullanılır-e.n.

1.000 adet basacak olsa da *Albaya Mektup Yok*'un ikinci basım hakkını satın almış, García Márquez'i çok sevindirmişti. Şehrin en tutulan yazarları, ressamları, sinema oyuncuları, şarkıcıları ve gazetecileriyle, siyah deri ceketler ve koyu camlı gözlükler arasında epey sosyal, curcunalı bir hayat yaşamaya başladı. Çift şimdi zengin, iyi giyimliydi. Rodrigo ve Gonzalo özel İngiliz okullarına, önce Colegio Williams Anaokulu'na, sonra San Angel'deki Queen Elizabeth School'a gideceklerdi.[34] Ailenin arabası da vardı ve artık daha geniş bir ev aramaya başlamışlardı.

Götürü iş alan bir senaryo yazarı olarak çalışmaya başladıktan birkaç ay sonra, Rulfo'nun "Altın Horoz"unun senaryosunu tamamladı García Márquez.[35] Barbachano senaryoyu mükemmel buldu, bir tek çekincesi vardı: Metnin Meksikaca değil Kolombiyaca yazıldığını söyledi. İşte bu noktada García Márquez'in talihi daha da yaver gitti; hayatında belirleyici olacak şekilde. Ülkenin önde gelen genç yazarı, García Márquez'den on sekiz ay küçük Carlos Fuentes, uzatmalı Avrupa seferinin ardından 1963'te Meksika'ya dönmüştü.[36] Kolombiyalı'yla onun bir dünya ortak arkadaşı vardı. Onları her kim tanıştırdıysa, ilk tanıştıklarında Fuentes'in García Márquez'in kim olduğunu zaten bilmesi ve işlerini çok beğenmesi iyi oldu. Meksikalı'nın hatırlayacağı üzere, "Gabriel'i ilk Alvaro Mutis'ten duydum, 1950'lerin sonunda bana *Yaprak Fırtınası*'nı vermişti. 'Yazdığı en iyi şey,' dedi, zaman ve mekân belirtmeme bilgeliğini göstererek."[37] Bu tavsiye sonucu Fuentes, "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" ve "Isabel'in Macondo'da Yağmuru Seyrederken Kendi Kendine Konuşması"nı *Revista Mexicana de Literatura*'da yayınlamıştı. Hatta Ocak 1963'te *La Cultura en México (¡Siempre!)* için *Albaya Mektup Yok*'u öven bir eleştiri de yazmıştı.

Yine de Fuentes herkesin aşağılık kompleksini depreştirebilecek biriydi. Ayrıcalıklı şartlarda yetişmiş ve bunu en iyi şekilde değerlendirmişti. İngilizceyi de Fransızcayı da klasik Meksikalı tenor sesinin erkeksi ama dengeli tonuyla çok iyi konuşuyordu. Yakışıklı, alımlı ve dinamikti, her bakımdan göz alıcıydı. 1957'de büyük oyuncu Rita Macedo'yla evlenmişti; daha sonra, kadersiz Hollywood yıldızı Jean Seberg'le, *Macho Callahan* filminin Durango'daki çekimleri sırasında dramatik bir ilişki yaşayacaktı. 1958'deyse, Latin Amerika romanının pek yakında gelecek Patlama'sını haber verdiği rahatlıkla söylenebilecek *La región más transparente* [*Havanın Temiz Olduğu Yer*] romanını yayınladı. García

Márquez gibi Fuentes de devrimin hemen ardından Küba'ya gitmişti ama siyasette her zaman bağımsızdı: Sonunda, hem komünist Küba'da, hem faşist İspanya'da, hem de liberal Amerika Birleşik Devletleri'nde yasaklanmak gibi zor bir işi becerecekti. 1962'de olağanüstü iki kitap daha yayınladı: Gotik kısa roman *Aura*'yla yüzyılın en iyi Meksika romanlarından biri ve Meksika Devrimi hakkında yazılmış tüm romanlar içinde herhalde en iyisi olan *Artemio Cruz'un Ölümü*. Bu romanı, kendi ülkesinde solmakta olan devrim sürecini, Küba'nın yeni devriminin perspektifiyle değerlendirdiği Havana'da tamamlamıştı. O halde, Carlos Fuentes daha yirmi beş yaşındayken Meksika'nın önde gelen genç yazarı ve giderek parlayan bir uluslararası yıldızdı.

Bunca ortak ilgileri olan ve aynı mesleği yapan iki adam kısa sürede yakın ve ikisine de faydalı olan bir arkadaşlık kurdular. Tabii ki García Márquez'in kazanacağı şeyler çok çok daha fazlaydı. Fuentes kariyer bakımından ondan birkaç yıl ileride olmakla kalmıyordu sadece, o hem Meksikalı'ydı ve kendi ülkesindeydi, hem de son on yılda, García Márquez'in gelecekte girmeyi umduğu dünyanın –dünyaların– önde gelen pek çok entelektüeliyle olağanüstü bir bağlantılar ağı kurmuştu. Fuentes onu Latin Amerika'da neredeyse başka hiçbir yazarın ulaşamayacağı yerlere götürebilirdi; üstelik onun entelektüel cömertliğinin bir eşi daha yoktu. Hepsinden önemlisi, Fuentes'in Latin Amerikalılık bilinci García Márquez'inkinden çok daha gelişmişti ve hâlâ olgunlaşmamış ve kararsız olan Kolombiyalı'ya Latin Amerika'nın geniş edebiyat sahnesindeki rolünü öğretebilir, onu buna hazırlayabilirdi. Bu rolü Fuentes dünya yüzündeki herkesten daha iyi öngörebiliyordu ve dünya yüzündeki herkesten daha çok o sorumlu olacaktı bundan.

García Márquez'le Fuentes "Altın Horoz"un senaryosu üstünde Gavaldón'la beraber çalışmaya başladılar. García Márquez daha sonra, Fuentes'le ikisinin tam beş ay yönetmenle senaryo üstüne tartışıp hiçbir yere varamadıklarını söyleyecekti. Film sonuna 17 Haziran'la 24 Temmuz 1964 arasında, meşhur Churubusco stüdyolarında ve Querétaro'da açık alanda çekildi, başrollerde yıldız oyuncular Ignacio López Tarso ve Lucha Villa oynuyordu. Doksan dakikalık prodüksiyon sonunda 18 Aralık 1964'te vizyona girdiğinde hem gişe hem de eleştiriler bakımından fiyasko oldu. Rulfo'nun yazını törensel, tamamıyla efsanevidir ama bir yandan da her zaman az söyler; sezdiricidir, hiçbir şeyi açık açık

göstermez, dolayısıyla beyaz perdeye uyarlamak için bundan daha zor bir eser bulunamazdı.

İki adam, özellikle de García Márquez, sinema sektöründe varlık göstermeye devam edecekler (García Márquez bunun için "hayaletlerimi salmama yarayan bir emniyet vanası" diyordu) fakat ikisi de film işinde kendilerini tamamen rahat hissetmeyeceklerdi.[38] Buna rağmen, neden vazgeçmediklerini görmek zor değil: O günlerde edebiyattan para kazanmanın yolu yoktu, ya da öyle geliyordu; üstelik sinema, Latin Amerika'nın büyük kamuoyunun vicdanına doğrudan seslenmek için bir yoldu. Dahası, 1960'larda, Meksika gibi baskıcı bir toplumda sinema, cinselliğe ve çıplaklığa dair yeni yaklaşımı, güzel aktrisleri ve genç, girişken, avangard yönetmenleriyle hem ihtişama hem de kültürün geleceğine açılan imtiyazlı bir kapıydı. Maalesef 1960'larda gayet şaşaalı ama abuk subuk boş işlere de yer vardı, Meksika da bundan muaf değildi. Güncel olmak, moda olmak, "olayın olduğu yerde" olmak, ya da daha iyisi, "*in*" olmak o günlerde zaruriydi ve García Márquez'le Fuentes de kültür pazarının ve onun halkla ilişkiler makinesinin büyüsüne kapıldılar.

Temmuzda Plinio Mendoza'ya, Alejo Carpentier'in yeni romanı *El siglo de las luces*'in [*Işıklar Yüzyılı*] ona yavaş yavaş (şüphesiz Fuentes'in peşinden) tropikler ile barok edebiyat arasındaki ilişkiyi düşündürdüğünü itiraf etti. *El siglo de las luces*, Fuentes'in *Artemio Cruz'un Ölümü*, Julio Cortázar'ın *Seksek* ve Mario Vargas Llosa'nın *Kent ve Köpekler* romanlarının tercümelerinin geçen sene Avrupa'da elde ettiği başarıya Plinio'nun dikkatini çekti; bu, henüz "Patlama" adıyla bilinmeyen akımın ilk üç romanının listesiydi.[39] Bu romanların dördüncüsü ve en meşhur olacak olanının kendisi tarafından yazılacağını hayal bile etmiyordu García Márquez.

Gabo ve Mercedes'in önünde, tam da onlara uygun yeni bir eve doğrudan taşınma fırsatı vardı şimdi.[40] Plinio Mendoza'ya anlattığına göre, "şahane bir ev, bahçesi, çalışma odası, misafir odası, telefonu, burjuva hayatının bütün rahatlıkları var; oligarşinin ünlü yöneticileriyle dolu, çok sakin ve geleneksel bir muhitte." Burada biraz abartıyordu; evin öyle bir muhite yakın bir yerde olduğu doğruydu ama büyük bir karayoluyla o çevreden ayrılıyordu. Yine de uygun, sessiz ve rahat olduğu su götürmez. Hem, uzun zaman sonra nihayet kendi çalışma odası olu-

yordu, "kâğıtlarla dolu bir mağara." Evde pek az mobilya vardı ama ailenin o zamana kadar yaşadığı her yerden daha ferahtı, mal mülk bakımından epeyce boş olsa da her zaman müzikle dolu olacaktı bu ev, özellikle de Bartók ve Beatles'ın müziğiyle.[41]

Fakat bütün bu sosyal curcunanın, sahte canayakınlığın içinde ve nihayet elde ettiği rahatlığa ve saygınlığa rağmen García Márquez giderek daha mutsuz oluyordu. Bu dönemde çekilmiş resimlerine bakmak insanı hüzünlendiriyor: Ondan gerilim ve stres fışkırıyor. Bazı insanlar onu partilerde neredeyse yumruk yumruğa kavgalara girişmek üzere gördüklerini söylüyorlar. Değer verdiği hiçbir şey yazmıyordu, arada bir eline aldığı *Başkan Babamızın Sonbaharı* hariç ki onun da bir yere vardığını hissetmiyordu. Küçük burjuva bir senaryo yazarı ve reklamcı olmuştu. Julio Cortázar ve Mario Vargas Llosa gibi başarılı yazarlar devrimci geçmişleri olmadığı halde Küba Devrimi'nce el üstünde tutuluyorken, kendisi dışarıda kalıyordu. Uruguaylı etkili edebiyat eleştirmeni, sadece Fuentes ve García Márquez'in değil hızla büyüyen Patlama'nın bütün diğer yazarlarının da tanınmasında çok önemli rol oynayacak olan Emir Rodríguez Monegal, Colegio de México'da ders vermek üzere Ocak 1964'te Meksika'ya geldiğinde, García Márquez'i sıkıntılı bir ruhsal durum içinde buldu: "Eziyet çeken bir ruh, cehennemlerin en seçkini olan edebiyatta kısırlık cehenneminin sakini. Onunla daha önce yazdığı eserlerden konuşmaya çalışmak, (söz gelimi) *Albaya Mektup Yok*'u övmek, Engizisyon'un en gelişmiş işkence araçlarıyla ona eziyet etmek gibiydi."[42]

İnatla direndi. 1964'ün sonunda ilk özgün senaryosu *El charro*'yu yazdı, senaryoyu José Luis González de León'un çekmesi düşünülüyordu başta. Şimdi filmi yirmi iki yaşındaki Arturo Ripstein çekiyordu ve adı da *Tiempo de Morir* [*Ölmek Zamanı*] idi.[43] García Márquez'in eserlerinden birçoğu gibi bu senaryo da bir tek görüntüye, bir hatıraya, geçmişte yaşanmış bir olaya dayanıyordu. Bir gün Kolombiya'da kaldığı evlerden birine döndüğünde, apartmanın eski bir kiralık katil olan kapıcısını kazak örerken görmüştü.[44] Senaryoda, tahrik sonucu işlediği bir cinayetten dolayı cezaevinde on sekiz yıl yatan bir adam, öldürdüğü adamın oğulları kendisini öldürmeye yemin ettiği halde köyüne dönüyor. O da kazak örüyor. Küçük oğlun fikri değişmiş, fakat büyük olan adamı sürekli kışkırtıyor (tarih tekerrür ediyor) ta ki sonunda, ironik

olarak, filmin kahramanı büyük oğlu vurup, küçük oğul da herhangi bir direnişle karşılaşmadan kahramanı vurarak öldürene kadar. Bunun, yine genç bir adam tarafından kışkırtılmış olan dedesinin Barrancas'taki tecrübesinin yeniden yazımı olduğu belli, fakat o olayda sonunda hasmını vuran Nicolás Márquez olmuş ve cezaevinde on sekiz değil yalnızca bir yıl yatmıştı.

García Márquez senaryoyu tamamladıktan sadece birkaç hafta sonra film, Churubusco ve Pátzcuaro'da 7 Haziran-10 Temmuz 1965 arasında çekildi. Başrolleri Jorge Martínez de Hoyos, Marga López ve Enrique Rocha oynadı; diyalogları Carlos Fuentes uyarladı, kamera işlerini büyük usta Alex Phillips gördü, jenerikleri de García Márquez'in arkadaşı Vicente Rojo yaptı. Doksan dakikalık filmin galası, 11 Ağustos 1966'da México City'deki Cine Variedades'te yapıldı. Bir kere daha, içinde García Márquez'in olduğu bir film genel olarak başarısız bulunuyordu, gerçi genç yönetmenin sinemacılık yeteneğinin henüz olgunlaşmadığının da herkes farkındaydı. García Márquez'le Ripstein birbirlerini suçladılar. García Márquez'in payı, sinemadaki güçlü ve zayıf yanları bakımından tipikti: Olay örgüsü, mükemmelliği bakımından Sofokles'e yaraşırdı neredeyse; diyaloglarsa bir film için fazla özdeyişliydi. García Márquez, en azından kendisi için film senaryosu yazmanın, kimse okumasa bile edebi hikâyeler yazmak kadar tatmin edici olmadığını apaçık görerek gözlerini açtı: Her şeyden önce, film için yazmak, okurlardan oluşan bir kamuoyuna yazmaktan tamamen farklıydı; ikincisi, bağımsızlığını, siyasi ve ahlaki samimiyetini, hatta kimliğini kaybetmesi kaçınılmazdı; çünkü son olarak, yapımcılarla yönetmenler insanı nihayetinde, amaca ulaşmak için bir araç, bir meta olarak görüyorlardı.[45]

Her şeye rağmen, birçok bakımdan García Márquez'in film işindeki en büyük dönemi, sonu hayal kırıklığıyla biten yeni döneminin neredeyse başında, çoğu kendi arkadaşları olan Meksika'nın en ünlü yıldızlarının birçoğunun, ona ait "Bu Kasabada Hırsız Yoktur" hikâyesinin filminin yapılmasında rol aldığı 1964 yılı Ekim ayı sonunda yaşandı. Küçük bir kasabada yaşayan, işten kaytaran bir adamın hikâyesiydi bu; adam kasabanın bilardo salonundaki fildişi bilardo toplarını satarak para kazanmaya karar veriyor, ama sonuç kendisinin, çilekeş karısının ve yeni doğmuş çocuklarının felaketi oluyordu.[46] Film México City'de ve Cuautla'da çekildi. Montajda da çalışacak olan García Márquez, ka-

saba sinemasının dışında biletleri kesen adamı bizzat oynadı ve böyle durumlarda özellikle kendi kendinin fazlasıyla farkında olduğundan sıkıntılı bir performans gösterdi. Luis Buñuel rahibi oynadı, Juan Rulfo, Abel Quezada ve Carlos Monsiváis domino oynayanları, Luis Vicens bilardo salonunun sahibini, José Luis Cuevas ve Emilio García Riera bilardo oynayanları, María Luisa Mendoza bir kabare şarkıcısını, ressam Leonora Carrington ise kilise cemaatinden yas giysileri içindeki birini canlandırdı. Julián Pastor, Rocío Sagaón ve Graciela Enríquez başrollerdeydiler. Dönemin iyice filmlerinden biri olan *Bu Kasabada Hırsız Yoktur*, doksan dakika sürüyordu ve 9 Eylül 1965'te galası yapıldı.

Bunlara ve diğer gelişmelere rağmen, tam sektöre iyice girmiş ve nihayet iyi para kazanmaya başlamışken, filmler García Márquez için büyüsünü yitirmeye başladı. Mesele bu muydu? Meksika sinemasında idare eder bir başarı düzeyiyle çalışmaya istediği kadar devam edebileceğinin farkındaydı. Fakat asıl yeteneğinin bu alanda olmadığının, senaryo yazmaktan duyacağı tatminin sınırlı olduğunun ve bir senaryo yazarının zaten hiçbir zaman kendi kaderini eline alamadığının da farkına varıyordu giderek. Kendini yine kıstırılmış hissetmeye başlıyordu. Üstelik Latin Amerika edebiyatı dünyası hızla değişiyor ve ironik olarak, filmlerden çok daha ihtişamlı olmaya başlıyordu. İşte tam da bu sırada, film işi yavanlaşırken, filmlerin de edebiyat konusunda yaşadığı sorunun bir parçası olduğunu kavramaya başladı. Mesele, epey farklı bir ortam için edebi metinler kaleme alıyor olması değildi (ki onun yaptığı kesinlikle buydu); asıl mesele, yıllardır filmlerin onun roman kavrayışını ele geçirmiş olmasıydı. Edebiyattaki köklerine geri dönmesi lazımdı. Birkaç yıl sonra geriye dönüp bakarken şöyle düşündü: "Muazzam görsel kuvvetiyle sinemanın mükemmel bir ifade aracı olduğunu düşündüm hep. *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan önceki bütün kitaplarıma bu kararsızlık engel oldu. Bunlarda, karakteri ve sahneyi görselleştirmek için aşırı bir istek, diyalogların ve hareketlerin zamanlaması konusunda milimetrelik bir dikkat, bakış açısını ve kadrajı belirtme takıntısı var. Fakat sinemada çalışırken, ne yapılabileceğini fark etmekle kalmayıp, ne yapılamayacağını da anladım; görüntünün, anlatımın diğer öğeleri üstündeki egemenliğinin muhakkak bir avantaj ama aynı zamanda bir sınırlılık olduğunu gördüm ki bu benim için çok şaşırtıcı bir keşifti çünkü romanın imkânlarının sınırsız olduğu gerçeğini ancak o zaman idrak ettim."[47]

1965'te, Maya arkeolojik kalıntısı Chichén Itzá'da büyük bir entelektüeller sempozyumu toplandı. Çok reklamı yapılan entelektüel boyutun, her türden gösteriş ve çalımla bir şekilde gölgede kaldığı tam bir cümbüş olan bu olayda, Carlos Fuentes, José Luis Cuevas ve William Styron da katılımcılar arasındaydı. Tabii ki o zamanlar, henüz uluslararası ünü olmayan García Márquez'i davet etmek kimsenin aklına gelmemişti, o da böyle bir olayda kendini göstermeyi düşünmezdi. Fakat katılımcılar gidecekleri çeşitli yerlere México City üzerinden geçmeye hazırlanırken, Fuentes evinde büyük ve şimdi efsane olmuş bir parti düzenledi; misafirlerden biri de García Márquez'di ve Şilili romancı José Donoso'yla tanıştı. *Albaya Mektup Yok*'a hayran kalmış olan Donoso, García Márquez'i şöyle hatırlayacaktı: "Yazarlık tıkanması illetinden mustarip, mahzun, melankolik biri. Bu tıkanma, Ernesto Sábato'nun, Juan Rulfo'nun... ve William Styron'unki kadar efsanevi bir tıkanmaydı."[48]

Partiden sonra yapılan iki ziyaret, García Márquez'in edebiyata dönmesinde ve hayatını kökten değiştirmesinde belirleyici olacaktı. Ripstein haziranda Pátzcuaro, Michoacán'da *Tiempo de morir*'i çekerken, García Márquez'i ziyarete Luis Harss geldi. 1961'de New York'ta Birleşmiş Milletler binasında kısaca tanıştığı genç Şilili-Amerikalı şimdi, daha sonra Patlama adını alacak olan sansasyonel durumdan dolayı, son iki kuşağın önde gelen Latin Amerikalı romancılarıyla yapacağı eleştirel röportajlardan oluşacak bir kitap hazırlıyordu.[49] Başlangıçta dokuz röportaj yapmayı planlamıştı. Diğer yazarların çoğu, zekice seçilmiş isimler olmakla beraber, zaten ortadaydılar: Önceki kuşaktan Miguel Angel Asturias, Jorge Luis Borges, Alejo Carpentier, João Guimarães Rosa, Juan Carlos Onetti ve Juan Rulfo; Patlama'yı yapan yazarlardan Julio Cortázar, Mario Vargas Llosa ve Carlos Fuentes. García Márquez ise listedeki parlak istisnaydı. Tavsiye tabii ki Fuentes'ten gelmişti.[50]

Harss'ın ziyareti ve ilk on listesine girmesi, García Márquez için diriltici bir hayat öpücüğü olmuş olsa gerek. Bu röportaj, o zamanlar, verdiği ilk büyük ciddi röportajdı, bugün bile (lafa Kolombiya edebiyatına "zayiat listesi" diyerek girmiş olsa da) daha sonra bürüneceği küstah ünlü maskesini henüz geliştirmemiş olan bir adama dair en olağanüstü anlatılardan biridir. García Márquez ilk kez kamuya açık bir sorguya tabiydi ve bunun, kendine dair inceleme ve çözümlemeleri üstündeki etkisi büyük olmuştur muhtemelen. Harss onu şöyle tarif ediyordu:

> Tıknaz, fakat hafif kadınsı, diken diken bıyıklı, pörtlek burunlu, dişleri dolgularla dolu. Spor gömlek ve solmuş mavi kot pantolon giymiş, sırtına kaba bir ceket atmış... Başkasını enkaza çevirecek kadar ağır bir hayat, García Márquez'e eserlerinin özünü oluşturan zengin hayat tecrübesini kazandırmış. Yıllardır Meksika'da yaşıyor. Dönebilse memleketine dönecek (orada ona ihtiyaç olsa her şeyi bırakacağını söylüyor) fakat şu anda o ve Kolombiya'nın birbirlerine sunabilecekleri bir şey yok. Bir kere, izlediği siyaset orada hoş karşılanmıyor ve o, bu konuda kuvvetli duygular içinde. Bu arada yurtdışında yaşamak bir yandan ateşten gömlekse, bir yandan da bunu telafi eden yönleri var: O şimdi, değerli taşlarını cilalayan bir mücevher ustası gibi. Ardında her biri aşkla yapılmış işler olan, istiridyenin içindeki inciye benzeyen bir avuç kitapla, kendine sağlam bir yer edinmeye başladı.[51]

Fakat röportajın ilerleyen safhalarında García Márquez, Harss'ın ona dair edindiği, onun tutarlı ve direngen olduğu görüşünü çürütmeye çalışacaktı: "Kesin siyasi görüşlerim var. Fakat edebiyata dair görüşlerim zevkime göre değişiyor." İçinde bir dram taşır gibi bir hali olduğu da Harss'ın dikkatini çekiyor:

> Kemerini bağlayan Melek Cebrail [Gabriel adının karşılığı-ç.], koridorun karanlık bir dönemecinden gözleri ışıldayarak çıkıp geliyor. Odaya gizliden giriyor, biraz diken üstünde, başına neler geleceğini merak ediyor, ama bir yandan da sanki beklenti içinde ellerini ovuşturur gibi... Kendi düşünceleriyle kendi kendini korkutuyor bir şekilde. Şimdi (gece güzel kokular ve sürprizlerle doludur) bir psikanaliz hastası gibi, yatağa sırtüstü uzanıyor, sigara üstüne sigara söndürüyor. Hızlı konuşuyor, aklından geçen fikirleri tutup yakalıyor, onları kâğıttan flamalarmış gibi eğip büküyor, bir uçtan içeri alıp diğer ucundan bırakıyor ve daha ne olduklarını anlayamadan, dilinin ucundan kaybediyor. Sanki yan odadaki konuşmaları dinlemeye çalışır gibi kendi kendini dinleme yolları var. Önemli olan, söylenmemiş olandır.[52]

García Márquez zaten böyle miydi yoksa konuştukça mı böyle oluyordu, katıldığını hissettiği oyun mu davet ediyordu onu buna? Kim bilir. Harss, röportajının adını "Gabriel García Márquez ya da Kayıp Akor" koydu.

Flaşların sanki üzerinde patladığı bu ilk vakadan sadece birkaç hafta sonra, kritik bir iş ziyareti geldi. 1962'den bu yana, Barselona'daki edebiyat ajansı Carmen Balcells, büyük ölçüde varsayıma dayalı bir ilişkide, kitaplarının çeviri anlaşmaları için García Márquez adına yetkiliydi;

García Márquez'se şimdiye kadar romanlarını kendi dilinde dahi yayınlatmakta güçlük çekmişti. Balcells, Harper and Row Yayınevi'nden Roger Klein'la, García Márquez'in o zamana kadar çıkmış dört kitabının İngilizceye çevrilmesi karşılığı 1.000 dolarlık bir sözleşme için görüştüğü New York'tan, 5 Temmuz Pazartesi günü Meksika'ya geldi.[53] Balcells hırslı bir uluslararası edebiyat ajansı, García Márquez'se başarıyı çok isteyen, umut vaat eden genç bir yazardı. Balcells yeni yazarına kendini tanıttı, sözleşmeyi anlattı ve onun tepkisini bekledi. "Bok gibi bir sözleşme," dedi García Márquez. Suratı da vücudu da toparlak, neşeli Balcells'le kocası Luis Palomares, Kolombiyalı'nın tuhaf ama karakteristik özgüvensizlik, umursamazlık ve küstahlık karmasından zaten huzursuz olmuşlardı; adını neredeyse kimsenin duymadığı bir yazarın kendi değeri hakkında bu kadar yüksek fikirlere sahip olması onları hayrete düşürmüş olsa gerek. Bu iyi bir başlangıç değildi: "Onu son derece sevimsiz, huysuz buldum. Ama sözleşme konusunda haklıydı."[54] Neyse ki García Márquez'le Mercedes tez zamanda toparlanıp üç gün boyunca partiler ve rehberli gezilerle kafa dağıttılar; bunların doruk noktası, 7 Temmuz 1965'te imzalanan ikinci ve dalgacı bir sözleşmeyle García Márquez'in, hikâyelerinden birindeki bir albay gibi, Luis Vicens'in huzurunda Balcells'e her dilde ve Atlas Okyanusu'nun her iki yakasında 150 yıl boyunca kendisini temsil etme yetkisi vermesi oldu. Şimdi kendi kısa hikâyesi sihrine kavuşuyordu: Kendi Hanım Ana'sını gerçek hayatta ve uzun vadeli olarak bulmuştu. Balcells *Albaya Mektup Yok* ve *Şer Saati*'nin yeni basımları için derhal Era'yla anlaştı, kısa süre sonra da İtalyanca yayınları için Feltrinelli'yle anlaşacaktı. Herhalde yazarın talihine şükretmesi gerektiğini düşünüyordu. Esas kendisinin ne kadar talihli olduğuna dair hiçbir fikri yoktu.

Uzaklardan gelen bu beklenmedik ziyaretçiler ve getirdikleri iyi haberlerin üstüne, García Márquez gelecek hafta sonu ailesiyle Acapulco'da kısa bir tatile çıkmaya karar verdi; zaten ne zamandır Pátzcuaro'da çekimdeydi. Korkutucu virajlar ülkesinde, Acapulco'ya inen yol en zahmetli ve insanı en sınayan yollardan biridir; araba kullanmaktan her zaman keyif alan García Márquez küçük beyaz Opel'ini manzaranın sürekli değiştiği Meksika yollarında memnun mesut sürüyordu. Araba kullanmanın bir yandan son derece otomatik, bir yandan da çok yüksek konsantrasyon isteyen bir iş olduğunu, öyle ki bu konsantrasyonun

artı değeriyle romanları üzerine düşünmeye yatırım yapabildiğini sık sık söylemiştir.[55] O gün araba kullanmaya başlayalı çok olmamıştı ki "birdenbire" karşısına, bir romanın ilk cümlesi çıktı. Cümlenin arkasından, gözle görülmese de apaçık ortada duran koca bir roman geliyordu, sanki yukarıdan söylenmiş (inmiş) gibi. Sihirli bir tılsım kadar kuvvetli ve karşı konulmazdı. Cümlenin gizli formülü, bakış açısında ve her şeyden önemlisi tonundaydı: "Yıllar sonra idam mangasının karşısına dikildiğinde..." García Márquez, transa girmiş gibi arabayı yolun kenarına çekti, Opel'i gerisingeri çevirdi ve yine México City yönüne sürmeye başladı. Ve sonra...

Bu noktada hikâyenin arasına girmek yazık, ama biyografi yazarı, bu hikâyenin (başka pek çok hikâye gibi) çok sayıda versiyonu olduğunu ve az önce anlatılanın doğru olamayacağını (ya da en azından anlatanların çoğunun sezdirdiği ölçüde mucizevi olamayacağını) söylemeye mecbur hissediyor kendini. Farklı versiyonlar, García Márquez'in ilk cümleyi duyması ile zihninde sadece bir dedenin bir oğlan çocuğunu buzu keşfetmeye (ya da başka bir şeyi keşfetmeye) götürmesi görüntüsünün canlanması arasında çeşitleniyor.[56] Doğrusu ne olursa olsun, eğer sihirli demeye dilimiz varmazsa en azından esrarengiz diyebileceğimiz bir şeylerin olduğu kesin.

Az önce yarıda kesilen klasik versiyon, García Márquez'in, kafasından o cümle geçer geçmez derhal arabayı geri döndürdüğünü, aile tatilini dediğim dedik bir şekilde ertelediğini, México City'ye dönüp eve varır varmaz romanı yazmaya başladığını anlatıyor. Diğer versiyonlara göreyse cümleyi kendi kendine tekrar edip yola devam ederken bu cümlenin getirecekleri üzerine düşünüyor, sonra Acapulco'ya varınca kapsamlı notlar alıyor, sonra da başkente döner dönmez romanı yazmaya başlıyor.[57] Farklı seçenekler arasında bu, kesinlikle en akla yatkın olanı; fakat bütün versiyonlarda tatil kısa kesiliyor ve daha ne kadar zaman çile dolduracağından habersiz çilekeş Mercedes ile oğlanlar hayal kırıklıklarını içlerine atıp başka bir tatil fırsatı bekliyorlar; daha uzun zaman gelmeyecek bir fırsat.

15. Bölüm

Sihirbaz Melquíades: *Yüzyıllık Yalnızlık*

1965-1966

García Márquez yıllar sonra, eve vardığının ertesi günü her gün olduğu gibi daktilosunun başına geçtiğini söyleyecek, fakat bu sefer "on sekiz ay boyunca yerimden hiç kalkmadım" diyecekti.[1] Birkaç kesinti dahil olmak üzere, 1965 Temmuzu'ndan 1966 Temmuz veya Ağustosu'na kadar devam eden yazma işi aslında bir yıldan fazla sürmedi, yine de her zaman on sekiz ay sürdüğünü söyleyecekti; bunun nedeni belki de bu işin gerçekte on sekiz yılını almasıydı. Plinio Mendoza'ya dediğine göre, en büyük derdi "başlamak"tı: "İlk cümleyi kan ter içinde bitirip kendi kendime dehşetle bundan sonra ne gelecek diye sorduğum o günü gayet iyi hatırlıyorum. Hatta ormanın ortasında kalyon bulunana kadar kitabın bir yere varacağını düşünmüyordum. Fakat o andan itibaren her şey bir deliliğe dönüştü ve çok da keyifli oldu."[2]

Yani García Márquez ancak, on sayfa kadar ilerleyip birinci José Arcadio Buendía'nın tropik ormanın içinde bir İspanyol kalyonu bulduğu bölümü yazınca, büyünün bu sefer bozulmayacağını ve artık gerçekten rahatlayabileceğini anladı. Belli ki bu, ilk hafta içinde, hâlâ ofisinden uzak, izinli olduğu günlerde oldu. Geçen beş yılın bütün yükü üstünden kalkmaya başladı. Yazmayı düşündüğü sekiz yüz daktilo sayfasını sonunda dört yüze düşürdü; sonradan anlaşıldığı üzere, bu hiç fena bir tahmin değildi. O dört yüz sayfa içinde, ilk nesli on sekizinci yüzyılda bir zamanda, Macondo diye bir yere gelen ve Kolombiya tarihinin yüz yılını kafa karışıklığı, inatçılık, takıntı ve kara mizahın karışımı içinde yaşayacak olan Buendía ailesinin dört neslinin hikâyesini anlatacaktı. Aile, çocuksu bir masumiyetten başlayıp, erkekliğin ve kadınlığın her aşamasından geçerek sonunda mahvoluyor, romanın son sayfasında ai-

lenin son ferdi de "Kutsal Kitap'ta anlatılan kasırganın" gazabına kapılıp gidiyordu. Kitap ilk çıktığından beri bu sonucun ne anlama geldiği üzerine eleştirmenlerin yaptığı spekülasyonlar bitip tükenmedi. Romanı başlatıp ilk yarısına egemen olan altı ana karakter, Macondo Köyü'nün çarçabuk heyecana kapılan kurucusu José Arcadio Buendía,* sadece kendi ailesinin değil romanın tamamının da belkemiği olan karısı Ursula, oğulları José Arcadio ile Aureliano (ki bu ikincisi, Albay Aureliano Buendía, genellikle kitabın baş karakteri sayılır), çocukluğunda çok çekip kadınlığında insanları canlarından bezdiren kızları Amaranta ve zaman zaman dış dünyadan haberler getirip sonunda Macondo'da kalan çingene Melquíades'tir. Kolombiya'nın tarihi, iki temel olay üzerinden dramatize ediliyor: Bin Günlük Savaş ve 1928'de Ciénaga'da muz işçilerinin katledilmesi. Bunlar elbette, García Márquez'in kendi çocukluğunun geçtiği ortama gönderme yapan temel tarihi olaylardı.

Hep yazmak istediği kitap, Macondo adını vereceği Aracataca'da geçen bir aile destanıydı. Bu kitap da Macondo adı altında Aracataca'da geçen bir aile destanıydı işte. Ama aile artık, *Yaprak Fırtınası*'nda olduğu gibi destansı bir varlığa sahip olmanın nostalji ve özlemlerine gömülmüş olmakla birlikte, şimdi bir de gizlice alay edilen Albay Nicolás Márquez'in ailesinden ibaret değildi. Bir yandan da parodiyle, hicivle, şefkatliyle zalim arasında gidip gelen mizah devirleriyle ele alınan Gabriel Eligio García'nın ailesiydi. Ve kitap bu kez "Ev"e başlayan o yirmi yaşındaki adam tarafından değil, tuhaf bir şekilde, yirmi yaşındakinin nostaljiyle hatırladığı deneyimlerin sahibi olan küçük oğlan tarafından yazılıyordu. Hem de o küçük oğlan şimdi Albay Márquez'in elinden değil, artık García Márquez'in kendisi olan neredeyse kırk yaşındaki aile babasının, dünyanın bütün edebiyatını okumuş ve insan hayatının en belirleyici yıllarını yaşamış olan bir yazarın elinden tutarak yürüyordu.

Gabriel García Márquez'e ne olmuştu? Şimdi, bunca zaman sonra, nasıl oluyordu da yazabiliyordu bu kitabı? İlhamın geldiği bir anda, çocukluğu hakkında bir kitap yazmak yerine, çocukluk anıları hakkında bir kitap yazması gerektiğini fark etti. Gerçek hakkında bir kitap değil, gerçeğin temsili hakkında bir kitap olmalıydı bu. Aracataca ve oranın insanları hakkında bir kitap değil de o insanların dünya görüşüyle anla-

* "Buendía", İspanyolca "iyi gün" demek-ç.n.

tılan bir kitap olmalıydı. Bir kere daha Aracataca'yı diriltmeye çalışmak yerine, onu sadece oralıların dünya görüşüyle anlatmakla kalmayıp, şimdiye kadar başına gelen her şeyi, dünya hakkında bildiği her şeyi, kendisi olan her şeyi ve yirminci yüzyılın ikinci yarısında yaşayan bir Latin Amerikalı olarak temsil ettiği her şeyi romana katarak, Aracataca'ya veda etmeliydi. Yani, evi ve Aracataca'yı dünyadan ayırmak yerine, bütün dünyayı Aracataca'ya getirmeliydi. Hepsinden önemlisi de Nicolás Márquez'in hayaletini çağırmaya çalışmak yerine, kendisi bir şekilde Nicolás Márquez olmalıydı.

Hissettiği şey, başka başka seviyelerden ve yüz farklı yönden gelip onun içinden akarak geçen bir ferahlık hissiydi; ömrünün bütün çabaları, bütün kederleri, başarısızlıkları ve hayal kırıklıkları iyileşiyordu. Özgürleşme, kendine saygı duyma ve kendini olumlama; bunların hepsi, yazmaya başladığı ve daha yazmaya başlarken eşsiz, benzersiz, belki de ölümsüz bir eser olabileceğini bildiği *–biliyordu–* ve sonra gittikçe artan bir heyecanla üstünde çalışırken, giderek başlı başına bir efsane ihtişamına ulaşan bu olağanüstü eserde vardı. Bu yüzden kitap, tabii ki, hem yazarken kendisine, hem de sonradan okuyucularına sihirli, mucizevi, sevinçli geldi. Bu hakikaten, edebi yaratımın sihrinin en yoğun halini yaşamaktı. Dahası, yazmak aynı zamanda müthiş bir terapiydi: Yaşadığı olayları aynen hatırladığı şekliyle yeniden yaratmak için takıntılı, evhamlı, gayretkeş bir biçimde çabalamak yerine, kendisine anlatılanları ve bizzat yaşadıklarını kafasına göre yeniden düzenliyor, böylece kitap da yazarının ihtiyaç duyduğu biçimi alıyordu. Ve bu yüzden kitap sahiden sihirli, mucizevi, sevinç vericiydi: Onun birçok hastalığını tedavi ediyordu.

Genellikle günde bir paragraf yazan adam şimdi her gün birkaç sayfa yazıyordu. Eskiden önce sıralama sonra da yapı arayarak kitaplarının altını üstüne getiren adam, şimdi Tanrı'nın dünyanın şeklini, yörüngesini tayin etmesi gibi, bölüm üstüne bölüm yazıyordu. Kitaplarının her birinde, her köşe başı için, her küçük teknik ve psikolojik ayrıntı için canı çıkan o adam, bu sefer kendi hayatıyla oyun oynamaktaydı: Dedesini babasına, babasını kendisine katıyor, Tranquilina'yı Luisa Santiaga'yla, Mercedes'le bir ediyor, Luis Enrique'yle Margot'yu birkaç karakterin şurasına burasına örüyor, babaannesini Pilar Ternera'ya çeviriyor, Amaranta Ursula karakteri üstünden kaçakçılık yaparak Tachia'yı içeri so-

kuyor ve kendi Latin Amerikalı içeriğini (Borges, Asturias, Carpentier, Rulfo) İncil'le, Rabelais'yle, İspanyolların yaptığı fethin günlükleriyle ve Avrupalı cesaret romanlarıyla, Defoe, Woolf, Faulkner, Hemingway'le birleştirerek, bütün ailesinin hikâyesini Latin Amerika'nın hikâyesine katıyordu. Kendini elbette simyacı gibi hissedecekti; Nostradamus'la Borges'i (ve kendisini, García Márquez'i) büyük Yazar-Yaratıcı figürü Melquíades'e katmasında şaşılacak bir şey yoktu. Melquíades, bütün kozmosu o büyülü mekâna doldurmak için kendini bir küçük odaya kapatan bir başka dâhiydi; aynı anda hem tarihötesi hem de zamandışı bu mekâna, ki edebiyat denir buna. Kısacası, bu sefer yaptığı sadece ne bulursa romana katmak değildi, en önemlisi (ve birçoklarına göre, *Don Kişot*'un Latin Amerikalı dengi gibi bir şeyi yazmayı başarmasının nedeni), o pek az tanınan ama ömre ömür katan kıtanın iki ana, birbirine zıt özelliğini karşı karşıya ve bir araya getirmekti. Amerika'nın fethinin, şiddetin, trajedinin ve başarısızlığın üstüne kıtanın öbür yüzünü yaydı: Latin Amerikalı insanların karnaval ruhu, müziği ve sanatı; hayatın en karanlık köşelerine bile şeref verme ve sıradan şeylerden mutlu olma becerisi. Onca Latin Amerikalı için bu yalnızca baskıya ve başarısızlığa karşı bir teselli değil, aynı zamanda onlara hep çok yakın gelen ve sadece devrimleriyle değil gündelik hayatın şölenlik zaferleriyle de kutladıkları daha güzel bir dünyanın önsezisi. Sonradan, García Márquez elbette bütün bu aşkın niyetleri inkâr edecekti: "Bunların hiçbirinin farkında değildim," diyecekti 1973'te Elena Poniatowska'ya, "ben hikâyeler, kıssalar anlatan bir adamım."[3]

Eylülün ilk haftasının sonuna gelindiğinde devasa adımlar atmıştı. Kendini tamamen bu işe verip diğer faaliyetlerini askıya alması gerektiğini kısa zamanda anladı. Bir yandan kitabı yazmaya uğraşıp bir yandan da reklam ajansında çalışmak çok feci baş ağrılarına neden oluyordu. Hem ücretli işinden hem de her zamanki sosyal hayatından vazgeçmeye karar verdi. Bu, bir aile babası için olağanüstü bir kumardı.

Kitap Aracataca'da, Macondo'da geçiyordu ama Macondo bu kez Latin Amerika'nın tamamını temsil eden bir mecazdı. Latin Amerika'yı epey biliyordu ama üstüne Eski Dünya'yı da görmüş, kapitalist dünyanın eski liberal demokrasileriyle, SSCB de dahil olmak üzere yeni sosyalist ülkeler arasındaki farka bizzat şahit olmuştu. Ayrıca, SSCB'nin tarihi düşmanının ikon şehrinde bir süre yaşamıştı; gezegenin geleceğini

belirleyen ve zaten yarım yüzyıldan uzun zamandır Latin Amerika'nın kendi kaderini tayin eden ve elinde tutan o ülkede, Amerika Birleşik Devletleri'nde. Dünya hakkında ne çok şey biliyordu bu adam. Bunların hepsini, biz daha onun edebiyat hakkında bildiklerini saymaya başlamadan biliyordu.

Böylece Macondo, yani Kolombiya'nın ya da Latin Amerika'nın herhangi bir yerindeki (veya sonraları Afrika'daki ve Asya'daki okurların da söyleyeceği gibi, Üçüncü Dünya'nın herhangi bir yerindeki) bir küçük kasabanın yaşayan görüntüsü, kendi kontrolünün dışında olmakla kalmayıp bilgi alanının bile ötesinde olan, tarihi kuvvetlerin merhametine kalmış bütün küçük cemaatlerin simgesi olacaktı.

Şimdi ortaya çıkmış olan hikâye, on dokuzuncu yüzyılın bir vaktinde Guajira'dan kalkıp Aracataca'ya çok benzeyen bir yere gelen bir ailenin destanıydı. Baba figürü, yani José Arcadio Buendía, şeref ve maçoluk yüzünden en iyi dostunu öldürmüştü; dostunun hayaleti peşini bırakmadığı için de göçmek zorunda kaldı. José Arcadio, Macondo adında yeni bir köy kurdu, burada o ve her şeye dayanıklı karısı Ursula bir ev yaptılar, yeni cemaatin gayriresmi önderleri oldular. Üç çocukları oldu: Arcadio, Aureliano ve Amaranta. Ayrıca zaman içinde birkaç başka çocuğu da yanlarına aldılar. Evdeki hizmetçilerden biri olan Pilar Ternera'nın yıllar içinde ailenin birkaç erkek üyesiyle ilişkisi oldu; böylece ailenin, sonunda bir ensest ilişkiden domuz kuyruklu bir çocuğun doğacağı, bunun da aile soyunun sonu olacağı korkularına Pilar Ternera da katkıda bulundu. Çingeneler köye sık sık uğrardı, aralarında özellikle cinfikirli ve yetenekli biri, Melquíades vardı; o da sonunda Macondo'da kaldı ve ailenin evine taşındı. Ama bir de olumsuz geliş oldu: Masum küçük cemaati kontrol altında tutmak için siyasi ve askeri temsilciler gönderen Bogota'daki merkezi hükümet (romanda adı verilmiyor). Bu ilk günah bir dizi iç savaşa yol açtı; büyüdüğünde bu savaşlara coşkulu hatta fanatik bir Liberal Parti taraftarı olarak katılan Aureliano, sonunda efsanevi savaşçı Albay Aureliano Buendía olarak bütün ülkeye nam saldı. Daha sonra bundan daha uğursuz yabancılar da ortaya çıkacaktı: Meyve şirketleriyle gelip, oralılar greve giderek isyan edene kadar kasabanın ekonomisini ve kültürünü değiştiren Kuzey Amerikalılar. Grev olunca gringolar merkezi hükümeti harekete geçirdiler, grev yapan üç bin işçi ve onların ailelerinden insanlar, Macondo'daki tren istasyonunun ya-

nında katledildiler. Bu karanlık dönemden sonra Macondo düşüşe geçti, nihayet kendisi de ölen Ursula'nın (romanın kalbi ve ruhu) da gösterdiği bir düşüştü bu. Onun kadar kuvvetli olmayan, efsanenin yaratıcıları olmaktan ziyade tarihin kurbanları gibi yaşayan daha genç nesil ise, kendini ilk çağlara ait bir nevi karanlığa ve günahkârlığa geri döner buldu. Sonunda ailenin son ferdi, kehanet edildiği üzere domuz kuyruklu bir çocuk peydahladı, genç teyzesiyle yaşadığı fırtınalı ilişkinin sonucuydu bu ve hem onu hem de bütün Macondo'yu yine (Melquíades tarafından) kehanet edildiği üzere, kıyamet gibi bir kasırga yalayıp yuttu.

Roman aynı zamanda, García Márquez'in, bütün kitapları bir araya toplayan bir kitap yazması, makrokozmosu kapsayan bir mikrokozmos yaratması bakımından modernistti: İncilvari bir üslupla başlayıp bitiyor ve antropolojinin evrensel mitlerinin bazısını, Batı kültürünün karakteristik efsanelerini, ta en meşhur Latin Amerikalı düşünürlerin türlü çeşit kıta teorilerine kadar Latin Amerika'nın kendine özgü muazzam istekler ve küçük düşürücü başarısızlıklar tecrübesinin tuhaf, olumsuz havasını içeriyordu. Yine de kitaptaki neredeyse her şey, García Márquez'in kendi yaşam tecrübesinin sonucu olacaktı. Onun ömrünün ana hatlarını bilen herkes, her sayfada García Márquez'in biyografisine doğrudan denk düşen yarım düzine veya daha fazla şey bulabilir. Yazarın kendisi de her bir olayın ve her bir ayrıntının yaşanmış bir deneyime karşılık geldiğini söylemişti. ("Ben sadece vasat bir noterim.")

Bunların hepsinin içinde en şaşırtıcısı, bu çok çeşitli öğelerin hepsini bir şekilde içermeyi başarabilmiş olan biçimdi; yüksek sanat ile sözlü iletişim yollarının fevkalade bir birleşimi. Fakat romanın Kolombiya'nın kendi halk tecrübesinin büyük bir bölümünü özümsediği doğru olmakla beraber, kitabı halk erdemlerinin bir deposu olarak görenlere katılmak pek de kolay değil. García Márquez'in elde ettiği şey, ki bu elde ediş de başka şeylerden daha az olağanüstü değil, halk erdeminden oluşan bir dünyanın sihirli *görünümü*: Zira, bu romanın sakinlerine özelliklerini veren şey, ne de olsa, içinde yaşamak kaderleri ve talihsizlikleri olan bu dünyayla yüz yüze gelebilmek için aslında bu kadar az erdemleri olması, bu kadar az hazırlıklı olmaları. Onlarınki, halk erdeminin artık geçerli ve muteber olmadığı bir dünya. Biçim, o tipik modernist eserlerin biçimlerinden ancak bu kadar uzak olabilirdi, ama o eserler yine de ("tüm zamanların klasiği" gibi yazılmış olsa bile, yirminci yüzyılın ilk altmış

yılında romanın keşfettiği her bir şeyden haberdar olan) bu romanın referans noktaları. Sanki James Joyce bir roman yazmaya koyulmuş da García Márquez'in Francisca Halası'nın hikâye anlatma tonunu ve anlatım tekniklerini kullanmış gibi.[4]

Öyleyse, işte karşımızda. Köy, millet ve dünya hakkında yazan, Batı'nın büyük efsanelerini (Yunan, Roma, İncil, ithal edilen *Binbir Gece Masalları*), Batı'nın büyük klasiklerini (Rabelais, Cervantes, Joyce) ve kendi kıtasının en büyük öncülerini (Borges, Asturias, Carpentier, Rulfo) kullanan, kendi kıtasının nihayet kendi kendini tanıdığı ve böylece geleneğini kurduğu bir eser (bir ayna) üreten bir adam. Eğer vizörü tasarlayan Borges olduysa (gecikmiş bir Lumière birader gibi), hakikaten muazzam olan ilk toplu portreyi çeken de García Márquez oldu. Böylece Latin Amerikalılar kendi kendilerini tanımakla kalmayacak, artık her yerde, evrensel olarak da tanınacaklardı. Luisa Santiaga Márquez Iguarán de García'nın oğlunun, kocaman ve kaotik bir Üçüncü Dünya şehrinin göbeğinde, kaba saba, ufacık bir yazı masasının başında, dumana boğulmuş küçücük odasında yazdığı kitabın anlamı, işte buydu. Duyduğu heyecan haklı olmanın ötesindeydi ve onun heyecanlı ve sevinçli yoğunluğu kitabın sayfalarına işlemişti.

García Márquez'in şanslı günleri hiç de bitmiş değildi, hatta bir bakıma hiç bitmeyecekti. Luis Harss, haziran sonunda México City'den ayrıldıktan sonra Latin Amerika'nın çeşitli başkentlerini dolaşarak sonunda Buenos Aires'e varmıştı, röportajlardan oluşan kitabı burada prestijli yayınevi Sudamericana tarafından yayına hazırlanacaktı. Harss'ın Sudamericana'daki bağlantısı olan Francisco "Paco" Porrúa, sonradan şu itirafta bulundu: "Harss bana ondan bahsedene kadar García Márquez'i hiç duymamıştım. İşte orada, Borges'in, Rulfo'nun... ve diğer büyüklerin yanında duruyordu. İlk aklıma gelen şey, 'Bu da kim?' oldu" García Márquez'e yazarak ona kitapları hakkında sorular sordu. Aylar sonra bir anlaşma yapıldı.[5]

Eylül başlarında García Márquez bir öğleden sonra, Carlos Fuentes'in Instituto de Bellas Artes'de yeni romanı *Deri Değiştirmek* [*Cambio de piel*] üzerine yapacağı konuşmaya gitmek üzere yazmaya ara verdi. Konuşmanın sonunda Fuentes arkadaşlarından birkaçını saydı, bunların arasında Kolombiyalı da vardı: "Aracatacalı bu ozana, pazar günkü törenlerimizle olduğu kadar, antik bilgeliğine duyduğum hayranlıkla

da bağlıyım." Belki de sembolik olarak Fuentes bu vesileyle, şöhret ve servetin, bir yazarın beklentilerinin hak edilmiş parçası olduğunu beyan ediyordu: "Muhtaçların saflarını kalabalıklaştırmanın, bir yazarın görevi olduğunu sanmıyorum."[6] Konuşmadan sonra Alvaro Mutis ve karısı Carmen, Fuentes ve Rita Macedo'yu, Jomí García Ascot ve María Luisa Elío'yu, Fernando del Paso, Fernando Benítez ve Elena Garro'yu ve başka pek çok insanla beraber García Márquez'le Mercedes'i, Mutislerin Río Amoy'daki evlerinde *paella** yemeye davet etmişlerdi.[7] García Márquez konuşmadan çıkışta, sokakta ve arabada yeni romanından kıssalar anlatmaya başlamış, Mutislerin evinde de buna devam etmekteydi. Herkes bunları çoktan, fazlasıyla dinlemiş, yalnızca María Luisa Elío ilgilenmeye devam ediyordu. O ufacık, kalabalık dairede María Luisa, onun bütün akşam kendisine hikâyelerini anlatmasına devam etmesini sağladı; bunların en önemlisi kakao içerek yerden yükselen papazın hikâyesiydi. Orada ve o zaman, kendisini öylesine can kulağıyla dinlediği için García Márquez yeni romanını ona ithaf etmeye söz verdi. García Márquez'de Şehrazad'ın ustalığı, bu kadında ise onun güzelliği vardı.

Romanın 1967'de yayınlanmasından beri Latin Amerikalı eleştirmenlerle gazeteciler bu döneme takmış durumdalar. Gabriel García Márquez'in kardeşi Eligio, yayınlanmasından otuz yıl sonra bu romanın ortaya çıkmasına ve yaratılmasına dair koskoca bir kitap yazdı. Her bir ayrıntıya, hadi fetişist demeyelim, kabalistik bir önem atfedildi. Birçok insan yıllar sonra o odaya "Melquíades'in odası" demek isteyecekti ama yazarın çalıştığı oda sihre bundan daha uzak olamazdı. Bizzat García Márquez'in taktığı adıyla "Mafyanın Mağarası," yanında bir küçük tuvaleti, bahçeye açılan kapısı ve penceresiyle üç metreye iki buçuk metre büyüklüğündeydi. Bir koltuk, bir elektrikli ısıtıcı, birkaç raf ve çok küçük, son derece basit bir masa ile üstünde bir Olivetti daktilo vardı. García Márquez'in yazmak için mavi bir işçi tulumu giydiği zaman bu zamandı, o ki son zamanlarda epey geleneksel olmaya başlamıştı (kravat dahi takıyordu). Gece çalışmasından gündüz çalışmasına geçme konusundaki devrimci kararı almıştı bile. Artık bütün gün çalıştıktan sonra reklam ajansında oturup yazmak veya film stüdyolarının ofislerinde yazmak yerine, sabahları, oğlanlar okuldan eve gelene kadar çalışıyor-

* İspanyolların, genelde çeşitli deniz ürünleriyle, bazen de et ve sebze ile pişirdikleri pilav-ç.n.

du. Aile ihtiyaçlarının, onun yaratıcı melekelerini sakatlayıp üslubuna kramplar sokması yerine, García Márquez'in bütün çalışma ve disiplin yaklaşımını dönüştürecek olan o değişimi bu kez onlar getiriyorlardı. Önceden bir eş, anne ve ev kadını olan Mercedes, şimdi bunların üstüne bir de resepsiyoncu, sekreter ve menajer olmuştu.[8] Bunun artık hep böyle gideceğini herhalde bilmiyordu. Yeni roman bu değişikliklerden doğrudan ve muazzam ölçüde faydalanacaktı.

García Márquez sabahları arabasıyla oğullarını okula bırakır, 8.30'da masasının başına oturur ve 2.30'da oğlanlar eve dönene kadar çalışırdı. Çocuklar babalarını, vaktinin çoğunu küçük bir odaya hapsolmuş, mavi sigara dumanının içinde kaybolmuş bir adam, onların varlıklarının pek de farkında olmayan, ancak yemek saatlerinde ortaya çıkan ve sordukları soruları anlaşılmaz ve ilgisiz bir tavırla cevaplayan bir adam olarak hatırlayacaklardı. Her şeyi kapsayan romanına bunu da sokacağı (José Arcadio Buendía'nın, birinci bölümde deneylerle ilgili takıntılarının ardından kendi çocuklarını gecikmeli olarak keşfetmesi) akıllarına gelmiyordu tabii ki.

García Márquez daha sonra şöyle anlatacaktı: "En baştan beri, yayınlanmasından çok önce, kitabın onunla temas eden herkesin üstünde sihirli bir gücü vardı: Arkadaşların, sekreterlerin filan, hatta kasap ve ev sahibi gibi kitabı bitireyim de paralarını ödeyeyim diye bekleyen insanların bile."[9] Elena Poniatowska'ya o günleri şöyle anlattı García Márquez: "Ev sahibine sekiz aylık kira borcumuz vardı. Daha sadece üç ay borçlanmışken, Mercedes ev sahibini arayıp, 'Bakın, size bu üç ayın ödemesini yapamayacağız, önümüzdeki altı ayınkini de ödeyemeyeceğiz,' dedi. Önceden bana, 'Sence ne zaman bitirirsin?' diye sormuştu, ben de beş ay kadar sonra demiştim. Garanti olsun diye bir ay da o ekleyip ev sahibine altı ay dedi, ev sahibi de ona, 'Eğer siz söz veriyorsanız, tamam, eylüle kadar beklerim,' dedi. Ve eylülde gidip ona parasını ödedik..."[10]

García Márquez'in kitabı bitirmesini bekleyen pek çok insandan biri de Barbachano için çalışan ve Fuentes'in romanlarını da daktiloya çeken çilekeş "Pera" (Esperanza) Araiza'ydı. Birkaç günde bir García Márquez, Pera'ya romandan yeni bir tomar götürüyor, kendisinin daktiloda yazıp sonra elle üstünde bol bol düzeltme yaptığı bu sayfalardan Pera temiz, derli toplu kopyalar çıkarıyordu. García Márquez'in imlası

zayıfın ötesine geçmediğinden, edebi çalışmalarının temizlenmesi konusunda Pera'ya güveniyordu, ama hem onu hem de romanın başlangıcını daha ilk günden kaybedecekti neredeyse. Pera az kaldı bir otobüsün altında kalıyordu, uçuşan sayfalar sonbaharı yaşayan México City'nin ıslak sokaklarına dağıldılar. Pera, son yazılan bölümü okumak üzere hemen her hafta sonu arkadaşlarını eve davet ettiğini ancak çok sonra itiraf edecekti.

O zamanlara dair ne biliyorsak, hepsi García Márquez'in gerçekten de sihrin etkisi altında olduğunu düşündürüyor. Nihayet hep olmak istediği sihirbaz olmuştu. Edebiyat denen afyonla uçmuş, yükselmişti. O Aureliano Babilonia'ydı. O Melquíades'ti. Şan ve şeref onu bekliyordu. Kitap, törenlerle bölünmüş kocaman bir mitolojik eserdi. Her akşam, notları üstünde çalıştıktan sonra arkadaşları eve toplanıyordu. Gelenler hemen her zaman Alvaro Mutis'le Carmen, Jomí García Ascot'la María Luisa'ydı; ona destek verip koca bir yıl boyunca imtiyazlı şahitler olarak Batı edebiyatının büyük eserlerinden birinin ortaya çıkışını izleyecek olan arkadaşları. Roman devam edip García Márquez onun boyutunu idrak ettikçe, güveni ve kendine verdiği önem arttı. Gündüzleri dumanaltı zindanında oturup her şeyi uyduruyor, öğleden sonraları da kaynak kitapları karıştırarak yazdıklarının ne kadarının gerçek olabileceğine bakıyordu. Jomí ve María Luisa, bir sonraki bölümü gözleri yollarda bekliyorlardı. Özellikle María Luisa, aşkın önemde bir şeye şahit olduğunun farkındaydı ve García Márquez'in en yakın sırdaşı olmuştu. García Márquez sonradan, María Luisa kitabın etkisiyle büyülenmişken, kendisinin de bu kadının sihir ve anlaşılması zor hikmetler dünyasına dair sezgilerine çarpıldığını ve onun hislerinin çoğunun kitaba girdiğini söyleyecekti. Son yazdığı bölümü okumak için günün her saatinde onu arayabiliyordu.[11]

Birkaç ay sonra García Márquez, Meksika Dışişleri'nin kültür dairesi tarafından bir konuşma yapmaya davet edildi. Normalde reddedeceği böyle bir teklifi bu sefer, konuşma yapmak yerine edebiyat okuması yapmayı tercih edeceğini belirterek de olsa kabul etti. Her zaman kendi kendini eleştiren ve çalışmalarının nitelikli olup olmadığı konusunda kaygılanan García Márquez, şimdi Alvaro ve María Luisa'yla beraber kendi dünyasında kaybolduğundan, onların onun fikirlerinden duydukları coşkunun kendisini de hipnotize ettiğinden endişe duyuyordu:

> Oturup, aydınlatılmış sahnede okumaya koyuldum; "benim" dinleyicilerimin koltukları tamamen karanlıktaydı. Okumaya başladım, hangi bölümdü hatırlayamıyorum ama okumaya devam ediyordum ki bir zaman geldi, salonda öyle bir sessizlik vardı ve ben öyle gergin bir ruh hali içindeydim ki paniğe kapıldım. Okumayı kestim ve karanlığın içinde bir şeyler seçmeye çalıştım, birkaç saniye sonra ön sıradakilerin yüzünü görebildim ve tam tersine, gözlerini fal taşı gibi açmışlardı, aynı böyle, ben de böylece sakinleşip okumaya devam edebildim. İnsanlar gerçekten benim kelimelerime kapılmışlardı, sinek vızıltısı dahi yoktu. Okumayı bitirince sahneden indim, bana sarılan ilk kişi Mercedes oldu, yüzünde öyle bir ifade vardı ki onunla evlendiğimden beri ilk defa, beni sevdiğini anladığım an herhalde o andı, çünkü bana yüzünde öyle bir ifadeyle bakıyordu!.. Bir yıldır, ben yazabileyim diye elinde avcunda hiçbir şey olmadan idare ediyordu ve o okuma gününde onun yüzündeki ifade sayesinde kitabın doğru yönde gittiğinden emin oldum.[12]

Mercedes aile maliyesini ayakta tutmak için kendi seferberliğini sürdürüyordu. 1966'nın başında, daha önce kazanılıp kenara konan paralar bitmişti; kocasındaki yazar tıkanması geride kalmıştı ama bu sefer de kitap uzadıkça uzuyor ve bütün sene sürecek gibi görünüyordu. Sonunda García Márquez beyaz Opel'i Tacubaya'da bir ikinci el oto pazarına götürüp sağlam bir meblağla geri geldi.[13] Şimdi onları bir yerden bir yere arkadaşlarının götürmesi gerekiyordu. Telefonu kapattırmayı bile düşündü, sırf fatura parasından değil, dikkatini dağıtan en önemli şeyden, arkadaşlarıyla sürekli telefonda konuşmaktan da kurtulmak için. Arabanın parası da bitince Mercedes her şeyi rehine vermeye başladı: Televizyonu, buzdolabını, radyoyu, mücevherleri. Son üç "mevzi" saç kurutma makinesi, oğlanların yemekleri için kullanılan karıştırıcı ve Gabo'nun elektrikli ısıtıcısıydı. Etleri kasap Don Felipe'den, ardı arkası gelmeyen veresiye alışverişle alıyordu; ev sahibi Luis Coudurier'i kira için daha da beklemeye ikna etti. Ve arkadaşları günlük takviyelerin her türlüsünü sağlıyorlardı. Fakat pikabı elden çıkarmadılar. García Márquez hayatının bu döneminde müzik çalarken roman yazamıyordu; fakat müzik olmadan da yapamıyordu ve o günlerde yaptığı her şeyin fonunda sevgili Bartók'u, Debussy'nin *Prelüdleri* ve Beatles'ın *Hard Day's Night*'ı vardı.

Bütün yazma sürecinin en kötü günü, Albay Aureliano Buendía'nın öldüğü gündü (13. bölüm). Pek çok yazar gibi o da ana karakterinin

kaybını şahsi bir yas olarak, hatta belki de cinayet gibi yaşadı. Ölümün anlatımı García Márquez'in kendi çocukluk anılarından en dokunaklı olanlarla bezeliydi ve eleştirmenler bunu fark etmediyse de romancı aslında bu sevimsiz görünen karaktere, kendini o zamana kadar yazdığı bütün kurgulardakinden daha fazla katmıştı. İkinci çocuk olsa da Aureliano "Macondo'da dünyaya gelen ilk insan"dı; aynı García Márquez gibi martta doğmuş, üstelik de gözleri açık doğmuş ve daha göbek bağı kesilirken doğduğu eve bakmaya başlamıştı, aynı küçük Gabito'nun yaptığı gibi. Çok küçüklüğünden beri geleceği sezebiliyordu, tıpkı Gabito'nun ailede meşhur olduğu gibi. Küçük bir kıza âşık oluyor (ve kız daha ergenliğe girmeden onunla evleniyor); ama onun ölümünden sonra "sevemez oluyor" ve sadece "günahkâr gururla" hareket ediyor. Gençliğinde son derece anlayışlı hatta nazik olabilen (ve sonradan utandığı aşk şiirleri yazan) Aureliano, yalnız, benmerkezci ve acımasız biri oldu; kişisel hırslarının önüne kimse geçemiyordu. O halde García Márquez, Aureliano Buendía'da Albay Márquez'den seçme hatıralar (savaş, atölye, küçük süs balıkları) ile özeleştiriye denk bir otoportreyi iç içe geçiriyor. Bu özeleştiri, ömrü boyunca istediği şeye şimdi ulaştığına, ama bu arayışta hesapçı, tüketici, son kertede kendine hayran ve bencilce davrandığına dair bir kavrayış demek. Sonraları *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta onca kuvvetle vurgulayacağı yazma (Melquíades olma) kabiliyeti aslında daha başka, daha temel ve muhtemelen o kadar makbul olmayan bir içgüdüyü, muzaffer olma iradesini; şöhret, görkem ve zenginlikler elde etme arzusunu (Albay Aureliano Buendía) saklıyor. *Başkan Babamızın Sonbaharı* bu özeleştiriyi daha da şaşırtıcı boyutlara taşıyacak.

Görevini yerine getirdikten sonra, gecenin saat ikisinde, Mercedes'in derin uykularda olduğu yatak odasına çıktı, yatıp iki saat ağladı.[14] Ana karakterini öldürmekle sadece kendi ölümüyle ve romanının sonuyla yüzleşmek durumunda kalmayıp, benzersiz bir coşku tecrübesinin sonunun, hayatında koca bir devrin sonunun, şimdiye kadar olduğu kişinin sonunun ve hayatındaki en önemli insan olan dedesiyle yaşadığı, ifade edilemeyen özel bir ilişkinin sonunun gelmesiyle de (edebiyat bile onu diriltemediğine göre artık ebediyen kaybolmuştur dedesi) yüzleşmek zorunda kaldığını tahmin etmek için fazlaca biyografik bilgiye gerek yok. İroniler içinde ne ironidir ki García Márquez, zaferlerinin ortasında ilk

hikâyelerinin gözünde canlandırdığı adam olmuş, hayatının geride bıraktığı her anıyla, sevdiği ve ardında kalan her şey ve her insanla (karısı ve çocukları hariç) defalarca, ardı ardına ölmeye mahkûm bir adama dönmüştü.

Her zaman, kitabı bitirene kadar dumanaltı odasında kaldığı izlenimini verse de masrafları başkasının karşılayacağı şekilde Kolombiya'ya gitme fırsatı çıktı karşısına ve uzun süre tarttıktan sonra, bu fırsatı değerlendirmeye karar verdi. Ripsteinları *Tiempo de morir*'i Cartagena Film Festivali'ne sokmaya ikna etmişti, bir yolcu gemisiyle Veracruz'dan Cartagena'ya, 1 Mart 1966'da vardı (gerilla arkadaşı Camilo Torres'in bir çatışmada ölmesinden iki hafta sonra). Film, García Márquez'in Ripstein'ın yaptığı işten duyduğu şüphelere rağmen festivalde birincilik ödülünü aldı. 6 Mart'ta kutlanacak çok şey vardı: Filminin zaferi, romanının parlak geleceği ve Cartagena'daki ailesiyle kutlayacağı otuz dokuzuncu doğum günü. Kısa süreliğine Bogota'ya gitti, sonra da Plinio Mendoza'nın o sırada yaşamakta olduğu Barranquilla'ya uçtu. Mendoza'ya işyerine bir telefon geldi:

"Gabo, sesini duymak ne güzel, neredesin?"
"Senin evindeyim göt herif, viski içiyorum.[15]"

Mendoza'yla Alvaro Cepeda'ya romanını anlattı: "Diğerleri gibi bir şey değil bu, *compadre*ler. Bu sefer nihayet içimi boşalttım. Ya voliyi vuracağım ya da tepetaklak gideceğim." Ziyareti sırasında Alfonso Fuenmayor'la Barranquilla'daki eski uğrakları dolaştı, eski günleri yeniden yaşayıp yerleri ve yüzleri hatırladı. Kasırga gibi turunu tamamlamak için, on yıl sonra ilk defa Aracataca'ya döndü.[16] Bu sefer annesiyle değil, Alvaro Cepeda'yla, bizzat Cepeda'nın kullandığı bir ciple seyahat ediyordu. Geçmiş zamanın peşinde yolculuklarında onlara pek münasip olarak *El Tiempo*'nun Barranquilla temsilcisi eşlik ediyordu, sonra da ayrıntılı bir haber yazdı: García Márquez medya tarafından bir halk kahramanına dönüştürülüyordu; daha da dönüşüp süperstar olmasından önce.[17]

Birkaç hafta kalmak niyetindeydi ama birkaç gün sonra Meksika'ya dönmek üzere yola çıktı, mart sonuna doğru evine vardı. Alfonso Fu-

enmayor gitmesine itiraz etti, García Márquez ona yola çıkmasından önceki gece romanının sonunu birdenbire müthiş bir berraklıkla gördüğünü, öyle ki bir daktiloya bunu kelime kelime yazdırabileceğini açıkladı. Yine o odaya kapandı ve şimdi yaşadıklarını sindirmeye koyuldu. Aklındaki son (ki bir bakıma onun ne kadar ilerleme kaydedip Kolombiyalı arkadaşlarınınsa ne kadar ilerleme kaydetmediğini ortaya koyuyordu), bütün edebiyat dünyasının en müthiş roman sonlarından biriydi.

Yüzyıllık Yalnızlık, neredeyse başladığı andan itibaren yayıncısı belli bir kitaptı. Kitabı heyecanla takip eden, yazarın güvenebileceği günlük dinleyicileri vardı. Coşkulu yazarın cesaretlendirilmeye ihtiyacı yoktu: Ruhu ele geçirilmiş bir adamdı o. Edebiyatın, onun damarlarında dolaşan yaratıcı kuvvetleri tarafından, eserinin başarısının yıldızların çizdiği bir kader, bir emir olmasının kesinliğiyle ele geçirilmişti ruhu. Bilicilerin geleceğini bildiği, büyük bir kitap olmanın onun alnına yazılmış olduğunu bildikleri efsanevi kitaplar arasında, *Yüzyıllık Yalnızlık*'a en yakın olanı James Joyce'un *Ulysses*'iydi; ama Joyce'un bir yayıncısı yoktu ve çok satan bir yazar olmayı hiç bekleyemezdi. Normalde olağanüstü tedbirli davranan García Márquez bu sefer o kadar emindi ki kendinden, normalde onu kısıtlayan batıl inançlarına kapılmaktan uzak, kitabın ilk bölümünü marttaki Bogota ziyareti sırasında *El Espectador*'daki eski iş arkadaşlarına verdi, onlar da bunu 1 Mayıs'ta yayınladılar. Bu sırada Paris'e dönmüş olan Carlos Fuentes'e ilk üç bölüm Haziran 1966'da ulaştı, onun gözlerini kamaştırdı.[18] Metni arkadaşı Julio Cortázar'a verdi. Onun tepkisi de aynıydı. Sonra Fuentes ikinci bölümü, yeni bir edebiyat dergisi olan *Mundo Nuevo*'nun ilk sayısında, Ağustos 1966'da Paris'te yayınlaması için Emir Rodríguez Monegal'e verdi.

Editöre verdiği röportajda Fuentes, García Márquez'in "ilerlemekte olan" (Joyce'a yapılan gönderme gözden kaçabilecek gibi değildi*) eserinin ilk yetmiş beş sayfasının henüz eline geçtiğini, bunun, kendinden önceki bütün Latin Amerika bölge klasiklerini derhal geçmişin tozlu raf-

* James Joyce'un yazmaya 1923 yılında başladığı *Finnegans Wake,* ancak 1939 yılında basılacaktı. Sanat ve edebiyat çevreleri ile yazarın dostları dahil olmak üzere kitabın yazılmakta olduğundan haberi olanlar arasında kitap, "İlerlemekte Olan Eser" (Work in Progress) alarak anılıyordu. Hatta ilk bölümleri bir edebiyat dergisinde bu isimle yayınlandı. Kitap, adının konduğu 1939 yılına kadar bu isimle anılacak, eleştirilerde ve savunularda ondan hep bu isimle bahsedilecekti-e.n.

larına gönderecek mutlak bir şaheser olduğundan en ufak bir şüphesi bulunmadığını söylüyordu.

Sonra Fuentes, *La Cultura en México* (*¡Siempre!*)'ya bir yazı göndererek, 29 Haziran'da, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın doğumunu ve çok büyük bir roman olduğunu kendi memleketlilerine de duyurdu (García Márquez muhtemelen daha kitabı bitirmemişti): "Daha yeni, pırıl pırıl bir seksen sayfa okudum: Gabriel García Márquez'in üstünde çalıştığı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın ilk seksen sayfası."[19] İnsanlar şaşkınlıklarını ifade edecek kelime bulamıyorlardı. Bu olanın bir benzeri daha önce yaşanmamıştı.

Bu beklenti havası içinde, García Márquez'in romanını bitirmesi bile önemli bir şeydi. Plinio Mendoza'ya şöyle dedi: "Kitap doğal sonuna koştu, sabah saat on birde. Mercedes dışarıdaydı, telefonla haber verecek kimseyi de bulamadım. O kafa karışıklığımı bugün gibi hatırlıyorum: Ne yapacağımı bilemedim ve öğleden sonra üçe kadar hayatta kalabilmek için yapacak bir şeyler uydurmaya çalıştım!"[20] O günün ilerleyen saatlerinde eve mavi bir kedi geldi ve yazar, "Hmmm, belki de satacak bu kitap," diye düşündü. Birkaç dakika sonra iki oğlan, ellerinde fırçalar ve üstleri başları mavi boyalar içinde çıkageldiler.

İlk yaptığı, elyazmalarını Sudamericana'ya göndermeden önce kitabın bir nüshasını Bogota'da bulunan Germán Vargas'a göndermek oldu. García Márquez, Vargas'a kitapta ona ve Barranquilla'daki arkadaşlarına göndermeler yapmış olmasında sakınca olup olmadığını sordu. Önce Vargas, sonra da Fuenmayor, Buendíaların sonuncusunun arkadaşları olmaktan şeref duydukları cevabını verdiler. Ardından, Vargas kendi aheste tarzıyla kitabı içine sindirdi ve "Ses Getirecek Bir Kitap" diye bir makale yazıp, Bogota'da editörlüğünü bizzat yaptığı haftalık *Encuentro Liberal*'de Nisan 1967'de yayınladı; Vargas'ın yazdığı deneme de ses getirdi ve romanın gelecekte kazanacağı statüye dair Kolombiya'da çıkan ilk tahmin oldu.[21] Barranquilla'da Plinio Mendoza'nın da eline bir nüsha ulaştı, adam işlerini bir günlüğüne iptal edip kitabı baştan sona okudu. Eski bir güzellik kraliçesi ve müstakbel romancı olan yeni karısı Marvel Moreno'ya, "Başardı. Gabo yapmak istediği büyük vurgunu yaptı," dedi. Plinio kitabı Alvaro Cepeda'ya verdi. Alvaro kitabı okudu, ağzındaki sigarayı çıkarıp bağırdı, "Boru değil lan, Gabo dehşet bir roman çıkarmış."[22]

García Márquez bunu hep söyler, dünyaya geri dönüşü neredeyse Rip Van Winkle'ın* dönüşü kadar dramatik ve kafa karıştırıcı olmuştu.[23] Londra modalarının yılıydı. Şimdi İndira Gandhi dünyanın en büyük demokrasisini yönetiyordu, yıllar sonra García Márquez'in Hintli liderle tanışırken yanında bulunan Fidel Castro ise, 1967 Ağustosu'nda Havana'da toplanacak ilk Asya, Afrika ve Latin Amerika Devletleri Trikonferansı'nı düzenlemekle meşguldü. Ronald Reagan adında sağcı bir aktör, Kaliforniya Valisi olmak için seçim yarışındaydı. Çin ayaktaydı, García Márquez değerli kargosunun ilk parçasını Buenos Aires'e gönderdikten birkaç gün sonra Mao, Kültür Devrimi'ni ilan etti. Esasen García Márquez de para kazanmaya başlamak üzere Macondo'nun sihirli dünyasından apar topar ayrılmak zorunda kaldı. Kutlama yapmak için bir hafta bile zaman ayırmak içine sinmiyordu. Birikmiş borçları ödemesinin yıllar süreceğinden korkuyordu. Sonradan, 1.300 sayfa yazıp sonunda Porrúa'ya bunun 490'ını gönderdiğini, 30.000 sigara içtiğini ve 120.000 peso borcu olduğunu söyledi. Anlaşılır bir şekilde, kendini hâlâ güvensiz hissediyordu. Kitabı bitirdikten çok kısa süre sonra, İngiliz arkadaşı James Papworth'un evindeki bir partiye gitti. Papworth kitabı sorduğunda García Márquez, "Elimde ya bir roman ya da sadece bir kilo kâğıt var, hangisi olduğundan hâlâ emin değilim," diye cevap verdi.[24] Film senaryoları üstünde çalışmaya aynen geri döndü. Ardından, Temmuz 1966 tarihli, beş yıl aradan sonra ve Meksika'da yayınlanmak üzere yazmadığı ilk makalesini, *El Espectador* için kaleme aldı; "Bir Kitap Yazarının Talihsizlikleri" başlıklı yazıda, kendinden yola çıkarak şunları yazmıştı:

> Kitap yazmak bir intihar mesleği. Doğrudan faydaları bakımından başka hiçbir iş bu kadar zaman, bu kadar emek ve bu kadar bağlılık istemiyor. Bir kitabı bitiren okurların çoğu, o iki yüz sayfanın yazara ıstırapla, ev meseleleriyle geçen kaç saate patladığını, yazarın bu çalışması için eline ne kadar para geçtiğini kendi kendilerine sormuyorlardır sanırım... Talihsizliğimizi böyle mahzunlukla ortaya koyduktan sonra, biz yazarların niçin yazdığımızı sormak temel bir mesele. Cevap, kaçınılmaz olarak,

---

* ABD'li yazar Washington Irving'in fantastik kısa hikâyesi ve bu hikâyenin başkahramanının adıdır. Winkle, dağda dolaşırken içtiği bir şerbet nedeniyle tam yirmi sene boyunca uyur. Uyandıktan sonra kasabasına döndüğünde her şeyin ve herkesin değiştiğini görür–r.n.

samimi olduğu ölçüde çok duygusal. Yahudi olması ya da Siyah olması kadar basit bir şekilde yazardır insan. Başarı insana cesaret verir, okurların inayeti insanı teşvik eder, ama bunlar sadece ek kazanımlardır, çünkü iyi bir yazar nasıl olsa yazacaktır, ayakkabılarının tamire ihtiyacı olsa da, kitapları hiç satmasa da.[25]

İlk işaretleri geçen mart ayında Cartagena'ya gittiğinde verdiği röportajlarda yakalanabilecek olan yeni García Márquez doğmuştu. Kastettiği şeyin neredeyse tamamen zıddını söylemeye başladı. Talihsizliklerinden bahseder, çünkü talihsizlikleri bitmek üzeredir. En sıkıntılı şartlar altında dahi hiçbir zaman şikâyet etmeyen, ortalığı asla velveleye vermeyen o adam şimdi, sadece gelecekte takıntı haline getireceği yayıncılarla kitapçıların açgözlülüğü konusunda değil, her şey için ortalığı velveleye vermek niyetinde. İşte karşınızda, kamuoyunu daima büyüleyecek olan García Márquez; ve eleştirmenleri, özellikle de onun elde ettiği başarıyı hak etmemiş olduğundan, onun aldığı göz kamaştırıcı ödüllerin ondan çok daha sofistike, çok daha az kaba ve tam kelime anlamıyla çok daha önemli olan kendilerine verilmesi gerektiğinden emin olanları sürekli olarak gıcık edecek olan García Márquez. Bu yeni şahsiyet (görünüşe göre gerçek bir 60'lar insanı), kışkırtıcı, görüş sahibi, laf ebesi, ikiyüzlü, kasten kaba saba ama yine de faka basmaz biri; fakat insanlar onu bütün bunlar için sevecekler çünkü o içlerinden biri, voliyi vurmuş ve bu, nüktedanlığı ve aklı sayesinde kendi yanına kalmış olan biri; ki o nüktedanlık ve akıl da onların aklı ve nüktedanlığı, onların dünya görüşü.

Yaklaşık bu zamanlarda, romanı bitirdikten hemen sonra García Márquez, Plinio Mendoza'ya uzun bir mektup yazdı. Mektup o zamanki duygularının çarpıcı bir ifadesiyle başlıyor ve yeni bitirdiği şaheserinin ve bunun kendisi için anlamının açıklamasıyla devam ediyor:

O kadar yıl hayvan gibi çalıştıktan sonra kendimi tepeden tırnağa yorgun, bitap hissediyorum, geleceğe dair net gördüğüm bir şey yok, sevdiğim tek şey olan fakat karnımı doyurmayan o şey, yani roman hariç. Ezici bir dürtüye dayanan kararım, yazacaklarımı yazmak için nasıl olsa yola koymam gereken şeyleri halletmek. İnan ki, dramatik gelsin ya da gelmesin, ne olacak bilmiyorum.

Yüzyıllık Yalnızlık'ın ilk bölümü hakkında söylediğin şeylere çok mutlu oldum. O yüzden yayınladım. Kolombiya'dan döndükten sonra yazmış olduğum şeyleri okudum ve birdenbire moral bozucu bir hisse kapıldım, başarılı olabileceği kadar felaket

de olabilecek bir maceraya atılmıştım. Başkalarının onu nasıl göreceğini anlamak için o bölümü Guillermo Cano'ya gönderdim, burada da beklentileri en yüksek, en uzman ve en iyi kalpli insanları toplayıp onlara da başka bir bölüm okudum. Sonuç harikaydı, en çok da okuduğum bölüm en riskli bölüm olduğu için: Güzel Remedios'un cennete yükselişi, bedenen ve ruhen...

Yazdıklarımı nasıl yazdığım konusundaki sorunu mütevazı olmadan cevaplamaya çalışıyorum. Aslında *Yüzyıllık Yalnızlık* yazmaya çalıştığım ilk romandı, on yedi yaşında, "Ev" adıyla başlamıştım ama bir süre sonra bıraktım çünkü bana fazla geldi. O zamandan beri onu hep düşündüm, onu aklımla görmeye çalıştım, yazmanın en etkili yolunu bulmaya çalıştım ve ilk paragrafın yirmi yıl önceki ilk paragraftan bir virgül dahi eksik-fazla olmadığını söyleyebilirim sana. Bütün bundan benim vardığım sonuç, eğer peşini bırakmayan bir konun varsa uzun zaman kafanın içinde büyümeye devam ediyor; günü gelip de patladığında ya daktilonun başına oturacaksın ya da karını öldürmek riskini göze alacaksın...[26]

Mektup, bütün bunları yazarken kısmen görüşlerini (ve romanını) kamuoyu önünde savunmaya hazırlanmakta olduğunu ve gazetecilikte de yazarlıktakine paralel üst düzey bir kariyer beklentisi içinde bulunduğunu açıkça gösteriyor. Ayrıca, şimdi, onu "dürten" romanlara dair üç ayrı projesi olduğunu da söylüyor.

Ağustos başında, bu mektubu yazdıktan iki hafta sonra, tamamlanmış elyazmasını Buenos Aires'e göndermek üzere postaneye giden Mercedes'e eşlik etti García Márquez. Bir afetin ardından hayatta kalmış iki insan gibiydiler. Pakette daktiloya çekilmiş 490 sayfa vardı. Bankodaki görevli, "Seksen iki peso," dedi. Mercedes cüzdanında para ararken García Márquez onu seyrediyordu. Yalnız elli pesoları çıktı ve kitabın ancak yaklaşık yarısını gönderebildiler: García Márquez bankonun ardındaki adama elli peso yeterli olana kadar sayfaları sanki jambon dilimleriymiş gibi eksilttirdi. Eve döndüler, ısıtıcıyı, saç kurutma makinasını ve karıştırıcıyı rehine verdiler, postaneye geri döndüler ve ikinci parçayı gönderdiler. Postaneden çıkarken Mercedes durup kocasına baktı: "Ee, Gabo, şimdi bir tek kitabın işe yaramaz çıkması eksik."[27]

16. Bölüm

Nihayet Şöhret

1966-1967

García Márquez iki paketin Buenos Aires'e varıp varmayacağını, kitabın nihai başarısından daha çok merak ediyordu. Alvaro Mutis bir yıldır 20th Century Fox'un Latin Amerika temsilcisi olarak çalışıyordu ve kısa bir süreliğine Arjantin'deydi; García Márquez ondan da kitabın bir nüshasını Buenos Aires'teki Sudamericana bürosunda çalışan Paco Porrúa'ya götürmesini rica etti. Mutis Arjantin'e varınca Porrúa'yı arayıp elyazmasının kendisinde bulunduğunu söyledi. Porrúa şöyle dedi: "Boş ver. Ben kitabı okudum zaten, kesinlikle muhteşem."[1] Eğer Porrúa kitabın "kesinlikle muhteşem" olduğunu söylüyorsa, o kitap muhtemelen sansasyon yaratacaktır.

México City'deyse García Márquez bütün günlük notlarını ve aile ağaçlarını kırk okul defterine yazmış, saklıyordu. O ve Mercedes, elyazmasının Arjantin'e salimen ulaştığını duyar duymaz bütün defterleri yırtıp yaktıklarını söylüyorlar. Defterler esas olarak yapısal ve sürece dair meselelerle ilgiliydi diyor García Márquez. Akademik ve tarihi ilgilerin çok daha fazla farkında olan arkadaşları buna çok şaşırıp, onları yok etmemesi, bilakis gelecek nesiller için (ya da zamanın gösterdiği üzere, hazır bir kazanç sağlamak için) saklaması gerektiğini söylediler.[2] Ama García Márquez utanç hissini ("pudor") anlatarak kendini savundu her zaman; yani, insanların evinin çöplerini karıştırmalarını ya da aile sırlarına ait dedikodu kırıntılarını araştırmalarını istemediği gibi, edebiyat atıklarına da burunlarını sokmalarını istemiyordu. "Donla yakalanmak gibi bir şey bu."[3] Elbette sanatçının (ya da sihirbazın) mesleğinin püf noktalarını korumak istemesi de vardı. Maalesef biyografi yazarlarına karşı da kendi hayatının en masum ayrıntılarını açıklamak konusunda aynı tutuma sahip. Hayatı hakkında anlatılacak versiyonu kontrol altında tutmayı ya da birkaç farklı versiyon anlatarak hiçbir versiyonun asla

öne çıkmamasını sağlamayı istemiştir hep, sanki ona çocukluğundan gelen kayıp, ihanet, terk edilme ve aşağılık hislerinin üstünü sonsuza dek kapatmak ister gibi.

García Márquez'in adı, edebi Patlama denen akımla Latin Amerika anlatısı öncülüğünde, uluslararası ölçüde dikkat çeken şu küçük biraderler takımının dördüncü üyesi olarak geçmeye başlamıştı zaten. Bu dört yazar (Cortázar, Fuentes, Vargas Llosa ve şu andan itibaren García Márquez) gelecek yıllarda eşi benzeri olmayan bir tanınırlığa ulaşacaklardı, fakat şu dönemde hareket tam şeklini almamıştı ve bu olağanüstü yeni ürünler yelpazesinin marka lideri diyebileceğimiz belli bir yazar yoktu. Ama arkadaşları şimdiden biliyorlardı; metaforik anlamda başlarını şimdiden eğmişlerdi: Lider Gabriel García Márquez'di. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yayınlanmasından sonra Latin Amerika'da hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Bunu ilk fark eden Arjantinliler oldu.

Arjantin, yüksek kültür bakımından Latin Amerika'nın önde gelen ülkesiydi. Ülkenin görkemli, kozmopolit başkenti, yakında García Márquez'in romanının yayınlanacağı yer olan Buenos Aires, Paris'le Londra'nın Yeni Dünya'da iç içe geçmiş hali gibiydi. Orada edebiyat kültürü fazla ve kimi zaman burnu büyüktü, fakat tartışmaların kalitesi her zaman yüksekti ve bunun Latin Amerika'nın geri kalanına etkisi ise inkâr edilemezdi; özellikle de İspanyol İç Savaşı'nın ardından, anavatanın güneydeki büyük kıta üstünde anlamlı entelektüel ya da edebi etkisi kalmadıktan sonra. García Márquez 1947'de Bogota'da Kafka'yı, 1950 ile 1953 arasında Barranquilla'da diğer pek çok yazarı okurken, okuduğu kitaplar mutlaka Arjantin basımı kitaplardı. Losada on beş yıl önce onun ilk romanını geri çevirmişti; şimdi onun erken rüyası gerçekleşmek, o erken yanlış düzeltilmek üzereydi: García Márquez'in kitabı Buenos Aires'te yayınlanmak üzereydi.

Arjantin'in başkentinde, Sudamericana'daki yayıncılar ellerinde tuttukları şeyin bir Latin Amerika dehası (ve muhtemelen çok büyük bir sansasyon) olduğu gerçeğini saklamıyorlardı. Aslında, García Márquez adı son birkaç ayda Buenos Aires'te zaten mütevazı bir şöhret kazanmaya başlamıştı. Jorge Alvarez Editorial, "Bu Kasabada Hırsız Yoktur"u da içeren Latin Amerika kısa hikâyeler antolojisi *Los diez mandamientos*'u [*On Emir*] 1966 ortalarında yayınlamıştı. Büyümekte olan Patlama'dan para yapmanın erken girişimlerinden biri olan bu kitap, 1966'nın ikinci

yarısı boyunca çok satanlar listesinden inmedi.[4] Yayıncılar her yazarı edebi bir otoportre çizmeye davet etmişlerdi. García Márquez'inki, edebiyatta yıldız olmak üzere olduğundan emin olduktan sonra edindiği yeni kendini takdim yaklaşımının amblemi gibiydi:

> Benim adım, Senyor, Gabriel García Márquez'dir. Üzgünüm: Adımı da sevmem çünkü kendimle bir türlü bağ kuramadığım bir sıradanlıklar dizisidir. Aracataca, Kolombiya'da kırk yıl önce doğdum ve bundan dolayı hâlâ üzgün değilim. Burcum Balık, karım Mercedes'tir. Bu ikisi hayatımdaki en önemli iki şeydir çünkü onların sayesinde, en azından şimdiye kadar, yazarak yaşamam mümkün olmuştur.
>
> Yazarlığım utangaçlığımdan dolayıdır. Asıl kabiliyetim sihirbazlığadır, fakat sihir yapmaya çalışırken o kadar telaşlanırım ki edebiyatın yalnızlığına sığınmak durumunda kaldım. Zaten, iki faaliyet de çocukluğumdan beri beni ilgilendiren tek şeye çıkar: Arkadaşlarımın beni daha çok sevmesine.
>
> Benim durumumda yazar olmak olağanüstü bir başarıdır çünkü ben çok kötü yazı yazarım. Sekiz saat çalışıp yarım sayfayı tamamlayabilmek için kendimi katı bir disipline sokmak zorunda kaldım; her bir kelimeyle fiziksel kavgaya tutuşurum ve hemen her zaman kelime kazanır, fakat o kadar inatçıyımdır ki yirmi yılda dört kitap yayınlatmayı becerdim. Şimdi yazmakta olduğum beşincisi diğerlerinden daha yavaş gidiyor, çünkü alacaklılarımla baş ağrılarım arasında çok az serbest zamanım kalıyor.
>
> Edebiyattan hiç bahsetmem çünkü edebiyatın ne olduğunu bilmem, hem ayrıca dünyanın edebiyat olmadan da aynı böyle olacağından eminim. Öte yandan, polis olmasa dünyanın bambaşka bir yer olacağından da eminim. Dolayısıyla, yazar olacağıma terörist olsaydım eğer, insanlığa çok daha fazla faydam dokunurdu diye düşünüyorum.[5]

Burada besbelli ki meşhur olmayı bekleyen bir yazar var. Bir kere daha, esas olarak gerçeğin tam tersini, kendini sadece daha görünür değil aynı zamanda daha sevilesi de kılmak için düşünülmüş bir şekilde söylüyor. Görüntü, (gizliden gizliye, utana sıkıla) sıra dışı bir yeteneği olan, sıradan bir adam görüntüsü. Yüzeydeki çekingenlik ve kendini beğenmemeyle, bunların ardındaki özgüven ve ilgi çekme arzusu arasındaki çelişki fark ediliyor, müstakbel hasımlarını ölçüsüzce sinir edecek bir şey bu. Şu ifadeleri okuyanlar, bu sıradan adamın siyasette ilerici olduğunu, ama siyaset ve başka her şey hakkında müthiş bir mizah duygusuna da sahip olduğunu anlayacaklardır. Çağının adamı, anın adamı bu. Şu yazıyı okuyan hangi insan, onun kitaplarını aramaz ki?

Arjantin'in o dönem en etkili haftalık mecmuası *Primera Plana*'ydı. Editörü, Porrúa'nın arkadaşı, yazar Tomás Eloy Martínez'di ve bu adam sonradan García Márquez'in de iyi arkadaşı olacaktı. *Primera Plana* kamuoyu görüşlerini belirlemede çok etkiliydi ve haftada 60.000 satıyordu. Yayının sahipleri her daim bir sonraki büyük kültürel sansasyonun peşindeydiler ve 1966 Aralık ayında, Paco Porrúa'nın başı çekmesiyle, yıldız röportajcılarından ve yayın kurulu üyelerinden olan Ernesto Schóo'yu García Márquez'le röportaj yapmak üzere Meksika'ya göndermeye karar verdiler. O günlerdeki uçak bileti fiyatları düşünülünce, bu her dergi için epeyce bir yatırımdı ama *Primera Plana* Porrúa'ya güveniyordu ve ne aradığını biliyordu. Arjantinli gazeteci, Meksika'da bir hafta boyunca fiilen García Barcha ailesiyle yaşadı. Dergi altı ay sonra nihayet bu haberi yayınladığında García Márquez'i kapağa koydular, kendi gösterişsiz sokağında değil de San Angel'in iyi resim veren, çakıl taşı döşeli yollarında çekilmiş bir fotoğrafla. Bizzat Schóo tarafından çekilen fotoğraflarda García Márquez tipik altmışlar tarzında, her zamanki siyah-kırmızı kareli ceketiyle maskara gibi görünüyordu. Arjantinli yazarlar böyle giyinmezlerdi, bu daha ziyade Jack Kerouac gibiydi; pek yakında sadece García Márquez tipi olacaktı; sonra da "Gabo." Böylece, Schóo'nun röportajından ancak birkaç hafta önce yayınlanan etkili kitapta, Luis Harss'ın tasvir ettiği mahzun yazar yerine, Schóo'nun çektiği fotoğraflarda dünya yüzünde kendini rahat hisseden mutlu, hatta coşkulu bir romancı vardı.[6]

Göz kamaştıran ikinci romanı *Yeşil Ev* yakınlarda yayınlanmış olan Mario Vargas Llosa nisanda, García Márquez'in yakında çıkacak kitabının Carlos Fuentes'in dediği gibi Latin Amerika'nın "İncil"i değil, Latin Amerika'nın büyük "şövalyelik romanı" olduğunu söyleyerek, gezinti atlarından birini muharebe meydanına sürdü. Vargas Llosa, Kolombiya'dan bu beklenmedik rakibin ortaya çıkışıyla çarpılmış olsa gerek fakat Fuentes gibi o da gayet münasip bir şekilde şövalyelik yaklaşımını tercih etti. Sarsıcı makalesi "Amadís Amerika'da," nisan ayında *Primera Plana*'da çıktı ve *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın aynı anda hem bir aile hikâyesi hem de bir macera romanı olduğunu ilan etti: "Berrak, odaklanmış yazı dili, şaşmaz bir teknik sihirbazlık ve şeytani hayal gücü, bu anlatıyı mümkün kılan silahlardır, bu sıra dışı kitabın sırrıdır."[7]

Arjantinliler García Márquez'e tam muamele çekmeye karar verdiler. Onu hem romanının yayınlanması dolayısıyla, hem de *Primera Plana*/ Sudamericana kurgu edebiyat ödülleri jüri üyesi olarak haziranda Buenos Aires'e davet ettiler. Bu arada hem Sudamericana hem *Primera Plana* romanın yayınlanması için gayretlerini ikiye katladılar. *Yüzyıllık Yalnızlık* nihayet 30 Mayıs 1967'de yayınlandı. 352 sayfaydı ve 650 peso, yani yaklaşık 2 ABD doları ederi vardı. Başlangıçta standart basımı 3.000 adet yapmayı düşündüler, bu Latin Amerika standartlarına göre yüksek ama Arjantin için görece normal bir rakamdı. Fakat Fuentes, Vargas Llosa ve Cortázar'ın etkileyici coşkusu, artı Porrúa'nın sezgileri, onları şanslarını denemeye sevk etti. Böylece sayıyı 5.000'e çıkardılar, ama kitapçılardan gelen ön talep, baskıdan iki hafta önce baskı adedini 8.000'e yükseltti. Bu kadar kitabın, iş yolunda giderse 6 ayda satılmasını bekliyorlardı. Kitap bir haftada 1800 sattı ve çok satanlar listesinde üçüncü sıraya yerleşti, adı sanı duyulmadık bir yazar, bir Latin Amerika romanı için görülmemiş bir başarı elde etmişti. İkinci haftanın sonunda, sırf Buenos Aires satışları bu rakamı üçe katladı ve kitap birinci sıraya yerleşti. İlk baskının 8.000 adedi şimdi büsbütün yetersiz görünüyordu.

İronik olarak, çalışanlarının onca çabasından sonra *Primera Plana* yerinden kımıldamakta ağır kaldı. Niyet, Schóo'nun altı ay önce yazdığı haberi García Márquez'in fotoğrafı kapakta yer alarak 13-19 Haziran sayısında basmaktı, fakat ayın 5'inde Buenos Aires saatiyle 03.15'te Ortadoğu'da Altı Gün Savaşı patlak verdi ve García Márquez'in günü ayın 29'una ertelendi. Derginin içinde, sayıyı tanıtan bir not, bunun olağanüstü bir olay olmakla kalmayıp, (kitabın, ama aynı zamanda, alttan alta, *Primera Plana*'nın bu sayısının) yeni Latin Amerika romanının içinden çıkacağı vaftiz kaynağı olduğunu bildiriyordu. Schóo'nun yazısının adı "Sinbad'ın Seyahatleri"ydi; García Márquez'in eserini en baştan, onun hayal gücünün şekillenmesinde o kadar önemli yeri olan *Binbir Gece Masalları*'yla karşılaştırıyordu üstü kapalı olarak. Havada sihir vardı. Kitabın basılması ile satışa çıkması arasında geçen zamanda, bir başka efsane olacak olan Beatles'ın *Sergeant Pepper* albümü çıkıp dünyanın her tarafındaki plakçılarda boy gösterdi.

García Márquez, Kolombiyalı'nın kitabı Meksika'da, Era'daki arkadaşlarına satmamış olmasına bozulan arkadaşı Vicente Rojo'nun gönlünü almaya çalışarak, onu kitabın kapak tasarımını yapmaya davet etti.

Kitabın kaotik, çoklu ve halktan tadını kapağında anlatabilmek için çok uğraştı Rojo. SOLEDAD'ın [*Yalnızlık*] E'sini tersten yazdı, böylece edebiyat eleştirmenlerinin en çapraşık ve de hitap alanı uzmanlarla sınırlı kalmış teorileri üretmelerine, Guayaquil'deki bir kitapçının da kendisine müşterileri kızdırmamak için elle düzeltmek zorunda kaldığı hatalı basımlara kızan bir mektup yazmasına neden oldu.[8] Rojo'nun yaptığı kapak sonunda kitabın bir milyondan fazla baskısında kullanılarak bir Latin Amerika kültür ikonu olacaktı, fakat ilk basımda kullanılamadı çünkü zamanında gelmedi. Dolayısıyla ilk basım için Iris Pagano adındaki bir tasarımcı, gri fon üstünde, mavimtrak bir cangılda yüzen mavimtrak bir kalyon resmi yaptı, geminin altında üç turuncu çiçek açmıştı. Koleksiyoncuların aradıkları kapak, Meksika'nın önde gelen sanatçılarından biri tarafından yapılmış çok daha incelikli kapak değil, işte bu kapaktır. Haziran, eylül ve aralıkta yapılan ikinci, üçüncü ve dördüncü basımlarda Rojo'nun tasarımı kullanıldı, her basımda baskı adedi 20.000'di, ki bu Latin Amerika yayıncılık tarihinde görülmemiş bir olaydı.

Haziran başında, *Time*'ın Latin Amerika'daki dengi, kıtanın her tarafında satılan (ama manidar olarak, Washington'dan yayınlanan) tek dergi *Visión*, García Márquez'le Meksika'da röportaj yaptı. García Márquez röportajcılara ailesiyle birlikte iki yıllığına "Barselona yakınlarındaki bir deniz kenarı tatil kasabasına" taşınmayı planladığını söyledi.[9] Artık aşina olan aynı hikâyeyi, *Yüzyıllık Yalnızlık*'a "on yedi" yaşında başladığını ama bu "paketin" o zaman taşıyamayacağı kadar büyük olduğunu tekrar etti. Ama şaşırtıcı bir şey de söyledi: "Bir kitap yazmayı bitirdiğim zaman artık ona ilgim kalmıyor. Hemingway'in dediği gibi, 'Bitmiş her kitap ölü bir aslan gibidir.' Mesele, fili nasıl avlayacağınızdır." García Márquez *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan bıkmış: Ciddi olabilir mi!? Bu ifade başka dergilerde ve gazetelerde, Latin Amerika'nın her yerinde yayınlandı ve yeni bir gazetecilik olayının tipik bir örneği oldu: *Boutade à la* García Márquez.*,[10] Çok boyutlu bir kavram kargaşasıydı bu: Bilinçli bir şekilde kayıtsızlık, ilgisizlik (bu ve diğer nedenlerle eleştirmenlerin sinirine dokunur); alçakgönüllülüğe pas veren bir "ben bilirim" küstahlığıyla, göz kırpmak kadar bile bile bir ikiyüzlülük; hepsi bir halk nüktedanlığına sarmalanmış; bu da yazara Chaplinvari bir parmaku-

* García Márquez tarzı espri, Fransızca-ç.n.

cunda dönüşün kolaycacık zarafetiyle saldırganlıklardan kaçma imkânı veriyor ama bir yandan da en dipte ve paradoksal olarak, inkâr edilemez bir gerçeklik özü var her zaman.

Roman, México City'de 2 Temmuz'da, ailenin ülkeye gelmesinden altı yıl sonra yayınlandı.[11] Kitabın ithaf edildiği María Luisa Elío şöyle anlatıyor: "Aklımızı kaçırdık. Bana kitaptan bir tane getirdi, sonra kitapçı kitapçı gezerek arkadaşlarıma kitaplar aldık, ona ithaflar yazdırdık. Gabo bana 'Maliyeni mahvetmeye doğru gidiyorsun,' dedi. Paramın yettiği bütün kitapları alıyordum. Gabo'nun evine gidip Mercedes'le sağlığına içtik. Ertesi gün, eh, o zamanlar hiç paramız yoktu, bugün de yok ama idare ediyoruz işte... Herhalde hatırlarsınız, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın bir sahnesi vardır... sarı papatyalar yağar gökten. O gün büyük bir sepet aldım, bulabildiğim en büyük sepet, sonra da sepeti sarı papatyalarla doldurdum. Bir altın bileziğim vardı, çıkardım onu da sepete koydum, sonra küçük bir altın balık ve bir şişe viski aradım. Hepsini sepete doldurdum, onlara gittik."[12] Gerçek dünyayı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın sihirli dünyasına çevirme eğilimi çığ gibi büyüyecek ve çok geçmeden yazarın, olağanüstü romanı üstüne kurulan şeylerden son derece yorulmasına neden olacaktı. Sonunda artık altmışlı yılları aşmak isteyecek, ama sürekli olarak oraya geri çekildiğini hissedecekti.

1 Ağustos'ta, Pittsburgh Üniversitesi'nin düzenlediği 13. Uluslararası İbero-Amerikan Edebiyatı Konferansı'na katılmak üzere Caracas'a gitti. Konferans, Mario Vargas Llosa'ya 1966'da yayınlanan *Yeşil Ev* romanı için, yeni verilmeye başlanan Rómulo Gallegos Ödülü'nün sunulmasıyla aynı döneme denk geliyordu. Londra'dan ve México City'den kalkan uçakları Maiquetía'ya hemen hemen aynı zamanda indi ve iki adam gayet simgesel bir şekilde havaalanında tanıştılar: Gelecek yıllarda ikisi de çok uçağa binecekti.[13] Zaten yazışıyorlardı. Şimdi oda arkadaşı olmuşlardı. Derin ama sonunda çalkantılı bir edebiyat dostluğu olacaktı bu. García Márquez kendini baskı altında hissediyordu. Bu etkinlik için yazdığı bir metin yoktu. Patlama'nın ziyafetine geç kalmış gibiydi: Mario Vargas Llosa ondan dokuz yaş küçük olduğu halde, 1959'dan beri Avrupa'da yaşıyor, Paris'te de Barselona'da da diğer yazarların çoğunu zaten tanıyordu; yakışıklıydı, neşeliydi, hem eleştiri işinde gelişmişti (doktorasını almak için çalışmaktaydı) hem de edebiyat okur kitlelerini nasıl coşturacağını biliyordu. Bu şaşmaz yıldız nitelik-

leri karşısında, yeni sansasyon García Márquez kendini birden asabi, ürkmüş, savunmaya çekilmiş hissetti. Bir partide, Venezuelalı arkadaşlarının "*Yüzyıllık Yalnızlık*'tan bahsetmek yasaktır" diye bir yazı astıklarını gördü. Her şeye rağmen o da basına oynadı: Onlara büyük bir ciddiyetle kitapları aslında Mercedes'in yazdığını ama çok dandik oldukları için üstüne onun adını koydurduğunu söyledi. Ülkenin eleştirilmez tabusu olan eski başkan Rómulo Gallegos'un büyük bir romancı olup olmadığı sorulduğunda "*Canaima* romanında gerçekten iyi bir tavuk tasviri var" diye cevap verdi.[14] Şimdi García Márquez herkesle tanışmaya başlıyordu; madem şimdi García Márquez vardı, artık sahiden bir Patlama olabilirdi; artık, her şey olabilirdi. Adam sihirliydi. Kitabı sihirliydi; adı sihirliydi: "Gabo" bir Warhol çağı rüyasıydı, hem yalnız on beş dakikalığına değil.

Emir Rodríguez Monegal, García Márquez'e Caracas'a gelmeden iki gün önce Paris'te, Coupole'da Fuentes ve Pablo Neruda'yla beraber bulunduğunu söyledi; Fuentes Neruda'ya deli gibi *Yüzyıllık Yalnızlık* anlatıyor, *Don Kişot* İspanya için neyse bunun da Latin Amerika için öyle önemli olacağını öngörüyordu.[15]

Gabo-Mario şovu 12 Ağustos'ta Bogota'ya taşındı. *Yüzyıllık Yalnızlık* orada hâlâ dolaşıma girmemiş, Buenos Aires'ten de pek az bilgi akmıştı. İlk haftalarda ne *El Espectador* ne de *El Tiempo* roman hakkında bir şey yayınladı. Kolombiyalılar sanki ilgilerini kasten bastırıyorlardı; sanki bağırlarındaki bu muazzam olayı görmezden gelmek imkânsız hale gelene kadar bekleyecek gibiydiler. Gerçekten de kendi memleketinde asla diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu kadar takdir edilmeyecekti García Márquez.[16]

Plinio Mendoza, Cepeda'yla beraber Bogota'ya gitmişti: "Hatırlıyorum, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın Kolombiya'da yayınlanmasından hemen önce García Márquez, Mario Vargas Llosa'yla beraber Bogota'ya gelmişti. Mario, Caracas'ta *Yeşil Ev*'le Rómulo Gallego ödülünü daha yeni almıştı. Oraya gelen her ünlü şahsiyet için olduğu gibi, 'le tout Bogota' [Fr. "bütün Bogota"-ç.] onu kutlamaya koştu. Bütün o insanlar Mario'nun çevresinde dolaşıyor, ona tezahürat ediyor, hep başarı etiketine bakıyorlardı; García Márquez'in patlattığı bombanın hâlâ farkına varmayarak, memleketlerinin yazarına hâlâ oldukça mütevazı ölçülerde değer veriyorlardı; onu sessizce gölgede bıraktılar."[17]

Vargas Llosa 15 Ağustos'ta Lima'ya hareket etti; bu sırada, Gabo'yla Mercedes de kaderleriyle buluşmak üzere Arjantin'e doğru yola çıkıyorlardı. García Márquez, Plinio Mendoza'ya "bir hamamböceği kadar korkmuş" olduğunu ve "altında saklanabileceği kadar büyük bir yatak" aradığını itiraf etti.[18] İki oğullarını Kolombiya'da, anneannelerinin yanında bırakmışlardı. İkisi de etkileyici biçimde Meksikalı olan oğlanlar, uzun yıllar boyunca anavatanlarına dönmediler. Ebeveynleri Buenos Aires'e giderden uçakta gelecek seçeneklerini tartışlar. Mercedes, yaklaşık on yıl önce birlikte uçağa ilk bindiklerinde Gabo'nun verdiği sözleri ona hatırlatmış olmalı. Şimdi kırk yaşındayken, gerçekten de "hayatının romanı"nı yazıyordu. 16 Ağustos günü sabah üçte, romanının yayınlanmasından on hafta sonra, Buenos Aires'teki Ezeiza Havaalanı'na indiler. Gizli saklı gelişlerine rağmen, Paco Porrúa bütün şehrin parti havasında olduğunu, "romanın baştan çıkarıcı cazibesine hemen kapıldıklarını" hatırlıyor.[19] O ve Martínez, hayatları sandıklarından daha fazla değişen saf çifti karşılamak için oradaydılar. Yolculuk yüzünden bitkin olmak şöyle dursun, García Márquez pampaları* görmek ve Arjantin usulü ızgara biftek yemek istediğini söyledi.[20] Bir orta yol bulup, Montevideo Caddesi'ndeki bir restorana götürdüler onu. Üstündeki oduncu paltosu, dar İtalyan pantolonu, Küba botları, kararmış dişleriyle dürüstlük ile umursamazlığın tuhaf karışımına sahip bu adamın tropiklerden geldiğine alışmaya çalışırken, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yazarının hakikaten de böyle görünmesi gerektiğine kendilerini ikna ettiler. Karısına gelince, Kraliçe Nefertiti'nin Kızılderili versiyonuna benzeyen harika bir görünümü vardı.[21]

Buenos Aires, García Márquez'i büyülemişti; "bitmemiş" gibi görünmeyen bir Latin Amerika metropolüyle ilk defa karşı karşıya kaldığını söyleyecekti sonra. Bir gün bir sokak köşesinde bir kafede kahvaltı ederken alışveriş torbasına, domateslerle marulların arasına onun romanını atmış bir kadın gördü. Kelimenin hem "sevilen, tutulan" hem de "halktan olma" anlamlarının ikisini de karşılayacak şekilde "popüler" olan kitabı, "roman gibi değil, hayat gibi" karşılanmıştı.[22] Aynı gece o ve Mercedes, o dönemde Arjantin kültür hayatının kalbi olan Instituto Di Tella tiyatro salonunda bir etkinliğe katıldılar. García Márquez'in

* Pampa, Güney Amerika'nın güneydoğusundaki steplere verilen addır-r.n.

bilmeden sonsuza dek, karakteri Melquíades gibi, önceden yazdığı bir hikâyedeki karaktere dönüştüğü o anı Tomás Eloy Martínez kaydetti: "Mercedes'le Gabo, onca yersiz kürk ve parlak tüyden huzursuz halde sahneye doğru yürüdüler. Oditoryum yarı karanlıktı ama nedense bir spot ışığı onları takip ediyordu. Oturmak üzerelerken birisi 'Bravo!' diye bağırıp bir alkış kopardı. Bir kadın o nidayı tekrar etti, 'Romanınız için!' dedi. Bütün salon ayağa kalktı. İşte tam o an, şöhretin gökten onun üzerine indiğini gördüm, aynı Güzel Remedios gibi baş döndürücü bir şekilde uçuşan çarşaflara sarılmıştı sanki ve García Márquez'i zamanın tahribatından muaf olan o ışıktan rüzgârlarla yıkıyordu."[23]

García Márquez'in sihrini bütün Buenos Aires'e yaydığını söylüyor Martínez. Bir gece Rio de la Plata'nın kıyısındaki bir partiden tam ayrılacakken, "Mutluluktan neredeyse uçan genç bir kadın çarptı García Márquez'in gözüne. García Márquez, 'O kadın aslında üzgün ama bunu nasıl yaşayacağını bilmiyor. Bir dakika bekleyin, ağlamasına yardım edeceğim,' dedi. Genç kadının kulağına gizli birkaç kelime fısıldadı. Kadının gözlerinden yaşlar boşanmaya başladı kontrolsüzce. 'Üzgün olduğunu nereden anladın?' diye sordum ona sonra. 'Ne söyledin de ağlattın onu?' 'Kendini bu kadar yalnız hissetmemesini söyledim.' 'Yalnız mı hissediyormuş?' 'Tabii ki. Kendini yalnız hissetmeyen kadın gördün mü sen?'" Martínez devam ediyor; "Gitmesinden önceki gece onunla yeniden buluştuk, kaçamak. Ona Palermo korusundaki ağaçların arasında çiftlerin karanlık bir köşeye çekilip rahatça öpüşebildiklerini anlatmışlar. 'Oraya El Tiradero, Sikiş Köşesi diyorlar,' diye atıldı. 'Villa Cariño, Meşk Evi,' diye düzelttim. 'Mercedes'le çok çaresiz durumdayız,' dedi. 'Ne zaman öpüşecek olsak biri araya giriyor.'"[24]

Gabo-Mario şovu iki haftalık aradan sonra Lima'da, García Márquez'le Mercedes eylülde, bir haftalık edebiyat etkinlikleri için orada yeni Perulu arkadaşlarına katıldıklarında yeniden başladı. García Márquez'in, Mario ve Patricia Vargas Llosa'nın, Gonzalo Gabriel adı verilen ikinci oğlunun vaftiz babası olmasıyla arkadaşlıkları simgesel olarak pekişti.

García Márquez'in ne kadar meşhur olacağını tahmin etmesi mümkün değildi ama bir şeyler sezmiş olmalı. México City'ye dönüşte o ve Mercedes planlar yapmaya ve işlerini toparlamaya başladılar. Yeni edindikleri özgürlüğün tadını çıkarmak niyetindeydiler. Ünlü olmanın ani

ve yepyeni perspektifi, hatta muhtemel mali emniyeti karşısında García Márquez Meksika'dan ayrılıp İspanya'ya gitmeye karar vermişti. Hem de acelesi vardı.

Eylül sonunda Cartagena'ya döndü ve fırsattan istifade Alvaro Cepeda ve Rafael Escalona'yla Valledupar'a gitti. Consuelo Araujonoguera adında genç bir kadın, García Márquez ile Cepeda'nın önceki yıl Aracataca'da doğaçlama yaptıklarına benzeyen küçük bir *vallenato* festivali düzenlemişti; bu olay ertesi yıl gelenekselleşecekti. Etkinlikten sonra García Márquez yola çıkmak için son ayarlamaları yapmaya başladı. Gitmeden önce Kolombiya'da ailelerini görmek iyi olmuştu ama köprülerin altından akan onca suyun ardından García Márquez ile babası arasındaki ilişki tamir olmaz gibi görünüyordu. Eligio şöyle anlatıyor: "Ekim 1967'de Gabito, Mercedes ve iki oğluyla beraber Cartagena'daydı. Gabito babamdan ödü kopar vaziyette öylece bir yatakta oturur, babam da hamakta yatarken hissettiğim o utancı bugün de hissediyorum. Sanki babam tarifsiz bir korku salmış, neredeyse terör estirmişti, yanlış bir izlenimdi bu (aile mesleği!); sonra, Jaime ve Gabito'yla bu konuyu konuşurken Gabito'nun sadece onun önünde nasıl davranacağını bilemediği sonucuna vardık."[25] Bundan daha doğru bir şey söylenemezdi. Ama durumun nedeni korku değildi artık, bu kesin. Şu da kesin ki, kâğıt yemekten çok uzak Gabito artık istese banknot bile yiyebileceği halde babası hâlâ oğlunun başarılarına paye vermiyordu; oğul, yani "gezenti döl" de geç kalmış payeleri istemiyordu artık. Gabriel Eligio'yu hâlâ üvey baba gibi görüyordu.

Aralarındaki sorunlardan biri de siyasetti şüphesiz. Eylülde, Kaliforniya Valisi Ronald Reagan Amerika'nın Vietnam'da açtığı savaşın kızıştırılmasını buyurmuş, Batı âleminin her yerine çatlaklar giderek açılmaya başlamıştı. Gabito'nun da Havana'da kısaca tanıştığı Che Guevara'nın, Bolivya Yüksek İdaresi'nce 10 Ekim'de açıklanan ölümünü de muhtemelen konuşmuşlardır García Márquez'le babası. Bundan hemen sonra, García Márquez'in her zaman reddettiği bir diğer baba figürü olan Guatemalalı yazar Miguel Angel Asturias'ın Nobel Ödülü alarak bu şerefe nail olan ilk Latin Amerikalı romancı olması, bu acı haberin üstüne tuz biber ekmiş olabilir (1945'te Nobel Ödülü alan Şilili Gabriela Mistral romancı değil şairdi). Bu olay elbette bütün dünyada Latin Amerika romanında devam eden Patlama'nın simgesel bir kaza-

nımı olarak yorumlanmıştı. Ortak noktaları öyle çok gibi görünen en büyük iki "büyülü gerçekçi" Asturias ile García Márquez pek yakında birbirlerinden canıgönülden nefret eder olacaklardı. Tacını geç giyen Asturias tahtının genç talibinden korkacak, yeni tanınmış varis García Márquez ise baba katline meyyal görünecekti.[26]

Avrupa'ya kendini gündelik baskılardan kurtarmak ve manevra yapıp yeniden toparlanacak alan bulmak için gitmesi anlaşılırdır şüphesiz. Gazeteciler ona dünya yüzündeki her şey hakkında, ama özellikle de siyaset hakkında görüşlerini sorup duruyorlardı. Niyetinin siyasi bağlılıklardan tamamen kaçmak olduğunu düşünmek yanlış olur ancak başarılı romanlar yazdığı ölçüde etkili olabileceğini kavrayacak kadar aklı başındaydı; dolayısıyla ilk işi, bir sonraki romanını yazmak üzere kendine zaman ve alan tanımak oldu, sırf bir sonraki romanı da tıpkı *Yüzyıllık Yalnızlık* gibi uzun zamandır yolda olduğundan değil. Elbette García Márquez şimdi daha açık davranabiliyor ve daha birkaç ay önce kimseyi ilgilendirmeyen simgesel tavırlar alabiliyordu. Kasımda, gitmeden hemen önce, toplumsal ve siyasi değişme için bağlılıklarını kamuoyuna açıklaması yönünde öğrencilerden gelen artan baskılar karşısında, *El Espectador*'a Kolombiya'da kültür üretenlerin ülkenin sağcı egemen sınıfı tarafından "cezalandırıldığını" söyledi.[27] O gittikten sonra yayınlanan bir diğer röportaj da *Enfoque Nacional* için Alfonso Monsalve'ye verdiği röportajdı, burada "bir yazarın devrimci görevi iyi yazmaktır" cümlesi yer alıyordu.[28] Röportaj ocak ortasında *El Tiempo*'da yeniden basılacaktı. Fidel Castro'nun bu konu hakkındaki, García Márquez'in görüşlerinden biraz daha farklı olan ilk (ve son) sözlerinden birkaç yıl sonra çıkıyordu bu röportaj. Castro'nun ünlü "Aydınlara Hitap" konuşması, edebiyatta biçimin serbest olması, ama içeriğin o kadar da serbest olmaması gerektiğini bildiriyordu: "Devrim'in içinde her şey, Devrim'in dışında hiçbir şey." Castro ayrıca en devrimci yazarın, yazmaktan devrim için vazgeçen yazar olduğunu da söylemişti.

Basınla (ve onlar üzerinden, yeni okur kitlesiyle) ilişkilerinden mustarip García Márquez bu ilk yıllarda, siyasi ve estetik bakımdan istediği gibi hareket edebilmek için kendine alan açmak adına, tahmin ettiğinden daha fazla çalışır buldu kendini; ahlaki veya ideolojik bakımından güç durumlara düşecek olursa bunun sadece kendinden kaynaklanması, ya da en azından bunları kendi yöntemleriyle yönetmek konusunda ka-

rarlıydı. Monsalve'ye, ciddi "profesyonel" yazarların mesleklerini her şeyin üstünde tuttuklarını ve hiçbir türlü "destek akça"yı, "hibe"yi kabul etmemeleri gerektiğini söyledi. Okurlarına karşı büyük bir sorumluluk duyduğunu ve *Yüzyıllık Yalnızlık* yazıldığı sırada *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın da yayıma neredeyse hazır olduğunu ama şimdi hepsini baştan yazma ihtiyacı hissettiğini söyledi; bu kitap, çok satan o büyük esere benzesin diye değil, bilakis ondan farklı olsun diye. Burada huzursuz edici bir fikir var şimdiden: *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın başarısının kısmen "teknik araçlara" (bunlara sonradan "numaralar" diyecek) dayandığı ve bunları kendi alametifarikası olarak kullanabileceği, ama onun yerine yolculuğuna devam edip tamamen yeni bir şey yazma fikri. "Kendi kendimin komik bir taklidi olmak istemiyorum." Monsalve, memleketlisini ilk başta Kolombiyalı'dansa Meksikalı gibi görünen, ama rahatlayıp "düşüncelerini yakalayınca" yine "konuşkan, saf yürekli, kavramları açık seçik kullanan ve insanı sersemleten tropik güneş altında, Siyah ve İspanyol köklerinde buluşmuş nüktedanlığın her ifadesine sızdığı tipik bir Kolombiya *costeño*su" olarak tanıtıyor. Burada açıkça ondan yana bir tavırla sunulan bu adam belli ki kendi ülkesinin başkentinde halen yabancı gibi görülüyordu, tıpkı, bir zamanlar, kendi ailesinde olduğu gibi.

Hep de böyle olacaktı. García Márquez gitmeye can atıyordu.

III. KISIM

DÜNYA VATANDAŞI: ŞÖHRET VE SİYASET

1967 - 2005

17. Bölüm

Barselona ve Latin Amerika Patlaması: Edebiyatla Siyaset Arasında

1967-1970

García Barcha ailesi 4 Kasım 1967'de İspanya'ya vardı.[1] Madrid'de bir hafta kadar kaldıktan sonra Barselona'ya gittiler. Niyetleri epey kısa kalmaktı ama Meksika'da olduğu gibi altı yıl kaldılar.[2] García Márquez'in gazeteci olarak çalışması bir kez daha imkânsız olacaktı, çünkü basın amansızca sansürleniyordu ve o artık uluslararası alanda tanınan biriydi. Fakat bu bir nimete dönüşecekti: México City'de gazetecilikten ve siyasetten ayrı düşmek bir büyük kitapla, *Yüzyıllık Yalnızlık*'la örtüşmüştü, şimdi Barselona'da da neredeyse onun kadar büyük bir başka kitapla, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'yla örtüşecekti.

Pek çok kişi Barselona seyahatini, sol eğilimli bir Latin Amerikalı için tuhaf bir girişim olarak gördü; bizzat García Márquez de Franco diktatörlüğüne duyduğu nefret dolayısıyla İspanya'ya gitmekten her zaman kaçınmıştı.[3] Meksika, bütün Hispanik ülkeler arasında İspanyol rejimine en düşman olanıydı ve García Márquez'in buradan kalkıp, Meksika ve Kolombiya'da arkadaş olduğu o kadar Katalan'ı sürgün etmiş ülkeye gitmesi muhakkak ki ironikti. Fakat genellikle bunu inkâr ettiyse de İspanyol diktatörün ömrünün ve iktidarının sonlarına doğru verdiği görünüm, çaresiz ve çilekeş tebasına ebedi görünen iktidarında daha da ihtiyarlamış edebi bir Latin Amerika zorbası hakkında García Márquez'in uzun zamandır planlamakta olduğu kitabın yazılmasını kışkırtan bir etkiydi, kaçınılmaz olarak.

Aslında bu karara dair söylenecek başka şeyler de çoktu. Edebiyat ajansı Carmen Balcells Barselona'daydı ve sadece İspanya'nın değil, bütün Avrupa'nın en etkili ajanslarından biri olma yolundaydı. Seix Barral Yayınevi ve zaten var olan ve yeni türemekte olan pek çoklarıyla Barse-

lona, Franco'ya rağmen Latin Amerika kurgu edebiyatında 1960'ların yayın patlamasının tam da merkezindeydi. Bunun arkasında, mecburen dilsiz de olsa yeniden doğan Katalan milliyetçiliği ve Franco diktatörlüğü politikalarının son zamanlarda her şeye rağmen teşvik etmeye başladığı ekonomik kuvvetlenme vardı. Yayın patlamasını tetikleyen hammadde elbette, García Márquez'in şimdiden en parlak yıldızı olduğu Latin Amerika romanının yaratıcılık "Patlama"sıydı.

Barselona'ya tam Patlama'nın öneminin açıkça ortaya çıkmaya başladığı noktada vardı. 1960'ların özelliği olan, geçici de olsa benzersiz ufuk açıklığı, olağanüstü verimli bir estetik an yaratmıştı. Bu açıklık, çeşitli seçenekler arasından yapılan seçim, dönemin standardını kuran Latin Amerika metinlerinin hem konusunda hem de yapısında berrak bir şekilde görülüyor. Hepsi de Latin Amerika'nın tarihi oluşumu, hem tarihin hem efsanenin çağdaş Latin Amerikalı kimliğine ve üstü kapalı olarak, kıtanın iyi ya da kötü geleceğine katkıları hakkında.

Dönüp geçmişe bakınca, Patlama denen o yoğun tarihsel an, Julio Cortázar'ın *Seksek*'inin [*Rayuela*] çıktığı 1963'ten, García Márquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık*'ının (Patlama romanının mükemmel örneği) yayınlandığı 1967'ye kadardı. *Seksek*'in "Latin Amerika'nın *Ulysses*'i" gibi bir şey olduğunda herkes hemfikirdi ki bu da gayet münasipti, çünkü Patlama en iyi, Latin Amerika'nın yirminci yüzyıl modernist hareketinin kristalleşmesi ve doruk noktası olarak anlaşılabilir. Fakat *Yüzyıllık Yalnızlık* bu perspektifi bütünüyle değiştirdi, çok daha kapsamlı bir şeyin olduğunu ve bunun için epey farklı bir zaman çerçevesi gerektiğini açıkça gösterdi, çünkü yine hemen herkesin hemfikir olduğu üzere, *Yüzyıllık Yalnızlık*, "Latin Amerika'nın *Don Kişot*'u"ydu.

García Márquez, hızla gelişen edebiyat akımının ilgi odağı, neredeyse ikonu oldu; yakında tek başına, diğer bütün yazarların toplamı kadar medya ilgisi çekiyormuş gibi görünecekti. Kimse bunu bu kadar çok lafla ifade etmediyse de belli ki burada, pop kültürle sömürge sonrası devrimin çelişkili çağı için sihirli bir şekilde yeni yazar görüntüsüne dönüşmüş, bir nevi Egzotik Olay, bir Asil Vahşi, bir Edebiyat Kaliban'ı* vardı. Otuz yıllık Franco döneminin üstüne kültürel ve siyasi bakımdan az gelişmiş kalan İspanyol basını, Latin Amerika yeni dalgasının

* Kaliban, Shakespeare'in *Fırtına* oyunundaki karakterlerden biridir. Dışarıdan gelip yerlisi olduğu adaya egemen olan Prospero'ya karşı çıkar ama başarısız olur-ç.n.

yeniliklerine ve karışıklığına tamamen hazırlıksızdı ve García Márquez, patavatsız ve utanç verici düzinelerce röportaja maruz kaldı. Yokluktan çıkagelen, kitabı gibi gökten inmiş, Üçüncü Dünya'nın bir tür kendiliğinden kimyasal reaksiyonuyla peyda olmuş gibi görünen bu adamın aslında ölesiye ciddi, akıl almaz derecede çalışkan, acımasızca kararlı bir yazar olması, (kolay kandırılır gazetecilere öylesine söylenmiş laflarla ne derse desin) bulunduğu yere gelebilmek için yirmi yıl hiç durmadan çalışmış ve orada kalabilmek için inatla bir o kadar daha çalışmaya hazır olması pek az gazetecinin ilgisini çekiyordu. Edebiyattaki şöhretini, kendinden önce gelenlerin belki Hugo, Dickens, Twain veya Hemingway hariç hiçbirinin tahayyül etmediği ölçüde büyük bir halk figürü olmak için kullanacak olan bir yazardı bu.

Yine de sürekli olarak hafife alınacaktı. Yaklaşık kırk yıl boyunca eleştirmenler gözlerinin önünde duranı görmekten aciz kaldılar: Onun kendilerinden akıllı olduğunu, onları parmağında oynattığını, halkın onu eleştirmenleri sevdiğinden daha çok sevdiğini ve onun yapacağı hemen her şeyi affedebileceklerini, bunun da sırf kitaplarını sevmelerinden değil, onun içlerinden biri olmasından kaynaklandığını göremediler. Tıpkı insanların Beatles'ı, biraz da medya tarafından idare edilmek (Elvis ve Marilyn gibi) yerine gazetecilerle onların oyununu oynamayı bildikleri için sevdikleri gibiydi bu. Beatles da medyayı hiç ciddiye almaz görünürken aslında son derece ciddiye alıyordu. García Márquez sıradan bir adam gibiydi; burnu büyük, kendini beğenmiş ya da ukala değildi. O da aynı okurları gibiydi; yalnız, gerçek edebiyatı erişilebilir ve kolay hale getirmiş biriydi.

Onun Barselona'ya varması bir akım başlattı. Çok geçmeden José Donoso ve Mario Vargas Llosa da gelecekti. García Márquez kısa sürede eleştirmen José María Castellet, Juan ve Luis Goytisolo ve Juan Marsé gibi önde gelen İspanyol yazar ve aydınları tanıyacaktı.[4] Bu sırada Franco diktatörlüğüne karşı yeraltı muhalefeti İspanya'nın her yerinde giderek büyüyor, bunun başını Santiago Carrillo, Jorge Semprún ve Fernando Claudín gibi figürler üzerinden Komünist Parti çekiyor, ama Sosyalist Parti (PSOE) ve Felipe González gibi genç, yeraltı militanları da ona paralel gidiyorlardı.[5] Tarihi bakımdan Katalonya, on dokuzuncu yüzyılda İspanya'nın başka türlü olsaydı atıl kalacak vagonlarını çeken lokomotife kömür atmakla meşhur burjuva işadamlarının memleketi

değildi sadece; anarşistlerin ve sosyalistlerin, ressamların ve mimarların da toprağıydı, Gaudí'nin, Albéniz'in, Granados'un, Dalí'nin, Miró'nun ve evlatlık edindiği Picasso'nun sahnesiydi. "Latin" kültürünün serası ve kültür laboratuvarı olmak bakımından bir tek Paris'in geride bıraktığı Barselona, 1880'ler ve 1890'ların büyük rönesansı ile 1939'da İspanya Cumhuriyeti'nin düşüşü arasındaki dönemde avangard bir şehirdi. Şimdi, 1960'larda, resmi baskı altındaki dili ile İspanya'nın en çalışkan ve en üretken eyaleti, kendini bir kere daha göstermeye başlıyordu; lakin 1960'larda politikanın kültür maskesi ardında saklanması gerekiyordu ve kendini normal şekilde ifade etmesine imkân verilmeyen Katalan burjuva milliyetçiliği de radikal sol maskesi takınmıştı; *gauche divine* (ilahi sol) olarak bilinen, çoğunluğu orta sınıftan olan yazar ve mimarlar, filmciler ve profesörler, ressamlar ve medyatik meşhurlar, felsefeciler ve modeller üzerinden.

García Márquez'in ilk bağlantılarından biri Rosa Regás'tı. Bugün İspanya'nın önde gelen kadın yazar ve kültür menajerlerinden biri olan bu kişi o zamanlar, Antonioni'nin *Cinayeti Gördüm* filmindeki Vanessa Redgrave'e benzeyen uzun boylu, güzel bir genç kadındı ve ilahi solun esin perilerinden biriydi. Halkla ilişkiler alanında (García Márquez'in Meksika ve İspanya yıllarında tanıdığı insanların pek çoğu gibi) çok başarılı olan erkek kardeşi Oriol aynı zamanda, Calle Muntaner'de avangardın güzel ve tehlikeli genç insanlarının buluşma yeri olan Bocaccio adlı "*in*" barın da sahibiydi. Mini etekli Rosa, evli ve çocuklu, otuzlu yaşlarının ortasında bir kadındı ama altmışların, gelenekselci çoğunluğun rezalet saydığı özgür hayatını yaşıyor ve her yeni kültür modasının standardını belirliyordu. O günlerde Carlos Barral'in ofisinin halkla ilişkilerini yürütüyordu ama 1960'ların sonunda kendi matbaası La Gaia Ciencia'yı idare ediyor olacaktı. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı okumuş ve "aklı uçmuş"tu: "O kitaba delicesine âşıktım; Proust'la olduğu gibi onunla da yolculuk ediyorum ve içinde yeni şeyler buluyorum her zaman. *Don Kişot* gibi; kalıcı olacağından hiç şüphem yok. Ama o günlerde sanki dosdoğru benimle konuşuyor gibiydi, o benim dünyamdı. Hepimiz ona bayılmıştık; çocukların heyecan fırtınaları gibi elden ele dolaştırıyorduk."[6]

Rosa Regás, hemen Gabo'yla Mercedes'i kendi evinde, onların onuruna vereceği bir partiye davet etti ve burada onları Barselona'nın avangard cemiyetinin etkili üyelerinden bazılarıyla tanıştırdı. Gelecek

otuz yılda en yakın İspanyol arkadaşları olacak olan Luis ve Leticia Feduchi'yle işte burada tanıştılar. Aralarındaki çekimin bir kısmı da Feduchilerin Katalonyalı olmamasından kaynaklanıyordu. Meksika'da olduğu gibi burada da García Barchalar en çok göçmenlerle temas halinde olacaklardı. Luis Feduchi Madrid doğumlu bir psikiyatrdı, Leticia ise Malagalıydı ve yakınlarda Barselona Üniversitesi'nde edebiyat okumuştu.[7] Luis'le Leticia partiden sonra "Gaboları" (artık böyle anılmaya başlıyorlardı) eve bırakırlarken yolda arabayı durdurup uzun uzun sohbet ettiler ve yine görüşmeye karar verdiler. Çiftin, García Márquez'in "*infantas*" [küçük kız çocukları-ç.] diye çağıracağı üç kızı, Rodrigo ve Gonzalo'yla hemen hemen aynı yaşlardaydılar ve bu beş çocuk da ömür boyunca arkadaş olacaklardı; en sevilen kuzenler gibi.[8]

İlk geldiklerinde tanıştıkları bir diğer kişi, Beatriz de Moura adında genç bir Brezilyalı kadındı, o da ilahi solun bir başka "ilham perisiydi" ve tıpkı Rosa Regás gibi o da 1969'da, otuz yaşındayken, kendi yayınevi Tusquets'in (o zamanki kocasının soyadı) başına geçecekti. Eğer bu bir salon cemiyeti idiyse, yeni ev sahipleri baş döndürücü gençliğe sahipti. Beatriz bir diplomatın kızı olarak, muhafazakâr ailesiyle siyasi konularda anlaşmazlığa düştüğü için İspanya'ya gelmiş ve yolunu, yeteneği ve hiç şüphesiz gençlik dolu ışıltısıyla bulmuştu. (Eğer Rosa, Antonioni'nin *Cinayeti Gördüm*'ündeki Vanessa Redgrave'e benziyorsa, Beatriz de Truffaut'nun *Jules ve Jim*'indeki Jeanne Moreau gibiydi.)

Gelgelelim, görüldü ki García Márquez Barselona'ya çalışmak için gelmişti; o ve Mercedes kısa süre sonra sosyalleşmeyi sınırlandırmaya başladılar. Hepsi de Diagonal'in kuzeyinde kalan, hoş ama moda olmayan Gracia ve Sarriá semtlerinde bulunan evlerin birinden diğerine taşınıp durdular; sonunda yine Sarriá'da bulunan Calle Caponata'da yeni bir apartmanın küçücük bir dairesini tuttular. Misafirler bu evin dekorunun sadeliğine (temel olarak, Meksika'nın beyaz duvarlar ve odadan odaya değişen renklerde mobilyalar kullanma anlayışı) şaşıp kalıyorlardı, bundan sonra oturacakları bütün evler bu özellikte olacaktı. Katalan başkentindeki ikametlerinin sonuna kadar, Meksika'da yaşadıkları mütevazı ve makul, neredeyse banliyö sayılacak bölgeye şaşırtıcı derecede benzeyen bu sevimli semtte oturacaklardı.

Rodrigo'yla Gonzalo'yu İngiliz okulu Colegio Kensington'a yollamaya karar verdiler. Okulun müdürü Mr. Paul Giles, Cambridge'de hukuk

okumuş bir Yorkshirelıydı ve García Barchalarla ortak bir özelliği vardı: Barselona'da okulu açmadan önce Meksika'da yaşamıştı. Öğrencilerin meşhur babasına gelince, García Márquez'in bir alaycılık eğilimi vardı ki eninde sonunda İngiliz olan Giles bunu hiç tasvip etmiyordu: "Ona pek dikkat etmedim, o zamanlar bu kadar tanınmıyordu. Sevimli biriydi ama bir yandan da biraz asabiydi. İngilizlere karşı öfkesi burnundaymış gibi geldi bana. Ama başka insanların kültürlerinden niçin hoşnutsuz olur insan? Yani, başkasının Beaujolais'sine [bir tür şarap-ç.] ne diye bira dökesiniz?.. García Márquez söyledikleri kadar iyi mi sizce? Ne, Cervantes kadar mı iyi? Yarabbim, kim diyor bunu? Kendisi herhalde, diye düşünürüm ben."[9]

Barselona'daki en büyük iki yayın bağlantısı, dişli Carmen Balcells ile Seix Barral Yayınevi'nin kurucularından biri olan Carlos Barral'di. García Márquez'in Barral'le ilişkisinin yazgısı zaten kötüydü: Barral Patlama'yı yaymak için başka herkesten daha fazlasını yaptıysa da 1966'da *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı "kaçıran" ya da "kaybeden" (İspanyolcada ikisi aynı fiildir) adamın o olduğu söyleniyordu ki bu eğer doğruysa, İspanya yayıncılık tarihinin açık farkla en büyük hatasıdır. Onun aksine, Balcells ise García Márquez'in şüphesiz Barselona'daki en önemli bağlantısı ve Luisa Santiaga'yla Mercedes'ten sonra hayatındaki en önemli kadındır. İşe 1960'ların başında Barral için anlaşmalar ayarlayarak başlamış, sonra kendi işini kurmuştu. "İlk başladığımda hiçbir şey bilmiyordum. Her yerde züppelik vardı, bir de güzel kızlar; onlara kıyasla kendimi köylü kadın gibi hissediyordum. Tabii ki sonunda başardım; ilk müşterilerim Mario Vargas Llosa'yla Luis Goytisolo'ydu; ama beni asıl düze çıkaran Gabo oldu."[10]

Evi Mercedes idare eder (röportaj yapanlara, "Oğlanlara verdiği gibi bana da şeker alayım diye harçlık veriyor" demişti García Márquez),[11] işlerini ve diğer ilişkilerini Carmen önce atiklik, sonra da bağlılıkla yürütürken, García Márquez de şöhretini yönetecek ve bir sonraki kitabını yazacak pozisyonu elde etti. Artık dünyanın ayaklarının altına serili olduğunu çok geçmeden anlayacaktı. Telefonda konuşma alışkanlığı akıl almaz noktalara varmıştı: Stratejik yerlerinin (Kolombiya, Meksika, Küba, Venezuela, İspanya ve Fransa) herhangi birinde ya da dünyanın başka yerlerinde, istediği her kişiyle anında temas kurabiliyordu. İş konusunda fırsat peşinde koşmasına, girişimde bulunmasına, avantaj ara-

masına gerek yoktu artık: Bundan böyle Carmen aracılığıyla dünya ona gelecekti. Buna alışması biraz zaman istiyordu ama başardı.

Alışma sürecinin bir parçası da çoktan efsane olmuş "ölü aslan" *Yüzyıllık Yalnızlık*'la, şimdiki projesi *Başkan Babamızın Sonbaharı* arasındaki ilişkiyi açıklamaktı (sadece kendisine değil). Başka hiç kitap yazmasa bile *Yüzyıllık Yalnızlık* sayesinde ölümsüz olurdu ama bundan bahsetmekle ilgilenmiyordu, yeni bir kitaba yoğunlaşmak istiyordu. Böylece gazetecilere *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan artık sıkıldığını (her şeyden çok onların aptal aptal sorularından sıkılmıştı) hatta aman aman, kitabın "suni" olduğunu, başarısının da büyük ölçüde yazarlık "numaralarına" dayandığını söyler oldu.[12] Kısacası, aslında sihirbaz filan olmadığını, sadece kabiliyetli bir hokkabaz olduğunu söylüyordu adeta.

Bir bakıma haklıydı tabii ki: *Yüzyıllık Yalnızlık* hakikaten de "numaralarla" doludur; bunlar, okurların *Binbir Gece Masalları*'nda onca sevdiği el çabukluğu marifetleri değildir yalnızca, bin bir zahmetle kazandığı modernist teknikler de vardır ve yazar "Ev"deki kaygılarından uzaklaşıp, ömrü boyunca takıntı yaptığı her şeyi buhar edip uçurmayı bunlar sayesinde başarmıştır.[13] Ama bunun ardında, bundan öte bir hayal kırıklığı, hatta kırgınlık var şüphesiz. Şimdi sanki kitap ondan o evi ve o geçmişi çalmış gibi. Artık hiç geri dönemeyecek. Bunu bilmese de olurdu.[14]

Yüzyıllık Yalnızlık'a tepkili olmasının bir nedeni de beraberinde getirdiği bütün baskılar, sorumluluklar ve beklentilerle birlikte şöhretti.[15] Bu konuda ikircikli, hatta zaman zaman ikiyüzlüydü, ama şöhret olduğuna daha baştan itibaren samimiyetle üzüldüğünden, buna ağlayıp sızlandığından şüphe edilmemeli. Bu roman onu eziyetli geçmişinden kurtarmıştı, fakat bu sefer de karışık bir geleceğe mahkûm etmişti. Böylece ömrünün geri kalanının hikâyesi, şimdi tadını çıkardığı şöhreti hak etmiş, sonra da bununla yaşamayı öğrenmek zorunda kalmış bir adamın hikâyesi olacaktı; hem beklentileri hem sorumlulukları yerine getirmeyi ve yine zafer kazanmayı (bu kez şöhretin ve başarının kendisine karşı) ve her kitapta zafer kazanmaya devam etmeyi öğrenmiş bir adamın hikâyesi.[16]

Meseleye böyle bakınca, *Yüzyıllık Yalnızlık* kaçınılmaz olarak García Márquez'in hayatının eksenidir: Macondo'nun (daha önce içine giremediği dünya) sonu, "Macondo"nun başı (artık elde ettiği ve geride

bıraktığı o dünyanın başarılı temsili); silikliğinin ve fiili tanınmazlığının sonu, "iktidarının" (*Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın göstereceği üzere) başlangıcı; modernist döneminin sonu, postmodernist döneminin başı. Daha da büyük ölçüde roman, yirminci yüzyıl Latin Amerika edebiyatının da ekseni, kıtanın dünya tarihi ve dünya çapındaki tartışmasız tek romanıdır. Daha da büyük ölçüde (ama yine de doğru olarak) ise, Üçüncü Dünya'nın ve onun edebiyatlarının sömürge-sonrası dönemde dünya sahnesinde yerini almasıyla (buna paralel olarak, Küba ve Castro'nun önemi de buradan gelir) bütün "modernliğin" sonunu getiren dünya çapında bir olgunun parçasıdır: Dünya görüşünü hicvederek ortaçağa veda eden Rabelais'le başlayan, Cervantes'in pekiştirdiği, sonunu *Ulysses*'in duyurduğu ve denebilir ki, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın perçinlediği bir dönem kapanmıştır.[17] Bu derece büyük tarihi önemi olması fikrine –hatta ihtimaline bile– kimse kolay kolay alışamazdı.

Nisan-Mayıs 1968'de aile İspanya dışına ilk seferini yaparak, Paris'e ve Giangiacomo Feltrinelli'nin *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın bir yabancı dile ilk çevirisini yayınladığı İtalya'ya gitti. Feltrinelli'nin kitap çıkarması genellikle "olay" oluyor, edebiyat şahsiyetlerinin ünlü olma statülerini yükselten medya gösterilerine dönüşüyordu. Feltrinelli onu "yeni Don Kişot" olarak sunduysa da García Márquez sözüne sadık kaldı ve kitabın çıkışı ya da tanıtımı için bir şey yapmayı reddetti. Yayıncıların yazarları istismar ettiğini ve en azından işin kendilerine düşen kısmını kendilerinin yapması gerektiğini kuvvetle hissediyordu: "Yayıncılar benim kitap yazmama yardım etmiyor, ben onların satmasına ne diye yardım edeyim."[18]

Paris'te devrim sayılabilecek Mayıs 1968 olayları yaşanırken bu Avrupa seyahati sona ermişti. Bu müthiş tarihi olaydan García Márquez pek söz etmezken, Carlos Fuentes'le Mario Vargas Llosa katılmak için acele Paris'e yetiştiler ve Fuentes başarısız isyana dair ünlü bir tanıklık raporu ve analiz kaleme aldı: *Mayıs Devrimi*.[19] Elbette, sonuçtan şüphesiz üzüntü duysa da García Márquez'in Fransız burjuvazisinin, hatta öğrenci gençliğinin, temel tereddütlere sahip olduğu bir ülkeyi ve kültürü dönüştürme kabiliyetine pek az güveni vardı; zaten her halükârda onun gözü Latin Amerika'daydı. Her şeye rağmen yazın Paris'e tekrar gitmeye karar verdi, gezisinin sonunda hislerini Plinio Mendoza'ya şöyle anlattı:

Paris, ayağıma batmış bir kıymık gibi çıktı benden... Beni Fransızlara bağlayan son ipler de koptu. O keskinlik, o muazzam kılı kırk yarma kabiliyeti artık ömrünü tamamladı ve Fransızlar bunun farkında değil... Vardığımızda, mayıstaki çarpışmaların ardından kaldırım taşları hâlâ sökük durumdaydı ama o çatışmalar Fransızların zihninde çoktan donup kalmıştı: Taksi şoförleri, fırıncı, manav, hepsi olaylar hakkında bıktırıcı analizler yaptılar, bizi bir kova rasyonalizasyona boğdular ve olan biten her şeyin bir kelimeler muharebesi olduğu izlenimiyle baş başa bıraktılar. Çileden çıkarıcı bir şeydi...

Kaderim matador kaderi gibi, bununla nasıl baş edeceğimi bilemiyorum. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın tercümesi üstünde çalışmak için Tachia'nın evine sığınmak zorunda kaldım; şimdi hayatını güzelce yoluna koymuş bir hanım olmuş, yedi dili aksansız konuşan harika bir kocası var; Mercedes'le daha ilk buluşmadan iyi arkadaş oldular, bu da temelde bana karşı suç ortaklığına dayanıyor.[20]

Doğruydu bu: García Márquez Tachia'yla yine görüşmüştü. Tachia birkaç yıldır Charles Rosoff'la yaşıyordu, 1914 doğumlu bu Fransız'ın ailesi 1905'teki başarısız başkaldırının ardından Rusya'dan ayrılmıştı. Babası devrime katılmak üzere 1917'de geri dönmüş ama 1924'te, Lenin'in ölümünün ardından hayal kırıklığına uğrayarak ülkeyi yine terk etmişti. Rosoff'la tanışmadan önce Tachia gelip geçici ilişkiler yaşamış ama Blas de Otero onu Paris'te arayıp bulduğu ve fırtınalı ilişkilerini yeniden alevlendirmeye çalıştığı halde, ona tekrar âşık olmamıştı. İronik olarak, evleneceği adamla 1960'ta Blas'tan dolayı tanışmıştı. Fakat şimdi 1968'de García Márquez tekrar hayatına giriyordu. "Paris'te bizim evde hepimiz bir araya geldik; ben çok gergindim. Hepimiz dehşet kibar davrandık ve neşeli neşeli konuştuk ama aslında çok gerilimli bir olaydı; çok tuhaftı, çok zordu. Ama hepimiz 'hiçbir şey olmamış' gibi yapmayı becerebildik ve devam ettik."

García Márquez hâlâ Paris'teyken, Sovyet ordusu, Çek Komünist Partisi'nin yeni seçilmiş genel sekreteri Alexander Dubçek'in başını çektiği sosyalist reform hareketini, namı diğer "Prag Baharı"nı bastırmak üzere 21 Ağustos'ta Çekoslovakya'yı işgal etti. Çekoslovakya, García Márquez için Paris'teki olaylardan çok daha ciddi bir konuydu çünkü Sovyet komünizminin evrilmekten aciz olduğunu ortaya koyuyordu. Plinio Mendoza'ya şöyle dedi: "Şimdi dünyam kararmış ama belki de böylesi daha iyidir: Birbirinden en ufak farkı olmayan, aynı derecede zalim

ve doymak bilmez iki emperyalizmin arasında kaldığımızı göstermek, bir bakıma vicdanını özgürleştiriyor insanın... Bir grup Fransız yazar Fidel'e bir mektup yazıp *L'Observateur*'de yayınlattılar, Sovyet İşgali'ni desteklemesinin 'Küba Devrimi'nin ilk ciddi hatası' olduğunu söylüyorlar. Bizden de imzalamamızı istediler ama çok net bir cevap verdik: Bu bizim kirli çamaşırımız ve kendi içimizde temizleyeceğiz. Ama doğrusu, bence pek kolay temizlenmeyecek."[21]

Siyasi bakımdan 1968, şimdi sağ olanların hatırlayacağı en çalkantılı yıldı. Ocak ayında, Kolombiya yirmi yıldan sonra ilk defa SSCB'yle yeniden diplomatik ilişki kurmuş, ağustosta ise Papa VI. Paul ülkeyi ziyaret ederek, papalığın Latin Amerika'ya yaptığı ilk ziyareti gerçekleştirmişti. ("Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" böyle bir ziyareti tahmin etmişti.) Nisanda Martin Luther King Memphis'te, haziranda Robert Kennedy Los Angeles'ta öldürüldü; aynı ay Andy Warhol New York'ta vuruldu; ağustosta Demokrat Parti kongresinde Chicago polisi ayaklandı, kasımda ise Richard Nixon ABD başkanı seçilecekti. Ve tabii ki mayısta Paris'te Fransız öğrenciler, işçilerden pek bir destek görmeden ayaklandılar; SSCB Çekoslovakya'yı işgal etti, Küba da buna destek verdi; ekimin başındaysa Meksika ordusu, Üçüncü Dünya'da oynanacak ilk Olimpiyat Oyunları'ndan hemen önce México City'de, Tlatelolco'da silahsız yüzlerce göstericiyi katledecekti. Bütün bunlar, García Márquez gerçek bir diktatörlük altında yaşadığı halde, Barselona'da vaktinin çoğunu kapanıp kâğıttan "başkan baba"sıyla geçirirken oldu.[22]

İspanya'ya gelince, García Márquez ülkedeki siyasetle o kadar az ilgileniyordu ki Barselona'da pek çok insan onun "apolitik" olduğunu düşündü. Şehirde bulunduğu dönemde iki büyük işgal eylemi oldu; Franco rejimine karşıtlığı belirginleştiren ve Vargas Llosa dahil García Márquez'in arkadaşlarının çoğunun, İlahi Sol'un ise ağır toplarının tamamının katıldığı bu eylemlerde García Márquez yoktu. Otuz yıl sonra, Beatriz de Moura bana şöyle dedi: "O zamanlar Gabo tamamen apolitikti. Altını çiziyorum: *Apolitik*. Asla politikadan bahsetmezdi ve hangi görüşte olduğunu bilmeniz mümkün değildi. O zamanlar, insanın politik bağlılıklarının olması *de rigueur* [Fr.: zorunlu; görgü gereği-ç.] kabul edilirdi. Gabo'da bu hiç yoktu."[23]

Romancı Juan Marsé'deyse epey başka türlü bir izlenim bırakmıştı "apolitik" García Márquez. Marsé 1968'in yaz sonunda Küba Ulusal

Yazarlar ve Ressamlar Birliği'nin (UNEAC) Dördüncü Yarışması'nın edebiyat ödüllerini vermek üzere davet edilen yabancı jüri üyelerinden biriydi. Yetkililer şiir ödülünün, karşı devrimci olduğu söylenen Heberto Padilla'ya, tiyatro ödülünün de eşcinsel oyun yazarı Antón Arrufat'a gideceğini öğrenince bir kriz çıktı ve jüri üyeleri birkaç hafta fiilen Küba'da alıkondular. İfade özgürlüğü konusunda çıkan, ve üç yıl içinde Küba'nın özellikle Avrupa ve ABD'deki uluslararası imajını sonsuza kadar değiştirecek bir çatışmanın başlangıcı oldu bu; pek çok yazarla, o sıralar hâlâ makul ölçüde liberal bir sosyalist devrim olarak görülen idare arasında tamiri imkânsız bir kopmaya da neden oldu. Sonunda jüri üyeleri kararlarında direndiler ve yetkililer o iki kitap yayınlandığı zaman üzerlerine birer "sağlık ikazı" basmakla yetinmek zorunda kaldılar. Böylece, Fidel Castro jüri üyelerinin fikirlerini değiştirmelerini boşuna beklerken, Küba'da altı hafta mahsur kalan Marsé, ekim sonunda Barselona'ya döndü ve bir partide aralarında García Márquez'in de bulunduğu bir grup arkadaşına yaşadıklarını anlattı. Marsé bana şöyle dedi: "Jüri ödülü Padilla'ya verdi çünkü en iyi kitap onunkiydi. UNEAC öyle olmadığını söyledi ama tabii ki emir yüksek yerden gelmişti. Padilla'nın provakatör ve gerçekten düzenbaz, üşütük biri olduğunun sonradan ortaya çıktığı doğrudur. Ama öyle olduğunu bilseydim de fikrimi değiştirmezdim ben. En iyi kitap onun kitabıydı, işte o kadar. Neyse, ben Barselona'ya döndüm, Carmen de benim için bir parti düzenledi, orada hikâyemi anlattım. Gabo şimdi de gözümün önüne geliyor, boynuna kırmızı bir fular dolamış, ben olanları anlatırken bir aşağı bir yukarı yürüyor. Bana çok öfkelendi, hakikaten kızdı. Benim salak olduğumu, edebiyattan bir şey anlamadığımı, hele politikadan hiç anlamadığımı söyledi. Politika her zaman önce gelirdi. Biz bütün yazarları assalar da bir şey fark etmezdi. Padilla CIA için çalışan it herifin tekiydi, ödülü ona katiyen vermemeliydik. Sıra dışı bir görüntüydü. Beni gerçekten taciz etmedi ama bambaşka edebiyat ve ahlak dünyalarında yaşadığımızı çok açıkça gösterdi. Ondan sonra yine arkadaş kaldık ama bence hiçbir şey eskisi gibi değildi artık, özellikle de onun açısından."[24]

Marsé'nin bilmediği şey, bu meselenin sonunda ne kadar ciddi boyutlara varabileceğini sezen García Márquez'in, Padilla sorunu konusunda Castro'ya perde arkasından doğrudan destek verilmesini savunduğuydu. Eylül ortasında, bir süredir yazışmakta olduğu fakat bir türlü

yüz yüze tanışamadığı Julio Cortázar'la görüşmek üzere bir kere daha Paris'e gitmişti García Márquez. Cortázar, ilk eşi Aurora Bernárdez'den yeni ayrılmış, Buenos Aires'teki Paco Porrúa'ya mahzun bir mektup yollamıştı. Hayatındaki tek aydınlık olayın, García Márquez'le buluşması olduğunu söylüyordu: "Bilmeni isterim ki Gabriel'le buluştum, benimle görüşmek için iki gün daha kaldı; o da Mercedes de harika insanlar; hayat insanı böyle insanlarla bir araya getirince dostluk fıskiyeden çıkar gibi fışkırıyor."[25] İki adam Küba'daki durumu tartışmışlardı; onlara yakışan da buydu, zira bu ikisi, devrimi her koşulda destekleyecek ve böylece çağdaşlarının çoğundan, hele de en meşhur olanlarından, Vargas Llosa'dan, Donoso'dan, Cabrera Infante'den, Goytisolo'dan hatta Fuentes'ten bile ayrı düşeceklerdi. García Márquez, birlikte Fidel'e bir mektup yazarak özel bir tavrı benimsemeyi kendisinin teklif ettiğini iddia ederken, Cortázar da bunun kendi girişimi olduğunu düşünüyor gibi. Fikir, özünde, Fidel'e özel olarak başvurup, üstü kapalı olarak, sessiz kalmaları karşılığında Padilla'yı cezalandırmamasını istemekti. Buna hiç cevap gelmedi ama Casa de las Américas'taki görevinden alınmış olan Padilla göreve iade edildi. 1971'de bütün olay tekrar alevlenecekti, fakat Vargas Llosa, Juan Goytisolo ve Plinio Mendoza gibi insanlar, 1968'de Küba'dan yüz çevirmişlerdi ve artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı.

8 Aralık'ta García Márquez, yeni arkadaşı Cortázar, Cortázar'ın yeni sevgilisi olan ve Paris'in önde gelen yayıncısı Gallimard'la çalışan Litvanyalı yazar ve çevirmen Ugné Karvelis ve Carlos Fuentes'le beraber sıra dışı bir ziyaretle bir haftalığına Prag'a gitti. Yeni işgal edilmiş Çek başkentinde gerçekten ne yaşandığını öğrenmeyi çok istiyorlar ve kriz hakkında romancı Milan Kundera'yla görüşmeyi düşünüyorlardı.[26] Carlos Fuentes'e göre, "Kundera bize Prag'da olanları anlatmak için nehir boyunda bir saunada buluşmak istedi. Belli ki burası yerin kulağının olmadığı az sayıda yerden biriydi... Buzda açılmış büyük bir delik bizi huzursuzluğumuzu gidermeye, kan dolaşımımızı yeniden canlandırmaya davet ediyordu. Milan Kundera bizi telafisi imkânsız olana doğru usulca itti. Barranquillalı adamla ben, Veracruzlu adam, bazı orkideler kadar morarak, kendimizi tropik özümüze onca aykırı olan o suya bıraktık."[27]

Bu maceralar bir yana, García Márquez'in bu dönemdeki baskın görüntüsü yalnız kahraman görüntüsü: Mesleği bileğine gülle gibi zin-

cirlenmiş ama ilhamdan yoksun, konağının çıkmaz koridorlarında ve boş salonlarında dolaşıyor (küçük bir evde yaşadığını çıkarın aklınızdan), kurgu anlatımın Yurttaş Kane'i gibi, ya da gerçek kurşunlar yerine edebiyatın boş kovanlarıyla Hemingway Baba gibi belki. Aslında, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı yazarken *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı yazdığı zaman olduğu gibi eve kapanmış olmaktan gayet uzaktı. Yine de çektiği sıkıntı şüphesiz gerçekti, yaşadığı kişisel acılar, saçma sapan bir gösteri halinde Latin Amerika'nın her yerinde gazetelere sayfa sayfa dökülüp saçılsa da.

Bir süre sonra, Carmen Balcells'in ofisini akşam beş ile yedi arasında, haftada birkaç gün ziyaret etmeye başladı. Sözde, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın son yazdığı bölümünü emin ellere teslim etmeye geliyordu. Carmen Balcells'in arşivi 1 Nisan 1969 gibi erken bir tarihten itibaren *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın, üstünde kesin "okunmayacak" emri bulunan kapı gibi bölümleriyle dolmaya başladı, ta Ağustos 1974'e kadar. García Márquez ayrıca Carmen Balcells'in telefonunu da kendi ticari anlaşmaları ve gizli işleri için sınırsızca kullanıyordu. Böylece iş meseleleri evin dışında kaldı, Mercedes de öğrense üzüleceği pek çok şeyi öğrenmemiş oldu. Bunlar sadece, García Márquez'in ilerleyen yıllarda dağıtmayı tercih edeceği büyük miktardaki yeni serveti ve yıllar geçtikçe daha çok bulaşacağı siyasi ve diğer ilişkilerinden ibaret değildi. Buna ek olarak, Balcells bir nevi kız kardeş gibi oldu ona, her şeyini anlatabileceği bir kız kardeş, onu candan sevecek ve onun için her fedakârlığı yapabilecek bir insan. "Barselona'ya geleli bir zaman geçtikten sonra," demişti bana Balcells, "içeri girip 'Hazır ol, Superman'lik bir işim var' demeye başladı. Bu ben oluyordum. O zamandan beri de onun için öyle kaldım."[28] (Fakat şakalara da itirazı yoktu. Yıllar sonra García Márquez ona telefonda "Beni seviyor musun Carmen?" diye sordu. Kadın cevap verdi: "Buna cevap veremem, sen gelirimizin yüzde 36,2'sisin.")

Bu arada oğlanlar da büyüyorlardı. García Márquez daha sonra, anababayla çocukları arasında yüzyıllardır değişmeyen ilişkinin altmışlarda ciddi ölçüde dönüştüğünü anlatacaktı: Buna uyum sağlayan ebeveynler ebediyen genç kaldılar, uyum sağlayamayanlarsa eski zamanlardaki orta yaşlı insanlardan bile yaşlı oldular. Bugün Hollywood'da başarılı bir film yapımcısı olan Rodrigo şöyle dedi: "En çok hatırladığım, çok

sosyal bir hayatımız olduğu halde, aslında sadece dördümüzdük her zaman. Bütün dünyada sadece dördümüz. Çemberin merkezine dört parmakla bağlanan bir tekerlektik, asla beş değil. O kadar ki birkaç yıl önce kardeşimin bebeği olduğunda adeta travma geçirdim, şimdi bir beşinci parmak olmasını aklım almıyordu. Hem de bu, yıllarca evden uzakta yaşadıktan sonra oldu."[29]

Şöyle devam etti: "İkimiz birtakım temel değerlerle beslendik. Bazı şeyler vardı ki bunları bilmek zorundaydınız. Bir tanesi, dostluğun büyük önemiydi. Başka insanlardan ve onların hayatlarından duyulan saf heyecan müthiş bir şekilde vurgulanıyordu. Babamın ilacıydı bu. Başkalarının hayatlarını ve işlerini bilmek, başka insanların yaşadıklarını paylaşmak ve kendi yaşadıklarınızı da onlarla paylaşmak lazımdı. Ayrıca, tamamen önyargısız olacak şekilde büyütüldük, anlamlı bir-iki konu hariç. Birincisi, Latin Amerikalılar dünyanın en iyi halkıydı. En akıllı olmaları gerekmiyordu, bir sürü şey inşa etmemiş olabilirlerdi, ama onlar dünyanın en ama en iyi insanlarıydı; dünyanın en hümanist ve en cömert insanlarıydı. Öbür yandan, eğer herhangi bir şey ters gidiyorsa bilecektiniz ki bu devletin suçudur, her şey için her zaman devlet suçlanırdı. Eğer suçlu devlet değilse muhakkak Amerika Birleşik Devletleri'ydi. O günden bugüne, babamın Amerika Birleşik Devletleri'ni beğendiğini, başardıkları bir sürü şeye hayranlık duyduğunu ve bazı Amerikalıları çok sevdiğini fark ettim, fakat bizim büyüdüğümüz sıralarda dünyada kötü giden ne varsa hepsinin suçlusu Amerika Birleşik Devletleri'ydi. Şimdi geçmişe bakınca, bizi çok insancıl, siyaseten doğru biçimde yetiştirmişler. Ben Camilo Torres tarafından vaftiz edilmiş olsam da hiçbir dini eğitim almadık. Din kötüydü, politikacılar kötüydü, polis ve ordu kötüydü.[30]

"Başka temel konular da vardı. Sürekli duyduğumuz tek bir laf söyleyecek olsam, 'ciddiyet' derim. Mesela annemle babam terbiye konusunda katıydılar. Hanımlara kapıyı tutmak gerekirdi, ağzınız doluyken konuşulmazdı. Yani ciddiyete, terbiyeye, kesinliğe çok inanıyorlardı. Ayrıca iyi notlar almak lazımdı, iyi not almamak gibi bir ihtimaliniz olamazdı. Ama serserilik de etmeniz lazımdı, nasıl serserilik edeceğinizi ve ne zaman serserilik edeceğinizi bilmeniz gerekirdi, yani serserilik etmek neredeyse 'ciddiyet'in parçası gibi bir şeydi. Eğer çok abartırsak,

fazlaca serserilik edersek, bu da kısır bir şey olurdu, o zaman ceza alırdık. Dünyada yalnız iki şey saygıya değerdi: Hizmet (doktor, öğretmen falan olmak) ve her şeyden önemlisi, sanat eserleri üretmek. Fakat ünün hiçbir önemi olmadığı hep kafamıza kazınırdı, babam bunun 'ciddi' olmadığını söylerdi daima. İnanılmaz meşhur olsanız da yine büyük bir yazar olamayabilirdiniz; hatta şöhret şüpheli bir durum dahi olabilirdi. Mesela, babam arkadaşları Alvaro Mutis'le Tito Monterroso'nun çok büyük yazarlar olduğunu ama kimsenin onların adını bile duymadığını söylerdi. Öbür yandan, sokakta insanlar babamı tanımaya başlayınca biz çocuklar bu işi bayağı sevdik."[31]

Gabriel García Márquez sigarayı işte bu zamanlar bıraktı. On sekiz yaşından beri tiryakiydi, sigarayı bıraktığı sırada siyah tütünden günde seksen sigara içiyordu. Daha iki yıl önce, sigarayı bırakmaktansa öleceğini söylüyordu.[32] Dönüşüm, bir akşam yemeği sırasında, psikiyatr dostu Luis Feduchi'nin ona kendisinin bir ay önce sigarayı nasıl ve neden bıraktığını anlatmasıyla oldu. García Márquez, otuz yıldan çok zaman boyunca bu konuşmanın ayrıntılarını anlatmadı ama yemekten sonra, içmekte olduğu sigarayı söndürdü ve bir daha hiç içmedi; yalnız Luis Feduchi üç hafta sonra pipo içmeye başlayınca çok kızdı.[33]

Ocak 1970'te *Yüzyıllık Yalnızlık* Fransa'da 1969'un en iyi yabancı romanı seçildi ve 1948'de verilmeye başlanan ödülü aldı, fakat García Márquez ödül törenine katılmayı kesinlikle reddetti. Bundan aylar sonra bir muhabire, "Kitap Fransızcada olmamış gibi," dedi ve olumlu eleştirilere rağmen pek iyi satmadığını anlattı, bu belki de Fransa'da "Descartes ruhu Rabelais ruhuna galip geldi"ğindendi.[34] İronik olarak, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki durum bambaşkaydı. Yakın tarihte hiçbir roman, García Márquez'in oradan almaya başladığı kadar çok sayıda içten övgü almamıştı. *New York Times Book Review*'da John Leonard şöyle buyurdu:

> Bu muhteşem romandan, rüyadan uyanır gibi, zihniniz alev alev uyanıyorsunuz. Derinden karanlık, yaşı olmayan bir figür, kısmen tarihçi kısmen Roma devri kâhini, kâh melek gibi kâh manyak gibi bir sesle önce gerçekliği kavrayışınızı ninnilerle uykuya yatırıyor, sonra sizi efsanelere ve mitlere kilitliyor... García Márquez tek hamlede Günter Grass'ın ve Vladimir Nabokov'un sahnesine fırlıyor, iştahı da hayal gücü kadar kuvvetli, kaderciliği ikisinden de büyük. Nefes kesici.[35]

Bunun ardından Londra geldi 16 Nisan'da. Haziranda, o zamanlar kurumsallığın kalesi ve bazı bakımlardan dünyanın en tutucu gazetesi olan, fotoğraf kullanımına daha yeni izin çıkarmış *The Times, Yüzyıllık Yalnızlık*'ın ilk bölümüne koskoca bir tam sayfa ayırdı, yanında da Beatles'ın *Yellow Submarine* şarkısının çizgi film klibinden aşırılmış gibi duran birtakım "saykodelik" resimler kullandı. Aralıkta *New York Times*, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı yılın on iki kitabından biri seçti, içlerindeki tek kurgu kitap buydu. Gregory Rabassa'nın güzel *Yüzyıllık Yalnızlık* çevirisi o yıl İngilizceye yapılan en iyi çeviri sayılıyordu pek çokları tarafından.

Patlama'nın diğer yazarlarına gelince, Mario Vargas Llosa ne zamandır iple çekilen İspanya'ya taşınmasını nihayet o yaz gerçekleştirdi. Anıtsal romanı *Katedralde Konuşma*'yı [*Conversación en la catedral*] önceki yıl tamamlamış, şimdi de Londra Üniversitesi'nde öğretim üyeliğini bırakıp Barselona'ya taşınmıştı. Arkadaşları Mario'ya "harp okullu" diyorlardı; bunun tek nedeni çok satan kitabı *Kent ve Köpekler*'in (1962) konusunun bir harp akademisi olması değildi, Mario'nun kendisi de her daim düzenli, derli toplu, planlı programlı ve en azından teoride doğru olanı yapmaya çalışan biriydi. Yine de genelde başını tartışmalı durumlardan alamıyordu: Bu parlak ama anlaşılan gelenekselci genç adam, şimdi birinci kuzini Patricia'yla evliydi, teyzesiyle yaptığı skandallı ergen evliliği geride kalmıştı; bu ilişki daha sonra *Julia Teyze* romanının konusu olacaktı. Bu arada, bir diğer projesi olan, García Márquez'in kurgu anlatımı üstüne yaşamöyküsü temelli inceleme, edebiyatta bir büyük yazarın diğerine gösterdiği en cömert, en dikkat çekici saygı gösterilerinden biriydi hiç kuşkusuz. *García Márquez: Bir Tanrı Katilinin Öyküsü* [*García Márquez: historia de un deicidio*] adını alacak bu eserin yazıldıktan otuz yıl sonra bugün dahi García Márquez üstüne yazılmış en iyi kitap olduğu söylenebilir ve kitap, bu konuda hâlâ temel bir kaynaktır; her ne kadar, bazı eleştirmenlerin dediği gibi Kolombiyalı'yı, Mario'nun kendisinin pek çok özelliğine ve takıntısına sahip bir yazar olarak gösterse de.

Şimdi burada ikamet eden bir diğer yazar da García Márquez'in 1965'te Carlos Fuentes'in evinde tanıştığı, hastalık hastası Şilili, José Donoso'ydu. Donoso "Patlama'nın beşincisi" ("Beşinci Beatle" olmaya eşdeğer bir şey) ve nefis *Çirkin Gece Kuşu* [*El obsceno pájaro de la noche*, 1970] kitabının yazarıydı. Donoso daha sonra döneme dair iki

önemli tarihçeyi, *Historia personal del boom* [*Patlama'nın Kişisel Tarihi*, 1972] ile *El jardín de al lado* [*Yan Bahçe*, 1981] adlı, Carmen Balcells (Núria Monclús) ile "en sevdiği" yazarı García Márquez (Marcelo Chiriboga) arasındaki ilişkiye hicivli (ve özenen) bir bakış atan romanı kaleme alacaktı.[36]

Ve Plinio Mendoza'yla eşi Marvel Moreno da Atlas Okyanusu'nun bu kıyısına yerleşmeye karar verdiler; önce Paris'e sonra Mallorca'ya taşındılar.[37] Çok zor şartlarda yaşayan Mendoza kısa sürede, García Márquez'in cömertliğiyle, Barselona'ya sık sık gelir gider olacaktı, fakat durumu pek güç buldu: "Onun evinde kalıyordum. Fakat Caponata Sokağı'ndaki o geniş ve sessiz evde, havalı ve inci kolyeli, Şöhret adındaki o kadın da kalıyordu."[38]

García Márquez Pablo Neruda ve eşi Mathilde'yle bu sıralarda tanıştı. Neruda, Latin Amerika'nın en büyük şairi, eski tip bir komünist ve aynı zamanda eski tip bir ehlikeyfti; hayata bakışı zevkusefa düşkünü Alvaro Mutis'i bile özendirip hayran etmiş olsa gerek. Uçmaktan ödü patlayan bir başka Latin Amerikalı edebiyatçı olan Neruda, çıktığı Avrupa gezisinden, sosyalist aday Salvador Allende'yi iktidara getirecek seçimlere katılmak üzere gemiyle ülkesine dönüş yolundaydı. Muzaffer Allende'nin ilk kararlarından biri, Neruda'yı 1971'de Şili'nin Paris elçisi yapmak olacaktı. 1970 yazında, gemisi Barselona'ya yanaşırken, Neruda'nın en önemli amaçlarından biri García Márquez'le tanışmaktı.[39] Sonra García Márquez, Plinio Mendoza'ya şöyle yazdı: "Neruda'yı görmemen çok yazık. İt herif öğlen yemeğinde dehşet patırtı koparttı, Matilde sonunda onu cehenneme şutlamak zorunda kalana kadar. Onu pencereden dışarı ittik, sonra da *siesta* için buraya getirdik, onlar gemilerine dönene kadar muhteşem vakit geçirdik."[40] Pek mühim *siesta*sını henüz tamamlamamış Neruda'nın Mercedes'e bir kitap imzaladığı gün bugündü. García Márquez anlatıyor: "Mercedes, Pablo'dan imza isteyeceğini söyledi. 'Tuhaflaşmasana!' deyip banyoda saklanmaya gittim... 'Mercedes'e, onun yatağından' yazdı. Sonra yazdığına bakıp, 'Bu biraz şüpheli duruyor,' dedi ve, 'Mercedes'le Gabo'ya, onların yatağından' diye ekledi. Sonra da, 'Doğrusu şimdi daha da beter oldu,' diye düşündü, bunun üzerine, 'Kardeşçe, Pablo' diye ekledi. Ondan sonra da kahkahalara boğularak, 'Şimdi beterin de beteri oldu ama yapacak bir şey yok artık,' dedi."[41]

Bundan sonraki birkaç ayda Patlama zirveyi gördü. Bu kısa an, Carlos Fuentes'in *El tuerto es rey* [*Tek Gözlü Adam Kral*] oyununun Avignon'da yapılacak galasına bütün Patlama tayfasını davet etmesiyle başladı. Barselona'dan bir gezi düzenlendi. Katalan başkentine daha yeni taşınmış Mario Vargas Llosa'yla Patricia, José Donoso'yla Pilar, Gabo'yla Mercedes ve iki oğulları Barselona'dan Avignon'a giden trene cümbür cemaat binip galaya gittiler. Patlamanın bir diğer şeref üyesi olan İspanyol romancı Juan Goytisolo Paris'ten geldi. Avignon, Julio Cortázar'ın Vaucluse'de kır evinin olduğu Saignon Köyü'ne yalnızca kırk kilometre mesafedeydi; Fuentes bir otobüs ayarlayarak 15 Ağustos'ta grubu ve pek çok eşlikçiyi Cortázar'la Ugné Karvelis'i görmeye götürdü. Cortázar da kendi payına, bir lokantada koca bir öğle yemeği verdi, sonra bütün kafile onun evine taşınıp keyifli bir akşamüstü ve gece geçirdiler.

Birçok nedenden, ama en çok da bütün Patlama takımının bir araya geldiği ilk ve tek olay olduğundan dolayı o gün efsane niteliği kazandı. Ne yazık ki arkadaş canlılığın ardında pusuda bekleyen bir dizi sorun vardı. Bunlardan biri, 1968'de Küba'daki ilk Padilla olayından beri büyümekteydi ve Castro'nun Sovyetler'in Çekoslovakya'yı işgaline destek vermesiyle derinleşmişti. Şimdi iki mesele de kriz noktasına varmak üzereydi ve altı arkadaş arasındaki önemli, üstü örtük ayrışmalar pek yakında engellenemez hale gelecekti. Ama henüz değil. İlk mesele, Küba'nın yazarlara ve aydınlara baskı yapmasıydı; ikincisi de bununla ilgili, Juan Goytisolo'nun dergi çıkarma projesiydi. Derginin merkezi Paris, adı da *Libre,* yani "Özgür" olacaktı; bir araya gelmiş arkadaşlar, sırf bu adın bile Havana'da provakasyon olarak görüleceğinden ve Patlama'nın mimarlarının Kübalıların zaten düşündüğü üzere bir avuç "küçük burjuva" liberal olduğuna kanıt sayılacağından artık emindiler.

Partiden bir hafta sonra Cortázar yazıyor: "Aynı anda hem çok hoş hem de çok tuhaftı; zamanın dışında bir şeydi, tabii ki tekrarı mümkün olmayan bir şey ve benim yakalayamadığım daha derin bir anlamı olan bir şey."[42] Patlama'nın koruması altındaki ütopik özlemlerin hâlâ toplu bir girişim olarak sürdürülebildiği son andı bu. İlk büyük toplanmanın, Cortázar'ın yalnız ikametgâhına düzenlenen bir hac şeklini alması ironikti, o ki her zaman kalabalıklardan ve sahte cana yakınlıklardan kaçardı, şimdi anıtsal bir erkeklik bağının bir arada tuttuğu bir maf-

yanın üyesi olmakla kalmayıp, bir de sosyalist düşlerin devasa kolektif projelerine doğru çekiliyordu.

4 Eylül'de, Salvador Allende azınlık oyuyla Şili Devlet Başkanı seçildi ve Şili halkına, göreve başlayacağı 3 Kasım'dan itibaren "özgürlük içinde sosyalizm" sözü verdi. Ama daha görevine başlamadan, 22 Ekim'de, Şili ordusunun başkomutanı General René Schneider, CIA güdümlü bir saldırı sonucunda ağır yaralandı. García Márquez, daha sonra Neruda'nın biyografisini yazacak ve Küba'da Şili elçisi olarak Padilla olayının sonucuyla çok ilgisi olacak Şilili yazar Jorge Edwards'la yeni tanışmıştı.

Noel'den bir hafta önce Cortázar ve eşi Ugné arabayla Paris'ten, Saignon üstünden Barselona'ya geldiler. Onlar gelince bütün yazarlar ve eşleri, şehrin eski mahallesinde bir Katalan lokantası olan La Font des Ocellets'e [Kuş Banyosu] gittiler. Oradaki düzene göre bütün müşteriler matbu bir forma siparişlerini yazıyorlardı, fakat herkes konuşmaya öyle dalmıştı ki uzun bir zaman sonra form hâlâ boştu, garson durumu lokantanın sahibine iletti. Adam kaşlarını çatarak mutfaktan çıktı geldi, Katalanların sert alaycılığıyla şu ölümsüz sözleri sarf etti: "İçinizde okuryazar yok mu?" Bir sessizlik oldu, biraz utanç, biraz gücenme, biraz da keyiflenme vardı. Bir an sonra Mercedes konuştu, "Evet, ben yazmayı biliyorum," diyerek menüyü okumaya ve siparişleri toplamaya başladı. Zor durumlardaki soğukkanlılığı efsane olmuştu. Bir keresinde Pilar Serrano telaşla onu arayıp, iflah olmaz hastalık hastası Donoso'nun lösemi oldum diye tutturduğunu söyledi. "Merak etme," dedi Mercedes, "Gabito'nun da kafasında kanser çıktı geçenlerde ama şimdi bir şeyi yok."[43]

Noel arifesinde Vargas Llosaların küçük evinde buluştular ki Perulu çift küçük çocuklarını yatağa yollayabilsin. Önüne gelene kartopu atıp durmuş Cortázar şimdi de Vargas Llosa'yla oğlanlara Noel hediyesi olarak verilen elektrikli yarış arabalarıyla heyecanlı bir yarışa tutuşmuştu. Noel'den sonra Luis Goytisolo'yla eşi María Antonia, hem İspanyolların hem Latin Amerikalıların davet edildiği bir parti verdiler. Neredeyse İngilizler kadar mesafeli ve nezaket sahibi olma huyunu sürdüren Donoso 1971'de şöyle anlatıyordu o günleri: "Benim için Patlama, bir varlık olarak sonuna (eğer hayal dünyalarımız dışında var olduysa ve eğer gerçekten sona erdiyse) 1970'te, Luis Goytisolo'nun Barselona'daki evinde

geldi. Partinin ev sahibesi María Antonia, zevksiz, pahalı mücevherlerinin ağırlığı altında, rengârenk şortu ve siyah çizmeleriyle dans ediyor, Leon Bakst'ın* *Şehrazat* veya *Petruşka*'daki modellerini çağrıştırıyordu. Kızıl tonlarındaki yepyeni sakalıyla Cortázar, Ugné'yle çok kıvrak dans ediyordu. Etraflarını sarmış misafirlerin arasında Vargas Llosalar bir Peru valsi yaptılar, sonra aynı daireye García Márquezler girdi ve bol alkış alarak tropik bir *merengue* yaptılar. Bu arada edebiyat ajansımız Carmen Balcells bir kanepenin kabarık yastıklarına sırtını vermiş pirzolasını yalamakta, lezzetli yahnisi karıştırmakta ve Fernando Tola, Jorge Herralde ve Sergio Pitol'ün yardımlarıyla, evin duvarlarını süsleyen ışıklandırılmış akvaryumlardaki fantastik ve aç balıkları beslemekteydi. Carmen Balcells hepimizi kukla gibi oynattığı ipleri ellerinde tutuyordu sanki ve tıpkı akvaryumdaki balıkları izlediği gibi bizi izliyordu; belki hayranlıkla, belki açlıkla, belki ikisi birden. O gece her şeyden çok, *Libre* dergisinin kuruluşu konuşuldu."[44]

Cortázar'la Ugné aralık sonunun kar fırtınaları arasında Paris'e döndükten sonra şenlikler yavaş yavaş kesildi. García Márquez ve Mercedes, Noel partilerindense yılbaşı partileri vermeyi her zaman daha çok sevmişlerdi ve geri kalan Patlamacılardan (Vargas Llosalarla, Donosolar) oluşan küçük grup, 1971 yılını onların evinde karşıladı. Bunun, birlikte kutlama yaptıkları, hatta herhangi bir şeyi kardeşçe konuşabildikleri son beraberlikleri olduğunu bilemezlerdi. Patlama kendi içine patlamak üzereydi.

* Rus ressam, sahne ve kostüm tasarımcısı (1866-1924). Egzotik ve parlak renkler kullandığı tasarımlarıyla tanınır-e.n.

18. Bölüm

Yalnız Yazar Yavaş Yazar: *Başkan Babamızın Sonbaharı* ve Bütün Dünya

1971-1975

1971'e gelindiğinde üç yıldır Barselona'da yaşayan ve kitabını hâlâ bitirememiş olan García Márquez, yazmanın gerilimlerinden bir süre uzaklaşmaya ve dokuz aylığına Latin Amerika'ya gitmeye karar verdi. Kendi dünyasıyla yeniden ilişki kurmak ihtiyacı hissediyordu. Kendi tercihi Barranquilla'da yaşamaktı ama geçen martta Alfonso Fuenmayor'a dediğine göre ailesinin buna razı olacağından emin değildi: "Oğlanlar sürekli olarak Meksika'yı özlüyorlar ve ancak şimdi anlıyorum ki oranın da onların ömürleri boyunca her yere taşıyacakları Macondoları olacağı kadar uzun zaman yaşadılar orada. Bu evdeki tek kokmuş vatansever benim ama benim de ağırlığım giderek azalıyor."[1] Fakat gönülsüz ailesini, México City'ye tekrar gitmeden önce birkaç ay Barranquilla'da kalmaya ikna etti.

Böylece ocak ortasında, García Barcha ailesi Kolombiya'ya vardı. García Márquez Barranquilla'da uçaktan inerken şöyle bir gülümsedi ve kendisini karşılamaya gelenlere iki elinin başparmaklarını havaya kaldırarak bir işaret çaktı. Fotoğraflarda tam bir Karayip kıyafeti içinde (Meksika *guayaberası* [gömlek-ç.], deri mokasenler, çorap yok) ve çok düşünceli görünüyor. Onca hareketsizlikten ve Barselona'da aldığı fazladan karbohidratlardan semirmiş, saçları da uzayıp dönemin karakteristik yarı-Afro stilini edinmişti; bir o kadar karakteristik olan bir de Zapata bıyığı bırakmıştı. Mercedes kara gözlüklerinin ardında başka bir yerdeymiş gibi yapıyordu sanki, ülkeyi pek tanımayan iki oğlan ise gözüpek ve heyecanlı görünüyorlardı.[2] Yerel basın ve radyo tam kadro oradaydı, taksi şoförleri uzaktan seslenerek eski günlerin hatrına Gabito'yu Macondo'ya sadece otuz pesoya götüreceklerini söylüyorlar-

dı. Barselona'dan ayrılmadan önce, ilk bakışta biraz nahoş gelen bir ifadeyle eve "zehirden arınmaya" gittiğini söylemişti[3] ama şimdi ziyaretini açıklamanın daha olumlu bir yolunu bulmuş, burnunun onu "guavanın ağır kokusu"nun[4] peşinden Karayipler'e getirdiğini söyleyerek kendini tanımlayan ifadelerinden birini daha oluşturmuştu.

Aile, o sıra şehir merkeziyle Prado bölgesi arasında kalan muazzam bir beyaz konakta yaşayan Alvaro ve Tita Cepeda'nın evine gitti; Alvaro Cepeda ise birtakım tıbbi tahliller için New York'a gitmişti (hiç hayra alamet değil). García Barchalar uygun bir ev ya da daire bulana kadar Tita'da kalacaklardı. İlk biralar içilirken, gazeteci Juan Gossain'in de orada bulunmasına izin vardı, sohbetlerini o da dinledi. García Márquez emin yerdeymiş gibi, bu hovardaca dönüşü neden gerçekleştirdiğini açıkladı. Ömrü boyunca, dünyaca ünlü bir yazar olmak istemiş, haberci olarak yıllarca sürünmüştü bunun için. Şimdi ise tam zamanlı "profesyonel" bir yazar olmuşken yine haberci olmak, bilginin peşine düşmek istiyordu, dolayısıyla hayatı bir döngüyü tamamlıyordu: "Hep olmak istediğim şey, artık olmadığım bir şey."[5]

Birkaç hafta sonra Guillermo Ochoa adlı Meksikalı bir gazeteci, García Márquez'in peşinden Cartagena'nın sahillerine geldiğinde o burada ziyarete geldiği ailesinin yanında, Mercedes ve oğullarıyla birlikte bir hindistancevizi palmiyesinin altında dinlenmekteydi. Ochoa'nın ilk yazısı Luisa Santiaga'ya odaklanıyordu ve onunla ilgili efsanelerin yayılmasına katkı yaptı. En büyük oğlunun dönüşünü kutlamak üzere annesi bir hindiyi severek semirtmişti:

> "Fakat sonra ona kıyamadım," dedi bize. Sonra, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta ilham verdiği Ursula Iguarán karakteri gibi amansız bir yumuşaklıkla ekledi: "Onu sevmişim." Hindi hâlâ hayatta, sağlıkta afiyette; Gabito ise şehre döndüğünden beri her gün yediği deniz mahsulleri çorbasıyla yetinmek durumunda. Luisa Márquez de García işte böyle biri. Saçlarını ömrünce geceleri taramamış bir kadın. "Tarasaydım denizciler gecikirdi," diye açıklıyor. Ona, "Hayatta sizi en çok memnun eden şey ne?" diye sorduk. Hiç tereddüt etmeden cevap verdi: "Bir kızımın rahibe olması."[6]

Gabito'yla Mercedes'in Barranquilla'da tuttukları ev o zamanlar şehrin neredeyse dışında kalıyordu. Gonzalo'ya göre heyecan verici bir ortamdı ve o günlerden ona mutlu hatıralar kaldı. Anne-babaları

onların okullarını önceden ayarlamıştı ama oğlanların asıl aklında kalan, evlerine kocaman yılanların girdiği, yumurtalarını almak için iguana avladıkları egzotik bir dönem oldu. Tropik bölgelere geri dönmek, Cartagena'daki ve Arjona'daki geniş ailelerinin hayatlarına karışmak ve Barranquilla'daki kalabalık yeni arkadaş çevresi heyecan vericiydi ama yine de çocuklar kendilerinin México City oğlanları olduklarının anında farkına varmışlardı: "Doğrusu, Rodrigo da ben de şehir insanıyız; kır hayatını hemen hemen hiç yaşamadık. Annemle babam, ikisi de köy insanı; daha da önemlisi, tropik bölgelerin insanları. Onları Cartagena'da ya da Havana'da görünce neredeyse tanıyamıyorum. İkisi de buralardan başka her yerde daha gergin oluyorlar."[7]

Nisanın ilk haftasında García Márquez'le Mercedes tek başlarına Caracas'a gittiler. Gabriel García Márquez yeni kitabına can vermek için Karayipli depolarını doldurmak istiyordu ama bu bir yandan da gerçekten simgesel bir yolculuk, birlikte ilk yaşadıkları yere dönüş ve Karayipler çevresinde bir geziydi. Aynı zamanda, anne-babanın, García Márquez'in arttıkça artan şöhretinin getirdiği güzelliklerin ve sorumlulukların sonucu olarak bütün dünyayı dolaştıkları, oğullarınsa evde bırakıldıkları bir düzenin başlangıcıydı bu seyahat.

Fakat bir yandan, bu ikinci balayında Karayipler'i denizden gezerken, bir yandan da adaların en büyüğünde tam bu sıralarda yeniden patlak veren bir sorun üzerinde düşünüyordu García Márquez. Sorun, bu seyahatin onun siyaset hayatının karışıklıktan görece uzak kaldığı son dönem olmasına neden olacaktı. Küba hükümeti, şiirleri 1968 yazında adada ve ada dışında onca büyük tartışmalar koparan, Barselona'da García Márquez'in Juan Marsé'yle kızgınlıkla karşı karşıya gelmesine yol açan Heberto Padilla'yı[8] 20 Mart'ta tutukladı. Kübalı şair, iktidarı devirmeye yönelik, CIA'yle bağlantılı faaliyetlerde bulunmakla suçlanıyordu. 5 Nisan'da, halen cezaevinde olan Padilla uzun (ve belli ki samimi olmayan) bir özeleştiri metni imzaladı.

Pek çok yazar Barselona'da yaşadığı halde, Latin Amerika'nın siyasi başkenti birçok bakımdan hâlâ Paris'ti. 9 Nisan'da Avrupa'ya yerleşmiş bir grup yazar, Fidel Castro'ya hitaben, ilk olarak Paris'te, *Le Monde*'da yayınlanan bir protesto mektubu kaleme alarak, devrimin "ilkelerini" desteklemekle beraber yazarların ve aydınların "Stalinci" bir şekilde cezalandırılmasını kabul etmediklerini bildirdiler. İmza listesindeki birçok

isim arasında, Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir, Juan Goytisolo ve Mario Vargas Llosa (protestoyu esas başlatanlar), Julio Cortázar ve Plinio Apuleyo Mendoza (Goytisolo'yla beraber, yakında yayın hayatına başlayacak *Libre* dergisini çıkaranlar) ve de... Gabriel García Márquez yer alıyordu.[9]

García Márquez aslında mektubu imzalamamıştı, Plinio Mendoza onun da protestoyu destekleyeceğini varsayarak onun yerine imza atmıştı. García Márquez imzacılar arasından adını geri çekti, fakat Küba'yla ilişkilerine olan olmuştu; ardından, imza veren bütün arkadaşlarıyla yaşayacağı uzun süreli sıkıntılar geldi, yani olabilecek en kötü sonuçtu bu. Bu kriz, Latin Amerika'da edebiyatta siyasetin yirminci yüzyıldaki şüphesiz en büyük krizi haline gelecek, hem Latin Amerikalı hem Avrupalı aydınları yıllarca bölecekti. Yazar ve aydınların, kültür alanında bir iç savaşa eşdeğer olan bu olayda bir tarafı tutup ona bağlı kalmaktan başka seçenekleri yoktu. Bundan böyle hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı, değişen şeylerden biri de García Márquez'le Vargas Llosa'nın ilişkisi olacaktı. Bu ilişki, söz konusu siyasi dramın bütün zayiatı içinde en patırtılı ve en şiddetlisi oldu. Bu daha da ironikti çünkü tam da o sırada Seix Barral, Vargas Llosa'nın *García Márquez: Bir Tanrı Katilinin Öyküsü* kitabını yayına hazırlıyordu, kitap Aralık 1971'de, ikisinin ünlü ilişkisi yavaş yavaş ama emin adımlarla bozulmaya başlamışken çıkacaktı. Vargas Llosa, otuz beş yıl boyunca kitabın bir baskısının daha yapılmasına izin vermedi.[10]

Castro'nun tepkileri gittikçe daha hiddetli ve daha cüretkâr olurken, arkadaşlarının ve ailesinin bu dönemde çılgına döndüğünü anlattığı García Márquez, Barranquillalı gazeteci Julio Roca'ya verdiği dikkatle sahnelenmiş röportajda, kamusal alanda tepkisini her şeye rağmen alabildiğine soğukkanlı ve ölçülü bir şekilde göstermeyi becerebildi. Padilla'nın özeleştirisinin samimi görünmediğini kabul etti ve bu olayın devrimin imajına zarar verdiğini teslim etti; ama ilk mektubu hiçbir zaman imzalamadığını da ısrarla söyledi, Fidel Castro'nun ifadelerinin kötü niyetle çarpıtıldığını iddia etti, Küba rejimine desteğinin devam ettiğini bildirdi ve karakteristik bir hareketle, eğer Küba'da Stalinci öğeler varsa bunu ilk söyleyenin Fidel Castro olacağını ve 1961'de de yaptığı gibi onların kökünü kazımaya başlayacağını açıkladı.[11]

García Márquez'in cevabı zekice olmakla beraber, Hazreti Süleyman gibi davranıp bütün tarafları memnun etme çabası başarısız oldu ve kimseyi memnun edemedi. 10 Haziran'da Kolombiya basını "Küba meselesinde rengini kamuoyuna göstermesini" talep etti ve ertesi gün García Márquez hâlâ meseleden sıyrılmaya ve yan çizmeye çalışsa da bunu azaltarak, "Ben henüz oturacak yer bulamamış bir komünistim," açıklamasını yaptı. Arkadaşlarının ve meslektaşlarının çoğu sosyalizme doğru Şili yolunu tercih ediyorlardı; García Márquez işin başında bile tercih etmedi bunu. Juan Goytisolo daha sonra, saklamadığı bir sertlikle şöyle diyecekti: "Sıkıştığı köşelerden sıvışmak konusundaki mükemmel kabiliyetiyle Gabo, arkadaşlarının aldığı eleştirel konumla kendi arasına dikkatle mesafe koyacak, bu arada onlarla yüzleşmekten kaçınacaktı: Kendi olağanüstü yeteneğinin parlak strateji uzmanı, şöhret kurbanı, bu dünyada kendini iyiye ve güzele adamış, reel veya müstakbel 'ileri' amaçların gezegen çapında savunucusu yeni García Márquez doğmak üzereydi."[12]

García Márquez özel bir gerginlik ve kararsızlık sancısı çekiyordu, çünkü Padilla krizi çıkmadan hemen önce, haziran başında kendisine fahri doktora verilmek üzere New York'taki Columbia Üniversitesi tarafından davet edilmişti. Zamanlama bundan daha felaket olamazdı. Tanınmış bir komünist olan Pablo Neruda'nın da başından itibaren Küba'ya destek vermiş Carlos Fuentes'in de New York'a gittikleri için 1966'da Devrim tarafından aforoz edildiklerini gayet iyi biliyordu. Şimdi, zaten çoğu kişi tarafından 1961'de Domuzlar Körfezi çıkarması sırasında batan gemiden kaçan sıçan olarak görülen kendisi, New York'un bir numaralı üniversitesinin onu onurlandırmasını kabul ediyordu; bu onur Küba gözünde hiç şüphesiz, onu ABD çıkarlarının (o dönemin diliyle) saflarına katma çabası olacaktı.[13]

Sonunda, yaptığı resmi açıklama, ödülü "Kolombiya adına" kabul ettiği, kendisinin ABD'de egemen olan düzene karşı olduğunu Latin Amerika'da herkesin bildiği, buna zaten Columbia Üniversitesi'nin de karşı olduğu ve kararını vermek için "Barranquilla'nın taksi şoförlerine" (onların, aklıselimin piri olduklarını söylüyordu) danıştığı şeklindeydi.[14] Bunlara rağmen, eğer Amerika Birleşik Devletleri'yle müstakbel ilişkisi (onun eleştirmesi, Amerikalılarınsa ona yine de kucak açmaları) tesis edilmiş, burada belli ki rahatlamışsa da García Márquez, Küba ko-

nusunda hâlâ rahata ermemiş, onaylanmamıştı. Sonraki iki yılda, her ne kadar ilk mektuba imza atmadığı konusunda tüm dünyayı temin ettiyse de devrimci adayla hiç teması olmadı.

Gelgelelim, talih García Márquez'in yüzüne bir kez daha gülmek üzereydi. Küba an itibarıyla ona kapalı olsa da ortalığı karıştırmak üzere olan yeni bir tartışma, yine, García Márquez'in Küba ile Kolombiya hariç her yerde siyaset barometresinde hâlâ iyi prim yaptığını ortaya koyacaktı. Tesadüf müdür değil midir bilemeyiz ama birkaç hafta sonra Ramón Chao adında bir İspanyol gazeteci, 1967 Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi Miguel Angel Asturias'ın burnuna mikrofonu dayayıp, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yazarının Balzac'ın *Mutlak Peşinde* romanından intihal yaptığı söylentilerine ne dediğini sordu. Asturias bir an durakladı, sonra suçlamalarda haklılık payı olabileceğini söyledi. Chao bu gazetecilik başarısını Madrid'de çıkan haftalık *Triunfo*'da yayınladı; Paris'te *Le Monde* da bunu 19 Haziran'da yeniden bastı.[15]

Ekim 1967'de Asturias, Nobel alan ikinci Latin Amerikalı ve Latin Amerikalı ilk Nobel Ödüllü romancıydı. Fakat son yıllarda, Paris'te siyasi bakımdan tartışmalı bir büyükelçilik görevini kabul ettiği için ağır eleştirilerin muhatabı olmuştu. Latin Amerika edebiyatının adının, artık Miguel Angel Asturias değil, Gabriel García Márquez olduğunun farkına varmak üzereydi. Aslında, büyük yazar, kendinden genç olan bu adamın eserleri ve başarısı üstüne âlicenap yorumlar yaptığı halde, García Márquez, Asturias'ı yıllardır kışkırtıyordu. 1968 başında García Márquez, Latin Amerikalı bir siyasi ağa hakkındaki yeni romanıyla, "gerçek bir diktatör romanının nasıl yazılacağını," Asturias'ın imzası sayılan *Sayın Başkan* romanını yazana "göstereceğine" ant içmişti.[16]

García Márquez'in Asturias'a yaklaşımının kısmen, kendisi Nobel Ödülü alan ilk Latin Amerikalı romancı olmayı isterken ödülü Asturias'ın almış olmasından, kısmen de Asturias'ın sadece Latin Amerika'da büyülü gerçekçiliğin (*Yüzyıllık Yalnızlık* bu akımın paradigması olarak kabul edilir çoğu zaman) babası olmakla kalmayıp, *Sayın Başkan* romanıyla diktatör romanlarının (*Başkan Babamızın Sonbaharı* da bu türü belirleyen kitap olma iddiasındadır) da babası sayılmasından kaynaklanıyor olması mümkün görünüyor. Asturias büyük ve kolay bir lokmaydı, çünkü büyükelçilik meselesi yüzünden zayıf durumdaydı ve hiçbir zaman parlak ve tutarlı bir tartışmacı olmamıştı; üstelik şimdi yaşlı ve hastaydı.

Onu hedef almak, bir file güvenli mesafeden ateş etmek gibiydi. Aslında, Asturias'ın 1940'ların sonunda, 1950'lerde ve 1960'larda aldığı, dünyada komünizmin edebiyattaki yoldaşı gibi davranma, tarihin hareketine genel olarak destek verme ama ayrıntılarla kendini bağlamama kararı, tam da bizzat García Márquez'in yapmaya çalışacağı şeyin modeliydi; García Márquez de Astruias'ın Guatemala'nın Marksist Başkanı Jacobo Arbenz'le ilişkisini bir ölçüde tekrar ederek, Latin Amerikalı komünist devrimcilerin en karizmatiği olan Fidel Castro'yla arkadaş olacaktı.

García Márquez, Küba'nın siyaset Eldorado'sundan* bir kere daha sürüldüğünü henüz bilmiyordu, solcular salonuna karşı parlak bir oyun sergiledi. Asturias'ın yaşadığı zorluklara doğrudan sebep olmamış, ama Astruias'ın tuzağa düşmesine yardım etmişti – fil kapanı diyebiliriz buna. Öyleyse soru, García Márquez'in, çağdaşları arasındaki tek ciddi rakibi olan Vargas Llosa'ya karşı da bir dizi psikolojik tuzak, önlerindeki birkaç yıl içinde öncekinden daha şiddetli bir çarpışmaya neden olacak tuzaklar kurup kurmadığıdır. Bir de son haliyle özel ya da kamusal hayatta kendisine yakın olanlarla rekabet etmeye tahammül edemeyen bir adam hakkındaki bir özeleştiri eseri olan *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın, bir yerde bu günahların bedeli, telafisi olup olmadığı.

García Barcha ailesi 9 Temmuz'da Barranquilla'nın Soledad Havalimanı'ndan Meksika'ya uçtu. Kolombiya'da altı aydan az kalmışlardı. 11 Temmuz'da Meksika'nın başkentine varan García Márquez, Florida'dan aktarma yaparken hiç kız görmediğinden çünkü "İdari Yetkili"nin yanında olduğundan şikâyet ediyordu, Mercedes yıllar geçtikçe bu şakadan daha da bezmiş olsa gerek. İlk gününü peşinde *Excelsior*'dan gazeteciler ve fotoğrafçılarla geçirdi, onlara bu şehrin dünyada en iyi bildiği şehir olduğunu, sanki oradan hiç ayrılmamış gibi hissettiğini söyledi. Taco yerken, döviz bozdururken, espriler patlatırken ("ben içimden çok ciddi bir adamım ama dışarıdan öyle değilim") gazeteciler onu seyrediyorlardı. Genç Rodrigo öğrenci olmaktansa beyzbolcu ya da tamirci olmayı tercih edeceğini söylüyordu. "Ne istiyorsan ol," dedi onu şımartan babası. Yanında hâlâ fotoğrafçılar varken, Carlos Fuentes'le aktris eşi Rita Macedo'yu (siyah deriden seksi bir panto-

* İspanyolların Latin Amerika'ya ilk gittiklerinde var olduğunu sandıkları hayali altın ülkesi-ç.n.

lon giymişti) görmeye San Angel'deki evlerine gitti. García Márquez'in arabası gelirken, "İntihalci! İntihalci!" diye bağırdı Fuentes.[17] O gece Fuentes, Meksika'nın bir dizi ilerici aydın ve sanatçısının katıldığı, o meşhur partilerinden birini verdi.

Artık Meksika'da başka bir insandı García Márquez, ömrü boyunca da öyle kalacaktı: Ülkenin en sevilen yabancı oğlu ve fahri Meksikalı. Meksikalılar, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın Paris'te, Londra'da değil, kendi başkentlerinde yazıldığını hiç unutmayacaklardı. 1968'deki Tlatelolco Katliamı'nın kötü anılarını silmenin bir yolu da iyi reklam yapmaktı ve García Márquez kendini bu işe teslim etti. 21 Ağustos'ta, Tlatelolco olayları sırasında İçişleri Bakanı olan şimdiki Başkan Luis Echeverría'yı Los Pinos başkanlık sarayında ziyaret etti; burada, García Márquez'in dediğine göre "yazmak ve özgürleşmek" üzerine konuştular.[18] Küba'daki tartışmalı konulardan dolayı Fidel'i asla eleştirmediği gibi, 1968'deki olaylardan dolayı Echeverría'yı ve eski başkan Díaz Ordaz'ı da hiçbir zaman kamu önünde eleştirmeyecekti. Küba'yla Meksika, Amerika Birleşik Devletleri'yle ve daha az ölçüde birbirleriyle, karmaşık bir diplomatik mücadele içindeydiler. Meksikalılar, ABD'nin komünizm karşıtı savaşında onlarla işbirliği yapmaya zorlandılar ama yirminci yüzyılın sonunda PRI dönemi kapanıncaya kadar, Küba'yla diplomasi koridorunu açık tutmakta direndiler. Hem Castro hem García Márquez, dayandıkları için Meksikalılara minnettar olacaklardı.

Eylül sonunda aile, México City'den New York, Londra ve Paris üzerinden Barselona'ya döndü. García Márquez işinin başına dönüyordu. Yeni bir kitap çıkarmayalı dört yıldan çok oluyordu ve üzerindeki baskıyı azaltmaya kararlıydı. 1967'nin sonundan bu yana, büyük projesi şüphesiz *Başkan Babamızın Sonbaharı* olmakla beraber, birkaç yıldan sonra ilk kısa hikâyelerini de yazmış, yeni yazdıklarının (içlerinde "Kocaman Kanatlı İhtiyar Adam" da vardı) yanına, 1961'de yazdığı "Yitirilmiş Zamanların Denizi"ni de katmıştı.[19] 1972'de hepsi *İyi Kalpli Eréndira ile İnsafsız Büyükannesinin İnanılmaz ve Acıklı Öyküsü* içinde yayınlanacaklardı. *İyi Kalpli Eréndira*'nın başlı başına uzun bir hikâyesi vardı; bir bakıma anneannesiyle dedesinin Guajira çöllerindeki efsaneler dünyasına dönüş. Fakat hikâyenin doğrudan kaynağı, gerçek hayatta karşılaştığı bir olaydı ve zaten *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta, günde yüzlerce adamla yatmak zorunda olan küçük bir fahişe hakkında kısacık

bir bölüme ilham vermişti. Hikâyenin bitmiş hali, uzun bir hikâye olmadan önce film senaryosu olarak düşünülmüş ve Meksika'da *¡Siempre!* dergisinde, Kasım 1970 gibi erken bir tarihte o haliyle yayınlanmıştı.[20] Bütün hikâyelere daha önceden –bazılarına çok önceden– başlamış olduğundan, García Márquez bunları bitmemiş romanına dönmek için "ısınmak" üzere kullanabiliyordu.

İyi Kalpli Eréndira'daki hikâyeler hiç de "guava kokusunu" tekrar almak için Karayipler'e dönmüş bir yazardan beklenecek şeyler değil. Doğrudur, ilk bakışta *Hanım Ana*'daki hikâyelerden daha ilkel, daha saf ve daha büyülüler (deniz, gökyüzü, çöl ve sınır) ama daha ziyade ressamca, "edebi" bir şekilde böyleler; sanki ilk hikâyelerdeki fantastik öğe bir biçimde somut bir coğrafi senaryoya uyarlanıyor gibi; sanki Macondo'yla "Pueblo" gerçekmiş de Guajira (García Márquez orayı hiç ama hiç görmemiştir) büyünün ve efsanenin alanıymış gibi (Bogota ve çevresindeki dağlık bölge ise bunun aksine her zaman, gölgelerle ve fenalıklarla dolu düşsel korku diyarıdır). İronik olarak, eleştirmenleri ikiye bölen bu hikâyeler, García Márquez'in büyülü gerçekçilikteki selefi Miguel Angel Asturias'ın en bayıcı hikâyelerine, mesela "Lida Sal'ın Aynası"na benziyor.[21]

Şimdi García Márquez ilk kez *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın başına kitabı bitireceğinden emin olarak oturuyordu. Artık bahanesi kalmamıştı, uzun ve seyahatli izin hakkını kullanmıştı, artık aklının içinde bile kaçacak yeri yoktu. Bu arada, Fransa'nın güneyinde Cortázar'ın evindeki partinin üstünden bir yıl, Padilla olayındansa altı aydan kısa süre geçtikten sonra, Patlama kaynaklı *Libre* dergisinin ilk sayısı Paris'te yayınlandı. García Márquez derginin editörü Plinio Mendoza'ya *Libre*'nin üçüncü sayısı için Franco İspanyası'nda röportaj verirken, derginin Küba'da da satır satır incelenerek okunduğuna şüphe yok.

Ekim'de 1971'in Nobel Ödülü'nü, Allende'nin Paris büyükelçisi Pablo Neruda'nın kazandığının ilan edilmesiyle geleneksel sol –ve Şili'de dört taraftan sıkıştırılan Salvador Allende'nin Unidad Popular (Halkın Birliği) hükümeti– sağlam bir destek bulmuş oldu. Gazetecilerin zayıf ve hastalıklı göründüğünü söylediği Neruda, kendisine bu ödül için önerebileceği başka bir Latin Amerikalı yazar bulunup bulunmadığı sorulunca, aklına ilk gelen ismin, "İspanyol dilinde yazılmış en iyi romanlardan birinin yazarı" olan García Márquez olduğunu söyledi.[22] Ödül resmen

ilan edilmeden hemen önce Neruda, García Márquez'i arayarak onu ve Mercedes'i ertesi gün akşam yemeğine Paris'e davet etti. García Márquez doğal olarak, uçak korkusu da olduğundan, bu kadar kısa sürede oraya gelmelerinin imkânsız olduğunu söyledi, fakat Neruda bildik taktiğini kullanıp ağlamak üzereymiş gibi yapınca Kolombiyalı çift kendini bu seyahate mecbur hissetti. Onlar Paris'e vardığında ödül haberi duyulmuştu. Neruda'nın evinde Meksikalı duvar ressamı David Alfaro Siqueiros (Troçki'yi onun öldürdüğünden şüpheleniliyordu, buna bir kere kalkıştığı da kesindi), Şilili ressam Roberto Matta, yakınlarda Küba'dan sınırdışı edilmiş Jorge Edwards, Bolivya'da hapisten çıkıp Şili'de Allende rejimiyle yakından ilişkili olduğu bir dönemden sonra Paris'e yeni dönmüş Fransız aydın Régis Debray ve büyük fotoğrafçı Henri Cartier-Bresson'la yemek yediler. Siyasi bakımdan zorlu bir akşam yemeğiydi.

Aralıkta Vargas Llosa'nın *García Márquez: Bir Tanrı Katilinin Öyküsü* kitabı Barselona'da Barral tarafından yayımlandı. O dönemdeki arkadaşlarının "kardeş kadar yakın" diye anlattığı iki yazarın ilk bakışta görülenden daha fazla ortak noktası vardı: İkisi de çocukluklarında "aile hikâyesi"nin özellikle acı verici hallerini yaşamışlardı. İkisinin de geç tanıdıkları babalarıyla her zaman sorunları olmuştu (Vargas Llosa on yaşına gelene kadar babasını öldü biliyordu), ikisi de yarattıkları karakterlere saldıran ve kendi edebiyat kabiliyetlerini sorgulayan yazarlardı. İkisi de çocukluklarının belirleyici ilk yıllarında anneanne ve dedelerinin evinde büyütülüp fazlasıyla şımartılmış, okumaya düşkün oğlanlardı. İkisi de ilk evlerinin rahat ve emniyetli ortamından çıkıp yatılı okul düzeninin insanı kendine yabancılaştıran katılıklarıyla karşılaşmışlar, fuhuş ve diğer düşkünlüklerle erken yaşta tanışmışlardı. İkisi de erken yaşta gazetecilik yapıp ardından Paris'e gitmiş, hatta farklı zamanlarda da olsa sonunda aynı otelde kalmışlardı. İkisi de kendi arkadaşları için çok iyi arkadaşlardı ve tanıştıkları sırada, ikisi de Küba Devrimi'nin ateşli yandaşlarıydı, fakat yaşça daha büyük olan García Márquez Küba sürecinde çok zor şeyler yaşamış, Vargas Llosa ise bu konuda çekeceği en büyük sıkıntıları henüz çekmemişti. O dönem çok yakın oldukları halde García Márquez her zaman, Mario'nun kendisi üstüne yazdığı kitabını hiç okumadığını söyledi, "çünkü birisi bana işimin bütün gizli mekanizmalarını anlatsa, kaynaklarımı, bana yazı yazdıran şeyi söylese birisi bana, elim kolum bağlanırdı herhalde, değil mi?"[23]

Vargas Llosa'yla García Márquez ilk kez, genç Perulu'ya 1967'de verilen Rómulo Gallegos Ödülü vesilesiyle bir araya gelmişlerdi. Şimdi 1972'de García Márquez bu ödülü alan ikinci kişi oluyor ve bu konudaki davranışı, bu olağanüstü dostlukta aralarındaki uçurumun derinleştiğini vurguluyordu: Vargas Llosa Ödülü'nü Küba Devrimi'nin desteklediği amaçlar uğrunda bağışlamayı reddetmişken, García Márquez parayı kendi eski komünist arkadaşı Teodoro Petkoff'un liderliğindeki muhalif Venezuela partisi Movimiento al Socialismo (Sosyalizme Doğru Hareket) ya da kısaca MAS'a vermeye karar vermişti. Petkoff gibi García Márquez de Sovyet komünizminin artık devrimci bir güç olmadığını düşünüyordu; bu tür komünizm Latin Amerika'nın gerçek çıkarlarına ve ihtiyaçlarına da uygun düşmüyordu. Caracas'a García Márquez'le birlikte giden Carmen Balcells şöyle dedi: "Bitmez tükenmez bir yoldu, birinci mevkide seyahat ediyorduk, yol boyunca da içtik, ama ödülün bütün parasını Petkoff'a ve MAS'a vereceği belli olan Gabo bütün yolu Mario'nun ne diyeceği konusunda en ufak ayrıntıları düşünüp endişe ederek geçirdi. Başka bir şey düşünemiyordu."[24]

Venezuelalılar, Caracas'ta Teatro París'in kürsüsüne ödülü almak için sallana sallana gelen adamın Afro saçlı, yakası açık Hawaii tipi gömlekli, gri pantolonlu, çorapsız ayaklarına beyaz ayakkabılar giymiş biri olduğunu görünce şoke oldular. Kıtanın dört bir yanında, Vargas Llosa'nın ödülünü Latin Amerika'daki silahlı mücadeleye bağışlamayı reddettiğini hatırlayan insanlar, García Márquez'in aldığı parayı ne yapacağını merak ediyorlardı. Törenin hemen ardından kendisine bu soru sorulduğunda, fakirlikten bıkıp usandığını, Caracas'taki bir tanıdıktan ya da Barselona'da Barral'den "bir yat daha" alacağını söyledi. Bu onun meşhur şakalarından biri oldu.[25] Mercedes onunla gelmemişti (daha sonra Feduchi'lerle beraber gelecekti) ama on iki yaşındaki oğlu Rodrigo'yla, García Márquez'in iki adaşı, babası Gabriel Eligio'yla en küçük kardeşi Eligio Gabriel töreni izleyenler arasındaydı. Eligio Gabriel yeni evlenmişti, eşi, Myriam Garzón adında, Kolombiya Llanos'tan [yaylalarından-ç.] bir kadındı. Gabito onları balayı için, Gallegos Ödülü töreniyle denk gelecek şekilde Caracas'a davet etmişti. Gabriel Eligio da onların yanında kendi kendini davet etti, üçü beraber Gabito'yla Mercedes'in on dört yıl önce kendi balaylarında gittikleri yerlere gidip aynı otelde kaldılar. Myriam şöyle hatırlıyor: "Eligio'nun babasına ote-

lin ayrı bir kanadından oda verilmişti, otel idaresine kızgınlıkla şikâyet etti: 'Bunu bana nasıl yaparsınız, o benim oğlum.' Ertesi gün bizi sabahın 6'sında aradı: 'Kahvaltıya ne zaman iniyoruz?'"[26]

Tahmin edildiği üzere, Gabriel Eligio oğlunun bu kocaman, prestijli sahneye çıkmasından hiç de etkilenmedi. Ardından daha nelerin geleceğini de bilmiyordu tabii. Ertesi sabah Gabo, 22.750 dolarlık çeki alıp, oğlu Rodrigo, Latin Amerika'nın en önemli edebiyat ödülünün abisine verilmesini bir haber dizisine dönüştürmek üzere *El Tiempo*'yla anlaşmış olan kardeşi Eligio, ayrıcalıklı bir-iki gazeteci, bir fotoğrafçı ve koca bir çantayla, çeki bozdurmak üzere Caracas'ta bir bankaya gitti. Sonra çanta, paralar ve maiyetiyle beraber Sosyalizme Doğru Hareket'in merkezine gidip parayı partinin lideri, "kaç yıllık arkadaşı" Teodoro Petroff'a teslim etti.[27] MAS'ın Latin Amerika'nın ihtiyaç duyduğu türden yeni ve genç bir hareket olduğunu, komünist hareketle bir bağı, sabit tasarıları, dogmaları olmadığını söyledi.

García Márquez'in kendi ailesi dahil, yakın ve uzak her taraftan bir eleştiri yağmuru başladı. MAS küçücük bir örgüttü ama yankısı kocaman oldu. Solun büyük bölümü García Márquez'i "sapmacı" olarak görürken, sağdan da "iktidar karşıtı" damgasını yedi. Paranın gerilla mücadelesi için değil, MAS'ın siyasi dergisi için olduğu sonunda anlaşıldıysa da ağustos sonunda Moskova bile ona "gerici" diyor, babası ise Caracas basınına oğlu hakkında "çok muziptir; çocukken de böyleydi, hep hikâyeler uydururdu" diye açıklamalar yapıyordu.[28] García Márquez Avrupa'ya döndüğünde, Pablo Neruda'dan gelen eleştiriler daha çok canını sıkmış olsa gerek; zira Şilili uzun zaman Komünist Parti üyesi olsa da görüşleri birçok bakımdan García Márquez'inkilere benzerdi. Bir daha görüştüklerinde Neruda ona davranışını anladığını ama bunun MAS'a katkısının, böyle bir tavrın uluslararası sosyalist harekette neden olacağı bölünmelerin vereceği zarar karşısında çok hafif kaldığını anlattı.[29] García Márquez, Moskova çizgisindeki komünist partiler de dahil sosyalist grupların hiçbirini, düşmanlarının ekmeğine yağ sürmemek adına asla eleştirmemek şeklindeki, Küba konusunda zaten izlemekte olduğu siyaseti muhtemelen bu sırada benimsedi.[30] Kendi işlerini yoluna koyduktan sonra ağustos ortasında, Memorial Hastanesi'nde kanser tedavisi görmekte olan kadim dostu Alvaro Cepeda'yı görmek üzere New York'a gitti. García Márquez'in hasta-

nelerden ve ölümden ödü patlıyordu, bu sefer yaşadıkları da o devasa şehrin çarpıcı insanlıktan çıkmışlığı konusundaki hislerini bir kez daha pekiştirmiş oldu. Bir hafta sonra Barselona'ya dönünce Cepeda'nın eşine bir mektup yazdı:

> Tita,
>
> Seni arayamadım. Hem, söyleyebileceğim hiçbir şey yoktu: Maestro beni rahatlatmaya öyle çok çabaladı ki beni adeta hiç hastalanmadığına inandırdı, kendini bana bakmaya adadı. Onu çok solgun, neredeyse bitmiş buldum, fakat az sonra anladım ki radyasyondan dolayı öyleymiş, çünkü sohbet edip yemek yemekten başka bir şey yapmadığımız bir haftalık dinlenmeden sonra epeyce daha iyi oldu. Sesini neredeyse tamamen kaybetmiş olduğunu görünce paniğe kapıldım ama bunun da radyasyondan kaynaklandığına ikna etti beni. Sahiden de prospektüsünü bizzat okuduğum bir dekonjestan jelle sesi birkaç günde geri geldi. Doktoruyla konuşmam mümkün olmadı. Fakat arkadaşım olan başka doktorlarla konuştum, bazı lenfoma türlerinin altı yıldır tedavi edilebildiği konusunda hemfikirler!..
>
> Kocaman sarıldım, Gabo

García Márquez *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı yazmaya yine ara verdiği için yılgın hissediyordu, ona tekrar başlamakta yine isteksizdi. Kısa süre sonra Alejandro Obregón arayıp umutların tükendiğini, Cepeda'nın ölmekte olduğunu söylediğinde Plinio Mendoza da onunla Barselona'daydı. Bütün gün ıstırap çektikten sonra bir uçak bileti aldı García Márquez. Mendoza anlatıyor: "Ama gitmedi. Gidemedi. Cesaret edemedi, ayakları geri geri gitti. Evinin kapısında, elinde valiziyle beklerken, taksi sokağın başında görünmüş eve doğru gelirken, baş dönmesi gibi bir şey oldu, havaalanına gideceğine kendini odasına kapattı, perdeleri çekip yattı. Mutfakta, çamaşır makinası insan gibi iç çeke çeke inlerken, Mercedes durumu anlattı bana. 'Gabito ağlıyor.' Şaşırdım. Gabo mu ağlıyor? Gabo kendini odaya mı kapattı? O Arap suratında bir kez olsun gözyaşı damlası görmüş değildim, bizim memlekette dedikleri gibi, o sırada neler yaşadığını bir Allah bilir."[31]

Alvaro Cepeda 12 Ekim 1972'de, Kolomb Günü'nde New York'ta öldü. Hemen her konuda aklına estiğini yapan Cepeda, ABD'yi görmeyi çok istemesine rağmen, Barranquilla Grubu'nun uzun süreliğine Barranquilla'dan ayrı kalmayan tek üyesiydi. (Alfonso, Germán ve Al-

varo önce *Albaya Mektup Yok*'ta yer aldılar, sonra da hep beraber *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta yeniden göründüler ki burada önce Alvaro'nun, sonra Germán'ın, sonra da Alfonso'nun öleceği kehanetinde bulunuluyordu.) Cenazesi iki gün sonra uçakla Kolombiya'ya getirildi, Obregón'la Julio Mario Santo Domingo, 15 Ekim sabahına kadar tabutun başında nöbet tuttular; o gün yas içindeki büyük bir kalabalık, cenaze arabasına Barranquilla'nın İstirahat Bahçesi'ne kadar eşlik ettiler.[32] García Márquez birkaç hafta sonra Alfonso Fuenmayor'a yazdığı mektupta Alvaro'nun ölümünden bahsediyordu: "İşte, Maestro, bunu söylemek dehşetli feci bir şey: Berbat haldeyim, perişan bir yılgınlık, moralsizlik içindeyim ve ömrümde ilk defa bundan kurtulmanın yolunu bulamıyorum. Bunu sana söylüyorum çünkü bence bunu sana söylemem bana iyi gelecek ve belki benim sana söylemem de sana iyi gelecek. Gabito."[33]

Ertesi yıl Neruda ölünce García Márquez Bogota'daki gazetecilere şunları söyleyecekti: "Geçen yıl sevgili dostum Alvaro Cepeda'nın ölümü beni öyle fena sarstı ki, dostlarımın ortadan kaybolmasıyla baş edemediğimi fark ettim. 'Lanet olsun,' dedim, 'bu meseleyle yüzleşemezsem bir daha böyle bir haber aldığımda ölen ben olacağım.'"[34] Giderek artan ünü de göz önüne alındığında García Márquez'in hastalıktan çok çeken arkadaşını görmek için epey çaba gösterdiği doğruydu ve yaşadığı yas şüphesiz gerçekti. Fakat Cepeda'dan ve bütün Barranquilla grubundan uzaklaşmakta olduğu da doğruydu; 1971'de bu kente gidişi bunu daha da vurgulamıştı yalnızca. Özlemi müthiş yoğun yaşayan García Márquez onunla nasıl başa çıkacağını da erken yaşta, pek çok insandan daha iyi öğrenmişti. Şimdi Cepeda'nın ölümüyle Barranquilla defteri tamamen kapanmıştı.

Dostunun vefatının ardından kasvetli bir sonbahar başladı. 7 Kasım'da gelen uğursuz habere göre, Richard Nixon yeniden Amerika Birleşik Devletleri başkanı seçilmişti. O ay Arjantin'in eski başkanı Juan Perón on yedi yıldan sonra Buenos Aires'e döndü, başta coşkuyla karşılanan bu dönüşün sonu felaket olacaktı. Salvador Allende, Şili'deki bir dizi grevi sona erdirmek için Halk Birliği hükümetini yeniden şekillendirmek zorunda kaldı; Pablo Neruda ise kanserden dolayı Paris'teki büyükelçilik görevini bırakmak durumundaydı. García Márquez ihtiyar komünist şairin Güney Amerika'ya son kez dönüşünde onu uğurlamak üzere oradaydı. Birbirlerini bir daha görmeyeceklerdi.

***

García Márquez depresyon hali içinde, ama tuhaf bir şekilde canlanan bir kuvvetle *Başkan Babamızın Sonbaharı*'na devam etti. Alvaro Cepeda'nın ölümü, hayatın çok kısa olduğunu eskisinden daha iyi anlamasına neden olmuş, belki de Latin Amerika'da bir sürü şey olup biterken Avrupa'da kalmak istemediğini fark etmesini sağlamıştı. İspanya'da General Franco'nun miadını doldurması beklenirken her şey sanki felç olmuştu. Rejim belli ki son çırpınışlarını yaşıyordu (Franco ülkeyi otuz dört yıl tek başına yönettikten sonra, 8 Ağustos'ta Amiral Luis Carrero Blanco'yu başkan olarak atamıştı) fakat sonunun gelmesine daha çok vardı; neredeyse García Márquez'in bitirmek üzere olduğu romanındaki "Başkan Baba"nın ömrünü tamamlaması kadar çok. Mayıs 1973'te gazetecilere *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı bitirdiğini söylemeye başladı. Fakat kitabı bir yıl ya da daha uzun süre bekletecekti, "Bakayım onu hâlâ beğenecek miyim."[35] Umursamaz görüntüsünün ardında (görünüşte, kitapları yayınlanmış yayınlanmamış, bu yazar için hiç fark etmiyor, yayıncılardan ya da okurlardan gelen baskılar onu hiç etkilemiyordu) aslında, 1971'in sonunda Barranquilla'dan Meksika'ya gittiğinden beri üstünde yoğun bir şekilde çalıştığı romanı hakkında yine aynı güvensizlik vardı.

Yüzyıllık Yalnızlık'ın ardından yazdığı ilk kitabın, şöhret ve iktidarın tuzakları onu tamamen yutmadan önce onlarla yüzleşmekle kalmayıp, orta yaş ve yaşlılığı da bu yaşlara gelmeden önce görerek, bunları da yakıp arındıran bir roman olması gerektiğini sezmesi, García Márquez'in önsezilerinin tipik bir örneğiydi. Fakat *Başkan Babamızın Sonbaharı*'ndan basit terimlerle bahsetmek mümkün değil. García Márquez'in başka hiçbir eseri, bu kitabın karmaşıklığının yanına yaklaşamıyor; bunu en iyi gözler önüne seren de kitabın şiirsel görselliğinin baştan çıkarıcı güzelliğiyle, konusunun çirkinliği arasındaki tezat herhalde.[36] Bu kitabın oluşmasıyla ilgili, tarihin tuhaf bir paradoksu var hakikaten. 1960'larda Latin Amerika Patlaması'nın anlamını yaratan romanlar (*Kent ve Köpekler, Artemio Cruz'un Ölümü* ve *Seksek*) temel olarak, 1920'lerin, 1930'ların Avrupa ve Amerika'sının büyük modern romanlarının (*Ulysses, Kayıp Zamanın İzinde, Manhattan Transfer, Mrs Dalloway* ve *Absalom, Absalom!* gibi eserler) güncel versiyonlarıydı. Halbuki aynı Latin Amerika Patlaması'nı billurlaştırıp kutsayan o kitap, *Yüzyıllık Yalnızlık*, diğerlerine göre çok daha az çapraşık, çok daha az modernistti. "Post-

modern" lafı henüz icat olunmamışken, Emir Rodríguez Monegal gibi eleştirmenler, García Márquez'in romanının tuhaf "anakronizminden" bahsediyorlardı; çünkü sanki şeffaf olan bu romanı okuması kolaydı, edebiyat birikimi mütevazı düzeyde olan insanlara da ulaşabiliyordu.[37] Fakat onun ardından gelen kitapta García Márquez, tipik Patlama romanlarına biraz daha benzeyen bir şey yazma ihtiyacı hissetti; *Başkan Babamızın Sonbaharı*'ndaki, kitabın aslında hitap etmeyi amaçladığı daha tecrübeli okurların ilk bakışta fark ettiği Joycevari, Woolfvari özelliklerin kaynağında bu var. Bu tam da diğer yazarların pek çoğunun, García Márquez'in elde ettiği başarının etkisiyle, Patlama'nın karakteristik kipinden uzaklaşarak, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın temsil ettiği düşünülen daha şeffaf "postmodern" eserler vermeye yöneldikleri sırada oldu.

Roman pek çok versiyondan geçti. Adı verilmeyen karışık bir halktan gelen, eğitimsiz bir Latin Amerikalı askerin hikâyesidir bu; siyaset deneyimi çok az olduğu halde iktidarı ele geçirip bir diktatör olarak tropik ülkesini iki yüzyıl boyunca yönetmeyi ne yapıp edip başarıyor. Bu dehşetengiz portreyi oluştururken, García Márquez'e kaynak olan tiranlar arasında Venezuelalı Juan Vicente Gómez (iktidarı 1908-35) ve Marcos Pérez Jiménez (1952-58), Meksikalı Porfirio Díaz (1884-1911), Guatemalalı Manuel Estrada Cabrera (1898-1920), Nikaragua'nın Somozaları (Anastasio, Luis ve Anastasio Jr., 1936-79) ve Dominik Cumhuriyeti'nin Rafael Trujillo'su (1930-61) vardı. İspanya'nın ve Franco'nun konuyla bir ilgisi olduysa bile, bunun rastlantıdan ibaret olduğunda hâlâ ısrar ediyordu García Márquez. Bugün dahi Franco hakkında pek az şey biliyordu, zira böyle soğuk ve kendini dünyadan soyutlamış bir Avrupalı figür, onun işine yaramaz, ilgisini çekmezdi.

Kitabın, okurun sadece "Başkan Baba" adıyla tanıdığı canavar kahramanı, muktedir olduğu derecede yalnız, barbar olduğu ölçüde duygusal. Neredeyse aptallık derecesine varan duyarsızlığının yanında, onda olağanüstü bir iktidar içgüdüsü ve başka erkeklerin amaçları konusunda sezgiye dayalı bir kavrayışı vardı; sevgili annesi de dahil olmak üzere kadınlar ise onun için esrarengiz varlıklardı. Verdiği röportajlarda söylediğine göre García Márquez, bu diktatörün Aureliano Buendía'nın savaşı kazanmış olsa dönüşeceği kişi olduğunu fark etmişti; yani, Kolombiya tarihi başka türlü olsa, on dokuzuncu yüzyıl boyunca muhafazakârlar değil liberaller muzaffer olsa öyle olurdu.[38] Kahramanının efsane sta-

tüsünü koruması için onun bir adı olmamasına karar vermişti: Sadece "Başkan Baba" (ayrıca emrindekiler için "General"). Çok şaşırtıcı biçimde, García Márquez nispeten duygudaş bir portre oluşturduğunu çünkü "Creon'dan* itibaren, bütün diktatörler[in] kurban" olduğunu söyledi. Acı gerçek, dedi ısrarla, Latin Amerika tarihinin insanların arzu edeceği gibi olmadığıydı: Diktatörlerin çoğu halk sınıflarından çıkıyordu ve hiçbir zaman ezdikleri insanlar tarafından devrilmiyorlardı. Mesele efsanenin tarihe galip gelmesi değildi, bizatihi tarih daima efsaneleştiriliyordu. Edebiyatın temel görevlerinden biri, diye açıkladı, bu süreci göstermekti. Fakat konuyu daha fazla aydınlatmaya hazır değildi: "Kitabın siyasi boyutu göründüğünden çok daha karmaşık ve ben bunu açıklamaya hazır değilim."[39]

Hiç gözden kaçmayacak bir şey varsa, yeni romanının, García Márquez'in iktidar ve aşk (yazarın iki temel konusu) ikili sorunsalına ve bunlarla ilişkili hafıza, özlem, yalnızlık ve ölüm motiflerine yaklaşımını değiştirdiği ve derinleştirdiğidir. İktidar ve aşk, iktidar aşkı, aşkın kudreti, insan hayatında merkezi yeri olan; Latin Amerika tarihi, toplumu ve edebiyatında da özellikle güçlü bir canlılığa sahip konular.

Kitap bir Karayip ülkesi kurgusunda geçiyor, sanki Kolombiya'ya ya da daha belirgin olarak Bogota'ya komşu gibi, dolayısıyla burayı ya Venezuela ya da doğrudan Kolombiya *Costa*'sı olarak düşünebiliriz. Bu adsız devlet, bu bakımdan Joseph Conrad'ın *Nostromo*'da (1904), İspanyol yazar Ramón María del Valle-Inclán'ın *Tirano Banderas*'ta (1926) icat ettiği kurgu ülkelere benziyor. Ülkenin yontulmamış, vahşi Latin Amerikalı diktatörünün portresi özellikle adamın "sonbaharına," yani rejiminin son yıllarına odaklanıyor. Kitap, iki yüzyıla uzanan imkânsız bir tarih döneminde, muhtemelen on sekizinci yüzyıl sonları ile 1960'lar arasında geçiyor.[40] Büyük bölümü geriye dönüşlerle yazılmış ve Başkan Baba'nın sonbaharının "gurubunda" denizlerin gringolar tarafından istimlak edilmesine, ardından Başkan Baba'nın ölümü ve dolayısıyla rejiminin sonuna (kış ve çözülme) kadar Latin Amerika tarihinin genel hatlarını takip ediyor. Kahraman, ordu, kilise ve gringoların, iktidar için dur durak bilmeden yarıştığı bir dünyada yaşıyor. "Halk"ın kendisi kelimenin tam anlamıyla edilgen; romanda diyalektik bir ilerleme yok çün-

* Yunan mitolojisinde Thebai kentinin egemeni-e.n.

kü zaten tarih yok, zaman gerçekten geçmiyor, gerçek bir toplumsal ya da siyasi katılım veya etkileşim yok. Yine de halkla diktatör arasındaki ilişki, romanın ana odağı muhtemelen. García Márquez'in amaçladığı hareket, son satırlarda başkan babadan halka devredilen harekettir denebilir. Bunun coşkusu (1958'de Venezuela'da Pérez Jiménez'in düşüşünün hatırası olduğu besbelli) ironik anlamda değil, gerçek anlamda verilmek istenmiş gibi.

Daha bireysel düzlemde, başkan babanın dünya yüzünde kurduğu en yakın ilişki, annesi Bendición Alvarado'yla ilişkisi. Karısı, eskiden rahibe olan Leticia Nazareno; ki başkan baba bu kadını kaçırıyor ve muhtemelen öldürüyor. Peşinde koştuğu ama hiç elde edemediği aşk, güzellik kraliçesi Manuela Sánchez; başarılı yegâne erotik ilişkisi ise, tuhaf biçimde, kendisi çoktan bunamışken on iki yaşındaki okullu bir kızla yaşadığı ilişki. Erkek tarafıyla başkan babanın bir dublörü, ya da kamusal yüzü var, Patricio Aragonés; bir tek iyi dostu var, Rodrigo de Aguilar; sonra bir de kötülük dehası ortaya çıkıyor, romanın tamamlandığı sıralarda Şili'de ve Arjantin'deki askeri cuntaların danışmanlarına benzeyen karanlık Güvenlik Bakanı José Ignacio Sáenz de la Barra. Bu ilişkiler yapısı, Batı efsanelerinin klasik dokusuna uyuyor.[41]

Fakat bunları söylemek, olaylar olduktan sonra bilgelik yapmak. Okuyucunun yaşadığı ezici his, belirsizlik ve kafa karışıklığı hissi. Romanın bütün bakış açısını, yapısını hatta kronolojisini, birbiri ardına konuşan ve hiçbiri hiçbir şeyden emin olmayan anlatıcıların belirsizliği belirliyor. Diyebiliriz ki romanın herhalde en çok tekrar edilen ve en kafa karıştırıcı tarafı, diktatörün "iktidarının tamamını" kontrol edip edemediği şeklindeki sonsuz ikilem (bu konuya öncelikle diktatörün, aynı anda hem salak, hem düşüncesiz; hem ikiyüzlü, hem kendine yontan bakış açısıyla yaklaşılması, karışıklığı son derece arttırıyor). Bu ikilem, insan bilincinin akılcı ve bütünsel bir öznenin bilinci olduğu şeklindeki klasik aydınlanma görüşü; daha Marksist bir sınıf egemenliği ve emperyalizm kavramlaştırması (bu iki görüşün bir araya gelmesi modernist bakış açısını oluşturur); ve iktidarın her yerde olduğu, epistemik olduğu, her zaman direnişle karşılaşacağı ve ortadan kaldırılmasının imkânsız olduğu, en "muktedir" öznenin bile kontrolünün ötesinde olduğu şeklindeki Foucault'cu bakış (bu da elbette postmodernist bir bakış ve romana egemen olan da bu) arasında üç yönlü olarak gidip gelen bir hareketle idare

ediliyor. Bu eserin insanlar, iktidar ve etki hakkındaki tamamen acımasız karamsar alaycılığında (sinizm), iktidarın kullanılmak için olduğunu ve "birinin bunu yapması lazım" geldiğini düşünmeye zorlanıyoruz; çünkü García Márquez'in tarih anlayışı, önce Machiavelli'nin teorileştirdiği ve Shakespeare'in sık sık örneklediği o nahoş versiyona çok yakın. Kitabı bitirir bitirmez, kıtanın bütün otoriter figürleri arasında en uzun soluklusu ve en sevileni olma potansiyelini taşıyan Latin Amerikalı siyasetçi, sosyalist özgürleştirici Fidel Castro'yla ilişki kurma çabalarına girecekti García Márquez.

Romanın cümleleri son derece uzun. 1. bölümde sadece yirmi dokuz cümle var, 2. bölümde yirmi üç, 3. bölümde on sekiz, 4. bölümde on altı, 5. bölümde on üç, 6. bölümde ise tek bir cümleyle, kitap toplam yüz cümleden oluşuyor. İlk bölümler, ilk sayfada üç-dört paragrafla başlıyor, sanki akordunu bulan bir orkestra gibi, sonra uzadıkça uzuyorlar. Anlatıcı birinci kişiden ("ben," "biz"), ikinciye ("Generalim Efendim," "anacığım," vb.), üçüncüye ("o," "onlar") geçip duruyor, fakat bu sonuncular hemen her zaman başka bir sesin içinde. Üçüncü kişi anlatıcı olarak García Márquez'in kendisi neredeyse hiç yok, fakat onun karakteristik edebiyat sesinin bu kadar baskın çıktığı başka bir roman da yok. Her bölüm onun her zamanki takıntısıyla, yani gömülme meselesiyle başlıyor, fakat okur bulunan cesedin gerçekten tirana mı ait olduğundan, hatta eğer onun bedeniyse sahiden ölü olup olmadığından emin olamıyor. Dolayısıyla "biz" –cesedi bulan biz insanlar–, her bölümün ilk sayfasındaki, cesedin bulunuşuna dair çeşitli ayrıntılar içeren birkaç kısa cümleyle geriye dönerek el çabukluğu marifetiyle bir dünya yapıveriyoruz; bu cümlelerin ardından anlatım, "onun," "Generalin," yavaş yavaş otobiyografik "ben"e dönüşen İktidar Adam'ın hayatına dair geri dönüşlerden oluşan bir labirente, bir girdaba dalıyor. Her modernist eserde olduğu gibi labirent, hem konu (hayat), hem de teknik (hayatın içinden geçen yol).

Başkan Babamızın Sonbaharı'nın, yalnız bir yazarın, takıntılı ve yalnız bir diktatör hakkında, takıntıyla yazdığı bir roman olduğu görülüyor. Fakat yazara göre, bu korkunç şahsiyete hafiften anlayışla yaklaşan bir portre çizdiği için öfkeye kapılabilen eleştirmenler, kitabın hakikaten ne anlattığını görmekte geç kalıyorlardı. Dolayısıyla, kitabı bitirdikten iki yıl, yayınlanmasından ise birkaç ay sonra, Aralık 1975'te México

City'de, kitap üzerine yazanların istisnasız hepsinin onu "yüzeysel" bir şekilde okuduğunu söyleyen kızgın García Márquez, kitabın anlamına dair hiç beklenmeyen bir açıklama yaptı. Bunun bir çeşit otobiyografi olduğunu beyan etti: "Kişisel bir itiraf bu, tamamen otobiyografik bir kitap, neredeyse bir anı kitabı. Olan, tabii ki, bunların şifreli anılar olması; ama karşınızda bir diktatör değil, çok meşhur ve şöhretinden son derece rahatsız olan bir yazar var, işte bu ipucuyla kitabı okuyabilir ve anlayabilirsiniz."[42] Bu ilk bakışta akıl almaz bir iddia. García Márquez popüler bir klasiğin ardından yazdığı kitabıyla okuyucularını etkilemeye çalışıyordu, halkla bir olması beklenebilecek, baskı altında bir adamdı; *Başkan Babamızın Sonbaharı* ise müthiş çirkin bir şahsiyetin çirkin portresiydi. Bazı bakımlardan yumuşak davranılmış olmakla beraber yaratılan en tiksindirici karakterlerden biriydi bu diktatör. Acaba García Márquez basına yaptığı sansasyonel açıklamalarla uluslararası burjuvaziyi öfkelendirmeye mi çalışıyordu sadece, yoksa hakikaten de dünya edebiyatının en şoke edici derecede özeleştirel eserlerinden birini, mesela Rousseau'nun *İtiraflar*'ının kurgusal paralelini mi kaleme almıştı? Yazarın erkeklerle, kadınlarla ve bir bütün olarak dünyayla kurduğu ilişki, menfur ama zavallı yaratığının ilişkileriyle herhangi bir bakımdan karşılaştırılabilir mi? Ve eğer García Márquez öyle düşünüyorsa, acaba kendisini, korkunç cesetler ve tehlikeli ilişkilerle bizim aklımızın hayalimizin alabileceğinden daha çok dolmuş bir dünyada, sadece bir örnek olarak mı kullanıyor, yoksa bu tamamıyla şahsi, dolayısıyla da sadece yazarın kendini yok eden bir kendi kendini analiz mi? Otoportrenin zalim yavanlığı göz önüne alındığında, yazarın geç *franquista* [Frankocu-ç.] İspanya'nın grotesk kısırlığındaki geçici ikâmetinin, böyle çabucak, hep olageldiği kişinin, geleceğe bakarken kendi kendini analiz etmesi şeklinde kendi kendine verilmiş bir cezaya dönüşmüş olması mümkün görünmüyor. *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı yazmakta, şöhretini ahlaki olarak hak etme çabasının yanında, onu edebiyat bakımından da hak ettiğini göstermeye çalışmak da vardı herhalde (bunun bariz hırslı sonucunu, pek çok okurun, ironik olarak, aşırı ukalalığın ve kendi kendinden memnuniyetin bir göstergesi saymasına rağmen).

Başkan Baba'nın "ilk ölümü," 1967'nin, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yayınlandığı ve "gerçek" García Márquez'in şöhretin ve efsanenin ağırlığı altında tamamen kaybolduğu yılın mecazı olabilir: Bilinmeyen biri ol-

maya, normal olmaya ve özel hayata yavaş yavaş veda edişini anlatıyor olabilir. 1960'larda yaşadığı başarısızlık krizinin, neredeyse komik bir ironiyle 1970'lerde ün ve başarı krizine dönüştüğü bir süreçti bu. Bu, onun bilincinde gençliğe veda etmeyi de temsil etmiş olabilir (*Yüzyıllık Yalnızlık* yayınlandığında kırk yaşına yeni basmıştı). Dahası, ileri yaşları düşünmekten daima etkilenen bir adam olan García Márquez'in, kendi orta yaş krizini öne çıkarması ve Barselona'da yaşadığı orta yaş krizi onun durumunda şöhret kriziyle iç içe geçecek şekilde kendi "sonbaharı"nı herkesten evvel başlatması çok da şaşırtıcı değil. Belki de aldığı bu derslerin hepsini kelimenin tam anlamıyla kâbus gibi olan eserinin yazımına kattıktan sonra, o da başlı başına Başkan Baba gibi "bütün kudretinin efendisi" olarak, şöhretini ve etkililiğini, bilinçli olarak ve faydalı olma niyetiyle, güzel amaçlar için kullanacaktı.

Belki de ansızın ünlü olmasının sonucu, García Márquez'in ergenliğinden beri çaresizce birleştirmeye çalıştığı kişiliğinde bir bölünmeye daha neden olmuştu; verdiği bu mücadelenin ilk işaretleri erken dönem hikâyelerinde açıkça görülebilir ve *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı yazmasının da bunları zaferle tamamladığı spekülasyonu yapılabilir. Fakat belki de bir iki(z)lik / ötekilik sorununu tam çözmüşken karşısında bir başkasını bulmuştur: Sonraları gizli ve özel yüzleri (persona) olarak adlandıracağı iki yüzü ile kamusal yüzü arasındaki ayrılık. Belki de romanın, insanların her bölümün başında bulduğu cesedin Başkan Baba'ya ait olmama ihtimalini yaratmasının nedeni budur. Şimdi kendisi de meşhur olduğundan García Márquez de o tiran gibi, medyada sürekli kendi temsiliyle karşılaşıp duruyordu, "başkanımıza tıpatıp benzeyen Patricio Aragonés, (...) sonra da böylesi bir eşitliğin koşullarına düşmenin utancını çekmişti [başkan], Allah kahretsin bu herif benim işte, demişti."* Tiranın doppelgänger'i,** resmi kopyası ya da kamusal görüntüsü Patricio Aragonés ise, "sonsuza kadar kendisinin olmayan bir yazgıya boyun eğmişti."*** Eh, García Márquez kendini adamların ikisi gibi de hissediyordu, hem "asıl" hem "kopya." Başkan Baba, halkın ve medyanın, sonraları da devlet propagandasının kendine taktığı adlara

---

* *Başkan Babamızın Sonbaharı*, çeviren: Tomris Uyar, Can Yayınları, s. 14.

** Almanca kökenli kelime, yaşayan birinin paranormal çifti anlamındadır ve genellikle bela ya da kötü şans göstergesidir. Kuzey mitolojisinde, öcüyü temsil eder-r.n.

*** a.g.e., s. 15.

alışmakta zorlandı ilk başta (tıpkı García Márquez'in pek çok etiketi gibi: "Gabo," "Macondo'nun efendisi," "Sihirbaz Melquíades," vesaire). Fakat bu ikili, hatta çoklu varoluştan ne kadar huzursuz olursa olsun, asla çevresindekiler kadar kafası karışmış değildi.

Böylece, kendisinin tam tersi gibi görünen bir adam hakkında kitap yazarken otobiyografi meselesi (özellikle de benzersiz bir şöhrete sahip bir yazar olarak kendi içinde bulunduğu çıkmaz) García Márquez'i ele geçirdi, böylece o yavaş yavaş Başkan Baba oldu, tıpkı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta Aureliano Buendía olduğu gibi, fakat bu sefer insanlık durumunun, kendi ruhun derinliklerine yansıyan en karanlık kuyularına dalıyordu. Başkan, *c'est moi:* [Fr.: bu benim-ç.] Bir yanda şöhret, cazibe, etkinlik ve iktidar; bir yanda yalnızlık, şehvet, hırs ve zalimlik. Söylemeye gerek yok; yazarın iktidar ve şöhret hakkındaki bu kitabı 1950'lerin sonlarında, bunları bizzat yaşamadan seneler evvel yazmaya koyulmasında büyük bir otobiyografik ironi var. Konuya son kez asılmaya başladığında kendisi de meşhur ve muktedir, kendisi de yalnız, kendisi de "kendisi," "ötekisi" ve arzu nesnesiydi. Kendi yarattığı ama hicvetmeye ve açığa çıkarmaya kararlı olduğu (ama başkalarında belki de hep özendiği ve arzu ettiği) o edebiyat canavarı, şimdi kendisinin de dönüştüğü bir şeydi.

1971'de Juan Gossaín'e verdiği bir röportajda, iktidar ve aşk konularını birbirleriyle ilişkilendirmişti García Márquez. Karakterlerinin hepsinin bir miktar otobiyografik olduğunda ısrar ederek demişti ki: "Biliyorsun eski dost, iktidar iştahı, aşka kabil olmamaktan gelir."[43] Bu ifade García Márquez'in bütün romanları arasındaki gizli bağlantının ipucu olabilir; onun külliyatının karmaşık ahlaki ve psikolojik labirentinde okurlarına yardım edecek ipucu olabilir. Belki ilk başta kendi potansiyeline dair algısı giderek güçlenmiş, her şeye sahip olabileceğini düşlemeye başlamıştır; iktidar kazanıp bunun için sevilebilecektir. Ardından 1960'ların sonu ve 1970'lerin başının şöhret krizi geldi; kendi kendini müthiş kontrol eden, (her şeyden önemlisi, dikkat çekici bir kişisel ikna ediciliği, olağanüstü bir mahremiyet kabiliyeti, herkese açık olmayan faaliyetlere yatkınlığı ile) müthiş bir dil kudreti ve müthiş bir psikolojik kavrayışı olan García Márquez gibi bir adam, birdenbire kendini kamusal alanda, çoğu zaman kendisi kadar kabiliyetli olmayan başka insanların (eleştirmenler, gazeteciler, ajanslar, yayıncılar, takipçiler) eline

düşmüş buldu. Haberciliğin gücünün tadına varmış olan bu adam, şimdi diğer habercilerin eline düşmüştü. Kendi kendine tamamen kontrol edemediği bir görüntüye, bir metaya dönüşmüştü. Carmen Balcells'in onun için bu kadar önemli olması bundandı, sadece yayıncılarıyla anlaşmalarını düzenlemenin ötesinde onun pek çok bakımdan "ajansı" oldu bu kadın. García Márquez'in, bir insanın olabileceği kadar "kendi iktidarının bütün efendisi" olma imkânını fark etmesine yardım etti şüphesiz.

O zaman belki o da diktatör gibi kendi kamusal benliği üzerindeki kontrolü eline almaya, başka bir kendi olmaya (o da kısmen kendisi olacaktı ama artık kendi görüntüsünü seçmeye başlayacaktı) karar verdi; son sekiz yıldır yaptığı gibi içinde bulunduğu çıkmazdan dolayı mızmızlanmak yerine, meşhur olan kendisini üstlenecek, şöhretini kullanacak, bütün rakiplerini geride bırakacak, sadece yalnız başına yapılabilecek bir eylem olan yazarak kazandığı kamusal başarısına değil, perde arkasındaki özel anlardaki parlak zekâsına ve baştan çıkarma gücüne de dayanarak bir iktidar ve etki insanı olacaktı.

Çünkü diktatör, García Márquez'in samimi tasvirinde ne kadar odun görünürse görünsün bir siyaset dâhisiydi; nedeni de gayet basit: "Onları oldukları gibi görebiliyordu, onlarsa onun gizli düşüncelerini asla okuyamıyorlardı."[44] Başkan Baba kendi kendine sımsıkı kapalı olmakla beraber, "içimizde yazgımızın gerçek boyutunu derinlemesine bilen tek kişi oydu."[45] Sabrı sonsuzdu ve sonunda hep o kazanırdı, tıpkı sonunda (anlaşılmaz ve anlaşılan vazgeçilmez danışmanı Sáenz de la Barra olayında) "yıllar yılı büyülenmişliğin kaskatı obsidiyen duvarında aradığı gözle görülmez çatlağı birden buluverdi"ği gibi.[46] Gelmiş geçmiş herkese, dostlarına ve ailesine, karısına ve sevgililerine, mesleki rakiplerine (Asturias'a, Vargas Llosa'ya), dünyaya karşı hep kazanan olmak isteyen García Márquez'in kendi tasviri mi bu? Karşısında kazanamayacağı, kazanmaya cüret etmeyeceği, hatta kazanmayı istemeyeceği tek kişi, Fidel Castro onun, kendi Başkan Babası, dede figürü mü olacaktı?

Bu romanın okurunun, kendisinin Başkan Baba'yla isteksizce birlikte var olma halinden nihayet çıkaracağı ders (buna postmodern bir ders diyebiliriz), hayatı anlamanın kuşkusuz imkânsız olduğu ama bütün göz aldanmalarımıza ve bütün çağdaş görelîliklerimize rağmen, bazı ahlaki "doğrular"ın var olduğudur.[47] Bu doğrular sadece iyilikseverliğe ve merhamete dair değil, iktidara, sorumluluğa, dayanışmaya, bağlılığa ve

son olarak da aşka dairdir. Bizzat García Márquez'in de meşhur olmak suretiyle öğrendiği ve meşhur olmasa öğrenemeyeceği (büyük ölçüde ancak ünlü veya muktedir olanların *öğrenebildiği*) ders, belki de bu insani meseleler arasındaki karmaşık ilişkidir ve bu öğrenme sürecini yaşayan en güçlü figürler bile, aynı Başkan Baba gibi, kudretleri ve etkileri arttıkça daha da adileşerek devam edebilirler yollarına. Bu ders, diyelim 1972 ile 1975 arasında siyaset ve ahlak hakkında röportajlar veren García Márquez'in, eski, halen görece naif ve "masum" García Márquez'in gerçekten ne olduğunu öğrenmiş, şöhret sayesinde artık doğruları gördüğü için daha iyi olmayı ve daha iyi şeyler yapmayı seçmiş yeni bir García Márquez olması gibi çok önemli bir ihtimali doğuruyor.

Aşka gelince, bugünlerde okurlar García Márquez ve aşk deyince gülümseyip, *Kolera Günlerinde Aşk*'ın saf görünümlü romantik Florentino Ariza'sını, bir de García Márquez'in milyonlarca kitap kapağına basılmış bilge ve erdemli yüzünü hatırlıyorlar. Gelgelelim, gerek *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nda gerek başka yerlerde García Márquez aşk ve seks konusunu tuhaf bir insanlık dışılık ve inançsızlıkla ele alıyor. Başkan Baba'nın kadınlara karşı tavrı, bayağılığın ve hayal gücü kıtlığının uç noktasına varıyor, bunun iki istisnası var: Uzaktan idealleştirdiği ama hiçbir zaman tanıyamadığı kadın, güzellik kraliçesi Manuela Sanchez; bir de diğer aşırı uçta, kendisi kocamışken kanına girdiği on iki yaşındaki okullu kız Lolita figürü. Fakat ömründe sahiden sevdiği tek kadın annesi. O halde, yazarın Luisa Santiaga'yla ilişkisi bu kitabın bir anahtarı mı? Ve Manuela Sánchez salt dış ihtişam peşinde, yanılsamalı bir arayışı mı temsil ediyor? Ve Leticia Nazareno eş olarak bütün kadınların kaderini mi ifade ediyor (Mercedes, Leticia'nın diğer adlarından biri)? Ve bunların hepsi, romanda bir dede bile bulunmaması düşünüldüğünde, babasını bastırmış olmasının diğer, karanlık yüzü mü? Çünkü Başkan Baba kendisini kendinden var olmuş gibi görüyor:

> ...annesinden başka kimsenin bir oğlun anası olabileceğini düşünmüyordu. Bu inanç, kendi oğulluğu için de geçerliydi, tarihteki ünlü zorbaların çoğu gibi piç olduğunu biliyordu, tanıdığı tek kandaşı, canım anası Bendición Alvarado'ydu; okul kitaplarında, anasının onu hiçbir erkekle cinsel ilişki kurmadan peydahladığı, ulusu kurtaracak bu kahramanın yazgısını simya anahtarıyla düşünde ele geçirdiği yazıyordu; general, ulusal ana ilan etmişti annesini...[48]

Görünüşe göre, hem tatsız hem de derin gerçek şu ki, erkekler bir eşin kendilerine uzun vadeli sevgili olmasını istiyorlar, fakat bir eş buldukları zaman aslında hep istedikleri şeyin bir anne olduğunu anlıyorlar; bir yandan da başka, idealleştirilmiş sevgililer istemeye devam ediyorlar. Başkan Baba'nın Leticia Nazareno'yla ilk zamanlarında, kadın her gün onu oturtup okuma-yazma öğretiyor; sonra her akşamüstünü kadının cibinliğinin altında çıplak olarak geçiriyorlar, kadın onu bir bebekmiş gibi yıkayıp giydiriyor. Yani bir adamın bir yarısı, tanım gereği kendisinden "genç" ve aşağı olan kadınları zapt etmek, onlara tecavüz etmek, onları başka adamlardan çekip almak için harekete geçerken; diğer yarısı kendisinden önce geldiği ve ondan üstün olduğu sayılan aynı kadınlar tarafından çocuk veya bebek muamelesi görmek istiyor; çünkü eşitlik ve demokratik etkileşim bir kere daha gerçekçi olmaktan uzak ve (heyecan vermediğinden) arzu edilmeyen şeyler olarak görülüyor. Diğer kitaplarda olduğu gibi bunda da "seks" kelimesini neredeyse hiç kullanmıyor García Márquez, bu da aşkın anlamı ve aşkla seks arasındaki ilişki konusunda sürekli bir belirsizlik yaratıyor. Son kertede sevgiye/aşka dair çoğumuzun kesin olarak bilebileceği tek şey, hatalarımız, suçlarımız ne olursa olsun annemizin bizi sevdiği. Yine de biliyoruz ki García Márquez'in kendisine ömrünün ilk yıllarında bu kesinlik bile sunulmamıştı.

Kendi hayatının sonunda Başkan Baba doğru dürüst hiçbir şey hatırlamıyor, "ne dediklerini kavrayamadığı, kimliklerini içgüdüleriyle sezdiği birtakım karaltılarla" konuşuyor.[49] İyice ileri yaşın bütün işaretleri arasında hâlâ boş yere seks istiyor, sevgi/aşk ondan ebediyen esirgendiğinden; böylece adamları ona yurtdışından kadınlar getirtiyorlar, ama bir işe yaramıyor, çünkü o her şeyden çok işçi sınıfından kadınlara atlamayı seviyor, bu ona yeniden şarkılar söyletiyor hep ("parlak ocak mehtabı"...).[50] Son olarak, kitabın en sonunda, bütün ömrünü unutmaya adadığı şeyi hatırlıyor; "çok uzaklarda kalmış bir çocukluğu anımsadı, ilk olarak kendi imgesiyle, işte buzlu, çorak tepelerde tir tir titriyor ve annesi Bendición Alvarado'nun imgesi, çöp birikintilerinde, karasineklerden, bir koçun bağırsaklarını kurtarmaya çalışıyor, öğle yemeklerinde yiyecekler."[51] *Benim Hüzünlü Orospularım*'ın da bize göstereceği üzere, çocukluk her zaman affettirmiyor ama bazen açıklayabiliyor.

***

García Márquez 1973'ün ikinci yarısında ve 1974'ün ortalarına kadar bu romanla oyalanmaya devam edecekti.[52] Ama kitap aslında bitmişti ve artık geleceği planlamaya başlayabilirdi. Ne zamandır, yalnız kahramanıyla giriştiği yalnız çatışmasına kapanmış yalnız bir yazardı, ama bir yandan da dünyayla kendi yalnızlığı hakkında ve konuların en toplumsal olanı, yani politika hakkında sonu olmayan bir konuşmayı sürdürmekteydi. Gazete okurları için tuhaf bir olay olmuştu bu, en azından ve García Márquez tüm dünyada salak durumuna düşmeden bu işi yürütmeyi ancak şimdi becermişti; ama yürüttü mü yürütmüştü ve bu tecrübe onu eskisinden çok daha kuvvetli bir edebiyat ve siyaset hayvanına dönüştürmüş, ona, kabiliyetinin ve şöhretinin kendisine getireceği pek çok belanın, meydan okumanın hemen hepsiyle yüzleşebilecek sağlamlığı kazandırmıştı.

1973 baharının başlarında, o ve Mercedes, Tachia'nın düğününde bulunmak üzere Barselona'dan Paris'e gittiler. Tachia'yla Charles 31 Mart'ta nihayet evlendiler (oğulları Juan bu sırada sekizine gelmişti) ve 1956'da düşük yaptığı hastanenin tam karşısına taşındılar; daha sonra Rue du Bac'e taşınacaklardı. Tachia anlatıyor; "Gabriel düğünümde sağdıçtı, kız kardeşim Irene de baş nedimeydi. Gabriel aynı zamanda oğlum Juan'ın vaftiz babasıdır. Blas'ın da düğünüme gelmesini isterdim, harika olurdu; fakat o çok güvenilmez, ne yapacağı belli olmaz biridir."[53] García Márquez'in Tachia'dan ayrılmasına dair, ayrılma biçiminden başka herhangi bir pişmanlığı olduğunu düşünmek için sebep yok; fakat aşk hakkında ısrarla yazacak olan bir adam için bu kadın verimli bir referans noktası, tutulmamış yolların, evliliğin dışındaki ilişkilerin, hatta tekeşliliğin alternatiflerinin simgesi olacaktı.

Aynı yılın ilerleyen günlerinde, tam *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın son kısımlarındayken, bir başka önemli uluslararası ödül aldı García Márquez. Oklahoma Üniversitesi'nin *Books Abroad* dergisiyle birlikte verilen Neustadt Ödülü'ydü bu. García Márquez'in Gallegos Ödülü'nü MAS'a bağışlamasıyla yaşanan skandalın üstünden daha altı ay geçmişken, bir Amerikan kuruluşunun ona böyle bir ödül vermesi şaşırtıcı ve ayrıca takdire şayandı.[54] Oklahoma'da törensel kartal tüyü ve çek karşılığında üstüne düşen görevi baştan savma bir şekilde yaptıktan sonra, kısa bir aile tatili için Los Angeles ve San Francisco'ya uçtu; oradan

da ailecek yazı geçirecekleri México City'ye gittiler. Hep birlikte yine Meksika'da, eski dostların arasında, Rodrigo'yla Gonzalo'nun gerçek memleketinde olmaktan o kadar heyecanlıydılar ki Malcolm Lowry'nin *Yanardağın Altında*'sının korkunçluk kattığı güzel tatil kasabası Cuernavaca'nın dışında köhne bir kır evi satın aldılar.[55] Eski dostları Vicente ve Albita Rojo'nun evinin yanında, Las Quintas yönünde, 1100 metrekare bahçesiyle dağ manzaralı bu ev tam kelepirdi. Barselona yakınlarında bir kır evini neredeyse alacakken vazgeçtiği geçen seferin aksine, bu kez işi sonuna kadar götürdü García Márquez. Mülkünü noterde tescillerken, yan ofislerdeki bütün çalışanlar çıkıp ellerindeki *Yüzyıllık Yalnızlık* kitaplarına birer imza istediler. García Márquez sevincinden uçuyordu, "Kapitalistim ben, mülküm var!" Kırk sekiz yaşındaydı.

9 Eylül'de, iki aydan uzun zaman sonra Meksika'dan ayrıldı. Mercedes, çocukların istemeye istemeye okula döndüğü Barselona'ya uçtu. García Márquez iş için Kolombiya'ya gidiyordu. Ama Meksika basınına, Meksika'da karşılanışının onu çok sevindirdiğini, öyle ki eşyalarını toplayıp en kısa zamanda Meksika'ya dönmek için Barselona'ya gideceğini söyledi.[56] Latin Amerika'da büyük liderlerin çok kıt olduğunu da söyledi. Kıtadaki tek gerçek liderler Castro'yla Allende'ydi, gerisi sıradan "devlet başkanları"ydı. İki gün sonra, lanetli 11 Eylül günlerinin ilkinde, o iki liderden biri öldü, Latin Amerika bir daha asla eskisi gibi olamazdı.

19. Bölüm

Şili ve Küba: García Márquez Devrimi Seçiyor

1973-1979

Dünyanın her yanındaki milyonlarca ilerici gibi, 11 Eylül 1973'te, García Márquez de Kolombiya'da televizyonun başına oturmuş, Şili hava kuvvetleri bombardıman uçaklarının Santiago'daki başkanlık sarayına saldırmasını dehşetle izliyordu. Birkaç saat içinde, demokratik seçimle gelmiş Başkan Salvador Allende'nin öldüğü doğrulandı, öldürülmüş müydü yoksa intihar mı etmişti kimse bilmiyordu. Askeri cunta iktidara el koydu ve sayıları ilerleyen haftalarda otuz bini aşacak olan solcu eylemcileri içeri almaya başladı, bu insanların bazıları gözaltından sağ çıkamayacaktı. Şili'nin Pasifik kıyılarında Isla Negra'daki evinde Pablo Neruda döşeğinde kanserden ölüyordu. Onu birkaç yıldır kemiren illete teslim olmadan önce Neruda'nın şu dünyadaki son günlerinin gündemi, Allende'nin ölümü ve Şili faşist rejimin eline düşerken kendi siyasi hayallerinin de yıkılıp gitmesi oldu.[1]

Allende'nin Halkın Birliği hükümeti, sosyalist bir topluma demokratik yollardan ulaşılıp ulaşılamadığını gösterecek bir deney olarak dünyanın her yerinde siyaset yorumcuları ve eylemciler tarafından takip ediliyordu. Allende bakırı, çeliği, kömürü, özel bankaların çoğunu ve ekonominin başka kilit sektörlerini kamulaştırmıştı, ama sağcıların ona karşı sürekli propagandalarına ve iktidardan indirme çabalarına rağmen, Mart 1973'teki yarı dönem seçimlerinde aldığı oy yüzde 44'e yükseldi. Bu, sağcıların rejimin altını oyma çabalarına hız vermekten başka bir şey getirmedi. CIA, seçilmesinden önce bile Allende'ye karşı çalışıyordu: Vietnam'da yarattığı bataklıkta kısılıp kalmış, Küba'ya çoktandır kafayı takmış Amerika Birleşik Devletleri, Batı yarımkürede bir anti-kapitalist rejim daha olmasın diye çırpınıyordu. Şili deneyinin

bütün dünyanın gözleri önünde vahşetle yok edilmesi solcular üzerinde, kırk yıl kadar önce İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçilerin yenilmesine benzer bir etki yaratacaktı.

O akşam saat sekizde García Márquez Şili'deki yeni cunta üyelerine bir telgraf gönderdi: "Bogota, 11 Eylül 1973. Generaller Augusto Pinochet, Gustavo Leigh, César Méndez Danyau ve Amiral José Toribio Merino, Askeri Cunta üyeleri: Başkan Allende'nin ölümünün esas sorumlusu sizsiniz. Şili halkı Kuzey Amerikan emperyalizminin beslediği bir caniler çetesi tarafından idare edilmeye asla razı olmayacaktır. Gabriel García Márquez."[2] Bu mesajı yazdığı sırada Allende'nin akıbeti henüz bilinmiyordu fakat García Márquez daha sonra Allende'yi, saraydan asla canlı çıkmayacağını bilecek kadar iyi tanıdığını söyledi; bunu askerler de biliyordu muhakkak. Böyle bir telgraf göndermenin büyük bir yazardansa bir üniversite öğrencisine yakışacak bir davranış olduğunu söyleyenler olduysa da bunun yeni García Márquez'in giriştiği ilk siyasi eylem olduğu anlaşıldı sonradan; bu adam zaten yeni bir rol arayışındaydı ama izlediği siyaset şimdi Allende'nin tarihi deneyinin vahşetle bitirilmesi yüzünden, acıyla odaklanmış, son derece katılaşmıştı. Sonra bir röportajda, "Şili'deki darbe benim için bir felaket oldu," dedi.

Tahmin edildiği üzere, Padilla meselesi Latin Amerika Soğuk Savaşı tarihinin büyük bölünme çizgisi oldu, hem sadece aydınlar, sanatçılar ve yazarlar için değil. Arkadaşlarının "oportünizm"den "naiflik"e kadar çeşit çeşit eleştirilerine rağmen García Márquez Latin Amerikalı büyük yazarlar arasında siyasi bakımdan en tutarlılarından biri olmuştu. İstediği sosyalizm Sovyetler Birliği gibi değildi, fakat Latin Amerikalı bakış açısından bunu ABD hegemonyasına ve emperyalizmine karşı bir siper olarak gerekli görüyordu. Bu onun gözünde "yoldaş yolculuğu" değil, gerçeğin makul bir değerlendirmesiydi. Yine sorunlu olmakla birlikte Küba, SSCB'den daha ileriydi ve bütün ciddi anti-emperyalist Latin Amerikalılar tarafından desteklenmeliydi, ancak bu insanlar rejimin her türlü baskıcı, demokratik olmayan, diktatörce yönünü gidermek için ellerinden geleni de yapmalıydılar.[3] Dünya halkları için barışın ve adaletin yolu olarak gördüğü şeyi, geniş anlamıyla enternasyonel sosyalizmi seçti.[4]

Şili deneyinin başarılı olmasını şüphesiz istiyor, fakat buna izin verileceğini hiç sanmıyordu. 1971'de New York'taki bir gazeteye verdiği röportajda şöyle söyledi:

> Benim isteğim bütün Latin Amerika'nın sosyalist olması, fakat bugünlerde insanların aklı barışçıl ve kurumsal bir sosyalizmde. Amacı seçim kazanmak olanlar için bu gayet güzel görünüyor ama ben bunu tamamen ütopyacı olarak görüyorum. Şili vahşi ve acı olaylara doğru yol alıyor. Eğer Halk Cephesi, akıllıca ve çok iyi taktiklerle, görece sağlam ve çabuk adımlarla devam ederse; bir an gelecek ciddi bir baskı duvarıyla karşılaşacaklar. Amerika Birleşik Devletleri şu anda müdahale etmiyor ama elleri hep armut toplayacak değil. Şili'nin sosyalist bir ülke olmasını gerçekten kabul etmeyecek. Buna izin vermez, lütfen bu konuda kendimizi kandırmayalım. [Şiddeti] çözüm olarak gördüğümden değil, ama bence bir an gelecek o baskı duvarını aşmak ancak şiddetle mümkün olabilecek. Maalesef bunu kaçınılmaz görüyorum. Bence Şili'de olanlar reform olarak çok iyi, ama devrim olarak değil.[5]

Geleceği bu kadar net gören çok az gözlemci olmuştu. García Márquez dünya tarihinin kritik bir dönemecinde yaşamakta olduğunu anlamıştı. Gelecek birkaç yıl içinde, derin siyasi karamsarlığına rağmen, siyasi bağlılık üzerine bir dizi açıklama yapacaktı; bunları en iyi toparlayan da 1978'de bir röportajdaki şu sözleri olsa gerek: "Dayanışma hissinin, ki Katoliklerin Azizler Komünyonu* dedikleri şeyle aynıdır, benim için çok açık bir anlamı var. Eylemlerimizin her birinde, her birimiz bütün insanlıktan sorumluyuz demek. Bir insan bunu fark ettiyse, siyasi bilinci en üst seviyeye çıkmış demektir. Tevazuu bir kenara bırakalım, ben böyleyim. Benim için, hayatımda siyasi olmayan hiçbir eylem yoktur."[6]

Harekete geçmenin bir yolunu arıyordu. Küba yolunun Latin Amerika'nın siyasi ve ekonomik bağımsızlığına, yani itibarına çıkan, mümkün tek yol olduğuna eskisinden de emindi. Ama bir kere daha, Küba'yla arasında mesafe vardı. Bu şartlar altında geri dönüş yolunun ilk etapta Kolombiya'dan geçtiğine karar verdi. Bir süredir Kolombiyalı genç aydınlarla görüşmekteydi; özellikle, yeni tanıştığı, *El Tiempo*[7] hanedanından Enrique Santos Calderón; on yıldır tanıdığı Daniel Samper, sonra da üst sınıftan liberal yazar Eduardo Caballero Calderón'un oğlu Antonio Caballero'yla. Aklında Kolombiya'da yeni bir gazetecilik geliştirmek vardı, bunu özellikle, solcu bir dergi çıkararak yapmayı düşünüyordu.[8] García Márquez son derece muhafazakâr olan ülkesinde bir reform olmasının tek yolunun, şaka yollu söylediği, eski egemen

---

* Yaşayan ve ölmüş, gelmiş geçmiş bütün azizlerin veya Hıristiyanların bir bütün, bir birlik oluşturması-ç.n.]

ailelerin genç nesillerinin "yoldan çıkarılması," "saptırılması" olduğu sonucuna varmıştı.[9] İşin diğer kilit katılımcıları, ülkenin en tanınmış *Violencia* vakanüvisi, uluslararası saygınlığı olan sosyolog Orlando Fals Borda'yla, daha sonra García Márquez'in Kolombiya'daki yayıncısı olacak olan José Vicente Kataraín adlı solcu girişimciydi. Yeni derginin adı *Alternativa* olacaktı, kalkış noktası "Kolombiya toplumunun, bilginin giderek tekelleşmesinden, ülkenin ekonomisini ve siyasetini kontrol eden aynı çıkar odaklarının elinde toplanmasından sıkıntı çekmesi," amacı ise "resmi kontrole gün geçtikçe daha çok tâbi olan televizyonda da büyük basının sayfalarında da hiç görünmeyen öteki Kolombiya'yı" göstermekti.[10] İlk sayı Şubat 1974'te çıktı. Derginin ömrü, çalkantılarla geçen altı yıl olacak, niyetli olduğu halde Kolombiya'da nispeten az zaman geçiren García Márquez buna rağmen dergiye düzenli katkı verecek, danışmanlık ve tavsiyeler için her zaman ulaşılabilir olacaktı. O ve diğer kurucu katılımcılar, doğası gereği riskli olan bu işe büyük paralar yatırdılar. Bu arada García Márquez Latin Amerika'ya geri döneceğini ve bundan daha sansasyonel olarak, artık roman yazmayacağını ilan etti: Bundan böyle, Şili'de General Pinochet liderliğindeki cunta iktidardan devrilene kadar edebiyat alanında "grev" yapacak ve kendini tam zamanlı olarak siyasete adayacaktı.

Aralıkta, yeni kararlarını vurgularcasına, uluslararası savaş suçlarını inceleyen ve yargılayan prestijli İkinci Russel Mahkemesi'nden gelen daveti kabul etti García Márquez. İlk bakışta görünenden daha önemli olarak, bu davet, García Márquez'in Latin Amerikalı diğer yazarların çoğunun gelemediği yerlerde ve seviyelerde uluslararası tanınırlık kazanacağını ve Küba'ya gösterdiği tartışmalı bağlılığa rağmen siyasi faaliyetlere nerede ve ne zaman isterse katılabilmek konusunda elinin nispeten rahat olacağını gösteren ilk açık işaretti.

Alternativa'nın Şubat 1974'teki ilk sayısı yirmi dört saatte 10.000 tane sattı. Bogota'da polis derginin birkaç yüz nüshasına el koymuştu ama derginin tarihindeki tek doğrudan sansür olayı bu olacaktı (ama bombalı saldırılar, mahkeme müdahaleleri, ekonomik ambargolar ve dağıtımın sabote edilmesi gibi pek çok "dolaylı sansür" olacak, bunların hepsi bir araya geldiğinde derginin sonunu getireceklerdi). Dergi gelecekte sürekli mali sorunlar yaşayacak olsa da ilk aylarda aldığı tepki olağanüstüydü. Çok geçmeden 40.000 adet satar oldu, Kolombiya'da

bir sol yayın için görülmemiş bir tirajdı bu. İlk sayıda farkındalık yaratmaya dair bir slogan vardı ("Düşünmeye Cüret Etmek Mücadeleye Başlamaktır") ve "Okura Mektup" başlıklı editör yazısı, yeni derginin amacının "ülke gerçeklerinin burjuva basınında çarpıtılmasıyla mücadele etmek" ve "dezenfarmasyona karşı çıkmak" (*Yüzyıllık Yalnızlık*'ta muz işçilerinin katledilmesinin ardından yaşananlarla meşhur bir örneği sunulan bir konu) olduğu bildiriliyordu.

Ayda iki kere çıkan dergi, García Márquez'in "Şili, Darbe ve Gringolar" başlıklı iki makalesinden ilkini veriyordu.[11] García Márquez'in ünlü olduktan sonra açık politik gazetecilik alanındaki ilk atılımıydı bu ve dünyanın her yanında yayınlanarak (Mart'ta ABD ve İngiltere'de yayınlandı) derhal klasikleşti. Salvador Allende'nin haksız ölümünün yasını tutuyordu García Márquez:

> Gelecek temmuzda altmış dört yaşında olacaktı. Onun en büyük erdemi başladığı işleri sonuna kadar devam ettirmekti, fakat kader ona sadece, burjuva yasasının zamandışı enayiliğinin silahlı savunması sırasında ölmek gibi ender ve trajik bir yücelik bahşedebildi; kendisini tanımayan ama onu öldürenleri meşrulaştıracak olan bir Yüksek Adalet Divanı'nı savunurken, onu gayrimeşru ilan etmiş, gaspçıların iradesi önünde ise yumuşak başlılıkla eğilecek olan zavallı bir Meclis'i savunurken, ruhlarını faşizme satmış muhalefet partilerinin özgürlüğünü savunurken, tek bir kurşun bile sıkmadan kaldırmayı teklif ettiği boktan bir sistemin güve yenikleriyle dolu bütün takım taklavatını savunurken öldü. Şilililer için ne hazindir ki bu dram Şili'de yaşandı ama tarihe hepimizin, bu çağın bütün çocuklarının başına gelmiş bir şey olarak yazılacak ve daima hayatımızın bir parçası olacak.[12]

Yazı, García Márquez'in Kolombiya parlamenter sistemi için 1950'lerin ortalarından beri kullandığı, en bariz örneği "Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" olan o küçümseyici tonda yazılmıştı. Salvador Allende ise bir başka García Márquez karakteri olarak Latin Amerika'nın başarısız kahramanlarının hayaletler tapınağındaki şehitler arasındaki yerini almıştı. Ardından pek çokları gelecek, iyimser ama korkak birçok siyasetçi ise belki de böyle bir kaderden kaçmak için çaresiz ya da batıl inançlı bir çabayla García Márquez'in arkadaşı olacaklardı ilerleyen yıllar içinde.

García Márquez bir zamanlar *Yüzyıllık Yalnızlık* yayınlanıp borçlarını kapatır kapatmaz Meksika'dan nasıl kaçtıysa, şimdi de *Başkan*

Babamızın Sonbaharı'nı ve Toplu Eserleri'nin hazırlıklarını tamamlar tamamlamaz Barselona'dan ayrılmaya hazırlanıyordu.[13] İspanya'ya karşı tavrı hep isteksiz, bir şekilde ilgisiz, zaman zaman da tenezzül edercesineydi zaten; şimdi ise aklı başka meselelerde, başka yerlerdeydi. Gelecek sene, hem yaşadığı yer konusunda, hem de ilgisinin Avrupa'dan Latin Amerika'ya, edebiyattan siyasete kayması konusunda kademeli bir uyarlama içinde olacaktı. Bu arada, Barselona'ya ondan sonra gelen Mario Vargas Llosa, ondan önce gidiyordu. 12 Haziran 1974'te Carmen Balcells, Peru'ya dönecek olan Vargas Llosa'nın veda partisine ev sahibeliği yaptı.[14] O sırada orada ikamet eden Latin Amerikalı yazarların, José Donoso ve Jorge Edwards dahil pek çoğu, ayrıca Katalanlardan José María Castellet, Carlos Barral, Juan Marsé, Juan ve Luis Goytisolo, Manuel Vázquez Montalbán vardı partide. Vargas Llosa'nın gittiği, García Márquez'in de gitmeye hazırlandığı sırada yapılan bu parti, bütün Avrupai ihtişamıyla Patlama'nın da sonuna işaret ediyordu.[15] Vargas Llosa eşi ve ailesiyle Lima'ya doğru yola çıktı, Barselona'daki pek çok arkadaşı onsuz kaldı ama Carmen Balcells bir odak noktası olmaya devam edecekti.

Yaz sonunda García Márquez'le Mercedes kendi namlarına sıra dışı bir karar aldılar. Oğullarını Barselona'da dostları Feduchi'lerin şefkatli ellerine, Carmen Balcells'e ve evi temizleyip yemek yapan kadına bırakarak, bir bakıma şaşırtıcı bir kararla Londra'ya gittiler. García Márquez, hayatının tek ciddi başarısızlığı olarak gördüğü İngilizce öğrenememe meselesini halletme vaktinin geldiğine karar vermişti. Mercedes'le ikisi, Rodrigo'yla Gonzalo'ya iki sene Londra'da yaşamaya ne diyeceklerini sordular. Çocuklar bunu hemen reddetti, fakat anne-babaları, o zaman kendileri gideceklerini söyleyip iki yeniyetmeyi bırakınca şaşırıp çok bozuldular.[16] Çift, iyi bildikleri Kensington Oteli'nde kaldı bir süre, Oxford Caddesi'ndeki Callan İngilizce Okulu'na yazıldılar. Okul, öğrencilerini "şaşmaz" yöntemleriyle normal zamanın dörtte birinde mükemmel sonuçlara ulaştırmayı garanti ediyordu.

İngilizce öğrenmek –ki iyi gitmiyordu– García Márquez'in tek meşgalesi değildi. Küba Devrimi'yle bağlarını yeniden kuracak ilk adımlar, tuhaftır, Londra'da atılıyordu. 1971'deki Padilla olayından beri ilişiği iyice kesilmişti, fakat Londra'da Lisandro Otero'yla temas kurdu. Otero'nun Heberto Padilla'yla karşı karşıya gelmesi, 1968'deki olayın

ilk aşamasına dolaylı olarak neden olmuştu. Otero, Régis Debray'i tanıyordu; Debray, García Márquez'le Küba Dışişleri Bakanı Carlos Rafael Rodríguez arasında arabuluculuk yapmayı kabul etti. Rodríguez'e, García Márquez gibi önemli bir figürü "siyasi olarak Araf'ta" bırakarak devrimin büyük hata ettiğini söyledi. Rodríguez bunu kabul etti ve Londra'daki Küba büyükelçisi García Márquez'i öğle yemeğine davet ederek ona şu bilgiyi iletti: "Carlos Rafael sana Küba'ya dönme vaktinin geldiğini söylememi istedi."[17]

Londra'daki ilk günlerinde, ABD yanlısı haftalık *Vision* dergisinden Latin Amerikalı birkaç gazeteci García Márquez'i kaldığı otelde yakaladılar. Sorularının çoğuna kaçamak cevaplar verdi ama Londra izlenimleri konusunda, fikir verici ilginç bir açıklama yaptı:

> Londra dünyanın en enteresan şehri: Tasfiye olan son sömürgeci imparatorluğun engin ve hüzünlü metropolü. Yirmi yıl önce buraya ilk geldiğimde sislerin arasında, o zamanın Bogotanolarına çok benzeyen melon şapkalı, çizgili pantolonlu İngilizlerle karşılaşmak mümkündü hâlâ. Onlar şimdi banliyödeki konaklarına sığınmışlar, üzüntülü bahçelerinde son köpekleri ve son yıldızçiçekleriyle yapayalnızlar, kaybedilen imparatorluktan gelen insan selinin karşı konmaz baskısına mağlup olmuşlar. Oxford Caddesi, ipek ve fildişiyle dolu dükkânlarının kapılarında oturan gözüpek Hindular, parlak renkli kıyafetler içinde avokado satan görkemli zenci kadınlar ve herkesin gözü önünde fincanın altındaki topu yok eden hokkabazlarla Panama'nın, Curaçao'nun veya Vera Cruz'un sokakları gibi. Sisin yerine, guava ve uyuyan timsah kokan sıcak güneş var. Bira içmeye bara giriyorsunuz, La Guaira'da bir *cantina*ya girer gibi ve sandalyenizin altında bir bomba patlıyor. Bütün etrafında İspanyolca, Portekizce, Japonca, Yunanca konuşuluyor. Londra'da tanıştığım o kadar insan arasında İngilizceyi Oxford aksanıyla mükemmel konuşan tek kişi İsveç maliye bakanıydı. Beni de burada gördüğünüze şaşmayın; Piccadilly Circus'tayken Cartagena'daki Şeker Kapısı'ndaymış gibiyim.[18]

Londra'nın bir "dünya şehri" olarak geleceğini bu kadar erken ve böyle bir berraklıkla gören pek az gözlemci vardı. Latin Amerika'daki herhangi bir rejimin bir gün Britanya'dakiler gibi silahsız polisleri olup olamayacağı sorulunca, García Márquez böyle bir rejimin zaten olduğunu söyledi sertçe: Küba. Latin Amerika'daki büyük haber, diye devam etti, Küba Devrimi'nin "yerleşme"siydi –o zamanki hasmane gözlemci-

ler bu "yerleşme"nin aslında "Stalinleşme" olduğu görüşündeydiler–, o yerleşme olmadan kıtada şu anda devam eden ilerici gelişmelerin hiçbiri mümkün olamazdı; edebiyat Patlaması da dahil, diye ekledi. Son olarak, parasını Pentagon'un ödediği Şili diktatörleri, Şili'deki direnişle alt edinceye kadar kurgu yazmayacağını bir kere daha vurguladı. Bu düşmanca röportajda García Márquez'in gemileri yaktığı, sosyalizme bağlılığının bayrağını açtığı besbelliydi. Neden? Çünkü Küba'ya dönüş yolunda olduğundan emindi.

Londra'da İngilizce kursuna gitmediği zamanlarda *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın nihai haliyle uğraşıp sol film senaryoları için farklı fikirleri evirip çeviriyordu. Eylülde Paris'e taşınmış olan en küçük kardeşi Eligio'yla eşi Myriam, onu ve Mercedes'i ziyarete geldiler; Eligio'yla ünlü abisi Gabito, aralarındaki yirmi yaş farka rağmen yakınlaşıyorlardı. Eligio'yla Myriam 1974 Noeli'ni Barselona'da, Gabito, Mercedes ve iki oğullarıyla birlikte geçireceklerdi.

Eylül 1974'te *Alternativa*'nın yazı kurulunda siyasi sorunlar çıktı, Orlando Fals Borda grubu dergiden ayrıldı. Enrique Santos Calderón bana şöyle anlattı: "Çoğulcu olmak istemiştik ama insanlar çabucak farklı gruplara ayrıldılar. Gabo bütün belaları doğrudan yaşadı. Arkadaşları arasındaki iç çekişmeler ona çok zor gelir. Yaptığı her kaçamak dönüş ona acı veriyordu ama bir yandan da politize oluyor, silahlı mücadele gerçeğine ayıyordu, bunlar sayesinde solun idolü oldu."[19] Aralıkta García Márquez, CIA dönmesi Philip Agee'yle röportaj yaptı; bu adamın, teşkilatın Latin Amerika'daki faaliyetlerine dair verdiği bilgiler pek yakında dünya çapında sansasyon yaratacaktı.[20] Artık García Márquez'le görüşmeyi kabul etmeyen yoktu. Kolombiya'da 1974 seçimlerinde, Milli Cephe paktının resmen sona ermesinin ardından, liberal Alfonso López Michelsen geçerli oyların yüzde 63,8'ini alarak iktidara gelmişti; seçmenlerin yarısından fazlasının oy kullanmamasına rağmen. López Michelsen'in politikalarından duyduğu kuşkulara rağmen; Padilla'daki Cotes ailesi bağıyla uzaktan akraba olduklarından, Bogota'da üniversitede López Michelsen'den aldığı hukuk dersinden tanıştıklarından ve kesinlikle sağcı olmayan bir adamla çalışma ihtimalinden dolayı, onun başkan olmasına sevinmişti García Márquez.[21]

1975 Martı'nda *Başkan Babamızın Sonbaharı* Barselona'da nihayet yayınlandı. Latin Amerika basını, romanın yayınlanmasının yakın oldu-

ğuna dair söylentileri ta kitabın (Latin Amerika tarihinin en çok sabırsızlıkla beklenen kitabının) kitapçılarda yerini aldığı güne kadar sürdürdü. Kitap, İspanyol yayıncısı Plaza y Janés tarafından ciltli 500.000 adet gibi akıl almaz bir sayıda çıkarılmıştı. Haziranda Plaza y Janés onun Toplu Eserleri'ni yayınlayacak ve García Márquez edebiyat okurlarıyla hesabını şimdilik kapatacaktı. Büyük beklentilere rağmen, daha doğrusu tam da bundan dolayı, kitap hakkında yazılanlar insanın tadını kaçıracak ölçüde karışık, pek çoğu da düpedüz düşmancaydı.[22] Bazı eleştirmenler kitabın Latin Amerika'nın en karanlık fantezilerini aynı anda hem göklere çıkarıp hem gülünçleştiren olağanüstü şiirselliğinden ve ironik belagatından dolayı onu sevdi; bazıları ise ona atfettikleri bayağılıktan tutun da aralıksız mübalağalarına, noktasız akışından sorunlu siyasi duruşuna kadar bin türlü sebepten dolayı beğenmediler kitabı. Bu görüş farklılıkları kitabın yayınlandığı dönemde özellikle belirgindi ama bu konudaki ciddi uyuşmazlık ilerleyen yıllarda da devam etti.

Her şeye rağmen, García Márquez'in profesyonel bir yazar olduğunu, *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan sonra bir büyük roman daha yazabildiğini doğrulayan kitap *Başkan Babamızın Sonbaharı* oldu. Kitabı beğenmeyenler bile onun besbelli ki büyük bir yazar tarafından yazıldığını inkâr etmeye kalkışmadılar. *Yüzyıllık Yalnızlık* büyük ve gözden kaçmayacak bir kıtasal boyutu kaçınılmaz olarak taşısa da bir Kolombiya kitabı olduğu anlaşılıyor. Onun aksine *Başkan Babamızın Sonbaharı* ise bir Latin Amerika kitabı; o simgesel okur kitlesi düşünülerek yazılmış, belirgin bir Kolombiya boyutu yok denecek kadar az: Tasvir ettiği türde bir başkan baba Kolombiya'da hiç var olmadığından değil sadece; Kolombiya yirminci yüzyılın çoğunda resmi olarak "demokratik" bir ülkeydi.

García Márquez'in yazarlık kariyerinin belirleyici eseri *Yüzyıllık Yalnızlık* değil *Başkan Babamızın Sonbaharı*'dır bir bakıma zira ilk intibaın aksine bütün diğer eserlerini içinde taşır bu kitap. García Márquez'in sık sık söylediği gibi "en iyi" kitabı olsun olmasın, yazarın onu neden "en önemli" kitabı saydığını anlamak zor değil; hele de daha önce bahsettiğimiz iki diğer etkeni kapsayıcılığına ekleyecek olursak: Başkan Baba tasvirinin kendi tasviri olduğu konusundaki ısrarı ve kitabı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın sersemletici başarısının üstüne bir yazar olarak "kendini ispat etmek" için yazmış olması. O halde diyebiliriz ki, *Yüzyıllık Yalnızlık* şüphesiz García Márquez'in *hayatının* ekseni (ve bütün dünya ve muh-

temelen sonraki nesiller düşünüldüğünde en önemli kitabı) ise, *Başkan Babamızın Sonbaharı* da eserlerinin yörüngesiydi: Gayet ironik olarak, bu kitaptan sonra, tam da iktidarın hayatının temel konusu haline geldiği anda, edebiyattaki iktidar takıntısının her şeyi tüketen yapısı son bulacaktı. Pinochet devrilene kadar başka roman yazmayacağını söylediğinde bunun iki sağlam nedeni vardı: İlki, hepsinden önemlisi, Latin Amerika'nın yaşayan başkan babası Fidel Castro'yla temas kurmaya kararlıydı; ikincisi ise, yazacak hakikaten önemli bir şeyi kalmamıştı şimdilik (zira şimdi görüyoruz ki, kariyerinin ilk yarısı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın aşırı sevinciyle değil, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın aşırı ıstırabıyla bitmişti). Edebiyat söz konusu olunca buradan sonra ne yapacağından hiç emin değildi. O da Castro'ya yoğunlaştı.

O bahar Lisandro Otero'yla yine Londra'daydı. Otero şöyle anlatıyor: "García Márquez'le ben Cezayir büyükelçisi Brahimi'nin evinde Matta'yla beraber yemek yerken bir uşak masaya gelerek Gabo'ya acil bir mesaj getirdi. Gabo telefona gitti. Arayan Carmen Balcells'ti, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın ilk kopyalarıyla Barselona'dan şimdi gelmişti. Yemek biter bitmez onun kaldığı otele gittik. Matbaadan daha o akşam gelen ilk beş kitabı Gabo'ya verdi. Gabo hemen eline bir kalem alıp onları Fidel ve Raúl Castro'ya, Carlos Rafael Rodríguez'e, Raúl Roa'ya ve bana imzaladı. Bu hareketiyle Küba Devrimi'ne bağlılığını en dolaysız şekilde ilan etmeye çalışıyordu bence."[23]

Castro'ya yönelik adımlarının başarılı olduğunu varsayan García Márquez'in yeni taktiği, kendi kendini karmaşık ve zekice sunmasını gerektiriyordu. Kendi kişisel ve gizli "halk cephesi"nden, aynı anda hem sosyalizmi hem liberal demokrasiyi savunacaktı. 1975 Haziran başında Russell Mahkemesi işleri (insan hakları ve demokrasi işi) için Lizbon'a uçtu. Fakat Nisan 1974'te Portekiz Devrimi yapılmış (Avrupa'da devrim ha? Belki de her şey mümkündür hayatta!) ve devrimi ilk etapta askerler götürmüştü. Devrimin Afrika'ya (ve Küba'ya) etkileri de García Márquez'e etkileri gibi uzun erimli olacaktı. Gabriel García Márquez, Başbakan Vasco Gonçalves, şair José Gomes Ferreira ve başkalarıyla görüştü; Portekiz'de devrimden sonraki olayların seyri hakkında *Alternativa*'da üç büyük yazısı yayınlanacaktı yakında.[24] Portekiz Devrimi'ne, Peru'da o sıra tam gaz giden askeri devrime ve büyük ölçüde askerileşen Küba rejimine verdiği destek, işe savaşçıların karışması ko-

nusunda şaşırtıcı bir açıklık gösteriyordu. Lizbon'da, Perululuların gazeteleri kamulaştırmasının petrolü kamulaştırmaktan hiç farklı olmadığını söyledi ki bunu da destekliyordu; kendisi şahsen basının burjuva özgürlüğüne inanmazdı, zira bu "son tahlilde, sadece burjuvazi için özgürlük" demekti.[25] Bu, o sırada Peru'ya dönmüş olan Mario Vargas Llosa'yı çileden çıkarttı.

García Márquez México City üstünden Karayip yollarına düştü. Meksika başkentine varınca kendisine hiçbir zaman Nobel Ödülü verilmemesi için Tanrı'ya dua etti; ileride anlaşılacağı üzere Tanrı onu duymayacaktı ama *Excelsior* duydu tabii, böylece García Márquez'in gelecekte böyle bir şerefe nail olma ihtimali binlerce insanın zihnine kazınmış oldu.[26] Zenginliğe gelince, *Excelsior* 17 Haziran'da, *Yüzyıllık Yalnızlık ve Başkan Babamızın Sonbaharı* ile García Márquez'in çok zengin bir adam olduğunu yazdı.[27] Kendi kendine yüklendiği edebiyat mesleğini götürebileceği gibi, siyaset mesleğinin peşinde kendi popülerliğiyle riskler almasına yetecek kadar zengindi García Márquez.

Karayipler'e dönünce, kafasına takılan sorulara cevap aramaya koyuldu. Küba devleti, kendilerini muhakkak bütün Küba halkı gibi askere çevirmiş olan devrimci gerillalar tarafından idare ediliyordu. Allende sağcı bir ordu tarafından iktidardan devrilmişti. Şimdi Portekiz'de, Avrupa'nın en uzun ömürlü diktatörlüğünü deviren de yine ordu olmuştu. Acaba Latin Amerika'nın sorunlarının cevabı devrimci askerler miydi? (Uyan General Simón Bolívar!) Bunu öğrenmek için Orta Amerika'ya gitmişti. Orada, García Márquez için ilgi çekici olmak bakımından bir tek Fidel Castro'nun gerisinde kalan fırtınalı ve afili bir figürle, 1968'den beri Panama'nın başında olan General Omar Torrijos'la röportaj yapmıştı. Bu adam da zamanın Latin Amerikası'nın yeni-sömürgeci şartları altında, halk için ve halk üstünde olan, ama halkın elinde olmayan diktatörlüğün bazen gerekli olduğunu savunanlardan biriydi.[28] García Márquez'le Torrijos canciğer arkadaş, neredeyse kan kardeşi oldular. (Oturup *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı okuduktan sonra García Márquez'e bakıp, "Doğru, bu biziz, biz böyleyiz" diyen, Torrijos'tu.) "Halka karşı" gösterileri katı (kimine göre alaycı) bir koreografiyle belirlenmiş olan Castro'dan epey farklı bir kişi olan Torrijos, Panama Kanalı'nın Panama'ya iadesi için tarihi bir seferberlik başlatmıştı, García Márquez'e yeni bir Kanal Anlaşması için ABD'yle

yaptığı pazarlıkları, kabul edeceği ve etmeyeceği şartları anlattı. Bizzat García Márquez'in de işaret ettiği üzere, "kıtadaki askerlere, halklarının isyanlarıyla başa çıkmayı öğreten" ABD idaresindeki School of the Americas'ın [Amerikalar Okulu] bulunduğu ülkede asi bir askerin ortaya çıkması, ABD için en hafif ifadeyle uygunsuzdu. Torrijos yeni dostuna, kanalı geri almak ve sömürgeciliği ülkesinden silmek adına "nihai sonuçlara" katlanmaya hazır olduğunu söyledi.

García Márquez, Panama'ya özel bir ilgi duyuyordu. Sırf, ABD emperyalizmi bölgenin kopuşunu teşvik etmeden önce Panama, Kolombiya'nın bir parçası olduğu için değil; buranın aynı zamanda kendi dedesi Nicolás Márquez'in gençliğinde geldiği ve en büyük aşklarından birini yaşadığı yer olmasından dolayı. Torrijos pekâlâ Barranquilla'da doğmuş bir adam olabilirdi, hatta birçok bakımdan, görünüşü ve tavırlarıyla bile García Márquez'in müteveffa arkadaşı Alvaro Cepeda'yı andırıyordu. İki adam hızla, güçlü bir duygusal çekime dayanan bir arkadaşlık kurdular ki bu zamanla bir nevi aşk ilişkisine döndü. Hem García Márquez yalnız değildi: Buz gibi soğuk İngiliz yazar Graham Greene bile Panama lideriyle yakın ve sevgi dolu bir ilişki kurmuştu, hatta sonunda "generali tanıma" süreci hakkında şaşırtıcı derecede açık bir kitap yazdı.

Fakat daha o zamandan yirminci yüzyılın en büyük siyasi kişiliklerinden olan Fidel Castro'ya kıyasla Torrijos dahi önemsiz bir figür kalıyordu. García Márquez gibi küçük yaşlardan itibaren iktidar meselesine kafayı takmış bir adam için Castro'yla tanışmanın bir fikir olarak dahi ne kadar büyüleyici olduğunu tahayyül etmek zor değil. *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nda bazı benzerlikler gözden kaçmıyor. García Márquez'in on dört yıldan sonra yaptığı ilk Küba ziyaretinden üç ay önce piyasaya çıkan roman, köy faaliyetlerine, özellikle inek besiciliğine takmış, buna rağmen "kudret yüzüklü genç kız ellerine" sahip olan bir diktatörü anlatıyor. İki ayrıntı da Fidel'i işaret ediyor. Bazı göndermeler tesadüf olabilir, ama bazıları başka bir şeyle karıştırılamaz: "Karayip Adaları'nın en büyük beysbol alanını yaptırdı, milli takıma, ya zafer ya ölüm sloganını verdi."*

Benzer şekilde, Başkan Baba tarihi ve saati kafasına göre değiştiriyor, hatta cumartesileri kaldırıyor, tıpkı Castro'nun da gün gelip Noel'i

---

* *Başkan Babamızın Sonbaharı*, Can Yayınları, s. 36.

kaldırdığı, yıllar sonra da geri koyduğu gibi. Ve tıpkı Fidel gibi García Márquez'in diktatörü de mesih kuvvetinde olduğu ilk iktidar yıllarında ülkenin her yerinde aniden bitiverip devlet işlerini bizzat denetliyor ya da başlatıyor ve bu ona kalıcı bir popülarite kazandırıyor, öyle ki insanlar başlarına gelen talihsizliklerden onu sorumlu tutmuyorlar: "Bir barbarlık haberi duyar duymaz, içlerinden, ah, diyorlar, general bilseydi."* Nihayet, Amerikalılar denizi alıp götürdükten sonra (Küba halkının kahramanca direndiği elli yıllık "ambargo" olarak okunabilir bu) Başkan Baba düşünüyor, "bu cezanın ağırlığını kendi başıma çekmek zorundaydım (...) denizcilerin çıkarmasına izin vermektense denizsiz kalmak çok daha iyidir."** Buradaki acı ironi, roman yazıldıktan yirmi beş yıldan uzun zaman sonra portrenin Fidel Castro'ya giderek daha iyi oturması; ambargodan dolayı onun da "denizi" elinden alındı; o da kendisi sapasağlam durur görünürken dünyanın gözleri önünde çürüyüp giden bir rejimi yönetiyordu. Gerçi, ancak en azılı düşmanları onu bir "canavar" sayabilir.

1975'te ise Castro tarihinin en başarılı dönemlerinden birine giriyordu. Rejim, Padilla olayının da dahil olduğu "Stalinci" dönemi geride bırakıyordu ve pek yakında Afrika'daki tarihi ve cesur seferberliğini başlatacaktı. 1975'te on dört Latin Amerika ülkesi ada rejimiyle diplomatik ilişkilerini yeniden kuracaktı; Alberto Lleras idaresindeyken 1961'de Küba'yla ilişkilerini koparan Kolombiya da 6 Mart'ta, García Márquez'in kırk sekizinci doğum gününde bunlar arasına katılacaktı. López Michelsen'in aldığı bu karar, Küba Devrimi'yle yeniden ilişki kurmak konusunda kendi gizli kararını çoktan vermiş ve daha dört gün önce Bogota'ya gelmiş olan García Márquez'e olağanüstü bir alamet gibi gelmiş olsa gerek.

Temmuzda, vakit nihayet geldi ve García Márquez, Rodrigo'yla birlikte Küba'ya gitti. Sonunda dönmüştü. Devrimci yetkililer onlara adanın her tarafını karış karış gezebilmeleri için her imkânı sunmuştu, nereye isterlerse gidebiliyor, kiminle isterlerse konuşabiliyorlardı. Rodrigo iki bin kareden çok fotoğraf çekti. García Márquez anlatıyor: "Aklımda, Kübalıların ambargoyu kendi evlerinde nasıl kırdıklarını yazmak

---

* a.g.e., s. 192
** a.g.e., s. 204

vardı. Hükümetin ya da devletin ne yaptığını değil, insanların yemek yapmak, çamaşır yıkamak, kıyafetlerini dikmek gibi meseleleri kendileri nasıl hallettikleri, yani kısacası günlük dertleri."[29] Eylülde, unutulmayacak üç büyük yazı yayınladı; "Baştan Başa Küba" ana başlıklı bu dizi büyük övgüleri küçük eleştirilerle başarıyla bir araya getirerek, yetkililere Küba'nın birinci ligde oynayan bir devrimci olduğunu, elinin de beklenmeyecek kadar sağlam olduğunu gösteriyordu.[30]

Yazın bütün aile Meksika'da bir araya geldi. García Márquez'le Mercedes şehrin güneyindeki Calle Fuego'da (Ateş Sokağı), Ulusal Üniversite'nin hemen ilerisinde Pedregal del Angel bölgesinde bir ev buldular. Otuz yıl sonra bugün de asıl ikamet yerleri bu mütevazı evdir. Bazı aile bağlarının tekrar kurulması gerekiyordu; García Márquez, Rodrigo'yu ayak bağı olabileceği halde Küba'ya belki biraz da bundan götürmüştü. Meksika'ya dönüşleri hakkında Rodrigo bana, "Doğrusu, hep döndüğümüz ülke Kolombiya değil Meksika. Annemle babam 1961'le 1965 arasında sanki Meksikalı olmuşlar," dedi.[31]

Meksika'ya dönmek, çocukların uzun vadeli kimliklerini pekiştirip yeniden kurmalarına imkân verdi. İkisi de kendilerini ne Kolombiyalı, ne de İspanyol görüyorlardı, ama Meksika'yla ilişkileri de ciddi şekilde kopmuştu. Rodrigo kendi bağımsızlığını kazanıp García Márquez adı olmadan ayakta durmaya kararlı davranacak, sonunda ülkeden ayrılacaktı. Gonzalo ise küçük oğul olarak bu konuda o kadar hassas olmasa da babasının şöhretine pek yaslanmadan kendi yolunu bulmaya çalışacaktı ki bu Meksika'da özellikle zordu. Oğlanlar ikinci öğrenimlerini tamamlamak üzere yine İngiliz okullarına gönderildiler.

Bu arada Bogota'da, Kasım 1975'te *Alternativa*'nın bürosunda bir bomba patladı. Olaydan resmi yetkisi olmayan, kendi başına davranan bir tür askeri grup sorumlu tutuluyordu. Olay, "tam da," diyor Enrique Santos Calderón, "ordunun en tepesindeki birtakım usulsüzlük meselelerini alenen kınadığımız sırada" olmuştu.[32] García Márquez Meksika'da güvende olmakla beraber, korkusuzca, bombalamanın besbelli ki Kolombiya ordusunun işi olduğunu ve en yüksek yerden geldiğini söyleyen bir açıklama yayınladı. Belli ki, diyordu, López Michelsen'in dergiyi kapatmayı reddetmesi orduyu gayriresmi faaliyetler yapmaya sevk etmişti. Anlaşılan son zamanlarda askerlere duyduğu büyük ilgiye Kolombiya'daki asker çeşidi dahil değildi. Daha da kışkırtıcı davranarak, Savunma Bakanı General Camacho Leyva'nın adını özellikle belirtip, bu

sindirme politikalarında onun bizzat parmağı olduğunu söyledi. Kolombiya ordusu bunu unutmayacaktı. *Alternativa* yöneticilerinin, 1974'te simgesel bir eylemle Simón Bolívar'ın kılıcını çalan gönüllü isyancı orta sınıf grubu M-19 gerillalarından hazzettiği, hatta onlarla işbirliği yaptıkları konusundaki şüphelerini de unutacak değillerdi.

Yine de bütün dünya hızla ve görünüşe göre güzele doğru değişiyordu. 27 Eylül'de tüm dünyadan yükselen protestolara rağmen (İsveç'te Olof Palme, İspanya hükümetinin "kanlı katiller" olduğunu söyledi) beş Bask militanını idam eden General Franco, 21 Ekim'de ciddi bir kalp krizi geçirdi ve Prens Juan Carlos Devlet Başkanı sıfatıyla görevi devraldı. 20 Kasım'da General Franco nihayet öldü, dünyanın her yanında solcular memnun oldular. Ayın 22'sinde Juan Carlos kral ilan edildi ve genel af ilan etti. İspanya, ciddi bir değişikliğe uğrayacağı demokrasiye geçiş sürecine girmek üzereydi. 10 Kasım'da Angola, Portekiz'den bağımsızlığını kazanmıştı, şiddetli çatışmalar arasında: Rus akıl hocalarından zaten yardım gören, iktidardaki MPLA'nın Marksist kuvvetleri, Jonas Savimbi'nin ABD destekli UNITA'sına karşı saf tutuyordu. 11 Kasım'da Küba, Angola'ya binlerce asker gönderme kararını açıkladı, askerler on üç yıl orada kalacaklardı. Bu, García Márquez'e büyük bir gazetecinin devrim için neler yapabileceğini gösterme fırsatı verecekti.

Fakat García Márquez'in bu dikkat çekici hareketlerinden hazzetmeyenler de vardı. 12 Şubat 1976'da, artık México City'de yaşayan García Márquez, *And Dağlarında Hayatta Kalanlar* filminin galasına geldi. O geldiği sırada, bu etkinlik için şehre gelmiş olan Mario Vargas Llosa (senaryoyu o yazmıştı) fuayede duruyordu. Gabo kollarını açıp haykırdı, "Kardeşim!" Sağlam bir amatör boksör olan Mario tek kelime etmeden, yüzüne indirdiği kuvvetli bir yumrukla onu yere serdi. Düşerken kafasını çarpan García Márquez yerde yarı baygın yatarken Mario, anlatan kaynağa göre değişir, "bu Patricia'ya söylediklerin için" ya da "bu Patricia'ya yaptıkların için" diye bağırdı. Bu, Latin Amerika tarihinin en ünlü yumruğu ve bugün bile bitmeyen bir spekülasyon kaynağı olacaktı. Çok sayıda şahit vardı, sadece tam olarak ne olduğu hakkında değil, bunun neden olduğu hakkında da rivayet muhteliftir.[33]

1970'lerin ortalarında Vargas Llosaların evliliğinin zor bir dönemden geçtiği, García Márquez'in bu sırada Mario'nun anlaşılan çok kızgın ve

gücenmiş karısını teselli etmeyi kendine görev bildiği söyleniyor. Kimisi bunu, ona boşanma işlemlerini başlatmasını söyleyerek yaptığını söylüyor, kimisi García Márquez'in sunduğu tesellinin daha doğrudan olduğunu. Belli ki Mario bundan, García Márquez'in Patricia'yla ilgilenmesinin kendi dostluklarının önüne geçtiği sonucunu çıkarmıştı. Ne olup ne olmadığını yalnız García Márquez'le Patricia Llosa biliyorlar.[34] Yeniden bir araya geldiklerinde kocasına ne söylediğini ise bir tek Patricia Llosa biliyor. Yani, bütün hikâyeyi bilen tek kişi Patricia.[35] Mercedes'e gelince, Vargas Llosa'yı hiç affetmeyecek. Ve ne kadar tahrik altında olursa olsun, korkakça ve şerefsizce bulduğu bu davranışı da hiç unutmayacak.

Politika, seks ve kişisel rekabet gibi malzemeler, hangi oranla karıştırılırsa karıştırılsın kuvvetli bir kokteyl yapıyor. Vargas Llosa'nın yaşadığı, bariz ihanete uğrama hissinin ardında, ufak, itici Kolombiyalı'nın kendisine bir gömlek büyük gelmesinin gerilimi yatıyor olabilir. Mario'nun edebiyatta gösterdiği olağanüstü ve çok hak edilmiş başarı ve film yıldızı yakışıklılığı tek başına yetmiyordu; kalan tek silahı o okkalı yumruktu herhalde. Bunu da ancak gafletten faydalanarak vurabilmişti muhtemelen. Önceden ikaz edilmiş bir García Márquez'in onun etrafında Charlie Chaplin gibi dönenip poposuna tekmeler vurduğunu hayal edebiliriz. Mario ne kadar iyi yazarsa yazsın, basında ne kadar yer alırsa alsın, gazetelerin ve halkın en çok haber almak istediği kişi García Márquez'di; Mario, Küba'yı ve Castro'yu reddedişinde kendini ne kadar haklı görürse görsün, García Márquez, Padilla olayının ardından yaşadığı düşüşü sanki yarasız beresiz atlatmış, Latin Amerika solunun edebiyattaki rakipsiz şampiyonu olmuştu. Bu son derece sinir bozucu olmalı.[36] İki adam bir daha asla görüşmeyeceklerdi.

Mart ve nisanda García Márquez yine Küba'daydı. Şili'deki darbe hakkında yazdıkları tüm dünyada duyulmuştu bile, bunun Fidel Castro'nun görmezden gelemeyeceği bir kabiliyet olduğunu düşünmüştür muhtemelen. Böylece Küba liderine reddedemeyeceği bir teklifle gitmek için kolları sıvadı. Rafael Carlos Rodríguez'e, Küba'nın Afrika çıkarmasının destansı hikâyesini yazmayı teklif etti; ilk defa bir Üçüncü Dünya ülkesi, Birinci ve İkinci dünyanın iki süper gücünün giriştiği bir çatışmaya karışıyordu. Küba'nın kendi kölelik ve sömürgelik geçmişi düşünüldüğünde, dönemin Afrika özgürlük hareketleri bu ülkeyi özellikle ilgilendiriyordu; sonraları, Güney Afrika'daki ırkçı rejiminin

yıkılmasına Küba'nın önemli, hatta belki de belirleyici katkıları olduğu yargısına varacak olan kişi, bizzat Nelson Mandela'dan başkası değildi.

Küba'nın dışişleri bakanı, García Márquez'in fikrini Fidel Castro'ya iletti; Kolombiyalı, Comandante'nin kendisini çağırmasını Havana'daki Nacional Oteli'nde bir ay bekledi.[37] Bir öğleden sonra saat üçte Castro cipiyle çıkageldi; Gonzalo'yla beraber olan García Márquez kendi yanına oturabilsin diye, Castro aracı bizzat kullandı. Kırlara doğru yol aldılar, Fidel iki saat yemekten bahsetti. "Ona sordum," diye anlatıyor García Márquez, "yemek hakkında bu kadar çok şeyi nerden biliyorsun? 'Chico [oğlum-ç.], bütün halkı doyurmak gibi bir sorumluluğun olunca, yemek hakkında bir dünya şey öğreniyorsun!'" Kendisinden önce ve sonra onunla tanışan pek çok kişi gibi García Márquez de Castro'nun olgulara duyduğu olağanüstü sevgiden ve ayrıntılara müthiş hâkimiyetinden çok etkilenmişti. García Márquez, büyük liderin sekiz saatlik metinsiz konuşmalarını dinlediğinden, bunu az çok tahmin etmiş olabilirdi ama Castro'nun kişisel cazibesine ve kibarlığına hazırlıklı değildi; bu nitelikleriyle, değil böyle bir baş başa görüşmeyi, yirmi-otuz kişinin olduğu bir odayı bile tek başına aydınlatabilirdi Castro.

Gezinin sonunda Fidel, "Mercedes'i de davet et, sonra Raúl'la konuş," dedi. Mercedes ertesi gün geldi ama Raúl Castro'nun onları çağırması için bir ay daha beklediler. Raúl silahlı kuvvetlerin başındaydı ve García Márquez'i bizzat bilgilendiren o oldu: "Bütün danışmanların olduğu, haritalı bir odada, beni bile şaşırtarak askeri sırları, devlet sırlarını anlatmaya başladı. Uzmanlar şifreli telgraflar getirdiler, şifreleri çözüp bana her şeyi açıkladılar, gizli haritaları, operasyonları, talimatları, dakika dakika her şeyi. Sabahın onundan gecenin onuna kadar işin başındaydık. Bana, benimle rahat rahat konuşma talimatı verilmiş kilit insanların bir listesini verdiler. Bütün bu malzemeyle Meksika'ya gittim ve "Operasyon Carlota"nın* bütün bir tasvirini yazdım."[38]

García Márquez yazısını tamamlayınca Fidel'e gönderdi, "ilk o okusun diye." Üç ay sonra hâlâ hiçbir şey olmamıştı, García Márquez konuşmak için Küba'ya gitti. Carlos Rafael Rodríguez'e akıl danıştıktan sonra "önemli soruları açıklığa kavuşturdu ve eksik kalmış ayrıntıları ekledi." Yazı bütün dünyaya dağıtıldı, Castro biraderler çok memnun

* Küba'nın Angola'ya askeri ve teknik yardım operasyonu-e.n.

oldular. García Márquez devrimci hedeflerine ulaşmış, ya da Mario Vargas Llosa'nın daha sonra kullanacağı ifadeyle, Fidel Castro'nun dalkavuğu olmuştu.

Fidel'i memnun etmekle kalmadı García Márquez, Küba ve Angola günceleriyle Uluslararası Basın Örgütü'nün dünya gazetecilik ödülünü de aldı sonra. Ödülü verenlerin, García Márquez'in üç seçkin işbirlikçisi olduğundan habersiz olduklarını düşünebiliriz. Anlaşılır bir şekilde, Latin Amerika yakın tarihinin en önemli figürüyle şahsen dost olmanın etkisiyle daha bir süre başı dönecek olan García Márquez gazetecilere, yalaka gibi görülmekten çekindiği için Fidel hakkında konuşmak istemediğini söyledi, ama sayıklamaya yine devam edecekti. Bu açıklamaları Miami ve başka yerlerdeki Kübalı sürgünleri çok kızdırdı.

García Márquez Küba Devrimi'nin bilgili bir savunucusu olarak araştırmalarına ve kendi kendini yetiştirmeye devam etti. Ambargo altında günlük hayat hakkındaki kitabını çoktan bir yana bırakmıştı muhtemelen ama bunu göstermelik olarak kullanmaya bir süre daha devam etti. İnsan hakları ve siyasi tutuklular meselelerinin düşmanlarının ona karşı kullanacağı kilit konular olacağını daha en baştan fark etmişti. Ama Nixon ve Kissinger idaresindeki Amerikalılar, Latin Amerika ilerici hareketlerine karşı tavırlarında ellerinden eldivenlerini artık çıkarmış, askeri rejimleri suikast, işkence ve dezenformasyonun da dahil olduğu "emniyet yöntemleri" hakkında eğitmeye başlamışlarken; bu arada kendisi de kartlarını Castro'nun Küba'sından yana oynamışken, hapishaneler meselesinde kendini kanıtlaması gerekiyordu – burada kendini kanıtlamak, durumun her şartta kabul edilebilir ve savunulabilir olduğuna kendi kendini inandırmak için ne gerekiyorsa yapmak anlamına gelse dahi. (Russell Mahkemesi için yaptığı çalışmalarla hapishane rejimleri hakkında bir sürü şey öğreniyordu.) Aynı zamanda, ironik olarak, ABD'nin şimdi yeni bir lideri vardı, yobaz Başkan Jimmy Carter insan hakları vaazları veriyor ve bu konuda samimi görünüyordu. Yani, Nixon, García Márquez'e ABD hükümetlerinin asla gerçekten değişmeyeceğini, Carter ise halkla ilişkilerin, diplomasinin ve propagandanın da artık uluslararası arenadaki ideolojik mücadelenin hayati parçaları olduğunu öğretmişti. Dışarıdaki karşıtlarının Küba'da siyasi tutuklular olmasını aslında istediklerinden, çünkü böylece buradan saldırmaya devam edebileceklerinden emindi García Márquez, bu yüzden de belki safça, ülkenin bu

tür tutuklu sayısını sıfıra mümkün olduğunca yakın tutması gerektiğini düşünüyordu. Bu amaç, gelecek yıllardaki çabalarının önemli bir kısmını oluşturacaktı. Ve bu konu onun ilgisini *Alternativa*'yla militanlık yapmaktan ve Küba'nın Afrika'ya müdahalesini savunmaktan, uluslararası diplomasiye ve zamanla, işler zorlaştıkça, sadece Küba'nın egemenlik ve bütünlüğünü savunmak için çırpınmaya doğru kaydırdı.

1976'nın sonunda uzun zamandır Batanabo hapishanesinde bulunan karşı devrimci tutuklularla konuşmayı ayarladı. O liste içinden rasgele, Reinol González'in davasını seçti. González, Hıristiyan sendika hareketiyle çalışmış bir muhalif liderdi, dinine bağlı bir Katolik ve fiilen Hıristiyan Demokrat'tı.[39] Rancho Boyeros Havaalanı civarında Fidel Castro'yu bazukayla öldürmek için komplo kurmakla ve Havana'daki El Encanto alışveriş merkezinde yangın çıkarıp Fe del Valle adlı yöneticiyi öldürmekle suçlanarak 1961'de tutuklanmıştı. Bu suçlamaların doğru olduğunu González'in kendisi de daha sonra kabul edecekti. García Márquez Batanabo'da González'le görüştükten sonra eşi Teresita Alvarez yazarla México City'de temas kurarak ondan kocasının salıverilmesinin sağlanması için yardım istedi. Kadının yalvarmaları García Márquez'e dokunmuştu, burada bir kazan-kazan hamlesi yapma imkânı gördü. Castro'yla konuşmaya karar verdi, fakat onu dört-beş kez gördüğü halde bu konuyu açmaya cüret edemedi.

Sonunda Castro onu ve Mercedes'i cipiyle gezmeye götürdü. Dönüş yolunda, García Márquez anlatıyor, "Biraz acele ediyorduk, benim elimde onunla görüşmek istediğim altı konuyu not aldığım bir kart vardı. Fidel bu konuların her birindeki kesinliğime gülerek, 'bu olur, şu olmaz, şunu yaparız, onu yaparız' dedi. Altıncı konuyu da cevapladığında Havana'da bir tünelden geçiyorduk, 'Yedi numara nedir?' diye sordu. Kartta bir yedi numara yoktu, beni şeytan mı dürttü ne oldu bilmiyorum ama aynen öyle, 'doğru zaman şimdi olabilir' diye düşündüm. 'Yedi numara da var ama bu hakikaten biraz uygunsuz kaçacak,' dedim. 'Olsun, ne olduğunu söyle sen.' Kendimi paraşütle aşağı bırakır gibi, 'Eğer Reinol González'i, özgür olarak, Noel'i karısı ve çocuklarıyla geçirmek üzere Meksika'ya götürebilsem, bir aile çok mutlu olur,' deyiverdim. Ben arkama bakmamıştım ama Fidel bana bakmadan Mercedes'e bakarak, 'Peki Mercedes niye öyle bakıyor?' dedi. Ben de dönüp arkama bakmadan, Mercedes'in yüzünde nasıl bir ifade olduğunu görmeden cevap

verdim: 'Çünkü eğer Reinol González'i çıkarırsam, o da Devrim'in arkasından pis bir iş çevirecek olursa, işleri benim batırdığımı düşüneceksin diye düşünüyordur muhtemelen.' Sonra Fidel bana değil Mercedes'e cevap verdi: 'Bak Mercedes, Gabriel'le ben doğru bulduğumuz şeyi yapacağız, ondan sonra öbür adam işe yaramaz bir herif çıkarsa o başka bir meseledir!'" Otel odalarına döndüklerinde her zaman doğru karar veren Mercedes, kocasını haddini bilmezliğinden dolayı azarladı, ama García Márquez bayram ediyordu. Fakat aylar geçti; Castro, Devlet Konseyi'ndeki meslektaşlarını henüz ikna edemediğini söylüyordu. Mevzu karışıktı, García Márquez'le González'in sabırlı olmaları lazımdı.[40]

Bu arada, Ağustos 1977'de García Márquez ilerleyen yıllarda hem önemli bir bağlantısı hem de dostu olacak Avrupalı bir sosyalistle ilk anlamlı temasını kurdu. İspanya Sosyalist Partisi PSOE'nin lideri Felipe González'di bu kişi. González 15 Haziran'da İspanya'da kırk bir yıl sonra yapılan ilk seçimlerde Madrid milletvekili seçilmiş, aynı seçimlerde Adolfo Suárez ortanın sağındaki UDC partisi iktidarının başbakanı olmuştu. Efsanevi komünist militan La Pasionaria* da İç Savaş'tan beri ilk defa bu seçimler için İspanya'ya dönmüştü. Ağustos sonunda, avukat olan González Bogota'da bulunuyordu ve Antonio Caballero (editör), Enrique Santos Calderón (yayın yönetmeni) ve García Márquez'den (yayın danışmanı) müteşekkil *Alternativa* ekibine bir röportaj verdi. Çıkan yazının başlığı "Felipe González: Ciddi Bir Sosyalist"ti.[41] PSOE'nin Latin Amerika politikası az-çok demokratik ülkelerde halk tabanlı bütün rejimleri, demokratik olmayan ülkelerde ise özgürlükçü hareketleri desteklemek şeklindeydi: "Demokrasinin ritmini yavaşlatan rejimleri tasfiye etme amacı etrafında birleşiyoruz." Yazıda González'in Küba hakkındaki görüşleri yer almıyordu, Küba meselesi yıllar sonra García Márquez'le arasında sorunlar çıkmasına yol açacaktı.[42]

Bu röportajla beraber García Márquez'de birçok jeton düşmüş olabilir. Çok geçmeden, görüşlerine ve faaliyetlerine karşı şüpheci bir yaklaşımı olduğu halde, mütevazı ve demokratik Sosyalist Enternasyonal'in

---

* Dünyada İspanya İç Savaşı sırasında Franco güçlerinin Madrid'e giremeyeceğini ifade eden "No pasaran" (geçit yok) sloganıyla efsaneleşen komünist lider. Franco darbesi öncesinde ve sonrasında sürgünden dönmesinin ardından İspanya meclisinde milletvekili. Asıl adı Dolores Ibarruri'dir (1895-1989). Uzun yıllar İspanyol Komünist Partisi'nin genel sekreteri olarak görev yaptı ve uluslararası komünist hareket içinde yer aldı.-e.n.

çok sayıda üyesiyle yakın ilişkiler kuracaktı García Márquez; aralarında sıkı dostu, Kolombiya'yla kan bağı bulunan Venezuela başkanı Carlos Andrés Pérez, Fransa'dan François Mitterand ve tabii Felipe González de vardı. Mitterand da González gibi Allende'nin ilerlemesini ve çöküşünü yakından takip etmişti – ama Avrupa başkaydı tabii? Aralık ayında García Márquez Paris'te, bir zamanlar devrimci olup şimdi demokratik yollara kafa yoran (ve sonunda François Mitterand hükümeti içinde o yolu tutacak olan) Régis Debray'le uzun uzun sohbet etti. Bu sırada Debray Fransız Sosyalist Partisi'ne üyeydi, García Márquez onu hâlâ "gerçek bir sosyalist" olup olmadığı ve Latin Amerika'da devrimin kaydettiği ilerlemeler için ne düşündüğü konusunda sınava çekti.[43] Bu sırada García Márquez'in *Alternativa*'dan uzaklaşma yoluna çoktan girmiş, başka bir rol arıyor olması çok mümkün. Ve bu, ikili bir rol olacak: Latin Amerika'da bir yaklaşım, Avrupa'da başka yaklaşım. García Márquez bir kez daha manevra alanı arayışında.

Haziran başında, arkadaşı Omar Torrijos hakkında bir yazısını daha yayımladı, başlığında da utanmadan kendi eserlerinden birine gönderme yaptı: "General Torrijos'a Mektup Yazan Var, Evet."[44] Bu elbette, o zamanın ve geleceğin García Márquez'ine dair bir soru olabilir: Muktedir adamlar hakkında mı yazıyor, muktedir adamlar için mi, yoksa muktedir adamlar adına mı? Küba'da olduğu gibi yine Panama'daki insan hakları sorununu ele alarak başladı, kendini gerçekle okuyucu arasında dürüst bir aracı olarak takdim ediyordu (tıpkı sonunda, bir yanda Castro'yla Torrijos arasında, bir yanda da González'le Mitterand arasında arabuluculuğa soyunacağı gibi). Böylece, Panama'da siyasi tutuklu olduğu söylenen kişilerin durumunu ortaya çıkarmak şeklinde bir gösteri yaptı (Torrijos uzun zamandır, işkence yapmakla suçlanıyordu) ve Torrijos rejimiyle Meksika'daki Panamalı sürgünler arasında arabuluculuk yapmayı teklif etti. Sonra ağustosta, Panamalı *caudillo* [lider-ç.], ABD'yle müzakereleri ve hayatına yönelik tehditler hakkında önemli bir yazısı daha çıktı García Márquez'in.[45] García Márquez Torrijos'u "katırla kaplanın kesişimi," çetin bir düşman ve parlak bir müzakereci, tepeden tırnağa insan, sıradan insanlar arasında popüler biri olarak tasvir ediyordu.[46]

Yeni Panama Kanalı Anlaşması 7 Eylül 1977'de Panama City'de nihayet imzalandı. Panama heyetinin fazladan iki üyesi vardı: Graham

Greene'le Gabriel García Márquez. İkisi de dünyanın her tarafından suçluların hep yaptığı gibi Panama pasaportuyla seyahat ediyor ve kocaman okul çocuklarıymış gibi bunun tadını çıkarıyorlardı sonuna kadar.[47] Pinochet denen alçağa fiziksel olarak yakın olmak özellikle hoşlarına gidiyordu. Ekimde Panamalılar yeni anlaşmayı halk oylamasıyla kabul ettiler fakat değişiklikler yapmaya devam eden ABD, 18 Nisan 1978'de anlaşmanın değişmiş halini kabul etti.

1977, oğulların büyüyüp hayatta kendi yollarını çizmeye başlamasıyla García Barcha ailesinin ayrı düşmenin kaçınılmazlıklarına sonunda uyum sağlamaya çalıştığı yıl oldu. Tabii, bir bakıma Gabo'yla Mercedes oğullarını 1974-75'te, oğlanlar henüz onlardan ayrılamazken bırakmışlardı ama o zamanlar Barselona'da bir aile evleri vardı hâlâ, geçici de olsa herkesin sonunda döneceği bir yerdi bu. Şimdi oğlanlar evden ayrılma yolundaydılar. Rodrigo aşçılık okumaya Paris'e gidiyordu, Gonzalo da müzik okumak için onun yanına gitmek niyetindeydi.

García Márquez bunca zamandır Reinol González hakkındaki girişimine dair bir haber almayı bekliyordu. Nihayet, Aralık 1977'de işler değişmeye başladı.[48] Havana'da Jamaika başbakanı Michael Manley onuruna verilen resepsiyonda Fidel Castro, García Márquez'e yaklaşıp, "Tamam, Reinol'u alabilirsin," dedi. Üç gün sonra García Márquez'le, şaşkın Reinol González, Madrid'e vardılar, hemen arkalarından da González'in karısı Teresita geldi. Ocak 1978 başında, García Márquez, Mercedes ve Rodrigo, Barselona'da González ve ailesiyle buluştular, adamın Küba hapishanelerinde yaşadığı acı dolu tecrübeleri ayrıntılarıyla dinlediler. Bunun ardından, González ailesi 15 Ocak'ta Miami'ye uçtu. González daha sonra, Castro tutuklu üç bin karşı devrimcinin aileleriyle yaşanan gerilimi azaltma vakti geldiğine karar verdiğinde ve devrim yurtdışındaki sürgün toplumuyla diyalog kurmaya başladığında, müzakerelerde önemli rol oynayarak García Márquez'in stratejisinin ve Castro'nun bunu kabul etmesinin doğru olduğunu gösterdi.

García Márquez yıllarca, Küba yönetiminin bu tutukluların büyük bölümünün salıverilmesi gibi önemli bir jeste ikna edilmesindeki kendi rolünü olduğundan az gösterecekti. Castro biraderlere, sadece son derece iyi niyetli biri olmakla kalmayıp devrimin samimi bir destekçisi, göründüğünden daha az liberal, daha çok sosyalist olduğunu ve hepsinden önemlisi, onların da hissettiği gibi, güvenilir biri olduğunu göstermişti.

Fidel'le ilişkileri zamanla sadece araçsal ve siyasi olmaktan çıktı, ikisi de birbirinin ilgisinden memnun olan bu adamların arasında arkadaşlığa benzer bir şey oluştu. (García Márquez basına karşı, Castro'yla asıl olarak edebiyat konuştukları konusunda ısrar etti daima.) Tescilli bir işkolik olan Castro'nun kısıtlı ve her zerresi gizli tutulan bir özel hayatı, sınırlı bir sosyal hayatı vardı. Uzun zaman, bir kadınla olan yegâne uzun süreli ilişkisinin devrimci yoldaşı Celia Sánchez'le ilişkisi olduğu sanıldı. Sánchez'in 1980'de ölümünden sonra zaman zaman başka kadınlarla takıldı ve evlilik dışı bazı çocukları oldu. 1960'ların sonundan itibaren Dalia Soto del Valle'yle uzun soluklu bir ilişkisi olduğu, fiilen evli oldukları ve bugün de devam eden bu ilişkiden beş oğulları bulunduğu ancak yakın zamanda anlaşıldı. Fakat Dalia'ya resmi hiçbir rol verilmemişti, o sınırlı sosyal hayatta onun hiçbir zaman yerinin olmaması Castro'nun bariz yalnızlık imajını sürekli olarak vurguladı.

Bunun gibi, Castro, Che Guevara'nın ölümünden sonra, kendisine sonsuza dek sadık kardeşi Raúl'la Antonio Núñez Jiménez, Manuel Piñeiro ve Armando Hart gibi insanlardan gayrı yakın erkek dostları olan biri olarak da tanınmaz. Dolayısıyla García Márquez'le arkadaşlıkları son derece sıra dışı ve hiç beklenmeyen bir durumdu. Bu ne kadar şaşırtıcıdır, o ayrı konu. García Márquez, İspanyolca konuşan dünyada Cervantes'ten beri gelmiş geçmiş en ünlü yazardı ve olağanüstü bir şans eseri, Küba'yı destekleyen bir sosyalistti. Dahası Fidel'le hemen hemen aynı yaştaydı, ikisi de Karayipli'ydi ve ikisinin anti-emperyalist olmaları da ABD'li tekelci muz üreticisi United Fruit Company'nin kendi yakınlarında olmasının yarattığı tepkiyle kısmen alakalıydı. İki adam da Nisan 1948'de *Bogotazo* sırasında Bogota'daydılar, hatta bazı komplo teorisyenleri ikisinin beraber Latin Amerika'daki iktidar karşıtı çalışmalarına o zaman başladıklarını dahi düşünüyor. García Márquez büyük bir yazar olmakla beraber asla estetik ya da entelektüel bakımdan bir züppe değildi ve onun hayat tarzı, aslında minicik adasından dışarı çıkamayan Castro'nun bütün dünyayla temas kurmasına imkân veriyordu. Bizzat Castro bana, ortak Karayip kökenlerinin ve ortak Latin Amerikacı uğraşlarının, dostlukları için çok önemli bir temel oluşturduğunu söyledi. "Ayrıca," dedi, "ikimiz de köylüyüz, ikimiz de deniz kenarı insanıyız... İkimiz de toplumsal adalete, insanlık onuruna inanıyoruz. Gabriel'in özelliği başkalarını sevmesi, başkalarıyla dayanışması ki bun-

lar bütün devrimcilerin özellikleridir. Başka insanlara hayran olmadan, onlara inanmadan devrimci olamazsın."[49]

Şimdi Küba için işler genel olarak yolunda gidiyordu, Afrika macerası yeni bir devrimci coşku aşılamıştı. Fakat epeyce yeni bir dönem başlamak üzereydi. 6 Ağustos'ta Papa VI. Paul öldü, yerine I. Jean Paul atandı, bir ay sonra o da öldü; böylece Karol Wojtyla yani II. Jean Paul'e papalık yolu açıldı, onun atanmasının ardından gelen on sekiz ay içinde iktidara gelecek olan Ronald Reagan ve Margaret Thatcher'la üstü örtük bir işbirliği içindeki bu Papa, gelecek yirmi beş yıl boyunca siyaset rüzgârlarını Küba aleyhine çevirecekti (Papa'nın Sovyetler Birliği'nin çöküşünü de hızlandırmaya çalıştığını söylemeye gerek yok). Yetmedi, Ağustos 1978'de Papa VI. Paul'ün ölümünden yalnız iki gün sonra İran Şahı ülkesinde sıkıyönetim ilan etti. Bu hareketi kendi devrilişini hızlandıracağı gibi Başkan Jimmy Carter'ın iktidarı kaybetmesini de beraberinde getirecek, onun yerine sağcı Ronald Reagan gelecekti.

Kolombiya'da 1978 seçimlerinde solun performansı her zamanki gibi berbattı, liberal aday Julio César Turbay Ayala başkan seçilip 7 Ağustos'ta görevine başladı. *Alternativa* sağ liberal Turbay'a karşı en baştan beri saldırgan bir tavır içindeydi, hem karikatürlerde hem yazılarda adamın ne kadar şişman olduğunu vurguluyorlar, alametifarikası papyonuyla gözlüklerinin ardında hiçbir şey olmadığını gösteriyorlardı.[50] Onun adaylığının altını oyup liberalleri daha makul birini aday göstermeye teşvik etmeyi uman dergi, bu adamın amaçlarını ve seçilip seçilemeyeceğini durmadan sorguladı. García Márquez ve *Alternativa*, birlikte ve ayrı ayrı, gelecek dört yıl boyunca onun başkanlığına alışılmadık bir hiddetle saldırdılar; tek ellerine geçen, Turbay'ın ya da onun temsil ettiği güçlerin daha da hiddetli ve kesinlikle beklenmedik yollardan karşı saldırı yapmaktan hiç aciz olmadıklarını görmek oldu.

Bu arada Orta Amerika'nın sarsıntılı devrimci süreci devam ediyor, Pontius Pilatus* gibi Jimmy Carter da müsabakada hakemlik mi etsin yoksa takımlardan birine mi katılsın karar veremiyordu. Nikaragua'da Sandinista (FSLN) isyancıları Somoza diktatörlüğüne karşı baskıları-

* 26-36 yılları arasında Roma'nın Yahudiye valisi. Mesih olduğunu söyleyen Hazreti İsa, başkâhin ile yüksek kurul üyeleri tarafından Tanrı'ya küfrettiği için ölüm cezasına çarptırılıp Pilatus'un önüne çıkarıldı. Aslında yetkisini kullanarak onu affetmek istiyordu ama halkın baskısına karşı koyamadı ve kırbaçlatıp çarmıha gerilmek üzere askerlere teslim etti-e.n.

nı yıl boyunca arttırdılar. Sandinist liderler, García Márquez'le onun México City'deki evinde epey sık buluşuyorlar ayrıca García Márquez, Sandinist hareketinin kurucularından Tomás Borge'yi de bazen Küba'da görüyordu. Üç muhalif grubun tek bir Sandinista Cephesi'nde birleşmesini sağlayan anlaşmaya varılmasına katkıda bulundu, hatta genç devrimcilere *los muchachos* (gençler) lakabını takanın da kendisi olduğunu iddia etti sonradan.[51] 22 Ağustos 1978'de Edén Pastora öncülüğündeki bir grup Sandinista gerillası Managua'daki Başkanlık Sarayı'nı ele geçirdi, temsilciler meclisinin yirmi beş üyesini kaçırıp iki gün rehin tuttuktan sonra bunların dördünü Panama'ya gönderip geri kalanların salıverilmesi karşılığında altmış siyasi tutuklunun serbest bırakılmasını sağladılar. Pastora, yani "Comandante Cero" [Komutan Sıfır], planını sekiz yıl önce yapmıştı.[52] García Márquez derhal Torrijos'u arayarak bu olağanüstü devrimci başarıyı yayınlamak istediğini söyledi. Bir an evvel yola çıktı, üç gün kışlalarda kalıp muhteşem saldırının yorgun liderleriyle (Edén Pastora, Dora María Téllez ve Hugo Torres) görüşerek hazırladığı haberi eylül başında yayınladı.[53] O ayın sonunda ABD Somoza'yı istifaya çağırıyordu. García Márquez daha sonra bu haberin, siyasi gazetecilik yapmak için edebiyatı bırakırken tam da düşündüğü şey olduğunu söyledi: "Edén Pastora'yla Hugo Torres yorgunluktan bitap düşmüşlerdi, uyuyakaldılar. Ben olağanüstü bir kadın olan Dora María'yla sabahın sekizine kadar çalıştım. Sonra haberi yazmaya otele döndüm. Uyanınca haberi düzelttiler, özellikle silahlar, grup yapıları vb. konularda doğru terimleri belirttiler. Ertesi gece uyuyamadım, haberci olarak ilk işimi yaptığım, yirmi yaşında olduğum sıradaki kadar heyecanlıydım."[54] Yılın ilerleyen zamanlarında García Márquez *Alternativa*'ya Nikaragua krizi hakkında çok sayıda üst düzey tartışmaya katıldığını söyledi.

Eylülde, babasının ateşli siyasi eylemciliği arasında, aşçılık okulunda aradığını bulamayan Rodrigo orayı bırakıp tarih okumak üzere Harvard'a gitti. Böyle devrimci bir ailenin bir üyesi için şaşırtıcı bir karar bu. García Márquez'in ekimde *El Tiempo*'ya "ailem benim için kitaplarımdan daha önemli" diye bir açıklama yapmasının nedeni de bu gözle görünür çelişki olabilir.

Kolombiya'da Turbay sahneye çıkınca işler kötüye doğru dönmeye başladı. Ağustosta iktidara gelmesinden bir ay sonra, Uluslararası Af Örgütü'nün çok sert eleştirdiği bir güvenlik yasası çıkararak sağcı şöh-

retine layık olduğunu ispat etti. Bu aylarda García Márquez solcu birkaç arkadaşıyla beraber "Habeas" adında bir insan hakları örgütü kurmakla uğraşıyordu. Jimmy Carter'ın insan hakları politikası şüphesiz samimi olmakla beraber, Latin Amerika'daki sağcı diktatörlükler (Şili, Arjantin, Uruguay, Brezilya, Guatemala ve Nikaragua) dalgasına karşı çıkan, onu protesto eden pek çok örgütten dikkatleri uzaklaştırmanın da bir yoluydu. Carter tabii ki Küba ve Panama hükümetlerinin de diktatörlük olduğunu, Sandinistaların da benzer bir rejim kurmaya çalıştıklarını iddia ediyordu. García Márquez, merkezi México City'nin nispeten güvenli ortamında kurulan ve açılışı 20 Aralık 1978'de metropolün büyük bir otelinde yapılan yeni örgütün başını çekiyordu.[55] (Meksikalı yetkililere Meksika'ya bulaşılmayacak diye bir söz verip vermedikleri açık değil.) O toplantıda García Márquez Küba'da artık hiç siyasi tutuklu kalmadığını söyleyebildi. Buradan kendine pay çıkarmamaya özen gösterdi.

Habeas, Latin Amerika için, özellikle siyasi tutuklulukları savunmak amacıyla kurulmuş bir insan hakları enstitüsüydü; 1974 sonbaharında Enrique Santos Calderón'la García Márquez'i ilk kez bir araya getiren, bu amaçtı.[56] García Márquez yeni örgütün kuruluşunda etkiliydi ve örgütü gelecek iki yıl için, kendi telif gelirinden karşılayacağı 100.000 dolarla finanse etmeyi üstlendi. Eskiden Salvador Allende'nin kişisel doktoru olan ve Moneda Sarayı'ndaki son saatlerinde onunla birlikte bulunan arkadaşı Danilo Bartulín örgütün icra yetkili sekreteri olacak, Latin Amerika'nın bütün ülkelerinde temsilciler bulunacak, aralarında Nikaragualı devrimci rahip Ernesto Cardenal ve ona benzer yetkinlikte, yine onun gibi ilerici nama sahip pek çokları yer alacaktı. Üyelerin çoğu ABD karşıtıydı ve hiçbiri *habeas corpus* (ihzar emri) sorununu Küba'ya doğrultmaya yeltenecek insanlar değildi; zaten, Şili'de, Arjantin'de, Uruguay'da yaşananların dehşetinin yanında buna başkaları da kalkışmazdı. García Márquez iğneleyici bir dille, *Alternativa*'nın "Başkan James Carter'ın insan hakları politikalarını yürütmesine yardım etmeye" çalıştığını söyledi. ABD başkanının işe, Lolita Lebrón gibi vatansever devrimcilerin, Küba hükümetinin şimdi affettiği suçlardan çok daha hafif şeyler için yirmi beş yıldır hapiste olduğu Porto Riko'dan başlamasını tavsiye ediyordu.[57]

Ocak 1979'da García Márquez yeni Papa'nın, Papa II. Jean Paul'ün huzuruna çıkarak Habeas için desteğini istedi. Papa'yı Vatikan kütüp-

hanesinde on beş dakikalığına gördü.[58] O zaman bunu söylemedi ama García Márquez'in bu kısacık görüşmeyi sinir bozucu bulduğu belliydi: Daha sonra, Papa'nın her konuyu (Latin Amerika'da "kaybedilen" insanları bile) Doğu Avrupa "takıntısı"na bağlamadan dünyanın geri kalanını düşünmekten aciz olduğunu söyleyecekti. Ardından, 29 Şubat Pazartesi günü İspanya Kralı ve Kraliçesinin huzuruna çıktı, ona Alba Dükü, ulusal müzik direktörü Jesús Aguirre eşlik ediyordu. Zarzuela Sarayı'nda buluştular, Latin Amerika'daki insan hakları konusundaki tartışmaları bir saatten uzun sürdü. Sadece Régis Debray ve Philip Agee gibi solun önemli figürlerinin değil, uluslararası arenanın üyelerinin de görüşmek durumunda olduğu bir şahıs olmuştu García Márquez. Alıştığı politikacılara kıyasla hanedan üyelerini nasıl bulduğu sorulduğunda García Márquez şöyle cevap verdi: "Eh, doğrusu çok doğal insanlar, onlarla her şeyi konuşabiliyorsunuz. Protokole gelince, Kral benim için işleri kolaylaştırdı... Latin Amerika hakkında gayet bilgililer, insanlara ve mekânlara dair bazı ortak anılar çıkardık. Konuşmamız boyunca bizim kıtamızdan hep sevgiyle bahsettiler." *El País*, genç meşruti kralın, son romanı mutlakiyetçi iktidarın bir eleştirisi olan böyle önemli bir uluslararası figürle buluşmasını son derece olumlu bir işaret olarak yorumladı.[59]

19 Temmuz 1979'da Sandinistalar Nikaragua'da iktidarı ele geçirdiler. Bu haber bütün sene heyecanla beklenmişti, özellikle de 8 Şubat'ta ABD Somoza rejimiyle ipleri kopardıktan sonra. Somoza 6 Haziran'da sıkıyönetim ilan etmişti, sonunda gerçeklerle yüzleşip 19 Temmuz'da da ülkeyi terk etti. Bu, Latin Amerika solunun uzun zamandan beri aldığı, gerçekten güzel olan ilk haberdi, bu yıl işler nihayet iyi gitmeye başlamıştı: Maurice Bishop'un Küba yanlısı New Jewel hareketi* 13 Mart'ta Grenada'nın başbakanını ülkeden kovmuştu; ada 27 Ekim'de Britanya'dan bağımsızlığını ilan edecek, Panama Kanal Anlaşması 1 Ekim'de yürürlüğe girecek, Orta Amerika ise devrimci yoluna 15 Ekim'de El Salvador'un başkan Carlos Romero'sunun tahtından indirildiği bir askeri darbeyle devam edecekti. Sandinistaların iktidara gelme-

* New Jewel "Yeni Mücevher" anlamına gelir, hareketin adının açılımı "New Joint Endeavor for Welfare, Education and Liberation" ise, "Yeni Refah, Eğitim ve Özgürlük Ortak Girişimi" demek. Karayipler'in Grenada ada devletinde Marksist-Leninist bir hareket-ç.n.

sinden dört hafta önce García Márquez, México City'den Kosta Rika'yı arayarak Nikaragua'nın sürgündeki yeni geçici hükümetinin beş liderinden biri ilan edilen yazar arkadaşı Sergio Ramírez'le görüştü.[60] İki adam yeni hükümetin yapısını ve işlevlerini, askeri durumu, Kolombiya'nın Somoza'yla ilişkileri koparmama kararını ve ABD'nin olası tepkilerini tartıştılar. García Márquez bir yazarın politikaya karışıp ne yaptığını sorduğunda Ramírez şöyle cevap verdi: "Bak, vatan için savaş varsa, özgürlük savaşı varsa, Somoza gibi bir işgal kuvvetine karşı savaşılıyorsa herkes işini bırakır, şair de dahil, herkes eline tüfeğini alır; ben kendimi savaş alanında sayıyorum."[61]

García Márquez Nikaragua devrimiyle her zaman ilgilenecek ve ona hatırı sayılır ölçüde destek verecekti ama Küba'dan duyduğu coşkuyu bu devrimden hiçbir zaman duymadı. Bir kere, Castro'ya olan aşinalığı Nikaragua'ya duymuyordu, o sırada bu ülkeyi yönetenlerin hiçbiriyle Fidel'le olduğu gibi yakın bir ilişkisi de yoktu. İkincisi, her zaman kaçınılmaz bir şüphecilik içindeydi, Şili deneyine dair de olduğu gibi: Bir ülke Küba'nın yaptığı gibi acımasız askeri ve siyasi tedbirler almadığı müddetçe, ABD'nin sol yanlısı herhangi bir rejime tahammül etme ihtimali çok düşüktü. Dahası, Küba'nın verdiği tepki de onun şüphelerini kuvvetlendiriyordu. Kübalılar Nikaragua'ya yardım etmişlerdi ama kıta çapında bir sürekli devrim perspektifiyle; üstelik şimdi onların da ABD'ye karşı çok daha dikkatli olmaları gerekiyordu, zira ABD dosdoğru Küba'yı işgal etmek konusunda Sovyetler'in vetosunu kabullenmek zorunda kalmıştı ama "ikinci bir Küba"ya uzaktan yakından benzeyen hiçbir şeye tahammülü olamazdı.

Ailenin Japonya, Vietnam, Hong Kong, Hindistan ve Moskova'yı kapsayan dünya turuyla geçen yazın ardından, Rodrigo Harvard'a döndü; Gabo, Mercedes ve Gonzalo da Gonzalo'nun müzik okuyup özellikle flüt üstüne çalışacağı, babasının da bir ay boyunca Unesco işleriyle uğraşacağı Paris'e gittiler. Gabo, Birinci Dünya'nın uluslararası basın ajansları üstünden kurduğu bilgi tekelini araştıran MacBride Komisyonu'nda çalışmaya davet edilmişti. Dostları Ramón Chao ve Ignacio Ramonet, komisyonda yaptığı işlerden esinlenerek kışkırtıcı bir şekilde "Bilgi Savaşı Başladı" başlığıyla çıkacak bir yazı için onunla röportaj yaptılar.[62] Bu iki gazeteci García Márquez'in Paris'te "neredeyse kılık değiştirerek, adeta kaçak gibi" bulunduğunu söylediler.

García Márquez komisyonun, 1976'daki tartışmaların ardından Unesco Genel Başkanı Amahdou-Mahtar M'Bow tarafından kurulduğunu anlattı. Daha baştan, önemli tavizlerle yola çıkmıştı komisyon, zira Ruslar elbette tamamen devletçi bir basından, Amerikalılar ise basının tamamen özel teşebbüs olmasından yanaydılar. Komisyonun resmi dilleri İngilizce, Fransızca ve Rusça'ydı ve hazırlayacağı rapor 1980'in Ekim ayı sonunda Unesco'nun Belgrad'daki Genel Kurul'una sunulacaktı.[63] García Márquez daha sonra ömründe bu kadar sıkılmadığını, "yalnız bir kelime avcısı" olarak kendini hiç bu kadar işe yaramaz hissetmediğini, fakat bir yandan da hiç bu kadar fazla şey öğrenmediğini söyleyecekti, öğrendiği şeylerin en önemlisi de bilginin güçlüden zayıfa doğru aktığı ve zenginlerin fakirlere egemen olmasında kilit önemde bir tahakküm aracı olduğuydu.[64] MacBride'ın çalışmalarına hem ABD hem de Britanya karşı çıkacak, bunun nihai sonucu olarak iki ülke de 1980'lerin ortalarında Unesco'dan çekilecekti.

Tuhaftır, García Márquez kamuya yaptığı beyanları ve kamusal yüzünü değiştirmeye tam bu sıralarda (Sovyetler Birliğinin feci Afganistan işgaliyle aynı dönemde) başladı. Bunun ilk örneklerinden biri, 25 Ocak 1980'de México City'deki bir toplantıda Latin Amerika'nın çaresiz bir kurban olduğunu, ABD ile SSCB arasındaki çatışmanın sadece seyircisi olduğunu söylemesiydi.[65] Chao ve Ramonet'e söylediği bütün büyük laflara rağmen García Márquez belki de ne genel olarak dünyanın, ne de özel olarak Latin Amerika'nın geleceğinden emindi söylediği kadar; hele dünyanın gelecekte sosyalist olacağından hiç emin değildi. Ronald Reagan'ın başkan seçilmesiyle ilgili olarak sesli düşünürken, Reagan görünmeye çalıştığı gibi biri olmadığına göre, "bizden başka hiç kimsenin, uğruna mutluluğunu feda etmeyeceği o uçsuz bucaksız, yapayalnız arka bahçe"deki, yani Latin Amerika'daki silahlı soyguncu şöhretine layık olduğunu göstereceğini söyledi.[66] Bu çok isabetli bir kehanetti.

Ne olursa olsun edebiyata dönmeye can atıyordu. Onunla röportaj yapanlar, García Márquez'in, Pinochet hakkında neredeyse altı yıl önce verdiği pervasızca sözden bıkmaya başladığına dair ipuçları veriyorlardı sürekli. 12 Kasım'da *Excelsior* onun Paris'teki Latin Amerikalılarla ilgili bir dizi hikâye yazdığını, bunları Pinochet'nin devrilmesinden yirmi dört saat sonra yayınlayacağını bildirdi. Onun sözlerini, Şili'nin diktatörünün sonu gelene kadar, sadece yayınlamaktan değil edebiyat

çalışmalarının tamamından uzak duracağı şeklinde anlamış olanlar için bir hayal kırıklığıydı bu. İşte, kitaplar yazmaktaydı anlaşılan; bu kitaplar yazarın "edebiyat grevi" biter bitmez yayınlanma kuyruğuna gireceklerdi, dünyanın büyük kentleri üstünde iniş sırası beklerken dönüp duran jetler gibi.

Bundan da büyük olan gerçeği hâlâ itiraf etmemişti: Yeni bir romana başladığı gerçeğini. O yılın başlarında "yazacak konusu kalmadığını," içinde "başka roman olmadığını" söylemeye devam ediyordu.[67] Aslında, görünüşte apolitik olan bir sonraki romanı önemli bir değişimin işaretini verecekti. Asıl aradığı şeyin aşk olduğunun ne okurları farkındaydı ne de kendisi. Dünyanın her yerinde kişisel olana doğru büyük bir dönüş başlıyordu ve ilk izlenimlerin aksine García Márquez de bu sürecin bir parçası olacaktı.

Alternativa dikkate değer bir girişimdi, fakat özellikle Turbay iktidara geldiğinden beri hükümetten gelen baskıların reklam verenleri uzaklaştırmasıyla giderek büyüyen mali sıkıntılarla karşı karşıyaydı. 1979'un sonunda bu sorunlar kritik boyuta geldi. Dergiyi çıkaranlar onu kendi kaynaklarıyla desteklemeye devam ettiler ama 27 Mart 1980'de dergi sonunda kapanınca Santos Calderón'la Samper yine *El Tiempo*'ya döndü ve Bogota'daki bu kuruluşla bağı olmayanlar da başka destek yolları aramaya başladılar. García Márquez ise elindeki siyaset ve edebiyat seçeneklerini değerlendirmekte ve kariyerinin bir sonraki aşamasını planlamakta özgürdü artık.

20. Bölüm

Edebiyata Dönüş: *Kırmızı Pazartesi* ve Nobel Ödülü

1980-1982

Şimdi Paris'te Sofitel Oteli'ne rahatça yerleşmiş olan García Márquez, vaktini sabahları yaratıcı yazarlığına, öğleden sonraları da Unesco'nun tartışmalı MacBride Komisyonu işlerine ayırıyordu. MacBride'ın görevi, dönemin "üçüncü dünyacı" ideolojileri doğrultusunda, uluslararası haberlerin içeriğinde ve sunumunda Batı ajanslarının kontrolünü azaltacak yeni bir "dünya bilgi düzeni" oluşturma ihtimalini ele almaktı.[1] Her ne kadar bu hareketi tasvip ediyorsa da bu ortak çalışma aslında García Márquez'in kamusal militanlık döneminin sonuna işaret ediyordu. Artık Russell'lar, MacBride'lar, başka *Alternativa*lar ya da *Militant Journalism* (Militan Gazetecilik-1970'lerde Bogota'da yayınlanan siyasi yazılarından oluşan antolojinin adı) olmayacaktı; Habeas bile yakında bırakacağı bir eylemci girişimiydi. Daha yüksek sesli siyasi eylemciliği azaltıp diplomasiye ve perde arkasında arabuluculuğa ağırlık verme kararı aldı. Pinochet de yakında devrilecek gibi görünmediğine göre sözünden vazgeçmeye, yaratıcı kurguya dönmeye karar vermişti; zaten elinden gelen en iyi halkla ilişkiler yöntemi de buydu. Eylül 1981'de, anlaşılan utanıp sıkılmadan, "yazar olarak, politikacılığından daha tehlikeli" olduğunu beyan edecekti García Márquez.[2]

Şimdi dünyanın en ünlü yazarlarından biri olmakla beraber, aslında *Şer Saati* çıktığından beri yirmi yılda ancak iki roman (*Yüzyıllık Yalnızlık* ve *Başkan Babamızın Sonbaharı*) yayınlamıştı. Eğer çağının büyük yazarlarından sayılacaksa daha fazla yazması lazımdı. Siyasete gelince, Latin Amerika'yı ve kendi temel siyasi değerlerini asla bir yana bırakmayacak olsa da asıl ilgi odağı, siyasi ruhunun arzusu olarak her şeyden önce Küba'ya odaklanmaya karar vermişti; bir de tabii ki

o mutsuz ülke için olumlu gelişmeler tahayyül etmek mümkün olduğu ölçüde, Kolombiya'ya. Küba, siyasi ve ekonomik sorunları ne olursa olsun, García Márquez için en azından ahlaki bir zaferdi. Fidel de başarısız olmayan, yenilgiye uğramamış bir Latin Amerikalıydı, bütün kıtanın umudunu ve hepsinden önemlisi onurunu temsil ediyordu. García Márquez kafasını Latin Amerika tarihinin kerpiç duvarlarına vurmayı kesmeye karar vermişti artık. Olumlu olana tutunacaktı.

Küba ile Kolombiya hariç, Latin Amerika'nın sorunlarıyla doğrudan yüzleşmekten hissettirmeden uzaklaşırken, vaktini eskiden sevmediği iki yerde, Paris'te ve Cartagena'da geçirir oldu. İki kentte de ev aldığı dönem bu dönemdir: Birini Montparnasse'da Rue Stanislas'tan, turist plajına ve sevgili Karayip Denizi'ne tepeden bakan diğer evini de Cartagena, Bocagrande'den aldı. 1980 Eylülü'nde edebiyat grevini bırakırken, buna vesile olan "Karda Kan İzlerin," varoluşunun bu yeni gerçeğini tam olarak yansıtacaktı: Hikâye Cartagena'da başlayıp Paris'te bitiyordu (bir yandan da Tachia'yla kendisinin Paris geçmişini şifreliyordu).[3] Bu dönemde iki arkadaşının, François Mitterand ve Jack Lang'ın Fransa'da Devlet Başkanlığı ve Kültür Bakanlığı görevlerine gelmeleri, bir üçüncü arkadaşının, Régis Debray'in ise tartışmalı olmakla beraber önemli bir hükümet danışmanı olması; havayolu taşımacılığının gelişmesi ve *cachaco* zihniyetinin yavaş yavaş değişmesi sayesinde Cartagena'nın da Bogota'nın zengin iktidar simsarlarının hafta sonu cennetine dönüşmesi, García Márquez'in sezgisinin, zamanlamasının veya şansının tipik bir örneğiydi.

Bu, artık ellili yaşlarında olan ve devrimci faaliyet adına elinden geleni yaptığını rahatlıkla söyleyebilecek bir adam için neşe verici bir gençleşme anı oldu. Paris yollarına düşmeyi, üstün nitelikli Gal yemeklerini öğrendiği kısa dönemde Rodrigo başlatmıştı, o şimdi Harvard'da okuduğundan García Márquez küçük oğlu Gonzalo için müzik dersleri araştırmaya başladı. Eligio da birkaç yıldır Paris'te yaşıyordu, ama yakınlarda Londra'ya taşınmıştı. Ayrıca, *Alternativa*'dan eski yoldaşları Enrique Santos Calderón'la Antonio Caballero ve *El Espectador*'dan María Jimena Duzán gibi Kolombiyalı genç gazeteciler Paris'teydiler; Plinio Mendoza da Kolombiya Elçiliği'nde çalışıyordu. García Márquez'in üst düzey bağlantıları hepsi için paha biçilmez değerdeydi.[4] Paris'te Gabo'dan daha az kaldığı halde Mercedes bütün genç Kolombi-

yalılara annelik ediyordu, bazen aralarında çöpçatanlık yapıyor, aşkları canlarını yaktığı zaman gözyaşlarını siliyordu. García Márquez ise gecenin körüne kadar devam eden bitmez tükenmez tartışmalara giriyor, arkadaşları onun taktikleri değişmiş olsa da bunların ardındaki inançların değişmediğini görüyorlardı.[5]

Kendi stüdyo dairesinde kalan Gonzalo flüte ilgisini çok geçmeden kaybetti, babası buna pek bozuldu. Şimdi on dokuz yaşında olan Gonzalo 1981'de görsel sanatlar okumaya başladı, müstakbel eşi Pía Elizondo'yla da böylece tanıştı; Pía, eskiden *S.nob*'un editörlerinden biri olan Meksikalı avangard yazar Salvador Elizondo'nun kızıydı. Anne ve babası şehirde olmadığı zaman Tachia, Gonzalo'ya teyzelik ediyordu. Tachia hâlâ Boulevard de l'Observatoire'da, şer saatlerinin o kasvetli hastanesinin karşısında oturuyordu. "Karda Kan İzlerin" 6 Eylül 1980'de *El Espectador*'da yayınlandığında, *Magazin Dominical*'in kapak resminde üstünden kanlar damlayan bir gül vardı.

Bu şifreli hikâyenin yayınlanmasından sadece birkaç hafta sonra, Mercedes hakkında yazılan ender yazılardan biri çıktı. Yazan, Plinio'nun kız kardeşi Consuelo Mendoza de Riaño'ydu. Yazı Gabo'nun Paris *amour*'una açıkça gönderme yapıyor, "onu çok sevmiş olabileceğinden" bahsediyor ve Mercedes'in bu konuda ve başka pek çok konuda naif davrandığını ima ediyordu. Mercedes yeni yayınlanan o kısa hikâyenin ne anlama geldiğini anlamış olsun olmasın, bu baştan sona şifresiz devam yazısı onun için tatsız bir sürpriz olmuştu herhalde. Ama yazı, röportaj yapılan kişinin meydan okuyucu bir karşı saldırısıyla bitiyordu. Şöyle yazıyordu Consuelo Mendoza: "[Mercedes] yazarın kadın hayranlarından rahatsızlık duymuyor. Diyor ki: 'Biliyorsun Gabito kadınların ebedi hayranıdır, kitaplarında görebilirsin bunu. Her yerde, çok sevdiği kadın arkadaşları var. Gerçi çoğu yazar değil. Ne de olsa kadın yazarlar bazen sıkıcı oluyor, değil mi?'"[6]

19 Mart 1980'de bir Küba ziyaretinde García Márquez, yazdığını dahi hemen hemen hiç kimsenin bilmediği romanını "geçen hafta" bitirdiğini ilan etti; adı *Kırmızı Pazartesi*'ydi (*Crónica de una Muerte Anunciada**). Roman, "bir nevi yalancı roman ve yalancı röportaj"dı,

* "Önceden ilan edilmiş bir ölümün güncesi" anlamına gelir, Türkçe yeni baskılarında *İşleneceğini Herkesin Bildiği Bir Cinayetin Öyküsü* altbaşlığını taşıyor-ç.n.

dediğine göre. Daha sonra bunun için "ABD'nin 'yeni gazetecilik'inden çok da uzak değil" diyecekti. Sevdiği bir tasviri tekrar etti; hikâye yazmak beton karmak gibiydi, roman yazmaksa tuğla örmek gibi. Üstüne bir benzetme daha ekledi: "Roman evlilik gibidir: Onu her gün tamir ederek devam edebilirsiniz; ama hikâye aşk ilişkisi gibidir: Yürümüyorsa, tamir edilemez."[7]

Yeni García Márquez'i, onun olmaya çalıştığı kadar sevimli bulmayanlar da vardı. Kısa süre önce Havana'daki Peru Büyükelçiliği'ni dolduran Kübalı sığınmacılar sorununu açıklamaya çalışırken, Kübalı muhalif yazar Reinaldo Arenas, García Márquez'in *onu* kandıramadığını göstermek ister gibi, yazdığı yazıya şöyle bir başlık attı (bu başlık aslında tercümesi mümkün olmayan bir kelime oyunu ama eşdeğerini söyleyelim): "Gabriel García Márquez: Yalama mı, Dallama mı?" Özellikle, García Márquez'in Vietnamlı sandalcılara ve Kübalı sığınmacılara yönelttiği söylenen eleştirilere gönderme yapan Arenas şöyle diyordu:

> Senyor García Márquez gibi bir yazarın, Batı'da yaşamış ve yazmış, eserleri orada muazzam etkili olan ve kabul gören, böylelikle kendine bir hayat tarzı ve entelektüel prestij elde etmiş, bu dünyanın ona sunduğu özgürlükler ve imkânlarla korunan bir yazarın, bu özgürlük ve imkânları, aydınları polise, polisleri caniye çeviren totaliter komünizm adına bahaneler bulmakta kullanması, insanı çileden çıkarıyor... Özgür dünyanın bütün aydınlarının (başkası yok), özgürlüğün sağladığı garantilere ve imkânlara sığınıp o özgürlüğün altını oymak için kolları sıvamış böyle vicdansız komünizm propagandacılarına karşı tavır almasının vakti geldi artık.[8]

Mayısta *New York Times*'tan Alan Riding'e verdiği röportajda, "bu ay Küba'nın Amerika Birleşik Devletleri'yle yaşadığı mülteci sorununun ortasında Havana'yı ziyaret etmiş olan" García Márquez, Riding'e Habeas'ı "hem solla hem Düzen'le temas kurmayı gerektirecek özel durumları ele almak, zaman zaman gerillaların kaçırma eylemlerinde rehinelerin salıverilmesini sağlamaya yardımcı olmak" için kurduğunu anlattı.[9] Bu tam da ne şiş yansın ne kebap diyen birinin konuşmasıydı ve "Düzen" tarafından şu veya bu şekilde baştan çıkarılma ihtimali bariz ortadaydı. Küba'da ne zamandır beklenen kitabı içinse şöyle söylüyordu: "Bana bütün kapılar açıktı, ama şimdi görüyorum, kitap öyle kritik ki Küba aleyhinde kullanılabilir. Bu yüzden onu yayınlamayı kabul etmi-

yorum. Gerçi Kübalılar yolumdan dönmemi istemiyorlar." Riding ekliyor: "Havana'ya sık sık gittiği halde, orada yaşayamayacağını söylüyor: 'Küba'da yaşayamazdım çünkü o süreçten geçmedim. Şimdi oraya gidip şartlara uyum sağlamam çok zor olur. Özleyeceğim çok şey olurdu. Bilgi kısıtlaması altında yaşayamazdım. Dünyanın her tarafından gazete ve dergilerin doymak bilmez bir okuruyum ben.' Kolombiya'da da yaşayabileceğini sanmıyor. 'Orada hiç özel hayatım yok,' diyor. 'Orada her şey beni ilgilendiriyor. Her şeye bulaşıyorum. Başkan gülse gülmesine dair görüş bildirmem gerekiyor. Gülmese, neden gülmedi diye yorum yapmam gerekiyor.' Mister García Márquez," diyor Riding, "böylece 1961'den beri neredeyse aralıksız México City'de yaşıyor."

Her zaman olduğu gibi, sonunda *Kırmızı Pazartesi* adını alan yeni kitabı da aslında eski bir projeydi: Sucre'de otuz yıl önce yakın arkadaşı Cayetano Gentile'nin korkunç bir cinayete kurban gitmesiyle ilgili bir roman. Gayet anlamlı olarak, 1950'lerin başının siyasi şiddetinden ilham alan bir romandı, konusu *Şer Saati*'nde işlense yersiz kaçmazdı, yine de yedi senesini siyasete vakfetmiş yazar, romanı zamanda geriye döndürecek, Kolombiya tarihinin, siyasi şiddetin dorukta olmadığı bir siyasi döneminde geçmesini sağlayacaktı. Olayların sorumluluğunu pek de kapitalizme değil, hatta *Şer Saati*'nde yaptığı gibi kopuk ama acımasız bir muhafazakâr hükümete de değil, Katolik kilisesinin büyük oranda etkili olduğu çok daha eski ve derin bir toplumsal sisteme yüklüyordu; ilk bakışta sanki ideolojik ve politik farklardan çok, ahlaki ve toplumsal farklara takmış gibiydi. Okurlar ve eleştirmenler tarafından pek fark edilmemiş olsa da García Márquez edebiyatının genel görünümünde çok ciddi bir değişmeydi bu.

Gerçek dünyada, Miguel Palencia adlı genç bir adama, Sucre adındaki küçük kasabada, Ocak 1951'de düğün gününde, yeni gelin Margarita Chica Salas'ın bakire olmadığını bildiren bir not iletilmiş, o da kadını küçük düşmüş ailesine geri göndermişti. Ayın 22'sinde, kadının erkek kardeşleri Víctor Manuel ve José Joaquín Chica Salas, eski sevgilisi Cayetano Gentile Chimento'yu, ana meydanda, bütün kasabanın gözü önünde, Margarita'yı baştan çıkardığı, bekâretini bozduğu ve ortada bıraktığı iddiasıyla öldürdüler.[10] Cinayet özellikle hunharca işlenmiş, Gentile neredeyse parça parça doğranmıştı.[11] Gentile'nin annesi, Luisa Santiaga Márquez'in; Cayetano da Gabito'nun erkek kardeşi Luis Enrique

ile en büyük kız kardeşi Margot'nun yakın dostuydu. Luis Enrique daha dün Cayetano'yla beraberdi, öldürülmesinden dakikalar önce yanında Margot vardı; on bir yaşındaki Jaime ise onun ölümüne tanık olmuştu. Gabito o günden beri bu feci ölümün iç yüzünü yazmayı istiyordu, fakat olaya karışanların hepsi onun ve ailesinin yakından tanıdığı insanlardı ve annesi ondan, olayın başkahramanlarının anne-babaları sağ olduğu sürece bu olayı yazmamasını rica etmişti. (García Márquez ailesinin Şubat 1951'de Sucre'den kaçmasının nedeni bu cinayetti.) Gabito'nun romanı yazmaya başladığı 1980 yılında bundan en çok zarar görebilecek insanlar artık hayatta değillerdi, böylece yazar, olayla ilgili gerçekleri ve tanıdığı insanların kişiliklerini *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nda kendi kişiliğine uyguladığı aynı acımasızlıkla birbirine katabilecek noktadaydı.[12]

García Márquez kitabın son halini, ailenin 1979'daki dünya turundan dönerken kafasında kurmuştu. Cezayir'de havaalanında karşılaştığı, elinde bir doğan taşıyan Arap prensinin görüntüsü, birden, Cayetano Gentile ve Chica biraderler arasındaki çatışmayı anlatmanın yeni bir yolunu getirdi aklına. İtalyan göçmen kökenli Gentile, Santiago Nasar adında bir Arap olacak, böylece Mercedes Barcha'nın aile tarihine yaklaşacaktı. Mercedes'in arkadaşı olan Margarita Chica, Angela Vicario olacaktı. Miguel Palencia, Bayardo San Román olacaktı. Víctor Manuel ve José Joaquín Chica Salas, ikiz kardeşler Pedro ve Pablo Vicario olacaklardı. Kitaptaki diğer pek çok ayrıntı gerçek hayatta olanın aynısı ya da benzeridir. Bazı ilişkiler özellikle sınıfsal açıdan değiştirilmiş ve García Márquez tabii ki bütün bu dramatik olayı romancının sihirli sezgileriyle baştan yazmış.

García Márquez'in en otobiyografik romanı olan modernist *Yaprak Fırtınası* doğrudan kendine gönderme yapan her şeyi atlarken, postmodern *Kırmızı Pazartesi* otobiyografik boyutunu açıkça görünür kılıyor: Anlatıcı Gabriel García Márquez; bunu bize söylemiyor ama biliyoruz çünkü Mercedes adlı bir eşi var (ve anlatıcı onun kim olduğunu biliyor olmamızı bekler gibi), annesinin adı Luisa Santiaga, erkek kardeşlerinin adları Luis Enrique ve Jaime, kız kardeşinin adı Margot; adı verilmeyen ama rahibe olan bir kız kardeşi daha var, hatta bu sefer ilk defa bir babası da var, onun da adı verilmemiş. Burada García Márquez okurla ve gerçeklikle oynuyor, zira ailesiyle ve kendi hayatıyla ilgili bu ayrıntılar büyük ölçüde doğru ama tamamen doğru değil: Örneğin Luisa Santi-

aga, Luis Enrique, Margot ve Jaime cinayet işlendiği sırada gerçekten de Sucre'deydiler ama Gabito, Gabriel Eligio, Aida ve Mercedes orada değillerdi; kitabın en sonunda sağ olarak gördüğümüz Wenefrida Hala ise yıllardır Aracataca Mezarlığı'nda ebedi istirahatteydi. Aile üyeleri kitapta kendi adlarıyla yer almakla kalmayıp, kendi kişiliklerini taşıyor, kendi konuşma biçimleriyle konuşuyorlar. Anlatıcı Mercedes'e o daha küçük bir kızken evlenme teklif ettiğinden bahsediyor ki sahiden öyle oldu ama öte yandan Sucre'den tanıdığı bir kadının ismini taktığı María Alejandrina Cervantes adlı fahişeyi de kitaba dahil ediyor ve romanın çoğunda kendisini onunla yatakta gösteriyor. Adı verilmeyen kasabanın ise aynı Sucre'dekine benzeyen bir nehri var, ailenin yaşadığı ev de aynı García Márquez ailesinin Sucre'deki gerçek evi gibi ana meydandan uzakta, nehrin kenarında, mango korusunda. Fakat romandaki kasabanın aksine Sucre'de büyük ırmak vapurları hiç olmadı, araba filan da yoktu ve uzaktan Cartagena görünmüyordu tabii ki. Ama diğer pek çok bakımdan kasaba, aslının neredeyse tıpatıp aynısı.

Roman epey bilinçli bir şekilde, edebiyatta bir *tour de force** olarak düşünülmüş. Yazar şimdi besbelli başka bir adam, başka bir yazar, epey farklı bir yüz. Burada aynı, boğayı unutulmaz bir biçimde, hem dramatik hem de estetik bir biçimde öldürecek bir boğa güreşçisi gibi. Vardığı sonuç, mesela Ravel'in *Bolero*'su kadar popülist, insanı sarıp kuşatan ve karşı konmaz bir eser. Bir o kadar da kendi kendini alaya alıyor ki durumu kurtaran da bu özelliği. Çünkü,belirsizlikle sürükleyicilik kavramını çaktırmadan alaya alan yazar, karakterinin ölümünü daha ilk bölümün ilk satırından ilan ediyor, ilerleyen bölümlerde birkaç defa daha tekrar ediyor ve nihayet, belki de benzersiz biçimde, kendi bağırsaklarını bir demet gül gibi tutan kahramanın kendisine de son sayfada söyletiyor: "Beni öldürdüler, Bayan Wenefrida." Zavallı böylece yığılıp kalıyor ve roman bitiyor. Yani, García Márquez kitabın adında "ilan edilmiş bir cinayet"ten bahsederken hem anlattığı hikâyenin doğasına, hem de kendinin onu anlatmayı tercih ettiği biçime gönderme yapıyor. İronileri ve belirsizlikleriyle bütün bunlar, olağanüstü karmaşıklığı okurun gözünden ustaca saklanan kısa bir eserde toplanıyor, tecrübeli yazar okuru sanki kolaycacık sağlanmış bir dengeyle taşıyıp götürüyor.

---

* Fr.: Beceriyle elde edilen büyük başarı, başarı gösterisi-ç.n.

Bayardo San Román, bakire olmadığını anladığı Angela Vicario'yu düğün gecesi ailesine geri verince, kız sonunda, kanına girenin Santiago Nasar olduğunu söylüyor. İki kardeş intikam için Nasar'ı öldürdükten sonra kiliseye sığınarak papaza, "Onu tamamen şuurlu olarak öldürdük fakat biz masumuz," diyorlar. İkizlerin avukatı cinayetin namusu korumak gibi meşru bir amaçla işlendiğini iddia ediyor. Yaptıklarından pişman olmasalar da ikizler Nasar'ı uyarmak veya başka insanlar tarafından durdurulmak için sanki ellerinden geleni yapmışlar ve onu, kendisini görmeyecekleri ama herkesin kendilerini görebileceği bir yerde beklemişler. Anlatıcı, "Dünyada hiçbir ölüm bu kadar geliyorum diyerek gelmiş değildi," diye yorum yapıyor. Kasabanın geri kalanında bir tek gerçek mağdur var, o da kandırılan damat Bayardo San Román, ki o da olaydan yirmi üç yıl sonra yeniden görüştüklerinde yazara hiçbir şey söylemeyerek esrarını koruyor. İnanılmaz bir şekilde, Bayardo'nun Angela'yı reddettiği andan itibaren, önceleri onunla evlenmekte isteksiz olan Angela, Bayardo'ya âşık olup onu bir takıntıya dönüştürüyor. Sonunda, ikisi de yaşlandığında Bayardo açılmamış iki bin mektupla çıkagelip kısa ve öz, "Geldim işte," diyor.

Namus, utanç ve maçoluk romanın temel toplumsal tematiği; on yedinci yüzyıldaki "Altın Çağ"dan Lorca'nın yirminci yüzyıl dramlarına kadar onca İspanyolca eserde olduğu gibi. (Bu konu seçimi başlı başına, yazarın yaptığı belirgin bir muhafazakârca dönüş.) García Márquez'den çıkması muhtemel bir sonuç: Erkekler, kadınlara yaptıklarından dolayı, birbirlerine uyguladıkları şiddeti hak ediyorlar.

Bu kitabı yazdığı süre boyunca, Albay Márquez'le Medardo'nun hikâyesi García Márquez'in zihninde yine dolanıp durmuş olsa gerek. Eylemlerimizden ne ölçüde sorumluyuz, kaderimiz bizim ne kadar kontrolümüzde? İroni her seviyede işliyor: Saçmalıkların en büyüğü, Santiago Nasar'ın, uğrunda öldürüldüğü işi aslında yapmamış olabileceği ve ikizlerin her halükârda onu öldürmeyi aslında istemiyor olmaları. Bu ölümü getiren, kader ile beşerin şaşarlığının birlikteliği ve en önemlisi bu ikisinin birbirine karıştırılması.

Kırmızı Pazartesi'nin başlığı ["Önceden İlan Edilmiş Bir Ölümün Güncesi"-ç.], García Márquez'in herhalde en etkili olmuş kitap adı; bugüne dek binlerce gazete haberinde ve dergilerde yapılan göndermelerde kullanıldı. Bunun nedeni elbette, ilan edilen ne olursa olsun bunu önle-

nebileceğini, insan failliğinin dünyayı belirleyebileceğini ima etmesi (her ne kadar roman ironik biçimde bunun aksi mesajı verir gibi olsa da). García Márquez'in daha önceki eserleri genel olarak, Latin Amerika halk bilincinin inanmaya meylettiğinden daha fazla şeyin insan failliğine bağlı olduğunu hissettirme eğilimindeydi; bundan sonraki eserleri ise genel olarak, neyin insan failliğine tabi olup neyin olmalığını daha bir şüpheyle sorgulama ve çoğu şeyin de buna tabi olmadığını gösterme eğiliminde. Paradoksal olarak, önceki eserler daha karamsar görünüyor ama aslında içlerinde sosyalist perspektifin üstü kapalı iyimserliğini taşıyorlar; insanların kalplerini ve ruhlarını değiştirme niyeti var bunlarda. Sonraki eserler çok daha canlı ve neşeli ama altlarında umutsuzluktan hiç uzak olmayan bir dünya görüşü yatıyor.

García Márquez, 1973 ile 1979 arasında siyasi propaganda ve eylemcilikle geçen uzun yılların sonunda, içine doğmuş olan bir geleceğe hazırlanırken, şimdiye kadar reddetmiş olduğu bir role soyunuyordu: Ünlü biri oldu. *Kırmızı Pazartesi*'yi tamamlamasından hemen sonra, Kolombiya'ya dönmesinin öncesinde, epey farklı bir gazetecilik biçimine yelken açmak amacıyla basındaki arkadaşlarıyla görüştü. Yeni yazıları, 1940'lar ve '50'lerde Cartagena ve Barranquilla'da yazdıklarına benzer bir şeye dönüştü, gazeteciliktense edebiyata yakındılar.[13] Bunlar, siyaset ve kültür üstüne yorum yazıları olmanın yanında, bir bakıma yazıdizisine dönüştürülmüş anılar, arkadaşlarına yazılmış mektuplar, hayranlarına yapılan duyurular, devamlı bir kamusal günlük gibiydi.[14] Fakat kendine bir kimlik katmak için mahlasa ihtiyaç duyan bir köşe yazarının günlüğü değildi bu; daha ziyade, Önemli Birisi'nin günlüğüydü.

Makalelerini başta Bogota'ya *El Espectador*'a ve İspanya'ya *El País*'e, ama bunlardan başka Latin Amerika ve Avrupa'daki pek çok gazeteye de gönderiyordu. Baştan itibaren bu yazıların en çarpıcı yanı, olağanüstü duruş değişikliğiydi. Güncel siyasi konular hakkındaydı çoğu, ama kuvvetli solcu ton kaybolmuştu. Bunları yazan adam bir Büyük Adam'dı, evrensel şöhreti ve tasdiki çoktan edinmiş bir on dokuzuncu yüzyıl romancısı gibi. Yine dostaneydi (böyle önemli bir adamın dostluğu elbette bir ayrıcalıktı, ses tonu bunların ikisini de yansıtıyordu); fakat ne genç "Septimus"un "Zürafa"larını yazdığı eşsiz benzersiz sohbet arkadaşı gibiydi, ne de kısa süre önceki *Alternativa* gazetecisinin

yoldaşça tavrındaydı. Bu konum ve ses tonu değişikliği, onun muhteşem bir el çabukluğuyla yaptığı en etkili reklam numaralarından biriydi. Her şeyi bilen ama hiçbir şey talep etmeyen bu sakin, ölçülü sesin sahibinin, yazıların her pazar yayınlandığı Bogota'ya döndüğü takdirde arıza çıkarmayacağı belli oluyordu.

Yazılar Eylül 1980'de çıkmaya başlayıp, Mart 1984'e kadar hiç kesintisiz devam etti; yazarın bütün ömrünün en yoğun dönemlerinden birinde, 173 haftalık yazı gibi akıl almaz bir rakama ulaştılar.[15] Geriye dönüp bakıldığında herhalde en akıl almaz olan da ilk dört yazının hepsinin Nobel Ödülü hakkında olması.[16] Bu yazıların satır aralarından, García Márquez'in bol miktarda araştırma yapmış olmakla kalmayıp, en çarpıcısı, asıl akademisyen Artur Lundkvist'le tanıştığı ve onun evine gittiği anlaşılıyor. Nobel Komitesi'nin kimlerden oluştuğunu, seçim yöntemini ve ödül takdim töreninin prosedürlerini araştırmıştı. İlk yazısında İsveç Akademisi'nin ölüm gibi olduğunu, her zaman en beklenmedik şeyi yaptığını söylüyor. Kendi durumu için geçerli değil bu!

Daha baştan, okurlarına "Şampanya Hayat Tarzları ve Havyar Düşleri" ile "Zengin ve Ünlü İnsanların Hayatları"na girebilirlermiş izlenimini verdi.[17] García Márquez sadece kendi günlük hayatını ve hayat tarzını, tanıdığı önemli insanları mütemadiyen yazmakla kalmayıp, sanki onun geçmiş hayatının dünyanın her tarafındaki okurlarının ilgisini çektiği su götürmezmiş gibi bir de sürekli eski günlerini anıyordu. Hani neredeyse, 1979'da yazdığı son *Alternativa* yazısıyla Eylül 1980'deki ilk *El Espectador* yazısı arasında nasıl olmuşsa yirmi beş yıl geçmişti, Jorge Luis Borges'in ("Gizli Mucize"de) bir karakterinin başına geldiği gibi. Aynı zamanda, Reagan hükümetinin Orta Amerika ve Karayipler'deki neo-emperyalist seferberliğine karşı, yüksek bir dil kullanarak bitmek bilmez bir kampanya yürütmeyi, fakat uluslararası kamuoyunun liberal görüşteki anahattını da kendinden uzaklaştırmamayı becerebiliyordu. Bu dikkate değer bir başarıydı ve MAS'lı Petkoff, M-19'un *costeño* gerilla lideri Jaime Bateman gibi devrimci arkadaşlıkları vurgulamak yerine, González, Mitterrand, Carlos Andrés Pérez ve Alfonso López Michelsen gibi saygın demokrat politikacılara atıfta bulunmakla mümkün oluyordu.

Okurları, pek çokları gibi bu büyük adamın da uçağa binmekten ödünün patladığını ve García Márquez'in Buñuel, Picasso, hatta çok gezen

Carlos Fuentes gibi başka büyük adamların da benzer durumda olduğunu okuyucuyla paylaşabildiğini gördüler. Bu büyük korkusuna rağmen García Márquez sanki her daim geziyordu, muhteşem seyahatlerinin her birini de hevesli hayranlarına anlatıyordu: Nereye gitmiş, kimi görmeye gitmiş, nasıllarmış, zayıf yanları nelermiş (çünkü besbelli hepimizin küçük zayıflıkları vardır). Yazar aynı zamanda batıl inançlara sahipti ve sanki bu özelliğinin onu daha da sevilesi kıldığını düşünür gibi bir hali vardı. Şüpheleri ve güvensizlikleri bile vardı: Aralık 1980'de Paris'te, John Lennon'un öldürülmesini ve birkaç kuşaktır Beatles'ın müziğiyle birleştirilen nostaljisini düşünürken üzülüyordu: "Bu akşamüstü, kasvetli bir pencereye ve yağan kara bakarak bütün bunları düşünürken, omuzlarımda elliden çok yılın ağırlığı var ve yine de kim olduğumu, burada ne yaptığımı pek iyi bilmiyorum ve bana öyle geliyor ki benim dünyaya gelişimden Beatles'ın müzik çalmaya başlamasına kadar geçen zamanda dünya hep aynıydı."[18] Lennon'un her şeyden önce aşkla birlikte düşünüldüğünü vurguluyordu. García Márquez ise daha çok iktidarla, yalnızlıkla ve aşk noksanlığıyla bir tutuluyordu –diye düşünmüş olabilir okurları– ama bu da değişmek üzereydi.

John Lennon'la ilgili yazı şifreli bir mesajdı. Paris'te, Avrupa'da değildi cevap. Bu dönemde yayınlanan bir röportaj dizisinde söylediği gibi, onun, son romanının da geçtiği Kolombiya'ya dönmesi lazımdı. Yıllardır döneceğini söz veriyordu. Fakat 1980'de *Alternativa* kapanırken ülke yine bir kaosa sürüklenmeye başlamıştı bile: Yeni bir şiddet kasırgası, yeni bir uyuşturucu trafiği dalgası ve seyirlik operasyonlarla gelen yeni bir tür gerilla grubu.

García Márquez'le Mercedes Şubat 1981'de Turbay'ın baskıcı ve sağcı Kolombiya'sına döndüklerinde arka planda bunlar vardı. Gabito Cartagena'da büyük bir aile buluşması düzenledi, buluşmanın yıldızı, muhteşem hafızasıyla oradaki herkesi şaşırtan "Pa Teyze" yani Elvira Teyze'ydi.[19] Bundan sonra, yakınlarda en sevgili kız kardeşi Margot için aldığı Bocagrande'deki evde çalışmaya başladı. García Márquez'in gelmesinden kısa süre sonra Kolombiyalı şair ve eleştirmen Juan Gustavo Cobo Borda onu burada ziyaret etti; *Kırmızı Pazartesi*'nin müsveddesini yanına almasına izin verdiler, o da bunu civardaki bir otelin on dokuzuncu katında iki saatte okudu bitirdi.[20] Cobo Borda, yazarın her gün Margot'nun evinde çalıştığını, sonra dört kat aşağıdaki zemin kata inip

arabasıyla annesinin Manga'daki evine giderek "babasının anlaşılmaz şakalarını" dinlediğini yazdı.

20 Mart'ta Bogota'da García Márquez, Fransız elçiliğinin düzenlediği Légion d'Honneur galasına katıldı ve Cobo Borda'yla tekrar görüştü; buna "sıska *cachaco* ile kaba saba *costeño*nun buluşması" demekte karar kıldılar. Röportaj yaptığı kişiyi Kolombiya'da hiç bu kadar mutlu görmediğini söyledi Cobo Borda. Bu mutluluk kısa sürdü: İki adamın konuştuğu gün, başkanın Küba'yla ilişkilerin kesildiğini ilan edeceği gündü. Hem dahası da vardı: García Márquez'e gelen haberler, hükümetin onu M-19 gerilla hareketiyle ilişkilendirmeye çalıştığını bildiriyordu, bu hareket de Küba'yla ilişkilendiriliyordu, yazarın öldürülebileceğine dair söylentiler bile vardı. Daha sonra Meksikalı habercilere, Kolombiya ordusunun kendisini öldürme planlarıyla ilgili bir hikâyenin dört farklı versiyonunu duyduğunu anlattı.[21] 25 Mart'ta, onu korumak için etrafına toplanmış arkadaşlarıyla Meksika Büyükelçiliği'ne giderek sığınma istedi ve gece orada kaldı.[22] Ertesi akşam saat yediyi on geçe, Meksika'nın Kolombiya Büyükelçisi María Antonia Sánchez-Gavito'nun koruması altında kuzeye uçtu, México City havaalanında onu kalabalık bir arkadaş topluluğu ve daha da fazla sayıda gazeteci karşıladı. Meksika hükümeti ona derhal şahsi bir koruma tahsis etti.

Uçakta Kolombiyalı gazeteci Margarita Vidal'le uzun uzun konuştu, bu gazeteci daha sonra olayı bütün derinliğiyle anlattığı bir yazı yazdı.[23] Karayipler üstünden uçarken García Márquez ona, Castro'nun da Torrijos'un da Kolombiyalı gerillalara silah temin etmediğini kesin olarak söyledi: Castro, López Michelsen'le onlara silah yardımı yapmamak konusunda bir anlaşmaya varmıştı ve sözünde duruyordu. Kendisi, yani García Márquez, López Michelsen tahmin edildiği gibi yeniden başkan olunca Kolombiya'ya dönecekti. Terörizme tamamen karşı olduğunu söyledi: Devrim, uğruna ne kadar kan dökülürse dökülsün, uzun vadeli tek çözümdü, fakat buna nasıl ulaşılacağını göremiyordu. Kolombiya daima bilinç seviyesinin düşük olduğu bir ülke olmuştu, popülizm için şartlar olgundu ama devrim için değildi. Kolombiyalılar artık hiçbir şeye inanmıyorlardı, siyasetle hiçbir zaman bir yere varamamışlardı, şimdiki tavır herkesin kendini düşünmesiydi, bu da tam bir toplumsal çözülme tehlikesine gidiyordu: "Örgütlü bir solun olmadığı, solun insanları ikna etmekten aciz olduğu ve kendi içinde bölünüp durarak ömrünü geçirdiği bir ülke hiçbir şey yapamaz."

Bütün bunlar, adı "Önceden İlan Edilmiş Bir Ölümün Güncesi" olan bir roman için olağanüstü bir zemindi. Kolombiyalı subayları daha birkaç gün önce kışlalarında oturmuş, kendini beğenmiş *costeño* solcuya hazırladıkları tatsız ve ironik sürprizi düşünüp kıkır kıkır gülerken hayal edebiliyor insan. Bu kez kuş kaçmıştı, Kolombiya'ya dönüş hediyesinin, yani yeni romanının kutlamaları, Bogota'da onsuz yapılacaktı.

Kırmızı Pazartesi'nin, daha dramatik olamayacak bir hikâyeyi anlattığını gördü okurlar. Üstüne, bu kitap, yayınlandıktan sonra kendi hikâyesi de başlı başına dramatik olan kitaplardandı. Önce, İspanya'da (Bruguera), Kolombiya'da (Oveja Negra), Arjantin'de (Sudamericana) ve Meksika'da (Diana) aynı anda piyasaya sürülen roman astronomik satış rakamlarına ulaştı. 23 Ocak 1981 tarihli *Excelsior* gazetesi, kitabın İspanyolca konuşan dünya için bir milyondan fazla basıldığını duyurdu: Bu dört ülkenin her birinde 250.000 karton kapaklı, İspanya'da ayrıca 50.000 ciltli kitap. Oveja Negra'nın bu işi nisanda tamamladığı bildiriliyordu, bir Latin Amerika romanı için tarihin en fazla tek basımıydı bu. 26 Nisan'da *Excelsior,* sırf Meksika'daki tanıtımlara 140.000 dolar harcandığını ve kitabın otuz bir dile çevrilmekte olduğunu yazdı. Kitap Latin Amerika'nın her yerinde gazete ve çiklet satıcıları tarafından sokaklarda satılıyordu.

Oveja Negra'nın patronu José Vicente Kataraín'le kitabın yayınlanmasının hemen ardından bir röportaj yapıldı.[24] Meğer kitap bir milyon değil iki milyon basılmıştı: Bir milyonu Kolombiya'da, bir milyonu İspanya'da ve Arjantin'de (gerçi sayılar konusunda Kataraín'e hiç güven olmazdı, şirketinin adı, yani "Kara Koyun" da buna uyuyordu). Kolombiya'da yapılan bir ilk baskı için daha önceki en yüksek rakam 10.000 iken, García Márquez'in yeni kitabı, dünya yüzünde basılmış bir edebiyat eseri için gelmiş geçmiş en yüksek ilk baskı adedinden de yüksek bir sayıda basılıyordu. İki milyon kitap basmak, 200 ton kâğıt, on ton karton, 1600 kilo mürekkep satın almak demekti. Bu kitapları sırf Kolombiya'dan diğer ülkelere göndermek için kırk beş Boeing 727 gerekmişti. García Márquez 29 Nisan'da bütün bunlara katkıda bulunmak istercesine, *Kırmızı Pazartesi* için "en iyi eserim" dedi. Fakat 12 Mayıs'ta bazı Kolombiyalı eleştirmenler kitabın "dolandırıcılık" olduğunu söylediler, yazarın daha önceki başarılarının üstüne yeni bir şey koymayan uzunca bir kısa hikâyeden başka bir şey değildi onla-

ra göre.[25] Ama *Kırmızı Pazartesi* dosdoğru İspanya satış listelerinin bir numarasına tırmandı ve 4 Kasım'a kadar orada kaldı, kitap kaçınılmaz olarak Lope de Vega'nın *Fuenteovejuna*'sıyla kıyaslanıyordu. İspanya'da 1981'in en çok satan kitabı oldu. İşte büyük romancı Gabo, bir sansasyonla geri dönmüştü.

7 Mayıs'ta Bogotalı bir avukat olan Enrique Alvarez, romanda tasvir edilen kardeşlere, ikisi de beraat ettikleri halde onları katil olarak göstermek suretiyle kara çalmakla suçlayarak García Márquez'e yarım milyon dolarlık bir dava açtı. Otuz yıl önce kardeşler tarafından, kanun öyle dese de demese de öldürülmüş olan talihsiz, üstelik belki de masum Cayetano Gentile'yi düşününce bu hareket, yaraya tuz basmak gibi oluyordu.[26] Kitabın diğer "ana karakterlerinden" bazıları, kitapta tasvir edilen ya da edildiklerini düşünen insanlar, artı diğer aile üyeleri, dertlerini tartışmak üzere Kolombiya'da toplandılar (kimisi dünyanın uzak köşelerinden uçakla geliyordu). Hepsi de avuçlarını yalayacaklardı: García Márquez'in astronomik kârından zırnık koparamayacaklardı, çünkü meslek sınıflarının çoğunun sağlam bir edebiyat eğitimi gördüğü Kolombiya'da mahkemeler tarihi gerçeklik ve kurgu anlatımı arasında akıllıca edebiyat ayrımları yapabiliyordu ve yazarın özgürlüğüne büyük destek çıkıldı.

Kırmızı Pazartesi, okur kitlesi ve hatta eleştirmenler nezdinde García Márquez'in en başarılı romanlarından biri oldu; bir okuyan bir daha unutmaz. Yine de bütün eserleri içinde herhalde en karamsar olanıdır. Bu kaymanın 1974 ile 1980 arasındaki siyasi faaliyetlerinin verdiği hayal kırıklığı ve bu dönemin sonunda Kolombiya'nın içinde bulunduğu durumla bir ilgisi olması gerektiği açık.

21 Mayıs'ta García Márquez, François Mitterand'ın göreve başlama töreni için Carlos Fuentes, Julio Cortázar ve Salvador Allende'den dul kalan Hortensia'yla birlikte Paris'teydi. Gelecek yıllarda García Márquez'in arkadaşlarının sahneleyeceği birçok başkanlık töreninin ilkiydi bu, ama hiçbiri, kendinin (ve tarihin) en çok farkında olan bu siyasetçinin ortaya koyduğu olağanüstü gösteriden daha etkileyici, daha teatral, hatta daha şiirsel olmayacaktı. Paris berduşlarından pek de farklı olmadığı o günlerden nerelere gelmişti García Márquez![27] Gelecek ay Havana'da olacak, Riviera Oteli'nde, yetkililerin onun için her daim rezerve tuttukları süitinde kalacaktı. Fidel'le ilişkisi bir ritim tutturmuş-

tu. Yıllık tatillerini Castro'nun Cayo Largo'daki evinde onunla beraber geçiriyor, kimi zaman yalnız başlarına kimi zaman başka misafirlerle birlikte onun hızlı çatanasıyla ya da *Acuaramas* isimli teknesiyle denize açılıyorlardı. Özellikle Mercedes bu fırsatlardan çok keyif alıyordu çünkü Fidel'in kadınlarla özel bir iletişim biçimi vardı; insana kendini memnun hissettiren, iltifat eden eski usul kibarlığıyla onlara her zaman ilgili davranır.

Gabo'yla Fidel artık birlikte gayet rahatlardı; Kolombiyalı, beceriksiz ve asık suratlı, yapılacak işlerden ve açlıktan, hayatın diğer zorunlu talihsizliklerinden sürekli şikâyet eden mızmız küçük kardeşi oynuyor, bu pandomim Castro'yu hep güldürüyordu. Tabii ki yakınındaki adamların zayıflıkları Comandante'nin her zaman hoşuna gitmiyordu ama García Márquez söz konusu olunca bir istisna yapmak için nedenler vardı. García Márquez sadece küçük kardeşi oynayıp genel olarak saygıda kusur etmemekle kalmıyor, ne zaman şaka yapacağını, hükümrana palyaçoluk edeceğini ve ne kadar ileri gideceğini de iyi biliyordu. Fidel yazarlara karşı genel olarak saygı duyan biri değildi (onların özgürlükleri konusunda olduğu gibi), fakat birisi işini çok iyi yaptı mı bunu her zaman takdir ederdi.

García Márquez'e Castro'dan da çok saygı duyan, ona kendinden büyük, kendinden daha bilge ve o kadar da samimi biraderi gibi davranan kişi, Panamalı General Torrijos'tu. Felipe González bana, Torrijos'la García Márquez'e dair unutmadığı hatıranın, ikisinin Torrijos'un evlerinden birinde bir şişe viskiyi beraber içmesi olduğunu anlattı. Beraber uzun uzun âlem yapıp "*mamagallismo*" ederken tropik bir sağanak indirmişti. İki adam içki içtikleri balkondan aşağı koşup şakır şakır yağmurun altında çimenlere yuvarlandılar, beraber takılmaya bayılan iki küçük oğlan gibi ayaklarını havalarda sallayarak kahkahalarla gülüyorlardı.[28] García Márquez temmuz sonunda, Venezuela'dan Carlos Andrés Pérez ve gelecek seneki seçimleri kazanmasını umut ettiği Kolombiyalı Alfonso López Michelsen'le beraber Torrijos'u ziyarete gitti, hafta sonununu güzelim Contadora Adası'nda hep beraber geçirdiler. García Márquez arkadaşı olan bu askerle birkaç gün kaldıktan sonra Meksika'ya döndü, bütün dünya, Latin Amerika bile, televizyondan aval aval Prens Charles'la Leydi Diana'nın düğününü seyrediyordu. 31 Temmuz'da García Márquez kişisel bakımdan ömrünün en büyük sarsıntılarından

birini, siyasi bakımdan ise 1973'te Salvador Allende'nin öldürülmesinden beri aldığı en büyük darbeyi yaşadı: Torrijos'un Panama'nın dağlarında bir uçak kazasında öldüğü haber veriliyordu. García Márquez bu yolculukta ona eşlik etmemeye son dakikada karar vermişti.

Torrijos'un suikast kurbanı olup olmadığı, ayrıca García Márquez'in cenazeye katılıp katılmayacağı konusunda, olaydan sonraki dört gün boyunca basında çok spekülasyon yapıldı; cenazeye katılmamasına da herkes çok şaşırıp bozuldu. Yaptığı açıklama derhal klasik García Márquez açıklamaları standartları arasına girdi: "Ben arkadaşlarımı gömmem."[29] *Yaprak Fırtınası* ve *Albaya Mektup Yok*'un yazarının sıradışı bir ifadesiydi bu; iki kitabın da mezara gömülmekle ilgisi vardı ve bir cenazenin onurlu bir şekilde kaldırılmasının *Antigone*'de olduğu gibi temel bir ahlaki görev olduğu (belki de her zaman kararsız olan insanlığımızdan beklenecek asgari şey olduğu) varsayımı üzerine kuruluydu.

García Márquez arkadaşlarını gömmüyordu ama onları övmeye devam ediyordu: Arkadaşının ölümü üzerine yazdığı "Torrijos" yazısı, kendisi Corunna'daki Galiçya Fuarı'ndayken 9 Ağustos'ta *El Espectador*'da yayınlandı.[30] Kimileri onun davranışını katı, çelişkili buldular. Ama Torrijos'un ölümü onu fena sarsmıştı. Mercedes sonra şöyle dedi: "Torrijos'la çok iyi dostlardı, onu gerçekten seviyordu. Ölümüne çok üzüldü: O kadar ki bu yüzden hasta oldu. Onu o kadar özlüyor ki o zamandan beri Panama'ya gidemedi."[31] García Márquez ise şöyle düşünüyordu: "Bence Torrijos uçakla çok fazla seyahat ediyordu, her zaman gerçek bir sebebi olmazdı bunun için: Mecburiyet gibi gidiyordu. Düşmanlarına verdiği kadar kadere de fırsat verdi. Fakat yüksek seviyelerde dolaşan bir söylentiye göre, yaverlerinden biri resmi uçuş için yola çıkmadan kısa süre önce bir telsizi masanın üstüne bırakmış. Koruma aleti almak için dönene kadar alet içinde patlayıcılar olan bir başkasıyla değiştirilmiş diyorlar." Anlatan García Márquez olunca şunu da ekledi: "Eğer bu hikâye gerçek değilse, edebiyat bakımından cazibesi var."[32]

Kolombiya'da seçim senesiydi; muhafazakâr aday Belisario Betancur'un karşısındaki liberal aday, García Márquez'in desteklediği López Michelsen'di. 12 Mart'ta García Márquez, López Michelsen'in ülkenin en büyük demokrasi umudu olduğunu beyan etti.[33] İki gün sonra, köşesinden, kendisinin de sağcı ölüm timi MAS'ın (Venezuela'da Petkoff'un siyasi partisiyle karıştırılmasın) hedef listesinde olduğunu

açıkladı. Listede, iki hafta önce M-19 gerillalarıyla röportaj yapmaya giden María Jimena Duzán'ın adı da vardı. García Márquez orduyu ve hükümeti MAS'la işbirliği yapmakla suçladı, her zaman ölümünün "kıskanç bir kocanın elinden" olmasını istediğini, "Kolombiya tarihinin en beceriksiz hükümetinin" herhangi bir faaliyetiyle ölmeyi hiç istemediğini söyledi.[34]

López Michelsen'e verdiği desteğe rağmen, oy kullanan seçmenlerin yüzde 55'i García Márquez'e katılmıyordu; López'in aldığı yüzde 41,0'lık oy oranına karşı muhafazakâr Belisario Betancur yüzde 48,8'lik oy oranıyla seçimi kazandı, muhalif liberal Luis Carlos Galán oyların yüzde 10,9'unu alarak muhafazakârlara seçimi fiilen kazandırmıştı. İktidardan ayrılan Başkan Turbay, Macondo ülkesinde bir konup bir kaldırılarak otuz dört yıldır yürürlükte olan sıkıyönetimi kaldırdı. Betancur'un kendi oğlu Diego da babasına karşı, devrimci işçilerin Maoist partisi lehine kampanya yaptı. Betancur göreve başlar başlamaz derhal gerilla hareketlerine af ilan etti ve modern zamanlarda onlarla yapılan ilk ciddi barış görüşmelerine başladı.

García Márquez'in demokratik siyasete ilk müdahalesi iyi gitmemişti, ardından onu hayal kırıklığına uğratacak bir Latin Amerika sorunu daha çıktı. O ayın başında Arjantin ordusu Atlas Okyanusu'nun güneyindeki Falkland Adaları'nı işgal etti, Britanyalılar da adaları geri almak için bir görev gücü gönderdi. Bir faşist askeri cuntanın, ama nihayetinde bir Latin Amerika rejiminin bir Avrupa ülkesine karşı gelmesi García Márquez'in yeni edindiği demokrasi söylemini sonuna kadar sınayacaktı gelecek on iki ayda; Fidel Castro meselesinde olduğu gibi bu kez de Latin Amerikalı diktatörleri Avrupalı sömürgecilere tercih edecekti. Konu hakkındaki ilk yorumu, "Malavinas'la ya da Malavinas'sız" başlıklı yazısıyla 11 Nisan'da yayınlandı.[35] Bunu izleyen birkaç haftada, Arjantin kuvvetlerinin küçük düşmeye doğru yol aldığı açıklık kazandıkça, kıta çapındaki ümitsizlik iyice arttı.

Hakikaten de 1979'da Sandinistaların zaferinden beri Latin Amerika'dan gelen bütün siyasi haberler kötüye, hatta beterin beterine gidiyordu. Sonra, Polonya'daki komünist rejimle ilgili meseleler vardı, Dayanışma'nın başını çektiği sendika hareketi, hükümetin meşruiyetini sorguluyordu. García Márquez'in açısından bakınca, her yerde her şey ters gidiyor gibiydi. Bu arada García Márquez, Atlas Okyanusu'nun bir o yanına bir bu yanına uçup duruyordu (seyahatlerini okurlarına da

anlatıyordu); bu uçuşlardan birini Concorde'la, "lakayt işadamları ve pırıltılı üst sınıf fahişeler arasında"[36] yapmış, Hong Kong'da Rolls Royce kiraladıktan ("arkadaşlarımın hiçbirinde yok") sonra "dehşetengiz Bangkok"a uçmuş, "her zamanki gibi," dünya seks turizminin başkentinde de "sevişmek için en iyi yerin temiz havası ve temiz çarşaflarıyla Amerikan otelleri olduğundan" bir kere daha emin olmuştu.[37] Ama edebiyat bakımından sanki konu kıtlığı çekiyordu. Sosyalizm artık sönmeye yüz tuttuğuna göre, her zaman yazdığı konular olan yalnızlık ve iktidar dünyanın her yerinde kalıcı olmaya yazgılı göründüğüne göre, hem kendi iyimserliğini besleyecek hem de başkalarının memnun olmasına ilham verecek yeni bir konu bulma ihtiyacı duyuyordu. Ne olabilirdi bu? Tabii ki... Aşk! Gabo edebiyat dünyasının Charlie Chaplin'i olacaktı: İnsanları gülümsetecek, onları âşık edecekti.

Bu hamlenin kamuya ilk işareti "Bana bir öpücük ver Peggy" adındaki, Meksika'da oturduğu sokaktaki duvar yazısından ilham alan yazıydı.[38] Haberlerin, özellikle de Kolombiya'dan gelen haberlerin daima kötü olduğu bir dünyada bu naif isteğin kendisine dokunduğunu söylüyordu. Acaba aşk geri mi geliyordu dünyaya? (Daha dört ay önce okurlarıyla bir sırrını paylaşarak, masasının üstünde sarı bir gül olmadıkça "yazmaya asla kalkışmadığını" söylemişti, gülü oraya koyansa sevgili eşiydi elbette.)[39] Sekse karşı değildi (bekâretini on üç gibi erken bir yaşta kaybettiğini oracıkta bütün dünyaya ilan ediyordu), ama "seks, yanında diğer şeyler olduğu zaman daha güzel; bu da tamamlanmış aşk oluyor"du. Dediğine göre, aşk romanları yine en iyi satan romanlardı ve Latin Amerika'nın eski *bolero*ları yeniden moda oluyordu.

O halde, çok defa reddettikten sonra, *Playboy* dergisine, aşkın başkenti Paris'te (tabii ki), uzun zamandır beklenen röportajı vermeye razı olması tamamen tesadüf değildi. Dergi röportaj için Claudia Dreifus'u gönderdi, bu gazeteci daha sonra dünyanın en başarılı röportajcılarından biri, bu röportaj da yazarla yapılmış röportajlar arasında en iyi araştırılmış, en kapsamlı röportajlardan biri olacaktı.[40] *Playboy*'un Amerikalı okuyucularına siyasi konumunu anlattı, Fidel'le "siyasetten çok kültür üstüne konuştukları" konusunda ısrarlıydı: Aralarındaki ilişki gerçekten sadece dostluktu! Sonra aşk ve seks konularına girdi. Hiçbirimizin bir başka insanı asla bütünüyle tanıyamayacağımızı, Mercedes'le kendisinin de bu konuda istisna olmadığını söyledi; eşinin kaç yaşında

olduğuna dair hâlâ hiçbir fikri yoktu. Gençliğinde fahişelerle olan bütün ilişkilerinin aslında sadece arkadaşlık etme ve yalnızlıktan kaçma meselesi olduğunu açıkladı.

> Fahişelerle ilgili tatlı hatıralarım var ve duygusal nedenlerle onlar hakkında yazıyorum... Genelevler maliyetli yerler, dolayısıyla da daha yaşlı erkeklerin gittiği yerler. Cinselliğin başlangıcı aslında evde, hizmetçilerle oluyor. Ve kuzinlerle. Ve teyzeler, halalarla. Ama ben gençken, fahişeler arkadaştı bana... Fahişelerle, yatmadığım bazı fahişeler dahil, her zaman iyi arkadaşlıklarım oldu. Onlarla yatabiliyordum çünkü yalnız yatmak korkunç bir şeydi. Ya da yatamazdım. Şaka olarak, öğle yemeğimi tek başıma yememek için evlendiğimi her zaman söylemişimdir. Elbette Mercedes benim orospu çocuğunun teki olduğumu söylüyor.

Kadınlarla erkekler arasında eşitliğin olduğu bir çağda yaşayan oğullarına özendiğini söyledi: Kendi gençliğinde hayatın nasıl olduğunu *Kırmızı Pazartesi* anlatıyordu. Nihayet kendini, aşka çaresizce ihtiyaç duyan bir adam olarak tarif etti: "Ben dünyanın en utangaç adamıyım. Ayrıca en nazik adamıyım. Bu konuda herhangi bir iddiayı, tartışmayı kabul etmiyorum... En büyük zaafım mı?.. Hımm. Kalbim. Duygusallık anlamında. Ben kadın olsam hep evet derdim. Çok çok sevilmeye ihtiyacım var benim. Benim büyük derdim, daha çok sevilmek istemek; zaten bu yüzden yazıyorum." *Playboy*: "Sanki aşk düşkünüymüş gibi konuşuyorsunuz." García Márquez: "Eh, evet, ama kalbim aşk düşkünü... Eğer yazar olmasaydım, bir barda piyanist olmak isterdim. Bu şekilde, âşıkların birbirlerine daha da âşık hissetmelerine bir katkım olabilirdi. Eğer yazar olarak bu kadarını başarabilirsem (insanlar benim kitaplarım sayesinde birbirlerini daha çok severlerse), kendi hayatım için istediğim anlam bence budur." İnsanlar için bunu aşk hikâyeleriyle, ülkeler için de arabuluculukla yapmaya çalışacaktı.

Bu ünlü röportajından kısa süre önce (ki bu röportaj yaklaşık bir yıl kadar sonra yayınlanacaktı), García Márquez hakkında yazılmış en meşhur kitaplardan biri yayınlandı, bu kitap ilerleyen yıllar boyunca çok satmaya devam edecekti. *Márquez'le Konuşmalar* [*El olor de guayaba – Conversaciones con Plinio Apuleyo Mendoza*]*), yine zor durumda

---

* Türkçe'de *Márquez'le Konuşmalar* diye yayınlanan bu kitabın orijinal adı "Guava kokusu - Plinio Apuleyo Mendoza'yla konuşmalar" anlamına gelir-ç.n.

olan Plinio Mendoza'ya yapılmış bir güzellikti. García Márquez'in bütün hayatını, bütün eserlerini ele alıp, siyasetten kadınlara her konudaki görüşlerini sunan, açıksözlü görünen ama dikkatle tasarlanmış (ustaca sahnelenmiş) bir kitaptı bu.[41] Burada, edebiyatta aşkı ifade etmenin şimdiye kadar hep şiddet ve trajediyle bir olduğu bir yazar için, cinsel içerikli cilveleşmeler ve muhtemel evlilik dışı ilişkiler hakkındaki bazen çok şaşırtıcı olan göndermelerin bir şekilde yeni bir pazar açtığını görmek zor değil.

Böylece García Márquez edebiyata geri dönme kararını doğruluyordu ve yazması kabil olduğu müddetçe bir daha asla yazmaktan vazgeçmeyecekti. Yakın zamana kadar yazmak onun için meslek, kabiliyet, zorunluluk, hırs, bazen de eziyetti. Artık bunun tadına gerçekten varmaya başlamıştı. Yıllar önce, edebiyat "grevi" yaparken, bir özlemle, şimdilerde, yazdığı zamanki kadar mutlu olmadığını giderek anladığını söylemişti bir röportajcıya.[42] Artık nihayet yeni bir kitap için bir fikri vardı: Aşk ve barışma hakkında bir kitap yazacaktı. Avrupa'ya bahar gelirken o da notlar almaya başladı.

O yaz Gabo'yla Mercedes, Kolombiyalı arkadaşlarından, Bogota'nın önde gelen klasik müzik radyo istasyonu HJCK'nin sahibi Alvaro Castaño ve Kolombiya'nın en ünlü televizyon sunucusu olan eşi Gloria Valencia'yla birlikte Yaşlı Kıta'yı gezdiler. Paris'e, Amsterdam'a, Yunanistan'a ve Roma'ya gittiler. Sonra Gabo'yla Mercedes Roma'ya döndüler. Yeni romanın özellikleri artık belli olmuştu; annesiyle babası arasındaki, bunca zamandır inkâr ettiği aşk hikâyesi etrafında kurgulanacaktı.

Ağustos sonunda García Márquez'le Mercedes, Fidel Castro'yla Küba kıyılarında bir tatil daha yaptılar. Harvard'dan yeni mezun olan Rodrigo da bu ziyarete katıldı. Sinema kariyeri yapmayı düşünüyordu. Ailenin yakın arkadaşları Feduchi'ler ve Carmen Balcells de onlar ve Comandante'yle vakit geçirdi. Fidel onları yatı *Acuaramas*'la gezdirerek onurlandırmakla kalmadı, Celia Sánchez öldüğünden beri pek az yabancının yemeğe geldiği 11. Cadde'deki evinde de bir yemek daveti verdi. Castro heyecanlı bir aşçıdır, yemek yapmak konusu da en sevdiği sohbet konularından biridir, hele o sıralarda, Küba kamamberi ve Küba rokforu üretme kampanyası yapmakta olduğundan bu konuda iyice hevesliydi. Ertesi akşam hepsi beraber Antonio Núñez Jiménez'in

evinde yemekteydiler, sohbet konusu yemekten paraya geçti.[43] Castro Kolombiya'yı ziyaret etmeyi düşünüyordu, öyle kullanmakta ısrar ettiği adıyla "Gabriel"in de kendisine eşlik etmesini istedi, "şayet Küba ajanı olmakla suçlanmaktan korkmuyorsan," diyerek.

"Onun için biraz geç kaldın," diye cevap verdi García Márquez.

"İnsanların Castro García Márquez'e para yediriyor diye konuştuğunu duyunca," dedi Mercedes, "şu paraları görürüz artık diyorum."

"Hesabı bana göndermeniz fena olurdu," dedi Castro. "Ama yenilmeyecek bir tezim var. 'Baylar, García Márquez'e ödeme yapamayız çünkü çok pahalı.' Geçenlerde, biz satın alınmayız diye böbürlenmiş olmamak için bazı Yankilere dedim ki, 'biz kendimizi satmayacağımızdan değil, anlarsınız ya, ABD'de bizi satın alacak para yok, mesele bu.' Daha mütevazı olmuş, değil mi? García Márquez'le de aynı durum var. Onu ajan yapamayız. Niye biliyor musunuz? Bizde onu satın alacak kadar para yok, adam çok pahalı."

O zamana kadar sessiz kalmış Rodrigo dedi ki, "Bir Kuzey Amerika Üniversitesi'ne gittim, bana babamın siyasi görüşleriyle parası ve yaşam biçimini birbirine nasıl uydurduğunu sordular. Dilim döndüğü kadar cevap vermeye çalıştım ama bu sorunun tatmin edici bir cevabı yok."

"Onlara diyeceksin ki, 'o babamın sorunu değil, annemin sorunu,'" dedi Castro. "'Bakın,' diyeceksin, 'babamın tek kuruş parası yok, paraları annem harcıyor.'"

"Bana bir tek benzin parası veriyor," dedi García Márquez, yüzünde gülümsemeden eser yoktu.

Castro cevap verdi: "Seninle banka hesapları hakkında konuşacakları günler için bir politika üretiyorum burada. Sosyalist formüle göre herkesten kabiliyetine göre alınıp herkese yaptığı işe göre verileceğini söylemen lazım onlara, Gabriel de sosyalist olduğuna göre (henüz komünist olmadı), o da kabiliyeti oranında verecek ve yaptığı iş oranında alacak. Hem komünist formül hiçbir yerde uygulanmıyor zaten."

Konuya ısınan Rodrigo: "Bir gün çocuğun biri nerden çıktıysa karşıma gelip, 'Senin baban komünist,' dedi. Ben de ona sordum, 'O ne demek, parti kimliği mi varmış, komünist bir ülkede mi yaşıyormuş?'"

Castro'nun cevabı: "Ona diyeceksin ki, 'Babam sadece Küba'ya gidince komünist oluyor, ona hiçbir şey vermiyorlar; o kabiliyeti oranında veriyor, kitaplarından yaklaşık bir milyon tane bastılar, ihtiyacına göre de alıyor.'"

"Bana hiçbir ödeme yapmıyorlar. Burada bana telif ücreti olarak tek *centavo* vermezler," dedi Gabo.

Bu gezi sırasında García Márquez'le Castro Kolombiya'da Betancur'un seçilmesinin ne demek olduğunu konuştular, bu seçim ilk bakışta hem García Márquez için hem Küba Devrimi için ciddi bir gerilemeydi. Betancur 7 Ağustos'ta göreve gelmişti. Muhafazakâr olmasına ve sağcı *El Siglo* gazetesinin eski editörü olmasına rağmen, Betancur hizipçi olmayan, "medeni" bir politikacı olarak bilinmişti daima ve pek çok şairle yakın arkadaş olan amatör bir şairdi kendisi. García Márquez seçimden hemen sonra, basına verdiği röportajlarda yeni rejimle cilveleşmeye başladı, nasıl "sıla hasreti" çektiğini de söyleyip duruyordu.

Betancur'un göreve başlama törenine katılmayı reddetmekle beraber, García Márquez yeni başkan hakkında Castro'ya iyi şeyler söyledi, "İyi arkadaşımdır," dedi. Bir katırcının oğluydu, "Gabo"nun *El Espectador*'da, "Belisario"nun *El Colombiano*'da çalıştığı 1954'ten beri tanışıyorlardı. O zamandan beri hep görüşmüşlerdi. García Márquez Castro'ya şöyle açıkladı: "Kolombiya'da doğuştan ya liberal ya muhafazakâr olursun, ne düşündüğün fark etmez." Betancur'un gerçekten ideolojik olarak muhafazakâr olmadığını, hükümetinin bağımsız insanlarla dolu olduğunu söylüyordu: "Hitabeti çok kuvvetli olan bir konuşmacıdır, insanlara dokunur, gerçekten dokunur onlara. Ve..." ve işte asıl lafın vakti gelip çatıyordu, "...benden her zaman tavsiye ister."[44]

Bir kez daha Nobel mevsimi yaklaşıyor ve önceki yıllarda olduğu gibi García Márquez'in adı yine geçiyordu, yalnız bu sefer daha da çok geçiyordu. Ödülün ilan edilmesine bir aydan az süre kala İsrail lideri Menahem Begin'e (dolayısıyla da doğrudan, 1978'de ona Nobel Barış Ödülü'nü veren Nobel Vakfı'na) karşı utandırıcı bir saldırıya girişmesi daha da bir şaşırtıcı o halde. Haziran başında Begin, komşusu Lübnan'ın işgal edilmesini emretmiş, ona bağlı kumandan General Ariel Sharon da Filistinli mültecileri saldırılardan korumayı ihmal etmiş, böylece 18 Eylül'de Beyrut'taki Sabra ve Şatilla kamplarında yaşanan katliamlara neden olmuştu. García Márquez, Sharon ile Begin'e Nobel Ölüm Ödülü verilmesini teklif etti.[45]

Ama kendi adaylığının yolunu yaptığını gösteren her türlü işaret de vardı. O yılın ilerleyen günlerinde arkadaşı Alfonso Fuenmayor ona

Stokholm'e daha önce gelip gelmediğini sorunca sırıtarak cevap verdi: "Evet, üç yıl önce Nobel Ödülü'nü bağlamak için gelmiştim."[46] Tabii ki bu da onun esprilerinden biri olabilirdi, ama gerçekten de 1970'lerde Stokholm'e birkaç defa gelmiş, İsveçli solcu akademisyen ve seçkin yazar Artur Lundkvist'le temas kurmak için rotasını değiştirmişti. Lundkvist'in ödülün Miguel Angel Asturias ve Pablo Neruda gibi Latin Amerikalılara verilmesinde önemli etkisi olmuştu. Ayrıca García Márquez 1981 yazında Küba'da İsveç büyükelçisiyle tatil yapmıştı.

Eğer geleceğe dair alametler aradıysa, 19 Eylül 1982'de İsveç seçimlerinde Olof Palme'nin Sosyal Demokratlarının iktidara dönmesinden daha iyisini bulamazdı. Palme García Márquez'in kaç yıllık arkadaşıydı, gözlerini bütün dünyaya açmasını Lundkvist'in edebiyat eserlerine borçlu olduğunu hep vurgulardı. Bu arada ailenin edebiyat uzmanı olan kardeş Eligio, Gabito'nun 1982'de ödülü alacağından yüzde yüz emindi, ayrıca Gabito'nun kendisinin böyle düşündüğünden de emindi. Alvaro Mutis, dostunun o sıradaki davranışlarının "şüphe uyandırıcı" olduğunu söyledi. Ve 16 Ekim Cumartesi günü Eligio onunla telefonda konuşup ödülden söz ederken, kahkahalar atan Gabito, eğer ödülü alacak biri varsa İsveç büyükelçisinin bunu o kişiye bir ay öncesinden söylemiş olacağından emin olduğunu söyledi...[47]

20 Ekim Çarşamba günü, Meksika gazeteleri García Márquez'in yeni romanının aşk hakkında olacağını yazıyorlardı. Öğleden sonra, Gabo'yla Mercedes öğle yemeğine otururken Stokholm'den bir arkadaşı arayıp, bütün işaretlerin ödülün cepte olduğunu gösterdiğini ama bunu kendine saklamasını yoksa akademidekilerin fikir değiştirebileceğini söyledi. Telefonu kapattıktan sonra Gabo'yla Mercedes şapşal şapşal birbirlerine baktılar, tek kelime edemediler. Nihayet Mercedes, "Aman Yarabbim, başımıza gelene bak!" dedi. Dosdoğru masadan kalkıp, rahatlamak için Alvaro Mutis'in evine kaçtılar. Evlerine ancak sabaha karşı, en azından García Márquez'in istediği, ama ikisi için de müebbet ceza demek olan bu övgünün doğrulanmasını beklemeye gittiler.

İkisi de uyuyamadı. México City saatiyle sabahın 5.59'unda İsveç Dışişleri Bakanı Pierre Shori México City'deki evi arayıp haberi doğruladı. García Márquez telefonu kapatınca Mercedes'e döndü, "Sıçtım!" dedi.[48] Telefon çalıp durmaya başlamadan önce bu işi konuşmaya, kendilerini kaçınılmaz taarruza hazırlamaya hiç vakitleri olmadı. Daha iki

dakika geçmeden ilk arayan, Bogota'dan Başkan Betancur oldu. Betancur haberi François Mitterrand'dan, o da Olof Palme'den almıştı, ama resmi anlatıma göre Betancur bunu Bogota saatiyle 7.03'te RCN'den bir gazeteciden duymuştu.[49] García Márquez'le Mercedes ilk telefonlara bakarken bir yandan giyinerek, yukarıda dolaştıklarını duyup onlara şipşak bir kahvaltı hazırlayan yardımcıları Nati'nin getirdiklerinden atıştırdılar.

Yüzyıllık Yalnızlık'ın yazılması hariç, büyük García Márquez mitolojisinde hiçbir şey Nobel Ödülü'nün açıklanması, ardından başlayan tantana ve García Márquez'in ödülü almak için Stokholm'e gitmesi kadar tartışılmadı. Bu ödülü Amerikalı ya da İngiliz bir kadının ya da adamın alması haber bile sayılmaz. (Yazarların ne önemi var; hem zaten bu İsveçliler de kendilerini ne sanıyorlar...) Fakat bu kez ödül sadece uluslararası tebriklere hiç alışık olmayan Kolombiya gibi bir ülkeden bir adama değil, koskoca, engin bir kıtanın her yerinden (meğerse) hayranlık duyulan, herkesin bayıldığı, o kıtada yaşayan milyonlarca insanın kendi temsilcileri ve elbette gönüllerinin şampiyonu olarak gördüğü bir adama veriliyordu. México City'deki eve dünyanın her yerinde tebrik telefonları ve telgrafları yağıyordu: İlk Betancur, sonra Mitterand, Cortázar, Borges, Gregory Rabassa, Juan Carlos Onetti, Kolombiya Senatosu. Castro ona ulaşamıyordu, ertesi gün telgraf çekti: "Adalet nihayet yerini buldu. Burası dünden beri neşe içinde. Telefonla ulaşmak imkânsız. Seni ve Mercedes'i tüm kalbimle tebrik ederim." Graham Greene de bir telgraf gönderdi: "En içten tebriklerimle. Keşke Omar'la beraber kutlayabilseydik." Bir telgraf da Norman Mailer'den: "Daha iyi birine gidemezdi." Fakat her şeyden önemlisi, sonunda Latin Amerika'nın Gabriel García Márquez hakkında nasıl hissettiğini göstereceği bir fırsattı bu; Kolombiya, Küba ve Meksika onun kendi yazarları olduğunu iddia ediyordu, kıtada ve dünyanın her yanında gazeteler övgülerle dolup taşıyordu. Sanki *Yüzyıllık Yalnızlık* daha yeni yayınlanmış, aynı anda bir milyar insan tuhaf ve sihirli bir zaman içinde kitabı çıktığı dakika okumuştu da hep beraber kutlamak istiyorlardı.

Birkaç dakika içinde México City'deki ev gazetecilerin akınına uğradı, polis Calle Fuego'nun iki ucuna barikat kurdu. Gelen ilk gazeteciler şampanyalarla kutlama yapmak üzere (tabii ki fotoğraflı) onu sokağa çağırdılar, komşular çıkıp alkışladı onu. Alejandro Obregón bir süre

eski dostuyla kalmak üzere o sabah eve geldiğinde "Kahretsin! Gabo ölmüş!" diye düşündü (Obregón Meksika'ya, García Márquez'e verdiği bir resmi tamir etmeye gelmişti, bir otoportreydi bu, bir sarhoşluk nöbeti sırasında ressamın kendisi tarafından ateş edilerek bir gözü çıkarılmıştı resmin.)[50] Düzinelerce gazeteci García Márquez'in evini sardı, evin içinde ve dışındaki her ayrıntıyı fetişist gibi tarif ediyorlardı (her masanın üzerinde duran sarı güller ve guavalar özellikle dikkatlerini çekiyordu), günün adamıyla "özel" bir röportaj yapabilmek için her biri bir yaygara koparıyordu.

Annesinin telefonu kesik olduğundan García Márquez onunla üç haftadır konuşamıyordu, uyanık bir Bogotalı gazeteci aralarında herkesin gözü önünde gerçekleşecek bir temas sağlamak için teknolojinin nimetlerinden faydalandı. Böylece Luisa Santiaga bütün Kolombiya'ya, ona göre bu haberin en güzel tarafının ne olduğunu söyledi: "Belki telefonumu tamir ettiririm." Çok geçmeden de yaptı bunu. Ayrıca, her zaman Gabito'nun bu ödülü hiç almamasını dilediğini çünkü onun ödül aldıktan kısa süre sonra öleceğini hissettiğini de söyledi. Onun bu tür garipliklerine çok alışmış olan oğlu da kendisini korumak üzere Stokholm'e sarı güller götüreceğini söyledi.

Sonunda García Márquez, evinin etrafındaki yüzden fazla gazeteye doğaçlama bir basın açıklaması yaptı. Stokholm'deki törende takım elbise değil, dedesinin onuruna, *guayabera* gömleği hatta *liquiliqui* (Hollywood filmlerinde Latin Amerikalı köylülerin giydiği beyaz keten üst ve pantolonlardan) giyeceğini açıkladı. Bu mevzu *cachaco* Kolombiya'da ta tören anına kadar takıntı oldu; García Márquez'in uluslararası bir skandala sebep olacağından ya da gidip orada tahammül edilmez derecede kaba davranarak ülkeyi rezil edeceğinden duyulan korkuyu gösteriyordu bu. Ödül parasıyla Bogota'da *El Otro* (Öteki) adında bir gazete kuracağını da söyledi García Márquez: Ona göre ödülün yarısı gazetecilikteki çalışmaları takdir edildiğinden verilmişti kendisine. Ayrıca Cartagena'da hayallerindeki evi yapacaktı.

Öğleden sonra saat birde García Márquez'le Mercedes gazetecileri oracıkta bırakarak Calle Fuego'dan kaçtılar, Chapultepec Presidente Oteli'nde bir oda tutup en yakın arkadaşlarını aramaya başladılar. Kendi evleri hâlâ işgal altındayken öğleden sonrayı sadece sekiz kişiyle, inzivaya çekilerek geçirdiler. Alvaro Mutis, medyanın taşkınlık dönemi boyunca García Barchaların aile şoförlüğünü üstlendi.

Bu arada Washington, yeni edindiği statüye rağmen García Márquez'e Amerika Birleşik Devletleri'ne giriş vizesi verilmeyeceğini doğruladı; 1961'de Küba için çalışmaya başladığından beri yazarın ABD'ye girişi yasaklıydı. (7 Kasım'da *El Espectador*'daki köşesinde "kapı aralık duracağına kapalı dursun" daha iyi dedi, ama bu pek doğru değildi çünkü bu yasak onu son derece usandırmıştı aslında, böylece 1 Aralık'ta düşüncesizce savurduğu tehditlere bir yenisini ekledi: Kitaplarının Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlanmasını yasaklayacağına yemin ediyordu, madem ona hâlâ vize vermiyorlardı, kitapları neden girsindi o ülkeye?)[51] Bu aynı zamanda muhalif şair Armando Valladares'in Küba'da hapisten salıverildiği gündü; bu da büyük ölçüde García Márquez'in Castro ile Mitterand'ın arasındaki arabuluculuğu sayesinde olmuştu. Destekçilerinin dediğine bakılırsa felçli olan Valladares, Mitterand'ın danışmanı Régis Debray'le beraber Paris'te havaalanına vardığında tekerlekli sandalyesinden kalkıp yürüyerek herkesi hayrete düşürdü.

Dünyanın her yanında García Márquez'in arkadaşları şenlik yapıyorlardı. Plinio Mendoza Paris'te ağladı. Hem ağlayan tek kişi de o değildi. Ağlayanların aksine, zaten Meksika yolunda olan yayıncı José Vicente Kataraín haberi havaalanına inince aldı ve dans etmeye başladı; gazete bayiindeki kız ona piyangodan ikramiye mi kazandı diye sordu. Kazanmıştı vallahi. Cartagena da ise ailesi olayı kutlarken Gabriel Eligio, ona inanan varmış gibi "ben hep biliyordum" dedi. Kimse ona Gabito'nun "kâğıt yiyeceği" şeklindeki öngörüsünü hatırlatmadı. Luisa Santiaga, babası Albay için, bir yerlerde şenlik şadımanlık ediyordur diyordu; o her zaman Gabito'nun geleceğinin parlak olduğunu söylerdi. Haberlerin çoğu aileyi kendi küçük Macondo'larının tuhaf sakinleri olarak anlatıyordu: Luisa Santiaga Ursula'ydı; Gabriel Eligio ise, Melquíades ben olamaz mıyım diye yüksek sesle merak edip dursa da José Arcadio'ydu. Fakat gurur duymasına ve şüphesiz çok sevinçli olmasına rağmen ufak ufak terbiyeyi bozmaya başladı Gabriel Eligio: Gabito'nun ödülü Mitterand'ın etkisi sayesinde kaptığını söylüyordu ("böyle şeylerin hatırı vardır, bilirsiniz"); Gabito onun ailesindeki pek çok yazardan biriydi sadece; içlerinden neden bunun bu kadar ilgi gördüğünü anlayamıyordu.

Magdalena Eyalet Valisi 22 Ekim gününü yerel tatil ilan etmeye karar verdi, Albay'ın Aracataca'daki eski evinin de milli anıt sayılmasını teklif etti. Bogota'da Komünist Parti, sokak gösterileri düzenleyerek García

Márquez'in ezilenlerin sözcüsü olarak Kolombiya'yı kurtarmak için ülkeye dönmesini istedi. Bir haberci sokaktaki bir fahişeye haberi duyup duymadığını sordu, o da haberi ona az önce bir müşterisinin yatakta verdiğini söyledi; bu herhalde García Márquez için hürmetlerin en güzeliydi. Barranquilla'da Paseo Bolívar'daki taksiciler haberi radyolarından duyup hep birden korna çalmaya başladılar, García Márquez onlardan biriydi ne de olsa.

Gazeteler García Márquez'den "yeni Cervantes" diye bahsetmeye başladılar, Pablo Neruda'nın, 1967'de *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı okuyunca ilk ortaya atanlardan biri olduğu bu görüşü tekrarlıyorlardı.[52] Bundan böyle bu karşılaştırma yıllar boyunca defalarca yapılacaktı. *Newsweek* dergisi de García Márquez'i kapaktan veriyor, ona "Büyü Toplayan Hikâyeci" diyordu.[53] O zaman ve o zamandan beri onun hakkındaki en yaygın görüşleri özetleyen, Londra'dan yazan Salman Rushdie'ydi herhalde. Yazısının başlığı "Sihirbaz Márquez"di: "O, Nobel Jürisi'nin yıllardır seçtiği en popüler isim, çağdaş edebiyatın az sayıdaki sihirbazından biri, en yüksek seviyede eserler verip büyük kitlelere ulaşabilmek ve onları büyülemek gibi ender bir vasfa sahip bir sanatçı. Márquez'in başyapıtı *Yüzyıllık Yalnızlık* bana göre savaştan bu yana dünyada yayınlanmış en önemli, en başarılı iki-üç kurgu eserinden biridir."[54]

Bu arada, ödülün ilanından yalnız bir hafta sonra, García Márquez'in en iyi arkadaşlarından biri olan, İspanya Sosyalist Partisi lideri Felipę González ülkesine başbakan seçildi; kutlama yapmak ve siyasette sevinç duymak için bir neden daha çıktı. Geçen sene Mitterand, şimdi de González. Acaba bu ödül artık her şeyin değişmeye başlamasını mı simgeliyordu bir şekilde? García Márquez Buenos Aires'ten *Gente*'ye "mutlu mesut ölebilirim çünkü artık ölümsüz oldum" dedi. Herhalde şaka yapıyordu.

1 Aralık'ta Miguel de la Madrid, gelecek altı yılın Meksika Başkanı olarak göreve başladı. García Márquez'le hiçbir zaman yakın olmadılar, olmayacaklardı, ama törene yazar da katıldı. Aynı gün Felipe González de İspanya'nın yeni hükümetinin başbakanı olarak görevine başlıyordu. Aralık ayının ilk günlerinde Küba'yı ziyaret ettikten sonra Madrid'e González'i tebrik etmeye (ve tebrik edilmeye) gitti García Márquez. Havana'da Castro'yla on bir saat görüştüğünü, Reagan hükümetinin ise ona New York'a ayak basabileceği koşulsuz vize vermeyi reddettiğini

söyledi. Bu arada Paris'te Mercedes Gonzalo'yla buluştu. Ama Rodrigo gelemiyordu. García Márquez için tek üzücü şey, Meksika'nın kuzeyinde film çekmekte olan büyük oğlunun, babasının kariyerinin şüphesiz zirvesine çıkışını görmeye Stokholm'e gelemeyecek kadar meşgul olmasıydı. İkisi geçen ay Zacatecas'ta görüşmüşlerdi, aralarında ne geçtiğini bilen yok. İki adam da bu konu hakkında hiç konuşmadılar.

6 Aralık Pazartesi günü sabah saat yedide, Eğitim Bakanı Jaime Arias Ramírez'in başkanlığındaki resmi heyeti, Guillermo Angulo tarafından seçilen, García Márquez'in en yakın on iki arkadaşını (García Márquez eski dostu Angulo'dan kendisini bu kırıcı işten kurtarmasını rica etmişti), onların eşlerini, Oveja Negra'nın davetlisi olan çok sayıda insanı ve antropolog Gloria Triana'nın tavsiyesi ve yardımlarıyla Kültür Bakanlığı tarafından seçilen, çeşitli etnik gruplardan yetmiş müzisyeni taşıyan, devletin kaldırdığı bir Avianca jumbo jeti, yirmi iki saatlik bir yolculukla Stokholm'e gitmek üzere Bogota'dan havalandı.

García Márquez'in misafirleri Stokholm'e vardıkları sırada sıcaklık donma noktasına kadar düşmüştü. Avrupa'da yaşayan yüzlerce Kolombiyalı ve Latin Amerikalı havaalanında bekliyordu. Gece ilerlerken hava sıcaklığı eksi on dereceye indi, İsveçliler daha da soğuk olmadığı ve kar yağmadığı için şanslı olduklarını söylüyordu onlara.[55] İspanya'dan ve Paris'ten arkadaşlar ve aile üyeleri o akşamüstü gelmişlerdi: Barselona'dan Carmen Balcells ve Magdalena Oliver, Feduchiler ve gazeteci Ramón Chao; Paris'ten Mercedes'le Gonzalo, Tachia'yla Charles, Plinio Mendoza, Régis Debray, Mitterand'ın eşi Danielle; García Márquez'in bir diğer arkadaşı olan Kültür Bakanı Jack Lang da gelecekken son dakikada iptal etmek zorunda kalmıştı. Kolombiya Büyükelçisi de oradaydı, Küba Büyükelçisi ve Meksika maslahatgüzarı da. Hepsi kutup soğuğunda bekliyorlardı.[56]

Tachia, García Márquez'le arkadaşlarının resmi fotoğrafçısı ilan etti kendini, hatta bir basın kartı bile ayarladı. Her zamanki ışığı uçaktan bekleme salonuna doğru yayılırken öne çıkarak önce muzaffer kahramanın ilk fotoğrafını çekti, sonra da kuzeyin karanlığında havaalanının çelik bariyerlerinden uzanıp García Márquez'e dokunmaya çalışan çılgınca sevinçli Kolombiyalıları fotoğrafladı. Gabo'yla Mercedes Grand Hotel'e devam ettiler, orada kendilerine ayrılan üç odalı ferah suitte birkaç gece kalacaklardı.[57] Yorgunluktan bitmiş, uzun mesafeli

uçak yolculuğundan altüst olmuş, aşırı heyecanlanmış, canı burnuna gelmiş García Márquez uyudu. Sonra, "birden yatakta uyandım, Nobel Ödülü'nü alanlara her zaman aynı otelde aynı odayı verdiklerini hatırladım. Düşündüm, 'Rudyard Kipling de bu yatakta yattı, Thomas Mann, Neruda, Asturias, Faulkner.' Dehşete düştüm, sonunda gidip koltukta uyudum."[58]

Ertesi sabah otelde, Carmen Balcells ve Kataraín'in de dahil olduğu, bütün geçmişini temsil eden kalabalık bir arkadaş grubuyla kahvaltı etti García Márquez. Böyle bir grup ilk defa bir araya geliyordu. Bazıları birbirini tanımıyordu bile, herhalde birbirinden hoşlanmayanlar da vardı. Plinio Mendoza, García Márquez'in havaalanında hayranlarını selamlayan bir konuk boğa güreşçisi gibi davrandığını, her gün suitinde yine bir boğa güreşçisi gibi bütün arkadaşları etrafındayken giyindiğini söyledi. Bir gün García Márquez Alfonso Fuenmayor'u "mutlu azınlığın süiti"nden boş yatak odasına götürüp ona konuşmasını gösterdi: "Şuna bir bak, Maestro, söyle ne diyorsun." Fuenmayor yazıyı hayranlıkla okudu ve García Márquez'in siyasi konumunu nihayet anladığını söyledi. Arkadaşı cevap verdi: "Demin okuduğun, *Yüzyıllık Yalnızlık*'tı, ne eksik ne fazla."[59]

O saat yaklaşırken, Mendoza anlatıyor, "salonun ortasında Gabo'yla Mercedes'i gördüm, sakin sakin, rahat rahat oturmuş konuşuyorlardı, tahta çıkış töreninin yaklaştığından sanki bihaberdiler, sanki hâlâ otuz yıl önceki gibi Sucre'de ya da Magangue'de bir cumartesi akşamı Petra Teyze'nin ya da Juana Teyze'nin evindeydiler."[60] Edebiyat ödülü sahibinin konuşması, Borsa Binası'ndaki İsveç Edebiyat Akademisi salonunda akşam saat beşte, iki yüzü özel davetliler olmak üzere toplam dört yüz kişiye yapılacaktı, ardından, 6.30'da, ödül kazanan herkes onuruna Akademi Başkanı'nın konutunda akşam yemeği verilecekti.

Saat 5'te, kendisi de tanınmış bir romancı olup, ödülün verilişini ilan eden bildiriyi kaleme almış olan, İsveç Akademisi'nin Daimi Başkanı, upuzun boylu Lars Gyllensten, alametifarikası piyedepul desenli ceketi, koyu renk pantolon ve beyaz bir gömlek giyip kırmızı benekli kravat takmış García Márquez'i takdim etti. İsveççe konuşan Gyllensten'in sesi zor duyuluyordu, çünkü törende hazır bulunan Kolombiyalı radyo yorumcuları futbol maçı anlatır gibi konuşuyorlardı; García Márquez "Latin Amerika'nın Yalnızlığı" başlıklı konuşmasına başlarken onlara

eliyle "biraz daha sessiz olalım" diye işaret etmek durumunda kaldı. Konuşmasını saldırgan, meydan okuyan, neredeyse efsunlu bir üslupla yaptı. Yapıbozumuna uğratılmış büyülü gerçekçiliği siyasetle birleştiren konuşma, Avrupalıların Latin Amerika'nın tarihi sorunlarını anlamaktaki yetersizliklerine ya da isteksizliklerine ve kıtaya, Avrupa'nın kendisinin de olgunlaşıp gelişmek için ihtiyaç duyduğu zamanı tanımakta tereddüt etmelerine açıkça saldırıyordu. Yazar, ister komünist ister kapitalist olsunlar "Avrupalıların" (buna Kuzey Amerikalılar da dahil) Latin Amerika'nın yaşayan gerçekliğine kendi "şemalarını" dayatmak istemelerine ömrünce karşı olduğunu bir kere daha belirtiyordu. Ödülün kendisine sadece edebiyatı için değil kısmen de siyasi eylemciliği için verildiğini söyledi García Márquez. Konuşmasını 5.35'te bitirip dakikalarca alkışlandı.[61]

Ayın 9'u Perşembe akşamı García Márquez'le Mercedes Harpsund'daki Başkanlık konutuna giderek Palme ve on bir özel konukla yemek yediler, konuklar arasında Danielle Mitterand, Régis Debray, Pierre Schori, Günter Grass, Türkiyeli şair-siyaset adamı Bülent Ecevit ve Artur Lundkvist de vardı. İsveç Dışişleri bu davetin özel bir istisna olduğunu, şimdiye kadar pek az verildiğini açıkladı. García Márquez, Palme'yle yıllar önce Mitterand tarafından, Mitterand'ın Rue de Bievre'deki evinde tanıştırılmıştı. Şimdi yorgunluktan bitap düştüğü halde iki saat konuşup Orta Amerika'daki durumu anlattı, bu sohbet altı kıstak ülkesi başkanının aracılık edeceği bir barış sürecinin teklif edilmesinde etkili olacak, süreç daha sonra Contadora Süreci olarak anılacaktı.[62]

Bütün bunlar aslında, 10 Aralık'ta yenecek ana yemeğin önünden gelen ordövr tabaklarından başka bir şey değildi. O gün "Nobel Festivali" günüydü: Sabahtan Konserthus'ta prova, akşamüstü büyük olay, saat dörtte 1700 kişi önünde Nobel Ödülleri'nin İsveç Kralı tarafından sahiplerine verilmesi. O gün, "Nobellinin karısı" Mercedes, Kolombiya'da *El Tiempo*'nun eklerinden biri olan *Carrusel*'in kapağına çıktı. Hakkındaki yazıyı yengesi Beatriz López de Barcha yazmıştı, başlığı "Gabo Benim Büyümemi Bekledi" idi.[63] Bu konuda, Mercedes'in yengesinin ona, "Geçen sene Consuelo Mendoza'nın yazdığı o yazının izlerini silmek istiyorsun, izin ver seninle gerçekten senden yana bir röportaj yapayım, yanına da övücü resimler koyalım," dediğini, Mercedes'in de, "Tamam ama sadece bir seferlik," diye cevap verdiğini tahayyül edebiliriz.

Öğle yemeğinden hemen sonra günün adamı giyindi. Haberi aldığı günden beri *liquiliqui*sinden bahsediyordu. Bazen bunu dedesi Albay'ı onurlandırmak için yapacağını, bazen de daha az mütevazı davranarak, yarattığı kişilerin en meşhuru olan Albay Aureliano Buendía'nın onuruna giyineceğini söylüyordu. Törenden sonraki günün *El Espectador* gazetesinde, Montería, Kolombiya'dan Don Aristides Gómez Avíles'in bir mektubu yayınlandı; Albay Márquez'i iyi hatırlayan bu adam onun asla üstünde *liquiliqui*'yle ölmeyeceğini söylüyordu: O bunu yapamayacak kadar havalıydı, ceket giymeden asla sokağa çıkmaz, hele Nobel Ödülü alıyor olsa asla öyle giyinmezdi.[64] Bütün bu tartışmalarda, gençliğinde sahiden de *liquiliqui* giymiş birinin, Gabriel Eligio García'nın hiç adı geçmedi.

Grand Hotel Stockholm, Süit 208, 10 Aralık 1982, öğleden sonra saat 3. Tachia Paris'ten gelirken García Márquez'e Damart termal iç çamaşırı getirmişti, ünlü bir fotoğrafta yazarı, tanesi 200 kron'dan kiraladıkları takım elbiseler içindeki erkek arkadaşlarının arasında iç çamaşırlarıyla dururken görüyoruz. *La pava*ya, yani Karayip İspanyolcasında kötü şansa karşı Mercedes her birinin eline birer sarı gül vermişti, bunları klapalarına takmalarına yardım etti: "Dur *compadre,* bir bakayım..." Sonra da fotoğrafları ayarladı.[65] Ardından *liquiliqui* çıktı piyasaya; üç gün sonraki *El Espectador*'da aktarılan, Ana María Cano'nun sinsi gözlemine göre, García Márquez'in törende "akordiyon gibi kırışık" görünmesi demekti bu.[66]

Bütün bunlar sonradan oldu. Şimdi, meydan okurcasına *liquiliqui*sini (yaklaşık olarak, Latin Amerika'ya ait olduğu bilinen bir alt-sınıf üniforması diyebiliriz buna) ve altına, amanın, siyah çizmelerini giymiş García Márquez kader anına hazırlanıyordu. Eğer *liquiliqui*si kırışıksa, Nikaragualı Augusto Sandino'nunki, Kübalı José Martí'ninki, Latin Amerika direnişinin diğer kahramanlarınınki de kırışıktı şüphesiz, hele de Aureliano Buendía'nınki. Kuzeyde olmanın etkilerine karşı bir paltoya büründü. Plinio Mendoza o ana dönüyor: "Sokaklar karla kaplanmış, her yerde fotoğrafçılar. Gabo'nun yanındayım, yüzünün bir an gerildiğini görüyorum. Balık burcu yükselenimin antenleriyle birden yükselen tansiyonu hissediyorum. Çiçekler, flaşlar, siyah giyinmiş insanlar, kırmızı halı: Yattıkları ücra çöllerden Guajiro ataları onunla konuşuyor belki de. Şöhret tantanasının ve törenlerinin, ölüm tantanası ve törenleri

gibi olduğunu söylüyorlar ona belki de. Böyle bir şeyler oluyor, çünkü flaşların magnezyum ışığına ve resmi kıyafetli adamlara doğru ilerlerken kısık sesle fısıldadığını duyuyorum, sesinde ani, telaşlı, acılı bir şaşkınlık var: 'Kahretsin, kendi cenazeme geldim sanki!'"[68]

Konserthus'un bir Yunan tapınağını andıracak şekilde tasarlanmış balo salonuna geniş adımlarla giriyorlar. Bin yedi yüz insanın içinde üç yüz Kolombiyalı var. García Márquez bembeyaz kıyafetiyle arz-ı endam edince bir sessizlik oluyor: Sanki hâlâ termal iç çamaşırlarıyla geziyormuş gibi görünüyor! Sarı çiçeklerle bezenmiş sahnenin sağında, mavi ve altın renkli iskemlelerde Kraliyet ailesi oturuyor: Kral 16. Carl Gustav, çocukluğunu Sao Paulo'da geçirmiş yarı-Brezilyalı güzel Kraliçe Silvia, Prenses Lilian ve Prens Bertil, az önce, milli marşları çalınırken geldiler. Yanlarında, Daimi Sekreter Gyllensten'in konuşma yapacağı kürsü var. Ödül alanların hepsi sol tarafta, kırmızı koltuklarda oturuyorlar: Tıp ödülünde İsveçli Sune Bergstrom, Bengt Samuelsson ve Briton John Vane; fizikte Amerikalı Kenneth Wilson, kimyada Güney Afrikalı Aron Klug ve ekonomide Amerikalı George Stigler. Arkalarındaki iki sırada akademisyenler, İsveç kabinesi ve diğer önemli şahıslar oturuyor. Fraklar, etoller, kürkler, inci kolyeler arasında, *liquiliqui*li yalnız García Márquez. Onun ve Kral'ın arkasında, dairenin içine (tebeşirle mi, boyayla mı?) yazılmış N harfi, onu bekleyen Nobel'in N'si.

İsveç Akademisi'nden Profesör Gyllensten konuşmaya başladığında García Márquez'in heyecanı yüzünden okunuyordu. Sondan bir önce, García Márquez'in sırası geldiğinde, Gyllensten önce İsveççe konuştu, sonra ışıl ışıl gözlerle bütün dünyaya Colegio San Jose de Barranquilla'daki zavallı oğlan çocuğu gibi bakan Kolombiyalı *costeño*ya baktı, Fransızcaya dönerek söylediklerini özetledi ve Kolombiyalı'yı ödülünü almak üzere Kral'a yaklaşmaya davet etti. Eşlik parçası olarak Bartok'un *Intermezzo*'sunu seçmiş olan García Márquez ödülü almak üzere kalkarken sarı gülünü koltuğunda bıraktı, yanında o totemsi gül olmadığından tahayyülü imkânsız talihsizliklere bir an için maruz kalarak, trompetler çalarken, ellerini yumruk yapmış vaziyette devasa sahneyi kat etti ve Kral'ı beklemek üzere, boyanmış dairenin ortasında durdu. Şimdi göğsü madalyalarla kaplı monarkla el sıkışırken, avare kılığıyla bir kokonaya yağ çeken Charlie Chaplin'e benziyordu. Kral'a sertçe eğilerek selam verdi, sonra şeref misafirlerine, ardından da seyircilere ve bu son sela-

mıyla o görkemli törenlerin tarihindeki en uzun süreli alkışı aldı, alkışlar birkaç dakika dinmedi.[69]

Tören 5.45'te bitti, García Márquez diğer ödül alanlarla beraber tek sıra halinde çıkarken bir boks şampiyonu gibi ellerini başının üstüne kaldırdı, bundan sonraki hayatında bu hareketi çok yapacaktı. İsveç Akademisi'nin büyük resepsiyonuna davet edilme talihine erişmiş olanların, Stadhus'un (Stokholm Kent Salonu) büyük mavi salonuna ulaşmak için kırk beş dakikaları vardı. İsveç'in en ünlü aşçısı Johnny Johanssen tarafından hazırlanan menü "tipik İsveç" işiydi. Ren geyiği filetosu, alabalık ve şerbet, yanına muz ve badem. Şampanya, sherry ve Porto şarabı.[70] Meydan okurcasına bir Havana purosu yaktı García Márquez. Törenlerin doruk noktası (bunda herkes hemfikir olacaktır), Kolombiyalı yetmiş müzisyenin gelişi oldu. García Márquez'in arkadaşı Nereo López onların Stokholm'deki maceralarını ve talihsizliklerini kamerayla kaydediyordu.[71] Gloria Triana'nın bütün kızlara telaşla bekçilik ettiğini gördü: "Hepsi bakire, annelerine söz verdim." Her yanı kraliyet kumaşlarıyla kaplanmış Kent Salonu'na gelince Riosucio'dan gelen gruptan bir kişi dizlerinin üstüne çöküp dua etmeye başladı, burayı kilise zannetmişti. İsveçlilerin "Macondo'dan gelen o karmaşık grubun, Yerli, Siyah, Karayipli ve İspanyol alaşımıyla Kolombiya kimliğini oluşturan o insanların merdivenden indiğini görünce" ne hissettiğini merak ediyordu López. Ona göre, o ana kadar bu törenlerin en ilginç kısmı *Nobel Flambé* denen o kocaman dondurmaydı. Şimdi gerçek hayat içeriye doluyordu. Toto la Momposina'yla Leonor la Negra Grande de Colombia'nın idaresindeki gösteri baştan sona şahaneydi, alkışlar gruba on beş yerine otuz dakika devam etme cesareti verdi.[72]

Ödül alan herkes üç dakikalık bir konuşma yapıyor, ardından şerefe kadeh kaldırılıyordu. García Márquez "Şiire Övgü" başlıklı konuşmasıyla ilk söz aldı, şiirin "insanlığın varlığının en kesin kanıtı" olduğunu söyledi.[73] O esnada kimsenin bilmediği, bu konuşma için dostu Alvaro Mutis'ten aldığı yardımın azımsanacak ölçüde olmadığıydı, konuşmayı okuyup üzerine düşünen herkes anlayabilirdi bunu. Ödül alanlardan ikisi *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı onlar için imzalamasını rica etti García Márquez'den. Kadehler kaldırıldıktan sonra herkes dans için birinci kattaki "Büyük Altın Oda"ya geçti. Dans bir valsle açılıp türlü çeşit Kuzey Avrupa dansıyla devam etti, ardından, sürpriz şekilde, "Bésame

mucho," "Perfidia" ve diğer *bolero*lar, sonra da fokstrotlar, rumbalar geldi.

O gece geç saatte herkes otellere döndükten sonra Meksika'nın kuzey çöllerindeki Rodrigo telefon etti. Taze ödüllü, yirmi arkadaşıyla hâlâ şampanya içmekteydi. Herkes sustu, García Márquez gözleri parıldayarak telefona gitti. Daha sonra gazetecilere gururla, oğullarında "annelerinin ağız tadı ve babalarının iş anlayışı" olduğunu söyleyecekti.[74]

Bu sırada, binlerce kilometre ötede, tabii ki hâlâ gündüzü yaşayan Kolombiya'nın küçük Karayip kasabası Aracataca'da, daha da canlı, daha da coşkulu bir kutlama başlamak üzereydi. Sabah dokuzda, Gabito'nun vaftiz edildiği kilisede ilahilerle bir tören yapılmış, ardından doğduğu ev ziyaret edilmişti. Aracataca'yı Proust'un Illiers-Combray'i gibi tarihi bir turizm kasabasına çevirmek üzere bir kampanya yapılması teklif ediliyordu. Magdalena Eyaleti İdare Meclisi, kendisi de Aracatacalı olan enerjik vali Sara Valencia Abdala başkanlığında Kültür Sarayı'nda toplandı.[75] García Márquez'in kardeşi Rita anlatıyor: "Ödülün verildiği gün Aracataca'da Magdalena valiliğinin düzenlediği kutlamalar oldu. Vali bütün misafirleri götürmek için tren kiralamıştı; yoldan bütün aileyi topladı, kuzenler, amcalar, teyzeler, halalar, dayılar, yengeler, enişteler, yeğenler, hep birden Aracataca'ya geldik, orada diğer kuzenler, diğer teyzeler dayılar, aile üyeleri vardı. Bir dolu insan. Harika bir gündü, havai fişekler patladı, ayin yapıldı, açık havada dana çevrildi, bütün kasabaya içki dağıtıldı. Madencilik Bakanı olan kuzenimiz Carlos Martínez Simahan geldi. O gün kardeşim Jaime'nin yaptığı Telekom binasının açılışı oldu. Ama en güzeli, sarı kelebekler uçurmalarıydı."[76]

Stokholm'de ise günün adamı rahatlamaya başlıyordu. Dünyaya karşı olumlu bir Latin Amerika görüntüsü sunmaktan sorumlu hissetmişti kendini, biliyordu ki özellikle Kolombiya'da düşmanları onun bir hata yapmasını iple çekiyorlardı, zira ülkenin onların kafasındaki "iyi imajı"yla García Márquez'in yapmaya çalıştıkları arasında dağlar kadar fark vardı. Sonradan dedi ki: "O üç gün boyunca ne kadar mutsuz olduğum kimsenin aklına bile gelmedi, her şey iyi gitsin diye en ufak ayrıntıya bile dikkat ediyordum. Hata kaldıracak bir durumda değildim çünkü en ufak yanlış, ne kadar önemsiz olursa olsun o şartlarda felaket olurdu."[77] (Daha sonra, ikisi de México City'ye döndüklerinde, Nobel Ödülü'nün yeni sahibi, Alvaro Mutis'e sordu: "Bana şu Stokholm ola-

yını anlatsana, ben hiçbir şey hatırlamıyorum. Gözümün önüne bir tek fotoğrafçıların flaşları geliyor, bir de gazetecilerin sorularına tahammül eden kendimi görüyorum, hep de aynı sorular. Senin aklında ne kaldı?")[78]

Fakat öyle harika bir başarı elde etmişti ki, hiçbir zaman rahat ilişki kuramadığı *El Tiempo*'nun dahi başyazısı, onun hakkında neredeyse koşulsuzca olumlu şeyler söylüyordu. García Márquez'i tebrik ediyor, hayatının zorluklarla geçtiğini ve şöhretinin her zerresini hak ettiğini teslim ediyordu. Yazı şöyle bitiyordu: "Nobel töreninin getirdiği neşenin ardından ülke gerçeğe dönmeli, sorunlarıyla yüzleşmeli ve rutin hayatına dönmeli. Ama artık eskisi gibi olmayacak bir şey var: Potansiyellerimizin henüz keşfedilmemiş bir zenginlik olduğu ve dünya sahnelerine daha yeni yeni çıktığımız gerçeği. Ve bunun kanıtı olarak, bize verdiği bu paha biçilmez dersi hiç unutmayalım diye karşımızda duran García Márquez."[79]

21. Bölüm

Ün Çılgınlığı ve Guavanın Kokusu: *Kolera Günlerinde Aşk*

1982-1985

Ertesi sabah, yani törenin ertesinde, Gabo'yla Mercedes, Carmen Balcells'le beraber Barselona'ya uçtular. Yılbaşına kadar sakin sakin kalmak üzere Princesa Sofía Oteli'ne yerleştiler. Ama İspanya Başbakanı'na bir ziyaret daha yapmayı ihmal etmediler. García Márquez bir görev gibi yazdığı haftalık köşesinde (bu köşeyi yazmasına hiçbir şey, hiç kimse mani olamıyordu) son iki haftada Mercedes ve Gonzalo'yla beraber Moncloa Sarayı'na iki defa gidip, başbakandan çok "üniversite öğrencisine benzeyen" gencecik "Felipe" ve eşi Carmen'le sohbet ettiğini anlattı.[1] Taze Nobel Ödüllü yazarın bundan böyle eskisinden daha az dikkatli ve nazik, daha fazla laubali olacağı belliydi. Bir sonraki yazısında şöyle diyordu: "Kendimi dünyanın resmiyete en çok gıcık olan insanı sayıyorum ve bununla gurur duyuyorum... arkadaşlarımın devlet başkanı olması fikrine hâlâ alışabilmiş değilim, başkanlık saraylarına hayranlık duyma eğilimimin de hâlâ üstesinden gelemedim." Uluslararası jet sosyete üyesi ve Latin Amerika'yı, "Latin Amerikalı olmayan diğer insanların hepsinden iyi" anlayan Felipe'nin, "Latin Amerika – Avrupa ilişkileri üzerinde belirleyici etkisi olacağından" emindi. Felipe de konuya böyle mi bakıyordu bilemeyiz ama belli ki García Márquez Küba, Karayipler ve Latin Amerika konusunda kendi uzun vadeli politikasına onu da çekmek istiyordu ve bunu bütün dünyanın da bilmesinden çekindiği yoktu.

Buna rağmen basınla ilk gayriresmi sohbetlerinde, González'in ilk bahsettiği şey "Küba'nın bölgedeki durumu ve herkes için bir güvenlik anlaşması yapılmasının lüzumu" oldu ki García Márquez'in düşündüğü tam da bu değildi. García Márquez ise dünyanın bütün sorunlarını aşkın

çözeceğini ve bunu konu edinen yeni romanı üstünde çalışmaya dönmek istediğini beyan etti: Ödülü gelecek sene almayı tercih ederdi, böylece kitabını bitirebilirdi.[2]

Ödüllü yazar 29 Aralık'ta Havana yollarına düştü, "o eski haber taşıma onuruna" erişmek için kendi gazetesini kurmayı hâlâ istediğini söylemişti; arada kalma, gidip gelme içgüdüsü gibi sıkıntılı bir şeydi bu ve bunun için İspanyolcada kullanılan kelime pek hoş değil: *Correveidile*, yani "koşbakveonasöyle." Madrid-Havana ekseni gelecek yıllarda García Márquez'in önemsediği temel konulardan biri olacaktı, ama Castro'yla González arasındaki farklılıkları o bile uzlaştıramayacaktı.

Nobel Edebiyat Ödülü hakkında sık söylenen iki genel gerçek var. Bu ödül genellikle yaratıcı ömürlerini tamamlamış, içlerinde artık yazacak önemli bir şey kalmamış yazarlara verilir; ve henüz genç olan yazarlar için bile bu ödül vakitlerini çalan, konsantrasyonlarını bozup isteklerini azaltan bir engeldir, denir. Bunların ilki García Márquez için kesinlikle geçerli değildi: bütün Nobel Ödüllüler içinde en gençlerinden biriydi, hem de en ünlü ve en popüler olanlarındandı. İkincisini, onun başarısını çekemeyenler, kıskananlar öyle öngörüyordu; fakat García Márquez şöhreti zaten, Nobel Ödülü alanların bile nadiren yaşayacağı bir derecede tecrübe etmişti. Hem başarısının üstüne yatacak biri değildi, hem de *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yayınlanmasının ardından böyle şeyleri yaşamıştı çoktan: O dönem, sanki Nobel Ödülü'nü önden almak gibiydi. O halde, bunların aksine yazarın iyicene canlanması da beklenebilir: Daha çok yazmak, daha çok gezmek, yeni bir şeyler bulmak. Ve öyle de oldu. O bu yeni statüsüne çoktan hazırdı. Üstelik...

Üstelik... daha 1980'de, yeni yetki ve saygınlık konumuna uygun yeni bir hayat tarzında karar kılmıştı. Başkanlarla zaten dosttu: Korsan kaptan Fidel'le olan pek itibarlı sayılmayacak ilişkisine, Meksikalı López Portillo'yu, Venezuelalı Carlos Andrés Pérez'i, Kolombiyalı López Michelsen ve Betancur'u, Fransız Mitterrand'ı, son olarak da İspanya Başbakanı González'i eklemişti. Şimdi gezici bir başkanlık statüsü gibi bir şey edinmiş, ününe ün katıyordu. ("Evet, García Márquez tabii ki devlet başkanı gibi. Tek mesele, hangi devletin başkanı?" diyecekti Fidel Castro.) Gazetecilere izin yılı kullandığını söyledi, ama belli ki yeni etki alanını, yeni başkan dostlarıyla daha etkin arabuluculuk yapmak için kullanmayı umut ediyordu. García Márquez'in belirgin siyasi dö-

neminin 1959'dan 1979'a kadar devam ettiğini, 1971-1979 arasında en yoğun dönemini yaşadığını söyleyebiliriz. Bunun ardından daha "diplomatik" bir dönem başladı. Soru şuydu: Acaba García Márquez bu diplomatik döneminde, iyi niyetlerle gelen bir gezgin gibi görünürken kendi gerçek siyasi görüşünü 1950-1979 dönemindeki gibi sadece saklıyor mu olacak, yoksa arabuluculukların, gizli müzakerelerinin ve kültürel girişimlerinin arkasında, siyasi görüşünü de yavaş yavaş duruma mı uyarlayacak?

Atlas Okyanusu'nun öte yakasına bütün pırıltısıyla dönerken, bilerek ya da bilmeyerek hayatında bunu o kadar planlamış olan García Márquez dahi şöhretin ağırlığını ve omuzlarına çöken devasa sorumluluğu hissetmiş olsa gerek. İstediğini elde etmişti ama bazen, Marilyn Monroe'nun ünlü şarkısında söylediği gibi, istediğin şeyi elde ettikten sonra onu istemezsin artık. Bir süredir o kadar yüksek dozda yaltaklanmalara uyum sağlamak zorunda kalmıştı ki, buna tanık olmayan, ciddi bir yazarı bu halde hayal edemezdi: "Ün çılgınlığı"ndan başka bir şey değildi bu.[3] Artık bütün ömrünü dikkatle düzenlenmiş bir seyirliğe çevirmek zorunda kalacaktı.

Onu uzun zamandır tanıyan insanlar, ödülü kazandıktan sonra çok daha temkinli davranmaya başladığını söyleyeceklerdi. Arkadaşlarının bazıları, onlarla ilgilenmeye devam etmeye özen gösterdiği için ona müteşekkirken, bazıları da kendilerini ihmal edilmiş hissettikleri bu süreçten alındılar. Birçok kişi onun şöhretinin katlanarak büyüdüğünü söyledi, kimisi de bu kadar normal kalmayı başarmasının ne kadar olağanüstü olduğundan dem vurdu; kuzeni Gog onun her zaman "yeni doğmuş bir Nobel Ödülü sahibi" gibi olduğunu anlattı.[4] Edebiyat şöhretine çoğu insandan daha soğukkanlı bir şekilde bakabilen Carmen Balcells, onun edindiği başarının ve şöhretinin "tekrarı imkânsız" boyutta olduğunu söyledi.[5] ("Elinizde Gabriel García Márquez gibi bir yazar varsa bir siyasi parti kurabilirsiniz, bir din kurabilirsiniz, bir devrim yapabilirsiniz.") García Márquez'in kendisi de daha sonra, "aynı kalmak" için elinden geleni yaptığını ama Stokholm seferinden sonra kimsenin ona eskisi gibi bakmadığını söyleyecek. Şöhret, diyecek, "ışıkların sürekli açık olması gibi bir şey." İnsanlar size duymak istediğinizi düşündükleri şeyleri söylüyor, ödül saygınlık gerektiriyor, kimseye "defol git" deyip kurtulamıyorsunuz. Her zaman eğlenceli ve zeki olmanız bekleniyor. Bir

partide konuşmaya başladınız mı, eski dostlarınızla bile konuşsanız herkes konuşmayı kesip sizi dinliyor. İronik olarak, "etrafınızdaki insanlar arttıkça artarken, siz küçüldüğünüzü, daha da küçüldüğünüzü, daha daha küçüldüğünüzü hissediyorsunuz."[6] Çok geçmeden tenis oynamaya başlayacak, çünkü hareket olsun diye sokaklarda dolaşmak büsbütün imkânsız bir şey olacak. Hangi lokantaya gitse garsonlar bir koşu en yakın kitapçıya giderek, imzalasın diye onun kitaplarından alıp getirecekler. En kötü yer her zaman havaalanları, çünkü orada kaçacak hiçbir yer yok. Her uçağa ilk o bindiriliyor ama o zaman da kabin ekibindeki herkes kitap, uçak dergisi ya da peçeteleri imzalasın diye getiriyor. Halbuki o aslında utangaç, mahcup, birçok konuda heyecanlanan bir adam.[7] "Benim asıl işim ben olmak. Bu gerçekten zor. Ağırlığıyla insanı nasıl aşağı çekiyor anlatamam. Ama bunu ben istedim."[8] Gelecek yılları tahmin ettiğinden çok daha zor bulacağını düşünmek için çok sebep var; yine de *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı yazarken yaptığı gibi şikâyet edebileceğini düşünmeyecek artık.

García Márquez'le Mercedes, 30 Aralık 1982 günü sabahın beşinde, uzun süre kalmak üzere Havana'ya gittiler. Yerleştikleri 6 Numaralı Protokol Konutu birkaç yıl sonra Küba'daki evleri olacaktı. Castro kısa süre önce Moskova'ya, Brejnev'in cenazesine gitmişti, orada İndira Gandhi'yle ikisi, Mart 1983'te Delhi'de yapılacak Bağlantısızlar Hareketi toplantısına García Márquez'i de davet etmeyi konuştular aralarında. (Gandhi, Nobel Ödülleri ilan edildiği sırada *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı okumakta olduğundan söz etti.) Fidel Moskova'dayken, García Márquez'e en sevdiği havyardan bol miktarda almıştı. García Márquez'se ona Felipe González'le Olof Palme'nin mesajlarını, Feduchi'lerin yolladığı morina balığı ile Carmen Balcells'in yolladığı konyağı getirmişti.

Graham Greene o hafta, Torrijos'un en yakın çalışma arkadaşlarından olan Panamalı dostu Chuchú Martínez'le Havana'ya uğradı; 16 Ocak'ta García Márquez İngiliz yazar hakkında "Graham Greene'nin Havana'daki Yirmi Dört Saati" başlıklı bir yazı yazdı. Greene'le 1977'den beri görüşmemişlerdi. Greene ve Martínez'in azami gizlilik içinde geldiklerini, Greene'e o gün için en üst düzey politikacıların kaldığı bir protokol konutu tahsis edildiğini ve devlete ait bir Mercedes Benz verildiğini anlattı García Márquez. Greene'le Castro, Greene'in on dokuz yaşındayken yaptığı meşhur Rus ruleti deneyini konuşmuş-

lardı. Yazı şöyle bitiyordu: "Birbirimizden ayrılırken, bu görüşmemizin er ya da geç birimizin, belki hepimizin anılarında kalacağını kesin olarak bilmenin rahatsızlığını duydum."[9] García Márquez'le konuşmak tehlikeli olmaya başlıyordu, (kırk sekiz saat içinde uluslararası basında yer alıyordu insan) bazıları, başka ünlülerle röportaj yapıp gazeteci gibi davranmanın Nobel Ödülü'nün saygınlığına yaraşıp yaraşmadığını soruyorlardı.

Graham Greene hakkındaki yazı, Küba sürgünü Guillermo Cabrera Infante için bardağı taşıran damla oldu, buna "Havana'daki Büyük Adamlar" başlıklı, ayıplayan bir yazıyla karşılık verdi:

> Biliyorum ki García Márquez'in haftalık köşe yazılarını yüksek sesle gülmek için okuyan bazı Güney Amerikalı (ve İspanyol) okurlar (ve yazarlar) var, onun söylediklerine bir hödüğün boş konuşmalarını ya da bir yabancının cafcaflı atıp tutmalarını seyreder gibi müthiş bir hor görmeyle bakıyorlar... Saçmalığın zirvesi bu mudur, yoksa sadece bayat bir taklidi midir? Bilen okurlar için, García Márquez'in *El País*'teki haftalık yazıları kesin bir *frisson nouveau* [Fr.: yeni bir titreme, ürperme-ç.] demektir. Ama benim için öyle değil. Ben bu romancıyı çok ciddiye alıyorum. Bu yazım da bunun kanıtıdır. Bazıları duruma özgü bahaneler uydurarak karşı çıkabilirler bu görüşüme: Dostum, uğraştığına değmez, boş ver, kimsenin umursadığı yok onu. Ama ben umursuyorum. Goldoni'ye katılıyorum, insan efendiyi uşağıyla alt edebilir.[10]

Ödülün ona verilmesine anlaşılır bir şekilde hiddetlenen Latin Amerika sağı, özellikle de Küba sürgünleri, García Márquez'le ilgili olarak paniğe kapılmaya başlamışlardı. Nobel Komitesi onun "kızıl" olduğunu bildiğinden, yani kendi bakış açılarıyla ha komünist olmuş ha benzeri, fark etmez, ödülü ona katiyen vermezler diye düşünmüşlerdi belki de. Belki de prestiji en üst sınıra ulaştığından, ona açıktan saldırmakta kaybedecek bir şey yok, kazanacak çok şey vardı. Belki de onun başarısını, saklamadığı memnuniyetini ve gözlerden kaçmayacak popülerliğini çekemiyorlardı sadece. Militan gazeteciliği bırakır bırakmaz García Márquez'in kendisinin de Fidel'le olan şahsi ilişkisinin bir yıldan uzun süre reklamını yaptığı muhakkak. Ve şimdi, eğer daha önce belli olmadıysa, Fidel'in García Márquez'e, García Márquez'in ona duyduğundan daha fazla ihtiyaç duyduğu belli. Her halükârda, ödülün, García Márquez'in Latin Amerika'da siyasi ve diplomatik etkinin daha da üst

basamaklarına ulaşmasını sağlamış olmakla beraber, sağcılar cephesinde benzersiz düzeyde bir düşmanlığa yol açtığı kesin. Bu düşmanlık o günden bugüne yirmi yıldır dinmedi (fakat o bundan şaşırtıcı derecede az zarar gördü); dünyanın geri kalanında, neo-liberal Batı'da bile, Nobel saygınlık beratı, Kolombiyalı yazarı, eleştirmenlerin en saldırganları (ya da en kararlıları) hariç her şeye karşı korudu.

García Márquez'in Betancur'a, Mitterand'a, González'e ve Castro'ya ısınmasından dolayı Meksika kendini dışarıda kalmış hissetmesin; bu ülkenin onun hayatındaki önemi üzerine sıcak ve sevgi dolu bir yazı yazdı. "Meksika'ya Dönüş" adlı bu yazı 23 Ocak'ta yayınlandı.[11] México City'ye duyduğu sevgi, burası için çirkinlikte bir tek Bangkok'un geride bıraktığı "lusiferinli* bir şehir" demesine engel değildi. Şimdi García Márquez'in, Venezuela hariç kendi hayatında en önemli olmuş ülkeleri (Kolombiya, Küba, Fransa, İspanya ve Meksika) temsil eden etkili beş politikacıdan oluşan sağlam bir eli vardı, bunlar (elindeki kartların bunlar olması tamamen tesadüf değildi) onun hayal ettiği uluslararası siyasi rolü üstlenebilmesi için kilit önemdeydiler. Bu beş kartı elinde ne kadar tutabileceğini, elini güçlendirip güçlendiremeyeceğini ve benzer başka kartların kullanıp harcayacağı kartlarının yerine yenilerini başarıyla koyup koyamayacağını görmek harika olurdu.

30 Ocak'ta, bütün bu başkanlık kartları elindeyken, García Márquez, Ronald Reagan hakkında "Evet, Kurt Gerçekten de Geliyor" başlıklı bir makale yazdı.[12] Yazı, kendi Amerikan emperyalizmi deneyimini ta Domuzlar Körfezi'ne kadar takip ediyordu. Üzeri azıcık örtülmüş Amerikan karşıtlığı, Sovyetler Birliği'nin gücünü kaybettiğinin ve gözden düştüğünün artık malum sayılmaya başladığı bir dönemde bu beş ülkeyi az çok bir araya getiren bir dürtüydü. Zamanlama şahsi olarak García Márquez'in son derece lehineyken uluslararası şartların onun siyasi "çıkarlarının" bu kadar aleyhinde olması büyük talihsizlikti. Sonra Contadora ülkeleri olarak bilinecek dört ülkenin (Kolombiya, Meksika, Panama ve Venezuela) dışişleri bakanları, bu yakınlarda buluşmuşlardı, ama García Márquez ABD'nin istikrarsızlaştırma politikalarının bu yıl içinde meyvesini vereceğinden emindi. Haklıydı, tabii ki.

---

* Lusiferin, ateşböceği gibi bazı hayvanların parlak ışık saçmasını sağlayan madde-ç.n.

Belisario Betancur, başkanlık döneminin başında, Kolombiya'nın Bağlantısızlar Hareketi'ne katılmaya çalışacağını açıklamıştı ki bu hareketin başında o zaman Fidel Castro vardı.[13] 1983 Mart'ının başlarında Küba heyeti Delhi'ye doğru yola çıktı. Yolcular, Castro, García Márquez, Núñez, Carlos Rafael Rodríguez, Jesús Montané, Grenada'nın New Jewel hareketinin lideri olan, altı ay sonra ölecek, adası da Amerika Birleşik Devletleri tarafından işgal edilecek olan Maurice Bishop ve Surinam Askeri Konseyi'nin başkanı olan uğursuz Désiré Delano Bouterse'ydi. Castro işler yolundaymış gibi göstermeye çalışsa da bütün Bağlantısızlar Hareketi başkanlık dönemi, Sovyetler'in Afganistan işgalinin başarısızlığıyla berbat olmuştu, şimdi görevini SSCB'yle kendisi kadar bağlantılı olmayan birine devredecek olmak onu rahatlatıyordu. Resmi törenlerin ardından bütün Kübalılar resmi ikamet mekânı olan Ashok Oteli'ne döndü, García Márquez ise kendine Sheraton'da özel bir süit ayırtmıştı, böylece görüşmek istediği bütün eski dostları ağırlayabilecekti. Ertesi sabah Núñez onun yanına gittiğinde García Márquez'i darmadağın vaziyette gördü, bütün kıyafetlerini odaya saçmış, açılış resepsiyonu için uygun bir kılık beğenmeye çalışıyordu. Bu kararları genellikle Mercedes verirdi. Núñez'e dedi ki: "Eğer evliliğin ne kadar iyi bir şey olduğunu bütün erkekler bilseydi kadınlar tükenirdi, bu da bir felaket olurdu."[14] 21 Mart'ta Mercedes'le yirmi beşinci evlenme yıldönümlerini kutlayacaklardı.

11 Nisan'da García Márquez "dönüş"lerinin sonuncusunu nihayet Kolombiya'ya yaptı, neredeyse altı ay önceki Nobel haberinden beri buraya ayak basmamıştı. Basında bu ziyaret üstüne çok spekülasyon yapıldı. Üzerine konuşmadıkları tek şey onun kişisel güvenliğiydi, ama Betancur Kolombiya'da ona devletin ayarlayıp masrafını karşılayacağı bir koruma ekibinin eşlik etmesinde ısrarlıydı. Geldikten birkaç gün sonra García Márquez köşesinde "Guavaya dönüş" başlıklı bir yazı yayınladı.[15] Söylemeye lüzum yok, Bogota'daki okurları, "guava"nın onun "Kolombiya"dan ziyade sevgili "Costa"sına döndüğünü anlatan bir şifre olduğunu pekâlâ fark edeceklerdi. Artık yazdıklarını okuyarak García Márquez'in nerede olduğunu anlamak daha zor olsa da (şimdi eskisi gibi günlüğe benzemiyorlar, hatıralar ve acayip şeylere dair gevşek bir anlatı dizisini andırıyorlardı daha çok), aslında "izin" yılının büyük bölümünü Bogota'da geçirecekti; ödülün ona nihayet oligarşiye karşı

biraz daha güç kazandırdığını, artık ondan etkilenmek zorunda olduklarını ya da en azından saygılı davranacaklarını düşünüyordu şüphesiz. Fakat çoğu kişi ona şüpheyle bakmaya devam etti ve basının bazı kesimleri derhal ona saldırmaya başladılar.[16]

Mayıs sonunda eski sömürge kenti Cartagena'ya gitti. Cartagena yakında onun Kolombiya'daki asıl uğrağı ve ileride yazacağı kitapların çoğunun mekânı olacaktı. 1982'de limana yeni bir kongre merkezi yapıldığından beri önemli uluslararası toplantıları bu tarihi kentte yapmak mümkündü. Şu ara şehrin 450. kuruluş yıldönümü kutlanıyordu, Cartagena Film Festivali de tam hız devam ediyordu. Kutlamalara davet edilen baş yabancı misafir, Endülüslü Felipe González'den başkası değildi, García Márquez üzerinde artık imzası gibi olmuş *liquiliqui*siyle karnaval kalabalıkları arasında İspanya lideriyle birlikte gezip dolaşıyor, arada bir şanslı hayranlarıyla dans ediyordu.[17] Ailesinin yaşadığı kentin "sihrinin" ve "karmaşasının" sefasını sürüyordu García Márquez. Betancur gibi, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki müzakerelere gidecek olan González de Orta Amerika'ya barışı getirmek için Contadora sürecinin faal bir şekilde teşvik edilmesine yürekten inanıyordu ve Cartagena'da bulunduğu süre içinde müzakerelere güvence sağlayan dört ülkenin dışişleri bakanlarıyla görüşmeler yaptı.[18]

Temmuz sonunda, Bolívar'ın doğumunun iki yüzüncü yılı kutlamaları için, Kolombiya resmi heyetinin bir üyesi olarak Caracas'a gitti García Márquez. Venezuela'ya beş yıldır gitmemişti. O ve Mercedes burada, artık sürgünde olan Arjantinli gazeteci-yazar Tomás Eloy Martínez'le yeniden buluştular. García Márquez yeni günlük gazete *El Otro*'yu onunla beraber kurmayı ümit ediyordu. Yeni projeyi Caracas otobanlarından birinin kenarındaki bir kamyoncu kahvesinde konuştular, García Márquez'in artık fazlasıyla tanınan yüzü belki burada tanınmazdı. Martínez anlatıyor:

> Sabahın saat üçü gibi buluştuk. O akşam yemeğinde Venezuela Başkanı'yla İspanya Kralı Juan Carlos'un arasında oturmuş olan Mercedes'in üstünde muhteşem bir uzun elbise vardı, uykulu kamyoncular hiç oralı olmadılar. Aksak bir garson bize bira getirdi. Sohbet birdenbire geçmişten açıldı... fakat Mercedes bizi gerçeklere döndürdü. "Burası berbat bir yer," dedi. "Daha iyisini bulamadınız mı?" "Kocanın şöhretinin suçu," dedim. "Caracas'ta hangi bara gitsek sürekli sözümüz kesilecek-

ti." "Sikiş Köşesi'ne gideydik ya, Buenos Aires'e ilk gidişimizdeki gibi," dedi García Márquez. "Meşk Evi," diye düzelttim. "Maalesef öyle bir yer kalmadı artık." Mercedes muzipçe göz kırptı: "O zaman Gabo'nun bu kadar ünlü olacağı aklına gelmiş miydi?" "Tabii ki. Şöhretin gökyüzünden onun üzerine indiği anı gördüm ben. Buenos Aires'te o gece oldu, tiyatro salonunda. Şöhret öyle başladı mı, bilirsin ki sonu gelmez." "Yanlışsın," dedi García Márquez. "Çok daha önce başladı." "Ne yani, Paris'te, *Albay*'ı bitirdiğinde mi? Burada, Caracas'ta, Pérez Jiménez'in beyaz uçağının gidişini gördüğünde mi, ya da Perón'un siyahını? Yoksa daha da mı önce," dedim alay ederek, "Roma'da Sophia Loren yanından geçerken sana gülümsediğinde mi?" "Çok daha önce," dedi bütün ciddiyetiyle. Dışarıda, dağların ardından şafak söküyordu. "Zipaquirá'da *bachilleratoyu* bitirdiğimde çoktan meşhurdum ben, hatta daha önce, anneannemle dedem beni Aracataca'dan Barranquilla'ya götürürken de. Ben hep meşhurdum, doğduğumdan beri. Bunu bir tek ben biliyordum, o kadar."[19]

Ekimde, arada bir gösterdiği Bogota'da uzun süre kalma çabalarından birinin içinde olup bunda direten García Márquez, Nobel Edebiyat Ödülü'nün "sıkıcı" İngiliz William Golding'e, Nobel Barış Ödülü'nünse Polonyalı özgürlükçü, Dayanışma'nın lideri Lech Walesa'ya verilmesi üstüne arpacı kumrusu gibi düşünüp dururken, gerçekten çok kötü bir haber geldi: Maurice Bishop 19 Ekim'de Grenada'da iktidardan devrildi ve idam edildi.[20] Beş gün sonra Amerika Birleşik Devletleri adayı işgal ederek García Márquez'in ABD'nin Karayip politikaları hakkındaki bütün korkularını haklı çıkardı. 28 Ekim'deki BM kınamasının hiç etkisi filan olmadı, delikanlı Margaret Thatcher da Britanya Kraliçesi'ne ait İmparatorluk topraklarında yaşanan bu işgale karşı ağzını açıp tek kelime edemedi. 23 Ekim'de García Márquez'in köşe yazısı öldürülen başkan anısına yazılmıştı, Delhi'deki Bağlantısızlar Konferansı'ndan anılara yer veriyordu. İlerleyen haftalarda Betancur, adada yakalanan Kübalı tutuklular için Küba ile Amerika Birleşik Devletleri arasında arabuluculuk yapacaktı. García Márquez'le sürekli temas halindeydi, yazarın kasım başında yapılan bir röportajda halkla paylaştığı üzere.[21]

Elinden geleni yaptığı halde Bogota'da mutlu değildi işte. Basın García Márquez'in Kolombiya'ya alışıp alışamadığı konusunda her hafta, ama her hafta spekülasyonlar yayınlıyordu ama mesele Kolombiya değildi, mesele Bogota'ydı. Romancı Laura Restrepo bana o yaz yaşanan bir olayı anlattı: Daha birkaç hafta önce Bogotalı gazeteci Felipe

López'in Fidel Castro'ya ulaşmasına yardımcı olan García Márquez, Alfonso López Michelsen'in oğlu olan López'in yönetimindeki *Semana* gazetesinde gazetecilerle tecrübelerini paylaşmaya gönüllü oluyordu şimdi. Manşet atma konusuna geldiler. Bir yerde, heyecan içinde García Márquez oradakilere, şimdi gazete binasından çıkıp da sokakta vurulacak olsa bunu nasıl bir manşetle duyuracaklarını sordu. "*Costeño* Öldürüldü" dedi Felipe López, şimşek hızında, yüzünde belki hafifçecik bir gülümsemeyle.[22] Nobel Ödülü, Bogota'da oligarşinin ve temsilcilerinin öldürücü aşağılamalarına karşı hiçbir korunma sağlamıyordu.

Sene sonuna doğru García Márquez vaktini bir sözü yerine getirmeye ve bütün dönüşlerinin en belirleyici olanını gerçekleştirmeye ayırdı: Aracataca'ya dönüyordu. Son gidişinin üstünden on altı yıl geçmişti, bu gezi onun "izin senesi"nin fiili sonu oldu. Bir hafta sonra, o güne dair tuhaf bir anlatım kaleme aldı, adını da Alejo Carpentier'in ünlü bir hikâyesine isim vermeden göndermede bulunarak "Tohuma Dönüş" koydu.[23] Böylesine sıcak karşılanmanın kendisini şaşırttığını kabul ediyordu (bir suçluluk hissinin alameti miydi bu? Aracataca'yı azgelişmişlikten "kurtarmamakla" eleştiriliyordu her zaman). Her bir şeyi hatırladığını söyledi, geçmişten gelen bunca yüz, kendisinin şöhret sirkine girmeden önceki yüzüne benzeyen bunca surat onu afallatmıştı. Fakat sonra Aracataca'yı hiçbir zaman kendisinin efsaneleştirmediğini, oraya nostaljiyle bakmadığını söyledi (kendisinden başka herkesin öyle yaptığını ima eder gibiydi).[24] Aracataca-Macondo bağlantısından çok şey çıkarılmıştı; şimdi geri dönünce bu iki yer birbirine her zamankinden de çok benziyor gibi gelmişti. "Tanrı'nın yollarından bu kadar uzak, bu kadar unutulmuş, bu kadar terk edilmiş bir yer daha hayal etmek zor. Nasıl olur da bir isyan duygusunun ruhunu parçaladığını hissetmez insan?"

Bu donuk izin senesinin sonunda, yeni yılı karşılamaya her zamanki gibi Havana'ya kaçtı. Bu kez, kendisi ve eski dostları Max Marambio'yla (eskiden Allende'nin şahsi korumalarının başı, şimdi ise Küba'nın ticaret örgütleri için önemli bir iş bitirici) vakit geçirmek üzere Régis Debray'i davet etmişti. Debray'in karşısında her zamanki García Márquez vardı, "hep olduğu gibi sevgi (eski suç ortağı Latin'e karşı) ve iğneleme (küstah ve kılı kırk yaran fazla Fransız bir Fransız'a karşı) arasında bölünmüştü, bir yandan da filmlerle, Veuve Cliquot ve sözlerini ezbere bildiği Brassens şarkılarıyla serseme çeviriyordu beni."[25]

***

1984, García Márquez için daha iyi bir yıl, Kolombiya içinse yine çok kötü bir yıl olacaktı. Yeni yıl kutlamaları biter bitmez García Márquez Küba'dan gelmeye devam eden diplomatik talepleri bile reddederek bir dizi değişiklik yapmaya koyuldu: "İzin yılı"ndan esas işine, edebiyata; haftalık köşe yazılarından, Nobel'den önceki yaz yazmaya başladığı büyük romana, "aşk hakkındaki kitap"a; ve kendisi için her zaman kötü olan Bogota'dan, Cartagena'ya ve Costa'ya dönüyordu.

Aracataca'ya dönmek, tahmin edilebileceği gibi ikilemli olmuştu. Bir yandan, Macondo adıyla en sevilen kurgularında kullandığı yere, ilk romanı *Yaprak Fırtınası*'na ve sonra *Yüzyıllık Yalnızlık*'a doğrudan ilham vermiş olan yere dönüştü bu. Ama bu dönüş onun bu tecrübeyi iptal ettiğini doğrulamıştı sadece: Tıpkı *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı birçok bakımdan inkâr ettiği gibi, Aracataca'yla ilişkisini de fiilen inkâr etmişti.

Şimdi hayatını baştan yazacak (baştan yazdıklarını yeniden yazacak) ve bazı boşlukları dolduracaktı. Çocukluk travmalarıyla ve babadan dedeye devredilerek yaşadığı özellikle kafa karıştırıcı Oedipal düğümle hâlâ boğuşuyor olmak, bir Nobel Ödülü sahibine yakışmıyordu şüphesiz. Şimdiye kadar, bazı yapısal gerçekleri çıkarıp sorunun üstünü kapatmak ve fiziksel olarak tatmin edici, edebi bakımdan dramatik bazı uyarlamalar yapmakla kalmıştı. Şimdi, gayrımeşruiyeti çifte kavrulmuş olan o baba, hikâyeye yeniden yazılacaktı. Gabriel Eligio bir yıl önce, Nobel kutlamaları sırasında Aracataca'ya dönmüş ve her zaman olduğu gibi kendi kendini gösterinin yıldızı kılmıştı. (Eğer oğlunun ondan aldığı bir tek şey varsa, o da hayat dolu oluşuydu.) Ama bir yandan Gabito'nun başarı haberine samimiyetle çok sevinmiş ve ilk defa herkesin içinde bu görkemin tadını çıkarmıştı.

García Márquez Nobel Ödülü'nü kazandığını duyduğu gün basına, Cartagena'da rüyalarının evini yapmak istediğini söylemişti. Bu tam da gelenekçi Cartagena'ya iyi gitmeyecek şeydi (orada amaç her zaman, zaten var olan evleri korumaktı), birçok kişi onun dönüşüne dair, olumsuz demeyelim de karmaşık duygular içindeydi.[26] Kendisi de Bogota hüznünü üstünden atıp imajını tazelemeye karar vermişti. Belki de Karayipler'de kendini daha iyi hissediyordu, o kadar. Belki de kendini tam zamanlı olarak aşka vermenin etkisiydi bu. Her ne ise, arkadaşlar ve gazeteciler karşılarında, artık onun özelliği sayılan bembeyaz Karayip kıyafetleri, beş kilo daha zayıf olması, taranmış saçları, manikürlü

tırnaklarıyla, pahalı kolonya kokuları saçarak, eski Cartagena'nın sokaklarında, Bocagrande plajında, Manga caddelerinde dolaşan yeni bir García Márquez buldular. Bunların hepsi, yeni kırmızı Mustang'iyle gürültüyle gezmediği zamanlar geçerliydi.[27]

Sabahın altısında kalkıp gazeteleri okuyor, saat dokuzdan yaklaşık on bire kadar yazı yazmaya hazırlanıyor, sonra yavaş yavaş havalanıyordu (tıpkı, hem kitabında hem de *Letters from the Park* [Parktan Mektuplar] filminde icat ettiği balon gibi). Harika olan, diyordu, "Kolombiya'yı geri almış" olmasıydı. Mercedes öğle saatinde plaja gidip, Gabo gelene kadar arkadaşlarıyla orada bekliyordu. Sonra öğle yemeği olarak karides ya da ıstakoz yiyip siesta yapıyorlardı. Akşamüstünün sonlarına doğru anne-babasıyla konuşuyor ve her akşam şehirde yürüyor ya da arkadaşlarıyla sohbet ediyor, sonra da "bunların hepsini ertesi gün romana katıyor"du.[28]

Şeklinden dolayı "daktilo" adıyla anılan bir binada yaşamakla beraber, García Márquez devrim niteliğinde bir değişikliğe daha başlıyordu, bu kez teknik bir değişiklik.[29] Neyse ki, bir sonraki romanı olan *Kolera Günlerinde Aşk*'ın ilk bölümlerini oluşturacak yazıları önceden yazmıştı, bu da ona bütün Nobel macerasını aşan bir edebiyat köprüsü sağlıyordu. Şimdi bilgisayarda yazmaya başlamaya karar vermişti; bir dizgiciden, yazdıklarını bilgisayara aktarmasını istedi. Yazım hatası olan her sayfayı çöpe atan takıntılı adam, biraz hız kazanmış oldu böylece; bu adım onun, geçmiş yıllarda Nobel Ödülü almış pek çok kişinin yaşadığı yazarlık tıkanmasının önüne geçmesine yardım etmiş olabilir. Eleştirmenler, yeni teknolojinin getirdiği muhtemel bir üslup değişikliği ve bunun iyiye doğru mu kötüye doğru mu olduğunu tartışacaklar.

Fakat García Márquez'in hayatındaki, en azından psişik hayatındaki en büyük değişiklik, babasıyla ilişkisindeydi. Şu altmış yılın büyük bölümünde, konuştukları bile enderdi. Şimdi oğul, çoğu öğleden sonra Manga'ya giden köprüden geçip ona ve –hemen her zaman ayrı ayrı olmak kaydıyla– Luisa Santiaga'ya gençlikleri ve birbirleriyle flört ettikleri dönem hakkında sorular sorabilecek kadar barışıktı babasıyla en azından. Elbette, görünen amaç, yazılması gereken bir kitabı tamamlamak gibi çok önemli bir amaçtı, ama García Márquez'in bu dönüşüme nihayet hazır olduğunu, bu adama, babasına karşı içinde şüphesiz biriken suçluluk hissini giderirken gururunu korumasına ve saklamasına bu

kitabın imkân verdiğini düşünmek için de neden çok. Daha üç yıl önce, *Kırmızı Pazartesi*'de, annesi hakkındaki bir şeyi birdenbire anlayan bir karakter hakkında yazmıştı: "Angela Vicario, bu gülüşte doğduğundan beri ilk defa annesini gerçek benliğiyle görmüştü. Kendisini kusurlarına vakfetmiş, bir gariban kadındı bu."[30] Yaşadığı onca meydan okuma geride kalmışken García Márquez'in de Gabriel Eligio'yu benzer bir serinkanlılıkla, ama belki daha az acımasızlıkla değerlendirmeye başlayabildiğine kuşku yok.

Kolay olması mümkün değil. Gabriel Eligio yıllar önce ondan annesini alan, sonra da geri dönüp onu sevgili dedesinden, Gabito'nun gözünde sonsuzca üstün olan Albay'dan koparan adamdı. Gabriel Eligio, kesinlikle istismarcı bir baba olmamakla beraber, çoğu zaman tutarsız ve rastlantısal otoritesini korumak için şiddet tehdidini hep kullanır gibiydi; katı, ataerkil temellere dayanarak, çilekeş eşini eve kapatır, ama kendi dilediği zaman, dilediği gibi çeker giderdi. Eşini sayısız kez aldattı, bunlar bazen skandal boyutuna vardı. Bütün olarak bakınca, büyük ailesini yedirmeyi, giydirmeyi ve çoğunlukla iyi okutmayı becerebilmiş olması olağanüstü bir başarı olsa da büyük oğlunun gözünden bakınca onun eser akıllılığı, delice planları, plan değişiklikleri, herkesin gülmek zorunda olduğu aptal esprileri, siyasetteki inatçı muhafazakârlığı, adamın gerçekten yapabildikleriyle kendine biçtiği değer arasındaki zaman zaman acı verici olan uçurum; bunların hepsi temel oedipal kırgınlıklara eklendiğinde katlanması son derece zor oluyordu.

Böyle ilişkilerde ne yapsanız işler zorlaşır ve kötüye gider. García Márquez'in Latin Amerika'ya dair herhalde en çok alıntılanan ve en sevilen ifadesi, ne kadar başarılı olursa olsun nihayetinde Aracataca'nın telgrafçısının on altı çocuğundan biri olduğunu asla unutmayacağıdır. Gabriel Eligio bunu ilk duyduğunda öfkeli bir eleştiri nöbetine tutuldu. Sadece kısa bir süre telgrafçılık yapmıştı, şimdi profesyonel bir doktordu kendisi, ayrıca şair hem de romancıydı. Ünlü Albay'ın, onun oğlunu ne kadar etkilediğini, kitaplarındaki en unutulmaz karakterlere nasıl ilham verdiğini herkesin bilmesi, ama kendisinin, Gabriel Eligio'nun adının hiç geçmemesi, şimdi olduğu gibi taciz edilmediği zamanlarda sanki kasten dışlanması karşısında, kendini hiçe sayılmış hissediyordu.

1984 yılı Ağustos sonunda García Márquez planladığı altı bölümden üçünü (iki yüz sayfadan fazla) yazmıştı, şeklini alıyordu artık roman.

Annesi ve babasıyla döneme dair genel bir fikir edinmek için konuşuyordu sözümona ve bu gevşek konuşmalar arasında onların ilişkisini de yalnızca bir vaka çalışması olarak ele alıyordu. Yani öyle diyordu. *El País*'e kitabın tek cümlede özetlenebileceğini söyledi: "Delicesine âşık olan ama yirmi yaşındayken çok genç oldukları için, seksen yaşındayken ve ömrün bütün gelgitleri bittikten sonraysa çok yaşlı oldukları için evlenemeyen bir adamla bir kadının hikâyesi." Bunun riskli bir çalışma olduğunu, çünkü kitlesel popüler kültürün bütün araçlarını, melodramın, pembe dizilerin ve *bolero*nun bütün bayağılıklarını kullandığını söyledi. Fransız on dokuzuncu yüzyıl geleneğinden de bir o kadar etkilenen roman bir cenazeyle başlıyor, bir gemide bitiyordu. Ve sonu mutlu olacaktı.[32] Romanın çok eskiden geçmesine karar vermesinin nedeni buydu herhalde: García Márquez bile, yirminci yüzyılın sonlarında geçip de mutlu biten bir aşk hikâyesi yazarsa ciddiye alınmayacağını hissediyordu muhtemelen.

Sonunda, kitabın yarısı bitmişken yaz sonunda Cartagena'dan ayrılıp, elyazmasının bir kopyasını Margot'ya bıraktı. Talimat, bunları kendisi sağ salim Meksika'ya varıncaya kadar saklaması, sonra da yok etmesi şeklindeydi. "Ben de kucağıma bir bisküvi kutusu aldım ve kâğıtları sayfa sayfa yırttım, sonra da hepsini yaktım."[33] Ardından, García Márquez o sonbahar isteksizce Avrupa'ya, bir iş seyahatine gittikten sonra bir şok haber geldi. 13 Aralık 1984'te, seksen üçüncü doğum gününün üstünden çok geçmemişken, Gabriel Eligio on günlük hastalığın ardından Cartagena'da, Bocagrande Hastanesi'nde ölmüştü. Genellikle ailenin en asabi üyesi olduğu düşünülen Yiyo (Eligio Gabriel) şöyle diyor: "Babam ölünce her şey altüst oldu. O gün oraya vardığımda ev keşmekeş içindeydi, hiç kimse hiçbir şeye karar veremiyordu. Hatırlıyorum, öğleden sonra saat beşti, Jaime de Gabito da henüz gelmemişti. Aileye benim sahip çıkmam, onları o bataklıktan çıkarmam, hayatın devam etmesini sağlamam gerekiyordu. Ertesi gün işleri nasıl halledeceğimizi konuşmak için buluştuk. Cehennem gibiydi. Kimse kimseyle hemfikir değildi."[34]

Bir kere olsun Gabito bir cenaze törenine katıldı. Çok defa uçak değiştirdiği on saatlik bir yolculuğun ardından, cenazenin defnedileceği gün, cenaze töreninin ardından tabut Salón Parroquial de Manga'dan taşınmaya başlamak üzereyken oraya vardı. (Venezuela'dan gelen Gustavo ise son vazifesini yapmaya yetişemedi.) Gabito, Bolívar Eyalet Vali-

si Arturo Matson Figuerona'yla birlikte geldi, ikisi de tabuta omuz verdiler. Vali siyah takım ve kravatla gelmişti, Gabito ise piyedepul ceket, yakası açık siyah gömlek ve siyah pantolon giymişti. Jaime anlatıyor: "Cenaze bir felaketti. Biz erkekler hepimiz eriyip bittik, o anın pratik gereklilikleri konusunda hiçbir işe yaramayan ağlak bebeklere döndük. Neyse ki kadınlar her şeyi ayarladılar."[35] (Eriyip gitmeleri, erkek kardeşleri eski günlerin hatrına geneleve gitmekten –sadece içki içmeye– ve eski usul bağlanmalardan alıkoymadı.)

Babasıyla ilişkisini tam tazelemişken García Márquez birdenbire onu sonsuza dek kaybetti. Aslında bir süredir bütün ailesiyle tekrar yakınlaşıyordu fakat tabii ki Gabriel Eligio'nun ölümü bambaşka bir durum yarattı. Yiyo anlatıyor: "Babam öldükten birkaç gün sonra, annem sağlam bir Guajira kadını gibi Gabito'ya 'Artık ailenin reisi sensin' dedi. Gabito hızla döndü, 'Ben sana ne yaptım ki beni böyle bir göreve bağlıyorsun?' Bu işin zor tarafı, kardeşlerimin çok sayıda olmak bir yana, kontrol edilemez insanlar olmaları." [36] Dünyaca ünlü yazar şimdi geniş, dallı budaklı bir ailenin reisiydi. Kız ve erkek kardeşlerine sayısız şekilde (iş, hastane masrafı, okul harcı, ev kredisi) yardım etmişti zaten, şimdi maddi olarak annesinden de sorumluydu. Bunların onun Kolombiya'ya yavaş yavaş "dönüş" sürecinde olduğu ve García Márquez çekirdek ailesinin oluşmasına giden olaylara dayalı bir roman yazdığı sırada olması aslında isabet olmuştu.

Babasının ölümü ve annesinin kederli dulluğu García Márquez'i bir kere daha ve daha da fazla, sadece aşk ve seksi değil, yaşlanmayı ve ölümü düşünmeye mecbur etti. Her zaman *Kolera Günlerinde Aşk*'ı yazdığı dönemin neşeli bir dönem olduğunu söylediyse de işler tahmin ettiği kadar kolay değildi artık. Nobel'in ardından gelen sorumluluklarına uyum sağlamakta zaten zorluk çekiyordu. Gabriel Eligio'nun ölümü ve annesinin o kadar çok acı çektiğini görmek travmatik bir süreç oldu, romancı bunu tabii ki süreci romanının içine, özellikle ilk ve son bölümlerine yazarak aştı. Elyazmalarını ve onların gelişiminin bütün izlerini yok etmek şeklindeki kökleşmiş alışkanlığı, hayatın gerçekliğe dönerken sanata dönüşmesinin şüphesiz olağanüstü olan sürecini görmemize imkân vermiyor. Bilgisayar elbette bütün edebiyat kompozisyon sürecini değiştirmekle kalmayıp, gelişimini takip etmeyi de çok daha zorlaştırdı.

Nobel Ödülü'nden sonra aşk daha fazla ön plana çıktıysa da García Márquez baştan beri bu romanın sadece aşk üstüne değil ileri yaş üstüne de olmasını düşünmüştü. 1982'nin yaz sonunda "Luis Buñuel'in gençlik dolu ileri yaşı" başlıklı bir yazı yayımladı; yazı, onun bu konularda derin derin düşünüp taşındığını göstermekle kalmayıp, Simone de Beauvoir'ın klasik kitabı *Yaşlılık*'ı okuduğunu da ortaya koyuyordu.[37] Şubat 1985'te México City'de Marlise Simons'a, iki yaşlı insanın bir gemici tarafından öldürülmesiyle ilgili bir şey okuduktan sonra, romana dair kafasında beliren ilk görüntünün tam da iki yaşlının gemiyle kaçıp gitmesi olduğunu söyledi.[38] Daha önce de yaşlı insanlar hakkında yazdığını, ama bunun, en iyi anladığı insanların anneannesiyle dedesi olmasından kaynaklandığını anlattı; şimdi ise kendi ileri yaşı yaklaşıyordu. Yasunari Kawabata'nın *Uykuda Sevilen Kızlar* romanının bir satırı vardı ki aklından çıkmıyordu: "Yaşlılar için ölüm, gençler için aşk vardır; ve ölüm yalnız bir defa, aşk ise birçok defa gelir."[39] Bu satır García Márquez'in bütün olgunluk dönemi eserlerini aydınlatıyor.

1985 baharında, yine bir güncelleme röportajı için Kolombiyalı gazeteci María Elvira Samper'le görüştüğünde (*Semana* "basına büyük bir konuşma yapmayalı tam iki yıl oldu" diye iddia ediyordu), kendini yaşlı hissetmediğini, sadece bazı yaşlılık belirtileri fark ettiğini ve gerçekle yüzleştiğini söyledi García Márquez. İlhamın yaşlandıkça daha çok geldiğini görüyordu, yalnız bu sefer bunun ilham olmadığını anlıyordu insan, havaya girip alışkanlıkla yazıyordu, "havada uçuşmak gibi"ydi. Bu günlerde, "oturup kitabı yazmaya başlamadan son cümlesini biliyorum. Yazmaya oturduğum zaman kitap kafamın içinde oluyor, sanki okumuşum gibi, çünkü onu yıllardır düşünmüş oluyorum." Kendini çok "köksüz" hissediyordu, çünkü dünyanın her yerinde aynı şekilde hissediyordu, bu yüzden de "yetimlik ve ıstırap" yaşıyordu. Sonra sıra dışı bir beyan: "Bütün hayallerim gerçek oldu teker teker. Yani, her şeyin bu şekilde olacağını ben yıllardır biliyordum. Doğal olarak ben de kendi payıma düşeni yaptım ve katılaşmak zorunda kaldım." Kendini "çok sağlam" buluyordu, ama Che Guevara gibi, insanın "yumuşak" yüzünü de koruması gerektiğini düşünüyordu. Bütün erkekler yumuşaktı, ama kadınların "sertliği" onları kurtarıp koruyordu. Kadınları hâlâ seviyordu, onlar sayesinde kendini "emin" ve "ilgilenilmiş" hissediyordu. Artık, diye devam etti, arkadaşı olmayan insanların hemen hepsiyle

konuşmaktan sıkılıyordu; kendisini zorlasa da onları dinleyemiyordu. "Tanıdığım en kötü huylu ve vahşi adam benim. O yüzden en kontrollü olanı da benim."[40]

Aşk ve seksten de bahsetti tabii ki. Bu kelimelerin ikincisi, daha önce de söylediğimiz gibi García Márquez'in romanlarında pek yer almaz. Aynı kelimeyi, *amor*, yani aşkı, ikisi için de kullanır, kelimenin bu kalender meşrep kullanımı, tuhaf biçimde farklılaşmamış bir atmosfer yaratır; ki bu konu hakkında yazdıklarının o özel tadı ve baştan çıkarıcılığı da büyük ölçüde bu atmosferden gelir.

Aşk hakkındaki son sözü olan yeni romanı, "Mercedes'e, elbette" ithaf edildi. Fakat Fransızca basımı yapılırken Tachia'ya ithaf edilecekti.

Kolera Günlerinde Aşk, Cartagena de Indias olduğu hemen anlaşılan bir Karayip kentinde, 1870'lerle 1930'ların başı arasında geçiyor. Kitap aşk ve seks, evlilik ve özgürlük, gençlik ve yaşlılık hakkında. Bir cinsellik üçgenine dayanıyor: Bir köşede üst sınıftan, lordvari Doktor Juvenal Urbino, birinde çekicilikten acınası derecede uzak olan nakliye şirketi kâtibi Florentino Ariza, diğerinde sonradan görme güzel Fermina Daza. Juvenal'de Nicolás Márquez'den bir şeyler var, ama bu karakter esas olarak, aslında García Márquez ailesinin de doktoru olan (Gabriel Eligio öldüğü sırada ona bakmakta olan ve ondan beş ay sonra kendisi de ölen) seçkin doktor Henrique de la Vega'ya dayanıyor. Ana karakter Florentino, hem Gabriel Eligio'nun hem de Gabito'nun kendisinin özelliklerini taşıyor, son derece ilginç, harikulade bir füzyon. Fermina ise Mercedes'in (herkesten çok onun), Tachia'nın hayaletinin ve Luisa Santiaga'nın gençliğinde flört dönemindeki dış görünüşünün nefis bir karışımı. Kitap altı bölüm halinde düzenlenmiş; ilk ve son bölüm, yapısal çerçeveyi oluşturan ileri yaş konusuna ayrılmış, ikinci ve üçüncü bölüm gençliğe, dördüncü ve beşinci bölüm orta yaşa dair. Altı bölümlük bu yapı üçer bölümlük iki yarıya düzgün bir şekilde ayrılıyor: İkiler ve üçler üstüne, bir köşesini yitirip bir çifte dönüşme ihtimali hep olan bir üçgen üstüne olan bu romanı simgeleyen bir durum bu. Bir bütün olarak ele alındığında roman üstü kapalı olarak, García Márquez'in kendisinin de ileri yaşlarına yaklaşırken yaşadığı dört büyük uzlaşmaya sahne oluyor: Fransa'yla, özellikle Paris'le (Juvenal'in de Fermina'nın da çok mutlu olduğu yer); orada 1950'lerde âşık olduğu Tachia'yla; sömürge

dönemi sağcı şehri Cartagena'yla ve belki de hepsinden önemlisi, Cartagena tarafından kabul görmeyi hep hedeflemiş olan babasıyla uzlaşma.

Olay, 1930'ların başlarında, Liberal Parti'nin neredeyse yarım asır sonra iktidara dönmesinden kısa süre sonra bir Hamsin Yortusu* gününde başlıyor. Seksenlerini sürmekte olan Juvenal Urbino, eski bir dostunu toprağa verdiği ve onun hakkında şok edici bir gerçeği öğrendiği gün, evin papağanını ağaçtan almaya çalışırken merdivenden düşerek ölüyor. Urbino'nun cenazesinde, karısı Fermina'nın eski sevdalısı Florentino Ariza, yarım asırdan uzun süre önce, daha ergenken yaşadıkları ilişkiyi yeniden canlandırmaya çalışıyor. Romanın geri kalanında, dikkatle yerleştirilmiş bir dizi geriye dönüşle, önce bu ilk aşk hikâyesini, sonra Juvenal'in araya girişini, Fermina'nın Juvenal'le evlenip onunla Paris'e gitmesini ve Juvenal'in sağlık konusunda, özellikle kolera salgınları söz konusu olunca Cartagena'nın önde gelen yetkilisi olmaya yükselmesini anlatıyor. Buna paralel olarak, evlilik dışı doğumlu ve kısmen siyah olan Florentino'nun daha alışılmadık yolunu izliyoruz: O da sayılan bir vatandaş olmaya karar veriyor ve amcasının nakliye şirketindeki basamakları adım adım tırmanıyor; ama bu arada, ne kadar sürerse sürsün (gerekirse kocasının ölmesinden sonrasına kadar) Fermina'yı beklemeye karar verdiğinden, farklı farklı kadınlarla bir dizi ilişkiye giriyor. Bunların arasında özellikle fahişeler ve dul kadınlar var, bir de on dört yaşındaki yeğeni América Vicuña, ki bu kız, romanın sonlarına doğru Florentino onu yeni dul kalan Fermina için terk edince intihar ediyor. Florentino'nun aksine Juvenal'in bir tek kaçamağı oluyor, etkileyici bir Jamaikalı siyah hastayla olan bu ilişki de neredeyse evliliğine mal oluyor.

Üçüncü bölümün sonunda, yani romanın orta noktasında, kitap, alt-orta sınıf bir Kolombiyalı olan Fermina Daza'nın, gerçek Kolombiyalı Florentino Ariza'yı reddedip üst sınıftan, "Fransızlaşmış" Juvenal Urbino'yu tercih edişini anlatıyor. Öyle ki Fermina da Juvenal gibi tanıyor artık Avrupa'yı, Florentino Ariza ise Cartagena'dan başka yerde yaşamıyor, böyle bir arzusu da yok. Juvenal Urbino, García Márquez'in

---

* Hamsin Yortusu veya Pentekost, Hıristiyanlığın başlıca bayramlarından biridir. Paskalya bayramından yedi hafta sonra, ellinci günde kutlanır. Bu günün, İsa'nın ölüp, dirilip, göğe yükselişinden sonra, Kutsal Ruh'un Havarilerin üstüne indiği gün olduğuna inanılır-r.n.

de bu kitabı yazarken bir bakıma hitap etmekte olduğu Cartagena üst sınıfını temsil ediyor. Yani roman, yarısına geldiğinde, gayrimeşru, alt sınıf Kolombiya'nın geri kalmış Kreol veya melez dünyasının Avrupa tarafından, modernite tarafından belirleyici bir yenilgiye uğratılmasını ortaya koymuş oluyor. Sonra romanın ikinci yarısı bütün bunları tersine çeviriyor, Florentino mevziini güçlendiriyor ve nihayet "kızı" kazanıyor.

Juvenal Urbino kısmen Henrique de la Vega, kısmen Albay ve kısmen Gabriel Eligio (o bir "hekim") olmakla beraber, o aslında García Márquez'in üst sınıflarda özendiği, hayranlık duyduğu, içerlediği ve hor gördüğü her şey: Son yirmi beş yılda birbirine epey karışan Bogota ve Cartagena seçkinleri; García Márquez'in kendisini reddettiğini düşündüğü Bogota seçkin sınıfıyla, hem onu hem de babasını reddeden Cartagena seçkin sınıfı. Bu romanın, esas olarak erkekler arası rekabete dair değil, farklı erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilere dair olması dikkat çekici.

Epigraf, kör *vallenato* gezgin ozanı Leandro Díaz'ın bir şarkısından alınmış: "Şimdi söyleyeceğim sözler: Kendi taçlı kraliçelerine sahipler." Antik Yunan'ı, İspanya'nın imparatorluk monarşisini ve alt sınıf Kolombiya'nın güzellik yarışmalarını bir şekilde bir araya getiren bu çoklu referans, romanın işlediği kültür çatışmalarını parlak bir şekilde içinde taşıyor. Kitabın, ilk bakışta yazarın kullandıkları arasında en az mutlu edici olanlardan biri gibi gelen başlığı çok sevilip çok hayranlık uyandırdı. Aynı anda hem aşktan hem zamandan söz ediyor: García Márquez'de çok sık olduğu gibi, karşı konulmaz bir illet ya da hastalık olarak aşk; ve hem en sade anlamıyla süre ve tarih, hem de hastalıkların en fenası, her şeyi kemirip bitireni olarak zaman. Yine de roman, zamanın, geçici de olsa mağlup olduğu bir anda duracak.

Şimdi göz kamaştırıcı derecede başarılı, orta yaşlarının sonuna yaklaşan bu yazarın sağladığı çok sayıda uzlaşmaların arasında, ne kadar parodik ya da postmodern olursa olsun, burjuva romanın kendisiyle de bir uzlaşma ve hatta ne kadar ironik ve eleştirel olursa olsun, Kolombiya'nın burjuva egemen sınıfıyla da bir uzlaşma var. Bu tam olarak Stendhal, Flaubert ya da Balzac gibi değil (daha ziyade Dumas veya Larbaud gibi, ama tabii ki parodileştirilmiş olarak).[41] Ama bu roman, o yazarların hepsini ve anlatılanların tümünü "biliyor" ve tamamen bambaşka bir oyun oynuyor. Daha ilk satırından, bizi geçmişe götüren ve bize "ka-

çınılmaz olarak," karşılıksız aşkları anımsatan kokularla cilveleşiyor. Öğelerinin çoğu ucuz romansların hatta pembe dizilerin öğeleri ve yazarın bize sezdirdiği üzere Latin Amerika popüler müziğinin; fakat bunlar, burjuva evliliğin ve görünüşü kurtarmaların gelenekselliği ve hayat yorgunluğuyla iç içe geçiriliyor. García Márquez burada kendi sanatının itibarı adına muazzam riskler alıyor. Bir bütün olarak bu roman, yavan ve banalin, acımasızca gerçekçi ve derin olanla tuhaf bir karışımı halini alıyor. Gazetelerin akıl danışma köşelerine gönderilen mektupların en tanıdık klişelerini deşmeye cüret ediyor ve onlara cevap diye verilen çaresizce basmakalıp lafları: Bir insanı asla tam olarak tanıyamazsınız. İnsanları gerçekten yargılayamazsınız. Bazı insanlar davranışlarını ve o ölçüde kişiliklerini değiştirebilirler, bazıları da ne kadar zaman geçerse geçsin hep aynı kalırlar. Hayatta başınıza neler gelecek hiç bilemezsiniz. Hayatı anladığınızda artık çok geç olmuştur ve o zaman bile daha da uzun yaşayacak olsanız fikirleriniz muhtemelen değişecektir. Aşk ve seks konusunda ahlaki yargılarda bulunmak çok zordur. Aşkı seksten ayırmak çok zordur. Aşkı alışkanlıktan, minnetten ve çıkardan ayırmak çok zordur. Aynı anda birden fazla insanı sevebilirsiniz. Birbirinden farklı pek çok aşk çeşidi vardır ve insanları farklı farklı pek çok şekilde sevebilirsiniz. Bekârlık mı evlilik mi, bohemlik mi gelenek mi, hangisi daha iyidir, bilmek mümkün değildir; bunun gibi, güvenlik maceradan iyi midir yoksa tam tersi midir bunu da bilmek mümkün değildir; ve fakat her şeyin bir bedeli vardır. Öte yandan, bir kere yaşarsınız, ikinci bir şansınız yoktur. Asla çok yaşlı sayılmazsınız. Ve yine de yine de: Yine de hiçbir ömür bir başkasından daha iyi değildir. Bütün bu temaların işaretleri ilk kısımda veriliyor ve romanın geri kalanında bu temalar birbiri içine örülerek oynanıyor.

Yüzyıllık Yalnızlık'ta okur, Melquíades'in odasının edebiyat alanının kendisi olarak işlev gördüğünü ve Melquíades'in bizim bir asır sonra okuduğumuz hikâyeyi yazdığını fark eder. *Kolera Günlerinde Aşk*'ın sonunda Florentino Ariza'nın Fermina Daza'ya yazdığı uzun mektup da bunun gibi bir kitap içinde kitaptır: Görünüşte bir aşk mektubu değil, "hayat hakkında, erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkiler üstüne düşündükleri ve tecrübe ettiklerine dayanan uzun bir tefekkür"dür bu ve kadın onu "hayat, aşk, yaşlanmak ve ölüm üzerine tefekkür" olarak okur. Bu amacın büyüklüğü, eserin olağanüstü okunaklılığıyla bir araya

gelince bu kitap *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın, *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın pek de getiremediği devamı olarak ortaya çıkıyor.

García Márquez kitabını "sonsuza kadar" diyerek bitirdi ve Barranquilla'ya Alfonso Fuenmayor'a gönderdi, onun ve Germán Vargas'ın okuması için. Carmen Balcells'e gidecek kopya ona Londra'da ulaştı, söylendiğine göre Balcells kitabın başında iki gün ağladı. García Márquez'in onunla bir iş toplantısı yapması gerekiyordu, Avrupa'ya giderken New York'a uğramaya karar verdi. Eski arkadaşı Guillermo Angulo o sırada New York'ta Kolombiya konsolosuydu, fotoğrafçı Hernán Díaz da oradaydı. García Márquez hem kendisi için böylesine yeni bir yolculuk olan kitabı bitirmesi nedeniyle çok heyecanlıydı, hem de bilgisayar kullanımının ilk zamanlarında bütün kullanıcıların yaşadığı heyecanı ve endişeleri çekiyordu. Yedeğin var mıydı, disketlere güvenilebilir miydi, onları iyi saklayabildin mi, fiziksel zarar görmekten olsun, hırsızlıktan olsun? Dünyanın, bir eserini bilgisayarda tamamlayan ilk ünlü yazarlarından biri, belki de ilki olduğunun gayet iyi farkındaydı. Mercedes ve Gonzalo'yla birlikte, yanlarına yeğenleri Alexandra Barcha'yı da alarak New York'a gitti, içinde romanın bulunduğu disketleri boynunda taşıyordu, tüm dünyaya karşı, felsefe taşını bulmuş ve onu asla kaybetmemesi gereken bir Melquíades gibi.[42]

García Márquez küçük oğlunu New York'un en tanınmış kitapçılarından Scribner's'e götürdü, 1961'de yürüyerek işe gidip gelirken her gün onun önünden geçerdi. Hernán Díaz, Scribner's'ta tanınmış arkadaşının hiçbir romanının bulunmadığını görüp hayrete düştü, fakat bütün kitaplarının "klasikler" bölümünde olduğu anlaşıldı. Çalışanlar piyedepul ceketli ufak tefek adamın kim olduğunu öğrenince imzalar, ithaflar birbirini kovaladı. Sokakta, New York'un meşhur sosisli sandivicini fotoğrafçıların takibi altında yerken yoldan geçenler ona yanaşıyorlardı. Sonra, buzu keşfediyormuş gibi büyülenmişçesine, bir bilgisayar mağazasına giderek kitabının ilk altı kopyasını dakikalar içinde çıkardı.[43]

Böylece 1985 sonbaharında, disketleri hâlâ boynunda taşıyan García Márquez, onları Carmen Balcells'e bizzat teslim etmek için Barselona'ya uçtu. Prenses Sofia Oteli'nde kalıyordu. Bu sırada odasına girildi, korktuğu başına gelmiş, soyulmuştu, ama basına hırsızların *Kolera Günlerinde Aşk*'ın elyazmasının peşinde olduklarını sanmadığını söyledi.

Kolombiya'nın yirminci yüzyıl tarihinin belirleyici siyasi dönemeçlerinden biri alındığında o hâlâ yurtdışındaydı. M-19'la yaşanan gerilim tırmanmaktaydı, 3 Temmuz'da, hareket, Betancur'un ateşkesini tanımadığını bildirmiş ve ülke bir felakete doğru sürüklenmeye başlamıştı. (Pek çok gerilla Betancur'un kalıcı bir barış süreci istemediğini, onları tarihi bir tuzağa doğru çekmeye çalıştığını düşünüyordu.) 9 Ağustos'ta bizzat García Márquez, Savunma Bakanı Miguel Vega Uribe'nin hakkındaki işkence iddialarından dolayı istifa etmesi gerektiğini söyledi. 28 Ağustos'ta, García Márquez'in arkadaşı Jaime Bateman'ın kısa süre önce ölmesi üzerine M-19'un yeni lideri olan Iván Marino Ospina polis tarafından öldürüldü. Sonunda, 6 Kasım'da M-19 gerillaları Adalet Sarayı'nı, Bogota'daki yüksek mahkeme binasını ele geçirerek, durumun gelişimini televizyondan izleyen dünyanın her tarafındaki seyircileri dehşete düşürecek bir dizi olayı başlattılar. Başkanın, yakınlarda kaçırılmış olan bahtsız kardeşi Jaime yine sahnedeydi. Kolombiya ordusu tanklar ve ağır silahlarla müdahale ederek yirmi yedi saat süren işgali sona erdirdi, bütün dünya olanları şaşkınlık içinde izliyordu. Öldürülen yüze yakın insan arasında yüksek mahkeme başkanı Alfonso Reyes Echandía da vardı. Yargıç Humberto Murcia kaçmaya çalışırken bacağından vuruldu, o da tahta bacağını atarak binanın yanan avlusundan kaçtı. Çarpışmada öldürülen pek çok kişi içinde Andrés Almarales dahil gerillaların liderleri de bulunuyordu. Olayların Betancur'un değil ordunun kontrolünde olduğu sıklıkla söyleniyordu (bu tartışma bugün de devam ediyor), Betancur bana daha sonra, García Márquez'in bu konuda sessiz kalmasını "dostça bir davranış" olarak gördüğünü söyledi.[44] Bir hafta geçmeden Kolombiya bir başka felaketle sarsıldı: Nevado del Ruiz yanardağının patlamasıyla Armero kenti lavlara gömüldü ve en az yirmi beş bin insan öldü.

Adalet Sarayı trajedisi García Márquez için bardağı taşıran son damla oldu. Bogota'da yeni bir ev almış, eşyalarının ve kıyafetlerinin önemli bir bölümünü oraya nakletmişti ama eve taşınmadı. Tam olay olduğu sırada, Bogota'ya dönmek üzere uçağa binmeyi düşünüyordu ama onun yerine Paris'e gitti. Orada durumu bir daha düşündü, Kolombiya'ya dönüş planlarını iptal etti ve México City'ye döndü, orada kısa süre önce yaşanan deprem şehri fiziksel olarak yıkmış ama moral olarak güçlendirmişti. Bu arada yeni projesini (Bolívar üstüne bir roman) planlamaya

çoktan başlamış, Eylül 1985'te tarihçi Gustavo Vargas'la ilk buluşmasını gerçekleştirmişti.

Kolera Günlerinde Aşk'ın çıkışı 5 Aralık'ta, Kolombiya'da ardı ardına gelen felaketlerin üstüne yapıldı. Kitap dünyanın her yanındaki okurları ve eleştirmenleri çok şaşırttı çünkü yeni bir García Márquez'i temsil ediyordu; karşılarında modern zamanlardan kalkıp bir tür on dokuzuncu yüzyıl romancısına dönüşen bir yazar, artık iktidar üstüne değil aşk ve aşkın gücü üstüne yazan bir adam vardı. Bu onun en popüler eseri, en sevilen romanı olacaktı. *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan yaklaşık yirmi beş yıl sonra yayınlanan *Kolera Günlerinde Aşk*, García Márquez'in eleştirmenlere ve genel okuyucuya neredeyse katışıksız keyif tattıran ikinci kitabı oldu. Onun başarısı García Márquez'i, üzerine en çok düşündüğü konulardan olan insan ilişkileri ve özel alan üzerine yazmaya devam etmeye ve bu konuyu film işlerindeki yeni çalışmalarının merkezine taşımaya sevk etti.[45] Bu kitap onun adını hem aşk, merhamet, gülümsemeler, çiçekler, müzik, yemek, arkadaşlar, aile ve benzerleriyle, hem de nostaljiyle, dönüp geçmişin eski usullerine bakmakla ve kaybolup gitmiş bir çağın yolları ve ırmaklarıyla özdeşleştirdi: Guavanın kokusu ve hafızanın tatları. Bu popüler vasıflar, hep aklında olan daha karanlık akıntıları da bu muhteşem yazımın arasında romana işlemesine imkân verecekti.

El Tiempo bile silahları bırakmıştı: 1 Aralık'ta, kitabın çıkmasından bir hafta önce gazete onun "koleralı bir ülkeye aşk getireceği" öngörüsünde bulunuyordu. Az sayıda (çok az sayıda) eleştirmen eseri hiç beğenmediler. Ama genel olarak büyük beğeniyle karşılandı. Aldığı karakteristik tepkilerden biri, büyük romancıların en kuşkucularından olan Thomas Pynchon'un roman İngilizcede yayınlandıktan sonra duyduğu olağanüstü sevinçti. Pynchon'a göre, bu zamanda aşk hakkında yazabiliyorsa eğer García Márquez'de mangal gibi yürek var, ve eseri "doğuruyor, hem de muhteşem şekilde":

> Ve, vay vay vay, iyi yazmak ne kelime. Coşkun bir kontrolle, delice bir durgunlukla yazıyor... O olağanüstü final bölümü gibi bir şeyi ben ömrümde okumadım, senfonik, dinamiğinden ve temposundan emin, bir ırmak vapuru gibi ilerliyor, yazarı ve kaptanı bir ömürlük tecrübesiyle bizi şüpheciliğin ve merhametin zararları arasından hatasız geçirip götürüyor. Bu ırmağı hepimiz biliyoruz, onun akışı olmadan aşk olmaz, onun

akıntısına karşı geri dönmeye çalışmaksa hatırlamaktan daha az şerefli bir ada layık değildir ki o dönüş çabaları bize yorgun ruhlarımızı bile geri verebilir bazen ve bu pırıl pırıl, yürek burkan roman, *Kolera Günlerinde Aşk*, o çabaların şüphesiz en iyileri arasındadır.[46]

On beş yıl sonra Gabriel García Márquez bana şöyle dedi: "Geçenlerde *Kolera Günlerinde Aşk*'a baktım ve gerçekten şaşırdım. Oraya yüreğimi açmışım, bunu nasıl becermişim, onları nasıl yazmışım bilmiyorum. Kitapla gurur duydum aslında. Neyse, geçti gitti... ömrümde bazı kapkara dönemler geçirdim."

"Nasıl, *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan önce mi?"

"Hayır, Nobel'den sonraki yıllarda. Öleceğimi sanıyordum sık sık, orada bir şey vardı, arka planda, kara, yüzeyin altında kalmış bir şey."[47]

22. Bölüm

Resmi Tarihe Karşı: García Márquez'in Bolívar'ı (*Labirentindeki General*)

1986-1989

1975'te *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın yayınlanmasıyla *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın şans eseri yazılmış olmadığını, dünya edebiyatının onun buralarda uzun süre kalmasına hazır olması gerektiğini nasıl gösterdiyse, şimdi de *Kolera Günlerinde Aşk*'la Nobel Ödülü almanın baskısı karşısında kariyeri sona eren yazarlardan olmayacağını gösteriyordu García Márquez. Edebiyatta aşk konusuna meyletmesine paralel olarak, siyasi faaliyetlerinde de barış, demokrasi ve birlikte yaşam öne çıkıyordu. Reagan hükümetinin Orta Amerika ve Karayipler'de herhangi bir devrimci rejimin başarısına katlanamayacağı belliydi; devrimci hareketlerin çoğuna ilham veren ya da bunları teşvik eden Kübalılar, Afrika'nın güneyinin özgürleşmesi konusunda gösterdikleri çabanın altında eziliyorlardı ve Karayipler'de Amerika Birleşik Devletleri'nden gelecek ek bir baskıyı kaldıramazlardı. Dahası, Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeler, SSCB'nin dünya devrimine bağlılığına bel bağlamanın artık pek de mümkün olmayacağını hissettiriyordu. Bu arada Reagan, Nikaragua Devrimi'ne açtığı savaş yüzünden zor duruma düşüyordu, onun bile barıştan bahsetmesi söz konusu olabilirdi. (1986 yılı ortalarında, Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı, Nikaragua'daki Kontra isyancılarına yardım eden ABD yönetiminin uluslararası hukuku çiğnediğine hükmedecek ve aynı yılın ilerleyen günlerinde doğrudan ABD'de İran-Kontra skandalı patlak vererek Reagan yönetimini sarsacaktı.)

Kolombiya'da bile 1982'de Betancur iktidara geldiğinden beri bir barış süreci devam ediyordu, her ne kadar artık pek çok gözlemci Betancur'un süreci başarıyla devam ettirme kabiliyetinden umutlu olma-

sa ve García Márquez ülkenin gidişatı hakkında giderek daha karamsar konuşsa da. García Márquez 1986 Temmuz ayı sonunda Kolombiya'nın "bir soykırımın eşiğinde" olduğu uyarısını yaptı; 1985 sonunda Adalet Sarayı'nda yaşanan korkunç olaylar, pervasız gerillaların, baskıcı hükümet güçlerinin ve genelleşmiş suç işleme alışkanlığıyla şiddetin tehlikeli birleşiminin kaçınılmaz sonuçlarıydı.[1] Bu açıklama Betancur'un görevde olduğu son haftadan daha önce yapılmış olsa tarafsız gözlemciler nezdinde daha önemli olabilirdi belki, özellikle de Uluslararası Af Örgütü, ordunun yaptığı insan hakları ihlallerinden dolayı Betancur'u ağır şekilde eleştiriyorken. O halde bu uyarı fiilen, García Márquez'in muhafazakâr arkadaşı Betancur'a değil, Virgilio Barco'nun yeni kuracağı liberal hükümete yönelikti.

İşte böylece García Márquez, barış ve sevgi mesajıyla uyumlu sosyal demokratik ve sömürgecilik karşıtı sade bir söylemi, eski dostlarını üzecek ve o da Fidel de köklerinden sökülene kadar rahat etmeyecek olan düşmanlarını sevindirecek derecede benimsemeye başladı. Pek çok şeyin yanı sıra Vargas Llosa ona yine "Fidel Castro'nun dalkavuğu" ve "siyasi oportünist" dedi.[2] Bu dediklerinin ikincisi, Küba'ya destek vererek kendini siyasi bakımdan müthiş zor durumlara düşüren bir adam için kullanılması tuhaf bir yakıştırmaydı. Üstelik 1970'lerde Kolombiya'da *Alternativa*'yla ortaya koyduğu ve pek yakında Küba'da daha da büyük ölçüde göstereceği üzere, siyasi bağlılıkları uğrunda ciddi meblağlar harcamaya hazır bir adamdı bu.

Ocak 1983'te Cayo Piedras'ta, García Márquez'in Nobel macerasından sonraki ilk buluşmalarında Gabo'yla Fidel, Havana'da kurulacak bir Latin Amerika film okulu hayal etmeye başladılar. Propagandanın ne demek olduğunu bilen ve García Márquez'in dünya çapındaki prestijinden ve Nobel Ödülü'nün etkisinden şüphesiz etkilenen Fidel, kültürün ideolojik etkisinin (belki geç olsa da) giderek daha fazla farkına varıyordu. Şimdi García Márquez'le sinema konuşurken, filmlerin gücü kitaplardan da fazla olamaz mı diye düşünmeye ve son dönem Latin Amerika sinemasının 1960'ların, '70'lerin, bizzat Küba dahil bütün kıtada onun yaptığı devrimin zaferinden esinlenen büyük filmleri kadar etkili olup olmadığını sorguluyordu. Karayipler'e karşı baş başa oturmuş hararetle tartışırlarken Fidel kaçınılmaz olarak konuya kendi mücadeleci tavrıyla yaklaşıyordu: "O sinemayı hakikaten hareketlendirmek zorundayız...

Yirmi yılı mücadeleyle geçmiş ben, o filmlerin içeriden ve dışarıdan ateş açan topçu bataryaları gibi olduğunu düşünüyorum. Sinemamız bu bakımdan ne kadar zengin! Tabii ki kitaplar da insanları çok etkiliyor ama bir kitabı okumak on saatinizi, on iki saatinizi, iki gününüzü alır; bir belgesel izlemek için kırk beş dakika yeter."[3] Castro'nun, Beyaz Saray'da bir Hollywood aktörünün beklenmedik tesirinden etkilenip etkilenmediği konusunda ancak tahmin yürütülebilir; fakat o ve García Márquez Havana'da kurulacak bir Latin Amerika sineması vakfının, kıtanın film üretimini arttırması, standartları yükseltmesi, Latin Amerika'da birliği teşvik etmesi ve elbette devrim değerlerinin propagandasını yapması olanakları hakkında konuşmaya başlamışlardı.

García Márquez *Kolera Günlerinde Aşk*'ı bitirir bitirmez yeni projesi üstünde çalışmaya başladı. 1974'ten 1979'a kadar siyasi gazetecilik konusuna yoğunlaşmıştı ama 1980 dolaylarından 1990'lara kadar olan dönemde sinema takıntısı nüksetti, 1980'den 1984'e kadar yazdığı yazılar çoğu zaman, genel olarak sinemayla ve özel olarak onun kendi projeleriyle yakından ilişkiliydi. Sinema üstüne en büyük hedefli girişimi Havana'daki Yeni Latin Amerika Sineması Vakfı ve şehrin dışındaki San Antonio de los Baños'ta kurulacak yeni Uluslararası Sinema ve Televizyon Okulu olacaktı.[4] Kapitalizmden gelen parasını devrimci yüreğinin attığı yere en çok burada yatıracaktı. Aklındaki laf şuydu belki de: Siyasetin işe yaramadığı yerde kültüre dön. Sinema vakfı kıtada film üretimi ve eğitiminde birlik oluşmasına yardım edecek, okul ise sadece Latin Amerikalı gençlere değil dünyanın başka yerlerinden öğrencilere de film üretiminin teorisini ve uygulamasını öğretecekti.

1986'ya gelindiğinde iki okulun da planları hayli ilerlemiş, García Márquez ileriki gelişmeler için solcu filmcilerle yakın işbirliğine girmişti. Ama yıla film üzerine değil, film yapımı hakkında bir kitap üzerine çalışarak başladı. Sürgündeki bir filmci olan Şilili dostu Miguel Littín 1985 Mayıs ve Haziranı'nda gizlice Şili'ye dönmüş ve Pinochet'nin Şilisi hakkında 30.000 metre filmle fark edilmeden ülkeden çıkmıştı.[5] O diktatör devrilmeden edebiyata döndüğü için, şüphesiz, Pinochet tarafından simgesel anlamda mağlup edildiğini hisseden García Márquez burada bir intikam fırsatı gördü ve ellerindeki imkânları araştırmak üzere 1986 başlarında Littín'le Madrid'de buluştu. Orada bir hafta içinde on sekiz saatlik bir röportaj yaparak Meksika'ya döndü, 600 sayfalık bir

anlatımı 150 sayfaya sıkıştırdı. Şöyle diyordu: "Kendim çarpıcı bir şey eklemeksizin ve tarihsel gösterişçilik yapmaksızın Littín'in hikâyesinin kişiselliğini (kimi zaman da gizliliğini) korumak için onu birinci tekil şahısta bırakmayı tercih ettim. Ortaya çıkan metnin üslubu tabii ki bana ait, zira başka kimse yazarın sesinin yerini alamaz... Bununla beraber, Şili'ye has deyimleri aslındaki gibi bırakmaya ve her yerde, benim görüşüme uymasa bile, anlatıcının düşünce biçimine saygı göstermeye çalıştım." *Şili'de Gizlice - Miguel Littín'in Serüveni,* Mayıs 1986'da çıktı.[6] Oveja Negra kitabı 250.000 adet bastı, bunların 15.000'inin kasım ayında Şili'nin Valparaíso limanında yakılması García Márquez'i özellikle sevindirmiş olsa gerek. Pinochet hükümeti sessiz kalmış olsa çok daha etkili bir tepki göstermiş olacaktı; zaten, henüz kimse bilmese de bu hükümetin de sonu gelmek üzereydi.

Bu küçük siyasi kışkırtma hamlesine rağmen García Márquez yeni misyonu olan barış getirme işine öylesine bağlanmıştı ki, amacı bir nükleer katliamı önlemek olan "Altılar Grubu" ülkelerinin 6 Ağustos'ta Ixtapa, Meksika'da gerçekleştirilen İkinci Konferans'ında onun konuşma yapmasına karar verildi. "Altılar" (Arjantin, Yunanistan, Hindistan, Meksika, İsveç ve Tanzanya), Hiroşima'nın yerle bir edilmesinin kırk birinci yılında, bütün nükleer testlerin durdurulmasını talep ediyorlardı.[7] Konferans, García Márquez'in "Demokles'in Felaketi" başlıklı konuşmasıyla başladı. Konuşmada, dünyanın bütün sorunları artık çözümlenebilir olduğu halde paranın silahlanmaya harcandığını ve bunun son derece akıl dışı olduğunu anlatıyordu; zira onun ifadesiyle, "nükleer felaketten sonra yalnız hamamböcekleri sağ kalacak"tı.[8] Latin Amerika'nın kaderiyle ilgili Nobel konuşmasıyla birlikte okunması gereken, dünyanın geleceği hakkında bir konuşmaydı bu bir bakıma.

O sonbahar García Márquez yeni film vakfının hazırlıklarıyla uğraşırken Rodrigo da Los Angeles'taki Amerikan Sinema Enstitüsü'ne kaydoldu; babasının Havana'daki devrimci faaliyetleriyle keskin bir tezat oluşturuyordu bu. Orada dört yıl kalacaktı. Bu arada Gonzalo, sevgilisi Pía Elizondo'yla beraber Meksika'ya dönmüş, kendi projesi için çalışmaktaydı. Projesi, Jomí García Ascot'la María Luisa Elío'nun oğlu Diego García Elío'yla birlikte giriştikleri, El Equilibrista (İp Cambazı) adında bir üst sınıf yayınevinin kurulması işiydi.[9] Yapacakları ilk işlerden biri de "Karda Kan İzlerin"i ekimde lüks bir baskıyla yayınlamak olacaktı.

García Márquez'in kendisi Latin Amerikalı yönetmenlerin yeni bağımsız filmler çekmesini teşvik etmekle ilgilenirken, başka film yapımcıları onun romanlarını sinemaya uyarlamakla daha çok ilgileniyorlardı. 1979'da, Meksikalı yönetmen Jaime Hermosillo, García Márquez'in bir senaryosuna dayanan *Canım María* (*María de mi corazón*) filmini çekmişti. 1980'lerin başında ise Brezilyalı yönetmen Ruy Guerra, García Márquez'in kısa romanından neredeyse değiştirilmeden filme alınan *Eréndira*'yı, Kolombiya Guajirasında, yanlışlıkla büyükannesinin evinin yanmasına sebep olmasını telafi etmek için fuhuş sektöründe fazlasıyla yoğun çalışmaya (her gün düzinelerce adama sunulmaya) zorlanan bir ergen kızın hikâyesini çekmişti. Eréndira sonunda özgürlüğüne o kadar değer verir ki, onu seven ve büyükannesini öldürüp kaçmasına yardım eden Ulysses adlı genç adamı bile feda edip kaçar – külkedileri, cadılar ve prensler hakkındaki Avrupa tarzı peri masallarının ilginç bir feminist yeniden yazımı. Temmuz 1984'te, Ripstein'in yaptığı ilk çalışmadan yaklaşık yirmi yıl sonra Jorge Alí Triana'nın yeniden çektiği *Ölmek Zamanı*'nın (*Tiempo de Morir*), 7 Ağustos'ta Kolombiya Televizyonu'nda yayınlanacağı duyuruldu. Film bu kez Meksika'da değil Kolombiya'da, siyah beyaz değil renkli olarak çekilmişti. Nicolás Márquez'in Medardo'yu öldürmesi bir kez daha sessizce haklı gösteriliyordu ve García Márquez'in Sofoklesvari olay örgüsünün tıkır tıkır işleyen kesinliği yine sürükleyiciydi, ama gerçekçi diyaloglar yerine özdeyişli sözler kullanma arzusu bir kere daha, dikkat dağıtan talihsiz bir seçimdi. Aralık 1985'te, *Kırmızı Pazartesi*'nin filme alınması için ön çalışmaların başladığını duyurdu *Excelsior*. Francesco Rosi, Alain ve Anthony Delon'la Mompox'taydı (Alain daha sonra kadrodan çıkacaktı).[10] Filmin başrollerinde Irene Papas, Ornella Muti ve Rupert Everett da yer alacaklardı. *Le Monde*'dan Michel Brandea 1986 Eylülü'nde film hakkında yazarken, (turistik Cartagena ve Mompox şehirlerinde) kitabı filme almayı en az hikâyenin kendisi kadar destansı gösteriyordu.[11]

4 Aralık 1986'da, 8. Havana Film Festivali'nde vakıf, başkan García Márquez'in konuşması, Fidel'le yapılıp yaygın dolaşıma sunulan bir röportaj (Fidel önceden müthiş bir sinemasever olarak tanınmıyordu) ve şehri ziyaret etmekte olan Gregory Peck'in birkaç sözüyle açıldı. García Márquez konuşmasında, 1952 ile 1955 arasında Julio García Espinosa, Fernando Birri, Tomás Gutiérrez Alea ve kendisinin hep beraber Ro-

ma'daki Centro Sperimentale di Cinematografia'da bulunduklarını söyledi. O günlerde hepsine ilham veren İtalyan yeni gerçekçiliği, "bizim sinemamızın olması gerektiği gibi, en az kaynağı olan ama şimdiye kadar yapılmış en insancıl sinema"ydı.[12] Ingmar Bergman, Francesco Rosi, Agnes Varda, Peter Brook ve Akira Kurosawa en iyi dileklerini gönderdiler. 15 Aralık'ta sıra Uluslararası Sinema ve Televizyon Okulu'nun (EICTV) açılışına geldi; okulun yeni idarecisi, García Márquez'in eski dostu Fernando Birri'ydi. Bir hafta kadar sonra vakfın bizzat García Márquez'in yazdığı birkaç senaryoyu filme çekeceği bildirildi; kendi çalışanlarını eğitme konusunda herhalde bir dünya rekoruydu bu. Gelecek birkaç yılda García Márquez'in en yakın çalışma arkadaşları, sinema vakfının Kübalı yönetmeni Alquimia Peña ve Küba'nın en büyük şairlerinden Eliseo Diego'nun oğlu olan, herkesin "Lichi" dediği Eliseo Alberto Diego olacaktı. Lichi, yeni başkanla sadece eğitim seminerlerinde (ya da García Márquez'in kullanılmasında ısrar ettiği isimle "atölye çalışmalarında") değil, dünya kadar senaryonun üretilmesinde ve geliştirilmesinde de birlikte çalışacaktı.

Bütün bu kutlamalar arasında Kolombiya'dan gelen sarsıcı bir haber yeni girişimin üstüne kara bir perde çekti: *El Espectador*'un yayın yönetmeni Guillermo Cano, 17 Aralık'ta Bogota'daki ofisinden çıkarken öldürülmüştü. Medellínli uyuşturucu baronu Pablo Escobar'la Kolombiya adalet sistemi arasındaki savaş artık doruk noktasına varıyordu. Escobar dünyanın en zengin yedinci insanı olmuştu bile; Escobar'ın "plata o plomo" (ya rüşvet ya kurşun) stratejisiyle önüne çıkan herkesi "ikna" ya da tasfiye etmesi Kolombiya'nın köhnemiş adam kollama ve şiddet sistemine bir kat daha yolsuzluk ve işlemezlik katıyordu. Escobar'ın siyasi hedefleri zaten tutmamıştı, ona cesurca karşı çıkan *El Espectador* ise uyuşturucu ticareti zanlılarının Amerika Birleşik Devletleri'ne iadesine destek veriyordu. Şimdi Cano cesaretinin bedelini ödemişti. Adalet bakanı, yüksek mahkeme başkanı ve emniyet genel müdürü zaten öldürülmüşlerdi, fakat bu kadar saygın bir gazetecinin öldürülmesi, moraller üstünde özellikle yıkıcı bir etki yaptı. *El Espectador*'dan gazeteci María Jimena Duzán bana şöyle söyledi: "García Márquez'i Küba'da, Aralık 1986'da, film vakfının açılacağı sıralarda yine gördüm. Birkaç gün sonra o beni aradı; sonunda bana telefonla ulaştı. "Guillermo Cano'yu öldürdüler," dedi. "Yeni olmuş. Bu yüzden Kolombiya'ya gitmek iste-

miyorum. Arkadaşlarımı öldürüyorlar. Kimin kimi vurduğu belli değil." Evine gittim, darmadağın haldeydim. Gabo beni, Guillermo Cano'nun onu [García Márquez'i] gerçekten savunmuş yegâne dostu olduğunu söyleyerek karşıladı. Castro geldi, ben ağlıyordum. Gabo ne olduğunu anlattı, Fidel uzun uzun konuştu. Gabo bana, dönmeyeceğini söyledi yine, öfkeyle doluydu. "Biliyorsun, Kolombiya'daki durum hakkında sesini yükseltmen lazım gerçekten," dedim ona, ama bunu yapmayacaktı. 1981'de Turbay'ın yaşattıklarının onun sahiden ödünü kopardığı sonucunu çıkardım."[13] García Márquez bu cinayet hakkında kamuya hiçbir açıklama yapmadı ve Cano'nun dul eşi Ana María Busquets'e de hiçbir mesaj göndermedi.

Kolombiya'dan gelen zulüm haberlerine rağmen García Márquez Havana'daki yeni görevlerini zevkle yapıyordu. Küba'da birkaç ay kaldı, aynı anda birçok iş yapıyor, her şeye karar veriyor, her şeye katılıyordu. Latin Amerika ve İspanya'nın her yerinde, García Márquez'in sinemayla ilgili faaliyetleri ve kitaplarının olası uyarlamaları hakkında gazete haberleri çıkıp duruyordu.[14] Hah, işte böyle olmalıydı! Edebiyat gibi değildi sinema, yaratıcıları yalnızlığa mahkûm değildi. Sinema neşeliydi, kolektifti, ileriye dönüktü, gençti; sinema seksiydi, sinema eğlenceliydi. García Márquez bunun her dakikasını seviyordu; etrafında çekici genç kadınlar, enerjik ve hırslı ama saygılı genç adamlar vardı, kendisi de tam havasındaydı. Ama maliyetli işti sinema. Bu pahalı hobisini Mercedes'in onaylamamasına rağmen sürdürdüğünü söyleyecekti hoşnutsuzluk içinde: "Fakirken bütün paramızı sinemaya harcadık. Şimdi paramız var, yine sinemaya harcıyorum. Ve bu işe zamanımın çok büyük bir bölümünü veriyorum."[15] Kimileri García Márquez'in o yıl okula, paha biçilmez zamanının yanında kendi parasından 500.000 dolar verdiğini söylüyordu. Avrupalı ve Amerikalı röportajcılarla görüşmek için 20.000, 30.000 dolar istemeye bu sıralarda başladı, sinema vakfına para toplamak için; ve olağanüstü rakamlara ulaştı bu yoldan.

Yeni okulda hikâye anlatmak ve senaryo yazmak konusunda uzmanlık kazandı; hikâye yazmak, sonra da hikâyeyi senaryoya dönüştürmek konusunda düzenli ders veriyordu. Gelecek birkaç yıl içinde vakfın ziyaretçileri ve hocaları arasında Francis Ford Coppola, Gillo Pontecorvo, Fernando Solanas ve Robert Redford da bulunacaktı.[16] Redford'la ilişkisi García Márquez için özellikle önemliydi: Amerikalı yakışıklı solcu-

ya duyduğu gönül borcunu Ağustos 1989'da Utah'a gidip Redford'un Sundance film okulu ve festivalinde ders vererek ödeyecekti.[17] Genel olarak, politikası, eserlerini Latin Amerikalı olmayan yapımcılara çok pahalıya satmak, Latin Amerikalılara ise ya çok ucuza ya da bedavaya vermekti. Bazı kitaplarının, özellikle *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın uyarlanmasına asla izin vermeyecekti, bu tavrı yüzünden birkaç yıl önce Anthony Quinn'le zıtlaşmıştı. (Quinn'in kitabın hakları için García Márquez'e bir milyon dolar teklif ettiği söyleniyordu; Quinn, García Márquez'in önce kabul edip sonra anlaşmadan caydığını söyledi, Kolombiyalı ise bunu hep reddetti.)[18] *Kolera Günlerinde Aşk* da dahil olmak üzere diğer eserlerini satmayı düşünebilirdi, fakat o dönemlerde *Kolera Günlerinde Aşk*'ı da yalnız Latin Amerikalı yönetmenlere vereceğini söylüyordu. Nihayet 2007'de Hollywood'dan bir başka filmcinin, İngiliz Mike Newell'ın bunu filme almasına izin verdi; Cartagena'da çekilen filmde Javier Bardem başroldeydi.[19] Bu sırada yapılan dedikodulara göre kocasının bitmek bilmez insanseverliği sonunda Mercedes'in canına tak etmiş, Mercedes vârisleri için bir kenara biraz para ayırmak istemişti. Kitap, ne de olsa, "onun" kitabıydı.

García Márquez'in edebiyat çalışmalarında iktidardan aşka kaydığı düşünüldüğünde, film projelerinde de aşkın başköşeye geçmesi gayet akla yatkındı. Kübalılar bu işe ne dediler hiç bilemeyiz herhalde, fakat gelecek birkaç yıl içinde, yeni sinema vakfı, García Márquez'in bir dizi farklı yönetmenle insan ilişkilerinde sevgi konusu üstüne yaptığı sinematografik keşif çalışmalarının haberleriyle doldu taştı. Bunun temel aracı, *Zor Sevdalar (Amores difíciles)* toplu adıyla planlanan altı filmlik bir diziydi; bu ad, daha önce Italo Calvino tarafından, az bilinen bir kısa hikâyeler derlemesi için kullanılmıştı (Filmler Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kamu Yayın Sistemi'nde yer alırken *Dangerous Loves* [*Tehlikeli Aşklar*] adını aldı). Filmlerin hepsi tanıtımlarında görünenden daha karanlıktı, hepsi de şu veya bu biçimde aşk ile ölüm arasındaki ilişkiyi inceliyorlardı.[20]

Altı yıl sonra, 1996'da, García Márquez bütün bütün Sofoklesçi bir film yapacaktı: *Kızıl Oidipus (Edipo Alcalde)* (*Kral Oedipus*'a nazire). Yine Jorge Alí Triana'nın yönettiği (ve senaryosunu yine García Márquez'le, Havana film okulunun eski öğrencilerinden Stella Malagón'un yazdığı) film, küçük bir kasabanın, bir yandan yirminci

yüzyıl sonu Kolombiya'sının bütün zalimliği ve dehşetiyle (uyuşturucu tacirleri, paramiliter güçler, gerillalar, resmi ordu), bir yandan da babasını öldürüp annesiyle (filmde, cazibesini hâlâ koruyan İspanyol aktris Angela Molina) yatarak Oedipus'un kadim trajedisiyle karşı karşıya olan belediye başkanını anlatıyor. Birçok eleştirmen filmi acımasızca eleştirdi fakat filmin önemli vasıfları da vardı, onu kahramanca bir başarısızlık olarak değerlendirmek daha adil ve daha münasip olurdu: Kolombiya'nın içinde bulunduğu çıkmazın karmaşasını ve kısmen de olsa dehşetini aktarabiliyordu, efsane motiflerinin siyasi anlatımı boğmamasını sağlamayı başarmıştı Triana. *Albaya Mektup Yok*'u da filme çekmek istemişti, bunu iyi de yapardı muhtemelen; fakat bu defa García Márquez sürpriz bir şekilde projeyi, ilişkisinin her zaman zor olduğu Arturo Ripstein'a verdi (Triana'nın *Ölmek Zamanı*'nı yeniden çekmesinin Ripstein'ı kızdırdığı söyleniyordu). 1999'da roman sonunda beyaz perdedeydi: Ripstein'ın uluslararası büyük şöhretine, kadroda Federico Luján, Marisa Paredes ve Salma Hayek gibi uluslararası yıldızlar olmasına rağmen film, García Márquez'in filme alınan eserleri arasında inandırıcılıktan en uzak olanlardan biri sayılır.[21]

Bu karışık tecrübe, García Márquez'in sıkça söylediği bir şeyi, sinemayla ilişkisinin bir tür mutsuz evlilik olduğunu doğruladı. O ve sinema geçinemiyorlardı, ama birbirleri olmadan da edemiyorlardı. Belki de daha zalimcesi, aşkı karşılıksızdı (Meksika televizyonuna yaptığı filmlerden birinin adıyla, tek yönlü bir aynaydı): O sinemasız yapamıyordu ama sinema aslında o olmadan da mutlu mesut gidebiliyordu. Ama doğrusu, sıklıkla filmlerinin son halleri üzerinden eleştirilse de asıl metnin yazarı olarak eserin bitmiş halinden, sonuna kadar o sorumlu değildi. *New York Times*'tan Mel Gussow, García Márquez'in kendi seviyesinde bir filmciye ihtiyacı olduğunu, ancak Buñuel'in nevi şahsına münhasır dehasına sahip bir yönetmenin onun hakkını verebileceğini yazdı.[22] (Bu, Buñuelci blokun küçük bir yongası diyebileceğimiz Hermosillo'nun pek çoğundan daha başarılı olmasını açıklayabilir.) García Márquez'in oğlu Rodrigo bana, babasının, romanlarında bile diyaloglar konusunda "umutsuz vaka" olduğunu söyledi; yine de *Ölmek Zamanı*'nın yapısı bir şaheserdir şüphesiz, filmlerin kavramlaştırması da diyalogları hariç, muhakkak çekicidir. O halde, Fellini'nin şansını hiç deneyememiş olması, o yıllarda *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı çekme fikrinden son

derece heyecanlanan Akira Kurosawa'nın da bu projesini hayata geçirememiş olması çok yazık.

Bütün başarısına ve Küba'daki heyecan verici faaliyetlerine rağmen bu yıllar García Márquez için bambaşka zorluklarla geçen yıllardı. Belki de çok fazla şey üstlendiğini, her yere dağılan yeteneğinin ve enerjisinin bunlara yetmediğini kendisi bile kabul etmek zorunda kaldı. Sağdaki düşmanlarının saldırılarına maruz kalıp, bu sıralarda hiç de bulaşmak istemediği sayısız polemiğin ve anlaşmazlığın içine düştü; kötü niyetli dedikodularla bezenmiş, altmış yaşına yaklaşan bir adama pek de yakışmayan bir dizi skandalın ve yarı-skandalın hiç sözünü etmeyelim. Mart 1988'de hem altmışıncı yaşını, hem de Mercedes'le evliliklerinin otuzuncu yılını (21 Nisan) México City ve Cuernavaca'da kutladı. Belisario Betancur ve dünyanın her yerinden otuz arkadaşı oradaydılar. Kolombiya basını bunun García Márquez'in altmışıncı yaşı mı yoksa altmış birincisi mi olduğu konusunda (altmış birinci yaşıydı tabii ki), "García Márquez yine altmış yaşında" gibi başlıklar da kullanarak pek eğlendiler. Bu aldatmacanın güldürüsünü uzun süre devam ettiremeyecekti, fakat doğrusu ya, yayınevlerinde çalışan, kitapların arka kapaklarını yazan insanlar dahil pek çok yazar, 2002'de *Anlatmak İçin Yaşamak* çıkana kadar, hatta ondan sonra bile, onun doğum tarihini 1928 diye yazmaya devam ettiler.

García Márquez'in, Fidel Castro'nun askeri değil sözel becerilerini vurguladığı, çok basılan, belirleyici (mizah ve sevgi dolu) Fidel Castro tasviri "Sözü Bükmek" o ay yayınlandı. Yazar, arkadaşının "demir gibi disiplininden" ve "yoldan çıkarma konusundaki müthiş gücünden" söz ediyordu. "Konuşma alışkanlığına ondan daha bağımlı birini düşünmek imkânsız," diyordu, Castro konuşmaktan yorgun düştüğü zaman "konuşarak dinlenir"di; ayrıca "doymak bilmez bir okur"du. Fidel'in "ne şarkı söyleyen ne de dans eden ender Kübalılardan" olduğunu ortaya döküp, "bu dünyada ondan daha kötü bir kaybeden olduğunu sanmıyorum" diye itiraf ediyordu García Márquez. Ama Küba lideri ayrıca "katı yöntemleri, tatmin olmaz yanılsamaları olan, eski tip terbiye almış, kullandığı kelimelere dikkat eden, zarif bir insan... Bence o, çağımızın en büyük idealistlerinden ve bu belki onun en büyük erdemlerinden biri, bir yandan da onun en büyük tehlikesi." Ne var ki García Márquez bir keresinde ona en çok ne yapmak istediğini sorduğunda, şu cevabı vermişti büyük lider: "bir sokak köşesinde takılmak."[23]

Şimdi sırada tiyatroyla geçici olarak uğraşmak vardı. Ocak 1988'de Arjantinli oyuncu Graciela Dufau'nun, García Márquez'in kısa bir eserinin *Oturan Bir Adama Karşı Aşk Eleştirisi* (*Diatriba de amor contra un hombre sentado*) adlı uyarlamasında başrol oynayacağı duyuruldu. García Márquez oyunun bir *cantaleta,* yani bir yineleme, dırdır eden ateşli bir konuşma olduğunu söyledi; kullandığı kelime, dırdır edenin (genellikle bir kadındır, tabii ki), ilgilendiği kişiden cevap alamadığını, zaten cevap da beklemediğini ima ediyor. (García Márquez yetişkin hayatı boyunca bir kadınla tartışmanın faydasız olduğunu söyledi hep.) Bu tema ve bu biçim García Márquez'de yıllardır takıntı olmuştu, hatta *Başkan Babamızın Sonbaharı* için ilk düşündüğü şeylerden biri, onu diktatöre karşı, hayatındaki temel kadın karakterlerden birinin dilinden bir *cantaleta* olarak yazmaktı.[25]

Buenos Aires'teki Cervantes Tiyatrosu'nda yapılacak prömiyerin, 1988 Ağustosu'nun 17'sinden 20'sine ertelenmesi gerekti. Sonunda, bir eserinin canlı olarak sahnelenmesinin gerilimini kaldıramayacak kadar gerilen (kendi ifadesiyle "sosyeteye ilk kez çıkan bir kız gibi asabi" olan) García Márquez Havana'da kalıp, Latin Amerika'nın en talepkâr ve en korkutucu eleştirmenleri olan Buenos Airesli eleştirmenlerin karşısına çıkmak üzere Mercedes'i, Carmen Balcells'i ve Balcells'in yirmi dört yaşındaki fotoğrafçı oğlu Miguel'i yolladı. Birkaç devlet bakanı da dahil olmak üzere Buenos Aires'in bütün "siyaset ve kültür dünyası" oradaydı. En önemli eksiklikler, Başkan Alfonsín'le, seçkin oyun yazarının kendisinin gelmemesiydi. Ne yazık ki, Buenos Aires'teki bir büyük tiyatro salonuna dönüş 1967'deki bir önceki sefer gibi olmadı. Oyun yalnızca nezaket alkışlarıyla karşılandı, ayakta beğeni gösterileri yoktu. Buenos Airesli tiyatro eleştirmenlerinin yorumları karışıktı, fakat çoğu olumsuzdu. Ciddi ve etkili *La Nación* gazetesinden Osvaldo Quiroga'nın tepkisi tipikti: "Aşksız mutlu olmaktan yorgun düşmüş bir kadının bu uzun monologunda *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yazarını tanımak zor... Yazarın dramatik dili hiç bilmediğini ortaya koyuyor. *Eleştiri*'nin suni, tekrarlı ve sıkıcı bir oyun olduğu inkâr edilemez."[26]

Tek kişilik bir monolog olan oyun, tıpkı *Kolera Günlerinde Aşk* gibi, adı verilmeyen ama Cartagena de Indias olduğu besbelli bir şehirde geçiyor. Graciela'nın, García Márquez tarafından ilk kez alıntılandığından beri kurnazca değiştirilen ilk repliği, "Yeryüzünde cehennemi hiçbir şey

mutlu bir evlilik kadar yaşatamaz!" Anlatımdaki ironi romanların içine yerleşiktir, ama oyunun dayanağı dramatik ironidir, bunun için de başka türlü bir yaratıcı seziş gerekir ve anlaşılan García Márquez'de bu pek de yok. Fakat bundan kötüsü, hatta dramatik hareket noksanlığından da kötüsü, oyunun en fena kusuru, ciddi düşünme ve analizden yoksun olması gibi görünüyor. Kısmen *Kolera Günlerinde Aşk*'ta da olduğu gibi, *Oturan Bir Adama Karşı Aşk Eleştirisi* de evlilik içi anlaşmazlık konusunu işliyor (tıpkı, otuz yıldan uzun zaman önce yazılan *Albaya Mektup Yok* gibi);[27] Oyunun temel önermesi, yani geleneksel evliliğin kadınların çoğunu mutlu etmemesi, tabii ki önemli, fakat altmış yaşındaki yazarın radikal hatta anlamlı bir şekilde araştırmak için belki de artık yeterince modern olmadığı bir önerme. *Oturan Bir Adama Karşı Aşk Eleştirisi* ne yazık ki, *Kolera Günlerinde Aşk*'ın aksine dünyanın aşk hakkındaki büyük eserler standartlarına pek bir şey eklemeyen, tek boyutlu bir eser. García Márquez kısa süre önce film yönetmeni olmayı hiç istemediğini söylemişti, çünkü, "kaybetmeyi sevmiyorum" diyordu.[28] Tiyatro daha da riskli bir girişimdi. Burada bir kere kaybetmişti. Bir daha denemeyecekti.

Kolera Günlerinde Aşk'ın yayınlanması ve başarısının ardından, apaçık ölümsüzlüğünün göbeğinde ortaya çıkıp duran mızmız, kederli kırılganlık hissine rağmen García Márquez sanki enerjisinin ya da türlü çeşitli faaliyetlerde çok fazla çalışabilme kabiliyetinin sınırı yokmuş gibi davranmaya başlamıştı. Fakat yıpranmanın su götürmez alametleri onda da ortaya çıkıyordu. *Şili'de Gizlice* aceleye gelmenin bariz izlerini taşıyordu; *Oturan Bir Adama Karşı Aşk Eleştirisi* derinleşmediği bir alanda yaptığı bir deneydi; aynı anda altı film senaryosunun birden üstünde çalışmak da herhalde her insan evladına çok fazla gelirdi ve tüm bunların üstüne bir de bir sonraki büyük kitabına çoktan başlamıştı, bu da Latin Amerika'nın gelmiş geçmiş en önemli kahraman figürü Simón Bolívar hakkındaki kitabından başkası değildi.

Gabriel García Márquez yeni film vakfının ve film okulunun siyasetine ve idaresine çok bağlanmıştı, ama son aylarda uluslararası siyasete ve buradaki entrikalarına ve arabuluculuk işlerine çok daha az zaman ayırıyordu. Orta Amerika'da durum hiç de parlak olmasa da Küba en rahat, en emin dönemlerinden birini yaşıyordu sanki. Ama orada da işler

değişmeye başlıyordu. Hem Küba hem Kolombiya'nın üstünde, yüzyıl sonuna kadar kalkmayacak kara bulutlar toplanmaya başlarken García Márquez de siyaset ve diplomasi alanında yaptığı kısa iznin yakında biteceğini öğrenmek üzereydi.

Temmuz 1987'de Moskova Film Festivali'nde onur konuğuydu. Ayın 11'inde Kremlin'de Mihail Gorbaçov tarafından kabul edildi ve radikal reformist Sovyet lideri Latin Amerika'ya muhakkak gelmeye davet etti. O sırada Gorbaçov dünyanın en çok konuşulan siyasetçisiydi. Resmi bildiriye göre, "SSCB'de yürütülen yeniden yapılanma, bunun uluslararası etkileri, entelektüellerin rolü ve bugünkü dünyamızda hümanist değerlerin aşkınlığı" üstüne konuştular.[29] Gorbaçov, García Márquez'in kitaplarını okuyanın ortada bir şema olmadığını görebileceğini, kitapların insanlık sevgisinden ilham aldıklarını söyledi. García Márquez *glasnost* ile *perestroyka*'nın müthiş kelimeler olduklarını söyledi, çok büyük tarihsel değişimler ifade ediyorlardı – galiba! Bazı insanların (aklında Fidel Castro'nun olduğuna şüphe yok) bundan şüpheli olduklarından bahsetti. Peki, kendisi de şüpheli miydi? García Márquez'in daha sonra yaptığı yorumlarda, Gorbaçov'a bazı siyasetçilerin (muhtemelen Reagan, Thatcher, Papa II. Jean Paul) onun iyi niyetini suiistimal etmek isteyebilecekleri, dolayısıyla onu tehlikelerin beklediği konusunda endişeli olduğunu söylediğini açıklamasıyla, kendisinin de bu işin sonucu konusunda ikircikli olduğu anlaşıldı. Gorbaçov'un samimi olduğunun kendisi için çok açık olduğunu ve kendi hayatında bu görüşmenin son zamanların en önemli olayı olduğunu söyledi García Márquez.[30] Belki de bir kez olsun abartmıyordu.

Ertesi yılın sonuna doğru, toplamda yirmi yıldan uzun süre yaşadığı Meksika'da, nihayet iktidarla yakın ilişki kurdu. Aralık 1988'de Carlos Salinas de Gortari başkan oldu, García Márquez de yeni liderle ilişkilerini sağlama almak için vakit kaybetmedi. İlerleyen yıllarda uluslararası ilişkiler alanında birlikte çalışacaklardı. Meksika'dan, Venezuelalı Carlos Andrés Pérez'in ikinci kez başkanlık görevine gelme törenine katılmak üzere, dakikası dakikasına uymayan bu popülist liderin bir daha iktidara gelebileceğini kendisinden başka kimse düşünmezken verdiği sözü tutmaya Caracas'a gitti.

Neredeyse *Kolera Günlerinde Aşk*'ı tamamladığı andan beri Bolívar romanı üstünde çalışıyordu. Bütün romanları Latin Amerika ve dünya ta-

rihi hakkında bir anlayışa dayandığı ve *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı yazarken diktatörler ve diktatörlük üstüne çok şey okuduğu halde, başlı başına tarihi araştırmanın ve yazmanın yöntemlerini ele alması hiç gerekmemişti. Şimdi, ana karakteri tarihin bir aktörü, hem de en iyi bilinenlerinden biri olduğu için, romanındaki her olayın tarihi açıdan doğru olması, Bolívar'ın kitaptaki her düşüncesinin, sözünün ve zaafının uygun şekilde araştırılıp kavramsallaştırılması gerektiğini hissediyordu. Bu sadece Bolívar ve dönemi hakkındaki düzinelerce kitabı ve Bolívar'ın binlerce mektubunu bizzat okumak değil, büyük Kurtarıcı'nın yaşamı ve çağı hakkında önde gelen birkaç uzman dahil olmak üzere çok sayıda yetkiliye de danışmak demekti.[31]

1970'lerde Başkan Baba'yı yaratırken, genel tasarımıyla anlamlı olacak yaratıcı bir senteze varmak için herhangi bir zamandan, istediği diktatörün istediği yüzünü seçmekte özgürdü García Márquez. Bolívar'da ise, her tarihçi onun bir başka yüzünü keşfetse ya da icat etse de asıl malzeme nihayetinde çok daha yerleşik ve değişmezdi; tarihçi için her yorum ifadesinin birden fazla, çoğu zaman da çok sayıda kanıta dayandığını, sonuç olarak nihai çalışmada ortaya konanın, aslında koskocaman bir buz dağının görünen ucu olduğunu çok geçmeden öğrendi.[32] Bu devasa bilgi arşivini bir şekilde işlemesi, ama kendi yaratıcı kabiliyetini de koruması gerekiyordu ki Bolívar kurutulmuş bilgiler dağının altında gömülü kalmasın, tazelenmiş olarak çıksın bu araştırmadan.

Kurtarıcı on bin mektup yazmış ya da yazdırmış, hakkında hem ortakları hem de yolu bir şekilde onunla kesişmiş başka insanlar tarafından sayısız hatıra yazılmış olsa da ne yaptığı hakkında çok az şeyin bilindiği kocaman zaman dilimleri vardı tabii ki ve özel hayatı, özellikle de aşk hayatı, nispeten açık bir alan olarak duruyordu. Dahası, hem kişisel hem edebi nedenlerle García Márquez'in ilgisini çeken dönem, Bolívar'ın Magdalena Nehri boyunca yaptığı son yolculuk, mektupların da hatıraların da hiç el sürmediği bir alandı, böylece romancı tarihi gerçeğe benzerlik sınırları içinde kendi hikâyelerini uydurmakta özgürdü burada.

Roman, bu fikri ortaya atan, hatta 1950'lerin sonunda Meksika'da sürgündeyken onun ilk halinin bir parçasını da "Son Çehre" adıyla kaleme almış olan Alvaro Mutis'e ithaf edilecekti. García Márquez sonunda Mutis'in bu projeyi asla bitiremeyeceğini teslim etmesini sağlamış

ve işi ele geçirmişti. Kitabın adı, yani *Labirentindeki General*, García Márquez'in kitap hakkındaki araştırmalarının neredeyse en başından belliydi.

Simón Bolívar 1783'te Venezuela'da, Caracas'ta, Kreol aristokrasisinin bir üyesi olarak dünyaya geldi. Şimdi Latin Amerika dediğimiz kıtanın tamamı o zamanlar, neredeyse üç asırdan beri İspanya ve Portekiz'in elindeydi, İngiltere'yle Fransa ise Karayipler'de birkaç adaya hâkimdiler. Latin Amerika'nın her ülkesinde kölelik vardı, tıpkı bağımsızlığını yeni kazanmış Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi. Bolívar 1830'da öldüğünde ise, Latin Amerika'nın neredeyse tamamı dış güçlerden bağımsızlığını kazanmış, kölelik ise resmi olarak uygunsuz bulunmuş ve bazı yerlerde kaldırılmıştı. Bunların tamamı, başka herhangi bir insandan çok Bolívar'ın eseriydi.

Bolívar'ın bir toprak sahibi olan babası o iki buçuk yaşındayken, annesi ise o henüz dokuzunu doldurmadan öldü. On iki yaşındayken, onu yanına almış olan amcasına baş kaldırıp, hocası Simón Rodríguez'in yanına taşındı; Avrupa'da seyahat ettikten sonra, on dokuz yaşındayken genç bir kadınla evlendi, bu kadın da evlendikten sekiz aydan kısa süre sonra öldü. O anda Bolívar, dünyada yalnız kalmanın kendisinin kaderi olduğuna karar vermişti sanki. (Bir daha evlenmeyecekti, fakat düzinelerce kadınla ilişkisi olacak, bunların en ünlüsü, şimdi kendisi de hatırı sayılır bir efsane olan Ekvatorlu dirayetli metresi Manuelita Sáenz, onun hayatını birden fazla defa kurtaracaktı.) Avrupa'ya dönüşünde Napolyon'un 1804'te Paris'teki taç giyme töreninde hazır bulundu; Napolyon'un Avrupa'nın kurtarıcısı olarak elde ettiği kazanımlar ona ilham verdi, fakat kendi kendini kral ilan etmesi itici geldi. Latin Amerika'ya döndüğünde, ömrünü İspanya'nın elindeki sömürgelerin özgürleşmesine adayacağına yemin etmiş olarak başladığı askeri kariyerin sonunda, kıtanın her yerinde üstün bir itibar elde etti ve şerefli Kurtarıcı payesini kazandı. Diğer bütün liderler, San Martín, Sucre, Santander, Urdaneta ve Páez gibi büyük generaller de dahil, isteseler de istemeseler de Bolívar'ın gölgesinde kaldılar.

Kazanılan kaybedilen muharebelerin ötesinde, Bolívar'ın, And Dağları'nı aşarak ve hâlâ ehlileşmemiş bu coğrafyanın coşkun ırmakları boyunca gidip gelerek kıtayı bir aşağı bir yukarı kat edişlerine dair rakamlar, yirmi yıllık seferberliğinin gerçekleri baş döndürücüydü; buna

rağmen hiçbir zaman muharebelerde ciddi şekilde yaralanmadı. Kolombiya'daki Magdalena Nehri kıyılarındaki ilk misyonunda yirmi dokuz yaşındaydı; otuz yaşında Venezuela Kurtarıcısı ilan edildi; otuz sekizinde Kolombiya başkanı seçildi ki o zamanın Kolombiya'sına Venezuela ile Ekvator da dahildi. Bu dönemde Latin Amerika kimliğinin bazı kilit belgelerini kaleme aldı, bunların en önemlisi olan 1815 Jamaika Mektubu'nda Latin Amerika'nın bütün bölgeleri arasında farklılıktan çok benzerlik bulunduğunu ve kıtanın karma ırklı kimliğinin kabul edilip benimsenmesi gerektiğini yazıyordu.

Gelgelelim İspanyollar bir kere yenildikten sonra yerel liderler kendi yerel ve bölgesel çıkarlarını gözetmeye başladılar ve artık özgürleşmiş olan cumhuriyetlerin dağılması baş gösterdi; kargaşa, diktatörlük ve hayal kırıklığı trajik hortlaklar gibi ufukta gözüktüler ve Bolívar'ın en büyük hayali, Latin Amerika birliği sönüp gitmeye başladı. Bolívar artık ayak bağıydı, uygulanması imkânsız bir idealizmin sesiydi; diğerleri onun gösterdiği hemen hemen imkânsız başarıları belki hiç gösteremeyeceklerdi ama bağımsızlık sonrası durumda kendilerini ondan çok daha gerçekçi addediyorlardı. Bunların başta gelen örneği, Bolívar'ın ezeli rakibi ve García Márquez'in gözünde paradigmatik *cachaco,* Kolombiyalı Francisco de Paula Santander'di. Roman, Bolívar'ın, bütün kazanımlarına ve devam eden saygınlığına rağmen Kolombiya'da kendisi için bir gelecek olmadığını anladığı ve Bogota'dan, yani fiilen kendi büyük düşlerinden ayrıldığı anda başlıyor. Kırk altı yaşında, artık kuvvetten düşmüş, hayalleri yıkılmış büyük Kurtarıcı, Magdalena Nehri'nden aşağı sürgün yollarına düşüyor, ama García Márquez, Bolívar'ın umudunu asla kaybetmediğini ve mümkün olsa yine, yeni bir özgürlük seferi düzenlemek niyetinde olduğunu hissettiriyor.

Roman sekiz bölümden oluşuyor, bunlar da iki kısma ayrılıyor. 1. bölümden 4. bölüme giden ilk kısım, García Márquez'in kendisinin de bir asır sonra okula giderken yaptığı, o büyük ırmak boyunca süren yolculuğu anlatıyor.[33] Bolívar örneğinde bu son yolculuk, 8-23 Mayıs 1830'da yapılmıştı. İkinci kısım, yani 5.-8. bölümler, Bolívar'ın ömrünün son altı ayını anlatıyor, 1830'un 24 Mayısı'ndan 17 Aralık'ına kadar, daha sonra García Márquez'in çocukluğunun ve gençlik yıllarının çoğunun mekânı olacak Costa'da deniz kenarında geçecek altı ayı. İspanya'nın en sevilen şiirlerinden biri olan, Jorge Manrique'nin ortaça-

ğın sonunda yazılan "Babamın Ölümüne Dair Dizeler"i, en çok "ömürlerimiz ölüm denen denize dökülen ırmaklardır" dizesiyle ünlüdür. Bir de ölümün düştüğümüz "tuzak," "pusu" olduğunu söyleyen dizeyle. García Márquez Manrique'den söz etmese de romanı Manrique'nin büyük şiirinin izlediği mantığın aynısını izliyor.

Kitabın adının öznesi olan "General" iktidara işaret ediyor ama "labirent" kavramı muktedirlerin dahi kaderi ve talihi kontrol edemeyeceklerini daha eser başlamadan sezdiriyor. Böyle bir iktidarsızlık, muktedirin aklanması, hatta anlaşılması anlamına da gelebilir tabii, ki küçük García Márquez de tanıdığı tek "muktedir" (koruyucu, etkin, sayılan) kişi Albay Nicolás Márquez iken böyle hissetmiş olabilir. Acaba yazarın bütün külliyatı, bir şekilde, o yaşlı adama tutunmanın imkânsızlığı, "baba" diye sahip olunan kişinin böyle yaşlı ve kırılgan olup, küçük bir çocukken öğrenilen en önemli dersin, tek güvencenin, sevgili dedenin, "yakında" öleceği olmasından gelen ıstırap üstüne düşünceler midir? Böyle bir ders, bütün iktidarların arzu edilir ve lüzumlu, ama aynı zamanda nazik, sahte, geçici, yanıltıcı olduğunu öğretir. Muktedir adamlar konusundaki takıntısı, hatta onlarla duygudaşlığıyla, çağdaş dünya edebiyatında neredeyse yalnızdır García Márquez. Her ne kadar daima sosyalist idiyse de ironiyle (hatta ahlaki kınamayla) ne kadar yumuşatılmış olursa olsun aristokrasiyle bu özdeşliği, kitaplarının nasıl olup da kendilerine ait, açıklanamaz görünen kudretlere sahip olduklarını açıklıyor: Trajedi, söylemeye lüzum yok, kahramanlarına kuvvetin, yalıtılmışlığın, yalnızlığın ve milyonlarca insanın hayatına, dosdoğru tarihin akışına etki edişlerinin büyütecinden bakıldığı ölçüde daha büyük, daha geniş, daha derindir.

Labirentindeki General'i yazdığı sırada García Márquez, Latin Amerika'nın büyük adamlar listesinde Bolívar'dan sonra ikinci isim olmanın en büyük adayı olan Fidel Castro'yu uzun zamandır yakından tanıyordu. Sırf siyasette uzun ömürlülük (iktidarda neredeyse yarım asır kalmak) bakımından bile Fidel Castro'nun rekorunu inkâr etmek zor. Ve Fidel, García Márquez'in bana dediğine göre, "bir kral"dır. Onun aksine García Márquez'in kendisi, kendinde öyle bir yalnızlığa dayanacak yeteneğin, becerinin, isteğin, hele hele gücün hiç olmadığını ısrarla söyler hep. Ciddi yazarın yalnızlığı çok büyüktür, bunu kesinlikle söyler; fakat siyasi Büyük Önder'in yalnızlığı bambaşka bir bo-

yuttadır. Burada, bu romanda da Bolívar karakteri olgular bakımından şüphesiz Kurtarıcı'ya dayansa da zaaflarının ve zayıflıklarının pek çoğu Bolívar'ınkilerin, Castro'nunkilerin ve García Márquez'in kendisininkilerin bir karışımıdır.

O halde, ana konu tiranlık değil, iktidardır. Başka bir deyişle, García Márquez'in kitapları kimi zaman güçlünün, kimi zaman güçsüzün gözünden yazılmıştır ama Latin Amerika edebiyat anlatımının ana akımı içinde yazılmış yüzlerce protest romanın aksine tiranlara ya da "egemen sınıfa" karşı nefret uyandırma asıl amacıyla yazılmış değillerdir. Sürekli olarak iç içe geçirdiği sürekli konuları tarihin ironisi (özellikle iktidarın iktidarsızlığa, hayatın ölüme dönüşmesi), talih, kader, kısmet, şans, kötülüğü hissetme, önsezi, tesadüf, eşzamanlılık, rüyalar, idealler, hırslar, geçmişe özlemler, hayıflanmalar, beden, istek ve insan öznenin bilinmezliğidir. Başlıkları sık sık iktidara gönderme yapar (Albay, Başkan Baba, General, Hanım Ana), bu iktidara çoğu zaman bir meydan okuyuş vardır ("Mektup Yok," "Yalnızlık," "Sonbahar," "Cenaze Töreni," "Labirent," "Önceden Bildirilmiş Ölüm," "Kaçırılma") ve zamanı tarih veya anlatım olarak düzenlemenin farklı kavrayışlarıyla ilişkili olarak gerçeğin farklı temsil biçimlerine gönderme yapılır ("mektup yok," "yüzyıllık," "günlerinde," "güncesi," "haberi," "hatırası"). Eserlerinde bekleyiş teması hemen her zaman vardır, ki bu da tabii ki iktidarın diğer yüzünden, iktidarsız olanın yaşadığından başka bir şey değildir. Mesela bu roman boyunca Bolívar ayrılacağını duyuruyor, önce Bogota'dan, sonra Kolombiya'dan, ama aslında iktidardan ayrılıyor elbette, bir yandan da kendi kendine, o kaçınılmaz gidişi erteleyecek hiçbir şey olmasa da hiçbir şeyi bırakmıyormuş, hele hayatından hiç de vazgeçmiyormuş gibi yapıyor. Dolayısıyla bekleyiş yine çok büyük bir konu, ama ertelemek (muktedirlerin, mesela Castro'nun yapabildiği ve yapmayı sevdiği bir şey) daha da büyük bir konu burada (Bolívar Kolombiya'dan ayrılışını, iktidardan ve ihtişamdan ayrılışını erteliyor, gerçeği kabullenmeyi, ölümü kabullenmeyi erteliyor...).

Bu kitabı yazma isteğinin bir kısmı García Márquez'in Nobel Ödülü konuşması için yaptığı çalışmalardan gelmiş olsa gerek ki bu konuşmada kendinden öncekiler gibi o da tek ülkenin değil bütün kıtanın temsilcisi olarak konuşmayı boynunun borcu olarak gördü. O sırada söylediklerinin çoğu alttan alta "Bolívarcı"ydı ve o fikirlerin pek çoğu

romanda yine karşımıza çıkıyor; hatta Nobel konuşması bu eserin okuması ve yorumu için vazgeçilmez bir zemin oluşturuyor. Bu durum, bildiğimiz üzere García Márquez'in Avrupa'da yaşadığı sırada bile bir "Latin Amerika" bilincine varmakta ne kadar ağır kaldığı düşünülürse daha da ironik. Hem kapitalizmin merkezinde hem komünizmin merkezinde yaşadıktan sonra, ahlaken ve teorik olarak sosyalizme duyduğu bağlılığa rağmen, iki sistemin de Latin Amerika için çözüm olmadığını çünkü ikisinin de en başta onları savunan ülkeler lehine işlediğini ancak gördü. Latin Amerika kendi başının çaresine bakmalı, dolayısıyla da birleşmeliydi. Romandaki Bolívar'ın Avrupa milletleri hakkında keskin görüşleri var; İngilizlerden yana, ki Büyük Britanya'nın o dönem Güney Amerika kurtuluş hareketlerine verdiği destek düşünülünce gayet tabii böyle olması; Fransızlarda iş yok; Amerika Birleşik Devletleri ise, Bolívar'ın kendi ifadesiyle "sınırsız güce sahip ve korkunç. Onun özgürlük masalı sonunda hepimize acılar getirecek bir salgına dönüşecek."

Kitabın işlediği konular ve onu yapılandıracak temel meseleler bunlar. Fakat García Márquez ne kadar araştırma yapmış olursa olsun, kitabın ideolojik tasarımı ve onu destekleyen edebiyat mimarlığı ne kadar tutarlı olursa olsun, eğer ana karakter canlanamasaydı roman başarısız olurdu. Ve canlanıyor bu karakter. García Márquez bütün Latin Amerikalıların en ünlü ve en tanıdık olanını alıp, nefes kesici bir cüretle ve akıl almaz bir doğallıkla ondan kendi versiyonunu yaratıyor. Bu kesinlikle onun en büyük eseri olmasa da en büyük başarısı olabilir pekâlâ, çünkü üstlendiği işin ne kadar zor olduğu herkesçe malum. Bolívar biyografilerini az çok bilen her okur, bu kitabı okuduktan sonra, bu adama dair García Márquez'in üç yüz sayfadan kısa bir metinle, ömrünün son altı ayındaki seyahatte bütün ömrünü sunduğu versiyonunun bundan böyle gelecek nesillere aktarılacak Bolívar imajının ayrılmaz bir parçası olacağı sonucunu çıkarabilir.

Bolívar sabah banyosunda küvette çıplak (gömülü de diyebiliriz) yattığı ilk sayfadan itibaren ölümcül hasta olsa da canlı. Çıplak olması birçok okuru hayrete düşürdü; kusması, osurması, cinsel ilişkisi, küfretmesi, kâğıt oyunlarında hile yapması, ya da Latin Amerika'da nutuklarda, törenlerde o kadar çok karşılaşılan azizleşmiş halinden arındırılmış karakterinin küskün, çocuksu herhangi bir yönünü göstermesi de yine hayrete düşürürdü onları. Lakin bu bir yandan da dokunaklı bir yürek-

liliğin dönüştürdüğü bir adamın portresi: Bahtsızlıkları, reddedilişleri ve yaklaşan ölümüyle süngüsü düşmüş olsa da bu adam en karanlık, en umutsuz zamanlarında bile tamamen yenik değil hiç. Bu romanda Bolívar bir García Márquez karakteri oluyor, bunu inkâr edemeyiz; fakat yazarın büyüklüğü biraz da Bolívar'ı ele almaya başlamadan çok önce yakaladığı ve ölümsüz kıldığı kişinin tam da "Latin Amerikalı karakteri" olmasından geliyor: Büyük Kurtarıcı burada, şu dünyanın zahmetli krallığında çile çeken, çırpınan ve kimi zaman bunlara dayanamayan sayısız Latin Amerikalının resmi olarak çıkıyor karşımıza. Başka yazarların çoğu için hayali bile zor olan gerilimlere maruz kalan García Márquez, bütün kibrine ve kimi zaman küstahlığına rağmen, bu güç estetik ve tarihi görevi başka pek az yazarın yakalayabileceği bir zarafet ve incelikle yerine getiriyor. Kitabın, okurlarının çoğu üzerinde bıraktığı dokunaklı etki işte bundandır.

Roman, piyasaya çıkmasından haftalar önce tanıtılmaya başlandı. García Márquez kitaplarının hiçbirinin çıkış tanıtımlarına katılmamakla övünür hep; kendisi için ilk ortaya çıkış nedeninde, kapitalist kitap pazarında sonunda edineceği alışveriş değerinden epey bağımsız bir estetik yaratım olan bir şeyi, bir ticaret malıymış gibi bağıra çağıra satmak zorunda kalmayı şahsen küçük düşürücü bulduğunu da sık sık söyler. Fakat aslında *Yüzyıllık Yalnızlık* için bile piyasaya çıkmasından çok önce tanıtım yapılmıştı. Ve her yeni kitabında alıcıların iştahını arttırma çalışmaları arttı. Yıllar sonra bazı insanların ondan "García Market" diye bahsetmelerinin nedeni bunlardır.

19 Şubat'ta, çıktısını okuduğu roman için yazdığı mektupla ona ilk yorum getiren, Kolombiya'nın eski başkanı Alfonso López Michelsen'den başkası değildi; başkanın *El Tiempo*'da yayınlanan "son kitabını yalayıp yuttum" görüşü kitap daha piyasaya çıkmadan reklamını yapmakta kullanıldı.[34] García Márquez'in şaşırtıcı bir çokyönlülük sergilediğini söylüyordu López: Büyülü gerçekçi diye bilinen bu yazar, bu yetenek onda olsa Zola'nın kaleme alacağı kadar doğalcı bir eser yazmıştı. López kitabı elinden bırakamamıştı: Latin Amerika'da Bolívar'ın hikâyesini bilmeyen yoktu ama kitap, okuru bir dedektif hikâyesi gibi içine çekiyordu. García Márquez'in, Bolívar'ın ölüm döşeğindeyken bile siyasete dönmeyi umduğu şeklindeki yeni ve orijinal tezi inandırıcıydı, çünkü "iktidarı yitirince hepimizin hikâyesi buna döner." Eski başkan

Betancur'un da kitabı okuduğu (o, övgüler konusunda o kadar cömert değildi çünkü kitabın "liberal" yorumu bu muhafazakâr siyasetçiyi López kadar açmıyordu),[35] dönemin liberal başkanı Virgilio Barco'nunsa kitabı bitirmek için sabahladığı daha sonra ortaya çıktı.[36] Küba'nın kendi Kurtarıcısı olacakken olamayan José Martí'nin büyük bir hayranı olan Fidel Castro da kitabı okumuş, denilene göre kitabın Bolívar'a bir "pagan imajı" çizdiğini söylemişti.[37] Bunun ne demek olduğundan, iyi bir şey mi yoksa kötü bir şey mi olduğundan kimse emin olamadı.

İspanyolca konuşan dünyanın her yerinde gazete ve dergilerde sayısız yorum yazısı çıktı. Bu sadece dilin en büyük yazarının yeni romanı değil, bütün Latin Amerika tarihinin en önemli figürünün portresiydi; bu yüz ve imaj, sırf Bolívar ateşinin muhafızları için değil, ciddi tarihçiler olsun, ideologlar ya da demagoglar olsun milyonlarca kişi için çok değerliydi. Yazılanların çoğu son derece olumluydu ama García Márquez için alışılmadık olan, fakat şaşırtıcı olmayan şekilde, kararlı birtakım yıkma girişimleri de vardı. Eleştirmenlerin önemli bir azınlığı, García Márquez'in kendi ihtişamından duyduğu aşırı gururun, Bolívar sunumunun önüne geçtiğini söylüyorlardı: Bu sunum onlara göre, Bolívar'ın kendi muhtemel öznelliğini doğru dürüst anlatmak yerine, bir gösteri gibi anlaşılan, kendi kendini kutlamak için patlatılan havai fişeklere benzeyen dil oyunlarıyla doldurulmuştu; üstüne bir dizi beylik laf, süreksiz yapılar eklenmişti, bunların da asıl işlevi dikkatleri García Márquez markası üstünde toplamaktı, böylece roman, kahramanının değil yazarının anıt mezarına dönüşüyordu.[38]

Tahmin edilebileceği üzere en olumsuz tepki García Márquez'in eski belalısı *El Tiempo*'dan geldi. Yayın, hem de başyazısından, eseri Kolombiya karşıtı buluyordu:

> Ancak kitabın siyasi bir zemini var. 284 sayfa boyunca yazar, özellikle ideolojik alanda kendi felsefesini gizleyemiyor. Santander'e duyduğu bastırılmamış nefretin, Bogota'ya ve onun klasik ürünü *cachaco*lara içtenlikle duyduğu antipatinin su yüzüne çıkmasına imkân veriyor, bu arada General'in kişisel özelliklerini vurgularken onu şan sahibi yapan nedenlerin çoğunu Karayipli kökenlerine bağlıyor. Büyük kurnazlık ve ustalıkla, Bolívar'ın bedensel zevklere düşkün mizacının yanında, diktatör kişiliğini ve melez kanını öne çıkarıyor, Fidel Castro'yla elle tutulamayacak bir kıyaslama yaratabilmek için.[39]

Bu rahatsız edici sert eleştiri, García Márquez'in Bolívar yorumunun Kolombiya'nın milli kimliğinin muhafızlarına ne kadar tehlikeli göründüğünü ortaya koyuyor: García Márquez bütün düğmelere basmış, başyazıyı yazanın da sonunda sigortaları atmış. Şüphesiz, düşmanını açık alana çekmeyi başarmış savaşçının duyduğu tatmini duyan García Márquez ona aynı dilden cevap verdi: "*El Tiempo*'nun, ceza almayacağını bilmenin sıra dışı haliyle korunan, bunak bir gazete olduğunu daha önce de söylemiştim... İstediğine karşı istediğini söyler, durumu tartmaz, verebileceği siyasi, toplumsal ya da kişisel zararı düşünmez. Gazetenin muazzam gücünün korkusundan, ona cevap vermeye pek az insan cüret edebiliyor." "Kendi kendimizi keşfetmemiz lazım," diye sonuca bağladı García Márquez, "Kolomb'un kâşifimiz olarak kalmasını istemiyoruz." *El Tiempo*'nun buna cevap vermesi kaçınılmazdı, "Nobel'in Öfke Nöbeti" başlıklı, 5 Nisan'da yayınlanan cevap yazısında gazete "García Márquez'in sadece övgüleri kabul ettiğini" beyan edip, ona "Macondo Baronu" diyordu.[40]

García Márquez'e de şanına da bir şeyler olduğu belliydi. Büyük ve iyi adamlarla ilişkileri gelişmeye devam ediyordu (Castro, Salinas ve Pérez gibi siyasi liderlerin, onun kendisilerine ihtiyacı olmasındansa kendilerinin ona ihtiyacı olduğunu düşündükleri belli), fakat dünyanın geri kalanı buna dikkat etmeye başlıyor ve bazı yerlerde eskisinden daha az müsamaha gösteriyorlardı. Dahası, García Márquez'in kendi de sanki birdenbire daha fazla stres altındaydı (Castro ve Küba'yla ilişkisi, cinsel kaçamaklar yaptığı konusunda gazetelerin mesnetsiz imaları, geride kalan orta yaşı, popülaritesinin azalmasından ve siyasi etkinliğinin de buna bağlı olarak azalabileceğinden korkması nedeniyle) ve saldırılara, eleştirilere aşırı tepki verme eğilimindeydi. İlk defa, dünyayla temasını azıcık da olsa kaybeder gibiydi. Kolombiya'da yayınlanan yazılarda, şöhretinin ve gücünün onun beynini yediği, kibrin, kendini beğenmenin ve aşırı duyarlılığın doruklarında gezindiği söylenecekti, söylendi de.

Ama tabii ki mevzu bundan daha karışıktı. Aslında, García Márquez'in herkesten iyi oynadığı Soğuk Savaş oyunu, bu işin sonunun Kasım 1989 kadar yakın bir tarihte geleceğini kestirebilen çok az gözlemci olsa da artık bitmek üzereydi. Ortam alabildiğine değişmişti, García Márquez'in manevraları artık eskisi kadar emin ve rahat değildi; geleceği bir kristal kürede onun kadar berrak göremeseler bile değişen

atmosfere eninde sonunda tepki veren gazeteciler de bunu böylece seziyorlardı.

Latin Amerika tarihinin en önemli siyasetçisi olan Bolívar hakkında yayınlanmış tüm kitaplar içinde en çok konuşulanını yazmıştı García Márquez, böylece kendisi de tahmin edebileceği üzere, farklı yerlerde farklı seviyelerde bir dizi siyasi tartışmaya bulaşmış oldu. Eskiden arkadaşı olan Mario Vargas Llosa da bu arada siyasi meselelere daha da doğrudan karışmıştı. Neo-liberal yandan Peru devlet başkanlığına aday olmuştu. Vargas Llosa'yla García Márquez 1960'ların sonunda Peru meseleleri konusunda belirgin bir görüş ayrılığı içindeydiler; García Márquez, Latin Amerikalı solcuların çoğu gibi General Juan Velasco'nun askeri rejimine şartlı destek veriyordu, Vargas Llosa ise ona karşıydı; zaten askeriyeden hazzetmemek Vargas Llosa'nın daimi bir özelliğiydi, oysa kişisel olarak şiddet yanlısı olmasa da her zaman gerçekçi olan García Márquez hiçbir ülkenin, devletin ya da rejimin ordu olmadan ayakta kalamayacağını biliyor, dolayısıyla da orduya her zaman bir biçimde saygı gösterilmesi gerektiğini düşünüyordu. Mart sonunda García Márquez, çekinceleri olsa da eski dostuna başarılar diliyordu: "Latin Amerika'da belli bir dinleyici kitlesi olan bir insanın sonunda siyasete bulaşması kaçınılmazdır. Ama kimse Mario Vargas Llosa kadar ileri gitmemişti. Umarım şartlar onu sürükleyip götürmüyordur da Peru'daki duruma gerçekten çözüm getirebileceğini düşünüyordur. Aramızda bunca ideolojik fark olmasına rağmen, eğer seçimi kazanırsa başkanlığının iyi gitmesini, Peru'nun yararına olmasını diliyorum."[41] Buna ek olarak, insan meşhur oldu mu "saf olmamalı ki kimse seni kullanmasın" diyordu. Sonunda, edebiyat takipçilerinin çoğu hayal kırıklığına uğradı, Vargas Llosa hemen hemen tanınmayan bir popülist olan Alberto Fujimori karşısında yenilgiye uğradı, Fujimori ise Latin Amerika'da yüzyıl sonunun en korkunç liderlerinden biri oldu.

Martta İspanya, hiddetli García Márquez'in aylar öncesinden öngördüğü şeyi yaparak Avrupa Topluluğu düzenlemelerini benimsedi; Latin Amerikalılara yarımadaya girmeleri için artık otomatik vize verilmeyeceği anlamına geliyordu bu. Yazar, Pinochet fiyaskosunu çağrıştıran bir kızgınlık ve çılgınlık anında ilan etti: "Bir daha İspanya'ya dönmeyeceğim."[42] Söylemeye lüzum yok, bu tonu değiştirmek durumunda kalacaktı, ama gücenmesinde samimiydi. İspanyollar 1492'de Latin

Amerika'ya vizeyle girmemişlerdi, dedi öfkeyle. Latin Amerikalıların İspanya vatandaşı olmasına Franco bile izin veriyordu. Basına, Felipe González'i ikaz ettiğini söyledi, İspanya Avrupa Birliği'ne girdiği zaman "Latin Amerika'ya sırtınızı döneceksiniz." İşte şimdi dönmüşlerdi.[43] Esasen, González'le ilişkisi yakın olmakla beraber, çaresi olmayan iki dert yüzünden sürekli bir sıkıntı da vardı bu ilişkide. Franco rejimini yeraltından devirmekten, sadece Avrupa Birliği'ne değil NATO'ya bile üye olmaya giden uzun yolu kat etmişti González, dolayısıyla İspanya'nın çıkarları İspanyolların iddia ettiği gibi Latin Amerika'nın çıkarlarını "tamamlıyor" değildi artık, bilakis bunlarla zıttı: İspanya şimdi, pek yakında 1991 Körfez Savaşı'nda Irak'a asker gönderirken González'in de belirteceği üzere, modern tarihinde hakikaten ilk defa "Batı"nın bir parçasıydı. İkincisi, González'in, García Márquez'in ondan sürekli istediği şeyi, Küba'nın uluslararası toplumun yeniden parçası olmasına yardımcı olması talebini yerine getirmekten daha çok istediği bir şey yoktu; fakat González, Castro'nun diktatörce uygulamalarını kabul edilemez ve şimdi içinde bulunduğu dünya için uygunsuz buluyordu, Castro'nun iflah olmaz inatçılığı ve dünyanın gidişatına ayak uyduramaması olarak gördüğü durumdan da sürekli bir rahatsızlık duyuyordu. (Söylemeye lüzum yok, Castro da González'in uluslararası sosyalizme ihanet ettiğinden gittikçe daha emin oluyordu.)

Bu arada Küba da kendi dramını yaşamaktaydı. 1988'in sonunda, "Yüzler Komitesi" denen bir grup, Castro'ya, ülkesinin insan hakları siyasetini yeren ve tüm siyasi tutukluların serbest bırakılmasını talep eden bir mektup göndermişti: "1 Ocak 1989'da, Küba halkının sizin Devlet Başkanı, Bakanlar Kurulu Başkanı, Devlet Konseyi Başkanı ve Silahlı Kuvvetler Genel Kumandanı olarak görevinize devam etmenizi isteyip istemediğini gösterecek herhangi bir seçime gitmiş olmadığınız iktidarınızın otuzuncu yılını dolduracaksınız. On beş yıllık diktatörlüğün ardından, insanların ülkenin siyasi geleceği konusundaki görüşlerini özgürce ifade edebildikleri yakın tarihli Şili örneğinin üzerine, bu mektupla, Kübalıların özgür ve gizli oyla basit bir evet veya hayır diyerek sizin iktidarınızı onaylayıp onaylamadıklarını bildirecekleri bir halk oylaması yapılmasını talep ediyoruz."[44]

Bu mektup, García Márquez'in, sevimli bir sohbet arkadaşı, dostlarının iyi dostu olarak Fidel Castro'nun tasvirini yayınlamasından dokuz

ay sonra çıktı. Paris'te geniş bir ünlüler ve aydınlar yelpazesinden isimler tarafından imzalanmıştı, ama özünde *Libre* grubu (Juan Goytisolo, Plinio Mendoza ve Mario Vargas Llosa) yine eylemin merkezindeydiler ve yanlarında yine çoğunlukla Fransız dostları vardı. Padilla olayından beri attıkları ilk büyük adımdı bu, komünizmin şimdi Avrupa'da sendeliyor olması onları daha bir teşvik etmişti. Amerikan isimleri arasında Susan Sontag dışında ağır top yoktu, Latin Amerikalılarda da öyle (içlerinde bir Carlos Fuentes, Augusto Roa Bastos, vb. yer almıyordu), ama bu yine de güçlü bir meydan okumaydı.

Aslında bu, Castro ve Küba'ya karşı 1971'den beri yapılan en ciddi sözlü saldırıydı ve doğrusu öncekilerden daha önemliydi çünkü belli bir olaya ya da belli bir soruna değil Küba'nın bütün siyasi sistemine dairdi. Hem de çok sayıda etkili aydın tarafından imzalanmıştı ve bunlara "sağcı" demek hiçbir şekilde mümkün değildi. Reagan'la Thatcher'ın, Gorbaçov'un fiilen teslim olmasından muazzam cesaret alan, Papa destekli hiddetli komünizm karşıtlığı uluslararası iklimi hızla değiştirmekteydi, zamanla dünyayı da değiştirecekti. Fidel Castro'nun Küba'sı bunun en büyük zayiatlarından biri olacaktı. Ve 1989, felaketin yılı olacaktı. Bütün bu kara bulutlar kümelenirken, García Márquez'in genellikle Havana'da oturmuş, kimi tarihçilere göre yine kariyerinin sonlarında diktatörleşmiş olan bir başka Latin Amerika kahramanının (Castro'ya rakip olabilecek tek kişinin) son günleri hakkında bir roman yazıyor olması inanılır gibi değildi.

Küba'daki umut kırıcı olaylar García Márquez'in Kolombiya'ya dönme arzusunu kuvvetlendirmiş olsa gerek. Mario Vargas Llosa'nın Peru devlet başkanı olmak için Don Kişotvari bir kampanyaya giriştiği sıralarda, García Márquez'in haberini yaparak Fidel, Raúl ve devrimle yakınlaşma yaşadığı maceranın, yani Afrika kampanyasının en büyük askeri kahramanı General Arnaldo Ochoa, Küba hükümeti tarafından tutuklanıp (9 Haziran) yargılıyordu. García Márquez'in iki iyi arkadaşı, bir tür Küba James Bond'u olan Albay Tony la Guardia'yla, ikiz kardeşi Patricio da yargılanmaktaydılar. Bu sırada García Márquez Küba'daydı, film okulunda ders veriyordu. Sanıklar uyuşturucu kaçakçılığı yapmak, dolayısıyla Küba Devrimi'ne ihanet etmekten suçlu bulundular; Ochoa, Tony la Guardia ve iki kişinin daha, cezaları 13 Temmuz 1989'da infaz edilmek üzere idamlarına hükmedildi. Patricio la Guardia'ya otuz yıl hapis cezası verildi.

Labirentindeki General'in sonlarında, yağmurda kaybolan, beklemekten ve neyi beklediğini bilmemekten usanan Bolívar dibe vuruyor ve uykusunda ağlıyor. Ertesi gün, en kötü anılarından birinden, on üç yıl önce Angostura'da General Manuel Piar'ın idamından kaçıyor. Curaçaolu bir melez olan Piar, Bolívar'ın kendisi de dahil olmak üzere beyazların otoritesine siyahlar ve melezler adına daima karşı çıkmıştı. Bolívar en yakın dostlarının öğütlerini dahi dinlemeyerek onu emre itaatsizlikten idama mahkûm etti. Anlatıcının yorumu: "Her şeye rağmen, ömrünün en zalim güç gösterisi olmuştu bu, fakat aynı zamanda yerinde bir hareketti çünkü otoritesini bir anda güçlendirip, idareyi tek merkezde birleştirerek zafer yolundaki engelleri ortadan kaldırdı."[45] Onca yıl sonra Bolívar, yaveri José Palacios'a, "Yine aynı şeyi yapardım" dedi. (Albay Márquez'in Barrancas'ta Medardo Pacheco'yu öldürdükten sonra söylediği rivayet edilen şey bu.) García Márquez'in kitabının sondan bir önceki bölümünün kapanışına, devletle ilgili nedenlerle gerçekleştirilmiş, zalimliğin son haddine varan bu hareketi koyup, böylece bunu (Bolívar'ın hayatının sona ermesinden on üç yıl önce yaşanıp, geriye dönüşlerle anlatılsa da), çaresiz, romanın son büyük dramı, son anlatım eylemi yapması için hiçbir neden yoktu. Ama öyle yaptı. Bir kere daha, García Márquez'in büyük olayları yaşanmadan önce sezmek konusundaki olağanüstü kabiliyeti insanın tüylerini diken diken ediyor. Fidel Castro bu bölümü Ochoa'nın kaderini belirleyen yargılamaya katılmadan birkaç hafta önce okumuş olmalı. Acaba kararını verirken bunu hatırladı mı?[46]

İşte, García Márquez'in yakın arkadaşlarından biri, bir diğerini idam etmişti. (Castro elbette, kararın kendisine bağlı olmadığını söyledi.) İdamlar García Márquez'in kalbini çok sızlattı, siyasi olarak çok utandırdı onu. Tony la Guardia'nın ailesi ona birden çok defa şahsen geldi. García Márquez onlara Fidel'le konuşacağına söz verdi; eğer gerçekten konuştuysa da başarılı olamadı.

İdamlar gerçekleşmeden Küba'dan ayrıldı, arkadaşları idam edilirken o dostu Alvaro Castaño'yla Paris'teydi, Jessye Norman'la ve sonunda kendi çocuklarının başını yiyen bir başka devrimin iki yüzüncü yıl kutlamalarının son hazırlıklarını yapmakta olan Kültür Bakanı Jack Lang'le buluştu. Ertesi gün García Márquez Bastille zindanlarının yıkılışının 200. yıl kutlama resepsiyonuna katıldı. Ev sahibi François Mitterand'ın

"Caligula'nın gözlerine, Marilyn Monroe'nin dudaklarına sahip" dediği Margaret Thatcher'ın yanına oturmak zorunda kalmaktan korkuyordu, ama talihi varmış, Pakistan'ın ışıltılı devlet başkanı Benazir Bhutto'nun yanına oturdu; Fransız İhtilali'nin "komünizmin dilinin belirtisi" olduğunu beyan etmiş Thatcher ise, bir Britanya gazetesinin ifadesiyle "ziyafette bir hayalet" olarak orada bulunuyordu.[47] Ertesi gün García Márquez Madrid'e gitti, Fidel Castro'yu "geçen hafta" gördüğünü bildirip, inanılması güç bir şeyi, Fidel'e, kendisinin "sadece idam cezasına değil, ölümün kendisine karşı olduğunu" söylediğini ekledi. Devrimin dört askerinin idam edilmesinin "çok acı bir şey, hepimizin canını yakan bir dram" olduğunu, ölen insanların askeri mahkemede yargılanıp, uyuşturucu kaçakçılığından değil vatan hainliğinden idam edildiklerine dair elinde "çok sağlam bilgiler" olduğunu söyledi. Ve de "vatan hainliği dünyanın her yerinde idamla cezalandırılır"dı.[48]

Kolombiya'ya dönmek, büyük hedefler peşindeki yeni stratejisinin bir parçasıydı (emekli mi olmuştu, yoksa Fransızların dediği gibi ileri atılmak için geri mi çekiliyordu?), fakat Kolombiya şimdi, bu zamana dek yaşadıklarıyla kıyas kabul etmeyecek kadar kötü, kâbus gibi bir yeni döneme giriyordu. 18 Ağustos 1989'da, artık liberallerin resmi adayı ve Gaitán'dan beri muhtemelen en karizmatik Kolombiyalı politikacı olan Luis Carlos Galán, selefiyle aynı kadere uğrayarak, Bogota'nın hemen dışındaki bir siyasi miting sırasında Pablo Escobar'ın tetikçileri tarafından öldürüldü. Dehşete o kadar alışmış olan Kolombiya bile bu olay karşısında afalladı, geniş bir yılgınlığa düştü.[49] García Márquez yine, 1966'da Kolombiya'ya döndüğünde kendisiyle röportaj yapan ilk gazeteci olan, Galán'ın dul eşi Gloria Pachón'a hiçbir mesaj göndermedi, ama ertesi gün ülkenin "Başkan Barco'ya destek vermesi gerek"tiğini beyan etti. Sonra da kamuoyu önünde uyuşturucu kaçakçılarına "Kolombiya'yı kendilerinin, kendi çocuklarının ve torunlarının dahi yaşayamayacağı iğrenç bir memlekete çevirmemeleri" çağrısında bulundu.[50]

Siyasi olarak sıra dışı bir yıl olmuştu bu. Fakat olayların en büyüğü şimdi geliyordu: 9 Kasım'da Berlin Duvarı'nın yıkılışı. Margaret Thatcher'ın sezdirdiği, García Márquez'in kendi kendine de aydığı üzere, Batı tarihinin iki yüzyılı ola ki sona ermişti. Şimdi SSCB'nin ve komünizmin çöküşü de çok uzak olamazdı. Aralıkta, Castro'yla konuşma-

larının gerçek içeriğini aktarmadığı kesin olan García Márquez, "Fidel SSCB'ye kapitalizm mikrobu bulaşabileceğinden ve Üçüncü Dünya'nın yalnız kalabileceğinden endişe ediyor" diye açıkladı bütün dünyaya.[51] ABD'ye karşı terazinin diğer kefesine ağırlığını koyması için SSCB'ye hâlâ çok büyük ihtiyaç olduğunu ve eğer SSCB Küba'dan mali desteğini çekecek olursa (devrimi bekleyen büyük bela buydu) bunun "ikinci bir ambargo gibi" olacağını söyledi. Küba'nın ciddi bir değişime ihtiyacı olduğunu teslim etti, bunun bir kısmı *perestroika*'dan çok önce başlamıştı zaten. Fakat Küba'nın düşmanları onun "doğal ortam"ına, yani Latin Amerika'ya kavuşmasına karşı çıkmaya devam ediyorlardı, insanlar bunu Fidel Castro'nun bir zaferi olarak görür diye. İspanya'da Felipe González ve PSOE hükümetinin 29 Ekim'de yeniden seçilmesinin isabet olduğunu düşünmüş olsa gerek García Márquez, başka bakımlardan umut kırıcı olan genel manzaranın pek az iyi haberinden biriydi bu.

García Márquez'in bakış açısından, dünyanın koca bir ilerici düşünce ve siyasi eylem çınarı yıkılıp gitmek üzereydi. Bunun ardından, şimdiye dek görülmemiş bir ekonomik ve toplumsal değişme dönemi gelecekti; fakat daha önceki büyük değişme anlarına, ortalık ne kadar karışsa da açıklayıcı siyasi ve toplumsal ideolojiler eşlik ederken, bu sefer her şeyi bizzat ekonomik değişme ve ona eşlik eden küreselleşme ideolojisi yönlendiriyordu. Bununla eşzamanlı olarak, sanki varoluşun bütün anlamı teknolojik ve biyolojik ilerlemelerle boşaltılıyor gibiydi. Köktenci dine dönüş işte bu nedenle, gerginlikten, korkudan hatta çaresizlikten kaynak bularak gelişti. Bunların bir kısmını o da düşünüyordu, ama pek azını söyleyecekti. Maddi dünyada ne olursa olsun García Márquez iyimser olmanın başka bir yolunu bulmaya koyulacaktı. En karanlık zamanlarda yaptığı bu olmuştu; şimdi bunu gezegene karşı kendine görev biliyordu.

23. Bölüm

Macondo'ya Dönüş mü? Tarihi Bir Felaketin Haberi

1990-1996

1989, Kolombiya yakın tarihinin en kötü yılıydı. Martta, ülkenin müstakbel devlet başkanlarından Ernesto Samper, El Dorado Havaalanı'nda kendisine yapılan suikast girişiminde birkaç kurşun yarası aldı, zor bela hayatta kaldı. Mayısta paramiliter güçler DAS'ın yani gizli polis teşkilatının başında bulunan Miguel Maza Márquez'i havaya uçurmaya çalıştılar, o da mucize eseri kurtuldu. Ağustosta, başkanlık koltuğunun önde gelen adayı olan, Liberal Parti'den Luis Carlos Galán kamuoyunun gözleri önünde öldürüldü. Eylülde *El Espectador* büroları bir başka saldırıyla yerle bir edildi, Cartagena'daki Hilton Oteli bombalandı. Galán'ın yerine gelen, partinin teknokratlarından César Gaviria, aday gösterilir gösterilmez uyuşturucu kaçakçıları tarafından ölümle tehdit edildi.[1] Kasım ayında ona karşı yapılan öldürme girişiminde ülkenin havayolu Avianca'ya ait sivil bir uçak bombalandı, 107 kişi öldü, ama Gaviria uçakta değildi. Aralıkta Bogota'daki DAS binasının önünde bir bomba daha patladı, yoldan geçen onlarca insan öldü. Ve buna benzer daha pek çok olay oldu. Bunların hepsi yeniydi. 1950'lerde *Violencia*'nın en yoğun yaşandığı günlerdeki kadar çok insan ölmüyordu şimdi, ama o zaman ölenlerin çoğu kırsal bölgelerde öldürülen sıradan insanlardı; hatta pek çok insan Kolombiya'nın siyasi sisteminde herkesin öldürülebildiğinden, bir tek geleneksel iki partinin adaylarına bir şey olmadığından şikâyet ediyordu şimdiye kadar. Bunun istisnası, o adayların (Gaitán ve Galán gibi), siyasetin durgun sularında partilerin sırayla, önceden ayarlanmış kolay zaferler kazandıkları uzlaşma gemisini salladıkları durumlardı.

Aradaki fark uyuşturucuydu tabii ki. Geleneksel siyasi partiler artık tam kontrol sahibi değillerdi, çünkü ülkenin, kendi statükolarının "istikrarını" korumak adına kafalarına göre dağıttıkları kaynaklarının önemli bir kısmı onların elinde değildi artık. Şimdi ortada başka çıkarlar vardı. Dolayısıyla da yeni hedefler. 3 Kasım'da *Excelsior*, García Márquez'in "uyuşturucuyla savaş" (giderek popüler olan ABD ifadesi) denen şeyin şimdi anlaşıldığı haliyle "başarısızlığa mahkûm" olduğunu söylediğini bildirdi.[2] García Márquez, devlet, gerillalar ve uyuşturucu tacirleri arasında müzakerelerin yeniden başlaması için çağrılar yapmaya başlamıştı. Yoksa diyordu, Kolombiya, Amerika Birleşik Devletleri adına vekaleten yürüttüğü bir savaşta, onların bütün kıta için kurdukları emperyalist planların kurbanı olacaktı.

Sadece altı hafta sonra, gözünü açan herkes García Márquez'in Amerika yarıküresini iyi bildiğini bir kez daha gösterdiğine tanık oldu. Aralık ayı sonunda, George H. Bush idaresinde, Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla rahatlamaktan ziyade cesaret bulan Amerika Birleşik Devletleri, Panama'yı işgal etti, yüzlerce masum sivili öldürüp, tarihte ilk defa görev başındaki bir Latin Amerika devlet başkanını (kendi adamı olan Antonio Noriega'yı) kaçırdı. Noriega'nın diktatör ve gangster ve uyuşturucu tüccarı ve tam bir pislik olduğu muhakkak (bu sayılanların hepsi işgalin gerekçelerinden); fakat daha birkaç ay öncesine kadar ABD'nin adamı olan bir pislikti bu. Böylece, tam Sovyetler'in, kendi büyük işgal projesi olan Afganistan'ın işgalinin bir hata olduğunu teslim ettiği yılda, dış ülkeleri işgal etme politikasına geri döndü ABD. García Márquez Küba'da yayınlanan *Granma*'da (21 Aralık) Noriega'dan tiksinmesi bir yana Panama'ya yapılan müdahaleyi lanetledi, gelgelelim *Granma* ABD'li yetkililerin pek kaale aldıkları bir yayın değildi. Yazılacak yeni yazı çoktu tabii ki, eski yazılar da az değildi.

1990'da Kolombiya'nın durumu 1989'da olduğu gibi devam etti. Bir grup "Büyük Baş," yani toplumun önde gelenleri, görünüşe göre Başkan Barco'nun da desteğiyle, uyuşturucu tacirlerinin bu şiddet dalgasını sona erdirmeleri halinde "daha az sert" cezalandırılmalarını öneren bir açık mektup yayınladılar. Medellín kartelinin önemli üyeleri, devletin teminat vermesi karşılığında kıyımı durdurmayı ve kokain zenginleştirme teçhizatlarını teslim etmeyi teklif etti. Fakat uyuşturucu tacirlerinin tamamı bu teklifi onaylamıyordu, dolayısıyla plan kısa sürede çöktü.

Başkanlığın bir başka adayı olan, Union Patriotica [Vatansever Birlik-ç.] (eski Kolombiya Devrim Ordusu Güçleri, FARC) adayı Bernardo Jaramillo, mart sonunda Medellín karteli tarafından öldürüldü. (FARC, kurucuları *Violencia*'nın ileri dönemleri sırasında Liberal Parti'nin solundan gelen ve 1960'larda Komünist Parti'nin silahlı kanadı olarak kurulan en eski gerilla örgütüdür; ayrıca yirmi birinci yüzyılın başında yerinden edilmiş köylülerin sayısının dünyada en yüksek olduğu ülke olan Kolombiya'da, köylüler arasında en sağlam yeri olan gerilla örgütü de FARC'tır. FARC 1980'lerde seçim yoluna girmeye kalktığında, bu örgüte bağlı 2500 aday ve görevli, çoğu kez devletle işbirliği içinde bulunan paramiliter ölüm timleri tarafından katledildi. Bunun üzerine örgüt geniş gerilla savaşına geri döndü ki hiç şaşırtıcı değil bu.) İçişleri Bakanı Carlos Lemos Simmonds, muhalifleri tarafından Jaramillo'nun öldürülmesini teşvik etmekle suçlanarak istifa etti. Nisan sonunda, başkanlığın bir üçüncü adayı olan ve yine eski bir gerilla hareketinden, M-19'dan gelen Carlos Pizarro bir iç çekişme sırasında, Pizarro'nun erkek kardeşinin dediğine göre, ücretini polis veya ordunun desteklediği ölüm timlerinin ödediği bir tetikçi tarafından öldürüldü. Bu arada, uyuşturucu ticaretinin en büyük ismi Pablo Escobar öldürülen her polis başına 4000 dolar ödül koydu. Ülkenin her yerine bombalar patlıyordu, yüzlerce insan öldü. Başkanlık seçimleri yapıldığında, Galán'ın eski kurmayı César Gaviria oyların yüzde 47.4'ünü alarak seçimi kazandı. 14 milyon seçmenin yalnız yüzde 45'i oy kullandı. Uyuşturucu kaçakçılarının şiddeti askıya almak için yaptığı yeni bir teklif, yeni hükümet tarafından reddedildi. Gaviria'nın programında uyuşturucu kartellerinin sıkı baskı altında tutulması politikasına devam etmek ve anayasa reformu yapmak vardı.

İşte García Márquez, Kolombiya'da bir yer edinmek için tekrar adım atmaya bu sırada karar verdi. Eğer Küba siyasi bakımdan onun için bu kadar utanç verici bir durumda olmasaydı, kendi ülkesinin bu kadar karanlık bir anında bunu yapmayı yine de düşünür müydü diye sormak gerek. Yeniden ayağa kalkıp yeni siyasi stratejisini oturtmaya başladığında amacı artık Küba Devrimi'ni yaymak değil, Fidel'i, gerekirse Fidel'in kendisinden kurtarmaktı.[3] García Márquez avangard bir sezgi gibi ifade etse de "yeni ve öngörülmez bir dönemin ilk aşamalarında" olduğumuzu şimdiye dek birkaç defa teslim etmişti, ardından da belki daha az inandırıcı olarak bu yeni dönemin "düşüncemizi özgürleştirmeye yazgılı

gibi" olduğunu belirtiyordu.[4] Söylemediği şey, bu yeni dönemin onun hep inandığı her şeyin mağlubiyetini temsil ettiğiydi. Bunu itiraf etmek yerine elinden geleni ardına koymamaya, olan biten her şey tam da onun umut ettiği gibiymiş gibi yapmaya karar verdi: Dünyada olan şeyin ne kadar önemli olduğunu, şimdi insanlığı bekleyen fırsatların büyüklüğünü anlamayanlar sağcılar, başta da ABD hükümeti idi. Bunun, herkesin siyasi görüşlerini yeniden ele almasını gerektirdiğini söylüyordu García Márquez.[5] Onun düşünce biçiminde gerçekten belirleyici bir andı bu.

Durum bundan daha kötü olamazdı, öyle mi? Hiç değil, daha da kötüye gitmeye başladı. Şubat sonunda, Panama örneğinden birkaç hafta sonra, Nikaragua'da iktidarı kazanmış ve Amerikan baskısının sivri dişleri arasında onu koruyabilmiş olan Sandinista hükümeti, Kuzey'in koca ağırlığının hâlâ egemen olduğu bu kıtada savaştan yorulmuş ve geleceğe dair karamsarlığa kapılmış halk tarafından seçimle görevden alındı. García Márquez sersemlemişti, fakat kabadayıca atıp tutarak gelecek seçimleri Sandinistaların kazanacağını söyledi.[6] Nikaragua'da işlerin tersine dönmesi Fidel Castro'yu şaşırtmamıştır herhalde, fakat kendi ülkesinin geleceğine dair acı bir hayal kırıklığı ve korku duymuş olsa gerek. Doğrusu, bir bütün olarak Latin Amerika 1980'lerin sonunda, 1960'lardakinden daha fakir, kıta ülkelerinin çoğunluğu büyük borç batağı içindeydi. Ekonomik geri kalmışlık ve adaletsizlik her yerde gözle görülür vaziyetteydi. *Yüzyıllık Yalnızlık*, 1960'ların devrimleri sayesinde az gelişmişlik sahneden sonsuza dek silinir gibiyken, az gelişmişliğin anıları olarak görülmüştü. Halbuki 1980'lerde durum tamamen değişmiş, Latin Amerika sanki Macondo'ya geri dönmekteydi.

Gazeteciler Kolombiya'nın her yanında García Márquez'in peşindeydi. Her zamanki gibi. García Márquez erotik tutku üstüne, adı *Aşk ve Öbür Cinler* olacak yeni bir tarihsel dram üstünde çalışmaya başlamıştı bile, şimdi de *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan önce Kolombiya'nın en meşhur ve en sevilen romanı olan Jorge Isaacs'ın *María*'sını (1867) Kolombiya televizyonu için ekimde yayınlanmak üzere uyarlamakta olduğunu duyurarak dönüşünü belirginleştiriyordu. Bunun, üstesinden gelmesi çok güç bir iş, büyük bir sorumluluk olduğunu fakat yapmayı çok ama çok istediği bir şey olduğunu söyledi. Kitabın televizyon versiyonu ile Latin Amerikalı ev kadınlarını, onların ve kendisinin büyük büyük nenelerinin 1870'lerde romanın aslını kucaklarına alıp ağladığından da çok

ağlatmayı ümit ediyordu. "Aşk," diyordu, (çünkü *María* Latin Amerika tarihinde en tanınan aşk hikâyesiydi) "insanlık tarihinin en önemli konusudur. Kimisi aşk ölümdür diyor. Bence değil, çünkü her şey aşkla bağlantılı."[7] Kendi evrimini, tematik bir ağırlık merkezi bakımından bundan daha kısa ve öz ifade edemezdi.

"Döndüğü" ilan edilmiş (ve bunu çok duymuş Kolombiyalılar tarafından kaçınılmaz bir kuşkuyla karşılanmış) olduğu halde, García Márquez'le Mercedes, Meksika'daki emniyetli limanlarına kısa süreliğine dönmeden önce Şili ve Brezilya yollarına düştüler. Şili'ye, 1973'ten beri Şili'nin ilk demokratik devlet başkanı olan Patricio Aylwin'in 11 Mart'ta yapılacak göreve başlama törenine katılmak için gidiyorlardı. Şimdi García Márquez, Pinochet'nin sırtını görmekten biraz tatmin alacaktı nihayet, çünkü Sandinistalar gibi Pinochet de seçimle görevden uzaklaştırılmıştı (ama Şili'nin siyaset sahnesinden çıkmamıştı). 1977'de, tam da Pinochet'nin iktidarda olmasından kaynaklanan kendi edebiyat grevi sürerken Panama Kanal Antlaşması imzalandığında Washington'da görmüştü onu García Márquez; şimdi yine bir törende birlikte bulunuyorlardı, ama Şilili General bu kez onun varlığından daha bir rahatsız olmuş olsa gerek. (Londra'nın *Financial Times* gazetesi pek münasip olarak, Pinochet'nin şimdi "labirentinde sürüklenmekte" olduğu yorumunu yaptı.)[8] García Márquez'in burada yaptığı en önemli şey, diktatörlük tarafından on yedi yıldır kapalı tutulan bir hac yeri olan Pablo Neruda'nın Isla Negra'daki evinin yeniden açılışı sembolik jestine katılması oldu. José Donoso, Jorge Edwards, şair Nicanor Parra ve yeni hükümetin genel sekreteri Enrique Correa da oradaydı.

Kolombiya'da mayıs ayında seçilmiş olan Gaviria ağustosta, kırk üç yaşında iktidarı devraldı. Politikada attığı neredeyse ilk adımı, bir Ulusal Kurucu Meclis'in ülkenin yönetim sisteminde reform yapmasını teklif etmek oldu (yürürlükteki anayasa, ta 1886'dan, ülkenin yegâne *costeño* devlet başkanı Rafael Núñez'in zamanından kalmaydı). Bu tabii ki, eski anayasanın sadece "teorik" olduğunu hep söyleyen García Márquez'in tam da Gaviria'nın yapmasını isteyeceği şeydi. (4 Eylül'de *El País* belagatle, García Márquez'in "Gavirista" [Gaviria'cı-ç.] olup olmadığını sordu. Henüz değil, oldu sorunun cevabı. Ama pek yakında olacaktı.) Yeni bir anayasa ülkeyi yeniden tanımlayacak, belki de bambaşka bir gelecek sağlayacaktı. 27 Ağustos'ta, yeni belgeyi oluşturmakla

yükümlü Kurucu Meclis'te görev alacaklar arasında García Márquez de aday gösterildi; gelecek birkaç ay boyunca basın onun katılma ihtimalini dur durak bilmeden tartışacak, "diktatörlerle dost" olmuş, ömründe hiç oy vermemiş bir adamın çelişkilerini ortaya sermekten büyük keyif alacaktı.

Bu yapıcı başlangıca rağmen uyuşturucu tacirleri Gaviria'ya bir balayı fırsatı vermediler, daha göreve geldiği ay siyaset eskisi gibi devam etti. 30 Ağustos'ta, eski başkan Julio César Turbay'ın gazeteci kızı Diana Turbay ve beş gazeteci daha, Pablo Escobar'a çalışan gangsterler tarafından kaçırıldı. 31 Ağustos'ta haydutlar radyo habercisi Yamid Amat'ı kaçırmaya kalkıştılar. Bu olaylar ve bunlara benzer başka vakalar, García Márquez'in dört yıl sonra yazacağı belgesel romanı *Bir Kaçırılma Öyküsü*'nün temelini oluşturacaktı, fakat şu sırada olayların dokusu onun için bile açık değildi henüz. 3 Eylül'de, yeni sloganının ikinci cümlesini buldu. İlki zaten belliydi: "Zaman değişiyor, ayak uydurmak zorundayız." İkincisi ise yeniydi: "Küba'yı ancak Fidel değiştirebilir. Fakat ABD'ye bir öcü her zaman lazım."[10] Bu çok dâhiyane bir fikirdi ama Küba'nın değişmesi gereği konusunda Fidel'in fikri alınmış mıydı orası belirsiz. Kendisi kamuoyuna kesinlikle böyle söylemiyordu; ama yakında, ABD ambargosu sürerken, Sovyetler Birliği de olmayınca Küba'nın ekonomik bakımdan yetim kaldığını o da teslim etmek durumunda kalacak ve "Özel Dönem" denen benzeri görülmemiş sıkıntılı zamanlar kısa süre sonra ilan edilecekti.

1991'de García Márquez giriştiği Kolombiya operasyonunu geliştirip, dayısı merhum Juan de Dios'un kızı olan Margarita Márquez'i, şimdiye kadar lafta kalan dönüşleri için Mercedes'le birlikte aldıkları Bogota'daki geniş daireye yerel sekreter olarak yerleştirerek hayatını Meksika ile Kolombiya arasında geçirmek şeklindeki uzun vadeli niyetini doğruladı. Ama García Márquez'in son ziyaretinin gerçekleştiği ay yine vahşet dolu bir ay oldu. Bir büyükanne olan Marina Montoya, Escobar'ın elindeki diğer rehinelerden ayrılarak öldürüldü. Ordu 25 Ocak'ta Diana Turbay'ı kurtarmaya çalıştı, fakat Turbay kendisini kaçıranların elinden kaçmaya çalışırken öldürüldü. Bunlar, Kolombiya hükümetlerini destekleyen açıklamalar yapmaktan genellikle imtina eden García Márquez'i sesini yükseltmeye teşvik etti. 26 Ocak'ta Radio Caracol'a verdiği bir röportajda, "iadeliklerin," yani tutuklanıp yargı-

lanmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne iade edilebilecek durumdaki kişilerin "gazetecilerin yaşam hakkına saygı göstermeleri gerektiğini" söyledi.[11] Rehinelerden Beatriz Villamizar 6 Şubat'ta serbest bırakıldı, fakat Maruja Pachón'la, *El Tiempo* hanedanından (gelecekte ülkenin devlet başkanı yardımcılığını yapacak olan) Pachito Santos tutsak kaldılar. Yeterince kaos yokmuş gibi, Bogota çevresinde de yoğun gerilla faaliyetleri sürüyordu. Bu arada devlet başkanı Gaviria Amerika Birleşik Devletleri'nde verdiği bir beyanatta, bir kıyaslama yapacak olursa hâlâ uyuşturucu tacirlerinin sınır dışı edilmesinden yana olduğunu açıkladı; ülkenin içinde bulunduğu şiddetin aynı seviyede sürmesine hatta daha da artmasına neden olacak bir karardı bu. Uyuşturucu kartelleri ile sivil toplum arasında ölümüne bir savaş vardı adeta.

Temmuzda García Márquez oradaki işlerini halletmek ve görevlerini yerine getirmek üzere kısa süreliğine Meksika'ya döndü. O gitmeden önce, belki de García Márquez'in söylediklerini dinlemekte olan Başkan Gaviria, Pablo Escobar'la sansasyonel ama son derece tartışmalı bir anlaşmaya vardı. Buna göre canilerin başı, cezasının indirilmesi ve cezasını bütün uyuşturucu tacirlerinin korktuğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'nde değil, memleketi Medellín'e yakın bir yerde rahat koşullarda çekmesi karşılığında teslim oldu. Kolombiya sağı ve ABD tarafından yerden yere vurulacağı belli olan bu anlaşmayı García Márquez "aklın zaferi" olarak niteledi. Bizzat ABD'nin de uzun bir gangsterlerle pazarlık tarihi olduğunu ve bunu yapmanın devletin çıkarına olduğunu vurguladı.[12] Gelecek üç yıl içinde devlet politikasının almak zorunda kalacağı bütün acılı dönemeçleri desteklemek zor olacaktı, fakat García Márquez yardımcı olmak için elinden geleni yapacaktı.

Ve Gaviria da ona yardım edecekti. García Márquez Kolombiya'ya döndüğünde, ondan şüphe eden herkese (ki şüpheciler çoktu) sadece ülkesine uzun süreliğine dönmekte değil, siyasi hayata katılmakta da kararlı olduğunu gösterecek önemli işleri vardı. Televizyonda, QAP (taksici argosunda "hazır, sizin emrinizde, amade" anlamına gelir) adı verilecek akşam haberleri kuşağının ihalesini almaya karar vermişti. Fikir Enrique Santos Calderón'a aitti; işin içindeki diğer gazeteciler María Elvira Samper ve María Isabel Rueda, önemli hissedarlardan biri ise *Cromos* dergisinin sahibi Julio Andrés Camacho'ydu. Bir diğer büyük hissedar da Gabriel García Márquez'di (sonraları kendisinin sadece gi-

rişimin "kutsal ruhu" olduğunu söyleyecek olsa da). Şaşırtıcı olmayarak, Gaviria hükümeti QAP'a 1 Ocak 1992'de yayına başlamak üzere lisans verdi.

Bu arada García Márquez'le Mercedes kesin dönüş sözlerini tutacaklarını olabilecek en somut şekilde gösteriyorlardı. Bogota'da ev almanın ardından, Cartagena'da, şehrin eski surlarının yanında ve tam deniz kenarındaki sömürge dönemi eserlerinin en güzellerinden biri olan metruk Santa Clara manastırının karşısındaki arsayı yeni bir ev yapmak için seçtiler. Projeyi, 1957'de Paris'te García Márquez'in elinden tutmuş olan Kolombiya'nın önde gelen mimarı Rogelio Salmona yapacaktı. Görünüşe göre, García Márquez'in önceliği Küba değildi artık. Ya da en azından, Küba artık onun birinci önceliği değilmiş gibi gösterecekti.

Ağustos 1991'de, liberal kapitalist dünyanın kazandığı zafere uyum sağlama süreci kapsamında, 1961'den beri ilk kez, normal bir vizeyle Amerika Birleşik Devletleri'ne girdi sonunda. Komünizm ve göçmenlik konusundaki yeni kanunlar nihayet Gabriel García Márquez adının yasaklılar listesinden kaldırılmasını sağlamıştı. Standart bir vize için otuz yıl beklemişti, şimdi 16-30 Ağustos arasında düzenlenecek New York Film Festivali'nin açılışını yapmak üzere ülkeye gidiyordu. Bu yasak García Márquez'i, söylemeye dilinin vardığından çok daha fazla rahatsız etmişti. Bir kere, sadece Barranquilla Grubu'nun diğer üyeleri değil, Costa'daki pek çok insan gibi o da ABD'ye hiçbir zaman içgüdüsel bir nefret duymamış, bu ülkenin kültürüne karşı Latin Amerikalı aydınlar arasında onca yaygınlıkla hissedilen, elbette pek çok Avrupalıyla, özellikle Fransızlarla da paylaştıkları, yücelere özgü tiksintiye de kapılmamıştı. (İroniktir, Fidel Castro da ABD halkına ve kültürüne karşı hiç ön yargılı değildir; ömür boyu süren beyzbol tutkusu da bunun bir örneğidir.)

García Márquez'in ABD'ye itirazları büyük ölçüde siyasi idi. Amerikalı okurlarının Avrupalılardan çok daha coşkulu olduklarını, ayrıca şaşırtıcı olarak onun edebiyat dışı konumlarından çok daha az rahatsızlık duyduklarını çabuk fark etmişti. Eserlerinin İngilizce tercümeleri hep iyi satmış, eleştirmenlerce iyi karşılanmıştı ve onu İngilizceye tercüme eden asıl tercümanlar Gregory Rabassa ile Edith Grossman'ın ikisi de Amerikalıydı. Son yıllarda Amerikalı ilerici filmcilerle, özellikle Francis Ford Coppola, Robert Redford ve Woody Allen'la mümkün olan her türlü bağlantıyı kurmaya çalışmıştı.[13] Hem, bu kez Kübalı devrim

karşıtlarının daimi kuşatması altında değil, üst düzey bir turist olarak ziyaret ettiği New York'u şimdi çok daha fazla beğeniyordu. O New York'tayken Moskova'da Gorbaçov'a karşı bir darbe girişimi oldu; bu olay Sovyet liderin aralık ayında iktidarını kaybetmesine ve sonunda SSCB'nin dağılmasına varacaktı. García Márquez New York'taki otel odasında olayları televizyondan izledi, konuyu tartıştığı kişi, eskiden onun "kötü adamı" olan (ondan daha çok nefret ettiği bir Pinochet vardı), ABD'nin eski dışişleri bakanı Henry Kissinger'dan başkası değildi.[14] Gündemlerinin ilk sırasında Küba vardı.

Sonbaharın sonunda, Latin Amerika'nın üstündeki son baskı kaynağı olan Amerika Birleşik Devletleri'yle barış yapan García Márquez, kıtanın ilk sömürgecisi olan İspanya'ya döndü. 1992 yılı, dolayısıyla da "Yeni Dünya'nın keşfi" denen olayın 500. yıl kutlamaları yaklaşıyordu. Latin Amerikalılara bazen ne kadar tenezzül buyuran efendi gibi göründüklerinin her zaman farkında olmayan İspanyollar, Latin Amerikalılar teker teker "keşfedilmeye" ihtiyaçları olmadığını gördükçe, almayalım, teşekkürler (onlar, ya da Yerli neneleriyle dedeleri kendi kendilerini yüzyıllar önce zaten keşfetmişlerdi) gibi lafları duydukça, ayrıca İspanyolların 1492'de yanlışlıkla "Hint Adaları" dedikleri yere gelmiş olmalarında kutlanacak ne gibi bir şeyin olduğunun pek anlaşılmadığı söylendikçe şaşırıp bozuluyorlardı. İspanyollar, yaklaşan olaya alelacele "İki Dünyanın Buluşması"nın beş yüzüncü yılı diye yeni bir ad taktılar ve bütün tayfayı (böyle denebilirse) gemiye geri toplamak için kriz diplomasisine giriştiler. García Márquez bu konuda şüphe duyan üst düzey isimlerden biriydi. Yine de bu kutlama ihtimali onu içten içe memnun etmiş olsa gerek. Dostu François Mitterand, Fransız İhtilali'nin iki yüzüncü yılı kutlamaları sırasında iktidardaydı; şimdi de İspanyol arkadaşı Felipe González Avrupa'nın Yeni Dünya'ya varışının üstünden yarım binyıl geçmesinin kutlamalarını düzenleyecek iktidarın sahibiydi.

Tarihe hep iyi ayak uyduran García Márquez bu olaya uygun bir edebiyat projesi üstünde çalışıyordu. 1960'lardan, bir bakıma da fiilen Avrupa'da yaşadığı 1950'li yılların ortalarından beri, İspanyolların şimdi kutladığı olayın tersini, yani Latin Amerikalıların Avrupa'ya varıp kendileri için her şeyden önce yabancı olan bir kültürle karşılaşmalarını anlatan hikâyeleri evirip çeviriyordu. Bu bir anlamda, Amerika Birleşik Devletleri'ne Hispanik göçü üstüne söylediği gibiydi, yani sömürgecili-

ğin tersiydi bir nevi, kimileri buna ezilenlerin dönüşü de diyebilir. Yıllar boyunca düzinelerce olay örgüsünün taslağını çıkarmıştı, şimdi de içlerinden en umut vaat edici olanları seçerek, yaptığı son ayıklamalardan elinde kalanları 1992'de piyasaya çıkabilecek bir derleme içinde sunmaya karar vermişti. Bunların bir kısmı 1980-84 gibi geç bir dönemde ortaya çıkmışlardı; sonunda Zor Sevdalar serisinin film senaryolarına dönüşecek günceler yazdığı gibi, yeni edebiyat koleksiyonunda kullanılabilecek hikâyeleri de bu sırada üretmişti. García Márquez bir şeyler yayınlama işini hiç aceleye getirmez, ama fırsatları da kaçırmazdı. Projelerinden pek çoğu on yıllarca sürüyor fakat sonunda sanatsal biçimlerini (ve kitap halini) alıyorlardı, çoğu zaman da en uygun zamana denk düşüyordu bu. Böylece, yeni romanı *Aşk ve Öbür Cinler*'i tamamlayıp yayınlamayı erteledi, Avrupa'ya dayalı masallarıyla uğraştı.

Şimdi şehrin en klas adreslerinden Passeig de Graça veya Paseo de Gracia'da, prestijli mimar Alfons Mila tarafından yenilenmiş bir apartmanda muhteşem bir daireye sahip olduğu Barselona'ya gitti. Bunun ardından, bir zamanların emperyalist toprağı üstünde hak iddia edercesine Avrupa'yı, bu sırada bir bölümü Marquez'in memleketindeki maceralarını anmakla meşgul olan Avrupa'yı dolaştı, gezdiği pek çok ülke arasında İsviçre ile İsveç de vardı. Bunun temel nedeni, yeni hikâye derlemesine *On İki Gezici Öykü (Cuentos Pelegrinos)* adını takmaya karar vermiş olmasıydı. İspanyolca *pelegrino* kelimesinin temel anlamı "hacı"dır, ama bir sıfat olduğu ikinci bir anlamı da vardır: "tuhaf," "şaşırtıcı" ya da "yabancı." Kitabın İngilizce çevirisinin adının *Strange Pilgrims* [Garip Hacılar] olması bundandır. Kendisi de bir acayip hacıydı; siyasi bakımdan kendini dünyada hiç bu kadar rahatsız (evsiz) hissetmemişti, ama en iyi adımını atmaya ve olumlu düşünmeye, ya da en azından olumlu konuşmaya da hiç bu kadar kararlı olmamıştı. Bu sırada, düşündüğü kurgu kısa hikâyeler derlemesine seçtiklerinin sayısı on beşe düşmüştü, fakat pratik bir güncellemedense duygusal bir gezi, son dakikada yapılacak bir tekrar dersi olmasına niyet ettiği Avrupa ziyareti onu bir tür panik haline soktu. Hatırladığı Avrupa bugünün Avrupası değildi ve ne o günkü ne bugünkü Avrupa bu kitabında yer alıyordu. Çarçabuk notlar aldı ve bu birkaç ayını, ajansına ve yayıncısına gelecek temmuzdaki Sevilla Fuarı'nda çıkmaya hazır olacağını vaat ettiği yeni kitabı üzerinde kapsamlı bir gözden geçirme işine ayırdı.

Maalesef Küba beş yüzüncü yıla bir başka idamla, işgalci asi Eduardo Díaz Betancourt'un idamıyla girdi. Bizzat García Márquez ile birlikte Küba'ya en yakın duran ülkelerin liderleri de ona merhamet edilmesi için kamuoyu önünde çağrılarda bulundular, fakat bir işe yaramadı.[15] Kübalı yetkiler, Küba'nın içinde bulunduğu durumda insanları karşı devrimcilikten ve terörizmden caydırmanın hayat memat meselesi olduğuna hükmettiler. Meksika'nın önde gelen aydını, şair Octavio Paz ve Latin Amerika sağı coşmaya fırsat buldu, García Márquez ise mahpusların affedilip salıverilmesi konusunda yaptıklarını açıklayarak Küba lideriyle ilişkisini meşrulaştırmak için bir kez daha kırk takla atmak zorunda kaldı. Fakat kendi popülerliği azalmıyordu, en azından Latin Amerika halkı nezdinde. Şubat ayında, evinden birkaç blok ötedeki Meksika Ulusal Özerk Üniversitesi'nde bir konferansta kısa bir süre bulunduğu zaman, daha o oditoryuma girerken bütün seyirciler ayağa kalkıp onu iki dakika ayakta alkışladılar.[16] Oysa konferans katılımcılarından biri değildi o. Nereye gitse böyle oluyordu. Latin Amerika, tarihi olarak galiplerin kıtası değildi ama García Márquez tartışmasız yenilmez dünya şampiyonuydu.

Fakat şampiyon beklenmedik bir düşman tarafından aniden yere serildi. Bir süredir kendini yorgun hissediyordu, Bogota'nın kuru atmosferine dönünce birdenbire nefes almakta güçlük çektiğini anladı. Çekap yaptırmaya karar verdi. Doktorlar sol akciğerinde bir santimetrelik bir ur buldular, bunun nedeninin onca yıl, onca daktilonun başında içtiği onca siyah tütün olduğu kesin sayılırdı. Doktorlar ameliyat önerdiler. García Márquez habercilere ameliyattan önce hem Fidel Castro'nun hem Carlos Salinas'ın arayarak ona iyi dileklerini bildirdiklerini söyledi. Castro ona özel bir uçakla Küba'ya gelmesini ve kendi [Castro'nun] özel doktoru tarafından bakılmasını teklif etti, Salinas ise tedavisi için Meksika'ya dönmediğine üzülüyordu. García Márquez iyileşir iyileşmez gideceği ilk yerin Meksika olacağına söz verdi. İsterse Küba'ya, Meksika'ya, isterse Amerika Birleşik Devletleri'ne gidebilirdi, ama ameliyatı Kolombiya'da olmaya karar verdi. Hiç metastaz olmamıştı, ameliyat tam başarılı olarak nitelendirildi, artık nefes almakta zorluk çekmeyecekti. Durumu harikaydı, moralinin de harika olduğu söyleniyordu.

García Márquez ömrü boyunca ölümden korktu, dolayısıyla hastalıktan da korkuyordu. Ünlü olduğundan beri doktorları iyi dinliyor ve

sağlıklı yaşam hakkındaki tavsiyelerinin çoğunu tutuyordu. Şimdi ise aldığı bütün tedbirlere rağmen hasta düşmüştü. Akciğer kanserinden daha korkutucu pek az şey olabilirdi. Ama hem kendini hem de onu tanıyanları şaşırttı. Meseleyle yüzleşti, hastalığıyla ve olası seyriyle ilgili bütün gerçekleri öğrenme isteğinde ısrar etti, kendiyle övünebilirdi: "Hayatımı ellerime aldım."[17] Altı hafta mutlak yatak istirahatı verilmişti ama 10 Haziran'da, programlandığı gibi temmuzda Sevilla Fuarı'nda olacağı ve sadece Kolombiya pavyonunun değil yeni kitabının da açılışını yapacağı ilan edildi. On iki "gezici hikâye" olacağı artık biliniyordu, kitap hazırdı.

Sevilla Fuarı'nda hakikaten tam bir García Márquez çıkarması yaşandı. Madrid'deyken Sevilla'da bir "Macondo pavyonu" olmayacağını söylediği halde, Endülüs kentine vardığında Kolombiya'nın sergi salonunun kralı oldu adeta.[18] ("Macondo" bu sırada yıllardır kullanmadığı bir kelimeydi ve şimdi bunu kullanması, gelecek şeylerin bir işaretiydi.) Madrid'de olduğu gibi burada da 500.000 basılan yeni kitabı *On İki Gezici Öykü*'nün reklamını yapmak için her fırsatı kullandı. Gittiği her yerde halk imza istemek için başına üşüşüyordu. Kolombiyalı siyasetçi ve müstakbel başkanlık adayı Horacio Serpa Kolombiya pavyonuna girmek için beklerken, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yirmi beşinci yılını duyuran reklam afişinden etrafa bakan García Márquez resmi hakkında iki İspanyolun yaptığı yorumları duydu: "Peki şu adam kim?" "Ha, Kolombiya'nın diktatörü o, yirmi beş yıldır iktidarda."[19] Aslında García Márquez kendi kitaplarından birinin çıkışında ilk kez hazır bulunuyordu (ne de olsa yıllardan 1992, günlerden Kolombiya'nın bağımsızlık günüydü!) ve kalabalıkları kontrol altında tutmak için polis görevlendirilmişti. García Márquez bir günlüğüne devlet başkanlığı bile yaptı, zira Pablo Escobar hapisten kaçmış, Gaviria da İspanya seyahatini iptal etmek zorunda kalmıştı. Böylece Nobel Ödüllü yazar, Madrid'de Kolombiyalılara ait bir şişeleme fabrikasının açılışını yapar buldu kendini.

On İki Gezici Öykü García Márquez'in Latin Amerika dışında geçen ilk eserlerini bir araya getirdi, hepsinin de bir yerden otobiyografik bir havası vardı. Yazar önsözde, hikâyelerin ikisi ("Karda Kan İzlerin" ve "Senyora Forbes'in Mutlu Yazı") hariç hepsinin Nisan 1992'de tamamlandığını, ama tümüne de 1976 ile Ocak 1982 arasında, yani García Márquez'in *Alternativa* için çalıştığı ve Şili'de Pinochet iktidardan devrilene kadar "edebi" hiçbir şey yayınlamama kararında olduğu

dönemde başlandığını söylüyordu. Geriye dönüp bakıldığında, Fidel ve Raúl Castro'yla yakın ilişkide olduğu, Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Kolombiya'nın egemen sınıfına karşı siyasi sert eleştiriler yazdığı sıralarda bu garip ve kimisi biraz zayıf eserleri de kaleme almış olması çok şaşırtıcı.

Hikâyeler kronolojik ya da tematik bakımdan belli bir sırada düzenlenmemiş. İlki, "İyi Yolculuklar, Sayın Başkan," üçüncü şahısta anlatılmış, okurların en sevdiği hikâye. 1955'te García Márquez'in Paris'e varmasının hemen ardından gittiği ilk yer olan Cenevre'de, 1950'lerde geçiyor. Bir diğer hikâye olan "María dos Prazeres" ve son romanı *Benim Hüzünlü Orospularım* gibi "İyi Yolculuklar, Sayın Başkan" da ölümün her zaman ertelenebileceğini ve en iyisinin onu kafadan çıkarmak olduğunu keşfeden bir adamı anlatıyor (o halde, derleme hazırlığının son aşamalarında yazar için daha bir geçerlilik kazanan bir hikâye olmalı). Burada egemen sınıfın çekici ama son derece karamsar ve alaycı bir üyesi, iyi niyetli iki proleteri kendi tarafına çekiyor, kendi yaptığı manipülasyonları da şöyle diyerek meşrulaştırıyor: "'Hem yalan, hem değil' dedi başkan, ilahi bir sükûnetle. Eğer söz konusu olan bir başkansa, en berbat rezaletler bile aynı anda hem doğru hem yalan olabilir."

García Márquez Bogota'daki zorunlu ikametinin ardından, beş yüzüncü yıl yazını Avrupa'da geçirmeye karar vermişti. Tuhaf hac. Tersinden işgal. Onu her gören harika göründüğünü söylüyordu. "Doktorlar içimdeki yegâne sağlıksız şeyleri aldılar," dedi.[20] Sonra Meksika'ya döndü. 6 Kasım'da Mercedes altmış yaşını doldurdu, doğum gününde Başkan Salinas'tan kocaman bir çelenk aldığı bildiriliyordu.[21] Mercedes'e hayran olan muktedir ve etkin adamlar bir ordu kadar vardı, hatta içlerinden bazıları, bu kadar çeşitli vasıflara, böyle bir doğru karar verme yeteneğine sahip, böyle sürekli destek sunan, ama bunlarla asla hava atmayan bir hayat arkadaşı olduğu için Gabriel García Márquez'i kıskanıyorlardı. Mercedes dört dörtlük bir diplomattı. Kısa süre önce kocasına yirmi birinci yüzyıldan ne beklediği sorulduğunda, adam, kadınların insanlığı kurtarmak üzere dünyayı ele geçirmeleri gerektiğini söylemişti.[22]

Sonra, diplomatik revizyonizmine devam eden García Márquez, Kolombiya solunun totemsi temsilcilerine, yani ülkenin gerillalarına karşı ilk siyasi adımını attı. Ressam Fernando Botero da dahil Kolombiyalı pek çok aydınının adıyla 22 Kasım'da *El Tiempo*'ya gönderilen bir

mektubu imzaladı. Mektup, Gaviria'nın yakınlarda aldığı, onun barış adımlarına hiç ilgi göstermeyen gerillalara karşı tüm gücüyle savaşma kararını fiilen destekliyordu.[23] Bunun sonucu, hiç şüphesiz, gerillaların kendilerini özellikle "küçük burjuva entelektüelleri" tarafından yalıtılmış hissetmeleri ve günümüze dek devam eden daha da sert bir çizgiyi benimsemeleri olacaktı. Bu García Márquez için çok büyük bir karardı fakat Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla aldığı diğer kararlarla uyumluydu kuşkusuz. Muhtemelen, hastalığının ardından daha sakin bir döneme girmeyi de istiyordu. Neredeyse savunulamayacak durumda olanı savunmaya sürekli olarak davet edilmek istemiyordu. Kolombiya solu üzerinde daha önce sahip olduğu etkiye bu andan itibaren bir daha sahip olmayacaktı; fakat bu arada Kolombiya solunun kendisi de önceden sahip olduğu etkiye sahip olmayacaktı. Kaçınılmaz olarak, yakında Castro'dan da uzaklaşacağına dair söylentiler iyice arttı; ne de olsa Fidel, 1960'ların başından beri Latin Amerika'yı kasıp kavuran gerilla hareketlerinin çoğunun çıkmasına neden olan, bunların simgesi olan kişiydi. García Márquez bu söylentilere gülüp geçti. Fidel'i asla bırakmayacaktı.[24]

Gerillalarla bağını tam da Washington'da Beyaz Saray'a yeni bir başkan gelmek üzereyken koparmıştı. On iki yıldır gelen ilk Demokrat başkan olan Bill Clinton'un "coşkulu bir García Márquez okuru" olduğu söyleniyordu. İşler nihayet iyiye gitmeye başlamıştı belki de, zira Bush ailesinin evinde hiç kitap olmadığı, televizyon izlemeyi çok daha tercih ettikleri yaygınlıkla anlatılıyordu.

García Márquez Cartagena'da kalmaya devam etti, 11 Ocak'ta *El Espectador*'da çıkan fotoğrafında Julio Mario Santo Domingo'nun çok uluslu şirketi Bavaria'nın başkanı Augusto López Valencia'yla beraber boğa güreşi arenasında görülüyordu.[25] Gazete ikisinin buluşması hakkında bir açıklama ya da yorum yapmıyordu. Önceki dönemlerde García Márquez bu tür buluşmalarının ya hiç bilinmemesini sağlama bağlar ya da bir açıklama yapardı, buna "tesadüf" de dahil. Artık böyle yapmıyordu. Artık o da burjuva dünyasındaydı ve kendini pazar ekonomisine adamaya hazırdı. Bir sosyalist olarak, yardıma ilke olarak karşı olmuştu her zaman (fakat özel hayatında onun eline bakan kişiler söz konusu olduğunda her zaman cömert davranmış ve buna asla dikkat çekmemişti). Fakat şimdi, inandığı amaçlar için gelir sağlamanın başka

bir yolu olmayınca, on dokuzuncu yüzyıl sonundaki Amerikan "Altın Çağ"ında tekel kapitalizminin son büyük zaferi yaşandığından beri Batı dünyasında görülmemiş olan bir şeye, görülmemiş bir seviyede umumi insanseverliğe dönüyordu. (Hatta Bill Clinton'ın kendi de sonunda "Vermek" üstüne bir kitap yazacaktı.)[26] García Márquez'in yürütmesi gereken bir Küba film vakfı işi vardı. Hem şimdi yine büyük ve maliyetli bir başka proje üstüne, bir gazetecilik enstitüsü kurmak üstüne düşünüyordu. Açık sosyalist savaş hem silahlı hem entelektüel bakımdan bitmişti, sınıf mücadelesi tedavülden kalkmıştı, o da kültürel ve siyasi mevzi savaşının (bu şartlar altında olabildiğince ilerici davranmanın) düşleyebileceği en büyük hedef olduğuna kani olmuştu. Böylece zengin, ünlü ve güçlü insanların dostluğunu kazanmaya eskisinden de çok önem verir oldu.

Kendini diplomatik olarak yeniden tanımlama hamlesi kapsamında, "yeni dünya düzeni"nde gezegenin giderek büyüyen sorunlarını tartışmak üzere Unesco'nun "Düşünme Forumu"nda, ya da Kolombiya basının taktığı adıyla yirmi bir "Akil Adam" forumunda adının öne çıkmasına izin verdi. O sıralarda Unesco, ABD ve Britanya tarafından tam da bu tür şeylerden dolayı, yani somut adımlar atmak yerine maliyetli uluslararası "kıvır zıvır," "konuşma atölyeleri" üretmekle ağır şekilde eleştiriliyordu. Konuşmak elbette liberal Batı'nın iktidar saraylarında, Thatcher'la Reagan'ın yükselişinden beri on yıllardır ilk defa tehlikeli bulunuyordu. Konuşma başa bela açardı, bu işlere genelde solcular girişirdi; ve ne de olsa, bizzat Thatcher'ın meşhur lafında dediği gibi "toplum diye bir şey yok"ken boş boş spekülasyon yapmanın bir anlamı olamazdı. García Márquez'in adı, Luis Carlos Galán'ın Paris'te Unesco'nun Kolombiya elçisi olan dul eşi Gloria Pachón ve tabii ki onun patronu Gaviria tarafından önerilmişti. García Márquez bu işi ülkesi adına olduğu kadar dünya için de yaptığını söyledi.[27] Komisyonun diğer üyeleri arasında Vaclav Havel, Umberto Eco, Michel Serres ve Edward Said vardı. İlk toplantı 27 Ocak 1993'te Paris'te yapıldı ve García Márquez'in Unesco'nun gelmiş geçmiş ilk Hispanik başkanı olan İspanyol Federico Mayor'la temas kurmasına imkân verdi. Yakında sıkı dost olacaklardı. Pekişen saygınlığını ve itibarını vurgulamak ve belki "Güney Amerika'nın Atinası"ndakileri etkilemek ister gibi, akademi zihniyetinin yurdu Paris'e yaptığı ziyaretin ardından İspanya

Kraliyet Akademisi'ne bordadan saldırdı García Márquez, bu kurumu "jeosantrik bir ansiklopedinin" yazarı olmakla suçladı.[28] Yine, eskiden olsa akademilerden söz etmeye tenezzül etmezdi. Fakat bunun da uzun vadede yine çok akıllıca bir hamle olduğu, onu yine eskiden olsa hayatta vaktini "harcamayacağı" insanlarla (akademisyenler, dilbilimciler, sağcı şairler) yakından ilişkilendireceği anlaşılacaktı. Çok geçmeden, yakınlarda rektörü Raúl Padilla López'le sıcak ilişkiler kurduğu Meksika'daki Guadalajara Üniversitesi'yle bağlantılarını geliştirecek, o ve Carlos Fuentes Guadalajara'nın Julio Cortázar adına şeref kürsüsü kurmasına destek vereceklerdi. Fuentes'le García Márquez, cumhuriyetçi selefinden çok daha ılımlı (ve de daha kültürlü) olduğu söylenen yeni ABD başkanı Bill Clinton'a yaklaşmanın yolları üstüne konuşmaya başlamışlardı bile.

Dikkatini yazmaya veremediğine dair bütün mızıldanmalarına rağmen haziranda Barselona'da Felipe González'le seçim çalışmalarındaydı García Márquez. Montjuic'te González'in son mitinglerinden birinde kırk bin PSOE yandaşının önünde bir sansasyon yarattı. Bir diğer dostu Carlos Andrés Pérez'in hiç çıkamayacağı bir siyasi krizin içine düştüğü Venezuela'ya gitse daha iyi ederdi belki de. 20 Mayıs'ta, 1989'da göreve geldiğinde ülkenin 17 milyon dolarını çalmış olmakla suçlanan Pérez'in Venezuela devlet başkanı olarak yetkileri elinden alındı. García Márquez, Pérez'in kendisine karşı yapılan darbe girişimlerine (bunların birini de o sırada bu yüzden hapis yatmakta olan Hugo Chávez adlı asker yapmıştı) direnme cesaretini ve "büyük dostluk duygusunu" (bunun konuyla ne ilgisi var diye sordu pek çok okur) vurgulayan, ama müthiş dürüstlüğünü yüceltmeyen açık bir destek mesajı gönderdi. Maalesef, daha da ileri giderek ülkenin kurumlarını ve temsilcilerini eleştirme ve suçlamaların düzmece olduğunu söyleme arsızlığını da gösterdi; Venezuela halkını da eleştirmekten kendini zor aldı.[29] Venezuela'da bir daha pek popüler olmayacaktı. Muktedirlerle kişisel ilişkileri ona pahalıya patlamaya başlıyordu.

Ekimde García Márquez, Gloria Pachón'un kız kardeşi olan ve o sırada Kolombiya Eğitim Bakanı olan Maruja ve kocası Alberto Villamizar'la buluştu. Çift ona 1990-91'de Maruja kaçırıldığında yaşadıkları hakkında bir kitap yazmasını önerdi. García Márquez hâlâ *Aşk ve Öbür Cinler*'in hazırlıklarıyla meşguldü ve onlardan bunu düşünmek

için bir yıl süre istedi, ama birkaç hafta sonra gelip teklifi kabul ettiğini söyleyerek çok şaşırttı onları. Altmış altı yaşında, yine talepkâr ve yorucu bir projeye kalkışan bir adamdı. Kitabın adı *Bir Kaçırılma Öyküsü* olacaktı. Gelgelelim, o bu kararı verdiğinde olayın ana kahramanlarından ikisi ölmüştü: Pablo Escobar'ı teslim olmaya ikna eden Peder Rafael García Herreros 24 Kasım 1992'de öldü; Escobar ise 2 Aralık 1993'te, García Márquez'in onun eski kurbanları Maruja ve Alberto'yla ilk görüşmesinden birkaç hafta sonra Medellín'de Kolombiya polisince vuruldu.

Fakat Escobar'ın sonunda polis tarafından izinin bulunmasından hemen önce García Márquez'in Gaviria lehine gösterdiği bütün çabaların ödülü geldi. Kolombiya'nın Küba'yla diplomatik ilişkilerini yeniden canlandıracağı ilan edildi. Bolivya'da yeni başkanın göreve gelme törenlerine katılmaktan dönen Castro bu yakınlarda Cartagena'ya "özel bir ziyaret"te bulunmuştu (García Márquez de nihayet arkadaşını Kolombiya topraklarında ağırlama mutluluğuna erişmişti), şimdi de daha birkaç hafta geçmişti ki bütün ilişkiler yeniden kuruluyordu. Fidel içeri, Escobar dışarı: Hem Gaviria hem García Márquez için harika bir aydı bu.

Yıl sonunda bütün García Márquez ailesi yıllar sonra Cartagena'da ilk defa bir araya geldi. Luisa Santiaga'yla çocuklarının tarihi bir fotoğrafı çekildi. Bir daha böyle bir buluşma olmayacaktı.

García Márquez yine meşgul, hatta kesinlikle çok meşguldü. Bunu hemen hiç kimse bilmiyordu ama her zaman olduğu gibi yine son kitabı daha piyasaya çıkmadan bir sonraki üstünde çalışmaya başlamıştı bile. Ama bunu şimdilik saklı tutması gerekiyordu. Mart'ta, *New York Times*'tan James Brooke da dahil bazı Amerikalı habercilerle birlikte Kolombiya'nın kuzey batısında, Medellín yakınlarında bulunan Itagüí'ye gitti. Amaçları, Escobar'dan sonraki en önemli uyuşturucu kaçakçıları olan Ochoa biraderleri görmekti. Brooke şöyle anlatıyor:

> Başkanlar gelir geçer ama Gabo lakabıyla malum o baykuşumsu yazar kalır... Bay García Márquez'le bir gün geçirmek, adamın büyüklüğünü hemen ortaya koydu. Yazarın yaşadığı Cartagena'da havaalanında yolcular onu kara gözlüklerinin ardından tanıdılar ve lakabını büyülenmiş gibi tekrar etmeye başladılar. Medellín'in dışında İtagüí'de bir hapishanede, Ochoa biraderler denen, kokain ticaretinden hükümlü

> üç adam onun tabağına yemek koyma şerefine erişmek için birbirlerini ezdiler. Neiva'daki kışlada Kolombiya narkotik polisinden üniformalı helikopter pilotları ülkenin polis şefini görmezden gelip yazarla çekilecek hatıra fotoğrafında yer kapmak için itişip kakıştılar.[30]

García Márquez *Aşk ve Öbür Cinler*'in yayınlanmasını beklerken birdenbire sığınağı, istikrar mekânı Meksika kaynamaya başladı. Sevgili dostu Carlos Salinas zorluk çekiyordu, bu zorluklar geçenlerde Venezuela'da bahtsız Carlos Andrés Pérez'in çektiklerinden daha büyük boyutlara varacaktı sonunda. Önce, Meksika'nın güneyindeki Chiapas'ta "Comandante Marcos" diye tanınan gizemli ve karizmatik bir gerilla liderinin başını çektiği yeni bir yerli hareketi, yani Zapatistalar dünya haberlerinde yer almaya başladı, Salinas hazırlıksız yakalanmış, ne yapacağını pek de bilmiyormuş gibi görünüyordu.

Fakat sonra daha da dramatik şekilde, García Márquez'in iyi arkadaşı, iktidardaki PRI'nin yaklaşan seçimler için resmi adayı Luis Donaldo Colosio ülkenin kuzeyinde bir suikasta kurban gitti. 1920'li yılların kanlı devrim döneminden beri, onunki gibi bir konumda olup da bu şekilde ölen ilk siyasetçiydi. Pek çok gözlemci, kendi halefinin planlanarak öldürülmesinde bizzat Salinas'tan şüpheleniyordu. Bu durum García Márquez'i dört yıl önce Havana'da arkadaşı Tony la Guardia, yine arkadaşı Fidel Castro tarafından idam ettirildiğinde düştüğü durumdan pek farklı olmayan bir konuma soktu. Colosio'yla çok yakınlaşmıştı ve katı olmayan bu adayın ülkeyi daha ilerici bir yola çekebileceğine dair büyük umutlar besliyordu García Márquez. İlk defa kendi kişisel kuralını bozup Meksika kanunlarını çiğneyerek bu olay hakkında bir beyanat verdi ve sevdiği bu ülkede sükûnet çağrısında bulundu.[31] Kolombiya, Küba, Venezuela, şimdi de Meksika; bütün kaleleri düşüyor, Macondo intikamıyla dönüyordu.

Ve García Márquez kendi düşüşü de başladı mı diye merak ediyordu. Mart ve nisanda *Aşk ve Öbür Cinler*'in yayınlanması için son hazırlıklar yapılırken *Washington Post*'tan David Streitfeld röportaj yaptı onunla. Streitfeld, García Márquez'in kitaplarında ölüm takıntısı olduğuna, bu takıntının yazmayı bırakırsa öleceğini düşünen yazarda da bulunduğuna dikkat çekiyordu: "Kanserden daha çok kendi bedeni ona ihanet etmeye başlıyor. 'Tuhaf bir şey,' diyor, 'insanın yaşlanmanın izlerini kavramaya

başlaması. Önce isimleri ve telefon numaralarını unutmaya başladım, sonra daha kapsamlı bir hal aldı. Bir kelimeyi, bir yüzü, bir melodiyi hatırlayamaz oldum.'"[32] Anılarını yazmanın eskisinden çok daha acil bir iş haline gelmesinin nedenini açıklıyordu bu.

Aşk ve Öbür Cinler 22 Nisan'da bu siyasi kargaşanın ortasında yayınlandı. Çıkışı Bogota Kitap Fuarı'yla aynı zaman denk geliyordu, burada García Márquez'in eski dostu Gonzalo Mallarino arkadaşının yeni romanını göklere çıkaran coşkulu bir konuşma yaptı. García Márquez'in gücünün doruklarına vardığını söyledi.[33] Romanı, "gözyaşlarıyla yıkanan" Carmen Balcells'e ithaf etmişti García Márquez. Bu roman da Cartagena'da geçiyordu: 1949'un sonunda, editörü Clemente Manuel Zabala olan bir gazetede çalışan genç bir muhabir, bir haberi araştırmaya yollanıyor. Eski Santa Clara manastırı lüks bir otele dönüştürülecek ve en eski mezarlardan bazıları başka yerlere yerleştirilmek üzere açılmış. (García Márquez Zabala'dan söz ederek –onu tanıyarak– Cartagena geçmişiyle barış yapıyor ve Cartagena'nın şimdisinde kendi yolunu hayal ediyordu, zira yeni evi o manastırın tam karşısına yapılacaktı.) Mezarlardan birinden, bir tutam kızıl saçın iki yüz yıldır uzayıp artık yirmi iki metreyi bulduğu bir kafatası çıkıyor. Genç muhabir olayı araştırmaya karar veriyor. Sonuç olarak bu roman ortaya çıkıyor.

Romanda hayal edilene göre, sömürge döneminin sonlarında bir aralık ayında bir kuduz köpek Cartagena pazaryerinde birkaç kişiyi ısırıyor; Sierva María adında, on ikinci yaş gününü kutlamak üzere olan uzun kızıl saçlı bir kız da bunlardan biri. Kızın babası olan Casalduero Markisi, şehrin en zengin adamlarından olmakla beraber aynı zamanda kişiliksiz biri ve annesi tarafından sevilmeyen Sierva María'nın köleler arasında büyütülmesine göz yummuş. Kız kuduz olmamasına rağmen Katolik Kilisesi onu Şeytan'ın ele geçirdiğine inanıyor (kız sadece bazı Afrika inanışlarını kapmış, o kadar) ve Marki'ye onun cinlerini çıkarttırmasını emrediyor. Kız, denetim altında tutulmak üzere Santa Clara Manastırı'na götürülüyor; piskopos, cin çıkarma konusunda parlak bir uzman olan ve Vatikan'a kadar yükseleceği söylenen dinbilimci ve kütüphaneci Cayetano Delaura'yı getirtiyor. Kız, Cartagena sokaklarını bir daha göremeyecek.

Kadınlarla hiçbir tecrübesi olmayan ve onları anlamayan Delaura daha kızla tanışmadan rüyasında görüyor onu. Bir odada duruyor kız (bu oda, rüyasında, adamın Salamanca'da öğrenciyken kaldığı kendi odası) karlarla kaplı manzaraya bakıyor ve kucağında duran, hiç bitmeyen üzümlerden yiyor; üzümler bitecek olursa kız da ölür. Ertesi sabah gördüğü, öfke nöbetlerinden dolayı elleri ve ayakları bağlanmış kız, tıpkı rüyasında gördüğü kız. Adamın ilk tepkisi, başrahibeye kızın maruz kaldığı muameleyi kim görse şeytana döneceğini söylemek oluyor. İkinci tepkisi, bu çocuğa kafayı takıp kütüphanenin bir tek kendisinin görmeye izinli olduğu yasak kitaplarını araştırmak. Manastıra giden gizli bir geçit bulup her gece Sierva María'yı görmeye gidiyor, ona şiir okuyor. Sonunda ona gerçek hislerini söylüyor, ona sarılıyor ve cinsel birleşmeyi pek de tamamlamaksızın beraber yatıyorlar. Fakat nisanda, kızın kuduz köpek tarafından ısırılmasından neredeyse beş ay sonra cin çıkarma işi başlıyor. Saçları kesilip yakılıyor. Piskopos bütün yetkililerin ve rahibelerin önünde ayin yapıyor, ama yıkılıyor; Sierva María doğal olarak cinlenmiş biri gibi davranıyor. Delaura'nın hataları ortaya çıkıyor ve engizisyon onun sapkın olduğuna hükmediyor (sahiden de öyle, tabii ki o suçlu ve Sierva María masum) ve onu yıllarını cüzamlılar hastanesinde geçirmeye mahkûm ediyor. Sierva María onu beyhude bekliyor, üç gün sonra yemeden içmeden kesiliyor. Delaura'nın neden dönmediğini hiçbir zaman anlayamıyor, 29 Mayıs'ta o da rüyasında karlı tarlayı görüyor fakat bu sefer son üzüme varma isteğiyle üzümleri ikişer ikişer yiyor. Altıncı cin çıkarma seansından önce kız ölüyor, ama kazınmış başından yine gür saçlar uzuyor.

Bu kitap, García Márquez'in Cartagena'ya bağlılığının yeni bir göstergesi. *Kolera Günlerinde Aşk*, babasıyla ve Kolombiya'nın geçmişiyle yeniden yüzleşmesinin, bir yandan da evlilik ve cinsel maceracılık arasındaki çatışmayı araştırmasının kitabı, hepsinden önemlisi de anne-babasının yaşadığı ve yakınlarda kendisinin de annesi için bir ev satın aldığı Manga mahallesine dair bir kitap olarak yorumlanabilir. *Aşk ve Öbür Cinler* ise, García Márquez'in kitabı yazdığı esnada yeni evini yaptırmakta olduğu sur içindeki eski şehir üstüne. Dolayısıyla iki romanın da onun mülkleri ve iktidarıyla dolaylı bir ilgisi var. Bu kez sömürge döneminin sonuna dönüp bütün Kolombiya tarihine uzanıyor. Eserin, Alvaro Mutis'in bazı eserleri gibi, belirsiz, ağır bir otoritesi var, hafif unsurlar

çok az. *Kolera Günlerinde Aşk* 1989'un tarihi felaketlerinden önce yazılmıştı, *Aşk ve Öbür Cinler* ise, sömürge döneminde geçse de 1989'dan sonraki dünyadan bakılan, çok daha karanlık bir eser. Geleceğe dair bütün olumlu beyanatına rağmen García Márquez'in, içinin derinliklerinde, iki yüz yıldan beri ilk defa geriye giden bir dünya gördüğü konusunda şüpheye pek mahal yok. Fransız İhtilali'nin ve Aydınlanma'nın bazı bakımlardan öncesine, Latin Amerika'nın İspanya'dan bağımsızlığını kazanmasının öncesine (bu süreç şimdi en azından mali bakımdan tersine dönmekte) ve 1917'nin sosyalist devriminin rüyalarının öncesine dönüyor bu dünya. Hiçbir devrim düşünülemeyecekmiş gibi görünen, Kolombiya'da her türlü siyasi eylemin boş olduğu şeklindeki Bolívarcı anlayışın yine aklında egemen olduğu bir dünyadan yazıyor García Márquez.

Eserde rüyaların, García Márquez'in kendi ergenlik tecrübelerinin (evden buzlu iklimdeki bir okula sürülmesi, valizi, kapaksız kitabı, korkunç kâbusları) kullanılması çok çarpıcı. Romanın sonu Hitchcock'un De Palma'sı gibi insanın kanını donduruyor ve okura bu yazar işine tam olarak odaklandığı zaman ondaki akılda canlandırma kudretinin bir eşinin daha olmadığını hatırlatıyor. Son sayfalar kitaba, ancak geri dönüp bakınca kavranabilecek, henüz belki de tam kazanamadığı bir parlaklık katıyor. Belki de en büyük mucize, okurun *Labirentindeki General*'in son sayfalarında da fark ettiği üzere, yazarın bize ondan beklemeye alıştığımız şeyi vermesi: Farklı bir tasarımla düzenlenmiş olsalar da aynı temalar, aynı özneler, aynı yapı, aynı üslup ve sapkınca ve paradoksal biçimde hepsinden çok istediğimiz o şey, yani bunca aşinalığın arasında yazarın bizi yine, bir şekilde beklediğimiz ama asla tam olarak sezemediğimiz biçimlerde şaşırttığı aynı çarpıcı anlatım tekniği. Midenin en büyük bulantısının, yolun sonunda geldiği bir edebiyat lunaparkında yolculuk etmek gibi.

Kitap genel anlamda olumlu karşılandı; hem, García Márquez'in akademinin güncel "postmodern" ilgileri olan feminizm, cinsellik, ırk, din, kimlik ve Aydınlanma mirası gibi konuları epey kasıtlı olarak ele alıp kitabında işlemesinden memnuniyet duyan akademisyenler tarafından da değil sadece. *Le Monde*'da Jean François Fogel, García Márquez'in hâlâ "ironi ya da utanç olmadan aşkı canlandırabilen ender yazarlardan biri" olduğunu söyledi. A.S. Byatt, *New York Review of Books*'ta kitabı

"neredeyse didaktik, ama buna rağmen parlak bir dokunaklılığı olan, zoru başaran bir iş" diye tanıttı.[35] Londra'da *Sunday Times*'tan Peter Kemp, sakin bir üslupla anlatılan inanılmaz olaylardan söz ediyordu: "Aynı anda hem nostaljik hem hicivli, göz kamaştırıcı bir fabl ve kasvetli bir mesel olan *Aşk ve Öbür Cinler*, ülkesi Kolombiya'nın García Márquez'de daima uyandırdığı büyülenme ve büyüsünü yitirme hissinin yine muhteşem bir gösterisi."[36] Her şeyin ötesinde, İngilizce konuşan yorumcuların hâlâ ısrarla kullandığı adıyla "Márquez," "sihrini" bir kere daha kurmuştu.

Aşk ve Öbür Cinler Kolombiya'da yayınlandığı sırada İspanya'ya giderek, bir kitabı çıktığı sırada başka bir yerde olma alışkanlığına döndü García Márquez. Bahar bayramı için yine Sevilla'ya gitti ve geleneksel erken dönem boğa güreşlerinden bazılarını izledi. Nisanda *El País*'ten Rosa Mora yakaladı onu, García Márquez verdiği röportajda, anıları, özellikle de annesiyle Aracataca'ya dönüş hikâyeleri üzerinde çalıştığını söyledi: "Bence ben ne olduysam o gezide oldum."[37] Anılar yine kesintiye uğramıştı, o da zaten sıradaki kitabının bir tür röportaj olmasına karar vermişti. Sırf gazeteciliği özlediğinden değil, diyordu, ayrıca en önem verdiği projelerinden biri olan, onun algısına göre "gazetecilikten kurtulmak isteyen" modern iletişim ekollerinin yaptıklarını sorgulayacak bir gazetecilik vakfı için Unesco'nun desteğini aldığından.

Son yıllarda Kolombiya, dünyanın neredeyse en çok gazeteci öldürülen ülkesi olmuştu. Hem bu ülkede, haber yapılacak önemli ve çoğu zaman trajik olaylar da ne yazık ki dünyanın hemen her yerinden çoktu. Cinayet oranı dünyanın hiçbir yerinde buradakinden yüksek değildi; Kolombiya'nın zehirli ve dehşetengiz, terör, uyuşturucu kaçakçılığı, gerilla savaşı, paramiliter faaliyet karışımı ile bunun üstüne eklenen, neredeyse mücadele ettiği marazlar kadar ağır polis şiddetinden fazlasına sahip yerler de yok denecek kadar azdı. César Gaviria iktidardaki halüsinasyonlu dört yılının sonuna gelmiş, ülkenin düpedüz anarşinin içine düşmesine engel olmak için kahramanca çırpınmıştı, fakat mayısta seçilecek yeni hükümeti de kâbus gibi zor görevler bekliyordu. Ve García Márquez tabii, hâlâ gizlice, çok yakın geçmişe dayanan yeni bir kitap ("bir tür röportaj") üstünde çalışıyordu. Bunu duyurmaya henüz hazır değildi çünkü bu kez kaynaklarını gizli tutmak ve onları korumak hakikaten hayat memat meselesiydi.

Haziranda yine Latin Amerika'da, Latin Amerika'nın ve İber Yarımadası'nın bütün liderlerinin katıldığı, Cartagena'da yapılan 4. İbero-Amerikan Zirvesi'nde hazır bulundu. Buluşma yerini, Kolombiya'nın görev süresi dolan devlet başkanı olarak Gaviria ayarlamıştı. Gaviria'nın yanında İspanya Kralı, Felipe González, Carlos Salinas de Gortari ve Fidel Castro hep birden, şimdi fiilen García Márquez'in yurdu olan yerde yapılan toplantıya gelmişlerdi. Bunların hepsi, kral bile, García Márquez'in "arkadaş" olarak gördükleri insanlardı, bazı Kolombiyalılar onun Küba heyetinin üyesi gibi olduğunu hatta Fidel Castro'ya kendini şahsi koruma olarak sunduğunu fısıldasalar da hainçe. "Oradaydım çünkü Fidel'e suikast düzenlemeye kalkacakları dedikodusu dolaşıyordu. Küba emniyeti de Fidel'in geçit törenine katılmasına izin vermeyecekti, o yüzden atlı arabada ona eşlik etmeyi teklif ettim. Onlara, burada, Kolombiya'da, eğer ben yanında olursam ona ateş açmaya kimsenin kalkışamayacağını söyledim. Böylece beşimiz araca bindik, hepimiz sığıştık, durum hakkında şakalaşmaya başladık. Tam Fidel'e hiçbir şey olmayacağına dair teminat veriyordum ki at şaha kalktı."[38] Bu zirvede Carlos Salinas, Küba'nın da dahil olacağı bir "Karayip Devletler Birliği" kurulmasını teklif etti. Fidel, Küba "bu dünyayı yönetenlerin isteğiyle" her zaman her şeyden dışlandığı için bu davete çok memnun olduğunu söyledi.[39] García Márquez de Küba liderine bütün o enerjik diplomatik faaliyetlerinden bazı sonuçlar aldığını göstermenin mutluluğu içindeydi.

İki hafta sonra Kolombiya seçimlerinin son turu yapıldı. Adaylar, liberal Ernesto Samper'le muhafazakâr Andrés Pastrana'ydı. Bogota'nın eski belediye başkanı, eski bir devlet başkanının oğlu ve ünlü bir televizyon haber sunucusu olan Pastrana'nın 1988'de uyuşturucu kartellerinden biri tarafından kaçırıldığında öldürüleceğine kesin gözüyle bakılması, Kolombiya'nın Madrid büyükelçiliği görevini yeni tamamlamış Samper'in ise ertesi sene Bogota'daki El Dorado Havaalanı'nda üzerine dolu gibi yağan kurşunlardan zor hayatta kalmış olması Kolombiya'nın içinde bulunduğu durumu ortaya koyuyordu. Samper'in García Márquez'in doğal müttefiki olması gerekirdi. Liberal Parti'nin solundan geliyordu, eski dostu Daniel Samper'in (*Alternativa*'da ve *El Tiempo*'da gazeteci) kardeşiydi, García Márquez onu ve sağ kolu Horacio Serpa'yı Mart 1987'de Küba'ya Fidel Castro'yla görüşmeye davet etmişti. Ama o görüşme iyi gitmemişti.[40] Popülist Samper, Castroculuğa, Gaviria

gibi daha muhafazakâr ama aynı zamanda pragmatik bir siyasetçiden daha düşmandı. Ayrıca sert, şüpheci, inatçı ve mekanik bir siyasetçiydi Samper, Bogotalı olduğu halde taşrada çok tutuluyordu, öncelikleri de García Márquez'inkilerden farklıydı.

Seçimleri Samper kazandı fakat Pastrana derhal seçime hile karıştırıldığını iddia etti; Amerikan gizli servisinin kendisine ulaştırdığı bir bant kaydı, Samper'in kampanya sorumlusunun uyuşturucu kaçakçılığı kartellerine doğrudan bağlı bazı taraflardan ciddi miktarda katkı aldığını düşündürüyordu. Böylece siyasi bir kriz, hatta bir anayasa krizi çıktı, bu Kolombiya'nın bile tarihinde ender gördüğü boyutta bir krizdi ve dört yıllık başkanlık dönemi boyunca Samper'e rahat vermeyecekti. Gerçekten de Samper'in görev süresinin tamamlamayı becerebileceği hiçbir zaman kesin olmadı. García Márquez yeni başkana daha yönetiminin başından itibaren karşı olduğu iddiasını hep reddedecek ama koşulsuz desteğini Samper'e hiçbir zaman sunmayacaktı. Hatta yine *El Tiempo* hanedanının "veliaht"larından olan, Gaviria döneminde dış ticaret bakanlığı yapmış ve önceki hükümet tarafından İbero-Amerikan Zirvesi'ne gelen seçkin konukları ağırlamakla görevlendirilmiş Juan Manuel Santos gibi daha genç siyasetçilerle ilişki kurmaya başlamıştı bile. García Márquez Santos'u Kolombiya'nın müstakbel devlet başkanı olarak görüyordu ve onunla ilişkilerini geliştirmeye koyuldu. Santos, Samper'in en azılı düşmanlarından olacaktı, hem de kendi partisinden.

García Márquez *Paris Match*'tan bir grubu Cartagena'da yaptırdığı yeni evi göstermek üzere kabul etti, onlara "mükemmel yerde mükemmel evi yapmak için otuz yıldır beklediğini" söyledi.[41] Şimdi rüyaları gerçek oluyordu sonunda. Maalesef planlarının üstüne kelimenin tam anlamıyla bir gölge düştü. *Aşk ve Öbür Cinler*'in geçtiği Santa Clara Manastırı, tam da romanın 1993'te kurgu olarak bahsettiği gibi beş yıldızlı bir otel yapılıyordu, hem de binanın batısında kalan bütün odalar dosdoğru García Márquez'in yeni yaptırdığı evini, üstelik terasla yüzme havuzunu görüyordu.

Samper'in görevine başladığı 7 Ağustos 1994 gününde García Márquez'le Mercedes yeni başkana bir tebrik ve iyi dilek mesajı gönderdiler, mesaj basında da yer aldı. Fakat bunun pek de sıcak bir mesaj olmadığını, dolayısıyla alttan alta yeni hükümetin güç zamanlar geçireceğine işaret ettiğini görmek için çok da şüpheci olmaya gerek yok-

tu. Gerçekten de gazete manşetlerinin de ortaya koyduğu gibi, bu bir ikazdı sanki: "Sayın Başkan, ayağınızı denk alınız."[42] Olaylar Shakespearevari bir havaya bürünmekteydi şüphesiz. Son zamanlarda García Márquez'in işleri müthiş yolunda giderken, Samper için her şey daha neredeyse iktidara geldiği günden itibaren öyle kötü gidiyordu ki, normalde çok dikkatli davranan García Márquez'in, Samper'in döneminin başından itibaren kendi kendini kandırmış olması mümkün.

Nihayet, eylül ayında dünyanın en üst iktidar merkezine ulaştı: García Márquez ve Carlos Fuentes, Fuentes'in arkadaşı William Styron tarafından, Stryon'un Martha's Vineyard'daki evinde Bill ve Hillary Clinton'la buluşmaya davet edildiler. *Washington Post*'un ve *New York Times*'ın sahipleri de oradaydı. García Márquez Küba'dan konuşmayı umut ediyordu (daha geçen hafta, Fidel'i muhalif yazar Norberto Fuentes'in ülkeden ayrılmasına izin vermeye ikna etmişti), fakat yazarın bahtsızlığına, ABD-Küba ilişkilerinde en kötü dönemlerden biri yaşanıyordu o sıra, söylenene göre Clinton Küba'yla ilişkileri konuşmayı reddetti.[43] Fakat Kolombiya'daki krizden konuştular ve García Márquez, Samper'i biraz savundu, Clinton'dan Samper'in muhtemel yanlış davranışları için Kolombiya'yı cezalandırmamasını istedi. Bu son derece samimi buluşmada Amerikan başkanı ile üç yazarın üzerinde anlaştıkları konulardan biri William Faulkner'ın eserlerine duydukları sevgiydi. Clinton'un *Ses ve Öfke*'den uzun uzun parçaları ezberden okuması karşısında Fuentes'le García Márquez'in ağızları açık kaldı. Küba'ya gelince, Clinton, Miami'deki Kübalıların ve damardan komünizm karşıtı Cumhuriyetçi Senato'nun baskılarına dayanamayacak, bu ada devletine karşı daha da sert yaptırımlar uygulanmasına razı olmaya mecbur kalacaktı. García Márquez'in yeryüzündeki en muktedir adamla gelecekte kuracağı ilişkilerin Küba ya da Kolombiya bakımından olumlu sonuçları olduğunu gösteren pek bir şey yok, fakat kendi şöhreti ve itibarı bakımından García Márquez'e yaradığı su götürmez.

Bir sonraki ayda, César Gaviria, Amerika Devletleri Örgütü'nün Genel Sekreteri oldu. İronik olarak, merkezin sağında duran neo-liberal Gaviria, ABD'nin demokrat başkanının baskıları karşısında, Küba ile Amerika yarıküresinin ilişkilerini liberalleştirmek yönündeki eğilimini gerçekleştirmekte güçlük çekiyordu, fakat bu amacından vazgeçmedi. Yani şimdi García Márquez'in, Amerika Devletleri Örgütü'nün genel

sekreteriyle, Unesco Başkanı'yla ve Amerika Birleşik Devletleri, Meksika, Küba, Fransa ve İspanya devlet başkanlarıyla önemli ilişkileri vardı. Bir tek Kolombiya eksikti. Bu arada, Gaviria'nın Genel Sekreter olarak göreve gelmesi için yapılan törenler sırasında, siyasi bakımdan her zaman kesin konuşan Carlos Fuentes, Bill Clinton'un "Florida'yı kaybedip dünyayı kazanması," Fidel Castro'nun da "Marx'ı kaybedip Devrim'i kurtarması" gerektiğini söyledi.[44] İki adamın da onun öğütlerini dinlemeye niyeti yoktu.

20 Eylül'de, Barranquilla Grubu'nun son büyük temsilcisi ve ruhu olan Alfonso Fuenmayor Barranquilla'da öldü. (Germán Vargas 1991'de, Alejandro Obregón da ertesi sene ölmüştü.) Eski dostu ve akıl hocasının hasta düşmesinden itibaren García Márquez ondan uzak durdu, arkadaşıyla böyle bir kriz halinde yüzleşemeyecek kadar "tavuk" olduğunu söylüyordu.[45] Kendi hastalığı da onun ölüme fazla yaklaşmamak konusunda batıl inançlar edinmesine neden olmuş olabilir. Fuenmayor'un oğlu Rodrigo ile grup üyelerinden Quique Scopell ve Juanco Jinete, üçünün arasında duran iki şişe viskiyle mezarın başında baş başa kaldılar. Böylece García Márquez'in hayatında önemli eski dostlardan bir tek Alvaro Mutis kaldı, onun gücü kuvveti de hâlâ yerindeydi.

Şubatta García Márquez'in oğlu Rodrigo'yla Adriana Sheinbaum, Doğu Los Angeles'ta Hall of Record'da yapılan sade bir törenle evlendiler. Çiftin ilk çocuğu Isabel 1 Ocak 1996'da, ikincisi Inés 1998'de doğdu. Geçen temmuz ayında García Márquez *Paris Match*'a şöyle demişti: "İki oğlumla da harika ilişkilerim var. İstedikleri gibi, benim de istediğim gibi insanlar oldular."[46] Rodrigo'nun Hollywood'da sinemacı olarak kariyeri başarıdan başarıya koşacaktı.

5 Mart'ta García Márquez ilk televizyon röportajını Cartagena'da Jack Lang'e verdi. Kameraman olarak, çok övülen Salyangozun Stratejisi (*La Estrategia del Caracol)* filminin yönetmeni Sergio Cabrera'yı seçti. Lang'ın bakanlığının son günleriydi. Şimdi çok hasta olan François Mitterand yedi yıllık iki başkanlık dönemini çıkarmıştı, 8 Ocak 1996'da öldü. Fransız Sosyalist Partisi'nin iktidarı sona ermek üzereydi ve bu parti Jack Lang'ın kariyerinin geri kalanı boyunca bir daha seçilmeyecekti. García Márquez'in Fransa'daki politikacılarla bağlantıları sönüp gitmeye başladı.

Yeni İbero-Amerikan Gazetecilik Vakfı'nı açıyordu işte nihayet. Vakfın düzenli "atölye çalışmaları" hem Barranquilla'da hem Cartagena'da

yapılacak, ama Cartagena zaman içinde öne çıkacak ve kurumsal merkez halini alacaktı. "Atölye" kelimesi gibi "vakıf" ("kuruluş") kelimesine de bayılıyordu, zira bunlar ona şüphesiz Albay'ı, hep Aracataca köyünü "kurduğunu" iddia eden dedesini hatırlatıyordu. Bu yeni vakıf García Márquez'in evlat edindiği Cartagena şehrine hediyesi ve Kolombiya'ya, onun refahına bir kez daha bağlanmasının en büyük simgesiydi. (Ama vakfın gençlik dolu başkanı Jaime Abello Cartagenalı değil Barranquillalıydı ve bu seçim kesinlikle tesadüf değildi.) Vakıf Latin Amerika'nın dört bir yanından genç gazetecilere kısa dersler verecekti, amaç bunların önemli bir bölümünü bizzat García Márquez'in vermesi, Polonya'dan Ryszard Kapucinski ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Jon Lee Anderson gibi dünyaca ünlü gazetecilerin de bu işe katılmasıydı.

Aşk ve Öbür Cinler çıktığı sıralarda García Márquez'in Kolombiya'nın yeni devlet başkanına karşı hiç sabrı kalmamıştı. Meksikalı gazeteci Susana Cato'ya México City'de verdiği röportajda Samper'e hayal kırıklığıyla karışık hissettiği kızgınlığı ve aşağılamayı saklamakta zorlanıyordu. "Kolombiyalılar yirmi birinci yüzyıla girerken şimdi içinde bulundukları durumda olmamak için ne yapmayı düşünüyorlar?" sorusuna şu cevabı verdi García Márquez:

> Biz daha yirminci yüzyıla girmeye çalışırken, yirmi birinciyi düşünebileceğimizi nasıl zannedersiniz? Bir düşünün, artık neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmediğimiz bir ülkeye dair kitabımda hiç yanlış bilgi olmamasını temin etmek için üç sene çalıştım ben. Eğer bir başkan adayı, kutsal danışmanlarının onun kampanyası için milyonlarca dolar kirli para aldığının farkına varamıyorsa burada kurgu edebiyatın nasıl bir geleceği olabilir? Onu suçlayanların da ciddiye alınmadığı çünkü söyledikleri pek çok doğrunun yanında bir sürü de yalanın olduğu bir yerde. Başkanın kendisinin de bunun üzerine onu suçlayanları aslında kirli paraları onların aldığını ama kampanyalarında kullanmadıklarını çünkü parayı çaldıklarını söyleyerek suçladığı bir yerde... Lanetler üzerine olası böyle bir ülkede, biz romancıların kendimize başka iş aramaktan başka seçeneğimiz kalmıyor.[47]

Kendisinin tek isteğinin gündelik hayatın doğal gerçeklerini kayda geçirmek olduğunu ama Kolombiya'daki dehşetin sıradan röportaj kavramlarını aştığını söyleyerek protesto eden bir adamın eski tezlere dönüşüydü bu. Macondo devam ediyordu.

Durum beterin de beterine döndü. García Márquez Betancur rejiminden beri her hükümetin kendisine sağladığı korumaların şimdi zayıf ve yetersiz bir şekilde idare edildiğinden endişe ediyordu. Korumalar o kadar sık değiştiriliyordu ki sonunda hayat tarzını ve kişisel bilgilerinin ayrıntılarını yakından bilen adamların sayısı altmışı geçti. Kolombiya'da insanın son derece tehlikeli bir duruma düşmesi demekti bu ve ona bu ülkede acaba ne kadar güvende olduğunu düşündürüyordu. Samper'le konuşmaya devam ettiler, aralarındaki gerilim arttıkça artıyordu (bazıları García Márquez'in daha çok viski içmeye başladığını dahi söylüyordu), ta ki 1996'nın Paskalyası sırasında Cartagena'nın eski belediye başkanı Jorge Enrique Rizo'nun evinde son kez buluşana kadar. García Márquez, yakında Meclis tarafından yargılanacak olan Samper'e, yapmayı düşündüğü anayasa değişikliklerinin meclis üyelerine onu aklamaları için önceden verilen bir ödeme gibi algılanabileceğini söyledi. Çarpılan Samper, "Kafanızı böyle hikâyelerle dolduranlar Gaviria yandaşları olsa gerek" diye cevap verdi. García Márquez'in cevabı sert oldu: "Rica ederim bana biraz saygı gösterin. Neden sizin duymak istediklerinize denk gelen bir görüş bildirdiğimde bunu düşünen ben oluyorum da aksi halde muhalefet beynimi yıkamış sayılıyor?" Samper durumu kurtarmaya çalıştı ama García Márquez'in, "Yapacak bir şey kalmadı" diye mırıldandığı duyuldu. O andan itibaren García Márquez memleket meselelerine aktif olarak katılmaktan imtina etmeye başladı, Samper'le bir daha yıllarca görüşmeyeceklerdi.[48]

Saldırana karşı saldırmak da vardı. Küba sürgünü, García Márquez'in iyi arkadaşı olan ve yazarın yetkilileri ikna etmesiyle adadan daha yeni salıverilen Norberto Fuentes, García Márquez'e hiç de minnet duymadığını gözler önüne seren bir dizi yazının ilkini kaleme almıştı. García Márquez'i Küba'daki yapılanmadaki rolünden dolayı vahşice yerden yere vururken, etkisini ve kazanımlarını azımsıyordu.[49] García Márquez her zamanki gibi cevap vermekten kaçındı. Fakat nisanda Bogota'daki Askeri Yüksekokul'da bir konuşma yaparak kendisini tanıyan herkesi hayrete düşürdü. Tatsız bazı şakalar arasında onlara uğursuz uğursuz "Başkan Samper bu ülkenin geleceğini avcunda tutuyor" dedi. Ayrıca, pek de diplomatik olmayabilecek bir ifadeyle, "her birinizin sırt çantasında birer kitap olsa hepimiz çok daha emniyette olurduk" da dedi.[50] Paskalya'yı Caracas'ta, gözden düşmüş Carlos Andrés Pérez'le beraber

geçirdi. Acaba Samper, García Márquez'in, şimdi ondan kurtulmaya çalışan Kolombiyalılar gibi bir zamanlar kendi başkanlarından kurtulmaya çalışan Venezuelalıları eleştirdiğini hiç düşündü mü?

2 Nisan'da, çıkışı mayısta Bogota Kitap Fuarı'nda yapılacak olan *Aşk ve Öbür Cinler* giderek artan bir heyecanla beklenirken, Cali merkezli, daha önce bilinmeyen, Kolombiya'nın Haysiyeti Hareketi, eski başkan Gaviria'nın erkek kardeşi mimar Juan Carlos'u kaçırdı. Gaviria'nın yakınlarının ilk hedef alınışı değildi bu. Grup, bir bildiriyle Kolombiya'nın sorununun "yasal değil ahlaki" olduğunu duyuruyordu. Sağcı bir örgüt olduğu apaçık olmasına rağmen, grup bizzat García Márquez'in Kolombiya'nın "ahlaki bir felaketin göbeğinde" olduğu sözlerini alıntılıyor ve onun başkan olarak görevi Samper'den devralmasını istiyordu; çünkü, diyorlardı, Kolombiya'da "elleri temiz" kalmış pek az insandan biriydi o. Ayrıca César Gaviria'nın Amerika Devletleri Örgütü genel sekreterliğinden istifa etmesini istiyorlardı. García Márquez'in çağdaş Kolombiya'nın sorunları hakkındaki yeni kitabını yayınlamasına bir ay kalmışken, o kitabın ana konularından biri Gaviria'nın kaçırılan mağdurların ailelerinin taleplerine direndiği kırmızı çizgiyken, üstelik Gaviria'nın kendisi de García Márquez'in temel kaynaklarından biriyken durumun ironisi ezici bir hal alıyordu. *El Tiempo*'da Enrique Santos Calderón şöyle yazdı: "García Márquez *Cambio 16*'e verdiği bir röportajda, kendini yaptığı röportajın içinde yaşar gibi hissettiğini söylemişti. Eski başkan Gaviria'nın, o zamanki rehinelerin ailelerinin durumuna bugün kendisinin düştüğünü, günümüzün 'kaçırılma çarı' Alberto Villamizar'ın beş yıl önce karısı Maruja Pachón'u kurtarmaya çalışırken yaptıklarının aynısını yine yaptığını görmek gerçekten insanın tüylerini ürpertiyor."[51]

Villamizar'la Pachón, García Márquez'in bir sonraki kitabı olan *Bir Kaçırılma Öyküsü*'nün başkahramanlarıydı. 1950'lerde *Albaya Mektup Yok*'u, *Şer Saati*'ni ve *Hanım Ana'nın Cenaze Töreni*'ni yazdığından beri çağdaş Kolombiya hakkında kitap yazmamıştı García Márquez. Tarihi romanlarının en politik olanı *Labirentindeki General*, tam da uzun vadeli olarak Kolombiya'ya dönmeyi düşündüğü sırada Kolombiya egemen sınıfında hiç sevilmeyen biri olmasına yol açmıştı. İronik olarak, Cartagena üst sınıf sosyetesine kendisini kabul ettirmesi, onların "Efsanevi Şehrine" art arda üç kitap adamış olmasına ve artık şehrin en

büyük, en görkemli ve en pahalı evinin sahibi olmasına rağmen (doğrusu biraz da bu yüzden) hiç mümkün görünmüyordu (üst sınıftan bir *costeño* alt sınıftan birine asla saygı duymazdı).

Yok, orada kendini her zaman rahatsız hissetmesine rağmen Kolombiya'daki hedefi Bogota'ydı. Ülkenin iktidarı oradaydı. Bir sonraki kitabı bazı bakımlardan Bogota merkezli egemen sınıfı konu alıyordu (hatta belki onlara yazılmıştı). Eski ve solcu destekçileri bunu kendi zevklerine pek uygun bulmayacak, Bogota burjuvazisi için ise karşı konması imkânsız olacaktı. Ülkeyi dehşete sürükleyen cinayet ve kaçırma dalgasının son adımı olmasa da bir şekilde doruk noktası ve simgesi olan Luis Carlos Galán cinayetinden beri pek çok Kolombiyalı, ülkesi için artık hiç umut kalmadığına ikna olmuştu. Galán, Pablo Escobar'ın onun seçim kampanyasına katılma ve kaynak sunma tekliflerini tekrar tekrar geri çevirmişti. García Márquez, Galán'ın yandaşı olmamıştı hiç, onun gibi kendini bir ruhani ya da ilahi göreve yazgılı hissedenlerin hayranı bile olmamıştı zaten (bu vasfa yalnız Fidel layıktı). Galán'ın yerine gelen César Gaviria da García Márquez'e fazla havalı, fazla ciddi, fazla derli toplu, fazla doğrudan geliyordu; fakat 1990'da ikisinin de güçlü bir dosta ihtiyaçları vardı ve ikisinin de birbirlerine sunabilecekleri şeyler vardı; üstelik ikisi de Bogotalı değildi.

Aslında yeni kitap müthiş bir başarıydı. Her yazar için her dönemde üstün bir marifet sayılacak bu eser, onu bitirdiğinde altmış dokuz yaşında olan bir adam için daha da büyük bir marifetti. Eleştirmenler yıllardır García Márquez'in yeteneklerinin uzak geçmişte geçen olayları anlatmaya daha uygun olduğunu ve romancıların çoğu gibi onun da çağdaş meseleler hakkında yazacak donanıma muhtemelen sahip olmadığını söylüyorlardı. Ayrıca, çoğu gözlemciye göre o günlerin kaos Kolombiyasını anlamak, buna dair tutarlı bir olay örgüsü yaratmak ve çekici bir anlatım kurmak her insan evladının gücünü aşardı. Ama kitap çıktığında, sergilediği yaklaşımı ve bakış açısını beğenmeyenler bile büyük hikâye anlatıcısının yapacağını yine yaptığında ve birinci sınıf bir heyecanlı kitap ürettiğinde hemfikirdiler. Sahiden de pek çok kişi kitabı bitirmeden uyuyamadığını söylüyordu, hatta kimi insanlar eğer kitabı bir oturuşta bitiremezlerse ana karakterleri olan rehineler tutuldukları yerden kurtulamazlarmış gibi bir hisse kapıldıklarını itiraf ediyorlardı: Anlatımın gücü bu derece büyüktü. O halde bariz bir ilk soru şu: García

Márquez ülkenin röntgenini çekerken acaba açık olmak adında karışıklıktan ödün verdi mi?

Yazar Kolombiya'nın labirentimsi karışıklığını birkaç ana karakterin dramı üzerinden vermeye çalışmıştı. Bu karakterlerin ilki, kitabın kadın kahramanı, gazeteci, Focine film vakfının yöneticisi, Gloria Pachón'un (Galán'ın dul eşi ve Unesco büyükelçisi) kardeşi Maruja Pachón. İkincisi, erkek kahraman, Maruja'nın kocası Alberto Villamizar; Maruja'nın hem arkadaşı hem de görümcesi olan ikinci rehine Beatriz Villamizar'ın erkek kardeşi. Alberto, kız kardeşini (ilk salıverilen rehine) ve karısını bu tutsaklık kâbusundan kurtarmak için elinden geleni yapıyor. Genelde Pachito adıyla bilinen Francisco Santos da üçüncü büyük figür; *El Tiempo*'nun önemli gazetecilerinden biri ve gazetenin genel yönetmeni Hernando Santos'un oğlu. (Bugün Kolombiya'nın devlet başkan yardımcısı.) Dördüncüsü, televizyon habercisi, eski başkan Julio César Turbay'ın kızı Diana Turbay; teker teker salıverilen birkaç meslektaşıyla beraber kaçırılıp, ordunun onu kurtarmak için giriştiği kara yazgılı operasyon sırasında öldürülüyor. Beşinci, Barco hükümetinin önemli isimlerinden birinin kız kardeşi ve rehinelerin en yaşlısı olan Marina Montoya, ilk rehin alınan kişi ve sonunda uyuşturucu kaçakçıları tarafından öldürülen tek kişi. Altıncı ana karakter başkan Gaviria, ki belki de anlatımın kahramanının o olması gerekirdi ve bazı bakımlardan, García Márquez'in onunla yakın arkadaşlığı da düşünüldüğünde, öyle olmaması şaşırtıcı. Ve yedinci ana karakter, Pablo Escobar. Nadiren gözükse de olayın kötü adamı ve bütün dramın ardındaki şeytani deha o; García Márquez'in şüphesiz son derece belirsiz duygular hissettiği adam ki bu duygular içinde hayranlık da yok değil. Kitapta çok sayıda aile üyesi ve bunların hizmetçileri, çok sayıda ufak çaplı uyuşturucu kaçakçısı ve bunların adamları, çok sayıda devlet bakanı ve diğer kamu görevlileri (bunların arasında gizli polisin şefi ve yazarın kuzeni olan General Miguel Maza Márquez de var) de yer alıyor. García Márquez bunların hepsini bir araya topluyor, düzenliyor ve insanı alıp götüren bu dramın yeniden anlatımını ustaca idare ediyor.

García Márquez önsözde, bu "güz görevi"nin "ömrünün en zor ve en acı" görevi olduğunu söylüyor. Öyleyse, Kolombiya için de kahramanlarından birçoğu için de (Marina, Diana, adı verilemeyen ve çarçabuk unutulan bir "mulatto" [melez-ç.] rehine) mutlu sonu olmayan

bir olay hakkındaki kitabın, tamamen bazı kahramanlara odaklanmasından ve García Márquez'in "iyi haberler getiren" olma kişisel arzusundan kaynaklanan, bir şekilde kotarılmış bir mutlu sonu olması çok şaşırtıcı. Sanki bu çok zekice ortaya çıkarılmış siyasi gazetecilik eseri, bir Hollywood gerilim filminde olması gereken bütün özelliklere ve kavramlara ve pembe dizi gibi bir bitişe sahip başka bir kitap tarafından "kaçırılmış" gibi. Maruja'nın şoförü anlatımın dördüncü sayfasında öldürülüp (yazar tarafından, katillerin gerçek şoförü öldürdüğü kadar temiz bir şekilde ortadan kaldırılarak) bir daha adı anılmazken (Pachito Santos'un şoförü için de aynı şey geçerli) biz Maruja'nın hayatta kalıp kalmayacağına çaresizce kaygılanmaya ikna ediliyoruz. Anlatımın etkinliği bakımından, başrollerdekiler hayatta kaldıktan sonra daha aşağıda kalan diğer insanlardan kaçının öldüğünün bir önemi yok. Sahiden de gerilim geleneklerinde bazılarının ölmesi, en sağlam olanların çok istenen hayatta kalışıyla gerekli görülen bir tezat oluşturuyor. Bu kitabın anlatıcısının, zalim, hatta kalpsiz sanatı bu. Belli ki Zavattini'den, hatta *La dolce vita*'nın Fellini'sinden çok uzakta artık.

Temel kavrayış, rehineler ve onları kaçıranlara odaklanan tek sayılı bölümler ile aileleri ve devleti ele alan çift sayılı bölümler arasındaki git-gel. Kitabın dramı, özünde, önce rehinelerin çetin sınavı ve gündelik hayat için muhafızlarıyla pazarlığa tutuştukları hayatta kalma çabaları; sonra da ailelerin rehinelerin serbest bırakılması için hem onları kaçıranlarla hem de hükümetle girıştikleri pazarlık. Daha derinde esas mücadele elbette "iadelikler"le hükümet arasında geçiyor, rehineler ve aileleri burada sadece birer piyon aslında, fakat García Márquez bunu mümkün olduğunca "insan odaklı" bir hikâyeye çeviriyor. Her şeyden çok, on rehine arasından kilit önemdeki dört figüre, yani Maruja, Marina, Diana ve Pachito'ya yoğunlaşıyor. Bu dördünden yalnız Maruja ile Pachito hayatta kalıyor, 11. bölümün sonunda 20 Mayıs 1991'de biri diğerinden sadece birkaç saat sonra salıveriliyor; Marina'yla Diana ise, 6. bölümde, aylar süren tutsaklığın ardından iki gün arayla (23 ve 25 Ocak 1991'de) ölüyorlar.

İçinde kriz olan bir aşk hikâyesi (zor durumdaki soylu kız), kahramanca bir mücadele (bir şövalye) ve başarılı bir eve dönüşle kavramlaştırılmış bu kitap aslında, 11. bölümün sonunda Maruja'nın neşeyle evine dönmesi, bütün dostları ve komşuları tarafından coşkun bir sevinçle,

sonunda da kocası tarafından taşkın bir mutlulukla karşılanmasıyla bitiyor. García Márquez belli ki Kolombiya'da bile (belki de Kolombiya için bile) mutlu sonun mümkün olduğunu göstermek istemiş. Escobar'ın teslim olması ve ölümü, anlatımın sonunda Maruja'nın yüzüğünün onu kaçıranlar tarafından iade edilmesi ve Maruja'nın final cümlesi olarak bütün bunların kitaplarda yazılacak şeyler olması gerektiğini söylemesi, hikâyenin sonundaki ek bölüm yalnızca. Fakat Escobar'ın ölümünün ele alınış biçimi ilginç. Pembe dizilerde ve gerilim filmlerinde kötü adamın düşüşü, hele de Escobar gibi bir kötü adamınki eserin doruk noktasını oluştururdu. Burada ise insan Escobar'ın baştan savma bir şekilde geçiştirilen ölümünün, doruk noktasına vardırmak için biçilmez kaftan olduğu o gelenekleri darmadağın ettiğini hissediyor.

Şu halde García Márquez'in önceki eserlerinin çoğu gibi *Bir Kaçırılma Öyküsü* de alt tabakalar hakkında değil (*Şer Saati* gibi uzak geçmişte bile, yerinden olmuş fakir fukaranın ansızın *el pueblo*da belirmesi bir şok olarak veriliyor) ama burada bu noksanlık daha bariz ve daha kilit önemde ortaya çıkıyor. Bu kitap neredeyse sadece üst orta sınıftan insanlarla ilgili, aralarında bir dizi önemli sağcı da var (Diana Turbay'la Pachito Santos'un babaları, García Márquez'in daha önce karşı çıkıp lanet okuduğu insanlar). *El Tiempo*'nun, köşe yazarı Roberto Posada García-Peña ("D'Artagnan"), ki aynı egemen sınıfın uşağıdır kendisi, "Bogota burjuvazisine boyun eğdiği" için García Márquez'e karşı vahşi bir saldırı başlatacak.[52]

Bir bu kadar rahatsız edici başka bir mesele de García Márquez'in olayın ABD boyutunu kitabında bütün bütün yok sayması. Bu kitapta anlatılan olayların itici gücü olan çatışmaları çıkaran şey, uyuşturucu kaçakçılarının ABD'ye sınır dışı edilmekten duydukları dehşetti (Escobar "Amerika Birleşik Devletleri'nde hücreye gireceğime Kolombiya'da mezara girerim" demişti) ve durum bir anti-emperyalist eleştiriyi hak ediyordu tabii ki. Gelgelelim, gerillaları bile (yazarın Küba bağlantılarına rağmen) "her türlü terörist faaliyetlerinden"[53] dolayı eleştiren bir eserde ABD boyutu hiç ele alınmıyor, bu da romanın bütün nedensellik-açıklayıcılık yapısının çarpık ve odaksız olmasına neden oluyor. Çıktıktan kısa süre sonra yazarı tarafından Bill Clinton'a verilirken yazarını kesinlikle utandırmayacak bir kitap bu, Clinton'un da nihayetinde kitabın "insani" yönünü beğenmesi şaşırtıcı değil; zaten bu hikâyenin

başka yönü de yok. Bu da soruların en zorunu getiriyor: Acaba bu kitap aslında Bogota burjuvazisi ve Bill Clinton ("Biz" ve ABD) için yazılmış, hiç de "biz" (okurlar) için yazılmamış bir kitap mı? Veya başka türlü sorarsak, acaba "biz" okurlar için aynı pembe dizilerin bizim için, bizi halimizden memnun etmek için yazıldığı gibi mi yazılmış, zengin ve meşhur insanların da "sadece insan" olduğunu göstermek için... onların da "bizim gibi" olduğunu?

Yine de bir konuya bakmanın birden çok yolu vardır her zaman. Bu tabii ki García Márquez'in Bogota merkezli ilk kitabıydı. 1990'larda Küba'dan "ayrılmaya" karar verdiği (ama hiçbir zaman gerçekten ayrılmadı) ve Kolombiya'ya "dönmeye" karar verdiği (hiçbir zaman tam olarak "dönmedi") dönemden itibaren çağdaş Kolombiya'yı enine boyuna tartıyordu. Ancak tartmanın ötesinde, iktidarı da eline geçiriyordu kitap. Bir bakıma su katılmamış bir maharet gösterisi ve Kolombiya'da onu eleştiren herkese verdiği örtük bir cevaptı. O burada yaşamıyor muydu? Peki, ya ülkenin yakın tarihin bütün karmaşalarını bir araya getirip bunları tutarlı ve anlaşılır kılmayı başarabilmiş onun gibi bir Kolombiyalı daha var mıydı bugün? Kendini beğenmiş bir saray adamıydı, iktidara yalakalanıyordu, öyle mi? Bakın bakalım iktidarla doğrudan ilişki kurarak neler yapılabiliyor: İşte, itibarı sayesinde her seviyeden "bağlantılara" ve "kaynaklara" ulaşabilen bir "gazeteci" var karşınızda ve bunlara ulaşamayanlar onun gibi "bütün hikâyeye" de ulaşamazlar. Yazımı basmakalıp, kendini tekrar eden, kendi kendini alıntılayan ve kendini beğenen bir hale mi geliyor? Eh, yetmişine merdiven dayamış bu yaşlı adamın yapabileceği şey de bu.

El Tiempo'nun, *Labirentindeki General*'i karşılayanlar gibi art niyetli başyazarları, ülkeyi simgesel olarak ele geçirmiş bir eser ve yazar karşısında konuyla ilgilenmemeyi tercih ederlerdi. Dolayısıyla bu sefer yokluklarıyla dikkat çekiyorlardı. García Márquez çaktırmamıştı ama *Labirentindeki General* yayınlandığından beri, yedi yıldır bu intikam fırsatını, şimdiki kitabının ona vereceği tatmini bekliyordu. *Aşk ve Öbür Cinler* çıktığında verdiği, yeni eserine dair "güvensizliğini" yansıtan çekinceli röportajlar yoktu bu sefer. "Gel bakalım" diyordu matadora. Şaşırtıcı görünse de Kolombiya sonunda, altmış dokuz yaşında, önceden hiç olmadığı kadar García Márquez'e aitti artık. *Yüzyıllık Yalnızlık* Latin Amerika'nın, hatta dünyanın ona ait olmasını sağlamıştı,

ama Kolombiya'nın değil. *Yüzyıllık Yalnızlık* Macondo'ydu, tabii; ama Bogota'da ve iç kesimlerin diğer büyük şehirlerinde (Medellín, Cali) herkes biliyordu ki Macondo, Costa demekti, onun işaret ettiği şeylere kendilerini dahil etmiyorlardı. Şimdi kendilerinden eskisi kadar emin, eskisi kadar memnun değillerdi; ve şimdi García Márquez nihayet sırf Costa'yı değil bütün Kolombiya'yı eline geçirmişti. Arkasından konuşmalar (siyasi ve toplumsal hayatın doğasında var) kesilmeyecekti ama eskisinden çok daha az inançlı olacaktı bunlar. Artık dokunulmazdı o. Ve artık istediği hemen her şeyi yapabilirdi.

Soru yine sorulabilir: *Bir Kaçırılma Öyküsü*'nü *cachaco*lar için, kısmen *cachaco*ların gözünden yazmakla aslında onlara teslim olmuş mu oluyordu; kendi zafer anında (hatta o zaferin doğası gereği) bütün ahlaki ve siyasi serüveninin altını mı oyuyordu? Belki de yaşlı insanların o yorgun ve bunaltıcı muhafazakârlaşmasıyla o da muhafazakâr olmuştu. Veya belki de "siyasi gerçekliği," özellikle de, "Duvarın yıkılmasından sonraki siyasi gerçekliği" sonunda kabullenmişti. Veya, siyasi olarak tek isteği, Fidel'in ve Küba Devrimi'nin tarihi labirente, nihai büyük labirent onlara başka seçenek bırakmayıncaya dek simgesel olarak direndiğini görmekti belki. Veyahut onu kuşatan bütün o gerçekleri, seçenekleri ve yorumları reddediyordu belki; belki bildiği yegâne yoldan kendi düşlerini sonuna kadar götürüyordu García Márquez. Belki de. Soru muhakkak ki budur.

Kitap doğal olarak, çıkar çıkmaz en çok satanlar listelerinin birinci sırasına oturdu. Gelen yorumların ezici çoğunluğu olumlu olmakla beraber, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nden birkaç tane son derece saldırgan hatta hakaretamiz aşağılama geldi, *El Tiempo*'nun *Labirentindeki General* için yazdığı yorumlardan bile başka türlü bir tonları vardı bunların.[54] Fakat García Márquez elindeki seçenekleri araştırmış, seçimini yapmıştı. Sonucun onu tatmin ettiğinden emin olabiliriz.

24. Bölüm

Yetmiş Yaş ve Ötesinde García Márquez: Anılar ve Hüzünlü Orospular

1996-2005

Şimdi ne yapacaktı? Altmış dokuz yaşındaki yazar hâlâ enerji doluydu, hâlâ planları vardı, siyaset hâlâ onu büyülüyordu ve hâlâ, Amerikalıların deyişiyle "fark yaratmaya" adamıştı kendini. Peki hâlâ kurgu edebiyat yazarı mıydı? *Labirentindeki General* tarihi bir romandı, çok güzel kurgulanmıştı ama yine de tarihi bir romandı. Bunun gibi, *Bir Kaçırılma Öyküsü* de belgesel romandı, hatta romandan çok belgeseldi. *Labirentindeki General* açık ki "o zamanlar" hakkındaydı, iki yüz yıl önce Kolombiya'nın nasıl meydana çıktığını anlatıyordu. *Bir Kaçırılma Öyküsü* ise "şimdi" hakkındaydı, Kolombiya'nın ne hale geldiğini anlatıyordu. İkisi de inkâr edilemeyecek bir şevkle yazılmışlardı. Peki acaba García Márquez'in aklında yaratıcı hayal gücünün yüksek hedefli bir eseri daha var mıydı yoksa dünya tarihinin bu büyük kaynak kuyusu artık kurumuş muydu? Dünyanın bütün nimetleri ayaklarının altındaydı, buna şüphe yok, fakat bu dünya artık onu yaratan dünya değildi. Acaba bu yeni dünyaya, yirmi birinci yüzyılın eşiğindeki yorgun gezegenin komünizm sonrası, ütopyalar sonrası postmodern dünyasına uyum sağlayabiliyor muydu?

Doğrusu, yeni çağa tam olarak ayak uydurabilenlerin sayısı yok denecek kadar azdı. Dünyanın bunu bu ihtiyar adamdan beklemesi çok fazlaydı ama García Márquez kendi kendinden bekliyordu bunu. Çağ iyi edebiyat çağıydı ama büyük eserler çağı değildi. Esasen, İkinci Dünya Savaşı kadar eski bir zamandan beri kamuoyunun ve eleştirmenlerin, 1880'lerle 1930'lar arasındaki modernist dönemde üstünde hemfikir olup hâlâ da fikirlerini değiştirmedikleri büyük sanatçılar gibi üzerinde anlaştığı pek az yazar (sanatın bütün alanlarında pek az sanatçı) var-

dı. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında herkesin büyük yazarlar ve büyük eserler listesinde yerini alan çok az sayıdaki yazardan biri García Márquez, çok az sayıdaki isimden biri *Yüzyıllık Yalnızlık*'tı. Hem buna, yirminci yüzyılın "en iyi elli," "en iyi yüz" romanı listelerinde yerini her zaman alan *Kolera Günlerinde Aşk*'ı da eklemişti. Bir tane daha ekleyebilir miydi? Denesin miydi ki?

Devam etmeyi muhakkak istiyordu. Kitaplarının ikisinden, *Yüzyıllık Yalnızlık* ve *Kolera Günlerinde Aşk*'tan sonra "içinin tamamen boşaldığını" söylemişti.[1] Ama nasıl oluyorsa yeni konular ve yeni biçimler bulmak ve yeni bir projeyle ortaya çıkmak için gereken kararlılığı, sonra da ilhamı hep buluyordu; bir kitabı önce yazmak istiyor, sonra yazması gerekiyor, sonunda muhakkak yazmaya mecbur oluyordu. Şimdi de öyleydi; hâlâ arıyordu. Hatta kendisiyle röportaj yapanlara "kurgu edebiyata dönmek" istediğini söylüyordu. Her zamanki gibi, bir projesi vardı. Elinde üç kısa roman vardı, bir araya gelerek ilginç bir kitap olabileceklerini düşünüyordu, yine aşk üstüne, aşk ve kadınlar üstüne bir kitap. *El País*'e dediğine göre: "Çevremde hep kadınlar var. Arkadaşlarımın çoğu kadın, Mercedes de bunun benim varoluş biçimim olduğunu, onlarla kurduğum bütün ilişkinin zararsız cilveleşmelerden ibaret olduğunu öğrenmek durumunda kaldı. Benim nasıl biri olduğumu herkes biliyor artık."[2]

Bütün ömrünü ve eserlerini üzerine kurduğu hafızasını kaybetmeye başladığını ekledi. (*Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın, yazarın otobiyografisinden esinlenen kahramanının da başına gelmişti bu.) Ama ironik olarak, kâğıt parçalama makinesi evde en çok kullanılan makineydi. Fakat son zamanlarda *Aşk ve Öbür Cinler*'in müsveddelerini esirgeyip, hediye olarak Mercedes'e vermişti. Bilgisayar çağında, bilgisayarlar oluşum izlerinin çoğunu gizlediğinden dolayı müsveddelerin pek çok bakımdan (buna maliye de dahil) büyülerini yitirdiğinin farkında değil gibiydi. Sahiden, el yazısından daktiloya, daktilodan bilgisayara geçiş, okurların zihninde yazarlığın ruhunun kaybolmasının, hatta bizzat yazarların da inançlarını yitirmelerinin bir nedeni olarak gösteriliyordu. García Márquez bu sürece çoğu insandan daha iyi dayanabilmişti. Hazırlık çalışmalarının veya bitmemiş eserlerinin çoğunu ortadan kaldırması, o böyle demezdi ama sanatçının işinin klasik modelde olduğu gibi, bütünüyle tamamlanmış eserler ortaya çıkarmak olduğu şeklindeki kendi güçlü inancına uygun düşüyordu.

Emeklilik, gündemde olan bir konuydu, alametlerin de hepsi kötüydü. Bütün başkan babaların sonbaharı gelmişti. Samper, milyonlarca insan istediği halde inatla istifa etmiyordu. Carlos Andrés Pérez zorla emekli edilmişti. Carlos Salinas başkanlık dönemini sonuna kadar götürmeyi becermişti ama ardından, hapse atılmak ya da daha beteriyle tehdit edilerek ülkeden ayrılmaya zorlandı. Fidel Castro'yu emekliliğe zorlayabilen çıkmamıştı ama o da yakında yetmiş yaşını bulacaktı; devrimin kendisi de yaşlanıyordu, Fidel'in yerini kim alacaktı? García Márquez'in, Bogota'da kitabının çıkışı sırasında hazır bulunmak yerine, gönülsüzce emekli olan bir başka başkanı, Madrid'deki Moncloa Başkanlık Sarayı'nda on üç yıl geçirdikten sonra suçlamalar ve skandallar arasında İspanya'da seçimle görevinden gönderilen Felipe González'i ziyarete gitmesi çok şey anlatıyordu. García Márquez gelir gelmez Moncloa'ya koştu ama başkan evinde değildi, iktidarını ve ihtişamını kaybetmiş bir Gabriel García Márquez karakteri gibi korumalarıyla bir başına gittiği Monfrague milli parkında buldu yazar onu.[3] Bir önceki görüşmelerinde kucaklaşırlarken González ona "Yarabbi, İspanya'da başkanla kucaklaşmak isteyen tek insan sensin herhalde" demişti. Şimdi, görevini bırakmış, emeklilik yolunda kendini rahatlamış hissettiğini söylüyordu. Yerine sağcı lider José María Aznar gelecekti.

İspanya'da uzun süre kalan García Márquez, Fidel Castro'nun yetmişinci yaşını onunla birlikte kutlamak üzere Küba'ya gitti. Bu da bir sonbahar olayıydı, Felipe González ziyaretine benzer yanları yok değildi. Fidel emekliliği düşünmüyordu ama alışılmadık ölçüde düşünceli bir haldeydi. O ki hep gelecekte yaşamış, dolayısıyla oraya varmak için şimdiki zamanı dakika dakika fethetmek zorunda kalmıştı, şimdi ilk kez geçmişi düşünüyordu, kendi geçmişini. Hiçbir özel kutlama istemediğini söylemişti ama Gabo ona Mercedes'le beraber Küba'ya zaten geleceklerini bildirdi. Onun ısrarları karşısında, iş yükü yüzünden doğum gününü gerçek zamanında (13 Ağustos) resmen kutlayamamış olan Fidel o akşam García Márquez'in evine gelip hediyesini aldı. Hediyesi, Kolombiya dil kurumu Instituto Caro y Cuervo'nun yayınladığı yeni sözlüktü. İki hafta sonra Fidel de kendi sürprizini yaptı: Gabo'yla Mercedes'i, birkaç yakın çalışma arkadaşını, bir gazeteciyle bir kameramanı Biran'a, doğduğu küçük köye götürdü; "geçmişine, hatıralarına, konuşmayı, ateş etmeyi, dövüş horozları üretmeyi, balık tutmayı, boks yapmayı öğ-

rendiği yere, terbiye aldığı, oluştuğu yere, 1969'dan beri gelmediği ve ömründe ilk defa annesiyle babasının mezarları başında durup onlara çiçek verebildiği, daha önce yerine getiremediği son görevini yapıp saygılarını sunduğu yere yolculuk." Fidel misafirlerini köyde gezdirdi, eski okuluna gitti (eski sırasına oturdu), çocukluğunda yaptıklarını hatırladı ("ben kovboydum, Reagan'dan çok daha kovboydum çünkü o sadece film kovboyuydu bense gerçek kovboydum"), annesinin ve babasının kişiliklerini ve kendilerine özgü tuhaflıklarını andı, sonra da kendinden memnun, şöyle dedi: "Rüyaları gerçeklerle karıştırmadım. Benim anılarımın içinde fantezi yok."[4] Son zamanlarda kendi anılarını (özellikle de annesiyle birlikte neredeyse yarım yüzyıl önce doğduğu yere geri dönüşünü) yazmakta olan García Márquez'in eline, üstüne düşünecek çok malzeme geçmiş olmalı.

Eylülde Cartagena'da yeni evinde vakit geçirdi García Márquez. Orada kendini evinde gibi hissetmediği herkesin bildiği bir sırdı artık. Sırf Santa Clara Oteli ona ve Mercedes'e tepeden baktığından değil, bir şekilde rahat hissetmiyorlardı işte kendilerini, aslında evi sevmemişlerdi. Arjantinli gazeteci Rodolfo Braceli, Maruja Pachón'la, 1990-91'de yaşadıkları ve bunların *Bir Kaçırılma Öyküsü*'ndeki temsiliyle ilgili bir görüşme yapmış, Maruja Pachón'un onunla bağlantısını kullanarak García Márquez'e ulaşmıştı. Rahatsız ama açık sözlü García Márquez bu günlerde verdiği röportajlarda giderek daha kendine dönük düşünceli, daha filozofça konuşuyordu, sanki bir uzvunu kaybetmiş, içinden bir şeyler kopmuş eski bir asker gibi, ilgi çekici ve bilgilendirici, hatta analitikti, ama artık diğerlerinin hepsini dışlayan tek bir sefere (bir sonraki seferine) odaklanarak konuşmuyordu, eskisi gibi sabit fikirli değildi.[5] Her zaman "hafızanın ustası" olduğu halde artık bir şeyleri unutmaya başladığından bahsetti yine, özellikle de telefon numaralarını unutuyordu. Annesi şimdilerde ona, "Peki sen kimin oğlusun?" diye soruyordu. Ama bazen de hafızası neredeyse olduğu gibi geri geliyor, ona çocukluğundan hatırladığı şeyleri soruyordu.[6] "Şimdi annemin içindeki her şey daha çok dışarı çıkıyor, çünkü onları saklamıyor, ön yargılarını unuttu."

Braceli'ye bir sürü arkadaşının birdenbire yetmiş yaşına bastığını, bunun ona sürpriz olduğunu söyledi, "onlara kaç yaşında olduklarını sormamıştım hiç." Ölüm karşısında kişisel olarak hissettiği şey, dediğine göre, "öfke"ydi. Altmış yaşına kadar kendi ölümü üstüne ciddi ciddi

düşünmemişti hiç. "Aynen hatırlıyorum: Bir gece kitap okuyordum, birdenbire, kahretsin dedim, bana da olacak, kaçınılmaz bu. Bunu düşünecek vaktim hiç olmamıştı. Ve birdenbire, pat, kahretsin, kaçışı yok. Bir ürperti hissettim... Altmış yıl salt sorumsuzluk. Bunu karakterleri öldürerek çözdüm." Ölüm, diyordu, elektriklerin kesilmesi gibi bir şeydi. Ya da anestezi gibi.

Belli ki meditasyon halinde, otobiyografik bir haldeydi; aslında bu eğilimi, en azından başlangıç evresi, *Alternativa*'nın sona ermesinden, *El Espectador* ve *El País*'te haftalık köşe yazmaya başlamasından beri vardı. Özel hayatının, hatta mesleki edebi faaliyetlerinin yazılı izlerinin çoğunu ortadan kaldırdığı halde, işinin belli iki yönü üstünde giderek daha çok düşünüyordu. İlk olarak, nasıl ve ne zaman, teknik ve zamanlama. Belli ki usta bir zanaatkârdı ve hikâyeleri herkesin kendisi gibi ya da Hemingway gibi anlatamadığını gittikçe daha çok fark ediyordu. Havana'da, México City'de senaryo yazım "atölyeleri," Madrid ve Cartagena'da gazetecilik atölyeleri yapması bundandı. Bunların ikisi de hikâye anlatmakla ilgiliydi: Gerçek nasıl hikâyelere bölünür, hikâyeler nasıl öğelerine ayrılır, bu öğeler her bir ayrıntının bir diğerine doğal olarak akacağı şekilde nasıl anlatılır ve okuyucunun ya da izleyicinin kendini okumaktan ya da izlemekten alamayacağı şekilde nasıl sunulur. İkincisi, ne ve neden: "Ayıp ve utanma" hissinden dolayı duygulanmak ve kendini incelemek konusunda isteksizdi. Ama birkaç yıldır, kendi yaşantısının, yıllardır verdiği eserlerde farklı edebi ve estetik amaçlarla farklı farklı biçimlerde işlediği yaşanmış hammaddelerini ayırt etmek daha çok ilgisini çeker olmuştu. Bu kısmen, kendi hikâyesini kontrol etmenin, kendi yorumlarının çoğunu kabul etmeden kimsenin onu şekillendiremeyeceğinden emin olmanın bir yoluydu. Otuz yıldır kendi imajını kontrol ediyordu; şimdi de kendi hikâyesini kontrol etmek istiyordu.

Ekimde 52. Amerika Basın Birliği (SIP) toplantısı için Pasadena, Kaliforniya'ya gitti. İki yüz gazete sahibinin yanı sıra, Orta Amerikalı Nobel Barış Ödülü sahipleri Rigoberta Menchú'yla Oscar Arias, ayrıca Henry Kissinger buradaydı. *El Espectador*'dan Luis Gabriel Cano örgütün yeni başkanı seçildi ve bir sonraki toplantının Guadalajara'da yapılmasına karar verildi. Yeni gazetecilik vakfını tanıtmayı çok önemseyen García Márquez temel bir konuşma yaparak "Gazetecilerin teknolojinin labirentinde kaybolduklarını" söyledi: Ekip çalışmasına gereken değer

verilmez olmuştu, haber atlatma mücadelesi ciddi mesleki çalışmaya zarar veriyordu. Dikkat isteyen üç temel alan vardı: "Yeteneğe ve ustalığa öncelik verilmeli; araştırmacı gazetecilik bir uzmanlık olarak görülmemeli çünkü bütün gazetecilik araştırmacı olmalı; etik ara sıra gündeme gelen bir konu değil, vızıltının sinekten ayrılmadığı gibi gazetecinin peşini bırakmayan bir vasıf olmalı."[7] (Bu son kısım García Márquez'in gazetecilik vakfı FNPI'nın anahtar cümlesi olacaktı. Vakfın ana sloganı ise: "En iyisi olmakla kalma, en iyisi olduğun bilinsin." Tam Gabriel García Márquez işi.) García Márquez'in konuşması da yeni vakfı gibi asıl olarak mesleki ve etik standartları yükseltmek için gazetecilerin bireysel olarak neler yapabileceğiyle ilgiliydi, halbuki 1970'lerde olsa öncelikle basının kime ait olduğuyla ilgilenirdi. Ama şimdi başka bir dünyada yaşıyordu. Bir yandan resmen demokratik olan ülkelerde burjuva basının sorunlarının tartışılıp bir yandan da yarıkürenin basın serbestliğinin hiçbir zaman olmadığı ve Castro iktidarda olduğu müddetçe de olmayacağı yegâne ülkesi olan Küba'nın sadakatle desteklendiği böyle bir çifte hayatı yaşamaya kalkışmak bile herhalde bir tek onun deneyebileceği bir şeydi. Üstelik García Márquez'in ajanslara sunulan yazıları Havana'da *Granma* ve *Juventud Rebelde*'de düzenli olarak yayınlanıyordu. Sosyalist amaçları ve sosyalist bir ekonomi kurma gereğini gerekçe olarak öne süremeyeceği bir çağda her şey daha bir zordu. Ama eğer hâlâ bunlardan bahsediyor olsaydı, hatta bahsetmek istediği varsayılıyor olsaydı bile, kodamanların arasına karışamaz, onları işe para koymaya ikna edemezdi (bağışçıların en büyüklerinden biri Monterrey'li çimento kralı Lorenzo Zambrano'ydu).

Noel'den önce Samper yeni bir televizyon yasası çıkararak kanalların tarafsız olma taahhüdünü yerine getirip getirmediklerine karar verecek bir komisyon kuracağını duyurdu. Herkes onun çok geçmeden QAP'ın yayın lisansını iptal edeceğini (QAP Samper'i en sert eleştirenlerdendi) ve García Márquez'in de böylece 1981'den beri ilk kez iktidarın merhametine kalacağını düşündü. García Márquez programını değiştirdi, yetmişinci doğum gününü Kolombiya'da kutlamayacağını açıkladı. 6 Mart'ta o, Mercedes, Rodrigo, Gonzalo ve onların aileleri ülkenin dışında gizli bir yerde olacaklardı.[8] Yetmişinci doğum günü kaçınılmaz olarak bütün Hispanik gazetelerin gündemindeydi. García Márquez adının gazetede geçmesi için her bahane kullanılıyordu, çün-

kü gazeteleri de kitapları gibi sattırıyordu. "Ben sağken, ölmüşüm gibi saygı törenleri" istemediğini ısrarla söylese de şimdi Kolombiya'daki eksikliğini daha da olaylı bir şekilde vurgulamak istiyordu anlaşılan; bunun için de, ilk hikâyesinin yayınlanmasının ellinci yılı baz alınarak eylülde, onca yer arasından Washington'da yapılacak çoklu yıldönümü kutlamalarını kabul etti. Normalde Washington'da böyle kutlamalar yapılırken, onuruna tören yapılan kişinin ülkesinin elçiliğiyle işbirliği ve organizasyon yapılır, oradan onay alınırdı. Fakat García Márquez'in hem yolun iki adım aşağısındaki Beyaz Saray'da yaşayan adamla devam eden bir ilişkisi vardı hem de Amerika Devletleri Örgütü'nün Genel Sekreteri'nin sıkı dostuydu ki bu örgütte ABD bile, ne kadar hegemonik olursa olsun ancak eşitler arasında birinciydi. Zaten, kendi bağlantılarını kullanarak García Márquez onuruna bir dizi etkinlik düzenleyen de bizzat Gaviria'ydı. Samper hükümetinin utancı olarak gördüğü bu olaydan tiksinti duymuştu, kendisinin ona bıraktığı mirası Samper'in har vurup harman savurmasına çok öfkeliydi Gaviria. Düzenlediği etkinliklerin zirvesi, kendi konutunda yapılacak bir parti ve Georgetown Üniversitesi'nde García Márquez'le yine Nobel Ödüllü bir romancı olan Toni Morrison'ın üniversite rektörü Peder Leo Donovan'ın onur konukları olacağı bir yemek olacaktı.

Batı kültüründe yıl dönümü kutlama eğilimi yeni binyılın yaklaşmasıyla beraber gelişmekteydi. 1492, 1776, 1789: Postmodernite koşullarında bu tarihler, tema parklarının zamansal eşdeğeri haline geliyordu. Bu kapsamda García Márquez de başlı başına bir tema parkı, edebiyat dünyasında Cervantes, Shakespeare ve Tolstoy'dan beri bir benzeri olmayan bir anıt olma yolunda epey mesafe kat etmişti. *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan, Latin Amerika'da onu okuyanların tümü ve kıta dışında okuyanların pek çoğu için dünyayı değiştiren o kitaptan beri bu durumun kendisi de farkındaydı. Yavaş yavaş anladı ki altın yumurtlayan tavuk kendisiydi; onu kuşatan "ün çılgınlığı" öyle kuvvetli, öyle bulaşıcıydı ki sonunda, bütün planlarına, stratejilerine, manevralarına rağmen, ne yaptığı aslında hiç fark etmiyordu: Çağın ruhunu yakalamıştı o, çağın ruhunun ötesine geçmiş, ölümsüzlüğe, sonsuzluğa varmıştı. Pazarlama bunu önemsiz ölçülerde arttırabilir ya da söndürebilirdi ama García Márquez'in büyüsü kendisinden bağımsızdı artık. Ömrünün geri kalanının, daimi bir kutlama, uzun ve mutlu bir yıl dönümü olmasını

engellemesi çok zordu artık. Bu labirentten nasıl çıkabilirdi? Çıkmak istiyor muydu artık?

11 Eylül'de Beyaz Saray'da öğle yemeği için Bill Clinton'la buluştu. Clinton *Bir Kaçırılma Öyküsü*'nün yayınlanmamış halini zaten okumuştu ama García Márquez ona İngilizce basımın kendisine özel deri ciltli nüshasını hediye etti "ki çok canı yanmasın." (Yayıncı Clinton'a *Bir Kaçırılma Öyküsü*'nün yayınlanmamış halini gönderdiğinde Clinton, García Márquez'e "dün gece kitabınızı baştan sona okudum" diye bir mesaj iletmişti. García Márquez'in yayıncılarından biri, kitap sonunda yayınlanırken bu paha biçilmez desteği kapağa basmak istedi. García Márquez şu cevabı verdi: "Evet, eminim bunu kabul eder; ama bana bir daha hiç not yazmaz.") İki adam Kolombiya'nın siyasi durumunu ve daha genel olarak Latin Amerika'da uyuşturucu üretimini ve Amerika Birleşik Devletleri'nde uyuşturucu tüketimini konuştular.[9]

Her şeye rağmen Samper hâlâ yerinden kıpırdamıyordu. Washington'daki curcunadan birkaç hafta önce García Márquez, Santos ailesinin yükselen siyasetçisi Juan Manuel'le buluşup Kolombiya'nın hâlâ kötüye giden durumu hakkında görüşmüştü. Santos 1997'de yapılacak başkanlık seçiminde liberallerin adayı olmak istediğini açıklamıştı. Samper'i düşürmek için birlikte ya da ayrı ayrı komplo kuruyorlar mıydı bunu yalnız kendileri bilebilir; ama Kolombiya toplumunun bütün kesimleri arasında müzakereler yapılmasını öngören bir "barış planı" hazırladılar – bir tek Samper hükümeti yoktu! (Santos baskı altında kalarak sonunda bunun García Márquez'in fikri olduğunu söyleyecekti; "Cesurca bir şey yapmamız lazım, yenilgiyi paylaşmak için herkesin konuşmasını sağlamamız lazım, çünkü bu savaşı hepimiz kaybediyoruz.") Fakat plan ekimin ikinci haftasında açıklandığında, Santos hükümeti düşürmeye çalıştığını kabul etmedi. Santos ve García Márquez İspanya'ya uçup (García Márquez dosdoğru Washington'dan Madrid'e uçtu) eski başkan Felipe González'le görüştüler (böylece sağcı yeni başkan José María Aznar'ı hiçe saymış oldular). Gelgelelim, Felipe González, girişime ancak Samper müzakereleri kabul ederse ve Amerika Birleşik Devletleri'yle diğer güçler de desteklerse destek olacağını söyleyerek onu fiilen yok etti.

Ocak 1998'de, artık yaşlı ve hasta olan Papa II. Jean Paul, Castro'nun Küba'sına ne zamandır müjdelenen ziyaretini gerçekleştirdi, zahmetli ve

zor müzakereler sonucu olmuştu bu. (1997'de García Márquez bana Papa'nın "harika bir adam" olduğunu, biyografisini okumam gerektiğini söylemişti.) Bu tabii ki Fidel'in, Küba'nın devrimci ilkelerini muhafaza etmekle beraber esneklikten aciz olmadığını (Noel'in yeniden tedavüle girmesine bile izin vermişti, bir kereliğine) ve dünyanın kuvvetli isimleriyle müzakere edebileceğini gösterme biçimiydi. Bu etkinliklerde Fidel Castro'nun yanında oturan Gabriel García Márquez değil de kim olacaktı? Papa'nın, komünizm karşıtı faaliyetler karnesi kabarık ve son derece başarılı olmakla beraber, birçok bakımdan da anti-kapitalist olduğu, yeni tüketim toplumlarının yoz yüzlerine kesinlikle karşı olduğu da biliniyor, bu da onun ziyaretini alınmaya değer bir risk haline getiriyordu. Küba'nın ve Castro'nun bahtsızlığına, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve başka yerlerde Küba lehine müthiş bir reklam olabilecek gibi duran bu olay, Bill Clinton'ın Beyaz Saray stajyeri Monica Lewinsky'le ilişkisinin bir skandal olarak patlaması yüzünden dünya televizyon ekranlarından silindi. Bu çifte felaket demekti: Hem Papa'nın ziyareti yapabileceği küresel etkiyi asla yapmadığı için felaketti, hem de García Márquez'in arkadaşı olan Clinton bu skandal ve onun ardından gelen ithamlarla siyasette çok büyük yara alacağından dolayı. Clinton, döneminin sonunun gelmesini neredeyse çaresizce beklemek durumunda kalacaktı, tıpkı Samper'ın yapmakta olduğu gibi. İroni gözden kaçacak gibi değildi.

García Márquez mayısta yapılacak birinci tur seçimler için Kolombiya'ya dönmemeye karar vermişti. Fakat México City'deki evinden bir televizyon mesajı yollayarak ikinci defa aday olan muhafazakâr Andrés Pastrana'yı neden desteklediğini ve kendini "*camellar* con Andrés" ("Andrés'le gayret") sloganına bağlı hissettiğini açıkladı. García Márquez bir muhafazakârı destekliyor! Albay Márquez duysa ne derdi! Hayatta olan aile üyeleri bu davranışını tasvip etmediler, hatta bunun karşısında sersemlediler. Ama Pastrana'nın Miami'deki Kübalılara yakın olduğu söyleniyordu ve García Márquez belki de [Pastrana'nın] bu yolla ve başka şekillerde Küba'daki duruma bir faydası dokunabileceğini düşünmüştü. Bunun karşılığında García Márquez'in de Pastrana'nın bir numaralı amacı olan gerillalarla barış sürecinin ardından gelen ilk resmi politika hedefi olan eğitim konusunda yardım etmesi bekleniyordu.

García Márquez liberal basın tarafından isteksizce ama vahşice eleştirildi. "D'Artagnan," *El Tiempo*'da yazdığı kıvılcımlar saçan yazısını, bu ana kadar Kolombiya siyasetine müdahale eden ama görünüşte artık ölmüş olan García Márquez'in mezar taşı gibi kurguladı. Pastrana yönetimi üzerinde ne kadar etkisi olurdu, tartışmalı. Ne onun ne Andrés'in birlikte ya da ayrı ayrı "gayrete geldikleri" görülmüştü.[10] Keskin görüşlü faydacı Gaviria, Küba'nın otuz dört yıl sonra Amerika Devletleri Örgütü'ne yeniden seçilmesini sağlamaya çalıştı fakat karar veto edildi, tahmin edileceği üzere Amerika Birleşik Devletleri tarafından. Bu Pastrana'nın önünü baştan aldı (herhalde çok rahatlamıştı), García Márquez'in Andrés'in görev dönemi için kurduğu stratejiler de daha başlamadan bitmiş oldu; yazarın gelecek dört yılda, bağlılık vaatlerine rağmen Kolombiya'nın meseleleriyle neden o kadar az ilgilendiğini de şüphesiz açıklıyor bu durum. Clinton Küba'yla ilişkilerin geliştirilmesiyle değil Pastrana'nın uyuşturucu ticaretine son vermeyi vaat eden "barış süreci"yle ilgileniyordu ve sonbaharda, García Márquez'in México City'deki evinin sık misafirlerinden olan Inter-Amerikan Kalkınma Bankası başkanı Kolombiya'ya "kalkınma ile barış" sağlamak üzere çok yüksek meblağlı bir kredi verdi.[11] Gelecek dört yıl içinde Pastrana bütün yerel ve uluslararası krizler arasında Washington'un en çok onurlandırılan ve ağırlanan misafirlerinden olacaktı. 27 Ekim'de Pastrana ABD'ye 23 yıl aradan sonra Kolombiya'nın başkanlık düzeyindeki ilk resmi ziyaretini gerçekleştirdi, bunda García Márquez de hazır bulundu, yanlarında çoğu müzisyen ve oyuncu, birbiriyle ilgisiz bir grup Amerikalı "Hispanik" ve "Latino" vardı.[12] Clinton'un, Soğuk Savaş stratejilerini andıran hükümetin altını oyma taktiğine karşıt bir politika olan "Plan Kolombiya"sını Pastrana'nın önceden kabul etmesinin karşılığı, işte böyle törensel olacaktı. Bu konuda García Márquez o sırada kamuoyuna hiçbir açık beyanda bulunmadıysa da bundan büyük utanç duymuş olsa gerek.

1997'nin sonunda televizyon programı elinden alınan[13] García Márquez *Cambio*'yu satın almaya neredeyse bir anda karar verdi. Bu dergi aslen, 1980'lerde İspanya'nın dönüşümünde çok etkili olmuş İspanyol *Cambio 16* dergisine bağlıydı. *Cambio* ("Değişim," ki Andrés Pastrana'nın seçim kampanyası sırasında neredeyse tek sloganıydı) Kolombiya'nın en etkili haftalık siyasi dergisi *Semana*'yla doğrudan rekabet halindeydi; *Time* ile *Newsweek* arasındaki rekabet gibi bir şeydi

bu. García Márquez, kardeşi Eligio'nun yakın dostu ve iş arkadaşı olan Patricia Lara'nın dergiyi satmaya hazırlandığını duydu; o, QAP'ın eski müdürü María Elvira Samper, Germán Vargas'ın oğlu Mauricio Vargas (Gaviria'nın bakanlarından ve Samper'i açıktan eleştirenlerden biriydi), *Semana*'dan gazeteci Roberto Pombo ve başkaları teklif vermeye karar verdiler (teklifte Mercedes de kendi adına yer alıyordu). Noel geldiğinde anlaşma tamamdı, yeni şirketin adı, *Aşk ve Öbür Cinler*'in şüpheci aydınlanmacı doktorunun adıyla Abrenuncio S.A. oldu; ocak sonunda García Márquez satışları patlatmak amacıyla öncelikle kendisi gibi büyük isimler (Chávez, Clinton, Wesley Clark, Javier Solana) hakkında uzun baş sayfa yazıları yazmaya başlıyordu. *New York Times*'tan Larry Rohter ertesi sene onunla konuştu ve şunları kaydetti: "1999'un Ocak ayı sonunda *Cambio*'nun yeniden doğuşunu kutlamak üzere parti verdiği gece, [García Márquez] gece yarısına kadar orada bulunarak davetli iki bin misafiri ağırladı. Sonra ofise döndü, bütün gece çalışıp Venezuela'nın yeni başkanı Hugo Chávez hakkında uzun bir yazı yazdı, işini gün doğarken, yetişmesi gereken zamandan kısa süre önce bitirdi. 'Bunu yapmayalı kırk yıl olmuştu' dedi, memnuniyeti sesinden belliydi. 'Harikaydı.'"[14]

Derginin Chávez sayısı özellikle fikir vericiydi. Albay Hugo Chávez, García Márquez'in dostu Carlos Andrés Pérez'i devirmeye çalışmış olan askerdi. Ama Venezuela'da iktidara geldikten sonra yeni binyılda güvenilir ve ucuz petrol satıp Fidel'in ayakta kalmasını sağlayarak Küba'nın imdadına yetişecek olan da oydu. Dahası, kendisi Latin Amerika'nın bağımsızlığını ve birliğini savunan bir "Bolívarcı"ydı ve Venezuela'da söylediğini yapmaya hazırdı. García Márquez de perde arkasından Küba'ya yardım etmek ve Latin Amerika'yı birleştirmek için çalıştığında göre, Chávez'in ondan gizli de olsa tam destek alması beklenebilirdi. Fakat García Márquez'in Chávez'e dair tavrı ılımlı olmanın ötesine geçmedi hiç, bunun nedeni belki García Márquez'in Pastrana ve Clinton'la kurduğu ilişkiler üzerinden daha uzlaşmacı bir hale gelmesi, Chávez'in Amerikan karşıtlığının ise hem kalıcı hem de keskin olması olabilir. García Márquez Ocak 1999'da Havana'da Chávez'le görüşmüş ve Meksika'ya dönüş yolunda Venezuela'ya onunla beraber uçmuştu. Ardından, bütün dünyaya dağıtımı yapılan uzun bir yazı yazdı. Çok etkili olan (ve *Cambio*'ya çok para kazandıran) bu yazı şöyle bitiyordu:

> Uçağımız Caracas'a sabahın üçü gibi vardı. Pencereden o unutulmaz şehre baktım, bir ışık deniziydi. Başkan benden Karayip usulü kucaklaşarak ayrıldı. Etrafında baştan aşağı askeri giyimli korumalarıyla uzaklaşıp gitmesini seyrederken, birbirinden çok ayrı iki adamla seyahat ve sohbet etmişim gibi tuhaf bir hisse kapıldım. Birine, inatçı bir talih tarafından ülkesini kurtarma fırsatını vermişti; diğeri ise pekâlâ tarihte kaybolup gidecek bir başka despot olabilecek bir gözbağcıydı.[15]

Aslında García Márquez Küba'da, Castro'yla (ve şimdi eşit ölçüde her yerde hazır ve nazır, hâlâ komünist ve açık bir devrimci olan Nobel Ödüllü José Saramago'yla) Küba Devrimi'nin kırkıncı yılını kutlamak için bulunuyordu. Fidel gözlüklerini takıp okuduğu konuşmasında, kodamanlar için çokuluslu kapitalizm, onların tüketicileri içinse tüketim kapitalizmi çağında dünyanın artık "devasa bir gazino" olduğunu, gelecek kırk yılın belirleyici olacağını ve insanların gezegenin yaşamaya devam etmesinin tek yolunun kapitalist sistemin sonunu getirmek olduğunu anlayıp anlamayacaklarına bağlı olarak, dünyanın iki yöne de gidebileceğini söyledi.[16] García Márquez bu konuda ne düşünüyordu bilinmez, ama gözleri hasta bir adamın uzak ve dikkati dağılmış gözleriydi. Her şeye rağmen *Cambio*'nun hayal kırıklığına uğratan satışlarını arttırmak için müthiş bir çaba gösteriyordu. Chávez hakkındaki yazısından daha da çok dağıtımı yapılan bir yazı, "Dostum Bill Neden Yalan Söylemek Zorunda Kaldı" yazısıydı. Burada Clinton'a zarar vermek için düzenlenen cumhuriyetçi komplosunun kötücül yanlarına yoğunlaşmak yerine, Clinton'u cinsel maceralar peşinde olup bunları karısından ve herkesten saklamaya çalışan tipik bir erkek (demek tipik erkekler böyle yapıyordu) olarak gösterdiğinden, dünyanın her yanında feministleri kızdırdı.

Havana'da, dünyayı mahvedişinin son aşamalarına geldiğini söylediği kapitalizmin artık son bulması için çağrıda bulunan Fidel'i dinlemişti. Lakin şimdi yirminci yüzyılın son yılında yine bir dizi bağlılığın gereklerini yerine getirmek ve *Cambio* yazıları için ünlülerle röportaj yapmak üzere Avrupa'da bulunan García Márquez, yeni bir organizasyona katılıyordu. Foro Iberoamérica diye bilinecek bu örgütün amacı sözümona, dünyanın kalkınma sorunlarını "kutunun dışından" düşünmekti. Unesco, İnter-Amerikan Kalkınma Bankası ve İspanya'nın yeni hükümeti Madrid'de bir nevi ön buluşma düzenledi. García Márquez-

Saramago gösterisinin devamıydı bu bir bakıma. Kısa katkısında García Márquez Latin Amerikalıların kendilerinin olmayan bir kaderi yaşadıklarını söyledi: "Sonumuz başarısız illüzyonlar laboratuvarına dönmek oldu. Bizim en büyük vasfımız yaratıcılık, halbuki ısıtılıp ısıtılıp önümüze konan öğretileri ve bize yabancı savaşları, Hindistan'ı ararken tesadüfen bizi bulan bahtsız bir Kristof Kolomb'dan kalanları yaşamaktan başka pek bir şey yapmadık." Bir başarısızlık simgesi olarak yine Bolívar'dan bahsedip, Nobel konuşmasında söylediğini tekrarladı: "Bırakın ortaçağımızı sakin sakin geçirelim." Sonra da yeni hikâyelerinden birini, böyle bir forum için muhakkak ki epey uygunsuz kaçan bir evlilik dışı ilişki hikâyesi olan "Ağustos'ta Görüşürüz"ü okudu.[17] Bir zamanlar García Márquez'in oynadığı rolü oynayan Saramago ise dünyada herkes "melez olmalı" diyordu, o zaman kültür hakkında münakaşaya gerek kalmayacaktı.

Haftalar sonra García Márquez Bogota'da, Carlos Fuentes'le *El País*'in sahibi Jesús de Polanco'nun Kolombiya'nın Caro y Cuervo Filoloji Enstitüsü'ne şeref üyesi olması törenine katıldı. Platformda oturmuştu, her zamankinden çok daha yaşlı gösteriyordu, ama hiçbir şey söylemedi. Sonra 1992'de olduğu gibi Bogota'nın rakımının yine Avrupa'dayken hissetmediği seviyede bir yorgunluğu tetiklediğini fark etti. Ve çöktü. Kamuoyunun radarlarından birkaç hafta kayboldu, bu arada Mercedes kanser söylentilerini reddedip basından bir süre "sabırlı" olmasını istedi. "Genel yorgunluk sendromu" diye tuhaf bir hastalığa yakalandığı bildirildi. Ama herkes en kötüsünden korkuyordu. Bu kez teşhis lenf kanseriydi (lenfoma), yani bağışıklık sistemi kanseri.

Bir kere daha Bogota'da hasta düşmüş, bir kere daha hastalığının teşhisi Bogota'da konmuştu. Fakat bu defa teşhisin ağırlığı karşısında ikinci bir görüş almak için oğlu Rodrigo'nun yaşadığı Los Angeles'a gitti. Evet, lenf kanseriydi. Aile tedavinin Los Angeles'ta yapılmasına karar verdi ve García Márquez önce bir ev sonra da hastane yakınında bir bungalov kiraladı. Lenf kanserine karşı sürekli yeni tedaviler geliştiriliyordu ve ihtimaller Alvaro Cepeda'nın New York'ta aynı şeyle baş etmeye çalıştığı dönemden epey farklıydı. García Márquez'le Mercedes, Alvaro Cepeda'nın çevirmenlik yapan ve Amerika Birleşik Devletleri'ne önceki gelişlerinde de özellikle Bill Clinton'la buluşma için yardım etmiş olan kızı Patricia'yı aradılar. Patricia, Clinton'un ekibinden avukat ve

Şili eski büyükelçisi John O'Leary'yle evliydi. García Márquez her ay tedavilerinden ve tedavi ardından yapılan testlerinden sonra, bana sonradan söylediğine göre "yaşayacak mıyım ölecek miyim öğrenmek için doktorla konuşmaya" gidiyordu. Raporlar her ay iyi çıktı, sonbaharda García Márquez México City'ye dönüp, Los Angeles'a çek-ap için ayda bir gidip gelir oldu.

1999'un Kasım ayı sonunda García Márquez'i görmek için México City'ye gittim. Onu hiç bu kadar zayıf görmemiştim, saçları da çok dökülmüştü. Ama kuvvetle dolu, dipdiriydi. Yine, ölümden korktuğunu ömrü boyunca söylediğini ama iş sıkıya gelince ne kadar müthiş bir mücadeleci olduğunu gösterdiğini düşündüm. Duygu yüklü bir buluşma oldu çünkü dört yıl önce benim de lenf kanseri olup atlattığımı biliyordu.[18] Aylardır, anıları için tuttuğu notlara tekrar bakmaktan başka hiçbir şey yapmadığını söyledi ve doğumunu anlattığı yeri okudu bana. Mercedes'ten sükûnet ve kararlılık fışkırıyordu ama bu çabanın onun gücünü bile zorladığını görüyordum. Yine de o böyle durumlar için biçilmiş kaftandı ve kocasını normallikle sarıp sarmalıyordu, durumu büyütmeme normalliği de dahil. Gonzalo'yla çocukları ziyarete geldiler, dede onlara her zaman nasıl davranıyorsa öyle davrandı.

García Márquez yakınlarda *The New Yorker*'dan Jon Lee Anderson'a, Clinton'la Pastrana arasında varılan "Plan Kolombiya" anlaşmasının "yürümesinin mümkün olmadığını" ve ABD'nin "emperyal bir modele" doğru geri dönüyor gibi göründüğünü söylemişti.[19] Eylülde, EFE haber ajansını, kendisinin "ABD'nin Kolombiya'ya askeri yardım yapması konusunda müzakerelere yardım ettiği" şeklindeki haberden dolayı 10 milyon dolarlık dava açmakla tehdit etti.[20] Bu muhtemelen onun Pastrana'yla Clinton'dan ve onların kaçınılmaz "Plan"ından uzaklaşmasına işaret ediyordu.[21] Şimdi şöyle diyordu bana: "Kolombiya'ya gelirsek, galiba sonunda alıştım ona. Kabullenmek gerek sanırım. Tam şu anda işler gözle görülür derecede iyi gidiyor; paramiliter güçler bile böyle devam edemeyeceğini anladılar. Ama bu ülke hep aynı kalacak. Bir iç savaş oldu, gerillalar her zaman vardı, her zaman da var olacaklar. Bu orada bir yaşam biçimi. Sucre'ye bak. Gerillalar orada fiilen *evlerde* yaşıyorlar, herkes onların gerilla olduğunu biliyor. Kolombiyalılar burada ya da Bogota'da beni ziyarete geliyorlar, "Ben FARC'lıyım, kahve içelim mi?" diyorlar. Normal bir şey bu." Bu söylediklerini, iflâh olmaz ülkesi-

ni doğrudan siyasi faaliyetlerle değiştirme çabalarından nihayet vazgeçtiği şeklinde anladım. Ailesinden pek çok insanın ve birçok arkadaşının da ona söyleyebileceği gibi, kendi saygınlığını, siyasi muhafazakârların (bu defa Pastrana'nın ve siyaseten Clinton'ın elini kolunu bağlamış olan Amerikalı cumhuriyetçilerin) eline bırakmanın fazla ileri gitmek olduğunu da üstü kapalı olarak kabul ettiğini söylemeye gerek yok. İronik olarak, hastalığı bu mutsuz birlikteliklerden sessizce ayrılmak için bahane oluyordu şimdi. Anılarına dönmenin vakti gelmişti belki de.

Arada yazılar yazıyor, *Cambio*'yla ve Cartagena'daki gazetecilik vakfıyla temasını sürdürüyor, ama asıl olarak México City'de yaşıyor, insanların aşırı ilgisinden uzak duruyor ve dikkatini iyileşmeye, bir de Mercedes'le birlikte Rodrigo ve ailesiyle daha çok vakit geçirebildikleri Los Angeles ziyaretlerine veriyordu. Gabo ve Mercedes *Cambio* gazetecilerinden, *El Tiempo* hanedanına damat gitmiş ve o ara México City'de görevli olan Roberto Pombo'yla da yakın arkadaş olmuşlardı. Gelecek on yıl içinde Gabo'yla Mercedes'in üçüncü oğlu gibi olacaktı bu adam. García Márquez dergiye giderek daha otobiyografik yazılar yazacak (bu arada Shakira'dan mülakat alacak) ve okurların sorularından ilham alan yazılardan oluşan bir "Gabo cevaplıyor" köşesi yapacaktı. Sonra bu yazılar dergide defalarca reklam yapılıp, internette derginin elektronik versiyonunu arayanlara sunulacaktı.

Fakat tabii ki asıl faaliyeti hatıralarını yazmaktı. İnsanların anılarını yazmaya başladıklarında genellikle pek bir şey hatırlayamayacak kadar yaşlı olduğunu söyleyerek şakalar yapmıştı hep; fakat bazılarının daha bu işe başlamadan öldüklerini hiç söylememişti. Artık en önemli amacı, *Anlatmak İçin Yaşamak (Vivir para contarlo)* adıyla malum anılarını yazmaktı. Belki de Bolívar'ın *Labirentindeki General*'in sonunda içine düştüğü çelişkiyi hatırlıyordu: "Başarısızlıklarıyla hayalleri arasında koştuğu delice yarışın şimdi sonuna yaklaşmasının şaşırtıcı gerçeği karşısında ürperdi. 'Allah kahretsin,' diye iç çekti. 'Ben bu labirentten nasıl çıkacağım?'"*

Siyasetten uzak durmaya çalışıyordu fakat *Cambio* bazen onu içine çekiyordu. Dergi onun yokluğunda belirgin bir şekilde sağa çekiyordu,

---

* *Labirentindeki General*, İspanyolca aslından çeviren: İnci Kut, İstanbul: Can Yayınları

ama genç gazetecilerin sertçe cevap verebileceği gibi, o da öyle yapmıyor muydu? Chávez Üçüncü Dünya'da bir popülist lider olarak başarıdan başarıya koşuyordu lakin García Márquez'in bana dediğine göre "onunla konuşmak imkânsız"dı. Chávez 2002'nin sonunda, García Márquez'in 1999'un başlarındaki buluşmalarından beri onunla hiç temas kurmadığını, bundan büyük üzüntü duyduğunu söyledi. Chávez, Panama devlet başkanı Omar Torrijos'tan pek de farklı olmadığına göre (elinde petrol olduğu ve demokratik seçimle geldiği için Chávez'in ondan çok daha kuvvetli olması hariç), kişisel meselelerin ötesinde (yazarın Carlos Andrés Pérez ve Teodoro Petkoff'la arkadaş olması dahil) García Márquez'in onu yeni çağ için ve son on yılda kendi giriştiği perde arkası diplomasisi için fazlaca delifişek bulmuş olması muhtemel görünüyor.

Bunun bir örneği, Kasım 2000'de gelen, Meksika çimentosunun (CEMEX) kralı, Meksika'nın Monterrey'li sanayicisi Lorenzo Zambrano'nun, Cartagena'daki Yeni İbero-Amerikan Gazetecilik Vakfı'nın düzenleyeceği yarışmalarda kazananlara ödül olarak verilmek üzere 100.000 dolar bağışlayacağı haberi oldu.[22] Bundan birkaç hafta sonra, medya devi Televisa'nın, Roberto Pombo yönetiminde Meksika baskısını üretmek üzere *Cambio*'yla çalışacağı duyuruldu. İşte şimdi García Márquez'in dünyasıydı bu. Meksika'nın sağcı yeni devlet başkanı Vicente Fox'un göreve gelişi Foro Iberoamérica'nın bir toplantısıyla çakıştı; ki toplantıya bu sefer, yerleşik aydınlar García Márquez ve Carlos Fuentes'in yanında, İspanya eski devlet başkanı Felipe González, *El País*'in sahibi Jesús de Polanco, uluslararası bankacı Ana Botín, Meksika'nın en zengini olan ve 2007'nin ortalarında bir süreliğine dünyanın en zengini olmaya yazgılı olan, yine García Márquez'in arkadaşlarından Carlos Slim ve bir başka arkadaşı, Kolombiya'nın en zengin adamı, *El Espectador*'un sahibi, Cartagena'daki vakfın cömert bağışçılarından Mario Santo Domingo da katılıyordu. García Márquez'in bağımsız bir gazetecilik vakfının başkanı olarak, diğer holdingleri kapsamında büyük gazetelerin ve televizyon istasyonlarının sahibi olan tekelci kapitalistlerle böyle sıkıfıkı olmasının ne derece uygun olduğu konusu açık değildi ve mesele yazarın kendisi tarafından kamuoyu önünde hiçbir zaman ele alınmamıştı. Normalde basına hiç yorum yapmıyordu artık, fakat bu sefer, Carlos Fuentes'in iş dünyasıyla fikirler dünyası arasındaki ara yüzün önemini açıklayan fevkalade konuşmasını dinleyene kadar

kendisinin de başkalarının da o forumda ne işi olduğuna dair hiçbir fikri olmadığını söyledi. Meksika'ya gelince, orada ne olup bittiğine dair de en ufak fikri yoktu. Artık sadece "Mercedes'in kocası" olduğunu söyleyerek habercileri daha da eğlendirdi, bunu bazıları şimdi Mercedes'e bağımlı olduğunu kabul ettiğinin ve yakın zamanlardaki devamlı badireleri sırasında ona sahip çıkmasından duyduğu şükranın ifadesi saydılar.[23] Dökülen saçlarının çoğu yeniden çıkmış, verdiği yirmi kilonun on beşini geri almıştı ama görenler keskin nüktelerinin ve tam ifade gücünün henüz geri gelmediğini fısıldaşıyorlardı. Belki de kemoterapi, kendisinin de birkaç yıldır şikâyetçi olduğu hafıza kaybı sürecini hızlandırmıştı.

Kolombiya'nın çoktandır uzağındaydı. Eski dostu Guillermo Angulo, Bogota'nın dışındaki kır evine giderken FARC gerillaları tarafından kaçırılmıştı. Yetmişli yaşlarını süren Angulo aylar sonra serbest kalacaktı; bana serbest bırakılmasıyla García Márquez'in bir ilgisi olduğundan emin olduğunu söyledi, çünkü istisnai bir durumdu bu: FARC rehinelerinin çoğu yıllarca tutsak kalıyorlardı, tıpkı başkanlık adayı Ingrid Betancourt gibi.[24] 2000'in sonunda, Pastrana'nın 1948-sonrası dönemin herhalde en zayıf Kolombiya devlet başkanı olduğu konusunda geniş bir fikir birliği vardı. Şubat 2001'de Eric Hobsbawm, Ernesto Sábato ve Enrique Santos Calderón gibi önemli aydınlar Pastrana ve George W. Bush'a hitaben, Kolombiya'da girişilecek her türlü Kolombiya-ABD ortak faaliyetine Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin de katılması gerektiğini bildiren bir açık mektup yazdıklarında, imzacılar arasına García Márquez adı da girmişti.[25] Bir kere daha "Plan Kolombiya"ya karşı olduğunun işaretlerini veriyordu: Bu sadece Pastrana'yla değil, plana destek veren Gaviria'yla da ipleri koparmak demekti.

Mart ayında Comandante Marcos uzun zamandır vaat ettiği gibi silahsız Zapatista gerillalarını México City'ye gönderdi. García Márquez, Roberto Pombo'nun yardımıyla *Cambio* için bir röportaj yapmak için emekliliğinden kısa bir kaçamak yaptı. Dünyanın her tarafından solcuların sempatisini ve desteğini kazanan ve tanınmış aydın ve sanatçıları siyasi gezginler olarak Chiapas'a çeken Zapatistalar, García Márquez'in desteklemeye vakit ayıracağı türden bir örgüt değildi. Sahiden, Kolombiya'nın gerillalar, paramiliter güçler, toprak sahipleri, polis ve ordu arasında kâbus gibi bir dünyada sıkışmış, yerinden edilmiş köylüleri gibi sıradan insanların çektikleri karşısında García Márquez'in

suskunluğu, onun 1980'den sonraki yıllar boyunca neler yaptığını takip eden her insanı muhakkak rahatsız ederdi. Lakin bu adam hiçbir zaman kendi vicdanını rahatlatmak için kalabalıkları memnun edecek siyasi ifadeler kullanan biri olmamıştı: Son derece politik ve pratik biriydi; kendisini popüler yapacak olanı değil (eleştirenlerin iddialarının aksine) gerekli olduğunu düşündüğü şeyi yapan biriydi hep.

García Márquez kanserle mücadele ederken en küçük kardeşi Eligio da kendi kavgasını vermekteydi. Gabito gibi o da bir kitabı, *Tras las claves de Melquíades: historia de "Cien años de soledad"*ı (Melquíades'in ipuçlarının peşinde: *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın hikâyesi) bitirmeye çalışıyor, bir yandan da son safhasına gelmiş beyin tümörünün acısını çekiyordu. Kitabı istediği şekilde bitiremiyordu ama kendisi, ailesi ve arkadaşları o ölmeden kitabın çıkması gerektiğine karar verdiler. Mayısta kitap çıktığında Eligio tekerlekli sandalyedeydi ve zorlukla konuşabiliyordu. Buendía'ların sonuncusuydu o ve *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta esrarlı bir şekilde öngörüldüğü gibi, ailenin kitabının şifresini çözdükten kısa süre sonra ölecekti. (Kardeşlerden ilk ölen, Ekim 1998'de hayata veda eden Cuqui olmuştu.) Gabito haziran sonunda Eligio'nun cenazesine gidecek gücü bulamadı.

11 Eylül'de New York'ta, El Kaide mücahitlerinin kaçırdığı uçaklar Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerini yerle bir etti ve dünya siyaseti korkunç bir şekilde değişerek, George W. Bush'un öngördüğü gibi bir senaryo dahilinde değilse de onun zaten açmakta kararlı olduğu savaşa doğru hızla yol almaya başladı. García Márquez kısa süre önce, sağlığı kötüye gittiği rivayet edilen Fidel Castro'yu görmeye Küba'ya gitmişti. New York'taki dehşetten iki, Guillermo Angulo'nun salıverilmesinden üç hafta sonra, 24 Eylül 2001'de Kolombiya kültür eski bakanı ve ülkenin denetleme daire başkanının eşi Consuelo Araujonoguera, Valledupar yakınlarında FARC gerillaları tarafından kaçırıldı, bir hafta kadar sonra, 30 Eylül'de ise ölü bulundu, anlaşıldığı kadarıyla iki ateş arasında kalmıştı. Bütün ülkenin "La Cacica" ("Şef") diye tanıdığı bu kadın, Valledupar'ın ve bölgenin *vallenato* festivalinin baş destekçisi, García Márquez'in, Alvaro Cepeda'nın, Rafael Escalona'nın (aynı zamanda biyografi yazarıydı onun), Daniel Samper'in (Samper'in yazdığı bir televizyon biyografisi nedeniyle ayrı düşene kadar) ve Alfonso López Michelsen'in dostuydu. Bill Clinton da onunla tanışmıştı ve anılarında

ondan söz edecekti. Kolombiya halkının ve kültürünün koruyucuları olduklarını iddia eden kişiler tarafından öldürülebileceğini en son düşüneceğiniz insanlardan biriydi o.

Ocak 2002'de García Márquez'in kefeni yırttığı artık belli olmuştu. Yavaş yavaş hayata karışmaya başlıyordu. Görenler onun daha tereddütlü, zaman zaman kafası karışık, hafızası bulanık olsa da iyi göründüğünü söylüyorlardı. Onun yaşındaki (yakında yetmiş beş olacaktı) ve onun gibi devam eden bağlılıklara sahip (hâlâ hem *Cambio*'ya hem gazetecilik vakfına katkı veriyordu) bir adam için, hayata olağanüstü bağlılığını kanıtlayan müthiş bir iyileşmeydi bu. Bu bir yana, anılarının çıkmasındaki gecikme eskiden olduğu kadar verimli çalışamadığını düşündürüyordu. Yazdıklarının ilk halini Temmuz 2001'de Mutis'e göndermişti ama bir şeyler ilerlemesine engel oluyordu, sonunda yazdıklarını kontrol etmeleri ve hafızasındaki boşlukları doldurmaları için oğlu Gonzalo'yla Kolombiyalı yazar William Ospina'dan yardım istedi. O kitabın son rötuşlarını yaparken annesi Luisa Santiaga Márquez Iguarán doksan altı yaşında Cartagena'da öldü. Kocası ve iki oğlu ondan önce ölmüştü. Gabito bir kere daha, cenazeye gidemedi.[26]

7 Ağustos'ta, dönek bir liberal olan Alvaro Uribe Vélez, gerilla karşıtı siyaseti üzerinden Kolombiya devlet başkanlığı görevine başladı. FARC gerillaları (FARC onun babasını öldürmekle suçlanıyordu) göreve başlama töreni sırasında üstüne roketler attılar. Ernesto Samper'in sadık kulu liberal aday Horacio Serpa bir kere daha kaybetmişti. Ülke Pastrana'nın gittiğini gördüğüne memnundu ama Uribe'yle de büyük risk alıyor gibiydi. Bu adam paramiliter güçlerle bağlantısı olduğu rivayet edilen Antioquialı bir toprak sahibiydi. Her şeye rağmen olağanüstü, neredeyse delice bir enerjiyle ve aynı anda hem popülist hem otoriter bir üslupla ülkeyi yönetip oy oranlarını ürkütücü derecede yüksek tuttu. Onun seçilmesiyle Kolombiya, Venezuela'da Chávez'in, Brezilya'da Lula'nın, Bolivya'da Morales'in, Şili'de Lagos ve Bachelet'in, Arjantin'de Kirchnerlerin döneminde Güney Amerika'nın ciddi bir sağ hükümetin olduğu tek ülkesi olarak kaldı. Kolombiyalılar geride kalmaya alışıklardı gerçi. Uribe, George W. Bush'un yakın bir müttefiki ve destekçisi olacaktı.

Nihayet, García Márquez'in doğumundan 1955'e kadarki dönemi anlatan anıların yayınlanma vakti geliyordu. Kitabın "*Vivir para con-*

tarlo" olarak düşünülen adı (anlatmak için yaşamak, yaşama eyleminin kendisini [eril] anlatmak için yaşamak), son anda "*Vivir para contarla"* (anlatmak için yaşamak, "la vida"yı [dişil] yani "hayat"ı, hayat üstüne düşünüleni anlatmak için yaşamak) olarak değiştirildi. Kitabın İngilizce versiyonuna her zaman olduğu gibi fazladan, romantikleştirilmiş bir boyut katıldı: *Living to Tell The Tale,* "Hikâyeyi Anlatmak İçin Yaşamak," yani büyük maceralar atlatıp sonra onları anlatmak, ama bunu önceden planlayarak yapmak ya da bir yaşam biçimi olarak yapmak değil.[27] Tabii, İngilizce versiyonun anlattığı başka bir şey var: Bu anıların yayınlanması bir dramla ertelenmişti, García Márquez'in ölüme karşı, kansere karşı mücadelesinin dramı ve kahramanca zaferinin dramıyla. Herkes, özellikle de okurları farkındaydı bunun.

García Márquez Macondo hakkındaki büyük romanından beri anılarından bahsediyordu. Okurlarına onun bir yazar olarak en büyük amacının ne olduğuna dair ipucu verebilirdi bu: Narcissus kendi asıl yüzüne dönmek istiyordu ama yüzü zamanda kaybolmuş, tüm zamanlar içinde kaybolmuştu, sürekli değişmekteydi; öyle ki o asıl yüzü (ebedi, harikulade yüzü) bulsaydı dahi bu yüz onu her görüşünde farklı bir yüz olacaktı. 1967'de onun anılarından bahsettiğini duyanlar, bu adam o kadar yaşamadı daha diye düşünmüş olsalar gerek. Oysa Narcissus, yüzünün hâlâ aynı olup olmadığını merak edecek kadar uzun yaşamıştır her zaman. Yine de eğer annesi ona yüzünün güzel olduğunu hiç söylemediyse, o zaman Narcissus daima annesini aramak, bulmak, onunla geriye gitmek üzere lanetlenmiştir. Dolayısıyla kitap 1950'de Luisa Santiaga'nın Barranquilla'da kayıp oğlunu aramasıyla başlıyor, bu da on altı yıl önce yaptığı başka bir yolculuğun acı anılarını canlandırıyor:

> Annem, onunla evi satmaya gelmemi istedi. Ailenin yaşadığı uzak kasabadan o sabah gelmişti ve beni nasıl bulacağına dair hiçbir fikri yoktu... Saat tam 12'de geldi. Tüy gibi hafif adımlarıyla kitapların sergilendiği masaların arasında ilerledi, benim önümde durdu, iyi günlerinden kalma delici gülümsemesiyle gözlerimin içine baktı ve ben daha bir tepki gösteremeden konuştu: "Annenim ben!"

Böylelikle García Márquez yetmiş beş yaşında hayatının hikâyesini anlatmaya, annesinin yine onun kendisini tanımayacağından, kendisini ona tanıtmak zorunda kalacağından korktuğu bir sahneyle başlıyor. Bu

yeniden tanışmanın (anılarının ana konusu budur), "gerçekten doğduğum gün, yazar olduğum gün" gerçekleştiğini söylüyor.[28] Annesini geri aldığı gündü bu. Ve beraber eve geri dönmüşlerdi. Başlangıca dönüş.

Anıları konusunda daha 1981 gibi erken bir tarihte gazetecilere şaşırtıcı bir şey söylemişti: "García Márquez anıları hakkında konuşup duruyor [bir süredir], bunları yakında yazmayı umuyor ama bunlar aslında "Yanlış Anılar" olacak, çünkü hayatını olduğu gibi veya olmuş olabileceği gibi değil, onun kendi hayatı olduğunu düşündüğü şeyi anlatacak."[29] Yirmi bir yıl sonra tıpatıp aynı şeyi söylüyordu. Acep ne demekti bu? E, şimdi meseleyi açıklayacak bir epigrafı vardı: "Hayat insanın ne yaşadığı değildir, ne hatırladığı ve anlatmak için nasıl hatırladığıdır."

Anlatmak İçin Yaşamak onun en uzun kitabı oldu. Bütün diğer kitapları gibi düzgün bir şekilde (her zamankinden daha az düzgün bir şekilde) ortadan ikiye ayrılıyor; ama bu çalışmanın onu cidden zorladığının yapısal bir kanıtı olarak her iki yarı da hem onun için hem de maalesef bizim için en az ilgi çekici bölümlerle bitiyor: *cachaco*ların ülkesine dair bölümler bunlar; ilki 1943-46 Zipaquirá bölümü, ikincisi 1954-55 Bogota ve *El Espectador* bölümü.

Yazının çoğu harika olsa da dilekleri gerçekleştirircesine yazıldığını kabul etmek gerek: Bütün incinmelerin üstünü örtüyor (ki bu da kitabın nasıl başladığı düşünülürse olağanüstü). Babasına karşı arada bir giriştiği hamlelerin tek nedeni babasının kişiliği, "olduğu" gibi olması; yoksa Gabito'nun kendisinin ona karşı herhangi bir düşmanlık hissetmesi ya da hâlâ ailenin Márquez Iguarán tarafının şekillendirdiği dünya görüşüyle içinde herhangi bir oedipal duygu bulunması değil. Kitap genel olarak *Kolera Günlerinde Aşk*'la başlayan uzlaşma (barışma) havasını sürdürüyor. Yazar bütün arkadaşlarına ve onların eşlerine küçük (çoğunlukla bir paragraflık, bazen tek satırlık) iltifatlar göndermeye özen göstermiş. Gerçek bir samimiyet ya da itiraf yok. Yazarın kamusal hayatı ve "yanlış," uydurulmuş hayatı var kitapta, fakat "özel" hayatına dair pek bir şey içermiyor, "gizli" hayatına dairse yok denecek kadar az şey var.

Ana konu, anlatıcının hem giderek büyüyen ve karşı konulmaz bir çağrı hem de sıra dışı ve ayrıcalıklı hayat tecrübesiyle yazar olması, yazara dönüşmesi. (Ama mesela, anlatıcının hem yazar olması hem de bir yandan, ne yazdığına ışık tutacak ve yazdıklarını şekillendirecek incelik-

li ve ciddi bir siyasi bilinç geliştirmesi konu edilmemiş.) Yazarın farkında değil gibi göründüğü ironi (García Márquez bu kitabı bitirdiği sırada eskiden sahip olduğu keskin farkındalığı kısmen kaybetmişti), kitabın (ve kendi hayatının) onun bu işten haberi bile olmadığı bir dönemde oluşmuş ve belirlenmiş olması; bu dönem, çok net söylüyorum, onun daha okumayı yazmayı bile bilmediği dönem. García Márquez'in belki de yazı türü olarak otobiyografinin kendisiyle başı hoş değil. Yazar olarak, dışadönük; hem bildirici hem güldürücü. Fakat kendi hayatını anlatırken, taşıdığı psikolojik ihtiyaç, ortaya sermektense saklamak yönünde. Dahası, bir anı kitabında bilmediğin şeyleri bildiğini iddia etmek (ki mesela *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın içindeki mizah tam da buradan gelir) ve çelişkili bilgiler ortaya koymak felaket olabilir. Bunun gibi, García Márquez üslubunun alametifarikaları olan mübalağa, antitez, özdeyişlerle konuşma ve yer değiştirme, otobiyografik bir eserde çok daha sorunlu duruyor. Nihayetinde karşımızdaki García Márquez, ironik olarak, içine girilmesi dahi güç olan *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nda kendini bütün çıplaklığıyla ortaya dökerken, görünüşte şeffaf olan *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta alabildiğine saklanıyor!

Elbette, García Márquez'in anılarına kafayı takmasının ona atfedilen kendini beğenmişlikten çok, kendi hikâyesini ortaya koyarak, hayatına ve kişiliğine dair kendi anlatımını sunarak şöhretiyle ve ıstırabıyla başa çıkmanın en iyi yolunun bu olmasından kaynaklandığı, azıcık düşününce hemen anlaşılabilecek bir şey. İlk sayfalarda vaat edilenin aksine, bir itiraf eseri değil bu.

Vivir para contarla, 8 Ekim 2002'de, olağanüstü bir tantana ve hakikaten akıl almaz önsatış rakamlarıyla México City'de yayınlandı. Sihirbaz dönmüştü. Hem bu sefer sahiden, ölümden dönmüştü.

García Márquez hayatta kalmak konusunda her bakımdan büyüktü. Fiziksel ve ruhsal olarak kanser tedavisini atlatmakla kalmamış, anılarının ilk cildini tamamlamış (anlatmak için hayatta kalmıştı hakikaten) ve kendisinden bir imaj bırakmıştı; bu onu memnun eden bir imajdı ve imajının da hayatta kalacağını biliyordu. [İspanyolca] kitabın kapağındaki elinde bisküvi tutan bebek şimdi yetmiş beş yaşında bir adamdı, ömrü de ne ömür olmuştu... Hepimizin geçmemiz gereken, kısmen dünyadan kısmen de bizim dünyayı algılayış biçimimizden oluşan o labirentten

geçmesi bunca yıl sürmüştü. García Márquez geriye dönüp baktığında, dünyaya hikâye uydurmak için geldiğine ve her şeyden çok, kendi yaşadığı haliyle varoluşun hikâyesini yazmak için yaşadığına karar verdi. Kitabın kapağında kalsın diye seçtiği resimdeki ebediyen annesini arayan o kaygılı çocuk, gerçekte annesini nasıl tekrar bulduğunun, onu sonsuza dek geri aldığının, böylece yeniden doğduğu o zamandan beri, onu dünyayı büyüleyecek, geleceği gören birine çeviren o yola nasıl çıktığının hikâyesini bütün dünyaya anlatmak için bunca yıldır bekliyordu. Eseri tamamlamak için son bir gayrete geldiği o anın, annesinin hafızasını tümden yitirdiği zamana denk gelmesinde, kendisinin olduğu kadar annesinin de olan bir kitabın son rötuşlarını yaparken onun burada anlatılan hayattan çekip gitmesinde trajik bir uygunluk vardı.

Anıların, gerçekte annesinin onu bulduğu (onun annesini bulduğu değil) ve ona kim olduğunu söylediği, onu alıp doğduğu eve, onu bebeklikten çocukluğa geçerken bırakıp gittiği eve götürdüğü o ilk kısmı gerçekten tam bir antoloji parçası, her ölçüde büyük bir otobiyografik yaratım, modern edebiyatın büyük bir klasik yazarı tarafından anlatılan bir hikâye. Gerçekten de asıl anlatmak istediği hikâye buydu; o seyahatin parlak renklerinin ve onu anlatma isteğini veren tutkuların yanında bütün diğerleri sönüp gidiyordu. Kitabın geri kalanını okumak, García Márquez'in müthiş hayatını ve çağını anlatmasını kendi ağzından dinlemek gayet keyifli ama yaklaşık altı yüz sayfalık kitabın sonraki kısımları ilk elli sayfanın ışıltısının yanına bile yaklaşamıyor. Bu tabii ki yazdığı bütün kitaplar içinde okuyucuyu hayal kırıklığına uğratması en muhtemel olanıydı. Ama okurlar otobiyografilerin (edebiyat büyücülerinin otobiyografilerinin bile) romanların büyüsüne yaklaşamadığını görüp bunu kabullendikten sonra, pek çoğu, kitabın tatmin edici ve hoş, bir daha okuyabilecekleri bir kitap olduğunu düşünmüşlerdir, onu okumak her ne kadar, hayatın bütün yorgunluklarını ve yaralarını iyileştiren sıcak, rahatlatıcı bir banyonun hemencecik soğumaya başlaması gibi olsa da.

Kitap üç hafta içinde sırf Latin Amerika'da 1 milyon adet satarak akıl almaz bir rakama ulaştı. Hiçbir kitabı böyle hızlı satmamıştı. 4 Kasım'da García Márquez kitabın bir nüshasını México City'deki Los Pinos Sarayı'nda başkan Fox'a takdim etti. Venezuela devlet başkanı Chávez de kitabı almış ve tebrik mesajı göndermişti, haftalık televizyon

yayını sırasında kitabı kameralara sallayarak bütün Venezuelalıları onu okumaya davet etti. Ayın 18'inde İspanya Kralı'yla Kraliçesi resmi bir ziyaret için México City'ye geldiler; García Márquez'e de vakit ayırdılar tabii ki. Kitabından onlara da sunmuştur herhalde.

Aralıkta yine Havana Film Festivali'ne gidip Fidel'i ve Birri'yi ve diğer dostlarını gördü. Ocak ayında, festivalden dönüşte verdiği röportaj onun son kişisel, bire bir röportajı olacaktı. Karşılıklı konuşma şeklinde değil, Amerikalı fotoğrafçı Caleb Bach'la México City'de kendi evinde, bahçesinde, çalışma odasında rahat rahat gezindiği bir röportaj oldu bu. Sekreteri Monica Alonso Garay hep yanındaydı. Patronunun zehir gibi bir hafızası olduğunu söylüyordu Monica, ama sık sık atlayıp soruları onun yerine cevapladığı dikkatlerden kaçmıyordu. García Márquez Bach'la *Anlatmak İçin Yaşamak*'ın kapağı için seçtiği bebeklik fotoğrafı üstüne konuştu. Neticeden memnundu. Carlitos adında yirmi yedi yaşında bir papağanı olduğunu söyledi. Psikiyatr dostunun (Luis Feduchi) 1970'lerde ona söylediği, duyar duymaz sigarayı bırakmasına neden olan şeyin ne olduğunu (bunu asla söylemeyeceğine yemin ettiğini unutup) ağzından kaçırıverdi: Sigara içmek ileri yaşta hafıza kaybına neden oluyordu...[30]

Mart 2003'te, Amerika Birleşik Devletleri'yle Britanya, Birleşmiş Milletler onayı olmaksızın Saddam Hüseyin'in Irak'ını işgal ettiler. İşgalin gerekçesi, Irak'ın elinde kitle imha silahları bulunması (işgalcilerin kendilerinin kitle imha silahları vardı tabii, üstelik Irak'ta kitle imha silahı olmadığı da ortaya çıkacaktı) ve El Kaide militanlarının buraya sığınmasıydı (bu da doğru değildi, ama işgalden sonra El Kaide sahiden Irak'a gelecekti). Kimileri 11 Eylül'ün dünyayı sonsuza dek değiştirdiğini söylerken, kimileri de ABD'nin 11 Eylül'e verdiği tepkinin ki Irak'ın işgali bunun yalnızca en uzun erimli yüzüydü, dünyayı çok daha fazla değiştirdiğini, hem de sadece işgalcilerin değil, 11 Eylül'ü düzenleyenlerin de niyet ettiği yönde değiştirdiğini söylediler. Iraklılara şok ve korku, dünyanın geri kalanına afallama ve inanamama. Buna García Márquez de dahil. BBC'nin Latin Amerika internet sitesi savaşın haberini yapmanın zorlukları üstüne "Anlatmamak İçin Yaşamak" adında bir yazı yayınladı. Amerika Birleşik Devletleri, Panama Kanalı gibi yirminci yüzyıl başında işgal ettiği bir yer olan Küba'nın Guantanamo Körfezi'nde yeni bir tutuklu kampı kurdu. Amerika Birleşik Devletleri'nin, Castro hükü-

metinin, muhaliflerin hiç yargılanmadan yıllarca hapsedildiği ve muhtemelen işkence gördüğü hapishaneleri bulunduğunu her zaman ısrarla söylediği o adada, Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisi, Afganistan ve Pakistan'da tutukladığı yüzlerce insanı El Kaide militanı oldukları iddiasıyla hiç yargılamaksızın yıllarca hapsetti ve muhtemelen işkence yaptı. Küba adasında insan hakları yoktur, diyorlardı. Asparagas. Görüldü ki Bush hükümetinin şimdi Küba için de resmi bir işgal planı vardı. Kuzey Kore'yi, Irak'ı ve İran'ı bir halletseler, "Şer Ekseni"ni...

18 Temmuz tarihli *El País*'te ihtiyar adamın México City'de çekilmiş bir fotoğrafı yayınlandı, altında "García Márquez kendini göstermiyor. García Márquez'i herhangi bir kamusal etkinlikte görmek gittikçe güçleşiyor" yazıyordu.[31] Ortalarda göründüğü zaman da basına hiçbir yorum yapmıyordu. Belli ki *El País* şöyle demek istiyordu: "García Márquez'in bir derdi mi var? Neden saklanıyor? Hasta mı? Neden konuşmuyor? Hafızasını mı kaybediyor? İşi bitti mi?"

Bu arada anıların İngilizcesi ve Fransızcası yayınlandı. Aynı kapak resmi kullanıldı. İlgili yayınlarda yine aynı aile fotoğrafları çıktı. İspanyolca konuşulan dünyada gösterdiği başarıyı gösteremese de kitap İngilizce konuşan dünyada çok iyi karşılandı, Fransızcadaysa o kadar değil. New York PEN Yazarlar Kulübü, İngilizce kitabın yayınlanmasıyla aynı zamana denk gelecek şekilde, 5 Kasım 2003'te özel bir García Márquez'e saygı etkinliği düzenledi. PEN'in ifade özgürlüğünü ve yazarların insan haklarını koruma geleneği düşünüldüğünde, García Márquez'e senenin başında Küba bağlantıları nedeniyle yapılan saldırılardan (sadece Amerikalılardan gelmiyordu bunlar) sonra şaşırtıcı bir karardı bu. Ana organizatörlerden biri olan Rose Styron hem eski başkan Clinton'ın arkadaşıydı (Clinton da etkinlikte bir video-sunumla yer aldı) hem de 1960'ların başlarında başkan Kennedy'yle Jackie'nin sanatçılara ve aydınlara verdiği masalsı "Camelot" yemeğinde bulunmuştu.[32] New York'un en büyük şöhretlerinin, yazar-çizerlerinin ve aydınlarının çoğunun katıldığı bu etkinliğe García Márquez'in gelememesi müthiş hayal kırıklığı yaratmış olmalı. Sağlığı çok iyi değildi, bu doğru; fakat asıl, George W. Bush döneminde ABD toplumunda yaşananlardan ve ABD'nin hem Kolombiya'da hem Ortadoğu'da sürdürdüğü siyasetten son derece rahatsızdı. Saygı etkinliğine gönderdiği oyunbozanca mesaj sadece diplomatik (ve müteşekkir) olmamakla kalmıyordu, neşesi tükenmeyen bu

kişinin yaptığı en karamsar açıklamalardan biriydi de. Zaman kutlama zamanı değil, diyordu. Buna rağmen Ocak 2004'te, Amerika Birleşik Devletleri'nde çok izlenen televizyon programı olan Oprah Winfrey şovda, *Yüzyıllık Yalnızlık* "Oprah Kitabı" olarak tavsiye edildi. Kitap bunun üzerine satış listesinin 3.116. sırasından birinci sıraya yükseldi.[33]

García Márquez Meksika'da kabul ettiği büyük, uzun vadeli bağlılıkları göz ardı edemedi ve çoğuna katıldı ama yine basına hiçbir açıklama yapmıyordu. İyi huylu, ihtiyar, beyaz saçlı bir büyücü gibi çıkageliyor, kendisine ayrılan yere oturuyor ya da verilecek ödülü teslim ediyordu, o kadar. *Cambio*'nun Meksika'da yapılan toplantılarına yine katılıyordu, ona İspanya'da Carmen Balcells'in, Amerika Birleşik Devletleri'nde Patricia Cepeda'nın gözkulak olduğu gibi burada da Roberto Pombo sahip çıkıyordu.

Daha enerjik ve daha maceracı olmayı umut etmişti. Mercedes'le Paris'teki evlerini kısa süre önce değiştirmişlerdi. Rue Stanislas'taki küçük evi satıp, Paris'in en gözde sokaklarından Rue du Bac'ta daha büyük bir ev almışlardı, tam da Tachia'nınkinin altında. Yani García Márquez'in şimdi, zor ve rahatsız bir arkadaşlığa dönüşmüş kötü kaderli bir aşka duyulan tuhaf bir sadakat duygusuyla Tachia'nın evinin alt katında bir evi vardı. Yeni evinde kalmaya pek az fırsat bulacaktı ama Gonzalo'yla ailesi 2003'te Meksika'dan Paris'e taşındıklarında bir süre orada kaldılar (Gonzalo yine resimle uğraşmak istiyordu).

Anılarını bir kenara bırakmıştı ama *Memoria de mis putas tristes* ("Üzgün Orospularımın Hatıratı," İngilizceye ise *Memories of My Melancholy Whores* [*Melankolik Orospularımın Hatıratı*] diye çevrilecek [Türkçesi: *Benim Hüzünlü Orospularım*]) diye bir roman yazmayı yıllardır, en az çeyrek yüzyıldır planlamaktaydı. Onu 1997'de Havana'da gördüğümde aklındaki kitap buydu, bir yıl sonraki konuşmamızda ise kitabın epey ilerlediği belliydi. Kitabın ilk halinin *Anlatmak İçin Yaşamak*'ın yayınlanmasından çok önce bitmiş olup, 2002'nin sonbaharı ile kitabın çıktığı 2004 sonbaharı arasında önemli pek az değişiklik geçirmiş olması kuvvetle muhtemel. Aslında uzunca bir kısa hikâye olarak düşünülmüş olan bu eser, kısa romanı (novella) pek geçmez ama roman diye reklam yapıldı, roman diye satıldı.

Ekimde bütün Latin Amerika yeni eseri beklerken García Márquez Kolombiya'ya döndü. Basında yer alan fotoğraflarda Cartagena sokak-

larında, Mercedes, şimdi gazetecilik vakfında çalışan kardeşi Jaime, Jaime'nin eşi Margarita ve uzun zamandır vakfın müdürlüğünü yapan Jaime Abello'yla birlikte yürürken görülüyor ve kafası karışmış, sanki kaybolmuş gibi görünüyor. Pek çok insan García Márquez'in bir daha asla Kolombiya'ya dönmeyeceğini öngörmüştü. Allak bullak oldular. Ama ihtiyar sihirbaz artık tam kendisi gibi değildi.

Yeni roman sonunda çıktığında okurların çoğu bunu hiç mi hiç beğenmediler. Kısaca anlatalım, doksanıncı doğum gününü kutlamak üzere olan, bakire bir ergen kızla tutku dolu bir gece geçirmeye karar verip, bu işi ayarlaması için eskiden çok gittiği genelevin mamasına para veren bir adamın hikâyesi bu. Adam kızın bekâretini bozmuyor ama ona kafayı takıyor, yavaş yavaş ona âşık oluyor ve bütün mal varlığını ona bırakmaya karar veriyor. Adam kendini sıradan biri, doksan yaşında ilk defa âşık oluncaya kadar bütün ömrü boyunca ilgi çekici hiçbir şey yapmamış vasat bir gazeteci olarak sunuyor. Çarpıcı bir şekilde, şehrin adı verilmemiş olsa da García Márquez'in Barranquilla'da geçen yegâne romanı bu.

Bu kitabın, García Márquez romanlarının her zamanki ilham kaynağı olan "görüntü"den değil, çarpıcı isminden başlamış olması muhtemel. Bu isim García Márquez'in bilincinde yerleşmiş ve romana dönüşme fırsatını yıllarca beklemiş olmalı. Ama yine de isim bir mesele. İlk olarak, şok edici bir isim bu (ve muhtemelen bu niyetle konmuş). "*Puta*," yani "orospu," "*prostituta*" yani "fahişe"den daha edebi olmakla beraber aynı zamanda daha taraflı ve daha aşağılayıcı bir kelime. Kolombiya'da bazı radyo ve televizyon istasyonları sunucularının *puta* kelimesini kullanmasına izin vermiyor. İkincisi, kitabın isminin, içeriğiyle net bir ilişkisi yok: Romanın kendisi, karşımızdakinin bir "aşk hikâyesi" olduğunda ısrar ediyor, anlatıcının cinsel ilişkiye girdiği tek "orospu" da takıntı haline getirdiği on dört yaşındaki, daha önce paralı parasız hiçbir türden ilişki yaşamamış gibi görünen kız. Anlaşılabildiği kadarıyla "hüzünlü" de değil bu kız. (Hatta buna ne buyrulur, uyanık bile değil hiçbir zaman.) Bu isim en iyi, İspanyol Altın Çağının önemli ozanı Luis de Góngora'nın (1561-1627) hiperbaton (normalde birlikte bulunan kelimelerin, belli bir etki elde etmek için birbirinden ayrılması) tabir edilen belirgin tafralı şiirsel tarzını taşıyan bir dize olarak anlaşılabilir. İsmi veren kendisi olsa, konuyu bilen okur bunu "Orospulara Dair Hüzünlü Hatıralarım" diye

değiştirirdi. Hatta "Hüzünlü Ben, Orospuları Hatırlarım" bile diyebilirdi. Fakat çoğulluk sorununu bu da çözmüyor: Romanın ana metnindeki yalnız iki orospu, demin bahsettiğimiz kız Delgadina ile mama Rosa Cabarcas (tabii eğer başlık, anlatımda kısaca gönderme yapılan Clotilde Armenta adlı eski fahişeyi ve daha belirgin olarak, kitabın en sonunda iki satır adı geçen Castorina'yı da kapsamıyorsa; ki göreceğimiz üzere, böyle bir durum varsa bu çok anlamlı). Karşımızda tam formunda bir García Márquez olsa, okurun kafa karışıklığını çözerdi: Burada okurda (hedeflenen okur muhtemelen erkektir), seksle çok daha ilgili bir kitap olduğunu düşündüren bu isimle kendisi sanki tufaya getirilmiş gibi bir intiba kalıyor. Tabii, pek çok okur, bu kitabın seksle zaten gayet ilgili olduğunu düşünebilir.

García Márquez bu kitabın Yasunari Kawabata'nın, yaşlı adamların gidip uyuşturucunun etkisi altındaki fahişelerin yanında uzandıkları, ama onlara dokunmalarının yasak olduğu bir kurumdan bahseden *Uykuda Sevilen Kızlar* kitabından esinlendiğini her zaman teslim etti.[34] (Kitabın epigrafı da bu romandan alınmıştır.) Fakat bu tanımanın asıl etkisi, olgun erkekler ve tecrübesiz ergenler arasındaki cinsel ilişkilerin García Márquez'in eserlerinde tekrarlayan bir motif olduğu gerçeğini saklamak da olabilir.

Burada genellikle birbiriyle çakışan, ama analitik olarak ayrı olan iki toplumsal durum var. Bunların ilki, erkeklerin, kadının "kız" haline, cinsel ilişki kurabilecek hale yeni gelmiş ya da mesela *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki Remedios gibi henüz o hale de gelmemiş ergene duydukları ilgi. (Daha geleneksel Don Juan karakteri genel olarak, başka erkeklerle evli ya da sözlü olanlar da dahil olmak üzere daha büyük kadınları baştan çıkarmayı tercih ederdi.) İkinicisi de bekâret takıntısı. *Kırmızı Pazartesi*'de bekâret ya da onunla bağlantılandırılan namus ve utanç kavramı dramın ana odağıydı fakat kadın kahraman Angela Vicario ergen değildi. Ancak *Kolera Günlerinde Aşk*'ta yetmiş yaşlarına gelen ve çoğu okurun hâlâ şefkat duyduğu Florentino Ariza, vasisi olduğu on dört yaşındaki yeğeni América Vicuña'yla (adının baş harfleri Angela Vicario'yla aynı) cinsel ilişkiye giriyor; gerçi, Florentino'ya haksızlık etmeyelim, kendisi zaten her türlü kadınla ilişkiye giriyor.

Edebiyat âleminin tamamında bu konunun ortaya döküldüğü en tanınmış eser, Nabokov'un *Lolita*'sı ki bundan daha tartışmalı bir eser

de yok. Ama bu konu Latin Amerika edebiyatında neden bu kadar yaygın? (Okullu kızlar takıntısının Latin Amerikalı erkeklere özgü olduğunu söylemek istemiyorum.) Bu konu Latin Amerika kurgu edebiyatında kıtanın keşfedilmesinin ve fethinin simgesi olarak, bilinmeyen ve araştırılmamış olanın ele geçirilmesi, yeniliğe, henüz sömürülmemiş ve gelişmemiş olan her şeye duyulan arzu olarak işleniyor. Fakat bu, her türlü edebi hayalin ötesinde, bizzat Latin Amerikalı erkeklerin buna duyduğu dürtünün kuvvetini açıklamıyor. Bir ihtimal, genç kadınlar bütün kültürlerde kendilerinden daha yaşlı, daha zengin ya da daha güçlü erkekler tarafından baştan çıkarılsa, tecavüze uğrasa ya da satın alınsa da ergen oğlanların Latin Amerika'da tipik olarak ilk cinsel deneyimlerini kendilerinden büyük bir kadınla, çoğu zaman bir hizmetçi ya da fahişeyle yaşamaları, sonra da çoğunun, masum ve tecrübesiz bir ergenle yaşanacak, kendileri masum ve tecrübesizken hiç yaşayamadıkları gibi bir ilk ilişkiye özlem duymaları olabilir. Romeo ile Juliet, Latin Amerika edebiyatında ya da Latin Amerika toplumunda geleneksel olarak sık görülen bir tema değildir.[35]

Bizzat García Márquez, karısı olacak kadınla evlenmeye karar verdiğine o henüz dokuz yaşındaydı (ya da on bir, ya da on üç, yaş değişiyor). Onun daha dokuz yaşında olduğunu söylemekten bile yazarın (Mercedes'in kendisinin de) ironik hatta sapkın bir haz aldığı belli. Fakat içgüdünün kendisi muhtemelen ne ironikti ne de sapkın; muhtemelen onu kendine önceden ayırmak istemişti, onun saf ve "bozulmamış" olarak, tamamen ve daima kendisine kalmasını istemişti. (Dante tabii ki Beatrice'in kendisi tarafından bile "bozulmadan" kalmasından memnundu.)

García Márquez benimle bu romandan ilk konuştuğunda yetmiş yaşındaydı. Fakat María Jimena Duzán (García Márquez'in daha onlu yaşlarında gazeteciliğe başlamış bir arkadaşı) yazarın elli yaşındayken Paris'te ona bu projeden bahsettiğini hatırlıyor.[36] Kitap yayınlandığında yazar neredeyse seksenindeydi. Kitabın kahramanı da doksan yaşındaydı. Modern edebiyatta neredeyse benzersiz bir şekilde bu romancı çok genç bir adam olduğu zamanlardan beri yaşlı insanlar hakkında yazmaktaydı. Ve kendisi yaşlandıkça çok genç kadınların çekiciliği konusunda daha çok yazıyordu. Belki de dedesi ve anneannesini bu kadar önemseyen bir oğlanın gençlik ve yaşlılık arasındaki tezata (peri

masallarının temel malzemesi) takması şaşırtıcı değil. *Anlatmak İçin Yaşamak*'ın kapağındaki, bir yaşındaki García Márquez'in kitabın bütün basımlarında kullanılan siyah beyaz fotoğrafıyla, *Benim Hüzünlü Orospularım*'ın İspanyolca basımındaki bembeyaz giyinmiş, uzaklaşıp giden, belki sahnenin arkasına geçen belki de öte dünyaya göçen, sanki hayata sırtını son kez dönen (ama roman böyle bir yoruma izin vermiyor) ihtiyar adam fotoğrafı arasında müthiş bir tezat var. Burada García Márquez'in kurgularında yıllar boyunca yer edinmiş pek çok emekli albayı düşünmemek mümkün, fakat bu adam, kitap baskıya verilmeden önce başına oturup düzeltmelerini yapmaya koyulan o zayıflamış, saçları azalmış, güçleri sönüp tükenen García Márquez'e de ürkütücü bir şekilde benziyor. Bu zıtlığı birileri kasten mi yaratmış bilmiyoruz.

Roman birinci tekil şahıs ağzından yazıldığından, García Márquez romanlarında pek alışık olmadığımız enteresan bir kapalılığı var. Bizi kahramanın bir eleştirisine hatta emin bir yorumuna sevk eden hiçbir ironi (anlatıcıyla karakter arasında bir mesafe) yok. Anlatıcı (gerçek adını asla öğrenemediğimize göre lakabıyla anıp Mustio Collado diyelim ona) ilk sayfada, doksanıncı doğum gününde kendine bakire bir yeniyetmeyle ateşli bir aşk gecesi hediye etmeye karar verdiğini söylediğinde buna nasıl tepki vereceğimizi gösterecek hiçbir ipucu bulamaz gibiyiz. Ahlakından ve ilkelerinin saflığından söz ettiği zaman onu bugün bulunduğumuz yerden yargılayalım mı yoksa kendi toplumunda (1950'lerin Barranquilla'sı) orta sınıftan bir gazetecinin bu şekilde konuşmasında herhangi bir çelişki olmadığını kabul mü edelim, bilemiyoruz.

Collado ömrü boyunca parasını ödemeden seks yapmamış hiç. Karışıklıktan ve bağlılıklardan hazzetmiyor. Ona tedarik edilen kız sadece on dört yaşında, yani kendisinden yetmiş beş yaş küçük. Kız işçi sınıfından geliyor, babası ölmüş, annesinin esamesi okunmuyor; belli ki hiç abisi yok; çok koyu tenli, bariz bir alt sınıf aksanı var ve bir tekstil fabrikasında çalışıyor. Collado onu fantastik bir sevgili, yaşayan ama bilinci olmayan bir oyuncak bebek olarak hayal etmek istiyor. Ona Delgadina ["Delgada" zayıf, ince, narin demek; Delgadina'yı "incecik" veya "narince" diye karşılayabiliriz-ç.] adını takıyor, bu biraz acayip, zira bu isimdeki İspanyolca şarkı kendi zavallı kızına tecavüz etmek isteyen sapkın ve acımasız bir kralı anlatıyor; ama Collado bu ironinin farkında değil. Bir sabah kız, otel odasının aynasına ona bir not bırakıyor: "Çir-

kin babaya."[37] Adam onun gerçek adını bilmek istemiyor (hele gerçek kişiliğini hiç).

Sonunda, yalnızca ihtiyar adamın ihtiyaçlarının ve hayallerinin tetiklediği bir dizi dramın ardından, adam kızı sahiden sevdiğine karar veriyor ve vasiyetinde bütün mal varlığını onun üstüne yapıyor. Korktuğu gibi doksan birinci doğum gününde ölmüyor ve ertesi sabah neşeyle, yüz yaşına kadar yaşayacağından emin olarak çıkıyor sokağa. (Okur doğal olarak kız için en iyisinin adamın bir an evvel ölmesi olduğunu düşünüyor.) "Nihayet, gerçek yaşam işte buydu, kalbim kurtulmuştu, yüz yaşından sonra, günün birinde mutlu bir can çekişmesiyle aşktan ölmeye mahkûmdu artık." García Márquez kitaplarında aşktan ölenler gençlerdir; aşk yaşlıları hayatta tutar.

Aslında eleştirmenlerin henüz bahsetmediği iki farklı okuma daha olabilir. Bunların ilkine göre eskiden incinmez, sömürgen ve insanlıktan uzak olan yaşlı adam şimdi "aşk" yüzünden kırılgan bir hale gelmiştir ve fakir düşmüş Delgadina'yı orospu eden "kötü" mama Cabarcas, kızın bilgisi olarak ya da olmayarak adamı parmağında oynatmaktadır; romandaki eylemin sona ermesiyle (bu kez büyük ihtimalle kızın bilgisi dahilinde) romanın yazılması arasında geçen zamanda onu hâlâ kandırmaktadır. Roman, kahramanın Delgadina hakkında bildiği her şeyin (pornografik yoklamalarının ve pedofilik fantezilerinin sonucunda öğrendikleri hariç) genelevcinin aracılığıyla öğrenildiği gerçeğini hiç ele almıyor; genelevci, kızı da kızın müşterisine duyduğu sevgiyi de herhangi bir pembe dizi yazarı ya da Hollywood filmi senaristi gibi uydurmuş, izleyicisine (Collado'ya) tam istediği şeyi sunmuş olabilir. Ve tabii Collado kızla ilgili gerçek ayrıntıların hepsini reddediyor; basit ve gayet bariz bir şekilde bilmek istemiyor işte. Eğer bu ikincil olay örgüsü ilk (ya da düzeltici) olay örgüsü olması niyetiyle yazıldıysa o zaman roman gerçekten çok ilginç bir özeleştiri boyutu kazanıyor. En azından, ihtiyar sersemi bir küçümseme nesnesine (ama acıma nesnesine değil) dönüştürüyor; okur için muhakkak böyle, muhtemelen de hem yazar hem okur için böyle bu.

İkinci okuma (ki ilkini dışlaması gerekmiyor), Collado'nun yaralanmış bir kişiliği olması. On bir yaşındayken, -kitapta- Collado'nun babasının çalışmakta olduğu binada (bu bina –gerçekte- *El Heraldo*'da çalıştığı sırada García Márquez'in fahişelerle birlikte yaşadığı bina, yani

"Gökdelen"), yine bir fahişe olan kendisinden büyük bir kadın tarafından, cinsellikle kendi isteği dışında tanıştırılıyor. Bu olayla oğlan önce travma geçiriyor, sonra seks bağımlısı oluyor. Gabito'ya, benzer bir yaşta, buna benzeyen ve bunun gibi travmatik bir olay yaşatan, anlaşıldığı kadarıyla Gabriel Eligio olduğuna göre ve García Márquez bu (açıklayıcı, affettirici?) bölümü kitabın en sonuna yakın bir yere yerleştirmeyi seçtiğine göre, buradaki amacı, ihtiyar adamın sevme ve yakın ilişki geliştirme kabiliyeti olmamasına, fahişelere takmasına ve bu gencecik bakireye duyduğu pedofilik arzuya bir açıklama getirmek olabilir. Kitabın kahramanı belki de zaman bir şekilde geriye sarılabilse ve o da kendi ergenliğine dönebilse ilk cinsel deneyimini bu kızla yaşamayı isterdi. Eğer böyleyse okur kaçınılmaz olarak yazarın daha önceki bütün romanlarında buna benzer fanteziler için aynı analizin geçerli olup olmadığını sorgulayacaktır. Bu durumda "on üç yaşımdan beri beni boyunduruğu altında tutan bir esaretten azade"[38] bir kahraman tarafından anlatılan bu roman, yazarın kendini otuz yıl önce yazıldığı *Başkan Babamızın Sonbaharı*'ndaki kadar acımasızca gözler önüne serdiği ve eleştirdiği bir roman olur. Böylesi, *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta babasını bilinçli olarak affeden García Márquez'in burada onu belki bilinçsiz olarak (belki de bilinçli olarak), etkileri yetişkinliğinde de devam eden çocukluk travmalarından dolayı suçladığını düşündürür. Kısacası, tıpkı yetmiş beş yaşında yazdığı anılarında, onu terk eden Luisa Santiaga'nın, oğlunun kendisini tanımayacağından korkması düşüncesine döndüğü gibi, yetmiş yedi yaşında yazdığı *Hüzünlü Orospular*'da da o daha bebekken annesini alıp götüren babasının, o daha ergenliğe yeni adım atarken cinselliğini sakatladığı düşüncesine dönmüştür.

Hüzünlü Orospular, García Márquez'in en az başarılı olan romanıdır belki. Ama burada da bütün romanlarında olduğu gibi, anlatımın görece tekdüzeliğine ve sıradanlığına rağmen, hayal gücünün ve yer yer şiirsel yetinin pırıltısı sanki beyaz ekranın ardından geliyormuş gibi kendini gösteriyor. Bu, yazarın standartlarına göre zayıf bir kitap, hatta bazen utanç verici; kısacası, tamamlanmamış. Fakat her şeye rağmen, altında yatan dünya görüşünün derinliğiyle bu kitap da (okura hikâyeyi kendi istediği şekilde tamamlama imkânı veren potansiyelinden dolayı) yazarın diğer eserlerindeki kadar çok belirsizlik, çelişki ve karışıklık katmanına (hatta mesela *Aşk ve Öbür Cinler*'den fazlasına, *Kırmızı*

Pazartesi'den fazlasına) sahip, çünkü bu kitapta, hem fanteziyle utanmazca, azalmamış bir cilveleşme, hem de diğerlerinin çoğunda kasten eksik olan bir geleneksel ahlak boyutu var. Bu bir peri masalı, insanı huzursuz edecek derecede korkunç olsa da.

Kitabın sonunun bir bakıma García Márquez'i hayatının edebi ve felsefi yolculuğunun sonuna götürdüğü söylenebilir. Altmış yaşındayken, öleceğini anladığında, her şeyi çabuk yapması gerektiğine karar verdi, "hiçbir şeyi ıskalamadan." Yetmişli yaşlarında lenf kanserine yakalandığında bu güçlü istek iyice güçlendi ama bu kez öncelikler belirlemesi gerekiyordu. Bu yüzden, hatıratı *Anlatmak İçin Yaşamak*'ı yazmak, tamamen ironik olmayarak, en acil amacı haline geldi, diğer faaliyetlerinin hepsini bir süreliğine askıya alıp kitabı bitirdi. Bu noktaya geldiğinde, hafızasının korkutucu bir hızla uçup gittiği belli olmuştu artık, o da bunun üzerine akıntının tersine giderek, otobiyografiyi tamamlamayı becerdikten sonra hayatı olduğu gibi yaşamaya karar verdi. *Benim Hüzünlü Orospularım*'ın anlatıcısının kitabın sonunda hiç acelesi yok (aceleyle yalnız ecele gidilir), bilakis olabildiğince uzun yaşamaya ve gelen her günü olduğu gibi kabullenmeye karar vermiş. Fakat o da hikâyesini anlatmak için yaşamış. Bunun dokunaklı, ya da acıklı yanı, Gabriel García Márquez'in bu sabırlı erdemi (eğer erdemse bu) ancak fiziksel gerçek ona başka seçenek bırakmadığında edinmiş olması.

2005'te *The New Yorker*'da bu kitap üstüne yazan John Updike, kitabın muhtemel motivasyonlarını her zamanki ustalığı ve belagatiyle yerlerine koyuyordu:

> Aşkları anma güdüsü doksanlık zamparalara özgü değil; hayatın ağırkanlı çöküşü içinde bu anma, akıntıyı bir anlığına tersine çevirip, anlatıcımızın kulağına "ne yaparsan yap, bu sene ya da gelecek yüz sene içinde sonsuza dek ölmüş olacaksın" diye fısıldayan sesi susturur. Yetmişlerindeki Gabriel García Márquez henüz hâlâ sağken her zamanki şehvetli çekimi ve Olympos mizahıyla, ölüm ışığına bir aşk mektubu yazmış.[39]

García Márquez'in roman piyasaya çıktığı sırada Cartagena'ya dönmek için iki büyük sebebi olduğu ortaya çıktı. Orada Foro Iberoamérica'nın toplantısı olacaktı (Cartagena'da yapılacak konferansa ve şehrin turizmin gelirine yazarın katkısı hatırısayılır boyutlara ulaş-

mıştı.) Konferanstan önce İspanya Kralı ve Kraliçesi şehre geleceklerdi. 18 Kasım'da geldiler, ziyaretleri süresince ihtiyar hergele, Hispanik majesteleri ve utanmış olması muhtemel devlet başkanı Uribe'yle sosyal şakalaşmalarda bulundu. Eğer ona kitabını sordularsa, kral babasının cinsel tacizine uğrayan bir İspanyol prensesinin hikâyesinden esinlendiğini söylemiştir muhakkak. Tabii ki sadece şaklabanlık yapıyordur (üstüne çevrilen objektiflere dil çıkarırken çekilen fotoğrafları tüm gazetelerde yer alıyordu.)

Yazacağı başka kitap yoktu artık. Yeni hayatına (ömrünün sonuna, emekliliğine) başlayabilirdi. Nisan 2005'te, bütün korkularından sonra, hastalandığından beri ilk defa Atlas Okyanusu'nun öte yanına geçip İspanya ve Fransa'ya döndü, Avrupa'daki evlerine bir kere daha gitti. Bu ziyarete vesile olan yine Foro Iberoamérica'nın bu sefer Barselona'da yapılan toplantısıydı, bu işe duyduğu bağlılık şimdi diğerlerinin önüne geçiyordu. Basın, García Márquez'in İspanya'ya dönüşünü (bu yıl *Don Kişot*'un yayınlanışının 400. yılıydı) özellikle de o yılı Kitap Yılı olarak kutlayan Barselona'ya gidişini kutlamaya daha o gelmeden başlamıştı. Fakat ülkeye geldiğinde, tereddütlü olduğunu bildirdiler, hatta kafasının karışık olduğunu sezdiren haberler yaptılar.

Biz üç yıldır görüşmemiştik. Önce tereddüt ettim, sonra ekimde onunla konuşmak üzere México City'ye gittim. Mercedes grip olmuştu, bu yüzden beni ziyarete otele o geldi iki defa. Çok değişmişti. Artık kanseri atlatmış insanların tipik halinde değildi; 2002'de *Anlatmak İçin Yaşamak*'ı tamamladığı sırada şok edici derecede zayıf görünüyordu, saçları hâlâ kısa ve güçsüzdü. Şimdi ise her zaman nasılsa öyleydi; 1990'la 1999 arasında tanıdığım adam biraz yaşlanmıştı o kadar. Ama daha unutkandı. Uygun ipuçlarını yakalayınca uzak geçmişten pek çok şeyi hatırlayabiliyordu (ama romanlarının isimlerini her zaman hatırlayamıyordu), makul derecede normal, hatta esprili bir şekilde sohbet edebiliyordu. Fakat kısa dönem hafızası zayıflamıştı, bu durum ve yelken açtığı yeni dönem ona gözle görülebilen bir keder veriyordu. Çalışmaları ve planları üstüne bir süre konuştuktan sonra artık yazmaya devam edip etmeyeceğinden emin olmadığını söyledi. Sonra, neredeyse ağlamaklı, "Yeteri kadar yazdım, değil mi?" dedi, "İnsanlar hayal kırıklığına uğramazlar, benden daha bir şey beklemezler artık, değil mi?"

México City'nin güney çevre yoluna bakan korunaklı bir otel lobisinde kocaman mavi koltuklarda oturuyorduk. Pencerenin dışında yirmi birinci yüzyıl akıp gidiyordu. Sekiz şeritli yolda trafik hiç bitmiyordu.

Bana döndü, "biliyor musun, bazen içim sıkılıyor, hüzünleniyorum" dedi.

"Ne, sen mi Gabo, başardığın onca şeyden sonra? Olacak şey değil. Neden?"

Pencerenin dışındaki dünyayı işaret etti (büyük şehrin müthiş işlekliğini, artık onun olmayan bir dünyada gündelik işlerine koşuşturan bütün o sıradan insanların sessiz yoğunluğunu), sonra yine bana baktı ve sessizce konuştu: "Her şeyin sonunun geldiğini fark etmekten."[40]

Sonsöz

Ölümsüzlük
Yeni Cervantes

2006-2007

Gelgelim hayatın Gabriel García Márquez'le işi bitmemişti, México City'deki son görüşmemizden sonraki birkaç haftada öyle sanmak mümkün olsa da. Ocak 2006'da, Barselona'da yayınlanan *La Vanguardia* gazetesine sürpriz bir röportaj verdi (en azından onun artık basına konuşmamasına alışmış olanlar için sürprizdi bu). Fakat bir an aklına esmiş gibi bir şey değildi bu. Bir aile toplantısı yapılıp, şu şartlar altında resmi bir "son kelam" edip sonra çekilmesine karar verilmiş olması muhtemel görünüyordu. Ardından da sessizlik gelirdi.

Ailenin México City'deki evinde yapılan röportajda Mercedes vardı (üç yıl önce yapılan bir önceki röportajda ise yanında sekreteri Monica bulunuyordu); ve röportajı yapanların yazılarında verdiği izlenime göre, sohbeti sonlandıran da Mercedes oldu. García Márquez'in kendisi az şey söyledi (haber diyalogdan çok anlatım tadındaydı) ve geçmiş hayatına dair bir soru sorulunca şu cevabı verdi: "Öyle şeyleri resmi biyografi yazarım Gerald Martin'e soracaksınız, yalnız kendisi kitabını bitirmek için başıma bir şey gelmesini bekliyor herhalde."[1] Fazla zaman harcadığım doğruydu. Fakat Antonio Skármeta'nın, Pablo Neruda'nın postacısı hakkındaki romanının ismini kullacak olursak bu "ateşli sabır" şimdi ödülünü alıyordu: On beş yıl sonra, bu büyük adamın sadece açıklamaya alıştığım şekilde "müsamaha edilen" biyografi yazarı değil, "resmi" biyografi yazarı olduğumu öğreniyordum. Bunu bir bilseydim!

Mesele, kamuoyu önüne daha ne kadar ve ne şartlar altında çıkabileceğini tahmin etme meselesiydi sanki. Doğrudan ve beklenmedik sorulara açık ya da kesin cevaplar verebileceğine güven olmazdı, beş dakika

önce söylediğini unutabilecek durumdaydı. Artık kitap yazamayacağı bence belliydi. Bundan sonra başka kitabının yayınlanmayacağı, bir kenara bir şeyler koyup koymadığına ve ona bakanların vereceği karar bağlıydı; bu onun elinde olmayabilirdi. Hafıza kaybının farklı biçimleri ve ilerleyişi konusunda uzman olmasam da edindiğim izlenime göre durumunun ilerleyişi oldukça istikrarlıydı. Hatırlamayı bütün varoluşunun merkezine yerleştirmiş bir insanın böyle bir talihsizliğe uğramasına dayanmak zordu. O kendine "profesyonel hatırlayıcı" derdi hep. Fakat annesi, öldüğünde ne kendinin, ne çocuklarının kim olduğunun farkındaydı. Üvey abisi Abelardo otuz yıldır Parkinson'dan mustaripti. Hastalık, kardeşi Nanchi'de de çıkmıştı. Eligio beyin tümöründen ölmüştü. Gustavo Venezuela'dan döndüğünde hafıza kaybı belirtileri veriyordu. Şimdi Gabito'nun da durumu ortadaydı. "Kafa problemleri" dedi Jaime bana. "Bizim ailenin meselesi bu herhalde."[2]

García Márquez şimdi neredeyse yetmiş dokuz yaşındaydı. (Yetmişinci doğum günü için yapılan görkemli kutlamalardan beri 1928'de doğmuş gibi yapmayı bir yana bırakmıştı. Yaşına uygun davranmaya başladığı söylenebilir.) Yazarın, yakın çevresinden kimsenin açık etmeye niyetli olmadığı, medyanın da şaşırtıcı şekilde sırdaş gibi sessizliğini koruduğu bu belirsiz durumuna rağmen, sekseninci doğum günü meselesini düşünmek gerekiyordu. İspanya'nın uzun vadeli kültürel yayılmacılık programı kapsamında İspanya Kraliyet Akademisi 1992'den sonra, Hispanik dünyanın her yanında İspanyol dili ve edebiyatlarını kutlamak üzere üç yılda bir kongreler düzenliyordu. Nisan 1997'de Meksika, Zacatecas'ta yapılan çok gecikmeli ilk kongrede García Márquez geleneksel İspanyolca gramer ve imlanın artık "emekliye ayrılması" gerektiğini söylemiş, bu sözü çok duyulmuştu.[3] Söyledikleri tartışmalara, hatta gücenmelere neden olduysa da eskinin o kadar otoriter olan akademisi bile artık García Márquez boyutunda bir yazarın dönek olmasına göz yummayacak kadar diplomatik ve stratejik davranıyordu ve kendisini o yılın kasım ayında bir Madrid seyahatinde akademiyi ve çalışanlarını ziyaret etmeye davet ettiler. Lakin García Márquez, 2001'de, İspanya Zaragoza'da yapılacak ikinci kongreye gitmeyeceğini, İspanya'nın tarihinde ilk defa izlediği Latin Amerikalılardan vize talep etme siyasetini protesto ettiğini bildirdi. İspanya'nın kendini sanki öncelikle bir Avrupa devleti, sonra Hispanik devlet olarak gördüğünü söyledi. Anlaşmazlık,

Arjantin-Rosario'da yapılacak üçüncü kongreye davet edilmemesiyle 2004'te de devam etti (burası batıl inançlarından dolayı gitmekten kaçındığı bir ülkeydi zaten). Bunun üzerine Nobel Ödüllü Portekizli yazar José Saramago, García Márquez'in davet edilmediği bir yere kendisinin de gitmeyeceğini ilan etti, böylece akademi idari bir yanlışlık yapıldığını ve Nobel Ödüllü Kolombiyalı'nın tabii ki de davetli olduğunu açıkladı. García Márquez kongreye yine de katılmadı. Fakat 2007'deki kongrenin Kolombiya'da, hem de García Márquez'in bu ülkedeki asıl evinin bulunduğu ve unutulmaz iki romanında yücelttiği Cartagena de Indias şehrinde yapılmasına karar verilmişti.

Dahası, akademi 2004'te Cervantes'in *Don Kişot*'unun kitlesel pazara yönelik bir baskısını yaparak İspanya'nın ve İspanyolca edebiyatların tarihindeki en önemli kitabın yayınlanmasının 400. yılını kutlamıştı. Akademi 2007'de Cartagena'da da *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın benzer bir baskısını yaparak bunun devamını getirse, hem kitabın kırkıncı yılı, hem de García Márquez'in sekseninci yaşına denk gelen çok iyi bir fikir olmaz mıydı bu? Önce bir İspanyol dâhi, sonra bir Latin Amerikalı. Ne de olsa pek çok eleştirmen Kolombiyalı'nın romanını meşhur selefiyle kıyaslamış, kitabın, Cervantes'in eserinin önce İspanyollar sonra Latin Amerikalılar için taşıdığı önemin eşdeğerini şimdiden taşıdığını ve öngörülür gelecekte de bu önemini koruyacağını söylemişlerdi. Buna katılmayanlar da olacaktı tabii. Fakat García Márquez'in hiç de hayranı olmayan bir eleştirmen pek yakında, tam yirmi birinci yüzyıla layık bir analoji kullanarak *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın Latin Amerika kültürünün "DNA'sına" işlediğini ve 1967'de ilk yayınlanışından beri onun ayrılmaz bir parçası olduğunu söyleyecekti.[4] Cervantes gibi García Márquez de karakterlerinin, tarihin belli bir döneminde, büyük imparatorluk çağındaki İspanya'nınkilere, sonra da başka bir biçimde, bağımsızlığını kazanmış Latin Amerika'nınkilere eş olan hayallerini ve aldanmalarını keşfediyordu. Dahası, yine Cervantes gibi, bir haletiruhiye, bir mizah, hatta bir mizah anlayışı yaratmıştı ki bu bir şekilde anında tanınan ve bir kere var oldu mu sanki hep varmış gibi olan, anlattığı dünyanın ayrılmaz bir parçası olan bir şeydi.

Nisan 1948'de García Márquez Bogota'dan uçağa binip ömründe ilk defa Cartagena'ya gelmişti. Bu güzel ama gözden düşmüş, ihmal edilmiş sömürge dönemi şehrinde gazete editörü Clemente Manuel Zabala'yla

tanışmış ve yeni kurulan, belki de pek uygun bir şekilde *El Universal* [Evrensel-ç.] adı verilmiş günlük bir gazetede çalışıp, gazeteci olma teklifi almıştı. 20 Mayıs 1948'de yeni eleman, yeni edebiyat evinin sayfalarına merhaba demişti. Mayıs'ın 21'inde, Miguel de Cervantes diye bir adamın İspanya Kralı'na bir mektup yazıp yurtdışında, "bir ihtimal Cartagena'da" iş istemesinden 358 yıl sonra, yeni elemanın ilk köşe yazısı yayınlanmıştı.[5] Cervantes, Cartagena'ya hiç ayak basmadı, "Hint Adaları"nın başka yerlerine de. Yeni Dünya'yı hiç görmedi, ama kitaplarında ondan da geniş bir yeni dünyanın (Batı modernitesinin) yaratılmasına yardım etti ve bu kitaplar, İspanya'nın, yeni keşfedilen egemenlik alanlarında roman okumayı ve yazmayı yasaklamasına rağmen yeni kıtaya da geçtiler. Nisan 2007'de Kraliyet Akademisi'nin Cartagena'daki kongresine ve İspanya Kral ve Kraliçesi'nin gelişine denk getirilerek eski sömürge limanına yeni bir Cervantes heykeli kondu.

Cervantes ömrünün çoğunu değeri bilinmeden, hayal kırıklığının kızgınlığıyla geçirdi. Sekseninci doğum günü yaklaşan García Márquez ise gezegenin en meşhur yazarlarından biriydi ve futbolcu ya da pop yıldızı olsa kendi kıtasında bundan daha fazla ün ve takdir kazanamazdı. Uluslararası Hispanik çevrelerse, Cervantes'in ancak ölümünden sonra, yavaş yavaş, yüzyıllar içinde kazandığı tanınmayı García Márquez'e sağlığında sunmayı planlıyordu. García Márquez 1982'de Nobel Ödülü'nü kazandığında, ekimde ödülün ilan edilmesinden, aralıkta İsveç Kralı'nın ona ödülü takdim etmesine kadar geçen yedi hafta boyunca Latin Amerika'da medya kutlama haberleri yapmıştı. 1997'de yetmiş yaşına geldiğinde mart ayında bir hafta bayram yapıldı, basında uzun uzadıya haberler yer aldı, sonra Eylül'de ilk kısa hikâyesinin ellinci yılı diye Washington'da, Amerika Devletleri Örgütü Genel Sekreteri tarafından düzenlenen bir parti ve Beyaz Saray'da arkadaşı Bill Clinton'ı ziyaret etmesiyle bir hafta daha şenlik oldu. Şimdi, seksen yaşına basmasını, yazar olarak kamuoyu karşısına ilk çıkışının altmışıncı yılını, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yayınlanmasının kırkıncı yılını ve Nobel Ödülü almasının yirmi beşinci yılını kutlamak üzereydi. Böylece dostları ve hayranları, Mart ve Nisan 2007 için, 1982'nin o yedi unutulmaz haftası ayarında sekiz haftalık bir takvim planlamaya başladılar.

García Márquez'i yaşayan bir anıta çevirmenin pek çok adımı çoktan atılmıştı. Barranquilla Grubu'nun eski uğrak mekânı "Mağara," ora-

lı bir gazeteci olan Heriberto Fiorillo tarafından parlak bir fikirle bir kısmı müze bir kısmı lokanta-bar olarak yeniden açılmıştı. Proust'un Illiers-Combray modelini izleyerek Aracataca'nın adını Aracataca-Macondo diye değiştirmek yönünde girişimler oldu; fakat maalesef, kasaba sakinlerinin çoğu bu fikri desteklediği halde referanduma yeter sayıda insan katılmadığı için teklif düştü. Şimdi yereldeki ve merkezdeki yetkililer küçük Gabriel'in doğduğu, Albay Márquez'in Aracataca'daki evini büyük bir turistik çekim merkezine çevirmek (viran da olsa hatıraları canlandıran bir müzeydi zaten bu ev) üzere anlaştılar ve eski evin kalıntılarının tamamen yıkılıp dikkatli araştırmalarla yeniden yapılmasına karar verdiler.

2007 Mart'ı böyle geldi. Cartagena'da her yıl yapılan film festivali García Márquez'e ithaf edildi. Münasip bir şekilde, festivalin "onur konuğu" Küba oldu. (Nisanda, Kolombiya "Dünya Kitap Başkenti" olarak bir yıllık saltanatına başlarken García Márquez de Bogota Kitap Fuarı'nın onur yazarı olacaktı. Çember çember içinde, her şey birbiriyle örtüşüyor, sanki rüya gibi.) García Márquez kitaplarına dayanan filmlerin hemen hepsi gösterildi, yönetmenlerin birçoğu da oradaydı, Fernando Biri, Miguel Littín, Jaime Hermosillo, Jorge Alí Triana ve Lisandro Duque dahil. Ama festival onun doğum gününü de kapsadığı halde García Márquez hiç gelmedi. Nedenini sorduklarında cevabı sert oldu: "Beni davet eden olmadı." Yaptığı en güzel şaka bu olmasa da onu affetmemek mümkün müydü? 6 Mart'ta Cartagena'nın en iyi otellerinden birinde (pek uygun bir şekilde otelin adı "Tutku"ydu) *vallenato* müziği eşliğinde bir doğum günü partisi verildi; partinin asıl konuğu orada değildi, doğum gününü ailesiyle birlikte başka bir yerde sessiz sakin kutluyordu. Bundan sonra tansiyon yükselmeye başladı. Kraliyet Akademisi'nin etkinliğini (İspanyolcada "Congreso de la Lengua," yani "Dil Kongresi") duyuran afişlerin çoğunda, reklamı yapılan onur konuğu García Márquez'in dilini çıkardığı bir fotoğraf kullanılmıştı. Yazarın iyi bilinen mizah anlayışının bu şekilde tanınması akademinin de bir mizah duygusuna sahip olduğunu gösterme niyetini taşıyordu şüphesiz, fakat öyle olsa da ünlü misafirin onun için o kadar özenle hazırladıkları partiye gelmemesi ihtimalini de aynı kapsamda değerlendireceklerini göstermezdi bu.

Ayın ortasında bir büyük olay daha, Amerika Basın Birliği'nin yıllık toplantısı yine Cartagena'da yapıldı. İki onur konuğu vardı: Bilgisayar kodamanı, dünyanın en zengin insanı Bill Gates (gerçi birkaç ay sonra García Márquez'in milyarder arkadaşı Meksikalı Carlos Slim, Gates'i sollayacaktı) ve Gabriel García Márquez. Yazar, konuşmak istemese de etkinliğe katılma sözü vermişti. Sözünü ancak son günde yerine getirdi ama ortada görünmesi bile her zaman olduğu gibi büyük olay oldu ve yine her zaman olduğu gibi bütün diğer katılımcıları bir kenara attı. García Márquez'in gazetecilik vakfının yöneticisi Jaime Abello'yla şimdi onun yardımcısı olan, García Márquez'in kardeşi Jaime için önemli bir andı bu. Tabii, bütün Kolombiya'yla birlikte bir rahatlama iç çekişini sessizce koyveren İspanya Kraliyet Akademisi için de önemli bir andı.

Görenler Gabo'nun çok iyi göründüğünü söylediler. Bir tedirginliği olsa da keyfi yerindeydi, sağlığı da yerinde görünüyordu. Bir sene önceki değerlendirmemin aksine, durumu sanki sabitlenmiş ve kendisi de sonunda, artık röportaj vermeyecek olsa da hem rahatsızlığıyla hem de kamuoyuyla daha rahat zamanlarındaki iyimserlik huyu içinde yüzleşmeye karar vermiş gibiydi. Dostları ve hayranları, ayrıca Kraliyet Akademisi'nin kongresine katılacak yüzlerce dilbilimci dünyanın her yanında Cartagena'ya akın ediyorlardı. Uluslararası pop yıldızlarının çok büyük konserleri, daha ufak ölçekli *vallenato* gösterileri, dünya da kadar edebiyat etkinliği ve pek çok yan etkinlik yapılmaktaydı. Hava limonata gibiydi. Akademi üç yıl önceki kongreyle beraber *Don Kişot*'un ucuz bir baskısını ürettiği gibi şimdi de *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yeni eleştirel basımını çıkarmıştı. Kitapta García Márquez'in edebiyat dünyasındaki en iyi iki dostu olan Alvaro Mutis'le Carlos Fuentes'in yazılarının bulunması sürpriz değildi; herkesi şaşırtan, onca insan arasından Mario Vargas Llosa'nın da uzun bir yazısının kitapta yer almasıydı. Bir uzlaşma mı olmuştu? Yazı kitapta yer aldığına göre iki adam da buna rıza vermiş olmalıydı. Mercedes Barcha'nın bu karara ne dediği ise bilinmiyordu.

Açılıştan hemen önce, şimdi *El Espectador*'un sahibi olan, Kolombiya'nın en zengin ve en güçlü işadamı Julio Mario Santo Domingo özel bir partiye ev sahipliği yaptı, bir çeşit gecikmiş doğum günü partisi olan bu olayın onur konukları Gabo'yla Mercedes'ti. Parti, Cartagena'nın bir diğer lüks otelinin (ertesi hafta İspanya Kralı ile Kraliçesi'nin kalacağı otelin) en üst katında yapıldı ve gelenler arasın-

da Carlos Fuentes, Tomás Eloy Martínez, eski başkan Pastrana, Irak Savaşı'ndan izinli gelen *The New Yorker* muhabiri Jon Lee Anderson, Nikaragua eski devlet başkan yardımcısı romancı Sergio Ramírez ve Bogota'nın, Cartagena'nın, özellikle de Barranquilla'nın pek çok ünlü ve güzel insanı vardı. Şampanya, viski ve rom, hayatların en tatlısını parlatmak üzere su gibi aktı, *vallenato*nun her yere yayılan ritmi geceye karıştı. Partiye katılanlar koridorlarda ve balkonlarda o büyük soruyu fısıldaşıyorlardı: Acaba Gabo, kongrenin ilk gününde kendi onuruna düzenlenen törende konuşacak mıydı? Ve eğer konuşursa...

Büyük gün geldi çattı: 26 Mart 2007. García Márquez'in 1948 ve 1949'da *El Universal*'de çalışırken iş çıkışı gece geç saatte bir şeyler yiyip içtiği yerlerde kurulu olan Cartagena Kongre Merkezi'ne birkaç bin insan doluşmuştu.[6] Arkadaşlarının çoğu oradaydı, ailesinden de birçok kişi vardı ama oğulları yoktu. Eski başkanlar Pastrana, Gaviria ve (hayret) Samper, hepsi oradaydılar; eski başkan Betancur da vardı, yeni başkan Alvaro Uribe Vélez'in de dahil olduğu konuşmacılarla beraber sahneye çıkacaktı. Hava boğucu derecede sıcaktı ama erkeklerin çoğu koyu renk takım elbiseler giymişlerdi, Bogota tarzı. Her zamanki gibi âlicenap Carlos Fuentes, arkadaşına özel bir övgü konuşması yapacak, beyin tümörü iyileşen Tomás Eloy Martínez de konuşacaktı. Kraliyet Akademisi başkanı Víctor García de la Concha ve Instituto Cervantes'in başkanı Antonio Muñoz Molina da. Kolombiya devlet başkanı ve İspanya Kralı da. Ve García Márquez de konuşacaktı.

Gabriel García Márquez'le Mercedes içeri girince bütün salon ayağa kalkıp birkaç dakika boyunca alkışladı. García Márquez mutlu ve rahatlamış görünüyordu. Sahnedeki iki grup, García Márquez ve çevresindekiler (Mercedes, Carlos Fuentes, Kolombiya Kültür Bakanı Elvira Cuerdo de Jaramillo) ve sahnenin öte yanında akademi grubu yerlerini aldılar. Beklentiler içindeki dinleyiciler orada bulunma şansı yakaladıklarına inanamıyorlardı. Konuşmacıların arkasındaki dev ekran, İspanya Kral ve Kraliçesi Don Juan Carlos'la Doña Sofía'nın gelişini, merdivenlerden çıkıp kocaman kongre binasının koridorlarından geçişlerini gösterdi, salona girdikleri bildirilene dek.

Pek çok konuşma yapıldı, Kral'ınki de dahil. Konuşmaların çoğu böyle etkinliklerde genellikle yapılanlardan daha ilginçti. Öne çıkan konuşma, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın Kraliyet Akademisi baskısının ilk ki-

tabını García Márquez'e takdim etme görevini üstlenen García de la Concha'nın konuşmasıydı.[7] Sırları ortaya döken bir konuşma yaptı, bunun için Kral Juan Carlos'tan izin almıştı önceden. Akademi bu kongreyi García Márquez'in onuruna yapmayı düşündüğünde García de la Concha etkinliği düzenlemek için yazarın iznini istemişti. García Márquez kabul ettiğini söyledi ama "ben Kral'ı görmek istiyorum esas" dedi. García Márquez Juan Carlos'u bir dahaki görüşünde mesajını ona bizzat iletti: "Sen, Kral, senin Cartagena'ya gelmen lazım." Bu iki ya da üç uçlu anekdot, içi farklı şekillerde dolan kahkahalar yükseltti salondan (kahkahaların sebebi herkesin kendi yorumuna ve her birinin İspanyol ya da Latin Amerikalı, monarşi ya da cumhuriyet yanlısı, sosyalist ya da muhafazakâr olmasına göre değişiyordu), ardından uzun uzun alkışlandı. Haddini bilmiyor muydu bu Latin Amerikalı? Daha kötüsü, bir kralla nasıl konuşulacağını mı bilmiyordu yoksa? Yoksa, daha da kötüsü, kendini İspanya Kralı'ndan üstün mü görüyordu ki onunla böyle konuşabiliyordu? Sahneye yakın oturanlar García Márquez'in Kral'ın elini Latin Amerikalı öğrencilerin tokalaşma biçimiyle sıktığını (bir kişinin başparmağını diğerininkine dolaması) fark ettiler ki bu daha ziyade eşitler arası bir ilişkiyi ifade ediyordu. Bourbonlar on dokuzuncu yüzyıl başında Latin Amerika'yı kaybetmişlerdi; şimdi Juan Carlos hem diplomatik hem ekonomik bakımdan durumu düzeltmek için elinden geleni yapıyordu.

Bilenler için en dramatik an, García Márquez'in kendi konuşmasını yapacağı andı. Konuşmaya çekimser başladı, ilk cümlelerde dili sürçtü fakat zamanla kendini buldu. Bu bir konuşmadan çok, Meksika'da Mercedes'le fakirlik içinde yaşadıkları ve bir gün Gabo'nun voliyi vurup çok satan bir kitap yazmasını umut ettikleri günlerin duyguyla anılmasıydı. Sahici bir peri masalıydı bu ("bütün bunların benim başıma gelmesinden duyduğum şaşkınlığı hâlâ üzerimden atamadım") ve aynı zamanda, o zor günlerde ve bütün diğer günlerde, iyilikte ve kötülükte, geçen yarım yüzyıl boyunca yanında olan can yoldaşına bir teşekkür ve beğeni mesajı olduğunu hissetti dinleyiciler. Mercedes onu tedirginlik ve gerilim içinde izliyor, onca güçlüğü atlatan bu adamın bunu da atlatması için dua ediyordu. Atlattı da: Konuşmasını, 1966'da ikisinin México City'den Buenos Aires'e kitabın elyazmasının ancak yarısını gönderebildiklerini, çünkü hepsini gönderecek paraları olmadığını anlatarak bitirdi.[8] Konuşmanın sonu dakikalarca ayakta alkışlandı.

Bundan önce, törenlerin ortasında yapılan bir başka anons salonu hareketlendirmişti. "Bayanlar ve Baylar, Amerika Birleşik Devletleri eski başkanı Senyor William Clinton binamıza teşrif ettiler." Dünyanın en ünlü adamı salonun ön sıralarına doğru ilerlerken kalabalık ayağa kalktı. İspanya Kralı, Kolombiya'nın gelmiş geçmiş devlet başkanlarından beşi, şimdi de dünyanın en güçlü ülkesinin en sevilen eski başkanı buradaydı – kimileri, burada süperstar olarak bir Küba'da yaşlanmakta olan Fidel Castro'nun bir de Roma'daki Papa'nın eksik olduğunu düşündüler. Bir kere daha görülüyordu ki, eğer García Márquez'de iktidar takıntısı varsa (iktidar onu büyülüyorsa), iktidar da tekrar tekrar, karşı konulmaz bir şekilde ona doğru akıyordu. Edebiyat ve siyaset, Batı medeniyetinin bu dünyada yarattığı gelip geçici hayatta ölümsüzlüğü yakalamanın iki yoludur; siyasetteki şöhretin meşhur kitaplar yazmanın getirdiği şöhretten daha kalıcı olduğunu söyleyecek insansa yok denecek kadar azdır.

Ben Cartagena'dan ayrılmadan, ancak çok kısaca konuşabildik. Birçok şeyin sonuydu.

"Gabo, ne harika bir olay," dedim.

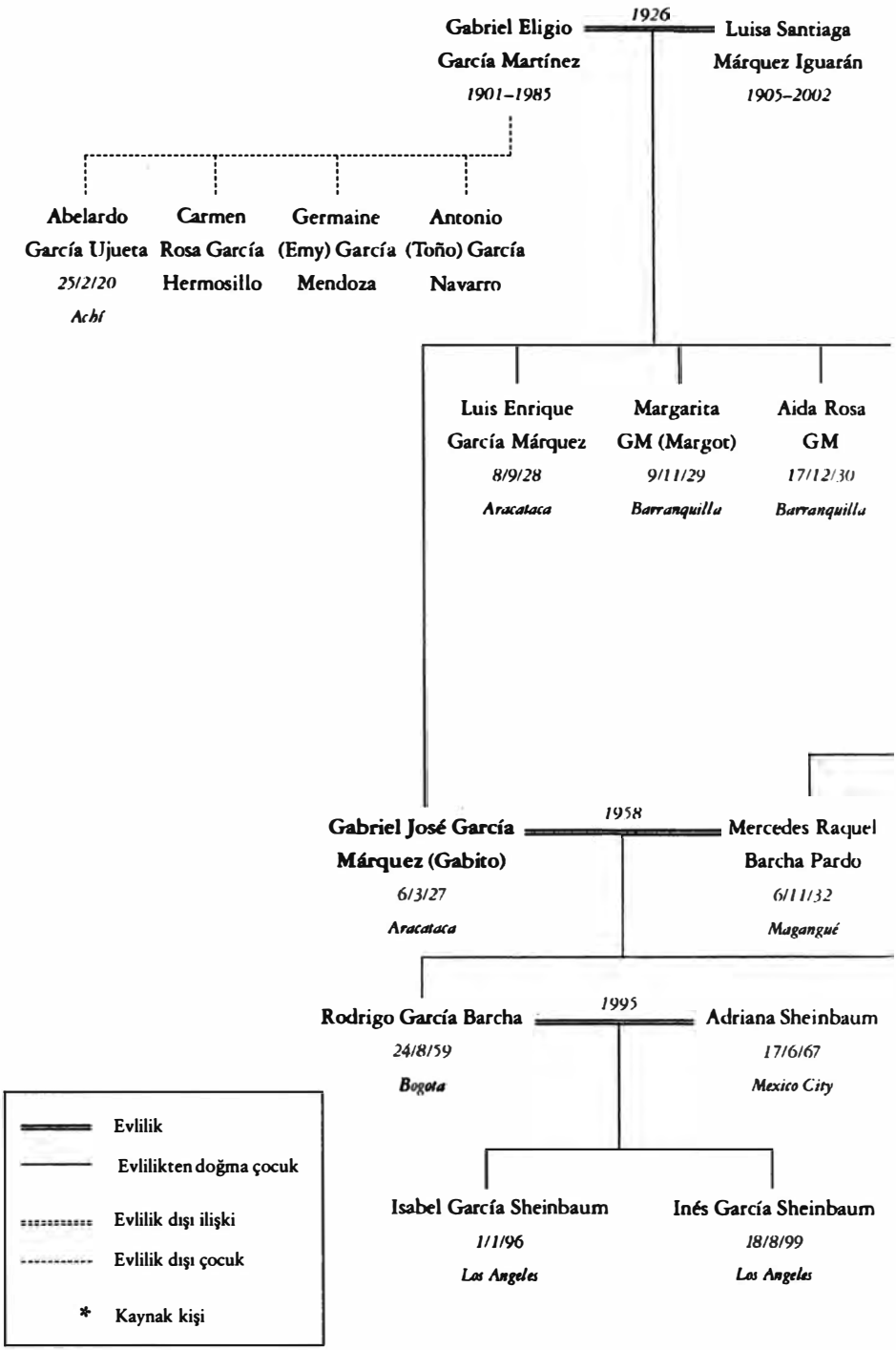
"Değil mi," dedi.

"Biliyor musun, benim etrafımdaki insanların çoğu ağlıyordu."

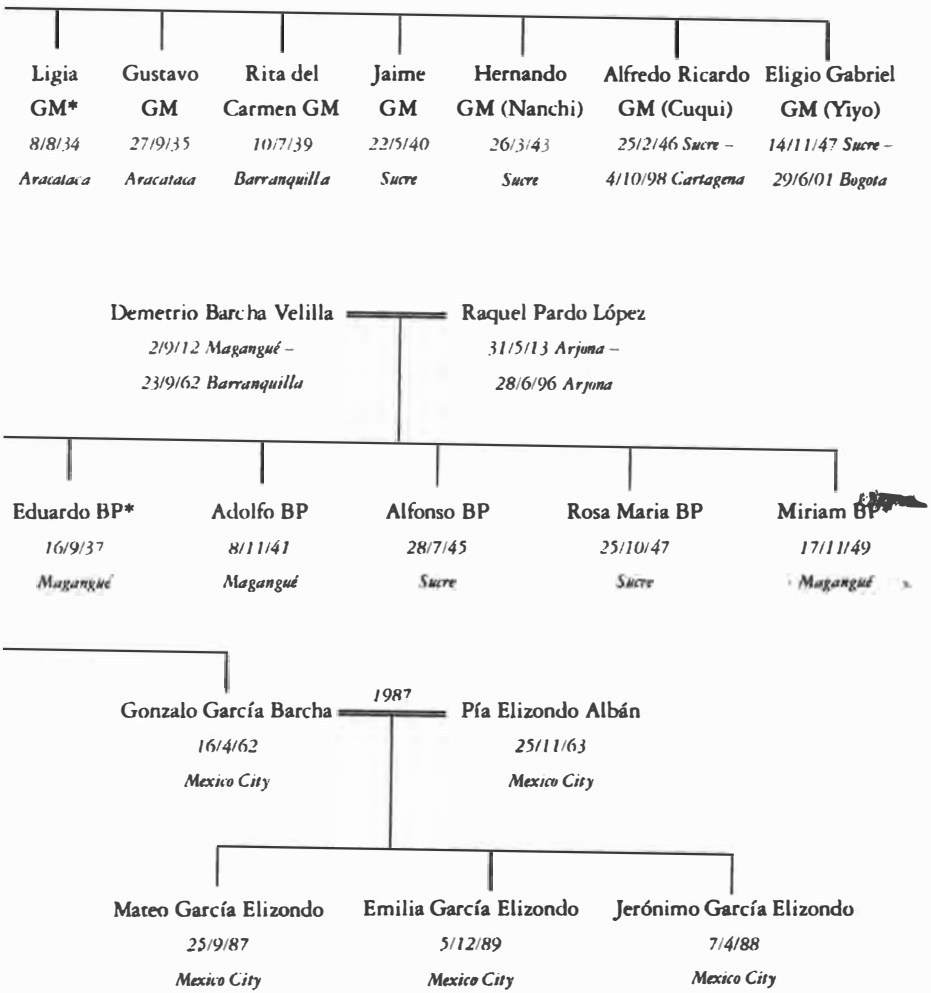
"Ben de ağlıyordum," dedi, "ama içimden."

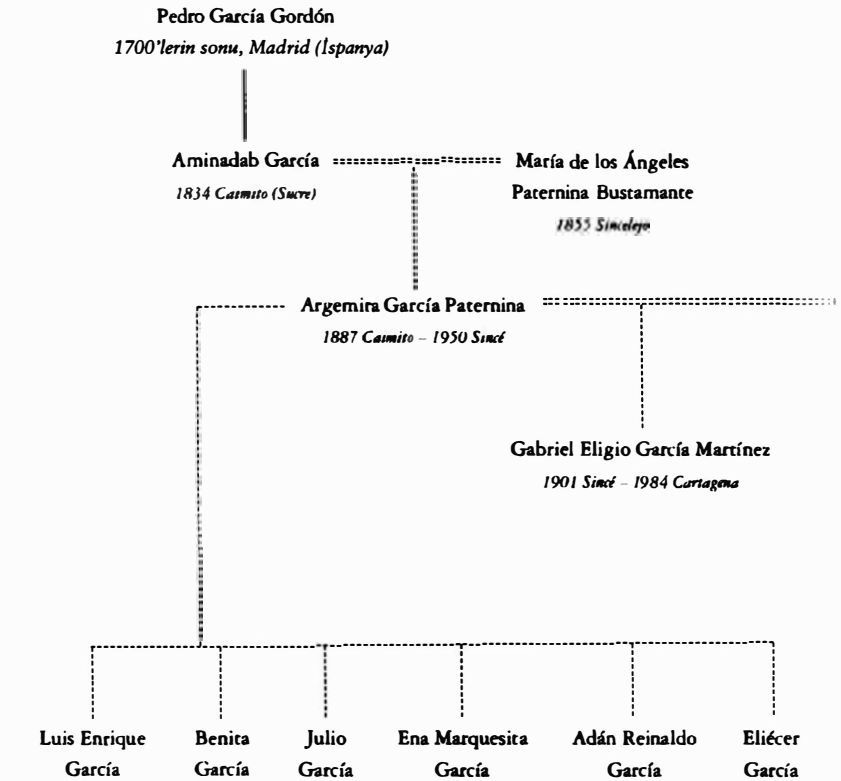
"Eh," dedim, "biliyorum ki bunu hiç unutmayacağım."

"Burada olman ne iyi oldu," dedi, "insanlara bu hikâyeyi uydurmadığımızı söylersin artık."

1926
Gabriel Eligio García Martínez
1901–1985
Luisa Santiaga Márquez Iguarán
1905–2002
Abelardo García Ujueta
25/2/20
Achí
Carmen Rosa García Hermosillo
Germaine (Emy) García Mendoza
Antonio (Toño) García Navarro
Luis Enrique García Márquez
8/9/28
Aracataca
Margarita GM (Margot)
9/11/29
Barranquilla
Aida Rosa GM
17/12/30
Barranquilla
1958
Gabriel José García Márquez (Gabito)
6/3/27
Aracataca
Mercedes Raquel Barcha Pardo
6/11/32
Magangué
1995
Rodrigo García Barcha
24/8/59
Bogota
Adriana Sheinbaum
17/6/67
Mexico City
Isabel García Sheinbaum
1/1/96
Los Angeles
Inés García Sheinbaum
18/8/99
Los Angeles
Evlilik
Evlilikten doğma çocuk
Evlilik dışı ilişki
Evlilik dışı çocuk
* Kaynak kişi

García Márquez (GM) ve Barcha Pardo (BP) Aileleri

Evlilik

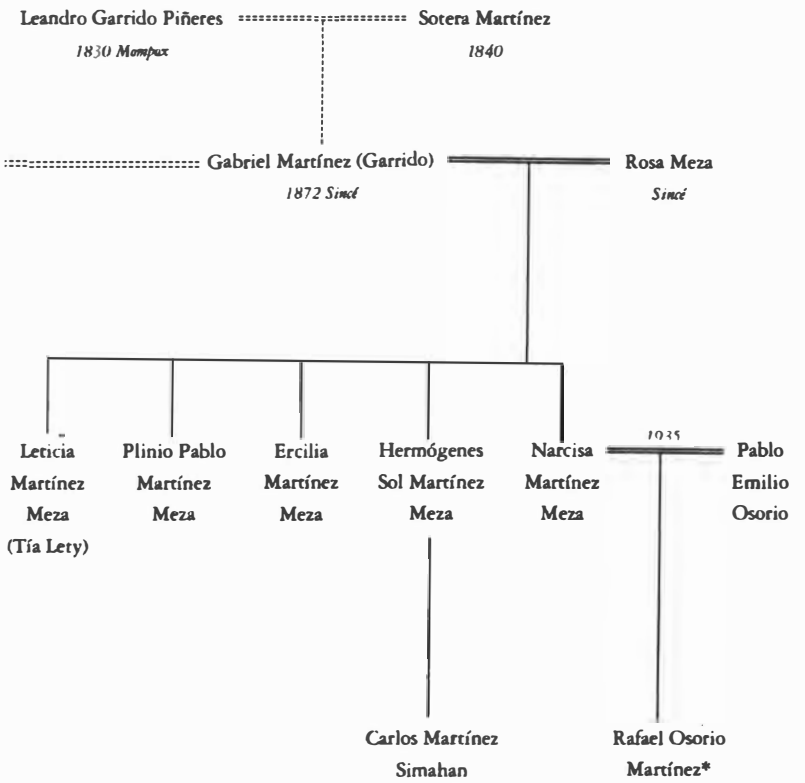
Evlilikten doğma çocuk

Evlilik dışı ilişki

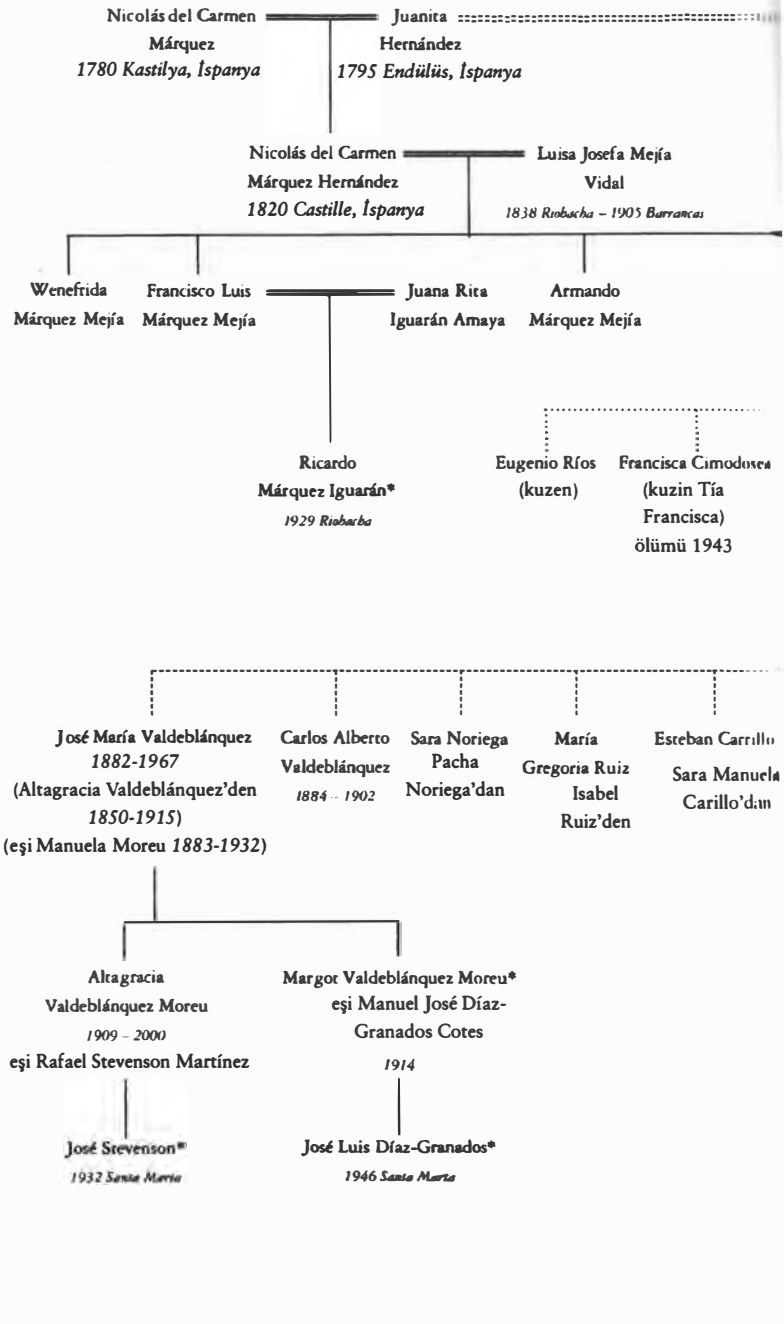
Evlilik dışı çocuk

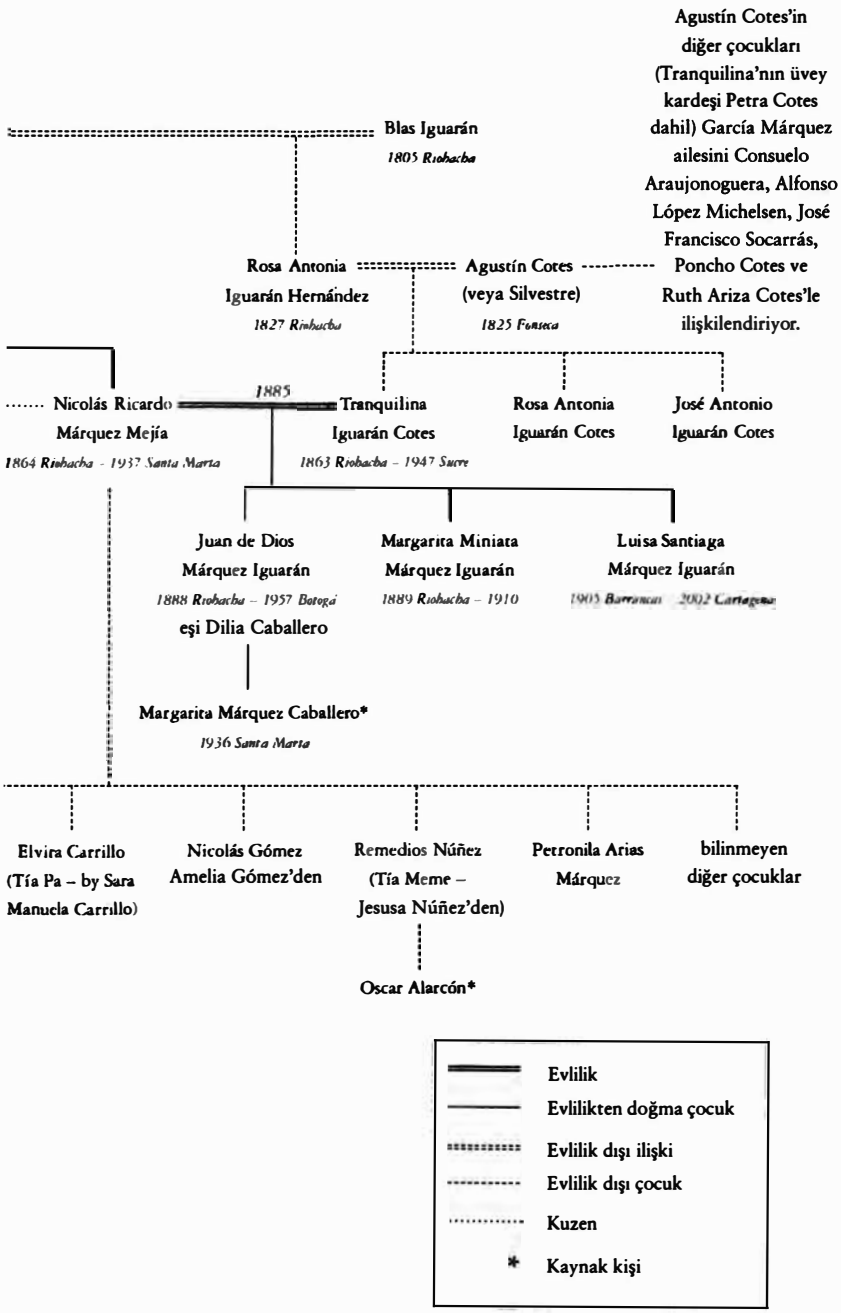
* Kaynak kişi

García Martínez Ailesi

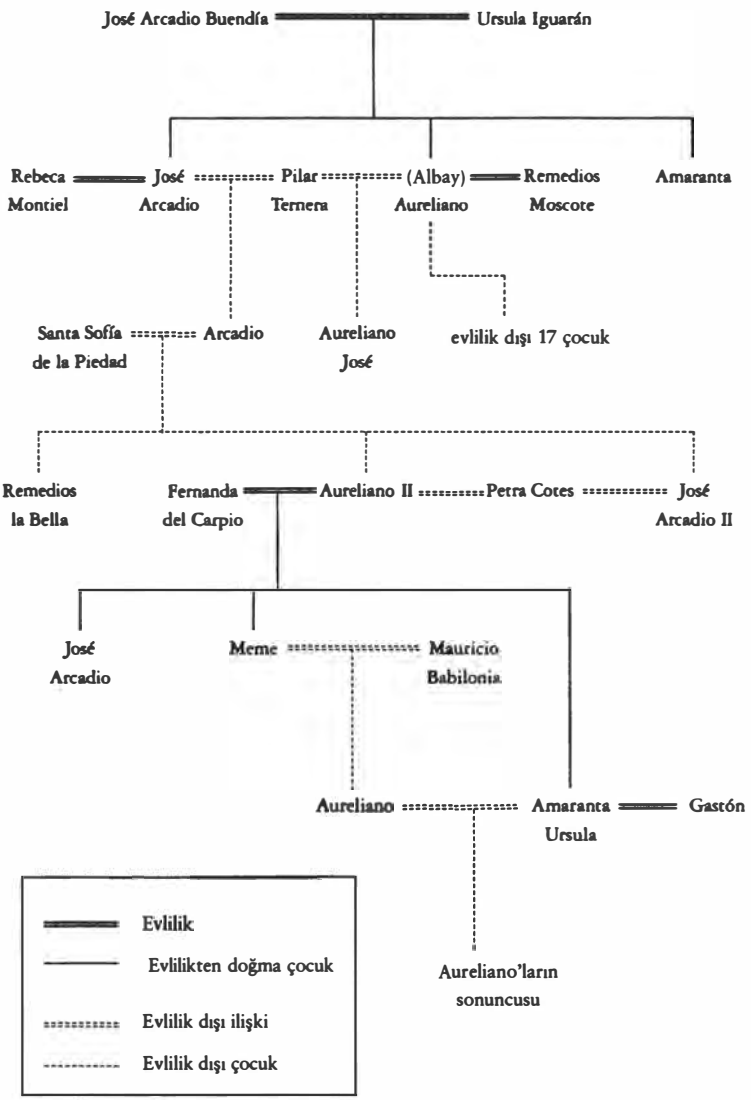

Márquez Iguarán Ailesi

Agustín Cotes'in diğer çocukları (Tranquilina'nın üvey kardeşi Petra Cotes dahil) García Márquez ailesini Consuelo Araujonoguera, Alfonso López Michelsen, José Francisco Socarrás, Poncho Cotes ve Ruth Ariza Cotes'le ilişkilendiriyor.
Blas Iguarán
1805 Riohacha
Rosa Antonia Iguarán Hernández
1827 Riohacha
Agustín Cotes (veya Silvestre)
1825 Fonseca
1885
Nicolás Ricardo Márquez Mejía
1864 Riohacha - 1937 Santa Marta
Tranquilina Iguarán Cotes
1863 Riohacha - 1947 Sucre
Rosa Antonia Iguarán Cotes
José Antonio Iguarán Cotes
Juan de Dios Márquez Iguarán
1888 Riohacha - 1957 Bogotá
eşi Dilia Caballero
Margarita Miniata Márquez Iguarán
1889 Riohacha - 1910
Luisa Santiaga Márquez Iguarán
1903 Barranca - 2002 Cartagena
Margarita Márquez Caballero*
1936 Santa Marta
Elvira Carrillo (Tía Pa – by Sara Manuela Carrillo)
Nicolás Gómez Amelia Gómez'den
Remedios Núñez (Tía Meme – Jesusa Núñez'den)
Petronila Arias Márquez
bilinmeyen diğer çocuklar
Oscar Alarcón*
Evlilik
Evlilikten doğma çocuk
Evlilik dışı ilişki
Evlilik dışı çocuk
Kuzen
Kaynak kişi

Yüzyıllık Yalnızlık'taki Buendía Ailesi

Notlar

BAŞLANGIÇ BİLİNMEZ KÖKENLERDEN (1800-1899) (Sayfa 1-9)

1 Bu bölüm, biraz edebi bir üslupta yazılmış olmakla beraber, doğrudan Luisa Santiaga Márquez'le 1991'de Cartagena'da ve 1993'te Barranquilla'da yapılan görüşmelerle, Gabriel García Márquez ve kız kardeşi Margarita'nın (bundan böyle Margot olarak geçecek) hatırladıklarına dayanıyor.

2 Bu başlangıç bölümü ve sonraki üç bölüm García Márquez ailesinin bütün fertleri ve geniş ailenin pek çok ferdiyle 1991-2008 arasında yapılan görüşmelerle, Sucre'den Riohacha ve ötesine kadar Kolombiya Costa'sında (İsp. kıyı bölgesi-ç.) yapılan, bazılarına García Márquez'in erkek kardeşlerinin de katıldığı birçok seyahate dayanıyor. En güvenilir bilgi kaynaklarım, ailesinin tarihçesini araştırmayı kendine bir görev bilen bir Mormon olan Ligia García Márquez (aile ağaçlarını her şeyden önce Ligia'ya borçluyum); 1920'ler ve 1930'larda dedesi Albay Márquez'in evinde uzun süreler kalan Margot Valdeblánquez de Díaz-Granados; ailenin Guajira'daki kolları hakkında 1993'te ve 2008'de bana çok kıymetli bilgiler veren Ricardo Márquez Iguarán ve 2007'de bana Gabriel Eligio García'nın Sincé'deki aile geçmişine dair ayrıntılı fikirler veren Rafael Osorio Martínez'dir. Gabriel García Márquez'in kendisi, aile tarihinin ayrıntılarına dair genel ve daha ziyade bulanık bilgilerden fazlasına hiç sahip olmadı ama soyağacının altındaki yapıya ve dinamiğe dair kavrayışı olağanüstü ve renkli hayatlar yaşama talihine ya da dramatik bir ömür sürme lanetine uğramış akrabalarının hikâyeleri onun kurgu külliyatının temellerini oluşturuyor. Genel olarak Gabriel García Márquez'in bir biyografi yazarı, Kolombiya basınında ara sıra yer alan rasgele bilgi kırıntılarına da büyük ölçüde bağımlıdır. Daha önce yazılmış az sayıdaki biyografik kaynak Oscar Collazos'un faydalı ama kısa çalışması *García Márquez: La soledad y la gloria*'sıyla (Barselona: Plaza y Janés, 1983) en önemlisi, Dasso Saldívar'ın, Gabriel García Márquez'in 1967'ye kadarki hayatını anlattığı *García Márquez: el viaje a la semilla. La Biografía* (Madrid: Alfaguara, 1997): bu kitabın en kullanışlı katkısı García Márquez ailesinin iki tarafı hakkında sağladığı soykütüğü bilgisi ile Gabriel García Márquez'in çocukluğu ve okul dönemi hakkındaki bilgiler. Tarihsel olarak ilk biyografik çalışma, aynı zamanda bir edebiyat eleştirisi eseri olan Mario Vargas Llosa'nın *García Márquez: historia de un deicidio*'su (Barselona: Barral, 1971): gerçeklere dayanmak konusunda güvenilir olmasa da bu özellikle aydınlatıcı bir kitap, zira Vargas Llosa'nın verdiği bilgilerin büyük bölümü 1960'ların sonunda doğrudan Gabriel García Márquez'den geliyordu. Gabriel García Márquez'in erkek kardeşi Eligio García'nın kitabı da bir o kadar önemli: *Tras las claves de Melquíades: Historia de 'Cien años de soledad'* (Bogota: Norma, 2001). Bizzat Gabriel García Márquez'in, 2002'de yayınladığı muhteşem ama her zaman doğru olmayan anı kitabı *Anlatmak İçin Yaşamak*'tan (*Living to Tell the Tale*, Londra: Jonathan Cape, 1993) (kitabın epigrafı olan "Hayat insanın ne yaşadığı değildir, ne hatırladığı ve anlatmak için nasıl hatırladığıdır" sözleri, bir uyarı olarak kabul edilmeli)

önceki en dikkatli otobiyografik düşünceleri, Plinio Mendoza'nın *The Fragrance of Guava* (Londra: Faber, 1988) kitabında yer alıyor. Yine de Gabriel García Márquez'in 1980-1984 arasında *El Espectador* (Bogota) ve *El País* (Madrid) gazetelerindeki köşe yazıları topluca ele alındığında bundan daha fazla bilgi veriyor ve daha aydınlatıcı, ama bunların İngilizce çevirisi yok. Juan Luis Cebrían, *Retrato de Gabriel García Márquez* (Barselona: Círculo de Lectores, 1989), nefis resimlerin bulunduğu bir biyografi çalışması. Mendoza, *The Fragrance of Guava (Marquez'le Konuşmalar)* ve Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale (Anlatmak İçin Yaşamak,* Gabriel García Márquez'in biyografisi hakkındaki, İngilizcesi mevcut olan kilit önemdeki eserler; ama Stephen Minta, *Gabriel García Márquez: Writer of Colombia* (Londra: Jonathan Cape, 1987) ve Gene Bell-Villada, *García Márquez: The Man and His Work* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1990) de faydalı. Edebiyat-eleştiri analizleri (özellikle Bell, Wood'a bakın) Kaynakça'da bulunuyor.

3 "Doğal çocuklar" konusunda bakınız: Gabriel García Márquez, "Telepatía sin hilos," *El Espectador* (Bogota), 23 Kasım 1980. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta García Márquez ve Márquez Iguarán ailelerinin evlilikle ve evlilik dışı birleşimler arasında gidip gelen tarihçelerinin nasıl tekrar edildiğini görmek için ekteki aile ağaçlarına bakın.

4 Bakınız: Guillermo Henríquez Torres, *El misterio de los Buendía: el verdadero trasfondo histórico de 'Cien años de soledad'*, (Bogota: Nueva America, 2003, gözden geçirilmiş ikinci basım: 2006). Ciénagalı olan Henríquez *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki Buendía ailesinin kendi ailesine, kısmen Amsterdam'dan Karayiplere göç eden Musevilerin soyundan gelen Henríquezlere dayandığını düşünüyor. Okurların pek azı Henríquez'in iddiasını bütün bütüne kabul edecektir ama kitabı yine de *Yüzyıllık Yalnızlık* okuması için bulunmaz bir arkaplan ve atmosfer sağlıyor.

5 Bu bölümün yeniden düzenlenmiş bir versiyonu için bakınız: Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale,* s. 66-67. Nicolás Márquez'in "doğal" çocuklarının hiçbiri onun soyadını almadı, hepsi annelerinin soyadlarını taşıdılar.

6 Röportaj, Barrancas, 1993.

7 José Luis Díaz-Granados onunla 1991'de Bogota'da ilk buluşmamda Gabriel García Márquez'le akrabalığını söyle anlattı: "Albay Márquez'in on sekiz yaşındayken Altagracia Valdeblánquez'den bir oğlu olmuştu; adı José María'ydı, soyadı da anne tarafının soyadı olan Valdeblánquez oldu. O benim annemin babası olur. Albay Márquez sonradan, babam Manuel José Díaz-Granados Cotes'in halası olan Tranquilina Iguarán Cotes'le evlendi, üç çocukları oldu. Bunlardan biri de Luisa Santiaga Márquez Iguarán, yani Gabriel García Márquez'in annesi. Yani ben Gabriel García Márquez'in ikinci dereceden kuzeni oluyorum." Bu kişisel anlatım karşılaştığım birbirine dolaşık ilişkilerin tipik bir örneğiydi. Bunlar sadece "egzotik" olduğunu kabul etmemiz gereken Guajira bölgesinde değil, 1990'larda Kolombiya'da gittiğim her yerde karşıma çıktı. Hatta bizzat José Luis Díaz-Granados da 1972'de birinci dereceden kuziniyle evlenmişti!

8 Ligia García Márquez, röportaj, Bogota, 1991.

9 Argemira'nın, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın temel karakterlerinden biri olan Pilar Ternera'nın prototiplerinden biri olduğunu düşündüren bağlar var.

10 Adı aslında Gabriel Garrido Martínez olması gereken Gabriel Martínez Garrido hakkındaki bilgileri torunu Rafael Osorio Martínez'e borçluyum. Onun gösterdiği kanıtlar sayesinde Gabriel García Márquez'in adının pekâlâ Gabriel Garrido Márquez (ya da Gabriel Garrido Cotes) olabileceğini anladım. Bu da Gabriel García Márquez'in Sincéli (o zamanki Bolívar ilinde) muhafazakâr, toprak sahibi dedeleriyle değil Guajiralı liberal dedeleriyle özdeşleşme kararının nerelere uzandığını daha iyi anlamamı sağladı.

11 Gabriel junior 1958'de evlenirken doğum belgesi gerektiğinde aile Aracataca'daki rahibi, damadın dedesiyle babaannesinin adlarını Gabriel García ve Argemira Martínez olarak değiştirmeye ikna etti.

1. BÖLÜM ALBAYLARA VE KAYIP DAVALARA DAİR (1899-1927) (Sayfa 13-31)

1 Bakınız: Ernesto Gonzalez Bermejo, "Gabriel García Márquez, la imaginación al poder en Macondo," *Crisis* (Buenos Aires), 1972 (yeniden basımı Alfonso Rentería Mantilla, ed., *García Márquez habla de García Márquez en 33 grandes reportajes* içinde, Bogota: Rentería Editores, 1979, s. 111-17), Gabriel García Márquez burada Latin Amerika devrimlerinin "şehitlik güzellemesi" olmasını istemediğini söylüyor: kıtanın ve insanlarının kazanmaya başlamasını istiyor. Kendi hayatı da bu amaca dair bir anıttır.

2 Bakınız: David Bushnell, *The Making of Modern Colombia. A Nation in Spite of Itself*, Berkeley ve Los Angeles: University of California Press, 1993; Eduardo Posada-Carbó, *The Colombian Caribbean: A Regional History, 1870-1950*, Oxford: Clarendon Press, 1996; Frank Safford ve Marco Palacios, *Colombia: Fragmented Land, Divided Society*, Oxford: Oxford University Press, 2001.

3 "Margarita Teyzem annemden on altı yaş büyüktü ve aradaki yıllar içinde pek çok çocuk doğmuş, hepsi de doğumda ölmüşlerdi. Bir kız bebek, sonra ikiz kızlar, sonra başka bebekler... Juanito Dayım annemden on yedi yaş büyüktü, annem ona abi demez 'vaftiz baba' derdi." Ligia, aktaran Silvia Galvis, *Los García Márquez*, Bogota: Arango, 1996, s. 152.

4 Márquez Iguarán ailesinin en yakını, Nicolás'ın hem yeğeni hem de iş ortağı olan Eugenio Ríos'tu. Kızı Ana Ríos, Luisa gittiğinde daha iki yaşındaydı ama annesi Arsenia Carillo'nun artık efsaneleşmiş o günler hakkında ona söylediği her şeyi hatırlıyor. Kız kardeşi Francisca Luisa Ríos Carillo 25 Ağustos 1925'te doğduktan iki hafta sonra Luisa tarafından vaftiz edilerek onun vaftiz kızı oldu.

5 Bana, Nicolás'ın 7 Kasım 1908'de Santa Marta'da "cinayet"ten tutuklandığını, ama henüz yargılanmadığını gösteren Kasım 1908 tarihli Magdalena *Gaceta Departmental*'inin [Vilayet Gazetesi-ç.] bir nüshasını sunan Gustavo Adolfo Ramírez Ariza'ya müteşekkirim.

6 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 44.

7 Bakınız: Mario Vargas Llosa ve Gabriel García Márquez, *La novela en América Latina: diálogo*, Lima: Milla Batres, 1968, s. 14. *Yüzyıllık Yalnızlık*'da Nicolás'ın rolünü José Arcadio Buendía oynar, Medardo ise Prudencio Aguilar olur.

8 Gabriel García Márquez'le sohbet, México City, 1999.

9 Bu döneme dair Gabriel García Márquez'in versiyonu için bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 40.

10 *Yaprak Fırtınası* s. 51-54'te Gabriel García Márquez, García Márquez ailesinin kuruluş efsanesi diyebileceğimiz şeyin romantik, Faulknervari bir halini sunuyor. Burada sürgünün suçu "savaşa" atılıyor (ve efsane burada, daha sonra *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta yazacağı, hâlâ romantik olan halinden çok daha az samimi ve "tarihsel").

11 Henríquez, *el misterio*, García Márquez aile soyağacını takip eden Saldívar'ın olayları anlatımıyla çelişiyor.

12 Aracataca'nın rakımı 40 metre, Santa Marta'ya mesafesi seksen sekiz kilometre, ortalama sıcaklığı da yirmi sekiz derecedir (Gabriel García Márquez'in tercih ettiği çalışma odası sıcaklığının böyle olmasının nedeni de budur).

13 Bakınız: Lázaro Diago Julio, *Aracataca... una historia para contar*, Aracataca, 1989, yayınlanmamış. Gabriel García Márquez'in eserlerini tarihi kanıtlar olarak oldukları gibi kabul etme eğilimine rağmen paha biçilmez bir yerel tarih çalışması.

14 Bu iki kelime Kolombiya'da çok tartışılır ve bir yabancının bu işe karışma çabası boşunadır. Genel olarak *costeño*ların Karayiplerin ya da ülkenin kuzeyindeki Atlas Okyanusu kıyıların-

daki ovaların sakinleri olduğu kabul edilir. İlk *cachaco*lar Bogota'nın üst sınıftan sakinleriydi fakat sonradan birçok *costeño*, ülkenin "iç" (çoğunlukla And Dağları) kesiminden olan herkesi *cachaco* saymaya başladılar, buna bazen *paisa*lar yani Antioquia sakinleri bile dahil edilebiliyor. Bakınız: Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale,* s. 41-2.

15 Judith White, *Historia de una ignominia; la UFC en Colombia*, Bogota: Editorial Presencia, 1978, s. 19-20. Yine de Albay Márquez şüphesiz kentin ileri gelen Liberallerinden biriydi. (Daha delikanlıyken Riohacha'daki Liberal Kulübü'nün başkanlığını yapmıştı.)

16 Bakınız: Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 50; White, *Historia*; ve Catherine C. LeGrand, *Frontier Expansion and Peasant Protest in Colombia, 1850-1936* Albuquerque: New México University Press, 1986, s. 73.

17 Bakınız: *Living to Tell the Tale,* s. 15. Burada Gabriel García Márquez (yanlış olarak) dedesinin iki defa Aracataca belediye başkanlığını yaptığını söylüyor.

18 Bu olayı Gabriel García Márquez'in anlatımı için bakınız: *Living to Tell the Tale.*

19 Flört dönemleri için *Living to Tell the Tale*, s. 44-60'a bakın. Gabriel García Márquez'in bu hikâyeyi *Kolera Günlerinde Aşk*'ta başka bir şekilde anlattığı düşünülürse şaşırtıcı derecede uzun bir anlatım.

20 Ligia García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 151-2.

21 Gabriel García Márquez, anılarında babasının soyadından doğrudan hiç bahsetmiyor. Bu, en hafif ifadeyle, dikkat çekici.

22 Gabriel García Márquez de Bogota'da öğrenciyken, bu kentte hukuk profesörü ve bir kitapevinin sahibi olan, 1948'de *Bogotazo*'da önemli bir rolü olan Pareja'yla tanışacaktı.

23 Anlatan José Font Castro, "El padre de García Márquez," *El Nacional*, (Caracas), Temmuz 1972. Ayrıca bakın J. Font Castro, "Las claves reales de *El amor en los tiempos del coléra*," *El País* (Madrid), 19 Ocak 1986.

24 Gabriel García Márquez'in ilk romanı *Yaprak Fırtınası*'nda kurguladığı anlatım budur.

25 2007'de yanında bir müzeyle birlikte yeniden yapılmak üzere yıkılan ev dışında, bunların hepsini hâlâ görmek mümkün.

26 İspanyolcası "La niña bonita de Aracataca." Hem Vargas Llosa hem Saldívar bu ifadeyi kullanıyor.

27 Aracatacalılar bana 1920'lerde Luisa'yı hiç sokakta görmediklerini söylediler.

28 *Kolera Günlerinde Aşk* yukarıda da söylendiği gibi önemli ölçüde Gabriel Eligio'yla Luisa Santiaga'nın birbirine kur yapma dönemine dayanıyor. García Márquez *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta Francisca Hala'nın genç çiftin suç ortağı olduğunu anlatıyor; halbuki Gabriel Eligio her zaman ısrarla Hala'nın onun baş düşmanı olduğunu söylüyordu. Ona "bekçi köpeği" ("la cancerbera") derdi.

29 Leonel Giraldo, "Siete Días en Aracataca, el pueblo de 'Gabo' García Márquez," *Siete Dias* (Buenos Aires), 808, 8-14 Aralık 1982. Gabriel Eligio hiç değişmeyecekti. Yıllar sonra bir röportajda ona ve karısına en güzel anılarının ne olduğunu sordular. Luisa'nın cevabı, "Gabriel Eligio'nun bana yüzük takması"ydı. Gabriel Eligio ise "bekârlık günlerim" dedi, "ne kadar keyif alıyordum o dönemden!"

30 Ligia García Márquez; Galvis, *Los García Márquez* içinde. Ruth Ariza Cotes'le görüşme, Bogota, 2007.

31 Görüşme, José Font Castro, Madrid, 1997.

32 Vargas Llosa, *Historia de un deicidio*, s. 14.

33 Bakınız: *Living to Tell the Tale,* s. 59-60. Aslında, balaylarını geçirdikleri yer, Márquez Iguarán ailesinin Riohacha'da gümrüğün yanında bulunan eviydi. Haziran 2008'de beni oraya götüren Ricardo Márquez Iguarán'a göre, Gabriel Eligio'nun "muhteşem nişancılığı" sayesinde 12-13 Haziran 1926 gecesi Luisa Gabriel García Márquez'e burada hamile kalmıştı. İki hafta sonra çift, arka sokakta daha mütevazı bir eve taşındı.

34 Açık ki, Nicolás'ın bu evliliğe gönülsüzce razı olmasının nedenleri ve Gabriel García Márquez'in doğum tarihinin her zaman büyük bir mesele olması konusunda bilinmeyen bazı şeyler var. Burada da dünyanın başka yerlerinde her zaman olduğu gibi bunun en bariz açıklaması, Luisa Santiaga'nın nikâhsızken hamile kalmış olması ve (evlilik tarihleri konusunda bir şüphe olmadığına göre) Gabito'nun 6 Mart'tan epey önce (ya da 6 Mart'ta, ama doğum vaktini epey geçirmiş olarak) doğmuş olması, (nihayetinde son derece saygın, resmi, kurallara uyan ve Allah'tan korkusu duyan bir ailesi varken) üç yaşına kadar vaftiz edilmemesinin ve nüfusa kaydedilmemesinin nedeninin de bu olmasıdır. Luisa Santiaga'nın, ailesinin muhalefetine rağmen, evlilik dışı doğumlu ve vasıfsız biri olan Gabriel Eligio'yla evlenmekte ısrar etmesi dikkat çekici bir hikâyedir. Gabriel Eligio'ya duyduğu aşk şüphe götürmez göründüğüne göre, ailesinin gönülsüz rızasını almanın yegâne yolunu hamile kalmakta bulmuş olması muhtemeldir. Fakat bu konuda elimizde dolaylı çıkarımlardan başka bir kanıt yok.

2. BÖLÜM ARACATACA'DAKİ EV (1927-1928) (Sayfa 33-47)

1 Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s.17.

2 Bakınız: John Archer, "Revelling in the fantastic," *Sunday Telegraph Magazine* (Londra), 8 Şubat 1981. "Geceleri uslu durmamı sağlama usullerinden biri, bana eğer kımıldayacak olursam her odadan ölü insanların çıkıp geleceğini söylemekti. Bu yüzden hava kararınca dehşete düşerdim." Ve Germán Castro Caycedo, "'Gabo' cuenta la novela de su vida," *El Espectador*, 23 Mart 1977: "Karanlıktan korkmuyorum. Kocaman evlerden korkuyorum çünkü ölü insanlar yalnızca kocaman evlerden çıkagelirler... Sadece küçük evler alıyorum çünkü onlardan ölü insanlar çıkmaz."

3 Aida García Márquez, Galvis, *Los García Márquez*, s. 99: "Böylece o zaman torun dedemlerin evinde kaldı işte." Bir röportajda torunun kendisi bir gazeteciye "annemle babam beni anneannemle dedeme bir hediye olarak verdiler, onları mutlu etmek için" demişti; başka birkaç anlatımdaki çelişkileri uzlaştıran bir anlatım.

4 Luis Enrique García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 123.

5 Evin Gabito'nun anılarında canlanan hali için bakın *Living to Tell the Tale*, s. 32-6. Benim sunduğum tasvir; Gabriel García Márquez'in anıları, mimarlar tarafından yapılan ve Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*'da aktarılan analizler ve 2008'deki yeniden inşadan sorumlu mimarların oluşturduğu versiyonun dikkatle karşılaştırılmasına dayanıyor.

6 Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 34. burada García Márquez odanın üstünde, tamamlandığı yılı gösteren "1925" tarihinin bulunduğunu söylüyor.

7 Margot García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 65.

8 Bakınız: *Yaprak Fırtınası* ve *Living to Tell the Tale*, s.35.

9 Bizzat Gabriel García Márquez de daha sonra Uribe Uribe'nin bir ziyaretini hatırlayacaktı, halbuki General onun doğumundan on dört yıl önce öldürülmüştü. Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s.33.

10 *Yaprak Fırtınası*'ndaki ona dayanan karakter gibi Nicolás da hep evin etrafında dolaşır, vidaları sıkıştırmak, boyanın bir yerini tamamlamak gibi ufak tefek işler aranırdı. İleriki yıllarda Gabriel García Márquez de yazma zamanları arasında rahatlamak için bu yolu benimseyecekti. Bu dönemde yazı yazmak için işçi tulumu giyiyordu.

11 Bakınız: *Living to Tell the Tale* s. 33 ve 73-4. Gabriel García Márquez bu kadın için "dedemin ablasıydı" diyor.

12 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Watching the Rain in Galicia," *The Best of Granta Travel*, Londra: Granta/Penguin, 1991, s. 1-5. Burada Gabriel García Márquez Tranquilina'nın nasıl ekmek ve jambon yaptığını, Galiçya'ya gidene kadar öylesini hiç yemediğini anlatıyor. 1960'larda Barselona'da da ona benzer bir şey (*lacón*) yemiş, bu tat ona çocukluğunun mutluluklarını, ama ondan fazlası çocukluğunun gerginliklerini ve yalnızlığını getirmişti.
13 Ligia García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 152.
14 Gabriel García Márquez, "Vuelta a la semilla," *El Espectador*, 18 Aralık 1983.
15 Bakınız: "Growing Up in Macondo: Gabriel García Márquez," *Writers and Places*, çözümleme (BBC2 filmi, gösterim tarihi 12 Şubat 1981, yapımcı John Archer).
16 Dehşet içinde donup kalmış çocuk tasviri ve eserlerinde cenazelerle ilgili takıntısı için Germán Castro Caycedo, "'Gabo' cuenta la novela de su vida. 6," *El Espectador*, 23 Mart 1977 ve başka yerlere bakın.
17 BBC2, "Growing Up in Macondo": "Ailede herkes Karayipli ve Karayiplerde herkesin batıl inançları var. Annem hâlâ öyle; Katolikliğin içinde hâlâ yaşayan birçok Afrika ve Yerli inanç sistemi var... Ben şahsen telepatiye, önsezilere, rüyaların hâlâ anlamadığımız şekillerde etki eden gücüne inanıyorum... Ben o dünyada büyüdüm, hâlâ batıl inançlarım kuvvetlidir, hâlâ rüyalarımı yorumlarım ve büyük ölçüde sezgilerime göre davranırım."
18 Margot Valdeblánquez'le anıları ve aile fotoğrafları üzerine yaptığımız konuşmalardan; ayrıca bakınız: Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 96-7, Sara Emilia Márquez'in hatıratına dayanıyor.
19 BBC2, "Growing Up in Macondo."
20 "Recuerdos de la maestra de García Márquez," *El Espectador*, 31 Ekim 1982.
21 Gabriel Eligio'nun José Font Castro'ya anlattığı hikâye.
22 Bakınız: Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s. 18.
23 Bakınız: Gabriel García Márquez, "La vaina de los diccionarios," *El Espectador*, 16 Mayıs 1982. Burada García Márquez dedesinin sözlüklere duyduğu yersiz güveni anlatıyor ve bunu yakalamaktan duyduğu hazzı itiraf ediyor.
24 Margot Valdeblánquez'le anıları ve aile fotoğrafları üzerine yaptığımız konuşmalardan; ayrıca bakınız: Sara Emilia Márquez'in anılarına dayanan Saldívar, *García Márquez*, s. 103-4.
25 White, *Historia*, s. 19-20.
26 Bakınız: Gabriel Fonnegra, *Bananeras: testimonio vivo de una epopeya*, Bogota: Tercer Mundo, n.d., s. 27-8.
27 *a.g.e.*, s. 191.
28 *a.g.e.*, s. 26.
29 Bakınız: Catherine C. LeGrand, "Living in Macondo: Economy and Culture in a UFC Banana Enclave in Colombia," Gilbert M. Joséph, Catherine C. LeGrand ve Ricardo D. Salvatore, ed., *Close Encounters of Empire: Writing the Cultural History of US-Latin American Relations* içinde, Durham, N.C: Duke University Press, 1998, s. 333-68 (s. 348).
30 Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 18.
31 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 54, 522.
32 Bu olayın açık bir tarihçesi yok, ordu tarafından öldürülen sivillerin sayısı konusunda da bir uzlaşma bulunmuyor. Çoğu yazar bu olaya kendi ideolojik bakış açılarından bakıyorlar.
33 Carlos Arango, *Sobrevivientes de las bananeras*, Bogota: ECOE, İkinci basım, 1985, s. 54.
34 Bakınız: María Tila Uribe, *Los años escondidos: sueños y rebeldías en la década del veinte*, Bogota: CESTRA, 1994, s. 265.
35 Bakınız: Carlos Cortés Vargas, *Los sucesos de las bananeras*, ed. R. Herrera Soto, Bogota: Editorial Desarrollo, ikinci basım, 1979, s. 79.
36 Roberto Herrera Soto ve Rafael Romero Castañeda, *La zona bananera del Magdalena: historia y léxico*, Bogota: Instituto Caro y Cuervo, 1979, s. 48, 65.

37 White, *Historia*, s. 99.
38 Herrera ve Castañeda, *La zona bananera*, s. 52.
39 Arango, *Sobrevivientes*, s. 84-6.
40 Fonnegra, *Bananeras*, s. 136-7.
41 a.g.e., s. 138.
42 a.g.e., s. 154.
43 José Maldonado, aktaran Arango, *Sobrevivientes*, s. 94.
44 White, *Historia*, s. 101.
45 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Vuelta a la semilla," *El Espectador*, 18 Aralık 1983. Burada García Márquez şöyle diyor: "onun [Angarita'nın] grev ve muz işçilerinin öldürülmesi sırasında çok belirleyici ve tutarlı bir konum aldığını daha birkaç sene önce öğrendim." *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı yazdığı sırada Gabriel García Márquez'in grevle ilgili pek çok gerçeği (buna dedesinin, Durán'ın, Angarita'nın ve yakınındaki pek çok insanın tutumları da dahil) bilmediğini görmek çok şaşırtıcı.
46 Cortés Vargas, *Los sucesos de las bananeras*, s. 170-71, 174, 182-3, 201, 225. Acaba Gabriel García Márquez böyle mektuplar yazıldığını biliyor mu?
47 Angarita'nın tanıklığı da dahil belgelerin çözümlemeleri şu kaynakta mevcut: *1928: La masacre en las bananeras*, Bogota: Los Comuneros, n.d.

3. BÖLÜM DEDENİN ELİNİ TUTARKEN (1929-1937) (Sayfa 49-67)

1 Bu iki ziyarete dair hatıralar için bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 11-13, 80 ve 122-5.
2 *Living to Tell the Tale*, s. 123'te annesinin ona "beni hatırlamıyorsun bile" dediğini söylüyor, ama bu şiirsel bir anlatım örneği sayılmalı.
3 Margot, sekiz-dokuz yaşına kadar ısrarla toprak yiyen rahatsız bir çocuktu. *Yüzyıllık Yalnızlık*'taki Amaranta ve Rebeca karakterlerine ilham verdi.
4 BBC2, "Growing Up in Macondo."
5 "El microcosmos de García Márquez," *Excelsior* (México City), 12 Nisan 1971.
6 LeGrand, *Frontier Expansion*, s. 73.
7 Margot García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 60-61. Belli ki Margot ve Gabito fena halde şımartılmışlardı, García Márquez'in de söylediği gibi, "La conduerma de las palabras," *El Espectador*, 16 Mayıs 1981.
8 Aracataca'da, Nicolás'ın Cataquita denen alanda binalar ve müştemilatlar satın alıp kiraya verdiği söylenir, buralar daha sonra hem likör hem de seksin kolayca bulunduğu "academia"lara yani dans salonlarına dönmüştü. Bakınız: Venancio Aramis Bermúdez Gutiérrez, "Aportes socioculturales de las migraciones en la Zona Bananera del Magdalena," Bogota, Kasım 1995, Beca Colcultura 1994, I. Dönem, yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
9 BBC2, "Growing Up in Macondo."
10 Ömrü boyunca çektiği karanlık korkusu için bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 82.
11 Bakınız: Carlota de Olier, "Habla la madre de García Márquez: 'Quisiera volar a verlo... pero le tengo terror al avión'," *El Espectador*, 22 Ekim 1982: "'Şayet babam sağ olsaydı,' diyor Doña Luisa, 'mutlu olurdu. O hep Gabito'nun başarılarını görmesine ecelin izin vermeyeceğini söylerdi. Gabito'nun zamanla çok parlak bir yerlere geleceğini seziyordu ve sık sık "bu çocuğun zekâsının onu nerelere götüreceğini ben göremeyeceğim maalesef" diyordu.'"

12 Bakınız: Gabriel García Márquez, "¿Manos arriba?," *El Espectador*, 20 Mart 1983, eve gelen misafirlerin çoğunun silahlı olduğunu belirtiyor.
13 Bakınız: Nicolás Suescún, "El prestidigitador de Aracataca," *Cromos* (Bogota), 26 Ekim 1982, s. 24-7, Gabriel García Márquez tasvirine sinema kameralarının yanıp sönen ışıkları gibi gözlerini kırpıştıran, böylelikle dünyayı emip işleyen ve onu hikâyelere dönüştüren çocukla başlıyor.
14 Margot García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 64-5.
15 "La memoria de Gabriel," La Nación (Guadalajara), 1996, s. 9.
16 Elena Poniatowska, "Los *Cien años de soledad* se iniciaron con sólo 20 dólares" (röportaj, Eylül 1973), *Todo México* içinde, México City: Diana, 1990.
17 Gabriel García Márquez Germán Castro Caycedo'ya "'Gabo' cuenta la novela de su vida"da (*El Espectador*, 23 Mart 1977) kendisi de Paris'te para bekleyene kadar bu töreni bir tür komedi olarak gördüğünü anlatıyor.
18 Galvis, *Los García Márquez*, s. 64. Albay en büyük oğlu José María Valdeblánquez'le de sık sık yazışırdı.
19 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Vuelta a la semilla," *El Espectador*, 18 Aralık 1983; Gabriel García Márquez, General José Rosario Durán'ın evinden ilk defa, büyük aşinalıkla bahsediyor, o ve dedesi buradan çok defa geçmiş hatta onu ziyarete gitmiş olmalılar.
20 BBC2, "Growing Up in Macondo." Peder Angarita hakkında bakınız: Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 84.
21 Aracataca'daki Venezuelalılar hakkında bakınız: Gabriel García Márquez, "Memoria feliz de Caracas," *El Espectador*, 7 Mart 1982; ayrıca *Living to Tell the Tale*, s. 43.
22 Bakınız: Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 24-32.
23 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 67, 71-2.
24 Antonio Daconte'yle (torun) görüşme, Aracataca, Kasım 2006. Bakınız: Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 18 ve 87-88.
25 Bakınız: Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 87-8 ve 91-2.
26 Gabriel García Márquez, "La nostalgia de las almendras amargas," *Cambio* (Bogota), 23 Haziran 2000. Yine Don Emilio hakkında bakınız: "El personaje equívoco," *Cambio*, 19-26 Haziran 2000.
27 BBC2, "Growing Up in Macondo."
28 Bakınız: Henríquez, *El misterio*, s. 283-4.
29 Margot Valdeblánquez de Díaz-Granados'la görüşme, Bogota, 1993.
30 Alınlarında külle gelen on yedi piç için bakınız: *Yüzyıllık Yalnızlık* ve *Living to Tell the Tale*.
31 BBC2, "Growing Up in Macondo."
32 Bakınız: Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 62-4.
33 Bakınız: Galvis, *Los García Márquez*, s. 59.
34 Bu, en hafif ifadeyle travmatik bir karışıklıktı. García Márquez beş yaşına kadar annesiyle "tanışmadığını" hep söyledi. "Hatırlamadığını" söylemek istemiş olsa gerek, zira Barranquilla'ya yaptıkları iki ziyaretin en azından birinde onu görmüş olmalı. Yine de ona dair ilk hatırası, hafıza ve istekle ne kadar şartlanmış olursa olsun, onun hayatında belirleyici bir andı. Bu hatıra sonra hem *Yaprak Fırtınası*'nda hem *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta geçti. Anneannesi, hala ve teyzeler ve uşaklar gibi hep farkında olduğu varlıklara şimdi çok somut biçimde farkına vardığı biri daha eklenmişti: annesi.
35 Gabriel García Márquez, "Cuánto cuesta hacer un escritor?," *Cambio* 16, Colombia, 11 Aralık 1995. Gabriel García Márquez'in okul hakkındaki tutumu ve hatıratı için bakınız: *Living to Tell the Tale* s. 94-5.
36 Fonnegra, *Bananeras*, s. 96-7'ye göre 1929'da Aracataca belediye başkanı Pedro Fergusson adında biriydi.

37 Bakınız: Gabriel García Márquez, "La poesía al alcance de los niños," *El Espectador*, 25 Ocak 1981.
38 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 120.
39 "Recuerdos de la maestra de García Márquez," *El Espectador*, 31 Ekim 1982.
40 Margot Valdeblánquez, görüşme, Bogota, 1991.
41 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 120.
42 Bakınız: Saldívar, "García Márquez: "La novela que estoy escribiendo está localizada en Cartagena de Indias, durante el siglo XVIII," *Diario* 16 (Madrid), 1 Nisan 1989.
43 Bakınız: Rita Guibert, *Seven Voices*, New York: Vintage, 1973, s. 317-20; Gabriel García Márquez'in çizgi bantları çizdiği dönem ve kamuya gösteri yapma isteği hakkındaki görüşlerini sunuyor; bu işe devam edemeyecek kadar kendini bilen biriydi nihayetinde.
44 BBC2, "Growing Up in Macondo."
45 Gabriel García Márquez, "La vaina de los diccionarios," *El Espectador*, Mayıs 1982.
46 Luis Enrique García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 123-4.
47 Ailenin çocuklarının doğum tarihleri: Gabito, Aracataca, Mart 1927; Luis Enrique, Aracataca, Eylül 1928; Margot, Barranquilla, Kasım 1929; Aida Rosa, Barranquilla, Aralık 1930; Ligia, Aracataca, Ağustos 1934 (Galvis, *Los García Márquez*, s. 152'de Aracataca'daki eve dair hatırladıklarını anlatıyor); Gustavo, Aracataca, Eylül 1936; sonra Rita, Barranquilla, Temmuz 1939; Jaime, Sucre, Mayıs 1940; Hernando ("Nanchi"), Sucre, Mart 1943; Alfredo ("Cuqui"), Sucre, Şubat 1945; ve Eligio Gabriel ("Yiyo"), Sucre, Kasım 1947.
48 Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s. 21. (Tercüme bana ait.)
49 Bakınız: Gabriel García Márquez, "La túnica fosforescente," *El Tiempo*, Aralık 1992; ayrıca "Estas Navidades siniestras," *El Espectador*, Aralık 1980, bunlar olduğunda beş yaşında olduğunu söylüyor. *Living to Tell the Tale*, s. 70'te ise bu olay sırasında kronoloji kuralları uyarınca olması gerektiği gibi yedi yaşında değil, 10 yaşında olduğunu söylüyor.
50 *Yaprak Fırtınası*, s. 66-70'te kısmen Gabriel Eligio'ya dayanan Martín karakteri hem fesat (Guajira cadı büyüleri yapıyor, buna oyuncak bebeklerin gözlerine iğneler batırmak dahil) hem de donuk. Aslında İsabel'i (kısmen Luisa'ya dayanan karakteri) hiç sevmiyor, tek isteği Albay'ın nüfuzundan ve parasından faydalanmak. Evladı (kısmen Gabriel García Márquez'in kendisine dayanan karakter) onu hiç hatırlayamayacak kadar küçükken çekip gidiyor – bu elbette Gabriel García Márquez'in yaşadığının aynı, tek fark Gabriel Eligio'nun giderken Luisa'yı da götürmesi. Halbuki *Yaprak Fırtınası*'nda yazar sanki bir dileği yerine getirir gibi anneyi kendi yanında bırakıp babayı bir daha gelmemek üzere gönderiyor.
51 "Recuerdos de la maestra de García Márquez," *El Espectador*, 31 Ekim 1982.
52 Margot García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 61.
53 Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 85.
54 Bakınız: Leonel Giraldo, "*Siete Días* en Aracataca, el pueblo de "Gabo" García Márquez," *Siete Días* (Buenos Aires), 808, 8-14 Aralık 1982.
55 Gabriel García Márquez *Living to Tell the Tale*, s. 82-4 bu meseleyi ele alıyor.
56 Margot García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 62. Gabriel García Márquez'in anne-babasının dönüşüyle ilgili görüşleri için *Living to Tell the Tale* s. 84-5'e bakın. Dikkat ederseniz, babasını açıktan açığa eleştirmekten kaçınsa da hemen dayaklardan bahsetmeye başlıyor, böylece babasını şiddetle özdeşleştiriyor (babasının sonra bundan dolayı özür dilediğini söylüyor). Tabii o zamanlar pek çok anne-baba çocuklarını acımasızca fiziksel olarak cezalandırıyordu.
57 Bakınız: Margot'nun hatıraları, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 68.
58 Gabriel García Márquez, *Los cuentos de mi abuelo el coronel*, ed. Juan Gustavo Cobo Borda (Smurfit Cartón de Colombia, 1988).
59 Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 95-6.

60 Ramiro de la Espriella, "De "La casa" fue saliendo todo," *Imagen* (Caracas), 1972.
61 Bakınız: Luis Enrique'nin Sincé'ye seyahatle ilgili matrak hatıraları, Galvis, *Los García Márquez*, s. 124-25; ayrıca Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 96-97.
62 Gabriel García Márquez'le görüşme, México City, 1999.
63 Sincé'ye 1998'de Gabriel García Márquez'in eniştesi (Gabriel García Márquez'in orada yaşamış olan kız kardeşi Rita'yla evli) Alfonso Torres'le gittim.
64 Margot García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 68.
65 Saldívar, "García Márquez: La novela que estoy escribiendo está localizada en Cartagena de Indias, durante el siglo XVIII," *Diario 16*, 1 Nisan 1989. Bunlar elbette çok önemli ifadeler. Gabriel García Márquez'in hikâyeleri ve romanları cesetlere takmış durumda fakat Gabriel García Márquez'in kendisi herhalde kendisi için önemli olan insanların naaşlarını hiç görmedi, ta ki 1984'te babası ölene kadar. İlk hikâyesi "La tercera resignación"da ("Üçüncü Teslimiyet," 1947) anlatıcının kendisi ölüyor fakat cesedi çürümüyor ve gömülmüyor.
66 Guillermo Ochoa, "Los seres que inspiraron a Gabito," *Excelsior* (México City), 13 Nisan 1971. Elbette, dedesi öldüğünde sekiz değil on yaşındaydı ("El personaje equívoco," *Cambio*, 19-26 Haziran 2000'de bu olay olduğunda "beş yaşından büyük değildim" diyor); fakat dedesi kaderini belirleyen o kazayı geçirdiğinde Gabito hakikaten de sekiz yaşındaydı ve o zamana kadar sürdüğü hayatının, anne-babası ve kardeşlerinin dönüşüyle zaten tehlikeye giren düzeninin, fiilen sona erdiği dönem tam da bu dönemdi.
67 Luisa Márquez, görüşme, Barranquilla, 1993.
68 Margot García Márquez, Galvis, *Los García Márquez*, s. 69.
69 Luis Enrique, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 130. Acaba haşarı Luis Enrique "akademi" ve selefleri hakkında söylediğinden fazlasını biliyor olabilir mi?
70 Gabriel García Márquez, "Regreso a la guayaba," *El Espectador*, 10 Nisan 1983. Aracataca'yla ilişkisine dair ayrıca bakınız: Gabriel García Márquez, "Vuelta a la semilla," *El Espectador*, 18 Aralık 1983.

4. BÖLÜM OKUL HAYATI: BARRANQUİLLA, SUCRE, ZİPAQUIRÁ (1938-1946) (Sayfa 69-101)

1 Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 128-129.
2 *Living to Tell the Tale*, s. 132.
3 *Living to Tell the Tale*, s. 142-3.
4 Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s. 19.
5 Gabriel García Márquez, *Vivir para contarla* [*Living to Tell the Tale*'ın İspanyolca aslı], México City, Diana, 2002, s. 173. (İspanyolca'dan İngilizce'ye tercüme bana ait.)
6 *Vivir para contarla*, s. 163. (tercüme bana ait.) Çocuğun hayatta kalmasını Luisa Santiaga daima, ona her gün balık yağı içirmesine bağladı. Bakınız: Guillermo Ochoa, "El microcosmos de García Márquez," *Excelsior* (México City), Nisan 12 197": "Çocuk bütün gün balık kokuyordu" diyor babası."
7 Sucre'yle ilgili bundan sonraki bölümler, Señora Luisa Márquez de García'yla 1991 ve 1993'te Cartagena ve Barranquilla'da yaptığım görüşmelere, Gabriel García Márquez'le 1997'de México City'de yaptığım söyleşiye, yıllar içinde bütün kız ve erkek kardeşleriyle yaptığım konuşmalara, ayrıca bu notlarda belirtilen yazılı kaynaklara dayanıyor.
8 Gustavo García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 185.
9 *Living to Tell the Tale*, s. 155.

10 *Vivir para contarla*, s. 188 (tercüme bana ait).
11 Juan Gossaín, aktaran Heriberto Fiorillo, *La Cueva: crónica del grupo de Barranquilla*, Bogota: Planeta, 2002, s. 87-8.
12 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, Gabriel García Márquez'in Colegio San Juan dönemi konusunda en iyi kaynaktır. Fakat ayrıca bakınız: José A. Núñez Segura, "Gabriel García Márquez (Gabo-Gabito)," *Revista Javeriana* (Bogota), 352, Mart 1969, s. 31-6, burada okuldaki Cizvit öğretmenlerden biri Gabriel García Márquez'in yeniyetmeyken yazdığı bazı kompozisyonları saklıyor.
13 Galvis, *Los García Márquez*, s. 70.
14 Gabriel García Márquez *Living to Tell the Tale*, s. 227-8'de bu cinayetten bahsediyor.
15 En küçükleri Yiyo bununla tamamen hemfikir değil: bana bir keresinde daha küçük olan kardeşlerin, kendisi de dahil olmak üzere Sucre'de doğanların hiçbirinden "hayır gelmeyeceğini" söylemişti; çünkü onları babaları doğurtmuştu!
16 Bakınız: Harley D. Oberhelman, "Gabriel Eligio García habla de Gabito," Peter G. Earle, ed., *Gabriel García Márquez* içinde, Madrid, Taurus, 1981, s. 281-3. Oberhelman, Gabriel Eligio'yla tıp öğrenimi ve meslek tecrübesi hakkında görüşmüş.
17 Guillermo Ochoa, "El microcosmos de García Márquez," *Excelsior*, 12 Nisan 1971.
18 *Living to Tell the Tale*, s. 224.
19 Gabriel García Márquez'le sohbet, México City, 1999.
20 Rosario Agudelo, "Conversaciones con García Márquez," *Pueblo*, suplemento, "Sabado Literario," Madrid, 2 Mayıs 1981. Olayın başka anlatımlarında Gabriel García Márquez bu travmatik tecrübeye gülüp geçiyor; *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta iki ucun arasında duran bir açıklama var; *Benim Hüzünlü Orospularım*'da ise olayın kurgusal bir anlatımı mevcut.
21 Üslubu *cumbia*dan etkilenerek gelişmiş popüler bir Karayip müziği türü, Kolombiya'nın geleneksel milli dans ritmi.
22 Roberto Ruiz, "Eligio García en Cartagena. El abuelo de Macondo," *El Siglo*, 31 Ekim 1969.
23 Aktaran Gossaín, Fiorillo, *La Cueva* içinde, s. 88. Gabriel Eligio daha sonra bu kelle alma niyetini inkâr etti.
24 Bakınız: Gabriel García Márquez, "El cuento del cuento. (Conclusión)," *El Espectador*, 2 Eylül 1981, burada Sucre'deki (yer adını vermiyor) yeniyetmelik günlerini "ömrümün en özgür günleriydi" diye anıyor. Fahişelere yaklaşımı için bakınız: Claudia Dreifus, "Gabriel García Márquez," *Playboy* 30:2, Şubat 1983.
25 *Living to Tell the Tale*, s. 166.
26 Tercüme bana ait. Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 168-71.
27 *Living to Tell the Tale*, s. 174.
28 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Bogota 1947," *El Espectador*, 21 Ekim 1981 ve "El rio de nuestra vida," *El Espectador*, 22 Mart 1981. Yazar Christopher Isherwood 1940'larda Kolombiya'yı gezmeye gelip David Arango vapuruna binmişti. Bu seyahatin onda uyandırdığı hisler için bakınız: *The Condor and the Cows*, Londra, Methuen, 1949.
29 Gabriel García Márquez, *Autumn of the Patriarch*, s. 16.
30 *Living to Tell the Tale*, s. 179-80.
31 Bütün bu yolculuğa ve Bogota'ya varışa dair izlenimler, Germán Castro Caycedo, "'Gabo' Gabo cuenta la novela de su vida. 1 ve 2"de, *El Espectador*, 23 Mart 1977.
32 Gabriel García Márquez, "Bogota 1947," *El Espectacdor*, 18 Ekim 1981.
33 Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 184-5.
34 Zipaquirá'daki okul hakkında en iyi kaynak Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*. Benim elimdeki bilgilerin çoğu, García Márquez'in okul arkadaşlarından biri olan José Espinosa'yla yaptığım görüşmeye dayanıyor, Bogota, 1998.
35 Rosario Agudelo, "Conversaciones con García Márquez," *Pueblo*, suplemento, "Sábado Literario," Madrid, 2 Mayıs 1981.

36 Bakınız: Aline Helg, *La educación en Colombia 1918-1957: una historia social, economica y politica*, Bogota, CEREC, 1987.

37 Gabriel García Márquez, "'Estoy comprometido hasta el tuétano con el periodismo político.' *Alternativa* entrevista a Gabriel García Márquez," *Alternativa*, Bogota, 29, 31 Mart - 13 Nisan 1975, s. 3.

38 Bakınız: Juan Gustavo Cobo Borda, "Cuatro horas de comadreo literario con Gabriel García Márquez" (röportaj, 23 Mart 1981), *Silva, Arciniegas, Mutis y García Márquez* içinde, Bogota, Presidencia de la República, 1997, 469-82 (s. 475).

39 *Living to Tell the Tale,* s. 196.

40 Aktaran Carlos Rincón, "Gabriel García Márquez entra en los 65 años. Tres o cuatro cosas que querría saber de el," *El Espectador*, 1 Mart 1992.

41 Margot García Márquez bana 1993'te şöyle dedi: "Annem Nanchi'ye hamileyken yine oldu. Bu sefer annem bile üzüldü. Sucre'deki iki katlı evde yatağa düştü, kalkmadı. O zaman babama bağırdığı dahi oldu. Üstelik annem her hamileliğinde çok hastalanıyor, kusuyor, kilo kaybediyordu, inanılır gibi değil ama hep böyleydi. Onun için gerçekten çok üzülüyordum, bir şey yapmak istiyordum, ama beni bırakmıyordu."

42 Luis Enrique García Márquez, Galvis, *Los García Márquez*, s. 146.

43 *Living to Tell the Tale,* s. 217-18.

44 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 156.

45 Darío da küçük bir Karayip kasabasındandı, o da annesinden uzakta büyümüştü, o da yaşlı bir Albay'dan harp hikâyeleri dinlemişti. Otuz yıl sonra García Márquez'in *Başkan Babamızın Sonbaharı* romanı, başka pek çok şeyle beraber, Darío'nun şiir diline sevgiyle saygılarını gönderiyordu.

46 *Living to Tell the Tale*, s. 205.

47 "La ex-novia del Nobel Colombiano," *El País*, Madrid, 7 Ekim 2002.

48 *Vivir para contarla*, s. 242. (Tercüme bana ait.)

49 Bakınız: Gabriel García Márquez, *One Hundred Years of Solitude* (Londra-Picador), s. 29-30.

50 *Living to Tell the Tale*, s. 204;

51 *Living to Tell the Tale*, s. 193;

52 *Living to Tell the Tale*, s. 193;

53 Bakınız: Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 166; ayrıca Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 193-4;

54 Bakınız: Germán Santamaría, "Carlos Julio Calderón Hermida, el profesor de García Márquez," *Gaceta*, Bogota, Colcultura, 39, 1983, s. 4-5.

55 Meşhur olduktan sonra verdiği röportajlarda şiir yazmış olduğunu sık sık inkâr etti. Örneği, María Esther Gilio'yla söyleşisine bakınız: "Escribir bien es un deber revolucionario," *Triunfo*, Madrid, 1977; Rentería, ed., *García Márquez habla de García Márquez en 33 grandes reportages* içinde.

56 Bakınız: *La Casa Grande*, México City / Bogota, 1:3, Şubat-Nisan 1997, s. 45; şiir burada "Dasso Saldívar ve Luis Villar Borda'ya teşekkürlerimizle" yayınlandı.

57 *Living to Tell the Tale*, s. 205-6;

58 Ligia García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 165: "Gabito Mercedes'e âşık olduğunda o daha sekiz yaşında bir kızdı, üstünde küçük ördekler olan bir önlük giyiyordu."

59 Bakınız: Beatriz López de Barcha, "Gabito esperó a que yo creciera," *Carrusel*, Revista de *El Tiempo*, Bogota, 10 Aralık 1982.

60 Bu şiir Héctor Abad Gómez tarafından yayınlandı, "¿García Márquez poeta?," *El Tiempo, Lecturas Dominicales*, 12 Aralık 1982. Ayrıca bakınız: "Dos sonetos atribuidos a Gabriel García Márquez," *Hispanic Review*, 51 (1983), s. 429-34. Kolombiya'da yıllar sonra bestelenen en popüler *cumbia*'nın adı "Colegiala" ("Okullu kız").

61 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Memorias de un fumador retirado," *El Espectador*, 13 Şubat 1983.
62 *Living to Tell the Tale*, s. 200;
63 *Vivir para contarla*, s. 281. (Tercüme bana ait.) Ayrca bakınız: Gabriel García Márquez, "El cuento del cuento. (Conclusion)," *El Espectador*, 2 Eylül 1981, burada, on beş yıl sonra oraya döndüğünde nasıl María Alejandrina Cervantes'in genelevinin rahibe okuluna dönüşmüş olduğunu öğrendiğini anlatıyor.
64 Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 236-9;
65 *Yüzyıllık Yalnızlık*, s. 300.
66 Görüşme, Cartagena, 1991.
67 Mompox'ta Mercedes'in Margarita Chica Salas diye yakın bir okul arkadaşı vardı, o da Sucre'de yaşıyordu: García Márquez ve ailesinin yakın arkadaşı Cayetano Gentile'nin öldürülmesiyle ilgili drama o da kısa süreliğine karışacaktı.
68 Gertrudis Prasca de Amín, görüşme, Magangué, 1991.
69 Gabriel García Márquez, *Crónica de una muerte anunciada*, Bogota, Oveja Negra, 1981, s. 40. (Tercüme bana ait.)
70 Gabriel García Márquez, "El rio de nuestra vida"'da (*El Espectador*, 22 Mart 1981) "telafisi imkânsız José Palencia"dan bahsediyor. Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 239-43.
71 *Living to Tell the Tale*, s. 243-4.
72 Saldívar, "García Márquez: La novela que estoy escribiendo está localizada en Cartagena de Indias, durante el siglo XVIII," *Diario 16*, 1 Nisan 1989.
73 Ligia García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 158.
74 Bakın Gabriel García Márquez, "Telepatía sin hilos," *El Espectador*, 16 Kasım 1980. Burada Tranquilina'nın "neredeyse yüz yaşında" öldüğünü söylüyor.
75 Aida Rosa García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 99.

5. BÖLÜM ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ VE BOGOTAZO (1947-1948) (Sayfa 103-119)

1 Bu bölüm çok sayıda kaynağa ve konuşmaya dayanıyor, ama şu kişilerle yapılan görüşmeler öne çıkıyor: Gonzalo Mallarino (Bogota, 1991), Luis Villar Borda (Bogota, 1998), Margarita Márquez Caballero (Bogota, 1998), Jacques Gilard (Toulouse, 1999, 2004) ve Gustavo Adolfo Ramírez Ariza (Bogota, 2007).
2 M. Fernandez-Braso, *Gabriel García Márquez: una conversación infinita*, Madrid, Azur, 1969, s. 102'de, Gabriel García Márquez Kolombiya Akademisi'nin İspanya Kraliyet Akademisi'ni bile "ilerici" bulup dili "korumak"tan bahsettiğini anlatıyor (İspanya'dan dahi!)
3 Kafka, "Babaya Mektup" (Kasım 1919). Kafka'nın babası bu mektubu hiç okumadı.
4 Görüşme, Bogota, 1993. Alfonso López Michelsen, ortak bir Cotes büyükdededen dolayı García Márquez'in uzaktan akrabasıydı aslında, bunu daha sonra, arkadaş oldukları zaman fark ettiler.
5 Luis Villar Borda, görüşme, 1998. Bu dönem hakkında ayrıca bakınız: Gabriel García Márquez, "Bogota 1947," *El Espectador*, 18 Ekim 1981.
6 Bakınız: Juan B. Fernández, "Cuando Garcia Marquez era Gabito," *El Tiempo, Lecturas Dominicales*, Ekim 1982. Bu dönemde ona eşlik eden arkadaşlarının en önemlisi Afro-Kolombiyalı tıp öğrencisi Manuel Zapata Olivella olacak, bu genç onun kaderini birden faz-

la defa, belirleyici şekillerde etkileyecekti. Diğer önemli *costeño* öğrenciler, Gabriel García Márquez'i Joyce'un *Ulysses*'iyle tanıştıran Jorge Alvaro Espinosa ve ona Kafka'nın *Dönüşüm*'ünü ödünç veren Domingo Manuel Vega'ydı.

7 Alvaro Mutis, "Apuntes sobre un viaje que no era para contar," Aura Lucía Mera, ed., *Aracataca / Estocolmo* içinde, Bogota, Instituto Colombiano de Cultura, 1983, s. 19-20'de, Mallarino'dan 1982 Nobel gezisinde "dekanımız" diye bahsediyor, Mallarino García Márquez'in Bogota döneminden en eski *cachaco* arkadaşı.

8 Camilo Torres, rahip olmaya karar vermesi ve ardından gitmesi hakkında önemli ayrıntılar için bakınız: Germán Castro Caycedo, " "Gabo" cuenta la novela de su vida. 2," *El Espectador*, 23 Mart 1977.

9 Plinio Apuleyo Mendoza, *La llama y el hielo*, Bogota, Gamma, 3. basım, 1989, s. 9-10.

10 Kelimenin tam tercümesi "horoz emicilik," çünkü anlamı bir dövüş horozunun sahibinin, horozun ibiğinin akrasından rakibini ironik ve kışkırtıcı bir şekilde seyretmesini, bu arada dudaklarıyla horozunu sevip okşamasını çağrıştırıyor. [DİPNOT: İngilizce'de "horoz" anlamına gelen "cock" kelimesinin bir anlamı da "çük"tür, dolayısıyla yazar burada bir yandan da "çük emicilik" diyerek İspanyolca'daki argo kelime için İngilizce'de argo bir karşılık üretmiş oluyor-ç.n.]

11 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Bogota, 1947," *El Espectador*, 18 Ekim 1981; ve "El frenesí del viernes," *El Espectador*, 13 Kasım 1983; Bogota'da bir başına geçirdiği pazar günlerini anlatıyor.

12 Gonzalo Mallarino, görüşme, Bogota, 1991.

13 Bunların ikincisi olan "Göksel Coğrafya" 1 Temmuz 1947'de yayınlandı.

14 Gabriel García Márquez'in Camilo Torres'le vedalaşmasına dair bakın Germán Castro Caycedo, " "Gabo" cuenta la novela de su vida. 2," *El Espectador*, 23 Mart 1977.

15 *La Vida Universitaria*, *La Razón*'un salı ilavesi, Bogota, 22 Haziran 1947. Bakınız: *La Casa Grande*, México City / Bogota, 1:3, Şubat - Nisan 1997, s. 45; şiir burada "Dasso Saldívar ve Luis Villar Borda'ya teşekkürlerimizle" yeniden yayınlandı.

16 Bu hikâyenin birçok versiyonundan biri için bakın Juan Gustavo Cobo Borda, "Cuatro horas de comadreo literario con Gabriel García Márquez," *Silva, Arciniegas, Mutis y García Márquez* içinde, Bogota, Presidencia de la República, 1997, s. 469-82. Daha sonra Borges, *Dönüşüm*'ün aslında bu derlemeden çevirmediği tek öykü olduğunu söyleyecekti.

17 Kafka'nın anneannesi ise elbette böyle konuşmuyordu – aralarındaki fark tam da buydu işte!

18 Bakınız: John Updike, "Dying for love: a new novel by García Márquez," *The New Yorker*'da, 7 Kasım 2005: "Okuması kadife gibi yumuşak ve keyifli, fakat üstünde düşünmesi biraz rahatsız edici; García Márquez'in yirmili yaşlarının başlarında yayınladığı, ölümü yaşamaya kafayı takmış, vaktinden erken gelen kısa hikâyelerininin ölüsevici eğilimlerini içinde barındırıyor."

19 Gabriel García Márquez, *Todos los cuentos (1947-1972)* [Bütün hikâyeleri (1947 -1972)], Barselona, Plaza y Janés, 3. basım, 1976, s. 17-18. (tercüme bana ait.)

20 a.g.e., s. 14-15.

21 a.g.e., s. 17-18.

22 Gabriel García Márquez bütün hikâyeyi Germán Castro Caycedo'ya anlatıyor, "'Gabo' cuenta la novela de su vida. 3," *El Espectador*, 23 Mart 1977.

23 Gabriel García Márquez, *Collected Stories*, New York, Harper Perennial, 1991, s. 24.

24 "La Ciudad y el Mundo," *El Espectador*, 28 Ekim 1947.

25 *Living to Tell the Tale*, s. 271.

26 Gustavo Adolfo Ramírez Ariza, García Márquez'in Bogota'yla ilişkisi ve bu şehirde yaşadıkları hakkında kapsamlı bir tashih çalışması hazırlıyor.

27 Gabriel García Márquez, *Collected Stories*, s. 19.

28 Luis Enrique García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 132-3.

29 İspanyolca'da *–azo* son eki, bir şey tarafından ya da bir şeye yönelik olarak yapılan şiddetli darbe kavramını ifade eder.
30 Bakınız: Gonzalo Sánchez, "*La Violencia* in Colombia: New research, new questions," *Hispanic American Historical Review*, 65:4 (1985), s. 789-807.
31 Görüşme, Bogota, 1998. 18 Ekim 1981'de *El Espectador*'da yayınlanan "Bogota 1947" yazısında Gabriel García Márquez, kaldığı *pensión*'u yerle bir eden yangında hikâyelerinin kaybolduğunu ("El fauno en la tranvía" hikâyesini özellikle vurgulayarak) söylüyor. *Living to Tell the Tale*, s. 288'de ise daha farklı bir hikâye anlatıyor.
32 Bakınız: Herbert Braun, *Mataron a Gaitán: vida pública y violencia urbana en Colombia*, Bogota, Norma, 1998, s. 326.
33 İroniktir, Castro'nun ilk devrimci eylemi bir yağmacının bir daktiloyu parçalamasına yardım etmek olmuştu; García Márquez daha sonra Castro'ya o daktilonun kendisine ait olduğuna emin olmasını söyleyecekti!
34 Bakınız: Arturo Alape, *El Bogotazo: memorias del olvido*, Bogota, Universidad Central, 1983.
35 Görüşme, Margarita Márquez Caballero, Bogota, 1998.
36 Rita García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 237.

6. BÖLÜM COSTA'YA DÖNÜŞ: CARTAGENA'DA GAZETECİ ÇIRAĞI (1948-1949) (Sayfa 121-138)

1 *Living to Tell the Tale*, s. 304; *Anlatmak İçin Yaşamak*, s.344-346. Bu bölüm García Márquez ailesi ve başka pek çok kişinin yanı sıra, özellikle şu kişilerle yapılan görüşmelere dayanıyor: Ramiro de la Espriella (Bogota, 1991), Carlos Alemán (Bogota, 1991), Manuel Zapata Olivella (Bogota, 1991), Juan Zapata Olivella (Cartagena, 1991), Jacques Gilard (Toulouse, 1999, 2004), Héctor Rojas Herazo (Barranquilla, 1998) ve Marta Yances (Cartagena, 2007).
2 García Márquez'in Cartagena dönemi hakkında iki harika kitap var: Gustavo Arango, *Un ramo de nomeolvides: García Márquez en "El Universal,"* Cartagena, El Universal, 1995 ve Jorge García Usta, *Como aprendió a escribir García Márquez*, Medellin, Lealon, 1995, gözden geçirilmiş, ismi daha az kışkırtıcı hale getirilmiş 2007 baskısı: *García Márquez en Cartagena: sus inicios literarios*, Bogota, Planeta, 2007. İkisi de García Márquez'in bir yazar olarak gelişiminde bu şehrin etkisini, kanıtların gösterebileceğinden daha fazlaymış gibi anlatıyorlar, fakat ikisinin yazdıkları da esas belirleyici dönemin Cartagena'dan sonra gelen Barranquilla dönemi (1950-53) olduğu şeklindeki çoğunluk görüşünü düzeltiyor. Her şeyden önce, García Márquez'in *El Universal* (Cartagena), *El Heraldo* (Barranquilla), *El Espectador* (Bogota) ve başka yerlerdeki bütün gazetecilik yazılarını 1970'lerde biraraya getiren Fransız araştırmacı Jacques Gillard'ın eserine tepki gösteriyorlar. Süregiden bu tartışmada hangi görüş benimsenirse benimsensin, Gilard'ın García Márquez çalışmalarına katkısı aşılamaz ve onun Gabriel García Márquez'in *Obra periodística*'sına [gazetecilik çalışmaları-ç.] yazdığı önsöz vazgeçilmezdir. García Márquez'in 1948'den 2008'e kadar basında yer alan 1000'den fazla makale, deneme ve kısa edebi çalışmasından bir elin parmaklarıyla sayılacak kadarı İngilizce'ye çevrilmiştir. Bu dönem için özel olarak bakınız: Jacques Gilard, ed., Gabriel García Márquez, *Obra periodistica vol.1: Textos costeños I*, Bogota, Oveja Negra, 1983.
3 *Living to Tell the Tale*, s. 306-16'da, bugünlerin ve haftaların hikâyelerini ayrıntılarıyla anlatılıyor.

4 Rojas Herrazo'nun Gabriel García Márquez tarafından yazılan tanıtım ve özgeçmişi için bakınız: *El Heraldo* (Barranquilla), 14 Mart 1950.

5 *Living to Tell the Tale*, s. 313-14 ve 320-21. Gabriel García Márquez kitapta ona "José Dolores" diyor.

6 Bakınız: "Un domingo de delirio," *El Espectador*, 8 Mart 1981; yine Cartagena'da olan Gabriel García Márquez burada şehrin büyüsünü anlatıyor ve eskiden şehirde en sevdiği yerin, bir zamanlar pazarın bulunduğu Bahía de las Animas iskelesi olduğunu söylüyor. Ayrıca bakınız: "Un payaso pintado detrás de una puerta," *El Espectador*, 1 Mayıs 1982.

7 Cartagena'da García Márquez'in, tam da Zabala'dan o kadar çok şey öğrenmiş olduğu için ondan söz etmediği, hakkını teslim etmediği düşünülse de 1980'de García Márquez gazeteci Donaldo Bossa Herazo'ya "Zabala kendime dair çok şeyi borçlu olduğum bir beyefendidir" demişti. (Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 136.)

8 İkisi de başlıksız olan bu yazılar, "Punto y Aparte" köşe adı altında, 21 ve 22 Mayıs 1948 tarihli *El Universal* gazetesinde, *Bogotazo*'dan altı hafta sonra yayınlandı.

9 Bu yazılar ve bu dönemde yazdığı diğer yazıları Gilard, ed., *Textos costenos I*'de bulunuyor.

10 Bakınız: Gilard, ed., *Textos costenos I*, s. 94-5.

11 *Living to Tell the Tale*, s. 324-5.

12 Ligia García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 169.

13 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 178.

14 García Usta, *Como aprendió a escribir García Márquez*, s. 49.

15 Kullanılan İspanyolca ifade, "tan modosito" (Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 67).

16 a.g.e., s. 275.

17 Franco Múnera, aktarıldığı yer a.g.e., s. 178. Burada çok önemli bir ayrıntı var: 1940'ların ırkçı Kolombiyasında, özellikle de Bogota'da davul genel olarak *costeño* kültürünü, özel olarak da siyah kültürünü simgeleyen bir koddu; García Márquez'in bu çalgıya gösterdiği bariz bağlılık da kendi bölgesel kültürüne duyduğu bağlılığı bir o kadar simgeliyor ve *cachaco* dünya görüşüne meydan okuduğunu gösteriyordu.

18 *El Universal*, 27 Haziran 1948.

19 Gabriel García Márquez'in 7 Ekim 1949'da *El Universal*'de yayınlanan, Poe hakkındaki yazısına bakın. Ibarra Merlano'yla ilişkisi için bakınız: Cobo Borda, "Cuatro horas de comadreo literario con Gabriel García Márquez," a.g.e.

20 *El Universal*, 4 Temmuz 1948; bakınız: Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 149. Yazı 16 Şubat 1950'de *El* Heraldo'da (Barranquilla) tekrar yayınlandı, bu sefer Albaniña adı da veriliyordu.

21 *El Universal*, 10 Temmuz 1948; 1 Şubat 1950'de ufak değişikliklerle *El Heraldo*'da yeniden yayınlandı.

22 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 208, 222.

23 Luis Enrique García Márquez, görüşme, Barranquilla, 1998.

24 Luis Enrique García Márquez, görüşme, Barranquilla, i993.

25 *Living to Tell the Tale*, s. 333-9.

26 Bakınız: Gabriel García Márquez, "El viaje de Ramiro de la Espriella," *El Universal*, 26 Temmuz 1949, iki yazardan da bahsediyor burada.

27 Bakınız: Virginia Woolf, *Orlando* (New York, Vintage, 2000), s. 176; Türkçesi, *Orlando*, çeviren Seniha Akar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000 (2010), s. 200: "Ama aşkın – erkek romancıların tanımına göre ve bu konuda onlardan daha yetkili kim olabilir – şefkat, bağlılık, cömertlik ve şiirle hiç ilgisi yoktur. *Aşk, eteğini sıyırıp*... Ama aşkın ne olduğunu hepimiz biliyoruz. Orlando bunu yaptı mı?" (vurgu bana ait).

28 Kullandığı ifade, "mucha vieja macha": bakın Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 220.

29 Rafael Betancourt Bustillo, aktaran García Usta, s. 52-3.

30 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 231.
31 Bu da yine, "büyülü gerçekçilik"i tek başına keşfetmesi demek olurdu; ki García Márquez dönemin Latin Amerika standartlarında bile kurgu edebiyatta acınacak derecede geri kalmış bir ülkede "Ev"le boğuşurken, Miguel Angel Asturias (*Hombres de Maíz* (Mısır Toplayıcıları), 1949) gibi, Alejo Carpentier (*Bu Dünyanın Krallığı*, 1949) gibi, yaşları onun yaşını ikiye katlayan yazarlar bile daha yeni yeni bu fikre geliyorlardı.
32 *Vivir para contarla*, s. 411. (Tercüme bana ait)
33 Gabriel García Márquez'in La Sierpe üstüne yazıları için bakınız: Gilard, ed., *Gabriel Garcia Marquez, Obra periodistica vol. II: Textos costenos 2*, Bogota, Oveja Negra, 1983.
34 Bakınız: Eligio Garcia, *La tercera muerte de Santiago Nasar*, Bogota, Oveja Negra, 1987, s. 61.
35 Bakın Gabriel García Márquez, "La cándida Eréndira y su abuela Irene Papas," *El Espectador*, 3 Kasım 1982.
36 Fiorillo, *La Cueva*, s. 95.
37 *Living to Tell the Tale* s. 350'de kitaba şimdi başladığını söylüyor! s. 363'te ise zaten hiçbir zaman "parçaların" ötesinde bir şey değildi diyor!
38 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 266.
39 a.g.e., s. 243. Jaime Angulo Bossa, o günlerde Cartagena'da García Márquez'le el sıkışırken hep sol ellerini kullandıklarını hatırlıyor (a.g.e., s. 302). İroniktir, eleştirmenler García Márquez'in modern romanları okumaya Cartagena'da mı Barranquilla'da mı başladığı konusunda sonu gelmez tartışmalara tutuşurken, hiçbiri fiili siyasi eğitiminin şüphesiz tam da Cartagena'da, ilk olarak Zabala sonra da Ramiro de la Espriella dolayısıyla başladığını sanki fark etmiyor; politika Barranquilla Grubu'nun ana kaygısı olmadı hiç.
40 Bakın Juan Gossain, "A Cayetano lo mató todo el pueblo," *El Espectador*, 13 Mayıs 1981; burada Luis Enrique García Márquez, María Alejandrina Cervantes'in sıradışı hikâyesini anlatıyor: Onun Sucre'deki doğaçlama genelevi "hepimizin tatillerde buluştuğumuz bir nevi ofisti... Annem, saat geç olup Gabito eve dönmediğinde hiç meraklanmaz, çünkü María Alejandrina'da olduğunu bilirdi. İnsanlar, bunlara rezalet demeden otuz yıl önce hayatın nasıl olduğunu anlayabiliyorlar mıdır bilemiyorum..."
41 Gabriel García Márquez, "Viernes," *El Universal*, 24 Haziran 1949. Kitap onun için o kadar önemliydi ki, hiç şüphesiz abartarak, hem hayatta hem kurguda zamanın tabiatına dair kavrayışını bütünüyle *Mrs Dalloway*'i okumuş olmasına bağlayacaktı.
42 Gilard, ed., *Textos costeños I*, s. 7-10; Saldivar, *García Márquez*, s. 556-7.
43 Gabriel García Márquez, "Abelito Villa, Escalona & Cia," *El Heraldo*, 14 Mart 1950.
44 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 237.
45 Arango da García Usta da bu dizeyi kullanıyorlar.

7. BÖLÜM BARRANQUILLA, BİR KİTAPÇI VE BOHEM ÇEVRESİ (1950-1953)
(Sayfa 139-173)

1 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 222.
2 A.g.e., s. 311. Bu bölüm şu kişilerle yapılan görüşmelere dayanıyor: García Márquez'in kız ve erkek kardeşleri, Alfonso Fuenmayor (Barranquilla, 1991, 1993), Germán Vargas (Barranquilla, 1991), Alejandro Obregón (Cartagena, 1991), Tita Cepeda (Barranquilla, 1991), Susy Linares de Vargas (Barranquilla, 1991), Heliodoro García (Barranquilla, 1991), Guillermo Marín (Barranquilla, 1991), Quique Scopell (Barranquilla, 1993), Katya González (Barran-

quilla, 1991), Pacho Bottía (Barranquilla, 1991), Ben Woolford (Londra, 1991), Ramón Illán Bacca (Barranquilla, 1991, 2007), Antonio María Peñaloza Cervantes (Aracataca, 1991), Otto Garzón Patiño (Barranquilla, 1993), Alberto Assa (Barranquilla, 1993), Juan Roda ve María Fornaguera de Roda (Bogota, 1993), Jacques Gilard (Toulouse, 1999, 2004), Guillermo Henríquez (Barranquilla, 2007), Meira Delmar (Barranquilla, 2007), Jaime Abello (Barranquilla, 2007) ve başka pek çok kişi.

3 Sohbet, México City, 1993.

4 Barranquilla Grubu için özellikle bakınız: Alfonso Fuenmayor, *Crónicas sobre el grupo de Barranquilla*, Bogota, Instituto Colombiano de Cultura, 1978 ve olağanüstü resimleri olan bir kitap, Fiorillo, *La Cueva.* Fiorillo grupla ilgili kültürel konularda birkaç başka pahabiçilmez esere daha sahip. Vinyes hakkında bakınız: Jacques Gilard, *Entre los Andes y el Caribe: la obra americana de Ramon Vinyes*, Medellin, Universidad de Antioquia, 1989 ve Jordi Lladó, *Ramon Vinyes: un home de lletres entre Catalunya i el Caribe*, Barselona, Generalitat de Catalunya, 2006.

5 "Ne, Subirats sen misin? Vasat Joyce tercümanı Subirats mısın sen?" (Fuenmayor, *Crónicas sobre el grupo*, s. 43).

6 Fiorillo, *La Cueva*, s. 46, 98.

7 Örnekler için bakınız: Alvaro Mutis, "Apuntes sobre un viaje que no era para contar," Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo* içinde, s. 19-20.

8 Bakınız: Fiorillo, *La Cueva*, s. 108.

9 Daniel Samper, Önsöz, *Antología de Alvaro Cepeda Samudio,* Bogota, Biblioteca Colombiana de Cultura, 1977; ayrıca Plinio Mendoza, "Requiem," *La llama y el hielo.*

10 Bakınız: García Márquez, "Obregón, o la vocación desaforada," *El Espectador*, 20 Ekim 1982.

11 "El grupo de Barranquilla," *Vanguardia Liberal*, Bucaramanga, 22 Ocak 1956, aktaran Gilard, Gabriel García Márquez, *Obra periodística vol. V: De Europa y América I*, Bogota, Oveja Negra, 1984, s. 15.

12 Fiorillo, *La Cueva*, s. 96.

13 A.g.e., s. 136-7.

14 A.g.e., s. 58; daha yakın tarihte, şarkıcı Shakira'nın babasının burada kuyumcu dükkânı vardı.

15 Bu kitabın yazarı, Alfonso Fuenmayor tarafından 1993'te, Fuenmayor'un ölümünden kısa süre önce bu bölgede gezdirildi, unutulmaz bir geziydi. 2006'da, Gabriel García Márquez'in Yeni İbero-Amerikan Gazetecilik Vakfı'nın yöneticisi Jaime Abello bana bu geziyi nefis bir şekilde güncelledi.

16 Gabriel García Márquez'i komünizm dünyasıyla ilk tanıştıran Rondón olmuş olabilir. Bakınız: "'Estoy comprometido hasta el tuétano con el periodismo político': *Alternativa* entrevista a Gabriel García Márquez," *Alternativa*, Bogota, 29, 31 Mart - 13 Nisan 1975, s. 3; García Márquez burada "yirmi iki yaşındayken" bir komünist çevresine dahil olduğunu söylüyor.

17 *Anlatmak İçin Yaşamak*'ın ilk paragrafına bakın.

18 Fiorillo, *La Cueva*, s. 74. Eufemia'nın genelevi, Garcia Márquez'in "Kocagöz Kuşlarının Gecesi" hikâyesinde ve *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta yapılan göndermelerle efsane niteliği kazandırılan bir diğer yerdir. Grubun kaçamaklarının birçoğu sonradan hem edebiyatta hem de yerel efsanelerde ölümsüzleşti. Mesela, Alfonso Fuenmayor bir keresinde ağaçtaki bir papağanı korkutmuş, papağan bu dönemin *costeño* genelevlerinde her daim kaynadığı anlatılan *sancocho* yahnisinin içine düşmüş; García Márquez hiç düşünmeden kulplu tencerenin kocaman kapağını kapatıverince papağın kaderi kokular saçarak fokurdayan yahnide tavuğun yerini almak olmuş. Barranquilla'da fuhuş ve edebiyat konusunda bakın Adlai Stevenson Samper, *Polvos en La Arenosa: cultura y burdeles en Barranquilla*, Barranquilla, La Iguana Ciega, 2005.

19 Fiorillo, *La Cueva*, s. 93.
20 Gabriel García Márquez bunu bana 1997'de Havana'da söyledi.
21 Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 363. *Benim Hüzünlü Orospularım*'da bu kadının kurgudaki karşılığı Castorina adını alır.
22 *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta kapıcının adı Dámaso değil Lácides'tir.
23 Faulkner bunu meşhur *Paris Review* röportajında söyledi, Gabriel García Márquez bu röportajdan çok etkilenmişti. Gökdelen ve Gökdelen sakinlerinin erken bir tasviri için bakınız: Plinio Mendoza, "Entrevista con Gabriel García Márquez," *Libre* (Paris), 3, Mart-Mayıs 1972, s. 7-8.
24 "Una mujer con importancia," *El Heraldo*, 11 Ocak 1950.
25 "El barbero de la historia," *El Heraldo*, 25 May 1951.
26 "Illya en Londres," *El Heraldo*, 29 Temmuz 1950.
27 "Memorias de un aprendiz de antropófago," *El Heraldo*, 9 Şubat 1951.
28 "La peregrinación de la jirafa," *El Heraldo*, 30 Mayıs 1950.
29 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*'da, Gabriel García Márquez'in anlattığı hikâyeyi reddediyor, annesiyle Aracataca'ya yaptığı yolculuğun aslında 1952'de gerçekleştiğini, García Márquez'in bunun 1950'de olduğunu söylemesinin tek nedeninin *Yaprak Fırtması*'nın ilk yazıldığı yer olarak Barranquilla'yı, kitabın ilham kaynağı olarak da annesiyle yaptığı yolculuğu göstermek istemesi olduğunu söylüyor. Saldívar'a göre *Yaprak Fırtınası* aslında ilk olarak 1948-49'da Cartagena'da yazılmıştı! Saldívar bunu iddia ettiği sırada Gabriel García Márquez annesiyle çıktığı yolculuğu bütün anı kitabının başlangıç noktası ve edebiyat mesleğinin nihai onayı olarak sunmayı düşündüğünden Saldívar'ın hipotezi özellikle beyhude düşüyor; ve benim görüşüme göre, Saldívar tamamen yanılıyor.
30 Sonradan, ölmüş bir hırsızın annesi ve kız kardeşinin, onun mezarını ziyaret etmek için Macondo'nun düşman sokaklarından geçmek zorunda kaldığı "Bir Salı Günü Öğle Uykusu" hikâyesinde bu anısını kullanacaktır. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın ilk satırından itibaren Gabriel García Márquez üstünde etkisi büyük olan Juan Rulfo'nun *Pedro Páramo*'sunu (1955) okumuş olanlar, *Anlatmak İçin Yaşamak*'ın bu bölümünün hem üslup hem içerik olarak Rulfo'nun kitabının başında Juan Preciado'nun Comala'ya vardığı bölümü çağrıştırdığını fark edeceklerdir. Aracataca'da bu dönem için bakınız: Lázaro Diago Julio, *Aracataca... una historia para contar*, Aracataca, 1989, yayınlanmamış, s. 198-212.
31 İroniktir, yerel tarihçi Diago Julio 1950'nin 1920'lerden beri Aracataca'nın en refah içinde olduğu yıl olduğunu söylüyor. (A.g.e., s. 215).
32 *Living to Tell the Tale*, s. 26.
33 Gabriel García Márquez, Peter Stone'un 1981'de *Paris Review* için yaptığı röportaj. Bakınız: Philip Gourevitch, ed., *The "Paris Review" Interviews, Vol. II*, Londra, Canongate, 2007, s. 185-6.
34 1999'da bana söyledi; ayrıca bakın Anthony Day ve Marjorie Miller, "Gabo talks: Gabriel García Márquez on the misfortunes of Latin America, his friendship with Fidel Castro and his terror of the blank page," *Los Angeles Times Magazine*, 2 Eylül 1990, s. 33.
35 *Anlatmak İçin Yaşamak*'ta Gabriel García Márquez dönüş yolunda annesiyle hemen hiç konuşmadığını söylüyor; fakat Juan Gustavo Cobo Borda, "Cuatro horas de comadreo literario con Gabriel García Márquez"de, García Márquez annesine hemen "dedemin hikâyesi, aile, geldiğim yer" hakkında sorular sormaya başladığını anlatıyor.
36 Gabriel García Márquez, "¿Problemas de la novela?," *El Heraldo*, 24 Nisan 1950.
37 Fiorillo, *La Cueva*, s. 20-21.
38 *El Heraldo*, 14 Mart 1950.
39 Escalona hâlâ *valletano* bestecilerinin en ünlüsü ve milli bir efsanedir. Bakınız: Consuelo Araujonoguera, *Rafael Escalona: el hombre y el mito*, Bogota, Planeta, 1988. Bu biyografinin ya-

zarı olan kadın, Valledupar'da artık gelenek olmuş *valletano* festivallerinin düzenleyicisiydi, ta ki Eylül 2001'de, görünüşe göre orduyla FARC gerillaları arasında gerçekleşen bir silahlı çatışmada öldürülene kadar.

40 Bakınız: Fiorillo, *La Cueva*, s. 36.

41 Bakınız: *Anlatmak İçin Yaşamak*, Fuenmayor, *Crónicas sobre elgrupo* ve Gilard, ed., *Textos costeños I*.

42 Bakınız: Fiorillo, *La Cueva*, s. 186-7.

43 Gabriel García Márquez ve Hemingway üstüne bakınız: William Kennedy, "The Yellow Trolley Car in Barselona: An Interview" (1972), *Riding the Yellow Trolley Car* içinde, New York, Viking, 1993, s. 261.

44 Gabriel García Márquez, "Faulkner, Nobel Prize," *El Heraldo*, 13 Kasım 1950.

45 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 360-61.

46 1991'de Bogota'da görüştüğümüzde Carlos Alemán bana mektubun bir kopyasını verdi. Mektubun İspanyolca'sı daha sonra Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 271-3'te yer aldı.

47 Tuhaftır, iki yıl önce Gaitán da mezarı olursa hayranlarından ve düşmanlarından hastalıklı bir ilgi görür endişesiyle Bogota'daki evinin avlusuna gömülmüştü.

48 "Caricatura de Kafka," *El Heraldo*, 23 Ağustos 1950.

49 Martín hem fesat (Guajiro cadılık yöntemlerine başvuruyor, oyuncak bebeklerin gözlerine iğneler batırmak dahil) hem de yumuşak başlı: tuhaf bir birleşim.

50 "El viaje a la semilla," *El Manifiesto*, Bogota, 1977, Rentería, s. 161.

51 Gabriel García Márquez'in Elena Poniatowska'ya söylediğine göre (röportaj, Eylül 1973, *Todo México*, s. 224), "Mercedes'i edebiyatta kullanmayı hiç beceremedi çünkü onu o kadar iyi tanıyordu ki Mercedes'in gerçekten nasıl biri olduğuna dair hiçbir fikri yoktu."

52 Kasım 2006'da Meira Delmar'la o günler hakkında konuştuk.

53 Ligia García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 165-6. Mercedes 1991'de aynı şeyi bana da söyledi.

54 Bakınız: Antonio Andrade, "Cuando Macondo era una redacción," *Excelsior*, México City, 11 Ekim 1970.

55 Aida García Márquez, görüşme, Barranquilla, 1993.

56 Bakınız: "El día que Mompox se volvió Macondo," *El Tiempo*, 11 Aralık 2002. Margarita Chica Mayıs 2003'te Sincelejo'da öldü. Bu cinayetin nedenlerine ve sonrasına dair en iyi kaynak, Eligio García, *La tercera muerte de Santiago Nasar*, Bogota, Oveja Negra, 1987.

57 Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 384-6.

58 Ligia García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 154.

59 Bakınız: Angel Romero, "Cuando García Márquez dormía en *El Universal*," *El Universal*, 8 Mart 1983; bu yazı Arango'nun kitabının temel kaynaklarından biri olacak.

60 Gilard, ed., *Textos costeños I*, s. 7.

61 Gustavo García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 211; Gabriel García Márquez "El cuento del cuento"da bu olaydan bahsediyor, *El Espectador*, 23 Ağustos 1981.

62 *Living to Tell the Tale*, s. 390.

63 García Usta, *Como aprendió a escribir García Márquez*, s. 34-5.

64 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 274.

65 A.g.e., s. 211.

66 Gustavo García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 194.

67 Gabriel García Márquez, "Nabo. El negro que hizo esperar a los ángeles," *El Espectador*, 18 Mart 1951.

68 Hikâye ayrıca gözle görülür derecede "Faulknervari"dir.

69 Saldívar bu ziyaretin 1949 olduğunu söylüyor. Bu bilgi, García Márquez'in Cartagena'da iki ayrı dönemde, 1948-49 ve 1951-52'de yaşamış olmasından kaynaklanan bir hafıza ya-

nılgısına dayanıyor gibi. Mutis ise Gabriel García Márquez'le buluşmak için Cartagena'ya giderken Lansa havayollarındaki konumundan istifade ettiğini ve 1950'ya kadar Lansa'da çalışmadığını daima net olarak söylemiştir.

70 Gabriel García Márquez, "Mi amigo Mutis," *El País* (Madrid), 30 Ekim 1993. Mutis'le 1951'e kadar tanışmamış olması gerçeği Gabriel García Márquez'in 1947-48'de Bogota'dayken Mutis ve Mallarino'ya hikâyelerini anlattığını söylemesine engel olmuyor; bakınız: "Bogota 1947," *El Espectador*, Ekim 1981.

71 Bakınız: Santiago Mutis, *Tras las rutas de Maqroll el Gaviero,* Cali, Proartes, 1988, s. 366.

72 Bakınız: Fernando Quiroz, *El reino que estaba para mí: conversaciones con Alvaro Mutis,* Bogota, Norma, 1993, s. 68-70.

73 *Vaina.* Kolombiyacılık: "nevarneyok," "neolsunmeolsun." Kolombiyalı karakterinin ayrılmaz bir parçası olan bu kelime üstüne tez yazılabilir. İlk görüşte, konuşan kişi tam aradığı kelimeyi bulamıyorsa veya bulmakla uğraşacak değilse kullanılır. Fakat normalde konuşmanın olağandışı kesinlikte olduğu bir ülkede *vaina* da hemen her zaman kasıtlı olarak kullanılır (ama kendiliğinden çıkmış gibi yapılır), bu bir nevi milli gelenek hatta iptila; birşeyleri belirsiz bırakmanın bir yolu, hatta insanın özgür olmak, cafcaflı olmamak, hatta hatta "dünyanın en iyi İspanyolcası"nın konuşulduğu ülkede kuralları çiğneyip aşmak istediğini göstermenin bir yoludur. *Vaina*nın genelde olduğu gibi bir ismi olmasına değmeyecek önemsiz bir nesneyi ifade etmek yerine burada olduğu gibi "herşey" anlamına gelmesi daha da ironik ve saygısızca bir tavrı gösterir. Kelimeyi çoğunlukla erkek konuşmacılar kullanır – muhtemelen, kadınlar bu lafın vajinanın Latince'sinden geldiğinin farkında oldukları için.

74 *Vivir para contarla*, s. 481. (Tercüme bana ait.)

75 1968 tarihli bir röportajda Gabriel García Márquez red almasının üstüne Vinyes'in onu teselli ettiğini söylüyor; bakınız: Leopoldo Anzacot, "García Márquez habla de política y literatura," Indice (Madrid), 237, Kasım 1968; ama elbette Vinyes o yılın Nisan ayında Kolombiya'dan ayrılmış bulunuyordu.

76 Yine aralarında çok dikkate değer yazılar var. En unutulmaz olanlarından biri, "Coca-Cola İçen Adam" ("El bebedor de Coca-Cola," 24 Mayıs 1952), yani Ramón Vinyes'in 5 Mayıs'ta, yetmişinci yaş gününden az zaman önce Barselona'da ölümünün üzerine ona yazdığı veda yazısı. Bu yazı hem "bilge Katalonyalı ihtiyar"ı, hem de Gabito'nun kendisinin bakış açısını ve özgünlüğünü anlatıyor. Gabito ona güle güle demenin aynı anda hem laubali, hem kendi kendiyle alay eden, hem de dokunaklı bir yolunu bulmuştu. Yazı şöyle bitiyor: "Geçen Cumartesi bizi Barselona'dan aradılar, onun öldüğünü söylediler. Bunun üzerine oturup bunları hatırlamaya koyuldum, hani belki de dedikleri doğrudur diye."

77 Poncho Cotes'le 1993'te Valledupar'da görüştüm. García Márquez'le ilişkileri için bakınız: Rafael Escalona Martínez, "Estocolmo, Escalona y Gabo," Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo* içinde, s. 88-90.

78 Görüşme, Manuel Zapata Olivella, Bogota, 1991. Bakınız: Zapata Olivella, "Enfoque antropológico: Nobel para la tradición oral," *El Tiempo, Lecturas Dominicales*, Aralık 1982.

79 Bakınız: Ciro Quiroz Otero, *Vallenato, hombre y canto*, Bogota, Icaro, 1983.

80 (Tercüme bana ait.) Bu şarkı 1977 Vallenato Festivali'nde beste ödülü aldı. García Márquez'in 1940'larda hiç mi hiç bilinmeyen *vallenato* müziğine dair bilgileri, daha Escalona'yla tanışmasından önce Clemente Manuel Zabala ve Manuel Zapata Olivella (ikisi de Costa'nın Bolívar yakasından olurlar) tarafından zenginleştirilmişti; ama García Márquez'in kendisi de bölgesinin halk müziğini hep seviyordu zaten.

81 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Cuando Escalona me daba de comer," *Coralibe* (Bogota), Nisan 1981.

82 Mesela bakınız: "La cercanía con el pueblo encumbró la novela de América Latina," *Excelsior* (México City), 25 Ocak 1988.

83 *Vivir para contarla*, s. 499. (Tercüme bana ait.)
84 Cobo Borda, *Silva, Arciniegas, Mutis y García Márquez*, s. 479.
85 Bakınız: Plinio Mendoza, "Entrevista con Gabriel García Márquez," *Libre*, 3, Mart-Mayıs 1972, s. 9, burada Gabriel García Márquez o satırı alıntılıyor ve *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın burada ilham aldığını kabul ediyor.
86 *Kırmızı Pazartesi*'de kurguladığı kendi kimliği de "kendisini daha iyi tanımaya çalıştığı bir dönemde" bir ansiklopedi satıcısı olacak.
87 Bakınız: Kolombiya'nın Atlas Okyanusu/Karayip kıyıları haritası.
88 Bakınız: Gilard, ed., *Gabriel García Márquez, Obra periodística vol. III: Entre cachacos I*, s. 66.
89 Barselona'daki Gabriel García Márquez'in Barranquilla'daki Alvaro Cepeda Samudio'ya yazdığı 26 Mart 1970 tarihli mektupta böyle anılmış bu günler. Bana bu mektubu gösteren Tita Cepeda'ya teşekkür ederim.
90 *Vivir para contarla*, s. 504 (Tercüme bana ait); halbuki Gilard önce Gabriel García Márquez'in çıktığı bilgisini veriyor (*Textos costeños I*, s. 25).
91 Bu eser 1954 Ulusal Kısa Öykü Yarışması Ödülü'nü kazandı. Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 454. burada her zamanki gibi parayı da şöhreti de umursamaz gibi davranıyor.
92 Cobo Borda, *Silva, Arciniegas, Mutis y García Márquez*, s. 480. Gabriel García Márquez burada ayrıca, Mutis sayesinde, okumaktan en çok keyif aldığı, ruhunu gerçekten gezmelere çıkaran romancının yine Conrad olduğunu söylüyor.
93 *Vivir para contarla*, s. 506-7. (Tercüme bana ait.)

8. BÖLÜM YİNE BOGOTA'DA: USTA HABERCİ (1954-1955) (Sayfa 175-193)

1 Alvaro Mutis'le görüşmeler, México City, 1992, 1994. Bu bölüm için ayrıca şu kişilerle konuştum José Salgar (Bogota, 1991; Cartagena, 2007), Germán Arciniegas (Bogota, 1991), Juan Gustavo Cobo Borda (Bogota, 1991), Ana María Busquets de Cano (Bogota 1991), Alfonso ve Fernando Cano (Bogota, 1993), Alvaro Castaño (Bogota, 1991, 1998 ve 2007), Nancy Vicens (México City, 1994), José Font Castro (Madrid, 1997) ve Jacques Gilard (Toulouse, 1999, 2004) ve başka pek çok kişi. 1993'te Patricia Castaño beni Bogota'nın merkezinde Gabriel García Márquez'le ilgisi olan her yerde uzmanca bir geziye çıkardı.
2 Bakınız: Alfredo Barnechea ve José Miguel Oviedo, "La historia como estética" (röportaj, Meksika 1974), Alvaro Mutis, *Poesía y prosa* içinde, Bogota, Instituto Colombiano de Cultura, 1982, s. 576-97 (s. 584).
3 *Living to Tell the Tale*, s. 439.
4 Oscar Alarcón, *El Espectador*, 24 Ekim 1982, s. 2A. *El Espectador*'a Gabriel García Márquez tarafından tanıtılan Santa Martalı kuzeni Oscar Alarcón'la 2007'de görüştüm.
5 Salgar'la yaptığım görüşmeden, 1991.
6 "La reina sola," *El Espectador*, 18 Şubat 1954.
7 Gilard, ed., *Entre cachacos I*, s. 16-17. Gilard'ın eseri bu dönem için yine vazgeçilmez.
8 Bakınız: Sorela, *El otro García Márquez*, s. 88. Bir dönem İspanya'nın *El País* gazetesinde çalışmış gazeteci Sorela'nın, Gabriel García Márquez'in gazeteciliğine dair aydınlatıcı görüşleri var.
9 Gilard, ed., *Entre cachacos I*, Gabriel García Márquez'in film eleştirmenliği konusunda özellikle sert.

10 Onu ölümsüz selefi Cervantes'e bu kadar karşı konmaz bir şekilde bağlayan, bu tutarlılık, güvenilirlik ve evet, insancıllıktır.

11 Öte yandan ömrünün daha ileri dönemlerinde mesleğinin inceliklerini dolaylı olarak, film ve gazetecilik "atölye çalışmaları"yla paylaşmaktan ziyadesiyle memnun oldu.

12 *Living to Tell the Tale*, s. 450. Bu dönemden hatırat için ayrıca bakınız: José Font Castro, "Gabo, 70 años: 'No quiero homenajes póstumos en vida'," *El Tiempo*, 23 Şubat 1997.

13 Nancy Vicens'le görüşmeler, México City, 1994 ve 1997; Luis Vicens hakkında bakınız: E. García Riera, *El cine es mejor que la vida*, México City, Cal y Arena, 1990, s. 50-53.

14 Aktaran Fiorillo, *La Cueva*, s. 262.

15 Gerek *La langosta azul*, gerekse Barranquilla ve Bogota'daki sinema eleştirileri için bakınız: Diego León Giraldo, "La increíble y triste historia de Gabriel García Márquez y la cinematografía desalmada," *El Tiempo, Lecturas Dominicales*, 15 Aralık 1982. Dostum Gustavo Adolfo Ramírez Ariza, Gabriel García Márquez'in *costeño* arkadaşlarının da Bogota'ya (onun Costa'ya gidişinden de sık) gelip gittiğine işaret etti.

16 *Living to Tell the Tale*, s. 463-5.

17 Gilard, ed., *Entre cachacos I*, s. 52-3.

18 Gabriel García Márquez, "Hace sesenta años comenzó la tragedia," *El Espectador*, 2 Ağustos 1954.

19 Sırasıyla 2, 3 ve 4 Ağustos 1954'te yayınlandı.

20 Gabriel García Márquez "Urabá"ya gezisini anlatıyor, "Seamos machos: hablemos del miedo al avión," *El Espectador*, 26 Ekim 1980. Olayları manipüle etmesine dair en ayrıntılı anlatımlarından biri ise Germán Castro Caycedo, "'Gabo' cuenta la novela de su vida. 4"te, *El Espectador*, 23 Mart 1977. Ayrıca bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 444-50. Daniel Samper, "Gabriel García Márquez se dedicará a la música," 1968, Rentería, s. 21-7, bu anının özellikle hiddetlendirici bir versiyonunu sunuyor: s. 26, "Y así fue como se salvó al Chocó." Bakınız: "Gabriel García Márquez: 'Tengo permanente germen de infelicidad: atender a la fama'," *Cromos*, 1 Ocak 1980, burada bazı *El País* gazetecilerini şoke edecek şekilde, daha da ileriye gidiyor ("gerçeği dönüştürüyorduk").

21 "Hemingway, Nobel Prize," *El Espectador*, 29 Ekim 1954. Makale imzasız ama yazarın Gabriel García Márquez olduğunu düşünen Gilard haklıdır eminim.

22 *Living to Tell the Tale*, s. 472'de Gabriel García Márquez'in *El Espectador*'daki ofisinde yapıldığı söyleniyor.

23 Gabriel García Márquez, *El País*'e verdiği mülakat, gazetecilik dersleri, Universidad Autónoma de Madrid, 28 Nisan 1994.

24 José Font Castro'yla görüşme, Madrid, 1997.

25 Bakınız: "La desgracia de ser escritor joven," *El Espectador*, 6 Eylül 1981. İlk baskıdan on iki yıl sonra, García Márquez *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yayınlanmasının ardından kısa süreliğine Bogota'ya döndüğünde ikinci el kitapçılarda bu kitabın ilk baskısından düzinelercesinin tanesi bir pesoya satıldığını görüp alabildiği kadar aldı.

26 Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 482.

27 Bakınız: Claude Couffon, "A Bogota chez García Márquez," *L'Express* (Paris), 17-23 Ocak 1977, s. 70-78, özellikle s. 74.

28 Bakınız: Dante, *Vita Nuova*, II. Bölüm.

29 Mercedes lisede mükemmel bir öğrenciydi ve üniversitede bakteriyoloji okumak gibi bir düşüncesi vardı, fakat görünen o ki Gabito'yla evlenecekleri varsayımının hep yarın kadar yakında durması sonuç olarak bu planları rafa kaldırmasına neden oldu.

30 Bakınız: *Living to Tell the Tale*, s. 467-8, 470.

31 Bakınız: Juan Ruiz, *Arcipreste de Hita*, *El libro de buen amor* (on dördüncü yüzyıl); İspanyol kültüründe ve psikolojisinde çok etkili olmuş bir kitap. "Çılgın aşk" konusundan,

Gabriel García Márquez'in yetmiş yedi yaşındayken yayınladığı son romanı *Benim Hüzünlü Orospularım*'ın hem ilk sayfasında hem de (bunun tam tersi olan "iyi aşk"tan söz ederek, üstü kapalı biçimde) son sayfasında bahsediliyor.

32 México City, 1997.

33 Bakınız: mesela Claudia Dreifus, "Gabriel García Márquez," *Playboy* 30:2, Şubat 1983; burada Mercedes'in ona en iyisinin gitmesi olduğunu yoksa ömürleri boyunca onu (Mercedes'i) suçlayacağını söylediğini anlatıyor (s. 178).

9. BÖLÜM AVRUPA'NIN KEŞFİ: ROMA (1955) (Sayfa 197-208)

1 "'Los 4 grandes' en Tecnicolor," *El Espectador*, 22 Temmuz 1955.

2 Bu bölüm, Fernando Gómez Agudelo (görüşmeyi yapan Patricia Castaño, Bogota, 1991), Guillermo Angulo (Bogota, 1991, 2007), Fernando Birri (Cartagena, 2007, Londra, 2008) ve Jacques Gilard'la (Toulouse, 1999, 2004) yapılan görüşmelere ve başka pek çok kişiyle yapılan tartışmalara dayanıyor, buna özellikle John Kraniauskas dahil.

3 "'Los 4 grandes' en Tecnicolor." Bu seyahatin bir başka anlatımı için bakınız: "Regreso a la guayaba," *El Espectador*, 10 Nisan 1983; burada bir kere daha niyetinin "birkaç hafta sonra Kolombiya'ya dönmek" olduğunu söylüyor.

4 Germán Castro Caycedo, "'Gabo' cuenta la novela de su vida. 4," *El Espectador*, 23 Mart 1977. Castro Caycedo 4 ve 5 Gabriel García Márquez'in Cenova'da yaşadıkları üstüne en iyi kaynaklardan biri.

5 Gilard'ın eseri yine elzem: bakınız: Gabriel García Márquez, *Obra periodística vol. V: De Europa y América I*, Bogota, Oveja Negra, 1984, s. 21.

6 A.g.e.

7 Sorela, El otro García Márquez, s. 115.

8 García Márquez henüz Bogota'dayken patlak veren Pontiff krizi aslında çoktan bitmişti. Ancak García Márquez'in bu hikâyesinde ısrar edip ayrıntılar verdiği yazısı için bakınız: "Roma en verano," *El Espectador*, 6 Haziran 1982.

9 A.g.e. In Germán Castro Caycedo, "'Gabo' cuenta la novela de su vida. 5," *El Espectador*, 23 Mart 1977, García Márquez Roma'da "sekiz ay, ya da bir yıl" kaldığını söylüyor.

10 19 Mart 1988 tarihli *Excelsior* gazetesi, (México City), Torino'nun *La Stampa* gazetesinde García Márquez'in Montesi yazılarının olaya hiçbir yeni boyut katmadığını yazıldığını bildiriyor. García Márquez'in dezavantajları da düşünülürse, olayı ondan daha iyi özetleyen başka gazeteci olup olmadığını sormak daha yerinde olur.

11 *El Espectador*, 16 Eylül 1955, s. 1.

12 Karen Pinkus, *The Montesi Scandal: The Death of Wilma Montesi and the Birth of the Paparazzi in Fellini's Rome*, Chicago, Chicago University Press, 2003, s. 2.

13 Bazin'in *What is Cinema*'sı hakkında bakınız: a.g.e., s. 36.

14 Gabriel García Márquez, "Domingo en el Lido de Venecia. Un tremendo drama de ricos y pobres," *El Espectador*, 13 Eylül 1955.

15 "Roma en verano," *El Espectador*, 6 Haziran 1982.

16 Gabriel García Márquez, "Confusión en la Babel del cine," *El Espectador*, 8 Eylül 1955. Çeyrek asırdan uzun zaman sonra şimdi García Márquez'in sıkı dostu olan Rosi onun *Kırmızı Pazartesi* romanını filme çekmek üzere Kolombiya'ya gelecekti.

17 Bakınız: Gilard, ed., *De Europa y América I*, s. 5-8.

18 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Me alquilo para soñar," *El Espectador*, 4 Eylül 1983. Frida'nın hikâyesi, Roma'daki Rafael Ribero Silva'nınkine benziyor (bu bölümde sözü edilecek) - klasik müzik şarkıcısı olmak için Avrupa'ya gitmişti.

19 Karş. Gabriel García Márquez, "El mar de mis cuentos perdidos," *El Espectador*, 22 Ağustos 1982, García Márquez'in yıllar sonra Cadaqués'ten gitmesine ve ölüm korkusundan dolayı bir daha asla oraya dönmemesine neden olan ani batıl inançtan söz ediyor.

20 Ancak "Polonia: verdades que duelen," *El Espectador*, 27 Aralık 1981'e bakınız: burada, artık sakıncası kalmadığına göre, Polonya'ya yaptığı ilk ve tek gezinin 1955 sonbaharında orada bulunduğu iki hafta olduğunu söylüyor.

21 "90 días en la Cortina de Hierro. VI. Con los ojos abiertos sobre Polonia en ebullición," *Cromos*, 2,203, 31 Ağustos 1959.

22 A.g.e.

23 "La batalla de las medidas. III. La batalla la decidirá el público," *El Espectador*, 28 Aralık 1955.

24 Gabriel García Márquez, "Triunfo lírico en Ginebra," *El Espectador*, 11 Aralık 1955.

25 Gabriel García Márquez, "Roma en verano," *El Espectador*, 6 Haziran 1982. Gabriel García Márquez, kızı Villa Borghese'nin "hüzünlü orospularından" biri olarak anlatıyor: elli yıl sonra son romanının başlığında da "hüzünlü orospular" olacak.

26 Bakınız: "La penumbra del escritor de cine," *El Espectador*, 14 Kasım 1982; burada senaristlerin rolünü ne kadar önemsediğini ayrıntılı bir şekilde anlatıyor, ama Zavattini hariç hiçbirinin ismini vermiyor.

27 Aktaran Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 408-9.

28 A.g.e., s. 432. García Márquez nice yıl sonra Fellini için değil Zavattini için şu yorumu yapacaktı: "Latin Amerika'da sanatın bir "vizyonu" olması lâzım, çünkü bizim gerçeğimiz çoğu zaman halüsinasyon gördürür ve halüsinasyon içindedir. Latin Amerika romanının "büyülü gerçekçiliği"nin kaynağının *Milano'da Mucize* olduğunu sezen olmadı mı?"

29 Guillermo Angulo, görüşme, 1991. Ayrıca bakınız: Guillermo Angulo, "En busca del Gabo perdido," Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo* içinde, s.85.

30 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 408.

31 Claude Couffon, "A Bogota chez García Márquez," *L'Express*, 17-23 Ocak 1977, s. 75. Gabriel García Márquez Couffon'a ilk gece dosdoğru Hôtel de Flandre'a gittiğini anlatıyor.

10. BÖLÜM PARİS'TE AÇ SEFİL: LA BOHÈME (1956-1957) (Sayfa 209-232)

1 Bu bölüm, Plinio Apuleyo Mendoza (Bogota, 1991), Hernán Vieco (Bogota, 1991), Germán Vargas (Barranquilla, 1991), Guillermo Angulo (Bogota, 1991, 2007), Tachia Quintana Rosoff (Paris, 1993, 1996, 2004), Ramón Chao (Paris, 1993), Claude Couffon (Paris, 1993), Luis Villar Borda (Bogota, 1998), Jacques Gilard (Toulouse, 1999, 2004) ve başka pek çok kaynakla yapılan görüşmelere dayanıyor.

2 Paris aynı Paris, iki otelde yerinde duruyor, yalnız Hôtel de Flandre'ın adı Hôtel des Trois Colleges olmuş. Gabriel García Márquez'in burada kalışı 2007'de konan bir tabelayla kaydedildi. Tabelanın açılışı yapılırken oğlu Gonzalo'yla Tachia Quintana da oradaydılar.

3 Plinio Mendoza, "Retrato de García Márquez (fragmento)," Angel Rama, *Novísimos narradores hispanoamericanos en 'Marcha' 1964-1980* içinde, México City, Marta Editores, 1981, s.128-39.

4 A.g.e., s. 137. Ayrıca bakınız: "García Márquez 18 años atrás," *El Espectador*, 27 Şubat 1974.

5 Plinio Mendoza, *La llama y el hielo*; Plinio Mendoza, "García Márquez 18 años atrás," a.g.e.

6 İnanılır gibi değil, bir diğer Latin Amerikalı büyük yazar, Gabriel García Márquez'in müstakbel arkadaşı Mario Vargas Llosa da dört yıl sonra aynı nedenle, yine Madam Lacroix'in kalmasına göz yumduğu bir tavanarası dairesine düşecekti sonunda.

7 Otero Silva hakkında bakınız: Gabriel García Márquez, "Un cuento de horror para el día de los Inocentes," *El Espectador*, 28 Aralık 1980.

8 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 49-51. (*La llama y el hielo,* Mendoza'yla Gabriel García Márquez'in, özellikle de Mendoza'yla onun anlattığı şeylerin bir kısmını ona duyduğu güvene ve arkadaşlıklarına ihanet sayan Mercedes'in arasının açılmasına neden oldu.)

9 Bakınız: Antonio Nuñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas (o Qué conversan Gabo y Fidel)," Havana, 1984, yayınlanmamış elyazması. 1997'de Havana'ya gittiğimde Nuñez Jiménez bana bu elyazmasını okuma ayrıcalığını tanıdı. Guillén'le ilgili hikâye ayrıca Gabriel García Márquez'in "Desde París con amor" yazısında da anlatılıyor, *El Espectador*, 26 Aralık 1982. Aslında (her halükarda, diktatör olmayan) Perón Eylül 1955'te iktidardan düştü, dolayısıyla o bağırış muhtemelen, 28 Temmuz'da iktidarını isteksizce bırakan Perulu Odría veya 21 Eylül'de öldürülen Nikaragualı Somoza içindi.

10 Gabriel García Márquez, "El proceso de los secretos de Francia. XII. El ministro Mitterrand hace estremecer la sala," *El Independiente* (Bogota), 31 Mart 1956. Bu yazılar Gilard, ed., *De Europa y América I*'de bulunuyor.

11 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 19-20.

12 Bakınız: Consuelo Mendoza de Riaño, "La Gaba," *Revista Diners* (Bogota), no. 80, Kasım 1980, Gabriel García Márquez'in Mercedes'e haftada üç kere mektup yazdığını ama "Paris'te İspanyol bir kız arkadaşı olduğu söylendiği"ni kaydediyor.

13 Peter Stone, "García Márquez" (*Paris Review* 1981), Gourevitch, ed., *The 'Paris Review' Interviews* içinde, s. 188.

14 Bakınız: Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s. 56.

15 Aktaran Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 403.

16 Mabillon ve diğer kafeler ve aralarındaki bağlantılar için bakınız: Juan Goytisolo, *Coto vedado*, Barselona, Seix Barral, 1985, s. 209-12.

17 Bu anlatım Mart 1993'te Paris'te yapılan uzun bir görüşmeye dayanıyor.

18 Gabriel García Márquez'in Paris'te çektiklerinin en bütünlüklü anlatımı muhtemelen Jean Michel Fossey, "Entrevista a Gabriel García Márquez," *Imagen* (Caracas), 27 Nisan 1969. Ama önemli ayrıntılar için ayrıca bakın Germán Castro Caycedo, "'Gabo' cuenta la novela de su vida. 5," *El Espectador*, 23 Mart 1977.

19 Agustín'in hepsi de terzi olan üç arkadaşının adları Alfonso, Alvaro ve Germán, yani Gabriel García Márquez'in Barranquilla'daki en iyi dostlarının adları.

20 Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s. 26

21 Dayısı José María Valdeblánquez Bogota'da devlet bürokrasisinde yıllarca çalışmıştı; 1993'te Riohacha'da García Márquez'in alaycı kuzeni Ricardo Márquez Iguarán'la birkaç duble viski içtim, kendisi 1940'ların sonunda maaş müdürlüğünde Valdeblánquez'le beraber çalışmıştı: "yıllar, yıllar geçti, tek bir maaş bile vermedik!"

22 *Albay'a Mektup Yok*'un anlatımı 1956'nın Ekim başından Aralık başına kadar yaşanıyor, bunu Süveyş meselesine yapılan göndermelerden biliyoruz. Demek ki roman, anlattığı Kolombiya ve Ortadoğu olayları yaşandığı sırada ve söylemeye bile gerek yok, Gabriel García Márquez'le Tachia Quintana'nın birlikte olduğu dönemde (1956'nın 21 Mart'ından Aralık ortasına kadar) yazılmıştı.

23 Tercüme bana ait.

24 Sorela, *El otro García Márquez*, s. 133.
25 Hikâye, çağdaşı olan *Kırmızı Pazartesi*'nin de ele alınacağı şekilde anlatılıyor: Gabriel García Márquez'e benzeyen bir anlatıcı yıllar sonra Cartagena'da Billy'yle konuşuyor, sonra da Paris'te hastane kayıtlarını araştırıp Nena'nın ne zaman geldiğini bulmaya çalışıyor ve Kolombiya elçiliğinde danışılan bir memur Billy'yle görüşüyor.
26 Bakınız: Gabriel García Márquez, "El argentino que se hizo querer de todos," *El Espectador*, 22 Şubat 1984.
27 Gustavo García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 206.
28 Fuenmayor *Crónicas sobre el grupo de Barranquilla*'da bu dönemi tartışıyor. Gabriel García Márquez'in ilk romanı *Yaprak Fırtınası* Germán Vargas'a adanmıştı; *Albaya Mektup Yok*'taki arkadaşların adları Alfonso, Alvaro ve Germán'dı: bu adamların üçü de *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta boy göstereceklerdi, Ramón Vinyes'le (ve Mercedes...) beraber. García Márquez'in gazetecilere tekrar tekrar "arkadaşlarım beni daha çok sevsin diye" yazdığını söylemesi boşuna değil. Çocukluğunda aile hayatı adına gördüğü onun gördükleri gibi olan bir adamın, ona aidiyet hissini ilk defa tattıran arkadaşlarına böyle tutunmasına kim şaşırabilir ki?
29 Aktaran Silvana Paternostro, "La mirada de los otros," *Página 12* (Buenos Aires), 5 Mayıs 2004.
30 Gabriel García Márquez, "Georges Brassens," *El Espectador*, 8 Kasım 1981.
31 Gabriel García Márquez, "Desde París, con amor," *El Espectador*, 26 Aralık 1982; burada Cezayir Milli Kurtuluş Cephesi için çalıştığını anlatıyor. (Yirmi beş yıl sonra, bağımsızlık kutlamalarında, uğruna hapis yattığı yegâne mücadelenin bu olduğunu söyleyecek.)
32 Gabriel García Márquez, "Desde París con amor," *El Espectador*, 26 Aralık 1982.
33 Couffon, "A Bogota chez García Márquez," *L'Express*, 17-23 Ocak 1977, s. 76.
34 Plinio Mendoza, Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo* içinde, s. 100-101.
35 Gabriel García Márquez, "Mi Hemingway personal," *El Espectador*, 26 Temmuz 1981.

11. BÖLÜM DEMİR PERDENİN ÖTESİ: SOĞUK SAVAŞ'TA DOĞU AVRUPA (1957) (Sayfa 233-247)

1 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 21. Bu bölüm Plinio Mendoza (Bogota, 1991), Luis Villar Borda (Bogota, 1998), Guillermo Angulo (Bogota, 1991, 2007), Hernán Vieco (Bogota, 1991), Tachia Quintana (Paris, 1993), Manuel Zapata Olivella (Bogota, 1991), Jacques Gilard (Toulouse, 1999, 2004) ve başkalarıyla yapılmış görüşmelere dayanıyor.
2 Bu gezi hakkındaki, 1959'da gözden geçirdiği yayınlanmış makalelerinde bile, García Márquez Soledad'ı Çinhindi asıllı Fransız grafik sanatçısı "Jacqueline," Plinio'yu da gezgin İtalyan gazeteci "Franco" kimlikleri altında saklayacaktır. 1950'lerde bir Kolombiyalının Demir Perde'nin ötesine geçmesi dahi başlı başına en feci siyasi ve şahsi riskleri göze alması demekti. Bakınız: Gilard, ed., *De Europa y América I*, s. 7.
3 Gabriel García Márquez, "90 diás en la Cortina de Hierro. 1. La "Cortina de Hierro" es un palo pintado de rojo y blanco." *Cromos*, 2,198, 27 Temmuz 1959. Bu makalelerin hepsi, Gilard, ed., Gabriel García Márquez, *Obra periodistica V* ve *VI: De Europa y América 1* ve 2'de toplu halde bulunabilir.
4 Gabriel García Márquez, "90 dias en la Cortina de Hierro. VI. Con los ojos abiertos soble Polonia en ebullición," *Cromos*, 2,199, 3 Ağustos 1959.
5 Gabriel García Márquez, "90 días en la Cortina de Hierro. II. Berlín es undisparate," *Cromos*, 2,199, 3 Ağustos 1959.

6 Gabriel García Márquez, "90 días en La Cortina de Hierro, III. Los expropiados se reúnen para contarse sus penas," *Cromos*, 2,200, 10 Ağustos 1959.
7 Villar Borda yıllar sonra Doğu Berlin'deki son Kolombiya büyükelçisi olacaktı.
8 Temmuz 2004'te Jacques Gilard bana şöyle dedi: "Bir keresinde Gabriel García Márquez bana Bogota'dayken komünist olup olmadığından emin olmadığını ama şimdi o zamana bakınca öyle olduğunu düşündüğünü söylemişti. 1955'te Viyana'ya vardığında ve komünistlerin bir konfernasına katılan Jorge Zalamea'yla buluştuğunda, kendini kesinlikle komünist olarak görüyordu." Bu, partiye üye olduğu anlamına gelmez elbette.
9 Gabriel García Márquez, "90 días en La Cortina de Hierro. III. Los expropiados se reúnen para contarse sus penas," a.g.e.
10 Gabriel García Márquez, "90 días en la Cortina de Hierro. I. Berlín es un disparate," *Cromos*, 2,199, 3 Ağustos 1959.
11 A.g.e.
12 A.g.e.
13 García Márquez makalelerinde yalnız "Jacqueline"in Paris'e döndüğünü, kendisiyle "Franco"nun Berlin'de kalıp arabayı orada bıraktıklarını, trenle Prag'a gittiklerini yazıyor. Bunu, hem Mayıs 1957'deki Almanya ziyaretini, hem de 1955'teki Çekoslovakya ve Polonya seyahatini Temmuz-Ağustos 1957'de yapacağı SSCB ve Macaristan seyahatinin parçası gibi gösterebilmek için yapıyor. Böylece üç ayrı gezi sonunda, "Demir Perdenin Ötesinde Doksan Gün" diye yazacağı tek bir gezide birleştirilmiş oluyor.
14 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 88. Grup, Delia Zapata Folklor Grubu'ydu, García Márquez Bogota'dayken onlar hakkında bir yazı yazmıştı ("Danza cruda," *El Espectador*, 4 Ağustos 1954) ve kısmete bakınız: grupta bir akordiyoncu bir de saksafoncu eksiği vardı.
15 Paris'teki Gabriel García Márquez'den Madrid'deki Tachia Quintana'ya mektup, 1957 yaz mevsimi.
16 Gezi, Gabriel García Márquez, "Allá por los tiempos de la Coca-Cola"da anlatılıyor, *El Espectador*, 11 Ekim 1981.
17 Gabriel García Márquez, "90 días en la Cortina de Hierro. VII. URSS: 22, 400,000 kilómetros cuadrados sin un solo aviso de Coca-Cola," *Cromos*, 2:204, 7 Eylül 1959. 1959'de Bogota'da *Cromos*'ta yayınlanacak olan SSCB üstüne dört yazı, daha önce "Yo visité Rusia" 1 ve 2 başlıklı iki makale halinde, 22 ve 27 Kasım 1957'de Caracas'ta *Momento*'da yayınlandılar. İki dizi de Gilard, ed., *Gabriel García Márquez, Obra periodistica vol. VI: De Europa y América 2* içinde yer alıyor (Bogota, Oveja Negra, 1984), ama buradaki alıntıları 1959'daki diziden yapıyorum çünkü makaleler daha tamamlanmış ve genel bir perspektife oturtulmuşlar.
18 Molotov'un ayağı 1 Haziran 1957'de kaydırılacaktı.
19 Gabriel García Márquez, "90 días en la Cortina de Hierro. VIII. Moscú la aldea más grande del mundo," *Cromos*, 2,205, 14 Eylül 1959.
20 A.g.e.
21 A.g.e.
22 Karş. Gabriel García Márquez, "90 días en la Cortina de Hierro. IX. En el Mausoleo de la plaza Roja Stalin duerme sin remordimientos," *Cromos*, 2,206, 21 Eylül 1959.
23 A.g.e.; Gabriel García Márquez, "El destino de los embalsamados," *El Espectador*, 12 Eylül 1982, bu yazıda Lenin ve Stalin'in naaşları anlatılıyor, Evita Perón, Santa Anna ve Obregón'a değiniliyor, Stalin, Fidel Castro ve Che'nin güzel elleri kıyaslanıyor.
24 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 30.
25 Sonraları Gabriel García Márquez, son derece zarif ellere sahip, diktatör olduğu söylenen bir başka kişiyle, dünyanın "Fidel" adıyla, amca olarak bile değil herkesin arkadaşı ve yoldaşı olarak tanıdığı Comandante Castro'yla tanışacaktı. O dönemde bizzat Gabriel García Márquez de herkesin arkadaşı olacaktı: "Gabo."

26 Gabriel García Márquez, "90 días en la Cortina de Hierro. IX. En el Mausoleo de la plaza Roja Stalin duerme sin remordimientos," *Cromos*, 2,206, 21 Eylül 1959.
27 A.g.e.
28 Gabriel García Márquez, "90 días en la Cortina de Hierro. X. El hombre soviético empieza a cansarse de los contrastes," *Cromos*, 2,207, 28 Eylül 1959.
29 Gabriel García Márquez, "Yo visité Hungría," *Momento*, (Caracas), 15 Kasım 1957.
30 A.g.e.
31 A.g.e.
32 A.g.e.
33 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 32.
34 Londra'daki Gabriel García Márquez'den Cartagena'daki Luisa Santiaga Márquez'e (Barranquilla'daki Mercedes eliyle), 3 Aralık 1957.
35 Claude Couffon, "A Bogota chez García Márquez," *L'Express* (Paris), 17-23 Ocak 1977, s. 76.
36 Bakınız: Gilard, ed., *De Europa y América I*, s. 33-8.
37 Bakınız: Anthony Day and Marjorie Miller, "Gabo talks: Gabriel García Márquez on the misfortunes of Latin America, his friendship with Fidel Castro and his terror of the blank page," *Los Angeles Times Magazine*, 2 Eylül 1990: "'Lise ile sosyalist ülkelere ilk seyahatim arasındaki dönemde bir şekilde propagandaların kurbanıydım' diyor. '[1957'de Doğu Avrupa'dan] döndüğümde sosyalizmin teoride kapitalizmden çok daha adil bir sistem olduğu benim için açıktı. Ama pratikte, sosyalizmin bu olmadığı da. O sırada Küba Devrimi oldu' diyor." (s. 33-34)
38 15 Kasım 1957'de Gabriel García Márquez "Macaristan'a Gittim"i *Momento*'da, 22 ve 29 Kasım'da ise "Rusya'daydım" 1 ve 2'yi yine *Momento*'da yayınlattı. Neredeyse iki sene sonra, 1959'un Temmuz sonundan Eylül sonuna kadar, Bogota'da *Cromos* haftalık dergisinde "Demir Perde'nin Ötesinde 90 Gün" başlığı altında on makale daha çıktı; üçü Almanya, üçü Çekoslovakya, biri Polonya, dördü de SSCB (1957'deki yazıların tekrarı) hakkındaydı, ilginçtir, Macaristan yazısını tekrar yayınlamadı. Yazım ve yayınlanmanın sıralaması hakkında ayrıntılı bir kurgulama için bakınız: Gilard, ed., *De Europa y América I*, s. 33-38.
39 Tachia Quintana, görüşme, Paris, 1993.
40 Londra'daki Gabriel García Márquez'den Cartagena'daki Luisa Santiaga Márquez'e (Barranquilla'daki Mercedes eliyle), 3 Aralık 1957.
41 Gilard, ed., *De Europa y América I*, s. 44.
42 Gabriel García Márquez, "Un sabado en Londres," *El Nacional* (Karacas), 6 Ocak 1958.
43 México City'deki Gabriel García Márquez'den Londra'daki Mario Vargas Llosa'ya, 1 Ekim 1966.
44 Londra'daki Gabriel García Márquez'den, Cartagena'daki Luisa Santiaga Márquez'e mektup (Mercedes eliyle, Barranquilla'dan), 3 Aralık 1957. Bakınız: Claudia Dreifus, "Gabriel García Márquez," *Playboy* 30:2, Şubat 1983, s. 65-77, 172-8: *Playboy*: "Mercedes ne yaptı [Avrupa'ya gitmeniz üstüne]?" García Márquez: "Bu onun kişiliğinin benim asla anlayamayacağım esrarlarından biri, şimdi dahi. Geri döneceğimden kati olarak emindi. Herkes ona deli olduğunu, benim Avrupa'da başka birini bulacağımı söylüyordu. Ve Paris'te gerçekten de tamamen özgür yaşadım. Ama bitince ona döneceğimi biliyordum. Bu bir şeref meselesi değil de daha ziyade doğal bir kader gibiydi, zaten olmuş olan bir şey gibiydi."
45 Sohbet, México City, 1993.
46 Sohbet, México City, 1999.

12. BÖLÜM VENEZUELA VE KOLOMBİYA: HANIM AĞA'NIN DOĞUŞU (1958-1959) (Sayfa 249-275)

1 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Caribe mágico," *El Espectador*, 18 Ocak 1981. Bu ve sonraki bölüm; Plinio Mendoza (Bogota, 1991), Consuelo ve Elvira Mendoza (Bogota, 2007), José Font Castro (Madrid, 1997), Domingo Miliani (Pittsburgh, 1998), Alejandro Bruzual (Pittsburgh, 2005), bu bölümün taslağını da okuyan Juan Antonio Hernández (Pittsburgh, 2004, 2008), Luis Harss (Pittsburgh, 1993), José Luis Diáz-Granados (Bogota, 1991 ve sonrası), José ("Pepe") Stevenson (Bogota, 1991, Cartagena, 2007), Malcolm Deas (Oxford ve Bogota, 1991), Eduardo Posada Carbó (Oxford, 1991), Eduardo Barcha Pardo (Arjona, 2008), Alfonso López Michelsen (Bogota, 1993), Germán Arciniegas (Bogota, 1991), Ramiro de la Espriella (Bogota, 1991), Jacques Gilard (Toulouse, 1999, 2004), Rafael Gutiérrez Girardot (Barselona, 1992), Jesús Martín Barbero (Pittsburgh, 2000), Luis Villar Borda (Bogota, 1998), Rita García Márquez ve başka pek çok kişiyle yapılan görüşmelere dayanıyor.

2 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 35-6. Ayrıca bakınız: Gabriel García Márquez, "Memoria feliz de Caracas," *El Espectador*, 7 Mart 1982.

3 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 89.

4 Gabriel García Márquez, "No se me ocurre ningún titúlo," *Casa de las Américas* (Havana), 100, Ocak-Şubat 1977, s. 85-9.

5 *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın kuşkusuz Caracas'taki bu kutlamalardan ilham alan sonuç bölümüne bakın.

6 Bakınız: Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 40-41; Gabriel García Márquez "Los idus de marzo" yazısında bu döneme dönüyor, *El Espectador*, 1 Kasım 1981; ve bunu hem *Başkan Babamızın Sonbaharı*'yla hem de *Kırmızı Pazartesi*'yle ilişkilendiriyor.

7 O zaman olduğu gibi daha sonra da Miguel Angel Asturias'ın, Guatemala'nın tiranı Manuel Estrada Cabrera'ya dayalı *Sayın Başkan* romanını göz ardı edecekti. Bu kitap 1948'de Buenos Aires'te (*Yaprak Fırtması*'nı basmayı reddeden yayınevi Losada tarafından) basıldığında sansasyon yaratmış, 1952'de Fransızca basıldığı zaman *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın on sekiz yıl sonra alacağı aynı kitap ödülünü almıştı.

8 Bakınız: Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s. 80-90; ve Ernesto González Bermejo, "García Márquez: ahora doscientos años de soledad," *Triunfo* (Madrid), 44, 14 Kasım 1970 (bakın Rentería, s. 49-64).

9 Bakınız: Gilard, ed., *De Europa y América I*, s. 50-51.

10 Gabriel García Márquez, "El clero en la lucha," *Momento*, 7 Şubat 1958.

11 José Font Castro, görüşme, Madrid, 1997.

12 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 232.

13 Rita García Márquez, A.g.e. içinde, s. 243.

14 Fiorillo, *La Cueva*, s. 266.

15 Mercedes Barcha, görüşme, Cartagena, 1991. Karş. Beatriz Lopez de Barcha, "Gabito esperó a que yo creciera," *Carrusel, Revista de El Tiempo* (Bogota), 10 Aralık 1982: "1958'de Gabito Paris'ten Caracas'a geldi ve bir gün 'eve çıkageldi.' İki gün sonra evlendiler."

16 Bakınız: Castro Caycedo, "Gabo cuenta la novela de su vida": Mercedes'le kısaca konuştuklarından söz ediyor.

17 Bakınız: Alfonso Fuenmayor, "El día en que se casó Gabito," *Fin de Semana del Caribe*, n.d. (bakın Fiorillo, La Cueva, s. 265-7).

18 Rita García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 46-47.
19 Eligio García, "Gabriel José visto por Eligio Gabriel, el benjamín," *Cromos* (Bogota), 26 Ekim 1982, s. 20-21.
20 Germán Castro Caycedo, "'Gabo' cuenta la novela de su vida. 3," *El Espectador*, 23 Mart 1977.
21 Consuelo Mendoza de Riaño, "La Gaba," *Revista Diners* (Bogota), Kasım 1980.
22 Domingo Miliani, "Diálogo mexicano con Gabriel García Márquez," Papel Literario, *El National* (Caracas), 31 Ekim 1965.
23 Mario Vargas Llosa, sohbet, Stratford, İngiltere, 1990.
24 Mercedes Barcha, sohbet, México City, Ekim 1993.
25 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 46.
26 Mercedes Barcha, görüşme, Cartagena, 1991.
27 María Esther Gilio, "Escribir bien es un deber revolucionario," *Triunfo* (Madrid), 1977 (bakınız: Rentería, s. 141-5).
28 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 424.
29 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 44.
30 Domingo Miliani, "Dialogo mexicano con Gabriel García Márquez," *Papel Literario, El National* (Caracas), 31 Ekim 1965.
31 Bakınız: Consuelo Mendoza, "La Gaba," *Revista Diners* (Bogota), Kasım 1980; Beatriz Lopez de Barcha, "Gabito esperó a que yo creciera," *Carrusel, Revista de El Tiempo* (Bogota), 10 Aralık 1982; ve Claudia Dreifus, "Gabriel García Márquez," *Playboy 30:2*, Şubat 1983, s. 178.
32 Sorela, *El otro García Márquez*, s. 185.
33 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 366.
34 Gabriel García Márquez, "Mi hermano Fidel," *Momento* (Caracas), 18 Nisan 1958.
35 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."
36 Gabriel García Márquez, "No se me ocurre ningún título," Casa de las Americas (Havana), 100, Ocak-Şubat 1977.
37 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 60.
38 Antonio Núñez Jiménez, *En marcha con Fidel* (Havana, Letras Cubanas, 1982), bu konuşmayı aktarıyor.
39 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 67.
40 Bakınız: Gilard, ed., *De Europa y América I*, s. 53; ve Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 67-8.
41 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 75-7.
42 Mendoza'nın anlatımı Gabriel García Márquez'inkinden farklı; ona göre Caracas'ta değil Bogota'da herşeyi Mendoza yapmıştı, Gabriel García Márquez'in olayla ilgisi yoktu. Mendoza [Suárez ile] "maaşın uygun olması ve Caracas'taki bir arkadaşını da aynı maaşla işe almaları" şartıyla anlaşmıştı. Gabriel García Márquez, Núñez, "García Márquez y la perla de las Antillas"da bundan epey başka şeyler anlatıyor.
43 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."
44 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 7 I.
45 Görüşme, José Stevenson, Cartagena, Mart 2007. Ayrıca 2008'de Arjona'da Merdeces'in kardeşi Eduardo Barcha Pardo'yla da görüştüm. O dönemde Bogota'da öğrenciydi, Prensa Latina onu kendine çekmişti, kız kardeşi ve onun kocasıyla, onların Bogota'daki evinde kalıyordu.
46 Gabriel García Márquez, "Colombia: al fin hablan los votos," *Momento* (Caracas), 21 Mart 1958.
47 José Luis Díaz Granados, görüşme, Bogota, 1991; ayrıca bakın Consuelo Mendoza, "La Gaba," *Revista Diners*, Kasım 1980.

48 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 72.
49 Gabriel García Márquez, "Nagy, ¿héroe o traidor?," *Elite* (Caracas), 28 Haziran 1958.
50 Bakınız: Mendoza, "Entrevista con Gabriel García Márquez," *Libre*, 3, Mart-Mayıs 1972, s. 13-14, burada Mendoza'yla Gabriel García Márquez, Torres'i anıyorlar.
51 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 74.
52 A.g.e., s. 71.
53 Gabriel García Márquez, *Collected Stories*, s. 184.
54 A.g.e., s. 200.
55 Hernán Diaz'ın çizdiği, Gabriel García Márquez'in Prensa Latina için çalıştığı dönemdeki portresine bakın. Tavrındaki değişiklik bariz ve çarpıcı.
56 Bakınız: Gilard, ed., *De Europa y América I*, s. 60-63.
57 A.g.e., s. 53-4. Ayrıca bakınız: Gilard, "García Márquez: un projet d'école de cinéma (1960)," *Cinémas d'Amérique latine* (Toulouse), 3, 1995, s. 24-38 ve "'Un carnaval para toda la vida,' de Cepeda Samudio, ou quand García Márquez faisait du montage," *Cinémas d'Amérique latine* (Toulouse), no. 3, 1995, s. 39-44.
58 Bakınız: Daniel Samper, "Gabriel García Márquez se dedicará a la musica," *El Tiempo*, Aralık 1968, Rentería içinde, s.24; ve Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 389-90.

13. BÖLÜM KÜBA DEVRİMİ VE ABD (1959-1961) (Sayfa 277-289)

1 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 87-8.
2 Bakınız: E. Gonzalez Bermejo, "Ahora doscientos años de soledad...," *Triunfo*, Kasım 1971 (Rentería, ed., *García Márquez habla de García Márquez en 33 grandes reportages* içinde, s. 50); ayrıca Angel Augier, "García Márquez en La Habana," *Mensajes* (UNEAC, Havana), 1:17, 10 Eylül 1970. Aroldo Wall daha sonra Julio Cortázar'la Küba Devrimi arasında önemli bir bağlantı olacaktı.
3 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 88.
4 Boyun eğmez Walsh on altı yıl sonra, kirli savaş denen şeye cesaretle karşı durduğundan ötürü Buenos Aires'te Arjantin askeriyesi tarafından işkence edilip öldürülecekti. Karş. Gabriel García Márquez, "Rodolfo Walsh, el escritor que se le adelantó a la CIA," *Alternativa*, 124, 25 Temmuz - 1 Ağustos 1977. Ayrıca bakınız: Gabriel García Márquez, "Recuerdos de periodista," *El Espectador*, 14 Aralık 1981.
5 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas." Farklı ayrıntılar için ayrıca bakınız: Gabriel García Márquez, "Recuerdos de periodista," *El Espectador*, 14 Aralık 1981.
6 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 84-6.
7 A.g.e., s. 81.
8 Arango, *Un ramo de nomeolvides*. s. 179.
9 Bakınız: Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 474-9.
10 Bakınız: Orlando Castellanos, *Formalmente Informal*, Radio Havana'da García Márquez'le röportaj, *Prisma del meridiano*'da yayınlandı, (Havana), 80, 1-15 Ekim 1976.
11 Gabriel García Márquez, "Regreso a México," *El Espectador*, 23 Ocak 1983.
12 Kennedy, "The Yellow Trolley Car in Barselona," s. 258.
13 Gabriel García Márquez, "Nueva York 1961: el drama de las dos Cubas," *Areíto*, 21, Haziran 1979, s. 31-3.
14 Miguel Fernández-Braso, *Gabriel García Márquez (Una conversación infinita)*, Madrid, Azur, 1969, s. 31.

15 Gabriel García Márquez, "El fantasma para el progreso," *El Espectador*, 28 Şubat 1982.
16 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."
17 Gabriel García Márquez, "Nueva York 1961: el drama de las dos Cubas," *Areíto*, 21, Haziran 1979, s. 33.
18 New York'taki Gabriel García Márquez'den Barranquilla'daki Alvaro Cepeda'ya 26 Nisan 1961 tarihli mektup; "işgallerden" ancak mektubun en sonunda bahsediliyor.
19 Karşı devrimciler onu her halükârda suçlayacaklardı tabii ki. Bakınız: Guillermo Cabrera Infante, "Nuestro prohombre en La Habana," *El Tiempo*, 6 Mart 1983. Makalenin yazarı "onun gerçek yaşamöyküsünü bilenlerden" biri olduğunu iddia ediyor, sonra da Gabriel García Márquez'in Domuzlar Körfezi istilasını duyar duymaz, işgalin başarılı olacağı korkusuyla New York'tan kaçtığını söyleyerek bu iddiasının doğru olmadığını yanlışlıkla ortaya koyuyor (ya da kendisi kasten yanlış yönlendirme yapıyor). Carlos Franqui ve Carlos Alberto Montaner gibi devrim karşıtı başka etkili yazarlar tarafından da yayılan bu hikâye doğru değil ve doğru olmadığının kanıtları da var.
20 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 104.
21 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."
22 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 75-106.
23 New York'taki Gabriel García Márquez'den Barranquilla'daki Alvaro Cepeda'ya, 23 Mayıs 1961.
24 New York'taki Gabriel García Márquez'den Plinio Mendoza'ya, 29 Mayıs 1961.
25 A.g.e.
26 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 106.
27 Ernesto Schóo, "Los viajes de Simbad," *Primera Plana* (Buenos Aires), 234, 20-26 Haziran 1967.
28 Gabriel García Márquez, "Regreso a México," *El Espectador*, 23 Ocak 1983.
29 México City'deki Gabriel García Márquez'den Bogota'daki Plinio Mendoza'ya, 30 Haziran 1961.

14. BÖLÜM MEKSİKA'YA KAÇIŞ (1961-1964) (Sayfa 291-316)

1 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Regreso a México," *El Espectador*, 23 Ocak 1983; burada México City'ye vardığı günün tarihini (2 Temmuz 1961!) asla unutmayacağını beyan ediyor, çünkü ertesi gün bir arkadaşı arayıp ona Hemingway'in ölümünü haber vermiş. Gelgelelim, Gabriel García Márquez'den Bogota'ya Plinio Mendoza'ya gönderilen 30 Haziran 1961 tarihli mektup, García Márquez hakkındaki en sevilen efsanelerden birinin, yani México City'ye Hemingway'in öldüğü gün geldiği hikâyesinin aksini ispat ediyor. Öyle olmamış. Ayrıca bakınız: "Breves nostalgias sobre Juan Rulfo," *El Espectador*, 7 Aralık 1980, burada da Meksika'da geçirdiği zamana dair tarih ve hesapların çoğunu yanlış söylüyor. En iyi hafızalar bile yanılabiliyor işte.
2 Bu bölüm ve bunu izleyen iki bölüm şu kişilerle yapılan görüşmelere dayanıyor: Plinio Mendoza (Bogota, 1991), Alvaro Mutis (México City, 1992, 1994), María Luisa Elío (México City, 1992), Carlos Monsiváis (México City, 1992), Francisco ("Paco") Porrúa (Barselona, 1992), Carmen Balcells (Barselona, 1991, 1992, 2000), Berta Navarro (México City, 1992), María Luisa ("La China") Mendoza (México City, 1994), Carlos Fuentes (México City, 1992), James Papworth (México City, 1992), Gonzalo García Barcha (México City, 1992, 1994, Paris

2004), Berta ("La Chaneca") Hernández (México City, 1993), Aline Mackissack Maldonado (México City, 1993), Tulio Aguilera Garramuño (Pittsburgh, 1993), Manuel Barbachano (México City, 1994), Margo Glantz (México City, 1994), Augusto ("Tito") Monterroso ve Barbara Jacobs (México City, 1994), Elena Poniatowska (México City, 1994), Jorge Sánchez (México City, 1994), Juan ve Virginia Reinoso (México City, 1994), Luis Coudurier (México City, 1994), Vicente ve Albita Rojo (México City, 1994), Nancy Vicens (México City, 1994), Ignacio ("Nacho") Durán (México City, 1994, Londra, 2005), Guillermo Sheridan (Guadalajara ve México City, 1997) ve başka pek çok kişi.

3 Gabriel García Márquez, "Regreso a México," *El Espectador*, 23 Ocak 1983.

4 Gabriel García Márquez, "Un hombre ha muerto de muerte natural," *México en la Cultura, Novedades* (México City), 9 Temmuz 1961; Núñez Jiménez'le sohbetinde Gabriel García Márquez ona Hemingway'in öldüğünü söyleyenin *Novedades* çalışanları olduğunu söylüyor, 10 Temmuz 1961'deki mektubunda Plinio Mendoza'ya söylediği şey de bu.

5 Hemingway'e dair hissiyatı için Gabriel García Márquez'in yorumlarına bakınız: Alejandro Cueva Ramírez, "García Márquez: 'El gallo no es más que un gallo'" içinde, *Pluma* 52 (Kolombiya), Mart-Nisan 1985. Ayrıca bakınız: "Mi Hemingway personal," *El Espectador*, 26 Temmuz 1981.

6 México City'deki Gabriel García Márquez'den Bogota'daki Plinio Mendoza'ya, 9 Ağustos 1961. Bakınız: "Breves nostalgias sobre Juan Rulfo," *El Espectador*, 7 Aralık 1980; asansörsüz binaya ve eve dair benzer bir resim çiziyor.

7 Gabriel García Márquez, México City'den, Plinio Mendoza, Bogota'ya, 13 Ağustos 1961.

8 Gabriel García Márquez, México City'den, Plinio Mendoza, Bogota'ya, 26 Eylül 1961. Gabriel García Márquez, México City'den, Alvaro Cepeda, Barranquilla'ya, 4 Aralık 1961 şöyle yazıyor: "Mayısta gelip Alejandra'yı vaftiz etmen gerek, nisan sonunda doğacak. Bu fırsatı kaçırma çünkü bu sana sunabileceğimiz son vaftiz çocuk. Bundan sonra dükkânı kapatıyoruz."

9 Gabriel García Márquez, "Mi otro yo," *El Espectador*, 14 Şubat 1982.

10 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Bogota'ya, 9 Ağustos 1961.

11 Rulfo hakkında bakınız: Gabriel García Márquez, "Breves nostalgias sobre Juan Rulfo"; ayrıca Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 592-9.

12 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Bogota'ya, 13 Ağustos 1961.

13 "The Sea of Lost Time," Gabriel García Márquez, *Collected Stories*, s. 220.

14 Gabriel García Márquez son zamanlarda New York'ta, genellikle gece geç saatlerde, Alvaro Cepeda'nın, Barranquilla'nın yılda bir yapılan karnavalı hakkındaki, Santo Domingo Aguila Bira firmasının sponsorluk yaptığı filmi üstünde çalışıyordu.

15 Bakınız: Darío Arizmendi Posada, "El mundo de Gabo. 4: Cuando Gabo era pobre," *El Mundo* (Medellin), 29 Ekim 1982.

16 Fiorillo, *La Cueva*, s. 105.

17 Juan García Ponce ise daha sonra Elizondo'nun eski karısıyla, yani seneler sonra García Márquez'in oğlunun evleneceği kadının annesiyle yaşayacaktı.

18 Eduardo García Aguilar, "Entrevista a Emilio García Riera," *Gaceta* (Bogota, Colcultura), no. 39, 1983.

19 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Bogota'ya, Aralık ayının başı, 1961.

20 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, Nisan 1962.

21 Bakınız: özellikle "La desgracia de ser escritor joven," *El Espectador*, 6 Eylül 1981; burada bu ödülü ve 1954'te "Cumartesiden Sonra Bir Gün" için verilen ödülü kabul etmiş olmanın yazarlık kariyerinde duyduğu tek pişmanlık olduğunu söylüyor.

22 Gabriel García Márquez, *Living to Tell the Tale*, s. 231.

23 Bakınız: Bernardo Marques, "Reportaje desde Cuba (I). Gabriel García Márquez: pasado y presente de una obra," *Alternativa* (Bogota), 93, 9-16 Ağustos 1976.

24 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, 16 Haziran 1962. Gabriel García Márquez, México City'den Alvaro Cepeda, Barranquilla'ya 1963 baharında yazılan bir mektupta körkütük sarhoşken arabayla kaza yaptığını itiraf ediyor.

25 Gabriel García Márquez, México City'den, Alvaro Cepeda, Barranquilla'ya, 20 Mart 1962.

26 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 429'da, Mutis'in Gabriel García Márquez'in Meksika'dayken *Başkan Babamızın Sonbaharı* üstünde hiç çalışmadığını söylediği bir alıntı yer alıyor; fakat México City'deki Gabriel García Márquez'in Plinio Mendoza'ya, Barranquilla'ya yazdığı 1 Temmuz 1964 tarihli mektup konuyu şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıklıyor.

27 José Font Castro, "Anecdotario de una Semana Santa con Gabriel García Márquez en Caracas," *Momento* (Caracas), 771, Nisan 1971, s. 34-7, Gabriel García Márquez'in ona *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nın ilk bölümünü 1963'te okuduğunu söylüyor (s. 37).

28 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, Eylül sonu, 1962.

29 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Bogota'ya, 4 Nisan 1962.

30 Saldívar dahil herkesin söylediği gibi Eylül 1963'te değil. Bakınız: Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza'ya, Barranquilla, 17 Nisan 1963.

31 Antonio Andrade, "Cuando Macondo era una redacción," *Excelsior* (México City), 11 Ekim 1970, daha farklı bir anlatım sunuyor, Alatriste'nin Gabriel García Márquez'i işten şutladığını ve çaresiz yalvarmaları karşısında ona *El Charro* için bir miktar para verdiğini söylüyor.

32 Raúl Renán, "Renan 21," José Francisco Conde Ortega ve diğ., ed., *Gabriel García Márquez: celebración. 25° aniversario de "Cien años de soledad"* içinde, México City, Universidad Autonoma Metropolitana, 1992, s. 96.

33 A.g.e., s. 95.

34 Rodrigo García Barcha bana dedi ki: "Biz hep İngilizce konuşulan okullarda okuduk. Babamın takıntılarından biridir bu, İngilizce konuşamıyor olmak onun için büyük bir komplekstir, o yüzden bizim İngilizce bilmemizi sağlamakta kararlıydı."

35 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, 8 Aralık 1963: Gabriel García Márquez senaryoyu "bu sabah" bitirdiğini söylüyor.

36 Gabriel García Márquez Fuentes'le 1961'de tanıştığını söylüyor; Eligio García 1962; Fuentes'in kendisi 1963 diyor; Julio Ortega, *Retrato de Carlos Fuentes,* Madrid, Circulo de Lectores, 1995, s. 108'te ise 1964 tarihi veriliyor.

37 Carlos Fuentes, *El National* (México City), 26 Mart 1992. Başka yerlerde olduğu gibi Meksika'da da Gabriel García Márquez'in yakın ilişkili olduğu insanlar, yazarların en önemlileri idi (genel olarak ona düşmanca davranan Octavio Paz hariç). Önde gelen yazarlar arasındaki en yakın ilişkileri Fuentes ve Carlos Monsiváis ileydi.

38 Miguel Torres, "El novelista que quiso hacer cine," *Revista de Cine Cubano* (Havana), 1969.

39 Gabriel García Márquez, Panama City'den Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, Ekim sonu, 1964.

40 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, Kasım sonu, 1994.

41 Gabriel García Márquez, "Sí, la nostalgia sigue siendo igual que antes," *El Espectador*, 16 Aralık 1980.

42 Emir Rodríguez Monegal, "Novedad y anacronismo de *Cien años de soledad*," *Revista National de Cultura* (Caracas), 185, Temmuz-Eylül 1968.

43 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, 22 Mayıs 1965 tarihli mektup, senaryonun "bir hafta önce" bittiğini ve şimdi kesin bir adı olduğunu söylüyor, *Tiempo de morir*.

44 Miguel Torres, "El novelista que quiso hacer cine," *Revista de Cine Cubano* (Havana), 1969; Emilio García Riera, *Historia documental del cine mexicano*, México City: Universidad de Guadalajara, 1994, 12 (1964-5), s. 229-33.
45 Bakınız: Plinio Mendoza, "Entrevista con Gabriel García Márquez," *Libre*, 3, Mart-Mayıs 1972; burada Meksika'da film senaryoları yazdığını ("uzmanlara göre çok berbat senaryolar") ve bu sektöre ve onun sınırlılıklarına dair ne varsa öğrendiğini söylüyor (s. 13). Söylediğine göre en çok hayranlık duyduğu yönetmenler Welles ve Kurosawa, fakat en çok keyif aldığı filmler *Il Generale della Rovere* ve *Jules et Jim* (*Jules ve Jim*).
46 Emilio García Riera, *Historia documental del cine mexicano*, 12 (1964-5), s. 160-5.
47 Miguel Torres, "El novelista que quiso hacer cine," *Revista de Cine Cubano* (Havana), 1969.
48 José Donoso, *The Boom in Spanish American Literature: A Personal History*, New York: Columbia University Press/Center for Inter-American Relations, 1977, s. 95-7.
49 Kitabın İspanyolca adı *Los nuestros* [Bizimkiler] oldu ama İngilizce adı tarihsel bakımdan daha anlamlı: *Into the Mainstream* [Ana akıma doğru].
50 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 55-6, 469.
51 Luis Harss and Barbara Dohmann, *Into the Mainstream: Conversations with Latin- American Writers*, New York: Harper and Row, 1967, s. 310.
52 A.g.e., s. 317.
53 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 68-9.
54 Carme Riera, "Carmen Balcells, alquimista del libro," *Quimera*, 27 Ocak 1983, s. 25.
55 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 608.
56 Bir mektubunda Mendoza'ya ilk cümlenin aklına on yedi yaşındayken düştüğünü söyleyecekti!
57 İki örnek: *The Fragrance of Guava*'da Gabriel García Márquez Plinio Mendoza'ya arabayı gerisingeri sürdüğünü kesin olarak söylüyor ("Doğru bu, Acapulco'ya hiç gitmedim," s. 74); fakat "La novela detras de la novela," *Cambio* (Bogota), 20 Nisan 2002'de, haftasonu için Acapulco'ya gerçekten gittiklerini ("Sahilde bir an olsun huzur bulamadım") ve México City'ye "Salı günü" geri döndüklerini anlatıyor.

15. BÖLÜM SİHİRBAZ MELQUÍADES: *YÜZYILLIK YALNIZLIK* (1965-1966) (Sayfa 317-334)

1 Gabriel García Márquez, "La penumbra del escritor de cine," *El Espectador*, 17 Kasım 1982.
2 Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s. 80.
3 Poniatowska, Eylül 1973 röportajı, *Todo México*, a.g.e., s. 218-219.
4 Bakınız: Alastair Reid, "Basilisk's Eggs," *Whereabouts. Notes on being a Foreigner* içinde, San Francisco: North Point Press, 1987, s. 94-118. García Márquez'de gerçeklik ve gerçeğe benzerlik sorunu konusunda Reid mükemmeldir.
5 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 59. Bir mektupta Paco Porrúa bana şöyle dedi: "Gabo'nun Buenos Aires'te, duygu ortaklığı ile coşkunluk arasında bir nevi mest olma hali içinde yaşadığı tecrübe şüphesiz son derece sıra dışıydı. Sokaktaki kitap, sokaktaki tiyatro... Gabo sokaklarda ve her gece verilen partilerde popüler bir kişiydi. İsterinin sınırında sahneler yaşandı: Buenos Aires'te, Aureliano Buendía'ya tıpatıp benzeyen bir amcaları veya dedeleri olduğunu söyleyen o kadar çok señora olması çok şaşırtıcıydı." (Barselona, 6 Mayıs 1993).
6 Carlos Fuentes, "No creo que sea obligación del escritor engrosar las filas de los menesterosos," "La Cultura en México," *¡Siempre!*, México City, 29 Eylül 1965.

7 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 433.
8 Bakınız: José Font Castro, "Anecdotario de una Semana Santa con Gabriel García Márquez en Caracas," *Momento* (Caracas), 771, Nisan 1971, s. 34-7.
9 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 617.
10 Poniatowska, Eylül 1973 röportajı, *Todo México*, a.g.e., s. 195.
11 Bu konuda María Luisa Elio'yla 1992'de, Gabriel García Márquez'le 1993'te konuştum.
12 Poniatowska, görüşme Eylül 1973, *Todo México*, a.g.e., s. 197.
13 Claude Couffon, "A Bogota chez García Márquez," *L'Express*, 17-23 Ocak 1977, s. 77.
14 José Font Castro, "Anecdotario de una Semana Santa con Gabriel García Márquez en Caracas," *Momento* (Caracas), 771, Nisan 1971, s. 36.
15 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 110-11.
16 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 88-91. Ayrıca bakınız: Gabriel García Márquez, "Valledupar, la parranda del siglo," *El Espectador*, 19 Haziran 1983.
17 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 505ff.
18 A.g.e., s. 570-71.
19 Carlos Fuentes, "García Márquez: *Cien años de soledad*," "La Cultura en México," *¡Siempre!* (México City), 679, 29 Haziran 1966.
20 Plinio Mendoza, *The Fragrance of Guava*, s. 77.
21 Fiorillo, *La Cueva*, s. 105-6.
22 A.g.e., s. 268-9.
23 Jorge Ruffinelli'nin kavrayışla işaret ettiği gibi, bu kitabın yazılışının, yayınlanmasının ve karşılanışının hikâyesini anlatmanın yegâne yolu (ve genel olarak anlatıldığı şekil) bir peri masalıdır (*La viuda de Montiel*, Xalapa veracruz, 1979).
24 James Papworth, görüşme, México City, 1994.
25 Gabriel García Márquez, "Desventuras de un escritor de libros," *El Espectador*, *Magazín Dominical*, 7 Ağustos 1966.
26 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, 22 Temmuz 1966.
27 Claude Couffon, "A Bogota chez García Márquez," *L'Express* (Paris), 17-23 Ocak 1977, s. 77. Halbuki Mendoza, *The Fragrance of Guava*'da Gabriel García Márquez Mercedes'in kitabı postaneye yalnız başına götürdüğünü söylüyor (s. 75)... (Belki de o ikinci paketti?)

16. BÖLÜM NİHAYET ŞÖHRET (1966-1967) (Sayfa 335-347)

1 Alvaro Mutis, aktaran Saldívar, *García Márquez*, s. 498. Bu bölüm özellikle şu kişilerle yapılan konuşmalara dayanıyor: Mutis (México City, 1992, 1994), Tomás Eloy Martínez (Washington, 1997, Warwick, 2006, Cartagena, 2007), Paco Porrúa (Barselona, 1992 ve mektupla), Eligio García Márquez, José ("Pepe") Stevenson ve başka pek çok kişi.
2 Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 618-19.
3 Bakınız: Claudia Dreifus, "Gabriel García Márquez," *Playboy 30:2*, Şubat 1983, s. 174.
4 Bakınız: Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, s. 32-3.
5 A. D'Amico ve S. Facio, *Retratos y autorretratos*'ta yeniden basılan hali, Buenos Aires: Crisis, 1973; içinde Gabriel García Márquez'in 1967'de Buenos Aires'te çekilen fotoğrafları da var.
6 Ernesto Schóo, "Los viajes de Simbad," *Primera Plana* (Buenos Aires), 234, 20-26 Haziran 1967.

7 Mario Vargas Llosa, "*Cien años de soledad*: el Amadís en América," *Amaru* (Lima), 3, Temmuz-Eylül 1967, s. 71-4.
8 Bakınız: Gabriel García Márquez, "La poesía al alcance de los niños," *El Espectador*, 25 Ocak 1981, Gabriel García Márquez edebiyat eleştirmenlerinden şikâyet ederek kapakta neden ters harf kullandığını Rojo'nun kendisinin bile bilmediğini söylüyor.
9 "Cien años de un pueblo," *Visión*, 21 Temmuz 1967, s. 27-9.
10 Örnek olarak, bakınız: "De cómo García Márquez caza un león," *Ercilla* (Şili), 168, 20 Eylül 1967, s. 29.
11 José Emilio Pacheco, "Muchos años después", *Casa de las Américas* (Havana), 165, Temmuz-Aralık 1987.
12 Paternostro tarafından alıntılanan *Paris Review*, 141, *op. cit.*
13 Bkz. Vargas Llosa, *Historia de un deicidio*, s. 80.
14 A.g.e.
15 Emir Rodríguez Monegal, "Diario de Caracas", *Mundo Nuevo* (Paris), 17 Kasım 1967, s. 4-24 (s. II).
16 *Semana* (Bogota), 19 Mayıs 1987, o sıralar Kolombiya basınının *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan çok az söz ettiği unutulmamalı.
17 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. III.
18 Gabriel García Márquez, México City'den Plinio Mendoza'ya, Barranquilla, 30 Mayıs 1967.
19 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 500
20 Tomás Eloy Martínez, "El día en que empezó todo", Juan Gustavo Cobo Borda'nın içinde, ed., "*Para que mis amigos me quieran más...*": *homenaje a Gabriel García Márquez* (Bogota, Siglo del Hombre, 1992), s. 24.
21 A.g.e.
22 Saldívar, *García Márquez: el viaje a la semilla*, s. 501.
23 *Martínez, "El día en que empezó todo", Cobo Borda'nın içinde, op.cit., s. 25.*
24 A.g.e.
25 Eligio García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 257.
26 Örnek olarak bakınız: Félix Grande, "Con García Márquez en un miércoles de ceniza," *Cuadernos Hispanoamericanos* (Madrid), Haziran 1968, s. 632-41.
27 Iáder Giraldo, "Hay persecución a la cultura en Colombia," *El Espectador*, 2 Kasım 1967.
28 Alfonso Monsalve, "La novela, anuncio de grandes transformaciones," *Enfoque Internacional* (Bogota), 8, Aralık 1967, s. 39-41; yeniden basımı *El Tiempo*, "Lecturas Dominicales," 14 Ocak 1968, s. 4.

17. BÖLÜM BARSELONA VE LATİN AMERİKA PATLAMASI: EDEBİYATLA SİYASET ARASINDA (1967-1970) (Sayfa 351-370)

1 Gabriel García Márquez, Bogota'dan, Emir Rodriguez Monegal, Paris'e, 30 Ekim 1967.
2 Gabriel García Márquez, Barselona'dan, Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, 21 Kasım 1967.
3 Bu bölüm ve bundan sonraki iki bölüm şu kişilerle yapılan görüşmelere dayanıyor: Juan Goytisolo (Londra, 1990), Luis ve Leticia Feduchi (Barselona, 1991, 2000), Paul Giles (Barselona, 1992), Germán Arciniegas (Bogota, 1991), Germán Vargas (Barranquilla, 1991), Margot García Márquez (1993), Eligio García Márquez (1991, 1998), Jaime García Márquez (Santa Marta, 1993), Mario Vargas Llosa (Washington, 1994), Jorge Edwards (Barselona, 1992),

Plinio Mendoza (Bogota, 1991), Nieves Arrazola de Muñoz Suay (Barselona, 1992, 2000), Carmen Balcells (Barselona, 1992, 2000), Rosa Regás (Havana, 1995), Beatriz de Moura (Barselona, 2000), Juan Marsé (Barselona, 2000), José María Castellet (Barselona, 2000), Tachia Quintana (Paris, 1993), Ramón Chao (Paris, 1993), Claude Couffon (Paris, 1993), Jacques Gilard (Toulouse, 1999, 2004), Roberto Fernández Retamar (Havana, 1995), Víctor Flores Olea (Providence, R.I., 1994), Rafael Gutiérrez Girardot (Barselona, 1992), Joaquín Marco (Barselona, 1992), Annie Morvan (Paris, 1993), Paco Porrúa (Barselona, 1992 ve mektuplaşma), Juan Roda ve María Fornaguera de Roda (Bogota, 1993), Alfonso López Michelsen (Bogota, 1993) ve başka insanlarla çok sayıda sohbet.

4 Bu konuda ve genel olarak İspanya hakkında bakınız: Gabriel García Márquez, "España: la nostalgia de la nostalgia," *El Espectador*, 13 Ocak 1982.

5 Dikkat edin, 1978 gibi geç bir tarihte Gabriel García Márquez *El Pais* gazetesinden Angel Harguindey'e İspanyalı olsa İspanyol Komünist Partisi'nde yer almış olacağını söylemişti. (Bakınız: Rentería, ed., s. 172). Bu tür kararların her zaman durumun özel şartlarına bağlı olduğunu vurguladığı hiç unutulmamalı.

6 Rosa Regás, görüşme, Havana, Ocak 1995.

7 Luis and Leticia Feduchi, görüşmeler, Barselona, 1992 ve 2000.

8 Hem Rodrigo hem Gonzalo García Barcha bana böyle söyledi.

9 Paul Giles, görüşme, Barselona, 1992.

10 Carmen Balcells, görüşme, Barselona, 1991.

11 Francisco Urondo, "La buena hora de García Márquez," *Cuadernos Hispanoamericanos* (Madrid), 232, Nisan 1969, s. 163-8 (s. 163).

12 1947'den itibaren gazetecilik kariyerinde kendisi de zaman zaman eleştirmenlik yapan ve bazen gayet zalim olan (Biswell Cotes'in *Neblina azul* kitabı için 1949 sonlarında *El Universal*'e yazdığı yazı buna tipik bir örnek; bakınız: Gilard, ed., *Textos costeños I*) bu adam için eleştirmenlerin kendisinden hazzetmemesi neredeyse takıntı halini alacaktı.

13 1973'te film yönetmeni Pier Paolo Pasolini, *Yüzyıllık Yalnızlık* hakkında Gabriel García Márquez'e katılacak, onun anlayışı daha da ileri giderek yazara ve kitabına karşı yapılmış belki de en kırıcı saldırı olacaktı. Bakınız: "Gabriel García Márquez: un escritor indigno," *Tempo*, 22 Temmuz 1973, Pasolini'nin fanatikliğinin ve abartılılığının karakteristik bir örneği olan bir makaledir.

14 *On İki Gezici Öykü*'nün (1992) önsözünde Gabriel García Márquez Barselona'da birkaç yıl kaldıktan sonra hayatını değiştiren bir rüya gördüğünü yazıyor: kendi gömülme yerindeydi (İspanyolca *entierro* kelimesi: bu somut kelimenin normalde İspanyolca'da "cenaze töreni" anlamında kullanıldığını akılda tutmak önemlidir) ve eski dostlarıyla sohbet ederek hoşça vakit geçiriyordu, ta ki onların törenden sonra oradan gittiklerini ama kendisinin gidemediğini idrak ettiği ana kadar.

15 Gabriel García Márquez 1967'den itibaren bu konu hakkında tekrar tekrar konuştu, birçok eleştirmen de buna gıcık oldu (onların hiçbirinin García Márquez kadar meşhur olmadığını söylemeye gerek yok herhalde). Fakat Bob Dylan'ın *Chronicles. Volume I*'le karşılaştırın (New York: Simon and Schuster, 2004): "Bir süre sonra fark ediyorsunuz ki özel hayat satabileceğiniz birşeydir, ama onu geri satın alamazsınız... Basın? Anladığım kadarıyla ona yalan söylersiniz." (s. 117-18).

16 Gabriel García Márquez'ın *Yüzyıllık Yalnızlık*'tan hoşlanmaması bir ölçüde, şöhretin onu ilk yakaladığı Buenos Aires'e uzanıyor olabilir. Onun şöhretini dünyaya getiren ebesi Paco Porrúa bir mektupta bana şöyle yazdı: "Gabo'yla Barselona'da yeniden görüştüğümde bazı değişiklikler fark ettim. En önemlisi, Gabo'nun artık eskisi gibi ilhamlı bir kendiliğindenlik içinde konuşmaması ve bir şekilde yeni bir yüz (persona) inşa etmekte oluşuydu. Seneler sonra, 1977'de, onunla Barselona'da yine görüştük, onunla ve Mercedes'le Buenos Aires'teki

o günler hakkında konuştuk. Ben o günlerin ne kadar harika olduğu üzerinde kendi kendime konuşmaya koyuldum. Gabo'yla Mercedes isteksizce dinliyorlardı, neredeyse onaylamaz bir havayla. Daha sonra Barselona'da gördüğü kendi cenaze törenine katılmakla ilgili o ünlü rüyanın aslında başka ölümlere işaret ettiğini düşündüm. (Barselona, 6 Mayıs 1993).

17 Bakınız: Franco Moretti, *Modern Epic: The World System from Goethe to García Márquez* (Londra: Verso, 1996). Pasolini'nin yukarıda aktarılan tepkisi ile Moretti'nin kitabın aşkın önemi hakkındaki değerlendirmesini karşılaştırın.

18 Fernandez-Braso, *Gabriel García Márquez. (Una conversación infinita)*, s. 27.

19 *París: la revolución de mayo* (México City: Era, 1968).

20 Gabriel García Márquez, Barselona'dan Plinio Mendoza, Barranquilla'ya, 28 Ekim 1968.

21 A.g.e.

22 Gabriel García Márquez özel yazışmalarında bile Tlatelolco olayları hakkında hiçbir yorum yapmamış gibi görünüyor. Meksika'da altı yıl yaşamış olduğu düşünülürse bu ilk bakışta sıradışıdır (fakat oraya dönmek niyetinde olması bakımından anlaşılır bir yanı var herhalde); hele de Gabriel García Márquez'in külliyatında gönderme yapılan bütün olayların en ünlüsü ve en tartışmalı olanı olan 1928 Ciénaga katliamı göz önüne alınınca.

23 Beatriz de Moura, görüşme, Barselona, 2000.

24 Juan Marsé, görüşme, Barselona, 2000.

25 Julio Cortázar'dan Paco Porrúa'ya, 23 Eylül 1968. Bakınız: Julio Cortazar, *Cartas*, ed. Aurora Bernárdez, 3 cilt., Buenos Aires: Alfaguara, 2000.

26 Gabriel García Márquez, "El argentino que se hizo querer de todos," *El Espectador*, 22 Şubat 1984.

27 Carlos Fuentes, *Geografia de la novela*, México City: Fondo de Cultura Economica, 1993, s. 99. Onlar Prag'dayken Japon yazar Yasunari Kawabata Stokholm'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. García Márquez onun eserlerini heyecanla okuyacaktı.

28 Carmen Balcells, görüşme, Barselona, 1991.

29 Gonzalo'nun ilk çocuğu Mateo 1987'de doğdu.

30 1970'lerin *bien-pensant* [Fr.: sağ eğilimli, muhafazakâr; Fransızca-ç.] solcularının zihin dünyasının nefis bir kavrayışı için bakınız: Régis Debray, *Les Masques*, Paris: Gallimard, 1987.

31 Rodrigo García Barcha, görüşme, New York, 1996.

32 Bakınız: "Memorias de un fumador retirado," *El Espectador*, 13 Şubat 1983; Gabriel García Márquez burada sigarayı "on dört yıl önce" bıraktığını anlatıyor.

33 Bakınız: *Aracataca-Estocolmo* içinde (s. 22-4) Eligio García Márquez'in aktarımı: "Bin piponun psikanalisti, Gabriel García Márquez'e *Kırmızı Pazartesi*'deki katillerin motivasyonu konusunda yardım eden ve sigarayı bırakmasını sağlayan Feduchi, ironiktir ki kendini bu dertten kurtaramadı."

34 Bakınız: E. González Bermejo, "Ahora doscientos años de soledad...," *Triunfo*, Kasım 1971, Rentería içinde, s. 50.

35 John Leonard, *New York Times Book Review*, 3 Mart 1970. *The New York Times*, 8 Mart'ta övücü bir yorum yazısı daha yayınladı, bunu 1996'da gazetenin yüzüncü yılını kutlamak için hazırladıkları antolojiye de dahil ettiler.

36 Bakınız: José Donoso, *Historia personal del 'Boom'*, Barselona: Seix Barral, 1983; Ma. Pilar Serrano tarafından hazırlanan ek "El boom doméstico" ile, gözden geçirilmiş ikinci basım. İngilizcesi, *The Boom in Spanish American Literature; A Personal History*, New York: Columbia University Press/Center for Inter-American Relations, 1977.

37 Bu ilişki başından sonuna kadar bir dramdı. Bakınız: Jacques Gilard ve Fabio Rodríguez Amaya, *La obra de Marvel Moreno*, Viareggio-Lucca: Mauro Baroni, 1997; ayrıca Plinio Mendoza'nın *Años de fuga* (1985) romanı ile *La llama y el hielo*.

38 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 120. Barselona ve Gabriel García Márquez'in buradaki ilişkilerine dair özellikle s. 120-25'e bakın.

39 Bakınız: Adam Feinstein, *Pablo Neruda: A Passion for Life,* Londra: Bloomsbury, 2004, s. 351.
40 Gabriel García Márquez, Barselona'dan, Plinio Mendoza'ya, yaz (Ağustos?) 1970.
41 "Gabriel García Márquez evoca Pablo Neruda," *Cromos*, 1973 (aktaran Rentería), s. 95.
42 Julio Cortazar, Eduardo Jonquieres'e mektup, 15 Ağustos 1970, *Cartas*, s. 1419.
43 María Pilar Serrano de Donoso, José Donoso, *Historia personal del 'Boom'* içinde, s. 134.
44 Donoso, *The Boom in Spanish American Literature*, s. 105-6.

18. BÖLÜM YALNIZ YAZAR YAVAŞ YAZAR: *BAŞKAN BABAMIZIN SONBAHARI* VE GENİŞ DÜNYA (1971-1975) (Sayfa 371-397)

1 Fiorillo, *La Cueva*, s. 271.
2 Juan Gossain, "Regresó García Márquez: 'Vine a recordar el olor dela guayaba'," *El Espectador*, 15 Ocak 1971.
3 Ayrılıkçı Bask grubu ETA'nın üç üyesinin Burgos'ta yargılanmasına gönderme yaptığı anlaşıldı, "terörist" olduğu iddia edilen bu üç kişi idama mahkûm edilmişti.
4 Bu ifade İngilizce'ye daha nazik bir şekilde "Guavanın Rayihası" olarak tercüme edildi, onunla yapılmış görüşmelerden oluşan kitap bu başlıkla yayınlandı (*"The Fragrance of Guava"*).
5 Juan Gossaín, "Ni yo mismo sé quien soy: Gabo," *El Espectador*, 17 Ocak 1971.
6 Guillermo Ochoa, "Los seres que inspiraron a Gabito," Excelsior, 13 Nisan 1971.
7 Gonzalo García Barcha, görüşme, Paris, 2004.
8 Bakınız: Lourdes Casal, ed., *El caso Padilla: literatura y revolución en Cuba. Documentos,* Miami: Universal ve New York: Nueva Atlantida, 1972, s. 9; ve Jorge Edwards, *Persona Non Grata*, New York: Paragon House, 1993, s. 220.
9 Protesto, Batı dünyasının her yerinde gazetelerde yayınlardı, bu gazeteler arasında Mesela 6 Mayıs 1971 tarihli *New York Review of Books* da vardı.
10 Vargas Llosa 2007'de İspanya Akademisi'nin, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın o yıl yayınlanan özel baskısına bu kitaptan bir bölüm koymasına izin verdi.
11 Bu röportaj 29 Mayıs 1971'de *El Tiempo*'da çıktı. Öneminin anlaşıldığı, muhtemelen karmaşık tepkilere neden olduğu Prensa Latina'da derhal dolaşıma sokulmasından ("sınırlı"/ "yayınlanamaz" statüsüyle de olsa), sonra da *Libre*'nin ilk sayısında buna yer verilmesinden belli.
12 Bakınız: *Realms of Strife: 1957-1982*, Londra: Quartet Books, 1990, s. 153.
13 Bakınız: Guibert, *Seven Voices*, s. 330-32.
14 Julio Roca'yla röportaj, *Diario del Caribe*, 29 Mayıs 1971.
15 "'*Cien años de soledad* es un plagio': Asturias," *La Republica*, 20 Haziran 1971.
16 Bakınız: Felix Grande, "Con García Márquez en un miércoles de ceniza," *Cuadernos Hispanoamericanos* (Madrid), 222, Haziran 1968, s. 632-41.
17 "Gabo pasea con *Excelsior* y come tacos," *Excelsior* (México City), 12 Temmuz 1971.
18 Casa de las Américas arşivinden belge, Havana.
19 Vargas Llosa'nın *Historia de un deicidio*'da bu hikâyeyi okumasına bakınız: s. 457-77.
20 Haziran 1973'te "İyi Kalpli Eréndira'nın İnanılmaz ve Acıklı Öyküsü" ("The Incredible and Sad Tale of Innocent Erendira") *Esquire*'da yayınlanacaktı. *Eréndira*'nın bir okuması için bakınız: A. Benítez Rojo, "Private Reflections on García Márquez's Eréndira," *The Repeating*

Island: The Caribbean and the Postmodern Perspective içinde, Durham, N.C.: Duke University Press, 1996, s. 276-93.

21 Bakınız: Jaime Mejía Duque, "La peste del macondismo," *El Tiempo*, "Lecturas Dominicales," 4 Mart 1973.

22 Dominik Cumhuriyeti'nin 1965'te Amerikalılar tarafından devrilen daimi başkan adayı Juan Bosch da Haziran 1971'de García Márquez'i Cervantes'le karşılaştırmıştı.

23 Poniatowska, Eylül 1973 röportajı, , *Todo México*, s. 202-3.

24 Carmen Balcells, görüşme, Barselona, 2000. Karş. Ricardo A. Setti, *Diálogo con Vargas Llosa*, (Costa Rica, Kosmos, 1989), s. 147-50.

25 Eligio García, *El Tiempo*, 15 Ağustos 1972.

26 Myriam Garzón, sohbet, 1993.

27 Bakınız: *Excelsior*, 5 Ağustos 1972: "En vez de yate, donativo político: García Márquez cedió su premio."

28 *Excelsior*'da 17 Ağustos 1972'de çıkan röportaja bakın: "García Márquez es muy embustero, dice supadre. Lo era de chiquito, siempre inventaba cuentos."

29 Neruda'nın ölümünün ardından *Cromos*'a verilen röportaja bakınız: "Gabriel García Márquez evoca a Pablo Neruda," *Cromos*, 1973, Rentería, a.g.e. içinde.

30 MAS'ın lideri Pompeyo Márquez dahi, *Libre* için (3; Mart-Mayıs 1972) kaleme aldığı "Del dogmatismo al marxismo crítico" makalesinde (s. 29-34), hiçbir zaman "Sovyet karşıtı pozisyon" almamanın MAS'ın politikası olduğunu söylemişti (s. 33).

31 Mendoza, *La llama y el hielo*, s. 196-7.

32 Fiorillo, *La Cueva*, s. 161-2.

33 Gabriel García Márquez, Barselona'dan, Fuenmayor, Barranquilla'ya, Kasım ayının başı, 1972. (Bakınız: Fiorillo, *La Cueva*, s. 162-3).

34 "Gabriel García Márquez evoca a Pablo Neruda," *Cromos*, 1973, s. 96.

35 *Excelsior*, 13 Mayıs 1973. Çeyrek yüzyıldan uzun zaman sonra kitabın yazımı, amaçları ve kazanımları konusunda yalın bir değerlendirme için bakınız: Gabriel García Márquez, "Hoja por hoja y diente por diente," *Cambio*, 2001.

36 Bu bakımdan Asturias'ın *Sayın Başkan*'ıyla (1946) doğrudan kıyaslanabilir.

37 Bakınız: Emir Rodríguez Monegal, "Novedad y anacronismo de *Cien Años de soledad*," yazarın *Narradores de esta América, Tomo II* eseri içinde, Caracas: Alfadil, 1992.

38 Guillermo Sheridan ve Armando Pereira, "García Márquez en México (entrevista)," *Revista de la Universidad de México*, 30:6, Şubat 1976.

39 A.g.e.

40 Gabriel García Márquez, zaman dilimi hakkındaki en iyi açıklamayı Odete Lara, "García Márquez"de sunuyor, *El Escarabajo de Oro* (Buenos Aires), 47, Aralık 1973 - Şubat 1974, s. 18-21.

41 Northrop Frye'ın *Anatomy of Criticism*'deki ("Eleştirinin Anatomisi," 1957) arketipal karakterler ve mevsimler (simgesel aşamalar) kavramına bakın.

42 Sheridan ve Pereira, "García Márquez en México (entrevista)," a.g.e..

43 Juan Gossain, "El regreso a Macondo," *El Espectador*, Ocak 1971. Karş. Conrad'ın, kahramanın "yalnızlıktan" öldüğü *Nostromo*'su (Gabriel García Márquez'in kitabı kasten ve grotesk biçimde bu eserden türetilmiştir).

44 Gabriel García Márquez, *Autumn of the Patriarch*, Londra: Picador, 1978, s. 45 (vurgu bana ait); [Kitabın Türkçe çevirisinde bu cümle şöyle: "onları oldukları gibi görebiliyordu, onlarınsa granit suskunluğunda ve suskunluğu ancak usulca yelken açan sakınganlığıyla, sabrıyla atbaşı giden bir ihtiyarın gizli düşüncelerini asla okuyamadıklarının bilincinde değildi," s. 50]

45 *Autumn of the Patriarch*, s. 74.

46 *Autumn of the Patriarch*, s. 180.

47 *Autumn of the Patriarch*, s. 205.
48 *Autumn of the Patriarch*, s. 39.
49 *Autumn of the Patriarch*, s. 199.
50 *Autumn of the Patriarch*, s. 200-2.
51 *Autumn of the Patriarch*, s. 203. Asturias daha önce *Sayın Başkan*'da, diktatörünün (Estrada Cabrera'nın) kişiliğinin, kendini ona adamış, alt sınıftan bir annenin bitmez tükenmez çabalarıyla hafifleyen yoksun bir çocuklukla oluştuğunu gösteriyordu.
52 Carmen Balcells, görüşme, Barselona, 2000.
53 Tachia Quintana (Rosoff), görüşme, Paris 1973.
54 Ödül, önceki yılın Kasım ayında ilan edilmişti. Bakınız: *Excelsior*, 19 Kasım 1972.
55 Poniatowska, röportaj, Eylül 1973, *Todo México*, s. 194.
56 *Excelsior*, 10 Eylül 1973. Gabriel García Márquez *Excelsior*'daki gazetecilerle anlaşmaya bu sıralarda başladı. Bundan itibaren gazeteciler sanki onun yapacaklarına dair tüyo alıyorlardı ve sonraki on beş yıl boyunca bütün Meksikalı yazarlardan çok onu, Meksikalı yazarlardan fazla ondan yana haber yaptılar.

19. BÖLÜM ŞİLİ VE KÜBA: GARCÍA MÁRQUEZ DEVRİMİ SEÇİYOR (1973-1979) (Sayfa 399-428)

1 Bakınız: Plinio Mendoza, "Fina," *Gentes, lugares* içinde, Bogota: Planeta, 1986. O zaman fotoğrafçı olan Fina Torres'le darbenin hemen ardından Arica üstünden Şili'ye yaptıkları olağandışı geziyi anlatıyor. Mendoza, Neruda'nın evine gidip, ölümünden yalnız dört saat sonra naaşını gören tek yabancı gazeteciydi, Fina Torres'in çektiği fotoğraflar Latin Amerika'nın dört yanına yayıldı.
2 Yeniden yayınlanması *Excelsior*, 8 Ekim 1973.
3 Ernesto González Bermejo, "La imaginación al poder en Macondo," *Crisis* (Buenos Aires), 1975 (yeniden yayını, Rentería, a.g.e.). 1970'te yapılan bu röportajda Gabriel García Márquez demişti ki: "Küba'nın kendi şartlarını dikkate alan bir sosyalizm yaratmasını istiyorum, Küba'nın kendisine benzeyen bir sosyalizm: insani, yaratıcı, neşeli, bürokratik çürümenin olmadığı."
4 Juan Gossaín, "Ni yo mismo sé quién soy: Gabo," *El Espectador*, 17 Ocak 1971.
5 Guibert, *Seven Voices*, s. 333. S. 329'da ise Gabriel García Márquez SSCB'den son derece hayâl kırıklığına uğradığını söylüyor, onların sistemi "sosyalizm değil."
6 Bakınız: Luis Suárez, "El periodismo me dio conciencia política," *La Calle* (Madrid), 1978 (Rentería içinde, s. 195-200).
7 Gabriel García Márquez Nisan 1962'de Plinio Mendoza'ya yazdığı bir mektupta Kolombiya'daki seçimlerin anahtarının *El Tiempo* okurları olduğu teorisini ortaya atıyor.
8 Bu bölüm kısmen, bu üç gazeteciyle yapılan görüşmelere; Antonio Caballero (Madrid, 1991, Bogota 1993), Daniel Samper (Madrid, 1991) ve Enrique Santos Calderón (Bogota, 1991, 2007); ayrıca José Vicente Kataraín (Bogota, 1993), Alfonso López Michelsen (Bogota, 1991), Belisario Betancur (Bogota, 1991), Hernando Corral (Bogota, 1998), Julio Andrés Camacho (Cartagena, 1991), José Salgar (Bogota, 1991), José Stevenson (Bogota, 1991, Cartagena, 2007), Fernando Gómez Agudelo (Bogota, 1993), Felipe López Caballero (Bogota, 1993), Laura Restrepo (Bogota, 1991), Jaime Osorio (Bogota, 1993), Luis Villar Borda (Bogota, 1998), Jesús Martín Barbero (Pittsburgh, 2000), María Luisa Mendoza (México

City, 1994), Elena Poniatowska (México City, 1994) ve başkalarıyla yapılan görüşmelere dayanıyor.

9 Bakınız: Margarita Vidal, "Gabriel García Márquez," 1981 *Cromos* röportajı, yeniden basımı *Viaje a la memoria (entrevistas)*, Bogota: Espasa Calpe, 1997, s. 128-39.

10 Enrique Santos Calderón, "Seis años de compromiso: breve historia de esta revista y de las realidades que determinan su cierre," *Alternativa* 257, 27 Mart 1980 (son sayı).

11 No. I, 15-28 Şubat 1974. No. 2, 1-15 Mart 1974, Gabriel García Márquez'in "El golpe en Chile (II). Pilotos gringos bombardearon La Moneda" yazısını içeriyor.

12 İngilizce'sinden, "Why Allende Had to Die," *New Statesman*, London, 15 Mart 1974, s. 358.

13 İkisi de 1975'te yayınlandı.

14 Bakınız: Rafael Humberto Moreno Durán, *Como el halcón peregrino*, Bogota: Santillana, 1995, s. 117. Moreno Durán, Gabriel García Márquez'in partiye geç kaldığını çünkü "Madrid'e Miguel Angel Asturias'ın cenazesine gitti"ğini söylüyor. Bunu 2002'de Gabriel García Márquez'e sordum, inkâr etti. İddia, zamanlaması bakımından doğru olabilir, fakat bunu Moreno Durán 2005'te ölmeden önce ona soramadım. Ayrıca bakınız: Julia Urquidi Illanes, *Lo que Varguitas no dijo*, La Paz: Khana Cruz, 1983.

15 Bakınız: *Donoso, Historia personal del 'boom'*, s. 148-9.

16 "Çok tuhaf geldi, her zaman her yere hep beraber gidiyorduk" (Rodrigo García Barcha, görüşme, New York, 1996).

17 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."

18 "Gabriel García Márquez: de la ficción a la política," *Vision*, 30 Ocak 1975.

19 Enrique Santos Calderón, görüşme, Bogota, 1991.

20 Röportaj, 7 Ağustos 1975'te *New York Review of Books*'ta Agee'nin kitabı (*Inside the Company: CIA Diary*, Harmondsworth: Penguin, 1975) üzerine bir yorum yazısı biçiminde yayınlandı.

21 Lakin Sorela, *El otro García Márquez*'in López Michelsen'le yıllar içinde ilişkisine dair son derece eleştirel bir tavır alıyor.

22 En sert tepkilerden biri Kolombiyalı solcu eleştirmen Jaime Mejía Duque'nin Temmuz 1975'te Medellin'de yayınlanan *"El otoño del patriarca" o la crisis de la desmesura* kitabıyla geldi, yayıncısı da García Márquez'in müstakbel yayıncısı Oveja Negra'dan başkası değildi.

23 Lisandro Otero, *Llover sobre mojado: una reflexión sobre la historia*, Havana: Letras Cubanas, 1997, s. 208.

24 *Alternativa*, 40, 30 Haziran-7 Temmuz, Gabriel García Márquez, "Portugal, territorio libre de Europa"; 41, 7-14 Temmuz, "Portugal, territorio libre de Europa (II). ¿Pero qué carajo piensa el pueblo?"; ve 42, 14-21 Temmuz, "Portugal, territorio libre de Europa (III). El socialismo al alcance de los militares."

25 Bakınız: *Excelsior*, 5 Haziran 1975, Lizbon'un *Diário Popular* yayınından aktarıyor.

26 *Excelsior*, 30 Haziran 1975.

27 *Excelsior*, 17 Haziran 1975.

28 Bakınız: *Alternativa*, 38, 16-23 Haziran 1975, "Gabriel García Márquez entrevista a Torrijos. 'No descartamos la violencia.'"

29 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas." Ayrıca bakınız: Gabriel García Márquez, "Allá por los tiempos de la Coca-Cola," *El Espectador*, 11 Ekim 1981; Che Guevara'nın devrimin ilk günlerinde kolanın yerine geçecek bir şey bulma girişimlerini anlatan bu yazı da aslında bir ambargo hikâyesi.

30 Bakınız: *Alternativa*, 51, 15-22 Eylül 1975, "Cuba de cabo a rabo (I)"; 52, 22-29 Eylül 1975, "Cuba de cabo a rabo (II). La necesidad hace parir gemelos"; 53, 29 Eylül-6 Ekim 1975, "Cuba de cabo a rabo (III). Final, si no me creen, vayan a verlo."

31 Rodrigo García Barcha, görüşme, New York, 1997.

32 Enrique Santos Calderón, görüşme, Bogota, 1991.
33 Mesela bakınız: María Luisa Mendoza, "La verdad embarazada," *Excelsior*, 8 Temmuz 1981.
34 Gazetecilerin çoğunun ve birçok okurun, García Márquez'in talihsiz biyografi yazarıyla tanışır tanışmaz ona sormak istedikleri 64.000 dolarlık soru budur.
35 Bu meseleyi konuşmayı ikisi de istemiyor, ama konuyu Mercedes Barcha da dahil olmak üzere birkaç görgü tanığıyla ve iki adamın da yakın arkadaşlarıyla görüştüm. 2008'de, bizzat Mario Vargas Llosa *Al pie del Támesis* adında bir oyun yayınladı; oyunun kahramanı, otuz beş yıl önce en iyi arkadaşını yumruklayıp bir daha da onu görmemesi üstüne düşünüyor.
36 Bakınız: Perry Anderson, "A magical realist and his reality," *The Nation*, 26 Ocak 2004; anılarının okuması üzerinden iki adam arasında yapılan usta işi bir karşılaştırma. Gabriel García Márquez bir kez daha öne çıkıyor.
37 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."
38 A.g.e.
39 Bakınız: şahsi tanıklığı, *Y Fidel creó el Punto X*, Miami: Saeta, 1987.
40 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."
41 "Felipe González: Socialista serio," *Alternativa*, 129, 29 Ağustos-5 Eylül 1977.
42 Bakınız: "Felipe," *El Espectador*, 2 Ocak 1983; Gabriel García Márquez Bogota'daki bu ilk buluşmalarını anlatıyor.
43 "Gabriel García Márquez entrevista a Régis Debray: 'Revolución se escribe sin mayúsculas'," *Alternativa*, 146-7, 26 Aralık-20 Ocak 1977-78.
44 Gabriel García Márquez, "El general Torrijos sí tiene quien le escriba," *Alternativa*, 117, 5-12 Haziran 1977.
45 Gabriel García Márquez, "Torrijos, cruce de mula y tigre," *Alternativa*, 126, 8-15 Ağustos 1977.
46 Bakınız: Graham Greene, *Getting to Know the General: The Story of an Involvement*, Londra: Bodley Head, 1984 ("Generali Tanımak: Bir Katılımın Öyküsü"). "Dostum Omar Torrijos'un Nikaragua, El Salvador ve Panama'daki dostlarına" ithaf edilmiş.
47 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Graham Greene: la ruleta rusa de la literatura," *El Espectador*, 27 Ocak 1982 ve "Las veinte horas de Graham Greene en La Habana," *El Espectador*, 16 Ocak 1983.
48 Bakınız: Ramón Chao, "García Márquez: El caso Reynold González," *Triunfo* (Madrid), 29 Nisan 1978, s. 54-6.
49 Fidel Castro, görüşme, Havana, Ocak 1997.
50 Mesela bakınız: *Alternativa* 94, 23-30 Ağustos 1978, "Turbay, el candidato enmascarado."
51 Gabriel García Márquez'in Sandinista liderliğiyle ilişkileri için bakınız: Sorela, *El otro Garcia Márquez*, s. 249.
52 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Edén Pastora," *El Espectador*, 19 Temmuz 1981.
53 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Locura maestra, tomar palacio," *Excelsior*, 1 Eylül 1978: bu, o günkü gazetenin ilk sayfadan verdiği başyazıydı.
54 Gabriel García Márquez, "Edén Pastora," *El Espectador*, 19 Temmuz 1981.
55 *Excelsior*, 21 Aralık 1978.
56 Bakınız: "Habeas: de verdad por los derechos humanos," *Alternativa*, 194, 25 Aralık 1978 -22 Ocak 1979.
57 Paris'te Ramón Chao ve Ignacio Ramonet'le, Ekim 1979'te yapılan röportaj, "La guerra de la información. Tres casos: Nicaragua, Vietnam y Cuba," *Alternativa*, 237, 1-8 Kasım 1979. García Márquez, Lolita Lebron ve Porto Rikolu yoldaşlarının şimdi Carter tarafından serbest bırakıldığına işaret ediyordu, "ama yalnızca seçim hesaplarından."

58 Bakınız: "Habeas y los derechos humanos: despegue por lo alto," *Alternativa*, 201, 26 Şubat 1979, Gabriel García Márquez'in 19 Ocak'ta Papa II. Jean Paul'le, 3 Şubat'ta da İspanya Kralı ve Kraliçesiyle görüştüğünü bildiriyor.
59 Aktaran *El Tiempo*, 8 Şubat 1979.
60 "Gobierno de post-guerra: Gabriel García Márquez entrevista a Sergio Ramírez," *Alternativa*, 218, 21-28 Haziran 1979.
61 Gabriel García Márquez'in, sonradan *El secuestro* ve *El asalto* adlarıyla da bilinecek film senaryosu *Viva Sandino* bu sıralarda yayınlandı.
62 Chao ve Ramonet, "La guerra de la informacion. Tres casos: Nicaragua, Vietnam y Cuba," *Alternativa*, 201, 26 Şubat 1979.
63 MacBride Raporu üstüne bakınız: Gabriel García Márquez, "La comisión de Babel," *El Espectador*, 2 Kasım 1980. Ayrıca bakınız: Sorela, *El otro García Márquez*, s. 250, 1980-81'de sekiz toplantı olduğunu söylüyor, dördü Paris'te, geri kalanları da Stokholm, Dubrovnik, Delhi ve Acapulco'da.
64 Sonunda Gabriel García Márquez ve Şilili iş arkadaşı, daha sonra Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) genel sekreteri olacak olan Juan Somavia, komisyonun vardığı tavizkâr sonuçtan tatmin olmayarak ortaklaşa bir azınlık yorumu sundular.
65 Bu yorumlar, [Latin Amerikalı Gazeteciler Federasyonu, ç.n.] Meksika Başkanı José López Portillo için verdiği bir öğle yemeği sırasında yapıldı.
66 Gabriel García Márquez, "Del malo conocido al peor por conocer," *El Espectador*, 9 Kasım 1980.
67 Bakınız: "La Revolución Cubana me libró de todos los honores detestables de este mundo," *Bohemia* (Havana), 1979, Rentería içinde, s. 201-9: "Aklımda hiçbir kitap fikri yok. Aklıma yine öyle fikirlerin geleceği gün şahane bir gün olmaz mı."

20. BÖLÜM EDEBİYATA DÖNÜŞ: *KIRMIZI PAZARTESİ* VE NOBEL ÖDÜLÜ (1980-1982) (Sayfa 429-463)

1 Bakınız: Gabriel García Márquez, "La comisión de Babel," *El Espectador*, 2 Kasım 1980.
2 Carmen Galindo ve Carlos Vanella, "Soy más peligroso como literato que como político: García Márquez," iki yazıdan ikincisi, *El Día* (México City), 7 Eylül 1981.
3 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Georges Brassens," *El Espectador*, 8 Kasım 1981 ve "Desde París con amor," *El Espectador*, 26 Aralık 1982. Bu dönemdeki yazılarının bir çoğu Paris'le ilgili temalar işliyor.
4 María Jimena Duzán, görüşme, Bogota, 1991.
5 Enrique Santos Calderón, görüşme, Bogota, 1991.
6 Consuelo Mendoza de Riaño, "La Gaba," *Revista Diners* (Bogota), Kasım 1980.
7 *Excelsior*, 20 Mart 1980.
8 "Gabriel García Márquez. ¿Esbirro o es burro?," *El Universal*, 17 Mayıs 1980.
9 Alan Riding, "For García Márquez, revolution is a major theme," *New York Times*, 22 Mayıs 1980.
10 Bakınız: Juan Gossaín, "A Cayetano lo mató todo el pueblo," *El Espectador*, 13 Mayıs 1981, s. 7a, Luis Enrique García Márquez'le röportaj.
11 Bakınız: Eligio García'nın *Crónica de la crónica*'sı, gerçekten yaşananları romanla, romanı ve gerçekte yaşananları filmle ve filmin çekimi sırasında yaşananlarla karşılaştırıyor.

12 Bakınız: Gabriel García Márquez, "El cuento del cuento," *El Espectador*, 23 Ağustos 1981 ve "El cuento del cuento. (Conclusión)," *El Espectador*, 30 Ağustos 1981.
13 1980-84 yazıları hakkında bakınız: Sorela, *El otro García Márquez*, s. 255.
14 Gabriel García Márquez 22 Temmuz 1966'da Plinio Mendoza'ya yazdığı bir mektupta (1966'da *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı tamamlar tamamlamaz, kitap daha çıkmadan!) tam da bu türden gazetecilik yapmak istediğini anlatıyor.
15 Bakınız: John Benson, "Notas sobre Notas de prensa 1980-1984," *Revista de Estudios Colombianos*, 18 (1998), s. 27-37.
16 Bu dört makale 1980'in Eylül ortasıyla Ekim başı arasında *El Espectador*'da yayınlandı.
17 Bunu izleyen dönemdeki bir ABD TV dizisinin adı ve alt başlığı.
18 "Sí, la nostalgia sigue siendo igual que antes," *El Espectador*, 16 Aralık 1980.
19 Gabriel García Márquez, "Un domingo de delirio," *El Espectador*, 8 Mart 1981.
20 Cobo Borda, "Crónica de una muerte anunciada: García Márquez solo escribio su nueva novela cuando su mamá le dio permiso" (1981: daha sonra Cobo Borda, *Silva, Arciniegas, Mutis y García Márquez* içinde yayınlandı, s. 419-27).
21 Bu olay hakkında bakınız: Sorela, *El otro García Márquez*, s. 259-62: Gabriel García Márquez'in tehdit konusunda haklı olduğunu kesinlikle bildiğini söylüyor.
22 Bakınız: *Cromos*, 31 Mart 1981, "El viaje de García Márquez: crónica de una salida anticipada."
23 Bakınız: Vidal, *Viaje a la memoria*, s. 128-39.
24 "Gabriel García Márquez y su nuevo libro vistos a través de su editor," *El Espectador*, 3 Mayıs 1981.
25 Bakınız: *Excelsior*, 12 Mayıs 1981.
26 *Excelsior*, 7 Mayıs 1981.
27 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Mitterrand, el otro: el presidente," *El Espectador*, 24 Mayıs 1981.
28 Felipe González, görüşme, Madrid, 1997.
29 *Excelsior*, 4 Ağustos 1981.
30 "Torrijos," *El Espectador*, 9 Ağustos 1981.
31 Bakınız: Beatriz López de Barcha, "Gabito espero a que yo creciera," *Carusel, Revista de El Tiempo*, 10 Aralık 1982.
32 Aktaran José Pulido, "No quiero convertirme en la estatua del Premio Nobel," *Muro de confesiones*, Caracas: El Libro Menor, Academia Nacional de la Historia, 1985, s. 9-18.
33 Ayrıca bakınız: "Habla García Márquez: 'Votaré por primera vez en mi vida por López'," *El Tiempo*, 23 Mayıs 1982.
34 Gabriel García Márquez, "Crónica de mi muerte anunciada," *El Espectador*, 14 Mart 1982.
35 "Con las Malvinas o sin ellas," *El Espectador*, 11 Nisan 1982.
36 "Otra vez del avión a la mula . . . ! Que dicha!," *El Espectador*, 31 Ocak 1982.
37 "Bangkok la horrible," *El Espectador*, 28 Mart 1982.
38 "Peggy, dame un beso," *El Espectador*, 4 Nisan 1982.
39 "Como sufrimos las flores," *El Espectador*, 6 Aralık 1981.
40 Claudia Dreifus, "Gabriel García Márquez," *Playboy 30:2*, Şubat 1983, s. 65-77, 172-8.
41 Plinio Apuleyo Mendoza, ed., *El olor de la guayaba*, Barselona: Bruguera, Nisan 1982.
42 María Esther Gilio, "Escribir bien es un deber revolucionario," *Triunfo* (Madrid), 1977, Rentería, ed. içinde, s. 141-6.
43 Bu bölüm, Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas," s. 69- 103'e dayanıyor.
44 A.g.e.
45 "Beguin y Sharon, premios 'Nobel de la muerte'" *El Espectador*, 29 Eylül 1982.

46 Alfonso Fuenmayor, "Transparencia de un Nobel," Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo* içinde, s. 30-33.
47 Bakınız: "Gabriel José visto por Eligio Gabriel, el benjamín," *Cromos*, 26 Ekim 1982, s. 20-21.
48 Bakınız: Gabriel García Márquez, "William Golding, visto por sus vecinos," *El Espectador*, 9 Ekim 1983; burada Gabriel García Márquez 1982'de kendi aldığı ödülden nasıl haberdar olduğunu hatırlıyor.
49 Eligio García, "Así se recibió el Nobel," *Revista Diners* (Bogota), Kasım 1982.
50 Gabriel García Márquez, "Obregón o la vocacion desaforada," *El Espectador*, 20 Ekim 1982.
51 Gabriel García Márquez, "USA: mejor cerrado que entreabierto," *El Espectador*, 7 Kasım 1982.
52 Mesela bakınız: *Latin American Times* Aralık 1982 kapak haberi.
53 Joséph Harmes, "A spellbinding storyteller," *Newsweek*, 1 Kasım 1982.
54 Salman Rushdie, "Márquez the Magician," *Sunday Times* (Londra), 24 Ekim 1982.
55 Nobel tecrübesi ve bunun Kolombiya için anlamı konusunda en doğru görüşler için bakınız: Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo.*
56 Plinio Mendoza, "Postales de Estocolmo," a.g.e. içinde, s. 96-103.
57 Bakınız: Guillermo Cano, "Crónica anticipada de unas ceremonias," *El Espectador*, 5 Aralık 1982.
58 Anthony Day ve Marjorie Miller, "Gabo talks: Gabriel García Márquez on the misfortunes of Latin America, his friendship with Fidel Castro and his terror of the blank page," *Los Angeles Times Magazine*, 2 Eylül 1990.
59 Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo*, s. 30.
60 Mendoza, "Postales de Estocolmo," a.g.e. içinde, s. 96.
61 Eligio García, "Gabriel José visto por Eligio Gabriel," *Cromos*, 14 Aralık 1982.
62 Gabriel García Márquez, "Cena de paz en Harpsund," *El Espectador*, 19 Aralık 1982.
63 Beatriz López de Barcha, "Gabito esperó a que yo creciera," *Carrusel*, Revista de *El Tiempo*, 10 Aralık 1982.
64 Bakınız: *El Espectador*, 11 Aralık 1982.
65 Mendoza, "Postales de Estocolmo," Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo* içinde, s. 98.
66 Ana María Cano, "Para leer en la mañana: El arrugado liquiliqui," *El Espectador*, 13 Aralık 1982.
67 Plinio Mendoza, "La entrega del Nobel: un día inolvidable," *El Tiempo*, 12 Aralık 1982.
68 Mendoza, "Postales de Estocolmo," Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo*, s. 103.
69 "La cumbia del Nobel," *Gente* (Buenos Aires), Aralık 1982.
70 Bakınız: Tom Maschler, *Publisher*, Londra: Picador, 2005, s. 128-9.
71 Nereo López, "Humanas y hermosas anécdotas de la delegación folklórica colombiana en Estocolmo," Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo* içinde, s. 91-5.
72 Bakınız: Gloria Triana, *El Espectador*, 6 Ekim 2002, "Hasta la Reina Silvia se divirtió."
73 Gabriel García Márquez, "El brindis por la poesía," *El Espectador*, 12 Aralık 1982.
74 Alexandra Pineda, "El Nobel Gabo piensa en *El Otro*," *El Espectador*, 12 Aralık 1982.
75 *El Espectador*, 10 Aralık 1982.
76 Rita García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 249.
77 Eligio García, "La entrega del Nobel: Estocolmo fue una fiesta y una rosa amarilla," *El Mundo al Vuelo, Avianca*, 64, Şubat-Mart 1983.
78 Alvaro Mutis, "Apuntes sobre un viaje que no era para contar," Mera, ed., *Aracataca-Estocolmo* içinde, s. 19-20.
79 *El Tiempo*, 12 Aralık 1982.

21. BÖLÜM ÜN ÇILGINLIĞI VE GUAVANIN KOKUSU: *KOLERA GÜNLERİNDE AŞK* (1982-1985) (Sayfa 465-488)

1 Gabriel García Márquez, "Felipe," *El Espectador*, 2 Ocak 1983.
2 "Dialogo de Gabo con Felipe González," *El Tiempo*, 27 Aralık 1982.
3 Bakınız: Leo Braudy, *The Frenzy of Renown; Fame and Its History*, New York: Vintage, 1986; 1997.
4 Sorela, *El otro García Márquez*, s. 259.
5 Roberto Pombo, "El año de García Márquez," *Semana* (Bogota), Ocak 1997.
6 David Streitfeld, "The intricate solitude of Gabriel García Márquez," *Washington Post*, 10 Nisan 1994.
7 Juan Cruz, "Relato de un tímido," *El País* (Madrid), 11 Ocak 1993.
8 Rodolfo Braceli, "El genio ensu laberinto," *Gente* (Buenos Aires), 15 Ocak 1997.
9 Gabriel García Márquez, "Las veinte horas de Graham Greene en La Habana," *El Espectador*, 16 Ocak 1983.
10 Yeniden basımı Guillermo Cabrera Infante, *Mea Cuba* (Londra: Faber & Faber, 1994, s. 210.
11 Gabriel García Márquez, "Regreso a México," *El Espectador*, 23 Ocak 1983.
12 Gabriel García Márquez, "Sí: ya viene el lobo," *El Espectador*, 30 Ocak 1983.
13 Bakınız: Alfonso Botero Miranda, *Colombia, ¿no alineada? De la confrontación a la cooperación; la nueva tendencia en los No Alineados*, Bogota: Tercer Mundo, 1995.
14 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."
15 Gabriel García Márquez, "Regreso a la guayaba," *El Espectador*, 10 Nisan 1983.
16 Hiç alışılmadık bir şekilde Gabriel García Márquez de karşı saldırıda bulundu: "Con amor, desde el mejor oficio del mundo," *El Espectador*, 24 Nisan 1983.
17 Gabriel García Márquez, "Cartagena: una cometa en la muchedumbre," *El Espectador*, 5 Haziran 1983.
18 Gabriel García Márquez, "Contadora, cinco meses despues," *El Espectador*, 10 Temmuz 1983.
19 Tomás Eloy Martínez, "El día en que empezó todo," *Pagina 12* (Buenos Aires), 21 Ağustos 1988.
20 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Bishop," *El Espectador*, 23 Ekim 1983.
21 Bakınız: María Teresa Herrán, "García Márquez ante el mito de Gabo," *El Espectador*, 5 Kasım 1983.
22 Laura Restrepo, görüşme, Bogota, 1991.
23 Gabriel García Márquez, "Vuelta a la semilla," *El Espectador*, 18 Aralık 1983.
24 Bakınız: Claudia Dreifus, "Gabriel García Márquez," *Playboy 30:2*, Şubat 1983, s. 172.
25 Régis Debray, *Les Masques*, Paris: Gallimard, 1987, s. 26-8.
26 Bakınız: Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 247.
27 A.g.e., s. 120.
28 Bakınız: Marlise Simons, "The best years of his life: an interview with Gabriel García Márquez," *New York Times Book Review*, 10 Nisan 1988.
29 "Gabriel García Márquez usa escritura computarizada," *Excelsior*, 16 Ekim 1984.
30 *Chronicle of a Death Foretold*, s. 93.
31 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 136.
32 Eric Nepomuceno, "Gabriel García Márquez afronta ensu nueva obra los peligros de la novela rosa," *El País*, 28 Ağustos 1984.

33 Margot García Márquez, Galvis, *Los García Márquez* içinde, s. 67.
34 Eligio García Márquez, a.g.e. içinde, s. 285-6. Tía Pa [Pa Teyze] da o sırada oradaydı. Bir sene sonra o da ölecek.
35 Jaime García Márquez, a.g.e. içinde, s. 55.
36 Eligio García Márquez, a.g.e. içinde, s. 286.
37 Gabriel García Márquez, "La vejez juvenil de don Luis Buñuel," *El Espectador*, 1 Ağustos 1982. Bu yazıda sadece *Kolera Günlerinde Aşk*'ın (1985) değil, *Benim Hüzünlü Orospularım*'ın (2004) da tohumları var.
38 Marlise Simons (*New York Times*'tan), "Sexo y vejez: una charla con García Márquez," *El Tiempo*, 14 Nisan 1985. Simons 1988'de onunla bir röportaj daha yapacak: Marlise Simons, "The best years of his life: an interview with Gabriel García Márquez," a.g.e.
39 Yasunari Kawabata, *La casa de las bellas durmientes* [Uykuda Sevilen Kızlar], Barselona: Luis de Caralt, 2001, s. 79.
40 María Elvira Samper, "Habla Gabo," *Semana*, 13 Mayıs 1985.
41 En bariz referans noktası, Fransa'daki güzel bir Kolombiyalı kız ve onun esinlediği aşk hakkındaki, Valery Larbaud'un *Fermina Márquez*'i (Paris, 1911). Kitabın adı Gabriel García Márquez'in illa ki ilgisini çekecekti, sonra olay örgüsü de hayal gücünü etkiledi.
42 *Semana*, 9 Aralık 1985.
43 Hernán Díaz, "Una historia trivial antes del huracán," *Revista Diners* (Bogota), Eylül 1985.
44 Belisario Betancur, görüşme, Bogota, 1991. Gabriel García Márquez'in daha sonra yazdığı *Bir Kaçırılma Öyküsü*'nde (1996) kendi anlattığı olayların (1990-1993) siyasi bağlamını oturtmak için baktığı şartlar bunlardır.
45 "Aşk hakkında yazmak yarım yüzyılımı aldı," *Excelsior*, 17 Ocak 1986.
46 Thomas Pynchon, "The heart's eternal vow," *New York Times Book Review*, 10 Nisan 1988.
47 Gabriel García Márquez, sohbet, México City, 1999.

22. BÖLÜM RESMİ TARİHE KARŞI: GARCÍA MÁRQUEZ'İN BOLÍVAR'I (LABİRENTİNDEKİ GENERAL) (1986-1989) (Sayfa 489-516)

1 "'Colombia está al borde del holocausto': García Márquez," *Excelsior*, 28 Temmuz 1986.
2 *Playboy*'un Brezilya baskısında ve başka yerlerde; ayrıca Ocak 1986'da New York'ta yapılan 45. PEN Kongresi'nde Günter Grass'la bir konuşmada.
3 Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas."
4 Fidel Castro, Tomás Gutiérrez Alea, Fernando Birri, Alquimia Peña, Cacho Pallero, María Luisa Bemberg, Eliseo Alberto, Jorge Alí Triana, Lisandro Duque, Jaime Humberto Hermosillo, Jorge Sánchez, Ignacio Durán, Mario García Joya, Berta Navarro; Julio García Espinosa, Dolores Calviño, Stella Malagón, Martha Bossio, Miguel Littín'le konuşmalar.
5 Littín'in en tanınmış eseri *The Jackal of Nahueltoro* (Nahueltoro Çakalı, 1971) idi; ama 1978'de Meksika'da García Márquez'in "Montiel'in Dul Karısı" hikâyesini de çekmiş, başrolü Geraldine Chaplin oynamıştı.
6 Gabriel García Márquez, *Clandestine in Chile*, Cambridge: Granta, 1989.
7 Bu konu Gabriel García Márquez'le Mitterrand'ın arasını açtı. Fransa hâlâ Güney Pasifik'te deneyler yapıyordu. Temmuz 1985'te Greenpeace'in *Rainbow Warrior* gemisi Auckland'da Fransız ajanları tarafından batırıldı; emri, şimdi biliyoruz ki, bizzat Mitterrand vermişti.
8 "Con emotivo discurso de Gabo se instaló 'reunion de los 6'," *El Tiempo*, 7 Ağustos 1986. Bakınız: Gabriel García Márquez'in konuşması, "El cataclismo de Dámocles," Conferencia Ixtapa, 1986, Bogota: Oveja Negra, 1986.

9 Gonzalo'yla Pia 1987'de evlenecek, oğulları Mateo, García Márquez'in ilk torunu, eylül sonunda dünyaya gelecek.
10 Bakınız: Andrew Paxman, "On the lot with Gabriel García Márquez" (röportaj), *Variety*, 25-31 Mart 1996.
11 Michel Brandeau, "Le tournage de 'Chronique d'une mort annoncée'," *Le Monde*, Temmuz 1986.
12 Gabriel García Márquez'in konuşma metni için bakınız: *La Razón*, Buenos Aires, 7 Aralık 1986.
13 María Jimena Duzán, görüşme, Bogota, 1991.
14 Bakınız: özellikle Marlise Simons, "García Márquez on love, plagues and politics," *New York Times*, 21 Şubat 1988.
15 Bakınız: Hugo Colmenares, "El demonio persigue las cosas de mi vida," *El Nacional*, 22 Şubat 1989, Caracas.
16 Bakınız: "Robert Redford es un admirador de García Márquez," *Excelsior*, 15 Ekim 1988.
17 Ellas Miguel Muñoz, "Into the writer's labyrinth: storytelling days with Gabo," *Michigan Quarterly Review*, 34:2, 1995, s. 173-93; Gabriel García Márquez'in Ağustos 1989'da *Sundance*'taki eserleri hakkında.
18 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Una tontería de Anthony Quinn," *El Espectador*, 21 Nisan 1982.
19 Newell'in önceki filmleri arasında *Dört Nikâh Bir Cenaze, Donnie Brasco* ve *Harry Potter ve Ateş Kadehi* var.
20 Mesela bakınız: Larry Rohter, "García Márquez: words into film," *New York Times*, 13 Ağustos 1989.
21 Bakınız: *El coronel no tiene quien le escriba*, guión cinematográfico por Paz Alicia Garcíadiego, México City: Universidad Veracruzana, 1999.
22 *Excelsior*, 7 Ağustos 1990: *New York Times*, Salvador Tavora'nın Festival Latino'daki *Kırmızı Pazartesi* uyarlamasını yorumluyor. Mel Gussow, Gabriel García Márquez'i sinemaya uyarlamak için Buñuel'in dehasına sahip bir yönetmen gerektiğini söylüyor.
23 Gabriel García Márquez, "Fidel Castro, el oficio de la palabra," *El País*, 6 Mart 1988. Bakınız: "Plying the Word," *NACLA*, 2 Ağustos 1990.
24 Gabriel García Márquez, *Diatriba de amor contra un hombre sentado*, Bogota: Arango, 1994.
25 Osvaldo Soriano, "La desgracia de ser feliz," *Página 12* (Buenos Aires), 21 Ağustos 1988.
26 Osvaldo Quiroga, "Soledades de un poeta que no acudió a la cita," *La Nación* (Buenos Aires), 21 Ağustos 1988.
27 O sıralar, Monica Vitti'nin oyunu o yıl Roma'da sahnelemeyi düşündüğü konuşuluyordu. Daha sonra Graciela rolünde Laura García'yla Bogota'da oynandı; 2005'te oyuncu ve şarkıcı Ana Belén'in oyunuyla İspanya'da sahneye kondu ve Ocak 2006'da Graciela Dufau tüm çektiklerine rağmen oyunu Buenos Aires'te yeniden oynadı. Eleştirmenlerin itirazlarına rağmen oyuncuların bu rolü oynamayı sevdikleri belli.
28 "García Márquez sólo quiere hablar de cine," *Occidente*, 3 Aralık 1989.
29 "Cordial entrevista en Moscú de García Márquez con Gorbachev," *El Espectador*, 11 Temmuz 1987.
30 *Excelsior*, 21 Temmuz 1987.
31 Yayımlanan baskılardaki upuzun "teşekkürler"e bakın.
32 Bakınız: Susana Cato, "El Gabo: 'Desnudé a Bolívar'," *Proceso* (México City), 3 Nisan 1989.
33 Bakınız: Gabriel García Márquez, "El río de la vida," *El Espectador*, 25 Mart 1981.
34 "'Me devoré tu último libro': López a Gabo," *El Tiempo*, 19 Şubat 1989. 29 Temmuz 1975'te, Santa Marta'nın kuruluşunun 450. yılında Kolombiya devlet başkanı López Michel-

sen Venezuela devlet başkanı Carlos Andrés Pérez ve Panama devlet başkanı Omar Torrijos, San Pedro Alejandrino'da buluşarak, 1830'da orada ölmüş olan Bolívar'ı andılar. Bu olayın anısına bir plaket konuldu. Gelecek on yıl içinde bu adamların üçü de García Márquez'in yakın arkadaşı ve müttefiki olacaklardı.

35 Belisario Betancur, *Página 12* (Buenos Aires), 2 Nisan 1989.

36 *Excelsior*, 21 Mart 1989.

37 María Elvira Samper, "El general en su laberinto: un libro vengativo. Entrevista exclusiva con Gabriel García Márquez," *Excelsior*, 5 Nisan 1989.

38 Mesela bakın Oscar Piedrahita González, "El laberinto de la decrepitud," *La República* (Kolombiya), 14 Mayıs 1989; ve Diego Mileo, "En torno al disfraz literario," *Clarín* (Buenos Aires), 22 Haziran 1989.

39 "El libro" (başyazı), *El Tiempo*, 19 Mart 1989.

40 *El Tiempo* başyazısı, "La rabieta del Nobel," 5 Nisan 1989.

41 *Excelsior*, 28 Mart 1989. Ayrıca bakınız: "'Mario ha ido demasiado lejos': García Márquez. 'Admiro el valor de Vargas Llosa'," *Excelsior*, 28 Haziran 1989.

42 "García Márquez no volvera a España," *El Espectador*, 28 Mart 1989.

43 *Excelsior*, 28 Mart 1989.

44 Comité de la Carta de los Cien, "Open Letter to Fidel Castro, President of the Republic of Cuba," *New York Times*, 27 Aralık 1988.

45 *The General in His Labyrinth*, Londra: Jonathan Cape, 1991, s. 230.

46 Castro'nun düşmanları başı onun çektiğini farz etse de bu topluca alınan bir karardı; düşmanlar ayrıca Ochoa'nın, Karayip uyuşturucu ticaretinde Fidel Castro ve Raúl Castro'nun kendi rollerini saklamak için öldürülmesi gerektiğini de söylüyorlardı.

47 16 Temmuz, *Sunday Mirror* manşeti, "Shabby ghost at the feast," Thatcher'ı Marie Antoinette'le karşılaştırıyordu.

48 "El narco-escándalo cubano. Siguen rodando cabezas militares," *El Espectador*, 15 Temmuz 1989.

49 Bakınız: Geoffrey Matthews, "Plague of violence scars land of magical beauty," *Guardian* (Londra), 3 Eylül 1989.

50 Bakınız: "García Márquez: 'Hay que apoyar al Presidente Barco'," *El Tiempo*, 20 Ağustos 1989.

51 "García Márquez: 'Castro le teme a la Perestroika'," *Excelsior*, 22 Aralık 1989.

23. BÖLÜM MACONDO'YA DÖNÜŞ MÜ? TARİHİ BİR FELAKETİN HABERİ (1990-1996) (Sayfa 517-551)

1 Bu olayların büyük bölümü, Gabriel García Márquez, *Bir Kaçırılma Öyküsü*'nde kısaca ya da uzun uzadıya anlatılıyor.

2 "Condenada al fracaso, laguerra contra la droga: García Márquez," *Excelsior*, 3 Kasım 1989.

3 Bakınız: Anthony Day ve Marjorie Miller, "Gabo talks: Gabriel García Márquez on the misfortunes of Latin America, his friendship with Fidel Castro and his terror of the blank page," *Los Angeles Times Magazine*, 2 Eylül 1990, s. 10-35; burada ABD'nin "Castro'ya neredeyse pornografik bir takıntısı" olduğunu söylüyor (s. 34). Castro olmasaydı, diye devam ediyor, "ABD Latin Amerika'ya, ta Patagonya'ya kadar girerdi."

4 Bakınız: *Excelsior*, 9 Şubat 1989.

5 Day ve Miller, "Gabo talks," s.33.
6 *Excelsior*, 10 Mart 1990.
7 Bakınız: José Hernandez, "*María* es un texto sagrado," *El Tiempo*, 10 Mart 1990.
8 Imogen Mark, "Pinochet adrift in his labyrinth," *Financial Times*, 25 Kasım 1990.
9 Aktaran *La Prensa*, 5 Eylül 1990.
10 "García Márquez: solo Fidel puede transformar a Cuba; EEUU siempre necesita un demonio," *Excelsior*, 3 Eylül 1990.
11 *Excelsior*, 27 Ocak 1991; ayrıca "Llamamiento de Gabo por secuestrados," *El Tiempo*, 27 Ocak 1991.
12 "Gabo: 'Es un triunfo de la inteligencia'" *El Tiempo*, 20 Haziran 1991.
13 "Redford: 'Gabo es un zorro viejo'," *El Espectador*, 3 Mart 1991.
14 Renato Ravelo, "El taller de García Márquez," *La Jornada*, 25 Ekim 1998.
15 "Pide García Márquez perdonar la vida a los dos infiltrados," *La Jornada*, 18 Ocak 1992.
16 *Excelsior*, 15 Şubat 1992.
17 "Gabriel García Márquez: "L'amour est ma seule idéologie," *Paris Match*, 14 Temmuz 1994.
18 *Excelsior*, 31 Temmuz 1992.
19 *Semana*, 14 Temmuz 1992.
20 "García Márquez descubre la literatura y le gusta," *El National*, 10 Ağustos 1992.
21 *Semana*, 17 Kasım 1992.
22 *Semana*, 29 Eylül 1992.
23 "Nunca es tarde," *El Tiempo*, 23 Kasım 1992.
24 "García Márquez desmiente en Cuba el rumor de discrepancias con Castro," *El País*, 14 Aralık 1992.
25 *El Espectador*, 11 Ocak 1993.
26 Bill Clinton, *Giving: How Each of Us Can Change the World*, Londra: Hutchinson, 2007.
27 *El Espectador*, 28 Ocak 1993.
28 *Excelsior*, 29 Ocak 1993.
29 "Gabriel García Márquez exalta "el talento" de CAP," *Excelsior*, 18 Haziran 1993.
30 James Brooke, "Cocaine's reality, by García Márquez," *New York Times*, 11 Mart 1994.
31 24 Mart 1994. Bu ifade bir basın açıklamasıyla duyuruldu.
32 David Streitfeld, "The intricate solitude of Gabriel García Márquez," *Washington Post*, 10 Nisan 1994.
33 Gonzalo Mallarino'nun Bogota Kitap Fuarı'nda Gabriel García Márquez'in yeni kitabını öven konuşması (22 Nisan 1994), *El Espectador*'da yayınlandı, 25 Nisan 1994.
34 Jean-François Fogel, "Revolution of the heart," *Le Monde*, 27 Ocak 1995.
35 A.S. Byatt, "By love possessed," *New York Review of Books*, 28 Mayıs 1995.
36 Peter Kemp, "The hair and the dog," *Sunday Times* (Londra), 2 Temmuz 1995.
37 Rosa Mora, "El fin de un ayuno," yeniden basımı *El Espectador*, 17 Nisan 1994.
38 Bakınız: Silvana Paternostro, "Tres días con Gabo," *Letra Internacional* (Madrid), Mayıs-Haziran 1997, s. 13. Castro'nun kendisi de bu olayı *Granma*'nın Temmuz 2008 sayısında anlatacaktır.
39 *Unomasuno* (México City), 25 Temmuz 1994.
40 Bakınız: Ernesto Samper, "Apuntes de viaje," *Semana*, 3 Mart 1987. Samper'le Bogota'da Nisan 2007'de görüştüm.
41 "Gabriel García Márquez: "L'amour est ma seule idéologie," *Paris Match*, 14 Temmuz 1994.
42 "Querido Presidente, cuídese los sentidos," *El Tiempo*, 8 Ağustos 1994.
43 "Una charla informal," *Semana*, 6 Eylül 1994.
44 *La Jornada* (México City), 14 Eylül 1994.
45 Fiorillo, *La Cueva*, s. 85.

46 "Gabriel García Márquez: "L'amour est ma seule idéologie," *Paris Match*, 14 Temmuz 1994.
47 Susana Cato, "Gabo cambia de oficio," *Cambio 16*, 6-13 Mayıs 1996.
48 Bakınız: "Por qué Gabo no vuelve al país," *Cambio 16*, 24 Şubat 1997.
49 Norberto Fuentes, "De La Habana traigo un mensaje," 13 Mart 1996. Fuentes'in *Dulces guenilleros cubanos*'u 1999'da çıkacak, Gabriel García Márquez'e de bunda karanlık bir başrol verilecek.
50 Pilar Lozano, "Gabo da una lección a los 'milicos'," *El País*, 16 Nisan 1996.
51 Enrique Santos Calderón, "Noticia," *El Tiempo*, 5 Mayıs 1996. Santos Calderón, *Newsweek*'in yakınlarda, Gabriel García Márquez'in Pablo Escobar'a gücü temsil ettiği için takmış olduğunu, Gabriel García Márquez'in gerçek takıntısının siyaset değil iktidar olduğunu söylediğine dikkat çekiyor. Escobar döneminde Kolombiya siyaseti ve toplumunun olağanüstü bir analizi için bakınız: Virginia Vallejo, *Amando a Pablo, odiando a Escobar*, México City: Random House Mondadon, 2007
52 Roberto Posada García-Peña (D'Artagnan), "Las Cozas del Gavo," *El Tiempo*, 22 Mayıs 1998.
53 Gabriel García Márquez, *Bir Kaçırılma Öyküsü*, s. 129-30. Özellikle FARC, gelecek yıllarda fidye için insan kaçırarak bu ifadeye inanılırlık kazandıracak. 2008'de yıkıcı darbeler aldılar; liderleri "Kesinatış" Manuel Marulanda'nın ölümü, ikinci adam Raúl Reyes'in bombalanarak öldürülmesi ve Ingrid Betancourt'un Kolombiya silahlı kuvvetleri tarafından kurtarılması gibi.
54 Örnek olarak bakınız, Joséph A. Page, "Unmagical realism," *Commonweal*, 16, 26 Eylül 1997; ve Charles Lane, "The writer in his labyrinth," *New Republic*, no. 217, 25 Ağustos 1997. Ayrıca bakınız: Malcolm Deas, "Moths of Ill Omen," *London Review of Books*, 30 Ekim 1997.

24. BÖLÜM YETMİŞ YAŞ VE ÖTESİNDE GARCÍA MÁRQUEZ: ANILAR VE HÜZÜNLÜ OROSPULAR (1996-2005) (Sayfa 553-587)

1 Darío Arizmendi, "Gabo revela sus secretos de escritor," *Cromos*, 13 Haziran 1994.
2 "La nostalgia es la materia prima de mi escritura," *El País*, 5 Mayıs 1996.
3 Rosa Mora, "He escrito mi libro más duro, y el mas triste," *El País*, 20 Mayıs 1996.
4 Ricardo Santamaría, "Cumpleanos con Fidel," *Semana*, 27 Ağustos 1996.
5 Rodolfo Braceli, "El genio en su laberinto," *Gente* (Buenos Aires), 15 Ocak 1997.
6 Jean-François Fogel, "The revision thing," *Le Monde*, 27 Ocak 1995.
7 *El País*, 9 Ekim 1996.
8 Pilar Lozano, "Autoexilio de Gabo," *El País*, 3 Mart 1997.
9 "Clinton y García Márquez en el Ala Oeste," *El Espectador*, 12 Eylül 1997.
10 *El Tiempo*, 7 Haziran 1998.
11 "Pastrana desnarcotiza la paz. Con apoyo del BID se constituye Fondo de Inversión para la Paz (FIP)," *El Espectador*, 23 Ekim 1998.
12 "Salsa Soirée: fete for Colombian president a strange brew," *Washington Post*, 29 Ekim 1998.
13 Gabriel García Márquez ve iş arkadaşları, Samper'in onların teklifini reddedeceğinden emin olduklarından tekliflerini geri çektiler. Nisan 2007'de yaptığımız görüşmede Samper böyle bir karar alınmış olduğunu kabul etmedi ama dosdoğru "demokratik dünyanın hiçbir yerinde hiçbir hükümet hasımlarına lütufta bulunmak zorunda değildir" dedi.

14 Larry Rohter, "Gabriel García Márquez embraces old love (that's news!)," *New York Times*, 3 Mart 1999.
15 Gabriel García Márquez, "El enigma de los dos Chávez," *Cambio*, Şubat 1999.
16 "Castro augura el fin del capitalismo en el mundo," *El País*, 3 Ocak 1999.
17 Rosa Mora, "Gabriel García Márquez seduce al público con la lectura de un cuento inédito," *El País*, 19 Mart 1999.
18 Ben İngiltere'deydim, teşhis konduktan sonra 28 Haziran'da García Márquez beni Bogota'dan aradı. "Bu hastalık başladığı zaman hissettiğim bitkinliği ömrümde yaşamamıştım. İçimde bir damla enerji kalmamıştı" dedi. [Bu sefer] hastalık sürecini ve insanın onunla mümkün olduğunca etkin mücadele etmek için neler yapabileceğini konuştuk, nasıl beslenmeli, nasıl düşünmeli, nasıl yaşamalı. "Eh," dedi "artık meslektaş olduk senle." Büyük bir şok içinde olduğunu, ama mücadeleye kararlı olduğunu hissettim. Ama yetmiş iki yaşında olduğunun da farkındaydım.
19 Jon Lee Anderson, "The Power of García Márquez," *The New Yorker*, 27 Eylül 1999.
20 *El Tiempo*, 23 Eylül 1999.
21 *Başkan Babamızın Sonbaharı*'ndaki (1975, s. 181) geleceği görüşe bakın: "'Denizcileri geri getirin, general, içleri kemirilmiş şu insanları temizleyecek makineleriyle denizcileri geri getirin, karşılığında ne isterlerse alsınlar' diye bağırışan sıkıcı bakanların söylediklerine karşı durdu."
22 *Semana*, 14 Kasım 2000.
23 Juan Cruz, "El marido de Mercedes," *El País*, 2 Aralık 2000.
24 Guillermo Angulo, görüşme, Bogota, Nisan 2007.
25 27 Şubat 2001. Mektup dünyanın her yanındaki gazetelerde yayınlandı.
26 Freud babasının cenazesine geç kalmış, ardından bir suçluluk rüyası görmüştü; sonra sağlık durumunun kötülüğü gerekçesiyle annesinin cenazesine de katılamadı.
27 Richard Ellman'ın Joyce için söylediklerine bakın: "Bir sanatçının hayatı, ama özellikle Joyce'un hayatı, başka insanların hayatından, yaşanan olayların onun o an ilgilendiği şeyleri belirlerken dahi sanatsal kaynaklara dönüşmeleri bakımından farklıdır." (*James Joyce*, gözden geçirilmiş yeni basım, New York: Oxford University Press, 1983, s. 3.)
28 Matilde Sánchez, "Gabriel García Márquez presentó en México sus memorias: 'Es el gran libro de ficción que busqué durante toda la vida'," *Clarín* (Buenos Aires), 24 Mart 1998.
29 *Excelsior*, 12 Kasım 1981: "García Márquez anıları hakkında konuşup duruyor, bunları yakında yazmayı umuyor ve bunlar aslında "Yanlış Anılar" olacaklar, çünkü hayatını olduğu gibi veya olmuş olabileceği gibi değil, onun olduğunu düşündüğü şekliyle anlatacaklar."
30 Caleb Bach, "Closeups of Gabriel García Márquez," *Américas*, Mayıs-Haziran 2003.
31 *El País*, 19 Temmuz 2003.
32 *Semana*, Kasım 2003.
33 Daha sonra *Kolera Günlerinde Aşk* da Oprah Winfrey'in programı tarafından benimsenecek.
34 Bakınız: Gabriel García Márquez, "El avión de la bella durmiente" ["Uyuyan Güzelin Uçağı"], *El Espectador*, 19 Ağustos 1982, daha sonra uyarlanarak *On İki Gezici Öykü*'den biri oldu.
35 Isaacs'ın *María*'sı kısmi bir istisnadır.
36 María Jimena Duzán, görüşme, Bogota, 1991.
37 Gabriel García Márquez, *Memories of My Melancholy Whores*, New York: Alfred A. Knopf, 2005, s. 74.
38 A.g.e., s. 45; *Benim Hüzünlü Orospularım*, s. 47.
39 John Updike, "Dying for love: a new novel by García Márquez," *The New Yorker*, 7 Kasım 2005.

40 Eve dönünce bu konuşmayı düşünerek, *Labirentindeki General*'in son satırlarının benim hatırladığım gibi varoluş sevincine okunan bir ilahi olup olmadığına baktım. Ölmekte olan Bolívar "yaşamın yüzyıllar ve yüzyıllar boyunca asla yinelenmeyecek olan son parıltılarını" görüyordu [*Labirentindeki General*, s.237]. Karş. Gabriel García Márquez, "Un payaso pintado detrás de una puerta," *El Espectador*, 1 Mayıs 1982, Gabriel García Márquez kendi pırıl pırıl gençliğinde Cartagena'da her sabah gün doğumu yaklaşırken hissettiklerini hatırlıyor burada.

KAPANIŞ ÖLÜMSÜZLÜK – YENİ CERVANTES (2006-2007) (Sayfa 589-597)

1 Xavi Ayén, "Rebeldía de Nobel. García Márquez: 'He dejado de escribir'," *La Vanguardia* (Barselona), 29 Ocak 2006.

2 Jaime García Márquez, sohbet, Cartagena, Mart 2007.

3 8 Nisan 1997 tarihli *La Jornada* Gabriel García Márquez'in "Botella al mar para el dios de las palabras" metnini bastı.

4 Ilan Stavans, "García Márquez's 'Total' novel," *Chronicle of Higher Education*, 15 Haziran 2007. Stavans'ın yazısından iki yıl önce Christopher Domínguez, Meksika'da yayınlanan *Letras Libres*'te (Aralık 2004), García Márquez'in Latin Amerika'nın "Homeros'u" olduğu şeklindeki sözlerini tekrarladı. Benzer şekilde Roberto González Echevarria da *Primera Revista Latinoamericana de Libros* (New York), Aralık 2007-Ocak 2008'de yayınlanan önemli bir yazısında *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın "mükemmel bir şey... bir klasik" olduğunun hemen anlaşıldığını, kendisinin hem hayatında hem kariyerinde bu kitabın iz bıraktığını söylüyordu. Bu insanların üçü de eleştiri alanında boş çekler vermek, hele de ortanın solunda kalan yazarlara aşırı övgüler düzmek gibi huyları kesinlikle olmayan katı, şüpheci eleştirmenlerdir.

5 Arango, *Un ramo de nomeolvides*, s. 91.

6 Bakınız: Gabriel García Márquez, "Un domingo de delirio," *El Espectador*, 10 Mart 1981, Cartagena'da bir kongre merkezi kurma fikrini hicvediyor. İronisi bol.

7 Gabriel García Márquez, *Cien años de soledad*. Edición conmemorativa, Madrid: Real Academia Española/Asociación de Academias de la Lengua Española, 2007; Kolombiya'da Norma tarafından yayınlandı.

8 Bu anlatımda Mercedes'le beraber önce yanlışlıkla ikinci parçayı gönderdiklerini, sonra ilk yarıyı okumaya can atan yayıncı Paco Porrúa'nın onlara gereken parayı iadeli postayla yolladığını söyledi. Akademi bu onurlandırmayla onu o kadar kaçmaya çalıştığı bu romana kesin olarak bağlamış oldu, García Márquez'in yaptığı konuşma sadece karısına bir teşekkür değil, kırk yıl önce ikisinin de hayatını değiştiren o kitapla da bir tür barışmaydı.

9 Nisan 2009'da García Márquez México City'deki bir resepsiyonda, göreve başlamasından sadece üç ay sonra başkan Obama'yla tanıştı. Obama onun "hayranı" olduğunu ve "bütün kitaplarını" okuduğunu söyledi.

Kaynakça

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ'İN İSPANYOLCA ESERLERİ

Gazetecilik, Röportajlar, Anılar vb:

Obra periodística cilt I: Textos costeños I [1948-50], ed. Jacques Gilard, Bogota, Oveja Negra, 1983.

Obra periodística cilt II: Textos costeños 2 [1950-53], ed. Jacques Gilard, Bogota, Oveja Negra, 1983.

Obra periodística cilt III: Entre cachacos I [1953-5], ed. Jacques Gilard, Bogota, Oveja Negra, 1983.

Obra periodística cilt IV: Entre cachacos 2 [1955], ed. Jacques Gilard, Bogota, Oveja Negra, 1983.

Obra periodística cilt V: De Europa y América I [1955-6], ed. Jacques Gilard, Bogota, Oveja Negra, 1984.

Obra periodística cilt VI: De Europa y América 2 [1957], ed. Jacques Gilard, Bogota, Oveja Negra, 1984.

Por la libre: Obra periodística 4 [1974-95], Barselona, Mondadori, 1999.

Periodismo militante (korsan siyasi gazetecilik); Bogota, Son de Máquina, 1978.

Notas de Prensa 1980-84, Madrid, Mondadori, 1991.

El secuestro, (belgesel film senaryosu, 1982, diğer adı *Viva Sandino, El asalto)*; Bogota, Oveja Negra, 1984.

Relato de un náufrago, belgesel anlatım, 1970; Barselona, Tusquets, 29. basım, 1991.

La novela en América Latina: diálogo, Mario Vargas Llosa ile, Lima, Milla Batres, 1968.

El olor de la guayaba. Conversaciones con Plinio Apuleyo Mendoza, Bogota, Oveja Negra, 1982.

"La soledad de América Latina"/"Brindis por la poesia" (Nobel Ödül törenleri konuşmaları, Stokholm, Aralık 1982.

"El cataclismo de Dámocles" (Conferencia Ixtapa, 1986) (nükleer çalışmaların çoğalmasının tehlikeleri üstüne konuşma), Bogota, Oveja Negra, 1986.

La aventura de Miguel Littín clandestino en Chile (belgesel anlatı, 1986); Bogota, Oveja Negra, 1986.

"Un manual para ser niño" (çocukların eğitimle ilgili ihtiyaçları üstüne deneme); *El Tiempo*, Bogota, 9 Ekim 1995.

Noticia de un secuestro (belgesel anlatı); Bogota, Norma, 1996.

Taller de guión de Gabriel García Márquez. "Como se cuenta un mento" (senaryo yazımı atölyesi), EICTV Küba/Ollero & Ramos, Madrid, 1995.

Taller de guión de Gabriel García Márquez. "Me aquilo para soñar" (senaryo yazımı atölyesi), EICTV Küba/Ollero & Ramos, Madrid, 1997.

Taller de guión de Gabriel García Márquez. "La bendita manía de contar" (senaryo yazımı atölyesi), EICTV Küba/Ollero & Ramos, Madrid, 1995.

Vivir para contarla (hatırat); Bogota, Norma, 2001.

Edebiyat Eserleri (ilk basım tarihlerinin ardından bu kitapta kullanılan basımın tarihi verilmiştir):
La hojarasca, 1955; Madrid, Alfaguara, 2. basım, 1981.
El coronel no tiene quien le escriba, 1961; Buenos Aires, Sudamericana, 1968.
La mala hora, 1962; Madrid, Alfaguara, 2. basım, 1981.
Los funerales de la Mamá Grande, 1962; Barselona, Plaza y Janés, 1975.
Cien años de soledad, 1967; Buenos Aires, Sudamericana, 18. basım, 1970.
La increíble y triste historia de la cándida Erendira y de su abuela desalmada, 1972; Madrid, Mondadori, 4. basım, 1990.
El otoño del patriarca, 1975; Barselona, Plaza y Janés, 1975.
Todos los cuentos (1947-1972), 1975; Barselona, Plaza y Janés, 3. basım, 1976.
Crónica de una muerte anunciada, 1981; Bogota, Oveja Negra, 1981.
El amor en los tiempos del cólera, 1985; Barselona, Bruguera, 1985.
Diatriba de amor contra un hombre sentado, 1988; Bogota, Arango, 1994.
El general en su laberinto, 1989; Bogota, Oveja Negra, 1989.
Doce cuentos peregrinos, 1992; Bogota, Oveja Negra, 1992.
Del amor y otros demonios, 1994; Bogota, Norma, 1994.
Memoria de mis putas tristes, 2004; New York, Alfred A. Knopf, 2004.

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ'E DAİR ESERLER

Bibliyografya eserleri:
Cobo Borda, Juan Gustavo, *Gabriel García Márquez: crítica y bibliografía,* Madrid, Embajada de Colombia en España, 1994.
Fau, Margaret E., *Gabriel García Márquez. An Annotated Bibliography* cilt. I 1947-1979, ve cilt 2 1979-85, Westport, Conn., Greenwood Press, 1980.
Klein, Don, *Gabriel García Márquez: una bibliografía descriptiva*, 2 cilt, Bogota, Norma, 2003.
Sfeir de González, Nelly, *Bibliographic Guide to Gabriel García Márquez*, 1986-1992, Westport, Conn., Greenwood Press, 1994.

Biyografi eserleri:
Alvarez Jaraba, Isidro, *El País de las aguas: revelaciones y voces de La Mojana en la vida y obra de Gabo*, Sincelejo, Multigraficas, 2007.
Anderson, Jon Lee, "The Power of García Márquez," *The New Yorker*, 27 Eylül 1999, s. 56-71.
Arango, Gustavo, *Un ramo de nomeolvides: García Márquez en "El Universal,"* Cartagena, El Universal, 1995.
Aylett, Holly, *Tales Beyond Solitude. Profile of a Writer: Gabriel García Márquez*, belgesel film, Londra, ITV, South Bank Show, 1989.
Bell-Villada, Gene, *García Márquez: The Man and His Work*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1990.
Billon, Yves, *García Márquez: A Witch Writing*, belgesel film, Zarafa Films, France 3, 1998.
Books Abroad, 47:3 (Yaz 1973) [Gabriel García Márquez'in Neustadt Ödülü'ne dair].
Bottía, Pacho, *Buscando a Gabo*, belgesel film, Colombia, 2007.
Bravo Mendoza, Víctor, *La Guajira en la obra de Gabriel García Márquez*, Riohacha, Gobernación de la Guajira, 2007.
Cebrián, Juan Luis, *Retrato de Gabriel García Márquez*, Barselona, Círculo de Lectores, 1989.
Collazos, Oscar, *García Márquez: la soledad y la gloria*, Barselona, Plaza y Janés, 1983.
Conde Ortega, José Francisco, Mata, Oscar ve Trejo Villafuerte, Arturo, ed., *Gabriel García Márquez: celebración. 25° aniversario de "Cien años de soledad,* México City, Universidad Autonoma Metropolitana, 1991.

Dario Jiménez, Rafael, *La nostalgia del coronel*, Aracataca, 2006, yayınlanmamış.
Esteban, Angel ve Panichelli, Stéphanie, *Gabo y Fidel: el paisaje de una amistad*, Bogota, Espasa, 2004.
Facio, Sara and D'Amico, Alicia, *Retratos y autorretratos*, Buenos Aires, Crisis, 1973.
Fernández-Braso, Miguel, *Gabriel García Márquez. (Una conversación infinita)*, Madrid, Azur, 1969.
—— *La soledad de Gabriel García Márquez*, Barselona, Planeta, 1972.
Fiorillo, Heriberto, *La Cueva: crónica del grupo de Barranquilla*, Bogota, Planeta, 2002.
Fiorillo, Heriberto, ed., *La Cueva: Catálogo Reinaugural, 50 años 1954-2004*, Barranquilla, La Cueva, 2004.
Fuenmayor, Alfonso, *Crónicas sobre el grupo de Barranquilla*, Bogota, Instituto Colombiano de Cultura, 1978.
Galvis, Silvia, *Los García Márquez*, Bogota, Arango, 1996.
García, Eligio, *Son así: reportaje a nueve escritores latinoamericanos*, Bogota, Oveja Negra, 1983.
—— *La tercera muerte de Santiago Nasar. Crónica de La crónica*, Madrid, Mondadori, 1987.
—— *Tras las claves de Melquíades: historia de "Cien años de soledad,"* Bogota, Norma, 2001.
García Usta, Jorge, *Como aprendió a escribir García Márquez*, Medellin, Lealon, 1995.
—— *García Márquez en Cartagena: sus inicios literarios*, Bogota, Planeta, 2007.
Gilard, Jacques, "García Márquez: un project d'école de cinéma (1960)," *Cinema d'Amerique Latine* 3 (1995), s. 24-45.
Guibert, Rita, *Seven Voices*, New York, Vintage, 1973.
Harss, Luis, *Los nuestros*, Buenos Aires, Sudamericana, 1968. (İngilizcesi: L.H. ve Barbara Dohmann, *Into the Mainstream: Conversations with Latin-American Writers*, New York, Harper & Row, 1967.)
Henríquez Torres, Guillermo, *García Márquez, el piano de cola y otras historias*, 2003, yayınlanmamış.
—— *El misterio de los Buendía: el verdadero trasfondo histórico de "Cien años de soledad,"* Bogota, Nueva America, 2003; gözden geçirilmiş 2. basım, 2006.
Leante, César, *Gabriel García Márquez, el hechicero*, Madrid, Pliegos, 1996.
Mendoza, Plinio Apuleyo, *La llama y el hielo*, Bogota, Gamma, 3. basım, 1989.
—— *Aquellos tiempos con Gabo*, Barselona, Plaza y Janés, 2000.
Mera, Aura Lucía, ed., *Aracataca/Estocolmo*, Bogota, Instituto Colombiano de Cultura, 1983.
Minta, Stephen, *Gabriel García Márquez: Writer of Colombia*, Londra, Jonathan Cape, 1987.
Moreno Duran, Rafael Humberto, *Como el halcón peregrine*, Bogota, Santillana, 1995.
Muñoz, Elías Miguel, "Into the writer"s labyrinth: storytelling days with Gabo," *Michigan Quarterly Review* 34:2 (bahar 1995), s. 17 1-93.
Núñez Jiménez, Antonio, "García Márquez y la perla de las Antillas (O "Qué conversan Gabo y Fidel")," Havana, 1984, yayınlanmamış.
Plimpton, George, *Writers at Work: The "Paris Review" Interviews. Sixth Series*, New York, Viking Press, 1984.
Rentería Mantilla, Alfonso, ed., *García Márquez habla de García Márquez en 33 grandes reportajes*, Bogota, Rentería Editores, 1979.
Saldívar, Dasso, *García Márquez: el viaje a la semilla. La biografía*, Madrid, Santillana, 1997.
Sorela, Pedro, *El otro García Márquez: los años difíciles*, Madrid, Mondadori, 1988.
Stavans, Ilan, "Gabo in decline," *Transition* 62 (Ekim 1994), s. 58-78.
Timossi, Jorge, *De buena fuente: reportajes alrededor del mundo*, Caracas, C & C, 1988.
Valenzuela, Lídice, *Realidad y nostalgia de García Márquez*, La Habana, Editorial Pablo la Torriente, 1989.
Vargas Llosa, Mario, *García Márquez: historia de un deicidio*, Barselona, Barral, 1971.

Wallrafen, Hannes, *The World of Márquez* (Gabriel García Márquez'in önsözü ile), Londra, Ryan, 1991.
Woolford, Ben ve Weldon, Dan, *Macondo mío* (belgesel film), Londra, 1990.
Writers and Places, "Growing Up in Macondo," çözümleme (BBC2, 11 Şubat 1981.

Edebiyat-eleştiri eserleri:

Barth, John, "The Literature of Exhaustion," *Atlantic Monthly*, 220:2, Ağustos 1967, s. 29-34; "The Literature of Replenishment," *Atlantic Monthly*, 245, Ocak 1980, s. 65-71.
Bell, Michael, *Gabriel García Márquez: Solitude and Solidarity*, New York, St Martín's Press, 1993.
Bell-Villada, Gene, *Gabriel García Marquees "One Hundred Years ofSolitude": A Casebook*, Oxford, Oxford University Press, 2002.
Benitez-Rojo, Antonio: *The Repeating Island: The Caribbean and the Postmodern Perspective*, Durham, N.C., Duke University Press, 1996, özellikle: "Private Reflections on García Márquez's Erendira," s. 276-93.
Benson, John, "Gabriel García Márquez en *Alternativa* 1974-79. Una bibliografía comentada," *Chasqui*, 8:3 (Mayıs 1979), s. 69-81.
—— "Notas sobre *Notas de prensa 1980-1984*," *Revista de Estudios Colombbianos* 18 (1998), s. 27-37.
Bhalla, Alok, *García Márquez and Latin America*, New York, Envoy Press, 1987.
Bloom, Harold, ed., *Gabriel García Márquez*, New York, Chelsea House, 1989.
Bodtorf Clark, Gloria J., *A Synergy of Styles: Art and Artifacts in Gabriel García Márquez*, Lanham, Md./New York/Oxford, University Press of America, 1999.
Cobo Borda, Juan Gustavo, "Vueltas en redondo en tomo a Gabriel García Márquez," *Letras de esta América*, Bogota, Universidad Nacional de Colombia, 1986, s. 249-99.
—— *Silva, Arciniegas, Mutis y García Márquez*, Bogota, Presidencia de la Republica, 1997.
—— *Para llegar a García Márquez*, Bogota, Temas de Hoy, 1997.
—— *Lecturas convergentes* [Gabriel García Márquez ve Alvaro Mutis], Bogota, Taums, 2006.
Cobo Borda, Juan Gustavo, ed., *"Para que mis amigos me quieran más...": homenaje a Gabriel García Márquez*, Bogota, Siglo del Hombre, 1992.
—— *Repertorio crítico sobre Gabriel García Márquez*, cilt 1 ve 2, Bogota, Instituto Caro y Cuervo, 1995.
—— *El arte de leer a García Márquez*, Bogota, Norma, 2007.
Deas, Malcolm, *Del poder y la gramcitica y otros ensayos sobre historia, política y literatura colombianas*, Bogota, Tercer Mundo, 1993.
Debray, Régis, "Cinco maneras de abordar 16 inabordable; 0 algunas consideraciones a propósito de *El otoño del patriarca," Nueva Política* I (Ocak-Mart 1976), s. 253-60.
Detjens, W.E., *Home as Creation. (The Influence of Early Childhood Experience in the Literary Creation of Gabriel García Márquez, Agustin Yáñez and Juan Rulfo)*, New York, Peter Lang, 1993.
Díaz Arenas, Angel, *La aventura de una lectura en "El otoño del patriarca" de Gabriel García Márquez, I Textos intertextualizados, II Música intertextualizada*, Kassel, Reichenberger, 199l.
Dolan, Sean, *Gabriel García Márquez* (Hispanics of Achievement), New York, Chelsea House, 1994.
Donoso, José, *Historia personal del "Boom,"* Barselona, Seix Barral, 1983. Ek: María Pilar Serrano. (İngilizcesi: Donoso, José, *The Boom in Spanish American Literature: A Personal History*, New York, Columbia University Press/Center for Inter-American Relations, 1977.
Fiddian, Robin, ed., *García Márquez*, Londra, Longman, 1995.

Fuentes, Carlos, *Myself with Others*, Londra, Deutsch, 1988.
—— *Valiente mundo nuevo: épica, utopía y mito en la novela hispanoamericana*, México City, Fondo de Cultura Economica, 1990.
—— *Geografia de la novella*, México City, Fondo de Cultura Economica, 1993.
García Aguilar, Eduardo, *García Márquez: la tentación cinematográfica*, México City, UNAM, 1985.
Gilard, Jacques, *Veinte y cuarenta años de algo peor que la soledad*, Paris, Centre Culturel Colombien, 1988.
Giraldo, Luz Mary, *Más allá de Macondo: tradición y rupturas literarias*, Bogota, Universidad Externado de Colombia, 2006.
González Bermejo, Ernesto, *Cosas de escritores: Gabriel García Márquez, Mario Vargas Llosa, Julio Cortázar*, Biblioteca de Marta, n.p., n.d..
Janes, Regina, *Gabriel García Márquez. Revolutions in Wonderland*, Columbia, University of Missouri Press, 1981.
Joset, Jacques, *Gabriel García Márquez, coetáneo de la eternidad*, Amsterdam, Rodopi, 1984.
Kennedy, William, *Riding the Yellow Trolley Car*, New York, Viking, 1993.
Kline, Carmenza, *Fiction and Reality in the Works of Gabriel García Márquez*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca, 2002.
—— *Violencia en Macondo: tema recurrente en la obra de Gabriel García Márquez*, Bogota, Fundación General de la Universidad de Colombia, Sede Colombia, 2001.
Latin American Literary Review 25, Special Issue: "Gabriel García Márquez" (Pittsburgh, Ocak-Haziran 1985.
Levine, Suzanne Jill, *El espejo hablado. Un estudio de "Cien años de soledad"* Caracas, Monte Avila, 1975.
Ludmer, Joséfina, *"Cien anos de soledad": una interpretación*, Buenos Aires, Trabajo Crítico, 1971.
Martínez, Pedro Simon, ed., *Recopilación de textos sobre Gabriel García Márquez*, Havana, Casa de las Américas, 1969.
McGuirk, Bernard, ve Cardwell, Richard, *Gabriel García Márquez: New Readings*, Cambridge, Cambridge University Press, 1987.
McMurray, George R., *Gabriel García Márquez: Life, Work and Criticism*, Fredericton, Canada, York Press, 1987.
Mejía Duque, Jaime, *"El otoño del patriarca" o la crisis de la desmesura*, Bogota, Oveja Negra, 1975.
Mellen, Joan, *Literary Masters, Volume 5: Gabriel García Márquez*, Farmington Hills, Mich., The Gale Group, 2000.
Moretti, Franco, *Modern Epic: The World System from Goethe to García Márquez*, Londra, Verso, 1996.
Oberhelman, Harley D., *The Presence of Faulkner in the Writings of García Márquez*, Lubbock, Texas Tech University, 1980.
—— *Gabriel García Márquez. A Study of the Short Fiction*, Boston, Twayne, 1991.
—— *The Presence of Hemingway in the Short Fiction of Gabriel García Márquez*, Fredericton, Canada, York Press, 1994.
—— *García Márquez and Cuba: A Study of its Presence in his Fiction, Journalism, and Cinema*, Fredericton, Canada, York Press, 1995.
Ortega, Julio, ed., *Gabriel García Márquez and the Powers of Fiction*, Austin, University of Texas Press, 1988.
Oyarzún, Kemy ve Magenny, William W., ed., *Essays on Gabriel García Márquez*, University of California, Riverside, 1984.

Penuel, Arnold M., *Intertextuality in García Márquez*, York, S.C., Spanish Literary Publications Company, 1994.
Rama, Angel, *Los dictadores latinoamericanos*, México City, Fondo de Cultura Económica, 1976.
—— *García Márquez: edificación de un arte national y popular*, Montevideo, Universidad Nacional, Facultad de Humanidades, 1987.
Reid, Alastair, *Whereabouts. Notes on Being a Foreigner*, San Francisco, North Point Press, 1987. [Özellikle bakın, "Basilisk's Eggs," s. 94-118.]
Review 70 (Center for Inter-American Relations, New York), "Supplement on Gabriel García Márquez." [*Yüzyıllık Yalnızlık* çevirileri üzerine değerlendirmeler; 1971.]
Revista Iberoamericana 118-119, "Literatura colombiana de los últimos 60 años"/"Homenaje a Gabriel García Márquez," Pittsburgh, Temmuz-Aralık 1984.
Rincón, Carlos, *La no simultaneidad de lo simultáneo*, Bogota, Editorial Universidad Nacional, 1995.
—— *Mapas y pliegues: ensayos de cartografía cultural y de lectura del Neobarraco*, Bogota, Colcultura, 1996.
Rodman, Selden, *South America of the Poets*, New York, Hawthorn Books, 1970.
Rodríguez Monegal, Emir, *El Boom de la novela latinoamericana*, Caracas, Tiempo Nuevo, 1972.
Rodríguez Vergara, Isabel, *Haunting Demons: Critical Essays on the Works of Gabriel García Márquez*, Washington, OAS, 1998.
Ruffinelli, Jorge, ed., *La viuda de Montiel*, Xalapa, Veracruz, 1979.
Shaw, Bradley A. ve Vera-Godwin, N., ed., *Critical Perspectives on Gabriel García Márquez*, Lincoln, Neb., Society of Spanish and Spanish American Studies, 1986.
Sims, Robert L., *El primer García Márquez. Un estudio de su periodismo 1948 a 1955*, Potomac, Maryland, Scripta Humanistica, 1991.
Solanet, Mariana, *García Márquez for Beginners*, Londra, Writers and Readers, 2001.
Stavans, llan, "The Master of Aracataca," *Michigan Quarterly Review* 34:2 (bahar 1995), s. 149-71.
Tobin, Patricia, "García Márquez and the Genealogical Imperative," *Diacritics* (yaz 1974) s. 51-5.
Von der Walde, Erna, "El macondismo como latinoamericanismo," *Cuadernos Americanos* 12:1 (Ocak-Şubat 1998), s. 223-37.
Williams, Raymond, *Gabriel García Márquez*, Boston, Twayne, 1984.
Wood, Michael, *García Márquez: "One Hundred Years of Solitude,"* Cambridge, Cambridge University Press, 1990.
Zuluaga Osorio, Conrado, *Puerta abierta a García Márquez y otras puertas*, Bogota, La Editora, 1982.
—— *Gabriel García Márquez: el vicio incurable de contra*, Bogota, Panamericana, 2005.

DİĞER ESERLER

Agee, Philip, *Inside the Company: CIA Diary*, Harmondsworth, Penguin, 1975.
Alape, Arturo, *El Bogotazo: memorias del olvido*, Bogota, Universidad Central, 1983.
Ali, Tariq, *Pirates of the Caribbean: Axis of Hope (Evo Morales, Fidel Castro, Hugo Chávez)*, Londra, Verso, 2006.
Arango, Carlos, *Sobrevivientes de las bananeras*, Bogota, ECOE, 2. basım, 1985.
Araujonoguera, Consuelo, *Rafael Escalona: el hombre y el mito*, Bogota, Planeta, 1988.
Bagley, Bruce Michael ve Tokatlian, Juan Gabriel, *Contadora: The Limits of Negotiation*, Washington, Johns Hopkins Foreign Policy Institute, 1987.
Balzac, Honore de, *The Quest of the Absolute*, Londra, Dent, Everyman, n.d..
Birri, Fernando, *Por un nuevo nuevo cine latinoamericano 1956-1991*, Madrid, Cátedra, 1996.

Braudy, Leo, *The Frenzy of Renown: Fame and its History*, New York, Vintage, 1986.
Braun, Herbert, *The Assassination of Gaitán: Public Life and Urban Violence in Colombia*, Madison, University of Wisconsin Press, 1985.
Broderick, Walter J., *Camilo Torres: A Biography of the Priest-Guerrillero*, New York, Doubleday, 1975.
Bushnell, David, *The Making of Modern Colombia. A Nation In Spite of Itself*, Berkeley ve Los Angeles, University of California Press, 1993.
—— *Simón Bolívar: Liberation and Disappointment*, New York, Longman, 2004.
—— "What is the problem with Santander?," *Revista de Estudios Colombianos* 29 (2006), s. 12-18.
Cabrera Infante, Guillermo, *Mea Cuba*, Londra, Faber & Faber, 1994.
Carter, Jimmy, *Keeping Faith: Memoirs of a President*, New York, Bantam, 1981.
Casal, Lourdes, ed., *El caso Padilla: literatura y revolución en Cuba. Documentos*, Miami, Universal ve New York, Nueva Atlantida, 1972.
Castañeda, Jorge G., *Utopia Unarmed: The Latin American Left After the Cold War*, New York, Vintage, 1994.
Castrillón R., Alberto, *120 días bajo el terror military*, Bogota, Tupac Amaru, 1974.
Cepeda Samudio, Alvaro, *La casa grande* (İngilizcesi: Austin, University of Texas Press, 1991.)
Clinton, Bill, *Giving: How Each of Us Can Change the World*, Londra, Hutchinson, 2007.
Conrad, Joséph, *Nostromo*, ed., Ruth Nadelhaft, Peterborough, Canada, Broadview Press, 1997.
Cortes Vargas, Carlos, *Los sucesos de las bananeras*, ed. R. Herrera Soto, Bogota, Editorial Desarrollo, 2. basım, 1979.
Dante Alighieri, *Vita Nuova*, Oxford, Oxford University Press, 1991.
Darío, Rubén, *Autobiografia*, San Salvador, Ministerio de Educacion, n.d..
Debray, Régis, *Les Masques*, Paris, Gallimard, 1987.
—— *Praised Be Our Lords: The Autobiography*, Londra, Verso, 2007.
Diago Julio, Lázaro, *Aracataca . . . una historia para contra*, Aracataca, 1989, yayınlanmamış.
Díaz-Granados, José Luis, *Los años extraviados*, Bogota, Planeta, 2006.
Donoso, José, *The Garden Next Door*, New York, Grove Press, 1991.
Duzán, María Jimena, *Death Beat*, New York, Harper Collins, 1994.
Edwards, Jorge, *Persona Non Grata: A Memoir of Disenchantment with the Cuban Revolution*, New York, Paragon House, 1993.
Ellner, Steve, *Venezuela's "Movimiento al Socialismo": From Guerrilla Defeat to Innovative Politics*, Durham, N.C., ve Londra, Duke University Press, 1988.
Feinstein, Adam, *Pablo Neruda: A Passion for Life*, Londra, Bloomsbury, 2004.
Fluharty, Vernon L., *Dance of the Millions: Military Rule and the Social Revolution in Colombia, 1930-1956*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1957.
Fonnegra, Gabriel, *Bananeras: testimonio vivo de una epopeya*, Bogota, Tercer Mundo, n.d..
Fuentes, Norberto, *Dulces guereros cubanos*, Barselona, Seix Barral, 1999.
Fundación del Nuevo "Periodismo Iberoamericano, *La etíca periodística; El reportaje; Ediciones dominicales*, Manizales, La Patria, 1999.
Gerassi, John, *Revolutionary Priest. The Complete Writings and Messages of Camilo Torres*, Londra, Jonathan Cape, 1971.
Giesbert, François, *Dying Without God: François Mitterrand's Meditations on Living and Dying*, William Styron'un önsözüyle, New York, Arcade, 1996.
Gilard, Jacques, *Entre los Andes y el Caribe: la obra americana de Ramón Vinyes*, Medellin, Universidad de Antioquia, 1989.
Giraldo, Luz Mary, ed., *Cuentos y relatos de la literatura colombiana*, 2 cilt, Bogota, Fondo de Cultura Económica, 2005.

Gleijeses, Piero, *Conflicting Missions: Havana, Washington and Africa*, 1959-1976, Chapel Hill, North Carolina University Press, 2002.
González, Felipe ve Cebrian, Juan Luis, *El futuro no es lo que era: una conversación*, Madrid, Santillana, 2001.
González, Reinol, *Y Fidel creó el Punto X*, Miami, Saeta, 1987.
Gott, Richard, *In the Shadow of the Liberator: Hugo Chávez and the Transformation of Venezuela*, Londra, Verso, 2000.
—— *Cuba: A New History*, New Haven, Yale Nota Bene, 2005.
Goytisolo, Juan, *Realms of Strife Memoirs 1957-1981*, Londra, Quartet, 1990.
Greene, Graham, *Getting to Know the General*, Harmondsworth, Penguin, 1984.
Guerra Curvelo, Weildler, *La disputa y la palabra: la ley en la sociedad wayuu*, Bogota, Ministerio de Cultura, 2002.
—— *El poblamiento del territorio*, Bogota, I/M Editores, 2007.
Guillermoprieto, Alma, *The Heart that Bleeds: Latin America Now*, New York, Vintage, 1994.
Gutiérrez Hinojosa, Tomás Darío, *Cultura vallenata: origen, teoria y pruebas*, Bogota, Plaza y Janés, 1992.
Guzman Campos, Germán, Fals Borda, Orlando and Umaña Luna, Eduardo, *La violencia en Colombia*, Cilt 1 ve 2, Bogota, Tercer Mundo, 1961 ve 1964.
Helg, Aline, *La educación en Colombia 1918-1957: una historia social, económica y política*, Bogota, CEREC, 1987.
Herrera Soto, Roberto ve Romero Castañeda, Rafael, *La zona bananera del Magdalena: historia y léxico*, Bogota, Instituto Caro y Cuervo, 1979.
Hinckle, Warren ve Turner, William, *The Fish is Red: The Story of the Secret War Against Castro*, New York, Harper & Row, 1981.
Hudson, Rex A., *Castro's Americas Department*, Washington, DC, Cuban American National Foundation, 1988.
Hylton, Forrest, *Evil Hour in Colombia*, Londra, Verso, 2006.
Illán Bacca, Ramón, *Escribir en Barranquilla*, Barranquilla, Uninorte, Gözden geçirilmiş 2. basım, 2005.
Independent Commission of Enquiry on the US Invasion of Panama, *The US Invasion of Panama: the Truth Behind Operation "Just Cause,"* Boston, South End Press, 1991.
Isherwood, Christopher, *The Condor and the Cows: A South American Travel-Diary*, Londra, Methuen, 1949.
Kagan, Robert, *A Twilight Struggle: American Power and Nicaragua 1977-1990*, New York, Free Press, 1996.
Kapuscinski, Ryszard, *Los cinco sentidos del periodista (estar, ver, oír, compartir, pensar)*, Bogota, Fundación para un Nuevo Periodismo Iberoamericano ve Fondo de Cultura Económica, 2003.
Kawabata, Yasunari, *The House of the Sleeping Beauties and Other Stories*, New York, Ballantine, 1969. [İspanyolcası: *La casa de las bellas durmientes*, Barselona, Luis de Caralt, 2001.]
King, John, *Magical Reels: A History of Cinema in Latin America*, Londra, Verso, 2000.
Kissinger, Henry, *The White House Years*, New York, Little, Brown & Co., 1979.
La masacre en las bananeras: 1928, Bogota, Los Comuneros, n.d..
Lara, Patricia, *Siembra vientos y recogerás tempestades: la historia de M-19*, Bogota, Planeta, 6. basım, 1991.
Larbaud, Valery, *Fermina Márquez*, Paris, Gallimard, 1956.
LeGrand, Catherine C., *Frontier Expansion and Peasant Protest in Colombia, 1850-1936*, Albuquerque, NM, New México University Press, 1986.

—— "Living in Macondo: Economy and Culture in a UFC Banana Enclave in Colombia," Gilbert M. Joséph, Catherine C. LeGrand ve Ricardo D. Salvatore, ed., *Close Encounters of Empire: Writing the Cultural History of US-Latin American Relations* içinde, Durham, N.C., Duke University Press, 1998, s. 333-68.

Lemaitre, Eduardo, *Historia general de Cartagena, vol. II; la Colonia*, Bogota, Banco de la República, 1983.

LeoGrande, William M., *Our Own Backyard: The United States in Central America, 1977- 1991*, Chapel Hill, North Carolina University Press, 1998.

Libre, Revista de crítica literaria (1971-1972). tıpkıbasım (no. 1-4), Plinio Apuleyo Mendoza'nın önsözüyle, México City ve Madrid, *El Equilibrista y Ediciones Turner, Quintocentenario.*

Lladó, Jordi, *Ramón Vinyes: un home de lettres entre Catalunya i el Cárib*, Barselona, Generalitat de Catalunya, 2006.

Llerena Villalobos, Rito, *Memoria cultural en el vallenato*, Medellin, Universidad de Antioquia, 1985.

López Michelsen, Alfonso, *Palabras pendientes: conversaciones con Enrique Santos Calderón,* Bogota, El Ancora, 2001.

Luna Cárdenas, Alberto Luna, *Un año y otros días con el General Benjamín Herrera en las Bananeras de Aracataca*, Medellin, Bedout, 1915.

Lundkvist, Artur, *Journeys in Dream and Imagination*, Carlos Fuentes'in önsözüyle, New York, Four Walls Eight Windows, 1991.

Lynch, John, *Simón Bolívar: A Life*, New Haven, Yale University Press, 2006.

MacBride, Sean, *Many Voices, One World: Communication and Society, Today and Tomorrow. Towards a New, More Just and More Efficient World Information and Communication Order*, Londra, Unesco, 1981.

Martínez, José de Jesús, *Mi general Torrijos. (Testimonio)*, Bogota, Oveja Negra, 1987.

Martínez, Tomás Eloy, ed., *Lo mejor del periodismo de América Latina: textos enviados al Premio Nuevo Periodismo CEMEX FNPI*, México City, Fundación para un Nuevo Periodismo Iberoamericano ve Fondo de Cultura Económica, 2006.

Maschler, Tom, *Publisher*, Londra, Picador, 2005.

Maya, Maureen ve Petro, Gustavo, *Prohibido olvidar: dos miradas sobre la toma del Palacio de Justicia,* Bogota, Casa Editorial Pisando Callos, 2006.

Mendoza, Plinio Apuleyo, *Gentes, lugares*, Bogota, Planeta, 1986.

Miranda, Roger ve Ratliff, William, *The Civil War in Nicaragua: Inside the Sandinistas,* New Brunswick ve Londra, Transaction, 1993.

Mitterrand, François ve Wiesel, Elie, *Memoir in Two Voices,* New York, Arcade, 1995.

Mundo Nuevo, Paris ve Buenos Aires, 1966-1971.

Mutis, Alvaro, *Poesía y prosa*, Bogota, Colcultura, 1981.

—— *The Adventures and Misadventures of Maqroll*, New York, New York Review Books, 2001.

Núñez Jiménez, Antonio, *En Marcha con Fidel*, Havana, Letras Cubanas, 1981.

Ortega, Julio, *Retrato de Carlos Fuentes*, Madrid, Círculo de Lectores, 1995.

Otero, Lisandro, *Llover sobre mojado: una reflexión sobre la historia*, Havana, Letras Cubanas, 1997; 2. basım, México City, Planeta, 1999.

Palacios, Marco, *Between Legitimacy and Violence: A History of Colombia, 1875-2002*, Durham, N.C., Duke. University Press, 2006.

Pastrana, Andrés, *La palabra bajo fuego*, Bill Clinton'ın önsözü, Camilo Gómez ile, Bogota, Planeta, 2005.

Paternostro, Silvana, *In the Land of God and Man: A Latin American Woman's Journey*, New York Plume/Penguin, 1998.

Petras, James ve Morley, Morris, *Latin America in the Time of Cholera: Electoral Politics, Market Economies and Permanent Crisis,* New York, Routledge, 1991.
Pinkus, Karen, *The Montesi Scandal: The Death of Wilma Montesi and the Birth of the Paparazzi in Fellini's Rome*, Chicago, Chicago University Press, 2003.
Poniatowska, Elena, *Todo México*, México City, Diana, 1990.
Posada-Carbó, Eduardo, *The Colombian Caribbean: A Regional History, 1870-1950*, Oxford, Clarendon Press, 1996.
Quiroz Otero, Ciro, Vallenato: *hombre y canto*, Bogota, Icaro, 1981.
Rabassa, Gregory, *If This Be Treason. Translation and its Dyscontents: A Memoir*, New York, New Directions, 2005.
Ramírez, Sergio, *Hatful of Tigers: Reflections on Art, Culture and Politics*, Willimantic, Conn., Curbstone Press, 1995.
—— *Adiós muchachos: una memoria de la revolución sandinista*, México City, Aguilar, 1999.
Ramónet, Ignacio, *Fidel Castro: My Life. A Spoken Autobiography*, New York, Scribner, 2008.
Restrepo, Laura, *Historia de una traición*, Bogota, Plaza y Janés, 1986.
Safford, Frank ve Palacios, Marco, *Colombia: Fragmented Land, Divided Society*, Oxford, Oxford University Press, 2002.
Salinas de Gortari, Carlos, *México: un paso dificil a la modernidad*, México City, Plaza y Janés, 4. basım, Mart 2002.
Samper Pizano, Ernesto, *Aquí estoy y aquí me quedo: testimonio de un gobierno*, Bogota, El Ancora, 2000.
Santos Calderón, Enrique, *La guerra por la paz,* Gabriel García Márquez'in önsözüyle, Bogota, CEREC, 1985.
Saunders, Frances Stonor, *Who Paid the Piper: The CIA and the Cultural Cold War*, Londra, Granta, 1999.
Setti, Ricardo A., *Diálogo con Vargas Llosa*, Costa Rica, Kosmos, 1989.
Stevenson, José, *Nostalgia boom*, Bogota, Medio Pliego, 1977.
Stevenson Samper, Adlai, *Polvos en la Arenosa: cultura y bttrdeles en Barranquilla,* Barranquilla, La Iguana Ciega, 2005.
Tarver, H. Michael, *The Rise and Fall of Venezuelan President Carlos Andrés Pérez. II The Later Years 1973-2004,* Lewiston, N.Y., Edwin Mellen, 2004.
Tila Uribe, María, *Los años escondidos: sueños y rebeldias en la década del veinte*, Bogota, CESTRA, 1994.
Tusell, Javier, *Retrato de Mario Vargas Llosa*, Barselona, Círculo de Lectores, 1990.
Urquidi Illanes, Julia, *Lo que Varguitas no dijo*, La Paz, Khana Cruz, 1983.
Valdeblánquez, José María, *Historia del Departamento del Magdalena y del Territorio de la Guajira 1895-1963*, Bogota, El Voto Nacional, 1964.
Vallejo, Virginia, *Amando a Pablo, odiando a Escobar*, México, Random House Mondadori, 2007.
Vargas, Mauricio, Lesmes, Jorge ve Tellez, Edgar, *El presidente que se iba a caer: diario secreto de tres periodistas sobre el 8,000,* Bogota, Planera, 1996.
Vargas, Mauricio, *Memorias secretas del Revolcón: la historia íntima del polémico gobierno de César Gaviria revelada por uno de sus protagonistas*, Bogota, Tercer Mundo, 1993.
Vázquez Montalbán, Manuel, *Y Dios entró en La Habana,* Madrid, Santillana, 1998.
Vidal, Margarita, *Viaje a la memoria (entrevistas)*, Bogota, Espasa Calpe, 1997.
Villegas, Jorge and Yunis, José, *La guerra de los mil días*, Bogota, Carlos Valencia, 1979.
Vindicación de Cuba, Havana, Editora Política, 1989.
Vinyes, Ramón, *Selección de textos*, ed. Jacques Gilard, 2 cilt, Bogota, Instituto Colombiano de Cultura, 1981.

Wade, Peter, *Blackness and Race Mixture: The Dynamics of Racial Identity in Colombia*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1993.
—— *Music, Race and Nation: "Música Tropical" in Colombia*, Chicago, University of Chicago Press, 2000.
White, Judith, *Historia de una ignominia: la UFC en Colombia*, Bogota, Editorial Presencia, 1978.
Wilder, Thornton, *The Ides of March*, New York, Perennial/HarperCollins, 2003.
Williams, Raymond L., *The Colombian Novel, 1844-1987*, Austin, University of Texas Press, 1991.
Woolf, Virginia, *Orlando*, New York, Vintage, 2000.
Zalamea, Jorge, *El Gran Burundún-Burundá ha muerto*, Bogota, Carlos Valencia, 1979.

Fotoğraf Bilgileri ve Metin İzinleri

Albay Nicolás R. Márquez. *(Aile arşivi: Margarita Márquez Caballero)*
Tranquilina Iguarán Cotes de Márquez. *(Aile arşivi: Margarita Márquez Caballero)*
Albay Nicolás R. Márquez, tropiklerde bir gezinti gününde şık şıkırdım, 1920'ler. *(Aile arşivi: Margarita Márquez Caballero)*
Luisa Santiaga Márquez Iguarán. *(Aile arşivi: Margarita Márquez Caballero)*
Gabriel Eligio García ile Luisa Santiaga'nın evlendikleri gün, 11 Haziran 1926. *(Gustavo Adolfo Ramírez Ariza (GARA) Arşivi)*

Birinci doğum gününde Gabriel García Márquez *(Aile arşivi: Margarita Márquez Caballero)*
Albay'ın Aracataca'daki eski evi. *(GARA Arşivi)*
Elvira Carrillo, "Pa Teyze." *(GARA Arşivi)*
Aida García Márquez, Luis Enrique García Márquez, Gabito, kuzen Eduardo Márquez Caballero, Margot García Márquez ve bebek Ligia García Márquez, 1936. *(Fotoğraf: Gabriel Eligio García, Aile Arşivi: Margarita Márquez Caballero izniyle)*

Gabito Barranquilla'da Colegio San José'de, 1941. *(GARA Arşivi)*
Gabriel García Márquez'in 1943'ten 1946'ya kadar okuduğu Zipaquirá'daki Millî Lise. *(GARA Arşivi)*
García Márquez biraderler Luis Enrique ile Gabito (*sağda*) kuzenleri ve arkadaşlarıyla, Magangué, 1945 civarı *(Aile arşivi: Ligia García Márquez)*
Argemira García ve kızı Ena, 1940'ların başı. *(Aile Arşivi: Ligia García Márquez)*
Gabriel García Márquez, 1940'ların ortaları. *(GARA Arşivi)*
Berenice Martínez, 1940'ların ortaları. *(GARA Arşivi)*

Mercedes Barcha Medellin'de okulda, 1940'ların sonu. *(García Márquez Ailesi Arşivi)*
David Arango Irmak Vapuru. *(Fotoğraf: William Caskey)*
Fidel Castro ve diğer öğrenci liderleri *Bogotazo*'da, Nisan 1948. *(http://www.latinamericanstudies.org)*
Barranquilla, Nisan 1950: Ramón Vinyes'e veda. *(GARA Arşivi)*
Barranquilla, *El Heraldo* bürosu, 1950. *(Fotoğraf: Quique Scopell, El Heraldo izniyle)*
Gabriel García Márquez, Bogota, 1954. (*El Espectador*)

Gabriel García Márquez, Paris, 1957. *(Fotoğraf: Guillermo Angulo, GARA Arşivi izniyle)*
Tachia Quintana Paris'te. *(Fotoğraf: Yossi Bal, Tachia Rosoff izniyle)*
Gabriel García Márquez ve arkadaşları, Kızıl Meydan, Moskova, 1957 yazı. *(GARA Arşivi)*
Sovyetlerin Macaristan'ı işgali, Budapeşte, 1956. *(Hulton-Deutsch Koleksiyonu/CORBIS)*
Caracas, 13 Mayıs 1958. *(Bettmann/CORBIS)*

Gabriel García Márquez Prensa Latina'da çalışırken, Bogota, 1959. (*Fotoğraf: Hernán Díaz*)
Mercedes Barcha Barranquilla'da. *(GARA Arşivi)*
Küba, Aralık 1958: Che Guevara ve yoldaşları dinlenirken. (*Popperfoto/Getty Images*)
Gabriel García Márquez ile Plinio Mendoza Prensa Latina'da çalışırken, Bogota, 1959. (*El Tiempo*)
Gabriel García Márquez ile Mercedes, Bogota'da Séptima'da, 1960'lar. *(GARA Arşivi)*

Havana, Ocak 1961. (*Getty Images*)
Havana, 21 Nisan 1961. (*Bettmann/CORBIS)*
Meksika, 1964. Gözlüklü Gabriel García Márquez. *(GARA Arşivi)*
Gabriel García Márquez Aracataca'da, 1966. *(GARA Arşivi)*
Valledupar, Colombia, 1967. *(Fotoğraf: Gustavo Vásquez, María Elena Castro de Quintero izniyle)*
Camilo Torres. *(GARA Arşivi)*

Sihirbaz mı ahmak mı? Gabriel García Márquez Barselona'da, meşhur esrarlı kapağıyla *Yüzyıllık Yalnızlık* başına taç olmuş, 1969. (*Colita/CORBIS*)
Mercedes, Gabo, Gonzalo ve Rodrigo, Barselona, 1960'ların sonu. (*García Márquez Aile Arşivi*)

Sovyetlerin Çekoslovakya'yı işgali, Ağustos 1968. (*epa/CORBIS*)
Gabriel García Márquez, Barselona, 1960'ların sonu. *(GARA Arşivi)*
Gabriel García Márquez ile Pablo Neruda, 1972. *(GARA Arşivi)*
Patlama'nın çifleri, Barselona, 1974. (*Fotoğraf: Colita*)

Gabriel García Márquez, Barselona, 1970'ler. *(Fotoğraf: Rodrigo García)*
Gabriel García Márquez ile Carlos Fuentes, México City, 1971. (*Excelsior*)
Gabriel García Márquez ile Mercedes, 1970'ler (*Excelsior*)
Cartagena, 1971: Gabriel García Márquez ailesini ziyarette. (*Excelsior*)

Patlama'nın yazarları (*Fotoğraf: Silvia Lemus*)
Julio Cortázar, Miguel Angel Asturias ve Gabriel García Márquez, Batı Almanya, 1970. *(GARA Arşivi)*
Paris, 1973. Charles Rosoff ile Tachia Quintana'nın nikâhı. (*Tachia Rosoff kişisel arşivi*)
Santiago de Chile, 11 Eylül 1973. Başkan Salvador Allende. (*Dmitri Baltermants/Dmitri Baltermants Koleksiyonu/CORBIS*)
Santiago de Chile, 11 Eylül 1973. General Pinochet ve köpekleri. (*Ullsteinbild - dpa*)

Küba askeri Angola'da, Şubat 1976. (*AFP/Getty Images*)
Castro, Küba Devlet Başkanı, 1980'ler (*Excelsior*)
General Omar Torrijos, 1970'ler. (*AFP/Getty*)
Gabriel García Márquez Felipe González'le röportaj yapıyor, Bogota, 1977. (*Alternativa*)
Bogota, 1977: Gabriel García Márquez, Consuelo Araujonoguera ("la Cacica") ve *El Espectador*'un editörü Guillermo Cano. (*El Espectador*)
Gabriel García Márquez, Carmen Balcells ve Manuel Zapata Olivella, 1977. *(GARA Arşivi)*

México City, 1981: Kolombiya'dan kaçıp gelen Gabriel García Márquez basının ilgisine boğulmuş. (*Bettmann/CORBIS*)
Alvaro Mutis Gabriel García Márquez'i götürüyor. *(GARA Arşivi)*
Stokholm, Aralık 1982: Jaime Castro, Germán Vargas, Gabriel García Márquez, Charles Rosoff, Alfonso Fuenmayor, Plinio Mendoza, Eligio García ve Hernán Vieco. (*García Márquez Aile Arşivi*)

Stokholm, Aralık 1982: Gabriel García Márquez costeño "sombrero vueltiao"su içinde. (*Fotoğraf: Nereo López, Biblioteca Nacional de Colombia izniyle*)
Stokholm, Aralık 1982: Gabriel García Márquez tebeşir dairede. *(GARA Arşivi)*

Cartagena, 1993. Luisa Santiaga ve çocukları. (*Aile Arşivi: Ligia García Márquez*)
Gabriel García Márquez ve Fidel Castro, Karayip kıyısında, 1983. (*Fotoğraf: Rodrigo Castaño*)
Havana, 1988: Gabriel García Márquez ile Robert Redford. (*Excelsior*)
Bogota, 1980'lerin ortaları: Gabriel García Márquez ve Mercedes, Başkan Betancur ve eşi ile. *(GARA Arşivi)*
Berlin, Kasım 1989. (*Regis Bossu/Sygma/Corbis*)
Bogota'da Palacio de Justicia [Adalet Sarayı] yanıyor. 6 Kasım 1985
(http://alvaroduque.wordpress.com)

Bogota, 1992: Gabriel García Márquez Jorge Eliécer Gaitán Tiyatro Salonu'nda hayranlarını selamlıyor. (*GARA Arşivi*)
Gabriel García Márquez, 1999. (*GARA Arşivi*)
Gabriel García Márquez ve Mercedes, Ekim 1993.
Barselona, 2005 civarı: Carmen Balcells ofisinde. (© Carlos González Armesto)

Havana, 2007: Gabriel García Márquez ve Fidel Castro. (*Diario El Tiempo/epa/Corbis*)
Cartagena, Mart 2007: Gabriel García Márquez ve Bill Clinton. (Cesar Carrion/epa/Corbis)
Cartagena, Mart 2007: Gabriel García Márquez ve İspanya Kralı I. Juan Carlos. (*AFP/Getty Images*)
Cartagena, Mart 2007: Gabriel García Márquez sekseninci doğum günü kutlamaları sırasında hayranlarına el sallıyor. (*STR/AFP/Getty Images*)

Yazar ve yayıncılar, bu kitabın çeşitli yerlerinde telif eserlerinden alıntı yapılmasına izin veren Gabriel García Márquez'e ve Agencia Literaria Carmen Balcells, S.A.'ya teşekkür eder; Gabriel García Márquez'in aşağıda sıralanan çeşitli eserlerinin İspanyolca aslından İngilizce çevirilerinin kullanımı için Latimer, S.A.'ya teşekkür eder: *One Hundred Years of Solitude* (1970); *No One Writes to the Colonel* (1971); *The Autumn of the Patriarch* (1977); *Leafstorm* (1979); *In Evil Hour* (1980); *The Story of a Shipwrecked Sailor* (1986); *Love in the Time of Cholera* (1988); *Clandestine in Chile* (1989), *The General in His Labyrinth* (1991); *Collected Stories* (1991); *Strange Pilgrims* (1993); *Of Love and Other Demons* (1995); *News of a Kidnapping* (1997); *Living to Tell the Tale* (2003) ve *Memories of My Melancholy Whores* (2005).

Buna ek olarak, yazar ve yayıncılar şu metinlerin telif sahiplerine teşekkür eder: Plinio Apuleyo Mendoza (ed.), *The Fragrance of Guava: Conversations with Gabriel García Márquez*, Londra, Faber & Faber, 1998; Plinio Apuleyo Mendoza, *La llama y el hielo*, Bogota, Gamma, 1989. Yazarın izniyle; Gustavo Arango, *Un ramo de nomeolvides*, Cartagena, *El Universal*, 1996. Yazarın izniyle; Guillermo Cabrera Infante, *Mea Cuba*, Londra, Faber & Faber, 1994; José Donoso, *The Boom in Spanish American Literature: A Personal History*, © Columbia University Press, 1977. Yayıncının izniyle alıntı; Claudia Dreifus, "Gabriel García Márquez," *Playboy*, Şubat 1983, © Playboy 1982. İzinle alıntı; Heriberto Fiorillo, *La Cueva: crónica del grupo de Barranquilla*, Bogota, Planeta, 2002. Yazarın izniyle; Silvia Galvis, *Los García Márquez*, Bogota, Arango Editores, 1996. Yazarın izniyle; Eligio García, *Tras las claves de Melquíades*, Bogota, Normal, 2001. Agencia Literaria Carmen Balcells, S.A. izniyle; Rita Guibert, *Seven Voices*, New York, Vintage, 1973; Luis Harss

ve Barbara Dohmann, *Into the Mainstream: Conversations with Latin-American Writers*, New York, Harper and Row, 1967; Antonio Núñez Jiménez, "García Márquez y la perla de las Antillas (o "Qué conversan Gabo y Fidel")" yayınlanmamış elyazması, Havana, 1984. Yazarın izniyle; Gabriel García Márquez, *Paris Review* Writers at Work, röportaj: Peter H. Stone, Sayı 82, kış 1981 ve "Solitude and Company: An Oral Biography of Gabriel García Márquez" Silvana Paternostro, *Paris Review,* no. 166, yaz 2003. Wylie Agency izniyle alıntı; Elena Poniatowska, "Los *Cien años de soledad* se iniciaron con sólo 20 dólares" (röportaj, Eylül 1973), *Todo México* içinde, 1, México City, Diana, 1990.

Dizin

I. Juan Carlos, İspanya Kralı 413, 472, 595-96

Abadía Méndez, Miguel 44
Abello, Jaime 543, 579, 594
Abrenuncio S.A. 563
Acapulco 315-16
Achí 25
Afganistan, Sovyetlerin işgali 427, 471, 518, 577
Agee, Philip 406, 425
Aguirre, Alberto 274-75
"Ağustos'ta Görüşürüz" (hikâye) 565
Aimée, Anouk 203
Alatriste, Gustavo 298-300, 302, 304-05
Albay Aureliano Buendía 16, 53, 154-55, 173, 318, 321, 327-28, 386, 392, 459
Albaya Mektup Yok (film) 497
Albaya Mektup Yok 75, 182, 214, 226-27, 230-31, 237, 249, 258, 262, 271-72, 275, 293, 302, 305, 307, 310, 313, 315, 384, 444, 500, 545
Alberto, Eliseo 494
Alemán, Carlos 128, 135, 153, 163
Allen, Woody 524
Allende, Hortensia de 442
Allende, Salvador 367, 369, 379-80, 384. 397, 399-400, 403, 409, 419, 424, 442, 444, 474
Almarales, Andrés 486
Alternativa (dergi, Bogota) 402, 406, 408, 412-13, 417-19, 422-24, 428-30, 437-39, 490, 528, 539, 557
Altı Gün Savaşı 339
Altılar Grubu, ikinci konferans 492
Altın Horoz (*El gallo de oro*) (film) 305, 307-08,
Alvarez, Enrique 442
"Amadís Amerika'da" (Vargas Llosa) 338
Amahdou-Mahtar M'Bow 427
Amat, Yamid 522
Amerika Basın Birliği (Inter-American Press Association, SIP) 277, 557, 594,
Amerika Birleşik Devletleri 15, 41-42, 143, 183, 240, 260, 266, 277-79, 282-85, 287-89, 296, 368-69, 384, 399-400, 409, 416, 438, 454-55, 470, 473, 489, 518, 524, 548-49, 576-77
Amerika Devletleri Örgütü 115, 212, 541, 545, 559, 562, 592
Amici per la pelle (Ömür Boyu Dost) (film) 203
And Dağlarında Hayatta Kalanlar (film) 413
Anderson, Jon Lee 543, 566, 595
Angarita, Peder Francisco 31, 47, 114
Angola 413, 416
Angulo, Guillermo 208, 230, 267, 301, 456, 485, 569-70
Anlatmak İçin Yaşamak (*Vivir para contarla*) 35, 147, 328, 498, 567, 572-74, 576, 578, 582, 584-86
Aracataca 1-2, 6-7, 15-16, 21-27, 29-31, 33-47, 49-52, 55-60, 63-67, 70, 72, 76, 86, 100, 109, 114, 132, 147-50, 156, 167-68, 170, 172, 186, 188, 198, 214-15, 254, 259, 297, 318-21, 329, 337, 345, 435, 454, 462, 473-75, 477, 538, 543, 593
Araiza, Esperanza ("Pera") 325
Arango Vélez, Carlos 301
Araujonoguera, Consuelo 345, 570
Arciniegas, Germán 198
Arenas Betancourt, Rodrigo 291
Arenas, Reinaldo 432
Arias, Oscar 557
Arjantin 165-66, 212, 279, 285, 335-36, 338, 339, 343, 388, 424, 441, 445, 492, 571, 591

Arrufat, Antón 361
Artel, Jorge 126
Artemio Cruz'un Ölümü (Fuentes) 308-09, 385
Asturias, Miguel Angel 294-95, 297, 313, 320, 323, 345-46, 376-77, 379, 393, 451, 457
Asya, Afrika ve Latin Amerika Ülkeleri Trikonferansı 332
Aşk ve Öbür Cinler 138, 520, 526, 532, 534-38, 540, 543, 545, 550, 554, 563, 584
Auschwitz 205
Avignon 368
Avrupa Topluluğu 216, 511
Ayapel 25
Aylwin, Patricio 521
Aznar, José María 555, 560

"Babamın Ölümüne Dair Dizeler" (Manrique) 505
Bach, Caleb 576
Bağlantısızlar Hareketi 468, 471
Balcells, Carmen 314-15, 351, 356, 363, 367, 370, 381, 393, 404, 408, 448, 456-57, 465, 467-68, 485, 499, 535, 578
Barbachano, Manuel 305, 307, 325
Barbosa, Alfredo 44, 47, 54-55, 148
Barbosa, Antonio 62
Barcha Facure, Elías 97
Barcha Pardo, Mercedes Raquel 93-94, 96-98, 112, 127, 130, 144-45, 158-60, 166, 173, 181-82, 190-93, 197, 200, 213-14, 216, 224-25, 232, 244, 246, 253-58, 260-61, 263-64, 267-71, 275, 277, 281-86, 289, 291, 293, 298, 300, 302, 304, 306, 309, 315-16, 319, 324-25, 327-28, 331, 334-35, 337, 341-45, 354-56, 359, 362-63, 367-73, 377, 380-81, 383, 394, 396-97, 404, 406, 412, 414-15, 417-18, 420, 426, 430-31, 434-35, 439, 443-44, 446-49, 451-59, 465, 468, 471-73, 476, 481, 485, 495-96, 498-99, 521-22, 524, 529, 540, 554-56, 558, 563, 565-67, 569, 578-79, 581, 586, 589, 594-96
Barcha Velilla, Demetrio 97-98, 159, 161
Barco, Virgilio 490, 509
Barral, Carlos 354, 356, 404
Barrancas 3, 6-7, 15-17, 19, 21, 23, 39-40, 311, 514
Barranquilla 1, 22, 25, 34-35, 46, 49, 57, 60, 66, 69-77, 79-80, 86-87, 93, 118-19, 121, 123, 127, 130, 132-34, 137-45, 147, 149-55, 159-67, 170-73, 176, 181-83, 190-91, 197, 214, 221-22, 225, 229, 246-47, 250, 254-55, 264, 274, 277, 279, 281-82, 292, 295, 300, 329, 331, 336, 371-73, 375, 377, 385, 437, 455, 460, 473, 485, 542, 572, 579, 582, 595
Barranquilla Grubu 130, 132, 140, 142-43, 153, 159, 181, 383-84, 524, 542, 592
Barselona 246, 314, 340-41, 351-369, 371-73, 378, 380, 383, 391, 396-97, 404, 406, 408, 420, 456, 465, 485, 526, 532, 586, 589
Bartulín, Danilo 424
Başkan Babamızın Sonbaharı 110, 170, 178, 240, 252, 265, 271, 302-03, 310, 328, 347, 351, 357-58, 363, 376-79, 383, 385-86, 389-90, 394, 396, 406-10, 429, 434, 468, 485, 489, 497, 499, 502, 554, 574, 584
Bateman, Jaime 438, 486
Baum, Lisman 188
Bayo, General Alberto 265
Bazin, André 202
Beauvoir, Simone de 374, 480
Begin, Menahem 450
Benim Hüzünlü Orospularım 395, 529, 578, 582, 585
Benítez, Fernando 292, 324
Berdugo, Adriana 55, 148
Berlin 137, 198-99, 235-37, 515, 518, 530
Betancourt, Ingrid 569
Betancur, Belisario 444-45, 450, 452, 466, 470-73, 486, 489-90, 498, 509, 544, 595
Bhutto, Benazir 515
Bin Günlük Savaş (1899-1902) 1, 3-4, 14-16, 41, 52, 63, 118, 132, 137, 220, 225, 318
Bir Kaçırılma Öyküsü 522, 533, 545, 549, 551, 553, 556, 560
Bir Kayıp Denizci (*Relato de un náufrago*) 188, 255, 279
"Bir Salı Günü Öğle Uykusu" (hikâye) 259
Birleşmiş Milletler 136, 146, 198, 278, 313, 569, 576
Birri, Fernando 206-07, 493-94, 576
Bishop, Maurice 425, 471, 473
Bisiklet Hırsızları (film) 180, 214
Biswell Cotes, Jorge Lee 137
Blanchard, Poupée 279
Bogota 14-15, 22, 46-47, 50, 69, 79-84, 86-88, 90-91, 95, 98-99, 101, 103-04, 106, 108, 112-118, 122, 125, 127-28, 130, 136-39,

143, 152-53, 158, 164-65, 173, 175, 177, 179, 181-84, 186, 188-91, 193, 199-202, 204, 210, 214, 219, 221, 234, 246, 253, 266-67, 269-270, 275, 277, 279, 282, 285, 288, 291, 293, 321, 329-331, 336, 342, 379, 384, 387, 400, 402, 406, 411-12, 418, 428-39, 437-38, 440-42, 448, 452-54, 456, 471, 473-75, 483, 486, 494, 504, 506, 509, 515, 517, 522-24, 527, 529, 539, 544, 546, 549-51, 555, 565-66, 569, 573, 591, 595
Bogota sinema kulübü 181
Bogotazo 47, 115, 117-118, 121, 123, 127, 182, 263, 421
Bolívar, Simón 13, 49, 58, 64-65, 86, 143, 249, 409, 413, 472, 486, 500, 502-511, 513-15, 565, 567
Borge, Tomás 423
Borges, Jorge Luis 107, 155-57, 166, 294, 313, 320, 323, 438, 452
Botero, Fernando 142, 529
Botín, Ana 568
Braceli, Rodolfo 556
Bradshaw, Thomas 46
Brooke, James 533
Bu Kasabada Hırsız Yoktur (film) 311-12
Budapeşte 241-43
Bueno, Rafael 255
Buenos Aires 164-66, 188, 323, 332, 334-36, 339, 342-44, 362, 384, 455, 473, 499, 596
Bulganin, Nikolai 198-99
Bush, George H. 518
Bush, George W. 569-71, 577
Busquets de Cano, Ana María 495
Büyük Buhran 47
Byatt, A. S. 537

Caballero de Márquez, Dilia 29, 35
Caballero, Antonio 401, 418, 430
Cabrera Infante, Guillermo 362, 469
Cabrera, Sergio 542
Caffery, Jefferson 46
Caimito 8
Caldas (gemi) 186
Calderón Hermida, Carlos Julio 88, 90-91
Cali 545, 551
Callan İngilizce Okulu 404
Camacho Leyva, General Luis Carlos 412
Camacho Ramírez, Arturo 88
Camacho, Julio Andrés 523
Camagüey 212, 264, 279
Camarones 3
Cambio (dergi, Bogota) 323, 545, 562-64, 567-69, 571, 578
Camus, Albert 244
Cano, Ana María 459
Cano, Guillermo 175, 177-79, 187, 190, 250, 334, 494-95
Cano, Luis Gabriel 557
Capriles, Miguel Angel 261
Caracas 54, 211-13, 243, 245-46, 249-51, 253-55, 257-60, 263, 266, 268, 293, 300, 341-42, 373, 381-82, 472-73, 501, 503, 544, 564
Cardenal, Ernesto 424
Carmen de Bolívar 3, 15, 39, 126
Caro y Cuervo Filoloji Enstitüsü 555, 565
Carpentier, Alejo 294-95, 297, 309, 313, 320, 323, 474
Carranza, Eduardo 88, 90-91
Carrillo, Arsenia 6
Carrillo, Elvira (Pa Teyze) 7, 40, 70, 100, 439
Carrillo, Esteban 7
Carrillo, Santiago 353
Carrillo, Sara Manuela 7
Cartagena 7, 15, 25, 66, 87, 98, 119, 121-22, 124, 127-31, 135-39, 144, 149-50, 158, 160-62, 164-66, 170, 176-77, 182, 186, 189, 221, 243, 246, 254-56, 282, 299, 329, 333, 345, 372-73, 405, 430, 435, 437, 439, 453-54, 472, 475-76, 478, 481-83, 493, 496, 499, 517, 524, 530, 533, 535-36, 539-40, 542-45, 556-57, 567-68, 571, 578, 585, 591-97
Cartagena de Indias Okulu, Barranquilla 71
Cartagena Film Festivali 329, 472, 593
Cartagena Üniversitesi 25, 76, 118
Carter, Jimmy 416, 422, 424
Cartier-Bresson, Henri 380
Casij Palencia, Angel 134
Casij, Jacobo 135
Castaño, Alvaro 448, 514
Castellet, José María 353, 404
Castillo, General Clodomiro 16
Castro, Emma 262-63
Castro, Fidel 116-18, 262-65, 267, 270, 277-87, 291, 296, 303-04, 332, 346, 358, 361, 368, 373-74, 377-78, 389, 393, 397, 408-11, 414-21, 426, 440, 443, 445, 448-50,

452, 454-55, 466, 468, 470-71, 474, 490-91, 495, 498, 501, 505-06, 509-10, 512-16, 520, 524, 527, 529-30, 533-34, 539, 542, 555, 558, 560-61, 564, 570, 576, 597
Castro, Raúl 281, 286, 408, 415, 421, 513, 529
Cato, Susana 543
Cenevre 197, 200-01, 529
Cepeda, Alvaro 130-31, 133, 141-43, 159, 166, 172, 181, 183, 222, 274, 286, 295, 329, 331, 342, 345, 372, 382-85, 410, 565, 570, 578
Cepeda, Tita 372
Cervantes, María Alejandrina 87, 96, 435
Cervantes, Miguel de 113, 167, 227, 323, 356, 358, 421, 559, 591-92
Cezayir Savaşı 216, 230, 244, 408, 434
Chao, Ramón 376, 426-27, 456
Chaplin, Charlie 179
Chávez, Hugo 532, 563-64, 568, 571, 575
Chica, Margarita 160-61
Chimila Yerlileri 22
Chocó 186
CIA 136, 279, 285, 361, 369, 373, 399, 406
Ciénaga 15-17, 21-22, 34, 42-43, 45-47, 52, 57, 66, 114, 134, 140-41, 147, 167-68, 255
Ciénaga katliamı 34-35, 46-47, 55, 57, 318
Cienfuegos, Camilo 264
Cimodosea Mejia, Francisca 3, 6, 15, 23, 27, 31, 36, 39
Claudín, Fernando 353
Clinton, Bill 530-32, 541-42, 549-50, 560-67, 570, 577, 592
Clinton, Hillary 541
Cobo Borda, Juan Gustavo 439-40
Colegio Kensington 355
Colosio, Luis Donaldo 534
Conrad, Joseph 165
Consalvi, Simón Alberto 261
Contadora Süreci 458
Contreras, José 37
Coppola, Francis Ford 495, 524
Correa, Enrique 521
Correa, Luis Carmelo 168
Cortázar, Julio 218, 297, 309-10, 313, 330, 336, 339, 352, 362, 368-70, 374, 379, 442, 452, 532
Cortés Vargas, General Carlos 44-46
Cotes, Petra 37
Cotes, Poncho 168
Cromos (dergi, Bogota) 243, 266, 269, 523
Crónica (dergi, Barranquilla) 151-52, 155, 158, 300
Cuernavaca 397, 498
Cuevas, José Luis 312-13

Çekoslovakya 204, 243, 359-60, 368
Çin Halk Cumhuriyeti 137, 332
Çirkin Gece Kuşu (*El obsceno pájaro de la noche*, Donoso) 366
Çop 237
"Çullukların Gecesi" (hikâye) 152

Daconte Fama, Antonio 55
Darío, Rubén 88
de Gaulle, Charles 244
De Sica, Vittorio 180, 207, 214, 226
Debray, Régis 380, 405, 419, 425, 430, 454, 456, 458, 474
Delano Bouterse, Désiré 471
Delmar, Meira 159
Demir Perde 201, 204, 233, 243
"Demir Perdenin Ötesinde Doksan Gün" ("De viaje por los paises socialistas") 243, 269
Deneysel Film Merkezi, Roma 206-07
"Deniz Kabuğundan Şiir" ("Poema desde un caracol") 107
Devrimci Kurumsal Parti (PRI) 291, 378, 534
Díaz Betancourt, Eduardo 527
Díaz Ordaz, Gustavo 378
Díaz, Hernán 485
Díaz-Granados, José Luis 7
Doğu Almanya 233, 235
Domuzlar Körfezi (Playa Girón) 279, 284-85, 375, 470
Don Emilio 55-56, 156
Don Kişot (Cervantes), 400. yıldönümü baskısı 586
Donoso, José 313, 353, 362, 366, 368-70, 404, 521
Donovan, Leo 559
"Dostum Bill Neden Yalan Söylemek Zorunda Kaldı" 564
Dönüşüm (Kafka) 91, 107-08
Döşeğimde Ölürken (Faulkner) 135, 157
Dreifus, Claudia 446
Dreyer, Carl Theodor 203
Dubçek, Alexander 359

Dufau, Graciela 499
Dumois, Conchita 285
Durán, General José Rosario 16, 22-23, 45-46, 54
Durán, Salvador 46
Duzán, María Jimena 430, 445, 494, 581
Dünya Gençlik Kongresi, Altıncı 236
Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırı, 11 Eylül 2001 570
Düşünme Forumu (Unesco) 531

Ecevit, Bülent 458
Echeverría, Luis 378
Eco, Umberto 531
Eden, Anthony 198
Edwards, Jorge 369, 380, 404, 521
EFE (haber ajansı) 566
Ehrenburg, Ilya 146
Eisenhower, Dwight D. 183, 198, 260
El Carmen de Bolívar 3, 15, 39, 126
El Charro (Kovboy) (film) 304
El Equilibrista (İp Cambazı, yayınevi) 492
El Espectador (Bogota) 46, 86, 110-11, 122, 130, 164, 173, 175-78, 180, 182, 187, 189, 200, 202, 211-12, 246, 250, 330, 332, 342, 346, 430-31, 437-38, 444, 451, 454, 459, 494, 517, 530, 557, 568, 573, 594
El Guásimo 7
El Heraldo (Barranquilla) 131-32, 139-40, 144-45, 151, 158, 162-63, 165-66, 172, 182, 583
El Independiente (Bogota) 212-13, 219, 243-44
El Istmo 7
El jardin de al lado (Yan bahçe, Donoso) 367
El Nacional (Caracas) 130, 172, 183, 212, 245, 259
El olor de Guayaba (Márquez'le Konuşmalar) 447
El País (Madrid) 425, 437, 469, 478, 521, 538, 554, 557, 565, 568, 577
El Potrero 7
El Salvador 425
El Tiempo (Bogota) 91, 177, 180, 198, 211, 329, 342, 346, 382, 401, 423, 428, 458, 463, 487, 508-10, 523, 529, 539-40, 545, 547, 549-51, 562, 567
El Universal (Cartagena) 122-25, 127, 129, 133, 137, 162, 165, 182, 592, 595
Elío, María Luisa 324, 341, 492
Elite (dergi, Caracas) 261
Elizondo, Pía 431, 492
Elizondo, Salvador 300, 431
Era (yayınevi) 306, 315, 339
Eréndira (film) 493
Erkek Milli Lisesi (Zipaquirá) 83-84, 98
Escalante, Aníbal 278, 282, 303
Escalona, Rafael 142, 150-51, 168-69, 210, 222, 225, 345, 570
Escobar, Pablo 494, 515, 519, 522-53, 528, 533, 546-47, 549
Espejo, Monsignor Pedro 29, 36, 44
Espriella, Oscar de la 129, 135, 137
Espriella, Ramiro de la 127, 130, 132, 139, 158, 163, 171
Esso Ödülü 301
Estrada Cabrera, Manuel 386
Estrada, Filemón 18
"Ev" 33, 111, 132, 135, 139, 148-50, 155-56, 172, 175, 188, 257-58, 302-03, 318, 334, 357
"Eva Kedisinin İçinde" ("Eva esta dentro de su gato") (hikâye) 111
Excelsior (Mexico City) 377, 409, 427, 441, 493, 518

Falkland Savaşı 445
Fals Borda, Orlando 402, 406
FARC gerilla hareketi 519, 566, 569-71
Faulkner, William 96, 105, 131-32, 134, 140, 143, 145, 149, 152-53, 157, 165, 186, 288-89, 320, 457, 541
Faure, Edgar 198-99, 216
Feduchi, Leticia 355
Feduchi, Luis 355, 365, 381, 576
Fellini, Federico 202, 207, 497, 548
Feltrinelli, Giangiacomo 358
Fergusson, William (albay) 58
Fergusson, Rosa Elena 26, 39, 59, 61, 63
Fernández Onate, Alonso 168
Fernández, Emilio "Yerli" 304
Ferreira, José Gomes 408
Filippo, Mario Alario di 139
Fiorillo, Heriberto 593
Fogel, Jean-François 537
Fonseca, Carlos 238
Fonseca, Martína 80, 191-92
Font Castro, José 229, 253
Foro Iberoamérica 564, 568, 585-86
Fox, Vicente 568, 575

Franco Múnera, Jorge 127-28
Freites, General Marco 47
Freites, Juana de 54
Freud, Sigmund 86, 90
Fuenmayor, Alfonso 131, 139-41, 144, 151-52, 162, 165, 181-82, 255-56, 329, 331, 371, 384, 450, 457, 485, 542
Fuenmayor, José Felix 140
Fuentes, Carlos 280, 297-98, 307-11, 313, 323-25, 330-31, 336, 338-35, 342, 358, 362, 366, 368, 375, 377-78, 439, 442, 513, 532, 541-42, 565, 568, 594-95
Fuentes, Norberto 541, 544
Fujimori, Alberto 511
Fundación, Magdalena 6

Gaitán Durán, Jorge 208, 262
Gaitán, Jorge Eliécer 47, 99, 103, 105, 114-18, 123
Galán, Luis Carlos 445, 515, 517, 519, 531, 546-47
Gandhi, Indira 332, 468
García Ascot, Jomí 324, 326, 492
García Barcha, Gonzalo 302, 307, 355, 372, 397, 404, 412, 415, 420, 426, 430-31, 456, 465, 485, 492, 535, 558, 566, 571, 578
García Barcha, Rodrigo 270, 288-89, 291, 298-99, 307, 355, 363, 377, 381-82, 388, 397, 404, 411-12, 420, 423, 426, 430, 448-49, 456, 462, 492, 542, 558, 565, 567
García de la Concha, Víctor 595-96
García Elío, Diego 492
García Espinosa, Julio 206, 493
García Gordón, Pedro 8
García Herreros, Rafael 533
García Márquez, Aida Rosa 49, 60-62, 66, 160, 254-55, 435
García Márquez, Alfredo 95, 162, 255
García Márquez, Eligio Gabriel 127, 162, 324, 345, 381-82, 406, 430, 451, 478, 563, 570, 590
García Márquez, Gustavo 61, 73, 161, 163, 229, 255, 478, 590
García Márquez, Hernando 87, 162
García Márquez, Jaime 75-76, 100, 162, 214, 345, 434-35, 462, 478-79, 590, 594
García Márquez, Ligia 8, 60, 159
García Márquez, Luis Enrique 34-35, 46, 60-63, 65-67, 76, 79, 87, 93, 96, 113-18, 121, 130, 162, 164, 167-68, 255, 319, 433-35
García Márquez, Margarita (Margot) 2, 7, 31, 40, 50-52, 57, 61-63, 65-66, 70, 75, 87, 95, 162, 255, 319, 434-35, 439, 478
García Márquez, Rita 70-75, 117, 255-56, 282, 462
García Márquez: Historia de un deicidio (García Márquez: Bir Tanrı Katilinin Öyküsü, Vargas Llosa) 366, 374, 380
García Paternina, Argemira 8, 64
García Paternina, Eliecer 8, 79
García Paternina, Valentina 79
García Ponce, Juan 291, 300
García, Abelardo 25, 76-77, 79, 590
García, Aminadab 8
García, Carmen Rosa 25, 76-77
García, Gabriel Eligio 1, 8-9, 24-30, 34-35, 37, 46, 49, 54, 57-58, 60-61, 63-64, 66, 69-72, 74, 76-78, 80, 87, 93, 96-98, 100-01, 103-04, 110, 112, 127, 136, 156-57, 160-63, 166, 254-56, 318, 345, 381-82, 435, 454, 459, 475, 477-79, 481, 483, 584
Gates, Bill 594
Gavaldón, Roberto 305
Gaviria, César 517, 519, 521-24, 528, 530-31, 533, 538-42, 544-47, 559, 562-63, 569, 595
Gaviria, Juan Carlos 545
Gentile, Cayetano 76, 97, 160-61, 433-34, 442
Giles, Paul 355
Golding, William 473
Gómez Támara, Adolfo 82, 91
Gómez, Juan Vicente 54, 252, 386
Gómez, Laureano 90, 126, 146, 155, 171, 268
Gonçalves, Vasco 408
Góngora, Luis de 579
González de León, José Luis 304, 310
González Pizano, Cecilia 89
González, Felipe 418-19, 443, 455, 468, 472, 512, 516, 525, 532, 539, 555, 560, 568
González, Gonzalo ("Gog") 86, 177
González, Reinol 417-18, 420
Gorbaçov, Mihail 501, 513, 525
Gordillo, General Gabriel París 268
Gossaín, Juan 372, 392
Goytisolo, Juan 353, 362, 368, 374-75, 513
Goytisolo, Luis 353, 356, 369, 404
Grand Hotel, Stokholm 456, 459
Granma (Havana) 518, 558
Grass, Günter 458

Grau, Enrique 142
Greene, Graham 410, 420, 452, 468-69
Grenada 425, 471, 473
Grossman, Edith 524
Guadalajara Üniversitesi 532
Guantanamo Körfezi 576
Guardia, Patricio la 513
Guardia, Tony la 513-14, 534
Guatemala 279-81, 283
Guerra, "El Mono" 145
Guerra, Ruy 493
Guevara, Ernesto "Che" 13, 117, 264, 277, 281-82, 303, 345, 421, 480
Guillén, Nicolás 209, 212, 262
Gussow, Mel 497
Gutiérrez Alea, Tomás 206, 493
Gyllensten, Lars 457, 460

Habeas 424, 429, 432
Hakikat Operasyonu (Operación Verdad, Küba) 264-65
Hanım Ana'nın Cenaze Töreni 182, 245-46, 293, 303, 379, 545
"Hanım Ana'nın Cenaze Töreni" (hikâye) 134, 181, 271-74, 293, 295-97, 307, 360, 403, 506
Harper and Row 315
Harss, Luis 313-14, 323, 338
Hart, Armando 421
Havana 263-64, 266, 277-82, 284-85, 288, 291, 308, 332, 345, 368, 373, 415, 417, 420, 432-33, 442, 455, 466, 468, 474, 490-92, 499, 513, 534, 557-58, 563-64, 578
Havana Film Festivali 493, 496, 576
Havel, Vaclav 531
Heidelberg 233
Hemingway, Ernest 143, 152-53, 170, 185-86, 227, 232, 292, 320, 340, 353, 363, 557
Hermosillo, Carmelina 25
Hermosillo, Jaime 493, 497, 593
Hernández, Juanita 5
Herrera, General Benjamín 36, 123
Hobsbawm, Eric 569
Hughes, Howard 197

Ibarra Merlano, Gustavo 129, 144
Iguarán Cotes de Márquez, Tranquilina 1, 4-6, 15, 17-21, 23-25, 27-30, 33, 37-41, 49-50, 56-57, 62, 66-67, 70, 84, 100, 114, 156, 162, 224, 319
Instituto Di Tella, Buenos Aires 343
Inter-Amerikan Kalkınma Bankası 562, 564
Isaacs, Jorge 520
"Isabel'in Macondo'da Yağmuru Seyrederken Kendi Kendine Konuşması" (hikâye) 262, 307
Işıklar Yüzyılı (*El siglo de las luces*, Carpentier) 309
Itagüí 533

İbero-Amerikan Gazetecilik Vakfı (Cartagena) 539-40, 542, 568
İbero-Amerikan Zirvesi 539-40
İhtiyar Adam ve Deniz (Hemingway) 170, 227
İkinci Dünya Savaşı 72, 95, 197-98
İlerleme İttifakı (Alliance for Progress) 260, 284
İspanya 145, 244, 353-54, 360, 384, 404, 413, 418, 441, 455-56, 465, 511-12, 515, 525-26, 537-38, 560, 586
İspanya Komünist Partisi 353
İspanya Kraliyet Akademisi 590, 592-95
İspanyol dil reformu 590
İsviçre 526
İtalya 200-03, 206-09, 358
İtalyan yeni gerçekçiliği 180, 207, 494
İyi Kalpli Eréndira ile İnsafsız Büyükannesinin İnanılmaz ve Acıklı Öyküsü 378-79
"İyi Yolculuklar, Sayın Başkan" (hikâye) 529

Jamaika Mektubu (Bolívar) 504
Jaramillo, Bernardo 519
Jiménez, Juan Ramón 88
Johanssen, Johnny 461
Jorge Alvarez Editorial 336
José de las Nieves 124
Joyce, James 96, 114, 132, 142, 149, 153-54, 297, 323, 330, 386
Juventud Rebelde (Havana) 558

Kádár, János 241-43, 269-70
Kafka, Franz 91, 104, 107-08, 113, 125, 133, 149, 155-56, 239, 294, 336
Kapucinski, Ryszard 543
Karayip Devletler Birliği 539
"Karda Kan İzlerin" (hikâye) 227, 430-31, 492, 528
Karvelis, Ugné 362, 368-70

Katalonya 353, 355
Kataraín, José Vicente 402, 441, 454, 457
"Katiller" (Hemingway) 152
Katliam Operasyonu (*Operación Masacre*, Walsh) 279
Kawabata, Yasunari 480, 580
Keith, Minor C. 42
Kemp, Peter 538
Kennedy, John F. 282, 284, 305, 577
Kennedy, Robert 360
Kennedy, William 283
Kent ve Köpekler (Vargas Llosa) 309, 366, 385
Kırmızı Pazartesi (film) 493
Kırmızı Pazartesi 75, 87, 98, 133, 161, 214-15, 431, 433-34, 436-37, 439, 441-43, 447, 477, 580
"Kız" (şiir) 94
Kızıl Oidipus (film) 496
Kiev 237
King, Martin Luther 360
Kissinger, Henry 525, 557
Klein, Roger 315
"Kocaman Kanatlı İhtiyar Adam" (hikâye) 295, 378
Kolera Günlerinde Aşk (film) 496
Kolera Günlerinde Aşk 27, 29, 55, 129, 190, 394, 476, 479, 481, 484-85, 487-89, 491, 499-501, 536-37, 554, 573, 580
Kolomb, Kristof 13
Kolombiya 14-15, 41-43, 50-51, 83, 87-88, 145-46, 171-72, 233, 267-69, 271-73, 296, 360, 371-73, 406, 411-12, 422, 439-40, 445, 454-55, 462-63, 471-72, 486-87, 489-90, 494-95, 504, 515, 517-524, 529-30, 532-33, 538-40, 560-62, 566, 571
Kolombiya Guajira'sı 15
Kolombiya Komünist Partisi 183
Kolombiya Liberal Partisi 1, 3, 14, 51, 54, 57, 99, 114
Kolombiya Muhafazakâr Partisi 1, 14, 51, 160
Kolombiya Ulusal Üniversitesi 103-04
Körfez Savaşı (1990) 512
Körfez Savaşı, İkinci 576
Krakov 205
Kraliçe II. Elizabeth 178
Kruşçev, Nikita 212, 233, 238-39, 270, 277-78
Kurosawa, Akira 494, 498
Küba 262-63, 277-83, 297-99, 302-03, 308, 360-62, 368, 373-75, 400-01, 405, 409-11, 413-17, 420-22, 426, 430, 432, 465-66, 468-70, 489-91, 495-98, 500, 512-13, 515, 522, 526, 560-61
Küba Devrimi 204, 271, 274, 284, 286, 310, 360, 380-81, 404-05, 408, 411, 416, 450, 513, 519, 551, 564
Küba füze krizi 309
Küba Komünist Partisi 297-98
Küba Ulusal Yazarlar ve Ressamlar Birliği (UNEAC) 361

"La Amiga" 158
La Calle (Bogota) 266
La Cultura en México (*¡Siempre!*) 307, 331
La dolce vita (film) 202, 548
La Familia (dergi, Mexico City) 299-300, 304
La llama y el hielo (Mendoza) 258
La Puppa 230, 261
La Razón (Bogota) 107
La región más transparente (Havanın temiz olduğu yer) (Fuentes) 307
La Vanguardia (Barselona) 589
Labirentindeki General 503, 505, 514, 537, 545, 550-51, 553, 567
Lamarr, Hedy 203
Lang, Jack 430, 456, 514, 542
LANSA 121, 165
Lara, Patricia 563
Le Monde (Paris) 537
Leipzig 233-34, 236
Lemos Simmonds, Carlos 519
Lennon, John 439
Leonard, John 365
Lewinsky, Monica 561
Liberal Devrimci Hareket (Movimiento Revolucionario Liberal, MRL) 269
Libre (dergi, Paris) 368, 370, 374, 379, 513
Librería Mundo, Barranquilla 143-44
Lima 280-81, 343-44, 404
Linares de Vargas, Susana 270
Littín, Miguel 491-92, 593
Lizbon 408-09
Lleras Camargo, Alberto 90, 95, 212, 268-69
Llosa, Patricia 366, 368, 413-14
Lolita (Nabokov) 580
Lollobrigida, Gina 205-06
Londra 237, 244-47, 249-51, 270-71, 306, 332, 336, 366, 404-06, 485
López Caballero, Felipe 473-74

López de Barcha, Beatriz 458
López Escauriaza, Domingo 123, 162
López Michelsen, Alfonso 105, 269, 406, 411-12, 438, 440, 443-45, 466, 474, 508, 570
López Portillo, José 466
López Pumarejo, Alfonso 84, 90, 95, 183
López Valencia, Augusto 530
López, Nereo 461
Loren, Sophia 203, 205-06, 256, 473
Los Angeles 565-67
Lukács, György 240
Lundkvist, Artur 438, 451, 458
Lübnan 450

M-19 gerilla hareketi 413, 438, 440, 445, 486, 519
Macar Ayaklanması, 241
Macaristan 204, 233, 237, 241-44, 261, 269
MacBride Komisyonu 426-27, 429
Macedo, Rita 307, 324, 377
Macondo 42
Madrid 223, 225, 228, 230, 237, 244, 246, 351, 420, 466, 491, 515, 528, 555, 560, 564, 590
Madrid, Miguel de la 455
Magangué 25, 73, 80, 82, 93, 95-97, 100, 127, 457
Magdalena 15-16, 22, 36, 73, 150, 170, 454, 462
Magdalena Nehri 8, 22, 69-70, 80, 93, 502, 504
Mailer, Norman 452
Majagual 96-97
Malagón, Stella 496
Mallarino, Gonzalo 105-06, 165, 176, 535
Manaure 29, 168
Mandela, Nelson 415
Manrique, Jorge 504-05
Marambio, Max 474
María (Isaacs) 520
"María dos Prazeres" 529
María My Dearest (*María de mi corazón*) (film) 493
Marino Ospina, Iván 486
Márquez Caballero, Margarita 117, 522
Márquez Hernandez, Nicolas del Carmen 4
Márquez Iguaran de García, Luisa Santiaga 1-3, 6-7, 17, 20-21, 23-30, 34-35, 37, 46, 49-50, 57-58, 60-61, 63, 66, 70-74, 77, 79, 85-87, 96, 114, 135, 139, 147-48, 150-51, 156, 161-63, 188, 224, 246, 254-56, 319, 323, 356, 372, 394, 433-34, 453-54, 476, 481, 533, 571-72, 584
Márquez Mejía, Wenefrida 23, 40, 54, 65, 435
Márquez, Juan de Dios 6, 15, 23, 29-31, 35, 54, 65, 70, 246, 522
Márquez, Sara Emilia 35-36, 66
Marsé, Juan 353, 360-61, 373, 404
Martín, Carlos 88, 90
Martínez Garrido, Gabriel 8
Martínez, Berenice 89
Martínez, Tomás Eloy 338, 344, 472, 595
Masetti, Jorge Ricardo 266, 277-82, 284-85, 287, 303-04
Matta, Roberto 380, 408
Mavi Istakoz (film) 181, 295
Mayer, Maurice 241
Mayıs Devrimi (Fuentes) 358
Mayor, Federico 531
Maza Márquez, Miguel 517, 547
Medellín 93, 158, 166, 184-85, 254
Mejía Vidal, José María 6
Meksika Devrimi 291, 308
Meksika Ulusal Özerk Üniversitesi 527
"Melekleri Bekleten Kara Adam" (hikâye) 164
Menchú, Rigoberta 557
Mendès-France, Pierre 216
Mendoza Neira, Plinio 105, 115, 123, 257
Mendoza, Consuelo 257, 431, 458
Mendoza, Elvira 250
Mendoza, Plinio Apuleyo 33, 41, 105-06, 115, 123, 210-11, 213, 215, 233-34, 240-41, 243-44, 246, 250-51, 253-54, 257-59, 261, 263-67, 269-71, 277, 282, 284-85, 293, 300, 302-04, 309, 317, 329, 331, 333, 342-43, 358-59, 362, 367, 374, 379, 383, 430-31, 447-48, 454, 456-57, 459, 513
Mendoza, Soledad 233-34, 236-37, 249, 251, 254, 257
Mexico City 280, 289, 291, 311, 313, 316, 323, 326, 335, 341, 344, 351, 360, 371, 373, 378, 397, 409, 413, 417, 423-24, 426-27, 433, 440, 451-52, 462, 470, 480, 486, 498, 543, 557, 561-62, 566-67, 569, 574-77, 586-87, 589, 596
Miami 283
Milano'da Mucize (film) 207
milyonların dansı 42
Mistral, Gabriela 323

Mito (dergi, Bogota) 262, 275
Mitterrand, Danielle 456, 458
Mitterrand, François 213, 419, 452, 454-55, 458, 470, 515, 525, 542
Mojana Irmağı 75, 80, 100
Momento (dergi, Caracas) 243-46, 250-51, 253, 262
Mompox 127, 158, 160
Monsalve, Alfonso 346-47
Montané, Jesús 471
Montesi, Wilma 202-03
Montoya, Marina 522, 547
Mora, Rosa 538
Moreno, Marvel 331, 367
Moreu, Manuela 7
Morrison, Toni 559
Moskova 204, 236-40, 252, 278, 281, 285, 426, 468, 525
Moskova Film Festivali 501
Moura, Beatriz de 355, 360
Movimiento al Socialismo (MAS: Sosyalizme Doğru Hareket) 381-82, 396
Mrs. Dalloway (Woolf) 135, 170, 385
Mundo Nuevo (dergi, Paris) 330
Múnera Herrán, Carmen 128
Muñoz Molina, Antonio 595
Murcia, Humberto 486
Mutis, Alvaro 152, 164-65, 173, 175-77, 184, 280, 291-94, 301, 305-07, 324, 326, 335, 365, 367, 451, 453, 461-62, 502, 536, 542, 571, 594
Mutis, José Celestino 164
Muz Bölgesi 1, 22, 24, 43-44, 47

Nabokov, Vladimir 580
NATO 137, 198
Neruda, Pablo 88-89, 92, 94, 238, 342, 367, 369, 375, 379-80, 382, 384, 388, 451, 455, 457, 521, 589
Neustadt Ödülü 396
New York 267, 278, 282-88, 293, 303, 313, 315, 375, 382, 455, 485, 525, 565, 570
New York Film Festivali 524
New York Review of Books 537
New York Times 366, 432, 497, 533, 541, 563
New York Times Book Review 365
New Yorker, The 566, 585, 595
Newell, Mike 496
Nigromanta 87, 135, 216
Nikaragua 422-26, 489, 520, 595
Nixon, Richard 260, 360, 384, 416
Nobel Edebiyat Ödülü 152-53, 186, 244, 345, 376, 379, 409, 438, 450-52, 455, 457-70, 473, 475-76, 479-80, 488-92, 506-07, 528, 557-59, 564-65, 591-92
Noriega, Antonio 518
Noriega, Elida 6
Noriega, Pacha 6
Noriega, Sara 6
Norman, Jessye 514
Novedades (Mexico City) 292
Núñez Jiménez, Antonio 286, 421, 448
Núñez Roca, José María 45

O'Leary, John 566
O'Leary, Patricia (d. Cepeda) 565
Obregón, Alejandro 142-43, 152, 383-84, 452-53, 542
Ochoa, General Arnaldo513-14
Ochoa, Guillermo 372
Olaya Herrera, Enrique 51
Oliver, Magdalena 456
On İki Gezici Öykü (Cuentos peregrinos) 526, 528
Onetti, Juan Carlos 313, 452
Ordet (Söz) (film) 203
Orlando (Woolf) 131, 149
Ospina Pérez, Mariano 118, 126, 268
Ospina, William 571
Otero Silva, Miguel 212, 259
Otero, Blas de 217, 359
Otero, Lisandro 404-05, 408
Oturan Bir Adama Karşı Aşk Eleştirisi (Diatriba de amor contra un hombre sentado, oyun) 499-500
Oveja Negra (yayınevi) 441, 456, 492

"Ölümün Öbür Kıyıcığı" (hikâye) 112
Öteki (Dostoyevski) 82, 85, 91, 108

Pacheco, Lisandro 169-70
Pachón, Gloria 515, 531-32, 547
Pachón, Maruja 523, 545, 547, 556
Padilla (bölge) 3, 16, 36, 137, 150
Padilla López, Raúl 532
Padilla, Heberto 361-62, 368-69, 373-75, 379, 400, 404, 411, 414, 513
Pagano, Iris 340

Palencia, José 79, 98, 104, 114, 122, 134
Palme, Olof 413, 451-52, 468
Palomares, Luis 315
Panama 6, 14, 21, 41, 281, 405, 409-10, 419, 423
Panama Kanalı 409, 419, 425
Pan-Amerikan Konferansı, Dokuzuncu 115-117
Papa I. Jean Paul 422
Papa II. Jean Paul 422, 424, 501, 560
Papa XII. Pius 201
Papa XXIII. Johannes 253
Papworth, James 332
Pardo López, Raquel 97
Pareja, Carlos Henrique 25, 116
Paris 197, 208-13, 216-20, 221-29, 242-44, 358-61, 426, 429-31, 442, 514, 577
Paris Match (dergi) 540, 542
Parra, Nicanor 521
Pasadena, Kaliforniya 557
Paso, Fernando del 324
Pastora, Edén 423
Pastrana, Andrés 539-40, 561-63, 566-67, 569, 571, 595
Paternina Bustamante, María de los Angeles 8
Patlama (edebiyat akımı) 294, 297, 307, 309-10, 313, 336, 341-42, 345, 352, 356, 366-370, 379, 385-86, 404, 406
"Patlama"nın Kişisel Tarihi (Historia personal del 'Boom,' Donoso) 367
Paz, Octavio 527
Peck, Gregory 493
Pedro Páramo (Rulfo) 294
PEN Kulübü 577
Peña, Alquimia 494
Pérez Jiménez, General Marcos 249, 251, 253, 260, 386, 388, 473
Pérez, Carlos Andrés 419, 438, 443, 466, 473, 501, 510, 532, 534, 544, 559, 563, 568
Pérez, Rafael 160, 255
Perón, Eva 145, 177
Perón, Juan 384
Peru 511-13
Petkoff, Teodoro 381, 438, 444, 568
Piñeiro, Manuel 421
Pinilla, Rojas 126, 171, 183, 209, 211-12, 233, 244, 268
Pizarro, Carlos 519
Plan Kolombiya 562, 566, 569
Playboy 446-47
Plaza y Janés (yayınevi) 407
Polanco, Jesús de 565, 568
Polonya 204-05, 241-43, 445
Pombo, Roberto 563, 567-69, 578
Poniatowska, Elena 320, 325
Pontecorvo, Gillo 495
Porras, Lolita 91
Porrúa, Francisco "Paco" 323, 332, 335, 338-39, 343, 362
Portekiz Devrimi 408
Posada García-Peña, Roberto ("D'Artagnan") 549
Prag 205, 237, 362
Prag Baharı 359
Prensa Latina 266-67, 277-78, 281-83, 285-88, 293, 304
Primera Plana (dergi, Buenos Aires) 338-39
PSOE (İspanya Sosyalist Partisi) 353, 418, 516, 532
Puerto Salgar 80-81
Pynchon, Thomas 487

QAP (Televizyon kanalı) 523-24, 558, 563
Quinn, Anthony 496
Quintana, Tachia 217-22, 224-26, 228-31, 234, 237, 243, 254, 257, 261, 319, 359, 396, 430-31, 456, 459, 481, 578
Quiroga, Osvaldo 499

Rabassa, Gregory 452, 524
Rafael Rodríguez, Carlos 405, 408, 414-15, 471
Ramírez MacGregor, Carlos 247, 250, 260
Ramírez, Sergio 426, 595
Ramónet, Ignacio 426-27
Ranchería Nehri 7
Reagan, Ronald 332, 345, 422, 427, 438, 455, 470, 489, 501, 513, 551, 556
Redford, Robert 495-96, 524
Regás, Rosa 354-55
Restrepo, Laura 473
Restrepo, Peder Félix 301
Retalhuleu, Guatemala 279-80
Revista Mexicana de Literatura (dergi) 307
Revueltas, Fernando 285
Reyes Echandía, Alfonso 486
Ribero Silva, Rafael 206
Riding, Alan 432-33

Riohacha 3-7, 15-16, 20-21, 29-30, 34, 44, 58
Ríos, Ana 6-7, 19, 29
Ríos, Eugenio 6, 15, 39
Ripstein, Arturo 310-11, 313, 329, 493, 497
Roca, Julio 374
Rodríguez Monegal, Emir 310, 330, 342, 386
Rodríguez, Carlos Rafael 405, 408, 414-15, 471
Rodríguez, Dámaso 145
Rodríguez, Simon 503
Rohter, Larry 563
Rojas Herazo, Hector 123-24, 128
Rojas Pinilla, General Gustavo 126, 171, 183, 209, 211-12, 233, 244, 268
Rojas, Jorge 88, 90
Rojo, Vicente 311, 339-40
Roma 200-01, 205-06, 208
Romero Pacheco, Medardo 19
Romero, Carlos 425
Romero, Medarda 18-20
Rómulo Gallegos Ödülü 341, 381
Rondón Hederich, Jorge 144, 183, 229
Roosevelt, Franklin D. 95
Rosado, Dottoressa 207-08
Rosario, Arjantin 591
Rosi, Francesco 203, 493-94
Rosoff, Charles 359, 396, 456
Rosoff, Juan 396
Rueda, María Isabel 523
Ruiz, Isabel 6, 21, 56
Ruiz, María Gregoria 6, 21
Rulfo, Juan 294-95, 305, 307-08, 312-13, 320, 323
Rushdie, Salman 455
Russell Mahkemesi 408, 416

S.nob (dergi, Mexico City) 300, 431
"Saat Altıda Gelen Kadın" (hikâye) 151-52
Sábato, Ernesto 569
Sabra ve Şatilla katliamı 450
Sadoul, Georges 181
Saenz, Manuelita 503
Said, Edward 531
Salcedo, Hernando 181
Salgar, José 179, 187
Salinas de Gortari, Carlos 501, 527, 534, 539, 555
Salmona, Rogelio 524
Sampayo de Alvarez, María Amalia 134
Samper, Daniel 401, 428, 539-41, 543-45, 555, 558-61, 563, 570, 595
Samper, Ernesto 517, 539, 571
Samper, María Elvira 480, 523, 563
San Jorge Irmağı 73, 80, 134
San José Okulu, Barranquilla 74, 105, 123
Sánchez, Celia 279, 421, 448
Sánchez, Guillermo 186
Sánchez-Gavito, María Antonia 440
Santa Marta 2, 15, 20-22, 24-26, 29-30, 42-45, 58, 65, 69-70, 167, 170, 254
Santa Marta demiryolu 42
Santander, Francisco de Paula 504
Santo Domingo, Julio Mario 141, 384, 530, 568, 594
Santos Calderón, Enrique 401, 406, 412, 418, 424, 428, 430, 523, 545, 569
Santos, Francisco 547
Santos, Juan Manuel 540, 560
Saramago, José 564-65, 591
Sartre, Jean-Paul 374
Sayın Başkan (Asturias) 376
Schneider, General René 369
Schóo, Ernesto 338-39
Schori, Pierre 458
Scribner's, New York 485
Seberg, Jean 307
Seix Barral (yayınevi) 351, 356, 374
Seksek (*Rayuela*) (Cortázar) 218, 309, 352, 385
Semana (dergi, Bogota) 474, 480, 562-63
Semprún, Jorge 353
"Señora Forbes'in Mutlu Yazı" (hikâye) 528
Serpa, Horacio 528, 539, 571
Serrano de Donoso, María Pilar 369
Serres, Michel 531
Sevilla (Sevilla) 538
Sevilla Fuarı 526, 528
Shakira 567
Sharon, Ariel 450
Shaw, George Bernard 128
Sheinbaum, Adriana 542
Shori, Pierre 451
Sierpe, Marquesita de La 134-35
Simons, Marlise 480
Sincé 7-8, 24, 63-66, 70, 170, 255
Sincelejo 25
Siqueiros, David Alfaro 380
Siyah Euphemia'nın Yeri 142, 144, 152
Slim, Carlos 568, 594

Socarras, José Francisco 84
Soğuk Savaş 137, 183, 198
Solanas, Fernando 495
Solano Gómez, Lorenzo 18
Solano, Pablo 237
Solano, Urbano 7
Sontag, Susan 513
Sosa Blanco, Albay Jesús 265-66
Sosyalist Enternasyonal 418
Soto, Jesús Rafael 229
"Sözü Bükmek" 498
SSCB137, 237-41, 296, 359-60, 368, 400, 427, 471, 489, 501, 515, 525
Stalin, Joséf 183, 212, 233, 239-41, 252, 270, 296, 373-74, 406, 411
Stalingrad 238, 241
Stokholm 459
Streitfeld, David 534
Styron, Rose 577
Styron, William 313, 541
Suárez, Adolfo 418
Suárez, Rodrigo 267
Sucesos Para Todos (Herkes İçin Öyküler) dergisi, (Mexico City) 299-300, 304
Sucre 8, 25, 40, 69, 72-3, 75-6, 79, 80, 87, 93, 95-7, 100-1, 103, 112, 114, 117-8, 127, 130, 133-5, 147, 150, 158-62, 170, 172, 190, 214-6, 254-5, 257, 259, 297, 299, 433-5, 457, 503, 566
Sudamericana (yayınevi) 323, 335, 336, 339, 441
Sundance film okulu ve festivali 496
Süveyş Krizi (1956) 198, 225-26

"Şarkı" (şiir) 91
Şer Saati 75, 133, 182, 214-16, 219, 221, 229, 237, 243, 245, 249, 283, 301-02, 315, 429, 433, 545, 549
Şili 367, 369, 375, 379-80, 384, 388, 399-403, 406, 414, 424, 426-27, 491-92, 512, 521, 528, 566, 571
"Şili, Darbe ve Gringolar" 403
Şili'de Gizlice - Miguel Littín'in Serüveni 492, 500

"Taş ve Gökyüzü" şiir akımı 88, 107
Tebbal, Ahmed 231
Tek Gözlü Adam Kral (*El tuerto es rey*, Fuentes) 368
Televisa 568
Téllez, Dora María 423
Thatcher, Margaret 422, 473, 501, 513, 515, 531
The Ides of March (*Martın On Beşi*, Wilder) 252
Tiempo de morir (Ölmek Zamanı) (film, Ripstein) 310
Tiempo de morir (Ölmek Zamanı) (film, Triana) 493, 497
"Tinsel Bir Okullu Kız İçin Sabah Sonesi" (şiir) 93
Tolú 25
Torres, Alfonso 255-56
Torres, Camilo 105-07, 253, 270-71, 329, 364
Torres, Hugo 423
Torrijos, General Omar 40-10, 419, 423, 440, 443-44, 468, 568
Tras las claves de Melquíades: historia de "Cien años de soledad" (Melquíades'in ipuçlarının peşinde: *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın hikâyesi) (E. G. García Márquez) 570
Triana, Jorge Alí 493, 496-97, 593
Trujillo, Rafael 386
Truman, Harry S. 136-37
Turbay Ayala, Julio César 422-23, 428, 439, 445, 495, 522
Turbay, Diana 522, 547, 549
Twain, Mark 85, 353

Ukrayna 237
Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELN, gerilla hareketi) 271
Ulusal Kurucu Meclis 521
Uluslararası Af Örgütü 423, 490
Uluslararası Basın Örgütü 416
Uluslararası İbero-Amerikan Edebiyatı Konferansı 341
Uluslararası Sinema ve Televizyon Okulu 491, 494
Ulysses (Joyce) 114, 142, 181, 193, 243, 297, 330, 352, 358, 385
Umberto D. (film) 214, 226
UNESCO 426-27, 429, 531, 538, 542, 547, 564
United Fruit Company (Birleşik Meyve Şirketi) 1, 13, 22-23, 42, 421
Updike, John 585
Urdaneta Arbeláez, Roberto 126

Uribe Uribe, Rafael 14, 16-17, 36
Uribe Vélez, Alvaro 571, 595
Uruguay 424
Uslar Pietri, Arturo 297
Uykuda Sevilen Kızlar (Kawabata) 480, 580

Üçüncü Adam (The Third Man) (film) 204
"Üçüncü Teslimiyet" (hikâye) 108, 111
"Üniversite Hayatı" ("La Vida Universitaria") 107

Valdeblánquez, Altagracia 4
Valdeblánquez, Carlos Alberto 4, 15
Valdeblánquez, Hortensia 74, 79
Valdeblánquez, José María 4, 7, 15, 18-19, 30, 35, 74, 79
Valladares, Armando 454
Valledupar 15, 167-68, 170
vallenato 168-69
Varda, Agnès 494
Vargas Llosa, Mario 20, 30, 215, 246, 258, 297, 309-10, 313, 336, 338-39, 341-44, 353, 356, 352, 360, 362, 366, 368-70, 374, 377, 380-81, 393, 404, 409, 413-14, 416, 490, 511, 513, 594
Vargas, Germán 130, 141-42, 144, 189, 216, 262, 270, 331, 485, 542, 563
Vargas, Mauricio 563
Vázquez Montalbán, Manuel 404
Vega Uribe, Miguel 486
Vega, Henrique de la 481, 483
Velasco, General Juan 511
Velasco, Luis Alejandro 186-87
Venedik Film Festivali 200, 204
Venezuela 247-51, 257-64, 380-82, 501, 531-32
Venezuela Gráfica (dergi, Caracas) 261, 264, 300
Ventura Casalins, Juan 71
Veracruz 293
Vicens, Luis 181, 291, 293, 312, 315
Vicens, Nancy 192
Vidal Daconte, José 54
Vidal, Josefa Francisca 3
Vidal, Margarita 440
Vieco, Hernán 210, 222-23, 231-32, 236
Vieira, Gilberto 183
Vietnam 213, 216
Vietnam Savaşı 345, 399
Vilá Fuenmayor, Eduardo 182
Villa, Abelito Antonio 137, 150
Villamizar, Alberto 532, 545, 547
Villamizar, Beatriz 523, 547
Villanueva 15
Villar Borda, Luis 105-07, 116, 223, 234-36, 270
Villegas, Julio César 164-65, 167, 171, 182
Vinyes, Ramón 131, 140, 144, 151
Violencia 99, 118, 126, 136, 139, 158, 160, 162, 183, 214-15, 226, 402, 517, 519
Visión (dergi) 340, 405
Viyana 204-05

Walsh, Rodolfo 279-80
Walter Thompson reklam ajansı 305
Warhol, Andy 360
Welles, Orson 179
Wilder, Thornton 252
Winfrey, Oprah 578
Woolf, Virginia 131-32, 135, 149, 153, 157, 170, 320, 386

Yaprak Fırtınası 22, 34, 38, 53, 55-56, 67, 147-48, 155-57, 164, 166-67, 175, 180, 188, 210, 215, 221, 244, 274-75, 299, 307, 318, 434, 444, 475
Yaşlılık (de Beauvoir) 480
Ydígoras Fuentes, Miguel 280
Yeni Latin Amerika Sineması Vakfı (Havana) 491
Yeşil Ev (Vargas Llosa) 338, 341-42
"Yitirilmiş Zamanların Denizi" (hikâye) 295-96, 298, 378
Yüzler Komitesi 512
Yüzyıllık Yalnızlık 4-5, 20, 34, 37, 40, 46, 53, 61, 71, 87, 89, 110-11, 126, 131, 133, 140, 155-56, 165, 169, 229, 271, 296-97, 302, 312, 330-31, 333-34, 336, 338-43, 346-47, 351-54, 356-59, 363, 365-66, 372, 376, 378, 384-86, 390-92, 397, 403, 407-09, 429, 452, 455, 457, 461, 466, 468, 475, 484-85, 487-89, 496, 499, 508, 520, 528, 550-51, 554, 559, 570, 574, 578, 580, 591-92, 594-95

Zabala, Clemente Manuel 122-24, 126, 130, 133, 138, 140, 162, 535, 591
Zalamea Borda, Eduardo 110-11, 122, 130, 152, 177-78, 181, 243

Zalamea, Jorge 116
Zambrano, Lorenzo 558, 568
Zapata Olivella, Manuel 122, 137, 150, 168, 236
Zapatista gerillaları 569
Zavattini, Cesare 180, 201, 207-08, 226, 245, 250
Zipaquirá 83-90, 93, 98-99, 158
Zor Sevdalar (Amores difíciles) (film) 496, 526

Albay Nicolás Márquez (1864-1937), Gabriel García Márquez'in anne tarafından dedesi, 1914 civarı.

Tranquilina Iguarán Cotes de Márquez (1863-1947), Gabriel García Márquez'in anneannesi.

Albay Nicolás R. Márquez (*solda arkada*), tropiklerde bir gezinti gününde şık şıkırdım, 1920'ler.

Luisa Santiaga Márquez Iguarán (1905-2002), Gabriel García Márquez'in annesi, evlenmeden önce.

Gabriel García Márquez'in babası Gabriel Eligio García (1901-1984) ile Luisa Santiaga'nın evlendikleri gün, 11 Haziran 1926, Santa Marta.

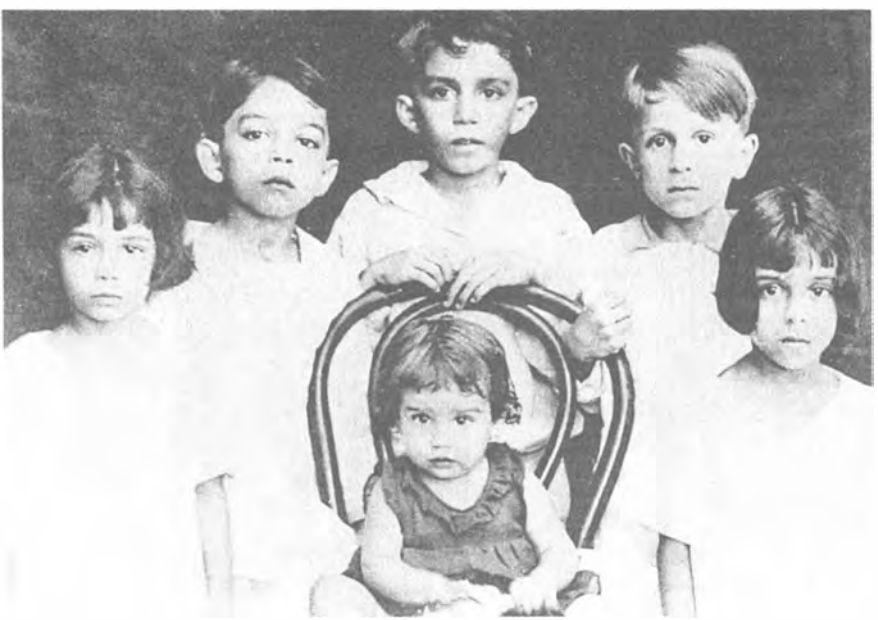
Birinci doğum gününde Gabriel García Márquez. 2002'de yayınlanan otobiyografisinin kapağında kullanılmak üzere seçtiği fotoğraf bu.

Albay'ın Aracataca'daki eski evinden bir bölüm, yeniden inşa çalışmaları başlamadan önce.

Elvira Carillo ("Pa Teyze"), Aracataca'da çocukken Gabriel García Márquez ve kız kardeşi Margot'ya bakan teyzelerden biri.

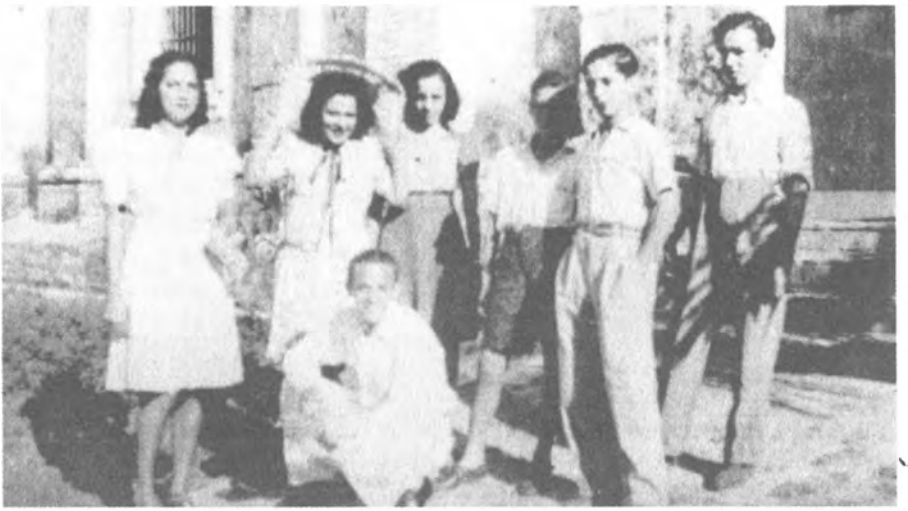
(*Soldan sağa*) Aida García Márquez, Luis Enrique García Márquez, Gabito, kuzen Eduardo Márquez Caballero, Margot García Márquez ve bebek Ligia García Márquez, Aracataca, 1936. Fotoğrafı çocukların babası Gabriel Eligio çekmiş.

Gabito San José Okulu'nda, Barranquilla, 1941.

Gabriel García Márquez'in 1943'ten 1946'ya kadar okuduğu Zipaquirá'daki Milli Lise.

García Márquez biraderler Luis Enrique ile Gabito (*sağda*) kuzenleri ve arkadaşlarıyla, Magangué, 1945 civarı.

Gabriel García Márquez'in babaannesi Argemira García (1887-1950, *sağda*), Sincé'de, iddialara göre karabüyü yüzünden 1944'te 24 yaşında ölen kızı Ena ile.

Taze şair Gabriel García Márquez, Zipaquirá, 1940'ların ortaları.

Gabriel García Márquez'in Zipaquirá'daki kız arkadaşı Berenice Martínez, 1940'ların ortaları.

Mercedes Barcha 1940'larda Medellin'de okurken.

Gabriel García Márquez'in 1940'larda Costa'dan Bogota'ya seyahat ettiği ırmak vapuru *David Arango.*

Bogotazo sırasında Fidel Castro (*solda*) ve diğer öğrenci liderleri, Nisan 1948.

Barranquilla, Nisan 1950: Ramón Vinyes'e veda partisi. Germán Vargas (*ayakta, soldan üçüncü*), Orlando Rivera ("Figurita"), (*ayakta sağda*), "Bob" Prieto (*oturanlarda soldan birinci*), Gabriel García Márquez ve Alfonso Fuenmayor (*ortada*), yanında Ramón Vinyes (*sağdan ikinci*).

Barranquilla, 1950: (*soldan sağa*) Gabriel García Márquez, Alvaro Cepeda, Alfredo Delgado, Rafael Escalona ve Alfonso Fuenmayor *El Heraldo* bürosunda.

Gabriel García Márquez, *El Espectador*'da gazeteci, Bogota, 1954.

Gabriel García Márquez, Hôtel de Flandre'da, Paris, 1957.

Tachia Quintana, Paris.

Gabriel García Márquez ve arkadaşları (solda ayakta duran Luis Villar Borda), Kızıl Meydan, Moskova, 1957 yazı.

Sovyetler'in Macaristan'ı işgali: 1956'da Budapeşte'de bir sokakta Sovyet tankları. Dünyanın her yanındaki sosyalistlerin SSCB'deki sorunların sadece Stalin'den kaynaklanmadığı sonucuna vardıkları günler.

Caracas, 13 Mayıs 1958: Eylemciler ABD başkan yardımcısı Richard Nixon'ın limuzinine saldırıyor. ABD'nin Latin Amerika politikası konusunda tarihi bir alarm.

Gabriel García Márquez Prensa Latina'da çalışıyor, Bogota, 1959.

Mercedes Barcha Gabriel García Márquez'le evlenmeden önce, Barranquilla.

Küba, Aralık 1958: Che Guevara ve yoldaşları Havana'ya girmeden önce, muharebe sonrası dinleniyorlar.

Gabriel García Márquez ve Plinio Mendoza Prensa Latina'da, Bogota, 1959.

Gabriel García Márquez ve Mercedes Séptima'da, Bogota, 1960'lar.

Havana, Ocak 1961: Kübalı milisler beklenen ABD işgaline hazırlanıyorlar; Gabriel García Márquez'in devrim için çalışmak üzere New York'tan geldiği dönem.

Havana, 21 Nisan 1961: Playa Girón (Domuzlar Körfezi) mağlubiyetinin ardından hapse götürülen ABD destekli işgalciler; Gabriel García Márquez'in Prensa Latina'dan ayrılıp Meksika'ya gitmeyi düşündüğü günler.

1964, Meksika: Gabriel García Márquez (gözlüklü, belirgin bir şekilde yabancılaşmış görünüyor), Luis Buñuel (*ön sıra, soldan ikinci*), Luis Alcoriza (*ön sıra, soldan birinci*) ve (*arka sırada soldan sağa*), Armando Bartra, bilinmiyor, bilinmiyor (muhtemelen Cesare Zavattini), Arturo Ripstein, Alberto Isaac ve Claudio Isaac.

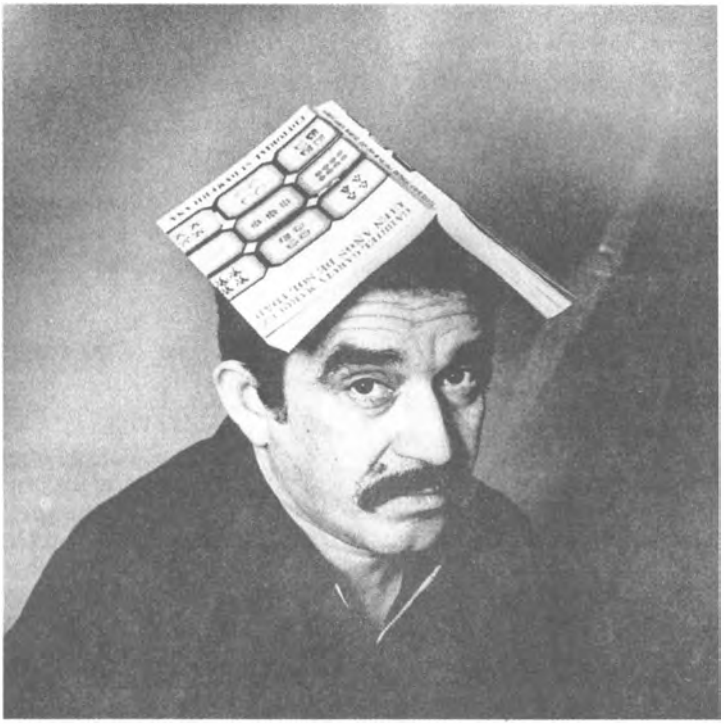
Valledupar, Kolombiya, 1967: (*soldan sağa*) Clemente Quintero, Alvaro Cepeda, Roberto Pavajeau, Gabriel García Márquez, Hernando Molina ve Rafael Escalona.

Gabriel García Márquez Aracataca'da, akordiyoncuyla beraber, 1966: bu doğaçlama gösteri daha sonra Valledupar'da yapılan *valletano* festivallerinin tohumunu attı.

Camilo Torres: Gabriel García Márquez'in üniversiteden dostu, oğlu Rodrigo'yu vaftiz etti, Latin Amerika'nın en ünlü devrimci rahibi oldu, 1966'da çatışmada öldü.

Sihirbaz mı ahmak mı? Gabriel García Márquez Barselona'da, meşhur esrarlı kapağıyla *Yüzyıllık Yalnızlık* başına taç olmuş, 1969.

Mercedes, Gabo, Gonzalo ve Rodrigo, Barselona, 1960'ların sonu.

Sovyetler'in Çekoslovakya'yı işgali, Ağustos 1968: SSCB'nin eski destekçilerinin bir çoğu için bardağı taşıran son damla

Gabriel García Márquez, Barselona, 1960'ların sonu.

Gabriel García Márquez ve Pablo Neruda, Neruda'nın Normandiya'daki evinin bahçesinde, 1972 civarı.

Patlama'nın çiftleri: (*Soldan sağa*) Mario Vargas Llosa, eşi Patricia, Mercedes, José Donoso, eşi María Pilar Serrano ve Gabriel García Márquez, Barselona, 1970'lerin başı.

Gabriel García Márquez *Başkan Babamızın Sonbaharı*'nı yazıyor, Barselona, 1970'ler (fotoğrafı oğlu Rodrigo çekmiş).

Gabriel García Márquez ve Carlos Fuentes, México City, 1971.

Gabriel García Márquez ve Mercedes, 1970'ler.

Cartagena, 1971: Gabriel García Márquez oğlu Gonzalo ve Meksikalı gazeteci Guillermo Ochoa'yla beraber anne-babası Luisa Santiaga ve Gabriel Eligio'yu ziyaret ediyor.

Patlama'nın yazarları: (*soldan sağa*) Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes, Gabriel García Márquez ve José Donoso. Bir Julio Cortázar eksik.

Julio Cortázar, Miguel Angel Asturias ve Gabriel García Márquez, Batı Almanya, 1970.

Paris, 1973: Charles Rosoff (*solda*) ve Tachia Quintana'nın (*sağda*) evlenmesi. Sağdıç Gabriel García Márquez arkalarından bakıyor.

Santiago de Chile, 11 Eylül 1973: Başkan Salvador **Allende, Moneda Sarayı'nı isyancılara karşı koruyor. Hemen arkasında duran adam Dr. Danilo Bartulín, Allende'nin aksine hayatta kalarak Havana'da Gabriel García Márquez'le iyi arkadaş olacak.**

Santiago de Chile, 11 Eylül 1973: General Pinochet ve suç ortakları.

Küba askeri Angola'da, Şubat 1976.

"Fidel kraldır": Castro, Küba devlet başkanı, 1980'ler.

General Omar Torrijos, Panama devlet başkanı, 1970'ler.

Gabriel García Márquez Bogota'da Felipe González'le röportaj yapıyor, 1977.

Bogota, 1977: Gabriel García Márquez, Consuelo Araujonoguera ("La Cacica") ve *El Espectador*'un editörü Guillermo Cano'yla beraber. Cano 1986'da Pablo Escobar'ın tetikçileri tarafından, Araujonoguera ise 2001'de, iddialara göre FARC gerillaları tarafından öldürülecek.

Gabriel García Márquez, Carmen Balcells ve Manuel Zapata Olivella'yla beraber, El Dorado Havalimanı, Bogota, 1977.

México City, 1981: Kolombiya'dan kaçıp gelen Gabriel García Márquez basının ilgisine boğulmuş.

México City, Ekim 1982: Alvaro Mutis, Gabriel García Márquez'le Mercedes'i basının ilgisinden korumak için onların şoförlüğünü yapıyor.

Stokholm, Aralık 1982: (*soldan sağa*) Jaime Castro, Germán Vargas, Gabriel García Márquez, Charles Rosoff (*geride*), Alfonso Fuenmayor, Plinio Mendoza, Eligio García (*geride*) ve Hernán Vieco.

Stokholm, Aralık 1982: Gabriel García Márquez ödülünü bir *costeño "sombrero vueltiao"*suyla kutluyor.

Stokholm, Aralık 1982: Gabriel García Márquez tebeşir dairede, Kral XVI. Gustav alkışlıyor.

Cartagena 1993: Luisa Santiaga ve çocukları. (*Arka sıra, soldan sağa*) Jaime, Alfredo (Cuqui), Ligia, Gabriel, Gustavo, Hernando (Nanchi), Eligio (Yiyo), Luis Enrique; (*ön sıra, soldan sağa*) Germaine (Emy), Margot, Luisa Santiaga, Rita, Aida.

Gabriel García Márquez ve Fidel Castro, Karayip kıyılarında, 1983.

Havana, 1988: Gabriel García Márquez ve Robert Redford.

Bogota, 1980'lerin ortaları: Gabriel García Márquez ve Mercedes, Başkan Betancur ve eşi Rosa Helena Alvarez'le.

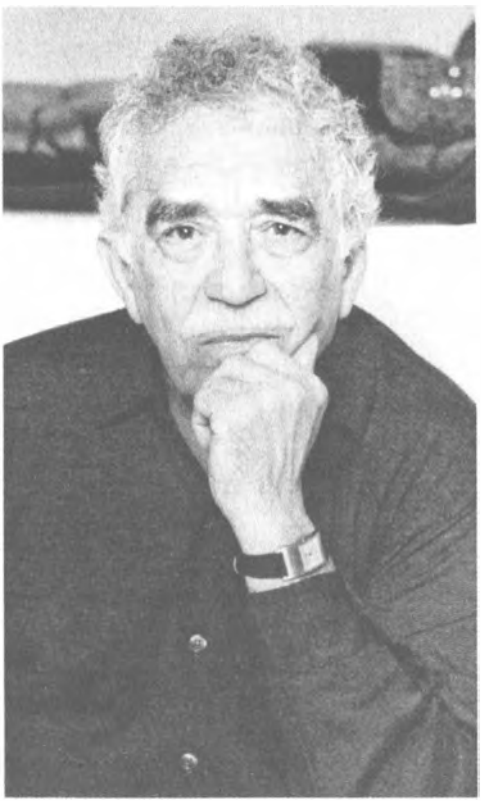
Bogota'da Palacio de Justicia [Adalet Sarayı] yanıyor. 6 Kasım 1985 (Betancur'un başkanlık dönemi), ordu M-19 gerillalarını binadan çıkarmak için bombardıman yaptıktan sonra.

Dünya değişiyor: Berlin Duvarı'nın yıkılışı kutlanıyor, Kasım 1989.

Bogota, 1992: Gabriel García Márquez Jorge Eliécer Gaitán Tiyatro Salonu'nda hayranlarını selamlıyor.

Gabriel García Márquez, 1999.

Gabriel García Márquez ve Mercedes, La Santamaría Arenası, Bogota, 1993.

Barselona, 2005 civarı: Carmen Balcells ("La Mamá Grande") ofisinde, arkasındaki fotoğrafta muzaffer Gabo.

Havana, 2007: Gabo sekseninci doğumgünü kutlamaları için Cartagena'ya gitmeden önce, yaşlanmakta olan dostu Fidel'i ziyarette.

Cartagena, Mart 2007: Gabriel García Márquez ve Bill Clinton.

Cartagena, Mart 2007: Gabriel García Márquez ve İspanya Kralı I. Juan Carlos.

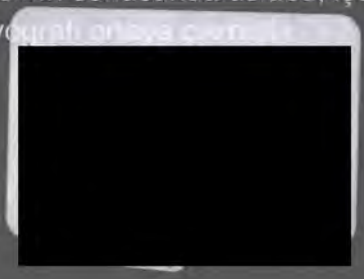
Cartagena, 26 Mart 2007: Gabriel García Márquez sekseninci doğum günü kutlamaları sırasında hayranlarına el sallıyor.

Okurlarıyla buluştuğu andan itibaren büyük bir ilgi gören, ilerleyen zaman içinde de klasik seviyesine ulaşan *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın yazarı Gabriel García Márquez, 1982 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldığında üç ülke onun kendi yazarı olduğunu iddia edecekti: Kolombiya, Meksika ve Küba. Üstelik hepsi de haklıydı. Kolombiya, doğup büyüdüğü, onca yoksunluk ve yoksulluk çekmesine karşın ısrarla yazmak suretiyle üslubunu oturtarak uzun, akıcı ve şaşırtıcı ölçüde heyecanlandırıcı cümlelerini oluşturduğu vatanıydı. Meksika, en uzun yaşadığı ve en rahat çalıştığı yerdi. Küba ise her Latin Amerikalı gibi onun da içinde biraz Fidel'lik bulunduğu için, siyaseten vatandaşı hissettiği ülkeydi.

Memleketinin halk türkülerini söyleyip sokaklarda dans etmekten keyif alan Márquez, siyasi duruşuyla kıtasının iktidar sahibi diktatörlerini maruz bıraktığı soğuk duşlar, yazdıklarıyla okuyucusuna tattırdığı edebi hazlar ve çılgınlıklarıyla çevresine yaşattığı neşeli anlar sayesinde giderek büyüyen bir arkadaş çevresi edinmiştir. Latin Amerika'nın edebiyat patlamasının ve büyük bir isabetle büyülü gerçekçilik olarak adlandırılan akımın en önemli yazarı olarak başta Fidel Castro, François Mitterand, Felipe González, Bill Clinton olmak üzere dünyadaki birçok önemli liderin dostluğunu kazanmıştır.

Ülkesine, kıtasına ve sola katkıda bulunmak için hayli çalıştıktan ve dünyanın en ünlü Nobel'lisi olduktan sonra, kendine saygı duyan her yazarın İngilizce bir biyografisinin yazılması gerektiğine ikna olmuş ve hayat öyküsünü kağıda dökmek isteyen Latin Amerika edebiyatı uzmanı ABD'li Gerald Martin'in önerisini kabul etmiştir. Önceleri sadece "müsamaha gösterdiği" Martin, aralıklı görüşmelerle on yedi yıla uzayan bir süreç içinde, kendisinin "resmi biyografi yazarı" statüsüne kavuşacaktır.

Martin'in üç yüzden fazla kişiyle yapılan röportajları da içeren bu uzun ve meşakkatli çalışmasının sonucunda üslubu, içeriği ve dozunda mizahıyla elinizdeki harika biyografi ortaya çıkmıştır.

9 786053 605584

KDV dahil fiyatı
55 TL